

LIBRARY
OF THE
MUSEUM
OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

STEPHANI-FRANCISCI
G E O F F R O Y

D E

MATERIA MEDICA

Tomi Tres.

STEPHANUS FRANCIS
GEOFFROY
D. R.
MATERIA MEDICA

John Tice

R-6883
TRACTATUS
DE

MATERIA MEDICA

SIVE DE

MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM

Historia, virtute, delectu, & usu;

AUCTORE

STEPHANO FRANCISCO GEOFFROY

Doctore Medico Parisiensi &c. &c.

EDITIO NOVISSIMA LOCUPLETIOR, ALIISQUE EMENDATIOR,

Supplemento PARTIS SECUNDÆ SECTIONIS SECUNDÆ Anonymi Professoris nunc
primum aucta, ex Gallica in Linguam Latinam eleganter redacta.

TOMUS PRIMUS.

DE FOSSILIBUS, & DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

VENETIIS, MDCCXCI.

Apud Josephum Orlandelli

NOMINE

q. FRANCISCI EX NICOLAO PEZZANA,

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

27 329
R. 496

T R A C T A T U S

D E

M A T E R I A M E D I C A

Q U A E D A M

M E D I C A M E N T O R U M S I M P L I C I U M

Historia, virtute, defectu, & usu;

A U C T O R E

S T E P H A N O F R A N C I S C O G E O R G I O

Doctore Medico Parisiensi &c. &c.

EDITIO NOVISSIMA LOCUPLETIOR, ALIISQUE EMENDATIO.

Supplemento Partis Secundae Sectionis Secundae Aponunt Profectus nunc
primum aucta ex Gallica in Latinam Linguam elegantiter reddito.

T O M U S P R I M U S.

DE FOSSILIBUS, & DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

V E N E T I S , M D C C X C I

Apud Iosephum Orlanbelli

N O M I N E

p. F R A N C I S C I B X N I C O L A O P E Z Z A N A ,

Superiorum permisso, &c. reimpeditio.

EDITORIS PRÆLOQUIUM.

Onebat olim Galenus, (*Lib. I. de Antidoto, cap. 15.*)
ut omnium fossilium stirpium, & animalium peritiam Me-
dicus haberet: sim minus, plurimorum saltem, quorum fre-
quens est usus; & quidem recte. Ex hoc enim triplici
fonte instrumenta depromit ars medendi, quibus labefa-
ctatam mortalium valetudinem restituat, & morbos de-
pellat, queis misere affligantur. Hunc sibi scopum proponit Medicus,
quem non attinger, imo in gravissimos, hominumque saluti nocentis-
simos errores impingat necesse est, qui, Materiæ Medicæ peritia ne-
glecta, morbos debellare suscepit armis, quorum virtus & efficacia
prius ipsi perspectæ non fuerint. Incumbit ergo artis salutaris tyroni,
ut artem exercere non prius aggrediatur, quam medicamentorum,
tum simplicium, tum præparatorum scientiam, sine qua (ut ait Ori-
basius) nemo rite medicari potest, assecutus sit. Nec satis est eum
nosse, hoc vel illud medicamentum, hac vel illa virtute pollere,
huic illive morbo esse idoneum, hac vel illa dosi usurpari: necesse
est præterea ut medicamina inter se distinguere, legitima a spuriis
discernere, vieta & effœta rejicere, recentia & integra feligere norit;
ne imperitorum herbolariorum, seplasiariorumve inscitia, ne dicam
fraude, deceptus (quod Materiæ Medicæ parum gnari non raro con-
tingit) toxicum pro pharmaco ægris suis propinet.

Quot & quanta ex hujus scientiæ neglectu in hominum perniciem
 redundarent mala, probe sciens vir clarissimus D. Stephanus Franciscus
 Geoffroy, ut mortalium saluti, & Medicinæ tyronum utilitati
 consuleret, hunc, qui nunc editur, Tractatum conscripsit, in quo
 non modo singula medicamina graphice, & ex melioris notæ Aucto-
 ribus describit, variis quibus a veteribus recentioribusque insignita
 fuere, denominationis recenset, quisnam eorum delectus habendus
 indicat: verum etiam vires illorum, tum longo usu in Medicina
 comprobata, tum ab auctoribus fide dignis recensitas, tum propria
 experientia confirmatas persequitur; nonnunquam etiam effectibus
 causas adjungit, singulorum analysim chymicam subnectit, legitima
 a spuriis secernit, varias quorundam seplasiariorum fraudes deregit,
 quibus in morbis, qua dosi, quibusve cautionibus adhibenda, quibus

indigeant præparationibus, & quando inutilia noxiave sint, sedulus monet: denique nihil ut desiderari posset, illorum præscribendorum specimina ad artis regulas exacta apponit; ita ut optimo jure dici possit neminem qui de eodem argumento hætenus scripserit, ipsi esse æquiparandum.

At dicendum quod res est. Omnia ei large suppetebant, siue naturæ, siue doctrinæ præsidia ad id operis necessaria. In paterna domo a teneris educatus, præter humaniorum studium litterarum quas non vulgariter excoluit, impetu quodam naturæ ferebatur ad omnia quæ vel Physicam, vel rerum naturalium historiam, vel Medicinam spectabat.

Grandior factus nihil eorum prætermisit, quæ perito Medico informando conducere. Medicaminum historiam, delectum, usum, & præparationes a patre in his cognitionibus versatissimo discebat: eodem duce, sese in Chymia exercebat, quam postea summa cum laude, & maxima auditorum frequentia per viginti duos annos in Horto Regio docuit. Medicinæ in Schola Parisiensi omnium celeberrima operam dedit, cujus ipse deinceps insigne decus fuit & ornamentum. Anno 1709. designatus a Rege Christianissimo, ut Professorium munus in Regio Franciæ Collegio exerceret, hanc artis medendi partem sibi legendam assumpsit, quæ de Medicaminibus agit. Eo, quem diximus, doctrinæ apparatu instructus, demandata sibi provincia ita functus est, ut nominis celebritas non apud indigenas tantum, sed & apud externos brevi spargeretur, ingenique fieret ad eum undique auditorum concursus, qui Parisios quotannis advolabant, quæcumque de Materia Medica dictitaret, avide scriptis & auribus excepturi.

Hanc Materiæ Medicæ tractationem in tres partes distribuerat, quarum prima Fossilia comprehendit, altera de Vegetabilibus agit; in tertia denique de Medicaminibus ex animalium regno petitis differere decreverat.

Vegetabilia in duas sectiones partitus erat, quarum prior Vegetabilia exotica continet, altera indigena. Priorem adamussim persecutus est; posteriorem vero morte immatura impeditus ad exitum non perduxit; animale regnum omnino non attigit.

Nostrium hoc vulnus, noster dolor! Si egregium opus ad finem deducere Cl. Auctori licuisset, præstantissimo ac cumulatisimo Tractatu locupletatam se Medicina gloriaretur. Nunc tametsi incepto operi extremam manum addere non potuit, quod confectum est, ita numeris omnibus absolutum viris in arte medendi peritissimis & æquissimis æstimatoribus visum est, ut rem Medicis non ingratham se præstiturum censuerit Bibliopola boni publici consulerisimus, si ex ipsius Auctoris autographo hunc Tractatum ederet.

Nunc jam quid in hocce Tractatu edendo præstitum sit, superest di-

dicendum. Primum omnium curatum est ut in nitidis typis excuderetur; deinde ut Auctoris autographum integrum, & incorruptum redderetur, paucis quibusdam exceptis, quæ vel addere summo viro & in universa naturali historia versatissimo D. Bernardo De Jussieu R. S. A. Parisiensis & Londinensis Socio, vel emendare visum est. Cum enim vir clarissimus secundum hujusce Tractatus tomum, qui Vegetabilia exotica continet, integrum recognoscere pretium esse duxerit; nonnulla animadvertit, quæ Auctorem nostrum, ut in opere longo, effugerant, alia post ejus mortem accuratius cognita vel descripta. Eo igitur duce & auspice, quæ viri doctissimi memoriam fefellerant, explevi, quæ nova essent addidi, & pauca a recentioribus accuratius descripta emendavi. Ut vero Auctori non tribueretur, si quid a me peccatum est; quæ mea sunt uncinis () includenda curavi.

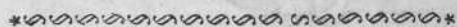

INDEX CAPITUM.

INTRODUCTIO

AD MATERIAM MEDICAM.

Cap. I.	D E Medicamentorum definitione & divisione. Pag. 1	Cap. I.	De Argillis. ibid.
Cap. II.	De Corporum principiis. 3	Art. I.	De Terra Lemnia. 31
Cap. III.	De Corporum principiis sigillatim. 5	Art. II.	De Terra Melitenſi. 32
Art. I.	De igne elementari, primo Corporum principio. ibid.	Art. III.	De quibusdam Terris ſigillatis Germanicis. 33
Art. II.	De Aqua elementari ſeu Phlegmate, altero Corporum principio, 6	Cap. II.	De Margis. ibid.
Art. III.	De Terra elementari, tertio Corporum principio. 7	Cap. III.	De Bolis. 34
Art. IV.	De Sale, quarto Corporum principio. ibid.	Cap. IV.	De Cretis. 35
	De Sale acido. 8	Sect. III.	De Lapidibus. ibid.
	De Sale acri ſeu alcali. ibid.	Cap. I.	De Lapide calcario, & de Calce viva. 36
	De Sale ſaſo. 9	Cap. II.	De Talco. 37
Art. V.	De Oleo ſeu Sulphure, quinto Corporum principio. 10	Cap. III.	De Actite. ibid.
Cap. IV.	De elementorum mixtione. 12	Cap. IV.	De Lapide Bezoardico foſſili. 38
Cap. V.	De dignoſcendis Medicamentorum viribus. 15	Cap. V.	De quibusdam Lapidibus figuratis. 39

MATERIÆ MEDICÆ

Pars Prima.

DE FOSSILIBUS.

Sect. I.	D E Aquis. 23	Art. I.	De Lapide Lazuli. ibid.
Cap. I.	De Aquis ſimplicioribus. ibid.	Art. II.	De Lapide Armeno. 42
Cap. II.	De Aquis mineralibus medicatis. 26	Cap. VIII.	De quibusdam Lapidibus pretioſis pellucidis ſeu Gemmis. ibid.
Art. I.	De Aquis mineralibus, quæ terreis partibus referta ſunt. ibid.	Art. I.	De Cryſtallo. ibid.
Art. II.	De Aquis, quæ ſalibus ſunt impregnate. 27	Art. II.	De quinque fragmentis pretioſis. 43
Art. III.	De Aquis ſulphureis. 29	Art. III.	De aliis quibusdam Gemmis, quæ rarius in uſum Medicum veniunt. 46
Art. IV.	De Aquis mineralibus quæ de metallis participant. ibid.	Sect. IV.	De Salibus. 47
Sect. II.	De Terris. 30	Cap. I.	De Sale cibario. ibid.
		Art. I.	De Sale cibario foſſili, & gemmeo. ibid.
		Art. II.	De Sale cibario artificiali, & præſertim marino. 48
		Cap. II.	De Nitro ſeu Natro antiquorum, & Nitro recentiorum, ſeu ſale petræ. 53

Cap.

INDEX CAPITULUM.

PARS SECUNDA

DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

Cap. III.	De Vitriolo.	58
Cap. IV.	De Alumine.	61
Cap. V.	De Sale ammoniaco.	66
Cap. VI.	De Chrysocolle, & Bora- ce.	69
Sect. V.	De Succis bituminosis.	70
Cap. I.	De bituminibus liquidis.	71
Art. I.	De Naphtha, seu Petroleo. ib.	
Art. II.	De Pissaspbalto.	72
Cap. II.	De solidis bituminibus. ibid.	
Art. I.	De Bitumine Judaico.	73
Art. II.	De Amburo cinerasc. ibid.	
Art. III.	De Succino.	75
Art. IV.	De Gagete, & Carbone fos- sili.	77
Cap. III.	De Sulphure.	78
Cap. IV.	De Succis Arsenicalibus.	82
Cap. I.	De Auripigmento.	83
Art. II.	De Realgar.	84
Art. III.	De Arsenico proprie dicto.	85
Sect. VI.	De Fossilibus metallicis.	87
Cap. I.	De Fossilibus metallicis, que veri metalli partem ali- quam continent.	88
Art. I.	De Hematite.	ibid.
Art. II.	De Smyride, Magnete, Ma- gnesia, & Lapide Petra- corio.	90
Art. III.	De Cadmia, Lapide Cala- minari, Tutbia, Pompho- lige, & Spodio.	91
Art. IV.	De Chalcitide, Misy, Sory, & Melanteria.	95
Cap. II.	De Fossilibus metallicis, que sunt peculiaris nature, & metalla spuria, vel semi- metalla a quibusdam di- cuntur.	96
Art. I.	De Stibio, seu Antimonio. ib.	
Art. II.	De Bismutho.	105
Art. III.	De Zincho.	106
Art. IV.	De Cinnabari, & Hydrar- gyro.	107
Sect. VII.	De Metallis.	117
Cap. I.	De Metallis imperfectis.	118
Art. I.	De Plumbo, & ejus recre- mentis.	ibid.
Art. II.	De Stanno.	122
Art. III.	De Ferro.	124
Art. IV.	De Ære.	129
Cap. II.	De Metallis perfectis.	132
Art. I.	De Argento.	ibid.
Art. II.	De Auro.	135

Sect. I.

Cap. I.

Art. I.

Art. II.

Art. III.

Art. IV.

Art. V.

Art. VI.

Art. VII.

Art. VIII.

Art. IX.

Art. X.

Art. XI.

Art. XII.

Art. XIII.

Art. XIV.

Art. XV.

Art. XVI.

Art. XVII.

Art. XVIII.

Art. XIX.

Art. XX.

Art. XXI.

Art. XXII.

Art. XXIII.

Art. XXIV.

Art. XXV.

Art. XXVI.

Art. XXVII.

Art. XXVIII.

Art. XXIX.

Art. XXX.

Art. XXXI.

Art. XXXII.

Art. XXXIII.

DE Medicamentis Exo-
ticis, 139

De Radicibus. ibid.

De Acoro vero, Acoro Indico,
& Pseudo-Acoro. ibid.

De Angelica. 140

De Anthora. 142

De Aristolochia rotunda, Ari-
stolochia longa, Aristola-
chia Clematid. & Ari-
stolochia tenui. 143

De Beben albo & rubro. 145

De Butua. 146

De Carlina. 148

De Caccumuniar. 150

De China radice. ibid.

De Contrayerva. 152

De Costis. 154

De Curcuma, seu Terra me-
rita. 156

De Cyperolongo & rotun-
do. 157

De Diſtamno albo, seu Fra-
xinelle radice. 159

De Doronico. 160

De Galanga minore & ma-
jore. 162

De Gentiana. 163

De Glycyrrhiza. 164

De Helleboro albo & ni-
gro. 165

De Hermodactylis. 170

De Jalapa. 171

De Imperatoria. 174

De Ipecacuanha. 175

De Iride Florent. & noſtra-
te. 178

De Mechoacanna. 180

De Meo Athamantico. 181

De Nardis. 182

De Ninzin, & Gins-eng. 184

De Pyrethro. 187

De Rhabarbaro, & Rhapen-
tico. 188

De Sarsaparilla. 192

De Seneka. 194

De Serpentaria Virginia-
na. 169

Art.

I N D E X C A P I T U M.

Art. XXXIV.	De Turpetba.	198	Art. VI.	De Mirobalanis.	272
Art. XXXV.	De Zedoaria ; & Zerumbeth.	200	Art. VII.	De Colocynthide.	275
Art. XXXVI.	De Zingibere.	202	Art. VIII.	De Cassia sulativa.	279
Cap. II.	De Corticibus.	204	Art. IX.	De Tamarindis.	284
Art. I.	De Cinnamomo.	ibid.	Art. X.	De Vanilla, seu Araco aromatico.	286
Art. II.	De Cassia lignea.	209	Art. XI.	De Cardamomo, ejusque speciebus.	287
Art. III.	De Cassia Caryophyllata.	ib.	Art. XII.	De Amomo racemoso.	291
Art. IV.	De Canella alba.	210	Art. XIII.	De Cubebis.	292
Art. V.	De Cortice VVinterano.	211	Art. XIV.	De Piperis, & speciebus ejus.	293
Art. VI.	De Cortice Peruviano Kina-Kina dicto, & Casca-villa.	212	Art. XV.	De Caryophyllis aromaticis, Antophyllis, & Caryophyllo regio.	298
Art. VII.	De Codaga-pala.	223	Art. XVI.	De Anacardiis.	300
Art. VIII.	De Simarouba.	224	Art. XVII.	De Nuce Cajous vel Acajous dicta.	302
Cap. II.	De Lignis.	225	Art. XVIII.	De Nuce Ben.	303
Art. I.	De Agallocho, seu Ligno Aloes.	225	Art. XIX.	De Cacao.	306
Art. II.	De Aspalatho, & Ligno Rhodio.	228	Art. XX.	De Pistaciis.	309
Art. III.	De Guaiaco.	229	Art. XXI.	De Nucleis pineis.	310
Art. IV.	De Ligno Nephrítico.	235	Art. XXII.	De Ricini & Ricinoidis nucleis purgantibus.	311
Art. V.	De Santalo Citrino, & albo & rubro.	236	Art. XXIII.	De Semine Caffee.	315
Art. VI.	De Ligno Sassafras.	238	Art. XXIV.	De Nuce Moschata, & Maci.	318
Cap. IV.	De Plantis quibusdam maritimis.	240	Art. XXV.	De Nuce Vomica, Ligno Colubrina, & Faba S. Ignatii.	322
Art. I.	De Corallis, & Madrepora.	ibid.	Art. XXVI.	De Carthami sive Cnici semine.	328
Art. II.	De Corallina.	244	Art. XXVII.	De Semine contra vermes.	329
Cap. V.	De Surculis quibusdam, Foliis & Floribus.	245	Art. XXVIII.	De Aniso Indico stellato, Badian dicto.	331
Art. I.	De Calamo aromatico vero.	ibid.	Cap. VII.	De Plantarum succis liquidis & concretis.	332
Art. II.	De Schœnantho, seu Junco odorato.	246		De Resinis liquidis.	ibid.
Art. III.	De Malabathro, seu Folio Indo.	247	Art. I.	De Opobalsamo, seu Balsamo Judaico.	ibid.
Art. IV.	De Senna.	248	Art. II.	De Balsamo Peruviano albo & fusco.	336
Art. V.	De Diſſamno Cretico.	250	Art. III.	De Balsamo Tolutano.	337
Art. VI.	De foliis Theæ.	251	Art. IV.	De Balsamo Copaiva, seu Brasiliensi.	ibid.
Art. VII.	De Stœchade.	254	Art. V.	De Liquidambaro.	339
Art. VIII.	De Croco.	ibid.	Art. VI.	De Styrace liquido.	340
Cap. VI.	De Fructibus & Seminibus.	258	Art. VII.	De Terebenthina, variisque ejus speciebus ac productis.	341
Art. I.	De Palmulis, seu Dactylis.	ibid.		De Resinis solidis.	348
Art. II.	De Jujubis.	264	Art. I.	De Anime, & Copal.	ibidem.
Art. III.	De Sebesten, seu Myxis.	266			
Art. IV.	De Uvis passis, seu Passulis.	268			
Art. V.	De Caricis, seu Ficubus passis.	269			

INDEX CAPITULUM.

Art. II.	De Benzoino.	350	Art. VII.	De Opoponace.	402
Art. III.	De Camphora.	352	Art. VIII.	De Sagapeno.	403
Art. IV.	De Caranua.	356	Art. VIII.	De Sarcocolla.	404
Art. V.	De Elemi.	ibid.	Cap. VIII.	De Succis arte quadam e plantis extractis.	405
Art. VI.	De Lacryma, vulgo Gum- mi Hederae dicta.	358	Art. I.	De Succo Alues.	ibid.
Art. VII.	De Ladano.	359	Art. II.	De Scammonio.	412
Art. VIII.	De Mastiche.	361	Art. III.	De Gummi gutta.	417
Art. IX.	De Olibano, vel Thure, 364		Art. IV.	De Opio.	421
Art. X.	De Sandaracha.	365	Art. V.	De Acacia vera, & Aca- cia nostrata.	432
Art. XI.	De Sanguine Draconis. 367		Art. VI.	De Hypocistide.	434
Art. XII.	De Styrace solido.	370	Art. VII.	De Catechu, & Lycio ve- terum.	435
Art. XIII.	De Tacambaca.	372	Art. VIII.	De Succo Glycyrrhizae.	438
Art. I.	De Succis gummosis.	373	Art. IX.	De Saccharo.	439
Art. I.	De Gummi Arabico, Se- neca, & nostrata.	ibid.	Art. X.	De Tartaro ejusque pra- parationibus.	450
Art. II.	De Gummi Tragacantho. 376		Cap. IX.	De Tuberibus, Fungis, & adnatis quibusdam ve- getabilibus.	454
Art. III.	De Manna solutiva.	377	Art. I.	De Tuberibus cervinis.	ibid.
Art. I.	De Gummi-resinis.	386	Art. II.	De Fungo Sambucino.	455
Art. I.	De Ammoniaco.	ibid.	Art. III.	De Agarico.	ibid.
Art. II.	De Ass. foetida.	388	Art. IV.	De Gallis.	458
Art. III.	De Bdellio.	394	Art. V.	De Grano Kermes, & Coccinella.	459
Art. IV.	De Euphorbio.	396			
Art. V.	De Galbano.	398			
Art. VI.	De Myrrha.	400			

PONDERA ET MENSURA

C U M N O T I S.

gr. Granum quod æquat pondus grani Hordei modice crassi.

<p> ℥. Scrupulus ʒ. Drachma ʒ. Uncia lb. Libra </p>	<p>} continet</p>	<p> grana xxiv. scrupulos iij. drachmas viij. uncias xvj. </p>
--	-------------------	---

ʒ. Semis, five pars mensuræ dimidia.

N. Numerus par vel impar.

Pug. Pugillus, quantum tribus digitis capi potest.

Man. vel M. quantum manus tota complectitur.

Fasc. Fasciculus, quantum brachio complicato capi potest, continens.

Pint. Pinta continens libras duas:

Cyathus, qui circiter sesquiunciam capit.

Cochl. Cochlearium, quod pro semi-uncia habetur.

gutt. Gutta, quæ minima liquidorum mensura & grano æquiparatur.

Ana, singulorum prius recensitorum quantitatem sequentem sumendam esse significat.

p. æ. partes æquales.

q. v. Quantum vis.

q. l. Quantum libet.

q. s. Quantum sufficit.

p.p. Præparatum.

M. Misce.

℞. Recipe.

F. Fiat.

f. a. Secundum artem.

B. A. Balneum Arenæ.

B. M. Balneum Mariæ.

alkool. alkoolizatum.

TRACTATUS

DE

MATERIA MEDICA

SIVE

DE MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM

Historia, virtute, delectu, & usu.

INTRODUCTIO

AD MATERIAM MEDICAM.

CAPUT PRIMUM.

De Medicamentorum definitione & divisione.

Uæcumque ad sanitatem tuendam, morbosque proſigandos adhibentur auxilia, ex triplici fonte deſumuntur; vel ex Diæta, quæ rectam & appoſitam vivendi rationem inſtituit; vel ex Chirurgia, quæ malis debellandis auxiliatricem manum, aut nudam, aut ferro & igne armatam, admovet; vel etiam ex Pharmacia, quæ variis ægritudinibus convenientia medicamenta ſuppeditat. Harum Medicinæ partium ediſcendarum par Medico neceſſitas: illius vero quæ de medicamentis agit, cognitionis acquirendæ ſumma difficultas, tum ob illius immenſitatem, tum propter difficilem virium, quæ medicamentiſ inſunt, perſcrutationem.

Medicamenta dicuntur, quæ depravatam corporis conſtitutionem mutant & ad meliorem adducunt. Unde liquet, ea ab alimentis & venenis diſſerre; ab his
Geoffroy Tom. I. A quod

quod corporis naturam non destruant; ab illis vero quod bonum corporis habitum non servant, sed male sanum restituant. Quædam tamen alimentosa dicuntur medicamenta, quæ nutriendo bonam valetudinem tuentur, & labantem firmant. Verum si nonnisi corporis detrimento in ejusdem partes agant, vehementiora dicuntur & deleteria.

Medicamenta alia simplicia, alia composita. Simplicia appellamus quæ sponte, soliusque naturæ beneficio emerferunt; cujusmodi sunt Rosa, Absinthium. Composita, quæ arte & industria ex multorum simplicium permixtione constant: talia sunt Theriaca, Panacea Mercurialis, &c.

Hic agemus tantummodo de simplicibus medicamentis, quorum congeries pene immensa Materię Medicæ nomine nuncupatur.

Præcipua medicamentorum simplicium tam nostratium, quam exoticorum discrimina, vel ab eorum materia, vel ab eorum facultatibus desumuntur. Ex materia, cum triplex sit, triplex quoque in genere statuitur medicamentorum differentia: vel enim ex mineralibus sumuntur, vel ex plantis, vel ex animalibus; unde totidem Classes, Regna seu Familiæ exsurgunt. Cum medicamentum quodlibet naturam corporis mutet, vim suam, vel in solidas, vel in fluidas ejus partes exerit.

Si in fluidas, vel vacando, vel alterando; unde vacuantia dicuntur, vel alterantia. Vacuantia adhuc, vel per alvum humores subducunt, quæ purgantia appellantur; vel per vomitum, quæ emetica; vel per urinæ vias, cutis poros, os uteri, nares, &c. quæ diuretica, sudorifera, emmenagoga, apoplegmatisantia, &c. Quædam hos vel illos humores vacuant; hinc cholagoga, quæ flavam bilem; melanagoga, quæ nigram; phlegmagoga, quæ pituitam. Alterantia vero medicamenta, vel æstuant humores compescunt, & refrigerantium nomen sortiuntur; vel lentos ac tardos humores attenuant & cient, qualia sunt calefacientia; vel cuidam ægritudini propriè conveniunt, qualia sunt febrifuga, antipleuritica, antiepileptica, antidynterica, traumatica, &c. vel cujusdam partis affectus sublevare existimantur; unde cephalica, opthalmica, bechica seu pectoralia, cardiaca, stomachica, hepatica, splenica, hysterica, &c. Si medicamenta in solidas partes agant, eas afficiunt, vel laxando, ut emollientia; vel adstringendo, ut styptica; vel erodendo, ut cathartica: quæ quidem medicamentorum differentia in infinitum protrahi possent. Verum cum longe simplicior sit ea quæ ab ipsa materia derivatur, hunc ordinem utpote naturæ magis consentaneum, in hocce tractatu servabimus. Itaque in tres partes hanc Materię Medicæ tractationem distinguemus.

Prima pars fossilia seu quæ e terræ visceribus eruuntur, Aquas scilicet Minerales, Terras, Lapides, Sales, Sulphura, & Bitumina, Metallica concreta, atque Metallica comprehendet.

Secunda, Vegetabilia, Radices nempe, Cortices, Ligna, Folia, & Germina, Flores, Fructus, Semina, Succos, tum liquidos, tum concretos, & cetera e plantis nata continebit.

Tertia de Animalibus, Insectis nimirum, Piscibus, Avibus, Quadrupedibus, Homine, eorumque partibus, vel excrementis usui Medico accommodatis, differet.

Verum ad accuratam ac diligentem Materię Medicæ tractationem instituendam, remediij cujusque historiam & virtutes a Medicis recensitas exponere non sufficit; sed etiam multa insuper consideranda sunt ac perpendenda. In iis enim, quæ nobis veteres de Materia Medica reliquere, summa est obscuritas & confusio. Sæpe eadem medicamenta variis nominibus, varia vero eodem nomine, insigniuntur; quædam nomine tantum indicantur, prætermisissis descriptionibus; unde horum medicaminum proprietates aliæ aliis confusa tribuuntur.

Hanc

Hanc autem confusionem explicare & elucidare opus est in Medicina perutile, sed summæ difficultatis. Præterea tot ac tanta de singulis remediis prædicare solent auctores, ut unumquodque, si ipsorum verbis fides habeatur, tamquam Panacea aut Pharmacum universale foret existimandum. Cum autem tot præclaræ doctores, remediis assignatæ, sapius commentitiæ deprehendantur; verum a falso, quantum fieri potest, extricandum est & distinguendum. Tandem quantumvis progressa jam fuerit Materiæ Medicæ scientia, longe adhuc plura detegenda supersunt, tum ad eam novis remediis specificis locupletandam, tum ad medicamentorum agendi rationem perscrutandam, tum etiam ad tutiorem eorum administrationem.

Itaque cujusque medicamenti variam, tum apud veteres, tum apud recentiores denominationem diligenter inquiremus: ejusdem deinde inscriptionem, historiam, & delectum exponemus; postea chymicam analysim, seu principiorum resolutionem & earum partium, a quibus virtus illorum præcipua pendet, physicam subnectemus disquisitionem: vires quoque, tum longo usu in Medicina comprobatas, tum ab auctoribus fide dignis recensitas, tum propria experientia confirmatas, prosequemur; nonnunquam etiam de ejusdem remedii agendi ratione peritiorum sententias adjungemus, ne empiricorum more unicam experientiam omni ratione destitutam profiteri videamur, ac tandem quibus cautionibus utendum sit in ejus administratione; quibus præparationibus indigeat; & quando inutile vel noxium sit, quam fieri potest, diligentissime perscrutabimur & enarrabimus.

Sed priusquam opus illud aggrediamur, nonnulla de corporum principiis præmittenda sunt, quædam etiam de medicamentorum viribus dignoscendis exponenda.

CAPUT SECUNDUM.

De Corporum Principiis.

Quemadmodum machinam generatim exploratam habere non possumus, nisi in suas partes ea dissolvatur, ita quæ sint corporum virtutes, & qua ratione diversæ naturæ mixta se habeant ad corpus humanum, sive ad ejus cœconomiam æquabilem servandam, sive ad eandem perturbatam restituendam, vel etiam ad eam perturbandam & destruendam, perspectum nobis esse non potest, nisi principia, ex quibus constant, dignoscantur, & horum principiorum inter se commixtio ac proportio, a quibus præcipue pendet mixtorum vix & energia, explorata fuerint & manifesta. Quapropter variis, quas nobis exponit Chymica, corporum resolutionibus sedulo perpensis, substantias simpliciores, in quas omnia corpora ultima resolvuntur, & ex quibus etiam componi videntur, tamquam vera & genuina rerum principia constituemus.

Cum in corporum resolutione quinque substantias, Spiritum nempe seu Mercurium, Sulphur, Salem, Aquam, & Terram elicerent Chymici veteres; totidem rerum principia assignaverunt, quæ in vini resolutione observare licet.

Si vinum, alambicis ope, ignis calore distilletur, primum aqua ardens seu spiritus prodibit: hunc excipit aqua insipida, quam Phlegmatis nomine iis placuit designare. Cum autem in fundo alambicis, phlegmate magna ex parte exhausto, nihil remaneat præter materiam viscosam, & crassam, hac utique in aliud vas, quod retorta dici solet, translata, & vehementiori igni admota, primo nonnihil

phlegmatis, tum liquor acidus, quem adhuc Spiritum vel Mercurium nuncupant; tandem viscosus, pinguis, & oleosus humor egreditur, quem olei aut sulphuris nomine insigniunt. Quod superest jam valde exsiccatum, igne comburunt, tum in vas terreum concipiunt, cui aqua fervida affunditur. Hæc sale imprægnatur; tum philtrata, seu per chartam bibulam aut panni lacinias trajecta, & calore exhalata, saltem in fundo vasis deponit. Quod remanet ex cineribus terra est aut caput mortuum.

Ex hac quintuplici substantia, duo sunt principia, quæ a Chymicis dicuntur inertia & otiosa elementa, Aqua scilicet, & Terra: tria vero actiosa vocantur, a quibus omnem misti vim & energiam pendere existimant, Spiritus nempe, Sal, & Sulphur. In hac autem vini resolutione Spiritus seu Mercurius duplex est; pinguis unus & inflammabilis, quique leni calore primus egreditur; isque vini Spiritus dicitur; alter penetrans & acidus, quique in aceto plurimus est. Alia præterea recensetur apud Chymicos Spiritus species, penetrantis nempe, volatilis & urinosis; qui ex animalium partibus educitur, ut Spiritus urinæ, Cornu Cervi, aut sanguinis.

Verumtamen recentiores Chymici ex principiorum seu elementorum numero Spiritum rejecerunt, utpote qui nihil aliud est quam Sal vel Sulphur aqua solutum: est enim Spiritus vel Sal acidus, ut Spiritus Nitri aut Spiritus aceti; vel Sal alcali volatilis, ut Spiritus urinæ, Cornu Cervi; vel est Oleum seu Sulphur æthereum aut attenuatum, ut Spiritus vini, Spiritus Terebinthinæ. Non igitur elementi vel simplicissimæ substantiæ nomen sortiri debet.

Quidam vero e neotericis elementi strictiori significatione sumpti seu simplicissimæ substantiæ titulum Sali & Sulphuri denegarunt, quibus & nos assentimur. Sulphur enim diligenti analysi subactum, in Salem, Aquam, & Terram convertitur: quod patet si olea distillata fœtida cum Calce multoties distillentur, magnam enim salis volatilis copiam phlegmate dilutam, cum capite mortuo, abundanter præbent. Olea vero æthereæ, ut Spiritus vini, nihil aliud sunt quam Oleum pingue & crassum, sicut Olivarum oleum, salibus quibusdam attenuatum, & in aqua dissolutum. Quod duplici experientia confirmari potest: primo, si Oleum Olivarum aut aliud quodcumque liquore fermentescenti admisceatur, totum in spiritum ardentem abit. Secundo si Spiritus vini *Hij.* aquæ communis duodecim libris diluantur, & libero aeri exponantur, salibus volatilibus exhalatis, oleosæ partes in superficie aquæ congregantur, guttarum instar supernatantes, Olei Olivarum vel Amygdalarum specie & gustu prorsus similes.

Salem pariter ex elementorum numero rejiciendum censemus, quippe qui in Terram & Aquam post quosdam labores reducitur. Hujus rei exemplum sit Nitrum, quod si distilletur, fere totum in spiritum acidum abit; & e contra, si cum Tartaro vel carbonum pulvere comburatur, sal alcali evadit, qui Nitri fixati vel alcalizati nomen accipit; qui quidem si postea per se liquecat, & per chartam bibulam coletur, magnam terræ copiam in colatorio deponet. Percolatus vero liquor per alambitem, ad siccitatem usque distillatur; unde prodit aqua insipida. Sal vero residuus exsiccatus & magna sui parte diminitus reperitur. Quem operandi modum ad finem usque si repetas, sal fere omnis in terram convertetur: quæ deerit vero portio, in aquam inspidam immutatam fuisse vero simile est. Præterea quid est alcalium salium vitrificatio, nisi eorundem in terram substantiam immutatio, cum vitrum nullas habeat proprietates a terræ virtutibus diversas?

Quod autem per analysim probavimus, illud idem plurimis circa corporum ortum & formationem experimentis facile demonstratur, præcipue vero insigni Helmontii de Salice experimento ab aliis sæpius repetito.

Ducas fere libras terræ, in clibano exsiccata, vase conclusit, addito operculo ferreo vasis foraminibus pertulso, ne quid extrinsecus accederet; raurum Salicis quinque

que circiter librarum pondere huic terræ infixit, qui radices in terram subjectam egit, & in arborem adolevit. Quinto post anno Salicem extraxit, quæ centum & sexaginta libras & amplius pendere visa est, cum vix subjecta terra aliquot unciarum pondere esset imminuta. Sola aqua pluviali irrigata fuerat terra. Magno quidem argumento ex aqua & exigua terræ portione hanc arborem adolevisse; ceterasque, ex quibus componebatur, substantias, sales nempe & sulphura, ex duobus illis elementis fuisse compositas. Nec minoris sunt momenti illustrissimi Boylei experimenta longe accuratiora. Menthæ, Majoranæ, Pulégii, Melissæ ramusculos in ampullis aqua limpida repletis disposuit, & ramusculi trium drachmarum vel semiunciæ pondere ad uncias sex & amplius creverunt, qui postea distillati non minorem principiorum copiam exhibuerunt quam rami plantarum terræ pingui insitarum. Unde satis liquet sales & olea ex his plantis elicitæ, ex aqua & terra coaluisse.

Verum præter has duas substantias, aliam tertiam ad corpora mixta producenda necessariam esse facile demonstratur. Aqua enim & terra substantiæ sunt per se inertes & minime actuosæ, quæ aliud supponunt principium a quo motum suum, omnemque agendi potestatem mutuuntur. Terra per se omnis motus prorsus expers est; aquæ vero, nisi ab alieno principio moveatur, in corpus solidum, glaciem nempe, concrevit. Deinde ignis seu flamma quæ ex omnibus fere corporibus elicitur, principium summe mobile in iisdem supponit, quod fixiores partes pernicio motu concitando, flammam excitet. Tandem cum partes quorundam mixtorum volatilitate, subtilitate & mobilitate vigeat, illud principium tenue esse & summe mobile demonstratur. Licet igitur sensibus minus obvia videatur hæc substantia, eam tamen cum aqua & terra ad mixtorum corporum compositionem concurrere manifestum est. Nequicquam enim terra & aqua simul confusæ variis modis conjungerentur, semper inertia jacerent absque ulla virtute & energia, nisi ab alio principio motum, vim, & agendi potestatem acciperent: unde pro varia mixtionis ratione, pro diverso motus gradu, variæ mixti corporis proprietates exsurgunt.

Illud utique principium subtilissimum ac summe mobile censeas elementum ignis Peripareticorum, materiam subtilem Cartesii, idem perinde est.

Tres igitur simplices substantias agnoscimus, quas elementi nomine insignire non dubitamus; actuosam unam, quam ignem dicemus; passivas duas, aquam, & terram. Ex igne, aqua, & terra inter se diverso modo conjunctis, sal exsurgit primigenius, qui prima est trium elementorum copula & simplicior connexio. Sal deinde cum igne, aqua, & terra junctus & connexus, sulphur seu oleum constituit, quod alterum est e mixtis minus compositis, seu quantum ex principii corporum. Nunc de iis sigillatim.

CAPUT TERTIUM

De Corporum Principiis sigillatim.

ARTICULUS PRIMUS

De Igne elementari, primo Corporum principio.

Ignem elementarem, utpote solam actuosam substantiam, a qua ceteræ omnes motum suum accipiunt, primum etiam inter principia recensemus.

Corpus est simplex, subtilissimum, pernicio motu agitatum, quod omnium cor-

porum poros replet & facile permeat, dummodo nihil ejus motui resistat; sed magno impetu omnia disrumpit, si sufficienti copia in eorum poris turgat, & si solidiora corpuscula ejus motui opponantur. Hanc substantiam subtilissimam dico, cum omnia naturæ corpora penetret; nulla enim est materia igni impervia. Pernici motu agitur: tanta enim est ignis celeritas & violentia, ut omnium corporum partes rapidissimo motu secum abripiat. Major vel minor est ejus actio pro majori vel minori copia, quæ in corporibus turget. Perniciosissimus & violentissimus est ejus motus in Sole, qui immensa nobis videtur hujus substantiæ congeries. Non tanta est in nostris ignibus ejusdem vehementia. Minus vividum est hoc elementum in spirituosus & volatilibus liquoribus, & adeo debile in oleosis corporibus deprehenditur, ut nisi dum incenditur corpus, vix ignea hæc substantia percipi possit.

Cum autem omnis corporum motus ab hoc elemento proficiscatur, sic ab eodem pendet calor omnis, qui nihil aliud est, quam inordinatus & perturbatus partium insensibilium motus.

Adeo subtilis est & actiosa hæc substantia, ut in analysibus chymicis fere semper avolet, nec unquam obtineri possit nisi cum aqua & terra in salibus & sulphuribus confociata. At vero quantumvis volatilis & fugax deprehendatur, nihilominus tamen tanta copia in quibusdam corporibus coacervatur & figitur, ut eorum pondus multum augeat: quod in Plumbi, Antimonii, & Mercurii calcinatione observare licet. Dum enim flamma vel Solis radiis calcinantur, eorum pondus vel quinta sui parte crescit & augetur.

A R T I C U L U S S E C U N D U S

De Aqua Elementari, seu Phlegmate, altero Corporum principio.

Aqua elementaris substantia est simplicissima, liquida, insipida, inodora, pellucida, quæ ab ignis elemento fluiditatem habet; ab eo vehementius concitata, in tenuissimas partes dividitur, & in vapores abit: necnon in corpus solidum, glaciem nempe, facile concrevit, si ab actuoso illo principio deferatur.

Elementum illud, quod a Chymicis phlegma dicitur, constat ex particulis exilibus, non anguillaribus, non flexilibus, sed rigidis, oblongis, teretibus, quæ ad figuram ovatam accedunt.

Aquæ partes exiles sunt, cum omnium fere corporum poros subeant. Leves nobis videntur, teretes & ovatæ, quæ scilicet dotes aquæ fluxilitati & motui maxime conveniunt. Non sphericas censemus aquæ moleculas; vix enim globulorum congeries tantam consequi posset seditatem quæ in glacie deprehenditur, cum nimis exiguus foret ipsorum contactus, ut in Hydragyro percipitur. Nec anguillares, nec flexibiles sunt moleculæ aqueæ: qui enim concipi possit anguillares, & flexibiles moleculas corporum dissolutionem promovere, siquidem molles & flexibiles moleculæ salium poros difficillime subirent ac penetrarent, nec intra eos intrusæ pororum latera disjungerent. Econtra vero ovatæ partes, cuneorum instar, parte sua acuminata poros subeunt, illos deinde latiore sui parte dilatant, moleculasque corporum ab invicem disjungunt.

Nullum saporis vel odoris sensum excitant aquæ partes, quod non omnino aculeatæ sint, sed obtusæ; & præterea adeo tenues, ut linguæ vel narium papillas vellicare vel confodere nequeant.

Quæ in aqua deprehenditur fluiditas, oritur tum ex partium suarum exiguitate, levitate, & figura, tum etiam ex earum motu insensibili, ab igneo fluido intercurrente. Quid ad fluiditatem conferant partium aquearum exiguitas, levitas, & ovata figura, nullus non videt. Exiguitate & levitate promptiores fiunt ad motum,

tum, & ignez materiæ incurfu facilius dividuntur; ad quod etiam confert ovoidis figura, qua nempe partium minor est inter se contactus, qui facillime dissolvi possit. Præcipua autem fluiditatis causa est ignis, elementum, quo fluidum aqueum penetratur, dividitur, & movetur. Quod si quacumque de causa ignis elementum ab aqueo liquore recedat, aut saltem minori copia illum pervadat; aqua statim fluiditatem amittit, & in corpus solidum immutatur; quod ejus partes omnino quiescant, sese immediate tangant, & fere nulla incurrente materia dirimantur. Quemadmodum autem, recedente igneo principio, corpus fluidum in solidum concrevit; sic eodem uberius affluente fluidi aquei partes, magis ac magis ab invicem disjunguntur in vapores primo sensibiles, fumi ad instar, deinde vix sensibiles, rarefunt & expanduntur. Aquæ pelluciditas a recto luminis per poros aquæ satis patentes transitu proficiscitur.

ARTICULUS TERTIUS

De terra elementari, tertio Corporum principio.

QUOD Chymici Terram damnatam, Caput mortuum nuncupant, illud Terram elementarem dicimus. Tertium est corporum elementum, seu substantia simplex, friabilis, porosa, insipida, & inodora, cujus moleculæ nulla regulari figura donantur, & ad motum prorsus ineptæ sunt.

Cum irregulares sint terreæ moleculæ, multos inter se poros relinquunt: hinc friabilis est earum compages, quod per suos tantum angulos sæpius inter se coherant. Nec etiam ullum per se saporis vel odoris sensum excitare valent, quod obtusæ sint, & ad motum inhabiles.

In corporum resolutione ultimum superest illud principium, & in eorundem compositione, reliquorum miscibilium velut basis & fundamentum reputatur. Ab eo corporum, in quibus abundat siccitas, soliditas & durities magna ex parte ducitur.

Ex terræ, aquæ, & ignis moleculis certo quodam ordine dispositis, & inter se commixtis, prima & simplicior exsurgit elementorum compositio, quæ salis nomine insignitur, & cui quartum inter corporum principia locum concedimus.

ARTICULUS QUARTUS

De Sale, quarto Corporum principio.

SAL, licet corpus mixtum, a nobis tamen inter corporum principia recensetur; quod hæc substantia per analyses vulgares e corporibus mixtis integra eliciatur, nec nisi exquisita & accuratiori analysi ad sua reducatur principia seu elementa; deinde quod ab ea corporum saporis, odores, & plurimæ aliæ proprietates pendant.

Sal itaque est trium elementorum, ignis nempe, aquæ, & terræ concretio in corpus solidum, rigidum, durum, in aqua solubile & in igne fusile, quod partibus duris & solidis solo superficialium planarum contactu sibi coherentibus constat. Sal non friabilis est, ut terra; sed si conteratur in frustula, cum fragore ad instar vitri dissilit; quod nonnisi magna vi ejus moleculæ a se invicem dimoveantur. Aqua tamen facile dissolvitur, quod aquæ partes pernaci motu agitæ salinas moleculas huc & illuc secundum planas suas superficies propellant, ab invicem disjungant, & secum tandem abripiant. Saporum & odorum est causa vel principium, quod aculeis suis linguæ narium membranas nerveas vellicare valeat.

Verum ut salis natura clarius eluceat, eum in acidum, acrem, & falsum distinguemus.

De Sale acido.

Sal acidus congeries est partium rigidarum, solidarum, oblongarum, utrinque fusorum ad instar acuminatarum.

Salis acidi partes rigidas & duras esse commonstrat vis, qua solidiora corpora dissolvit, eorumque moleculas dividit: easdem acutas esse ac pungentes sufficienter probat sapor, quod linguam & palatum pungunt, non vero abradunt, ut sal acris. Aqua facile solvantur, & eundem cum ipsa fluidi motum servant: unde liquet primo eas cum aquæ moleculis ejusdem fere ponderis esse: deinde talem esse illarum connexionem, ut, licet valida & tenax, facile tamen aquearum partium motu solvantur. Cum autem solidæ sint, rigidae, aculeatæ ad fusorum instar, mirum non est si omnium fere corporum poros lubire, eorum partes, tamquam cunei, dirimere, mixtorumque dissolutionem promovere valeant. Verum ut rationem, qua ex igne, aqua, & terra acidæ salis moleculæ componuntur, conjectura, quantum fieri potest, assequamur; supponere licet plures aquæ partes in unam moleculam congestas sibi invicem agglutinari ope terrearum & ignearum quarundam particularum, quibus aquosarum partium interstitia replentur. Eas vero moleculas in duplicis pyramidis aut fusi formam adaptari putamus, cum tribus, quatuorve aquæ partibus juxta se invicem dispositis, ut triangularis vel quadrati corporis formam efficiant, altera aquæ particula iis superimponitur, altera vero infra accommodatur. Diverfa est autem fusorum salinorum seu acidarum molecularum configuratio pro varia aquearum partium dispositione, quæ ad tres classes reduci possunt, nimirum ad acidum nitrosum, ad acidum muriaticum, & ad acidum vitriolicum, de quibus postea.

Ex iis moleculis acidis cum terra & igne permixtis, sal acris seu alcali conflatur, cujus natura evolvenda.

De Sale acris seu alcali.

Alcali vox ac plantæ Kali nomine originem dabit: nam ex hujus plantæ cineribus sal elicitur, ad vitrum conficiendum, qui ab Arabibus *Alcali* dictus fuit; deinde eadem vox usurpata est pro salibus, qui e plantarum cineribus eliciuntur, & tandem pro salibus aut substantiis quibuscumque, quæ cum acidis salibus fermentationem concipiunt.

Sal acris seu alcali congeries est partium sphericarum & hispidarum.

Ex corrosivo & urente hujus salis sapore concludere possumus, ipsius partes celerissimo motu facillime donari; quod sphericæ figuræ maxime convenit. Judicamus quoque eas sphericas aculeis circumquaque armatas esse; ita ut, dum supra nervæ lingue papillas convolvuntur, eas limæ ad instar abradant; in quo sal alcali ab acido, qui linguam tantummodo pungit, discrepare nobis videtur.

Sal acris per se vel lenissimo calore evehitur, quod hæc sphericæ aculeis velut totidem planis armatæ majorem pro sua mole superficiem igneo principio offerant, ac proinde ipsius motui facillime cedant.

Quod ad hujus salis formationem attinet; ex certa quadam acidarum & terrearum molecularum cõpula & aggregatione oriri videtur; siquidem variis Chymicorum operationibus, sales acidi cum terra permixti, in salem acrem convertuntur, ut in Nitri fixi præparatione & urinæ fermentatione videre est. Nitrum enim quod distillatum fere totum in acidum spiritum effunditur, si cum carbonum pulvere cal-

calcinetur, in falem alcali redigitur. Idem etiam observare licet in urinæ fermentatione: recens enim urina distillata falem falsum fixum relinquit, sali marino analogum, ex quo acidus liquor accuratiori distillatione extrahi potest; nullum vero falem volatilem præbet. Eadem vero fermentata & distillata, nihil aut parum salis fixi, sed magnam salis alcali volatilii copiam suppeditat: unde hujus salis formatio satis liquet. Cum enim fermentatione aut calcinatione accuratio fiat acidarum & terrearum particularum mixtio, plures acidæ partes unicæ terreæ moleculæ occurrentes, eam undequaque aggrediuntur, & in ejus poros alte penetrant; tuncque moleculam constituunt, cujus centrum densum est ac firmum, ex quo spiculorum acidorum portio quedam prominet & echinatum superficiem efficit. Hæ sunt alcalium salium volatilium partes, quæ, si plurimæ simul conjungantur, ita inter se invicem aculeorum ope coherent, ut majores & irregularis figuræ constituent moleculas. Dum autem hispidi illi globuli agglomerantur, quamplures inter se poros relinquunt, quibus aquæ, terreæ, sulphureæ & acidæ moleculæ facile recipiuntur & absorbentur, quapropter sal acris raro sincerus deprehenditur. Sæpe terreis moleculis adimplentur ejus pori; & tunc igne vel ardentissimo elevari non potest, sed potius funditur: unde fixus dicitur, ut sal fixus Tartari, aut sales qui e plantarum cineribus eliciuntur, & idcirco lixivii vocantur sales. Nonnunquam sulphureis partibus tantum permiscuntur, & volatiles sunt, seu lenissimo ignis calore avolant, ut sales volatiles urinæ, Cornu Cervi, & alii ex animali profapia.

Humido aere facile colliquescent sales acres, quippe qui aqueis particulis in aere contentis, intra innumeros suos poros facilem aditum præbent. Sales fixi sic liquati, sunt veluti lixivia, quæ olea improprie dicuntur, ut oleum Tartari per deliquium. Volatiles vero sales aqueis partibus diluti, spiritus volatiles urinosos constituunt, quales sunt spiritus volatiles urinæ, sanguinis, Cornu Cervi, &c.

Sæpe etiam salium acrium pori acidis particulis repleti sunt. Quæ autem ex hac salium acidorum & acrium copula exsurgit salina compositio, tertia salis species est, quæ salis falsi nomine distinguitur, ut Sal Ammoniacus, & ceteri sales hujuscemodi, quorum compositio & indoles consideranda venit.

De Sale falso.

Sal falsus ex acidis & acribus moleculis simul conjunctis componitur. Compositi hujus salis moleculæ ab acido sale suam figuram potissimum mutuuntur. Quem in linguam excitant saporis sensus magis hebes est, quam qui ab acido aut ab acri excitatur; quia ex horum salium copula crassiores formantur moleculæ, ac proinde ad motum minus aptæ. Licet vero major sit in his moleculis aculeorum copia, attamen corrosivos eorum vis longe minor est; quod tanta sit spiculorum densitas, ut nec cutis poros alte penetrare valeant, neque nerveas ejus papillas æque fortiter vellicare, ac cum expedita erant & disjuncta. Sapor qui ab eo excitatur, falsus dicitur; cujus mira varietas pro acidorum aut acrium salium differentia, pro varia horum spirituum salinorum densitate vel raritate, pro majori vel minori horum vel illorum copia, pro diversis etiam, quæ cum illis immiscentur partibus.

Ex acidorum & acrium salium aggregatione & miscella oriri falem falsum eo confidentius asserimus, quod acidorum & acrium confusione, hujusmodi falem falsum Chymici sæpius componant, & quod ex sale falso ambos hos sales separare noverint. Sic acidum spiritum Nitri v. g. Salis marini, vel Vitrioli in Tartari falem affundendo, Sal falsus efficitur, qui Nitri, Salis marini, vel Vitrioli naturam apprimere refert; & per salium essentialium plantarum, aut salis Ammoniaci, aut ceterorum falorum salium analysim, sales acidi & sales acres, tum volatiles, tum fixi secerantur.

A R T I C U L U S Q U I N T U S

De Oleo seu Sulphure, quinto Corporum principio.

QUOD sulphuris & olei nomine intelligunt Chymici, illud nos inter corporum principia quinto loco assignamus. Non simplex est corpus, sed compositum ex prioribus quatuor principiis, igne, aqua, terra, & sale, in quæ facile resolvi potest. Ideo tamen illud inter corporum principia recensemus; quod ex mixtis naturæ corporibus integrum facile eliciatur, difficilius vero in simpliciora elementa dividatur; quod sit ignis elementaris veluti receptaculum & fomes, ac proinde ad illud plurimæ mixtorum qualitates, ut inflammabilitas, colores, odores, metallorum ductilitas & malleabilitas, & aliæ corporum virtutes referantur.

Sulphur itaque seu Oleum generice sumptum, ignis, aquæ, terræ, & salis concretio est in corpus fluidum, lentum, inflammabile, pellucidum & per se insipidum & inodorum, licet a diversis ejus cum sale mixtionibus colores, odores, & sapes pendeant. Congeries est flocculorum plurimis & flexuosis filis compactorum.

Subtilissima sulphurum filamenta ex quadam salinarum, aquearum, terrearum, & ignearum molecularum aggregatione, tum in terræ visceribus, tum etiam in vegetantium & animantium corporibus fermentationis ope, componuntur: quod quidem plantarum aromaticarum aquæ immerfarum accretione fatis evidenter demonstratur. Nunquam enim ex illa aqua oleum, quod distillatione ex his plantis elicitur, extrahi potuisset: præterquamquod in salem, aquam, & terram, olea quæcumque diligenti analysi resolvantur, ut jam diximus.

Ex his filamentis diversimode confectis, flocculi exsurgunt plus minusve densi, intra quorum poros ignis elementum abunde reconditur, unde sulphuris levitas & inflammabilitas. Præter igneam substantiam, quæ his poris continetur, uberrimi sunt hujus materiæ oleosus flocculos intercurrentis rivuli, quibus a se invicem disjunguntur & seorsim moventur motu perturbato, qui ad fluiditatem requiritur. Nihilominus tamen quamdam inter se connexionem & intricaturam servant tortuosa hæc filamenta; unde fluidi lentor pender.

Ex supra recensitis salis alcali natura, & sulphurum quam mox exposui figura & structura, facile concipi potest, qua ratione sulphur quodcumque ab alcali sale dissolvatur. Cum enim sphericæ & echinatæ supponantur alcali salis molecule, intra floccos filamentosos sulphuris moveri non possunt, quin quædam ex filis secum abripiant, & flocculos paulatim dividant ac disceperant. Econtra vero densæ, rigidæ & aculeatæ acidorum salium molecule intra sulphurum flocculos copiose intrusæ eorum texturam densiorem & firmiorem efficiunt: unde etiam sulphurum varia genera; nam pro varia, tum sulphurum, tum acidorum spiculorum tenuitate aut crassitie, pro diversa eorundem quantitate, diversa quoque composita oleosa, vel sulphurea exsurgunt, consistentia, tenuitate & volatilitate varie inter se discrepantia.

Nam quæ in terræ visceribus oritur sulphurea concretio ex ignis, salis acidi, aquæ, & terræ tenuissimæ consortio, bituminis vel pinguedinis terræ nomen obtinet. Deinde bituminosa hæc pinguedo magna partium aquearum copia soluta, oleum minerale constituit, quod Petroleum dicitur. Si vero terræ & sali permisceatur, solidiora bitumina producit, pura vel impura pro terræ copia, vel crassitie, vel pro mixtionis diverso gradu: inde Carbo fossilis, Gagates, Succinum, Bitumina, & terræ bituminosa. Si vero minor sit terræ, major vero salis acidi copia, ex hac mixtura exsurgit Sulphur minerale vulgare seu inflammabile. Si tandem illud bitumen terræ occurrat fusibili & vitrescibili, formam metallicam illi tribuet, nempe metalli splendorem, molliem, ductilitatem, & malleabilitatem, quæ quidem variis experimen-

tis probantur. Nam mixtura olei acidi Vitrioli & olei Terebenthinæ, partibus æqualibus, post lenem, sed diuturnam digestionem, per retortam distillata, liquorem effundit primo flavescentem, deinde croceum, ad Petroleum odore & consistentia proximè accedentem. Quod in retorta superest, primo in bitumen molle inspissatur, ac tandem in massam nigram & solidam concrevit & induratur; quæ flamma admodum facile accenditur; & dum comburitur, odorem spargit, carbonis fossilis odori prorsus similem. Quod si pergatur distillatio, ex materia superstitè prodeit liquor albicans & acidus, in quo subidet pulvis gilvus, sulphur nempe flammæ concipiendæ capax; & præterea ad retortæ collum elevatur sulphur flavum & combustibile, quod a sulphure vulgari non discrepat. Ultimum vero in retorta remanet quædam substantia nigra, splendens, levis & foliacea aut talcosa, in qua ferreæ particulæ magnetis ope deteguntur.

Nec sola artificialis horum bituminum compositio, sed etiam eorum quæ e terræ visceribus eruuntur resolutio arte Chymica, eadem principia nobis detegit.

Metalla vero nihil aliud esse, quam bitumina diuturno digestionis calore cocta, & ad certum fixitatis gradum adducta satis commonstrat Chymica eorum analysis, quæ metalla saltem imperfecta in cineres & vitra reducit, sulphureum quo turgent principium auferendo. Si enim igne diuturniori vel radiis solaribus vitreæ lentis ope congestis calcinentur imperfecta metalla, sulphureum principium avolat, & in calcem aut cineres reducuntur, quæ tandem igne vehementiori in vitra convertuntur. Si vero hisce vitris metallicis sulphureum principium restituatur, denuo metallicam formam induunt.

Quæ in animali & vegetabili regno occurrunt flammæ capaces substantiæ, sulphureo principio & acido sale nova combinatione permixtis componuntur. In his enim principium sulphureum seu oleum, ut in minerali regno, ex salis acidi & ignis elementaris permixtione cum aquæ & terræ modica portione ortum ducit. Deinde vero oleum cum acri sale mucagines & gummata constituit; cum acidis tenuibus & nova ignea substantia interpersa olea essentialia & ardentes spiritus producit; acidis vero crassioribus & terræ quantitati sufficienti consociatum, resinas efficit. Sic arte Chymica artificiale gummi componimus aut saponacea concreta plus minusve crassa, salium acrium & oleorum tenuiorum aut crassiorum mixtione. Sic spiritus vini & spiritus volatilis urinæ simul mixti, tenue gummi seu mucilaginosum concretum efficiunt; oleum vero olivarum & sal fixus Tartari liquatus, saponem seu crassioris gummi speciem componunt. At spiritus vini & oleum Vitrioli confusa & diuturniori calore digesta, distillatione oleum inflammabile, subtile, grati odoris, & essentialibus plantarum oleis haud absimile fundunt, ac tandem veram resinam in retorta relinquunt.

Idem principium oleosum in animalibus axungiam efficit, & gluten aut gelatinosam substantiam quæ in partium nutrimentum cedit. Hæc enim gelatinosa substantia salibus acris volatilibus & oleo componitur, quod analysi satis manifestum est. Axungia vero ex oleo & sale acido constat. Si enim oleum olivarum & acidus spiritus quicumque, sive Nitri, sive Vitrioli, confundantur & digerantur, sebum vel axungia inde emerget animalium pinguedini similis.

Flamma quam sulphurea vel oleosa corpora concipiunt, est motus primi nostri elementi in flocculorum oleosorum poris latentis; quod carceres, quibus detinebatur, successive disrumpit, & acidi salis spicula secum abripit, quorum ope corporis accensi moleculas, cuiuscumque generis sint, dividit ac destruit.

Sulphurea concreta, vel volatilia, vel fixa, in corporibus deprehenduntur. Fixiora vel solida sunt, ut axungia, resina, & bitumina; vel fluida, ut olea: volatilia vero calore levissimo avolant, & olei consistentiam servant, ut olea essentialia Juniperi, Thymi, &c. vel aqueam formam habent, & spiritus ardentes dicuntur, ut spiritus vini, & fructuum spiritus ardentes.

CAPUT QUARTUM

De Elementorum mixtione.

EX quinque supra recensitis principiis corpora quæque constare oportet. Hæc principia, ut diversaratione miscentur, diversa tandem efficiunt composita. At vero quænam sint variae mixtionis rationes in diversis, quæ inde exsurgunt compositis, nobis considerandum est.

Principiorum mixtio fit one motus, qui totus ab ignis elemento pendet; vel lentus est ac tardus, ut in fructuum maturitate; vel vivus, ac promptus, ut in musti fermentatione; vel vehementissimus, ut in corporum deflagratione. Omnes illi motus donantur nomine fermentationis, quæ si ad compositi destructionem tendat, ruptio nuncupatur.

Simplex principiorum mixtio, seu minus composita, ea est quæ saltem constituit, intima nempe & stricta aquæ & terræ copula; deinde sulphur quod ex ignis, terræ, & salis consortio exsurgit; tandem sales acres, volatiles vel fixi, sales essentielles plantarum, & sulphura tum solida, tum liquida.

Quænam sint illæ mixtionis rationes, & quænam sint ejusdem mutationum series in triplici regno, variis exemplis observare licet.

Et primo quidem exemplo sit vitis. Ejus uvæ adhuc immaturæ & vix notatæ saporem insipidum aut herbidum tantummodo referunt. Prout crescunt, aciditas quadam in iis sensim evolvitur: unde primo austerus percipitur earum succus, postea acerbus, & tum Omphacium dicitur; quod si distillationi subjiciatur, magnam phlegmatis copiam largiturum est, nonnihil acidæ liquoris, sulphuris seu olei portionem exiguam, & in vase magnam terræ copiam relinquet.

Hoc in succo moleculæ terræ salium rudimentis veluti fætæ, primo austero gustu percipiuntur: deinde vero acerbo sapore extremi salium aculei e terreis moleculis jam erumpentes, sed suis involucris nondum omnino liberati, manifestos se præbent.

Verum cum ad perfectam maturitatem perveniunt uvæ, austerus earum sapor in dulcem convertitur. Tunc ignis elemento uberius penetratur succus, rarior fit ac tenuior; concitatiore motu agitantur ejus partes, sales acidi terreæ sua involucra exuunt, & ex nova salium, ignis, aquæ, & terræ consociatione nascuntur sulphura. Si qui vero acidi sales sulphurum compositionem non subeunt, ab iisdem sulphurebus irretiuntur, ita ut summis tantum acuminibus inter sulphurea filamenta prominentibus, linguæ papillas vellicent, & gratum saporem excitent. Tunc multi nomen obtinet, quod distillatione copiosum phlegma exhibet, deinde liquoris acidi non mediocrem quantitatem, aliquam salis volatilis acris seu urinosi portionem, & oleum crassum longe uberius quam in priori distillatione; tandem ex materia in vasibus superstitæ sal fixus acris elicitur, qui a terra separatur.

In hoc uvarum maturarum succo, sive musto, sales & sulphura ad summum tenuitatis gradum nondum evecta fuere, vel terreis crassioribus partibus adhuc involvuntur, quibus eorum actio multum retunditur.

Si vero ille magna succus copia fermentationi committatur; tunc ignea materia, quæ abundat, novum & majorem fermentationis motum excitat, qui non quiescit, quin partes crassiores attenuatæ fuerint, aut e liquoris sinu remotæ, quin sales & sulphura e terreis partibus liberata, exacte mixta & subacta fuerint: tunc liquor vinum dicitur. Crassiores vero partes e centro ad circumferentiam propulsæ, in fundo subsident sæcum nomine. Vividus autem & maxime penetrans videtur liquor

ob magnam ignei elementi copiam, quæ intra sulphureorum foculorum filamenta nidulatur. Distillationi subiectus ille liquor, non mediocrem spiritus ardentis copiam primo largiturus est, deinde phlegma uberrimum præbeat; postea liquorem acidum cum aliqua oleosi spiritus portione, tandem olei crassi aliquantulum tribuet. Exigua admodum remanet capitis mortui portio, quæ salis acris fixi paululum lotionem exhibebit. Sic in vini distillatione longe minor est acidi liquoris proventus quam in musti analysi: sed ex vino magna spiritus ardentis copia extrahitur, nulla vero ex musto.

Verum si vini fæces probe siccata distillentur, magna salis volatilis acris seu urinosis quantitas elicitur; quod acidi sales sulphureis & terreis moleculis irretiti, tum vi fermentationis, tum etiam ignis calore in salem volatilem convertuntur.

Alia quoque variarum salis acidi metamorphoseon, tum in spiritum ardentem, tum in salem volatilem, exempla videre est in Fabarum & Pisorum distillatione. Si enim Fabæ aut Pisi recentia & adhuc virentia ex retorta distillantur, acidum spiritum copiosum, præter magnam phlegmatis quantitatem, & nonnihil olei præbeat. Si vero hæc semina tempore convenienti in aqua vulgari fermentescunt, copiosum spiritum ardentem largiuntur. Si tandem absque ulla sensibili fermentatione per aliquot menses in loco arido servantur, spiritum alcali urinofum distillatione exhibebunt, nihil vero aut parum acidi liquoris. Unde liquet, salem acidum fermentatione cum ceteris principiis consociatum, in sulphur converti; aut sui ipsius cum terreis & sulphureis moleculis coalescentia, in salem alcali volatilem abire, sicuti calcinatione in salem alcali fixum immutatur, si vi ignis in crassiores terræ moleculas intronittatur, ut in lixivioforum salium preparatione.

Verum hic observandum incumbit, omnes sales e regno vegetabili oriundos, non esse inter se prorsus similes. Nam inter se discrepant non solum ratione compositionis pro majori vel minori copia sulphuris, aquæ, aut terræ cum sale acido conjuncta; sed etiam multum inter eos intercedit discriminis, ratione salis acidi primigenii, a quo ortum ducunt. Sal enim primigenius, acidus nempe, non unus & simplex est; sed pro variis typis in quibus formantur, diversi sales acidi emergunt, quorum tria tantum genera cognoscimus, scilicet muriaticum, salem nitrosum, & salem vitriolicum. Sal muriaticus, qualis est gemmeus vel marinus, crystallizatione cubicam figuram suscipit: ejus partes integrantes quasi ex duplici pyramide quadrata per basium junctis formatæ mihi videntur. Nitri crystalli prismaticam figuram exhedram præsentant: & ex duplici pyramide triangulari integrantes ejus partes formatas superponimus. Vitrioli vero partes integrantes ex duplici pyramide exagona effictas existimamus, ob figuram, quam sal fixus Vitrioli omni parte metallica, quantum fieri potest, purgatus solet suscipere.

Sales illi primigenii cum aliis substantiis conjuncti, sales compositos constituunt diversæ figuræ & energię, quorum numerus pene infinitus est. Sic in regno vegetabili acetorum varia occurrunt genera, quæ nihil aliud sunt quam sales acidi primigenii aliqua phlegmatis copia soluti. Sales essentielles absque igne præparantur, qui iidem sunt acidi cum moleculis terreis & ceteris principiis aggregati; sales Ammoniaci, qui ex acidorum & acrium volatilium copula exsurgunt: acres fixi, cum acidis spiculis terræ moleculæ crassiores hispida sunt; volatiles vero seu urinosis, cum tenues admodum sunt moleculæ terræ, ita ut globulos hirsutos constituent.

Pariter eadem salis acidi primigenii genera, quæ in minerali regno observantur, in regno quoque vegetabili deprehenduntur. Exempli gratia, sal essentialis Parietarum nitrosus est; & carbonibus accensis impositus, ad instar Nitri fulgurat. Sales fixi Cardui Benedicti, herbæ Kali, spongiæ, salis marino congenere sunt. Eorum crystalli cubica figura donantur, & inter accensos carbonem crepitant.

Tar-

Tartari crystalli vitriolicos crystallos repræsentant: & eandem esse acidi in Tartaro delitescens naturam cum acido vitriolico facile demonstratur ex sulphureo odore quem sæpius spargit Tartarum certo modo calcinatum.

Præter salina composita, sunt & aliæ mixtiones, quæ in plantis producantur, ut Gummi, Resinæ, & mellei liquores.

Gummi est substantia media inter acidum & oleum, vel est sal acidus qui cum terreis moleculis ita conjungitur, ut major ejus portio in salem alcali jam immutata sit, dum altera in oleum convertitur; ita ut mixtum inde exsurgat salino-oleosum, qualia apud Chymicos videre licet concreta saponacea ex oleo olivarum & lixivio Tartari, aut mucilaginoso ex spiritu vini & spiritu volatili urinæ. Unde semina fere omnia quæ in maturitatis statu oleo turgent, nihil aliud sunt in principio quam mucagines seu olea immatura.

Resinæ ex acido & oleo componuntur, qualis est mixtura olei Vitrioli & spiritus vini, vel spiritus Terebenthinæ. Sunt velolidæ vel liquidæ, quæ nisi partium terrearum interventu inter se non differunt.

Mellei succi qui ex plantis vel sponte exsulant ut Manna, vel arte eliciuntur ut Saccharum, sales sunt essentielles ex acido & alcali sale constantes cum oleosis partibus quamplurimis permixtis.

Quamplurimâ diversarum, quibus principia inter se misceri possunt, siue natura, siue arte, rationum exempla observare licet in regno minerali.

Lapis Calcarius & Gypsum ita sunt disposita, ut in iis, si igne calcinentur, ab ignea materia innumeri aperiantur poruli, quibus aquæ moleculæ facile recipiuntur, non tamen sine quadam earum, & ignei principii inibi inclusi collisione. In his poris diutius asservatæ aquæ partes tandem in moleculas nitrosas convertuntur. Ex muris enim antiquis ex calce aut gypso extractis Nitrum temporis decursu efflorescit, vel etiam arte extrahi potest. Idem Nitrum distillatum pro majori sui parte in spiritum acidum effunditur; e contra vero cum Carbonibus calcinatum, fere totum in salem alcali convertitur; & fortasse Nitrum antiquorum seu alcali mineralis, qui in Ægypto, & in aliis regionibus e terra effoditur, aut ex plerisque mineralium fontium aquis elicitur, nihil aliud est, quam Nitrum calore terræ calcinatum, quod in salem alcali fixum mutatum est.

Sal acidus vitriolicus cum metallis Vitriolorum varia genera constituit: cum terra adstringente alumen efficit, ac tandem cum igneo principio sulphur vulgare, & combustibile. Sulphur enim vulgare flavum, deslagratum, & igneo principio exhalato in acidum liquorem totum convertitur; & rursus acidum illud vitriolicum igneo principio coadunatum, in sulphur concrevit.

Eandem principiorum mixtiones in animali regno deprehenduntur. Chylus, & lac salem acidum occultum continent, qui quadam putrefactione facile evolvitur; facile enim acefcunt. Cum vero debita fermentatione subigitur sal ille acidus, in salem alcali volatilem commutatur, qui copiosus ex liquoribus e chylo prognatis, sanguine scilicet, sero, bile, urinâ, &c. elicitur. Verum in debita corporis dispositione sal acidus in salem alcalinum non omnino mutatur; sed salem salum seu Ammoniacum constituit cum terreis, & oleosis partibus commixtum. Ex hac autem salis Ammoniaci cum oleosis partibus unione, gelatinosa seri, & sanguinis substantia oritur, quæ putrefactione vel calcinatione indiget, ut sal in ea contentus in salem alcalinum convertatur; ut videre licet in urinâ, sanguine, aut ceteris corporis humani succis, ex quibus sal alcali extrahi nequit nisi prævia putrefactione aut calcinatione.

Hæ sunt præcipuæ principiorum mixtiones, quæ in corporibus naturalibus occurrunt, ex quibus ceteræ, quæ ex his fieri possunt compositiones, facile deducuntur.

CAPUT QUINTUM.

De dignoscendis Medicaminum viribus.

Nihil sane Medicis optabilius, ægris quoque salubrius contingeret, quam si mixtorum omnium, quæ natura passim profert, vires ad immutandum corpus humanum probe dignoscerentur.

Quod enim accurate observatum fuisset de singulis mixtorum effectibus, Medico veluti norma foret, ad quam tuto semper praxim medicam accomodaret; nec alio præterea indigeret adjumento, nisi judicio quodam ad remedia opportune juxta varios morbi casus exhibenda: sed cum nobis desint maxima ex parte ejusmodi rerum naturæ observationes, ad alia confugere oportuit.

Quidam se operæ pretium facturos duxerunt, si ex rerum naturalium figura, colore, aliisque externis qualitatibus, quamdam inter earum vires & certas corporis humani partes aut certos morbos connexionem augurarentur. Ita ut hac methodo investigare conati sint, quidquid singulis partibus utile, noxiumve futurum esset. Si quamdam sibi finxerunt analogiam inter Nucem moschatam & caput, inter Asari folia, & renes, inter Anarcadii fructus & cor, Dentariam, & dentes, semen Fraxini, Glossopetram & linguam; inter lapidem Aetitem, & foetum in utero, lapidem variolarum & variolas; inter lapidem Hæmatitem, aut Jaspidem maculis rubris distinctum & sanguinem; inter lapidem Cancrorum, lapidem Judaicum & calculum vesicæ; inter Cardum benedictum, Cardum Beatæ Mariæ, dentes Apti, aut mandibulas Lucii piscis & pleuritidis dolorem puncturum; inter radices Scrophulariæ vel Cardui hæmorrhoidalis nodos & hæmorrhoidas; inter Rhabarbarum vel Chelidonium, & bilem vel icterum. Sed præterquamquod non bene cessit talis virium inquirendarum ratio, nullus est rerum physicarum ita rudis, qui statim non agnoscat quam sit inutilis, & absurda. His itaque exterioribus signis utendum quidem ad distinguendas inter se res naturales, non vero ad earum vires detegendas.

Ab intimis mixtorum qualitatibus Galenus, & ejusdem affectu eorum virtutes cognoscere tentaverunt: & recte quidem, si veras introspexissent eorum qualitates, non vero vanas finxissent eorum judicio primarias, calidum scilicet, frigidum, siccum, & humidum. Neque enim ipsis suppetebat alia dijudicandi ratio, quam ex odore & sapore; quod quidem ad suas qualitates instituendas non sufficiebat, licet ad certa quædam indicia non sit inutile. Etenim ex gusto amaro satis tuto judicamus, plantas esse stomacho proficuas, & alimentis recte coquendis aptas; ex gustu acido, eas esse immodico sanguinis aut bilis motui cohibendo peritiles; ex odore aromatico, illas nervis ac spiritibus adjumento esse. Non itaque ista negligenda sunt, sed ad rectum usum convertenda.

Postea vero recentiores Physici, ad rerum naturalium vires investigandas, duplicem adhibuere methodum. Altera nempe rerum principia, altera vero earundem effectus cognoscere tentarunt. Utramque viam insunt celeberrimæ illæ in Gallia, Angliæ, & Germania doctorum virorum societates. Chymicis resolutionibus intima mixtorum principia multo labore scrutati sunt; eoque pervenire, ut principia mixtorum separata, aut substantias iisdem similes simul jungendo, eadem composita, unde elicitæ fuerant, denuo composuerint. Sic non minus facile quam perfecte ad nutum destrui aut restitui possunt Sal marinus, Nitrum, Vitriolum, Alumen, Sulphur, Bitumina, & Mineralia pleraque. Unde spes illucescit iis, quæ jam comperta sunt, & quæ in dies ea de re compertum

riuntur; mixtorum compositionem ex tenebris, quibus involvitur, tandem erui posse.

Multum laborem insumpsit Regia Scientiarum Academia in analyses plantarum perficiendas, quas scilicet distillandas curavit, sive recentes, sive jam fermentatas. Sed quam pauca inter eas, quæ ex tot diversis plantis extrahuntur, substantias reperiuntur discrimina.

Ex his phlegma insipidum, idque copiosum plerumque ante omnia distillari solet; tum spiritus acidi, sales alcalini seu urinosi, vel soluti, vel concreti; liquores mixti, qui nempe acidorum, & alcalium effectus exerunt; & olea foetida & nigra extrahuntur: tandem sal aut lixivialis aut salsus e cineribus elicitor; ille lixivii saporis præsefert, & humido aere resolvitur, ut sal Tartari; hic salis salsum gustum refert, ut sal Lencœii lutei vulgo *Keiry*.

Præter has substantias, quæ ex omnibus fere plantis educuntur, quædam aliæ adhuc ex quibusdam plantis eliciuntur. Sic ex plantis aromaticis oleum subtile & flagrans, quod essentielle vocant, plerumque primum egreditur, ut ex Lavandula, Thymo, Salvia, &c. In paucis plantis, ut in Elleboro, Elleborasto, Croco, Veronica, Nasturtio, &c. spiritus acerrimus, seu oleum tenuissimum, & sapore acerrimo donatum, primo caloris gradu erumpit. At præhabita plantæ fermentatione, eadem quoque, sed mutato ordine, depromuntur. Nullus exit liquor saporis sensibilis expers. Interdum primo ignis gradu profuit humor, vel acidus, vel urinosus; nonnunquam etiam spiritus ardens & summe volatilis. Verumtamen pauca hæc elementa, quæ ex plantis exstillantur, multum adhuc a se invicem discrepare conjicere licet; quod aliquid sit discriminis inter sales fixos ex earum cineribus elicitos. Cum enim sint acidorum foetus, tot supponunt acidorum genera, quot ipsorum discrimina deprehenduntur. Si vero qui e plantis extrahuntur spiritus acidi, diversi sint generis, non minus dissimiles inter se erunt sales urinosi volatiles. Perinde olea se habent, cum nempe ab acidis ortum ducant, ut experimentis probatur. Oleum enim essentielle Thymi cum spiritu salis Ammoniaci digestum, colore violaceo vel purpureo inficitur, quod illi cum oleo Succini commune est; nec tamen idem præstant cetera olea essentialia. Sed nondum hæc discrimina satis fuere perspecta.

Ex animalibus vero, & eorum partibus distillatis multum spiritus & salis volatilis urinosis elicitor, nec mediocris portio olei crassi, parum vero salis fixi, & nihil aut perparum acidi salis. Verum si in aqua communi decoquantur, ex iisdem partibus mucilago vel gelatina quædam se prodit, quæ cetera quibus constat, elementa includit, unde per distillationem facile evolvuntur.

Si nondum omnibus numeris absoluta est mixtorum cognitio, quam docti viri hac priori methodo assequi conati sunt; saltem eo progressa est, ut tum ex principiorum resolutione, tum ex earundem in plantis compositione, certæ quædam regulæ deduci possint ad eorum virtutes indagandas. Fatendum tamen est, peculiare esse quorundam mixtorum specificas, ut vocant, virtutes, quæ fortasse a materia adeo subtili pendent, ut hætenus analyses effugerit; quin etiam verisimile est, hanc specificam virtutem a partium dispositione proficisci quoque posse, quæ nondum explorari potuit. Non itaque nobis innotescit unde Antimonium sit emeticum, Kinakina cortex sit febrifugus, Opium narcoticum, Cantharides vesicam corrodescentes, Arsenium venenosum, & nervis ita noxium. Sed non desperandum est fore, ut experimenta congerendo, hæc omnia palam fiant, aliæque pariter incognita.

Altera methodo, ab effectibus mixtorum proprietates eruere conantur. Hæc autem, licet diuturniore egeat tempore, suum tamen quoque percipit incrementum. Dura itaque hac arte res naturales explorantur; tum ipsæ, tum earundem prin-

principia resoluta cum variis miscentur intermediis jam cognitis, ut inde effectus comperiantur, quibus postea earum rerum indoles innotescat. Observatum est quoque, quoniam modo agerent res eadem cum sanguine, aliisque corporis liquoribus permixtae, aut in animalium venas injectae, aut per os intrusae; & inde quaedam conjecerunt ad earum virtutes detegendas perutilia.

His potissimum utuntur in experiundo intermediis seu criteriis, nempe tinctura Heliotropii tricocci, vulgo *Tournesol*, tinctura Violarum vel Syrupus violaceo, tinctura Rosarum, tinctura florum Malvae, solutione Sublimati corrosivi, solutione salis Saturni, solutione salis Tartari, aqua Calcis vivae, infusione gallarum, spiritibus acidis Nitri, salis marini, vel vitrioli, spiritu vini, &c.

Corpora, quae salibus acidis scatent, caruleae Heliotropii tincturae colorem rubrum, sed varie intensum a purpureo ad igneum, vel ad sanguinis bovini colorem pro variis aciditatis gradibus conciliant: rubro quoque colore inficiunt tincturas Violarum, Rosarum, & florum Malvae. Praeterea eadem acida cum solutione salis Tartari tumultuantur. Mixta quibus inest sal acris seu alcali, tincturas Violarum, Rosarum, & florum Malvae virides efficiunt: si admodum debilis sit, aliquot in spiritu salis bullas aereas excitant; majorem agitationem, & fremitum quemdam, si fortiori sale donantur: sed si volatili hoc sale abundant, cum spiritu salis statim & vehementer effervescunt.

Praeterea sal volatilis urinosus admodum debilis, saepe non statim, sed interjecto tempore, Sublimati corrosivi solutioni Opali colorem inducit: si paulo uberior, pallidum ei impertit colorem; ac tandem lacteum, si fortior sit; atque sensim praecipitat. Ubi multum viget sal urinosus, tum repentinam invehit praecipitationem, aut solutionem statim coagulat, si sit uberrimus.

Verum sal alcali fixus Sublimati solutionem subflavo colore tingit, & sensim praecipitat, si debilis sit: si vero fortior, & uberior, statim praecipitat, & Mali aurei aut Croci colorem exhibet.

Si quid Vitrioli in mixtis contineatur, atro colore vel purpureo gallarum infusionem inficiunt.

Salis marini vel minima portio mixtis contenta, Sacchari Saturni solutionem turbat.

Quae Ammoniaco sale turgent, cum solutione salis Tartari, vel cum aqua calcis permixta, odorem urinosum exhalant.

Corpora resinosa tincturas suas spiritui vini communicant, ex quo postea aquae communis affusione resina in praecipitum ruit.

Praeter haec experimenta, nonnulla etiam in sanguine, sero, bile, & ceteris animalium liquoribus tentaverunt. Ex quibus compertum est, primo a quibusdam liquoribus sanguinem venenosum coagulari, quibus arteriosus funditur, & vice versa; a plurimis vero aliis succis utrumque coagulari: unde patet aliquid interesse discriminis inter sanguinem qui arterias alluit, & eum quo venae replentur.

Quidam liquores e plantis desumpti, arteriosum minime coagulant; sive e venenosis, ut ex Napello & Solano lethali; sive ex purgantibus, ut ex Elleboro nigro; sive ex salutaribus, ut ex Absinthio, Angelica, Imperatoria, & Persicaria extrahantur.

Omnes pene plantarum succi colorem sanguinis immutant, paucis ut Salvia, Mentha, Bugula, Scrophularia, & Apii exceptis. Succus Napelli, & Artemisiae colore livido eum perfundunt.

A plerisque acidis spiritibus e mineralium familia oriundis sanguis in densum coagulum inspissatur, & atro colore tingitur, excepto tamen spiritu sulphuris, quo non multum alteratus videtur: quin & olei sulphuris drachmam unam aut alteram in canis vivi venam jugularem absque ullo damno infusam fuisse Borellus asserit. Si vero aqua fortis, vel quilibet alius spiritus acidus mineralis, licet aqua

dilutus, ac debilitatus, sensim intra jugularem venam canis injiciatur; miras convulsiones & spasmos animal patitur, & vehementissime se contorquendo & ejulando cito moritur; aperto vero thorace, sanguis in grumos conversus in vasis & in corde reperitur. Solutio salis Tartari eodem modo injecta, easdem convulsiones & summos dolores procreat, & tandem necem affert: at sanguis non in grumos abit, sed ejus nativa fluiditas servatur.

Sanguis e vasis extractus, & cum salis Tartari aut cujuslibet alcali fixi solutione permixtus, fluidior videtur fieri. Tamen in infima liquoris parte, fax quædam crassa & turbida præcipitata apparet. Crassamentum illud non tanta copia deprehenditur, si cum spiritibus volatilibus urinosus permixtus fuerit sanguis.

Spiritus vini affusione sanguis in grumos coalescit; verum ejus lymphæ seu serosæ portio cum eodem spiritu confusa, ad instar albuminis ovi cocti concrevit & indurevit. Eadem pariter a spiritibus acidis coagulatur; ab alcalinis vero non inspissatur, sed quædam ejus portio sub albidis crassamenti specie in vasis fundum præcipitatur.

Flavus vel subrufus bilis color ab acidis in viridem convertitur, & multum imminuitur ejus amarities. Ab alcalium vero salium affusione, & color flavus magis dilutus evadit, & amarior augetur. Cum acidis liquoribus effervesceat, non vero cum alcalinis; sed ab illis sicut & a spiritu vini condensatur.

Spiritus acidi colorem urinæ semper intendunt. Spiritus Nitri & phlegma vitrioli eam colore sanguineo sensim tingunt, multo minus vero spiritus & oleum Vitrioli.

Acidi spiritus urinam non turbant, nec quidquam in ea præcipitant. Illius autem quæ limpida primo, postmodum per se turbatur, turbationem & contentorum præcipitationem ut plurimum adjuvant, sæpius accelerant, rarissime impediunt.

Acidis liquores urinæ sedimenta condensant, & colore intensiori ad rubedinem accedente inficiunt. Nonnunquam evenit ut urinæ sedimenta spontanea vel ab acidis præcipitata, ab iisdem acidis diluantur, & denuo novæ & copiosæ concrectiones rufæ quasi fabulosæ in vasis fundo subsideant.

Alcalini sales urinæ tincturam remissiore reddunt; ab illis ejusdem sedimenta minus densa, motu leviora, colore magis candida efficiuntur, sed hæc omnia magis a volatilibus, quam a fixis.

Nonnunquam ab alcalinis salibus, urinæ quæ per se turbata fuit, & crassum sedimentum deposuit, ad pristinam perspicuitatem reducitur, ita ut inibi contenta omnino evanescant.

Lac ab acidis coagulatur ita ut serosa ejus pars a caseosa secernatur: ab alcalinis vero salibus ejus coagulatio præpeditur. Si vero lactis pars una & solutionis salis Tartari partes duæ simul digerantur, mixtura rubra fiet & pellucida, grumis quibusdam in vasis fundum præcipitatis.

Insuper ex quibusdam observationibus liquet quid mixta in hominum aut animalium corpora ingesta præstare valeant.

Quædam hominibus noxia, brutis innocua aut minus nocentia observata fuere. Sic Mercurius sublimatus corrosivus, hominibus lethalis, canibus eadem dosi exhibitus vomitum solummodo excitavit. Econtra Nux vomica canibus nocens, hominibus nullo modo exitiosa creditur. Crocus metallorum hominibus emeticum potentissimum, equis sudores tantum movet. Amygdalæ amaræ quæ nihil damni hominibus asserre videntur, brutis prorsus infestæ sunt; vehementissimas enim convulsiones & tandem mortem iis inferunt. Jalapium ipsum, quod blandum medicamentum purgans existimatur, canibus exhibitum convulsiones excitat & ventriculum inflammatione afficit.

At hominibus pariter & brutis damnosæ sunt ac lethiferæ Coronæ Imperialis bulbi. Hyosciami radices & folia comestæ, ardorem vehementem per totum corpus accendunt, & mentem turbant. Solani somniferi baccæ delirium, sensuum stuporem & nonnunquam

nunquam somnum lethalem inducunt. Napellus præter ardorem quem circa fauces & præcordia excitat, frigoris sensum per artus inducit, ac tandem interimit.

Plurimæ aliæ hic recenseri possent observationes: sed quantum lumen asserat ad medicamentorum vires enucleandas hæc duplex investigandi methodus, ex supradictis unicuique facile patebit; ita ut illarum ope, si præsertim utraque jungatur, conjectura admodum probabili assequi possimus quid prius inesset in mixtis, quorum analysi instituitur; quid in corpus humanum agere valeant, & quæ ratione illud operentur. Illud autem quibusdam exemplis demonstrandum est.

Sint Lappæ seu Bardanæ vulgaris vires explorandæ. Quærendum primo quid analysi Chymica, ex ejus foliis extrahatur. Constat autem ex foliorum hujus plantæ ʒv. præter phlegmatis fere insipidi ʒij. aut circiter, elici humoris acidi ʒij.; humoris alcali urinosi ʒviij. aut circiter; salis volatilis urinosi concreti ʒj., olei crassioris quod per retortam distillavit, tum etiam quod in carbonibus reconditum, tandem calcinatione in flammam abiit, circiter ʒij.; salis fixi fere ʒj.; terræ vero mortuæ & principiis orbata ʒj.. Ex hac analysi conjicere licet, folia Bardanæ, priusquam analysi solvantur, plus continere liquoris aquei quam aliarum partium; liquorem vero illum abundare sale ad Ammoniacum accedente. Probabile enim est, acidam partem ante analysim cum sale volatili urinoso fuisse conjunctam, & ex hac copula salem quemdam salum sali Ammoniaco analogum emisisse. Quid enim sal Ammoniacus, nisi falsus ex acido & urinoso concretus? Quod ad salem fixum attinet, credibile est in planta ante ignis ministerium non adfuisse; sed tartarum seu salem essentialem Bardanæ in salem fixum abiisse, ut tartaro vini contingit, qui nihil aliud est, quam terrea pars vini sale acido ultra satietatem imbuta.

Præterea amaro sapore donantur hujus plantæ folia, nec eorum succus Heliotropii tincturam mutat; unde liquet acidum ejus salem tum urinoso, tum sulphure, tum terreis partibus adeo esse involutum, ut omnis ejus actio prorsus retundatur. Deinde dum comburuntur ejus folia, levis fulguratio inter carbones percipitur; unde concluditur ejus salem acidum nitrosum esse. Præcipua igitur Bardanæ virtus pendet a sale Ammoniaco uberrimo & salis nitrosi minori copia simul mixtis, necnon quadam olei portione involutis. Si autem ad horum salium vires attendamus, easdem quibus donantur, in Bardana reperiri concludemus. Nec mirum, si hæc planta diuretica, sudorifica, pectoralis, hysterica, vulneraria, & febrifuga prædicatur.

Agrimoniæ vires quæris? Investiga quid præbeat analysi. Foliorum Agrimonie ʒv. humoris acidi & asperi fere ʒiiij. suppeditant; humoris alcali urinosi circiter ʒij. olei spissi, tum illius quod ex retorta distillavit, tum ejus quod in carbonibus reconditum fuit, fere ʒvi.; salis fixi mere alcali ʒviij.; terræ vero mortuæ circiter ʒj. Unde patet in hac planta nihil ferme salis Ammoniaci contineri, cum nullus sal urinosus concretus extrahatur: ideoque acidus sal quo Agrimonia abundat, cum terra conjunctus, concretum quoddam efficit sali essentiali seu tartaro, aut potius sali Coralliorum persimile, cum sulphure copulatum.

Agrimoniæ sapore salso aliquid super styptico & subacri donatur: ab ejus succo Heliotropii tinctura rubro colore leviter tingitur. Itaque a sale leviter adstringente virtutem adstringentem & aperitivam obrinet; quæ quidem doles, licet contrariæ videantur, sæpius ab eodem principio pendent, quo nempe partium fibræ nimis laxæ firmanantur, & tonus partium validior fit. Præterea ab acido ejus sale inflammationes temperantur. Has virtutes comprobant experientia, quæ sese adstringentem, deterisivam, resolutivam, vulnerariam, & aperientem exhibet.

Bistortæ & Argentinæ radices adstringunt, & humores sistunt, sale quodam aluminoso cum sulphure conjuncto: nam analysi rite instituta, post acidum phlegma oleum prodit, deinde modicum phlegmatis urinosi; sed pondere igni remanet ca-

put mortuum. Unde cum radices illæ styptici saporis sint, probabile est, salem acidum quo plurimum pollent, & terram adstringentem simul constituisse concretum ad alumen accedens, unde virium rationem intelligere est.

Sic pariter ex Malvæ analysi, ipsius agendi rationem eruere licet.

Ex libris quinque foliorum & radicum Malvæ vulgaris in vas recipiens fluxerunt humoris acidi ℥iij; humoris urinosi ℥ij. circiter; olei tum fluidi quod e retorta fluxit, tum crassi in carbonibus reconditi ℥iij; salis urinosi concreti grana xlviij; salis fixi mere alcali ℥vj; terræ vero ℥j. Ergo verisimile est Malvam sale quodam Ammoniacali præditam esse cum terra conjuncto; necnon maximam olei partem cum acido phlegmate probe commixtam, in succum illum lentum quem mucilaginosum vocant, abire: qui licet ab igne destruat, præcipuum tamen instrumentum quo Malva demulcet & emollit. Aqua enim cum oleo diu agitata, in mucilaginem vertitur, maxime si spiritus acidi guttæ aliquot addantur. Alvum præterea laxat, tum quia feces nimis induratas, molles ac lubricas facit, tum etiam quia lentore suo villos ventriculi & interstriorum calore nimis tensos, ac rigidos emollit & ad contractionem habiliores efficit; unde contentorum evacuatio.

Quid præstare valeat Linaria, tum ex analysi Chymica, tum ex analysi physica seu ex effectuum comparatione, adhuc inquiremus.

Ex Linaria foliorum ℔v. prodire humoris acidi ℔iij. circiter; humoris urinosi ℥v; olei ℥ix; salis fixi ℥iij; terræ vero ℥iij. Exigua admodum quantitas salis Ammoniaci occurrit in Linaria, ut patet ex phlegmate urinoso, quod nullus sal volatilis concretus sequitur: sed potius sale falso donatur ad tartarum vel ad terram foliatam tartari accedente. Tota planta saporis est salis, herbacei; nec ejus succus Heliotropii tincturæ ullam coloris mutationem affert. Folia intra digitos contrita, odorem virosum emittunt ad Sambuci odorem accedentem: quæ quidem observationes cum analysi comparatæ, probant illam plantam oleo abundare tenui, & Opii sulphuream partem referente. Unde eam anodinam & resolventem concludimus, quod experientia probatur.

Ut Lumbricorum terrestrium agendi rationem explores, audias eorum resolutionem.

Ex Lumbricorum ℔v. prodire phlegmatis levissime acidi, nitrosi ℔iij; phlegmatis urinosi sed vehementissimi totidem; salis urinosi concreti ℥v; olei ℥vij; terræ ℔j; salis fixi ℥ij. Hinc liquet, Lumbricos terrestres sale urinoso turgere, eoque non multum per salem acidum subactos, sed potius magna sulphuris copia irretitos, fuliginis instar a qua differunt Lumbrici, quod non solum aquea substantia sed & terrea abundant. Si Lumbrici in vase diutius servati putrescant, ac tandem magna putrefactum per se exsicceatur, lotionem salem in carbonibus fulgurantem præbet. Unde liquet, eorum salem acidum nitrosum esse. Non mirum igitur si externe adhibiti, polleant incidendi, emolliendi, & abstergendi virtute, intus sumpti urinas moveant & obstructions referent.

His positis, regulæ sequentes tamquam axiomata ad vires medicamentorum investigandas constituendæ sunt.

1. Nihil magis confert ad investigationem principiorum quibus mixta in corpus humanum agunt, quam observatio analogiæ quam habent cum rebus vulgo cognitis. Ignotarum enim rerum vires dignoscere & explicare non possumus nisi comparatione earum quæ nobis perspectæ sunt. Ita satis est apud Medicos ad Salem Ammoniacum, Tartarum, Alumen, Vitriolum, Nitrum, Oleum essentiale tum aromaticum, tum foetidum, & similia confugere, quam ad acidum & alcali, aut ad ignem, aerem, terram, & aquam, quæ fere nunquam pura e mixtis extrahuntur; aut ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, quæ nimis leves sunt mixtorum proprietates, quam ut eorum indolem aperire valeant. Mixtorum autem, quæ tamquam exemplaria proponimus, virtutes aut ex supradictis jam satis innotescunt, aut postea suo loco exponentur.

2. Omnia mixta ex animalium familia desumpta, succum gelatinosum continent ex sale falso ammoniacali & oleo crasso constantem, qui ex eorum pellibus, carnibus, ossibus, aut cornibus ebulliendo cum aqua uberiori copia, sub gelatinæ vel glutinis specie extrahitur. Ab hoc gelatinoso succo parum differunt sanguinis serum & lymphæ. Si vero mediante fermentatione vel igne, oleum & sal secernantur, sal alcali urinosus copiosus obtinebitur, nec minor olei castioris portio. Sal acidus vero nullus nisi in urina recenti aut in sudore manifestum se præbet, sed cum terra in superstita materia remanet sub salis alcali fixi specie, cujus quidem admodum exigua est portio. Quædam tamen insecta animalia excipi debent, ut Lumbrici terrestres, ex quibus tenuis & paucus sal acidus nitrosus distillatione elicatur.

Hinc substantiæ ex animalibus desumptæ probe nutriunt, ope succi-gelatinosi succo nostro nutritio congeneris. Sed quo maiorem salis volatilis copiam præbent, eo acriorem efficiunt succum nutritium: unde quædam carnes calidæ censentur, ut caro vervecina, columbina; quæ vero mediocrem huius salis volatilis urinosi quantitatem tribuunt, temperatæ censentur, ut caro vitulina.

3. Non existimandum est, sales acres urinosos sibi prorsus similes esse, alii enim ad salis marini indolem accedunt, ut sal volatilis urinæ humanæ, qui gustu falsus est & minus causticus, quam sal sanguinis humani qui lingua magis acris percipitur. Sal volatilis Cornu Cervi in ramusculos concrevit cornuum figuram apprime referentes; sal urinæ e contra figuras cubicas vel polyedras crystallizatione effingit.

Idem etiam censendum de oleis. Licet enim olea fere omnia ex animalibus oriunda, actuosis partibus donentur; unde ad partes debilitatas & paralyticas roborandas, ad nervorum obstructions referandas & humores in partibus coactos resolvendos vulgo accommodantur; quædam tamen vi irritante & caustica pollent, ut Cantharidum & Formicarum olea.

4. Mixta, quæ vegetabilium familia suppeditat, sale essentiali donantur, qui ex sale acido, alcali, urinoso, terra, & oleo componitur.

Hic per analysim Chymicam salis acidi plus, minusve largitur, & spiritum urinosum vel salem volatilem concretum præbet.

Quæ saltem urinosum concretum promunt, copioso sale falso ammoniacali focta sunt: quæ vero spiritum tantum exhalant, parum huiusce salis continent. Ex acidi enim & alcali salis conjugio falsum nascitur, quod de Ammoniaci indole & viribus participat.

5. Mixta, ex quibus analysi Chymica multum terræ & acidi liquoris educitur, nec ullo styptico sapore donantur, saltem continent tartaro vel cremori tartari analogum, quique easdem virtutes obtinet; tartarum enim est copula quædam acidi & terræ.

6. Si eadem mixta styptica sint, sale gaudent aluminoso, cum Alumen sit falsum stypticum ex acido & terra adstringente conflatum, nec viribus ab Alumine discrepant.

7. Quæ Gallarum tincturæ atropurpureum vel purpureum colorem conciliant, eadem sale ad Vitriolum accedente vigent.

8. Quæ inter carbones ardentes fulgurant, Nitro vel sale falso ad Nitrum accedente scatent: sic Parietariam & Calendulam Nitro abundare verisimile est.

9. Quæ lento & mucilaginoso humore referta sunt, cetera principia involvente, maxime agunt ratione mucilaginis ad gummi tragacanthum accedentis.

10. Quædam mixta sunt, quæ non tam salis essentialis quam olei tenuis & uberissimi ratione vires suas exerunt. Illud ideo essentielle dicitur. Mixta quæ forti odore aromatico nares percellunt, hoc oleo tenui sunt prædita, & cum magna aquæ copia distillata illud fundunt.

11. Quæ vero insuavem & foetidum odorem spargunt, olei essentialis foetidi ratione operantur, ut Rutha, Castoreum, &c.

22 INTRODUCTIO AD MATERIAM MEDICAM.

12. Mixta quæ Opium odorem vel ad Opium accedentem emittunt, anodina sunt & demulcentia ratione olei ad Opium naturam accedentis.

13. Quæcumque per Chymicas analyses, aut physicas investigationes & comparationes dignoscuntur, quantum fieri potest, in usum medicum non adhibeantur nisi experientia comprobata fuerint, idest, aut a practicis Medicis, aut ab auctoribus fide dignis commendata aut saltem in animalibus sæpius tentata, ita ut plane constet ea medicamenta sine noxa exhiberi posse.

14. Ex supradictis tentaminibus generales quædam mixtorum proprietates facile innotescunt; sed illæ medicamentorum virtutes, quæ specificæ dicuntur, ex analysi quacumque raro & difficillime percipiuntur. Earum inventio forti plurimum debetur, aut assiduæ & accuratori observationi rerum, quæ hominibus aut brutis, sanis aut morboſis, post hoc vel illud medicamen aut alimentum assumptum accidunt. Quapropter eos qui in rei medicæ studium incumbunt, satis adhortari non possumus, ut omnia diligenter & accurate observent ac meditentur. Plus enim incrementi ex observationibus res medica suscipiet, quam ex omnibus peritissimorum philosophorum ratiocinationibus. Sic, inquit, forti & observationi debetur corticis Peruviani inventio.

Fortè quædam Kinækinæ arbores in stagno deciduæ jacebant & putrescebant. Nemo ejus aquam, præ insigni quem inde contraxerat amarore, gustare poterat. Quidam tamen ex incolis circumdegentibus æstu febrili correptus, urgentemque sitim largo ejus aquæ haustu depellere conatus, cum siti febrim amisit. Quod cum expertus fuisset, ceteros febre laborantes eodem uti remedio suavit. Nec infelix fuit successus. Sic aqua ingrata gustui, salutaris evasit. Sed cum per tempus, putrefactis arboribus, aquæ vis febrifuga cum amaritie evanuisse, altius hujus amari saporis & febrifugæ virtutis causa inquisita, eam tandem ab arborum corticibus pendere cognoverunt. Sic incertum quod fors obtulerat remedium, accuratione e tenebris, in quibus deliteſcebat, erutum fuit, & postea diligentibus observationibus confirmatum.

MATERIÆ MEDICÆ

PARS PRIMA

DE FOSSILIBUS.

SECTIO PRIMA

DE AQUIS.

Quæ usui medico inservientes, vel simpliciores sunt, vel minerales.

Aqua simplex est corpus fluidum, pellucidum, inodorum, & insipidum. Nunquam absolute simplex reperitur, cum semper terreis, salinis, & sulphureis particulis plus minus referta sit. Sed ea simplex dicitur, in qua hæc substantiæ sensibus minus percipiuntur. Ceteræ vero, quæ ex diversis terris, metallis, fucis, ceterisque mineralibus tanta copia commixtæ sunt, ut sint obvia sensibus, minerales dicantur.

CAPUT PRIMUM

De Aquis simplicioribus.

INter simpliciores Aquas numerantur fontana, fluviatilis, putealis, lacustris, pluvialis, nivealis. Deterior est palustris: optima censetur, quæ limpida est, tenuis, levissima, saporis & odoris prorsus expers, quæ ventriculum non gravat, quæ cito permeat, quæ igne cito effervescent, & pristino frigori cito restituitur, quæ carnes & legumina celerrime coquit, & sinigmati facile & perfecte immiscetur. Pro potu solito improbat turbida, cœnosa, stagnans, quæ secum ex terræ visceribus alienas affert qualitates.

Nemo non novit quantus sit illius usus, tum ad sitim extinguendam, tum ad alimenta & medicamenta paranda.

Aqua, potus a natura cunctis animantibus & cunctis in regionibus paratus, hominis naturæ omnium maxime convenit; ciborum coctionem & distributionem juvat; chylum fluidiorem efficit, blandum, dulcem, non æstuosum, non acrem, aut irritantem; sanguini, ceterisque humoribus debitam fluiditatem conciliat; si quæ sit in humoribus, acridinem demulcet; æstum compefcit; meatus urinarios liberos reddit; alvum nimis tardam ciere valet; sanguinem, bilem, ceterosque humores æstuosos compefcit, spissiores diluit, tarde fluentes fluxiliores reddit; partibus solidis mollietatem & flexibilitatem inducit, & earum rigiditatem, si quæ sit, emollit; unde sanis & ægrotis perutilis; sanis vero temperata, ægrotis calida. Frigida seu gelida raro prodest, nervorum enim est inimica: partium internarum torporem & paralyfim inducit; colicos dolores excitat; & ciborum coctionem, vel minuit, vel plane extinguit; sanguinis ceterorumque corporis liquorum motum moratur & sistit. Calida

quoque majori copia ingesta haud innocua: nam sæpe ventriculi fibras nimis laxat, unde citius e ventriculo elabuntur alimenta, antequam perfecte concocta fuerint.

Non tamen omittendum est quemdam apud Anglos Doctorem Hancock aquam frigidam veluti valens sudoriferum & febrifugum magnum commendasse. Plurimis observationibus probat febres, tum intermittentes, tum continuas, vel etiam mali moris, imo variolas & morbillos hocce unico remedio profligari posse, si præsertim initio morbi aquæ frigidæ potus adhibeatur ad sudorem promovendum.

In febribus intermittentibus paulo ante paroxysmum, in continuis ante exacerbationem, & statim initio morbi ad ℥vj. vel ℥viij. pro infantibus; ad ℔j. aut alteram pro adultis intra horæ quadrantem vel semihoram, gelidam aquam in lecto decumbentibus, nec stragulis plus solito coopertis, propinandam exhibet; & paulo post copiosus sudor sæpius effunditur, aut saltem blanda calor non minus salutaris per totum corpus diffunditur. Pro prima vice febrilis paroxysmus minuitur, sæpe etiam non amplius recurrit. Idem tamen remedium una aut altera vice ante horam paroxysmorum aut exacerbationum reiterandum est. Et raro, inquit auctor, tertia dosis fefellit.

Alius est Medicaster Franciscanus apud Melitenses, cujusdam Medici Hispani *Rovida* nominati discipulus, qui sola aqua gelida assatim epota omnes morbos sanare tentat, & quidem successu non infelici. Aquam gelidam morbis tum acutis, tum chronicis, laborantibus assatim propinat ad libras decem, duodecim, & amplius, intra viginti quatuor horas; & diætam peraustram præscribit, ita ut nonnullis ægrotantibus per 20. 30. imo 60. dies solam aquam pro alimento præbuerit, iusculis aut alimentis quibuscumque interdictis; & sanati fuerunt. Nonnullis in ipsa dysenteria aut in viscerum abdominis inflammationibus enemata ex aqua gelida injicit, non solum innocue, sed salubriter. Nec sudorem, ut Doctor Hancock, expectat; imo quantum fieri potest, impedit ne ægrotantes post aquæ frigidæ potum fudent. Per urinæ vias aut per secesum hæc aqua rejicitur. Equidem hæc miranda sunt potius quam imitanda: aut saltem expectandum est, donec diuturniori experientia hæc praxis confirmata fuerit.

Nec minus utilis est aqua externe adhibita, tum ad lotiones, tum ad balnea.

Tepida vel moderate calidæ aquæ usus in balneis cum moderamine adhibitus, ut plurimum salubris. Aqua enim calida poros cutis detergit & aperit, se se per eos insinuat, partes emollit & laxat, humores dissolvit & attenuat, eorum circulationem juvat, perspirationem promovet; unde fatigationes & lassitudines demulcet, & dolores sedat. Quapropter in dolore nephritico, inflammationibus vesicæ, renum, intestinorum, aliorumve abdominis viscerum, & in eorumdem obstructionibus commendatur; necnon etiam ad propellendos quosdam cutaneos affectus, ut impetiginem, scabiem, & ceteros hujuscemodi, feliciter adhibetur.

Observandum tamen balnea non raro atque in primis insuetos graviter lædere, ut & plethoricos, & eos, qui crudis humoribus repleti sunt, qui catarrhis obnoxii, & ad paralytum sunt propensi. Raro conveniunt in morbis acutis, febribus, deliriis, alvi fluxu, hæmorrhagiis. Iis maxime adversantur, quibus nobilioris cujusdam visceris imbecillitas inest; ne æstuentes humores a balneo soluti, in partem affectam vel debilem majori copia ferantur, & morbus ingravescat; nec nisi summa adhibita cautione, in morbis hypochondriacis præscribenda sunt.

Licet minus voluptuosa sunt aquæ frigidæ balnea, & rarius usurpentur; non idcirco tamen damnanda sunt & rejicienda: imo, si quibusdam, tum veteribus, tum recentioribus Medicis fides habenda sit, utilissima sunt remedia. Hippocrates, *Lib. 20. de Diætâ, §. 36. de Balneis* sic pronuntiat. „*Calida balnea jejunum attenuant, & frigefaciunt, a cibo accepto eadem calefaciunt, & humectant: balnea autem frigida viceversa.* Et Aphorismo 23. Sect. v. *In his autem frigida uti oportet, unde sanguinis erumpit aut erupturus est, non super ipsa, sed circa hæc unde influit. Et quæcumque inflammationes, aut flammæ ardores ad ru-*

„*brum,*

"Erum, & sanguineum colorem vergentes novo sanguine, super ipsos: nam in-
 "veteratos nigrescunt. Erysipelas etiam non exulceratum iuvat, quoniam exul-
 "ceratum ledit. Et ejusdem Sectionis Aphorismo 25. Tumores autem in articu-
 "lis, & dolores absque ulcere & podagricos, & convulsiones, horum plurima-
 "frigida multa affusa, & levat & attenuat & dolorem solvit. Torpor enim
 "modicus doloris solvendi vim habet.

Romanis mox erat e balneis calidis ad frigida transire: nec methodum hanc im-
 probabat Galenus. Sic enim adultorum hominum membra fieri robustiora, cutem
 densiorem, & firmiorem ac vegetiorem effici sanitatem, eosque sic aeris mutatio-
 nes, & tempestatum injurias fortius sustinere posse existimabat.

Hunc morem primo Romæ introduxisse Antonius Musa Medicus vulgo creditur.
 Is enim, postquam Imperatorem Augustum distillationibus, & catharris obnoxium,
 ita ut de ejus convalescentia vix ulla spes, balneo frigido restituit, frigidis lavatio-
 nibus morbis cunctis mederi tentavit. Eodem suadente, calidas Bajarum aquas re-
 liquit Horatius, utpote oculis suis inflammatis nocivas; & Clusium, & Gabios ad
 balnea frigida, etiam media hyeme, se contulit, ut ipse conqueritur *lib. 1. Epist.*
25. vers. 2.

nam mihi Bajas

Musa supervacuas Antonius; & tamen illis

Me facit invisum, gelida cum perluor unda

Per medium frigus.

Sed postea mos ille adeo invaluerat, ut Plinii tempore viderentur senes consula-
 res, usque ad ostentationem, inquit, rigentes. Quin & Annæus Seneca Philoso-
 phus Stoicus psychrolutæ seu lavatoris in aqua frigida nomine gloriatur. Ille, in-
 quit *Epist. 83.* tantus psychrolutes, qui Calendis Januariis in Euripum saltabam, &c.

Sed ne quid nimis. Balnea moderate frigida humores astuantes temperant, cu-
 tis poros nimis apertos occludant, & nimiam transpirationem coercent, cutis, &
 musculorum fibras constringunt & firmant, earum oscillationem vividiores effi-
 ciunt; unde validiores partium functiones.

Aliquot ab hinc annis apud Anglos multum commendatur frigida balnea plurimis
 in affectibus, nempe in febribus hecticis, hemorrhagiis, inflammationibus, erysipelate,
 arthritide, artuum tremore, paralyti, rheumatismo, suffocatione uterina, hysteri-
 ca passione, affectione hypocondriaca, sterilitate, rachitide, asthmate convulsivo,
 & aliis affectibus systematis nervosi.

Hæc autem æstate tantum usurpari debent, nec nisi robustis, & calidis præseri-
 bi. Non conveniunt infirmis, aut debilibus, nec senibus, nec infantibus, nec iis,
 qui cacochymia laborant frigida: in hemorrhoidum, menstruorum, lochiorumve eva-
 cuationibus suppressis; in colicis doloribus, in hemiplegia, & in ulceribus quibus-
 cumque internis vel externis noxia existimantur. In principio febrium haud pericu-
 lo vacant, licet in eorum declinatione nonnunquam innoxie adhibeantur.

Egrotantes ad balneorum frigidorum usum præparantur venæ sectione, & purga-
 tione, secundum constitutionis, & modi indicationem. Jejuni, matutino tempore,
 illa ingrediuntur, ad cervicem usque in aqua insident, & caput quoque aliquoties
 immergunt. Ibi vero ab horæ minutis duobus vel tribus ad horam dimidium ma-
 nent, prout scilicet frigus tolerare possunt. Tum vero corpore abstergo, & probe
 siccato, calidum in lectum se conferunt, laneo indusio cooperti; ibique dormiunt.

Iteratur hæc immersio ter vel sæpius. Interim remedia convenientia exhibentur,
 & servatur diæta morbo conducens. Ne tamen incautus frigida subintret balnea post
 venerem, magnam lassitudinem, aut ventriculo pleno, aut post vomitum, cathar-
 sium, aut aliam spirituum aut caloris naturalis diminutionem.

UNIVERSITÄT
 BIBLIOTHEK

CAPUT SECUNDUM

De Aquis mineralibus medicatis.

EX aquis mineralibus medicatis aliæ calidæ sunt, aliæ frigidæ. Has acidulas dixerunt nonnulli ex subacido vel vinoso sapore, qui in iis e fonte recens hauſtis deprehenditur: illæ vero Thermæ a voce græca *θερμαι*, quæ calidas aquas designant, nuncupantur. Nulla alia caloris thermarum causa assignari potest, quam ignes subterranei, qui aquarum venas, & receptacula calefaciunt; cum præsertim in locis flammivomis thermæ sint frequentiores, cum omnes ferme aquæ repentes sulphur & bitumen, ignis nempe fœtus & fomites, redoleant; cum etiam agri & quibus thermæ aquæ scaturiunt, sulphure & bitumine abundant.

Cum præcipuas aquarum mineralium virtutes non tam ab eorum frigore & calore, quam a principiis ex quibus componuntur, pendeant; idcirco hanc calidarum & frigidarum distinctionem omittimus; easque pro variis quibus scatent principiis, ad quatuor potissimum classes reducemus. Vel enim terreis partibus refertæ, vel salinis, vel sulphureis, vel metallicis. Licet autem unum ex principiis sincerum in aquis raro deprehendatur: tamen pro ea parte, quæ in iis magis abundat, & aquæ præcipua virtus pendet, eas suo ordine disponemus.

Hic tantum de Aquis, quæ in hocce Galliarum regno maximum usum obtinuerunt.

ARTICULUS PRIMUS

De Aquis mineralibus, quæ terreis partibus refertæ sunt.

INter aquas mineralés, quæ terreis partibus scatent, una in primis venit in usum, nempe aqua saponacea fontis Plomberiani in Lotharingia prope Romarici montem, vulgo *Eau savonneuse de Plombières*.

Hæc ad scaturiginem limpida est, tepida, gustu perparum saponaceo vel pingui, cum levissima asperitate. Argillam continet tenuissimam, & pinguem, saponis instar: unde valde commendatur in ventriculi affectibus ex acescente fermento, in sanguinis, & humorum acida diathesi, in hæmoptoe, hæmorrhagiis, phthyi, asthmate convulsivo, ascite, fluore albo, dysenteria, necnon in omnibus cutaneis affectibus: tum interne, tum externe, feliciter adhibetur. Externe vero ulcera detergit, & exsiccat: interne alvum leviter subducit, & urinas movet. A libra una ad sex, mane, jejuno stomacho, exhibetur, & quibusdam pro potu solito præscribitur.

Cum autem non semper in promptu sit hæc mineralis aqua, tum propter longinquitatem, tum etiam propter inopportunitatem tempestatem: tunc arte simili præparari potest, vel in aquæ limpida, aut ægritudini convenientis libra una dissolvendo terræ saponacæ, quæ in ejus fontis scaturigine deprehenditur, drachmas tres: vel etiam hujus terræ loco terram sigillatam, bolum, cretam, corallium, aut oculos cancrorum in alcohol redactos, pari quantitate in aqua permiscendo. Quin etiam pro illa aqua minerali feliciter substitui potest decoctum album Anglorum, quod sic paratur.

℞. Cornu Cervi philosophice calcinati, & pulverizati, Micæ panis siliinei ana ℥ij. Coque in aquæ limpida ℔ iiii. ad dimidiæ partis consumptionem. Fiat colatura, & liquori lactescenti adde Sacchari albi ℥ij. vel Syrupi, de pomis compositi, vel de quinque radicibus, vel alterius cujuscumque pro re nata ℥ij.

A. R.

ARTICULUS SECUNDUS

De aquis, quæ salibus sunt imprægnatæ.

INter aquas minerales, quæ salibus refertæ sunt, aliæ salem gemmeo similem, aliæ salem a marino non discrepantem, aliæ salem alcalinum fossilem, antiquorum Natro congenerem continent.

Salem gemmeum sincerum ferunt aquæ de la Trauliere vulgo dictæ apud Borbonenses, & aquæ Sancti Petri ad Claromontium.

Sale marino congenerem turgent aqua marina, aquæ Corbonienses Anselmienes in Burgundia, vulgo *Bourbon lancy*, Encassienes apud Convennas, vulgo *d' Encausse dans le Commingois*, Bellilucanæ in Gallia Narbonensi, vulgo *de Balleruc ex Languedoc*, Bargienses apud Sigerrones, vulgo *de Barreges dans le Bigorre*, & aliæ hujusmodi minus notæ.

Verum hic observandum est, salem marinum a gemmeo discrepare, quod marinus non simplex sit, sed compositus ex sale salso fossili seu gemmeo, sale alcalino tum fixo e terra eruto, tum volatili urinoso, ex piscium, & plantarum marinarum putrefactione producto, necnon etiam ex quadam bituminis portione; unde aquæ marinæ amarus sapor, & salis marini odor, dum tractatur, non injucundus.

Aqua marina ob ingratum saporem rare interne exhibetur. Externe vero commendatur ejus balneum ad scabiem, psoram, impetiginem, elephantiasim, tumores, membrorumque dolores: necnon in hydrophobia specificum existimatur. Ejus defectu aqua communis sale marino imprægnata, usurpari potest. Virgo hydrophoba viginti circiter annos nata, in magno hujus urbis moscomio frequentioribus in aquam tepidam, & salitam immersionibus tandem feliciter fuit persanata.

Aquæ minerales sale gemmeo vel marino foetæ, interne assumptæ, intestina vellicando purgant & urinam movent, præterea exsiccant, adstringunt & discutunt; unde in cachexiis, & hydropse nonnunquam plurimum conducunt. Externe ulcera putrida abstergunt & mundificant, catharrales effectus tollunt, stupores, spasmos, nervorum resolutionem, paralysem, tumores œdematosos sanare valent.

Salem alcalinum fossilem continent aquæ Borbonienses Arcimbaldicæ in Borbonio Ducatu, vulgo *Bourbon l'Archambaut*, Montis aurei in Arvernia, *du Mont d'or*, Vicienses in Borbonensi Provincia, *de Vichy*, Sanreginenses, vulgo *de sainte Reine*; licet hæc aqua exiguam admodum hujus salis portionem continere videatur.

Nitrosæ a nonnullis dicuntur illæ aquæ, non quod sal quo turgent, nostro Nitro seu sali petræ similis sit, sed Nitro seu Natro antiquorum quod species est salis alealini a tartari sale non multum discrepantis. Sal post illarum aquarum exhalationem superstes, intra carbones non deflagrat, ut nostrum sal petræ: sed alcalium more cum acidis effervesceat, viridi colore syrupum violaceum tingit, sublimati corrosivi solutionem turbat, & ex ea sedimentum flavo colore tinctum deijcit. De hoc sale finis, cum de Nitro.

Quæ majori salis copia turgent, illæ aquæ catharticæ sunt, & diureticiæ, si interne assumantur. Ad humores lentos, & tenaces attenuandos ac dissolvendos, obstructions referendas, viscerum infarctum, tumores, & scirrhus resolvendos conveniunt, necnon etiam in vomitu, & appetitu prostrato, in colicis affectibus, in paralyphi, ictero, nephritide, & renum affectibus.

Observandum tamen non præscribendas esse aquas minerales quascunque in urinae suppressione, nisi perspectum sit eam ex calculo grandiori non oriri: nam me-

tuen-

tuendum esset, ne dum major foret ad vesicam urinæ affluxus, major quoque fieret obstructio, non sine maximo ægri detrimento.

Externe feliciter adhibentur thermarum nitrosarum aquæ ad tumores, & scirrhus resolvendos, ad nervorum obstructions discutiendas, & paralysem curandam. Tuncque non modo earum balnea præscribuntur, sed & embrocationes seu stillicidia vulgo *Douches*, cum scilicet aqua calida in partem affectam, & in extremas corporis partes ex alto infunditur. Sic aqua in partem affectam altius penetrat, salinis suis particulis inspissatos humores valentius attenuat, & spirituum maximam copiam in eam partem incitat.

Attamen aquarum calidarum salinis partibus sætarum usus, tum internus, tum externus, in febribus, & in inflammatoriis dispositionibus, reformidandus: nam earum salina spicula partes irritare & inflammationem augere valent.

Aquæ minerales arte præparari possunt, quæ iisdem donentur virtutibus cum nativis, quæ salem gemmeum vel marinum continent. Sic ex sale cathartico amaro seu sale mirabili Glauberi paratur aqua blande purgans, absque ullo irritationis, aut ardoris sensu; unde mire convenit in calidis affectionibus hypochondriacis. Optimo successu usurpatur in ciborum inappetentia, in cholera, colica passione, & in omnibus affectibus a lymphâ crassiori, & in glandulis in hærente: eam enim solvit, & vacuat. Hæc autem est illius salis conficiendi ratio.

24. Salis communis ℥iij. Solve in aq. limpidâ q. s. Solutioni philtatâ sensum affunde olei Vitrioli optime rectificati q. s. ad punctum saturationis seu ℥iij. Distilla ex retorta vitrea ad siccitatem. Massam residuam calcina igne aperto in crucibulo; dein solve in aqua calida, philtre; liquorem percolatum coque ad pelliculam, & repone postea in loco frigido ad crystallizandum. Crystallus a liquore separe & serva ad usum.

Hujus salis ℥ss. ℥i. vel ℥iij. aquæ limpidæ libris duabus, tribus, vel quatuor soluta, præscribi possunt sic.

24. Aquæ limpidæ & calentis ℥iij. Salis cathartici amari ℥x. Solve.

Hauriat æger calide, mane jejuno ventriculo, intra bihorii spatium.

Easdem cum nitrosis dotes nanciscuntur aquæ minerales factitiæ, quæ nitro fixato, nitro purificato, terra foliata nitri vel tartari, sale vegetabili, sale Ducis Hofsatæ, vel aliis hujuscemodi componuntur.

Sic aquæ minerales aperientes & diuretice præparari possunt ad viscerum obstructions referandas, & renum saburram eliminandam.

24. Nitri purificati ℥i. Solve in aquæ limpidæ tepentis ℥ij. Capiat æger per cyathos. Vel

24. Nitri fixati vel terræ foliatæ Tartari, aut Nitri ℥i. Solve in aquæ limpidæ ℥ij. Hauriat æger intra unam horam.

Verum ad pituitam crassiorem & tenaciorem resolvendam, in remotioribus glandulis in hærentem, & per alvum, & urinarias vias subducendam, sic confici possunt.

24. Salis vegetabilis ℥ss. Solve in aquæ communis ℥iij. Propinetur mane deambulando intra bihorium. Vel

24. Salis Dulcis Hofsatæ ℥ij. Solve in aquæ limpidæ calidæ ℥ij. Hauriat æger intra unam horam.

Quin & thermæ artificiales nitrosæ componuntur; vel aquam, quæ mater Nitri dicitur, & post salis petreæ crystallizationem fluida remanent lenta & sub olei specie, in decocto convenienti permiscendo; vel Nitrum cum tartaro partibus æqualibus calcinatum, in aqua dissolvendo. Sic exempli gratia, ad dolores ischiadicis, rheumatismum, & paralysem sequens balneum utiliter adhiberi potest.

24. Foliorum Malvæ, Chamæmeli, Meliloti, Abrotani, Tanacetii, Salvix ana fasciculum unum Radicum Bryonæ albæ, Aristoloch. rotund. Iridis nostratis ana ℥iij.

Bac.

Baccar. Lauri, & Juniperi ana ℥ij. Aquæ matris Nitri ℥bj. Bulliant in sufficienti quantitate aquæ fluvialis pro balneo quod ingrediatur æger tepide mane & vespere, longe a pasto, præmissis præmittendis; & continuet per tri-duum, plus, minus pro exigentia.

Embrocatio seu irrigatio ex eodem decocto institui potest, si nempe dum in balneo insidet æger, liquori calido ex alto cadenti partem affectam porrigat, donec ex hac irrigatione pars erubescat & incalascet.

ARTICULUS TERTIUS

De Aquis sulphureis.

IN plurimis mineralium fontium aquis sulphureæ quædam partes continentur, quæ percipi possunt tum odore fœtido, & nidoso tanquam ex hepate sulphuris, tum etiam, si aquarum sedimentum residuum post lentam exhalationem carbonibus imponatur; quippe quod tenuem & caruleam flammam concipit, cum sulphuris accensi odore.

Quas autem novi uberius sulphure turgent, sunt aquæ tepidæ Balneolenses in Normannia, vulgo *Bagnoles proche à Argentan*.

Interne plurimum commendantur in pectoris affectibus, asthmate, phtysi, &c. in plora, scabie, ceterisque cutis ægritudinibus. Externe vero in iisdem morbis feliciter adhibentur earundem balnea, quin etiam in membrorum tremore, contractura, paralyti, in infantium rachitide, & aliis affectibus hujuscemodi.

Aquas sulphureas minerales imitari possumus, sulphur virum, accensum multoties in aqua extinguendo; sed ob ingratum odorem & saporem, rarioris essent usus aquæ illæ commentitiæ. Felicius, nec adeo injucunde, variæ sulphuris præparationes interne usurpantur. Sed Thermæ aquæ sulphureæ componi possunt, natis haud inferiores. Sequens pro exemplo sit.

℥. Nitri Tartari crudi, & Sulphuris citrini partes æquales. Omnia pulverizata misce, & per vices in crucibulum super carbonibus ignitum projice. Peracta deflagratione, materiam superstitem in cella reponere ad liqueendum. Liquorem filtra & serva ad usum.

Deinde præparetur balneum, cui pro singulis aquæ libris duabus misce lixivii hujus liquaminis cochlear unum.

ARTICULUS QUARTUS

De Aquis mineralibus, quæ de Metallis participant.

NULLAS in Gallia novi aquas minerales metallicas, præter ferrugineas, quales sunt Forgienses dictæ, vulgo *de Forges*, & Passiaci vici in agro Parisiensi, *de Passy pres de Paris*. Forgienses præter terram martialem, salem continent marino proflus similem. Passiacæ cum terra martiali salem antiquorum Natro similem conjunctum habent. Ambæ saporem ferrugineum seu vitriolicum obtinent; & cum Galliarum infusione permixtæ, atro-violaceo vel purpureo colore inficiuntur.

Alvum & urinas movent. Proficuæ sunt in vomitionibus, alvi fluxibus, cholera, hæmoptysi, in mensium suppressione, quin etiam in eorundem immoderato fluxu, in diabete, lienis & hepatis obstructionibus, ictero, melancholicis & hypochondriacis affectionibus: obstructiones renum, vesicæ, & uteri referunt. In scorbuticis affectibus maxime nocent, & in febribus hecticis.

Chymia Martis præparationes nobis suppeditat quamplurimas, quæ aquarum martialium vices supplere valent, ut sales, & tincturæ Martis. Attamen duplici ratione aquæ

aquæ nativæ anteponendæ mihi videntur. Primo metallicæ partes, quibus imprægnantur, adeo tenues sunt atque volatiles, ut aquæ colorem, & limpiditatem immutare nequeant, quin & facile avolent: illæ enim aquæ per aliquot dies aeris expositæ, & sapore, & virtute prorsus destituuntur. Deinde, cum assatim bibantur aquæ minerales, ex hac larga liquoris copia visceri, ac tenaces humores facilius resolvuntur; & partium fibræ, si quæ sint crispæ, & nimis tensæ, emolliuntur & laxantur. Eam ob rem Martis præparationes liquore uberrimo exhibito ceteris utendi modis longe præstantiores sunt. Itaque aquarum nativarum defectum, earum vices, quantum arte fieri potest, adimplebunt sequentes aquæ minerales factitiæ.

24. Limaturæ Martis, & Tartari albi ana q. pl. Quibus pulverizatis, & simul mixtis affunde aquæ pluviali q. s. ad quatuor transversorum digitorum eminentiam. Omnia sub sole in vase aperto digerantur, identidem agitando, donec massa ad siccitatem prorsus redacta fuerit. Exsiccatam pulveriza, & digere de novo post novam aquæ pluvialis affusionem. Quod toties repetatur, donec Mars plane solutus deprehendatur. Tunc massa vel in globulos exsiccata, vel in pulverem redacta, servetur ad usum. Dein

25. Hujus pulver. ℥ss. Infunde per noctem in vini generosi ℥viii. Liquor decantatus cum aquæ communis ℔iij. permisceatur. Hauriat ager tepide per cyathos, jejuno ventriculo, intra duarum vel trium horarum spatium. Vel

26. Vitrioli Martis gr. xv. Solve in aquæ limpida ℔ij. F. aqua mineralis, per cyathos tepens mane propinanda.

SECTIO SECUNDA

DE TERRIS.

DE terra hic agimus, non quatenus elementum simplex, sed quatenus mixtum est fossile. Terræ genus duplex distinguemus, lutum, & arenam.

Terra lutuosa tenuissimis constat partibus, quæ injecta aqua lentescunt; solvuntur, & in limum faceffunt: aut si uberiori aquæ copia diluantur; nonnisi per longum tempus subsident; exsiccata vero sæpe multum indurefcit.

Arenosa vero congeries est granulorum diversæ magnitudinis, & figuræ, diversique coloris, quæ ex aqua nullum lentorem contrahit, & in ea statim fundum petit. Terra vulgaris sæpius ex hoc duplici genere composita deprehenduntur. Hic agitur tantum de terris, quæ in usum medicum veniunt. Quapropter de lutosis, quæ solæ medicamentosæ sunt, tractabimus; easque in quatuor classes, scilicet Argillas, Margas, Bolos, & Cretas, distribuendas esse existimamus.

CAPUT PRIMUM

De Argillis.

Argilla est terræ ponderosa, densa, pinguis, tenax, & lubrica, quæ in odore detenta e sapone vel sebo constare videtur. Recens e terræ extracta, lenta est, & ceræ instar; quamlibet figuram recipere potest, igne cocta in lapideam substantiam concrefcit.

Argillarum species sunt pene innumeræ. Quædam albæ sunt, & sebum apprime referunt: talis in saponacearum aquarum Plombierianarum scaturigine deprehenditur.

Alia

Alia variis coloribus porphyritem, marmoraque diversa, excepta duritie, exacte imitantur; quales ex Bohemia afferuntur. Alia cinericia, rufa, nigra, aut aliis coloribus intincta sunt.

At ex variis Argillarum speciebus in usum medicum veniunt Terra Lemnia dicta, seu sigillata Turcica, Terra Melitenfis, & Terræ sigillatæ Germanicæ, quæ Axungia Solis, & Axungia Lunæ dicuntur.

ARTICULUS PRIMUS

De Terra Lemnia.

Terra Lemnia: *Dioscoridis*. Σφαιρίδιον seu sigillum capræ veterum; Terra sigillata vera, seu Turcica, *Offic.* Terra est argillacea, pinguis nempe & tenax & lubrica, colore pallido rubro. Omnis hæc terra in pastillos seu exiguas placentulas, quatuor circiter drachmas pendentes formata, & variis characteribus insignita, ad nos adfertur. Nomen obtinet ab insula Lemno, hodie Stalimene, in qua effoditur.

Mirum sane quantum hæc terra ab omni ævo inter homines celebrata fuerit; cum etiam ipsius Homeri & Herodoti ætate nonnisi solemnibus observatis ritibus effoderetur. Dioscoridis tempore, hirci recens mactati sanguis pastillis formandis admisceri consueverat, pastillosque Veneris sacerdos capræ imagine signabat. Unde nomine græco, Σφαιρίδιον αἰγός, hoc est sigillum capræ, appellavere: Sed Galeni ætate hæc hircini sanguinis terræ admiscendi consuetudo jam desierat: ejus autem loco alii superstitiosi ritus invaluerant. At vero cum Petrus Bellonius Lemnum apulit, alii erant inducti ritus. Nam die tantum sexta Augusti, inquit, lithurgia quadam a Græcis sacerdotibus & Calohieris celebrata, precibusque fufis, insulæ primatibus, tum Græcis, tum Turcis adstantibus, hujus terræ vena aperitur, & tantum eximitur terræ, quantum in illum annum sufficere existimatur: postea statim occluditur vena, & aggesta terra denuo tegitur. Severioribus autem legibus, ne quis ex incolis alio tempore venam aperiat, cautum est. Hujus terræ maxima pars ad Turcarum Imperatorem transmittitur, cujus sigillo postea insignitur; alia vero ab insulæ Præfecto, vel absque sigillo, vel suo sigillo notata mercatoribus venditur. Non desunt impostores, qui eam Constantinopoli, teste Bellonio, adeo dextre adulterare norunt, ut legitimæ quam simillima videatur.

Laudatur pinguis, quæ in ore contenta, dum dentibus confringitur, e sebo constare videtur, & minimum arenæ continet.

Hujus terræ vires ab antiquis multum prædicantur. Verum magnus est dubitandi locus, num vanis cæremoniis & superstitionibus multo magis nobilitata fuerit, quam virium præstantia. Eam tamen interne, ut antidotum contra venena, & ut medicamentum dysenterici utile commendat Dioscorides. Externe vero idoneum esse remedium, tum recentibus glutinandis vulneribus, tum inveteratis & contumacibus ulceribus Galenus asserit; & insuper addit Fernelius eam undecumque prorumpentem sanguinem, tum intus sumptam, tum externe admotam, cohibere. Tandem nonnulli ejus virtutem alexipharmacam contra pestem & morbos contagiosos & malignæ qualitatis participes prædicant.

At vero plurimi e neotericis hanc terram mere alcalinam existimant, & posthabitis tot decantatis ejus dotibus, acidos succos absorbendi virtutem in ea tantum agnoscant, sed perperam; siquidem terra Lemnia, sicut terræ argillacæ fere omnes, cum acidis liquoribus non effervesceat. Deinde si ad ejus analysim attendamus, eam viribus quas illi tribuere veteres, non prorsus destitutam judicabimus.

Nonnihil salis urinosi volatilis e suo sinu fundit, cum aliqua olei bituminosi portio

tione, & aliquantulum salis fixi a sale marino non discrepanti suppeditat. Hæc igitur terra sale ammoniacali imprægnatur & oleo bituminoso saturatur, a quo acidorum actio in eam præpeditur. Unde conjicere licet virtutem alexipharmacam, diaphoreticam, abstergentem & vulnerariam illi haud immerito adscriptam fuisse, licet eam adeo debilem esse fateamur.

Terra sigillata nulla præparatione indiget; vel in tenuem pollinem redigitur, vel in liquore convenienti solvitur. Interne in dysenteria, in ulcere intestinorum, in hæmorrhagiis, in variolis, morbillis, & febribus malignis, sub potionis vel boli forma præscribitur.

Sic in dysenteriis, alvi fluxibus, & hæmorrhagiis.

℞. Terræ sigillatæ ℥i. Sirupi Cydoniorum ℥i. Aquarum Plantaginis & Centinodiz ana ℥iij. M. F. potio cochleatim exhibenda.

℞. Terræ sigillatæ, Conservar. Rosarum & Cynorrhodonis ana ℥ss. Sirupi Oxycanthæ q. l. Fiat opiata mollis, cujus dosis ad ℥i. mane & sero exhibenda.

In febribus malignis.

℞. Terræ sigillatæ ℥ss. Syr. Caryophyllor. hortens. ℥j. Aquar. Meliss. Scorsoneræ & Cardui benedicti ana ℥ij. Aq. Theriacal. ℥vj. Fiat potio cochleatim exhibenda.

Sæpius externe cum bolo Armena conjungitur, ut postea videbimus.

Terra sigillata usurpatur in Theriaca, in Confectione de Hyacinthis, in pulvere contra pestem seu Bezoardico *Reunadei*, in Antidoto Orvietano *Hoffmanni*, in Pilulis contra gonorrhæam virulentam *D. Charas*, & in Emplastro pro fracturis ossium, *Ejusdem*.

Si quid incommodi a Terra sigillata metuendum, idem sane quod a ceteris terris quæ absorbentes vulgo dicuntur. Si nempe earum usus immoderatus fuerit & diuturnior, ventriculum gravant, cum rugosis hujus membranis pertinacius hæreant; unde molesta oritur sensatio. Deinde oclusis, si præsertim stypticæ fuerint ejusmodi terræ, orificiis glandularum, tum ventriculi, tum intestinorum, nulla vel perversa fiet ciborum coctio; unde plurimi morbi ortum ducent; quin etiam Lympha stomachalis & intestinalis, secretionem inhibita, vel per alias vias exitum sibi quaerret, vel ad quasdam corporis partes refluet, vel per totum corporis habitum stagnabit, non sine novis incommodis.

Verum hæc vitabuntur incommoda, si moderatus sit absorbentium usus, si multo liquore soluta aut parva dosi exhibeantur, & si attendatur ad omnia quæ eorum exhibitionem subsequuntur.

ARTICULUS SECUNDUS

De Terra Melitenfi.

Terra Melitenfis sic dicta a Melita insula in qua eruitur, quæ Terra sigillata alba, & Terra Sancti Pauli nuncupatur, est argillacea, colore albo ad cinereum vergente. Ex quodam specu prope antiquam urbem Meliten effoditur, & ex ea formantur tabellæ variis figuris insignitæ.

Ejus vis aleximarphaca in variolis, morbillis & morbis putridis multum commendatur, sed præsertim adversus venena & serpentum, ac scorpionum ictus & morsus. Eamque vim a Divo Paulo accepisse credunt, cum naufragus ad hanc insulam appulisset. Ex ea parantur vasa quibus si vinum vel aqua infundatur, liquor virtute cardiaca donari vulgo creditur.

Apud nos hæc Terra rarioris usus est.

ARTICULUS TERTIUS

De quibusdam Terris sigillatis Germanicis.

A pud Germanos usitatae sunt quaedam Terrae argillaceae, quae in eorum officinis sigillis notatae reperiuntur. Has inter praecipuae sunt Terra sigillata Strigonenfis vel Strigenfis, altera Lignicenfis seu Goldbergensis.

Terra sigillata Strigonenfis, quae Axungia & Medulla Solis dicitur, lutea est & pinguis, instar saponis in aqua & in ore diffuens. Generatur in aurifodinis Montis acuti seu Divi Georgii ad Strigonium oppidum, inter durissimas rupes. Inde eruitur, & summa diligentia, magistratus cura & ordinatione, praeparatur; & in forma orbiculorum, appposito urbis sigillo, redigitur. Sulphure solis impraegnatam credunt.

Terra Lignicenfis seu Goldbergensis, quae Axungia vel Medulla Lunae dicitur, colore alba est, aut cinericia; & ex argento oriri existimatur.

In febribus malignis, peste, dysenteria, diarrhoea, & morsibus animalium venenatorum summe utiles praedicantur. Vim sudorificam obtinent. Dosis a ℥ss. ad ℥ij.

Earum apud nos nullus est usus.

CAPUT SECUNDUM

De Margis.

Marga est substantia terrea, friabilis, levis, media inter Argillam & Cretam; quia non est aequae sebacea & pinguis, ac Argillae, nec tam densa quam Cretae: linguae adhaerens, & varii coloris.

Ex variis Margarum apud Germanos in usum medicum veniunt duae tantum species.

I. Marga alba *Officinar.* proprie dicta, quae & Medulla saxorum dici solet, quia in saxorum commissuris & in cavitatibus quorundam silicum, qui idcirco Geodes appellantur, tanquam medulla in ossibus continetur. Forte Osteocolla, Geodes & Osteolithodes, Lapis sabulosus *Erafi*: *Φαμμοστεος* *Gesner.* *Φαμμολίδος.* Quorumdam, ex quo Osteocolla extrahitur. Ex montibus Bohemicis magna copia educitur.

Commendatur apud eos haemoptoicis, dysentericis, epilepticis, ex alto devolutis, & in ossium fracturis. Intus exhibita sanguinem coagulatum resolvit; inquit Schroderus.

II. Agaricus Mineralis *Ferranti Imperati*, Lac Lunae *Gesneri*. Substantia est terrea, friabilis, fungosa, levis, rara, candida, & insipida ut plurimum Agarico, vulgari prorsus similis. Haec terra aqua facile solvitur, quam albo lactis colore tingit.

Vis ei tribuitur refrigerandi, adstringendi, sanguinis eruptiones & fluores sistendi, uteri profluvia compescendi. Lac augeat drachmae unius pondere ex jussulo propinata, vel in emulsionibus dissoluta. A quibusdam tanquam somnifera in tenesmo & dysenteria utiliter exhibetur. Ejus pollinem ulceribus exsiccandis inspergunt.

CAPUT TERTIUM

De Bolis.

Bolis est terra ponderosa, pinguis, minus tamen quam Argilla, sed slyptica, ad linguam prompte adhærens, manus inficiens, & cujus color est diversus. Sunt enim Boli croceæ, luteæ, albæ, & aliæ.

Duplici Bolo utuntur Medici, Armena nempe & nostrate.

I. Bolus Armena vero *Offic.* est substantia terrea, ponderosa, pinguis, friabilis, saporis adstringentis, crocea, vel ex flavo rubra. Armena dicitur, quia ex Armeniæ parte quæ Cappadociæ vicina est, advehi solet. Rarissime nobis affertur.

Non plane constat num Bolus Armena Galeni eadem sit cum Bolo Armena Græcorum juniorum & Arabum: hæc enim colore ad crocum accedebat, illa vero pallida; nisi dicatur in eadem terræ vena glebas diversi coloris repertas fuisse, sicut in nostrate in eadem gleba venæ albæ, rubræ, flavæ, & aliæ sæpeprehenduntur.

Laudatur quæ promptissime in tenuissimum pollinem redigitur pistillo adhibito, aut liquore quodam affuso solvitur, nec quidpiam arenosi habet admixtum, atque commanducata butyri modo liquefcere videtur, & manifestam relinquit adstrictionem.

Eam commendat Galenus ad dysenterias, alvi profluvia, sanguinis exspuitiones, & catarrhos: quin etiam eos mire juvare asserit, quibus ex capite in thoracem catarrhus decumbit. Ulcus pulmonum exsiccat. Porro in inmani peste, narrante eodem Galeno, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter sanati fuerunt. Externe fccat & adstringit: sanguinem fluentem sistit, inde in vulneribus ad sanguinis fluxum cohibendum præscribitur.

II. Bolus nostras est substantia terrea, ex flavo pallide rubra, ponderosa, friabilis, saporis adstringentis. E plurimis nostræ Galliæ locis eruitur. Easdem vires cum præcedente obtinet, & in officinis vulgatissima est.

Cum Bolus ut plurimum arenulis permixta sit, præparari solet, eam scilicet aqua limpido solvendo, & adhuc turbidam aquam, cum subsederint arenulæ, decantando in aliud vas. Inibi relinquitur, donec, sedimento terræ factò, limpida fuerit: tum sensim effunditur, & terra in placentulas redacta secatur, & ad usum servatur.

Interne sola, vel cum Terra sigillata conjuncta, feliciter præscribitur.

℞. Boli Armenæ pp. Terræ sigillatæ, Theriacæ, ana ℥ss. Syrupi e Rosis ℥j.

Aq. Spermatidis ranar. ℥vj. Misce. Fiat julap. cochleatim exhibendum in dysenteria, & alvi profluvio. Vel

℞. Bol. Armen. pp. Sang. dracon. & Mastich. ana ℥j. Alum. rubei purificat. gr. xv. Cum Syr. Myrthillor. q. s. F. bolus in hæmorrhagia quarta quaque hora reiterandus, donec sistatur sanguis, superbibendo decocti Symphiti majoris cyathum unum.

In vulneribus & contusionibus primus apparatus conficitur ex Bolo, Terra sigillata, Mastiche, Thure, &c.

℞. Boli Armen. pp. q. s. Excipe; albumine ovi agitato cum aqua Rosar. Parti vulneratæ applicetur cataplasmatibus modò, cum stupis cannabinis, supponendo fascias oxicato imbutas. Vel

℞. Boli Armen. Ter. sigil. Sang. drac. ana ℥ij. Aloes, Myrrhæ, & Colcothar ana ℥j. F. pulvis admovendus parti e qua sanguis erumpit.

Bolus usurpatur in Confectione de Hyacinthis, Diaecordio *Fracasioris*, Trochiscis *Gordonii*, Pulvere contra pestem seu Bezoardico *Renaudai*, Pulvere Pannonico, Cerato Santalino, & Emplastro pro fracturis.

CAPUT QUARTUM

De Cretis.

Creta est terrea substantia, densa, macra, friabilis, ad linguam prompte adhaerens, sine ulla adstrictione, & manus inficiens.

Ad Cretarum genera revocantur variae terrarum species varii coloris, ut Creta alba proprie dicta; Rubrica fabrilis; Terra virescens, Theodusia dicta; Ampelites, seu Terra nigra fabrilis, &c. quarum rarissimus usus in Medicina.

Creta alba proprie dicta, seu Terra Cretica sic dicta ab insula Creta, quod olim ex ea laudabilior afferebatur, nunc in multis aliis regionibus passim & copiose invenitur.

Cum acidis liquoribus tumultuatur, unde pro terra alcalina seu absorbente legitime usurpari potest, & revera feliciter adhibetur.

Convenit ad ventriculi lympham nimis acidam demulcendam, & in affectibus qui ab hoc vitio pendet. Ea utuntur Germani ad compescendum ventriculi ardorem, vulgo apud eos Sodam, qui ab astuante bile oritur. Nec mediocrem opem affert in tussi aspera quae ab acriori pituita. Sanguinem uberius prorumpentem cohibet, necnon vermes interimere dicitur. Observandum autem, terras alcalinas non modo succos acidos, sed & acriorem pituitam demulcere, & bilis aestus inhibere, cum nempe fixioribus suis particulis concitationem salium & sulphurum motum coercere valent.

Exhibetur sola a ℥ss. ad ℥j. vel ex ea paratur decoctum Cretaceum *Pharmacop. Batheanae*, quod sic conficitur.

℥j. Cretae albae pulver. ℥ss. Coque in aquae limpid. ℥iij. ad ℥ij. Post crassioris partis subsistentiam, tenuis liquor instar lactis effundatur, cui adde Sacchari rosati, vel Syr. convenientis, q. s. Bibatur assatim. Vel

Fiat emulsio ex hoc decocto, sensim in eo contundendo 4. Sem. frigidior. majorana ℥ij. & colaturae addendo Cretae in alcohol tenuissimum redactae ℥ij. Syrup.

Tussilaginis, de Symphito, vel alterius pro re nata ℥ij. Bibat aeger per vices.

Creta cum lacte epota, ejus acescentiam in ventriculo praepedit.

Externe in vulneribus, ulceribus, & mammarum scissuris exsiccandis commendatur.

SECTIO TERTIA

DE LAPIDIBUS.

Lapides sunt corpora fossilia, solida, dura, non ductilia, quae aquae vel oleo non solvuntur.

Dividuntur in vulgatiore seu minus pretiosos, & rariores seu pretiosos. Vulgatiore distinguuntur in lapides lutosos, arenarios, crystallinos, scissiles, qui filamentosi,

laminati & squammosi; necnon lapides figuratos, & petrificationes. Pretiosi vero vel opaci sunt seu minus translucidi, vel diaphani qui gemmarum nomine insi-
gnuntur.

Ex tot lapidum generibus pauci in usum medicum veniunt, licet quamplurimis insigniores tribuantur virtutes: quæ quidem encomia hominum credulitati potius quam genuinæ experientiæ debentur. Itaque ceteris de industria prætermittis de quibusdam tantum agemus, quorum apud Medicos usus est non mediocris. Et primo quidem de Lapide Calcario.

CAPUT PRIMUM

De Lapide Calcario, & de Calce viva.

Lapis Calcarius seu ex quo Calx conficitur, saxum est durum, ponderosum, diversi coloris, pro variis regionibus e quibus eruitur. Ignis violentia in Calcem redigitur, quæ aquæ affusione maximos strepitus edit, vehementer incalcescit, & tandem in pulvem albam redigitur. Si vero Lapis calcinatus aeri humido per aliquod tempus exponatur, in tenuissimum pulverem album ad pollinis instar dividitur.

Calx viva corrodens est & adurens, quapropter nunquam interne exhibetur; externe vero sæpius adhibetur in psyllithris, cum auripigmento permixta. Ex ejusdem & cinerum clavellatorum lixivio parantur pyrotica seu cauteria, quæ partem cui admoventur inurunt, & crustam inducunt. Horum Lapidum causticorum conficiendorum ratio in Chymicis clarissimi Lemerii libris legi potest.

Calx lota non amplius corrodit, sed valenter exsiccat; unde a quibusdam ad contumacia ulcera exsicccanda commendatur.

Aqua cujus ope Calx viva extincta fuit, Aqua Calcis dicitur. Externe adhibetur ad ulcera exsicccanda, vel sola, vel aliqua sublimati corrosivi portiuncula imprægnata: tunc flavescit liquor, & aquæ phagedænicæ nomine insignitur, & feliciter usurpatur ad carnes fungosas & superfluas exedendas, tum etiam ad antiqua ulcera detergenda & exsicccanda. Eidem ad gangrenam sistendam & domandam, spiritus vini, vel spiritus vitrioli adjungitur.

Ex aqua calcis, vitriolo veneris grato colore cæruleo intincta & cum oleo rosato, vel oleo ovarum per expressionem, paratur linimentum ad ambusta. Eadem etiam aqua Saccharo Saturni, donec lactescat, imprægnata utuntur ad erysipelata, scabiem, & ulcera maligna, sæpe in die madidis linteis partem fovendo.

Nec ejus usus internus reformidandus est. A quibusdam præcicis Medicis, & præsertim ab expertissimo Richardo Morton ad vetera & curatu difficilia ulcera, tum externa, tum interna, vel etiam in pulmonibus, exsicccanda, commendatur & multum prædicatur. Hujus enim salis beneficio præcipitatis acribus & salinis sanguinis particulis, tota massa mitescit. Inde facilius sanguini novus chylus consociatur, fluxio chyli ad partes ulceratas minor fit, & consequenter expeditior ulcerum sanatio. Ea autem formula Aquam Calcis præscribere solebat.

℞. Salis parillæ tenuissime incisæ ℥vj. Uvar. Corynthiac. ℞ss. Post debitam infusionem coque in aquæ limpida ℞xij. ad vj. Deinde fiat colatura. In hoc decocto extingue Calcis vivæ ℞ss. quod postquam per residuum fuerit de.

depuratum & sale Calcis saturatum, clare decantetur, & in lagenis vitreis bene obturatis servetur ad usum. Bibat æger ab ℥iij. ad viij. bis vel ter in die, horis medicis.

Eandem etiam præscribit clariss. Auctor ad strumarum a morbillis subortarum curationem.

Ad Calcis salem, spiritum, tincturam, vel oleum quoddam eliciendum multum insudarunt Chymici, sed incassum: si quid enim hujusmodi extraxerunt, non tam a Calce quam ab adjunctis educebatur. Calcis ope parant spiritum volatilem salis ammoniaci, spiritum volatilem urinæ, & salem alcali Basilianum.

CAPUT SECUNDUM

De Talco.

Talcum lapis est splens, fissilis, seu qui in lamina tenuissimas, translucidas & nonnihil flexiles facile dividitur; in igne neque funditur, neque calcinatur, nec colorem amittit, sed perennis est. Coloris est diversus; Talcum enim aliud est argenteum, quod a Chymicis Argyrolithos, aliud flavum quod Solare ipsis videtur, aliud viridiusculum, aliud vero nigrum.

Optimum censetur Venetum, & quod leviter viridescit.

Rarioris est usus in Medicina, nec nisi in cosmeticis adhibetur. A mulierculis enim de sua venustate maxime sollicitis ad nitorem & candorem cuti conciliandum avide expetitur. Eam ob rem variis modis præparatur. Primo in alcohol tenuissimum redigitur, quod alioqui difficillimum, brevi perficitur, si Talcum aliquoties ignitum toties in aqua frigida extinguatur; tunc enim facile supra porphyritem in tenuissimum pulverem argenteo splendore micantem, & tactu levem reducetur, ex quo postea sua pomata mulierculæ faciunt.

Oleum etiam ex talco non minus sollicite extrahere tentarunt Chymici, quam mulierculæ; hæc ad sui condecorationem, illi vero ad Mercurii fixationem perficiendam, aut æs in argentum convertendum, sed irritò conamine. Si quid enim oleo simile ex quibusdam Talci præparationibus elicium fuit, non sane ipsius, sed adjunctorum fœtus est.

CAPUT TERTIUM

De Aetite.

Aetites, Lapis Aquilæ, est lapis squamosus, seu qui ex variis squammis seu crustis lapideis constare videtur, intus concavus, & in cujus capacitate alius lapis Callimus dictus, vel arenulæ, vel crystalli, vel argilla abscondita sunt. Colore est albo, cinereo, pullo, vel fusco; externa superficie rudi & scabra; figura ut plurimum ovata, vel subrotunda, diversæque magnitudine.

Quidam Aetitem tantummodo nuncupant lapidem alio lapide vel arenulis prægnantem, & qui concussus sonitum edit; ceteros vero qui terram continent, Geodæ nomine insigniunt. Verum cum plerisque Historicis naturalis scriptoribus,

Aetitis nomen squammosis & concavis lapidibus servandum censemus; Geodæ vero nomen ceteris cavis lapidibus qui densi sunt ad instar silicum, sive terram contineant, sive crusta crystallina intus obducantur.

A græco vocabulo *ἄστρος*, quod Aquilam significat, nomen habet; quod aliquando in earum nidis reperiri dicatur, vel a colore, vel quod (ut inquiunt) Aquilæ absque eo parere non possunt.

Multis in locis reperitur, sed Orientale ceteris anteponitur. A plurimis magni æstimatur. Partum promovere, si femoribus alligetur; si brachio, eundem retinere vulgo credunt Matronæ. Observare autem expedit (inquiunt) statim a partu esse removendum, ne uterum ad se trahat. Cujus rei exemplum affert Valeriola de muliere quædam, quæ post partum, lapidis femori alligati, oblita, elapsa matrice, extincta est. Sed sit penes ipsum fides. Nonne enim magis verisimile videtur imperitam obstetricem mulieris uterum magna vi protraxisse, & suæ imperitiæ culpam, arrepta occasione, in innocuum lapidem transulisse? Plurimas alias de Aetite fabulas narrant, quibus fidem ullam nullus sanæ mentis adhibebit.

CAPUT QUARTUM

De Lapide Bezoardico fossili.

Lapis Bezoardicus fossilis: *Joannis de Let*; Lapis Bezoar mineralis fossilis: *Baconis*; Bezoard minerale *Besteri*; quod & Geodes: *Aldrovandi*. Est lapis squamosus, plenus colore albo vel cinereo, crassitie diversa, figura irregulari subrotunda.

Ex variis tunicis coagmentatus videtur, quæ successive altera alteri impositæ ex parvo lapidis rudimento calculum tandem formant ad magnitudinem Avellanæ, nucis juglandis, vel etiam ovi anserini. In ejus centro arenæ granulum, vel conchula, vel carbo fossilis nonnunquam reperiuntur.

Bezoar dicitur, tum ab ejus convenientia cum Bezoar animali, tum etiam a virtute alexiteria: *Bezabar* enim vox est Arabica, qua medicamentum alexiterium quodcumque venenorum expugnandorum virtute præditum denotant.

Multis in locis reperitur; in Gallia prope Monspelium, in Sicilia circa montem Madonum, in Italia in agro Tiburtino, in nova Hispania in fluvio Derzhuatlan, unde maximi afferuntur.

Apud Italos, & Siculos hujus lapidis virtutes contra venena, febres putridas, variolas, morbillos, ad acidam humorum diathesim immutandam, ad sanguinis effervescentiam compescendam multum prædicantur. Sudores, & diaphoresim promovet. Exhibitur ejus pulvis a granis xij. ad ℥i. in vehiculo convenienti.

A circumforaneis diversimode fucantur hujusmodi lapides, & pro genuino Bezoar animali venduntur.

In dubio est utrum lapides, qui pro Bezoar Occidentali nobis afferuntur, fossiles sint, vel ex animalibus desumpti.

De Bezoar animali, ubi de animalibus, tractabimus.

CAPUT QUINTUM

De quibusdam Lapidibus figuratis.

ARTICULUS PRIMUS

De Belemnite, seu Lapide Lyncis.

Belemnites, Dactylus Idæus, Lapis Lyncis: Off. Lapis Lyncurius, *Quorundam*. Lapis est teres & oblongus, in apicem obtusum desinens; colore modo albicante, modo aureo, modo obscuro; quandoque plenus, quandoque concavus, lineis a medulla ad circumferentiam ductis distinctus, ut plurimum digiti crassitie & longitudine, licet quidam brachii crassitudinem æquantes reperti fuerint. Omnibus inest rima seu fissura secundum longitudinem protensa.

Belemnites dicitur a græco vocabulo *βέλεμνον*, sagitta; quod sagittæ cuspidem referat: Dactylus Idæus, a digiti similitudine, & ab Ida Cretæ monte, ubi reperitur. In Alpibus quoque & in plurimis Galliæ, & Germaniæ, & Helvetiæ locis effoditur.

Cum antiquorum Lyncurio lapide confunditur, sed perperam. Constat enim ex Dioscoridis libris, Lyncurium lapidem antiquorum nihil aliud esse nisi *ἡ λεκτρον περιστερόειρον* seu succinum quod pennas ad se allicit. Observat autem succinum *λυγρόειρον* a quibusdam dictum fuisse, quod illud urinam Lyncis concretam & induratum fuisse existimabant.

Germani Belemnitem contra incubum & renem calculos valere credunt; quæ pulverizatum a ℥ss. ad ℥j. in liquore competenti exhibent.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Lapide Judaico.

Lapis Judaicus, Off. Lapis est oblongus, subrotundus, Olivæ formam representans, striis & sulcis secundum longitudinem a radice in apicem usque excurrentibus & æquidistantibus distinctus; colore exalbido vel subcinereo: intus splendet, & oblique in laminas foliaceas finditur. Exhibetur ejus pulvis ad ℥j. in vehiculo convenienti.

Judaicus dicitur & Syriacus a locis, in quibus reperitur, Judæa scilicet & Syria. A quibusdam Euroes, quod urinæ fluxum promoveat; & Tecolithos, quod calculum resolvere credatur.

Huic lapidi vis lithontriptica seu calculos comminuendi & frangendi tribuitur. Sed de tanta virtute & energia adhuc dubitamus. Revera vim diureticam lapidi Lyncis, lapidi Judaico, oculis cancerorum, & aliis quibusdam medicamentis, quæ lithontriptica dicuntur, denegare non possumus: illam enim experientia confirmat. Sed ex eo quod sæpe arenulæ cum urinam excernantur, non idcirco vis calculi frangendi illis assignanda est. Cum enim horum lapidum fixioribus terreis particulis sales in corporis humani liquoribus luxuriantes misceantur, earum consortio fixiores fiunt, ac proinde difficilior per cutis poros remotissimos propelluntur, longe facilius vero per renem colatoria in præceps ruunt. Itaque prout per cutis poros minuitur eorum insensibilis perspiratio, major fit per urinas eorundem excretio. Deinde vero ex uberiori feri urinofi ad renes affluxu, si quæ sit in his partibus sa-

burra eluitur, & urinæ turbidæ sunt, quin & arenulæ grandiores, modo satis pateant viæ, ab effluente liquore abripiuntur. Sic horum lapidum vis diuretica concipi potest, lithentripticam vero neque experientia, neque ratio hæcenus demonstraverunt.

CAPUT SEXTUM

De quibusdam lapidescentibus substantiis.

ARTICULUS PRIMUS

De Glossopetris.

Glossopetra lapis est, ut plurimum triangularis, basi crassiore, latiore, scabra, toto alioquin corpore levi & quasi corneo, minutis quibusdam denticulis sæpius ad latera erenato, colore quandoque luteo albicante, longitudine diversa.

Glossopetra dicitur, quod serpentum linguam in lapidem conversam vulgo credant. Sed hallucinantur: serpentum enim linguæ non triquetra, sed teretes sunt & bifidæ. Glossopetras Lamia aut canis Carchariae dentes fuisse magis verisimile est.

Alia est Glossopetræ species minor, quæ Picæ avis linguam figura refert, quæ dens alicujus, quoque piscis videtur fuisse: tenuis est, longa, acuta eodem colore quo major species quacum sæpius reperitur.

Quidam tamen Glossopetras esse lapides sui generis autumant, eosque non secus ac innumeros alios lapides diversis figuris donatos, sponte in terra generari arbitrantur.

Variis in locis reperiuntur; sed copiose in insula Melita e terra eruuntur.

Glossopetræ vix alexipharmaca a quibusdam tribuitur, apud nos rarioris est usus. Eas mulierculæ collis puerorum appendunt quoniam dentitionem juvare vulgo creduntur.

ARTICULUS SECUNDUS

De Unicornu fossili.

Unicornu fossile, seu Ebur fossile, *Off. Germaniæ*; lapis Ceratites, *Gesneri*. Substantia est lapidea, colore, lavore, & forma, cornua, dentes vel ossa animalium referens, quandoque mollior; cortice exteriori, ut plurimum duro, flavescente, subnigro aut cinereo; medulla molli, friabili, compacta, absque poris, adstringente, exsiccante, linguæ firmiter adhærente; nonnunquam odore grato.

Sæpius eruitur sub specie ossium in saxeam naturam converforum: inter quæ sunt dentes molares & incisorii maximi in quibus evidentissime radix a dente ipso seu parte, quæ extra gingivas prominuit, discernitur. Aliquando fragmenta radiorum, tibiæ, ipsam ossium naturalem conformationem exacte representantia; quin etiam effodiuntur arborum rami & trunci prægrandes in lapides mutati, in quibus ligni species adhuc facile distinguitur.

Nullus est dubitandi locus, quin hæc fossilia corpora sint cornua, dentes, ossa, vel ligna in lapideam substantiam conversa. Dum enim diuturniori sub terram mora putrescerent, & quodammodo calcinarentur, eorum substantia rarior,

& po.

& porosa facta est, ut videre licet in lignis & ossibus putrefactis, & carie exesis. Si vero tunc temporis affluat marga tenuis aqua soluta, eorum poros penetrat, adimplet & lapsu temporis, aqua exhalante, concrefcit cum ossium vel lignorum parte residua, in lapideam duritiem, ejusdem plane figuræ ac os vel lignum antea humo reconditum. Si vero crystallina, aut silicea fuerit hæc terra, in filices, aut crystallinam substantiam conversa reperientur, qualia sunt plurima conchyum genera, & sic de ceteris.

Variis in Germaniæ locis reperitur Unicornu fossile; quin & in agro Parisiensi juxta Montem Martirum, ossæ cadavera intra lapideam substantiam inclusiva paucis abinc annis detecta fuere.

Apud Germanos plurimum commendatur. Vim adstringentem, alexipharmacam, & sudorificam ei tribuunt; ipsumque in alvi profluviis, dysenteriiis, hæmorrhagiis, fluore albo, in febribus magnis, & pestilentialibus, in epilepsia frequenter usurpant. Dss. ad ʒj. in competenti vehiculæ.

Nec quodcumque Unicornu indiscriminatim sumitur; sed eligitur grato odore perfusum, & prius in canibus, & animalibus probatum. Aliquando enim contigit quod aliquid veneni contineat, si nempe e terra arsenicali effusum fuerit, ad quod quidem diligenter attendendum.

CAPUT SEPTIMUM

De quibusdam Lapidibus pretiosis opacis.

ARTICULUS PRIMUS

De Lapide Lazuli.

Lapis Lazuli, novæ sibi Græcor. Lapis Cyanus. Durus est, florum Cyani cærulei colore, aureis argenteisve punctulis, & venulis exordinatus. Duplicis generis distinguitur, alter ignis vim ferre valet, alter neutiquam. Ille ex Oriente, Asia, & Africa adfertur, & Orientalis ideo dicitur; hic vero quibusdam in locis Germaniæ, & Italiæ reperitur, Orientali mollior est. Ex fodinis aureis, argenteis, & cupreis eruitur.

Color ex utroque parari solet pretiosus, ex Orientali ultramarinus dictus, qui atate non mutatur; ex Germanico ignobilior: is enim externis injuriis facile læditur, & temporis progressu vilesceit.

Eligitur saturato cæruleo colore, maculis quibusdam aureis distinctus, fractu conchiformi, & ab igne invictus.

Sursum deorsumque purgandi facultate prædatus est. Illum contra melancholicos affectus, quartanam, apoplexiam, epilepsiam plurimum commendant auctores. In eo vim erodentem cum aliqua adstrictione agnoscunt, Discorides, & Galenus; quidam aquæ ablutione virtutem ejus erodentem, & emeticam corrigi asserunt, sed perperam. Lotus enim & non lotus per superiora, & inferiora æque purgat; quin etiam quod eluitur, & quod post lotionem remanet, non differunt nisi tenuitate.

Nullus est dubitandi locus quin color cæruleus hujus lapidis a quibusdam cupri particulis oriatur, a quibus etiam vis erodens, & purgans, sed quaeritur quo jure in Confectione Alkermes, quæ compositio cordialis est, & roborans, usurpetur illud acre & violenter purgans medicamentum. Duplicem virtutem in lapide Lazuli agnoverunt veteres Medici, purgantem unam, stypticam alteram; quæ quidem licet contrariæ, in eodem tamen subiecto reperiuntur. Vim stypticam, ac proinde confortantem lapidi naturalem esse crediderunt, cum nempe in auri fodinis reperitur, &
aureis

aureis particulis permixta sit. Econtra vim purgantem mere accidentalem esse arbitrati sunt, ex admixtis nempe heterogeneis particulis. Quapropter roborantem hujus lapidis virtutem conservando, pravam ejus indolem variis modis corrigere tentarunt, tum ablationibus, tum calcinationibus repetitis. An res ex sententia successerit, adhuc incertum mihi videtur. Fateor tamen ex Confectionis Alkermes rite præparata longo usu nihil damni unquam perceptum fuisse. Unde concludi potest, calcinationibus imminui aut prorsus extinguì Lazuli vim purgantem; an vero ad cordialis hujus Confectionis virtutem augendam aliquid conferat, non asseram.

De ea atram bilem purgandi proprietate, quæ huic lapidi tribuitur, timeo ne in errorem inducti fuerint veteres, ex eo, quod post assumptum lapidem Lazuli crementa nigra deicerentur, quod quidem non tam ab humorum excretorum indole, quam a tinctura, quæ a martialibus, aut venereis medicaminibus proficisci videtur.

Cum ad enarratos effectus plurima sint minus incerta medicamina, rarius hic lapis usurpatur. Nunc in sola fere Confectione Alkermes adhiberi solet.

Ex eo parant Chimici magisteria, tincturas, & elyxia, quæ apud nos non amplius usitata sunt.

ARTICULUS SECUNDUS

De Lapide Armeno.

Lapis Armenus opacus est lapis, maculis viridibus, cæruleis, & subnigris, lævis, & sicut lapis Lazuli punctis aureis insignitus, friabilis, a quo parum discepat, & sæpius cum eo in eadem gleba reperitur. Unde a quibusdam indiscriminatim usurpatur uterque.

Viribus convenit cum lapide Lazuli, sed potentius purgat per superiora & inferiora. Unde iisdem in affectibus commendatur. Dosis a granis sex ad ℥i.

Externe abstergit cum levi acrimonia & levissima adstrictione. In Medicina rarius est illius usus.

Ex eo pictores elegantissimum colorem cæruleum ad gratam viriditatem vergentem, præparare solebant.

CAPUT OCTAVUM

De quibusdam Lapidibus pretiosis pellucidis, seu Gemmis.

ARTICULUS PRIMUS

De Crystallo.

CrySTALLUS Rupea gemma est mollis, translucida, aquam in glaciem congelatam referens: columnam hexagona utrimque acuminatam figura ut plurimum, exhibet; seu componi videtur ex duabus pyramidibus hexagonis, & columna intermedia itidem hexagona.

Altera Crystalli species rhomboidalis in Islandia insula & quibusdam in Galliarum locis præsertim in agro Trecenti reperitur, quæ ex laminis crystallinis componi videtur: secundum omnes superficies planas fissilis est; & si in pulverem redigatur, semper rhomboidalem figuram servat, ita ut ejus pulvis minutissimus oculis microscopio

scopio armatis rhomboidum tenuissimorum congeries deprehendatur. Ea est hujus Crystalli proprietas, ut objectum quodcumque per illam interpositam conspectum, duplex videatur: quod quidem oritur ex duplici refractione, quam luminis radii per illam transmissi patiuntur.

Tertia adhuc Crystalli species recensetur, quæ a Martino Lyster Anglo Medico Doctissimo, & rerum naturalium peritissimo nominatur Brontia lævis, pellucida, resplendens, Adamantis æmula, *Actis philosophicis R. S. Lond.* Ejus figura diversa est, modo sphaerica, modo ovata, modo depressa, modo dimidiam sphaeræ, vel ovoïdis partem referens, nonnunquam subrotunda & irregularis, dura admodum, pellucida, & absque ullo artificio exacte polita: e terra effoditur, diversa magnitudine, & crassitie. In pluribus Angliæ locis reperitur.

Crystallo vis adstringens, & lithontripica tribuitur; unde a pluribus in alvi profluviis, in albo mulierum fluore, & in calculo renum, aut vesicæ præscribitur. Sed quid de ea lithontripica virtute censendum sit, jam diximus. Nec desunt, qui hæc lapidea medicamenta reformident: ab iis enim calculorum generationem promoveri existimant; aut saltem turbidum sedimentum quod cum urinis post lithontripicorum usum excernitur, nihil aliud esse opinantur præter horum lapidum pulverem tenuissimum ab urinoso sale præcipitatum.

Rarior hic est Crystalli usus internus, non enim de ejus virtutibus satis constat.

Externe tantum contrita, ad dentificia paranda usurpatur. Ejus enim affrictu tartarea dentium crusta dissolvitur. Sed ne frequentior sit ejus usus; non solum enim tartaream crustam eradit, sed & eburneam, qua dentes involvuntur laminam prorsus atterit.

In Unguento Citrino usurpatur.

ARTICULUS SECUNDUS

De quinque Fragmentis pretiosis.

Quinque lapides pretiosi, quorum fragmenta in officinis usurpantur, sunt Granati, Sardæ, Hyacinthi, Saphyri, & Smaragdi.

Granatus sic dictus, quod sit acino Mali granati similis; est gemma dura, ex flavedine obscure rubens, quæ in igne vulgari tincturam suam non remittit. Si vero Soli radiis lente vitrea majore coadunatis, supra carbones exponantur, massam metallicam fusu reducit ferri æmulam, & a magnete attrahitur.

Granatus amuleti instar suspensus; vel in alcohol redactus, & ebibitus tristitiæ resistere, & cor recreare olim credebatur. Igneam tamen ejus naturam permiscebant veteres, & ejus abusum cerebro nocere, sanguinem exagitare, & ad iracundiam excitare existimabant.

Quidam e neotricis illius vim mere alcalinam asserunt: cum tamen multum de ferro participet, illum idcirco quasdam Martis virtutes obtinere censeo, quæ tamen in crocis Martis aut in ejusdem metalli tincturis longe felicius, & minori pretio se exerunt.

Onyx Sarda, & Sardonyx magnam inter se habent affinitatem, & sæpe confunduntur tum ab auctoribus, tum ab artificibus. Quodnam sit inter hos lapides discriminis considerandum venit.

Onyx apud veteres commune nomen fuit, & gemmæ, & marmoris, seu alabastris, ex quo vasa unguentaria conficere solebant.

Gemma Onyx dicta fere opaca est, aut leviter transnitens potius quam translucida, colore unguis, aut corneo, aut lacteo, aut exalbido, diversorum colorum zonis

nis exacte, & distincte sibi invicem superimpositis insignita. Nascitur in India utraque, Arabia, Armenia, Bohemia, Hispania, & in Italia.

Sarda gemma est pellucida, sed quasi pinguedine obducta, colore diverso. Quædam enim sunt colore sanguinis biliosi, & pene atrii; aliæ carnei coloris, & exigua portione sanguinis tinctæ; aliæ denique coloris e sanguineo subflavescentis. Afferuntur etiam candidi vel lactei coloris, & in quibus cærulei aliquid diluti distinguitur.

Quæ colore carneo insignitur, a gemmariis Carneola, corruptive Corneola nuncupatur.

Distinguantur Sardæ in Orientales, & Occidentales seu Europæas, quæ duritie differunt. Illæ enim multo duriores.

Sardonx apud antiquos duplex, Indica, & Arabica: hæc opaca, translucida illa.

Sardonx Indica Sardæ, & Onychis particeps erat. Superficiem habebat Onychis gemmæ, vel unguis humani instar candidam, radicem vero sive fundum instar Sardæ, vel colore carneo, aut rubro sanguineo, & translucida erat; quædam tamen opacæ erant, quæ cæcæ dicebantur.

Sardonx Arabica, Memphites *Quorundam*, distinguebatur substrato nigro, vel obscure cæruleo, & circulo candido; superficies vero magis minufve candicante. Hæc a quibusdam gemmariis Onyx tantummodo nuncupatur.

Sardonium vero nomine, quædam gemmæ a recentioribus gemmariis dicuntur, quæ unicolores, vel versicolores Onyches sunt, aut Achata.

Veteres cedebant Sardam quadam irradiatione animum exhilarare, timorem pellere, audaciam præstare, fascinationes prohibere, & corpus contra venena quævis tueri.

Sarda in pulverem trita ad omnem sanguinis fluxum sistendum intus sumitur, sed nunc rarior est usus; sunt enim alia, & longe præstantiora medicamenta.

Hyacinthus gemma est ab hyacinthino colore sic dicta, colore ex flavedine rubenti, & rutilante. Cum varios habeat coloris sui gradus, eorum respectu varietas ejus constituuntur species. Sunt qui instar minii, aut sanguinis biliosi rutilant. Sunt qui colore croceo flavescent. Alii succinum flavum æmulantur, & viliores sunt. Alii succinum album referunt, & sunt vilissimi. Horum alii Orientales sunt, ex India allati: alii vero Occidentales, ex Silesia, Bohemia, necnon ex Arvenia, aliisque locis petiti.

Ab illo discrepare videtur Hyacinthus veterum; quippe qui, teste Plinio, Amythystini lapidis fulgore violaceo, sed dilutiore, insignitur.

Quamplurimæ Hyacintho superstitionis virtutes tribuebantur. Et hanc gemmam frigida esse naturæ dixerunt quidam e veteribus. Narrant eam corroborare, leviter adstringere, & somnum conciliare. Contra spasmodum & contracturas tamquam singulare specificum eam prædicat Schroderus.

Gemma hæc in Electuario de gemmis cum ceteris fragmentis pretiosis usurpatur, & nomen suum celeberrimæ Confectioni de Hyacinthis imposuit.

Saphirus seu Cyanus *Plinii*, quæ Gemma gemmarum a quibusdam dicitur, gemma est dura, colore cæruleo seu cyanæo constans, cæli sereni colorem referens, splendore & perspicuitate summa. Est omnium gemmarum præter Adamantem durissima. Duplex est: altera pallescens, quæ fœmina; altera coloris saturate cærulei, quæ mas. Tertia omni prorsus colore destituitur, & pro Adamante quandoque substituitur; sed illi & duritie & splendore longe inferior.

Saphiri ex variis Indiæ regionibus afferuntur, qui Orientales dicuntur; vel ex Silesia, Bohemia, & aliis Europæ regionibus, qui ideo Occidentales.

A Saphiro tinctura & color igne auferri potest, ita ut Adamantem mentiatur. Ejus colorem a tenuissimo sulphure venereo oriri existimo.

Præter innumeras & præstantissimas virtutes quibus Saphirum donari multi su-

per-

perstitiose arbitrantur, cor recreare dicitur seu spiritus animales excitare, venenis in potu resistere, & intestinorum ulcerationibus mederi.

Smaragdus gemma est viridis, splendens, diaphana, oculis grata, ac jucunda. Tenerrima est & facile frangitur; hinc fabulæ multæ.

In Orientalem & Occidentalem distinguitur. Ille præstantissimus, durissimus, & grata viriditate splendens; hic qui ex Peruvia adportatur, non æque nitet, ac Orientalis, & nubeculis ut plurimum fœdatur.

Alia est Smaragdi nostratis seu Pseudo-smaragdi species, quæ in montibus Helvetiæ aut Arvernæ reperitur, & Smaragdus montanus spurius dici potest: tenerrimus est & pallide virens.

Smaragdi fragmenta prunis imposita accenduntur & tenuem flammam emittunt, & postea colore prorsus destituuntur. Quod quidem satis evincit sulphur venereum hac gemma contineri.

Prætermittis superstitiosis quæ illi tribuuntur virtutibus, hæmorrhagias sistere, dysenterias & hæmorrhoidum fluxum compescere vulgo creditur. Cum ceteris fragmentis pretiosis in Electuario de gemmis usurpatur, & cum Hyacinthis & Saphiris in Confectione de Hyacinthis dicta.

De horum fragmentorum virtutibus magna est inter auctores controversia. Ex recentioribus plurimi eorum virtutes a veteribus prædicatas aut superstitiosas, aut commentitias esse crediderunt, eaque ex officinis pharmaceuticis procul rejicienda censuere. Eadem non prorsus inertia a quibusdam æstimantur, sed pro alcalinis & absorbentibus habentur. Si tamen ad gemmarum colores a metallica substantia tenuissima oriundos attendamus, eas non omni virtute destitutas cum nonnullis judicabimus, neque eas pro mere alcalinis corporibus habebimus, sed in eis quasdam inesse vires quas a metallis mutuuntur, confitebimur.

Obijci potest gemmarum fragmenta esse corpora durissima quæ stygiis aquis, ut plurimum, resistunt, ac proinde ventriculi fermento indissolubilia, quæ eodem modo quo assumuntur, rejiciuntur.

Verum hæc objectio nullius est momenti. Nam Smaragdus prunis impositus sicut sulphur accenditur, & viridi colore cum flamma exhalato, diaphanus remanet & sine colore, Crystalli ad instar. Constat autem ex hoc experimento, duplici parte gemmas componi, crystallina nempe una fixa, sulphurea altera & volatili. Constat etiam hanc partem facile exhalare, illa integra remanente. Equidem quod in eodem experimento ignis ope peragitur, idem ope caloris naturalis & lymphæ stomachalis peragi potest. Licet crystallina gemmarum substantia non dissolvitur, attamen sulphurea pars metallica a crystallina secerni potest, & sui juris facta in corporis humani liquores vires suas exerere.

Sed, inquiet fortasse aliquis, nimis exigua est hæc metallica portio in gemmis delitescens, quam ut tot, ac tanta præstare possit. Cui respondeo Medicamenti energiam non semper ab ejus mole pendere. Opii, exempli gratia, exigua dosis saporem inducit, & dolores demulcet. Tenuissima est admodum Stibii portiuncula, quæ in Tartari stibiati granis quinque vomitum excitat. Quam tenuis est etiam & exigua fucci venenosi portio, quæ cum viperæ dente in vulnus immissa totam molem sanguineam citissime contaminat.

Non sunt igitur levi de causa proscribendæ gemmæ ex pharmaceuticis compositionibus jam longo usu receptis, & diuturniori, ac felici experientia comprobatis: cum suæ sint uniuscujusque virtutes, de quibus, fateor, non satis nobis constat; quoniam plurimæ, quæ de his prædicantur, incertæ sunt aut commentitiæ.

ARTICULUS TERTIUS

De aliis quibusdam gemmis, quæ varius in usum Medicum veniunt.

Topatus Off. & Crysolithus Veterum; gemma est pellucida, splendens aereo colore, cujus duæ sunt species; altera Orientalis, quæ instar auri obryzi seu purissimi rutilat, & durissima est: altera Europea, quæ Crystalli instar mollis est, aereo colore vel parum vel multum nigricante. Naturam solarem ei tribuere veteres: proinde creditur timores nocturnos & melancholiam minuere, cor & intellectum confortare, molestis insomniis adversari, & hæmorrhagias sistere. In Confectione de Hyacinthis usurpatur.

Crysolithus Off. Topatus veterum, & Chrysoprasus *Quorundam*, Gemma est viridis, colore Smaragdo dilutior, utpote cui nonnihil flavedinis adjunctum est, ita ut per viridem colorem aureus fulgor quandoque rutillet. Non adeo durus, quin limæ cedat. Licet eædem illi, quæ Topatio, tribuantur virtutes; nunc tamen nullus est ejus usus in Medicina.

Opalus, seu Opalis, gemma est elegantissima, omnes ferme colores exhibens. Ex radiorum enim luminosorum refractionibus variis, cæruleum, purpureum, viridem, flavum, rubrum, lacteum, ac nigrum interdum intuentium oculis ingerit. Hinc a quibusdam Gemma gemmarum dicitur.

Præstantissimi Opali in India inveniuntur, viliores in Cypro, Ægypto, Hungaria, & in Dania, insulis Feroensibus. Nascuntur omnes in lapide molli, venis nigris, flavis & fuscis distincto.

Hanc omnium aliarum gemmarum vires habere auctores arbitrantur. Nunc ad usum pharmaceuticum non adhibetur.

Amethystus gemma est pellucida, violacei coloris ex rubri & cærulei mixtura orti, fulgore non omnino igneo, sed deficiente seu languido. Præferuntur quibus in purpura refulget roseus color.

Reperiuntur in variis locis utriusque Indiæ, Hispaniæ, Italiæ, & Germaniæ. In usum Medicum non adhibentur.

Rubinus gemma est translucida, rutilans, rubensque, ad cæruleum parum inclinans, limam respuens. Ratione splendoris & rubedinis, quatuor ejus constitui solent genera.

Rubinus verus seu Carbunculus, *Αἰμας* Græcorum; quia carbonis instar accensibilis rutilat, & Pyropus quasi ignitus lapis.

Rubicellus, qui pallidior.

Balassius, qui exiguum & languidam habet rubedinem.

Spinellus, qui vero Rubino aliquanto mollior est, & minus splendet, licet Balassio sit rubicundior.

Præstantissimi in insula Zeylan reperiuntur.

Miræ sunt, quæ de Rubino prædicantur virtutes, sed vanæ, ac superstitiosæ.

Adamans gemma est omnium durissima, totaque pellucida, & instar aquæ purissimæ nitens. Nonnunquam alieno colore inficitur, albido, flavescente vel nigrescente, quod illi vitio est. Ex laminis crystallinis sibi invicem superimpositis constat. A peritis Gemmariis ad laminarum commissuras admota cultri acie, in duas vel plures tabellas facile finditur: Igne vulgari non calcinatur, neque ab igne solari alteratur, si lamellæ secundum planam suam superficiem ejus radiis opponantur: verum si earum extrema solis radios inter se recipiunt, ab ignea solis materia facile dividuntur lamellæ, & postea in massam vitream funduntur, quæ nihil amplius de Adamantis splendore retinet.

Adamantes in sola India nascuntur. Nullus est apud Medicos eorum usus. Chymici ex coloratis gemmis tincturas extrahere conati sunt. Sed de earum tincturarum, si quæ fuerunt extractæ, energia, quam de gemmarum ipsarum virtutibus, non magis nobis constat.

SECTIO QUARTA

De Salibus.

SAlium nomine intelligimus corpora mineralia, solida, friabilia, pellucida, sapida, quæ aqua facile solvuntur, igne funduntur, & in crystallinam formam facile concresecunt. Hujusmodi sunt Sal cibarius, Nitrum, Vitriolum, Alumen, Sal Ammoniacus, & Borax; de quibus sigillatim agemus.

CAPUT PRIMUM

De Sale cibario.

SAl cibarius, quo nempe cibi conditi solent, est sal, qui dum in crystallos reducit, constanti naturæ ritu cubicam figuram effingit, quam etiam in minimis fereat. Duplex est, vel e fodinis eruitur, & fossilis dicitur: vel artificialis est qui nempe ex aquis marinis, ex aquis salis fontium vel puteorum humoris evaporatione conficitur; & sal marinus vel communis nuncupatur.

ARTICULUS PRIMUS

De Sale cibario fossili & gemmeo.

PLurimæ sunt Salis cibarii fossilis species, coloris tantum ratione inter se discrepantes; gemmeus crystalli instar pellucidus, niveus, griseus, ruber, flavus. Ad usum Medicum gemmeus quasi ceterorum purissimus antepositur.

Substantia est octogona, cubica, saporis acris & salis, gemmæ instar pellucida, quæ crystallum nitore & colore sæpius imitatur. In tesseris facile scinditur, & aqua solutus humoris exhalatione in crystallos perfecte cubicas concresecit.

Ex Catalanniæ montibus prope Cardonam oppidum, necnon etiam ex profundioribus Poloniæ fodinis circa vicum Vilizcam dictum, sexto a Cracovia lapide distantem, moles hujus Salis fossilis prægrandes saxorum instar ferro excinduntur.

Easdem, quas Sal marinus, dotes obtinet.

Sal gemmeus stimuli loco clysteribus & suppositoriis adjicitur ad fæces alvi induratas eliquandas & vacuandas.

℞ Mellis despumati ℥ij. Salis gemmei ℥ij. Coque ad convenientem duritiem, & fiant suppositoria. Vel

℞ Mellis ad justam duritiem cocti ℥j. Salis gemmei, pulver. Hieræanæ ℥ß. Diagryd. gr. iij. M. F. suppositoria ad alvum nimis induratum sollicitandam.

℞ Radicis Pyrethri ℥ß. Folior. Nicotianæ, Rutæ, ana M. j. Folior. Sennæ, Agarici, & pulpæ Colocynthid. ana ℥ij. Coq. in aquæ com. q. s. ad ℥xij. In colatura dissolve Salis gemmei ℥ij. Solutioni adde vini sibi. ℥ij. pro enemate in apoplexia, & soporosis affectibus.

Sæpius

Sæpius his in affectibus clysmata vel fortiora frustra, & sine effectu usurpantur, cum intestina paralyfi sæpius afficiantur. Attamen acria hæc & stimulantia medicamenta procul rejicienda sunt, si adsit intestinorum inflammatio.

Eisdem ex Sale fossili, & gemmeo Chymia præparationes conficit, quæ ex Sale marino fieri solent.

Sal gemmeus usurpatur in Benedicta laxativa, & in Pilulis aggregativis seu polychrestis.

ARTICULUS SECUNDUS

De Sale cibario artificiali, & præsertim marino.

Sal cibarius artificialis ex aqua maris, fontium vel puteorum salforum, solis ardore aut coctione concrescit.

In Aquitania, prope litus maris, foveas excavant, quas argillacea terra obducunt: eas replet æstus maris; & aqua solis ardore exhalata, Sal copiosus exsiccat in fundo remanet.

Neustriæ populi in litore maris arenæ tenuis acervos costruunt, quos aqua marina sæpius irrigare solent: humore solis radiis exhausto, sal inter arenas retinetur. Cum autem arena magna salis copia turget, eam aqua dulci decoquunt, lixivium Sale foetum, & percolatum moderato ignis calore in plumbeis caldariis iterum decoquunt, ad certum quendam spissitudinis gradum; tandem igne semoto, Salem in crystallos albicantes concrescere sinunt.

Sal ex salforum fontium aqua, humoris aquei evaporatione conficitur. Sed dum aqua falsa decoquitur, fellis vel sanguinis bubuli nonnihil permiscetur, quo Sal in majora granula facilius concrescat. Nam ramosis fellis vel sanguinis partibus bituminosæ, & terræ partes Sali permixtæ, quæ ejusdem concretioni obstant, arripiuntur, & in spumam abeunt, aut in colatoriis remanent.

Sal ille melius sapit, qui ex aqua marina in salis lacubus solis ardore concrescit: qui vero ignis calore exsiccat, plus habet amaritudinis. Verum qui ex aqua salforum fontium vel puteorum conficitur, linguam acrius vellicat, ob majorem Salis alcali mineralis copiam, quæ cum sale cibario permixta est; hinc ceteris citius liquefcit.

Sal marinus solis ardore coagulatus, ut ad usum culinarium, sic ad Medicum ceteris antepositur. Sapore est falso satis noto, colore griseo, ob admixtam terram. Si solvatur, & levi calore crystallizetur; in granula concrefcit albida, cubica.

Sal ex aqua maris aut fontium salforum ignis calore exsiccat, albus est; sed figuram cubicam non exacte referunt ejus grana, ob diversorum salium miscellam.

Sal marinus priusquam ignem expertus sit, nec Syrupum violaceum, nec tincturam Heliotropii mutat, cum oleo Tartari non effervesceat, neque Calcis aquam turbidam efficit. Leve tamen aciditatis signum præbet, si affundatur spiritui urinoso Salis Ammoniaci cujus pelluciditatem turbat. Infusionem Gallarum etiam nonnihil obscurat. Alcalinæ quoque indolis videtur, cum solutionem Mercurii albidam reddat, & calidam cum oleo Vitrioli effervescentiam excitet.

Salis marini aqua soluti pars maxima, humore ad cuticulam usque exhalato, in crystallos cubicas frigore concrefcit: altera vero portio, alcalina nempe, nonnisi calore exsicari potest, nec ullam regularem figuram concretionem effingit, humidoque aere brevi liquefcit. Unde patet, Salem marinum falsum esse ex acido peculiari, & alcali minerali compositum, cujus acida pars ab alcali adeo est involuta, ut vim suam exerere vix possit.

Ex Sale marino per retortam ignis ope separatur Spiritus acidus, qui Heliotropii tincturam purpureo colore perfundit, & cum oleo Tartari vehementer effervescit, sed absque calore; nequaquam vero cum aqua Celcis fervorem concipit.

Solus ille Spiritus Aurum, & Stannum solvere potis est, non vero Argentum ac Plumbum: quin & eandem facultatem spiritibus Nitri, & Vitrioli tribuit, qui ex Salis communis consortio aquæ regales fiunt. Si acidus ille Spiritus linguam vehementer lancinans Sale Tartari alcalino saturetur, in Salem salsum convertitur, qui marinum saporem, & cubica figura apprime refert. Unde liquet quod jam ex ejus analysi constat, Salem marinum acidum esse alcalino sale perfecte saturatum.

Salis marini crystalli cubicæ in igne crepitant, seu cum fragore dissiliunt.

Sal marinus nimiam fermentationem coercet, & putrefactionem præpedit; quare a Chymicis in plantis macerandis, ne putrescant, adhiberi solet. Quod autem præstat Sal marinus in herbarum maceratione, illud idem cum cibis permixtus in ventriculo peragit. Ciborum fermentationem nimiam, & putrefactionem præpedit, & vehementem ceterorum corporis liquorum æstum cohibet. Præterea cum sales volatiles urinosos facile sibi confociet, & in ammoniacum convertat, humorum acridinem temperare valet, & eorum depurationem per urinas promovere. Huc adde quod suis aculeis partes solidas leviter proritando, stimuli ad instar, fibrarum oscillationes vividiores efficit. Unde corporis functiones feliciter peraguntur. Hinc tot præclara dotes Sali communi tributæ, ut vis calefaciendi, exsiccandi, abstergendi, digerendi, aperiendi, incidendi, ciborum appetentiam provocandi, venerem stimulan- & putredini ac venenis resistendi.

Interne adhibetur in difficili ciborum coctione, in eorum inappetentia, in obstructionibus alvi, & urinæ. Cum autem Sal communis tamquam alimentum aut potius alimentorum condimentum interne adhiberi soleat, rarius veluti medicamentum præscribitur. Quin immo sæpius ægris interdicitur. Largiorem tamen illius usum Helmontius ad renum calculum præcavendum magnopere commendat; qua de re non levis est controversia. In dubio enim versantur plerique Medici, utrum Sal communis calculi generationem præpedit, an potius promoveat. Plurimi conveniunt animalium terrestrium, aquatiliūve carnes sale conditas materiam calculi suppeditare, & ex horum ciborum usu ægros calculis obnoxios pejor se habere. Verum multum nobis videtur interesse discriminis inter Salem communem, & salserum condimentorum muriam. Sal enim communis cum carniū succo, longo post tempore quamdam putrefactionem suscipit, dividitur, attenuatur, & salis volatilis naturam induit; unde non eosdem effectus quos antea consequitur, sed plane diversos producit. Nam quandoquidem renum, & vesicæ calculi ex sale alcalino volatili terreis, & sulphureis partibus implicito constare videantur, ut ex eorum analysi satis liquet; quodcumque hujus salis volatilis evolutionem aut productionem in chylo & in sanguine cohibebit, calculorum generationem præpedit.

Verum id præstat Sal marinus: e contrario muria, cum ad salis alcali volatilis naturam accedat, non modo hanc calculi causam non destruet, sed etiam illam magis ac magis fovebit. Licet igitur muria calculosis noxia sit, non idcirco Salis communis usum noxium esse concludendum est.

Quin immo si ejus moderatus sit usus, eum ad sanguinis sales nimis evectos sibi conficiandos, & per urinæ vias ducendos aptum ac idoneum existimamus.

At vero de immoderato illius usu aliter censemus. Omnes enim corporis membranas vellicando vehementiores fibrarum oscillationes excitat, unde æstus per totum corpus incenditur, vel etiam crispaturas inducit: unde functionum læsio. Deinde cum Salium exuperantia aciores fiant corporis liquores, insensibilis perspirationis materia crassior, & acrior in summa cute inheret, eam corrodit: unde pruritus, scabies, & alii cutanei affectus. Elephantiasimi in Bavariæ Ducatu frequentem Becherus immoderato salamentorum usui tribuit. A muriatico sale scorbutus, quo diutius in mari degentes infestantur, ortum ducit.

Sal communis in os apoplecticorum ingeritur tum ad linguæ, palati, & faucium membranas proritandas, & soporem discutiendum, tum etiam ad lympham crassiorum in earum partium glandulis inhærentem solvendam & foras eliminandam. In linguæ paralyti apophlegmatismus paratur ex foliis Salvie, & Sale communi.

Sal communis externe feliciter usurpatur in humidis, & pituitosis cerebri affectibus, in cephalalgia a causa humida seu catharro. Sic autem præscribitur.

℞ Furfuris macri ℥ss. Milli ℥iiij. Salis communis ℥j. Torresiant omnia simul in sartagine: & fiant sacculi duo interpuncti ut decet capiti imponendi.

Ex eo quoque paratur cataplasma sequens, quod proponit Riverius ad arthritidis materiam resolvendam, & ad dolorem arthriticum vel ischiadicum sedandum.

℞ Furfuris Tritici ℥j. Salis ℥j. Sapæ q. f. Decoquantur ad formam cataplasmatidis parti dolenti applicandi.

Sal communis in unguento enulato usurpatur.

Sal marinus a Chymicis plurimi æstimatur, quod sit Auri menstruum seu dissolvens particulare. Ex eo spiritum Salis, & aquam temperatam Basilii Valentini ad usum Medicum præparare solent.

Ad acidum Salis marini spiritum extrahendum prævia præparatione opus est, quam Salis calcinationem, & decrepitationem dicunt. Cum enim Salis marini granula ignis calore dissiliant; vasa, in quibus distillantur, disrumpant, nisi prius humor aqueus, quo turgent, calcinatione exhalasset. Oritur autem hæc crepitatio ab aqueoso humore inter salinas moleculas irretito, qui cum ignis calore subito rareseat, exitum sibi querens, partes salinas, quibus detinetur, cum impetu disjungit. Sic autem instituitur hæc calcinatio.

Sal communis vase fictili, & operto inclusus, carbonibus accensis imponitur, & calcinatur, spatula ferrea identidem agitando. Magnus fit salis ab igne exadescens strepitus. Relinquitur sal tamdiu donec non amplius crepitus edat, sed quietus sub forma pulveris remaneat. Sic sal, ut vulgo dicunt, decrepitatus, usus, calcinatus vel exsiccatus paratur.

Sal decrepitatus inservit cœmentandis mineralibus, & metallis, spiritui salis distillando, & plurimis aliis chymicis operationibus.

Spiritus salis distillatio sic perficitur.

℞ Salis decrepitati partem j. Argill. sigulor. part. ij. Pulverizata misceantur, & ex his cum modica aquæ portione fiat massa, ex qua formentur globuli Nucum Avelanarum magnitudine, quibus calore prius exsiccatis, dimidia fere retorta luto undique obducta adimpletur, collocatur in furno reverberii, eique capax excipulum adjungitur. Tunc igne per gradus adhibito quousque sub finem retorta candeat, spiritus vaporibus albis distillatur. Verum cum nulli amplius fumi perspiciuntur, tunc absoluta distillatione excipulum amovetur, spiritus effunditur, & servatur. Hic, si lubet, rectificatur sine ulla additione, phlegma insipidum Alambicis ope in Balneo maris abstrahendo, donec guttæ acidi prodire incipiant: tunc spiritus intense acidus in Alambicis fundo remanet ad usum servandus. Vel etiam rectificari potest, Zinchi vel lapidis Calaminaris additione, hac methodo:

In spiritu Salis, Zinchi vel lapidis Calaminaris q. f. solvunt. Solutionem ex retorta distillant, igne per gradus aucto: prodit primo phlegma insipidum rejiciendum; tandem exit spiritus salis rectificatus, & ab omni phlegmata separatus, qui dicitur spiritus salis concentratus.

Spiritus salis dulcis efficitur, si spiritus salis pars una, & spiritus vini partes tres simul confusæ per aliquot hebdomadas leni calore digerantur. Tum mixtura odorem fragrantissimum acquirit; quæ ad usum servatur, & dicitur Aqua temperata Basilii Valentini.

Præter Chymicos hujusce spiritus usus ad metalla aut mineralia solvenda, eorumque tincturas eliciendas, apud Medicos plurimum commendatur ad urinam promovendam, ad calculum præcavendum, ad hydropisim curandam, ad sitim in febribus ardentibus extinguendam, & humorum malignitatem debellandam. Scorbuto, febribus malignis, & pesti maxime convenit, tam cum potu solito exhibitus, quam conjunctus Saccharo, quantum solvi potest, ut fiat liquor syrupi instar. Spiritusedulcoratus a guttis iii. ad xx. per se, vel ad gratam aciditatem in liquore convenienti præscribitur: Sympus vero ad ʒi.

Sic ad calculos renum dissolvendos & expellendos præscribi potest.

ʒi. Aquar. Fragariæ & Saxifragæ ana ʒiij. Vini albi generosi ʒvj. Olei Amigdal. dulcium ʒij. Spiritus Salis ʒi. Misce pro tribus dosibus. Prima detur calide, quantum ferri potest. Post horas sex detur secunda pari modo; si etiam hæc sit inefficax, tertia pariter propinetur. In dolore nephritico ac calculo renum. Vel

ʒi. Aquæ Parietar. & Saxifrag. ʒiij. Syr. Violacei ʒi. Sp. Salis guttas xv. vel xx. ad gratam aciditatem.

Idem spiritus ad calculum præcavendum quotidie mane per aliquot dies propinatur, vel in junculo, vel in convenienti apozemate.

In hydropse spiritus salis dulcis ad gutt. xv. vel xx. vel syrupi acidi ex eodem spiritu ad ʒi. In decocti Baccar. Juniperi ʒvj. quotidie mane, jejuno stomacho, feliciter præscribitur.

Verum hujus spiritus usus ad hernias curandas prætermittendus non est. Quod quidem remedium Christianissimi Regis munificentia & liberalitate ad populorum salutem publici juris factum fuit.

Spiritus salis vino rubro permixtus, sed diversa dosi, ratione ætatis, per dies ter septenos mane, jejuno stomacho, exhibetur. Nec quidquam, nisi elapsis quatuor ab assumpto medicamento horis, aut cibi aut potus assumendum est. Si tamen ventriculus inde male se habeat, uno vel altero, si opus fuerit, die ab eo abstinenceatur.

Dosis remedii pro infantibus ab annis duobus ad sex erit guttar. iij. vel iv. cum vini rubri cochleari uno vel altero. Ab annis vj. ad x. spiritus ʒi. cum vini rubri sextario exacte misceatur. Cujus mixturæ ʒij. præterpropter singulo mane hauriantur, ita ut hæc dosi pro septem diebus sufficiat. Abhinc reiteretur de novo remedium, usque dum ter septeni dies sub usu ejus præterlapsi fuerint. Ab annis x. ad xiv. dosi spiritus erit ad ʒij. Ab annis xiv. ad xvij. ad ʒijss. Ab annis xvij. ad lxxx. aut ad vitæ terminum, ad ʒv.

Spatio quatuor mensium ab incepto hujusce remedii usu dies noctesque subligaculum elasticum chalibeatum ferendum, quo hernia exacte contineatur, nec unquam sedendum, sed standum semper ad cubandum. Nulla sit exercitatio; nec equo, nec curru vel rheda vehendum; neque ullus in cibo vel potu, neque alius in diæta error committendus.

Cum subligaculo applicetur herniæ emplastrum sequens, pilis prius erasis.

ʒi. Mastices ʒss. Laudani ʒiij. Hiposticid. ʒi. Nucum Cupressi siccatarum n. iij.

Terr. sigill. ʒi. Picis nigri ʒiij. Terebenthin. Ven. ʒi. Cere nov. flav. ʒi. Rad.

Consolid. maj. exsic. ʒss. Fiar ex arte emplastrum.

Plurimi acidorum usum reformidant, ea opinione imbuti quod omnes fere morbi ab acido oriantur. Sed acidum illud in sanguine commonstrare nondum potuerunt. Econtrario morbos plurimos ab alcali in sanguine redundante pendere demonstratur.

Omnes, lacte excepto, corporis humani succi sales continent, qui facile alcalinam indolem suscipiunt. Illud non solum ex eorum analysi patet, cujus ope nullum acidum, sed magnam salis alcali copiam præbent: verum etiam ex penetranti & urinoso eorum fermentescenscentium aut putrescentium odore, necnon ex viridi colore quem Violarum tincturæ conciliant, manifestum est. Præterea si experimentis D. Colbatch celeberrimi apud Anglos Medici sit habenda fides, instituta sanguinis sani & morboosi per chymicam analysim comparatione, tantam alcalini salis in quo-

mundam ægrotum sanguine exuperantiam reperit, ut in iis ejus quantitas sit ad ejusdem in sanguine sanorum quantitatem ut 6. ad 4.

Sed ut rem altius insequamur. Si quovis in morbo acidum manifestum se præberet, sane in pulmonum ulceribus; attamen purulenta illa materies nullum acidum indicat. Non enim Heliotropii tincturam rubram efficit, e contra potentis alcalini salis notas exhibet, cum caruleam Violarum tincturam in viridem mutet. Eosdem effectus producit liquor ex hydropicis eductus. Idem præstant purulenta abscessuum materia, & substantia illa gypsea quæ in podagricorum tophis, nodisque reperitur.

Objiciet fortasse aliquis, salem alcalinum tanta vi non donari, ut tam atroces dolores excitare queat, quales patiuntur ægri lue venerea affecti, ut partes corrodere possit, sicut scorbuticis evenit, aut alios similes effectus edere valeat. Huic respondeo liquores lixivios apud Chymicos quotidie confici tanta corrosione præditos, ut spiritibus acidis vel valentioribus inferiores non sint. Cauteria enim nihil aliud sunt præter sales alcalinos ignis ope ad causticitatem ductos.

His patet argumentis a sale alcali potius quam ab acido plurimos oriri morbos & præsertim malignos & pestilenciales, in quibus ea videtur esse sanguinis dissolutio ab alcali exsuperante, ut intra vasa amplius contineri nequeat, & sub cute disfluat & stagnet, unde maculæ rubræ aut pustulæ: vel adeo acris & causticus fit, ut vasorum extrema erodat, & hæmorrhagias lethales producat.

Nec huic sententiæ veterum & recentiorum Medicorum praxis repugnat. Plurimis in morbis acida tamquam præstantissima præsidia commendarunt. In illis virtutem cardiacam, putredinis arcendam, venenis resistendi, febres fugandi, sitim extinguendi, ciborum appetitum excitandi, refrigerandi, resolvendi, ac discutiendi vires agnoverunt.

Sales acidi resolvunt & coagulant sub diverso respectu: resolvunt tartarea concrementa & sanguinem grumescens, quatenus scilicet alcalinos sales a quibus hæc concrementa oriuntur, subigunt, & partium fibras stimulando earum oscillationem augent, quibus sanguis stagnans & grumescens vividius conteritur, ejusque circulatio per tenuissima vasa promovetur. Coagulant sanguinem nimis solutum, & bilem tenuiorem ac rariorem factam, sulphura nimis evecta inspissando, salesque volatiles figendo.

Peritiores Medici in biliosis febribus, & in putridis, ac pestilentialibus, & in scorbuticis acida nunquam omittenda pronuntiant.

Verum cum debiliora sint acida e vegetalibus educta, & facile ab acrioribus salibus alcalinis edomentur ac in eorum naturam convertantur, iis anteposenda sunt acida e minerali profapia, quæ fermentationi valentius resistunt.

Advertendum tamen, monente Riverio, in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe, phthisi, ceterisque pulmonum affectibus, (nisi a crassa pituita illorum vasa obstruente ortum habent,) ventriculi vel hepatis inflammatione, dysenteria, sanguinis mictu, renum & vesicæ ulceribus, acida plurimum nocere, & ab iis abstinendum esse. Suis enim spiculis jam inflammatas membranas lancinant, inflammationem augent, unde tussis vehemens, colici dolores, & alii pravi affectus sequuntur.

CAPUT SECUNDUM

*De Nitro seu Natro antiquorum, & Nitro recentiorum
seu Sale petræ.*

MAgnum intercedit discrimen inter Nitrum vel Natrum antiquorum, & Salem petræ nostratem seu Nitrum recentiorum. In dubio enim est an Salem petræ nostrum agnoverint veteres, necne? At vero Nitrum antiquis usitatissimum, nobis fere ignotum est.

Nitrum veteres dixere salem acrem seu alcali ex Ægypto, & aliis locis eductum, quique cum acidis liquoribus effervescebat. Hoc utique instar salis lixivii tum pannis abstergendis, tum vitro conficiendo utebantur.

Effervescientiam Nitri Ægyptiaci cum Aceto indicat Salomon *Proverbior. cap. 27. vers. 20.* his verbis: *Acetum in Nitro, qui cantat carmina cordi pessimo, idest, afflicto. Quæ quidem antipathia vel effervescencia de vulgari Nitro seu de Sale petræ, qui cum Aceto non tumultuatur, intelligi non potest.*

Nitro, & Aphronitro in balneis frequenter utebantur antiqui: hinc *μαλῆφρονος Νίτρος*, & *Παφρόνιτρος* ab iis dictum fuit, ex eo quod matronæ, & virgines illud in lotionibus frequenter usurparent. Hinc Jeremias *cap. 2. vers. 22.* inquit: *Si laveris te Nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith, maculatus es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.* Quod Sali petræ non convenit, sed Sali alcali lixivio, qui ex Ægypto Nitri vel Aphronitri nomine nonnunquam affertur, humido aere facile liquefcit, cum aceto fermentescit, & absterfiva virtute donatur. Quin etiam hisce temporibus per Asiæ minoris campos non procul a Smyrna, & Epheso, terra in exiguos, sed frequentes tumultus, quales a Talpis eruuntur, affurgit, Vere scilicet, & Autumno. Ex qua quidem terra lixivium ad eluendas vestes parare solent indigenæ; vel etiam ex sale, quem ex ea folius aquæ affusione extrahunt, cum oleo saponem conficiunt, referente clarissimo & doctissimo viro D. Tournefort.

Idem Nitrum antiquorum ad vitrum conficiendum cum arena usurpari solebat, sicut hodie sal ex planta Kali elicitus; ut conijcere licet ex C. Taciti verbis *Lib. 5. Historiar.* Loquens enim de amne quodam Palæstinæ & Ægypti finitimo, *circa cujus os*, inquit, *collesce arena, admixto Nitro, in vitrum excoquantur.*

Constat igitur Nitrum veterum a nostro prorsus discrepare.

Verum hodie in Europa non modo inusitatum est, sed rarissimum; licet apud veteres plurimi maximique usus fuerit, tum ad medicamenta conficienda, tum etiam ad alia vitæ commoda. Balneorum enim frequentia immanem copiam Nitri, & Aphroniti exhauriebat. Serviebat tincturis, in condimentis usurpabatur, & ad vasa terrea illinenda nonnunquam adhibebatur.

Cum rarissime ad nos afferatur, difficillimum est statuere quidnam intersit discriminis inter *Ἀφρόνιτρον* seu Nitrum Africanum vel Ægyptiacum quod & Baurac Arabum nobis videtur, & *Ἄφρον* seu spumam Nitri, & *Νίτρον* seu *Ἀίτρον*, Græcorum.

Nitrum veterum sal erat natus colore roseo vel candido, sapore amaricante, in igne non exiliens sicuti sal communis, neque inter carbones fulgurans ut Sal petræ recentiorum; sed fusilis, in bullas intumescens sicut Alumen, & Borax, cum acidis æstuans: unde ejusdem indolis cum sale tartari, aut cineribus clavellatis esse nobis videtur.

Nitrum recentiorum seu Sal petræ est substantia crystallina, alba, sapore acri & amaricante, cum cujusdam frigoris sensu, quæ in Crystallus prismaticas, exhaedras, tetraedras, longas, & æqualiter crassas concrefcit; quarum extrema in aciem vel in mucronem, pyramidis instar, acuminatum desinunt. Aqua facile solvitur, ignis calore funditur absque deflagratione, nisi aliquid sulphurei vel carbones admoveantur: tunc enim flammam concipit, & vehementer fulgurat.

Sal petræ, vel sponte in antiquis muris efflorescit, dummodo nimio imbre non perluantur: & flos Nitri dici potest, qui vulgo *Salpêtre de Houffage* nuncupatur; quia foopis converri & colligi solet. Vel ex ruderibus stabulorum, & cellarum, aut ex terris animalium luto vel fimo identidem perfusis decoquendo, extrahitur. Quidam Nitrum arte parant, terras latrinarum stercoreis, vel fimo columbino perfundendo, quorum sales per tempus in Salem petræ convertuntur.

Cum Sal petræ nonnisi ex terris sale urinoso animali, aut vegetabili imprægnatis eliciatur, dubitant nonnulli, an sal ille mineralis vel animalis prolapia sit; quod quidem aliis judicandum relinquimus. Illum autem inter minerales sales cum vulgo Chymicorum annoveravimus, ex eo, quod ex terris immediate extrahatur, nec nisi mediante terra ex animalium urinis vel fœcibus elici queat.

Ea est autem Salis petræ conficiendi & purgandi ratio. Terram quam gustu Nitro turgidam deprehenderunt, multa aqua solent diluere: lixivium seu aquam Nitro divitem, & percolatam ad justam consistentiam vel crassitiem, indefinenter despumantes decoquunt: tum cupis, vel doliis calentem adhuc infundunt, & inibi per aliquot horas relinquunt, donec pene frigida sit.

Interim sal marinus quo semper turget Nitrum, in granula concrefcit, & liquoris fundum petit. Deinde liquorem Nitrosum educunt, relicto sale marino: & in aliis cupis cellæ frigori exponunt, quousque præbeat crystallos; quibus extractis, reliquum aquæ iterum igni admovent, donec spissior, & gustu acrior percipiatur; frigori itidem exponitur, donec novæ crystalli concrefcant. Ultimo tandem remanet aqua acerrima, & amara, tactu pinguis, olei ad instar, quæ frigore nunquam concrefcit: & *Aqua mater Nitri* dicitur, vulgo: *Eau mere de Salpêtre*, quoniam terris inspersa, eas ad novum Nitrum suppeditandum disponit. Omnes demum crystalli aqua dulci rursus diluuntur, & simili prorsus modo puriores efficiuntur. Quod bis, terve reiterari solet, unde Nitrum dicitur secunda vel tertia coctione purgatum, vulgo: *Salpêtre rafiné de la seconde ou troisieme cuite*. Nonnumquam etiam optime purgatas crystallos ferreo cacabo igne vehementi fundant; & toto humore exhalato, in unam molem densam ac solidam concrefcere sinunt, quam Nitri rupei nomine insigniunt, vulgo: *Salpêtre en roche*.

Sal petræ sic purgatus in igne sine strepitu funditur, vehementer cum carbonibus fulgurat, vividam, non vero languentem flammam excitat, & perparum salis fixi super carbonibus relinquit. Qui vero in igne crepitum edit, multum adhuc salis marini continet.

Sal petræ optime purgatus, a ceteris salibus distinguitur. 1. Fulguratione seu deflagratione quam experitur, dum inter carbones accensos conjicitur: nequaquam enim deflagraret, nisi sulphurea materia admooveretur. 2. Sapore qui linguam veluti frigiditatis sensu cum amarore quodam afficit. 3. Figura crystallorum, quæ in columnas exhaerens efformantur.

Sal petræ, priusquam ignem expertus fuerit, nullum acidi indicium præbet. Heliotropii solutionem, & syrupum violaceum nequaquam mutat, lac non coagulat; sanguinem tamen cogit, ejus serum spissius efficit, & in gelatinæ speciem convertit. Nitrum solum sublimati corrosivi solutionem, post unius horæ quadrantem, lacteam reddit: salium alcalinorum more, Gallarum infusionem turbidam efficit, & colore exalbido vel cinereo tingit. Attamen mirum est, quod vi ignis in vehementissimum liquorem acidum diffuat, qui Heliotropii tincturam, & syrupum violaceum colore rubro igneo inficit, lac statim cogit, cum oleo tartari vehementer effervescent absque sensibili calore, cum spiritu salis ammoniaci fervet & incalescit.

Hujus spiritus proprium est Argentum solvere, unde Aqua fortis vocari solet: eandem vim conciliat spiritui Vitrioli, & spiritui Sulphuris, qui quidem sine salis petræ spiritu huic solutioni impares forent. Aqua autem fortis Aurum intactum relinquit, quod Aqua regali tantum dissolvitur.

Sal petræ vis refrigerandi seu sanguinis æstum demulcendi tribuitur: a peritioribus Medi-

Medicis ad effervescentiam febrilem compescendam, sitim sedandam, & putredinem arcendam in primis in febribus malignis commendatur. Riverius eum virtute quadam diaphoretica donatum esse pronuntiat, & plurimi vim anodinam in eo prædicant: unde anodini mineralis nomine illum insignierunt.

Verum nonnulli aliquid ignei, & caustici in Sale petrae inesse suspicati sunt. Eorum suspicionis fundamentum fuit, tum sententia veterum, qui suum Nitrum-causticum dixerunt, tum etiam nostri Salis petrae cum carbonibus deflagratio; quapropter igneam ejus qualitatem emendare tentarunt, Nitrum cum Sulphure comburendo, vel alia quapiam ratione, sed perperam: commentitia enim est hæc causticitas, & inutiles sunt tot Nitri correctiones, quibus depravatur potius quam emendatur, Et revera in eo Chymici melioris notæ consentiunt quod Sal petrae optime purificatus, sive crystallizatus, sive igne fusus, & in tabellas projectus sub crystalli mineralis nomine, ceteris ejusdem præparationibus anteponendus sit.

Interne a granis duobus tribuere ad ℥j. in substantia exhibetur, doses ter, quaterve de die iterando. Vel solvitur in soliti potus ℥ij. a ℥ss. ad ℥j. Si majori dosi exhibeatur ex. gr. ad ℥j. alvi fluxum concitare solet.

Præscribitur in febribus ardentibus, & putridis, in pleuritide, perineumonia, angina, & inflammationibus quibuscumque, in urinæ suppressione ab inflammatione renum vel vesicæ, in lochiorum suppressione, in hæmorrhagiis, & hæmoptysi, in doloribus podagricis, & in affectibus melancholicis. Nec timendum est, ne illius usus in acutis intempestivas diarrhæas inducat, ut recte monet vir doctissim. nec minus in arte Medica, quam Chymica versatus G. Ernest. Stahl Medicinæ Professor Hallensis, in sua Dissertatione de Nitri usu medico polycbreto. Ille enim in diarrhæa, febribus malignis, vel etiam ipsis variolis superveniente, Nitrum feliciter exhibuit. Cum enim diarrhææ quibus tunc afficiuntur ægri, prorsus symptomaticæ sint, scilicet a nimia sanguinis colliquatione oriundæ; Sal petrae massam sanguineam leviter cogendo, non solum diarrhæam, sed & alia symptomata sæpe graviora mitigat, & cum debita ceterorum remedium administratione prorsus extinguit. Si quæ tamen a Nitri usu inducantur diarrhææ, salutares sunt, ut observavit auctor; cum nempe oriantur a viscerum inflammatione imminuta, vel sedata. Quo fit, ut pravi succi quibus turgebant glandulæ, & vasa remotis carceribus, per intestina prorumpant, & foras amendantur. Idem asserit, urinæ suppressiones, & ardores ab ejusdem usu efficacissime sedari, & curari, dolores inflammatorios demulceri, & erysipelaceos affectus sanari. Puerperis lochiorum suppressionem patientibus, & in graves ætus febriles prolabentibus, sæpe & adeo felici eventu administravit, ut sublato febrili æstu, fluxus lochiorum placidissime restitutus fuerit. Nitri virtutem demulcentem in arthritidis paroxysmis, in quibus dolores non solum articulos invadunt, sed etiam sæpe diaphragma aggrediuntur, non sine summo ægrorum periculo, necnon etiam in cardialgia hyponcondriaca seu in flatulento spasmodico affectu, quem uberiori sanguinis ad ventriculum affluxui, vel levi hujus visceris inflammationi tribuit, se pluries expertum fuisse narrat. Eodem quoque remedio hæmorrhagias, & præsertim hæmoptysim oppugnavit, & expugnavit.

Licet de interno Salis petrae usu nihil metuendum censeat celeberrimus ille Medicus, eum tamen in ulcerosis affectibus, & in vera phthisi nihil juvaminis asserre, verum etiam aliquam majoris irritationis suspicionem inferre videri pronuntiat: quapropter his in affectibus ab eo abstinendum est.

In febribus inflammatoriis, & malignis sic præscribi potest.

℥. Diaphor. miner. ℥ij. Corall. rubr. Matris Perlar. pp. ana ℥ss. Nitri purificati ℥j. M. F. pulvis, cujus dosis ℥j. tertia quaque hora exhibenda, cum Aq. Card. bened. q. s. Vel

℥. Bezoard. miner. ℥ij. Nitri purificati ℥ij. Caphuræ ℥j. Misce cum syr. Caryophyllor. hortens. vel syr. flavedinis Citri q. s. Fiat bolus cujus dosis ℥j. Vel

℥. Aquar. Ulmar. Meliss. & Card. bened. ana ℥ij. Crysalii mineral. ℥i. Syr. Limonum ℥i. M. F. julap. cochleatim exhibendum.

Rarior est Salis petreæ usus externus, nisi cum gargarismatibus permixti. Horum autem formulæ sequentes in summa linguæ asperitate, siccitate, aut nigredine usurpari possunt.

℥. Salis Nitri purificati ℥i. Succij vel aq. Sempervivi ℥v. Fiat gargarisma quo lingua, & fauces utilissime abluuntur. Vel

℥. Butyri recentis in aq. Solani loti ℥ij. Crysal. mineral. ℥ss. Misceantur, & mixtura fervetur in aqua frigida. Detur Pisi vel Fabæ magnitudine sæpius in die, & diu in ore detineatur.

In angina ex sale Prunellæ vel Nitro purificato hac ratione parari solent gargarismata.

℥. Decocti Hord. & Agrimon. ℥vj. Cui dissolve Sal. Prunell. ℥i. Diamori ℥i. M. Fiat gargarisma. Vel

℥. Aquar. Plantag. Solani & Caprifol. ana ℥ij. Mell. rosacei ℥i. Sal. Prunell. ℥i. M. F. gargarisma.

Crysalium minerale in apozematibus, & potionibus laxantibus sæpius olim præferebatur; nunc vero rarius usurpatur, nisi cum imminente viscerum inflammatione, aut æstuantibus humoribus, purgandi necessitas urgeat. Medicamentorum enim purgantium tincturæ longe melius eliciuntur ope salis Tartari, aut Nitri fixati, & eorundem vis cathartica multo augetur Tartaro solubili, Sale polychresto, Tartaro vitriolato, aut Arcano duplicato quam Nitro purificato, aut Chrysallo minerali.

Nonnulli Nitrum purificatum in hydrope specificum prædicant. Idem Sal cum quarta parte Croci Martis tamquam arcanum specificum in hydrope pluribus abhinc annis, nec semper absque eventu prospero, a quibusdam Monachis circumfertur. Hujus mixturæ grana xvj. quater in die exhibent, & præterea ejusdem ℥i. in soliti potus ℥iij. intra unius diei spatium hauriendis dissolvunt.

Sal petreæ apud Chymicos maxime usitatus, ænigmaticis nominibus sæpe additus fuit: nam modo Sal Sulphureus, Sal infernalis, modo Cerberus Chymicus, aut Serpens terrenus nuncupatus fuit.

Plurimæ ex eo conficiuntur præparationes, inter quas primum locum tenet ejus purgatio, qua sal marinus cum eo permixtus secernitur, & pinguedo quadam eluitur. Hæc autem variis solutionibus, & crystallizationibus eo, quem supra recensuimus modo perficitur.

Altera præparatio est ejusdem fusio, quæ Crysalium minerale, & a quibusdam Lapis Prunellæ dicitur. Quidam ad hanc operationem conficiendam Nitro in crucibulo fuso quamdam sulphuris portionem injiciunt. Sed hac ratione Nitri vim refrigerantem destruant; & aliud compositum inde exsurgit ad salem polychrestum proxime accedens.

Tertia Nitri præparatio est ejusdem cum sulphure calcinatio, quæ sic peragitur.

℥. Nitri purissimi, Sulphuris communis ana p. æq. Terantur subtilissime, cribrentur, & misceantur. Hic pulvis per vices ingeratur in crucibulum super carbonibus ignitum; cessante deflagratione, calcinetur massa superstes igne vehementi per horam unam. Tum eam solve aqua ferventi, solutionem per chartam emporeticam cola, & evapora ad siccitatem. Remanebit sal albissimus Polychrestus dictus, qui ejusdem est indolis, & virtutis cum Nitro vitriolato, de quo postea.

Quarto, calcinatur quoque Nitrum cum pulvere carbonum, & fit Nitrum fixum seu alcalizatum, cujus ea est conficiendi ratio.

Fundatur Nitrum purissimum in crucibulo inter prunas candentes, cum instar aquæ fluxerit, pulveris carbonum ligneorum portio aliqua successive injiciatur; fiet magna deflagratio cum strepitu; qua cessante, iterum injiciatur carbonum pulvis, quæ

quæ projectio toties repetatur, donec non amplius inflammetur Nitrum, sed remaneat sub forma massæ duræ, siccæ, & virentis. Et erit Nitrum fixum in salem alcali conversum: quod solutione, & percolatione potest purgari, & in salem album exsiccati, eujus eadem erunt, quæ salis Tartari virtutes.

Ex hoc sale per se liquato obtinetur liquor Nitri fixi, qui *Alkaest* seu menstruum universale Glauberi dicitur. Menstruum est alcalinum apud Chymicos celeberrimum, & usitatum ad tincturas ex sulphureis trium regnorum mixtis extrahendas.

Tandem distillationis ope spiritus acidus ex Nitro extrahitur variis operandi methodis.

1. *℥℥*. Nitri purissimi, probe exsiccati partem *j*. Boli vel Argill. sic. par. *iiij*. Omnia exacte pulverizata, & mixta distillantur, ut artis est, ex retorta fictili in igne reverberii, applicato excipulo vitreo amplissimo: ita transibit spiritus Nitri sub specie vaporis rubicundi, instar sanguinis, quem Chymici Cruorem Salamandræ vocant. Hunc spiritum flavum, & fumantem ex recipiente exime, & usui serva. Sic enim paratus nulla indiget rectificatione.

2. *℥℥*. Nitri puri par. *j*. Vitrioli ad flavidinem calcinati par. *ij*. Hæc mixta distillantur per retortam ex arte, donec non rubri, sed ex fusco rubicundi halitus cessent: tum spiritus effunditur, & ad usum servetur. Dicitur Aqua fortis, vel Aqua separatoria, ex eo quod Argentum solvere, Auro profus intacto, & secernere valeat. Nihil a Vitriolo spiritus ille mutuatur, nec a spiritu supra descripto discrepat.

3. *℥℥*. Nitri puri & exsiccati *℔ij*. Olei-Vitrioli rectificati *℔j*. Committantur retortæ, & distillantur ad siccitatem. Obtinetur spiritus Nitri valentissimus. In fundo superest massa salina, quæ Nitrum vitriolatum nuncupatur; & idem est sal, ac ille, qui lixiviatione obtinetur ex capite mortuo post aquæ fortis distillationem residuo.

Ambo isti sales sub nomine Arcani duplicati, Salis Ducis Holfatiæ, Panacæ duplicatæ, vel Salis de duobus, a Chymicis multum celebrantur; nec tamen a Sale polychresto, vel etiam a Tartaro vitriolato differre mihi videntur. Hi omnes Sales rite præparati, indiscriminatum usurpari possunt. Cum purgantibus feliciter adhibentur ad eorum vim augendam, & ad crassos, lentos, ac tenaces humores incidendos & foras per secessum & urinas amandandos; urinas enim movent, & alvum subducunt. A *℥ss*. ad *℥j*. in purgantibus potionibus, apozematibus alterantibus præscribuntur; vel etiam ex iis aquæ minerales artificiales parari possunt, ut jam diximus. In chronicis morbis a viscerum obstructione utiliter usurpantur.

Observandum est, Nitrum vitriolatum & Sal polychrestum, nisi accurate calcinata fuerint, nauseas & vomitum excitare. Quapropter attendendum est ne Vitriolici saporis aut odoris sulphurei quidpiam retineant: alioquin nova opus esset calcinatione.

Ex spiritu Nitri Aqua Regia paratur, quartam partem Salis Ammoniaci in eo solvendo; & tunc non amplius Argentum solvit; sed Aurum: quare lavacrum minerale Solis dicitur.

Raro spiritus Nitri ad usum internum adhibetur. Qui vero huic usui destinatur, cum spiritu vini sic mitigari solet.

℥℥. Spir. Nitri opt. part. *j*. Sp. vini rectif. part. *iiij*. Digerantur simul per aliquot hebdomadas; & erit spiritus Nitri dulcificatus, qui viribus a Spir. salis dulci factio non discrepat. Effervescentias febriles compescit, præsertim in febribus malignis. Sed speciatim in colica flatulenta, & in aliis flatuosis affectibus, ceteris spiritus anteponitur: unde spiritus carminativus seu anticolicus a quibusdam appellatur.

Nultus non novit ex Nitro cum Sulphure & carbonibus pulverem pyrium, & ex eodem cum Sulphure & Sale Tartari pulverem tonitruantem præparari, quorum usus in Medicina rarissimus est.

CAPUT TERTIUM

De Vitriolo.

Vitriolum *Off.* cujus nomine a viro deductum volunt, quod vitri colore & pelluciditate donetur, a Græcis *Χάλκηθος* dictum fuit, quasi Æris efflorescentia; a Latinis Atramentum futorium, quod eo coria nigro colore tinguntur; & ab Italis Cupe-rosa, quasi Cupri erosio. In varias distinguitur species. Ratione nativitatis, dividitur in nativum & factitium. Nativum, quod Cryptarum metallicarum concamerationibus adhæret, sive striarum, sive crystallorum forma; & a Græcis *ελακκπιόν* dicitur. Factitium adhuc duplex est: vel enim vitriolicæ quarundam minerarum aquæ decoquuntur, & frigore postea in crystallos concrescunt; & hoc Vitriolum Græci *πικρόν* nuncupant, vel *ῥόδον*: vel ex pyritis quodammodo corruptis & fermentatis Vitriolum ope aquæ extrahitur & coquitur; quæ quidem Vitrioli conficiendi ratio Græcis ignota fuisse videtur. Vitriolum in crystallos concretum ab eadem forma *λογχάσιον* & *πικρόν* aut forte *πικρόν* ab iisdem dictum fuit.

Ratione coloris, Vitriolum distinguitur in album, cæreuleum, & viride. Vitriolum album, vulgo, *Couperose blanche*, ex Germania ad nos advehitur concretum in moles crassiores, albas, Sacchari instar; sapore subdulci & adstringente.

Errant qui Vitriolum album Goslariense nihil aliud esse præter vitriolum viride ad albedinem usque calcinatum asserunt. Album enim Goslariæ Vitriolum in vitriolicis fodinis sponte efflorescit sub lanuginis specie; quæ aqua soluta ad debitam spissitudinem excoquitur, donec in massam albam Sacchari instar concreseat. Nonnunquam etiam in iisdem fodinis translucida, crystalli instar, hujus Vitrioli frustula reperiuntur. Vitriolum album Goslariense, vel ferri mineram adhuc immaturam, vel fortasse lapidem calaminarem aut plumbum cum ferri minera mixtum continet.

Vitriolum cæreuleum est, tactu siccum & concretum in crystallos cæreuleas Saphyrorum instar, quæ figuram exhibent rhomboidalem, decahedram & depressam. Variis in locis præparatur, sed præcipue in Cypro & in Hungaria; unde Hungaricum & Cyprium dicitur. A cupro quoque turget, elegantem cæreuleum colorem obtinet. Saporis est austeri cum summa acredine.

Vitriolum viride seu herbaceo colore donatum varia obtinet nomina, pro variis locis in quibus oritur. Est enim Romanum, Pisanum, Suecicum, Anglicum, vel nostras. Ferri plurimum continet, a quo viridis color. Vel in crystallos grandiores & rhomboidales concretum, vel in massas ex variis granulis crystallinis coacervatas nonnunquam leviter unctuosas & manibus adhærentes compactum, in officinis reperitur. Saporis est acris styptici.

Vitriolum revera est sal acidus vitriolicus, qui Veneris vel Martis metalla corroden- do, cum iis coagulatur, & ita concrevit in corpus translucidum, cæreuleum vel viride pro metallo soluto. Quidam præterea Vitrioli rubri mentionem faciunt: sed quidnam sit illud Vitriolum non novi.

Variis artibus Vitriolum ex aquis, terris, lapidibus chalcanthosis, pyrite in primis eruitur.

Olim in Cypro Galeni temporibus Vitriolum cæreuleum ex aqua vitriolica solis ardore exhalata præparari solebat; nunc idem Vitriolum cæreuleum in quibusdam Hungari Ærifodinis prope Smolnikium & Neufolium, ex aquæ quorundam fontium vitriolici decoctione & evaporatione conficitur; nec dissimili ratione in aliis Germaniæ locis viride præparatur.

In agro Senensi variis ablutionibus extrahitur Vitriolum ex terra cinerea, maci nonnullis respersa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem colore referunt, cu

ore sulphuris graveolenti, ac foetido, & acerbis sapore. Illud Vitriolum ex ferro & cupro simul mixtis colorem obtinet ex cæruleo viridem.

Apud Anglos in vico Debtford circiter sex millia a Londino distante, Vitriolum viride conficitur ex pyritis, quæ lapides sunt graves, densi, externe fusci; interne vero radios exhibent a centro ad circumferentiam protensos, Aurichalci splendore nitentes, & gustu prorsus insipidos: qui quidem lapides, si aeri libero diutius exponantur, quadam intus suscepta fermentatione, sponte dehiscunt, & in hiantibus rimulis certa quadam lanuginis albæ & salinæ species efflorescit, quæ saporis est acidi & styptici, ac tandem tota lapidi substantia solvitur, & in terram seu pulverem subtilissimum salinum saporis vitriolici & sulphurei odoris redigitur. Si vero pyritæ integræ igne comburantur & calcinentur, fumum copiosum exhalant cum odore sulphureo, & calx rubra remanet, quæ nonnihil ferri & cupri continet.

Haec est Vitrioli ex pyritis educendi ratio. Pyritæ integræ per spatiosam aream sparguntur, ad trium circiter pedum altitudinem; ibi sub dio per triennium exponuntur, & singulo semestri subvertuntur, ut facilius solaribus radiis calcinentur, & imbrum aqua macerentur: sic relinquuntur, donec prorsus calcinatae, in terram vitriolicam redactæ fuerint. Tunc aqua pluvialis quæ hanc terram perluit, per tubulos & canales derivata, in cisterna recipitur & asservatur. Deinde in vase plumbeo amplo ad debitam spissitudinem excoquitur, injectis prius scrutis ferreis quæ a lixivio promptissime consumuntur. Tum in aliud vas plumbeum liquor ad refrigerandum effunditur, immixtis asseribus aliquot, quibus adhærens concreascit in lapillos Vitriolum.

Cum autem pyritæ plurimo sulphure turgent, ut in iis ex quibus apud Suecos & in agro Leodicensi Vitriolum conficitur, eo quem dicemus modo, cum de Sulphure agemus, ex pyrite sulphur per descensum elicitur, quod reliquum est, crematur, & ex eo fit lixivium quod percolatum in cortinis seu vasis plumbeis excoquitur, & in loco frigido ad crystallizandum reponitur.

Vitrioli solutio Heliotropii tincturam leviter purpuream efficit, lac cogit, syrupum violaceum colore subviridi inficit, sublimati corrosivi solutionem non mutat: cum solutione salis tartari aut cum aqua calcis confusa, colore subfulvo, vel thalassino tingitur: Gallarum infusioni colorem nigrum seu atropurpureum conciliat, quod quidem Vitrioli proprium est.

Analysi chymica, liquor acidus, sed nonnisi magna ignis vi, sub spiritus vel olei nomine e Vitriolo extrahitur, qui igneo colore Heliotropii tincturam & syrupum violaceum tingit, lac & sanguinem coagulat, & cum alcalino sale magnam effervescentiam cum calore suscipit. Oleum Vitrioli, liquor nempe acidus valentissimus, cum aqua communi permixtus vehementer incalescit; cum sale ammoniaco multum effervescit cum insigni refrigeratione, dum fumus qui inde exhalat, tactu calidus percipitur. Post Vitrioli distillationem, in retorta remanet terra subnigra vel rubra, quæ Colcothar dicitur; & prout ex cæruleo vel viridi Vitriolo oritur, cupri aut ferri Calx est, vel, ut ajunt, Crocus.

Ex his liquet, Vitriolum componi ex sale acido a partibus metallicis subacto: quod quidem facile demonstratur, tum ex Vitrioli analysi chymica, tum etiam ex variis Vitrioli arte parandi rationibus. Si enim spiritus Vitrioli Limaturæ Martis affundatur, fit optimum Vitriolum viride; vel etiam si lamina cupri cum sulphure in crucibulo scarificentur & calcinentur, aqua in qua massa superstes per aliquod tempus ebullierit, rite exhalata, remanet Vitriolum cæruleum genuinum.

Quæ Vitriolo a Chymicis assignatæ sunt vires, fidem humanam pene superant; licet eventus promissis non respondeat. Dioscorides in Calcantho vim emeticam agnoscit: contra fungos comestos, & contra lumbricos latos in intestinis nidulantes, cum aqua potum, medicinam esse narrat; & idem aqua dilutum & in vellere naribus immisum, caput purgare asserit. Præterea Calcanthum inter adstringentia calefacientia & caustica enumerat. Plinius illud oculorum affectibus, sanguini sistendo & ulceribus sanandis assignat; & Galenus ad collyria usurpabat. Hodie in usum medicum vocatur, tum ad vom-

vomitum ciendum, vermes necandos, sanguinis profluvia sistenda, ulcera detergenda, & inflammationes compescendas. Sed interne raro absque præparatione exhibetur. Externe Vitriolum album potissimum usurpatur in collyriis, quæ ad oculorum inflammationes temperandas, discutiendas, & ad fluxionem arcendam sic præparari possunt.

24. Vitrioli alb. ℥j. Aq. Rosar. vel Plantag. ℥iij. Vitriolum in aqua calida dissolvatur. Coletur aqua per linteam, & in oculis instilletur. Si acrimenia sua nimis vellicet, additione ejusdem aquæ temperabitur. Vel

24. Rad. Ireos Florent. ℥j. Aquar. Rosar. & Plantag. ana ℥iij. Bulliant lento igne ad tertiæ partis consumptionem. Colaturæ adde Vitriol. albi gr. viij. Fiat collyrium.

Vitriolum cæruleum pulverizatum ad extrema vasorum unde sanguis erumpit, in vulneribus applicatur; vaseque cauterizando, & sanguinem in grumos condensando, hæmorrhagias sistit.

Inter Vitrioli præparationes primum locum obtinet ejus purificatio, quæ Gilla Vitrioli dicitur. Ad hanc præparationem Vitriolum album præsertim eligitur, quod solutionibus, percolationibus bis terve repetitis purificatur; & tunc a ℥j. ad ℥j. cum liquore convenienti epotum, vomitum movet.

Paracelsus & ceteri Chymici Gillam Vitrioli tamquam præstantissimum emeticum commendarunt. Non solum enim blanda vomitione ventriculum exonerat, sed post vomitum sua adstrictione hujus visceris & intestinorum tonum firmat; unde in diarrhæis & dysenteriiis feliciter exhibebatur. Gilla maximi fuit usus, antequam nota fuissent emetica antimonialia & Ipecacuanha: nunc vero fere obsolevit.

Distillationis ope, spiritus & oleum ex Vitriolo eliciuntur hac ratione.

24. Vitrioli viridis quantumlibet. Calcinetur, ut artis est, ad albedinem usque. Eo tunc adimpleatur retorta figulina; ita ut pars ejus tertia ad minimum vacua remaneat. Instituatur distillatio in furno reverberii, primo quidem leni igne: ita enim exsudat ros seu portio phlegmatica Vitrioli. Ignis successive augeatur, donec guttæ prodeant acidæ: tum mutato recipiente, & commissuris exacte lutatis, ignis urgeatur per gradus ad extremum, qui per trium quatuorve dierum, & noctium intervallum uno, & eodem tenore fovendus est, donec nulli fumi vel vapores albi ex retorta prodeant. Tunc omnibus refrigeratis, liquor excipulo contentus in retortam vitream infundatur; & vitro recipiente accommodato, balneo arenæ rursus distilletur. Qui prodit liquor acidus, spiritus Vitrioli dicitur; qui vero remanet gravis ac summe acidus, humor Vitrioli nuncupatur.

Spiritus, & oleum in eo tantum differunt, quod in spiritu sal acidus majori phlegmatis copia sit dilutus, minima vero in oleo.

Si dum peragitur distillatio, aliquot fissuris dividatur retorta, non amplius oleum Vitrioli fixum prodibit; sed spiritus Vitrioli sulphureus, tenuis, & summe volatilis, ut observavit clariss. D. G. Ernest. Sthal. Spiritus hic sulphureus, & volatilis Vitrioli a Chymicis multum expetitur, & commendatur. Ex eo Paracelsus suum diaphoreticum in peracutis sic præparavit.

24. Spiritus volatil. Vitrioli ℥j. Spiritus Tartari rectif. ℥iij. Aq. Theriacal. ℥v. Fiat mixtura de tribus dicta. Sudores movet, putredini resistit, & in morbis malignis felici cum successu a ℥j. ad ℥j. exhibetur.

Spiritus Vitrioli, sicut ceteri spiritus acidi, humores æstuentes compescit, hæmorrhagias sistit, & urinas movet. Febres intermittentes sæpius sedat, ineunte paroxismo, in aquæ cytho ad gratam aciditatem exhibitus. Dulcior fit hic spiritus digestionem cum spiritu vini rectificato.

Oleum Vitrioli causticum est pluribus operationibus chymicis inserviens. Eadem sunt ejus cum spiritu Vitrioli dotes; sed minori dosi exhibetur. Ea est autem acidorum spirituum præscribendorum ratio, ut liquori convenienti guttatim affundantur, donec illi gratam concilient aciditatem.

Ex oleo Vitrioli cum salis Tartari q. s. saturato, & mitigato paratur Tartarum vitrio-

triatum, cujus vires recensuimus, cum egimus de Arcano duplicato, & Sale polychresto, a quibus non discrepat. Ex eodem oleo Vitrioli, Sal & Vitriolum Martis conficiuntur, de quibus, cum de ferro agemus.

Massa quæ superstes manet post Vitrioli distillationem, *Colcothar* dicitur. Terra est rubra, Martialis, salis vitriolici portione aliqua adhuc cæta. Hæc terra multoties lota, & siccata, adstringens est; & externe vulneribus admota, sanguinem sistit. Ex ejus locutionibus sal extrahitur, qui sal fixus Vitrioli, vel sal Colcotharis dicitur. Dum Colcothar non multum calcinatum fuit, sal ejus subviridis est, & vomitum excitat; si vero optime calcinatum fuerit, albus erit, & pellucidus, nec vomitum movebit; sed diureticus fit, & aperiens. Sal ille, utut fixissimus, quique vehementi plurium dierum igne elevari non potuit, fit tamen volatilis ope Boracis, & sub floris salini argenteo splendore nitentis specie sublimatur. Ea est hujus salis conficiendi ratio, quam D. Homberg vir sane in rebus chymicis ac physicis peritissimus publicam fecit.

℞. Salis fixi Vitrioli probe calcinati, & Boracis ana ℥ij. Solvantur seorsim in aquæ calidissimæ ℔. iiii. Solutiones confundantur simul; liquores mixti turbidi fiunt. Per chartam emporeticam transcolentur; & alambicis vitrei ope distillantur ad siccitatem. Omni humore exhalato, flores argentei salini ex salina massa ad capitellum elevantur & sublimantur; separandi sunt, & ad usum servandi. Sal fixus in alambicis fundo remanet, cui nova aqua affunditur; & distillatione rursus instituta, post humorem novi sublimantur flores denuo secernendi. Toties iteratur aquæ affusio, & distillatio, donec sal omnis in flores elevatus fuerit.

Eadem fieri potest præparatio, si loco salis fixi Vitrioli, ejus oleum adhibeatur, & misceatur cum Boracis quantitate dupla: tunc nulla fit præcipitatio, & nihilominus flores elevantur prioribus haud absimiles. Flores illi gustu fere insipidi sunt, & aqua difficile solvuntur. Febrilem sanguinis æstum compescunt, præsertim in febribus ardentibus; delirium sedant; motus spasmodicos, & hypocondriacos ac hystericos paroxysmos, saltem ad tempus, pacare valent; uno verbo anodinum est præstantissimum; & quidquid Vitrioli sulphuri aut Archæ sedatori tribuerunt Chymici, sal ille merito sibi vindicat. Dosis a gr. iii. ad gr. x. in quovis liquore idoneo.

Observandum tamen est ab hoc sale volatili Vitrioli abstinendum esse in pulmonum inflammatione, in sanguinis sputo, & ceteris pectoris affectionibus inflammatoriis. Licet enim gustu insipidus percipiatur, spicula tamen acida recondit; quæ paulatim evoluta, pulmonum membranas irritare, & tussim excitare valent.

Ex Vitriolo paratur quoque pulvis ille celeberrimus, quem Sympathiæ nominant. Ad eum conficiendum, Vitriolum Romanum diebus canicularibus Solis radiis exponunt, donec in pulverem album vel flavescenscentem redactum fuerit: tunc in vase accurate clauso servatur ad usum. De hoc pulvere Dygbaeus, & alii mira prædicaverunt, quæ non semper experientia confirmata sunt. Attamen sanguinem e vulneribus profluentem sistit, si lineæ penicilla hoc pulvere conspersa vasorum extremis apertis admoveantur. Quidam hoc solo pulvere vulnera sanare tentant: nonnunquam tamen gummi Tragacanthum æquali portione illi adjungunt, cum pus e vulneribus manat.

CAPUT QUARTUM

De Alumine.

Quod Græci *σύντριξ* & Latini *Alumen* dixere, salis genus est, vel nativum, vel arte elaboratum. Alumen naturale, vel liquidum, concretum. Liquidi species duæ ab antiquis observatæ sunt, purum unum, impurum alterum. Purum, quod etiam *Φόρμας* a Galeno dicitur, quia vilis pretii erat & ubique reperiebatur, limpidum erat vel lacteum, æquale, & semper succo madens. Impurum, quod *μαζορμας* nuncupa-

patur, quia fordibus inquinatum erat, pallidum & scabrum. Concretum vero a veteribus figura distinguitur: nam aut scissum, quod ex eo σχιστὴν vocant, & est cujusque glebofi velut flos; cuius etiam duo modi sunt. Vel enim glebarum, vel asserum instar compactum est; aut sigillatim in capillamenta quædam canescentia finditur, quod inde τριχίτες quasi capillare nominatur. Vel est rotundum, & σφουγγηδον appellatur; cuius triplex differentia. Vel enim rarius est, & bullarum modo intumuit, aut foraminibus fistulosis quamdam spongiæ gerit speciem: vel est fere rotundum, & astragali simile, quod ἀσπραχλωμή συρτία vocatur; aut lateris, quod κλειδίτης; aut ex crustis constat, quod ἀλλοκίτης.

Alumen arte factum distinguitur tantum ratione regionum; ejusque plurimæ sunt species, cum fere nulla sit regio, in qua non conficiatur. Dicitur vero rupeum, sive quod ex saxo fiat, seu excisa rupe; sive quod in moles grandiores, & quasi saxeas afferatur. Glaciæ quoque nominatur, quod hæc Aluminis moles glaciæ fragmentorum speciem gerunt.

Alumen arte elaboratum antiquis prorsus ignotum, apud nos fere solum usitatum est; naturale vero veteribus usitatissimum, nobis fere ignotum est. Vir clarissimus D. Tournesort, naturalis Aluminis duo genera, σχιστὴν nempe & τριχίτες in insula Milo reperit & secum attulit.

Schistum Tournesortii repertum fuit sub glebarum & assularum specie, quæ terrestres sunt saporis adstringentis, coloris cinerei, quadam efflorescentia capillacea tenui & candicante consperse; odorem exhalantes, qualis ex Aqua forti emittitur, sed debilem, quem wuodæ dixerunt veteres.

Trichites Tournesortii in frustula alba divisum est, digiti circiter crassitie & longitudine, quæ extremis in tenuia filamenta seu capillamenta quadam canescentia sponte deducuntur, unde pulmule vel penicilli speciem referunt; in aqua solubilia, igne liquefabilia, & gustu adstringenti. Ex plumularum figura, quam sæpius repræsentat, a quibusdam Alumen plumeum dictum fuit: & jam Dioscoridis ævo cum lapide Amianto aliquando confusum fuisse videtur; cum Dioscorides de Alumine scissili mentionem faciens, observaverit reperiri lapidem huic Alumini per similem, a quo tamen gustus judicio facile dignoscatur, quod non adstringat: & addere potuisset, quod igne non liqueat, & aqua non solvatur. Medicamentorum historia lapsu temporis spisso ignorantie velo obnubilata Aluminis plumei nomen ex salis specie ad lapidis speciem translatum fuit; unde in Dispensatoriis pro Alumineo plumeo Amiantus lapis nonnunquam sed perperam usurpatur.

Varie sunt diversis in regionibus Aluminis conficiendi rationes. In Italia ad Puteoles in loco intra colles Lencogeos sito, qui campus Phlegraus olim dictus fuit, hodie *Solfatara*, Alumen e terra sponte efflorescit. Salinum hunc florem scopis quotidie converrunt, & in foveas quasdam aqua repletas conjiunt, donec aqua sale saturata sit. Solutionem prius percolatam in catinos plumbeos in terra defossos effundunt, & ibi relinquunt, donec subterranei caloris ope, humilitatis pars maxima exhalata sit. Effunditur denuo lixivium in vasa lignea ad refrigerandum & crystallizandum. Tandem qui non concrevit humor educitur, exsiccantur crystalli albæ translucentæ, & servantur.

Præterea in eodem loco, in collibus Leucogeis excinduntur lapides, ex quibus Alumen extrahitur non dissimile ratione ac in Aluminis fodinis agri Romani prope Centumcellas, trigesimo lapide a Roma distantibus, quæ vulgo, *Allumiere della Tolfa*.

Hoc autem in loco conficitur Alumen ex durissimo quodam lapide, qui eodem modo cæditur ac marmor aut lapides ad construenda ædificia. Cæsa, & confracta saxa in fornaces calcariis similes transferuntur, ubi tamquam calcarii lapides inutuntur, duodecim aut ad summum quatuordecim horarum spatium. Postquam vero refrigerint, planis in amplissimas areas comportantur, ibique in acervos planos componuntur, quos inter fossie excavatæ sunt, & aqua repletæ. Lapidum calcinatorum acervi ter quaterve in die per quadraginta dies aqua fossis contenta irrorantur, ac tandem quamdam fermentationem concipiunt, & rubente efflorescentia cooperiuntur. Sic præparatam calcem in caldariam

aqua

aqua repletam conijciunt, & per aliquod tempus ebullire sinunt, continuo agitando, donec salina hujus calcis substantia aqua soluta fuerit. Tunc liquorem aluminoso sale foetum a terra inutili fecernunt, & iterum excoquunt ad cerram usque spissitudinis gradum. Mox calens lixivium aquæ ductibus ad id paratis in magnas quasdam capfas ex querno ligno confectas transevehunt. Ibi octo dierum intervallo Alumen concrevit internis parietibus inhærens ad quatuor aut quinque digitorum crassitiem in crystallos pellucidas, sed pallide rubentes. Porro Alumine ita concreto, lixivii reliquum a fœcibus denuo purgatum, cum novo lixivio iterum excoquunt. Aluminis vero crystalli a capfarum parietibus diducuntur, aqua limpida lavantur, & exsiccantur, & hoc Alumen rupeum dicitur, vulgo *de Roche*, Italice *di Rocca*, ex eo quod ex rupibus educatur.

Quod in Angliæ Provinciis Eboracensi, & Lancastrensi præparatur Alumen, ex lapide quodam subcæreleo Ardosiæ simili, & multo sulphure turgido extrahitur. Pyritæ species est, quæ igne accenditur, quæque aeri libere exposita sponte dehiscit, & pyratum more salina efflorescentia obtegatur, ex qua Vitriolum elici posset.

Hujusce lapidis fragmenta acervatim disposita aperto cælo accenduntur, & comburantur. Cum sulphur quo turgebant profus exhalatum est, ignis per se extinguatur, & calcinati lapides per viginti quatuor horas in aqua macerantur. Tunc aqua sale aluminoso referta educitur, & in caldariis plumbeis cum lixivio ex Algæ marinæ cineribus confecto excoquitur ad certum spissitudinis gradum. Decocto non mediocrem urinæ copiam affundunt, qua Sulphur, Vitriolum, & terrestria recrementa ad fundum deprimuntur. Tandem liquorem defœcatum in abiegnæ labra transferunt, ubi per tempus ad latera vasorum concrevissent crystalli albæ, pellucidæ, quæ lixivio semoto lavantur, & in ferreo caldario liquantur. Alumen fustum in dolium effunditur, ibique in molem ejusdem cum dolio amplitudinis concrevit. Rupeum quoque dicitur hoc Alumen a quibusdam, tum quod in massas grandiores, & quasi saxæas afferatur, tum quod, sicut Romanum, e montium rupibus extrahatur.

In iisdem Aluminis fodinis Alumen liquidum reperitur; aqua nempe limpida quæ ex Saxorum aluminosorum fissuris stillat, gustu styptica, cujus evaporatione Alumen genuinum conficitur.

Apud Suecos Alumen, Vitriolum, & Sulphur ex uno & eodem lapide educuntur. Elegans est pyritæ genus, grave, durissimum, aureo splendore nitens, argenteisque maculis distinctum. Hoc igne calefaciunt, & postea frigida inspergunt, ut lapis dissiliat & in frusta facilius dirumpatur. Tum contonditur lapis; & in vasis idoneis inclusus, in furno reverberii ad distillandum accommodatur. Vi ignis sulphur in lapidibus contentum liquefit, & vasorum situ in excipula aqua repleta facile fluit. Cum sulphuris nihil amplius stillat quod reliquum superest in vasis, aeri libero per biennium exponitur, materia vehementer incalescit, fumos exhalat, & flammam tenuem, de die vix perceptibilem emittit.

Post deflagrationem cinis subcæreleus remanet, ex quo ope lotionis, evaporationis, & crystallizationis Vitriolum extrahitur. Peracta vero Vitrioli crystallizatione, humor pinguis & crassus superest, qui cum octava sui parte urinæ & lixivii ex lignorum cineribus confecti coquitur: sic sedimentum crassum, rubrum & uberrimum liquor ad debitam spissitudinem denuo excoquitur, & ad crystallizandum reponitur; unde Alumen Suecum, crystallinum & pellucidum emergit.

His Aluminis præparationibus satis patet, Sulphuris, Vitrioli, & Aluminis unum esse & idem principium salinum. Hæc enim Sueciæ minera ex sale acido quam Vitriolicum diximus, Bitumine, Ferro, & Bolo seu terra tenui & adstringente componitur. Primo ignis calore Bitumen cum acidi vitriolici portione sub sulphuris combustibilis specie diffundit; detracta vero hac bituminosa & pingui substantia, qua acida salium spicula adeo irretiebantur, ut in partes metallicas agere non possent, tunc sales sui juris facti in metallicas & terreas partes inveniuntur cum tanta vehementia, ut tota massa incalescat, & quidquid in ea superest sulphuris accendatur: tamen a metallicis & terreis moleculis subactæ salinæ particulae constituunt Vitriolum & Alumen, hoc partibus terreis, illud vero metallicis refertum.

Præ-

Præter varias Aluminis species jam recensitas, sunt & aliæ substantiæ quibus Aluminis nomen tribuitur, ut Amiantus lapis qui Alumen plumosum dicitur; lapis specularis seu Gypsum, quod Alumen scaliolum seu squamosum. Sed hæc duæ species ab Alumine prorsus discrepant, cum neque sapore adstringente donentur, nec aqua solvantur. Sal alcali sive Soda a quibusdam Alumen Catinum nuncupatur; & sal ex sæcibus vini combustis extractus, & in panes conformatus, nonnunquam etiam Aluminis nomine donatur. Quædam est etiam Aluminis præparatio, quæ Aluminis saccharini nomine in officinis pharmaceuticis insignitur, quæ fit ex Alumine, ovorum albumine, & aqua rosarum stillatitia.

Apud Arabes Aluminis Jameni fit quoque mentio, quod quidem est Alumen scissile, vel Trichites Dioscoridis, sic fortasse dictum ab Jammia maritimo Phœniciz oppidulo & emporio.

Alumen vehementer adstringit; atque ex eo apud Græcos, συσφιγνὺς ἀπὸ τρυφῆς, adstringere invenit. Alumen nativum odorem emittit, qualem Aqua fortis spirat, sed levem, quem Dioscorides πυρρῶδες seu igneum dixit: factitium vero parum aut nihil olet. In prunas ardentes impositum in bullas tumet, aqua vero liquefit.

Alumen concrefcit in crystallos, quarum figura est octaedra seu ex octo lateribus composita, quæ pyramidem triangularem cujus abscissi sunt anguli repræsentat, ita ut quatuor superficiebus hexagonis & quatuor trigonis circumscribatur.

Aluminis solutio lac coagulat, Heliotropii solutionem purpuream efficit, Mercurii sublimati corrosivi solutionem non mutat, Gallarum infusionem turbidam & exalbidam reddit, cum aqua calcis colore albicante donatur; cum oleo Tartari in coagulum album concrefcit absque ullo calore vel fumo. Sæpe ex mixtura solutionis Aluminis & olei Tartari odor urinosus exhalat, si nempe Alumen cum urina depuratum fuerit, ut Anglicum; quod quidem non contingit, si Romanum usurpetur.

Analyti chymica, spiritum acidum fundit spiritui Vitrioli haud multum dissimilem, sed non tanta copia sicut Vitriolum; nec liquorem acidum adeo potentissimum, ac oleum Vitrioli, suppeditat: quandoquidem terra adstringens, quæ Aluminis basis est ac fundamentum, salem acidum adeo stricte retineat, ut maxima vi ignis a se invicem separari nequeant. Quod reliquum superest post Aluminis distillationem, si aqua solvatur & leni calore exsicceetur, in Aluminis crystallos denuo concrefcit.

Ex his liquet, Alumen constare ex sale acido vitriolico & terra adstringente bolari vel cretacea, strictissime conjunctis.

Alumen vi adstringendi potentissima donatur. A Dioscoride commendatur ad sanguinis fluxus cohibendos, ad dentes vacillantes firmandos, ad gingivas humore turgidas comprimendas, ad fluxiones aurium, uvarum & tonsillarum coercendas, ad carnis excrefcencias extenuandas, ad expurganda ea quæ caliginem oculorum pupillis offundunt, ad ulcera detergenda & exsiccanda, ad cutis vitia depascentia cohibenda, contra grave alarum, inguinumque virus, necnon etiam ad partum propellendum. Græcæ mulieres ad conceptum præpediendum Alumine abutebantur, teste eodem Dioscoride. Hodie vero Europæ virgines quædam ad læsam pudicitiam resarciendam, aut mulieres post puerperium ad corporis condecorationem restituendam hoc adstringente medicamento solerter uti norunt. Hippocrates alumen Ægyptium & Melinum, ad gingivarum dolores & ad ulcera varia curanda sæpe probat & usurpat. Hodie apud Medicos non infrequens est Aluminis usus tum internus, tum externus. In sanguinis profluviiis quibuscumque interne exhiberi solet. Sic autem in potione præscribi potest.

℞. Alumin. rupei ℥j. Aquar. Plantag. & Cætinod. ana ℥iij. Solve. Solutioni adde Symp. Oxyacanthæ ℥j. Fiat julap. cochleatim exhibendum.

Multum quoque celebrata fuit hæc Aluminis sub forma Pilular. exhibendi ratio.

℞. Alumin. rup. optime purgati ℥ij. Igne liquefcatur. Tum adde Sanguinis draconis subtilissime pulverizati ℥ss. Et ex hac mixtura, antequam indurefcatur, formentur pilulæ Pisi magnitudine. Dosis a ℞j. ad ℥j. quatuor horar. intervallo reiteranda, donec sanguinis profluvium sistatur. Deinde per aliquot dies dosis una vel altera sin.

Angulis diebus exhibeatur. Post pilulas assumptas hauriat æger unum aut alterum cyathum liquoris convenientis.

Sed cavendum ne incaute sanguinis profluvia cohibeantur. Quapropter venæ sectio ante Aluminis exhibitionem, & nonnunquam etiam post cohibitam hæmorrhagiam celebranda est. Præterea cum hujus remedii usu alvus adstringatur, enematis identidem sollicitanda erit.

In angina ad fluxionem incipiendam, gargarismata ex Alumine præparantur, quorum exemplo sit sequens.

℞. Rosar. rubr. Alumin. ana ℥j. Coque in aq. Plantag. ℥viij. Colatura dissolve Diamor. ℥j. F. gargarisma.

Collyrium ex Alumine sic præparatur, quod oculorum inflammationem potenter sedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen ovi unius. Agitetur cum frusto Aluminis in patina stannea; & tandem moveatur, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur supra linteum & oculis tepide applicetur.

Post duas tresve horas auferendum esse remedium monet Riverius, ne longiori mora & adstringendi vis satis insignis humores in oculis retineat.

Quidam Medici monent ne primis statim diebus collyria repellentia & adstringentia oculis admoveantur, quia humorem in oculos impetu irruentem in parte affecta retinent, & dolorem atque inflammationem augment. Verumtamen adstringentia statim ab initio utiliter adhibentur, modo nondum nimius fuerit humorum ad partem affluxus: tunc enim firmato partis tono, affluentibus humoribus potenter resistit; revera eodem tempore adhibenda erunt remedia, quæ humores ad partem affectam affluentes revelle-re possint, aut quocumque modo subducere & vacuare, ut venæ sectio, purgatio, vesicantia, cucurbitulæ, & alia hujuscemodi. Si enim majori in copia humores in parte coacervati essent, frustra adstringentia adhiberentur, quibus nempe major fieri humorum condensatio, & eorundem resolutio sæpe prohiberetur.

In scorbuticis gingivarum affectibus felici cum successu præscribitur hæc lotio ad gingivas.

℞. Camphoræ ℥j. Alumin. ℥ij. Sacchar. cand. ℥ijij. Aquæ vitæ ℔ij. Macerentur per biduum. Philtretur liquor, & servetur ad usum.

A quibusdam tamquam singulare specificum in febribus intermittentibus Alumen prædicatur. Sic autem præparatur.

℞. Alumen inter prunas calcinatum & adhuc candens in acetum conjiciatur, & solvatur. Solutio percolata evaporetur, ita ut in crystallos elegantes concresecat, quarum dosis a ℥j. ad ℥j. ante paroxysmum in liquore idoneo.

Quæ ex Alumine usitatiores sunt præparationes, sunt ejus purgatio, distillatio, ultio vel calcinatio.

Purificatur Alumen ope solutionis in aqua simplici, percolationis & crystallizationis, sicut ceteri sales.

Aluminis sicut & Vitrioli distillatio perficitur. Prodit primo phlegma insipidum; deinde spiritus educitur, qui a Vitrioli spiritu parum differt. In retorta superest alba, levis & friabilis substantia, quæ Alumen usum dicitur; & est Alumen phlegmate & aliqua acidi salis portione orbatum, quodque in crystallos aluminosas solutione & crystallizatione facile concresecit.

Phlegma Aluminis insipidum per se inutile foret; verum cum sæpius aliquam spiritus acidi partem contineat, cum aliqua portione Aluminis quæ collo retortæ adhæret, fit in Chirurgia perutile. Externe partibus admotum inflammationes efficaciter temperat, & ulcera exsiccat. Si in hujus phlegmatis ℥vj. Alumin. ℥j. solvatur, fit aqua aluminosa, qua vulnera & ulcera abstergi solent.

Spiritus Aluminis ad eosdem usus, ac spiritus Vitrioli, adhiberi potest.

Alumen usum carnis excrecentias absorbit, & ad alarum, inguinum, & pedum foetorem cohibendum linteis conspersum frequenter usurpatur.

CAPUT QUINTUM

De Sale Ammoniaco.

Sal Ammoniacus veterum ab eo sale qui in officinis sub Ammoniacy nomine hodie reperitur, multum differt. Cl. Salmasius *tractatu de homonymis* Ammoniacum veterum ejusdem generis esse cum sale fossili aut sale gemmæ existimat, licet sua quadam proprietate ex loci natura distinctum. Dioscorides salem Ammoniacum inter salis communis seu cibarii species recenset, quem quidem fossilem dicit, densum, pellucidum, candidum, & facile scissilem, & *ἡ δὲ σάλ τις δαψύνη ἔχει*, & rectas fissuras habentem: quod quidem sali gemmeo convenire videtur, cum facile findatur in laminas rectas. Serapio scribit, salem Ammoniacum fieri ex lapidibus durissimis & translucentis, quod de gemmeo dici potest. Avicenna salem Ammoniacum scissilem, diaphanum & *al-beluri*, quod crystallinum vel gemmeum significat.

Plinius, præter hunc salem Ammoniacum fossilem & translucentum, de altera salis Ammoniacy specie obscuram mentionem facit: *In Syriacis tractibus sub arenis invenitur Ammoniacus sal similis colore Alumini, quod schiston vocant, longis glebis, neque pellucidis, ingratus sapore, sed Medicine utilis.* Hæc descriptio satis apte nostro Ammoniaco sali applicari posset, nisi hæc verba textui Pliniano adventitia mihi viderentur, cum hæc verba prioribus contradicentia immediate subsequantur: *Probatum quæ maxime perspicuus rectis scissuris.* Quidquid sit, sal ille Plinii a nostro adhuc in eo differt quod natus & fossilis sit, noster vero factitius.

Sal Ammoniacus veterum sic dicebatur ab Ammoniaca regione, seu a Lybiæ parte circa Ammonis templum sita, in qua inveniebatur. Sed jam ad nos vehi desit.

Nunc prostant in officinis duæ salis Ammoniacy species, natus unus, factitius alter.

Sal Ammoniacus natus ex sulphuratis Puteolanis rupibus depromitur. Eo enim loci ubi ignes subterranei flammæ vel fumos evomere solent, supra hiatuum fauces, saxorum acervi construuntur, quos salini fumi continuo lambunt; & post aliquot dierum intervallum fuligo quædam alba vel crassa salinæ saxis adhærens reperitur, quæ colligitur, & salis Ammoniacy nomen obtinet.

Fuligo illa sal marinus est, vel sal fossilis aqua solutus, & calore ignis subterranei in vapores elevatus: aqueis vero partibus in auras exhalatis, salis particulae densantur, & in saxorum parietes accumulatur sub floris salini specie, qui sapore salso donatur, aqua facile solvitur, & in crystallos cubicas concrevit; nec a sale marino differre mihi videtur.

Sal Ammoniacus factitius, seu sal Ammoniacus vulgaris *Offic.* & a quibusdam abusive sal Armoniacus, duplex nobis offertur: alter ex India in panes conicos, saccharinis similes, & cinereo colore, sed rarissime: alter vero vulgatissimus ex Ægypto, & Syria per Massiliam ad nos devehitur in placentas orbiculares depressas, una parte convexas cum quadam umbilici specie, altera vero nonnihil concavas, inæquales, unius, aut alterius palmi latitudine, trium, quatuorve digitorum crassitie coactus, foras cinereus, intus exalbidus, crystallinus, striatus, gustu salso acri pungente.

Quidam narrat, salem hunc oriri ex urina camelorum in arenis Libiæ exsiccata, & cujus sal fixus arenarum calore ad superficiem elevatus, veluti sublimatus fuit. Verum hæc narratio nullo ab auctore fide digno confirmatur. Alii autumant, illum fieri ex urina camelorum aut jumentorum quæ ignis calore exsiccatur, deinde variis lotionibus purgatus, ac tandem in panes, humore exhalato, concrevit. Alii vero asserunt, salem Ammoniacum componi ex quinque partibus urinæ humanæ, parte una salis communis, & dimidia fuliginis simul coctis ad humiditatis consumptionem; reliquum vero sublimari, iterum solvi & coagulari. Revera hujusce salis præparandi ratio ignota fuit, donec a R. Patre C. Sicard Societatis Jesu Missionario in Ægypto, in Com-

menta-

mentariis vulgo *Nouveaux Memoires des Missions de la Compagnie de Jesus dans le Levant*, T. 2. Paris. 1723. certiores facti fuerimus de hujus salis origine & præparatione.

Sal ille in Ægypto, narrante eodem R. Patre, variis in Ægypti locis conficitur, ut *Damaier*, & *Mehallee*. Sed præstantior in vico *Damaier* in hac Ægypti regione, quæ Delta nuncupatur, sito, non longe ab urbe *Manfoura* loco celebri ob Divi Ludovici Galliarum Regis carcerem, & ipsius exercitus cladem. Ibi vero sal Ammoniacus sublimatur ex quadam fulgine, quæ in ampullas vitreas amplas, sesquipedem circiter diametro æquantes, conjicitur cum tantillo salis marini in urina jumentorum, aut camelorum diluti. Ampullæ ad duas tertias circiter repletæ, numero viginti vel triginta in furnis ad hunc usum constructis disponuntur, & lateribus argillaceaque terra ita obteguntur, ut collum ampullarum semipedale foras emineat. Tum ignis in furno accenditur, & gradatim augetur, & fortis per tres dies, & totidem noctes fovetur. Sic massa ad superiorem ampullarum partem attollitur, ac sublimatur, massa nigra in fundo remanente. Non omnis fuligo salem Ammoniacum suppeditat, sed ea tantum, quæ ex animalium, & camelorum præsertim excrementis combustis attollitur, & ad hanc salis præparationem sedulo colligitur. Etenim in Ægypto ob ligni raritatem stercore animalium paleis admixtis, & in quasdam massas seu placentas, *Gellee* vulgo dictas, compacta & exsiccata comburunt.

Salis Ammoniaci solutio Heliotropii solutionem statim non mutat, sed post aliquot horas colore ex fusco rubro tingit, lac non coagulat, nec sublimati corrosivi solutioni ullam mutationem affert, cum oleo tartari vel aqua calcis odorem penetrantem exhalat. Sal Ammoniacus cum oleo Vitrioli vehementem effervescentiam suscitatur, cum insigni frigore. Salis Ammoniaci solutio, exhalato aqueo humore superfluo, concrescit in crystallas albas, quæ plumulas, aut filicis ramulos figura quodammodo representant.

Analyti Chymica ex Sale Ammoniaci salis volatilis urinosi trientes duo eliciuntur, & modica portio salis acidæ, qui spiritui salis marini prorsus similis est.

Sal urinosus, solutus, sublimati corrosivi solutionem cogit, & albo colore tingit, Vicolarum tincturam viridem efficit, & cum acidis liquoribus cum calore tumultuatur. E contra vero idem sal non solutus, frigidas excitat fermentationes cum aceti spiritu, & vulgaribus Nitri, & Vitrioli spiritibus.

Ex his patet, Salem Ammoniacum compositum esse ex sale acido cum sale alcali urinoso, volatili conjuncto. Verum hujus salis vis præcipua pendet ab urinoso sale qui acidum quantitate longe superat.

Sal Ammoniacus apud Medicos, & Chymistas usitatissimus est. Interne lentos ac viscidos humores incipit, & attenuat, & per diaphoresim, sudores, vel urinæ vias pellit. Commendatur in febribus intermittentibus tanquam febrifugum. Exhibetur ad ℥ss. oculi. Cancor. gr. xx. ante paroxysmum. In pleuritide ad sudorem promovendum, aut expectorationem excitandam Salis Ammoniaci ℥j. vel ℥ss. cum extracto Papaveris rhæados feliciter præscribitur. Externe Sal Ammoniacus acutis suis particulis fibras vellicat, ad validam oscillationem concitat, poros aperit, & crassos, ac viscidos humores incidit; unde in tonsillarum, & culumellæ intumescencia, & in linguæ paralyti, quæ a pituitosis, ac viscidis humoribus oritur, usurpatur sub apophlegmatismi vel gargarismatis forma. Exempli gratia.

℥j. Rad. Iridis Florentinæ, Piperis, Zingiber. ana ℥ss. Salis Ammon. ℥j. M. F. pulvis pro apophlegmatismo. Vel

℥j. Aq. flor. Sambuci ℥vj. Spiritus Cochleariæ ℥j. Salis Ammon. ℥j. M. F. gargarisma.

Ad albuginem oculorum tollendam aqua ophthalmica cærulea sic præparatur. Calcis aqua in pelvim aheneam infunditur, qua postea Sal Ammoniacus dissolvitur, liquorem agitando, donec color cæruleus elegantissimus evadat. Ex eodem sale parantur lotiones, & fofus ad tumores œdematosos, aut arthriticos resolvendos, & ad putridam gangrænæ carnem absumendam.

Sal Ammoniacus eligitur candidus, ac purus. Purificatur solutione, percolatione, & exsiccatione, sicut ceteri sales. Purgatur etiam ope sublimationis, hoc modo.

24. Salis Ammoniaci, & salis communis fusi ana part. æq. Fiat ex arte sublimatio, quæ flores albos suppeditabit. Flores salis Ammoniaci dicuntur

Sal volatilis, & spiritus urinosus odoris acutissimi, & pungentis, spiritusque acidus ex Sale Ammoniaco sic eliciuntur.

25. Salis Tartari, & Salis Ammoniaci ana. Instituatur ex arte sublimatio, & distillation in alambice vitreo. Elevabitur primo sal volatilis urinosus albus; deinde spiritus, seu ejusdem salis portio, phlegmate dilutus. Quæ in fundo remanet massa salina, aqua soluta, & in crysallos exsiccata, salis febrifugi Sylvii nomine insignitur, & ex sale tartari, ac marino constat. Ad dosim ℥ij. exhibitus, ineunte paroxismo, febres intermittentes nonnumquam sedare valet. Ex hoc sale cum triplo boli permixto, spiritus acidus distillationis ope elicitur, ejusdem cum salis marini spiritu naturæ, ac indolis.

Spiritus urinosus subtilissimus, & acutissimus præparari potest, si calcis per se extinctæ partes tres cum Salis Ammoniaci parte una simul misceantur, & levi calore distillantur. Hic spiritus cum spiritu vini rectificato concrevit in coagulum album, quod *Offa Helmontii* dicitur, quod a spiritu cum sale tartari distillato non producitur.

Sal oleosus aromaticus Sylvii magnopere prædicatus, ex Sale Ammoniaco, & aromatis quibusdam sic conficitur.

26. Cardamomi ℥j. Cinnamomi ℥jß. Nuc. musch. ℥vj. Caryophyllor. Cubebar. ana ℥ij. Sal. Tartar. ℥vj. Sal. Ammon. ℥liij. Sp. vini ℥ij. Macerentur in vitro probe clauso per diem integrum; postea debite fiat distillatio per alambicum vitreum.

Vel sic extemporaneus conficitur.

27. Sp. volatil. salis Ammoniaci, & spiritus vini rectificati ana ℥liij. Oleorum corticum Citri Macis ana ℥j. Cinnamomi ℥ß. Misce.

Sales oleosi varii cum oleis cephalicis, histericis, & aliis præparantur; suas enim vires específicas ab oleis desumunt.

Sal, & spiritus salis Ammoniaci propter odorem acutissimum, in lethargo, in apoplexia, in syncope, in vertigine, in hysteriis insultibus, ad consopitos sensus excitandos, ad nervosas membranas irritandas, & spiritus animales concitandos, præstant naribus admoti. Valet etiam spiritus salis Ammoniaci ad rheumaticos dolores dissipandos, & paralysem curandam, si pars affecta inungatur linimento ex hoc spiritu cum oleo lumbricorum, aut simili præparato. Interne diaphoresim, sudorem, & diuresim promoveant, acidus suos in corpore latitantes mitigant, & infringunt, circulationem sanguinis adjuvant, spiritus recreant, nervorum oscillationes excitant, & obstructions tollunt. Unde in apoplexia, epilepsia, letargo, & soporosis affectibus, in hysterica passione, in febribus malignis, Spiritus volatilis Ammoniaci salis, & sal oleosus aromaticus a guttis vj. ad ℥j. in liquore convenienti frequenter usurpantur.

Cavendum tamen ne spiritus volatilis salis Ammoniaci, & similes liquores subtiles, & acuti soli, & majori copia propinentur; tunc enim œsophagi, & ventriculi membranas inflammant, & causticorum modo urunt. Itaque nonnisi copioso liquore diluti exhibendi sunt.

Chymicis utilissimus est sal Ammoniacus, tum ad fixa quævis corpora volatilia efficienda, tum ad sulphura ex metallis vel mineralibus extrahenda, tum etiam ad Mercurium ex metallis eliciendum: unde multis nominibus, & titulis ab iisdem donatur; hinc *Aquila celestis* dicitur: *Avicula volans*, *Sal solaris*, *Mercurialis fuligo*, *Sal mercurialis philosophorum*, *Dapis Adir*, *Sal mirabilis*, *Clavis metallorum*, &c.

Plurimi, ac diversi flores metallici cum Sale Ammoniaco præparantur. Martis nempe, Veneris, Hæmatitæ, de quibus suo loco. Aqua Regia ad Auri solutionem ex salis Ammoniaci, & spiritus Nitri mixtura conficitur. Nec vulgari sale Ammoniaco contenti Chymici diversos Ammoniacales sales præparant ex sale volatili urinæ cum spiritibus nitri, vitrioli, vel aceti permixto. Unde sales salis Ammoniacales, seu qui facile in flores elevan-

elevantur, exsurgunt, ad metallicarum partium attenuationem, & volatilizationem felicius promovendam.

CAPUT SEXTUM

De Chrysocolle, & Borace.

Nitrum, Baurach, Boracium, Borax, Tincar, Chrysocolle, sunt voces synonymæ. Quod Græci veteres Νίτρον dixere, Arabes Baurach nuncuparunt, & Græci juniores Arabes imitati Βοράχ, & Βοράχιον, Latini vero barbari Borax; at est Nitrum Ægyptiacum vel Africanum de quo mentionem jam fecimus. Tincar vero vox est Arabica, quæ quamdam Nitri speciem denotat, quæ Aurum ferruminatur, unde a Græcis junioribus, χρυσόκολλα seu Auri glutinum traductum fuit, licet a veteribus Græcis Chrysocolle nomen cuidam materiæ prorsus diversæ jam inditum fuerit. Serapio enim scribit Tincar esse de genere salium, & habere in sapore suo quadantenus gustum Baurach, id est, Nitri Ægyptiaci, & alibi dicit, genus quoddam Nitri seu Aphronitri haberi, ex quo est Tincar. Non igitur existimandum est Boracem seu Chrysocolle recentiorum idem esse cum Græcorum veterum, Dioscoridis nempe & Galeni, Chrysocolle; quin imo res prorsus diversæ sunt.

Chrysocolle Græcorum veterum genus est medicamenti metallici. Est autem duplex, naturalis & factitia. Naturalis gignitur in venis ærariis; & si quando in aliorum metallorum fodinis reperiatur, omnino & in illis æs est. Invenitur autem aut sola arenæ similis, aut metallicæ alieni materiæ adhærens, a qua ubi abrafa secretaque fuerit, arenæ similiter aut pulveris speciem habet. Est autem omnis nativa viridi colore; sed eo quidem alia saturo, qui ad Porri vel Smaragdi viriditatem accedit, quam longe optimam censent; alia vero valde diluto, quam vilissimam; alia vero medio, quæ medium locum tenet. Variis lotionibus sic purgatur. Tunditur primo in mortario, infusa aqua; & statim atque confedit, colatur: altera infusa aqua iterum conteritur, & hæ lotiones & tritura iterantur, quousque pura, sinceraque videatur: dein siccatur in sole, & ad usum reconditur. Si subtilior adhuc desideretur, confusa supra carbonem apponitur, & post calcinationem lavatur iterum ut diximus.

Factitia autem duplex est; unam herbaceam, alteram santernam appellant. Herbaceæ conficiendæ rationem exponit Plinius. Chrysocolle nativa confusa, usta, & in tenuissimum pulverem redacta, ex aceto maceratur, rursus tunditur, lavatur in conchis, siccaturque: tunc tingitur Alumine schisto & herba lutea, unde herbaceæ nomen accepit. A pictoribus, qui ea utuntur, ὑποβίτης vocatur, vel quod Ervi colore sit, vel quod in grana efformaretur Ervi granorum similia. Altera autem factitia Chrysocolle differentia, quam Plinius Santernam vocari scribit, temperatur, ut ait, ex Cypria æruginis & pueri impubis urina, addito Nitro, teriturque in Cypriis mortariis. Galenus Dioscoridem secutus Nitri non meminit, monuit tantum eam præparari tempore æstivo, aut certe ære prorsus calido, utinam in mortario terendo per plures dies, donec urina mellis crassitatem adepta sit. Ea reponitur a Dioscoride in æruginum numero: & quia Medicinæ inservit, a Medicis ἰατρικὴ nominatur, ut ait Plinius, quamquam & Aurifices eamdem sibi vindicare agglutinando auro Galenus asserat.

Hæc sunt quæ Dioscorides, Galenus, & Plinius de Chrysocolle retulere. His positis, nunc querendum est num Borax nostra sit aliqua ex his Chrysocolle speciebus supra recensitis.

Borax in officinis duplex reperitur, una quæ nativa dicitur, altera quæ arte purgata. Borax nativa nobis offertur sub lapillorum forma, avellanæ aut nucis juglandis crassitie, colore obscuro viridi, rudis, crassa, terrestris, & quasi pinguedine obducta.

Variis in locis effoditur, sed major pars ex Mogolum Imperio & ex Persia advehitur. Ibi in quibusdam metalli fodinis & præsertim cupreis stillat aqua salina, turbida, subviridis, quæ sedulo colligitur: ad debitum spissitudinis gradum evaporatur, & postea in foveas quasdam in terras excavatas & pasta ex horum fontium limo & animalium pinguedine præparata circumobductas infunditur, & eadem pasta tegitur; tandem post aliquot menses aperta fovea, aqua in lapillos concreta reperitur. Effodiuntur lapilli simul cum terra adiposa, & est Borax nativa.

Borax purgata in lapillos affertur nitidos, candidos, ac pellucidos, Aluminis crystallis similes, sapore falso cum levi quadam acredine lixiviosa, in aqua solubiles. Eadem est substantia cum nativa, quæ quidem per calcis vivæ lixivium purgata fuit. Olim a Venetiis afferebatur, unde Veneta dicta fuit; nunc vero fere soli Batavi Boracem purgant, ac vendunt. Constat igitur Boracem officinarum diversam esse a Chrysocolia veterum Græcorum; hæc enim æruginis naturalis species erat aqua non solubilis, quæ ex Dioscoride vomitiones concitabat, & quandoque necem inferre poterat. Borax vero nostra salis species est, aqua solubilis, nec lethifera. Utrum vero diversa sit ab Arabum Borace vel Tincar, affirmare non possumus, cum Arabica apud nos desideretur. Saltem patria diversas esse liquet.

Borax *Offic.* igne intumescit in bullas, Aluminis instar: deinde vero placide funditur in massam duram, pellucidam, vitro similem, quæ tamen aqua solvitur; aut si aeri libero exponatur, quodammodo calcinatur, opaca fit & alba: distillatione nihil præter phlegma insipidum suppeditat: neque cum acidis salibus, neque cum alcalibus tumultuatur, sed cum acido vitriolico placide se consociat; & ambo, licet fixiora, in salem fere insipidum & plane volatilem convertuntur. Boracis solutio Heliotropii tincturam non mutat, Violarum syrupum viridi colore inficit, sublimati corrosivi solutionem croceo-rubentem efficit, cum salis Ammoniaci solutione permixta odorem emittit urinosum. Unde liquet, Boracem salem esse alcalinum fixum, ad salis Tartari indolem accedentem, qui tamen ab eo differt in hoc, quod acidus sales sine tumultu sibi consociare valeat.

Boracis usus duplex, Mechanicus & Medicus. Eo utuntur Aurifabri ad aurum ferruminandum, & ad metallorum fusionem citius promovendam; tinctorum ad nitorem sericis pannis conciliandum. Eo tamquam medicamento utuntur Medici ad partum juvandum, foetum mortuum expellendum, secundinas ejiciendas, & menses suppressos provocandos. Dosis a ℥ss. ad ℥j.

℥l. Boracis gr. xx. Myrrhæ gr. xij. Croci gr. iij. Olei Cinnamomi gutt. j. M. F. pulvis. Potest ex vino sumi, vel cum syr. de Artemisia q. s. eo tempore quo solent fluere menses.

℥l. Boracis & Myrrhæ ana gr. xv. Radicis Aristolochiæ, Croci ana gr. iij. Olei Sabinæ gutt. ij. Syr. de 5. Radicibus q. s. M. F. bolus ad secundinas aut lochia re-tenta.

Cum animadvertenter mulieres Boracem pannis sericis splendorem conciliare, existimant etiam ab ejusdem solutionibus cuti suæ nitorem inducere posse: unde in aquis cosmeticis, & pomatis frequenter adhibetur.

Usurpatur Borax in Unguento citrino, in Pulvere ad difficilem partum *D. Charas* in Balsamo egregio pro manibus, & in aqua columbarum cosmetica, *Ejusdem.*

S E C T I O Q U I N T A

De Succis bituminosis.

Succos bituminosos dicimus corpora mineralia quæ ignem concipiunt & oleo solvuntur, eidemque miscentur. Eos dividimus in Bitumen proprie dictum, quod quidem liquidum est vel concretum, in Sulphur & Arsenicum.

CAPUT PRIMUM

De Bituminibus liquidis.

Bitumen liquidum est liquamen minerale, pingue, inflammabile, consistentia vel tenuiori & olei simile, & Naphtha vel Petroleum dicitur, vel crassioris picis instar, & Pissasphaltum seu Pix mineralis nuncupatur.

ARTICULUS PRIMUS

De Naphtha seu Petroleo.

Naphtha *Dioscoridis*, Petroleum *Offic.* est oleum minerale, subtile, inflammabile, odore fragranti, bituminoso; colore diverso, candido, flavo, rufo, vel nigricante. Varia apud auctores nomina sortitur. Apud Babylonios Naphtha dicebatur oleum candidum & nigrum quod ex quibusdam fontibus circa Babyloniam scaturiebat. Idem ἰλαίον μείδαιον oleum Medæ nuncupatum fuit; quod olim, ut ajunt, Medea hoc bituminoso liquore coronam & peplum Creontis filix inunxerit, atque hac arte combusserit. A Græcis quibusdam ἐλαίον oleum simpliciter & per excellentiam, πετρελαίον oleum petræ, & per synopen Petroleum a Latinis, quod e saxis stiller, a Nicolao Myrepto μύρον τοῦ ἁγίου Βαρβάρου oleum Sancti Barbari, ab aliis oleum Sanctæ Catharinæ, oleum Sanctum, & a nonnullis νέκταρ & ἑὸν ἀπὸ τοῦ ἡντερά, quod accendi significat, nominatum fuit.

Nulla non est regio hujus bituminis ferax. In insula Sumatra nobilis hujus species colligitur, quæ ab incolis *Minac Tannah* vocatur, quod oleum terræ significat, & apud Indos magno habetur pretio. Apud Italos multum commendatur Petroleum quod in agro Mutinensi variis in fontibus, ac puteis hauritur. Tota enim hujus Ducatus terra hoc oleo bituminoso turgere videtur: sed præcipue circa castellum Montis Baranzonis, in loco dicto *Il Fiumetto*. Putei ad ulnarum triginta vel quadraginta altitudinem effodiuntur, donec scaturigo reperiatur aquæ cum oleo permixtæ. Qui in collis infima parte excavantur putei, oleum rufum uberrimum suppeditant; qui vero in parte superiore, album, sed minori copia. Insignis est præterea rupes in eodem territorio, duodecimo lapide versus Appenninum a Mutina distans prope Montem Gibbium, ex qua perpetuus scaturit fons aquæ cui oleum flavum innatat. Tantus est hujus olei proventus, ut bis in hebdomade sex circiter libræ singulis vicibus colligantur. Nec Gallia nostra Petroleo caret. In Aquitania non longe a Bliteris vulgo *Beziens*, prope vicum Gabianum, oleum rufum cum aqua ex saxorum quorundam rimis effluit, quod sedulo colligitur, nec virtute ceteris inferius est. Alius est hujus olei fons ad Claromontium in Arverniam.

Petroleum flammam facile concipit, unde vetus est & multis in locis usitatum eo uti ad lucernarum lumina olei vice. Partibus refertum est tenuibus & volatilibus quæ facile in auras avolant, & ignis rapacissimæ sunt: unde si forte fax accensa aut flamma quæcumque puteis vel fontibus Petrolei admoveantur, halitus ex bitumine exhalantes sæpius accenduntur. Petroleum cum spiritu vini difficile conjungitur & miscetur; pinguior enim est Petrolei consistentia. Distillatione liquorem oleosum suppeditat, qui paulo pellucidior est, sed non parum nativi odoris subtilis perdidit, quique accensus flammam minus fuliginosam, sed magis languidam edere visus est. In alambicis fundo exiguum magna flavum remanet. Unde patet Petroleo nihil perfectionis per distillationem accedere.

Laudatur Petroleum recens haustum, odore bituminoso subtili: album, pellucidum, deinde flavum, postea rufum: crassius censetur nigricans.

Dioscorides Naphtham Babylonicam ad oculorum suffusiones & albugines utilem præ-

prædicat. Petroleum ex fonte ad Gabianum vicum extractum, in uteri suffocatione egregio cum successu ad guttas aliquot intus assumitur, & infantibus ad vermes enecandos propinatur. In mensium suppressione prodest, si assumantur guttæ x. vel xv. in vino; ideoque eo magis, si pubis mulierum hoc oleo illiniatur. In paralyti & partium nervosarum doloribus frigidis pars affecta cum successu inungitur. Ad schitri exquisiti augmentum impediendum Carolus Musitanus Petroleum commendat, & ex eo sequens parat linimentum.

℥. Olei Myrtillor. ℥ij. Olei Nucis muschatæ ℥ß. Axungię jumenti ℥ij. Olei Petrolei ad pondus omnium. Misce.

ARTICULUS SECUNDUS

De Pissasphaltis.

Pittasphaltum, *Dioscoridis*; Pissasphaltum & Pix mineralis *Off. Maltha Quorundam*. Est bituminis species rufa vel nigra, odoris fragrantis, bituminosi, non ingrati, tenax, mediæ consistentiæ inter Petroleum & bitumen, pici vulgari similis, quæ calore liquefcit, frigore densatur, & flamma admota facile accenditur. Pittasphaltum & Pissasphaltum dicitur a *πίττα* vel *πίσσα* & *ἄσφαλτος* bitumen, quasi diceretur Pix bitumen seu Pix bituminosa, quod, ut vult *Discordies*, odorem picis bitumini mixtæ redeat, non vero quod sit mixtura arte facta ex bitumine, & pice, ut quidam volunt.

E rupibus stillat, vel e terra scaturit plurimis in locis. A *Dioscoride* commendatur quæ in *Apolloniatarum* agro circa *Epidaurum* colligebatur. In Italia in usu est pix mineralis quæ in Agro Romano prope vicum *Castro* dictum, sexaginta passuum millibus ab urbe Roma distantem, colligitur; per rimas saxorum cujusdam montis æstivo tempore exsudat, mellea consistentia, colore nigro, & odore subtilissimo, *Pece di castro* vulgo dicitur. In *Arvernia* quoque Gallię Provincia, uberrima est hujus bituminis liquidi scaturigo, quæ ab incolis *Picens* fons, vulgo *le Puits de Pege*. Molle est picis instar, nigrum, odoris bituminosi. Si per longum temporis intervallum servetur, indurefcit, sed tamen nonnihil pinguedinis retinet, nec unquam ad bituminum duritiem exsiccat.

Pissasphaltum recens e terra eductum digerit, maturat, resolvit: ad anthraces & bubones maturandos, tumores resolvendos, dolorem ischiadicum, & catharrales affectus discutientiis usurpatur, nec non etiam ad luxatas partes post earum restitutionem roborandas, earumque tonum firmandum insuper applicatur.

Hoc bituminis genus cum limo argilloso mixtum Maltham constituit, quæ in iungendis murorum lapidibus calcis usum præstat. Eam ad *Babylonios* muros construendos adhibitam fuisse *Vitruvius* narrat.

CAPUT SECUNDUM

De solidis Bituminibus.

BITUMEN solidum est substantia dura, friabilis, quæ calore liquefcit, flammæ admota accenditur, frigore densatur, & exsiccat, oleo non aqua solubilis, colore diverso.

In terræ visceribus generatur; & inde, dum adhuc molle est, cum aquis, effluit vel in fontes, vel in mare, ubi paulo post indurefcit; vel etiam durum ac solidum e terra effoditur. Itaque vel ex aquis colligitur Bitumen, ut Bitumen Judaicum, & Ambarum cinerium: vel e terræ sinu eruitur, ut Succinum, Cagates, & Carbo fossilis.

Observandum vero hæc omnia Bituminum genera initio fuisse mollia, & fluida, & per tempus induruisse.

ARTICULUS PRIMUS

De Bitumine Judaico.

ASPHALTUM, *Dioscoridis*; Bitumen Judaicum, *Off. Karabe Sodomæ, Serapionis*; Gummi funerum, *Ejusdem*; Mumia, *Quorundam*. Est substantia solida, fragilis, ponderosa, rufa, admodum obscura vel nigra, splendens, inflammabilis, odore valido, bituminoso, præsertim dum incalcescit, quæ igne liquefcit, & adnota flamma accenditur. Variis in locis deprehenditur, sed ceteris antepositur quod ex Judæa affertur, unde Judaicum dicitur. Ibi super Mare mortuum quod ex eo lacus Asphaltites dicitur, colligitur. Verisimile est hujus lacus fundo magnam hujus bituminis copiam scaturire, quod elevatur ad superficiemque cui innatat. Primo quidem molle est, lentum, & adeo lequax ut vix avelli queat; sed per tempus spissatur, fitque etiam pice sicca durius.

Dicitur Karabæ Sodomæ: *Karabe* enim apud Arabes sæpe pro bitumine sumitur; *Sodomæ* vero, ex eo quod ex lacu Sodomitico originem trahat; Gummi funerum, & Mumia, quia bitumine Judaico, sicut & Phissalphaltu Ægyptiorum vulgus cadavera sua conservanda condire solebant.

Legitimum Judaicum bitumen ad nos raro advehitur. Illud enim Dioscorides scribit eligendum esse quod purpuræ modo splendeat, nigrum vero, & sordidum rejiciendam: at vero quodcumque nobis affertur, nigrum est; attamen si in frustula tenuia diffiliat, nitor quidam croceus percipitur adverso lumine, quem fortasse Dioscorides designare voluit. Quidam pro genuino bitumine Judaico Phissalphaltum in cæcabis aheneis vel ferreis excoctum, & induratum nobis mittunt.

Bitumini Judaico vis discutiendi, emolliendi, glutinandi, sanguinem coagulatum resolvendi, & manes ciendi tribuitur. Usurpatur in compositione Theriacæ, *Andromachi senioris*, & Pulveris ad implendas cadaverum cavitates, *D. Charas*.

ARTICULUS SECUNDUS

De Ambro Cineraceo.

AMBAR vel Ampar, *Aetii*: Ambarum cineraceum seu griseum, Ambra grisea, *Off.* Est substantia sebacea, pinguis, solida, levis, cinerei coloris, marmoris instar variegata, albis subinde exiguis maculis aspersa, quæ bituminis instar e tertia visceribus emanat, in maris sinu condensatur, & in ejusdem superficie fluctuans, vel in littus ejecta deprehenditur.

Ambarum veteribus Græcis incognitum fuit, cum de illo nulla facta fuerit mentio ante Aetium. Nec vox illa Ambar vel Ambarum a recentioribus Græcis, neque ab Arabibus pro Succino usurpata fuit ante Avicennam, & Simeonem Sethi, qui primi Ambari nomen Succino tribuisse videntur: unde postea apud Auctores confusio multa.

Hujus duæ sunt species, cineracea scilicet, & nigra. Optima censetur cineracea, a sordibus purgata, odorata, levis, quæque acu calida perfossa succum pinguem, & odoratum refundit. Nigra improbat, utpote terra vel limo conspurcata, vel adulterata, ut quidam existimant.

Quid sit Ambarum cineraceum inter auctores controversitur. Alii avium finum vel sterco esse tradunt; alii Balenæ recrementum: quidam arborum resinam aut Camphoræ speciem; nonnulli spumam maris concretam, ceram, & mel a Sole, & sale maris digesta, & cocta fuisse asserunt. Verum nullus est nunc dubitationi locus quin bituminis quoddam genus sit e terræ sinu in fundo maris emanans, primo quidem molle, & liquidum quod postea concrefcit, & densatur. Mediis enim in Ambari glebis varia repariuntur, scilicet lapilli, conchyliæ, animalium ossa, avium rostra, & unguens, apum faeci cerei adhuc melle repleti, & alia hujuscemodi, quæ in hac materia sepeliri non possent, nisi per aliquod tempus molliis fuisset, & tenax, bituminum more.

Ambari glebæ tantæ molis quandoque deprehenduntur, ut centenas vel ducentenas libras pondere superent.

In mari Indico circa Moluccanas insulas magna ejus copia colligitur: reperitur quoque frequenter ad littus maris in India Orientali, & Africa; nonnunquam etiam Ambari fragmenta circa maritimas regionum septentrionalium Angliæ, Scotiæ, Norvegiæ oris a mari ejecta inveniuntur.

Ambarum igne liquefit in resinam auream vel flavam; flamma admotâ, accenditur, & ardet. Non tota ejus substantia in spiritu vini solvitur, sed nigra piceaque materia ab eo intacta remanet. Solutio vero sedimentum quoddam album, & nebulosum post aliquod temporis intervallum deponit, quod quidem paulatim magis magisque coagulatur & inspissatur, nimirum tenuiorum spiritus vini partium exhalatione. Hoc coagulum exsiccatum in terram foliatam splendentem, spermati ceti haud abfimilem, convertitur.

Distillatione ex Ambaro prodit primo phlegma insipidum, deinde liquor seu spiritus & oleum flavum odoratissimum cum portione aliqua salis falso-acidi, volatilis, qualis e Succino educitur. Tandem in retortæ fundo remanet materia nigra splendens, & bituminosa. Ex his liquet, Ambarum cineraceum constare ex particulis oleosis, tenuissimis & volatilibus ab aliis crassioribus, tum salinis, tum bituminosis irretitis.

Maximus est Ambari usus apud Aromatarios ad odora menta, & suffimenta præparanda. Apud Medicos commendatur ad spiritus languentes suscitandos, ad eorundem penuriam refarciendam, tardio remque ipsorum motum promovendum, & accelerandum. Unde cerebro, & cordi conducit, sensus omnes vegetiores reddit, & in hypothyriis, in affe ctibus cephalicis, & nervinis utilissimum censetur: sed in primis genitricem facultatem juvare creditur; necnon etiam ad vitam producendam multum conferre apud Orientales populos vulgaris opinio est. Tum interne, tum externe usurpatur. Dosis, si in substantia exhibeatur, instar Pisi minoris, vel a grano uno ad octo per se in ovo sorbili aut in vino, vel cum Saccharo, & pulveribus aromaticis: vel ejus tinctura cum spiritu vini extracta, a gutta una ad x.

Ex Ambaro paratur tinctura simplex, vel composita. Simplex præparatur, si solvatur in spiritu vini, & tinctura a fœcibus separetur. Composita vero quæ fragrantissima est, sic conficitur.

℥. Ambari cineracei, Sacchar. cand. ana ℥ij. Moschi gr. xij. Zibeth gr. ij. Sp. vini ℥iij. Digerantur simul in vase vitreo per aliquot dies. Liquor decantetur, & servetur ad usum. Dosis a gutt. i. ad viii. vel x. in vino Hispanico, aqua Cinnamon, vel quovis alio liquore.

Riverius Ambarum commendat ad ventriculum roborandum, & tamquam specificum in fame canina. Idem remedium in melancholia hypochondriaca post debitam purgantium, & diluentium remedium adhibitionem proponit, ad spiritus, & calorem nativum vivificandum, & cor exhilarandum. Observandum tamen odora menta quæcumque suavia, & fragrantia puerperis, & mulieribus hysteris noxia prorsus esse, & ideo caute vitanda. Quidam quoque sunt viri affectibus hypochondriacis vexati, qui ab iisdem fragrantibus odoribus male se habent. Generatim hujus ævi homines hæc odoramenta genera difficiliter ferunt; unde tot obsoleverunt compositiones apud veteres Medicos usitate, in quibus Ambarum, vel solum, vel Moscho confociatum usurpabatur.

Quæ hystericas mulieres odore suo lædunt suaveolentia, easdem utero admotâ juvant.

Ambarum usurpatur in pulvere Diambra, Mesuer; pulvere aromatico rosato, Gabrielis; in pulvere lætificante, Nicolai Præpositi; pulvere contra pestem seu Bezoardico, Reunadei; in Electuario Diasatyrio, D. Charas; Tabellis magnanimitatis, & Balsamo apoplectico, Ejusdem; in confectio ne Alkermes & confectio ne de Hyacinthis, dum perfectæ ac completæ desiderantur. Sæpius enim, & caute Ambarum, & Moschus in his confectio nibus omittuntur.

ARTICULUS TERTIUS

De Succino.

H Δέντρον πτερυγόφορον & χρυσόφορον, Dioscoridis: Αγγύριον ὕλη & ἄρπηξ, quoniam veterum Grecorum: Βηρίκη, recentiorum: Karabe Arabum: Succinum, Latinarum: Hambarum, Barbarorum: Ambarum citrinum, Off. Est substantia bituminosa, dura, arida, fragilis, pellucida, nunc flava vel citrina, nunc albicans, nunc fusca; saporis subacris, bituminosi, aliquantulum adstringentis; odoris, dum incalescit, fragrantis, & bituminosi; inflammabilis, quæ attritu calefacta paleas, & festucas ad se trahit.

Dioscorides de duplici Electri genere mentionem facit. Pterugophorum unum dicit, ex eo quod plumulas ad se trahat: idem & Lyncurium quoque dicitur, quasi urina lyncis, quia ejus urinam glaciata, & concretam in calculi duritiem esse vulgo credebatur. Alterum ab aureo colore Chrysophorum nominat. Hoc esse Populi nigrae arboris lachrymam ex aliorum relatione narrat, non vero asserit. Alteram vero Electri originem ex urina lyncis tanquam futilem ac vanam rejicit. Unde concludere licet Succini originem Dioscoridi prorsus ignotam fuisse.

Υἄληs quoque a quibusdam vocatur, ob vitri splendorem & pelluciditatem qua donatur, Ἄρπηξ quia festucas, & minuta ac lævia quaecumque corpora ad se trahit. Succinum a Latinis dictum fuisse creditur, ex eo quod arborum succum esse censerent. Ambari vero nomen barbarum derivant ex illis duabus Arabicis vocibus, *Haur Rumi*, Populus Romana; ex quibus per corruptionem facta sunt, Haurum, Habrum, Hambrum & Ambarum. Karabe nominatur, vel ex voce Persica quæ paleam raptorem significat, vel ex Arabica voce *Kar*, quæ quoddam bituminis genus denotat.

De Succini origini variae fuerunt sententiae. De ea Dioscorides nihil asserit. Plinius scribit lachrymam esse stillantem ex pinei generis arboribus in Insulis Oceani septemtrionalis nascentibus, frigore densatam, & in mare deciduam, quæ postea in proxima terræ continentis tunc temporis Austraviae dictæ littora expellitur, ubi colligi solet. Nunc vero nullus dubitare potest, quin sit succus bituminosus & fossilis, in terræ visceribus natus, primo liquidus, deinde concretescens in substantiam solidam & duram. In Gallo-Provincia e montibus eruitur prope Segesteronem civitatem, ad Turrin Bevoniam, & haud procul a vico Salignaco dicto. Effoditur quoque in agro Piceno non longe ab Ancona urbe, necnon in Spoletano Ducatu, Umbria dicto, in Sicilia, in agro Cataneo & Agrigentino. Sed illud omne fuscum est, & minus purum. Præstantius in Prussia reperitur. Ibi duplex Succinum; unum, quod e terra fodinis elucitur; alterum vero, quod in litore maris colligitur, licet non specie diversa sunt.

Philippus Jacobus Hartmannus, qui Succini historiam accuratissime descripsit, totum Prussiae & Pomeraniae fundum succineum esse affirmare non dubitat, cum sæpe in harum Provinciarum locis a mare longe dissitis, dum aratro sulci ducuntur, vel dum scrobes aut fossæ varios in usus excavantur, magna Succini copia sese offerat: sed præcipue Electri fodinae in ea parte maritimæ Prussiae littoris, quæ littus Sudavicum dicitur, sitæ sunt. Ex litore assurgunt colles ex terra quadam corticosa efformati, ita ut arboreorum corticum acervi videantur. Cortices exteriores exsiccati & cinerei sunt, interiores vero molles, nigri, & bituminosi. Sub his corticibus sternitur substantia quadam lignea, aut potius ligni speciem ferens, non sicut lignum vegetabile, ex variis fibrarum diversimode contortarum & intertextarum ordinibus, sed ex diversis laminis planis ac rectis sibi invicem superimpositis constans, quæ lignum fossile dicitur. Hæc pro Succini matrice a clarissimo Hartmanno habetur, cum uberrimam Succini copiam intra suas venas completatur, & rarissime Succinum absque ligno fossili reperiatur. Hic obiter notandum est, plurimis in locis ubi Succinum eruitur, ibi reperiri quoque & lignum fossile, & lapidem lyncurium, & vitriolica mineralia.

Succinum quod in littore maris colligitur, ex collibus succiniferis a mari procelloso destructis & erutis cum terra abripitur, ac tandem in littus huc & illuc a fluctibus pro-
pellitur.

Succinum triplex; citrinum vel flavum, albicans, & fuscum. De ea specie quæ ad usum Medicum eligenda sit, non conveniunt inter se auctores. Alii citrinum probant, album alii. Citrinum plus olei continet, & atritu odorem bituminosum non injucundum emittit. Album minus olei, & plus salis volatilil recondit. In fusco vero terra uberior est. Quapropter si sale volatili opus sit, album eligendum erit; si oleo, citrinum; fuscum vero rejiciendum est.

Succinum spiriti vini dissolvitur, solvitur quoque in oleo spicæ, lavandulæ, & in oleo lini, licet difficiliter.

Analyti chymica Succinum phlegma non inspidum, sed leviter acidum & ætherea quadam olei portione sœtum prodit, deinde oleum flavescens cum sale volatili, ac tandem oleum crassum & fuscum. Major extrahitur salis volatilil copia ex albo, quam ex flavo; cum Succini albi ℥ij. sal volatilil ℥iij. flavum vero eadem quantitate vix drachmam unam præbeat. Peracta distillatione, remanet capitis mortui nigri & splendentis uncia una pro singula Succini semilibra.

Sal volatilil aqua calida solutus, post humoris superflui exhalationem concrevit, non in crystallos, sed in granula miliaria aut grandinosa. Si vero in vitro oblongioris colli leni calori exponantur ad sublimationem peragendam, ad superiorem vasis partem in floccos niveos spiculis brevibus & tenuibus coagmentatos elevabitur. Saporis est leviter acidi non ingrati. Assuso spiritu Vitrioli, non effervesceat. A spiritu salis Ammoniaci, aut ab oleo Tartari, bullulis cum stridore excitatis absorbetur.

Ex his concludere licet, Succinum constare ex bituminosa quadam pinguedine crassiori, & altera portione oleosa tenui ac subtili cum sale acido volatili, qualis e sulphure accenso exhalat, conjunctis ac inspissatis.

Succino multæ & egregiæ tribuuntur virtutes; sed præsertim in frigida celebri intemperie & in catarrhis tanquam specificum interne commendatur: præstat quoque in capitis doloribus, morbis soporosis & convulsivis, in mensium suppressione, in affectionibus hysterical & hypochondralicis, in gonorrhæa, & albo mulierum fluxu, in hæmorrhagiis. Dosis a ℥j. ad ℥ij. in ovo sorbili, vel in alio vehiculo idoneo.

℥. Succini citrini subtilissime pulverizati aut in alcohol supra porphyritem redacti, Conservæ Rosar. rubr. & Conservæ flor. Anthos ana ℥ss. Syr. Stach. q. f. Fiat bolus mane & sero devorandus, ad caput roborandum, fluxionem cohibendam, & lymphæ acrimoniam demulcendam, in frigida cerebri intemperie, in catarrho & coryza.

℥. Succini præparati, Camphoræ & Sanguinis Draconis ana ℥j. Syr. Rosar. siccar. q. f. Fiat opiata cujus dosis ℥j. quotidie mane adversus gonorrhæam exhibenda, præmissis præmittendis.

℥. Succini præparati, Millepedum præparator. ana ℥ij. Myrrhæ ℥ss. Conservæ flor. Lamii albi ℥jss. Syr. Millefol. q. f. F. opiata cujus ℥ij. bis in die in albo mulierum fluxu.

℥. Succini pp. ℥j. Spermatil ceti, Terræ cathecui ana gr. xv. Syr. Hederæ terrestris vel Diacodii q. f. Fiat bolus in sanguinis sputo, vel in tussi diuturniori & vehementiori ab acriori pituita.

℥. Succini ℥ss. Castorei, Myrrhæ ana gr. xij. Croci gr. vi. Conservæ Absynthi, vel Extracti Rutæ q. f. Fiat bolus in suffocatione hysterica & in mensium suppressione.

Externe Succinum in suffitu, in cataplasmatil & cucuphis adhibetur ad cerebri affectus sanandos. Ejusdem fumus ore exceptus in angina incipiente in prolapsu uvulæ & tonsillarum, tumorem ex catarrho sæpe conducit.

Præparata e Succino sunt i. Ejus præparatio proprie dicta, quæ est ejus levigatio, vel reductio in alcohol tenuissimum super porphyritem, quæ quidem magisteriis longe præstat.

2. Tinctura cum spiritu vini tartarizato, cujus dosis ab aliquot guttis ad ℥i. Ex ea paratur sal oleosus aromaticus succinatus. Hujus tincturae & salis aromatici oleosus partes æquales miscentur, ac leni calore digeruntur. Unde oritur tinctula cardica & diaphoretica miræ efficacis in affectibus soporosis, catarrhis, hysteriis affectibus, cordi palpitacione, lypothymiis, mensium obstructione, & paralyfi. Dosis a guttis aliquod ad ℥i. in potu Theæ, in vino, aut in alio liquore convenienti. Externe inungantur suturae cranii in catarrhis, nares, tempora & scrobiculum cordis in lypothymiis & cordis palpitacione, regio umbilicalis in hysteriis affectibus.

3. E Succino arte chymica extrahuntur sal volatilis acidus, oleum flavum, & oleum foetidum nigrum.

Sal volatilis diureticus est, & specificum habetur in morbis hysteriis & convulsivis; spasmodicos enim motus pacare valet. Dosis a gr. x. ad ℥ss. Ex eo sale liquor Cornu Cervi succinatus Michaelis, in epilepsia infantum magnopere commendatur, fit ex spiritu volatili Cornu Cervi, in quo salis volatilis C. C. & salis volatilis Succii partes æquales solvuntur, quantum ex his solvere valet; & liquor servatur ad usum.

Oleum antihystericum est cephalicum, & nervinum: intus sumptum a gutt. ij. ad xx. externe prodest in arthritide, paralyfi & catarrho, partibus affectis illitum. Ex eodem paratur Balsamum sulphuris succinatum, & in compositione emplastri magnetici Angeli Salæ adhibetur.

Usurpatur Succinum in Throchiscis de Karabe, Pilulis de Succino, Cratonis, Emplastro stomachico, D. Charas, Emplastro diaphoretico, & Emplastro styptico, *Ejusdem*.

ARTICULUS QUARTUS

De Gagatē, & Carbone fossili.

Λιδω. γαγάτη, Dioscoridis Λ'γγέρις γαγάτη, Nicandri, Gangitis, Strabonis: Gagates & Succinum nigrum, *Officinar.* Est substantia bituminosa, sicca, dura, nigra, lavis, splendens, quæ accensa Picis fere modo flagrat, nigrum, ac densum emittit fumum, odoremque bituminis exhibet.

Nomen obtinuit ab urbe Lyciæ Gage vel Gagas dicta. Hodie plurimis in Europæ locis scilicet Gallia Narbonensi, Germania, Suecia, Irlandia, inter rupes reperitur.

A Carbone fossili differe mihi videtur puritate ac partium tenuitate: crassior enim est Carbo fossilis, & terrearum partium majorum copiam post calcinationem relinquit. A bitumine vero discrepat, quod Bitumen igne liquecat, non vero Gagates. Sæpius Gagates flore seu pulvere quodam vitriolico conspersus colligitur.

Gagates distillatus spiritum seu phlegma albicans, acre & subacidum suppeditat, deinde oleum nigrum, ac tandem butyrosam substantiam, seu oleum spissum & crassum. Caput mortuum nigerrimum naturæ rarioris in fundo relinquit.

Dioscorides Gagati vim molliendi & discutiendi tribuit. Ejus suffitus in uteri suffocatione utilis est. Aetius scribit vinum in quo accensus Gagates extinctus fuit, cardiacis potu exhibitum, eos confestim levare, represso sudore excitatoque arteriarum pulsu. Ejus oleum arte Chymica extractum, naribus admotum hysteriis confert.

Ad Gagatis genus referri potest Carbo fossilis, seu lapis Thracius Dioscoridis: de quo ex aliorum relatione narrat auctor aqua accendi, oleo vero restingui: quod quidem in fabricarum officinis quotidie observare licet, qui aquam in accensos carbonem spargunt, ut nimis expansum calorem reprimant, ac in centro vividiorum focum efficiant.

Nullus est Carbonis fossilis usus in Medicina, ex ea tamen oleum natura & viribus Gagatino non dissimile extrahi potest.

CAPUT TERTIUM

De Sulphure.

Sulphur, *Officinæ*, quod Græci *ῥέον* vocant, quasi rem sacram, utpote quo ad expiationes omnes uterentur, & Arabes, *Kabrie* vel *Cibur*, est succus mineralis concretus, solidus, siccus, friabilis qui igne liquefcit, flammam vel solo prunarum ardentium tactu facillime concipit, & accensus flamma micat cærulea, odoremque gravem, subtilem ac acidum emittit naribus, & pulmonibus infestum.

Variæ sunt Sulphuris species. Ratione originis, dividitur in *ῥέον* seu nativum, quod ignem non fuit expertum; & *παρὰρρῖον* seu factitium, vel igne depuratum. Ratione coloris, aliud est citrinum, aliud luteum, aliud rubrum, aliud cinereum, aliud albicans. Ratione substantiæ, aliud purum, aliud impurum.

Sulphur nativum quod etiam vivum in officinis dicitur, duplex adhuc: vel pellucidum est, vel opacum. Pellucidum gemmæ instar aureum est, citrinum aut subviride quod variis in locis colligitur, in Peruvianis aurifodinis præsertim in Quito Provincia, in Insula Milo, in Helvetia prope Bâtiacum, vulgo *Bex*, in Præfectura Aquilegiæ ditionis Bernensis. Opacum vero aut in massulas duras ac solidas, citrinas aut subvirides splendentes reperitur, aut sub glebarum argillacearum specie coloris cinerei albicantis vel flavi effoditur; quod quidem variis in locis occurrit, in sulphuratis Puteolanis, ad radices montium ignivomorum, Vesuvii, Ætnæ, Heclæ, & ceterorum, necnon etiam in quibusdam Europæ & Americæ terris aut fontibus sulphureis.

Sulphur factitium, seu quod ignum expertum est, variis modis præparari solet. Quibusdam in locis ex aquis decoquitur, ut ad Budam Pannoniæ, teste Agricola. Ex thermis Aquisgranensibus, in balneorum Cæsareorum scaturigine. Sulphur cum aqueis vaporibus elevatur, & in putei collo ac testudine in duriuscula frustula sub floribus sulphurei specie concrefcit, & magna quotannis colligitur. Nonnumquam ex terra argillosa albæ cinerea extrahitur: sic in agro Romano, non procul a Castello Bracciano Sulphuris est fodina, ex qua Sulphur educitur sub terræ pinguis, argillosæ, & albæ forra, cum venis quibusdam nigricantibus. Effossa Sulphuris vena magnis quibusdam vasis fictilibus stillatoriis imponitur, & vi ignis distillatur. Sulphur fufum per rostrum fluit in subiectum vas recipiens, ibique brevi concrefcit in massas grandiores: peracta distillatione, in vasis stillatoriis terra quædam rubra remanet, quæ tamquam inutilis rejicitur. Sæpius ex Pyritis quibusdam elicitor, ut in agro Laodicensi, ubi Pyrites quædam plumbi mineræ similis effoditur; & in frustula tenuia distrumpitur: deinde crucibulis seu potius cucurbitis fictilibus grandioribus formæ quadratæ, & angustioris orificii imponitur. Hæc fictilia vasa in furna inclinata sic disponuntur, ut igne subtus accenso, mineræ pars sulphurea liquata e vasis fluat in aquam frigidam plumbeis receptaculis contentam, ubi statim concrefcit. Quæ post Sulphuris separationem materia in crucibulo non liquata remanet, Vitrioli plurimum continet, quod eo, quem diximus modo, extrahitur. Sulphur e minera extractum, si nondum rite purgatum sit, funditur denuo in vasis ferreis, & adjecto olei lini aliquantulum, decoquitur. Deinde vel in massas grandiores coagulatur, & vulgo: *Soufre en masse*: vel in tubos ferreos olei illitos infunditur, ex quibus extractum baculorum formam retinet, & *Soufre en canons* vulgo dicitur.

Sulphur sic purgatum, Sulphur commune nuncupatur, quod adhuc duplex est; vel flavum, vel subviride. Ad medicum usum, & præsertim internum, flavum eligitur, aurei coloris, quod facile frangitur, & digitorum attritu, quasi crepitando friabile est: repudiatur quod fordide flavescit. Ad extractionem olei vel spiritus Sulphuris viride flavo antepositur, utpote majori salis vitriolici copia turgens.

Sulphur commune igne liquefcit; flamma vel prunis ardentibus admotis, statim accenditur,

ditur, & flammam tenuem ac caruleam emittit cum subtilissimo halitu acido, quo nares feriuntur, & pulmones ad tussim provocantur. Vis electrica in eo deprehenditur: Sulphur ab acidis non dissolvitur; ab alcalibus vel salibus, aut ab oleis facillime resolvitur. Aperto aere accensum fere totum in auras exhalat, exigua admodum terræ metallicæ portione residua. Si vero vapor aere aperto e Sulphure dimanans, sedulo colligatur, in liquorem acidum spiritui Vitrioli æmulum, diffundit, nullo olei aut bituminis vestigio remanente. Si vero in vase clauso, in alambice v. g. Sulphuris distillatio instituitur, qui ex fundo vasis ad superiora evehitur sulphuris vapor, non in diversa principia resolvitur; sed sub fuliginis flavæ pulverulentæ forma concrevit, quæ flos sulphuris dicitur, ejus pristina forma nullo modo mutata. Cum igitur in vasis clausis sulphur in sua principia resolveri nequeat, difficilis hæcenus, & imperfecta fuerat ejus analysi chymica, antequam a D. Homberg absoluta fuerit illius solutio, cujus methodum vir ille sagacissimus, ac peritissimus in actis Regiæ scientiarum Academiæ anni 1703. aperuit, & sic exposuit.

24. Flor. Sulphuris ℥iij. Olei Terebinthinae ℥j. Digerantur simul in matraccio in balneo arenæ per 8. dies, donec totum in Sulphur dissolutum fuerit, & liquor obscure rubicundus appareat. Solutio in loco frigidio reponatur; vase refrigerato, Sulphuris tres circiter partes in crystallos citrinas concrevit, quarta portione in liquore soluta remanente. Tinctura separetur a crystallis, quibus affundatur denuo Olei Terebinthinae ℥j. Digerantur, & tinctura fercernantur, & Olei Terebinthinae affusiones reiterentur donec flores Sulphuris prorsus dissoluti fuerint. Omnes tincturæ confundantur, & ex ampla retorta vitrea levi ignis calore distillantur. Olei Terebinthinae pars maxima limpida prodibit, cum aliqua portione liquoris albicantis, & summe acidi. Cum vero guttæ liquoris ex retortæ collo stillantes rubræ apparebunt, mutetur excipulum, & ignis per gradus augeatur, donec nihil amplius stillet. Sub finem operationis prodit oleum crassum, & fuscum, cum aliqua adhuc portione liquoris albicantis, & acidi. Peracta distillatione, in retortæ fundo remanet caput mortuum seu terra nigra, rara, spongiosa, quasi foliacea, splendens, insipida, & in igne vehementissimo fixa. Oleum crassum, rufum, & bituminosum in novam retortam vitream denno immittatur: & si quid sit adhuc Olei Terebinthinae, & liquoris acidi albicantis, per distillationem lenissimo calore extrahatur. Cum vero guttæ rubræ prodire incipient, ignis removeatur, & materiæ bituminosæ in retorta superstiti affundatur spiritus vini rectificatissimus, qui postea levi ignis calore extrahatur admodum fetens. Novi spiritus affusio & distillatio iteretur, donec spiritus non amplius ingratus odore prodeat. Tunc in retortæ fundo remanebit materia bituminosa nigricans, odoris non injucundi, quæ pars est Sulphuris bituminosa, & inflammabilis.

Observandum est, quandam tantum hujus bituminosæ substantiæ portionem a spiritu vini dissolvi, remanente aliqua portione, quæ nec ab illo spiritu nec a lixivii liquoribus dissolvitur, sed a solis plantarum oleis essentialibus stillatitiis. Hæc substantia fere indissolubilis alvum potenter subducit ad grana duo vel tria. Quæ vero in spiritu vini solubilis est, egregium pulmonum balsamum est,

Per hanc analysim tres substantiæ natura prorsus diversæ, ex Sulphure æquali circiter proportionem extrahuntur; acidæ una, bituminosa altera, tertia vero terrea, & fixa. Acidus liquor a spiritu Vitrioli non discrepat, & sale Tartari saturatus in crystallos Tartari vitriolati crystalli prorsus similes concrevit. Unde concludere licet, Sulphur commune constare ex æquali portione salis acidi vitriolici, olei bituminosi, & terræ subtilis. Quod adhuc probatur artificiali Sulphuris productione, tum ex nova conjunctione substantiarum e Sulphure elicitarum, tum etiam ex mixtura substantiarum, quæ cum his substantiis sunt prorsus analogæ. Si enim aqua acidæ, & albicans e Sulphure extracta, vel spiritus Sulphuris, vel oleum Vitrioli, cum bituminosa Sulphuris substantia, vel cum alio quocumque bitumine, oleo, vel pinguedine misceantur, & mediante sale Tartari distillantur, in retortæ fundo remanet massa salina, partim flavæ, partim ru-

bra, ex qua Sulphur commune separari potest. Faciliori adhuc methodo Sulphur artificiale conficitur, si Vitriolum, sal fixum Vitrioli, Tartarum vitriolatum, sal mirabilis Glauberi, Alumen, aut alius quicumque sal vitriolicus in crucibulo fusus oleo quocumque stillato vel expresso e vegetabilibus, animalium pinguedine, bitumine minerali, vel etiam spiritu vini satietur; nam brevi post horum liquorum inflammabilium affusionem flamma cærulea apparet, & odor Sulphureus e crucibulo exhalatur. Si vero tunc temporis extracto crucibulo massa salina desumatur, & aqua solvatur, huic solutioni affuso aceto distillato, liquor albescit ad instar lactis Sulphuris: & sensim in liquoris imo pulvis subsidet cinereus vel flavus, vero ac genuinum Sulphur.

Dioscorides scribit Sulphur prodesse tussibus, suspiriosis, purulenta extussientibus, in ovo sumptum vel suffitum. Hippocrates usurpabat Sulphur ad effectus hystericos: *Ubi simul cum tussi*, (inquit Lib. 2. de morbis) *strangularint uteri*, *Sandarache oboli pondus*, *Sulphuris ignem non experti tantumdem*, & *Agmygdalas repurgatas tres vel quatuor commisceto*, & *ex vino odore exhibeto*. Et Lib. de natura mulierum; *In uteri strangulatione Sulphur in suffitu exhibeto*.

Sulphuris usus internus apud Medicos hodie commendatur adversus morbos pulmonum, quorum Balsamum dicitur. Expectorationem enim promovet, pulmones expurgat & roborat: quare in phthysi, asthma, & catharro valde prodest. Præterea ab omni ævo ad cutaneos affectus tamquam efficacissimum remedium, comprobatum fuit. Scabiem enim, psoram, lichenem, tum intus exhibitum, tum extus adhibitum sanat. Externe applicatum tumores duros discutit, bubones maturat ac digerit. Gravidis tamen mulieribus medicamenta ex Sulphure parata non conveniunt, ne iis abortum inferant.

Sulphur intus sumptum alvum laxat, & insensibilem perspirationem promovet. Hæc Sulphuris per cutis poros transpiratio facile percipitur ex odore sulphureo quem exhalant corpora eorum, qui Sulphur intus sumpserunt, & ex colore fulco vel nigro, quo inquinatur argentum vel aurum quod gestant. Cum igitur Sulphur per totum corpus citissime diffundatur, partibus suis balsamicis sales acres quibus humores his in morbis coinquinantur, irretire valet, eorum acridinem demulcere, & humorum indolem benignam, mollem, & quasi oleosam restituere; quo fit, ut cutis & pulmonum ulcuscula facillime sanentur.

Licet Sulphur purum exacte pulverizatum exhiberi possit, raro tamen absque præparatione præscribitur, Variæ Sulphuris purgationes ab auctoribus proponuntur. Alii Sulphur una cum cera liquefactum in aquam effundunt, cera innatat, & Sulphur subsidet, quod identidem repetunt, & Sulphur rubro tandem colore tinctum, magis desœcatum existimant. Alii Sulphur in aqua per aliquot horas decoquunt, aquam identidem mutando: deinde in furno calenti ponunt, & ibi per duas horas relinquunt, ut quosdam fumos exhalet. Quod superest Sulphuris, ex flavo pallidum est, & ab iis purissimum existimatur. Alii Sulphuris lac, & magisteria conficiunt, quæ Sulphure sincero longe præstantiora putant. Sed hæc Sulphuris præparationes, vel Sulphuris indolem ac virtutem destruunt, vel saltem inutiles sunt. Omnium autem præstantior ejus præparatio est sublimatio, seu reductio in flores ab omnibus satis nota, qua nempe Sulphur a partibus metallicis, & terrestribus, si quæ sint, separatur.

24. Florum Sulph. ℥iij. Sacchar. rosati ℥i. Syr. Capillor. vener. q. s. Misce. Fiat opiata mollis, cujus ℥iij. vel iij. pro dosi mane jejuno ventriculo, & sero quinque horis post prandium, per longum tempus capiat æger ad scabiem, vel asthma persanandum.

24. Florum Sulp. ℥i. Sacchari albi ℥iv. aq. Rosar. q. s. Coque: & fiant secundum artem rotulæ seu tabellæ, in tussi, phthysi, & asthma identidem sumendæ longe a pastu.

24. Flor. Sulph. ℥ij. Misce in ovo sorbili, & vora mane jujunio ventriculo. Eadem dosim sume horis vespertinis, corpus inungendo unguento sequenti ad scabiem.

24. Pulpæ radicum Lapathi acuti sive Sylvestris, & Enulæ campanæ ana ℥ij. Butyri recentis ℥iij. Flor. Sulph. ℥iij. M. F. unguentum ad scabiem.

Cum sal acidus acutissimus in Sulphure contineatur pectori admodum insensus, Chymici ad efficacius medicamentum pulmonare præparandum, acidum ejus salem demulcere aut irretire tentant in præparatione balsami Sulphuris, quod sic conficitur.

℥. Floribus Sulphuris affundatur olei cujuscumque q. l. ad eminentiam 3. vel 4. digitorum. Digerantur in arena leni calore, quousque oleum rubro vel fusco colore tinctum sit. Liquor refrigeratus a fœcibus separetur, & servetur ad usum.

Sic varia Sulphuris balsama præparantur, scilicet anizatum, fœniculatum, terebenthinatum, juniperizatum, succinatum, &c. pro variis oleis assumptis Dosis a guttis x. ad xxx. in asthma, tussi immodera, pulmonum ulcere, nephritide, & ulcere renum ac vesicæ. Ex hoc balsamo præparantur Pilulæ balsamicæ Ricardi Morton, quæ in scorbuticorum & scrofulosorum lenta phthisi (quæ quidem sunt frequentissimæ phthises,) ubi febris (si ulla est) est admodum mitis, & sputum quandatenus glutinosum, asthmaticorum ritu, curationem non tantum in principio morbi, verum etiam in ejus progressu insigniter promouent.

℥. Pulver. Milleped. ℥ij. Gumm. Amm. optime depurati ℥ss. Flor. Benzoin ℥ij. Extracti Croci, Balm. Peruv. ana ℥ss. Balsam. Sulph. Terebinth. q. l. Misce. Fiant pilulæ deaurandæ, vel pulver. Glycyrrhizæ involvendæ. Dosis ad gr. xv. vel xx. ter in die horis medicis.

Verum omnibus Balsami Sulphuris præparationibus longe anteponendum est Balsamum Sulphuris Hombergianum, quod præparare solet celeberrimus ille Medicus, tincturam cum spiritu vini extrahendo ex bituminosa Sulphuris parte ab omni acida & terrea portione liberata, de qua mentionem fecimus in analysi Sulphuris. Hanc tincturam inspissat leni calore ad syrupi consistentiam: & est Balsamum Sulphuris genuinum, ac præstantissimum, non solum in pulmonum affectibus, sed etiam in omnibus morbis in quibus acres sanguinis sales nimis effecti œconomiam animalem perturbant. Dosis, guttarum aliquot, cum syrupo convenienti, vel lambenda solum ex vola manus.

Chymici salem Sulphuris acidum extrahunt a parte bituminosa prorsus expeditum sub liquoris forma: hunc spiritum Sulphuris dicunt. Inter plurimas illius extrahendi rationes, quæ a D. Homberg in actis R. S. Academiæ anni 1703. proponuntur, hæc ceteris præstat.

℥. Sulphuris citrini vel subviridis ℔. x. vel xij. Liquefiant in amplo crucibulo, vel in olla terrea satis capaci, donec sponte incendatur; deinde in vase fictili latiori, vulgo *unc zerrine*, supposito prius alio crucibulo inverso, accommodetur. Tandem ampulum excipulum vitreum, vulgo *un balon*, cujus collum late resectum fuerit, ita ut apertura sit sex circiter digitorum lata, sic suspendatur ut suo orificio crucibuli Sulphuris pleni orificium recipiat. Sulphuris halitus acidus aeris humiditati consociatur, & ad internam excipuli vitrei superficiem in guttas colligitur, ac tandem stillat per orificii limbum in vas fictile suppositum: & est spiritus vel oleum Sulphuris.

Observandum est primo, crucibula duo in promptu esse debere, ut Sulphure in una extincto, recens liquefactum & ardens in altero substitui possit. Secundo, crustam, qua superficies Sulphuris fusi superinducitur, detrahendam esse, ne flamma citius suffocetur. Tertio, majorem spiritus Sulphuris copiam tempore nebuloso, frigido & pluvio obtineri. Quarto denique hæc operandi ratione, majorem spiritus copiam & breviori tempore quam ceteris omnibus obtineri; cum sæpe ex ℔j. Sulphuris, ℥j. vel una cum semisse spiritus extrahatur.

Spiritus Sulphuris in febribus ardentibus, malignis & pestilentialibus prodest, sitim extinguit, humorum putredini resistit, sanguinis & bilis effervescentiam sedat, non totam sanguineam molem, ut ceteri acidi liquores minerales, coagulando, sed solas sulphureas partes irretiendo. Nam ex Borelli observatione oleum Sulphuris in jugularem canis vivi venam injectum fuit ad drachmam unam aut alteram, salva ipsius vita; cum alter ab aquæ fortis, licet aqua temperatæ ac debilitatæ, infusione

miras convulsiones & spasmos passus, vehementissime se contorquendo, mortuus fuerit, in cuius venis & corde sanguinis in grumos condensatus repertus fuit. Præterea spiritus Sulphuris crassos & viscidos humores incidit, & sæpe obstructions tollit; unde in asthma commendatur. Phyticis tamen noxiū existimatur; cum, sicut alii acidi liquores, tussim excitet. Dosis ejus est guttarum aliquot ad gratam aciditatem in quovis liquore convenienti. Febres intermittentes sæpius curantur, potione sequente sumpta, ineunte paroxismo, statim atque horror incipit.

℞. Aq. stillatitiæ Chamæmeli ℥vj. syr. Caryophyllor. hortens. ℥j. spiritus Sulphur. ℥j. vel q. s. ad gratam aciditatem. Misce. Fiat julap. ineunte paroxismo sumendum, & iterandum initio omnium paroxysmorum, donec febris prorsus extincta fuerit.

Spiritus Sulphuris, aut solus, aut cum melle rosaceo aphthas simplices cito sanat, si gossypium aut ex linteo penicillum hoc spiritu inhibitur, ulceri leviter & frequenter admoveatur, modo nulla sit inflammatio.

De spiritu Sulphuris observat Riverius in febribus putridis præstantissimum esse illius usum, & in eo insignem agnoscit vim refrigerandi, aperiendi, putredini resistendi, inflammabilitatem humorum prohibendi, & sitim sedandi; attamen in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe, phtysi, cererisque pulmonis affectibus, (nisi a crassa pituita vasa illius obstruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dysenteria, cruento mictu, renum & vesicæ ulceribus plurimum nocere, & ab eo abstinendum esse.

Sulphur commune usurpatur in emplastro ad ganglia. *D. Charas*, in cerato diasulphur. *Ejusdem*, in compositione Magnetis arsenicalis, & pulver. Æthiopis mineralis. Usurpatur quoque ad compositionem pulveris pyrii, & pulveris tonitruantæ Chymicorum.

CAPUT QUARTUM

De Succis Arsenicalibus.

Sulphuri finitimæ sunt arsenicales substantiæ, quæ quidem cum metallis quandam etiam habent affinitatem. Cum sulphure in eo conveniunt, quod oleis dissolvantur, quod ignem concipiant & inflammentur; quod odorem, dum incenduntur, emittant sulphureum, sed graviolem, & ad Allii odorem accedentem; & sæpe nocivum; quod in fumum tenuem, aut, ut, Chymici vocant, in florem volatilem, ab ignis calore ex toto eleventur, nihil aut perparum metallicæ portionis remanente. De metallis vero, vel potius de Mercurio participant, cum splendorem metallicum habeant vel facile recipiant, nonnihil metallici post sui evaporationem sæpius relinquunt, & ab earum halitibus cuprum, sicut ex halitibus mercurialibus, dealbetur.

Vox Arsenici ab antiquis latius sumitur, a neotericis vero strictius. Dioscorides Arsenici nomen duplici substantiæ tribuit; uni, quæ nostrum est Auripigmentum vel Arsenicum citrinum; alteri, quæ Arsenicum rubrum erat ad Sandaracham accedens, quæ nunc nobis ignota est. Præterea Sandaracham ab illis Arsenici speciebus distinguit, licet finitimam, nec ab iis nisi colore saturato rubro rutilante, aut Cinnabarino discrepantem.

Arabes duas tantum Arsenici species agnoscunt; Arsenicum nempe luteum, quod *Zarnich asfar* dixere, & idem est, ac nostrum Auripigmentum; & Arsenicum rubrum, *Zarnich ahmer*, cui etiam nomen *Realgar* indiderunt, quod Toxicum significat. Verum Arsenicum rubrum Dioscoridis cum Sandaracha ejusdem confuderunt.

Observandum est autem magnum esse discrimen inter Sandaracham Græcorum & Sanda-

sandaracham Arabum. Græci enim per Sandaracham intelligunt substantiam arsenicalem & venenosam, de qua nunc agitur.

Apud Arabes vero Sandaracha est gummi juniperinum, quod etiam Vernicem vulgo vocant: ad quod quidem diligenter advertendum in medicamentorum compositione.

Recentiores Arsenici nomen stricte fumentes, solo Arsenico albo factitio & veteribus ignoto concesserunt, & Arsenico Græcorum Auripigmenti nomen a Latinis impertitum reliquerunt: nonnunquam etiam *Realgar* dixere, modo Arsenicum album, modo Arsenicum rubrum, quod & Sandaracham quoque vocaverunt.

Nos vero Arsenicalium Succorum tres classes constituemus, Auripigmentum nempe, *Realgar*, & Arsenicum proprie dictum.

ARTICULUS PRIMUS

De Auripigmento.

Auripigmentum Off. *Ἀρσενικόν Dioscoridis*: *Ἀρσενικὴ & ἄρσενικόν Galeni*: *Narneth Serapionis*: *Zarnich asfar Arabum*: Gallice *Orpiment*, vel *Orpin*. Est succus Arsenicalis in glebas compactus, constans ex tenuibus squammis vel foliis, Lapidis specularis instar, quæ facile a se invicem diducuntur.

Tres sunt ejus species; una colore aureo micat; altera colore rubro donatur, aut Cinnabario, cum citrino permixto; tertia subviridis est, lutea, glebosa, & terræ permixta, quæ villior censetur. Hæ species in auri, argenti, & cupri venis reperiuntur. Quid sit Auripigmentum alterum Dioscoridis, balanoides pallidum, colore Sandaracham imitans, & glebosum, igooramus.

Auripigmentum saporis est acris, in oleo dissolvitur, igne accenditur & flammam emittit tenuem cum fumo copioso, odorem exhalat sulphureum ad Allii odorem accedentem. Ignis calore in fumos effunditur uberrimos, qui, si colligantur, in flores concresecunt flavescentes sulphuris instar; & in fundo remanet massa fusa rubra vel sanguineo colore tincta, quæ frigefacta concrefcit in regulum densum, ac solidum Cinnabari similem: Auripigmentum rubrum vel *Realgar* a quibusdam dicitur. Tandem si in vase sublimatorio diutius super ignem detineatur, tota massa ad superiorem vasis partem elevatur, ibique concrefcit in substantiam pellucidam, rubram, elegantem, rubinorum ad instar, nonnihil terræ metallica in fundo vasis remanente. Halitibus, qui ex hoc regulo ultimo erumpunt, cuprum dealbatur, & fragile fit.

Auripigmentum igitur ex eisdem constat principiis, ac sulphur vulgare, quibus insuper admixtæ sunt quædam mercuriales particule: vel componitur ex sale acido partibus mercurialibus & bituminosa substantia implicito. Corrosivum est, ob acida spicula mercurialibus particulis admixta: minus tamen corrodit quam Mercurius sublimatus corrosivus, ob bituminosam substantiam. Minus inflammabile est quam sulphur vulgare, ob mercuriales particulas quæ acidorum in sulphura vim & energiam imminuunt.

Auripigmentum vi donatur erodente, & eam ob rem inter toxica merito annumeratur. Externe ab antiquis Medicis ad carnem superfluum consumendam frequenter adhibebatur, nunc vero rarissime; cum ars Chymica alia cathartica medicamenta præstantiora suppeditet. A barbitonforibus solummodo adhiberi solet in psilothris cum calce viva ad cutim pilis denudandam. Verum si diutius cuti adhæserit, eam erodit.

A Medicis quibusdam in phrysi, in purulenta exquitione, in asthma commendatur Auripigmentum in substantia, vel ejus fumus ore exceptus. Quin etiam apud Sineses inter purgantia medicamenta adscribitur: sed minus tutum hujus medicamenti usum censemus. Nam venenum est potentissimum, nervis prorsus infestum, quod intus sumptum horrenda inducit symptomata, spasmos, manuum, ac pedum stupores & contractions, sudores frigidos, cordis palpitationes, animi deliquia, sitim & aestum internum, vomitiones, ventris tormina, corrosiones, ac immanes dolores, pro varia hujusce toxici dosi;

quæ quidem symptomata mors brevi sequitur. In defunctorum ex hoc veneno cadaveribus, gula, ventriculus, intestina variis in locis inflammata, necnon erosa & perforataprehenduntur.

Auripigmenti, sicut & ceterarum arsenicalium substantiarum remedia sunt quæcumque horum corrosivorum venenorum acredinem retundere valent; qualia sunt lac & oleum affatim epota, jura pingua, succus Ibis, Malvæ, decoctum seminum Psyllii, Lini, radicum Bisfalsæ, & cetera hujuscemodi.

Auripigmentum aut Arsenicum collo appensum, ad instar amuleti, noxium esse, ut quidam existimant, non credimus; nec quoque tantæ esse virtutis & energię, ut pestem & pestilentiales morbos avertere possit, arbitramur.

Ex lixivio Auripigmenti & Calcis vivæ fit atramentum sympathicum dictum, cujus odore solo litteræ cum aceto Saturni exarata, statim conspicuæ fiunt.

Colorem aureum ex eo mutantur Pictores, unde nomen accepit.

ARTICULUS SEUNDUS

De Realgar.

Reargar, & Risagallum Officinar. Σινδερύχη Græcorum: Realgar & Resegal Arabum: Zarnich ahmer Eorumdem: Gallice Opiement rouge vel Realgal. Est succus arsenicalis ejusdem naturæ cum Auripigmento, a quo nonnisi colore differt. Duplex est, natus & factitius.

Nativus cum Auripigmento e fodinis metallicis eruitur, colore cinnabarino, Sulphuris & Allii simul odorem, dum comburitur, spirans, & in glebas densas, friabiles tamen, compactus.

Factitius vero fit ex Auripigmento in vasis sublimatoriis per aliquod tempus fuso & cocto: flores enim flavi in superiorem vasorum partem elewantur, & in fundo remanet massa, quæ frigore densata rubra est Cinnabaris instar, & Realgar dicitur. Si diutius aeri libero exponatur, salina efflorescentia obtegatur. Non confundendum est Realgar cum Arsenico rubro factitio, de quo capite sequenti mentionem faciemus.

Realgar ad nos ex Sinarum imperio advehitur sub diversis figuris, modo paterarum, modo homuncionum, quos Pagod dicunt; quæ quidem figuræ non sculptiles, sed fusiles mihi videntur.

Realgar non minus venenosum est, quam Auripigmentum. Ex Dioscoride Sandarachæ vim habet septicam, & erodentem. Mirum tamen quod eam commendat, non solum in suffitu ad veterem tussim, sed etiam in substantia intus sumptam asthmaticis cum resina in carapoto; ad raucedinem, cum melle linctam; cum mulso iis qui purulenta sputa rejiciunt. Ipse Hippocrates libro secundo de morbis, in uteri suffocatione cum tussi eam proponit. „Sandarachæ oboli pondus, Sulphuris ignem non experti, tantumdem, & Amygdalas repurgatas tres vel quatuor commisceto, & ex vino odor exhibeto. „ Quæ quidem Sandarachæ dos magna est, cum duodecim granorum pondus æquet. Præterea Indiæ populi aquam vel vinum arsenicalibus pateris infusum ad ægrotudines quamplurimas exhibere solent tamquam præstantissimum remedium, quod quidem nobis valde nocivum experientia compertum est. Fatendum est igitur alia esse populorum calidioribus in regionibus degentium corpora, alia nostra. Cum enim uberrima sit illis regionibus corporum perspiratio, partium corporis fibræ magis exsiccantur, & ineptiores fiunt ad motum; quapropter nonnisi vehementissima irritatione ad contractiones sollicitantur: deinde qui intra corpus coacervantur humores, fluidiorum portione per cutis poros exhalata, crassiores sunt ac tenaciores, adeo ut nonnisi medicamentis valentioribus, & summa acredine præditis incidi possint, & attenuari. Eas ob causas, quæ nobis præsentanea sunt venena, ipsis salutare sunt medicinæ: & purgantia medicamenta quæ apud nos usurpari solent, apud eos irrita sunt, & inefficacia, nisi dosi dupla vel tripla exhibeantur: quod quidem a Medicis quamplurimis huc usque observatum fuit.

His igitur in regionibus hujuscemodi remedia intus sumpta reformidanda sunt. Fa-teor illa variis modis preparari, corrigi, & temperari posse; sed quocumque modo cor-rigantur, sua deleteria qualitate non adeo spoliuntur, ut in debilioribus viscerum con-stitutionibus nonnunquam gravissime noceant. Ab iis igitur abstinere sapientius est.

Nec externus quoque eorum usus multo tutior quibusdam Medicis videtur. Observat enim Fernelius, *libro sexto de Methodo medendi, cap. 18. De septicis Medicamen-tis*, arsenicalia majori copia mammae cancro adhibita mulierem sex diebus subtulisse:

"Horis, inquit, circiter tribus ab insperso pulvere vehementi rigore concussa, vom-itione mox tentari coepit, & crebris animi defectionibus corripitur, cum pulsu langu-i-do: quæ dein sensim aucta symptomata, oborto extremarum partium frigore, & fa-cie, reliquoque corpore supra modum intumescente, misere illam jugularunt.

Quocirca Fernelius hæc medicamenta nonnisi repressa præparationibus, parva copia, & in parte quæ a principibus procul absit, ulli ulceri adhibenda esse putat. Cum ea tamen a plurimis peritissimis Medicis in ulcerum cacoethum, phagædenum, & carci-nomatum curatione, summa vi & efficacia prædita censeantur; hanc Realgar præpara-tionem, & correctionem ab Helmontio propositam, & postea a clariss. viro D. Alliot S. Lotharingæ Ducis Archiatro promulgatam, & multoties feliciter adhibitam expo-nemus.

Realgar tenuissime tritum indatur in matracium vitreum. Huic affundatur lixivii fortis ex Nitro, & Tartaro præparati q. s. ut liquor transverforum quatuor digitorum altitudine pulverem superemineat. Digerantur simul in balneo arenæ per 24. horas, identidem agitando. Deinde tinctura sensim effundatur, & servetur. Novum lixivium pulveri residuo affundatur, digeratur, & a massa residua secernatur: quod toties reite-randum est, donec Realgar fere totum dissolutum fuerit; (nam quædam portio metallica indissolubilis remanet.) Liquores omnes tincti, confundantur, & per chartam bibu-lam transcolentur. His acetum Saturni sensim, & per vices instilletur, donec nihil amplius ex liquore secernatur, & præcipitetur. Liquore limpido, & præcipitato pul-vere per lentam vasorum inclinationem detracto, pulvis multoties abluatur aqua calida, donec fere insipida deprehendatur. Supra pulverem residuum probe siccatum spiritus vi-ni rectificatus comburatur, & ultima tandem fiat calcinatio cum tinctura opii in spiritu vini. Servetur pulvis ad usum. Mite admodum est escharroticum, & adversus carcine-mata efficacissimum.

ARTICULUS TERTIUS

De Arsenico proprie dicto.

ARSENICUM proprie dictum est substantia, quæ ex quadam Saxonix, & Bohe-mix minera, quam Cobaltum vocant, extrahitur. Triplex est Arsenicum, nem-pe crystallinum, flavum, & rubrum. At vero, cum hæc Arsenici origo, & ejus confi-ciendi modus paucis adhuc nota sint; non alienum esse videtur, quid sit Cobaltum, quam ratione Arsenicum, & ceteræ substantiæ quæ cum Arsenico in hac minera de-litescunt, ex ea eliciantur, & quænam sint Arsenici arte facti species, hic loci ex-ponere.

COBALTUM Germanic. Officinar. Cadmia metallica Agricola: forte Lapis ærosus *Pli-nii*: Germanice *Cobolt*. Est corpus fossile, ponderosum, durum, colore fere nigrum, An-timonio vel quibusdam Pyritis haud ab simile; odorem sulphureum, graveolentem, dum inter carbones accenditur, exhalans; sæpius æris, nonnunquam argenti particeps.

In Saxonia haud procul Goslaria, & in Schnabergis fodinis, in Bohemia in vallis Joachimicæ mineris, & apud Anglos in montibus Mendipensibus copiose effoditur. Vi erodente tanta pollet, ut sæpe nudas fossorum manus, & pedes exedat. Omni animan-tium generi venenum est lethale.

Ex Cobalto Arsenicum crystallinum, flavum, & rubrum, extrahuntur.

Ex eo quoque conficiuntur Zaffera, quæ figulis ad figulina vasa cæruleo colore pingenda inservit; & Encaustum cæruleum, quod Smaltum vocant, Gallice *Email bleu*; quodque pictoribus & mulieribus nostris ad linteamina cum amylo præparanda, usitatissimum est. Horum conficiendorum ratio a Kunkelio, *Tractatu de arte vitraria*, sic exponitur.

Cobaltum in calcinatorio reverberii furno huic usui destinato ita disponitur, ut flamma mineram lambere queat, & accendere. Ex minera accensa flamma cærulea emergit, cum fumo albo copioso, qui camini testudine excipitur, & in latum, ac amplum fumiductum, ligneis tabulis coagmentatum, & ulnarum centum & amplius longum transmittitur, per cujus extremum tandem foras amandatur. Hujusce fumi pars maxima ductus parietibus sub albæ fuliginis specie adhæret: & singulo semestri operarii fumiductum ingressi, eum scopis converrunt, & fuliginem colligunt; ex qua postea Arsenicum crystallinum, luteum, & rubrum conficiunt.

Arsenicum crystallinum fit ex sola fuligine, quæ in vasis ferreis sublimatur, modo in substantiam crystallinam & pellucidam, modo in substantiam albam, opacam, sed nitentem, Encaustici albi instar, nonnunquam etiam venis pallide rubris & alis crystallinis distinctam, pro vario ignis gradu.

Arsenicum luteum fit ex eadem fuligine arsenicali cum sulphure vulgari sublimata, ita ut cum fuliginis libris centum, sulphuris vulgaris decem libræ misceantur. In massulas concrefcit luteas, sulphuris instar, densas, nitentes, non prorsus opacas, fragiles, non vero friabiles. Ab Auripigmento facile distinguitur, quod hoc in massulas aureas, nitentes, scissiles, Talci instar, facile friabiles compactum fit. Præterea Auripigmentum super prunas candentes accenditur, & flammam concipit; non item Arsenicum luteum.

Arsenicum rubrum fit ex eadem sulphuris & fuliginis mixtura, quæ cum exigua cujusdam mineralis cuprei, quod cupri spuma dicitur, portione una sublimatur. In massas Cinnabarinæ colore, densas, nitentes, seopacas, compingitur.

Cobaltum tostum, ex quo fuligo arsenicalis exhalata est, teritur & rursus calcinatur: contunditur iterum & calcinatur; quod toties reiteratur, donec perfecte calcinatum fuerit. Tunc in tenuissimum pulverem redactum cum duplo vel triplo silicum alborum tenuissime pulveratorum admiscetur, & aqua paululum humectatum in doliis coacervatur, in quibus intra breve temporis spatium in molem densam indurefcit, & Zaffera dicitur. Ea utuntur figuli, vitrarii, & encaustæ.

Ex Cobalti calcinati partibus duabus, cinerum clavellatorum parte una, & arenæ partibus tribus vel quatuor, simul fufis, massa producit vitrea, opaca, obscure cærulea quæ molarum ope in tenuissimum pollen cæruleum redigitur. Smaltum dicitur vel Encaustum cæruleum: pictoribus inservit, & mulieribus ad linteamina cum amylo præparanda.

Et hæc sunt Cobalti variaz præparandi rationes.

Arsenicum constat ex sale acido, substantia quadam mercuriali vel metallica, & exigua sulphuris portione. Sal acidus sapore corrosivo satis evincitur, & quod ejus portio aqua solvatur. Substantia metallica in Arsenico soluta, & recondita, manifesta fit, si smegma, sebum, oleum, aut quodcumque pingue Arsenico misceatur, & per retortam distilletur. Arsenicum, urgente igne in collum retortæ, Antimonii instar sublimabitur metallica forma indutum. Sulphurea portio adeo exigua est, ut super candentibus prunis non inflammetur, licet Cobaltum multum sulphuris contineat; sed ejus deflagratione, & calcinatione sulphur a partibus arsenicalibus segregatum fuit, & in auras fere totum evanuit. Solo tantum odore aliquid sulphuris in Arsenico inesse conjicitur.

Arsenicum summe volatile est, ita ut hujus mineralis frustulum in crucibulo prunis impositum, in fumum album promptissime resolvatur, nihil prorsus remanente. Cum cupro fufum vel stratificatum, & cæmentatum, illud argenteo colore tingit, illud quoque minus ductile efficit; unde hæc tinctura, quæ ceteroquin fugax est, inutilis fit.

Arseni-

Arsenicum potentissime corrodit, & inter valentiora toxica recensetur. Intus sumptum varia suscitatur symptomata, tum ceteris corrosivis venenis communia, ut anxietates circa præcordia, lypothymiam, cordis palpitationem, virium summam ac præcipitem dejectionem, mentis stuporem, & delirium, convulsivos membrorum motus, paralysem, ardorem, & erosionem faucium, sitim, febrem, vomitum, ventris tormina, sudores frigidos; tum huic veneno peculiariora, ut ventriculi non tam insignem erosionem, quam extenuationem quamdam; ita ut ejus membranæ folium Papaveris crassitie vix superare pluribus in locis videantur, licet intestina tenuia, erosa, & perforata repellantur: subitam corporis intumesceniam, & sphacelationem, & post mortem repentinam putredinem, præsertim in virorum genitalibus. Si vero mors non derepente subsequatur, oriuntur febres hecticæ, tabes, membrorum resolutio, tremor, nonnunquam mentis alienatio.

Quidam crystallum montanam pulveratam, & in alcohol redactam tamquam specificum Arsenici antidotum commendant; sed tutior mihi videtur larga, & frequens lactis, olei, & jurum pinguium potatio, dum venenum in primis viis adhuc continetur: si vero jam intra vasa irrepserit, tunc theriaca, orvietanum, lapis Bexoardicus, pulvis viperarum, radix Contrayervæ, cetera medicamenta alexiteria, & corroborantia, ac tandem diætæ lacteæ adhibenda sunt.

Licet Arsenicum præsentaneum sit hominum, & brutorum deleterium, a quibusdam tamen prædicatur ad febres intermittentes fugandas; sed quocumque modo præparetur, virtus ejus nociva minuitur tantum, non vero prorsus extinguitur: ex præsentaneo remedio lentum fit toxicum, cujus usum funesta fere semper symptomata subsequuntur. Arsenicum igitur pharmacum ipsa febre intermittente pejus censemus.

Ex tot decantatis Arsenici præparationibus, quæ apud auctores reperiuntur, unicam tantum utilem agnoscimus, quam ad externum usum hic proponimus: Magnes arsenicalis dicitur.

24. Antimonii crudi, Sulphuris flavi, & Arsenici crystallini ana ℥ij. Pulverata & mixta omnia cucurbitula vitrea excipiantur, & igne arenæ moderato colliquecant, Picis instar: tunc igne semoto refrigerata, in massam obscure rubram concresecunt. Servatur ad usum.

Externe tantum adhibetur hoc medicamentum; causticum est mite. Virus e centro ad circumferentiam attrahendi, instar Magnæ, & maturandi virtute præditum existimatur. Bubonibus venereis cum emplastro Diachylo magno adhibetur. Usurpatur in emplastro magnetico *Angeli Sale*, & commendatur ad bubones pestilenciales maturandos & rumpendos; virus pestilens ex imo attrahere creditur. Ad scrophulas etiam plurimum valet, eas aperit, mundificat, & consolidat, nullo alio adhibito unguento.

SECTIONE SEXTA

De Fossilibus Metallicis.

Fossilium Metallicorum nomine intelligimus corpora mineralia, quæ magnam habent cum veris metallis affinitatem. Ab iis tamen in eo discrepant, quod nec ductilia sint, nec malleabilia, sed frangibilia, friabilia aut fluida.

Horum quædam aliquam veri metalli portionem continent, ut Hæmatites, Smyris, Magnes, Manganesia, Lapis Calaminaris, quæ ferri mineræ sunt, Chalcitis in qua nonnihil cupri reconditum creditur. Quædam tandem fossilia metallica nullum ad metallum referri possunt, sed mineralia peculiaris naturæ ac indolis esse videntur, & metalla spuria aut semi-metalla a quibusdam nuncupantur, ut Stibium, Bismuthum seu Marchassita, Zinchum, & liquor metallicus qui a colore Hydrargyrum & Argentum vivum nuncupatur. Erit itaque

CAPUT PRIMUM

De Fossilibus Metallicis, quæ veri metalli partem aliquam continent,

ARTICULUS PRIMUS

De Hematite.

Lapis Hæmatites Offic. λίθος αἱματίνης Græcorum; Scedenegi, & Sadenegi Arabum; Gallice, *Pierre Hematite*. Substantia est metallica, ferruginea, dura, ponderosa, glebosa, colore obscure rubente, modo ferruginoso & nigrante, modo flavescente, sapore terreo adstringente, quæ fracta fibras instar ligni longas, tenues, & acum in modum acutas habet. A Græcis Hæmatites dictus fuit, vel quod sanguinei coloris sit, vel quod attritus cotibus aquariis succum fundat sanguineum, vel quod vi sanguinem sistendi polleat.

Plinius ex Sotaco quinque illius genera enumerat ratione regionum e quibus afferuntur, coloris vel duritiei inter se diversa. Nonnulli exteriori forma Hæmatitarum genera distinguunt. Modo enim hujus lapidis gleba superficiem habet angulosam sicut in Hispanico observatur; modo uvarum in modum concreta videtur, unde Hæmatites Botrytes nuncupatur, qualis in Hercynia Germaniæ sylva effoditur; nonnunquam intestinorum diversimode contortorum circumvolutiones, vel cerebri detecti exteriorem formam refert, cujus figura ab Aldrovando & Ferrante Imperato eleganter adumbratur.

In ferri fodinis, sæpius autem in propriis mineris Hæmatites invenitur. In quocumque autem loco nascatur, ibidem quoque saxa rubra & terra ejusdem coloris observantur. Natales quoque loci Magnetis Hæmatitem habent, & inter hos duos lapides maxima est affinitas, quippe qui ambo inter ferri mineras recensentur. Frequentes sunt hujus lapidis fodinæ in Germania, nonnullæ in agro Brixienfi & in Ilva insula, necnon in Gallæcia Hispaniæ provincia prope Compostellam. Hispanus præ ceteris commendatur. Optimus habetur qui per se durus est, æqualis, nulla sorde admixta, nullis venis intermediis.

Nec pro Hæmatite indiscriminatim usurpandus est lapis Hæmatitæ speciem colore referens, sed mollior, quo pictores & lignarii fabri utuntur, quique a quibusdam Hæmatites perperam dicitur; sed rectius Rubrica fabrilis, Gallice *Sanguine*, nuncupatur.

Hæmatites ferri quædam minera est, ex qua ferrum excoqui potest. In valle Joachimica Regni Bohemiæ hujus lapidis fodinæ sunt adeo divites, ut ex eo optimum ferrum conficiant, referente Agricola. Hæmatites ab acidis sicut fertum dissolvitur, & acido vitriolico in Vitriolum viride seu martiale convertitur. Si solarium radiorum foco supra carbonem exponatur, citissime in ferrum convertitur.

Dioscorides & Galenus Hæmatitem ad oculorum cicatrices & palpebrarum scabrities, seu asperitates quas *τραχώματα* vocant, cote tritum cum aqua simplici, vel Fœnugraci decocto aut ovi albumine commendant: eo quoque lacte mulieris diluto ad oculorum suffusiones utebantur.

Ab omni ævi Medicis Hæmatites tenuissime tritus a ℞i. ad ℞iij. in quovis vehiculo conveniente frequenter nec infelici successu usurpatus fuit in hæmorrhagiis quibuscumque, in cruenta expuitione & in ulcere pulmonum: ulcus enim exsiccatur & sanat. Præterea in albo mulierum fluore, in alvi fluxibus, necnon in cachexia & menstruorum suppressione tantum habet virtutis & efficacitatis, quantum in Croco Martis aperienteprehenditur.

Nec spernendæ sunt præparationes, quas Chymici ex lapide Hæmatite conficere solent, quales sunt ejus flores ammoniacales, spiritus urinosus, tinctura aperiens, liquor stypticus, spiritus acidus & crocus, quorum hæc est conficiendorum ratio.

24. Lapid. Hæmatitæ subtilissime triti ℥ij. Salis ammon. pulverati ℥ij. Exacte misceantur; committantur cucurbitæ fictili, cui alambis vitreus cum excipulo adaptetur; & instituatursublimatio igne nudo, successive gradus augendo. Sic ascendit primo spiritus ammoniacalis nonnulla flavedine tinctus; hunc subsequuntur flores citrini, deinde crocei. Tunc massa in cucurbita residua in retortam transfusa igne vehementi distilletur, & spiritus acidus spiritui acido salis non dissimilis prodibit. Quod in retorta superest, aeri humido exponatur; & resolvetur in liquorem stypticum præstantissimum, aurei coloris. Tandem residuum forti igne reverberii calcinetur, & obtinebitur Crocus Hæmatitæ iisdem donatus virtutibus, quas Crocus Martis adstringens possidet.

Ex floribus croceis supradictis, ope spiritus vini extrahitur tinctura aurei coloris, quam Chymiatorum nonnulli auri tincturæ longe anteponunt, & idcirco Elixir arboris vitæ dixerunt.

Spiritus volatilis ammoniacalis ex Hæmatite extractus, easdem cum salis ammoniaci spiritu volatili vires obtinet; præterea ob admixtas partiales particulas ad obstructions resolvendas magis convenit.

Flores quoque citrinum, & croceum colorem a tenuioribus, & magis volatilibus Hæmatitæ particulis martialibus, ope salis ammoniaci elevatis, mutantur. Crocei utpote majori harumce particularum copia referti, citrinis præferuntur: odorem suaveolentem exhalant, qualem Crocus emittit; unde a Paracello *Aroph* nuncupantur, hoc est Aroma Philosophorum. Potenter obstructions resolvunt, humores crassos ac viscidos non tantum incidunt, sed sæpius per secessum aut per urinæ vias educunt. Dosis a gran. iij. ad ℥j. quandoque si majori dosi exhibeantur, vomitum excitant. In mensium suppressione, in cachexiis & viscerum obstructionibus, & in febribus contumacibus, & quartanis, felici cum successu præscribuntur. Floribus martialibus præstantiores a quibusdam existimantur, ex eo quod in hac martis minera metallicæ partes rariores sint, earumque principia minus stricte coalescant, quam in ipso ferro; unde facilius a sale ammoniaco resolvuntur.

24. Flor. Hæmatitæ gr. xij. Croci & Myræ ana gr. xv. cum q. s. Extracti absynthii. Fiat bolus mane devorandus ad suppressâ menstrua provocanda.

24. Rad. Ari, Agarici albi ana ℥j. Gumm. Ammon. ℥ss. Flor. Hæmatitæ ℥j. Extracti Aloes, Cinnamomi Croci ana ℥ij. Syr. Fumar. q. s. M. Fiat opiata, cujus dosis a ℥j. ad ℥j. in viscerum obstructionibus, ictero, schirro, hydrope, & ceteris affectibus cachecticis.

24. Corticis Peruv. ℥j. Flor. Hæmatitæ ℥j. Syr. de Absinthio q. s. ad opiata mollis consistentiam, cujus dosis ad ℥j. quanta quoque hora reiteranda est in febribus quartanis & intermittentibus contumacibus.

In florum locum substitui potest eorum tinctura cum spiritu vini parata, quæ iisdem viribus pollet: insuper in hæmorrhagiis quibuscumque tutius exhibetur. A gutt. x. ad xxx. in vehiculo convenienti præscribitur.

Liquor stypticus post distillationem e massa residua per deliquium elicitor. Summæ est efficaciz ad hæmorrhagias quascumque sistendas, tum externe, tum interne exhibitus, a gutt. v. ad xx.

Quin etiam fluorem album, gonorrhæas, & alvi fluxus cruentes & non cruentes, præmissis præmittendis, sanat.

Tandem quicquid a Crocon Martis adstringente efficitur, illud idem a capite mortuo Hæmatitæ calcinato obtinetur.

Hæmatites usurpatur in pulvere dysenterico *D. Charas*, pulvere contra hæmorrhagiam, emplastro ad herniam, & emplastro Styptico *Ejusdem*.

ARTICULUS SECUNDUS

De Smyride, Magnete, Magnesia, & Lapide Petracorio.

Smyris & Smerillus Officinar. *Σμύρις* Dioscoridis: Smergium Serapionis: Sambadegi Arabum: Gallice, *Emeril*. Substantia est metallica, ferruginea, ponderosa, colore ad nigredinem tendente, adeo dura, ut ea gemmarum ad gemmas scalpendas, & fabri ferrarii ad ferrea chalybeataque opera expolienda utantur.

Triplex est Smyris, vulgaris nempe qui nigricans & valde usitatus, in mineris ferreis sæpius foditur: in Britannia insula Sarnia vulgo *Garnesey* dicta, uberrime provenit, necnon in Ilva Hetruriae insula reperitur. Alter durus est, æqualis, subruher, Hæmatitem vel Rubricam colore referens, licet manus non inficiat: unde a nonnullis inter Hæmatitæ genera recensetur. Tertius vero ex rubro nigricans & venulis aureis distinctus, in mineris aureis Peruvianis colligitur, & revera nonnihil auri continet. Chymici auri mineram esse, vel potius aurum imperfectum & immaturum opinantur; quapropter hunc lapidem multi faciunt. Ex eo, spiritus salis ope, tincturam extrahunt, qua Mercurium quasi in instanti figunt, huncque fixatum Mercurium Præcipitati miraculose nomine insigniunt; quod eo mediante, Chrysopœjam obtineri posse sibi animo fingant.

Smyris a Dioscoride & Galeno ad dentifricium commendatur, sed dentes minis erodit ac sensim deterit. Nullius nunc est usus in Medicina.

Magnes Offic. *Ἡρακλεὺς λίθος* & *Ἡρακλεώτης*, lapis Heraclius ab Heraclea Lydiæ urbe dicitur; *Λυδία λίθος*, lapis Lydius a Lydia provincia, in qua effodiebatur; *Μαγνήτις* & *Μαγνήτις λίθος*, lapis Magneticus a Magnesia ejusdem Lydiæ urbe; *Σιδερίτης*, ex eo quod ferrum trahat; Magnathis Avicennæ: Calamita Rhasis, & Italorum: Gallice *Aiman*. Est substantia fossilis, ferruginea, densa, nigricans, subcærulea, aut subrufa, ferrum, aut alium Magnetem ad se trahens vel rejiciens, quæque, si libere moveri possit, polos suos ad mundi cardines dirigit.

Magnes lapis ferrum trahens a Magnete Theophrasti distinguendus est. *Μαγνήτις* enim Theophrasti argentum colore & nitore mentiebatur; minime durus erat, sed facile in vasculâ tornabatur, nec ferrum trahebat. Sic dictus quoque fuit a Magnesia patria. Nec etiam Magnes qui, ut jam diximus, lapis Lydius dictus fuit, indiscriminatum usurpandus est pro illo Lydio lapide, quem Corticulam appellant, vulgo *Pierre de touche*, quo aurum & argentum probatur: longe enim inter se differunt, licet a communi patria commune nomen acceperint. Quidam ex Græcis veteribus vim ferrum repellendi in Magnete deprehenderunt; nec eandem esse Magnetis speciem arbitrati, duas hujus lapidis species constituere: unam nempe quæ ferrum trahebat, quam Magnetem dixere; alteram quæ ferrum propellebat, quam Theamedem nuncupaverunt.

Magnes variis in locis reperitur & plerumque in fodinis ferri, in Arvernia Gallia provincia, in Cantabria Hispaniæ, in Italia ad montes Viterbi, & in Ilva insula, in Germania prope vallem Joachimicam, Sneeburgum, Svartzburgum, &c. in insulis Britannicis, in Norvegia; sed præstantissimus est Indicus & Æthiopicus.

Hic lapis ferri quædam minera est: in quibusdam Germaniæ locis in optimum ferrum excoquitur, & radiis solaribus in foco vitreae lentis majoris coadunatis expositus ferri indicia exhibet.

Mirabiles sunt Magnetis virtutes, tum in ferro attrahendo vel repellendo, tum in semetipso, dum liber est, ad certas mundi plagas convertendo, tum etiam in eo quod easdem vires ferro communicet; de quibus effectibus eorumque causis fuscè tractant Philosophi.

Internus Magnetis usus in Medicina nullus est: licet Galenus, libro de simplicium Medicamentorum facultatibus, eandem in illo ac in Hæmatite vires agnoscat; & libro de simplicium Medicina, purgativam ejus vim, præsertim in hydrope ad humores aqueos edu-

educendos, commendaverit; necnon etiam Dioscorides illum trium obolorum pondere ad crassos & melancholicos humores evacuandos proposuerit. Quidam in Magnete vim deleteriam inesse asserunt, ceteris dissentientibus. Verum hanc venenatam qualitatem forte de altera Magnetis specie argentea, quæ mihi lythargyri nativi species videtur, potius intelligendam censeo, quam de Magnete ferrum trahente.

Ad Magnetem quidam referunt lapidem album, quem Calamitam albam seu Magnetem carneum Itali vocant; quia ut ille ferrum, ita hunc ad se trahere carnem putant.

Lapis est albus, maculis nigris inspersus, qui linguæ admotus tenaciter ei adhærescit: cujusdam margæ saxatilis species est, quæ cum Magnete nonnunquam in fodinis reperitur. Miræ prorsus virtutes præsertim ad amatoria ipsi tribuuntur, sed prorsus futiles ac superstitiosæ.

Magnes externe exsiccatur, adstringit & consolidat. In emplastri Manus Dei dicti, emplastri nigri, emplastri divini, emplastri styptici, *D. Chavaz*, compositione usurpatur.

MAGNESIA & Manganesia vitrarium: sapo vitri, *D. Merret*: vulgo *Manganese*. Substantia est fossilis, metallica, ferruginosa, Antimonium minerale colore & nitore referens, friabilis. Duæ Magnetis species a Petro Pomèt, in *universali Medicamentorum simplicium historia*, constituuntur: cineracea una, rarior & parum usitata; nigra altera, communis & usitatissima.

Ad vitri confectionem aut purgationem a vitrariis usurpari solet. Si enim modicum ejus vitro admisceatur, illud ab alienis coloribus, viridi nempe vel cæruleo purgat, & clarius reddit: unde a Christophoro Merret, in *doctissimis ejus Commentariis in Antonii Nery artem Vitrariam*, sapo vitri dicitur. Si vero majori copia cum vitro permisceatur, illud purpureo colore tingit. Eo quoque figuli utuntur ad figulina vasa nigro colore inficienda haud aliter atque Zaffera ad cæruleum. Idem Merret optimam dicit eam quæ micantibus scintillis caret, dura est, gravis, subnigra, aut quæ in pulverem redacta atrum plumbi colorem reddit.

Foditur in Germania, in Italia, in montibus Viterbi, in Pedemontio, in Angliacirca Mendippi colles, celeberrimo ob plumbi mineras in Comitatu Smersetensi loco. Ubi cumque fossiores metallici, inquit Merretus, eam inveniunt, firmiter concludunt subesse plumbi mineram. Numquid plumbi contineat, adhuc incertum est. In Medicina nullus est usus.

LAPIS PETRACORIUS, *Petri Pomèt*, vulgo *Perigueux*, substantia est fossilis, ferruginea, nigra, dura, gravis. Nonnihil ferri continere videtur. In Delphinatus montibus effoditur. Encaustæ & figuli ad opera sua pingenda eo utuntur. Ad usum medicum non adhibetur.

ARTICULUS TERTIUS

De Cadmia, Lapide calaminari, Tutbia, Pompholyge, & Spodio.

CADMIA vox est quæ variis rebus imposita fuit. Dioscorides *Καδμια* nominat recrementa quædam ærea, quæ ex ære in fornacibus candente oritur. Galenus hac voce duplicem substantiam designat: unam quæ sit ex ære, eandemque cum Cadmia *Dioscoridis*; alteram nativam e Cypro insula oriundam, quam *καδμια* lapidosam dicit. Plinius eandem Cadmiam ex ære factitiam cum Dioscoride & Galeno agnoscit; sed insuper alteram recenset nativam, quam *Ærolam* nominat, ex eo quod æris minera sit, ex qua cuprum excoquatur. Eadem est fortasse cum Cadmia lapidosa *Galeni*.

Metallurgi Cadmiam dixerunt Lapidem calaminarem, quo ad aurichalcum ex ære conficiendum utuntur. Tandem Germani Cadmiæ nomen Cobalto tribuere. Eam ob rem Agricola cum recentioribus triplicem Cadmiæ speciem constituit; metallicam unam, fossililem alteram, tertiam fornaceam: quam divisionem retinebimus.

CADMIA metallica est igitur corpus fossile, quod æris, vel argenti, vel utriusque nonnihil continet; & duplex est.

Prima, CADMIA nativa, Cypria, *Καδμία νιθώδης*, *Galen*: Lapis ærosus, *Plin*: Substantia fossilis est, seu potius quadam cupri minera, ex qua Plinius narrat cuprum fusione extrahi variis in Asiæ & Italiæ locis. Eadem est fortasse quam Galenus in Cyprio reperisse narrat, licet tamen non dixerit cuprum ex ea confici posse. Hodie nobis ignota est, aut saltem cum ceteris cupri mineris confunditur.

Secunda, CADMIA metallica, *Agricola*: Cobaltum, *Germanorum*. Fossile est metallicum, ex quo Arsenicum, Zaffera & Encaustum cæruleum arte eliciuntur, de quo jam supra egimus.

CADMIA fossilis, *Agricola*: Cadmia lapidosa, *Schroderi*: Lapis calaminaris, *Off*. Substantia est fossilis, mediæ consistentiæ inter lapidem & terram, colore diverso, modo cinereo seu albo pallente, modo subluteo, modo ex nigro rubente. Hæc sphæruleis ferrugineis granorum Piperis figura & crassitie tota conspersa est, & venulis albis distincta. Uberrime foditur in agro Bituricensi, & apud Andegaveses prope Salmurium. Illa vero in Germania & præsertim in agro Aquilgransenfi reperitur.

Lapis calaminaris ferri minera mihi videtur esse, cum pro majore sui parte a Magnete attrahatur.

Hæc Cadmia veteribus Græcis ignota fuisse videtur; saltem ad usum medicum non adhibebatur, cum a Dioscoride & Galeno nulla ejus facta fuerit mentio. Hodie a Medicis nonnunquam præscribitur, ad ulcera humida exsiccanda & sananda, ad infantum excoriationes percurandas, vel sub pulveris tenuissimi forma, vel unguentis admixta.

Usurpatur in unguento ophtalmico *Renodei*, in unguento desiccativo rubro *D. Charas*, in emplastro Manus Dei dicto, & in emplastro styptico *Ejusdem*.

Maxima Lapidis calaminaris copia Aurichalci confectioni impenditur, cujus duplicem conficiendi rationem sic exponit *Agricola*.

Parva æris optimi fragmenta, & Cadmiæ fossilis ustæ & molitæ farinam seu pollinem, artifices alternatim imponunt in ollas, quarum singulæ libras circiter quinquaginta capiunt. Sunt qui ad æs & Cadmiam adjiciunt vitrum, ut illud facilius liquecat. Quidam etiam in Cadmiæ fossilis locum Cadmiam fornacum substituunt. Ollas autem sic ære & Cadmia repletas in fornaces concameratas demittunt, in ferrea bacilla quæ in cujusque fornacis fere medio sunt; ignisque accenditur in brevibus quibusdam quasi cuniculis infra dispositis. Cuique vero fornaci, parte suprema, rotundum foramen est & saxeam operculum, quo moderantur ignem. Itaque cum hæc ad horas octo vel novem simul in vehementi igne cocta & liquefacta fuerint, æs quamquam auri colore nondum videatur tinctum, tamen in Aurichalcum mutatum multo gravius factum est. Ollas, postquam idipsum fuerit refrigeratum, ex fornace eximunt; & Aurichalcum favillæ modo candicans, & pumicis instar cavernulis refertum, denuo liquatum infundunt in receptaculum, quod est inter duas latas crustas saxeas medium. Crustæ enim sic committuntur, ut ex Aurichalco, cui jam auri color & splendor est, laminæ crassæ vel tenues effici possint, quas postea incudi impositas & malleo percussas perficiunt.

Alia autem ratione sic præparatur. Catinum sumunt in quo argentum liquari solet, ejusque exteriorem partem oblinunt argilla cum quâ mixta sit farri squama, interiorem vero melle mundissimo. Similiter tennes æris bracteolas circiter digitum latas oblinunt melle, eisque inspergunt pulverem subtilissimum, qui fit ex Cadmiæ fossilis, Tartari crudi, carbonum Tiliæ æquis portionibus, easque in catinum injiciunt: hunc tegunt operculo fictili, & argilla supradicta circumobliniunt. Operculo foramen est, in quod immittitur stylus, quo liquefactum æs commovetur. Catinus imponitur in fornacem talem quali utuntur monetarii fabri. Cum igitur Cadmia commiscetur cum ære, primo emittitur ruber fumus, deinde partim ruber, partim cæruleus, postremo luteus, qui significat mixtionem esse factam; atque tum catinus e fornace eximitur, & ex aureo fulgore splendens reperitur.

Hæc in operatione cuprum ferre tertiam, vel ad minimum quartam sui partem Cadmiæ retinet, nec ideo minus ductile est; imo in filum tenuissimum & in laminas, foliolave subtilissima deduci potest.

CADMIA fornacum, seu factitia, duplex est: Cadmia factitia Veterum, & Cadmia factitia Recentiorum, seu Tuthia Officinarum.

Dioscorides, Galenus & Plinius per Cadmiam factitiam nihil aliud intellexerunt præter recrementum, quod ex æris minera, dum in cuprum funditur, folium statu avolat, & fornacis parietibus camerisque adhæret; cujus variaz sunt species pro diversitate ejus concretionis figuris, pro ejus tenuitate vel crassitie, & colorum varietate.

Tenuissima, inquit Plinius, in ipso fornacum ore, qua flammæ eructantur, appellata *Kæniis* fumosa, & nimia levitate similis favillæ. Interior optima, cameris dependens, & ab eo argumeto *Botrytis*, hoc, est, racemosa, cognominata: ponderosior hæc prior, levior porro secuturis; duo ejus colores: deterior cinereus, puniceus melior; friabilis, oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacum, quæ propter gravitatem ad cameras pervenire non potuit: hæc dicitur *πλακίτις*, & a Dioscoride *πλάκας* quasi crustosa, & ipsa ab argumeto; crusta verius quam pumex, intus varia, ad ploras utilior & ad cicatrices delendas. Fluunt ex ea duo alia genera: *Ορυκτίς*, extra pene cærulea, intus Onychitæ maculis similis: *Οσρακίτις*, tota nigra & e ceteris sordidissima, vulneribus maxime utilis. Omnis autem Cadmia in Cypri fornacibus optima. Idem auctor narrat Cadmiam fieri quoque in argenti fornacibus candidiorem ac minus ponderosam, sed nequaquam comparandam ærariz. Quin etiam ex Pyrite quodam lapide Cadmiam fieri scribit Galenus.

Verum hæc omnes Cadmiæ species nunc in officinis ignotæ sunt. Nec Arabes eas norunt; immo parum solliciti de substantiis quæ sub Cadmiæ nomine a Dioscoride, Galeno & Plinio descriptæ fuerant, & quæ in Cypri tantum officinis fusoriis reperiri poterant, eadem nomina aliis rebus assignavere: unde orta est confusio multa. Quandoquidem Arabes Climia dixerunt recrementum quoddamque metallicum, non solum Cadmiam veterum, ex ære aut Pyrite confectam, sed & Lithargyron auri & argenti: & Avicenna Climia auri seu Lithargyri auri notas cum Cadmiæ veræ notis a Dioscoride recensitis confundit, ut observavit doctiss. Salmasius: quin etiam ejusdem Cadmiæ descriptionem a Dioscoride traditam Lithargyro argenteo assignat.

Cadmia Recentiorum. Cadmia fornacum *Agricolæ*. Tuthia vulgaris *Offic.* non cupri, sed Aurichalci recrementum est; seu potius est recrementum Lapidis calaminaris cum cupro fusi, cum veterum Cadmia ex solo cupro oriebatur. Tuthia itaque officinarum est Lapis calaminaris ex ære fuso sublimatus ad superiorem fornacis partem, ubi ad ferreas kallas concrevit in crustam densam, quæ postea excutitur in frustula semitubulata, arborum corticibus similia, sonora, intus levia, sublutea, externe graaulis admodum minutis conspersa, colore cinereo aliquantum ad cæruleum vergente.

Eadem est fortasse hæc Tuthia nostra cum Tuthia Arabum, cum Serapio Tuthiæ genus describat, quæ fit & colligitur in fornacibus in quibus æs citrinatur: nisi Tuthiæ nomine Lapidem ipsum calaminarem intelligant; de quibus in eorum libris non satis liquet.

Tuthia inter ophtalmica remedia præstantiora recensetur; abstergit enim, & exsiccat sine morfu. Unde in ulceribus corneæ adnatæ & palpebrarum feliciter præscribitur, in oculorum pruritu, in ophtalmiis inveteratis, & ad lacrymantes vel fistulosos oculos sistendos.

Tuthia raro adhibetur nisi præparata. Hæc autem præparatio fit, igniando & extinguendo ter quaterve in aqua Rosarum, levigandoque supra marmor secundum artem.

℞. Tuthiæ præparatæ ℥ss. aquar. Pilosellæ, Rosar. & Euphrasiz ana ℥j. Misc. Fiat collyrium. Vel

℞. Aloes Soccotrin. & Tuth. PP. ana ℥vj. Sacchar. albi ℥j. aq. Rosar. & vini albi non acidi ana ℥vj. Infundantur in ampulla vitrea bene clausa ad solem per 40 dies. Hujus aquæ non colatæ instillantur guttæ aliquot in oculum. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ ℥j. Butyri recentis ℥iij. Misc. Fiat unguentum, cujus tantillum ad oculorum angulos & palpebrarum oras adhibeatur.

Usurpatur in unguento ophtalmico *D. Charas*.

Pompholyx & Spodos, vel Spodium *Dioscoridis* & *Galenii* in officinis nunc ignota sunt. Dioscorides & Galenus narrant Pompholygen duplici ratione confici posse: vel sit ex æris materia in fornacibus fusa, cujus favilla in candidissimum & levissimum pollinem concrevit; vel conficitur ex Cadmia sola eximie foliis proflata.

Pompholygos duo genera constituit Dioscorides: unum ad æris colorem vergens, subpingue; alterum candidissimum, summamque levitatem nactum.

Candida Pompholyx fit, inquit Dioscorides, quoties in perficiendo are, fabri præstantiorem facere volentes, detritam Cadmiam cumulatus insperferunt; (sive hanc Cadmiam auctor intelligat novam mineram, sive factitiam Cadmiam, nempe metalli fuliginem:) nam tenuissima favilla quæ copiose effertur, in Pompholygen coit. At vero conficiebatur quoque ex sola Cadmia in fornacibus combusta, nempe minutis Cadmiæ fragmentis in ignem coniectis qui ante ærarium jacebat sollem. Egesta enim suffitu tenuis materiæ pars & levis, camera ad hoc parata excipitur. At vero quod reflectens in pavimentum recidebat, Spodos est seu Spodium. Nigrescit & plerumque ponderosus est, terra & spurcitie in acervatione refertum. Et revera erat quasi purgamentum quoddam, quod ab ærarium officinarum pavimenti & fornacibus everritur; unde Spodos Pompholyge longe deterior censebatur.

Hæ substantiæ in ærariis officinis quarendræ forent, ubi æris Cyprii vel rubri minera copiose funditur. Nunc vero non amplius ad nos devehuntur.

Pompholyx *Off.* Nihil album *Quorundam*. Flos est seu fuligo alba; tenuis, Lapidis calaminaris cum ære fusi, fornacis testudini & crucibulorum operculis adhærens. Munda eligitur, nullis sordibus inquinata.

Eisdem virtutibus cum Tuthia pollet. Exsiccat sine morfu, & leviter adstringit, corrodentem humorum acrimoniam absorbet, ac mitigat; unde etiam refrigerare dicitur. Ad ulcera vetustiora, cancrofa & maligna exsiccanda feliciter adhibetur; necnon etiam ad oculorum fluxiones sanandas efficacissima est. Ex ea paratur unguentum Diapompholygos.

Spodos & Spodium Græcorum quid sit ex supradictis patet, nempe cinis vel potius flos metallicus impurus qui in officinis ærariis colligebatur. A Pompholyge parum discrepat. Plinius tamen ejus plura genera constituit: Spodon nempe ærariam, quæ præstantissima est; argentariam, quam Laurisim vocari dicit a Lauro Atticæ monte, in quo argenti erant fodinæ; aurariam, quæ in auri purgatione colligitur; & plumbariam, quam post Cypriam ærariam commendat Dioscorides.

Spodium Græcorum intus nocivum erat; quapropter externe tantum adhibebatur.

Arabes præter hæc Spodii metallici genera; spodii nomine, quod cinerem significat, abutentes, alia adhuc constituere aut substituere; cineres nempe plantarum, vel animalium quorundam. Hæc succedanea a Græcis Antispoda vocata fuerunt.

Quædam a Dioscoride referuntur, ut folia Myrti cum floribus & bacis imbutis calcinata & lota, Oleastri folia, Taurinum gluten, lana succida & aspera picæ aut melle irrigata & combusta, & cetera hujuscemodi.

Avicenna *Tabaxir* nomine designat cinerem radicum Cannarum exustarum; quam vocem *Tabaxir* interpretes Spodium verterunt. Verum & illud Spodium quod ex Orientalibus regionibus parce quidem afferebatur, Sacchari adhuc impuri & nondum defœcati speciem fuisse arbitramur; & a doctissimo Salmasio *tractatu de Saccharo* validis argumentis probatur. Unde non mirum si ab Arabibus, & illis qui eos secuti sunt, Spodium ad usum internum cum tot encomiis adhibitum fuerit. Colore nempe cinereo decepti fuerant Arabes mercatorum relationibus, qui hunc pulverem cineraceum ex arundinibus extractum esse referebant; & ideo arundinum cinerem esse existimaverunt: hodie vero in officinis pharmaceuticis Eburustum pro Spodio accipiendi invaluit consuetudo.

ARTICULUS QUARTUS

De Calcitide, Misy, Sory, & Melanteria.

Calcitis, Misy & Sory corpora fossilia sunt inter se origine & viribus conjunctissima, quæ potissimum in Cypriis fodinis in montibus Solorum reperiuntur. Gale-nus, *lib. de simplicium Medicamentorum facultatibus*, narrat se his in fodinis vidisse quasdam in longissimum porrectas veluti zonas, alias super alias numero tres: quarum infima erat ipsius Soreos, super quam altera erat Chalciteos, suprema Misyos.

Præterea idem Galenus observat Chalcitin per tempus in Myfi transmutari. Frustum enim Chalciteos quod ipse in Cypriis fodinis collegerat, post annos circiter triginta in Misy quoad extimam superficiem conversum reperit, dum quod in medio erat, perfecta erat Chalcitis nullam dum alterationem experta. At vero ex levi quadam mutatione quam in Sory, quod ab eodem tempore servabat, deprehendit, id ipsum forte longe tempore in Chalcitin mutari posse suspicatur.

Chalcitis Græcorum Σαλπίς *Dioscoridis*. Est substantia fossilis, æri similis, friabilis, nec lapidosa, intercurrentibus oblongis venis splendentibusque, Misy tenuior, Sory vero crassior, quæ igne sanguineum vel miniatum colorem contrahit.

Misy Græcorum: Μίση *Dioscoridis*. Est substantia fossilis, lutea, aureisque scintillis, dum frangitur, splendens, nata super Chalcitin, & ex Chalciti, non secus ac ærugo nascitur super æs & ex ære. Efflorescentia Chalciteos esse videtur.

Sory Græcorum: Σόρυ *Dioscoridis*. Substantia est fossilis, crassior & magis compacta quam Chalcitis & Misy; fricata, scintillas Miseos emittens, spongiosa, seu in multa foramina dehiscens, subpinguis, colore nigricante, sapore adstringente nauseabundo, & odore gravi summeque virulento.

Hæc descriptio satis apte convenit fossili cuidam substantiæ causticæ, quam Turcicæ mulieres ad cutem pilis denudandam adhibere solent, & *Rusma* nuncupant. Unde facile crederem illud Rusma idem esse cum Sory Græcorum.

Rusma, referente Bellonio, fossile est ferri excremento simile, sed levius, nigrum, adustumque quidpiam referens. Ejus fodinam in Galatia seu Gallogræcia, haud procul ab oppido Conteio, nunc Cüte dicto, invisit. Ea est ejus utendi ratio,

Rusmati in tenuissimum pollinem confuso Calcis vivæ dimidiam partem adjiciunt, unaque in fictili vase aqua macerari sinunt. Fœminæ balnea ingressuræ, partes quas glabras efficere cupiunt, eo inungunt, atque inhzere sinunt, quanto tempore ad coquendum ovum requiritur, deinde explorant an pili decendant: tunc parte abluta aqua calida & cum pasta, pilos lotionem auferunt. Idem cum Auripigmento & Calce viva Barbitonfores nostri hodie efficiunt.

Melanteria Græcorum: Μελαντηρία *Dioscoridis*. Duplicis originis proditur a Dioscoride: quædam in faucibus concolorum, e quibus æs eruitur, salis modo concrevit; alia vero in eorum locorum superficie, quæ terrena est. Præstat quæ sulphuris colorem trahit, levis, pura, æqualis, & quæ contactu aquæ confestim nigrescit.

Hæc fossilia hodie in officinis pharmaceuticis rarissime reperiuntur; & sane in Cyprio, in Asia minori, vel in Ægypto quærenda forent.

Adurunt, & escharas efficiunt, nonnihil quoque adstringunt.

Sola Chalcitis nunc usurpatur in Theriacæ *Andromachi senioris* compositione: verum cum in officinis rarissime occurrat, Vitriolum ad rubedinem calcinatum, seu Colcothar, ei substituere solent.

CAPUT SECUNDUM

De Fossilibus Metallicis, quæ sunt peculiaris naturæ, & metalla spuria, vel semi-metalla a quibusdam dicuntur.

ARTICULUS PRIMUS

De Stibio seu Antimonio.

STibium & Antimonium, *Offic. sibi, Dioscoridis: πτανόβαλλον, λίπας, γαμιν-
κσιον, ὀμυκτὸ γράφος* Græcorum quorundam: forte ἀνέβασιν Hippocratis: Lapis spu-
mæ candidæ nitentisque, non tamen translucentis *Plinii: Aitmad, seu Atemed Ara-
bum.* Est substantia metallica, solida, ponderosa, fragilis, plumbeo colore, cum strillis
longis splendentibus, igne fusilis, non vero ductilis.

Diversæ sunt Stibii nativi species. Aliud enim effoditur ferro polito vel plumbo simi-
le, sed friabile, & saxo aut lapidi candido aut crystallino intermixtum. Aliud ex te-
nuibus lineis splendentibus, quasi aciculis nunc ordinatim, nunc indiscriminatim disposi-
tis coacervatum, quod mas. Aliud ex lamellis latioribus & splendentibus compositum,
quod femina a Plinio dicitur. Aliud congeries est virgularum tenuium plumbei coloris
ex lapide tenero, candido nascentium, quod facillime sulphuris instar igne liquecit, ob
maximam sulphuris copiam; quale in Comitatu sanctæ Floræ prope Massam & Selve-
nam agri Romani oppida eruitur. Aliud maculis subcroceis vel subrubris hinc inde di-
stinguitur, quale in Hungariæ aurifodinis reperitur. Quod quidem Chymistæ multi fa-
ciunt propter sulphur quoddam aureum, quo illud Antimonium turgere sibi fingunt.
Vel in propria minera reperitur; vel, & quidem sæpius, cum ceteris metallis admix-
tum: unde Ἀντιμόνιον seu *Antimonion*; quasi nunquam solum seu absque alterius metalli
consortio reperiretur.

Antimonii minere ubique occurrunt: in Gallia vero plures sunt, ac fecundæ ejus
fodinæ apud Arvernos, Pictones, & Armoricos.

Antimonii glebæ cum lapidosa materia permixtæ e terra eruantur, a qua metallum
seu minerale sic separari solet. Gleba antimonialis in frusta mediocria contrita ollæ im-
ponitur aliquot foraminibus in fundo pertusæ, juris erisicium operculo cum luto accura-
te clauditur. Huic subtrus accommodatur aliud vas fictile coniforme: & igne vasi supe-
riori admoto, Antimonium liquatur, & per foramina in vas inferius fluit, scoriis in
superiore vase remanentibus.

Vana est Stibii distinctio in marem, & feminam, cum in metallis nullus sexus di-
stinguatur. Rectius dividitur in fossile seu nativum, & fustum. Fossile illud est, quod
ignem nondum expertum fuit, & cum terra vel lapidea sublapia permixtum est; fu-
sum vero illud est quod in massas pyramidales fustum, & a lapideis recrementis purga-
tum nobis advehitur. Prebatur durum, grave, coloris plumbei, cum strillis radiatim dis-
positis ac splendentibus ad instar ferri politi. Nec pro usu medico Hungaricum Galli-
co præstat. Repudiatur illud quod totum pene ex scoriis compingitur.

Antimonium Gallicum constat ex partibus fere æqualibus sulphuris inflammabilis com-
muni similis, & substantiæ regulinæ. Sulphur in Antimonio patet ex odore, & flamma
cærulea quam dum calcinatur, emittit; quæ quidem non percipitur, nisi in obscuro lo-
co calcinatio peragatur. Præterea cum Nitro in crucibulum candens projectum, fulgu-
rat eodem plane modo ac sulphur. Si Antimonium cum Mercurio sublimato corrosivo
distilletur, Cinnabaris Antimonii paratur, nempe ex sulphure Antimonii, & Mercurio
sublimati corrosivi. Tandem sulphur ex Antimonio educitur, si Antimonium cum calcis
vivæ aut cinerum clavellatorum quadruplo igne fustum in aqua communi ebulliat: sul-
phur

phur enim Antimonii, mediantibus alcalinis salibus, aqua solutum, aceti vel alterius acidi ope præcipitatur.

Substantia regulina fusilis est, non vero ductilis, splendens ferri politæ ad instar, & ex laminis latoribus constare videtur; quæ, cum regulus rite funditur, ac refrigeratur, radiatim ita disponuntur, ut in ejus superficie stellæ figuram exhibeant.

Regulina hæc materies, si levi calcinatione a sulphure omnino fere liberetur, in calcem cineream vitrescibilem convertitur, quæ deinde igne vehementiori fusa in vitrum hyacinthinum concrevit. Si huic vitro fuso sulphurea vel inflammabilis quædam substantia affundatur, statim pristinam reguli formam priscumque splendorem recuperat.

Ob uberiorem sulphuris copiam, qua turget Antimonium, ex eo liquor acidus a spiritu sulphuris vulgari non discrepans extrahi potest. Unde liquet Antimonium constare ex acido sulphureo seu vitriolico, ex substantia bituminosa, qualis est sulphure vulgari extrahitur, & ex vitrescibili terra metallica.

Regulus Antimonii ab Aqua regia dissolvitur, ab aliis acidis vero calcinatur tantum. Antimonium omnia metalla, vel etiam argentum, excepto tantum auro, fusione dissolvit ac destruit. Unde a Chymicis Lupus vorax dicitur, vel etiam Saturnus, qui filios suos comedit, Plumbum sapientum, Magnesia Saturnina. Dicitur quoque Lavacrum solis, ex eo quod aurum ceteris metallis commixtum, & cum Antimonio fustum, ab iis expurgetur, & inde magis rutilans puriusque emergat. Sulphur solare, sed immaturum, in Antimonio contineri vulgo existimatur: unde Solis leprosi, vel Entis primi solaris nominata obtinuit. Verum sulphur metallicum a sulphureo principio, quod in regno animali aut vegetabili observatur, non discrepare alibi demonstravimus.

Apud veteres Stibium fucus fuit usitatissimus præsertim ad oculorum cilia nigro colore pingenda. Sic in sacris Codicibus *Reg. lib. 4. cap. 9.* legitur impiam Reginam Jezabel, cum Regis Jehu iram vellet demulcere, sibi oculos Stibio depinxisse. In iisdem libris a Prophetis notantur mulieres, quæ Stibio oculos circumliniebant. Eam ob rem, quia ad formæ lenocinium Stibium usurpabatur, γυναικείον Græcis dicebatur, & πλατύς ὄφθαλμος quod oculos mulierum dilatare videbatur. Stibium adstringit, inquit Dioscorides, meatus obstruit, refrigerat, excrescentias in carne cohibet, ulcera ad cicatricem perducit, sanguinem sistit, sordes, & ulcera oculorum expurgat. Galenus vim exsiccantem, & adstringentem in eo agnoscit; & ideo medicinis ocularibus, quæ collyria sicca dicebantur, commiseri narrat. Ab antiquis comburebatur, & lacte muliebri vel vino extinctum conterebatur, aqua pluvia admixta, ac tandem in pastillos efformabatur forte quadratæ figuræ: unde ab Hippocrate tetragonum pharmacum nuncupatum fuit. Ejus vis emetica ipsis ignota fuisse videtur, aut saltem illud medicamen rarissime ad purgandum usurpabatur, cum inter tot auctores solus Dioscorides unica tantum vice mentionem faciat in compositione cujusdam medicaminis purgantis ex Elaterio, Sale, & Stibio; ubi tamen Stibium minus adjectum fuisse videtur ad cathartica augendam, quam ad medicamen Stibii colore tingendum.

Stibii vis cathartica præsertim invaluit sæculo circiter duodecimo, quo Monachus quidam ordinis S. Benedicti, natione Germanus, nomine Basilius Valentinus, librum edidit sub titulo *Carrus triumphalis Antimonii*, in quo Antimonii vires ad innumeros fere morbos miris laudibus effert. Sæculo tandem decimo-quinto Paracelsus Valentini opinionem secutus, Antimonii famam longius latiusque fudit: nihilominus tamen de Stibii qualitate salutare vel deleteria Medici diu, & acriter inter se contenderunt. Hodie tandem fere omnes de salutaribus ejus dotibus conveniunt, & duplicem in eo virtutem pro diversis ejus preparationibus agnoscunt; emeticam unam, diaphoreticam alteram. Quæcumque enim medicamenta ex Antimonio parari possunt fere innumera, vel purgantia sunt per superiora, & inferiora, vel diaphoretica sunt, & sudorifera.

Antimonii, ut vocant, crudi, seu non preparati, rarior est usus in Medicina, licet nulla ei vis insit noxia; cum ad drachmam unam aut alteram absque ulla nausea intus exhiberi possit. Sæpe etiam in pituitosis sudoriferis & exsiccantibus decoquitur, quibus nul-

la vis emetica vel quocumque modo noxia impertitur. Illa tamen Antimonii decoctio prorsus inutilis est; aqua enim coctione, vel diuturniore, nihil de Stibio dissolvit aut retinet.

Constat igitur, Stibium per se innoxium esse, neque vomitum excitare, nisi quodam modo præparetur, aut nisi ab acida colluvie in ventriculo delitescente vis ejus emetica evolvatur. Antimonium crudum intus sumptum a ℥i. ad ℥ij. viscidam humorum crasim dissolvit, & attenuat, obstructions aperit, & tanquam tutum remedium ad cutaneos affectus, ad tabem, & epilepsiam a quibusdam prædicatur. Ad bruta pinguefacienda plurimum valet. Ad usus externos etiam commendatur Antimonium crudum ad ulcera exciccanda, ad scabiem, & effectus cutaneos sanandos in unguentis permixtum: in emplastris ad tumores resolvendos, collyrisque utiliter admiscetur ad curandos oculorum inflammationes.

Magis usitata medicamenta e Stibio præparata, sunt Hepar Antimonii, Crocus metallorum, Vinum stibiatum, Tartarum emeticum, Vitrum, Regulus, Sulphur auratum, Flores, Butyrum, Cinnabaris, Pulvis Algaroth, Panacea universalis, Bezoar-minerale, Calx diaphoretica, & Tincturæ.

Hepar Antimonii, & Crocus metallorum sic vulgo parantur.

℥i. Antimon. crudi & Nitri tenuissime contritor. partes æquales. Misceantur exacte, & instituantur hujus materiæ detonatio in mortario, prunæ candentis ope. Tota massa subito deflagratur, & in massam reducitur semi-vitrificatam, quæ ratione coloris vocatur Hepar Antimonii.

Redigatur hæc massa in pulverem subtilissimum, & aqua pura ter quaterve abluatur, donec edulcorata sit. Exsicceetur pulvis, qui Crocus metallorum vulgo dicitur, & Terra Sancta *Rullandi*. In substantia exhibitus vomitum potenter movet a gr. ij. ad vi.

Ex eo vinum emeticum fit infundendo Croci metallor. ℥iij. in vini ℔iij. per dies duos, tresve, lagenam identidem agitando. Tandem vinum supernatans limpidum exhibeatur ad vomitum promovendum ab ℥i. ad ℥iij. In enemate vero nonnumquam turbatur, & præscribitur ab ℥ij. ad iij.

Tartarum emeticum ex Hepate Antimonii sic conficitur.

℥i. Hepatis Antimonii cum scoris ℥ij. Cremor. Tartari ℥viij. aq. communis q. s. Bulliant in vase fictili per horas 8. vel 9. Coletur liquor, & ad siccitatem evaporetur; & erit Tartarum emeticum solubile, vomitorium egregium a gr. ij. ad viij.

Ceteris Stibii præparationibus emeticis longe præstat. Facile enim sub quacumque forma exhiberi potest; & insuper, cum ejus vis ac dosis facile dignoscantur, rectius ad Medici nutum pro ægotantis viribus aut morbi urgentia augeri vel minui potest, cum econtra vinum majori vel minori aciditate sua vel maturitate.

In Hepate Antimonii conficiendo quidam Antimonio, & Nitro sal marinum decrepitatum, ut vocant, addunt; & sic conficiunt Magnesiam opalinam vel rubinam Antimonii a rubro colore sic dictam, vi emetica longe debiliore, quam Hepar Antimonii, donatam.

Hepar Antimonii equis, & ceteris quadrupedibus exhibitum, vomitum non excitat, sed sudorem aut diaphoresim. Ad ℥ij. quotidie ingeritur per plures septimanas ad ea pinguefacienda, & ad eorum scabiem sanandam.

Medici Croco metallorum utuntur ad oculorum maculas, & suggillationes delendas, corneæ adnatae, & palpebrarum ulcera, aut earumdem partium pruriginem, & psoram curanda.

Vitri Antimonii ea est conficiendi ratio.

℥i. Antimonii crudi, & subtilissime pulverati q. placuerit. Calcinetur in patella terrea, lata, & plana, non vitreata, super carbonibus moderate accensis, spatula non metallica, sed lapidea seu potius fistula tabacali assidue agitando, ne materia fundo adhæreat. Sic calefiat, ut fumum emittat diligenter vitandum. Peracta est calcinatio, cum materia cinereum colorem obrinet, & fumum exhalare cessat.

effat. Cavendum est interea ne concreſcat in grumos iterum pulverizandos, ſi forte ſiant. Et hæc eſt Calx Antimonii, cujus ꝑ. ij. vel iij. liquentur igne vehementi in crucibulo, & liquatæ effundantur in lapidem marmoreum: fuſa materia inibi refrigerando concreſcit in vitrum coloris hyacinthini. Idem candidum, citrinum, rubrum, aut nigrum evadit, addendo Boracem, Sulphur, Salem gemmeum, Auripigmentum, &c.

Vitrum Antimonii potenter vomitum excitat a gr. j. ad iij. Sed obtunditur ejus, ſi ter quaterve ſpiritus vini in illud comburatur, vitrum ſingulis vicibus ſupra marmor ſubtiliſſime conterendo. Tum a gr. x. ad xx. aut xxx. exhiberi poteſt. Blande purgat per ſuperiora, & inferiora, & nonnumquam ſudores movet.

Vitrum Antimonii vomitum non promovet, ſed mere catharticum evadit, ſi vitrum Antimonii in alcohol ſubtiliſſimum redactum digeratur per duos treſve dies in ſpiritu vini, in quo Maſtiche ꝑ. ſſ. diſſoluta fuerit, identidem agitando; ac tandem leni calore ſpiritus vini evaporetur, remanentibus Maſtiche, & vitro Antimonii exacte permixtis.

Dofis hujus pulveris ad gr. vj.

Regulus Antimonii ſic præparatur.

24. Antimonii ꝑ. xvj. Tartar. crud. ꝑ. xij. Nitri ꝑ. v. Pulverizata probe commiſceantur, & per vices injiciantur in crucibulum ardens. Deſlagrationibus peractis, ſuperinjecitur Nitri ꝑ. ij. Ignis vehementior excitatur, ut materia probe liqueſcat. Tunc effunditur in vas æneum coniforme, calidum, ſebo illitum, malleo tantisper excutiendum, ut regulus a ſcoriis facilius ſeparetur, & fundum petat. Eximatur regulus a ſcoriis ſeparandus. Si magis adhuc purgatus deſideratur, liquetur in crucibulo; & aſſuſa modica Nitri portione, ut bene fluat, effundatur in conum fuſorium: & regulus obtinebitur purus, candidus, nitens, ſtella ut plurimum in ſuperficie ſignatus.

Ex regulo Antimonii pocula ſunt, quibus virtus ineſt eximia, & diuturna ad vomitum excitandum; vinum enim quod per noctem in illis fuerit inſuſum, emeticum evadit. Imo globuli ex eo funduntur, qui millies vorati vi emetica, qua maxime pollent, non deſtituuntur.

Reguli metallici diverſi præparantur, regulum Antimonii cum ferro, cupro, ſtanno, plumbo, argento vel auro fundendo.

Scoriæ quæ ſupra regulum reperiuntur in cono fuſorio, flavæ ſunt vel crocæ & ſulphure antimoniali turgent. Hoc autem ſulphur ſic extrahi poteſt.

Scoriæ recentes & adhuc calidæ a regulo ſeparatæ in pulverem redigantur. Coquantur cum aqua ſimplici, quoſque aqua inſtar ſanguinis colorata appareat. Percoletur liquor, & cum aceto ſtillatitio vel cum phlegmate Vitrioli aut ſimilibus acidis præcipitetur. Sic enim ad vaſis fundum dimittetur pulvis croceus vel fuſcus, qui educatus, & ab omni foetore ac ſale liberatus & exſiccatus ſervatur; & eſt ſulphur auratum Antimonii, quod primum Ens auri a quibſdam creditur. Vehementer purgat per ſuperiora & inferiora. Dofis a gr. j. ad iij.

Sulphur auratum Antimonii diverſis modis præparari poteſt, & ob inſignes ejus dores diverſis nominibus inſignitur. Sulphur dicitur, ex eo quod ſulphuris vulgaris ad inſtar accendatur cum odore foetido: ab eo tantum diſſert quod regulinas Antimonii partes ſemper retineat, quibus pondere gravius fit & magis fulcum. Auratum dicitur, tum ex eo quod Chymici hoc ſulphur ad auri ſulphur proxime accedens ſibi ſiæxerunt, tum etiam quod argento impositum ſuper prunas aureum colorem ipſi conciliet. Dicitur ſulphur embryonatum, ex Magnesiæ Saturnina eductum: Chymici etiam ſibi ſingunt hoc Antimonii ſulphur aliqua ſolaris ſulphuris portione imprægnatum eſſe: & Magnesiæ Saturninæ nomine Antimonium designant. A Glaubero Panacea. & ſulphur univerſaliter purgans ab pejor præſtantiffimis viribus dicitur. Et a Cardiluccio Chymico inſigni diu in Germania exhibitum fuit ſulphur illud, & abſconditum ſub nomine Centaurii mineralis, ſicut hiſce temporibus a quodam.

quodam dicto *Laligerie* Chirurgo, & a fratre Carthusiano sub nominibus Kermes aut Alkermes mineralis, aut pulveris fratris Carthusiani. Apud Anglos in usu fuit idem sulphur sub nomine Ruffelliani pulveris, ut videre licet in *Pharmacopea Baabeana* a Villielmo Salmon cum notis Anglice edita ann. 1698. Londini.

Omnes sulphuris aurati præparationes ad duas reducuntur. Prima & vulgatio fit, sulphur Antimonii ab aliquo sale alcali solutum præcipitando per acetum distillatum vel alium liquorem acidum; altera fit, illud sulphur solutum præcipitando per se absque acido.

Primum Sulphur auratum fit ex scorii Reguli Antimonii cum Antimonio, Nitro & Tartaro præparati hac ratione. Sumuntur scoriz salino-sulphureæ a Regulo separatæ. Coquantur in aq. comm. q. f. Decoctum per chartam bibulam colatur, & colaturæ affunditur acetum distillatum, donec affusione acidi humoris liquor non amplius turbetur. In vasis fundo fit subsidentia pulveris tenuissimi, a quo per vasis inclinationem limpidus liquor sensim separandus. Pulvis residuus croceus, repetita aquæ affusione, multoties eluendus, ac tandem exsicandus.

Secundum Sulphur auratum quod hodie usitatissimum est sub nomine Kermes mineralis aut Pulveris fratris Carthusiani, fit decoquendo Antimonii in minuta frustula contusi ℥iij. liquaminis Nitri fixi ℥j. aq. pluvialis ℥viij. Bulliant per horas duas. Decoctum adhuc bulliens per chartam bibulam transcoletur, & in loco remoto reponatur per 24. horas, donec pulvis croceus subsidens vasis fundum petierit, & liquor limpidus appareat. Inclinato vase, hic liquor sensim effundatur; & pulvis subsidens in charta bibula repositus, pluribus aquæ tepentis affusionibus, ab omni sale spoliatur. Tandem super exsiccatum pulverem spiritus ardens vini bis terve accenditur, ad ℥iij. Et pulvis demum rite exsiccat, & servatur ad usum.

Hic pulvis veluti Panacea seu remedium universale habetur. Vomitus nonnunquam excitat, præsertim dum in ventriculo acida saburra reconditur. Alvum sæpe & blande movet, si in intestinis humorum congeries sit: urinam provocat, vel diaphoresim aut sudorem excitat, dum in sanguine humores pravi permiscuntur. Uno verbo operationem suam exerit, prout natura vergit ad hos vel illos humores per hæc vel illa emunctoria excernendos. Ad evacuandum exhibetur, & tunc a gr. j. ad iij. vel ad humores incidendos, dividendos, immutandos, & tunc ad gr. ss. vel gr. j. tantummodo exhibetur, sed vicibus repetitis, tertia, quarta vel sexta quaque hora, in febribus acutis ubi nimia est humorum cruditas & spissitudo. Hic pulvis, vel solus, vel cum Sacchari tantillo mixtus, exhibetur aqua vel vino dilutus, vel alio vehiculo idoneo. Nonnunquam cum oleo Amygdalarum dulcium diluitur: vel etiam in confervis Violar. Boraginis, Enulæ campanæ, aut aliis involvitur, & sub forma boli deglutitur.

Idem & dosi refracta exhibitus serosas & crudas evacuationes alvinas sensim mutat, & bibulosas reddit ac spissiores, humoresque sic ad purgationem disponit, bilem nempe nimis viscidam incidendo & fluidiorem efficiendo.

Inter initia morborum malignorum, variorum & morbillorum utiliter exhibetur parva dosi cum pulveribus Bezoardicis, terreis & absorbentibus, velut Oculis Cancror. Corallo rubro, Margaritis, testis ovorum, Chelis cancror. & ceteris hujuscemodi. Sic lenem salivationem cum diaphoresi excitat, præcordiorum anxietates tollit, mæcum primarum viarum corrigit, lymphæ vitia & feri coagulum emendat, sanguinis effervescentiam defæcantem suscitatur. Glauber præservativum illud dicit a variolis; quod confirmat experientia septem infantum. Fredericus Hoffmannus in notis in *Poterium* hujus pulveris usum commendat in febribus intermittentibus, contumacibus, chronicis, & autumnalibus. Obstructiones enim harum febrium genitrices potenter reserat. In infantum febribus intermittentibus hujus semi-granum vel gr. j. bis, ter, quaterve in die cum felici successu præscripsit. Unum granum ejus pro dosi conficiat cum salibus absterfivis & præcipitantibus, antifebrilibus; salibus nempe Absinthii, sale febrifugo Sylvii. Tartaro vitriolato, &c. & repetitis vicibus exhibet. Schröderus, in *dissertatione de Medicamentorum Galenicor. & Chymicor. necessitate*, sulphuris Glauberiani aurati vim in acrimonia feri deli-

delinienda, lacrymarum mordacitate oculos infestante, lippitudines molestissimas & ophthalmias producere corrigenda, mire prædicat. Idem annotavit in muliere laborante artuum scorbutico dolore & defluxionibus ad pectus tam acris, ut erosionem pulmonis & sanguinis sputum inducerent, tantillum hujus sulphuris Antimonii, tenuis & acris feri motum sedasse & periculosis morbis incrementa impedivisse. Est remedium (inquit Fred. Hoffmannus) in chronicis morbis & qui ex diuturnioribus viscerum obstructionibus nascuntur, efficacissimum. In hydropse commodissime miscetur cum limatura Martis & Nitro; in epilepsia cum Cinnabarinis, in scorbutico cum Arcano duplicato, in hydropse cum Nitro defæcato utiliter exhibetur, aquam vel succum aut decoctum Parietariæ superbibendo. In alvi fluxu dysenterico, in confectioe de Hyacint. superbibendo decoctum vel succum Plantaginis, adversus dysuriam & calculum in aqua Urticæ albæ seu non urentis sumitur.

In pleuritide & peripneumonia, universalibus remediis administratis, hauriat æger grana tria hujus pulveris in haustu vini generosi vel Hispanici, vel aqua Card. benedicti vel infusi Flor. Papav. rhæad.

Joannes Junckerus in suo conspectu *Medicine* observat hunc pulverem mirifice & momentanee catharrum suffocativum suspendere. Quod quidem non in uno observatum fuit; sed in pluribus ejusmodi patientibus, in quibus pro diversarum circumstantiarum ratione post catharri suspensionem, modo lenem vomitum, modo sudorem, modo nullam conspicuam excretionem produxit.

Dosim gr. vj. cum sale quodam digestivo miscendam exhibet.

In contumacibus virginum cachexiis utiliter exhibetur hujus pulver. gr. j. cum Croci Martis aper. gr. x. & Arcani duplicati tantumdem bis in die.

Observandum tamen non exhibendum esse hunc pulverem, nisi prius imminuta fuerit debitis venæ sectionibus sanguinea moles, nisi diluentibus medicamentis sufficienter diluatur. Cum enim hoc pulvere sulphurea pars sanguinis dividatur, effervescentiam & rarefactionem subito concipit; vasa jam repleta magis adhuc distenduntur: unde major æstus in sanguine & humoribus, & congestiones in visceribus novæ.

Non igitur exhibendus est, nisi imminuta fuerit plethora, nisi aptis & uberrimis diluentibus fluidiores fiant humores.

Aqua per chartam bibulam trajectam a nonnullis commendatur ad scabiem, impetigines & alia cutis vitia sananda.

Fumus qui ex Antimonio ignito emittitur, in flores albos, flavos & rubros colligi potest, modo convenientibus ollis excipiantur, addendo sabulum, vitram pulveratam, salem Ammoniacum, aut Nitrum, ut copiosius ascendant, pluribus deinde lotionibus edulcandi. Vomitum, secessum & nonnunquam etiam sudores promovent a gr. ij. ad xij.

Ex Regulo martiali Antimonii flores argentei sub Nivis antimonialis nomine sic præparantur.

℞. Reguli martialis ℔j. Indatur ollæ fistili satis capaci inter prunas ardentes collocatæ. Operculum in medio perforatum in olla ita collocetur, ut illud inter & pulverem Regulinum duorum transversor, digitorum spatium vacuum remaneat. Altero operculo orificium ollæ claudatur. Urgeatur ignis per unius horæ intervallum, ut Regulus perfecte liquecat. Igne semoto & vasis refrigeratis, flores nivei splendentes sub spiculorum forma reperiuntur in intervallo vacuo a Reguli superficie ad proximum operculum. Diaphoresim & sudores movent: quapropter in febribus malignis aliisque ægritudinibus in quibus diaphoresis utilis est, felici cum successu præscribuntur. Febres intermittentes sanant exhibiti paulo ante paroxysmum. Dosim a gr. x. ad xl.

Butyrum Antimonii, quod & Spuma venenata duorum Draconum nuncupatur, & cinnabaris Antimonii sic conficiuntur.

℞. Antimonii crudi & Mercurii corrosivi ana q. placuerit. Pulverata & mixta digerantur in cella per noctem, deinde distillantur per retortam colli latoris

Geoffroy Tom. I.

& brevioris. Primo ignis lenti ope liquor stillat albidus & gravis; deinde ignem augendo, nunc fluit, nunc in crystallos seu butyrum glaciale concrefcit. Si collum retortæ hoc butyro coagulato obstruatur, carbone admoto facile liquefcit. Statim atque fuligo subrufa collo retortæ adhærere incipit, excipulum cum Butyro Antimonii removeatur, & novum fubftituatur. Poftea ignis urgeatur vehementior, tunc Mercurius vivus in excipulum cadet, deinde Cinnabaris ad collum retortæ elevabitur & adhærebit.

Butyrum per novam retortam vitream diffillatione ex balneo arenæ rectificatur. Cautiflicum eft infigne, carnis excrescentias abfumit, & fphacelum fiftit. Cinnabaris quæ collo retortæ adhæret, in pulverem redigitur, cum capite mortuo proprio commifcetur, deinde fublimatur igne mediocri. Ejus color ex fulco rubicundus eft. Commendatur ad omnes capitis ægitudines, præfertim ad epilepfiam, necnon etiam ad luem veneream. Per fudores humores pellit. Dofis a gr. vi. ad xv.

Pulvis Algaroth, feu Mercurius vitæ ex Butyro Antimonii paratur, aquam tepidam ei uberrime affundendo. Antimonium enim in Butyro folutum præcipitatur fub fpecie pulveris albi multis lotionibus edulcorandi & poftea exiccandi. Efficaciter purgat per vomitum & feceffum. Dofis a gr. ij. ad vj. Mercurius vitæ dicitur, fed improprie, cum nihil de Mercurio retineat, fed totus fit Antimonialis.

Ex Butyro Antimonii paratur Panacea univerfalis feu Antimonialis hac ratione.

24. Butyri Antim. ℥ss. cryftall. Tartar. fubtiliter triti ℥j. Quibus affundantur in matracio amplo aq. communis ℥vj. Mifceantur & bulliant igne arenæ per 7. vel 8. horas. Liquori adhuc calenti fenfim infilletur olei Tartari per deliquium fafti ℥j. Tumultuabitur mixtura. Ceffante effervefcentia, liquor per chartam bibulam tranfcoletur, & in vafe vitreo igne lento ad ficcitatem evaporetur. Sal in fundo remanebit, qui in cella collocari debet, donec in liquorem limpidum refolvatur, a fœcibus poftea fecernendum. Blande purgat per fuperiora & inferiora. Dofis a gutt. viij. ad xx. in vehiculo idoneo. A Tartaro emetico non nifi colliqutatione difcrepat.

Stibium vi emetica & purgante omnino deftituitur, & fudores tantum movet, vel infenfibilem tranfpirationem promovet, fi ejus fulphur acidis mineralibus figatur. Sic fit primo Bezoardicum minerale.

24. Butyri Antim. q. l. Cui guttatim infilletur in retorta vitrea fp. Nitri q. f. donec effervefcentia ceflet. Digerantur per horas xij. deinde diffilletur fpiritus igne arenæ ad ficcitatem ufque Maſſæ refiduæ. Affunde novi fpiritus Nitri tantumdem, & novâ inftituatur diffillatio ad ficcitatem ufque. Tandem maſſa fuperftes in crucibulo, donec nullos fumos emittat, calcinetur; aqua tepida eluatur pulvis, & exficceatur. Ab Helmontio in peſte, morbis malignis, & contagioſis commendatum tantum præſtantiffimum remedium diaphoreticum. Dofis a ℥ſſ. ad ℥ſſ.

Compendioſior fieri poteſt Berzoardici mineralis præparatio, Reguli Antimonii ℥j. affundendo Aq. regiæ ℥iiij. Digerantur per aliquot dies leni calore, identidem agitando, donec omnis Regulus in pulverem albiſſimum convertatur. Huic poſtea fuperaffundatur aquæ communis magna copia; lavetur pulvis, donec perfecte fit edulcarus.

Secundo: Calx Antimonii diaphoretica, Diaphoreticum minerale, vel Antimonium diaphoreticum fit deflagrando per vices Antimonium crudum aut Regulum Antimonii cum triplici quantitate Nitri commixtum. Sic enim omne fulphur Antimonii a fale acido Nitri figitur. Calx quæ poſt deflagrationem remanet alba, pluries abluenda eft aqua calida, & exficcanda. A gr. x. ad ℥ſſ. vel ℥j. exhiberi poteſt, Diaphoreticum eft egregium, modo ſufficienti doſi intus fumatur.

Obſtructiones refolvit, humores craſſos ac lentos attenuat & dividit, & per cutis poros ſenſibiliter vel infenſibiliter pellit. In omnibus morbis malignis, in pleuritide, in rheumatismo, in eryſipelatoſis & cutaneis affectibus convenit, & feliciter præſcribitur.

Uſurpatur in pulvere Cornachini, & in pulvere febris ſugo Richard Morton.

Varia

Varie Antimonii tinctura extrahuntur, de quibus multa prædicantur. Hæ sint pro exemplo; una simplex, altera magis composita.

24. Salis Tartari ℥viij. Fundantur in crucibulo inter prunas ignito. Liquato sali affundantur cochleatim & identidem Antimonii crudi ℥vj. Cooperto crucibulo, calcinentur simul igne vehementiori per semi horam, deinde massa fusa in mortarium aheneum conijciatur; & statim atque concrefcit, contundatur & pulverizetur. Pulveri matraccio capaci indito affundatur sp. vini rectificati q. f. ad quatuor digitos super eminentiam. Vase exacte obturato, digerantur per aliquot dies, donec spiritus colore intense rubro tingatur. Tinctura philtretur, & servetur ad usum. Sudores movet: rarissime nauseas excitat, nonnunquam alvum subducit, & urinas pellit. Commendatur in hysteriis & melancholicis affectibus, ad viscerum obstructions referandas, & in febribus malignis. Dosis a gutt. iij. ad xx. in vehiculo idoneo.

Altera tinctura magis composita nunc tantopere celebrata, quæ Lilium seu tinctura Lilii *Paracelsi* dicitur, fit ex Regulis metallicis hac ratione.

25. Cupri in tennes laminas divisi ℥i. Candescat in crucibulo ignito. Tunc in crucibulum conjice Reguli Antimonii Martialis pulverati ℥iij. & illico liquefcant Venus, & Regulus Martialis. Deinde Stanni ℥iij. per vices injiciantur, aliquando materiam ferro movendo. Omnibus perfecte liquatis, materia in conum fusorium sebo illitum projiciatur, quæ in massam Regulinam concrefcit.

Massa Regulina metallica in pulverem redacta misceatur cum Nitri ℔ss. pulveris carbon. ℥ss. Mixture in crucibulo candente cochleatim projiciatur; & qualibet projectione cooperiatur crucibulum, donec omnis compescatur fulminatio. Igne intenso calcinetur materia per duas trefve horas, cum spatula ferrea identidem agitando. Materia in mortarium aheneum vel ferreum effundatur; & dum coalescit, citissime contundatur. Pulverata massa adhuc calens e mortario in matraccium defundatur, huic statim affundendo sp. vini q. f. ad 4. digitos. transverfor. super eminentiam. Digerantur igne arenæ per 15. dies; & erit tinctura Lilii, seu potius tinctura metallor. quæ sudorifera est, & diuretica. Dosis a gutt. xx. ad c. in vehiculo convenienti: in febribus malignis, apoplefia, paralyfi, rheumatismo, scabie, scorbuto, hydropse, mensum suppressione commendatur.

Recensitis, quæ confici solent e Stibio, præparationibus, tum emeticis, tum diaphoreticis; non abs re erit inquirere, unde vites Antimonii pendeant: quod quidem resolvere difficillimum est. Corpus enim illud minerale per se vomitum nullo modo provocat. Si cum acidis e vegetabilium familia oriundis consocietur, emeticum evadit: si e contra acidis jungatur mineralibus quantitate sufficiente, vomitorium non est, sed sudoriferum aut diaphoreticum: & quæcumque ejus præparatio emetica, horumce acidorum consortio statim vim suam vomitoriam deponit. Si calcinatione sulphuris sui combustibilis portione majori destituatur, stomachum vehementer movet, ut videre est in Hepate Antimonii, Croco Metallorum, Calce, & Vitro Antimonii. Calcis & Vitri vis emetica vino intenditur, & spiritu vini minuitur aut prorsus extinguitur, & diaphoretica evadunt.

Quæ mihi hac super re veritati magis consentanea videntur, breviter exponam.

Stibii vis emetica a certo quodam salium & sulphurum consortio, & quadam eorum proportionem pendet; ita ut sulphura a salium particulis non nimis irretiantur, facile rarefcere & expandi possint, necnon etiam ut salina spicula non crassiora, non fixiora, non majori copia sint, & tamen sulphureis partibus adhaerentia facile ab illis abripiantur & eleventur.

Vis diaphoretica aut sudorifera pendet quoque ab iisdem sulphuribus, quorum expansio fieri non debet, priusquam Antimoniales moleculæ in massam sanguineam intrare fuerint.

Cum itaque ea est sulphurum & salium tenuitas ac proportio, ut eorum moleculæ

statim in ventriculo expandantur antequam ad intestina propellantur, sua volatilitate e ventriculi fundo ad ejus tunicam superiorem elewantur, eam leviter proritant, convellunt, & per consensum convelluntur diaphragma, & abdominis muscoli, unde sequitur vomitus.

Si vero spiculorum salinorum crassitie vel copia nimia, vel alia quacumque causa rarefieri non possint sulphura, antequam in intestina deveniant, Stibium solam vim catharticam exercet.

Si tandem sui juris non fiant in ventriculo nec in intestinis, nec prius evolantur, quam ad massam sanguineam pervenerint, ibi expansione sua sanguinem rarefaciunt, attenuant, ejusque partes superfluas per cutis poros propellant; unde diaphoresis aut sudor.

At vero in Antimonio crudo sulphureæ partes majori acidi vitriolici copia irretiuntur, ac figuntur, quam ut in ventriculo vel in intestinis expandi possint. Unde nec emeticum est, nec catharticum, sed diaphoreticum.

Si vero calcinatione vel sola, vel mediante Nitri portione mediocri, acidum vitriolici pro majori parte avolet; quæ supersunt sulphureæ partes jam expeditæ, tantum salinorum spiculorum retinent, quantum sufficit ad vehementiorem ventriculi irritationem excitandam.

Acida e vegetabilium familia educta, utpote tenuia & jam sulphuri rariori conjuncta, sulphureas Antimonii partes facillime rarefaciunt, ab acido vitriolico segregant, & sibi confociant; unde compositum emergit emeticum.

Acida vero e mineralibus extracta, qualia sunt Nitrum, Sal marinus, Vitriolum, sulphureas Antimonii moleculas, vel rariores jam factas irretiunt & figunt; ita ut ventriculum & intestina ultra progrediantur, & ad massam sanguineam deveniant; antequam sui juris fieri possint.

Spirita vini minuitur aut extinguitur vis emetica propter nimiam sulphurearum particularem copiam, quibus salina partes obruuntur & involvuntur; ita ut Antimonii moleculæ, licet expansæ, spiculorum acidorum defectu, ventriculi membranas pungere, ac irritare nullo modo queant.

Stibium omnium emeticorum præstantissimum, & in morbis quamplurimis remedium antesignanum; modo rite exhibeatur. In emeticorum igitur exhibitione tria consideranda sunt: æger, morbus, & medicamentum.

Inquirendum 1. num æger facile vomat? Quidam enim a stibiati medicamenti dosi vel maxima nunquam vomunt: quidam etiam adeo teneræ sunt constitutionis, ut vomitum difficillime ferant; ita ut a vomitorio vires fatiscant & spiritus resolvantur. An ægrotautes cruentæ sanguinis exspuitioni sint obnoxii? Quibus si valentius emeticum propinetur, lethalis sæpe hæmorrhagia vomitui superveniet. Num gravis adsit hernia? quæ vomitionis succussibus adeo augeri potest, ut ægrum in vitæ periculum adducat. Num nimia sit vasorum plenitudo, ita ut eorum ruptura metuenda sit? An mulier ægotans prægnans sit? Si quid enim ex his occurrat, rarissime exhibendum erit emeticum, nec nisi summa cautione, ac prudentia.

2. Attendendum ad morbum ipsum. Num morbum ab humorum mole ortum ducat? Num morbi fœnes adhuc in primis viis contineantur? quod ex oris amaritie, nausea, ructibus, biliosis vel acidis vomitionibus, &c. judicari potest. Quidam enim emeticorum exhibitionem inutilem putant, cum morbi fomes massa sanguineæ admixtus est, vel cum a spirituum ataxia seu depravatione pendet ægritudo, ut in spasmodicis, hysteriis, & hypochondriacis affectibus. Veruntamen illis in affectionibus sæpe felici cum successu emeticum stibiatum præscribitur, non tam ad humores primis viis contentos subducendos utpote pauciores, quam ad æfluantem humorem & surgentem vasis contentum & parti principali, pulmone v. g. aut pleuræ imminuentem in abdomen attrahendum, ejusque evacuationem per latiores vias ac patentes tentandam: quod quidem, monente divo sene, statim fieri debet in primo morbi insultu. In spasmodicis vero affectibus, ubi mem-

membranaceæ fibræ erethismo laborant, emeticum hujus erethismi rhytmum alia levi, sed plane contraria, irritatione invertit, & sæpius extinguit. Sic etiam in alvi profluvio Hippocrates excitabat vomitum, quo confestim infernus secessus sursum revelleretur & solveretur. Præterea in affectibus comatosi ea est emeticorum vis, ut vividos in visceribus succussus excitent, fibrarum nervearum oscillationem ubique adaugeant, ac tandem liquorum cursum aut tardiozem, aut repressum ita exstimulent, ut per angustos canalium meatus foras propellantur. Hinc copiosæ illæ evacuationes per vomitum, per alvum & per sudores sæpe simul concitæ, unica tantum Stibii velut atomo exhibita. Cavendum est, ne adsit in abdomine viscerum inflammatio, quæ quidem vehementioribus vomitus succussibus ingravesceret. Nec Medicus decipiatur ab irriti vomendi conatu, qui a fibrarum ventriculi convulsione symptomatica sæpe progreditur. Tunc enim vel inutilis foret vomitio, vel periculosa: ventriculi enim motus convulsivus augeri posset, vel etiam illud viscus inflammaretur.

3. Ex parte medicamenti eligenda est Stibii præparatio quæ tuto exhiberi possit, aut ejus dosi ægri viribus & morbi urgentiæ a Medico accommodari possit. Stibium sub pulveris forma sæpe Medicos fallit, modo nimiam vomitionem excitando, modo nullam. Vini stibiati nimis incerta est vis, diversa pro diversa vini indole. Omnium Antimonialium præparationum præstantior est, quæ Tartarum emeticum dicitur; quæ quidem semper liquore soluta exhiberi debet. Nec minori dosi præscribatur: si enim ad vomitum excitandum dosi non sit sufficiens, nauseis irritis ægotantem fatigat absque levamine. Nec existimandum est Stibii nimiam dosim innocuam esse: sæpe enim ex nimia dosi vehementiores fiunt ventriculi contractiones, aut partium succussus, quibus sanguinis expulso, vel vomitio, vel diuturniores & irriti vomendi conatus, ac tandem convulsiones, aut viscerum inflammatio succedunt.

Si vero ex quacunque Stibii præparati dosi vomitus vehementior sit aut diuturnior, spiritus sulphuris vel Vitrioli guttæ aliquot in aquæ vel prisanæ cyatho ad gratam aciditatem exhibeantur, statim Stibii vis emetica infringitur, & vomitus ab hocce remedio tutius quam ab Opio sedatur.

Dum vomunt ægotantes, ad humorum saburram in ventriculo contentam diluendam, & eorum ejectionem faciliorem efficiendam, assatim bibat aquæ tepidæ, vel feri lactis, vel decocti carnis vitulinæ, vel pulli magnam copiam; sic facilius erit humorum ejectio, & minores erunt ad vomendum conatus. Tunc oleum & pinguis emetici vim citius infringunt, & viscidæ ventriculi colluviei dissolutioni obstant.

Præter usum Medicum, Stibium apud varios opifices usitatissimum est. Stannarii ad nitorem & sonum argenteum Stanno conciliandum; fusores ad campanas, specula metallica, & typographicarum litterarum typos fundendos eo utuntur. Ab aurifabris etiam ad purgationem auri adhibetur. Stibium enim cum auro fufum omnia metalla ei admixta, ne argento quidem excepto, corrodit ac in scorias convertit.

ARTICULUS SECUNDUS

De Bismutho.

BISMUTHUM *Offic.* Plumbum cinereum *Agricolæ:* Marchasita argentea, *Quorumdam:* Gallice *Etain de glace* vel *Bismuth*. Est substantia metallica, fusilis, non ductilis, ponderosa, fragilis, a plumbo & stanno colore & duritie discrepans, nitens quandoque argenti colore, interdum dilute purpureo, Regulum Antimonii referens, ex laminis tamen latioribus constans.

Ejus minera Galenæ similis est, sed manus inficit; non item Galena.

Eam torrere solent metallici opifices, & postea in Regulum fundunt. In venis argenteis sæpius occurrit, & quo effoditur loco, argentum esse plerumque significat; unde a fossoribus argenti testum dicitur. In Miskia & Bohemia tantummodo Bismuthi fodinæ reperiuntur.

Qui-

Quidam narrant etiam ex Cobalto certa quadam ratione fuso Regulum extrahi, quem Bismuthum esse asserunt. Sed de hac origine non plane constat.

Bismunthum Græcis & Arabibus ignotum fuisse videtur. Arabum enim Marcasita est lapis Pyrites.

Rarioris est usus in Medicina. Quidam tamen ex eo parant flores, quos diaphoreticos asserunt. Sed plurimi hujus mineralis usum internum reformidant, ob arsenicales quasdam partes in eo contentas. Magisterium ejus paratur, illud cum spiritu Nitri solvendo & postea aqua sale communi imprægnata præcipitando. Edulcoratus pulvis albusimus est, & præstantissimus fucus a mulieribus multum expetitus ad cutim dealbandam. Eo quoque tonsores ad comarum ascititiarum capillamenta cinereo colore pingenda sæpius utuntur.

Stanni fusores Bismuthum Stanno admiscent, ut majorem splendorem & duritiem ei concilient, & ut liquefactum melius decurrat.

A R T I C U L U S T E R T I U S

De Zincho.

ZINCHUM Offic. Zinethum seu Marcasita pallida *Schroderi*. Est substantia metallica, sulphurea, ponderosa, plumbum colore referens, fusilis, aliquantisper ductilis, cum difficile frangatur, inflammabilis, & volatilis. Veteribus prorsus ignota videtur fuisse; recentioribus vero ejus origo atque natura antea parum notæ, in *Dissertatione G. Ernesti Stahl Medicinæ Professoris Hallensis de metallurgia*, accurate exponuntur & aperiuntur.

Ex quadam minera plumbi Goslariensi extrahitur: quæ quidem difficile admodum funditur, licet aspectui faciem neque saxeam, neque sterilem, sed nitidam prorsus, brevium tamen & veluti interruptorum foliorum speciem exhibeat. Triplex substantia ex hac minera extrahitur; Plumbum, Zinchum, & quædam Cadmiæ fornaceæ species, quæ cum cupro fusa aurichalcum constituit.

Furnus in quo Zinchi minera funditur, sic disponitur, ut parietes laterales & posterior ex latere cocto construantur; anterior vero pars furni occluditur laminis seu tabulis saxeis, lapide nempe fissili, griseo, ignis vim tolerante, & transverso digito crasso. Ita fit ut fusionis tempore hic furni paries propter pravam sui crassitiem propemodum perpetuo ab ambientis aeris allapsu paullo frigidior maneat: immo vero eundem refrigerant repetitis aquæ asperisionibus. In furno sic disposito funditur minera: & duodecim horas singulis operationibus seu fusionibus impendunt. Fusa minera urgente folium statu, Zinchum cum plumbo fusum in flores seu halitum resolvitur, cujus pars non exigua ad utrumque latus parietibus furni ex cocto latere extractis affigitur, ibique ad calami scriptorii crassitiem adhærescit, tenuissimi limi valde indurati & seminitrescentis consistentia. Hæc quidem accretio, singulis fusionis periodis, priori ita superinducta, imminueret tandem debitam furni fusorii capacitatem, nisi convenienti tempore, aperto furno, excussa tolleretur.

In anteriore vero furni parte, parieti saxeo adhærescit non modo hæc materia supradicta, sub lapidescentis substantiæ fusiæ specie, sed etiam altera instar metalli cujusdam aut plumbi fusi, intercurrentibus tamen semiustis & quasi in cinerem redactis partibus. Sub finem itaque periodi istius fusionis, remotis ab ima anterioris hujus parietis parte prunis candentibus, ibi substernunt carbonēs comminutos non ignitos, & tunc levibus malleis istibus parietem concutiunt. Ita effluit Zinchum illi parieti hæctenus adhærens; & inter semiustam reliquam substantiam, quasi favis quibusdam insidens, defluit sub stanni liquati specie, ardentis tamen, & lucida alba flamma coruscantis: & intra pauca momenta prorsus conflagraret, & in levem albidum cinerem promptissime abiret, nisi a carbonum pulvere exciperetur & extingueretur. Statim atque in illum pulverem demersum est, extinguuntur & in metallum concrevit. Refrigeratum illinc aufertur, a carbonibus se-

paratur; & denuo leni calore, flanni instar, colliquatum in massas seu placentas funditur.

Proventus hujus materiæ plurimum variat, adeo ut interdum nihil prorsus invenient, sive propter intensiorem ignis calorem, sive propter vehementiorem folium flatum.

Ceterum illa hujus concreti pars quæ lateritiis furni parietibus affixa per vices effringitur, Cadmiam constituit, quæ cum cupro fusa aurichalcum vulgare efficit. Sed priusquam huic operationi adhibeatur, per longum tempus in acervos cum metalli scoriis atque quicquid aeri aperto exposita relinquitur. Ibi ab aere penetrata nonnihil rarefcit, & laxioris fit consistentiæ. Tunc apta est & idonea ad cuprum flavo colore tingendum.

Hæc substantia a D. Stahl Cadmia fornacum dicitur, nec immerito. Licet enim a Tuthia, quæ est Cadmia fornaceæ Agricolæ, origine differat, non tamen natura & effectibus ab illa multum diversa videtur. Utraque enim cuprum flavo colore tingit.

Plumbum in ima fornacis parte fustum reperitur. Hujus materiæ nihil penitus retinere existimant operarii, persuasi nimirum quod illo igne qui plumbum in furno subsidens adhuc comitatur, universum Zinchum combustum in auras pellatur.

Zinchum est substantia metallica, sulphurea tamen & plane volatilis. Observavit enim D. Homberg hoc fossile corpus in crucibulo ignito fustum, multos fumos emittere. Si vero baculo ferreo agitetur, statim ardet, flammam emittit albam, fulgidam, qualis ex Nitri & Sulphuris mixtura oritur; & eodem instanti tota crucibuli cavitates tenuissimis filamentis albis, levissimis & copiosissimis, gossypio vel aranearum telis similibus adimpletur, quæ colliguntur; ita ut iteratis agitationibus & florum collectionibus, Zinchi substantia fere tota in hos flores filamentosos abeat. Ex his floribus D. Homberg oleum inflammabile subtilissimum extraxit.

Zinchi flores albi intus sumpti sudoriferi sunt, & nonnunquam per superiora & inferiora purgant, a gr. iv. ad xii. Extus vero adhibiti a Pempfolige aut Nihilo albo officinarum, reipsa non discrepant: potenter siccant, sine morfu leviter adstringunt, & consolidant. In ophtalmia ex lymphâ falsa & aciore, a Paulo Barbette tamquam expertum remedium, cum aqua Rosarum soluti prædicantur: in papillarum fissuris a Francisco Deckers, linteolo excepti, & aspersi exulcerationibus ægrotantium a diuturno decubitu, ab Emmanuele König commendatur. Valent etiam ad ulcera humida exsicca.

Ex cupro & Zincho simul fusus fit elegantissimum aurichalcum, auri colorem æmulans, quod Principis Metallum, vulgo *Metal de Prince*, dicitur a Principe Roberto Anglo qui hujus inventor censetur. Sic autem conficitur.

℥. Cupri ꝑij. Fundatur in crucibulo. Fuso adde Zinchi ꝑss. Fluant simul. Massa metallica refrigerata aureo colore elegantissimo tineta & malleo ductilis deprehenditur.

Stanni fusores eo utuntur pro dealbando & purificando stanno, non secus ac aurifabri plumbum ad aurum purgandum vel argentum. Eapropter dum sexcentas ex gr. libras stanni fundunt, Zinchi libri unam admiscunt.

ARTICULUS QUARTUS

De Cinnabari & Hydrargyro.

CINNABARIS vox multiplex, quæ jam Dioscoridis tempore diversis rebus tribuebatur. Tunc temporis Cinnabaris nomine propriè designabatur substantia quadam intense rubra ex Africa delata, vi adstringente prædita, quam quidam, referente eodem Dioscoride, Draconis cruorem esse existimaverunt: nec a succo gummoso, Sanguine Draconis in officinis dicto, discrepantem esse Matthiolus multa cum ratione suspicatur. Abusive tamen idem nomen Minio veterum tribuebatur, substantiæ nempe minerali coloris rubri rutilantis, ex qua Hydrargyrum extrahebatur; ita ut hæc voces, Cinnabaris & Mi-

& Minium, indiscriminatim postea usurparentur. Tandem usus invaluit; quandoquidem rarius esset Minium verum ac genuinum: nonnunquam enim adulterabatur quibusdam plumbeis mineris ad rubedinem calcinatis: & adhuc plumbi Calx rubri Minii nomen retinet in officinis, dum Hydrargyri minera rubra nunc non aliter quam Cinnabaris dicitur.

Vulgatioribus igitur officinarum vocibus & usitatoribus servatis, Cinnabarim officinarum in nativam & factitiam distinguimus.

CINNABARIS nativa seu fossilis *Offic. A'dum & Mufes veterum Græcorum*: Αἰνῶν *Spez. Virruvii*. Est substantia fossilis, metallica, gravis, non admodum dura, quæ vel pura vel lapidibus permixta reperitur. Pura plures sunt species: una colore purpureo ad rubedinem inclinante, quæ trita colorem rubicundum elegantissimum exhibet; altera subnigra vel jecoris colore, Hæmatitidem lapidem referens; altera vero subflava. Tanto Hydrargyro plerumque turget hæc minera, ut metallicus ille liquor per se guttatim ex ea stillet. Quæ lapidibus permiscetur Cinnabaris species, sæpe in lapide scissili cinereo, bractearum modo concreta invenitur, quandoque in lapide metallico candidissimo: nonnunquam etiam sub forma Pyritidis aurei vel argentei coloris occurrit, qualis in Normannia e terra rubra paucis abhinc annis effodiebatur. Variis in locis reperitur, in Hungaria, in Carinthia, in Bohemia, in Italia, in Hispania, & in Gallia.

Ex quibus principiis constat Cinnabaris nativa, nullus non novit. Hydrargyrus ex eo, distillationis ope, mediante calce viva vel limatura ferri, elicitur. Sulphur ardens ex ea extrahitur, sed parva quantitate, si cum lixivii fortioribus ebulliat, & decoctioni ab Hydrargyro separatæ acetum stillatitium affundatur. Præterea Cinnabaris arte conficitur a nativa non dissimilis, Hydrargyrum & Sulphur commune simul mixta sublimando, ut infra dicemus.

Cinnabaris nativa olim a pictoribus sæpius expetita, rarius nunc venit in usum; cum factitia non minus elegans sit, & minori pretio obtineatur. Ex ea olim veteres Hydrargyrum extrahebat, hodieque ad illius extractionem e terra effoditur. A quibusdam tamen Medicis commendatur ad usum internum, adversus epilepsiam, vertiginem, maniam, & affectus cephalicos. Tunc eligitur Hungarica colore rubro rutilante, pura, nullis heterogeneis partibus permixta; rejicitur fusca aut subflava & impura.

Accidit tamen nonnunquam quod Cinnabaris nativa, ratione vitriolicarum quarundam particularum, vel etiam fortasse arsenicalium, nauseas & vomitiones excitet, necnon etiam anxietates circa præcordia: quod & ipse bis terve observavi, licet Cinnabaris plurimis lotionibus purgata fuisset. Quapropter aut Cinnabarim factitiam aut Cinnabarim Antimonii nativæ semper anreponendam censeo.

CINNABARIS factitia *Off. Gallice Cinabre vel Vermillon*, est compages quædam rubra, ponderosa, densa, sed friabilis, striis argenteis vel fulgentibus distincta, ex sulphure & Hydrargyro arte Chymica conjunctis constans, ut infra dicemus. Sed prius quid sit Hydrargyrus considerandum est.

HYDRARGYRUS seu Argentum vivum *Officinarum*: Ἡδράργυρος *Græcor. Mercurius Chymicorum*: Ἀργυροειδὲς *Theophrasti* seu argentum fustum: Ἀργύρεον *Aristotelis*, argentum mobile: Vomica liquoris æterni *Plinii*: Zaibar vel Zabarach *Arabum*. Est substantia metallica, fluida, tactu frigida, argenteo splendore nitens, gravis, summe volatilis, sola corpora metallica madefaciens & in primis aurum, cui avide conjungitur.

Hydrargyrus vel fluidus in terræ visceribus occurrit, & in lacunis in quas ex fodinarum venis fibrisque confluit, colligitur. Aqua copiosa lavatur ad terram separandam: nonnunquam aceto & sale purgatur, ad metallicas particulas, si quæ sint, absumendas; tandem per pannum xylinum vel per alutam transcolatur, & Mercurius virgineus dicitur. Vel in glebis effoditur, seu sub mineræ sulphureæ mercurialis rubræ specie quæ Cinnabarina nuncupatur; vel sub forma glebæ limosæ, vel faxæ, colore diverso, modo rubro, modo subflavo, modo fusco, modo plumbeo. Ex hac posteriore Hydrargyrus simplici distillatione, nulla re addita, educitur, vel per ascensum, dum minera retortis immissa igne sufficienti urgetur; sic e minera elevatur Hydrargyrus, sub fumi specie, qui

qui in collo retortæ partim in guttas concrevit ac distillat, partim in aqua excipuli suppositi coalescit in liquorem argenteum, qui Mercurius vivus vel currens nuncupatur: vel per descensum distillatur hac ratione, utpote expeditiori, si uberrima sit & dives Hydrargyri minera. Effossam mineram conterunt, in fistilia quædam angusti orificii conjiciunt, & recenti arborum musco obturant: deinde fistile alterum huic simile latoris tamen oris in terram sepeliunt, & alterius pleni inversum orificium in illud inferunt: argilla circumquaque muniunt & obturant oscula, vasque simul connectunt & firmant; adeo ut vacuum fistile totum sub terra recondatur, plenum vero totum superemineat. Itaque in aperta area quamplurima seriatim collocant fistilia, & deinde ignem in ambitu succendunt, cujus vi calefacta vena Argentum vivum guttatim distillat per muscum in substratum fistile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt.

In Hungaria, in Carinthia, Carniola & in agro Forojulienfi divites sunt Argenti vivi fodinæ. Nec desunt in Gallia circa Monspelium, & in Normania non longe a Caréntano oppido, ubi minera rubra Cinnabarina occurrebat adeo dives, ut ex ea Mercurius currens virgineus non parva copia extraheretur.

Ex Mercuriali vero minera quæ copioso sulphure turget, Hydrargyri extractio fieri non potest absque additamentis, quæ sulphuream substantiam absorbendo, Mercurium liberent ac fluidum reddant. Talia sunt cineres lignorum, calx viva, scobis ferrea, & cetera hujuscemodi, quibuscum permixta minera distillatur.

Hydrargyrum metalla omnia, auro excepto, gravitate superat. Aurum enim in eo immergitur, cetera supernantant. Auri gravitas ad illius gravitatem paulo major est quam 4. ad 3. Hydrargyrum cum omnibus metallis & metallicis permiscetur, & ut ajunt, amalgamatur; licet antimonio, ferro, & æri difficiliter adhæreat. Metalla penetrat, dissolvit, & friabilia reddit: unde a quibusdam prima metallorum materia existimatur. Sed hæc opinio experimentis aut argumentis sat validis non firmatur. Itaque est corpus metallicum sui generis, fluidum, ponderosum & summe divisibile ac volatile. Hydrargyrum enim igne in partes tenuissimas sub halitus forma dividitur & dissipatur: hinc Servi fugitivi nomine a Chymicis donatus fuit. Sub speciebus fere innumeris larvari potest, & potest ad pristinam formam reduci: unde Protheus dicitur. Cum sale marino facillime confociatur, & simul conjuncta facillime levi calore in massam candidam, salinam, crystallinam, sublimantur sub nomine Mercurii sublimati corrosivi, non itidem cum Nitro vel Vitriolo. A spiritu acido Nitri facile dissolvitur, sed difficillime admodum ab oleo Vitrioli. A salibus alcalinis nullo modo mutatur: a salino-sulphureis corporibus quodam modo figitur & extinguitur: cum sulphure diu tritus in pulverem nigerrimum convertitur, & ignis ope sublimatur in massam, intense rubram, radiatim dispositam & nitentem. Hydrargyrum cum spiritu Nitri solutus, acido spiritu ignis ope exhalato, sub pulveris rubri specie remanet: si vero ejusdem solutio cum sale Tartari præcipitetur, subsidet sub pulveris crocei specie: cum sale marino Præcipitatum album exhibet; cum aqua calcis Præcipitatum flavum.

Hydrargyri analysis perdifficilis est: nam statim atque igne urgetur, in auras avolat; ita ut artificis industriam fuga eludat, antequam in sua principia reduci possit. Verumtamen si diuturno ignis calori expositus diutius detineatur in vase vitreo oblongioris colli, in pulverem griseum paulatim convertitur, qui diuturniori digestionem flavescit, ac tandem ruber evadit. Hydrargyrum sic in calcem redactus paulo ponderosior fit, quam dum fluidus erat: paulo fixior etiam est in igne. Verumtamen si igne vehementiori propellatur, in auras avolat, remanente tantillo terræ fuscæ & levis. Si cum carbonum pulvere Calx Mercurialis leviter comburatur, in Mercurium currentem dissolvit. Hydrargyrum tritura diuturniori in pulverem cinereum reducitur, interpositis nempe aliquot reteris corporis moleculis, quæ Mercurialium globulorum intimum contactum impediunt.

Mercurius vivus lentis majoris foco sub sole expositus, in uberrimos fumorum rivos statim diffunditur, nihil prorsus remanente. At vero Mercurii per se calcinati calx fossilissime evaporatur; tandem pulvisculus subfuscus superstes remanet, qui in vitrum fuscum

tandem convertitur. Si eadem Mercurii calx super carbones in ejusdem lentis vitreae foco detineatur, dum liquefcit in vitrum & super carbones diffuit; vitrum priusquam sub furni species in auras dissipetur, in argenteas Mercurii currentis guttulas convertitur. Hinc patet Hydrargyrum componi ex terra vitrefcibili volatili, quæ metallicum splendorem & suam fluiditatem a sulphureis partibus mutuatur. Dum enim Argentum vivum calcinatione sulphureis suis partibus spoliatur, & fluiditatem & splendorem argenteum amittit: si vero sulphureæ particulae ipsi restituantur, pristinum splendorem & fluiditatem statim recuperat.

Hydrargyrum ab antiquis inter venena annumerabatur. Ipsi enim vim perniciosam tribuit Dioscorides, cujus auctoritate dubio procul dactus Galenus illum inter erodentia numeravit; ejus enim virium nullum periculum fecisse fatetur. Hydrargyri nomen apud Hippocratem non legitur; unde suspicari licet illius ævo usitatum non fuisse. Ad usus externos usurpabatur Avicennæ temporibus, raro ad usum internum; & tunc temporis a Medicis quamplurimis adhuc inter venena habebatur, ut videre est apud Aetnarium qui illum inter medicamenta exitiaria recenset, & Mesuem qui eo tantum utebatur ad curis affectiones curandas. Observat tamen idem Avicenna plurimos Hydrargyrum absque ulla noxa potavisse, & per alvum nullo modo mutatum ejecisse.

Ducentis circiter abhinc annis, licet pro veneno a quibusdam adhuc haberetur, non pauci ad usus internos eum transtulerunt. Ex quo enim observatum fuit illum innoxie pecoribus, ad eorum scilicet lumbricos enecandos, a suis pastoribus exhiberi, teste Fallopio, abunde compertum esse putaverunt, tuto etiam ægris hominibus offerri posse. Itaque Hydrargyrum crudus inter venena non adscribendus est. Bravavolus enim & Carolus Musitanus eum infantibus pueris sæpius a granis duobus ad ℥j. exhibuisse asserunt, ad vermes necandos, & semper cum levamine. Quædam obstetrices ad difficilem partum juvandum ejusdem scrupulum unum parturientibus propinant, si non semper cum successu, saltem sine noxa. Matthiolus quædam gravidas mulieres abortum sibi machinantes Hydrargyri libram unam absque nocumento hausisse narrat. Et vulgo notum est fossiores Hydrargyri heris suis hunc liquorem metallicum clanculum subripere, nec parva quantitate deglutire, quam postea per alvum dejectum a facibus lotionem purgant, ac vendunt.

Fatendum est tamen non omni noxa vacuum esse diuturniorem ejus usum, tum internum, tum externum. Fossiores enim & hujus materiæ artifices, licet robustissimi fuerint temperamenti, in hoc opere vix quadriennium vivunt incolumes; sed membrorum tremore & paralyfi afficiuntur, & miselli moriuntur. Ab incanto quoque illius usu, tum interno, tum externo, nervi læduntur, debilitantur, corrugantur & contrahuntur; unde membrorum tremores, contractio, paralyfis. Humores nimis colliquantur; unde ptyalismus sepe diuturnior & lethalis, ulcera oris & gulæ, uberiores alvi dejectionis. At vero Hydrargyrum medicamentum abusu tantum parvum censemus, sed rite administratum saluberrimum existimamus.

Hydrargyrum itaque virtute insigni donatur aperiendi, seu poros tubulosque glandularum quocumque in loco infarctos & obstructos referandi, humores spissos ac lentos, præsertim lympham viscidam attenuandi & resolvendi, vel in angustissimis & longe remotis corporis meatibus; unde in tumoribus & glandularum infarctu, in schirroso liene, mesenterio, hepate, &c. in gangliis, strumis, & aliis affectibus hujuscemodi valde commendatur. Præterea humorum acrimoniam temperare valet ac lenire; unde in tumoribus, bubonibus & ulceribus venereis, in pustulis cutaneis, scabie qualicunque & ceteris cutis affectibus mire conferunt mercurialia medicamenta; modo universalia remedia præparantia & evacuantia præmittantur, & identidem exhibeantur. Cum enim hi omnes affectus orientur a stagnante serosa colluvie viscida, quæ mora diuturniori caustica fit; si Hydrargyri ope citius dividatur & tenuior fiat, antequam liber ipsi pateat exitus, tunc sane in propriam partem vim suam exeret, vel in internas partes irruens atrocissima gignet symptomata, & malum priori pejus excitabit. Igitur ante Hydrargyri exhibitionem corpus caute præparandum est, tum venæ sectione qua vasorum plenitudo minui-

minuitur, tum balneis & diluentibus medicamentis quibus humores fluxiliores fiunt & fibræ molliores, tum purgantibus quibus viæ ad humorum exitum præparantur. Purgantia quoque medicamenta identidem exhibeantur, ad solutos humores per patientiores vias absque noxa subducendos. Tandem æger in loco calido versetur, ne insensibilis perspiratio frigore externo intercludatur; eandemque blandis exercitationibus provocet ac foveat.

Hydrargyrus non intra corpus modo assumptus, sed etiam extrinsecus inunctus, per alvum, per sudores, per insensibilem perspirationem humores evacuat, quos tamen sæpius suprapurgare solet, non quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Unde & salivatio vulgo dicta, nova & veteribus intentata purgationis forma. Hæc purgandi ratio luis venereæ Medicina tuta ac præstantissimam censetur, qua primus usus fuit Jacobus Carpenſis Medicus Bononiensis.

Hydrargyrus, ex quacumque regione afferatur, optimus censetur purus, argenteo splendore nitens, summe fluidus, qui in argenteo cochleari igni expositus in auras profusus avolat, nihil remanente: rejicitur colore livido infectus, qui in guttas exacte rotundas non dividitur, sed vermiculorum aut lacrymularum species effingit; quod quidem cum plumbo vel Bismutho adulteratum fuisse denotat. Utur purus esse possit Hydrargyrus nativus seu virgineus, internum tamen ad usum semper purgari debet: sæpe enim vel partibus quibusdam metallicis, vel sulphureis, vel etiam arsenicalibus permixtus est.

Simplicior Mercurii purgatio fit eum per alutam trajiciendo, qua a sordibus crassioribus purgatur. Quidam eum sale & aceto bis terve lavant: sed tutior est ejus distillatio per retortam, cum calce viva, vel cineribus clavellatis, aut limatura chalybis. Sic enim purissimus extrahitur Mercurius.

Hydrargyrus vel crudus, ut ajunt, id est absque ulla præparatione, sed purgatus tantum, ad usum medicum adhibetur, vel diversimode præparatur.

Mercurius crudus ad vermes enecandos in substantia exhibetur a ℥j. ad ℥ij. Teritur in mortario vitreo cum Saccharo, ut in partes invisibiles dissolvatur, addendo olei Amygdalarum dulcium guttam unam aut alteram, ne in pristinam formam iterum redeat. Ustatissimum est Hydrargyri decoctum, quod fit Hydrargyri ℔j. in aq. puræ ℔vj. per horam decoquendo. Liqueor limpidum pueris & infantibus pro potu solito exhibetur. Hydrargyrus vermium quorumcumque, & pediculorum sive majorum, sive minorum, hostis est insensibilissimus, eosque extrinsecus adhibitus citissime fugat aut interimit. Unguentis quibusdam permiscetur, quibus inunguntur loci, ubi tales nidulantur hospites.

Mercurius crudus exhibetur quoque sat magna copia in oleo ad ℔ij. vel iij. & sæpe obstructionem tollit & fæces propellit. Sed si fortior sit obstructio, ita ut in intestinis diutius moretur, salivationem promovebit. Metuendum est insuper ne suo pondere intestina gravet ac lædat.

Pro scabiei curatione cingula Mercurialia usurpantur felici cum successu, servatis servandis, ut diximus. Argentum vivum cum albumine ovi diutius agitatur, donec ambo in spumam convertantur. Hac spuma imbibuntur cingula e panno xylino præparata, quæ exsiccata supra lumbos gestiuntur. Unctiones Mercuriales scabiem & ceteros cutaneos affectus curare valent.

Mercurius crudus usurpatur in pillulis Mercurialibus, in emplastro de ranis cum Mercurio Joannis de Vigo, in unguento Neapolitano.

Hæc sit formula pilularum Mercurialium præstantissima.

℥. Rhei El. Trochiscor. alhandal. Trochiscor. Agarici ana ℥ij. Scammon. Aloes ana ℥iſſ. Hydrargyri Terebenthina extincti ℥ſſ. Syr. Flor. Persicor. q. s. F. pil. sec. artem. Dosis a ℥j. a ℥iſſ. in morbis venereis, rheumatismo, mesenterii, & viscerum obstructionibus. A quibusdam quotidie vel alternis diebus exhibentur.

Nulla est materia a Chymicis tam varie, tam diversimode tractata, non solum ad medicum usum, sed etiam ad alchymisticum. Cum enim Hydrargyrum, seu ut vocant Mercurium, primam omnium metallorum materiam esse existimarent, ad illum fixum efficien-

efficiendum, nihil intentatum reliquerunt. At vero post tot exantlatos labores, si propositum finem assequi non potuerint, saltem medicaminibus plurimis armamentarium medicum locupletarunt.

Observandum est autem, quasdam apud Chymicos Mercurii præparationes Olei vel Salis nomine insigniri: quæ quidem non sunt principia seu substantiæ ex Hydrargyro extractæ, sed salina vel oleosa corpora Hydrargyro permixta. Hactenus enim nulla ratione Hydrargyrus in sua principia reduci potuit: adeo enim volatilis est, ut citius ex Chymicorum manibus avelet, quam ut ejus texturam disfluere queant.

Ustatiores Hydrargyri præparationes sunt Mercurius præcipitatus per se, Mercurii Præcipitatum rubrum, Præcipitatum album, Præcipitatum flavum seu Turbith minerale, Præcipitatum viride, Præcipitatum violaceum vel nigrum, Æthiops mineralis, Cinnabaris factitia, Sublimatum corrosivum, Sublimatum dulce seu Aquila alba, & Panacea Mercurialis.

Mercurius præcipitatus per se, seu Calx Mercurii, sic conficitur.

Hydrargyrus in vas vitreum, infernale, ut ajunt, immittatur. In arena digeratur, igne gradatim aucto. In pulverem cinereum primo convertitur, qui paulatim rubicundissimus evadit. Vomitus, secessus, & sudores movet, Dosis a gr. iii. ad vi. Præcipitatum rubrum conficitur, solvendo Mercurii vivi ℥iij. in sp. Nitri q. s. seu ℥v. Solutio in arena evaporetur ad siccitatem usque, & remanebit massa pallide flavescens. Ignis ad tertium gradum urgeatur, donec tota massa rubra vel corallina evadat. Servetur pulvis ad usum. Externi usus solet esse excrescentiis carnosissimis exedendis, in auferendis pustulis: nam blande & absque dolore corrodit, si alicui emplastro inspergatur, vel unguento misceatur.

Quidam super hoc Præcipitato rubro spiritum vini rectificatum aliquoties distillant, pulveremque residuum, Arcanum corallinum nuncupant, seu Præcipitatum rubrum dulcificatum: intus enim exhiberi potest. Si purgantibus medicamentis misceatur, eorum vim purgantem adjuvat; si vero cum sudoriferis, sudorificum fit. Dosis a gr. ij. ad vj.

Præcipitatum album sic præparatur.

Solvantur Mercurii vivi ℥ij. in sp. Nitri ℥iij. in vase vitreo, igne arenæ. Seorsim solvatur Salis communis ℥ss. in aq. callidæ ℥vj. Limpidæ solutiones confundantur. Statim turbida fit mixtura & Mercurius sub pulveris albi specie vasis fundum petit. Liqueor limpidus factus sensim evacuatur: multis lotionibus edulcatur pulvis, & exsiccat. Interne sumptus humores per secessum evacuat, nonnunquam vomitus excitat: assiduo usu salivationem provocat. Dosis a gr. iij. ad xv. Extrinsecus cum unguentis & pomatis adhibitus omnes cutaneos affectus sanat.

24. Præcipitati albi ℥j. Unguenti rosati ℥j. Misce. Fiat unguentum, ad psoram, scabiem, impetigines, &c.

Præcipitatum flavum, seu Turbith minerale, fit solvendo Mercurii optime purgati ℥iij. in olei vitrioli ℥xvj. Solutio ex retorta distilletur, donec massa alba remaneat. Pulverizata plurimis aquæ callidæ lotionibus edulcoretur; flavescit: Exsiccata servetur ad usum. Per superiora & inferiora potenter purgat. In morbis venereis potissimum exhibetur. Dosis a gr. ij. ad vj.

Præcipitatum viride, seu Lacerta viridis, sic præparatur.

24. Mercurii purificati ℥iij. Cupri lamellatim concissi ℥j. Solvantur separatim in spiritu Nitri. Solutiones confundantur, deinde ad siccitatem evaporentur. Massa superstes pulverata cum aceto distillato ad transversorum digitorum eminentiam in arena digeratur. Acetum tinctura viridi vel subcærulea saturatum extrahatur, & novum superaffundatur. Tandem tincturæ omnes leni calore evaporentur ad mellis consistentiam. Igne semoto, indurescit materia, quæ pulverata viridis est, & servatur ad usum. Purgat per superiora & inferiora. A quibusdam specifica habetur in gonorrhœa virulenta. Dosis a gr. ij. ad viij. quotidie vel alternis diebus sumenda, donec fluxus penitus sedatus fuerit. Illius tamen usus minus tutus a quibusdam existimatur, ob Cupri venenatam qualitatem.

Præcipitatum violaceum vel nigrum, Mercurius diaphoreticus, & mercurialis Panacea quorundam, hac ratione confici solet.

24. Sulphuris citrini ℥iv. in vase terreo inter prunas candentes fundantur. Sulphuri fuso diligenter admisceantur Hydrargyri purgati ℥vi. cum virga ferrea assidue movendo. His optime unitis Salis ammoniaci ℥iiij. adjiciantur. Sublimetur massa in vase vitreo. Sublimatum cum sæcibus permixtum iterum sublimetur. Sic quatuor instituuntur sublimationes: quarta peracta, separetur massa nigra vel subcærulea, ponderosa, quæ in vasis fundo reperitur, a materia tenui, levi, subflava rejicienda. Diaphoretica est, commendatur in rheumatismo, scrophulis, morbis venereis, in asthma, epilepsia, ad obstructions referandas & ad vermes necandos. Dosis a gr. xij. ad ℥ß.

Æthiops mineralis præparatur ex Mercurii purgati p. iiij. florum Sulphuris p. iij. Agitantur simul in mortario vitreo, donec omnes globuli mercuriales penitus evanescant, & massa in pulverem fuscum tenuissimum redigatur, qui paululum asservatus maxime nigrescit. Valet contra vermes, adversus luem veneream, scabiem, impetigines, scrophulas. Commendatur quoque ad hæmorrhoidales cruciatus, podagram & rheumatismum. Dosis a gr. xv. ad ℥ij. & quandoque iteratur mane & sero, purgando quarto quoque die. Raro salivationem excitat. Diaphoresim promovet, & nonnunquam purgat per secessum.

Quidam ad eandem præparationem conficiendam Mercurium & Sulphur partibus æqualibus commixta incendunt, sed inutilis est hæc combustio.

Cinnabaris factitia fit paulatim miscendo Argenti vivi partes tres cum Sulphuris igne liquati parte una, & assidue agitando, donec omnis Mercurius evanescat. Massa refrigerata pulverizatur, & in vas sublimatorium immittitur. Igne sensim aucto, sublimatur in Massam rubram striatam & splendens. Eisdem virtutes obtinet ac Æthiops mineralis. Nonnunquam in suffitu præscribitur ad salivationem movendam in lue venerea.

Sublimatum corrosivum hac ratione cito præparatur.

24. Mercurii purgati q. pl. Dissolvatur in aquæ fortis q. f. Solutio ad siccitatem distilletur. Massæ salinæ residuæ permisceantur salis communis decrepitati p. iiij. In matraccio vitreo colli brevior instituatur sublimatio. Elevabitur massa crystallina alba, quæ Sublimatum corrosivum, vel Mercurius sublimatus corrosivus, vel Draco venenatus dicitur. Inter venena corrodentia recensetur. Intus sumptum eadem, quæ Arsenicum, sed vehementiora & promptiora excitat symptomata: gulam enim, ventriculum, & intestina celerime corrodit ac dilacerat. Ejus vis caustica iisdem remediis infringitur, quæ proposuimus, cum de Arsenico egimus.

Externe usurpatur ad carnes superfluas consumendas, & ad ulcera antiqua detergenda. Ex eo paratur Aqua phagædenica, solvendo nempe Sublimati corrosivi ℥ß. in aq. Calcis ℥vj. Flavescit liquor, qui servatur ad usum.

Ex Sublimato corrosivo conficitur Sublimatum dulce, quod etiam Mercurius dulcis, Aquila alba, Draco mitigatus, & Calomelas a quibusdam nominatur.

24. Sublimati corrosivi ℥xvj. In mortario vitreo vel marmoreo diligenter teratur, sensim affundendo Mercurii vivi optime purgati ℥xij. Continuetur tritura, donec Mercurius vivus non amplius appareat. Pulvis fiat plumbei coloris, qui in ampullis vitreis reponitur ad altitudinem unius vel alterius uncie. Tum igne lento per gradus aucto, sublimatur pulvis. Massa sublimata alba separatur a sæcibus rejiciendis, pulveratur, & iterum sublimatur.

Sublimatum dulce blande purgat, pituitam tenacem incidit & expellit, & in morbis venereis medicamentum purgans eximium censetur. Vermes necat. Dosis a gr. vj. ad xxx. sub forma pilularum vel boli. Quod si dosis per aliquot dies continuetur, salivationem movet. Ut plurimum cum aliis purgantibus medicamentis mixtum exhibetur. Quidam alternis diebus Aquilam albam & medicamentum purgans præscribunt, ad luem veneream sine pyralismo curandam.

Usurpatur in pilulis mercurialibus D. Charas, & in Electuario aperiente cathartico Ejusd.

Ultimo venit Panacea mercurialis, sic dicta ob eximias ejus dotes, quæque merito Panacea Ludoviciana nuncupari potest; cum Christianissimi Regis Ludovici decimi quarti liberalitate ac munificentia præstantissimum illud arcanum viribus ejus ad luem veneream debellandam variis tentaminibus exploratis vulgatum sit, & publici juris factum. Ea est hujus Panaceæ præparandæ ratio.

Purgatur I. Mercurius vivus cum sulphure Cinnabarim conficiendo ut docuimus, & Mercurium currentem inde extrahendo. Sic obtinetur Mercurius e Cinnabari redivivus.

II. Ex hoc Mercurio præparatur Sublimatum corrosivum, quod quidem osties sublimandum est; scilicet bis cum Sale marino & Vitriolo, quinquies cum Sale marino solo, & semel absque ullo intermedio.

III. Portio quædam hujus Sublimati corrosivi cum regulo Antimonii, distillationis ope, in Mercurium currentem reducitur.

IV. Ex hoc Mercurio resuscitato & ex Sublimato corrosivo simul mixtis fit ex arte Mercurius dulcis novies sublimandus.

V. Tandem Mercurius dulcis cum spiritu vini aromatico digeritur per tres hebdomadas; deinde semoto liquore exsiccat, & servatur ad usum. Eximium est medicamentum ad morbos omnes venereos profligandos. Commendatur etiam in rheumatismo, obstructionibus glandularum, mesenterii scrophulis. Valet ad scabiem, impetiginem, & lumbricos quoscunque. A quibusdam etiam adversus scorbutum proponitur, sed noxius est hoc in affectu Hydrargyri usus. Panacea mercurialis salivationem facilius promovet, quam Aquila alba, quæ sæpius per secessum humores evacuat.

℞. Ethiopis mineralis ℥ss. Corallin. pulver. ℥i. Olei Tanaceti gutt. iij. Misce. Fiat pulvis, cujus dosis a gr. xv. ad ℥ss. Mane & vespere exhibeatur sub forma pilularum vel boli, cum Syr. de absynth. q. s. ad vermes in corpore nidulantes enecandos. Post tres quatuorve dies sumatur bolus purgans sequens.

℞. Aquilæ albæ, Rhei pulv. & pulver. Cornachini ana, partes æquales. Misce. Fiat pulvis, cujus dosis a gr. xx. ad ℥ij. & ℥i. cum Syrup, vel Conserva de absynthio.

℞. Ethiop. miner. ℥ss. pulver. Milleped. Gumm. ammon. ana gr. xx. Conserv. Flor. Calendulæ q. s. Fiat bolus singulis diebus exhibendus ad scrophulas, purgando quarto quoque die cum bolo sequenti.

℞. Aquilæ albæ, Gumm. ammon. ana gr. xv. Trochiscor. alhandal gr. x. Syr. Flor. Persicor. q. s. Fiat bolus.

℞. Panaceæ mercurial. ℥i. Rhei pulver. ℥iij. Balsam. Copaiv. ℥ss. Misce. Fiat opiata cujus dosis ℥i. quotidie mane ad gonorrhæam curandam. Purgetur æger tertio vel quarto quoque die cum pilulis mercurialibus supra præscriptis vel cum sequentibus.

℞. Calomelanos & Diacrydii ana ℥i. Trochiscor. alhandal. ℥i. Pulverata misceantur cum q. s. Terebinthinæ. Fiant pilulæ pro dosibus quinque.

Inter ceteras Mercurii dotes commendatur potissimum ea vis qua pollet virus venereum expugnandi. Hujus veneni proprium & unicum habetur alexipharmacum, quatenus scilicet virus illud cum uberrimo lymphæ tenacis & viscidæ profluvio foras expellit. Nunquam enim venerea lues nisi uberrima salivatione aut copioso alvi fluxu tuto sanatur.

Ad salivationem excitandam alii mercurialibus suffimentis utuntur, alii emplastra veunguenta mercurialia adhibent, alii vero Mercurium diversimode præparatum intus sumendum præbent.

Ad salivationem suffitu promovendam æger rite præparatus in hypocausto seu cellula ad hoc parata nudus collocatur. Tunc prunis candentibus paulatim injiciuntur Cinnabaris frustula ad ℥ij. vel iij. quorum halitus cutis poros penetrat: hoc suffitu incallescit æger mirum in modum, ac sudat plus minusve pro viribus. Singulis vel alternis diebus iteratur suffumigatio, donec gingivæ tumescere, & os ulceribus affici incipiant, ac tandem saliva ad debitam quantitatem fluat.

Inunctiones vero sic instituuntur. Præmissis præmittendis, primo ad focum ægrotantis decentibus huic morbo vestibus induti, partes inungendæ per aliquod tempus fricantur, donec incalescant & rubescant. Tunc unguento mercuriali inunguntur, prima quidem die pedes, genua & inguina; altera, nates, carpi, cubiti & humeri. Inunctiones vel singulis diebus vel alternis, pro ægrotantis constitutione, iterantur, donec uberrimum salivæ profluvium appareat, quod singulis diebus librar. iiii. vel iv. esse debet. In loco calido, ab igne tamen paululum remoto, inunctiones peragendæ sunt; ne unguentum vi caloris citius dissolvatur. Unguenti mercurialis ℥ij. pro singula vice sufficiunt. Quidam ex prima frictione uberrimam & sufficientem salivationem experiuntur, alii post tertiam; rarissime pluribus opus est: quocirca quotidie os & fauces ægrotantis explorandæ sunt, antequam altera frictio iteretur. Superveniente enim salivatione os incalescit & exsiccatur, gingivæ & glandulæ salivales intumescunt, frequens est expunitio, vasorum salivalium orificia inflammantur, ulcera apparent quæ ampliantur, ac tandem laudabilis succedit salivatio. Verum salivatio nimia admodum pertimescenda est: quapropter si vehementior sit, ad purgationem illico confugiendum; eaque iteranda, si necessarium videatur, & vestes unguento imbutæ deponendæ.

Quidam emplastra unguentis anteponunt, & illorum sane tardior est ac mitior effectus. Iisdem locis ac unguenta applicantur, & iisdem servatis cautionibus.

Alii tandem salivationem tutius excitari, & felicius, pro ægri viribus, ad Medici nutum foveri ac dirigi Panacææ mercurialis ope existimant; & revera fumigationes & inunctiones incertæ sunt & parum fidæ. Fumigationes enim mercuriales caput aliquando feriunt, funestaque inducunt symptomata; Inunctiones vero nonnunquam vel nimiam salivationem excitant, vel etiam quandoque nullam. Nam prout corporis ægrotantis portitanei patentiores sunt, vel angustiores, major vel minor Hydrargyri copia corpus penetrat; quod quidem nonnisi eventu dignosci potest. At vero est Panacææ mercurialis utilitas ac præstantia, quod exigua dosi primo exhibeatur, & sensim augeatur, donec procedat debita salivatio & ad quantitatem requisitam, quæ quidem augetur vel minuitur, vel in eodem statu sustinetur ac fovetur ad Medici arbitrium absque ullius periculi metu. Attamen non prorsus rejiciendæ sunt aliæ salivationem excitandi rationes, quæ quidem nonnunquam intermiscendæ sunt, prout res postulat. Sæpe enim tardior est Panacææ, ita ut una aut altera levi inunctione opus sit ad promptiorem & debitam salivationem promovendam. Itaque in robustissimi temperamenti viris inunctiones promptiorem & uberiorem salivationem excitant, quæ postea Panacææ mercurialis ope fovetur. In delicatioribus sola Panacææ exhibetur, vel ad summum aliquot emplastris mercurialibus stimulat. In luis venereæ curatione, ubi adsunt dolores acerbi & permanentes, nodi & exostoses; ibi quæque emplastra feliciter applicantur. Iis quibus scabies, herpes, crustosa ulcuscula, & pustulæ verolicæ per totum corpus diffunduntur, unctiones mercuriales conveniunt. Tandem suffumigationes utiliter unctionibus vel usui Panacææ intermiscuntur, ubi adsunt ulcera, verrucæ, condylomata, aut alia hujuscemodi in ano vel pudendis. Ea est autem salivationis excitandæ methodus, Panacææ mercurialis ope.

Una aut altera venæ sectio celebretur pro ægrotantis plethora & viribus. Altero post ultimam venæ sectionem die porione cathartica corpus evacuetur, & jussulo duabus abhinc horis exhibendo infundantur Tartari sibi. gr. vj. vel Panacææ antimomialis guttæ xv. Postridie ingrediatur balneum aquæ tepidæ semel aut bis in die pro viribus. Tandem post sex septemve balnea Panacææ mercurialis exhibeatur.

Sic præparatur corpus ægrotantis: humorum crassamenta primis viis contenta evacuantur, vasa laxantur, liberius fluit sanguis, fluidiores fiunt succi, fibræ vero minus rigidæ.

Cavendum tamen ne sanguinis missione aut nimio balneorum usu corpus nimis debilitetur, ita ut salivationem debitam perferre nequeat. Nec pluries iteranda est catharsis, minuit enim salivationem & alvi fluxum provocat. At vero licet alvi fluxu sanetur quoque lues venerea, tutior tamen est per salivationem hujus morbi curatio.

Ægrotanti sic præparato, postero ab ultimo balneo die, Panaceæ mercurialis grana x. mane, vesperi vero gr. v. exhibeantur. Altero die mane gr. xv. & vesperi vero gr. v. exhibeantur. Altero die mane gr. xv. & vesperi gr. viij. 3. die mane gr. xv. vesperi gr. x. 4. die mane gr. xxv. vesperi gr. xv. Et sic in dies augeri potest Panaceæ dosi a gr. v. ad x. singulis diebus, ad libitum, donec salivæ fluxus ad 3. vel 4. librarum mensuram devenit, aut alvi profluvium eidem quantitati respondeat. Tum a Panaceæ exhibitione abstinendum, donec evacuationes minuantur. Quod si minuantur priusquam lues veneræ symptomata evanuerint, Panaceæ usus repetatur incipiendo a dosi præcedenti ægroto nuperrime exhibita, eamque continuando donec de perfecta curatione plane constet.

Si vero, interrupta Panaceæ exhibitione, salivatio augeatur & nimis urgeat, medicamentum purgans pro re nata præscriptum exhibeatur & sæpius iteretur. Si vero in Panaceæ usu alvi fluxus superveniat vehementior cum torminibus, & dysenteria immineat: clysteres detergentes, lenientes & roborantes identidem injiciendi sunt.

Per totum curationis tempus satius est ægrotantem iusculis & ovis forbilibus aut panatellis uti, quam alimentis solidis.

Panacea sub pulvêris forma ingeratur cum aliqua confectioe permixta. Post unamquamque Panaceæ dosim superbibat æger exiguum iusculi cyathum, & per tres aut quatuor horas ab omni alimento abstineat.

Expedito tandem Panaceæ usu, bis terve purgetur æger, cibus euchymis reficiatur, & ad dietam lacteam confugiat.

De humoris per salivationem evacuandi quantitate nihil certi statui potest. Quidam enim post uberrimam salivationem vix sanati sunt, alii vero post levem prorsus restituti fuere. De salivationis igitur duratione prudens & peritus judicet Medicus.

Medici quoque prudentis est decernere, num ægrotans salivationem fere possit, ubi veneræ lues aliis affectibus implicatur. Sic enim in constitutione ad hecicam febrem vergente, in qua sanguis nimis solutus per cutis poros sub sudoris forma magna copia diffunditur, maxima tandem fiet humorum dissolutio ab Hydrargyro, & vita cum succorum reliquiis per omnia corporis emunctoria fugiet.

In scorbuticis affectibus, in quibus humores lentoris ac spissitudinis accusantur, infesta tamen est & sæpe lethalis Hydrargyri exhibitio. Cum enim in his affectibus salium in humoribus redundantiam major sit copia, majorque causticitas quam in lue veneræ, eorum energia admodum debilis est, dum succis spissioribus, & fere coagulatis innatant: verum si Hydrargyri ope, fluidiores fiant succi, tunc non tardiori gressu, sed magno impetu abrepti salium aculei, in membranas irruunt, eas dire lancinant ac dilacerant. Hinc scorbuticorum diu cruciatus, hæmorrhagiæ, inflammationes & ulcerationes, quæ ex mercurialium remediorum exhibitione oriri solent.

Nervis prorsus insensus dicitur Hydrargyrus: membrorum debilitatem, tremorem, paralysem inferre vulgo existimatur; sed non tam Hydrargyro quam pravo aut minus cauto illius usui tribuenda sunt hæc incommoda. Nam ab exigua ejus dosi, incaute exhibita, humores coagulati inæqualiter solvuntur, ita ut grumi superstites a soluta succorum portione abrepti in tenuissimos corporis meatus protrudantur, ibi in hæreant, fortioresque pariant obstructions, quæ per tempus magis ac magis firmanur & insuperabiles sunt, vel quibus partium tonus prorsus debilitatur aut destruitur.

Queritur unde pendeat illa. Mercurii virtus salivam movendi & syphilidem curandi. Frustra nonnulli ad hanc virtutem explicandam ad acidum aut ad alcali confugiunt. Quandoquidem in hujus morbi curatione, nec acidorum, nec alcalium instar, operatur illud medicamentum: eosdem enim producit effectus, sive acidis salibus saturatum exhibeatur, sive cum alcalibus permixtum ingeratur, sive absque mixtura per cutis poros frictionibus aut suffumigationibus intromittatur. Nec verisimilis est opinio eorum qui acidum esse virtus veneræum autumant, cum ægrotantium lue veneræ insectorum saliva copiose effluens nullum aciditatis argumentum præbeat, quinimo alcali potentissimum se præbet: syrupum enim violaceum viridem efficit, cum acidis liquoribus effervesceat, & lixiviorum instar cuprum corrodit. Non igitur existimandum est, Hydrargyrum tunc absorbentis

vel alcalici medicamenti vices gerere, acidum nempe venereum virus absorbendo, quod quidem æque pariter & rectius alia absorbentia medicamenta efficere possent. Sed veritati magis consentaneum est omnem Hydrargyri vim & energiam a duabus potissimum ejus qualitatibus pendere; scilicet summa divisibilitate, & figura sphaerica, quæ tenuioribus ejus moleculis denegari non potest.

Ex Hydrargyri summa divisibilitate & figura sphaerica sequitur, quod ad extremos usque corporis recessus transvehi possit, sanguinis & lymphæ massam pervadere, & intra horumce liquorem moleculas vel arctius condensatas penetrare, easque proinde dividere. Cum enim tenuissimi mercuriales globuli moleculas lymphæ crassiores subierint, non solum earum contactum immediatum præpedient, sed etiam earum fluxum expeditiorem efficient, interpositis nempe inter crassiores & latiores lymphæ moleculas sphaerulis tenuissimis & solidis. Insuper eadem crassiores lymphæ moleculæ, vasculorum orificiis aliquantisper hæsitantes, & mercurialibus globulis intermixtæ, valida vasorum contractione & assidue liquoris motu protrulivo conteruntur, dividuntur, ac tandem satis fluiditatis adipiscuntur, ut tenuiora corporis vasa permeare valeant. His positis, attende ad corporis emunctoria, quæ lympham viscidiorē & crassiorem percolare possunt. Duo tantum occurrunt, intestinales scilicet, & salivales glandulæ. Renum & cutis colatoria tenuiorem tantum lympham elabi sinunt, ob vasculorum exilitatem: quapropter hoc in affectu sudorifera medicamenta minus proficiunt, cum tenuiorem & fluidiorem tantum lympham per cutis poros propellant, nec crassiorem nimisque densatam dissolvere valeant.

Verum salivales aut intestinales glandulæ crassum hunc succum ambæ secernere valeant. Sic adhibito Hydrargyro, emunctorium utrumque simul, vel alterutrum tantum, hanc lympham viscidam excernit, prout soluta lymphæ majori vel minori copia per corpus diffunditur. Ut plurimum salivales glandulæ hanc lympham fundunt; quia cum sint magis acuti & exquisiti sensus quam intestinales, acrioris hujus lymphæ vellicationibus vehementius convelluntur & contrahuntur, ita ut succos contentos exprimant, novosque continuo alliciant.

Pro diverso irritationis gradu, hujus lymphæ evacuationem per salivales vel intestinales glandulas promoveri facile colligitur, ex eo quod vehementiori in glandulis intestinalibus medicamenti purgantis ope excitata irritatione, salivatio sistitur, & humor per intestina foras elicitur.

Ex Mercurio varia sunt linimenta & emplastra, ad sequentium instar.

24. Hydrargyri e Cinnabari revivificati ℥ij. Terebinthinæ Venetæ ℥ss. Simul agitentur in mortario, donec Hydrargyrius extinctus sit. Tum paulatim adjiciantur axungia suillæ infusæ ℥ij. Misceantur exacte; & erit unguentum ad inunctiones in lue venerea.

25. Massæ emplastri Dyachylonis simplicis ℥xij. Liquato misceantur Hydrargyri puri Terebinthina extincti ℥ij. Fiat emplastrum rite partibus applicandum, ad salivationem promovendam.

Præter Argenti vivi usum medicum, eo utuntur quoque artifices, tum ad vasa deauranda, tum ad aurum molendum, & ad speculorum confectionem. Sed major ejus copia ad aurum & argentum e suis mineris separanda absumitur.

SECTIO SEPTIMA

De Metallis.

Metallum dicitur corpus minerale, durum, splendens, ignis calore liquabile, frigore, concrescibile, malleo in incude in longum & latum ductile, cuique Hydrargyri facile consociatur intimeque permiscetur, vel ut ajunt, amalgamatur.

Metalla dividuntur in imperfecta seu ignobilia, & perfecta, seu nobilia.

Imperfecta habentur, quibus in ignis examine multum decedit, qualia sunt Plumbum, Stannum, Ferrum, Cuprum; eademque ignobilia dicuntur, ex eo quod inter homines minoris sint pretii. Perfecta vero dicuntur, quæ ignis examen absque detrimento sustinere possunt, ut Argentum & Aurum; quæ quidem cum ab omnibus hominibus multi æstimentur avidèque appetantur, nobilissima prædicantur.

CAPUT PRIMUM

De Metallis imperfectis.

ARTICULUS PRIMUS

De Plumbo, & ejuscrementis.

Plumbum Offic. Μόλυβδος Græcorum: Plumbum nigrum Plinii: Rafas Arabum: Saturnus Chemicorum. Est metallum vilissimum, molle, ponderosum, lividum, quod manus nigredine inficit, obtusorem reddit sonum, & in igne cito liquefcit, antequam ignefcat.

Græci, Latini, Arabes, Plumbum & Stannum designantes, vocabula sæpe confundunt, & indifferenter usurpant. Quamplurimi Κροσίτερος Græcorum Stannum interpretantur. Plinius tamen Κροσίτερος de Plumbo albo docet accipiendum, quod etiam a Stanno diversum facit. Quinimmo Stannum facit genus Plumbi nigri, & ex eadem vena Stannum illud, Argentum, & Plumbum fluere scribit. Verum aut vana est hæc differentia inter Plumbum album & Stannum a Plinio constituta: aut Stannum veterum nihil aliud erat quam Plumbi pars purior & nitidior, vel etiam mixtura Plumbi albi & nigri, aut Plumbi nigri & Argenti.

Agricola, de natura fossilium, tria Plumbi constituit genera: unum candidum, quod Stannum nunc vocamus; alterum cinereum, quod Bismuthum; tertium nigrum, quod Plumbum est proprie dictum.

Plumbum purum in fodinis rarissime reperitur. Excoquitur ex plumbaria vena, quæ diversa est: modo enim terra est nigra, cærulea, flava, aut cineracea, scintillis quodque minutis splendentibus conspersa; modo lapis splendore plumbeo ex quadratis veluti tessellis constans inhærentibus saxo candido aut rufo: nonnunquam etiam fluoribus albis, flavis, aut viridibus admiscetur.

Plumbi minera nonnihil Argenti fere semper continet; & quibusdam in regionibus, ut in Angliæ Provincia quæ Cardigan dicitur, plumbaria vena argenti adeo ferax est, ut ex mineræ libris duobus millibus, decem, quindecim, & nonnunquam viginti argenti libræ extrahantur.

Plures sunt Plumbi mineræ in Hispania, Italia, & Germania. In Gallia quoque non desunt, sed ex his metallum difficillime extrahitur. Frequentiores & divites sunt in Anglia hujus fodinæ.

Plumbi vena in fornacibus inter diversa carbonum strata disponitur, & igne accenso metallum fluit. Vel ligna frustulatum concisa carbonum vice usurpantur, vel eisdem intermiscuntur, prout vis ignis major vel minor requiritur: vehementior est ignis carbonum, lignorum vero minor.

Verum ex pyritis plumbariis, quæ nonnihil argenti quoque continent, metallum quoddam candidum primo effluere narrat Agricola, quod quidem argento inimicum, ac summe nocivum dicit, cum illud comburat. Deinde dissolvit Plumbum nigrum cum argento mixtum; & hæc mixtura Stannum a metallariis dicitur, referente eodem. Hoc-

ac stannum vehementiori igne urgetur, ita ut Plumbum partim in spumam seu lithargyrum, & partim in molybdænam convertatur; argentum fustum sincerum in catino remanet. Lithargyrus vero & molybdæna postea cum carbonibus funduntur, & sub Plumbi fusi forma statim diffuunt.

Plumbi gravitas comparata cum auri gravitate, est ut 3. ad 5. Hoc metallum facillime comburitur, & in calcem cineream redigitur, quæ vehementiori igne flavescit, ac tandem rubra evadit, & Minium dicitur. Si vero ignis intendatur, liquefcit in liquorem oleaginosum, qui refrigeratus in massam subrubram flavescens concrescit, variis laminis tenuibus, ac translucidis compactam, & tactu mollem, quæ Lithargyrus dicitur. Si tandem intensiori igne diutius urgeatur, totum in fumos diffunditur, & evanescit.

Calx Plumbi, Minium, aut Lithargyrus, si cum carbonibus, ligni frustulis, aut quacunque materia combustibili fundantur, statim in Plumbum reducuntur.

Plumbum cum Nitro in crucibulo fustum levem emittit fulgurationem. Plumbi limatura in candelæ flammam injecta incenditur, flammamque cæruleo colore tingit. Unde patet, sulphureum principium combustibile in Plumbo reperiri, licet exigua admodum quantitate. Illud quoque principium ceteris hujus metalli principiis non tenaciter inhaeret, cum citissime ab illis vel levi igne secernatur.

Cum Plumbum in tigillo lentis vitreæ majoris foco exponitur, statim copiosum fumum emittit, in cinerem seu calcem cineream paulatim convertitur, quæ eodem fere tempore flavescit, rubescit, ac funditur in liquorem croceum summe fluidum, olei instar, qui per tempus sub furni specie evanescit. Si vero liquor, priusquam totus dissipatus fuerit, a foco extrahatur, dum refrigerat, in massam concrescit rubram aut ex rubro flavescens, Auripigmenti instar, ex tenuibus lamellis compactam, quæ quidem lamellæ translucentæ sunt, ita ut Talcum apprimere referant.

Si vero talcosum illud Plumbi vitrum ejusdem lentis majoris foco supra carbones exponatur, statim liquefcit & Plumbi formam recuperat.

Verum si Plumbi frustulum ad ejusdem focum supra carbonem admoveatur, liquefcit, & sensim in fumos totum dissipatur, nulla vitrescente materia relicta.

Qui ex Plumbo elevatur fumus, nihil aliud est quam ejusce metalli flos seu cinis sulphureo principio spoliatus: si enim colligatur, & supra carbones liquetur, sulphureo principio ex carbonibus assumpto, statim in Plumbum reducitur.

Ex his liquet, Plumbum constare ex terra quadam vitrescibili, talcosa seu foliacea, & ex sulphureo principio quod in omni combustili materia continetur; quod quidem principium inflammabile, nec magna copia, nec intime cum terra permiscetur.

Plumbum cetera metalla, auro & argento exceptis, dissolvit, & secum abripit, sive in Lithargyrum reducatur, sive in fumos convertatur. Unde ad aurum aut argentum a ceteris metallis purgandum per catinum probatorium sæpissime usurpatur.

Ex aqua rubiginem non contrahit, ut ferrum & cuprum, sed ab acidis liquoribus corroditur. Solvitur hoc metallum ab aceto, & a spiritu Vitrioli & spiritu Nitri; & sal qui ex his solutionibus exhalatis superstes est, dulcem præbet saporem. Solvitur quoque ab oleis & pinguibus substantiis quibuscunque.

Dum in calcem redigitur Plumbum, licet copiosum fumum emittat, & multum de sua substantia deperdat, angetur tamen pondere, ita ut centum Plumbi libræ decem insuper librarum pondere crescant, dum in Minium convertuntur. Si vero postea Minium in Plumbum reducatur, non mediocris erit metalli infra centum libras diminutio.

Minium cum arena fustum, in vitrum flavum Succino simile reducitur.

Ob eximias hujus metalli dotes, Paracelsus illud quartam Medicinæ columnam nuncupavit. Per se refrigerat, increasat, repellit, absorbet, humorum acrimoniam demulcet. Veneream libidinem arcere creditur, sanguinis phlogoses, partiumque inflammationes compescere. Verum nervis prorsus inimicum est & noxium. Intus sumptum stomachi gravitate cum torminibus diris invehit, alvum & urinam suppressit, membrorum tremorem & spasmus excitat, difficilem respirationem affert, ac tandem suffocationem. Quod quidem a quamplurimis, tristi quidem experientia, comprobatum fuit,

qui noxas gravissimas & sæpe immedicabiles perpeffi sunt a potu vinorum, quæ acidiora vel aciescentia per Lithargyrum immiffum nefando mangonio edulcata fuerunt. Plumbum itaque & omnia ejus præparata ufui potius externo quam interno destinanda effe procul dubio cenfemus.

Inter Plumbi præparata recenfenda sunt primò ea quæ recrementa dicuntur, Calx nempe feu Cinis, Minium, Lithargyrus, Plumbum ufum, & Cerufa: deinde chymicæ præparationes, quæ ufu Medico inferviunt, fcilicet Acetum Saturni, Sal feu Saccharum Saturni, Balsamum, & ejusdem Spiritus ardens, ac Oleum.

Calx vel Cinis Plumbi & Minium fic præparantur. Plumbum in patella terrea lata non vitriata, fuper carbones difpofita, funditur. Metallum fufum spatula ferrea tamdiu agitur, donec totum abeat in pulverem fubnigrum vel cinereum, qui Calx vel Cinis Plumbi dicitur. Si paulo diutius continuetur ignis, pulvis flavus evadit, & a Pictoribus Gallico idiomate *Massicos* nuncupatur. Tandem in furno reverberii calcinatus fit rubicentiffimus, & in officinis Minium dicitur.

Hæ Plumbi præparationes humorem acrimoniam obtundunt, inflammationem fedant, ulcera maligna corrigunt, expurgant & ad cicatricem ducunt. Minium ufurpatur in uaguento rubro feu de Minio, in emplastro pro fracturis *D. Charas*, in emplastro ftyptico, & emplastro matricali roborante *Ejusdem*.

Jam alibi obfervavimus, Minium veterum diverfum effe ab officinarum Minio.

Illud enim idem erat ac Cinnabaris noftra, feu rubra, & rutilans Hydrargyri minera: hoc vero nihil aliud eft nifi Plumbum vehementi igne calcinatum.

Lithargyrus, & Spuma argenti *Offic. Λιθαργυρος Græcorum*: Martech, & Merda-fengi *Arabum*: Duplex fuit apud Græcos coloris tantum ratione, ficut & apud nos Lithargyrus auri, qui Cryftis, quia flavo colore fplendet; & Lithargyrus argenti, qui Argyrus, quia albicante aut argenteo.

Lithargyrus plerumque conficitur in metallorum fornacibus, ubi Plumbum ab argento feperatur, vel ubi argentum Plumbi ope repurgatur ab aliis metallis ipsis commixtis. Siquidem cum artifices argenti mineram a commixtis metallis, nempe Plumbo & ære, repurgare volunt, in alveum ex offium cineribus fuo more paratum. Plumbi multum conjiciunt, adeo ut vi ignis colligatum balnei fpeciem referat. In hoc demum argentum, quod Plumbum aut æs admixtum habet, repurgandum immittunt. Tum ignium vi folium ftatu continue excitata, Plumbum in liquefcientium metallorum fuperficie, olei modo, fupernatans apparet; quod tandem, poftquam æs aut Plumbum quod prius argento mixtum fuerat, in fe contraxit, eorundem folium ftatu ad cinerei alvei oras fenfim expellitur. Hoc cum vident artifices, alveum in latus fecant, Plumbumque vitrificatum labi fiunt in humum; fitque hoc modo Lithargyrus. Huic poftquam refrigit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat fplendor; quo factum eft ut hunc argenteum, illum aureum paffim feplafarii dicant, exiftimantes alterum ex auro, alterum ex argento confari. Ceterum coloris hujufce varietatem Lithargyrus haudquaquam ex argenti vel auri fpuma contrahit; fed quod plus minusve excoctus fuerit ab igne, vel etiam quod plus minusve ærei metalli ab argento receperit. Lithargyrus igitur nihil aliud eft quam Plumbum vitrificatum, vel folum, vel ari permixtum.

Frequens eft Lithargyri externe adhibiti ufus in Medicina. In omnibus fere emplaftris ufurpatur, quorum corpus feu bafim cum oleis conftituit. Lithargyrus enim, ficut & cetera Plumbi recrementa ab oleis, & pinguibus fubftantiis folvuntur, & fimul emplaftricam confiftentiam fumunt. Exficcat moderatiffime, & abftergit cum modica adftrictione, cava explet, ulcera ad cicatricem ducit, & ad fœmorum intertrigines valet.

Præparatur tenuiffime lavigando in mortario, aquam defuper limpiffimam affundendo, & agitando, dein in aliud vas aquam turbidam conjiciendo, aliamque de novo affundendo, & agitando; quod toties iteratur, donec Plumbum non accurate calcinatum, & fæces metallicæ, fi quæ fint, in mortario fubfidant, & omnis fubftantia tenuior

nuior cum aqua fuerit educta, quæ quiescere permittitur, ut in fundo remaneat Lithargyrus solus, & sincerus, aqua prius effusa colligendus, & exsicandus.

Usurpatur in unguento nutrito, desiccativo rubro, Apostolorum *D. Charas*, in emplastro palmeo, diachylo simplici, & composito, emplastro polychresto *D. Charas*, & aliis quamplurimis.

Plumbumustum *Offic. Μόλυβδος κικρυπίτος Græcorum*. Est pulvis gravis, fuscus, factus ex Plumbi laminis tenuissimis cum sulphure pulverato stratum super stratum alter-natim dispositis in olla vitrea, & vi ignis continuo agitando calcinatis, donec in pul-verem tenuissimum prorsus redigantur. Aqua limpida pluries abluitur hic pulvis, & ex-siccatur. Utile est medicamentum ad ulcera maligna blande corrigenda, expurganda, & ad cicatricem perducenda.

Usurpatur in unguento Diapompholigos *Nicolai Alexandrini*.

Cerusa *Offic. Ψευδάργειος Græcorum*: Affidhegi vel Affidagi *Arabum*. Est Plumbi ru-bigo quædam alba, cujus hæc est conficiendæ ratio. Infunditur acetum acerrimum æsti-vo tempore in urceum oris lati, aut in aliud fictile vas idoneum, superimponitur lami-na plumbea; ac ita operitur vas ut nihil expiret. Ubi lamina fuerit resoluta, decimo scilicet circiter die, & deciderit crassamentum in fundum vasis, colligendum erit, & siccandum, mox mola terendum, deinde in massam cogendum, & servandum.

Fit quoque ex scobe Plumbi in acetum perquam acerrimum decem dies immersa, & resoluta. Aliquando etiam ex laminis ejusdem infusis, & derafis, iterumque maceratis, & adhuc derafis, donec laminæ sint prorsus resolutæ. Tum colligitur rasura, teritur, & in massulas cum aceto cogitur.

Verum antequam Cerusa in emplastrorum, unguentorum, & collyriorum compo-sitionem veniat, præparari debet, hoc est, abluï. Cavendum est ne Creta adultera-ta sit.

Refrigerat, siccatur, & astringit magis quam ceteræ Plumbi præparationes. In inflam-mationibus, doloribus, & exulcerationibus proficue adhibetur.

Usurpatur in Trochiscis albis *Rhasis*, unguento albo sive de Cerusa *D. Charas*, un-guento Pompholigos, desiccativo rubro *Ejusdem*, in emplastro albo sive de Cerusa, em-plastro polychresto, emplastro nigro, & emplastro de linamento *Ejusdem*.

Plumbi præparationes usitatiores sunt Acetum Saturni, Sal, sive Saccharum Saturni, Balsamum Saturni, Mumia mineralis.

Acetum Saturni sic conficitur.

24. Cerusæ optime, & tenuissime tritæ q. pl. Huic superaffundatur acetum distilla-tum ad quatuor digitorum eminentiam. Digerantur simul in vase vitreo leni calo-re, identidem agitando, donec acetum distillatum plane dulcescat. Liquor effunda-tur, & recens acetum distillatum superaffundatur, eodem modo procedendo ut an-tea. Solutiones per chartam colentur, & servantur ad usum.

Ex eo aceto Saturnino cum oleo rosato vel alio quovis oleo diu in mortario plum-beo agitato fit linimentum quod Nutritum dicitur aut Butyrum Saturni. Valet ad cu-tis pruriginem, impetigines, & erysipelata, si eo pars affecta inungatur.

Sal vel saccharum Saturni fit acetum Saturni ad pelliculæ apparentiam lento igne evaporando, & liquorem residuum in cella reponendo, donec in Crystallum albus, splendentes, sapore dulces sacchari instar, & in unam massam compactas concre-scat. Saccharina hæc massa, liquore superfluo sensim effuso, in umbra exsicce-tur.

Licet saccharum Saturni a quibusdam ad usum internum commendetur in pulmonis af-fectibus, sanguinis sputo, dysenteria, &c. tamen ob rationes jam allatas externe tantum adhibendum est. Usus est frequentissimus apud Chirurgos. Omnibus inflammationibus in-medetur, sicut & acetum Saturni, oculorum affectibus, & erysipelati. Humores acres, & erodentes obtundit, ulcera detergit, exsiccat, & cicatrizat. In aquis, un-guentis, & emplastris permiscetur. In gonorrhæa ubi summa est acrimonia, injectio aquæ rosarum, vel lactis tepidi cum sacchari Saturni granis aliquot, felici cum succe-ssu præscribitur.

Balsamum Saturni præparatur ex salis Saturni parte una, & olei Terebinthinæ partibus duabus; quæ simul mixta digeruntur in balneo arenæ, donec oleum rubicundissimo colore tingatur, & saccharum omnino solutum sit.

Ulcerebus malignis medetur, humorum acrimoniam demulcet, arcetque putredinem.

Spiritus ardens, & oleum Saturni ex Sale Saturni per distillationem eliciuntur. Sed non aliæ sunt in hoc inflammabili spiritu dotes quam in spiritu vini, quidquid dixerint Chymici. Est enim vini spiritus in aceto concentratus, & hac præparatione evolutus. Oleum vero rubrum est oleum etiam ex aceto extractum, in quo nihil Plumbi prorsus continetur.

Mumia mineralis Poterii est calx Plumbi, & Hydrargyri simul mixtorum, &, ut ajunt, amalgamatorum, quæ sic conficitur.

℞. Hydrargyri e Cinnabari distillati p. ij. Plumbi puri p. j. Fiat amalgama, quod in ampulla fictili supra carbonem continuè succussibus fortiter agitur, donec totum in pulverem nigrum fuerit redactum. Pulvis matracio vitro inclusus digeratur in balneo arenæ, quousque flavescat, & servetur ad usum.

Hæc Mumia scabiem, impetigines, & ceteros cutaneos affectus citissime sanat, ulcera callosa mundificat, callumque resolvit. Strumas, & mammarum glandulas dissipat in unguento vel emplastro quovis admixta. Cancris quoque medetur, modo ad ultimum gradum nondum pervenerint. Cautè tamen, & pariori manu adhibenda est, præsertim in exulceratis carcinomatibus, ne uberius nimis fiat suppuratio. Si nondum exulceratum sit carcinoma, Mumia mineralis ℞i. cum emplastri magnetici Angeli Salæ ℞i. accurate misceatur, & tumori admodum illud sensim resolvit. Si vero exulcerari incipiat, tenue penicillum e linamento paratum, & hac Mumia, vel sola, vel myrrha admixta conspersum, in ulcus immittatur, superimposito emplastro magnetico supradicto. Tumor durus sensim leni suppuratione dissolvitur, & tandem ceteris præfidiis internis adhibitis, carcinoma sanatur.

ARTICULUS SECUNDUS

De Stanno.

HÆC vox Stannum multis rebus concessa fuit, ut capite superiori diximus: at vero quod hodie Stannum vulgo dicitur, idem mihi videtur ac *Κασσίτερος Græcorum*, Plumbum candidum *Plinii*, Alanoc vel Alaserub *Arabum*, & Jupiter *Chymicorum*. Alterum est ex metallis mollioribus, & ignobilioribus, candidum, splendens cum livore quodam, fragile, sonorum, & dum varie complicatur, stridens.

Plurimis in regionibus effoditur. Sed ditiores sunt hujus metalli fodinæ in Angliæ provinciis Cornubia, & Devoniam.

Quamquam sui coloris in fodinis non reperiatur, purum tamen excoquitur ex lapillis quibusdam, modo nigris, modo flavis, modo candidis, quandoque pellucidis; sed raro admodum. Impurum sæpius occurrit, & mixtum quandoque lapidi candidissimo, permixtis fluoribus coloris argentei, quandoque lapidi nigro. Lapis vero cui adhæret, aliquando mollior est, & friabilior, aliquando adeo durus ut igne excoquendus sit.

Stannum in Cornubia e sua minera sic extrahitur. Vena metallica a saxo sterili separata, contunditur in pilis ferreis, quas aqua continuo alluit; ita ut terræ partes ab aqua indefinenter præterlabente abripiantur, & metallicæ particulae, utpote graviores, in fundo subsidant. Pulvis adhuc crassior exsiccat, & sub molis saxeis teritur, & aqua iterum lavatur. Tum metallum ab omni terra heterogenea purgatum, & probe siccatum, in furnum conjicitur, intermixtis carbonibus ligneis: igne sat vehementi solibus excitato, funditur, & liquatum in furni parte infima colligitur; unde sulfures, aperto furni ostiolo, metallum in formas quasdam ex arena paratas diffuere sinunt, ibique in massis grandiores concrevit. Superior stannæ massæ pars adeo mollis est, & flexilis, ut sola elaborari nequeat sine Cupri miscella, trium scilicet librarum super Stanni libras

centum. Massæ pars media binas tantum Cupri libras recipit. Infima vero adeo fragilis est, & intractabilis, ut cum hujus metalli centum libris Plumbi libras octodecim confociare oporteat.

Varia substantiæ cum minera Stanni permixtæ reperiuntur. Modo substantia quædam arsenicalis, quæ *Mondick* dicitur, fusca, splendens tamen, & manus fusco colore inficiens, quæ quidem ab igne in fumum redigitur. Modo alia substantia alba, saponacea, mollis, quæ aqua recens solvitur, sed paulo post admodum indurescit: margæ species est. Hæc terra lapides pellucidos, modo crystallinos, modo rubros, quos corneos Adzmannes vocant, sæpe continet.

Stannum omnium metallorum levissimum est. Ejus gravitas est ad auri gravitatem paulo major quam 3. ad 8. Igne facillime funditur, & in calcem albescentem cito redigitur.

Si Stanni portio supra testam lentis vitreæ majoris foco sub radiis solaribus exponatur, fumum uberrimum spissum & quasi filamentosum effundit, & in albam, raram & tenuissimam reducit calcem, quæ paulo post diuturniori ac vehementi solis ardore, in tenuissimas crystallos seu filamenta tenuia crystallina & hispida concrevit. Crystallina hæc substantia non amplius funditur, nisi misceatur cum materia pingui vel carbonum pulvere: tunc enim in Stannum promptissime convertitur.

Stanni limatura flammæ candelæ inspersa accenditur, flammam candelæ cæruleam reddit, & fumum emittit cum odore sulphureo Allium leviter redolente. Stannum cum Nitro in crucibulo fusum fulgurationem levem excitat. Unde pater hocce metallum componi ex terra quadam crystallina, quæ sola difficillime funditur, & principio sulphureo inflammabili, cui fortasse nonnihil arsenicalis salis permiscetur.

Stannum ceteris metallis citius funditur: illis facillime adhærescit: hinc cuprea vasa & ferreæ laminæ, ne rubiginem contrahant, Stanno illinuntur. Ea quoque intus penetrat, duriora efficit & fragiliora, nec nisi summo labore ab iis separatur, unde dicitur metallorum Diabolus.

Non solvitur Stannum nisi ab Aqua regia. Ejus solutio auri solutionem eleganti purpureo colore tingit.

Quidam liquor perpetuo fumans seu, ut ajunt, Spiritus cum aere fermentans, ex Stanno sic paratur.

24. Stann. puriss. p. j. Hydrargyri p. iij. Fiat amalgama, cui adde Mercurii sublimati corrosivi p. iij. Hæc prompte & accurate mixta in retortam vitream conjiciantur. Ejus collo applicetur excipulum, cujus fundo supponatur patina aqua frigida repleta, & distillatio igne arenæ instituatur. Primo prodit liquor pellucidus; deinde spiritus impetuose erumpentes, ac tandem flores albi ad collum & partem superiorem retortæ eleuantur. Tunc cessata distillatione, separetur liquor turbidas in phiala exacte obturata servandus: nam statim atque aeri libero exponitur, in fumos spissos & uberrimos effunditur.

Internus Stanni usus rarus est: ejus vires adversus uteri & pulmonum affectus a quibusdam prædicantur. Præscribitur ejus limatura a ℥j. ad ℥j. per plures dies. Chymicæ Stanni præparationes præcipuæ sunt Sal Jovis, Antihecticum Poterii seu Diaphoreticum Joviale, & Aurum mulvum.

Sal Jovis ex hujus metalli calce igni reverberii per duas tresve horas exposita præparatur cum aceto distillato potentissimo, non dissimili ratione ac sal Saturni. In uteri suffocationibus & affectibus hystericis commendatur a granis ij. ad vj. repetitis vicibus.

Diaphoreticum Joviale, quod & Antihecticum Poterii, sic conficitur.

24. Reguli Martialis stella insigniti, & Jovis purissimi ana p. æquales. Fluant in crucibulo, postea in conicum vas aheneum calefactum & sebo intus illitum conjiciantur. Scoriis rejectis, reperitur in fundo regulus Jovialis. Hujus reguli pars una, & tres partes Nitri puri (quod Poterius Aquam suam hermaphroditicam vocat,) contusæ accurate misceantur, & in crucibulum candens cochleatim injiciantur: calcinantur simul. Tandem massa in pulvem redacta, in catinum aqua calida plenum proji-

projiciatur, edulcoretur aqua calida pluries affusa, & exsicceetur. Remanebit pulvis albus ad cæruleum vergens, cujus dosis a ℥ss. ad ℥j. in febribus hefticis, tabe, phtysi, & sanguinis expuitione. Salsam sanguinis & humorum crasim corrigit ac demulcet.

Aurum musivum vel musicum quorundam sic conficitur.

℥j. Stanni Anglici purissimi ℥j. Mercurii ex Cinnabari revivificati ℥x. Fiat amalgma, quod quidem misceatur cum sulphuris communis ℥x. Salis ammon. ℥j. Omnia tenuissime trita & accurate mixta igne vehementi sublimentur per quatuor horas. Quædam Cinnabarina substantia ad vasorum partem superiorem elevabitur. In ima vero parte spongiosa substantia aurei coloris remanebit, quæ plurimis aquis tota Aurum musivum dicitur. Pistoribus inservit & Medicis. Diaphoreticum existimatur a gr. x. ad xxx. in hystericis affectibus, morbis hypochondriacis, & febribus malignis.

A R T I C U L U S T E R T I U S

De Ferro.

Ferrum vulgare; Σιδηρον Græcorum, Mars Chymicorum. Metallum est ignobile, duritie insigne, sonorum; colore albo splendente cum quodam livore, si expolitum sit; nigricante vero, si rude sit & impolitum.

Duplex est, Ferrum non purgatum seu vulgare, & purgatum quod a Græcis Στόμιον, a Latinis Acies, Chalybs a quibusdam nuncupatur.

Uti nullum metallum adeo humanis usibus necessarium est quam Ferrum, ita quoque nullum est quod ubique fere locorum majori ubertate proveniat; ita ut vix in orbe regio comperiatur, ubi id non præsto sit. Plurimæ sunt hujus fodinæ in Gallia nostra: licet præstantiora sint Ferrum & Acies, quæ in Germania effodiuntur.

Ferrum variis sub speciebus e terra eruitur: modo sincerum in fodinis reperitur, vel granorum vel massæ instar: modo ex lapidibus ferreis ponderosis, diversi coloris, fuscis, flavis, vel rubris: modo ex arena tenui, ponderosa, flava vel rubra. Nec similes sunt ferri venæ: aliæ enim metallum facile fundunt; aliæ vero illud dissolvere vix sinit, nec nisi magno labore. Quædam enim venæ in tenuia fragmenta conquassatæ, & cum ligneis carbonibus intermixtæ, intra paucas horas in metallum dissolunt: aliæ vero difficile liquefcunt, nec nisi calx viva, marga, aut lapides fusiles iis admisceantur ad fusionem promovendam & juvandam.

Metallum probe liquatum in formas prægrandes infunditur, ubi in massas concrefcit, vulgo *les Gueuses*, longiores & crassiores. Singula massa denso igne liquatur, & fusa fortiter & assidue hasta ferrea hinc inde agitur, ut malleo tractabilior fiat. Tandem concretum metallum adhuc ignitum malleis subjicitur, & heterogeneæ partes adustæ vel vitrificatæ repetitis ictibus exprimuntur, & foras amandantur.

Sic paratum Ferrum in fornace, folium statu, & igne carbonum excandescit, ignitumque super incudem malleis extenditur, & varias formas recipit ad arbitrium.

Ferrum tamen unum ab altero multum differt. Etenim unum est tenax, quod optimum; mediocre quoddam, quod medium bonitatis locum solet tenere; quoddam rude, inæquale & fragile, quod deterrimum. Quod quidem vitium non ex Ferri natura & indole procedit, cum ubique terrarum unum & idem sit; sed ex eo quod terrestrium, vitriolicarum & sulphurearum particularum majori vel minori copia inquinatum sit.

Ex ferro sæpius liquefacto & a recrementis purgato Acies oritur, Gallice *Acier*. Quibusdam in locis Ferri vena statim in Aciem abit, alibi vero difficilior. Variæ sunt Ferrum in Aciem convertendi rationes. Si Ferrum sit optimum, liquatur in fornacibus, & liquato affunditur per vices mixtura ex æquis partibus salis tartari, salis alcali, plumbeæ scobis, & rasuræ cornu bovini, metallum fufum identidem agitando, ac tandem massa incudi apposita malleorum ictibus in bacillos extenditur.

Si vero Ferrum novam fusionem ferre nequeat, hæc operatio alio modo perficitur.

Fer

Ferreas virgas digiti crassitie accipiunt, & in vase terreo idoneo alternatim per strata disponunt cum mixtura ex partibus æquis fuliginis, pulveris carbonum, rasuræ cornu bovini, vel pili vaccini. Vas repletum operculo tegitur, luto diligenter oblinitur, & in furno reverberii collocatur. Tunc ignis accenditur & gradatim augetur, donec vas excandescat. Post horas septem vel octo igne per se extincto, ferreæ virgæ ex vase extrahuntur in Aciem transmutatæ; quod quidem dignoscitur virgas dirumpendo. Si enim micæ metallicæ splendentes, tenuissimæ ac densissimæ appareant, optima est; si vero rariores sint & latioribus poris interspersæ, minus bona. Nonnumquam micæ exteriores densiores sunt, interiores vero raræ: quod significat Aciem non sufficienter calcinatam fuisse. Tum iteranda est stratificatio & calcinatio, ut ferri in Aciem conversio perficiatur.

Ferrum omnium metallorum durissimum est. Sed Acies majorem adhuc duritiem & rigiditatem acquirit, si ignita aqua frigida subito extinguatur. Ferri gravitas est ad auri gravitatem fere, ut 3. ad 7. Ferrum aqua maceratum ferrigineum saporem ipsi conciliat; ab ea enim solvitur, & in rubiginem seu calcem flavam convertitur; quod quidem intra paucum tempus peragitur; si alternatim Ferrum aqua humectetur, & postea exsiccecur. Ferrum enim aqua immersum, nonnisi post longum temporis spatium eroditur. Nec a rubigine præservari potest, nisi pinguibus illitum. Scobs ferrea in acervum congesta & aqua humectata adeo incalescit, ut, si sulphur admoveatur, flammam concipiat, modo magna sit limaturæ congestæ copia. Ferrum igne reverberii diutius calcinatum, in calcem obscure rubram vel purpuream reducitur. Igne vehementi excandescens, ita ut liquefcere incipiat, sub malleis in squamas dissilit, quæ nihil aliud sunt quam Ferrum semi-vitrificatum. Quædam vero Ferri portio in fornacibus cum cineribus carbonum aut terrestribus partibus in spumam vitrescentem abit, quæ Ferri scorïa dicitur.

Hoc Metallum ab acidis quibuscumque dissolvitur; intactum vero relinquitur a salibus alcalicis.

Limatura Ferri in flamma injecta accenditur, & scintillas vividas ac rutilantes excitat. Equales scobs ferreæ ac Nitri portiones in crucibulum candens conjecitæ, mox quidem ebulliunt, & fumum copiosum ac foetidum emittunt: tandem deflagrant cum fulguratione. Scobs ferrea in spiritum Salis vel Vitrioli injecta vehementem excitat effervescentiam cum copioso fumo prorsus sulphureo, cui si candela accensa admoveatur, statim flammam concipit sæpe cum fragore & vasorum disruptione.

Ferrum foco lentis vitreæ majoris, sub radiis solaribus admotum supra regulam, statim liquefcit, fumos emittit copiosos, tandem in matetiam friabilem, & subnigram convertitur, non amplius ductilem & semi-vitrificatam. At vero Ferrum eidem foco super carbonem expositum liquefcit, & paulo post in scintillas totum diffunditur, & evanescit. Idem accidit Ferro in tegula semi-vitrificato, dummodo sub radiis solaribus e regula in carbonem transferatur. Nam pristinam metalli formam, splendorem nempe & ductilitatem recuperat, & postea totum in scintillas dissipatur.

Ex his liquet Ferrum bituminosæ substantiæ portionem non mediocrem continere; quæ cum sale vitriolico consociata, tanta terræ metallicæ vitrescibilis copia implicatur & irretitur, ut nonnisi difficillime cum Nitro deflagrationem & fulgurationem suscipiat. Nec parvam esse salis vitriolici copiam intelligitur ex Ferri solubilitate in aqua simplici, ex hujus aquæ sapore, & ex ferreæ scobs aqua madefactæ incalescentia, quæ quidem a salium in terram metallicam actione oritur. Quoddam tamen intercedit discrimen inter sulphuream carbonum substantiam, & Ferri sulphur; quandoquidem Ferrum sulphure carbonum imbutum solarium radiorum in foco totum in scintillas dissiliat.

Ferrum itaque ex substantia bituminosa, seu principio inflammabili, sale vitriolico & terra quadam vitrescibili, conjunctis quidem, sed non intime unitis, componitur. Et revera si argilla, terra nempe vitrescibilis & vitriolica cum substantia quacumque inflammabili ignis ope consocietur, fit Ferrum; quod etiam fieri solet in deflagratione quorumcumque corporum inflammabilium, & in eorum cineribus Magnetis ope detegi-

detegitur, licet ante deflagrationem in hisce substantiis vel tenuissime tritis nulla Ferri portuicula deprehenderetur.

Utilissimum metallum Ferrum est, quo vita humana carere vix potest. Nam præter tot ac tanta instrumenta quæ ex hoc metallo conficiuntur, præstantissima suppeditat remedia adversus morbos quamplurimos. Antiquis Græcis salutare Ferri intus sumpti virtutes non ignotæ fuerunt. Ferri rubigini a Dioscoride vis restrictoria tribuitur, & præfertim ad sistenda uterina sanguinis profluvia. Ab eodem commendatur vinum vel aqua in qua Ferrum ignitum extinctum fuit, ad caliacos, dysentericos, lienosos, cholera laborantes, & dissolutos stomacho sanandos.

Duplex in Ferro virtus a Medicis agnoscitur, aperiendi nempe, & adstringendi. Menstrua enim suppressa promovet; hepatis, lienis & viscerum obstructions resolvit, hæmorrhagias sistit, & diarrhæas, laxatas viscerum fibras adstringendo, sanat. Dicitur præterea Alexipharmacum mali hypochondriaci, & Panacea cachexiarum. Quidam vim aperiendi quibusdam Martis præparationibus tribuunt, vim adstringendi vero alii: sed omnes Ferri præparationes adstringunt simul & aperiunt, licet aliæ longe efficacius, aliæ vero debilius.

Ad usum medicum Ferrum Chalybe longe præstat; & limatura Ferri sincera, tenuissima & velut in alcohol redacta, omni præparationi a multis antepositur ad menses promovendos, & ad viscerum obstructions referendas. Dosis a gr. xij. ad ℥ss. semel vel bis in die, sub pilularum, tabellarum, vel boli forma.

24. Limaturæ Martis tenuissimæ & per setaceum trajectæ ℥iij. Cinnamomi acuti pulverati ℥ss. Mucilaginis gumm. tragacanthi q. s. Fiant pilulæ ex arte. Dosis ℥j. mane jejuno ventriculo, & quatuor horis post prandium, haustum vini aqua diluti superbibendo. Vel.

24. Limaturæ Martis alcoholizatæ ℥j. Cinnamomi ℥j. Caryophyllor. ℥j. Sacchar. albi in aqua Artemisæ soluti, & in electuarium solidum cocti ℥vj. Fiant tabellæ secundum artem, quarum dosis ℥ij. mane & sero. Vel.

24. Limaturæ Martis subtilissimæ ℥ij. Radicum Ari exsiccatarum & pulveratarum ℥iij. Crystallor. Tartari ℥vj. Gumm. ammoniaci, Myrrhæ, Cinnamomi, Nucis moschatæ ana ℥j. Croci pulver. ℥ss. Syr. de Absinthio q. s. Misce. Fiat opiata, cujus dosis ℥ij. mane & sero ad cachexias virginum.

In infusione etiam præscribitur Ferri limatura, nodulo inclusa in apozematibus aperiens, & in jusculis alterantibus. Ex ea quoque paratur vinum chalybeatum.

24. Limaturæ Martis puræ & sinceræ ℥j. vini generosi ℔j. Digerantur in loco tepido per 12. horas, identidem agitando. Dosis ℥iij. bis in die. Vel misceatur in apozematibus & ptisanis cochlear unum aut alterum pro singulo cyatho.

Ex limatura Ferri cum Tartaro parantur aquæ Martiales artificiales, ut Capite de *Aquis mineralibus* diximus.

Medicamenta ex Marte præparata, vel aperiencia existimantur, vel adstringentia. Inter aperiencia numerantur Crocus Martis aperiens, sal seu vitriolum Martis, sal Martis Riverii, Tartarum Martiale solubile, Tinctura Martis aperiens, flores Martiales. Inter adstringentia recensentur Crocus Martis adstringens, Tinctura Martis adstringens seu antiphtisica.

Crocus Martis aperiens simplicior & præstantior est Ferri rubigo, quæ fit dum Ferri limatura verno tempore sub dio exponitur, donec rore & pluviis vernis identidem madefacta tota in rubiginem convertatur: Tunc rubigo tenuissime contrita servatur ad usum. Dosis a gr. x. ad ℥ij.

Alius præparatur Crocus Martis cum Sulphure, hac ratione.

24. Limaturæ Martis & Sulphuris pulverati partes aequales. Misceantur, aqua communi humectentur, & in pastam non molliorem redigantur. Reponantur ad fermentationem super patinam fictilem in loco moderate calido per horas quatuor aut quinque. Sensim incalescit pasta, intumescit, rimas agit, fumos emit, exsiccatur, & per se calcinatur. Tunc patina prunis ardentibus imponatur, massam

massam identidem agitando cum spatula ferrea, donec omne sulphur deflagratum sit. Remanebit pulvis purpureus, scilicet Crocus Martis aperiens cum sulphure paratus. Dosis a gr. xv. ad ℥j.

Sal seu Vitriolum Martis sic præparatur.

℥j. Limaturæ Martis ab omni sorde purgatæ ℥ss. Huic affunde aqua tepida ℔ij. Adde paulatim olei Vitrioli ℥ss. Digerantur simul, donec perfecta sit dissolutio. Tum liquor a facibus per inclinationem separatus evaporetur ad pelliculam, deinde in loco frigido reponatur ad crystallizandum. Crystalli virides concresecunt; quibus semotis, denuo evaporetur liquor, & ad crystallizationem reponatur: Crystalli optime exsiccata servantur ad usum. Dosis a gr. ij. ℥j. in vehiculo convenienti. Vomitus excitat, si nimia dosi exhibeatur. Non solum ad obstructions referandas commendatur, sed etiam ad vermes necandos.

Sal Martis Riverii fit infundendo in sartagine ferream spiritus vini & olei vitrioli partes æquales. Sartago asseri conegatur, & soli exponatur vel in hypocauslo reponatur per aliquot dies. Fiet salina concretio probe exsiccanda & servanda. Dosis a gr. ij. ad xx. Obstructions aperit, viscera roborat. In malo hypochondriaco, in cachexiis, in obstructions hepatis & lienis diuturnus Nilus usus a Riverio commendatur.

Tinctura Martis aperiens sic conficitur.

℥j. Limaturæ Ferri rubiginosæ ℥xij. Tartari albi ℔ij. Bulliant in cacabo ferreo cum aq. pluvial. q. s. per 12. vel 15. horas, identidem cum spatula ferrea agitando. Percoletur liquor, & ad Syrup. consistentiam inspissetur. Obstructions aperit, in menstruum suppressione, in cachexiis, hydrope, & morbis ab obstructions feliciter præscribitur. Dosis a ℥j. ad ℥ss. in jussulo alterante, aut alio quovis liquore conveniente.

Tartarum chalybeatum solubile fit solvendo in supradictæ Tincturæ ℔j. Tartari solubilis ℥iij. & solutionem ad siccitatem usque evaporando. Remanet pulvis salinus fuscus, accurate ab humiditate servandus. Dosis a gr. x. ad ℥j. in vehiculo idoneo.

Flores Martis, seu Mars diaphoreticus, & flores salis ammoniaci Martiales sic præparantur.

℥j. Ferruginis ℥xij. Salis ammoniaci pulverati ℥viij. Misceantur; & excucurbita terrea, in igne aperto, applicato capitello vitreo, sublimentur. Elevantur flores flavi salini. Dosis a gran. vi. ad xx. Potenter attenuant, incidunt, aperiunt. Sudores & urinas promeunt, alvum stimulant; & sæpe, si majori dosi exhibeantur, nausæas excitant. Utiliter exhibentur in febribus contumacibus, in asthma & malo hypochondrico, & aliis morbis chronicis.

Crocus Martis adstringens fit limaturam Martis aceto sæpius irrorando, donec in rubiginem prorsus convertatur: deinde igne reverberii hæc rubigo calcinatur, & in tenuissimum pulverem rubicundum redigitur. In diarrhæis, dysenteriis & hæmorrhagiis quibuscunque utiliter præscribitur. Dosis a gr. xv. ad ℥j. sub forma boli, tabellarum, vel pilularum.

Tinctura Martis adstringens, vel Tinctura antiptitifica, hac ratione præparatur.

℥j. Vitrioli Martis ℥j. Terræ foliatæ Tartari ℥ij. Separatim pulverentur: postea fiat mixtura assidue in mortario vitreo terendo, donec pulveres instar pastæ mollioris liquefiant, & rubrum colorem adipiscantur. Sensim affundantur spiritus vini rectificati ℥iij. & spiritus statim colore rubro tingitur per inclinationem separandus a facibus. Dosis a gutt. x. ad xxx. Hæmorrhagias sistit, gonorrhæas & album mulierum fluorem; pulmonum ulcera detergit & exsiccatur, unde sæpe in phthisi utiliter exhibetur: cum Balsami Copaivæ parte æquali consociatur & permiscetur. Hac in præparatione salem Saturni qui vulgo usurpatur, rejeci, & in ejus locum terram foliatam substitui, quæ Tincturam pariter extrahit; & præterea immunis est ab omnibus noxis quas Plumbi præparationes intus sumptæ inferre solent.

Usuationibus Ferri præparationibus enarratis, quænam sint hujus metalli virtutes, & quæ cautiones in Martialium remediorum usu observandæ, paucis inquiramus.

Proprietates duæ a Medicis deteguntur in Ferro: alia aperiens est, adstringens alia. Inde Chymici Martem variis modis contorquent, crocos, tincturas, salia conficiendo, quibus vis aperiens adstringensve hujus metalli eliciatur. At notatu dignum est adstringentes Ferri præparationes quandoque urinas & alvum movere, aperientes vero sæpe salivæ alvi profusiva diuturniora, & quamlibet Martis præparationem menstrua provocare suppressa, & eorum fluxum immoderatum compescere.

Horumce phenomenon causam quærenti sola Ferri stypticitas occurrit. Quæ quidem causa unica pro varia corporum dispositione, diversos & prorsus contrarios producit effectus. Licet igitur aperiens videatur Ferrum, constat tamen adstrictione sola suam adimplere virtutem; quæ quidem agendi ratio sic concipi potest.

Sanguinis status morbosus triplex est. Vel enim glutinosus est, qui nempe spiritibus depauperatus in tenaciori lymphâ natat: tunc omnibus in vasis hæret, & obstructions vulgo cachecticas procreat. Vel crassus est sufficientique orbatus quantitate lymphæ sanguis, unde adustus dicitur & melancholicus: facile tenuioribus sistitur in vasis, & schirrosas scorbuticasque producit obstructions. Vel nimia feri copia turgens sanguis, undequaque diffunditur, viasque insolitas sibi aperit.

Hæc omnia fiunt, quod liquores corporis manare nequeant nisi vasorum contractione. Sic ubi spissior est lymphâ, fibrarum elater vasorum ad sanguinis propulsionem est impar: unde leucophlegmatia, chlorosis virginum, fluxus muliebris suppressio, chachexiæ & aliæ hujusmodi affectiones. Ubi lymphâ orbatus est purpureus latex, soliditatem, si fas sit dicere, adipiscitur, & fibrarum elaterem eludit. Hinc nascitur obstructio peritina, ut scirrhus; quas quidem obstructions hæmorrhagiæ subsequuntur curatu difficillimæ, ut hydropicis sæpissime accidit. Ubi tandem canales tenuiori & uberiori lymphâ madent, elaterem amittunt. Sic sanguis nimis dilutus lymphâ partium texturam laxando & debilitando, insolitas petit vias; & diarrhææ, diabetes, hæmorrhagiæ, hydrops prodeunt.

Quisnam sit Ferri effectus his in ægritudinibus, ex hujusce metalli sapore satis patet. Ferri ejusque præparationum sapor stypticus est; linguæ, palati totiusque oris fibras potenter adstringit: inde copiosior solito fluit saliva, frequentius sputum. Ex his judicare possumus Martis agendi rationem in corpore. Martialibus nempe intus sumptis fibræ constriunguntur, earum elater restituitur vel augetur. Humor in fibrarum interstitiis stagnans expellitur, vasa validius contracta inspissatos succos conterunt, ac fluidiores efficiunt, omniumque corporis succorum motum accelerant.

Quod in solidis, illud idem in fluidis Mars operatur. Fibrosam sanguinis partem constringit, fluidiusque serum ex parte fibrosa elicit; idque bonis vel malis ægri rebus, pro opportuna vel minus opportuna occasione. Quare judicio opus est, ut dignoscatur quo casu convenient, necne, Ferrum & ejus præparationes.

Cachecticis in affectibus ut leucophlegmatia, chlorosi, mensium suppressione, aut alia qualibet affectione in qua sanguis tenax & viscidus hæret, Ferrum ejusque præparationes saluberrimæ sunt. Martis enim vi adstringente ad se invicem approximantur partium solidarum fibræ, & lymphâ in earum interstitiis stagnans exprimitur, intra vasa recipitur, ibique sanguinis solutionem promover. Sic exsiccat & firmatis fibris, earum pristinus redit elater, succi spissiores vividius commoluntur, circuitusque liquorum, ut par est, restituitur.

Non eadem Mars præstat commoda in scirrhis, scorbuticis aut melancholicis affectibus, quod sanguis lymphâ privetur. Fibræ enim jam crispatæ a Ferro magis adhuc corrugantur, nec amplius oscillatorio motu moveri possunt. Lentus jam sanguis tardiori fluit motu, quod sanguinis portio fibrosa magis ac magis coarctetur, & sero superfluo spoliatur. Nocet ergo his in affectibus Ferrum; & licet aperiens proclametur, obstructionibus istis solvendis, aut hæmorrhagiis quæ eas subsequuntur sistendis omnino impar est.

Nec minorem expostulant considerationem evacuationes nimix. In hæmorrhagiis, v. g. alvi fluxu, continuis sudoribus, hydrope, aliisque a copiosiori sero affectibus, Ferrum salu-

saluberrimum est; quod fibras firmiores efficiat, serum amandet, & amissum fibrarum elaterem restituat. Verum si ab obstructionibus pertinacioribus oriantur illæ evacuationes, ut in febribus hecticis evenire solet, Martis præparationes maxime nocent; quippe quæ serosam sanguinis portionem a fibrosa separando, eam foras amandent, evacuationesque uberiores efficiant, ac præterea fibrarum rigiditatem intra solidas partes adaugeant, & majores adhuc pariant obstructiones. Licet quoque incipienti conferat hydropi Ferrum, non idcirco inveterato pariter convenit. Lympha enim quæ vias sibi aperuit in abdominis cavitatem, fibrosam sanguinis partem relinquit fere exsiccata: Mars vero jam fere orbatum humore sanguineum laticem lymphæ residua brevi spoliaret, & zgrotans cum artuum supernorum marcere brevi fieret infausti Martis hostia. Ergo a stipticitate Ferri quicumque boni malive effectus pendunt, quæ stringit aut referat. Stiptica quæque non eosdem, quos Mars, præstare valent effectus. Hoc Ferro peculiare est, quod suam vehat stipticitatem vix alteratam per omne corpus; quod quidem stipticis e vegetabilium familia desumptis non succedit. Horum enim stipticitas in primis viis ita alteratur, ut ea sanguis vix afficiatur: verum Mars ventriculi intestinorumque succis solutus, in actum erumpit, & sanguineo latici permixtus per totum corporis habitum diffunditur, & vim suam adstringentem exerit.

Observandum est Ferri substantiam solam feliciter præscribi quam salibus imprægnatam. Mars enim salibus satius non ita facile a ventriculi succis penetrari, nec dissolvi potest.

Nec omittendum est exercitationem per Martialium usum admodum necessariam esse, tum ad faciliorem Martialium particularum distributionem, tum etiam ad fibrarum oscillationes restituendas, & succorum circularem motum accelerandum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Ære.

ÆS vel CUPRUM vulgare: Χαλκός *Græcorum*: Venus *Chymicorum*. Unum est ex ignobilioribus metallis duris, ferro mollius, sonorum, colore rubro nitente, dum expolitum est, fusile, & adeo ductile ut in tenuissimas bracteolas duci queat.

Æs in venis purum quandoque reperitur, & varia figura, bracteolarum scilicet, stictiarum, virgularum, ramusculorum, globulorum, vel massularum: sed sæpius in Pyrite aut in peculiari minera reconditur. Pyrites ærofa aureo nitore & quidem elegantissimo nonnunquam distinguitur, licet hæc minera eo metalli feracior non sit; quandoquidem a sulphure combustibili color ille pendeat.

Æris vena non ubique eadem est. Alia enim flavescens: alia purpurea, seu violacea: alia cinerea: alia nigra; sæpe cum scintillis aut venis aureis, & tinctura viridescente permixta.

Æs raro solum in sua minera continetur, sed alia metalla habet adjuncta, argentum, ferrum, plumbum; & magna sulphuris combustibilis copia separatu difficili ut plurimum involvitur. Pro diversis rebus quæ cum Cupro permiscuntur, ejus minera diversimode tractatur.

Vena quæ plurimo sulphure turget, comburitur iteratis calcinationibus, donec totum sulphur exhalatum fuerit. Torrere id vocant artifices.

Goslariensis minera Cupri in fragmenta pugni crassitie contusa, igne aperto, cassis lignis & nonnullis carbonibus admixtis, comburitur. Deinde torrefacta minera in frustula minutiora contusa iterum calcinatur; tandem minutissime contusa tertiam subit torrefactionem; postea funditur in lapidescentem materiam rubram, quæ Cupri Lapis dicitur. Tum quater iterum torrefit, iterumque liquatur; & Æs nigrum præbet: deinde torrendi vices iterum octo sustinet. Tunc quidem Æs ab omni sulphure purgatum est; sed argentum continet, quod sic extrahitur.

Æri argentifero quatuor circiter plumbi partes admiscuntur, plus minusve, prout
Geoffroy Tom. I. I plum.

plumbum quod adhibetur purius est, vel argenti ferax. Hæc intenso calore simul liquantur, & in formas effunduntur ad panes conficiendos. Panes metallici in fornace separatoria duobus lapidibus dimidio digito a se invicem sejunctis imponuntur, & superimpositis carbonibus igne mediocri candescunt; ita ut plumbum argento confociatum colliquetur, & ex Ære in catinum subjectum defluat, Ære tantum in fornace remanente, non liquato, sed spongiosam massam referente. Ærea hæc massa argento carens, Æs pauper dicitur: & excoquitur ac funditur, donec Æs malleabile, & usibus aptum fiat.

Hoc in ultimo labore scoriz quædam instar Lythargyri se produnt, Ære, argento, plumboque gravida; quæ deinde, admisso Lythargyro, funduntur ad metallorum separationem perficiendam.

Quidam reperiuntur fontes aquarum ærosarum, e quibus Vitriolum coctione conficitur, aut Cuprum præcipitatione extrahitur mediante ferro; quæ quidem præcipitatio pro ferri in Cuprum transmutatione a nonnullis habita fuit. Ejusmodi est fons percelebris ad oppidum Smolnicium in Provincia Zepusensi, non procul a monte Carpatho: cujus aqua ferri fragmenta injecta corrodit, eorumque loco Æs substituit, pristina ferri figura servata. Sic solea equi ferrea post aliquot dies cuprea educitur ex aqua: sic Quercus folia in hunc fontem forte delapsa post aliquod temporis spatium ærea extrahuntur.

Æris fodinæ pluribus in locis reperiuntur: sed præstantiores & ditiores sunt in Sucia & in Germania.

Æs ferro mollius est, plumbo & stanno firmitus. Igne excandescit, antequam liquetur. Ejus gravitas ad auri gravitatem paulo pluris est quam 4. ad 9. Aeri humido expositum æruginem contrahit viridem: manibus tractatum ingratum odorem exhalat, & saporem præbet austerum, acrem, nenseabundum: ab aqua per tempus dissolvitur, sicut & ab oleis: a salibus quibuscumque corroditur. Cupri solutio ab acidis salibus & ab alcalinis fixis viridis est; verum ab urinosi ceruleo colore elegantissimo inficitur.

Æris limatura in candelæ flammam injecta excandescit, non vero scintillat, & flammam viridescens efficit: cum Nitro fusa levem fulgurationem excitat. Ex limaturæ Cupri p. j. & Sublimati corrosivi p. ij. simul mixtis, & ex retorta vitrea distillatis, Hydrargyrus a salibus separatus sub Mercurii currentis forma foras per retortæ rostrum prodit: in fundo vero remanet. Cuprum cum salibus intime mixtum sub resinæ citrinæ vel rubræ specie nunc diaphanæ, nunc opacæ; quæ ad candelæ flammam admota liquefit, accenditur, & flammam viridem emittit.

Æs vehementi diuturniorique igne calcinatum, & suo sulphure orbatum, in cinerem subrubrum redigitur; qui lentis vitræ majoris foco solari expositus supra tigillum, in vitrum intense rubrum & fere opacum convertitur. Hoc vitrum eidem foco super carbonem fufum, novum sulphur recuperando, præstinam Cupri formam recipit.

Ex his concludere possumus, Cuprum non mediocre sulphuris combustibilis portionem continere, licet non tantam, quanta in ferro continetur; metallicam vero substantiam esse terram rubram seu vitrescibilem.

Cuprum ab Hydrargyri vel Arsenici halitu argenteum colorem accipit, sed non permanentem. Cum Lapide calaminari vel Zincho fufum, flavo vel aureo colore tingitur, & Aurichalcum dicitur; cujus diversas præparandi rationes, articulis de *Cadmia* & de *Zincho*, enarravimus.

Æs propter summam ductilitatem & nitorem frequentioris est usus domestici. Verum ad usum medicum rarissime adhibetur, saltem interne. Hocce enim metallum inter venena recensetur, præfertim ærugo. Edulia enim, vel etiam aqua aliquandiu in cupreis vasis servata, admodum noxia evadunt. Ventriculi & intestinorum dolores & tormina, vomitiones enormes, frequentes & inanes dejectiendi conatus, intestinorum exulcerationes, interdum anhelitus difficultatem, & spasmodicas membrorum contractiones, ac triste lethum pro majori vel minori hujus veneni quantitate produciunt.

Eadem est huic veneno medendi ratio, quæ Arsenico aut Sublimato corrosivo intus sumptis convenit: lac nempe, oleum, butyrum insulsum liquatum, primo affatim epota; deinde vomitus largo aquæ tepidæ potu excitatus, enemata cum oleo, butyro aut pingui-

pingibus carniū iusculis: tum cardiaca, & corroborantia; ac tandem diæta lactea præscribatur.

Varia Cupri recrementa a veteribus præparata & in medicamentis usurpata fuerunt, qualia sunt ærugo, flos Æris, Æs ustum, & squama Æris: ex his ærugo fere sola in usum venit.

ÆRUGO seu Viride Æris *Offic. Ιὸξυρος Ῥαῖον* Græcorum: Ziniar Arabum: Gallice *Verdet*, vel *Vert de gris*. Est rubigo quædam viridis ex laminis cupreis abrafa. Hæc est illius apud Occitanos præparandæ ratio excerpta ex actis philosophicis Regiæ Societatis Montpelienfis.

Vinacea exsiccata vinoque generoso itrorata, per novem vel decem dies in vasis ligneis vel terreis reponuntur ad levem fermentationem concipiendam: deinde manibus contrita in globos congeruntur, & in vase terreo huic usui destinato accommodantur, vinique optimi quantitas sufficiens in illud infunditur, donec globi pars circiter dimidia in vino immerfa sit. Vas stramineo operculo obturatur, & in cella vinaria relinquitur ad macerandum per horas 12. vel 15. globulum quarta quaque hora invertendo, ut vino undequaque penetretur. Postea globus digiti unius latitudine a vini superficie elevatur, supra tessellas ligneas adaptatur, & vase clauso relinquitur per 10. vel 12. dies. Tunc vinaceorum globus odorem fortem ac subtilem exhalat, & ad Cupri solutionem perficiendam aptus est. Globus ille manibus conteritur; ut exterior ejus pars, utpote sicciior, cum interiori parte adhuc vino madida exacte permisceatur. Vinacea sic præparata, in supradicto vase in quo vinum acescens relictum fuit, cum laminis cupreis supra tessellas ligneas stratum supra stratum alternatim disponuntur: stratum inferius ex laminis æreis, superius vero & ultimum ex vinaceis semper conficitur. Laminæ sunt quatuor unciarum longitudine, & trium latitudine. Si Cuprum novum sit, antequam in usum veniant laminæ, per viginti quatuor horas in æruginē sepeliuntur, & postea igne paululum calefiunt.

Stratis sic dispositis & vase adimpleto obturatoque, omnia relinquuntur, donec Viride Æris confectum sit, & in lanuginem ex viridi albescentem convertatur; quod quidem pro varia Cupri indole citius vel tardius perficitur. Aliud enim Cuprum æruginem intra sex septemve dies suppeditat, aliud intra duodecim vel quindecim. Tunc e vase extractæ laminæ æruginosæ, aliæ aliis impositæ, & vino optimo extremis lateribus leviter imbutæ, super tegetem in diversas pilas accommodantur in cella vinaria, & linteis vino madidis involvuntur. Sic, inquit, Ærugo nutritur per tres hebdomadas: quibus peractis, ærugo cultellis ex laminis cupreis deraditur, & servatur ad usum.

Ærugo pictoribus & insectoribus inservit. A Medicis vero rarissime interne exhibetur, sæpius vero externe. Ulcera detergit & exsiccât, carnes fungosas & superfluas consumit, callos exedit. Usurpatur in balsamo viridi Metensium *D. Charas*, in unguento viridi, unguento Ægyptiaco, unguento Apostolorum, & emplastro divino *Ejusdem*.

FLOS ÆRIS *Offic. Χαλκὸς ἰνθὺς* Græcorum. Nihil aliud est quam Æs in granula tenuissima, Milii instar, redactum. Dum enim Æs fustum in formas delabatur, antequam coeat in massam duram, aquæ frigidæ affusione hæc minutissima granula undique erumpunt & dissiliunt.

ÆS USTUM *Offic. Χαλκὸς κενκυνέρος* Græcorum. Est Cuprum in calcem crocumve redactum, vel solum, vel cum sulphure & sale interspersis diuturniori calcinatione in furno reverberii combustum. Exsiccât & adstringit cum quadam acrimonia.

SQUAMA ÆRIS *Offic. Λεπίτις χαλκὴ* Græcorum. Ab Æteusto parum discrepat; sunt enim combustæ Æris particule, quæ ex eo, dum malleis percutitur, dissiliunt. Hæc squama, vel etiam ejus loco Aurichalci limatura, cum sulphure & radice Ireos pulverata calceis interspersa, tetrum pedum fetorem reprimat; sed non semper innoxie. Si enim fetidus ille sudor incaute reprimatur, majora nonnunquam funestaque ingruunt mala.

Quæ ex Æte præparantur medicamenta usitatiora, sunt, Præcipitatum viride de quo Articulo de Hydrargyro egimus, & Ens Veneris Boyleanum, cujus hæc est conficiendi ratio.

24. Colcotharis ex Vitriolo Hungarico caruleo seu venereo, optime calcinati & loti ℥ij. Salis ammoniaci ℥iij. Misceantur exacte, & sublimentur flores ter supra caput mortuum cohobandi. Dosis a gr. j. ad vj. Commendatur a Boyleo & Mayovv in infantum rachitide. Necnon etiam in gonorrhœa inveterata tamquam efficacissimum remedium prædicatur.

Ex Cupro, Sale ammoniaco & aqua Calcis, Tinctura carulea paratur, quæ Collyrium caruleum dicitur, & cujus mentionem jam fecimus. Valet ad oculorum morbos, ad gonorrhœas sistendas, & ad ulcera detergenda & exsiccanda.

Chymici sulphur rubrum in Venere contineri existimant, quod ab Helmontio ignis Veneris, & sulphur Philosophorum ad vitam longam aptum dicitur. Illud duplici de causa ex metallo extrahere tentant: primo, ad præstantissimum remedium adversus omnes ægritudines, & anodynum insigne in doloribus obtinendum; secundo, ad Cuprum sua tinctura rubra spoliandum, & in metallum album & argento proximum convertendum. Sed nullum sulphur aliud in Ære agnoscimus præter bituminosam seu inflammabilem substantiam omnibus metallis communem, qualis etiam in omnibus mixtis combustibilibus reperitur; quare immeritissime tot encomiis illud prædicant. Rubicundus Æris color a terra, non a sulphure proficiscitur. Frustra ergo sulphur fixum ex Venere extraxisse asserunt, variis in Cupri tincturis quas præparaverunt. Tincturæ enim illæ nihil aliud sunt præter ipsum Cuprum in tenuissimas partes divisum & mensuris diversis diverso sub colore innatans; quod quidem hauriunt particularum præcipitatione facillime demonstrari potest. Frustra etiam Venerem sua veste rubra denudatam seu Cuprum dealbatum, aut, ut ajunt, decappatum ostendunt, utpote suo sulphure rubro spoliatum. Cuprum enim album sic præparatum non albescit propter sulphuris ablationem, sed ob terræ albæ in salibus alcalinis contentæ adjunctionem, ut doctissimus Baccherus recte observavit.

CAPUT SECUNDUM

De Metallis perfectis.

A R T I C U L U S P R I M U S

De Argento.

ARGENTUM vulgare: Ἀργύρεος Græcorum: Luna Chymicorum. Est metallum nobile seu perfectum, candidum, splensens, sonorum, ductile, auro tamen minus perfectum.

Naturale dicitur, quod purum ac sincerum e terra effoditur: rude, quod cum metallis & mineralibus permixtum reperitur, & ignis purgatione indiget. Quod purum ac sincerum est, vel in saxorum fissuris colligitur, vel a saxis secretum cum arena & terra mixtum invenitur. Diversimode figuratum est: nunc ramosum, laminatum, capillaceum, granulatum; nunc arborum frondes, aut filamenta crassiora vel tenuiora representans; nonnunquam etiam in massas prægrandes compactum, qualis fuit illa de qua Olaus Vvormius mentionem facit, quæ ex Norvegiæ fodinis 130. marcarum pondere eruta fuit.

Rude suis mineris continetur, quæ quidem colore inter se differunt. Argentea enim vena nunc rubra est, Arsenico inquinata; nunc plumbea, quæ sulphur commune admixtum habet; nunc nigra, purpurascens, rufescens, vel cineracea, pro variis rebus quæ metallo admiscuntur. Sæpissime quoque auri, æris, stanni, plumbi mineris conjunctum, majori vel minori copia reperiri solet.

Argenti

Argenti fodinæ pluribus in locis occurrunt, in Italia, in Germania, in Hungaria, in Norvegia, in Anglia: sed ditiores sunt Potosinæ in Peruviana regione, & Mexicanæ.

In Anglia plumbi venæ fere omnes nonnihil Argenti continent; sed ex solis plumbariis fodinis Provinciæ *Cardigan* extrahitur, utpote ditioribus, cum hujus mineræ duo millia pondo decem, quindecim, & nonnunquam viginti libras Argenti suppeditent.

Argentum ex plumbo facillime extrahitur. Funditur nempe plumbum in alveis ex cineribus confatis & in sœne rite dispositis: tum folium statum igne excitato, in vitrum redigitur, & ab alveo absorbetur, Argentum puro super alveum remanente.

Difficilius ex argentiferis Peruvianis & Mexicanis venis educitur, cum non solum in venis durissimis absconditum sit, sed etiam cum bituminosis, sulphureis & corrosivis substantiis, arsenicalibus nempe & vitriolicis consociatum; ita ut Argenti portionem non mediocrem hæc substantiæ in auras secum auferant, aut combustum & in scorias mutatum relinquunt.

Itaque pro diversa venæ indole, diversimode tractatur. Si durior sit minera quam ut malleis conterî queat, igne moderato comburitur, tum ad saxum friabilis efficiendum, tum etiam ad substantias heterogeneas Argento conjunctas dignoscendum. Argenti venæ heterogeneis substantiis permixta teritur in pulverem tenuissimum ope moletrinarum huic usui destinatarum; deinde si sulphuris vel stibii participet, ferri rubigo vel squama illi adjungitur. Si e contra ferrum contineat, sulphur vel stibium venæ consociantur & simul calcinantur. Tunc venæ rite calcinatæ sufficiens Hydrargyri quantitas permiscetur. Nonnunquam venæ Hydrargyrum respuit, & Mercurius obscuro colore infectus, non in globulos cogitur, sed in massulas vermiculares, oblongas nempe, teretes & lividas colligitur; quod quidem flanni vel plumbi in vena contenti argumentum est. Ad mineram his metallis purgandam quædam adhibent compositiones: Magisteria dicunt, quorum basis est æsustum.

Itaque minera Argenti cum Hydrargyro debite permixta, & ut ajunt amalgamata, in aqua diu conteritur & lavatur. Quodcumque Hydrargyro consociari non potuit, ab aqua præterfluente continuo abripitur, solo remanente metalli & Hydrargyri amalgamate sincero & nitido. Tum amalgama linteis fortiter exprimitur ad separandum Hydrargyrum. Panes argentei post expressionem residui, ignis calori in vasis terreis exponuntur; ut si quid supersit Mercurii, in auras mandetur. Tandem metallum in massas funditur, adjuncta quinta circiter æris portione, quod metalli temperatura dicitur, vulgo *Pallage*.

Argentum ab ære separandi rationem jam exposuimus, cum magna inest æris copia. Si vero exigua sit æris portio, purgatio instituitur cum plumbo in catino probatorio, vulgo *la Coupelle de plomb*. Fit autem catinus probatorius ex ossibus combustis & ad albedinem calcinatis, vel ex cineribus lotis, ita ut nihil salis retineant. Cineres aqua diluti & in pastam solidam redacti, in cupulam formantur, & exsiccantur. Cupula probe siccata in furno inter prunas accommodatur. In ea quatuor vel quinque plumbi partes liquantur, & liquato plumbo Argenti purificandi pars una adjicitur. Cum ambo metalla perfecte liquata sunt, ignis vis intenditur, ut vitrescat plumbum; quod assiduo follis flatu vitrescens ad catini oras propellitur, & intra poros ejus absorbetur, saltem pro majori parte, cum quædam portio non mediocris in auras sub fumi specie avolet. Denique Argentum splendens, sincerum & purificatum in catino remanet.

Si aurum cum Argento permixtum fuerit, alia est hæc metalla separandi ratio, quæ vulgo *le Depart* dicitur. Si in mixtura metallica magna sit auri copia, tum adjiciendum erit Argentum purum, ita ut Argenti portio auri quadrupla sit. Funduntur simul: deinde solvitur mixtura in aqua forti, quæ solum solvit Argentum, aurum vero intactum relinquit sub forma pulveris vel limi nigri, qui, solutione per inclinationem semota, pluries lavatur ac tandem funditur. Argentum vero solutum præcipitatur, affundendo solutioni aquæ communis partes duodecim vel quindecim, & laminas cupreas in liquorem immergendo. Argentum enim laminis cupreis adhæret adinstar pulveris cinerei, qui exsiccatus in argenteas massas igne funditur.

Argentum auro durius est, & minus ductile, auro & plumbo levius, siquidem liquefactum illis supernatat. Ejus gravitas ad auri gravitatem est paulo minus quam 5. ad 9.

Nullam rubiginem contrahit; a sulphureorum halitu nigrescit; ab aqua forti dissolvitur, non vero ab aqua regali. Non a plumbo destruitur, sed ab Antimonii parte sulphurea. Igne diuturniori & vehementiori minuitur & consumitur. Lentis vitreae majoris foco expositum, tum super testam, tum super carbones, in fumos dissipatur totum, sed tarde admodum & nonnisi post longum temporis intervallum: non vero in vitrum convertitur sicut cetera metalla; ex eo quod sulphureum principium, a quo metallorum ductilitas, splendor & opacitas pendet, cum terra metallica tam arcte conjungatur, ut prius avolent metallica partes quam in sua principia dividi possint.

Argenti ab omni alio metallo purgati solutio limpida est, ejusque crystalli nullo colore donantur: si vero aeris nonnihil contineat, tincturam subviridem, vel subcæruleam exhibent. Crystallorum Lunarium sapor est intense amarus. Argentum cum sale communi quocunque modo permixtum in massam funditur semi-diaphanam & quasi corneam, quæ ea de causa Luna cornea dicitur, quæ quidem in Argentum difficile reduci potest, cum volatilis sit; si enim igne vehementi urgeatur, fere tota in auras avolat.

Arabes Argento caput & cerebrum roborandi, animalesque spiritus reficiendi vim tribuerunt, quam quidem virtutem Chymici magnopere prædicarunt. Hinc in plurimis Arabum compositionibus cephalicis & roborantibus Argentum foliatum præscribitur. Hinc apud Chymicos Tincturæ Lunares, Luna potabilis, Diaphoreticum Lunare, Bezoardicum Lunare, & cetera hujuscemodi præparantur. Verum de insigni illa virtute cephalica & roborante non satis nobis constat, neque etiam hocce metallum pretiosum omni prorsus virtute carere asserere audeamus.

Ejus folia usurpantur in Confectione de Hyacinthis *D. Charas*, in Pulvere lætificante *Ejusdem*; & sæpe ad bolos vel pilulas involvendas adhibentur.

Argenti Chymicæ præparationes usitatiores sunt Crystalli Lunares, & Lapis infernalis. Crystalli Lunares seu Catharticum argenteum sic præparantur.

℞. Lunæ purificatæ ℥j. spiritus Nitri ℥ij. vel iij. Fiat dissolutio, quæ ad tertiæ partis diminutionem evaporetur. Deinde in loco frigido reponatur, & concresecnt crystalli eximendæ & exsicandæ. Superfluum autem humor denuo ad medietatem evaporetur, & ad crystallizandum reponatur, ut prius. Omnes crystalli collectæ in aqua limpida resolvantur. Solutioni adjiciatur Nitri purificati ℥j. Solutio de novo evaporetur & crystallizetur. Crystalli servantur ad usum. Est Luna hydragoga, vel Vitriolum Lunæ purgans, cujus dosi gr. iij. ad viij.

Commendatur in paralyti, in hydrope ascite. In tenuissimum pulverem redactæ, & cum mica panis pistæ in pilulas rediguntur, quæ Pilulæ Lunares Boylei dicuntur, & in hydrope aquas potenter educunt.

Lapis infernalis, seu Causticum perpetuum sic conficitur.

℞. Argenti purgati ℥j. sp. Nitri ℥ij. Fiat dissolutio. Balneo arenæ phlegma evaporatur ad mediæ partis diminutionem. Massa residua in crucibulum capax infundatur, inter prunas collocetur, ut igne moderato ebulliat. Cum massa, finita ebullitione, magis depressa videbitur; urgeatur ignis, & olei instar fluida apparebit: tum effundatur in canaliculos metallicos, quos vulgo *Lingotieres* vocant, prius calefactos & sebo illitos. Ibi concresecnt in baculos servandos, & ab aeris humiditate caute præservandos.

Causticum est egregium & perpetuum. Carnes & ossa, quæ prius madefactum tangit, citissime corrodit & consumit.

Quædam Lunares Tincturæ saphyrinæ vel cæruleæ a Chymicis mirum in modum prædicantur. Sed Tincturæ Lunæ improprie dicuntur, cum sint potius Tincturæ Veneris, quarum usum internum minus tutum censemus. Argenti autem Tinctura omnino diaphana est seu crystallina, cujus virtus mihi adhuc incomperta est.

Mulieres ex Argenti & Hydrargyri solutionibus aquam præparant[ur] ad capillos nigro colore tingendos. Sic autem præstantior conficitur.

26. Argenti granulati ℥j. Aq. fortis ℥ijss. Fiat dissolutio. Dissolvantur quoque seorsim Hydrargyri ℥vj. in Aq. fortis ℥ij. Solutiones confundantur, quibus affundatur aquæ communis q. s. ad solutiones debilitandas, ita ut liquor cuprum corrodere nequeat, neque bullas in ejus superficie excitare. Tum liquor servetur ad usum. Præstat per duos trefve menses servatus, antequam in usum adhibeatur.

ARTICULUS SECUNDUS

De Auro.

AURUM vulgare: *Χρυσός* Græcorum: Sol Chymicorum. Metallum omnium est nobilissimum, ponderosissimum, maxime ductile, sonorum, fulvo colore rutilans.

Nativum est, vel coctum. Nativum dicitur, quod sincerum & nitidum e terra eruitur, aut in fluminum arena colligitur, sub forma granulorum, palæarum vel massularum, aut inter saxorum fissuras reperitur. Coctum vero, quod arte e sua vena extractum fuit, & igne purgatum.

Vena diversa est: alia enim Pyrites est coloris cineracei, vel punicei. Sæpe cum Auripigmento oritur, sæpissime etiam in ceterorum metallorum & argenti præsertim venis reconditum latet, & ab illis variis artibus separandum est.

Multi sunt fluvii auriferi, seu quorum in arena aureæ micæ reperiuntur. Sunt præterea aurifodinæ insignes in Norvegia, in Hungaria, in Guinæa: sed ditissimæ sunt in Peruviana provincia & in Mexicano regno.

Non dissimili ratione e sua minera extrahitur ac argentum de quo jam diximus; scilicet, torrefaciendo mineram, contundendo, cum Hydrargyro permiscendo & lavando, vel etiam illud ab argento & ceteris metallis separando. Si cum ignobilibus metallis permixtum sit, per catinum cinericium, vulgo *la Coupelle*, mediante plumbo, separatur, vel per cæmentationem. Si cum argento, modo peculiari qui Separatio dicitur, vulgo *le Depart*; vel Quartatio, vulgo *l'Incant*; vel per catinum cinericium, mediante stibio, vulgo *la Coupelle sèche*.

De modo separandi Aurum a ceteris metallis per cinericium catinum mediante plumbo, Articulo superiori jam egimus. Per cæmentationem vero sic purgatur.

Aurum in bractæas tenuiores redactum & urina madidum in olla cæmentatoria seu crucibulo disponatur cum pulvere cæmentatorio alternatim stratum super stratum, ita ut stratum superius & inferius ex pulvere componantur. Olla impleta operculo tenui foramine perforato cooperiatur, & commissuræ luto obducantur. Ignis rotæ admoveatur per horas 6: vel 8. ita ut olla tota candescat. Igne extincto, Auri bractææ pede leporino purgantur a pulveribus, urina lavantur, & siccantur.

Pulvis cæmentatorius præparatur ex salis ammoniaci p. j. salis communis p. ij. laterum pulveratorum p. iiij. rite pulveratis & mixtis.

Hæc purgandi ratio Aurum ab admixtis metallis non accurate purgat, sed illud molle ac ductile efficit.

De separatione Auri ab argento, quæ vulgo *le Depart*, & per Aquam fortem instituitur, jam supra egimus. Quartatio vero, vulgo *l'Incant*, eodem fere modo peragitur, eo tamen discrimine, quod Auro purgando triplum Auri puri adjiciatur, & solutio cum aqua regia instituatur; sic enim Aurum solvitur, argento intacto remanente.

Auri purgatorio per stibium fit cum adeo exigua est argenti contenti portio, ut negligenda sit. Tum stibium sumitur, quod quidem argentum destruit & in scorias redigit; Aurum vero purum relinquit. Aurum igitur cum duabus vel tribus stibii partibus in crucibulo fundunt, deinde in cinericio catino excoquant, donec blando follium flatu stibium totum in auras evanuerit, Auro purissimo ac sincero relicto.

Hoc inter utramque plumbi & stibii purgationem intercedit discriminis, quod plumbum vitrescat, & magna ex parte cinericium penetret, & quasi madefaciat; non item Antimonium quod totum in auras evanescit.

Aurum omnium metallorum, imo omnium rerum cognitarum, gravissimum est. Molle est & adeo ductibile, ut 651590. ultra suæ massæ molem extendi possit. In igne vulgari fixum est, nec nisi in ardentissimo solarium radiorum foco per longum temporis spatium detentum in auras dissipatur. Nullam rubiginem contrahit: nec dissolvitur nisi ab aqua regia. Ab Hydrargyro penetratur, ejusque compages dissolvitur, ita ut in amalgama molle redigatur. A sulphure communi calcinatur, si ignito & candenti sulphuris massa admoveatur.

Aurum ab aqua regia solutum, mediante oleo Tartari, in pulverem fuscum præcipitatur; qui si leviter incalescat sive ignis calore, sive levi tritu, statim in auras magno cum fragore dissipatur: unde Aurum fulminans dicitur. Idem fit, mediante spiritu salis ammoniaci, vel alio quocunque spiritu urinoso: sed tunc tardior fit fulminatio, nec nisi ignis calore peragitur.

Hujusce metalli analysi, seu resolutio in sua principia hæcenus sine successu a nobis tentata fuit. Sulphur & terra in eo adeo stricte conjuncta videntur, ut igne vulgari dissolvi nequeant, & vehementiori ejus partes integræ abripiantur potius quam in principia resolvantur.

Auri usus in Medicina olim Græcis fuit incognitus. Arabes primi ejus virtutes commendarunt, illudque in folia redactum suis compositionibus immiscuerunt. Aurum existimant cor confortare, spiritus recreare, & animam exhilarare; unde cordis tremori & palpitationi, melancholiæ conferre asserunt. Chymici vero insuper adjiciunt sulphur fixum potentissimum in Auro contineri; quod quidem, cum sit incorruptibile, si intus sumptum cum sanguine misceatur, huncce liquorem ab omni corruptionis labe præservat, & naturam humanam non secus reficit & recreat ac Sol; fons nempe immensus hujusce sulphuris universam naturam vivificat. Non pauci tamen eorum opinioni dissentiant, & eo magis quod effectus promissis non respondeant. Unde non sine ratione in dubium adducitur, an Aurum in usum medicum salutare cum effectu trahi possit.

De Auri integri, id est in limaturam aut in bracteas redacti, virtute & energia non plane constat. Illud tamen e cordialibus præparationibus pharmaceuticis exulare, totius Arabum scholæ respectu, dubitamus.

Aurum foliatum usurpatur in Confectione Alkermes regia *D. Chazar*, in Confectione de Hyacinthis, Pulvere Diamargariti frigidi, Pulvere lactificante, Pulvere Pannonico *Ejusdem*. Eo quoque pilulæ & boli involvuntur. Nec magis certa est illius arte chymica præparati potentia; quandoquidem illæ præparationes non tam a metallo quam a mensuris aut ab adjunctis substantiis suam energiam mutuari videantur. Unde concludere possumus metallum omnium nobilissimum & pretiosissimum, etiam esse in Medicina inutilissimum, nisi in quantum paupertatis antidotum est.

Cum tamen a plurimis Auri tinctura seu Aurum potabile exoptetur, omnibus elegantior & præstantior hæc mihi visa est.

24. Solis purissimi ℥ss. Spiritus salis ℥ij. Fiat dissolutio, cui affundatur olei essentialis limpidi Rorismarini ℥j. Liquores confusi agitentur. Subsident spiritus salis flavo colore spoliatus, & oleum flavo colore tinctum supernatabit. Oleum a spiritu salis per inclinationem separetur. Misceatur cum spiritu vini rectificati ℥iij. vel v. Diggerantur simul per mensem. Mistura purpurascentem colorem acquirat. Diaphoreticum est & sudoriferum. Commendatur in febribus malignis. Dosis a guttis iij. ad xv.

Verum neque hæc tinctura Auri genuina existimanda est, cum sit tantum Aurum ab aquæ regię spiculis tenuissime divisum & oleo Rorismarini innatans. Quod quidem olei evaporatione reduci potest in pulverem, & fusione in metallum restitui. Neque etiam ullam Auri tincturam radicalem novimus.

Hujus tincturæ vis præcipua ab oleo Rorismarini pendet.

Aurum.

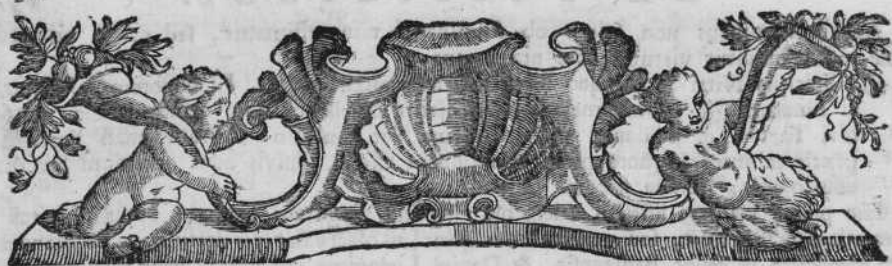
Aurum fulminans non solum ob fulminandi vim æstimatur, sed etiam ob medicas quæ ipsi tribuuntur virtutes. Sic præparatur.

24. Spiritus Nitri ℥j. in quo solve salis ammoniaci gr. lx. In liquorem injiciatur Auri limaturæ ℥j. Calore mediocri perficiatur dissolutio. Cui deinde affunde guttatim olei Tartari q. s. donec nulla amplius fiat ebullitio. Aurum quasi limus flavus præcipitabitur. Liquore per inclinationem effuso, pulvis aqua communi lavetur & edulcoretur. Deinde siccetur in umbra.

Hic pulvis vel levi affricu calesfactus magnam fragorem excitat. Intus sumptus diaphoreticus existimatur, sed verius alvum laxat, ut observavit vir doctissimus Emmanuel König Medicinæ professor Basileensis, & Daniel Ludovicus qui asserit hanc Auri præparationem in febribus ardentibus ad diarrhæam inclinantibus, alvum præter intentionem & sæpe funeste movisse.

Tandem multa & admiranda narrant Chymici de Philosophorum Lapide seu Tinctura universali; quæ super metalla ignobiliora projecta, ea fulminis instar absque ulla sensibili corrosione penetrat, eorumque partes ita disponit ut pondere & colore auro perfimiles fiant: necnon etiam de universali Medicina, qua omnes morbi profigari possunt, & quadam veluti irradiatione sanguis ab omni labe purgari, ita ut ejus ope vita & sanitas, si non in infinitum, saltem per longum tempus conservari possint. Cum adhuc nobis ignota sit hæc Medicina universalis, de ea silebimus. Quod attinet ad Lapidem Philosophorum, materia ex qua præparari debet, adhuc incerta est, incerta præparandi ratio. Quidquid tot garruli verbis aureis promittant, fumum vendere conantur. Aurum vero subripere; in re tam incerta nihil certius. Quapropter vir prudens ab eorum fraudibus & præstigiis diligenter cavebit.

Finis Primæ Partis.

MATERIÆ MEDICÆ

PARS SECUNDA.

DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

Absoluta prima hujusce Tractatus parte, quæ de Fossilibus agit, alteram nunc aggredimur, in qua de medicamentis, quæ regnum vegetabile suppeditat, differemus. Innumera fere ex plantis oriunda medicamenta, vel sunt exotica, quæ nempe ab exteris regionibus ad nos transferuntur, vel indigena, quæ sub nostro nascuntur cælo.

Cum non integræ exoticæ stirpes ad nos transvehantur, sed quædam tantummodo earum partes, quæ in usum medicum veniunt; idcirco partium, quibus plantæ constant, seriem insequendo, medicamenta exotica in diversas classes distribuemus; quarum prima, radices; altera, cortices; tertia, ligna; quarta, folia; quinta, fructus & semina; sexta, succos liquidos & concretos; septima, substantias adnatas; octava, quædam ex hisce partibus præparata medicamina exotica continebit.

Plantas vero indigenas, quæ integræ sæpius in medicamentis usurpantur, & per notas quasdam characteristicas facile distingui possunt, quas Botanici a floribus & seminibus potissimum desumere solent, juxta ordinem Alphabeticum vulgo dictum, prosequemur.

S E C T I O P R I M A DE MEDICAMENTIS EXOTICIS

Ex vegetabilium familia desumptis.

CAPUT PRIMUM DE RADICIBUS.

ARTICULUS PRIMUS

De Acoro vero, Acoro Indico, & Pseudo-acoro.

Acorum vel Acorus quid fuerit apud Græcos veteres non mediocris inter Auctores fuit controversia. Quidam enim, ut Brasavolus, Acorum Dioscoridis, Galangam minorem nostram esse statuunt; alii, cum Fuchsio, Galangam majorem; alii cujusdam Iridis radicem, quæ Pseudo-acorus Matthioli dicitur. Sed ab Anguillara & Matthiolo omnis dirempta est controversia. Hodie Acori nomen tribus diversis radicibus tribuitur, quæ sic distinguuntur; Acorus verus, Acorus Indicus sive Asiaticus, & Acorus adulterinus seu Pseudo-acorus.

Acorus verus, Officinis falso, Calamus aromaticus, *Gerardi* *Ἀρσεν* Dioscoridis & *Galen*, Acorus verus seu Calamus aromaticus officinarum *C. B. P.* Calamus aromaticus vulgaris, multis, Acorum *J. B.* Radix est quam recentiores *Κάλαμος ἀρωματικός* dixerunt, licet a Calamo aromatico Dioscoridis prorsus diversam. Arabes Dioscoridis libros interpretati, Acorum Græcorum *Ugi* vel *Vegi* nuncupaverunt, qui tamen hanc plantam non cognovisse, sed aliam pro Acoro accepisse videntur, quandoquidem Avicenna *Ugi* odorem ingratum & horribilem esse asserat, quod de Acoro Dioscoridis & de Acoro vero nostro dici nequit. Plinii temporibus Acori nomen non solum radici Acori veterum Græcorum, sed etiam plantæ *Oxymyrinæ* dictæ radici nonnulli tribuebant, & Acorum *Agriion* dicebant.

Acorum radix est longa, obliqua, crebro geniculata, digitum crassa, nonnihil compressa, foris ex candido virens, cum recens est, postea ex flavo rufescens, intus alba atque fungosa, sapore acri, amaricante, aromatico, nonnihil tamen ad Porrum vel Allium accedente, odore fragranti aromatico. Eligitur recens, fragrans, non mucida vel rancida, vel curiosa.

Ex radicibus juxta terræ superficiem oblique proserpentibus, folia oriuntur cubitalia & sesquicubitalia, Iridis angustifoliæ forma, compressa, mucronata, læte virentia, glabra, quatuor aut quinque lineas lata, acria, aromatica, subamara, odorata, cum inter digitos coneruntur: flores vero in Institutionibus rei herbariæ a Cl. Tournefortio prætermissi, a *D. Petit* Regio Nosocomii Namurcensis Medico, rei herbariæ peritissimo, sic describuntur. Flores sunt apetali, plurimis (sex) scilicet staminibus constantes, in spicam dense compactam dispositi: inter hæc stamina Embryones nascuntur foliolis planis sive squammis circumdati. Singuli autem Embryones deinde abeunt in semen quadrangulare. Hæ omnes partes axi crassiori affixæ, spicam conicam vel cornutam effingunt, fo-

folio sulcato & ceteris crassiori innatam. Oritur in humidis Lithuaniz & Tartariæ locis, necnon in Belgio & in Anglia secus rivulos propagatur.

Radix acori non medicrem olei essentialis copiam distillatione suppeditat, & nonnihil spiritus volatilis urinofus: unde liquet sale volatili aromatico oleoso turgere.

Dioscorides Acoro vim calefaciendi tribuit, virtutem ciendi urinam, lateris, thoracis, & jecoris dolores sublevandi, lienem induratum absumendi, tormina compescendi, urinæ stillicidio serpentumque ictibus medendi: & in antidotorum compositione utiliter admisceri, asserit. A Medicis fere omnibus commendatur, ad ventriculorum roborandum, flatus discutiendos, tormina sedanda, ad uteri & lienis obstructions resolvendas, & menses promovendos, ad sanguinis & spirituum motum adaugendum & alexipharmacum existimatur.

Radix Acori vel in substantia vel in infusione usurpari solet. In substantia a gr. xij. ad ʒß. in infusione ad ʒij.

ʒ℥. Rad. Acori pulver. gr. xv. Heleni. gr. x. Ambraz griseæ gr. iij. Sacch. candi. ʒi. M. fiat pulvis egregius in ventriculi debilitate; vel cum syr. Cydonior. vel Menthæ q. s. fiat bolus.

ʒ℥. Radix Acori per taleol. sectæ ʒij. Infunde in vini generosi vel in aq. tepidæ ʒvj. Hauriat æger ad appetitum provocandum, ad dolorem colicum flatulentum sedandum, & ad morbos contagiosos præcavendos.

Radices conditæ gustui jucundæ sunt & ventriculo gratæ. In catharris exsiccandis commendantur, & a Turcis adversus corrupti aeris contagia mane comeduntur.

Usurpatur Acorum in Pulvere cephalico odorato *D. Charas*, Mithridatio, Orvietano, Theriaca, El. de Baccis Lauri & Trochiscis de Capparibus.

Acorus Indicus vel Asiaticus, *Officinarius*. Acorus verus five Calamus aromaticus Asiaticus, radice tenuiore, *Hermann. Catal. H. Lugd. Bat.* Calamus Aromaticus, *Gazie ab horto*. Te-hian-pon, *Sinensum*. Capicatinga, aliis Jacarecatinga, Acori species, *Pisonis*. Vazabu & Vazumbo, *Ceylanens*. Va-Embu, *H. Malab.* Bembé, *Brasiliense*; radix est Acoro vero simillima, sed paulo tenuior, odore jucundiore, sapore amaro non ingrato, & aromatico linguam vellicante. Veteribus ignota fuisse videtur.

In utraque India crescit; quæ nascitur in Brasilia, Europæ, externa figura, excepta magnitudine, similis est, teste Pisone.

Radix sola vel aliis mixta, non tantum ad incidendos humores frigidos seu tenaces ac spissos feliciter adhibetur, sed etiam contra venena assumpta in primis usurpatur.

Acorus adulterinus & Pseudo-acorus *Offic.* radix est nodosa, extus & intus rubra, odore nullo, in primis cum adhuc viridis est, sapore primo quidem ignavo, qui post aliquod temporis spatium acrimoniam summam in ore relinquit.

Radix est Plantæ, quæ Iridis species est, & dicitur Iris Palustris lutea *Tabernæmontan.* Acorus adulterinus, *C. B. P.* Acorum falsum, *Camerarii*, *Epist. 6.* A seplasiariis fere omnibus pro Acoro legitimo usurpata fuit, per sat magnum temporis intervallum, quo res herbaria ignorantiz tenebris sepulta jacuit. Non tamen hæc radix prorsus inutilis est aut omni virtute destituitur. Teste enim Dodonæo, dysenterias & alias ventris fluxiones cohibet, menses & hæmorrhagias quascumque sistit in decocto vel alio modo sumpta.

ARTICULUS SECUNDUS

De Angelica.

Angelica & Archangelica, planta est quæ veteribus Græcis incognita fuisse videtur. Licet Botanicorum nonnulli, Sylphium *Dioscoridis*, alii Smyrnum, alii Panax heracleum, alii Myrrhidem esse asserant, sed parum firmis rationibus innixi.

Angelicæ nomen plantis nonnihil inter se diversis hodie assignatur, quæ vero in officinis nostris frequentius usurpatur, dicitur Angelica sativa *C. B. P.* Imperatoria Sativa,
In-

Institutionum R. H. Radix Spiritus sancti, Agyrtarum C. Hoffmann. Archangelica, quorundam.

Radicem habet tribus digitis crassam, multum fibratam, foris nigricantem, rugosam, intus albam, mollem, succosam, acrem, amaram & aroma suavissimum spirantem. Caulis ad cubitos duos & amplius assurgit, concavus, ramosusque, foliis amplis donatus Apii palustris similibus, sed longe acutioribus. Flores in umbellas disponuntur rosacei, pentapetali, candidi, cum calyce in fructum abeunte compositum ex duobus seminibus oblongis striatis, ala exigua & quasi foliacea cinctis.

Radix sicca nobis affertur ex Bohemia, ex Alpibus, Pyrenæis, necnon etiam ex Arvernæ montibus. Eligatur crassior, extus fusca, intus albicans, non cariola, odore fragrantissimo nonnihil ad Moschum accedente, sapore acri aromatico.

Alia est Angelicæ species, quæ Archangelica, J. B. Imperatoria Archangelica dicta, *Institut. R. H.* nuncupatur. J. Bauhinus hanc speciem Anglicam Norvegicam & Scandiacam a quibusdam nominari refert, eamque sativa multo majorem, sed minus odorem post Lobelium & Dodonæum narrat. Attamen Simon Pauli vir sane doctus & ingenuus, quasdam Anglicæ Scandiacæ radices jam ab aliquot annis lectas, & exsiccatas asservasse tanta fragrantia præditas narrat, ut Bohemicas odore, & sapore aromatico ac suavi longe adhuc superarent. Fortasse hæc odorum & saporum varietas a soli diversitate proficiscitur.

D. Tournefort has Angelicæ species ad Imperatoriæ genus reducit, ob florum & seminum convenientiam.

Ex Radicum recentium Angelicæ ℥iij. cum ℥xix. per analysim chymicam prodierunt phlegmatis urinosi ℥x. circiter, phlegmatis acidi ℥iij. cum ℥vi. olei tum essentialis, tum crassioris ℥i. remanente capite mortuo ad ℥vjss. ex quo salis lixiviosi mere alcali ℥iij. cum granis ℥iij. terræ insipidæ ℥vi. cum gr. xij. extracta fuerunt. Nullus sal volatilis concretus apparuit; folia vero distillata aliquot hujus salis grana præbuerunt.

Ex hac analysi necnon ex sapore acri, aromatico, & odore fragranti liquet, Angelicæ radices constare ex sale ad ammoniacum accedente, cum oleosa portione non mediocri & exigua admodum terræ quantitate commixto, ita tamen ut hæc principia non adeo arcte inter se consocientur, qualis foret, exempli gratia, mixtura spiritus volatilis oleosi cum spiritu vitrioli vel salis dulcificati, si cum terræ portione admodum exigua in corpus solidum compingerentur.

Angelica stomachica, cordialis, suderifera, vulneraria, & alexipharmaca existimatur: malignis morbis, venenis, ipsique pesti medetur. Radix & semen pro usu medico ceteris plantæ partibus anteponuntur. Pro præservatione pestis, radices aceto maceratas aut naribus admovent tantum, aut sub lingua tenent & masticant, aut acetum bibunt jejuni. Peste grassante, radicem pulveratam vestibus inspergunt, ne facile contagio inquinentur.

℥℥. Radicis Angelicæ pulveratæ ℥i. Hauriat æger in vini generosi cyatho uno. Vel

℥℥. Rad. Angel. pulver. ℥ss. Theriac. veter. ℥i. cum aqua Cardui bened. vel Angelicæ propinetur peste laboranti, & reiteretur singulis sex horis, ad sudorem promovendum, pro pestis curatione.

Radix recens cum Saccharo condita, ut & foliorum pediculi delibrati mane sumpti, contra pestem & aeris contagionem commendantur, necnon etiam ad quosvis thoracis & pulmonum affectus frigidos sanandos. Iidem commanducati sætentem oris halitum emendant.

Usurpatur radix Angelicæ in Antidoto Orvietano D. Charas, & in Antidoto ejusdem nominis Freder. Hoffmanni, in Pulvere contra pestem seu Bezoardico Renodæi, in Aqua Melissæ magistrali, vulgo, *Eau des Caïmes*; & in Empiastro ad gangliâ D. Charas.

ARTICULUS TERTIUS

De Anthora.

Anthora & Anthithora, *Officinarum*, Algieduar seu Zedoaria, *Avicenne*; forte Bisbua, vel Bixmurbua, scilicet Napellus *Arabum*, Contrayerva Germanica *quorundam*, Gallice, *Anthore* ou *Maclou*; radix est unico circiter pollice crassa, tuberosa, modo turbinata, modo oblonga, Cyperi vel Orchidis radicibus fere similis, fibrata, foris fusca, intus alba, gustu amara & gulam constringens, fractu ubi rescicata contumax, friabilis tamen.

Radix est plantæ quæ in Rhæticiis, Sabaudiciis & Helveticis Alpibus, necnon etiam in Liguriæ & Delphinatus montibus uberrime provenit. Vocatur Aconitum salutiferum seu Anthora, C. B. P. Antiphora flore luteo Aconiti, J. B. Anthora Zedoaria, Aconitum salutiferum, *Tabernæm*. & inter Aconitarum species a Cl. Tournefortio recensetur. Apud veteres Græcos nulla ejus mentio reperitur.

Hæc planta dodrantem alta, & interdum cubito procerior, caule est singulari, rigido, anguloso, subhirsuto, cui folia alternatim adnascuntur, Napelli æmula, tenuius dissecta, & splendoris illius expertia, averfa parte albicantia, aut Nigellæ quadantenus similia, sapore amore prædita: flore polypetalo, anomalo, seu ex quinque petalis dissimilibus conflante, caput humanum cucullatum quodammodo representante, colore ex flavo pallente, odore non ingrato prædito, cujus pistillum abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur vaginæ corniculatæ, membranaceæ, feminibus fortè angulatis, rugosis & nigricantibus: radice constante ex tubere duplici vel triplici, raro unico, modo oblongo, modo rotundo aut turbinato, fibrato, foris fusco, intus albo, saporis amarissimi acris.

Alia est Aconiti salutiferi species major, quæ Aconitum salutiferum elatius, Pyrenæicum, foliis atrovirentibus, flore majore, *Instit. R. H.* dicitur.

Anthora vel Anthithora nuncupatur ex eo quod antidotum specificum censeatur illius Aconiti mortiferi quod Thora dicitur, & cujus duæ sunt species, scilicet Ranunculus Cyclaminis folio, Asphodeli radice, major, *Instit. R. H.* Aconitum Pardalianches primum, seu Thora major, C. B. P. & Ranunculus Cyclaminis folio, Asphodeli radice, minor, *Instit. R. H.* Aconitum Pardalianches alterum, sive Thora minor, C. B. P.

Anthoræ radix non solum adversus Aconitum epotum, seu adversus alia venena hausta, quin etiam ad viperarum & animalium venenosorum morsum conferre dicitur. Commendatur quoque in febribus malignis, petechialibus, & ipsa peste. Apud Delphinates frequens est hujus radice usus ad vermes necandos & intestinorum tormina sedanda.

Closius illius radice usum suspectum habet, & satius ducit ab eo abstinere. J. Bauhinus quoque monet ea caute utendum, eandemque vehementer purgare asserit. Verum Conrad. Gesnerus in *Epistolis*, hujus radice dilutum ex aqua multa innoxie potavisse testatur. Neque vim illam purgantem observavi, licet illam sæpius exhibuerim, tum in febribus malignis, tum ad vermes necandos. Econtra Anthoræ radicem felici cum successu exhibui in febribus malignis, iis præsertim quæ a viscida colluvie in ventriculo & intestinis congesta oriuntur, quæ quidem ut plurimum verminosæ sunt. Sale enim acri & subtilissimo quo pollere mihi videtur hæc radix, tenaces, ac glutinosos humores incidit & attenuat. Præscribitur a ℞ ad ℥i. ad intestinorum tormina, & ad vermes enecandos. In febribus malignis dosis iteratur bis terve in die. Ob insignem amaritiam seu potius acridinem, sub forma boli foliis auri vel argenti aut nebulis farinaceis involuta exhibetur.

Usurpatur in Antidoto Orvietano seu Theriacali *Pharmacop. Tholosane*.

ARTICULUS QUARTUS

*De Aristolochia rotunda, Aristolochia longa, Aristolochia Clematide,
& Aristolochia tenui.*

TULLIUS Aristolochiam nomen accepisse a quodam Aristolochio inventore auctor est; Aristoteles vero a quadam muliere Aristolochia dicta. Sed Dioscorides nomen a plantæ virtute derivatum pronuntiat ex eo quod ad lochia ducenda conveniat: *Ἀσπληνὸς λοχίαις*, quod quidem magis verisimile est.

Aristolochiæ nomen Dioscorides & Galenus tribus plantis assignaverunt, Plinius vero quatuor, de quibus sigillatim.

Aristolochia rotunda, *Officin.* *Ἀριστολόχεια στρογγύλη, Dioscoridis & Galeni*, Aristolochia prima seu femina, *Plinii*. Gallice, *Aristolochie ronde*; radix est tuberosa, solida, tribus uncis crassa, subrotunda, rugosa, nonnullis fibris stipata, foris fusca, intus pallide lutea, cortice crasso obducta, acris, aromatica, & tristi amarore linguam afficiens. Ex Gallia Narbonensi, & Gallo-Provincia affertur.

Eligatur bene habita, gravis, minus alte rugis striata, carne multa, firma, odore & sapore vegeto, sed suo, non pulverulenta dum frangitur, nec situ obruta, nec carie aut teredinibus exesa; quæ bonitatis notæ ceteris radicibus conveniunt.

Planta nominatur Aristolochia rotunda, flore ex purpura nigro, *C. B. P.* Aristolochia rotunda *J. B.* Caules numerosos ex una radice fundit sarmentitios, cubitales, in quibus alternatim folia nascuntur venosa, pediculo pene carentia, subrotunda, obscure virentia, auriculis rotundioribus veluti caulem amplectentia. Flores ex eorum aliis erumpunt monopetali, anomali, tubulati & lingulati, seu extrema, ac media parte linguæ formam referentes, obscure ex purpura nigricantes, cum calyce qui mutatur in fructum capsularem, subrotundum, membranaceum, in sex loculamenta distinctum, in quibus semina continentur nigricantia, lata, compressa, tabulatorum instar sibi mutuo incumbentia, intercurrentibus quibusdam membranis, & materia etiam fungosa alba singulis granis interposita, quod reliquis Aristolochiæ speciebus commune est.

Aristolochia longa, *Officin.* *Ἀριστολόχεια μακρά & διαστρίτης, Dioscoridis & Galeni*. Aristolochia altera seu mas, *Plinii*. Gallice, *Aristolochie longue*; radix est oblonga, rotunda, pollice crassa, & nonnunquam brachii crassitudinem & pedis longitudinem æquans, rugosa, foris fusca, intus sublutea, sapore & odore rotundæ similis sed remissioribus. Cum priori ex iisdem locis affertur.

Planta dicitur, Aristolochia longa, vera, *C. B. P.* Aristolochia longa *J. B.* Cui cauliculi quadranguli, cubitales, in multos ramos divisi, humi diffusi, folia quam rotundæ minora, firmiora, dilutioris coloris, longiore pediculo fulta; flos similiter monopetalus, tubulatus, lingulatus, ex viridi candicans, sed extrema parte coloris herbacei, intus ut reliquorum, villis obsitus: fructus pyri in morem turbinatus, qui maturitate dehiscens, semen ostendit latum, rufum, & tandem fuscum. Radices adultæ plerumque extrema parte obtusæ sunt, & æqualis fere per totam longitudinem crassitie, subinde tamen cuspidè ramosa; juniores sunt graciles, multasque fibras habent.

Aristolochia Clematidis, *Officin.* *Ἀριστολόχεια κληματίτις, Dioscoridis & Galeni*. *Ἀριστολόχεια λεπτή*, id est, tenuis, *eiusdem Galeni & Andromachi*. Aristolochia tertia seu Clematidis, *Plinii*. Gallice, *Aristolochie Clematide*; radix est longa, late serpens & in plurimos furculos divisa, fibrosa, tenuis aut mediocris crassitudinis, calami scriptorii crassitiem vix æquans, fusca, intus flavescens, præcedentibus cum gravitate quadam odorator, sapore amaro, adeoque tenuium partium, ut statim gustata fauces eo imbuat.

Planta quæ Aristolochia Clematidis recta, *C. B. P.* Aristolochia Clematidis vulgaris, Aristolochia Sarracenica, *Dodonæi*, nuncupatur; ex radice late serpente, sub terra altissime mergente, & multipliciter se propagante, caules emittit seu sarmenta cubitalia, ceteris altiora, firmiora, rotunda, striata, circa quæ folia profert reliquarum foliis ampliora,

ra, venosa, ex viridi pallescentia, longioribus pediculis quam in reliquis speciebus donata, forma longæ similia: flores pallidi, copiosi in singulis alis, qui in aliis speciebus singulares, Aristolochiæ longæ floris formam quodammodo referentes, sed minores; quibus succedunt fructus non dissimiles sed majores, exigui Mali magnitudine, semina quoque continentes majora. In Gallia Narbonensi circa Monspelium uberrime crescit, unde radix sicca nobis affertur. In agro Parisiensi quoque reperitur.

Aristolochia tenuis vel Pistolochia, *Officinarum*. Aristolochia quarta, seu Pistelochia & Polyrhizos, *Plinii*. Gallice, *Petite Aristolochie*; radix est ex plurimis longis, tenuibus, filamentosis radiculis in unum caput coeuntibus composita, sublutea, odore aromatico haud ingrato, sapore acri amaro. Ex Gallia Narbonensi quoque affertur. Polyrhizos dicitur a radicum multiplicitate. Hæc Aristolochiæ species Dioscoridi & veteribus Græcis ignota fuisse videtur.

Huic sæpe in officinis substituitur radix plantæ, quæ, Melissa humilis latifolia, maximo flore purpurascens. *Instit. R. H.* Melissa, *Tragi*.

Planta quæ nominatur Aristolochia Pistolochia dicta, *C. B. P.* Aristolochia polyrhizos, *J. B.* Pistolochia, *Dodonæi*, cauliculos dodrantales habet, raro majores, graciles, angulosos seu striatos, ramosos: folia longæ foliis similia, minora, magis rugosa, & aliquantulum in ambitu sinuosa: flores rotundæ forma æquales, minores tamen, & aliquando nigros, interdum ex herbaceo flavescentes, fructus quoque rotundæ fructibus similes, verum minores, cum maturefcunt, ea quæ pediculis adhærent partes dehiscentes, necnon semina similia.

Analyfi chimica, Aristolochiarum radices multum admodum olei & terræ præbent, nullum salem volatilem concretum, mediocrem spiritus urinosi quantitatem, phlegma vero acidum uberrimum. Sal vero fixus ex cineribus extractus sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem efficit, non flavam. Præterea harum radicum succus chartam cæruleam, seu Heliotropii succo tinctam, rubro colore inficit. Unde liquet Aristolochiæ virtutem pendere a sale quodam essentiali composito ex terra, sale acido plusquam saturata, cum salis ammoniaci portione mediocri, multoque sulphure conjuncta.

Aristolochiæ rotundæ & longæ frequentissimus est usus, rarior Clematidis & Pistolochiæ. Ambæ discutunt, attenuant, aperiunt cum modica absterfione. Rotunda tamen tenuiorum partium existimatur, & ad omnia efficacior. Itaque in quibus opus est modicæ absterfionis, commodior est longa (inquit Galenus), puta in carniū exulcerationibus & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem extenuare necesse est, illic usus sit rotundæ.

Aristolochiæ omnes cephalicæ sunt, thoraciæ, uterinæ, vulnerariæ, & alexipharmacæ. Revera tamen rotunda ex omnium consensu magis attenuat quam longa; contra longa potentius quam rotunda abstergit: ideoque in catharris, in affectibus pectoris a crassis humoribus, in flatibus, doloribus colicis, in obstructionibus lienis, uteri, in lochiorum & mensium suppressione, in raptis, ubi sanguinis grumi dissolvendi sunt, rotunda est usurpanda; educit enim per urinâs, menses aut cutim, varia excrementa. At in vulneribus & ulceribus sordidis, in scabie & cutis vitis longa in lotionibus est præferenda; quæ etiam fistulis abstergendis commode inseritur. Sed præcipua utriusque vis est & eximia in ciendis mensibus & expurgando post partum utero, & eam ob rem ab Hippocrate, *libro de morbis mulierum*, commendatur. Cavendum tamen ne intus gravidis mulieribus intempestive exhibeantur, abortum enim provocant. In asthmate scorbutico ad tartaream mucilaginem resolvendam, Simon Pauli decoctum radicum Aristolochiæ rotundæ proponit. Fredericus Hoffmannus ad præcavendam phthisim seu pulmonum exulcerationem quæ hæmoptoem cum tussi subsequi solet, foliorum Aristolochiæ longæ infusionem commendat sic exhibitam.

℞. Aristolochiæ longæ in aquæ florum Tussilaginis ℥ij. infusum per noctem: primo die, folium unum, secundo, folia duo; tertio, tria; quarto, quatuor; quinto, quinque; sexto, sex; septimo, septem; octavo, sex; nono, quinque; decimo, quatuor; undecimo, tria; decimo-secundo, duo; decimo-tertio, unum folium.

Externe in tibiaturum ulceribus solus Aristolochiæ longæ pulvis in aqua Veronicæ decoctus a Simone Pauli mire prædicatur. Ejusdem pulveris decoctio in vino ad genitalium ulcera sananda a Trago commendatur.

Cum ingrata sit Aristolochia ob intensum amarorem, raro ejus infusio aut decoctio interne sumenda præscribitur; pulvis vero sæpius, tantum ad ℥j. ad ℥ij.

℥j. Aristoloch. rotund. ℥ij. Cinnamom. ℥i. Croci ℥j. Cum syrup. Arthemisiæ, fiat opiata, cujus dosis ℥j. quarta quoque hora iteranda, ad lochia suppressa provocanda.

℥j. Radic. Althææ, Bryon. Aristolog. longæ, & rotundæ, ana ℥ij. Folior. Mercurial. Arthemif. Sabin. ana M. j. flor. Chamæmeli, Meliloti, Tanaceti, ana P. j. Contund. & incid. ut artis est, decoquantur in aq. Font. q. s. & in sacculis ventri inferiori, & pudendo admoveantur in lochiorum suppressione.

Aristolochia Clematidis longæ recte substitui potest. Galenus tamen eam rotunda, & longa viribus paulo infirmiorē asserit, licet fragrantiorē; quod quidem mirum est. Odor enim, & sapor principiorum activorum, & ubertatem, & energiam indicare videntur. Revera eam non sine virtute, sed ceteris firmiorem tantum dicit: & fortasse ob ejus facultates magis temperatas, in Theriaca, tum ab Andromacho, tum a Galeno recipitur, & aliis anteponitur.

Magna est adhuc inter auctores controversia, utrum Aristolochia Clematidis in Theriaca usurpari debeat, an tenuis, seu Pistolochia? Ab Andromacho seniore Aristolochia λεπτή expetitur; sed per illam vocem non aliam Aristolochiæ speciem a Clematitide diversam designat, imo eandem ipsam, quæ tenuis, tunc temporis, dicebatur a suis radicibus, quas Dioscorides longiores, & tenues ipse dicit Clematidis descriptione, ἐξ αὐτῆς μικροτέρως λεπτῆς. Qua de re arbitri sit Galenus ipse, qui lib. primo de Antidotis, medicamentorum quæ in Theriaca usurpantur, delectum exponendo, Aristolochiam recenset, quam, inquit, tenuem Andromachus dixit, quod altera crassa radice, & tertia rotunda comperiatur; quod quidem convenit cum tribus Aristolochiæ speciebus, quas libro sexto de simplicib. medicam. facultatibus, constituit, & cum tribus speciebus a Dioscoride recensitis.

Clematidis itaque usurpatur in Theriaca Andromachi senioris.

Aristolochia rotunda in Theriaca Diatesaron D. Charas, in Hiera Diacolocynthidos, Trochiscis de Capparibus, Oleo Scorpionum composito, in Unguento Apostolorum, Emplastro divino.

Longa, & rotunda in Emplastro ad herniam seu contra rupturam. Longa in Emplastro Manus Dei Ejusdem, & in Aqua vulneraria D. Lemery.

Aristolochia tenuis usurpatur in antidoto Orvietano D. Charas.

ARTICULUS QUINTUS

De Behen albo, & rubro.

Behen album *Officinavum*. Behmen Abiad *Avicenne & Serapionis*. Ερωδιαντος γυνός, *Actuarii, Nicolai Myrepsi, & Græcorum recentiorum*. Hoc nomine prostant in officinis frusta lignea, seu potius radices longæ, digiti crassitie, siccitate contractæ & corrugatæ, carnosæ, foris cineræ, intus pallidæ, odoratæ, acriter linguam & fauces ferientes.

Behen rubrum *Officinæ*. Behen vel Behmen ackmar *Avicenne & Serapionis*. Ερωδιαντος αρσενός, *Actuarii & Nicolai Myrepsi*. Radix est quæ in frusta nobis offertur taleolatim secta, Jalapii ad instar, sicca, densa, atrorubentia, odore & sapore Behen albo similia, sed magis languidis & ignavis: quæ quidem ambæ radices siccæ ex monte Libano & aliis Syriæ locis afferuntur. Behen album & rubrum veteribus Græcis videntur fuisse incognita. Apud Arabes & Græcos juniores tantum usitata fuerunt. Verum adeo mancas, ac mutilas non solum harum radicem, sed etiam ceterorum medicamentorum simplicium descriptiones reliquerunt, ut nihil certi de his supersit; hinc tanta in materia medica obscuritas

& ignorantia. Hinc etiam tam variaz auctorum sententia-
rum diversitatem procreavit, quam harumce radicum origo. Alii enim Behen album esse
autumant radicem Lychnidis sylvestris, sed Papaveris spumei, *Lobelii*; alii Angelicæ,
Eryngii, Zedoariæ, aut Pastinacæ sylvestris radicem; Behen rubrum vero alii Limonii
maritimi; alii Valerianæ rubræ, Bistortæ, Tormentillæ, Caryophyllatæ radicem esse opi-
nantur. Tanta caligo discuti non poterat, nisi inquirendo apud ipsos Arabes, num ha-
rumce rerum cognitio inter hos populos quadam traditione fuisset transmissa. Et reipsa
Leonardus Rauwolfius, qui has regiones peragravit, Behen album, quod *Behemen Abiad*
adhuc ab Arabibus nominatur, ad radices Libani montis vidit, delineavit, ac descripsit.
Et clarissimus ac eruditissimus vir D. Tournefort ex Orientalibus plagis ejusdem plantæ
femina asportavit, & in Horto Regio Parisiensi terræ mandavit, sub Jaceæ Orientalis no-
mine, eamque suo Institutionum rei herbariæ Corollario inseruit. Hanc plantam postea
D. Vaillant Botanicus peritissimus, & regius rei herbariæ Demonstrator, comparatione
facta hujus plantæ cum Rauwolfii descriptione, eandem esse agnovit, quæ *Behemen Abi*
ad Arabum, Rauwolfii.

Behen album itaque radix est plantæ, quæ Jaceæ orientalis, patula, Carthami facie,
flore luteo, magno, *Corollarii Institut. R. H.* Behmen Abiad Arabum, idest, Behen
Rauwolfii dicitur.

Ex radice longa, geniculata, nullis capillata fibris, serpente instar Glycyrrhizæ, quam
æmulatur & forma & crassitie, sed intus alba potius quam flava, assurgit caulis unicus,
cubitalis, cujus inferiori ex parte nascuntur folia longis pediculis suffulta, magna, lon-
ga, spissa, qualia Oxylapathi: in horum ima parte folii lacinia quatuor ex adverso bi-
næ, at quæ ex caule superiori nascuntur folia, amplectuntur illum sine pediculo, ut in
Perfoliata vulgari & Smyrnio Cretico. In caulis fastigio furculi prominent cum foliis mi-
noribus, quorum singuli florem flosculorum sustinent, plurimis scilicet, multifidis constan-
tem flosculis flavis, embryoni insidentibus, & calyce squammato non aculeato, flavo,
comprehensus, quorum embryo deinde abit in semen papposum.

De Behen rubro cum inter auctores non plane constet, de hujus radice origine, donec
certiores facti fuerimus, silebimus.

Ex Arabum sententia Behen utrumque corroborat, corpus pingue efficit, semen auget,
confert tremori, & alia multa commoda præstat. Rarioris sunt usus hæ radices, nec usur-
pantur nisi in Electuario de Gemmis *Mesue*, aut aliis jam absoletis Arabum composi-
tionibus.

A R T I C U L U S S E X T U S

De Butua.

BUtua & Pareira Brava *Officinar.* & *P. Pomet.* Boutoua, & Membrocq *Brasilienfium.*
Pareira brava *Lusitanorum.* Butua, Brutua, *Zanonis*, & forte Ambutua *R. P. Joan-*
nis Anton. Monte-Cucoli, Ejusdem. Radix est lignosa, dura, contorta, foris fusca, ru-
dis, variis rugis, tum longis, tum circularibus circumsepta, Thymelææ radice instar,
intus obscure flavescens, variis fibris lignosis quasi intertexta; ita ut transversim secta,
plures circulos concentricos, quamplurimis radiis seu fibris a centro ad circumferentiam
protenfis intersectos, exhibeat: inodora, subamara, cum quadam dulcedine Glycyrrhizæ
simili, digiti & interdum brachii infantis crassitie.

Lusitani hanc radicem ex Brasiliâ afferunt, plantamque esse Vitæ sylvestris speciem
narrant. Nullo ab auctore, ne quidem a Pisone, saltem his nominibus descripta fuit,
excepto tamen Zanone, qui cujusdam ligni *Butua*, *Brutua*, & *Ambutua* dicti mentio-
nem facit, sed admodum obscuram, & incertam, quæ tamen nostræ radici convenire potest.

Brasilienfes, & Lusitani hujus radice virtutes summopere extollunt: illam diureticam,
lithontripticam, vulnerariam, stomachicam, cordialem, alexipharmacam, & quasi sum-
mam Panaceam prædicant. Brasilienfes eam aqua madidam supra cotem atterere solent,
& in pulvem redigere, quam postea aqua vel vino dilutam ægrotantibus exhibent propi-
nan-

nandam, aut partibus dolentibus admovent solam, vel cum quibusdam oleis permixtam. Intus sumpta diarrhœam, dysenteriam, gonorrhœam, fluorem album, hæmoptoen & hæmorrhagias quasquæque sistit. Pleuritidem, & anginam, tum intus sumpta, tum cataplasmatibus forma supra partem dolentem applicata, sanat. Venenis intus sumptis, animalium venenatorum morsui, & telorum venenatorum ictibus medetur. Sed præsertim ad nephriticum dolorem, urinæ suppressionem, & ad renum vesicæque calculum pro specifico insigni habetur.

Revera sæpius in dolore nephritico, & in urinæ suppressione hocce remedium felici cum successu exhibui, & nonnunquam ægotantem fere in instanti, superveniente uberissimo urinæ profluvio, dolore liberatum vidi. Tantum abest tamen, ut calculum in renibus vesica concretum, & induratum, hac radice dissolvi posse existimem; quin imo, licet ex assumpto hocce remedio, cum magna urinæ copia arenulæ quamplurimæ veleriant calculi tenues excernantur. Sed hujus remedii operandi ratio in eo posita mihi videtur, quod muscosam lympham ac tenacem attenuet ac resolvet. Cum igitur dolor nephriticus aut urinæ suppressio ex muscosa lymphâ, prima nempe arenularum & calculorum materia, renum colatoria infarciens, vel etiam ex arenularum congerie hoc muco in unam massam compacta, quæ per tempus in calculum indurescit, oritur, tunc Butua radix hunc mucum dissolvendo, liberum urinis exitum aperit, & cum uberrima urinæ copia arenulas sejunctas expellit.

Hujusce radices energiam non semel comprobavi in ulceribus renum & vesicæ abstergendis & curandis cum urinæ mucosæ ac purulentæ vix excerni poterant, nec nisi summa cum molestia: ægotantes Butuæ usu, urinæ difficultate vel suppressione citissime liberabantur, urinæ fluidiores ac limpidae excernebantur, ulcus abstergebatur, ac tandem Butuæ radici balsami Copaivæ nonnihil conjungendo, consolidabatur.

Quam in Butua radice serum tenax ac viscidum dissolvendi virtutem comperieram, ea ad hocce remedium in aliis ægitudinibus a sero tenaci & viscido oriundis usurpandum, me compulit. Exempli gratia, in asthmate humoralis a pituita glutinosa pulmonum bronchias infarciens, & ægotantem fere suffocante, multis frustra tentatis, tam feliciter ejus infusionem exhibui, ut abundantissima superveniret expectoratio, qua ægotans sanaretur. In ictero a bile crassiore & in grumos inspissata, hoc novum tentare volui præsidium: nec spes mea me fefellit. Mulier dolore colico vehementi & acuto sub hepate in hypocondrio dextro laborabat: cutis intra paucas horas flavo colore tincta fuit; alvi defectiones albicantes, urinæ vero crassæ & crocæ apparuerunt: præmissis venæ sectionibus, tum ex brachii vena, tum ex saphena, Butuæ decoctionis cyathos tres intra sesquihoræ intervallum exhibui: paulo post tertium cyathum haustum, sedatus fuit dolor: deinde ejusdem decocti potione, quarta quaque hora, iterata, defectiones flavæ prodierunt, urina multo uberior, minus flava, & limpida: tandem scædus cutis color evanuit, & ægra prorsus restituta fuit. Cum autem huic morbo sit obnoxia, quoties eadem affligitur ægitudine, toties ad idem præsidium recurrit, & liberatur. Frustra eadem radice ictero mederi tentavi in icterica muliere, cujus hepar tumidum erat, durum, & schirrosum. In gonorrhœa quoque, Butua non parum confert ad ulcus abstergendum & consolidandum, cum balsamo Copaivæ conjuncta.

Dosis hujus radices est a gr. xij. ad ℥ss. in substantia, & ad ℥ij. vel iij. in decocto.

℥j. Rad. Butuæ contusæ ℥ij. Bulliant. in aq. comm. ℥xxiv. Redigantur ad xvj. circiter. Fiat colatura. Dividatur in tres doses calide exhibendas, ad modum potus. Theæ, cum tantillo Sacchari, interposito horæ dimidiæ, inter singulam dosim, intervallo; in nephritide & urinæ suppressione, tum ex arenulis congestis, tum etiam ex urinæ mucosâ tenaci & spissâ; in ictero a bilis crassitie; in asthmate humoralis.

℥j. Rad. Butuæ tenuiter sectæ ℥j. Bulliat leviter in aquæ cyatho uno; fiat colatura; & edulcoretur cum Sacchari tantillo, vel Syr. de 5. radicibus q. s. Hauriat æger mane, jejuno ventriculo. Iteretur per osiduum singulis mensibus ad calculum præcavendum. Vel

24. Rad. Butuæ pulverizata gr. xvij. Syr. de 5. rad. q. l. Fiat bolus eodem modo sumendus.

24. Radicis Butuæ pulveratæ ʒi. Balsami Copaivæ, q. l. M. Fiat bolus mane & sero devorandus, ad ulcus renum & vesicæ curandum.

24. Radicis Butuæ pulver. gr. xvij. Panaceæ Mercurial. gr. x. Syr. Hederæ terrestris, vel Balsam. Copaiv. q. l. Fiat bolus mane & sero iterandus pro gonorrhœa. Cavendum est ne nimia dosi exhibeatur; ardorem enim in renibus accenderet & fortasse inflammationem.

Alia est Butuæ species, quæ Butua alba dicitur. Radix est lignosa, dura, cortice molliori, fungoso, coloris carnei obducta intus lignosa, flava ad instar Glycyrrhizæ, sapore subamaricante. Iisdem virtutibus donari, quibus Butua fusca, sed debilibus, narrant.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Carlina.

Carlina & Chamæleon albus *Officinarum*. His nominibus in usum venit radix palmi unius vel alterius longitudine, pollicari crassitudine foris rufa, superficie velut corrofa & foraminulenta; intus albida, sapore acri, aromatico, non ingrato, odore fragranti. Ex Alpibus, Pyrenæisque montibus affertur; reperitur quoque super Aureum Arvernæ montem. Eligatur recens, sicca, non carie exesa, aut situ obducta.

Exsurgit autem hoc loco quæstio subdificilis; num Chamæleon albus vulgo dictus, seu Carlina *Officinarum*, idem sit cum Chamæleone albo *Dioscoridis*; num etiam Chamæleon albus, *Ixia*, *Ixine* & *Helxine Theophrasti*, *Dioscoridis*, *Galenii*, *Plinii*, & recentiorum, sint una & eadem planta cum nostra Carlina? Et hæc quæstio eo majoris momenti videtur, quod duæ aut plures plantæ sub his nominibus confundantur, quarum una est tota mortifera, altera vero alexipharmaca, seu antidotus contra pestem & venena.

De hac quæstione *Fabius Columna* diligenter & accurate diffinit. Cui assentientes unam esse eandemque plantam, quæ *Ixiu Theophrasti*, *Helxine vera Plinii*, *Carlina* & *Chamæleon albus Officinarum*, dicitur, existimamus. At vero *Χαμαλέον λευκός Dioscoridis*, *Chamæleon albus*, qui & *Ixia Plinii*, *Chamæleo albus*, *Apulus*, purpureo flore, gummifer, *Fabii Columnæ*; *Carlina* acaulos gummifera *C. B. P.* eandem plantam designant, quæ quidem genus a præcedenti diversum non constituit, sed diversa est tantummodo ejusdem generis species.

Denique licet Chamæleon albus sæpe *Ixia* dicatur, *Dioscoridis* & *Plinii* testimonio, diversus tamen videtur ab *Ixia* radice venenata, quam *Dioscorides* inter mortiferas speciatim recenset.

Planta itaque, ex qua *Carlina* radix *Officinarum* extrahitur, *Ixiu Theophrasti*, *Helxine vera Plinii*, *Carlina* acaulos magno flore albo *C. B. P.* *Carlina* acaulos *J. B.* *Chamæleon albus Matthioli*, nuncupatur.

Radix longe lateque serpit, profunde intra terram agitur: antequam vero e terra emergat, in capita aliquot, ut plurimum, facessit, ex quorum singulis separatim folia in orbem supina oriuntur, palmum unum aut duos longa, unciam unam aut alteram lata, profundis ad costam usque incisuris divisa, & veluti crispa, aculeis minacibus horrida, nonnihil tormentosa, subviridia, excepta pediculi infima parte atrorubente. In horum medio sessilis hæret echinus, orbiculatus, spinosissimis foliis undique oblitus, e cujus umbilico flores emicant albi, radiati, quorum scilicet discus ex plurimis flosculis albis, embryoni insidentibus, componitur: corona vero ex petalis planis constat, nulli embryoni affixis, calyce spinoso & amplo, perinde ac flosculi, comprehensis. Embryones deinde abeunt in semina pappi instructa, folio imbricato inter se distincta.

Χαμαλέον λευκός Dioscoridis, *Ixiu* quorundam *Ejusdem*, *Chamæleon albus*, qui & *Ixia Plinii*, *Chamæleo albus*, *Apulus*, purpureo flore, gummifer, *Fabii Columnæ* & *Cat.*

Carlina acaulos gummifera *C. B. P.* a præcedenti parum discrepat, nec nisi flore purpureascente, foliis majoribus, magis profunde incis, & spinosioribus vulgari, albicantibus, inferne hirsutis, quandoque virentibus, postea rubentibus, radice crassiore & longiori, lactescente, odore fragrantiori cerebrum feriente. Ex hac radice quocumque modo lacerata, secta, vel fissa, lac statim effluit in grumos, ob viscositatem, brevi conerescens, non secus ac viscum, dum recens est, digitis adhærens, colore candido, dein collectum, ceræ modo, concrevit, contrectatumque inficitur & nigrescit. Non solum radix vulnerata viscosam illam resinam fundit, sed etiam summus echini vertex, & spinosa calycis foliola eam exsulant.

Hæc lacryma *Ἀνεφίνι μυσίχη* *Theophrasti*, dicitur *Ἰξία* *Dioscoridis*, *Ixia* *Plinii*, & *Cera di Cardo* rusticorum *Apulæ*, *Fab. Col.* Non injucunda est, eaque veluti *Mastiche*, utebantur olim mulieres, teste *Dioscoride*.

Nunc non parva occurrit difficultas ad detegendum, quænam sint radices, quas *Dioscorides*, *L. sexto de Venenis, cap. primo*, *Chamæleonem* & *Ixiam* nominat, & inter radices noxias recenset. Hac de re diverse admodum sentiunt auctores, quorum alii *Ixiam* & *Chamæleonem* unam & eandem plantam esse volunt, & quidem venenosam; alii plantas prorsus diversas: alii *Ixiam* *Chamæleonis* albi succum esse contendunt; alii nigri *Chamæleonis* viscum, seu gummi. Verum *Theophrasti*, *Dioscoridis*, & *Plinii* testimoniis innixi, *Chamæleonis* albi radicem non sub *Chamæleonis* simpliciter dicti, vel *Ixiæ* nominibus intelligendam esse censemus cum *Columna*. Nam *Chamæleonis* albi radix intus sumpta, hominibus alexipharmacum est contra latas tineas, & in vino pota Theriace contra venenata, ut *Dioscorides* & *Nicander* testantur, atque non parva dosi utebantur introsumpta; nam acetabuli pondere duas fere uncias æquante, ad latas ventris tineas necandas pellendasque præscribitur, tam a *Theophrasto*, quam a *Dioscoride*, *Galeno*, & *Plinio*, & ad difficultatem urinæ & serpentum ictus, decocta vel in vino pota radix, absque mensura, præscribitur a *Dioscoride*.

At vero liquet *Ixiam* non esse *Chamæleonis* albi, sed potius nigri radicem, ex ipso *Dioscoridis* textu, *Cap. de Ixia*, in quo *Ixia Ulophonon* nigrum *Chamæleonem* appellari traditur; sicut etiam *Ulophonon* nigrum *Chamæleonem* appellari *Plinius* narrat. *Ixia* igitur *Dioscoridis*, vel eadem est radix cum *Chamæleone* nigro, si *Plinio* sit habenda fides, vel est radix nunc nobis ignota, si *Dioscoridi* assentiamur.

Albus ramen *Chamæleo* canes, sues, & mures occidit, narrante *Dioscoride*; sed non mirum, si quibusdam animalibus noxium sit, non vero hominibus.

Chamæleonis albi radix, referente *Galeno* & *Dioscoride*, ab antiquis potui dabatur, ad lumbricos latos educendos, cum vino austero, ad ℥xv. & hydropicis ad ℥j. *Plinius* addit in cibo decoqui, adversus fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Verum cum rarissime *Chamæleon* albus *Dioscoridi*, & *Galeni*, seu *Chamæleon* albus *Apulus*, gummifer, *Fab. Columnæ*, nobis afferatur; non igitur ejus vires confundendæ sunt cum *Ixiæ* *Theophrasti*, *Helxines* veræ *Plinii*, aut *Carlina* vulgaris virtutibus. *Theophrastus* & *Plinius* de his dotibus alte silent. Neoterici *Carlina* alexipharmacum esse existimant: eam venenis omnibus resistere, pestis contagia non modo arcere, sed etiam curare, si tempestive adhibeatur, afferunt. *Carlina* dici narrant quasi *Carolinam* a *Carolo Magno* Imperatore; quia ejus exercitus, Angeli monitu, usu hujus radice, ut ferunt, liberatus fuit. *Simon Pauli* vim diaphoreticam ipsi tribuit. In malo hypochondriaco a *Camerario* prædicatur. *Fredericus Hoffmann*. ejus decoctum in brodio carnis factum, quibusdam vomitum movere observavit.

℥. Rad. *Carlina* siccat. & pulverat. ℥j. Detur in haustu vini generosi, cum Aceti Theriacalis cochleari uno; & æger componatur ad sudandum. *Contra pestem.*

Ufurpatur in Aceto Theriacali, in Antidoto Orvietano, *D. Charas*, & in Electuario Orvietano *Freder. Hoffmann*.

ARTICULUS OCTAVUS

De Cassumuniar.

Cassumuniar & Cassumunar *Anglorum*, *Risagon Musci R. S. Lond.* *Bingalle Indorum*, *Astor. Philosoph. Regiæ Soc. Lond. N. 264.* Radix est tuberosa ad pollicem & amplius crassa, in taleolas transversas secta, superficie circulis, ut in Galanga, quasi geniculatis notata, foris cinerea, intus flavescent, sapore subacri, amaricante, aromatico odore fragrantii.

Angli hanc radicem ex India Orientali afferunt, ejusque vires summopere prædicant. Quenam sit planta, quæ hanc radicem suppeditat, me adhuc latet. Cassumuniar vero nomen est fictitium, a quodam Medico Anglo ad plantam celandam impositum.

Ex odore fragranti & sapore acri, pungente, aromatico, conjicere licet huic radici inesse salem volatilem, oleosum, aromaticum, a quo potissimum ejus energia pendet. Nervos firmat, spiritus animales suscitatur & reficit, ventriculum corroborat, flatum expellit. In apoplexia, epilepsia, vertigine, motibus convulsivis, tremore, hysterica passione, hypochondriacis affectibus, vertigine, & intestinorum terminibus curandis, medicamentum præstantissimum existimatur, tum ab Indis, tum ab Anglis. Exhibetur in substantia a ℥ss. ad ℥ss. Ex ea paratur Tinctura cum spiritu vini, & Extractum. Tinctura ad guttas xx. vel xxx. in potu Theæ, vel in vino proponatur; Extractum vero a gr. vj. ad xv. sumitur.

ARTICULUS NONUS

De China radice.

China *Officinarum*. China seu Cinna *Casalpini*, China radix *Cordi Histar.* China & Schina *Tabern. vulgo*, *Squina*. Radix est longe discrepans a cortice China-China dicto, tum natura, tum viribus. Nomen habuit a China regione, unde in Indiam Orientalem primum illata est, & inde Europam. Duæ hujus radices species in Officinis venales prostant, Orientalis scilicet, & Occidentalis.

China Orientalis *Officinarum*. Radix est crassa, arundinacea, geniculata, ponderosa, lignosa, tuberculis inæqualibus, colore foris ex fusco rubente, intus ex calido rubescente; aliquando nonnihil resinosa, sapore, dum recens est, aliquantulum acri & subpingui; sicca vero, terrestri leviterque adstringente, odore nullo prædita.

Optima est recens, densa, solida, ponderosa, quæ neque teredinem, neque cariem fenserit, fere insipida, plena tamen humore quodam pingui & unctuofo, qui masticando quidem satis evidens sit, in decocto autem evidentior. Rejicitur inopleta, succo exuta, fungosa, levis, & cariola.

Planta, quæ dicitur China Orientalis, seu Smilax aspera *Chinensis*, Lampatam dicto *Herman. M. M. (Sankira, vulgo, Quaquara:)* Smilax minus spinosa, fructu rubicundo, radice virtuosa, China dicta. *Kempfer Amoenit. exotic. Fascicul. V. pag. 781.* Radice gaudet magna, dura, nodosa, inæquali, paucis longisque fibris capillata, extus rufa vel nigricante, intus albida, saporis vapidus, Medicis rapix China dicta, satis ex virtute nota ac celebrata. Scandit unum vel alterum cubitum sine adminiculo, dumetis vero propinquis nixa altius enititur. Samentis Ignosis, culmum hordeaceum crassius, obscure circa humum spadicis, ex biunciali intervallo geniculatis, articulis alterne & ad seriem reflexis, interdum gemina spina adversa, brevi & redunca interceptis. Ex geniculis singulis valva emergit duplicata, membranacea, semiunciam longa, pennam lata anserinam, dura, striata, duos extendens capreolos, vitigineis similes, quibus contacta quævis firmiter comprehendit. Ex valvis singula oriuntur folia, ex alis simul florum corymbi, tum novelli interdum furculi. Folium perbreve vel pene nullo instructum pediculo, ex acuto brevi principio in orbiculum triuncialis diametri expanditur, in mucronem curtum repandum desinens.

finens. Tenue est, membranaceum, utraque facie diluto virore nigricans, ante mucronem ingenti valva undulans, margine integro, aliquando inaequali, alterutro latere protuberante. Venis donatur quinis ramosis, ex basi folii in mucronem, media directe, ceteris arcuatim protendentibus. Pediculo tenuissimo unciali, rubente vel lutescente insident flosculi, plus minus decem, in umbellæ formam congesti, nudi, in herbido lutei, hexapetali, petalis angustis, in gyrum repandis, ad seminis Coriandri ambitum variantibus, pellucidis, staminibus senis, apicibus in luteum albicantibus, stylo turbini medio insistente, capitulo cæso. Fructus, invalescente pediculo, florem excipiunt; Cerasis figura, magnitudine, rubedine, ac nitore similes, rarius turbinati, aere magis, quam carne turgidi: carne constant pauca, sicca, farinosa, incarnata, saporis acerbi, Mespilorum æmuli; in qua semina involuta latent quaterna, quina vel sena, Lenticulæ magnitudinis, figuræ lunaris, in orbem instar Malvæ seminum conglobata, per siccitatem ex badio nigricantia, intus candida, durissima, substantiæ corneæ. In Chinæ regno inter silices & vepres, in incultis locis perennis luxuriat. *Kempf. ibid.*

China: priscis Medicis ignota fuit, aut saltem ab iis omissa prætermissa. Apud recentiores, ad morbos venereos debellandos, per sat longum temporis intervallum, magna fuit ejus commendatio, quæ quidem postea ab hydrargyri usu: admodum imminuta est & fere extincta.

Huic prima auctoritas circa annum 1535. a mercatoribus Sinensibus conciliata fuit. Hi enim affirmabant hac radice sanari luen veneream, podagram, aliosque morbos plurimos, sine accurata illa victus ratione, quæ in Guajaci exhibitione tunc temporis observabatur, tanto etiam tempore, nec tanto cum fastidio. Hoc nomine cum commendaretur ab Hispanis Carolo V. Imperatori, ut referunt Avila, & Vesalius; ea usus est Imperator proprio nutu, inconsultis Medicis cubiculariis, & quidem sine successu; cum neque servaret debitum regimen, neque illius usum continuaret; quo factum est, ut paulo post ad Guajacum recurreret. Quibus palam factis, nihilominus Medici Principum a Cæsarianis rationem exhibendi hanc radicem exposculabant; quin & Principes ipsi sollicitabant Cæsarem, pateretur rem internoscere. Tantum poterat inanis spes adipiscendi sanitatem absque methodo medendi: quæ cum, apud plerosque, omnes decollaret, temere decantata hæc licentia sensim repressa est, & ad diatam Guajacinam coercita; aut potius Guajacum China temperare tentarunt. In eo enim consentiunt omnes fere Medicinæ Scriptores, quod hoc medicamentum rite exhibitum, ad morbos venereos antidotus sit optima.

Tenuium est partium, natum resolvere humores, & sudores movere, in iis præsertim qui vel a natura vel usu prægressorum medicaminum jam dispositi sunt, inquit Vesalius. Garzias scribit utile esse ad paralyses, tremores, articularum dolores, sciaticam, podagram, tumores & schirrosos & ædematosos, scrofulas extirpare, ventriculi imbecillitati, inveterato capitis dolori, vesicæ & renum ulceribus succurrere. Addit Acoſta hemi-craniæ, herniis humoralibus & flatulentis, collis vesicæ, & penis callis & ulceribus plurimum conferre. Monardes icterum solvere, omnem hepatis intemperiem emendare, febribus diuturnis quotidianis & erraticis auxiliari asserit. Humorem melancholicum temperat, ait Fallopius. Alpinus narrat, Ægyptios uti decocto ad sanguinis, hepaticæ calores contemperando, & hocce decocto habiliores fieri. Qui quidem effectus, secundum C. Hoffmanni sententiam, non a sola radice virtute pendent, sed etiam a diata, & largiori aquæ tepidæ potatione. Medicamentum enim inspissatos humores resolvit & attenuat; ita ut multa decocti aqua epota, acres humorum sales elvantur, & foras, tum per sudores, tum per urinas amendantur. Ea de causa sæpius decoctum, aut infusio, quam substantia, præscribitur. Hæc erat autem illius radice exhibendæ methodus, tum ad luen veneream, tum ad catharrhos affectus, dolores arthriticos, & cachexias.

℞ Radicis Chinæ in taleolas. tenues concisæ ℥i. Aq. ℔vij. Stent in olla obturata horis 24. dein lento igne ad medias coquantur. Decoctum refrigeratum coletur. Hujus decocti calidi ℥x. ægro purgato exhibeantur mane, jejuno ventriculo, & iteretur eadem dosi octo horis a prandio. Eger in lecto componatur, & ad duas

horas sudet. Hic modus triginta diebus continuus, nulla alia purgatione intermixta, observari debet, ægro in conclavi remanente. Post id tempus, æger quadraginta diebus cibis boni succi utatur; & vini loco, sit aqua hoc pacto preparata. Sume hujus radices taleolarum jam decoctarum, & in umbra exsiccatarum ℥j. Infunde per horas 24. in ℔vij. & dein, ut prius, ad medias coquantur, & ad usum ferventur.

Verum hodie hæ radices China & Sarsaparilla, lignumque Guajacinum, ad luem veneream debellandam parum fida præsidia habentur, & hydrargiro longe inferiora. China raro nunc sola usurpatur; sed cum Sarsaparilla, Guajaco & ceteris in substantia exhibetur a ℥ss. in decocto vero a ℥j. ad ℥ss. conjungitur ad ptisanas, vel decocta sudorifera præparanda.

℥℥. Rad. Chinæ taleolatim concisæ ℥j. Radic. Sarsaparillæ ℥ij. Ligni Sancti ℥ss. Liquiritiæ rasæ & contusæ ℥vi. Infundantur calide per 12. horas in aq. com. ℔vij. Postea coquantur ad consumptionem tertiæ partis. Sub finem adde Ligni Sassafras ℥ij. Refrigerata colentur per pannum; & servetur usui ptisana sudorifica adversus catarrhos, articulorum dolores, & morbos venereos usitatissima. Hauriat æger 4. vel 5. cyathos de die, vel ad sitim pro potu solito.

Vel ℥℥. Rad. Chinæ ℥ij. Rad. Sarsaparillæ, Lignæ Guajaci ana ℥ij. Folior. Or. Rhei electi, Glycyrrhizæ ana ℥j. Polydodii querni, Rosar. rubrar. ana ℥ij. Sem. Coriandri ℥ij. Crystalli Miner. ℥ss. Infundantur omnia tepide in aqz comm. ℔xx. per 24. horas, & coquantur ad 4. partis diminutionem. Decocto ab igne semoto adde Malum Citreum taleolatim sectum. Ptisana refrigerata per pannum trajiciatur; cujus libras duas hauriat æger singulis diebus, per tres hebdomadas, contra Rheumatismum inveteratum, dolores podagricos, cachecticos affectus, & morbos venereos.

China Occidentalis, *Officinarum*; China spuria nodosa, C. B. P. Pseudo-China Radix, *Clusii J. B.* Radix est oblonga, crassa, nodosa, tuberosa, quæ ab Orientali non differt, nisi colore foris magis rufa, vel nigrescente, intus vero magis rubescente.

Planta dicitur Olcaczan pahuathanica, *Hernandez.* Jupicanga Brasiliensibus, *Pisonis Hist. Br.* 257. Smilax viticulis asperis, Virginiana, foliis angustis, levibus, nullis articulis prædita, *Pluken. Phylograph.* Smilax aspera, fructu nigro, radice nodosa, magna, farinacea, China dicta, *Sloane Catal. Pl. Jam.* Eadem enim videtur esse planta his nominibus designata, aut saltem idem plantæ genus, cujus species perperam inter se discrepant. Cum illa, quam describit *Hernandez*, a Jupinga Pisonis non differat, nisi fructuum colore, *Hernandez* enim nigrescentes, Piso vero croceos, depingit. Narrat quoque idem Piso se tres Jupicangæ species observasse, quæ tamen vix a se invicem distingui possunt, nisi ex spinis majoribus, vel frequentioribus; quod quidem discrimen minimi admodum est momenti. Nec fortasse hæ species ab Orientali China diversæ sunt.

Ex Hispania nova, Peruviano regno, Brasilia, aliisque Americæ regionibus affertur.

China Occidentalis viribus cum Orientali convenit, licet paulo inferior censeatur.

A R T I C U L U S D E C I M U S

De Contrayerva.

Contrayerva & Drakena *Officinarum*; Contrayerva Hispanorum, sive Drakena radix *Clusii, Parkins.* Radix est unciam unam aut alteram longa, semiunciam crassa, in nodos & inæqualia capita exuberans, dura, densa, foris rufa vel nigricans, rugosa, atque in summis capitibus veluti ex squammis contexta, fibris tenuibus quamplurimis hinc inde adnascentibus, & quibusdam crassiusculis & majusculis onusta, duris, ac lentis, ex quibus, dum annosa est, alii dependent nodi: intus pallida, sapore nonnihil adstringente, amaricante cum tenui ac suavi quadam acrimonia, si diutius in ore detineatur, odore aromatico levissimo.

Radicis pars tuberosa eligatur; fibrosa vero, quæ fere insipida & inodora, rejiciatur.

Hæc Radix, Contrayerva ab Hispanis dicta, quod venenis resistat, eadem esse videtur cum Drakena Clusii, qui hoc nomen illi imposuerat; quia eam acceperat a Francisco Drak Anglo, qui eam ex peregrinatione qua totum orbem circumvixit, secum attulerat; Drakenæ enim descriptio apud Clusium Contrayervæ Hispanorum apprime convenit. Itaque cum Botanicis fere omnibus unam & eandem esse censemus, licet Casp. Bauhinus diversas radices constituit, Contrayervam ad Cyperos longos odores referens, Drakenam vero ad Cyperos longos inodores.

Quandoquidem accuratior huiusce plantæ notitia clarissimo Auctori nondum innotuerat, ex recentioribus Botanicis, quæ certiora tradiderunt, depromere, hucque proferre visum est.

Contrayervæ nomine apud Botánicos plures gloriantur plantæ. Namque Hernandez Hist. plant. Mexican. lib. 8. cap. 48. pag. 301. illam Granadille, quæ Coanepilli seu Contrayerva audit, Bannister Commeline, Cl. Sloane Aristolochie, Camellus Kamperie speciem esse existimavit. At Gulielmus Houston Chirurgus Anglus, dum in America versaretur, radicem, quæ in Officinis nostris Contrayerva nuncupatur, collegit in montibus prope veterem Veram Crucem, hancque deprehendit speciem esse Dorsteniæ, quæ ipsi dicitur; Dorstenia, Dentariæ radice, Sphondylii folio, placenta ovali, Philosoph. Transact. an. 1731. n. 421. pag. 196. fig. 1. Dorstenia, Sphondylii folio, Dentariæ radice, Plum. Nov. gen. pag. 29. Dorstenia, scapis radicatis, Linnei H. Cliff. pag. 32. Tuzpatlis, Hernand. Hist. pl. Mex. lib. 5. cap. 18. pag. 147. Drakena Radix, Clus. Exot. pag. 83.

Huiusce plantæ radix, inquit R. P. Plumier, Mss. radicem, tum Polygonati vulgaris, tum etiam Dentariæ, maxime æmula est & particeps; nam squammosa & geniculata, seu in frequentes nodos veluti squamosos extuberans, oblique in terram defixa, multis fibris ramosis, lateque sparsis stipata, ac tandem Pyrethri vulgaris modo, fervido sapore donata. Ex ipsius capite quinque aut sex ut plurimum, vel juxta Houstonum, 6. aut 8. emergunt folia; Sphondylii similia, licet multo minora, quatuor scilicet vel quinque uncias longa, alte nempe incisa, seu in lacinas acuminatas aut cuspidatas & feratas profunde dissecta, tactu ficulneorum foliorum in modum asperiuscula, ac fusce undequaque virentia, petiolis innixa 5. vel 6. uncias longis. Ex eodem Radicis capite tres aut quatuor erumpunt pedunculi petiolis aliquatenus longiores, flores suffrutescentes peculiari forma constructos. Namque, juxta Linæum qui florem ex sicco exemplari descripsit, Gen. 840. singuli pedunculi abeunt in involucrum commune, planum, angulatum, maximum, subtus paululum tumescens, glabrum & viride, superne vero fere complanatum, rectum receptaculo communi adnato, & stoculis minimis numerosissimis discum inhabitantibus, & per totum oræ circuitum squamulis nigricantibus marginatum. Perianthium proprium quadrangulare est, concavum, receptaculo immersum, & cum eo coalitum, absque corolla, quatuor staminibus instructum filiformibus, brevissimis, antheris subrotundis donatis. Germen adest subrotundum, cum stylo simplici & stigmate obtuso. Receptaculum commune carnosum evadit, in quo plurima nidulantur semina subrotundo-acuminata, tenerima & candidissima, absque pericarpio.

Hanc plantam reperit Plumerius, mense Junio, in Insula San-Vincentiana. Crescit quoque in Peruvianis & Mexicanis regionibus, unde Hispani eam nobis afferunt.

Alteram speciem recenset Houstonus, loco citat. fig. 2. quæ ab ipso vocatur Dorstenia, Dentariæ radice, folio minus laciniato, placenta quadrangulari & undulata. Primo quidem intuitu, distinctissima species videtur; at considerata facie, modo crescendi, viribus & omnibus distingui non debere judicat Linæus. Atque, ut dicam quod res est, folium magis minusve laciniatum notam specificam non constituit. Quod autem in priori placenta sit ovalis, in posteriori vero quadrangularis & undulata; illud unice pendere videtur ex eo quod receptaculum commune, prout magis minusve maturum est, magis vel minus explicetur.

Contrayerva sudorifera & alexipharmaca existimatur. Clusius folia Contrayervæ præfens esse venenum dicit, ipsam vero radicem non modo illius veneni, sed & alioquin etiam esse antidotum; quod quidem de venenis coagulantibus intelligendum est.

Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit, motum sanguinis intestinum, seu fermentationem auget. Febris malignis, ipsique pesti mederi asserunt, eamque Lapidi Bezoar & Theriacæ, aliisque antidotis anteponunt: sed nimis fortasse ejus vires extollunt.

Ex odore & sapore hæc Radix mediocri Salis volatilis, oleosi, aromatici, portione, terreis partibus nonnihil implicita, componi mihi videtur. Unde Hermannum eam in malignis febribus, cum præsertim alvus laxior est, non immerito commendare censeo. In substantia ad ℥i. in decocto ad ℥ij. præscribitur.

℥i. Rad. Contrayerv. pulver. ℥ss. Margaritar. pp. & CC. Philosop. pp. ana ℥j. Cum Aqua Melissæ, aut Bardui Bened. sumat æger in alvi profluvio, incipientibus variolis.

Vel ℥i. Rad. Contrayervæ contusæ ℥j. Santal. rubri ℥ij. Infunde in vini albi ℥vj. Colaturam capiat.

Vel ℥i. Rasuræ CC. ℥j. Coque in aquæ com. q. s. ad ℥ijss. Sub finem adde Rad. Contrayerv. contusæ ℥ss. Coccinigliæ ℥ss. Fiat colatura. Adde Aquæ Cinnamom. ℥ijss. Syr. Caryophyllor. Hortens. ℥ij. Hauiat æger identidem, in variolis & morbillis.

Contrayerva usurpatur in Lapide Contrayervæ, *Pharmacop. Lond.* & pulver. Comitissæ Kenth, sive de Chelis. Cancror. *Charas*.

ARTICULUS UNDECIMUS.

De Costis.

Costus vel Costum, Latinorum; *κρόος* Græcorum; Kost vel Chast, Arabum: nomina sunt, quæ variis tribuuntur radicibus, quas distinguere admodum difficile est.

Dioscorides tres Costi species recenset; Arabicum unum, Indicum alterum, & Syriacum tertium. Costum Arabicum dicit candidum, levem, eximia odoris suavitate, gustu calidum, & mordentem: Indicum levem, plenum, & nigrum: Syriacum vero gravem buxæ colore, & caput odore ferientem.

Galenus, *libro de antidotis*, Costum Arabicum album commendat; & *lib. de S. Med. Facult.* quamdam amaritudinem, sed levissimam, in Costo agnoscit, & tantam acridinem ut exulceret.

Plinius Costum dicit esse radicem fruticis cujusdam, gustu ferventem, & odore eximio: cuius duo genera constituit; nigrum nempe, & quod melius est, candidans.

Antiqui Arabes, ut Serapio & Avicenna, distinctionis, quæ Costus in dulcem & amarum hodie dividitur, non meminerunt: sed omnia quæ de Costo tradiderunt, a Dioscoride sumperunt: quasi idem esset Costus, quo tunc utebantur, cum veteri Græcorum Costo. Serapio præcipue nihil habet, quod non ex Græco auctore transcripserit. Avicenna quædam interpolat: sic de Costo Arabico dicit album esse, sed ad rubedinem, sive citrinum colorem vergere; de Indico leviolem esse Arabico, odore gravi & Caryophyllato, & ad nigredinem tendentem: Syriacum vero Romanum appellat, eumque dicit colore buxæ esse, & odore vehemente.

Græci, Latiniq; auctores, qui ante quingentos annos & infra de re Medica aliquid composuere, duo genera Costi passim commemorant, dulce, & amarum. *Κρόος γλυκύη* & *κρόος αμύρηνη* ab Aëtuario, & aliis Græcis recentioribus distinguuntur. Macer poeta, *Tractatu de speciebus exoticis*, sic canit:

Costi sunt gemine species; gravis una rubensque.

Est & amara nimis: hæc Indica dicitur esse:

Alteræ vero levis, nec amara, colore sed alba.

Unde liquet, Costum id genus, quod sic vocatur hodie in officinis; quodque unicum quasi legitimum usitatum est ab aliquot sæculis retro, non eodem genere contineri cum veterum Costo.

Dioscorides enim nullam amaritiam in Costo designat; Galenus quandam, sed levissimam: ambo acrimoniam calidam, & mordentem, aut exurentem observant. Avicenna Arabicum revera album dicit ex Dioscoride: sed ex se addit, ad rubedinem vergere, qui color erat Costi quo tunc utebantur. Indicem quoque nigrum dicit ex Dioscoride, sed amarum insuper addit. Macer vero Indicam Costi speciem rubentem, non nigram, ut Avicenna, & amaram nimis. Præterea antiquorum Costus odoratissimus fuit, ita ut etiam caput læderet. Eo utebantur ad aromata & thymiamata, eumque in ara incendebant, haud secus ac Thura. Sic Propertius:

Costum molle date, & blandi mibi Thuris honores.

Et Plinius: Odorum causa unguentorumque & deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratia, emanant; quoniam Thure supplicamus & Costo. Hunc vero odorem eximium, fragrantem, & vehementem, a Dioscoride, Galeno, & Plinio recensitum, in Costo nostrarum Officinarum non agnoscimus; unde eum plane diversum a veterum Græcorum Costo censemus.

Neque etiam Seplasiarii inter se de Costo vero conveniunt; quandoquidem quibusdam in Officinis tres Costi species reperiuntur, sub nominibus Arabicis, amari, & dulcis, quas Petrus Pemet in medicamentorum simplicium historia recenset, & sic describit.

Costus Arabicus, inquit, est radix oblonga, gravis, foris cinerea aut albicans, intus subrubra, fractu contumax, odore fragrantem, sapore aromatico, amaricante. Costus amarus, radix est crassa, densa, dura, lignosa, levis, splendens, quæ ligneum frustum potius, quam radicis fragmentum, specie exhibet. Costus vero dulcis radix est parva, flavida, curcumæ radici, tum colore, tum figura & crassitie haud absimilis.

Verum hæc descriptiones, vel non accuratæ sunt, vel Costo in officinis Pharmaceuticis hodie usitato non conveniunt. Alia enim & fere sola radix frequens in officinis reperitur, fragrantem Iridis vel Violarum odore insignis, quæ pro Costo Arabico, seu Costo vero, fere ab omnibus recipitur, aut substituitur.

Radix est in frusta oblonga, pollice crassa, levis, porosa, dura tamen, sed friabilia, nonnihil resinosa, albicans, & nonnunquam ex cinereo flavescens; sapore acri, aromatico, & amaricante; odore fragrantem, ad Iridem Florentinam vel Violam accedente.

Franciscus Dale in Pharmacologia post Commelinum, arbitratum hunc Costum esse radicem plantæ quæ Tsiiana Kua, Horti Malabar. & Ponvo Bramannum dicitur. Costus Iridem redolens seu Indicus, C. B. Costus Linn. H. Cliff. pag. 2. Paco Caatinga Brasiliensibus, Marteg. Bras. p. 48. Pif. Bras. p. 98. Anonyma, Mer. Surin. 36. T. 36.

Hujus plantæ radix recens & viridis, alba, tuberosa, repens, fungosa, aqueo succo turpida, tenella est, & fibrata: vetustior & fracta, multis fibrillis conspersa videtur, telarum Aranearum instar, sapore aqueo dulci, ut Cucumeris, cum levi odore Zingibæris. Surculi diversis in locis e radicibus progerminant ad altitudinem trium, quatuorve pedum; digitumque crassi evadunt, rotundi, sanguineo-rubri, glabri, nitentes, arundinacei, geniculati, simplices, intus virides & aquei. Folia oblonga, angusta, duas spithamas longa, extremo acuminata, in medio lata, circa geniculum prope annexa, furculo, nervo seu costa subtus per longitudinem decurrente ac prominente, & in supina parte sulcata, cum nervulis lateralibus transversis; multoties introrsum convoluta, mollia, succulenta, nitentia & viridia.

Caulis terminatur capitulo imbricato, squammis ovatis, obtusis, concavis, unifloris, singulis, persistentibus, in Malabara corallo rubris, apud nos viridibus nec coloratis. (a) E gemmis singulis singuli prodeunt flores, perianthio monophyllo, minimo, tridentato, colorato, germine insidente nec deciduo gaudentes. Corolla (b) tribus constat petalis basi connexis, lanceolatis, concavis, erectis, æqualibus, calyce multoties longioribus & nectario monophyllo, petalis majori, oblongo, tubuloso inflato, ore rigente, ultra medieta-

tem in

(a) Hæc florum descriptio ex clarissimi viri D. Caroli Linnæi, cum generibus plantarum, tum Horto Clifortiano desumpta est. Gen. plant. 825. H. Cliff. p. 1.

(b) Corollæ nomine intelligitur petalum floris.

rem in duo labia bifido; labio inferiore latiore, multo corolla longiore, limbo patente, margine trifido; laciniis lateralibus rotundatis, versus intermediam laciniam angulum acutum exferentibus, intermedia vero lacinia trifida; labio superiore lanceolato, brevior, longitudinem tubi ventricosi: filamentum vices gerente, cui antheræ duæ; parallelæ (seu unica bipartita) a latere inferiore adnatæ. Germen subrotundum, sub receptaculo floris positum est, cui insidet stilus filiformis, longitudine labii superioris nectari, cum stigmate capitato, compresso, emarginato; Germen maturescendo fit capsula subrotunda, coronata, trilocularis, trivalvis, seminibus plurimis foeta, triangularibus secundum se invicem positis, primo cæruleis, dein fuscis, intus albis, odore Zingiberis, sapore admodum exiguo. Crescit in nemoribus Malabaræ, Brasiliæ, & Surinamæ.

Hæc Costi radix inter medicamenta expectorantia, cephalica, & uterina, annumeratur. Humores attenuat & dividit. Diuresim & diaphoresim promovet. Dosis est ʒʒ. in substantia, & in infusione a ʒij. ad ʒʒ.

Ursurpatur pro Costo veterum in Theriaca *Andromachi senioris*, in Mithridatio Democratis, Antidoto Orvietano *Charas*, Philonio magno Electuario Caryocostino, & Trochiscis *Hedicroii*.

Alias quoque radices Pharmacopœi pro vero Costo substitui solent: alii Panacem *Colinum C. B.* seu Pseudo-costum *Matthioli*; alii Angelicam; alii Zedoariam; alii corticem, qui Canella alba & quibusdam Costus Corticosus dicitur, de quo suo loco.

ARTICULUS DUODECIMUS

De Curcuma, seu Terra Merita.

Curcuma radix est, cujus duæ sunt species: longa una, rotunda altera. Curcuma longa, seu Terra Merita, *Officinar.* Cyperus Indicus, Zingiberis facie, *Dioscoridis*; Cypira, *Plinii*; Crocus Indicus, Arabibus Curcum, officinis nostris Radix Curcuma dictus, *Bontii*, Gallice *Souche des Indes*, ou *Saffran des Indes*. Radix est oblonga, parva, tuberosa, nodosa; colore flavo seu croceo, & liquores, in quibus infunditur, flavo colore tingens, sapore subacri, subamaricante, odore non ingrato ad Zingiber accedente, sed debiliore.

Planta, quæ Curcuma radice longa, *H. Lugd. Batav.* Curcuma foliis longioribus & acutioribus, *Breyn.* 2. P. Cannacorus radice crocea, *Inst. R. H. (a)* Manjella-Kua, *H. Malabar.* nuncupatur. Constat radice tuberosa, tereti, in transversum acta Zingiberis facie, digiti crassitie, geniculata, cum aliquot fibris crassiusculis ex geniculis hinc inde nascentibus, foris pallida, & modice scabra, intus crocea, ac temporis decursu, in Puniceum inclinante, ponderosa, solida, quasi ex condensato croceo succo pressius compacta, gustus acris, amaricantis, pinguis; odoris fragrantis: hujus singula genicula protrudunt folia læte viridia, plana, spithamam longa, unam duasve palmas lata, in modicum acumen desinentia, foliis Cannæ Indicæ similia. E novellis & robustioribus radicis tuberibus erigitur scapus dædrantalıs, teres, succulentus, scriptorii calami crassitudine, ex viridi pallescens, inferiori parte nudus, e medio vero ad cacumen usque in crassam, rotundam spicam fastigiatus, quam formant foliola ab exortu pallide viridia, postmodum ex flavo rubentia, vel ex pallido flava, duos ungues lata, sensum in recurvum mucronem abeuntia, squammatim disposita, intra quorum commissuras delitescit tenax & viscosus humor. Insuper ex singulis squammis successive prodeunt flores oblongi, Cannæ Indicæ floribus similes, aut triplo minores, ut plurimum pallide flavescentes, aut purpurascens; quos vir sane rei herbariæ peritissimus D. Hermannus quatuor petalis componi asserit, uno superiore oblique sursum vergente, binis inferioribus recta protensis, intermedio vero quadantenus intorto & fimbriato; at vero D. Tournefort hos flores

(a) Haud sane merito Cucurmam inter Cannacori species recensuit clariss. Tournefortius, Bontii, ut conicere licet, figura deceptus, qui loco Cucurmæ Cannam Indicam delineavit; quod pace tanti viri dixerim.

flores monopetalos & multifariam scissos, quales sunt Cannacori latifolii vulgaris, *Inst.* flores. His succedunt vascula parva, membranacea, tricapularia, quæ continent semina rotunda, fusca, seminibus Cannæ Indicæ minora. (a)

Curcumæ radix maturefcit, foditurque, postquam flores exaruerunt. Indis adeo familiaris est Curcuma, ut vix hortum in Oriente reperire liceat, in quo non colatur, & quidem lucri causa: nulla enim familia est, quin hac radice tanquam pergrato condimento inter edulia utatur. Ex ea cum floribus odoratis unguenta parant, quibus totum corpus inungunt, & ad tincturas adhibent.

Curcuma Sale oleoso volatili cum Sale falso amaro conjuncto, & utroque viscidis & terrestribus partibus implicito, constare videtur. Præstantissimum habetur medicamentum ad pulmonum, jecoris, lienis, mesenterii, & uteri obstructions resolvendas. Fœminis menstrua provocat, & difficultatem pariendi juvat. Sed in primis singulare & specificum est remedium in ictero. In substantia a ℥j. ad ℥i. in infusione vel decocto ad ℥ij. præscribitur.

℥j. Curcumæ pulver. ℥ss. Croci gr. v. Sal. vol. C. C. fixati gr. x. Syr. de quinque radicib. aper. vel de Arthemisia q. f. Fiat bolus, in ictero & in uteri obstructionibus & mensium suppressione.

℥j. Terræ Meritæ ℥ss. Trochiscor. Viperar. ℥ij. Rhei pulver. Croci ana ℥ss. Conservæ Chelidonii major. ℥j. Syr. Fumar. q. f. Fiat Opiata, cujus dosis ad ℥ij. bis in die in ictero. Vel

℥j. Rad. Curcumæ ℥ss. Croci gr. xv. Rhabarbari ℥ij. Infunde frigide in vini generosi ℥xij. per horas xij. Fiat colatura in duos haustus dividenda.

Præter usum Medicum, ab insectoribus Curcuma ad tincturas frequenter usurpatur.

Altera Curcumæ species, quæ rotunda dicitur, & a Lusitanis *Raaz de Safrão*, in Officinis non est usitata. Radix est turberosa, subrotunda, pollicem & amplius crassa, densa, carnosa, externe capillata, flava, quæ transversim dissecta, variis, croceis, rubris, flavis circulis notatur; odoris & saporis Crocum & Zingiberem æmulantis, debilioris tamen quam in Curcuma longa. Iisdem virtutibus donatur, quibus Curcuma longa, sed debilioribus.

Planta dicitur Curcuma, radice rotunda, *Parad. Bat. Prodr.* Manja Kua, *H. Malabar.* Folia, flores, & fructus profert præcedentis haud dissimilia.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS

De Cypero longo, & rotundo.

Cyperus species duæ familiares sunt in Officinis; longa una, rotunda altera.

Cyperus longus *Officinarius*, vulgo, *Souchet long*, radix est longa, tenuis, nodosa, geniculata, contorta, fractu contumax, foris subnigra, intus albicans; saporis suavis, subacris, aromatici; odoris fragrantis ad Nardum accedentis. In Gallo-Provincia & Gallia Narbonensi nascitur, & inde ad nos affertur. Eligitur bene habita, non cariola, odorata.

Radix est plantæ quæ Cyperus odoratus, radice longa, seu Cyperus *Officinar.* C. B. P. Cyperus longus odorator, habitior, *Lobel. Icon.* Cyperus panicula sparsa, speciosa, J. B. Ex radicibus oblongis, geniculatis, multis internodiis sibi implicitis, fibris multis capillatis, e puniceo nigricantibus, succulentis, cum radiculis quibusdam in olivares portio-

(a) Cl. Linnæus accuratiorem hanc floris Curcumæ descriptionem ex sicco exemplari dedit in *Gen. plant.* 829. his verbis: GAL. *Spathæ* plures, partiales, simplices, caducæ. COR. *Petal.* tubus angustus. *Limbus* tripartitus, *laciniis* lanceolatis, patentibus, sinu altero magis dehiscens. *Nectarium* monophyllum, ovato-acuminatum; *laciniis* petali majus, ejusdem sinu patentiori insertum. STAM. *Filamenta* quinque, quorum quatuor erecta, linearia, sterilia, unicum quantum intra nectarium, lineare, petaliforme, apice bifido. *Anthera* adnata. PIST. *Germen* subrotundum, infra receptaculum floris; *Stylus* longitudine staminum; stigma simplex, uncinatum. PER. Capsula subrotunda, trilocularis, trivalvis. SEM. plurima.

portiones extuberantibus, atque ita continuatis, ut in Filipendula, folia profert arundinacea, Porraceis similia, longiora tamen & exiliora; Caulem cubitatem erectum, eodem, glabrum, striatum, triquetrum, medulla alba refertum, in cujus cacumine folia minora quadantenus stellatim disposita, comæ, quam etiam superant, subiecta. Particula seu juba laxaque ex cacumine dependet, quæ floribus apetalis seu stamineis constat in capitulum squammosum collectis: in squammarum alis oriuntur pistilla, quæ deinde absunt in semina triangularia, dura, cortice nigro vestita.

Cyperus rotundus Orientalis, *Officinarum*, vulgo *Souchet rond du Levant*, radix est subrotunda aut turbinata, olivæ magnitudinis & figuræ, scabra, striata, foris subrufa, aliquando rubens, aliquando etiam nigra, intus albida, plures ex uno capite quasi filis dependentes, saporis & odoris ejusdem cum Cypero longo.

Planta dicitur Cyperus rotundus Orientalis major, C. B. P. Cyperus Hodueg. *Ægyptiis*, P. *Alpini de plantis Ægypti*; Cyperus rotundus Orientalis major vel Babylonicus *Rauwolfii*. Radices subrotundas profert, striatas, multas, olivæ circiter crassitie, media quadam fibra tamquam filo connexas. Habet autem folia, flores, & semina præcedentis similia. In Ægypto secus Nilum & in paludibus uberrime provenit. Crescit etiam copiose in Gallo-Provincia, & in pratis udis Gentiliacis, vulgo (*Petit Gentilly*), & pluribus aliis in locis in agro Parisiensi.

Alia est Americani Cyperi species, quæ Cyperus Americanus, P. *Dutertre*; Apoyomatli seu Phatzifiranda, Cyperus Americanus, *Hernandez*; Radix Sanctæ Helenæ, Galangæ species, J. B. Scirpus Americanus caule geniculato, cavo, *Lignonii I. R. H.* quæ iisdem viribus cum Cyperis donari dicitur.

Cyperum Dioscorides in longum & rotundum non distinguit, neque Plinius, qui tamen observat Cyperi radicem, cum oblonga est, Cyperida vocari.

Cyperi radices sale volatili, oleoso, aromatico, viscidis partibus & terrestribus involuto videntur constare.

Attenuant, incidunt, obstructions aperiunt, urinas, mensesque ducunt, ventriculum a relaxatis fibris debilitatum mire confortant, hydropi incipienti resistunt. In affectibus pectoris tussiculosis a C. Hoffmanno commendantur. Oris & vesicæ ulcera exsiccant & consolidant. Joannes Meibomius, referens Sancti Pauli specificum ad vesicæ ulcera, Schenantum herbam & Cyperi radices adhibebat: ab Hippocrate in uteri ulceribus præscribuntur. Cyperi radix pulverata cum spica Lavandulæ ad ℥i. optime sœtum expellit, ut & secundinas, referente J. Raio Botanico clarissimo. Dantur in substantia ad ℥j. & in infuso a ℥ij. ad ℥j.

Quidam has radices novas ac recentes desiderant, ne nimis calefaciant. Revera recentes minus odoratæ sunt, quam siccæ; sed etiam minus astuosæ, utpote majore phlegmatis inutilis copia onustæ. Rhazes monet internum earum usum nimium adurere sanguinem, ita ut lepram excitare valeat.

Semen Cyperi longi cum Oriza, cui sæpe permixtum in Italia occurrit, comestum inebriat, ut Lolium, teste Fallopio.

℥i. Rad. Cyperi longi, Galangæ, summitatum Absinthii ana ℥j. Sacchar. albi ℥ij.

Olei Cinnamomi gutt. v. Fiat pulvis, cujus ℥j. mane, jejuno ventriculo, vel ante pastum cum vino sumenda.

Usurpantur in Trochiscis Cyphæos, de Capparibus, in Pulvere cephalico odorato, *Gharas*, & Emplastro de Meliloto, *Ejusdem*.

Radices aceto maceratæ, exsiccatæ & pulveratæ, pro odoramentis apud Aromatarios reconduntur.

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS

De Dictamno albo, seu Fraxinellæ radice.

DUÆ sunt plantæ, quæ sub Dictamni titulo in officinis innotuerunt; ex quarum altera herbam, ex altera radices tantum expetunt. Altera autem harum ex Creta ad confectionem Theriaces, altera ex Gallia Narbonensi petitur. Non ergo artis Medicæ tyrones in eo versabuntur errore, ut putent unius ejusdemque plantæ & folia, & radices esse, quæ in officinis nomine Dictamni veniunt, aut exponuntur: cum veri Dictamni Cretici radices iis usui non sint. Contra Dictamni albi, seu Fraxinellæ radices, magno illis sunt in pretio. De Dictamno Cretico suo loco agemus, ubi de stirpibus & foliis. Fraxinella, de qua nunc agitur, solum cis paucos annos in officinis cepit inclarescere: nulla enim ejus memoria, nec in Græcorum, nec in Arabum veterum monumentis deprehenditur.

Itaque Dictamnus albus, & Diaptamnium album *Officinarium*, radix est, vel potius radicis cortex crassiusculus, candidus, a fibris & nervo mundatus, cannulæ in modum convolutus, sapore subamaro cum obscura acredine, odore, dum recens est, fragrantissimo, gravi.

Planta quæ Fraxinella Clusii, *Instit. R. H.* Dictamnus albus vulgo, seu Fraxinella, C. B. P. ex radicibus multifidis, fibrosis, digiti crassitie, caules emittit rubentes, sesquicubitales, ramosos, hirsutos; folia alata tribus, quatuor, vel quinque pinnarum conjugationibus ad costam annexa, cum impari in extremo costam terminante, superne atrovirentia, inferne dilutiora, & splendentia, firma, crenata, foliorum Fraxini forma, sed minora, unde nomen accepit. In summis scapis flores polypetali, anomali, odore gravi non injuvando, licet ad hircinum aliquantulum accedente, longa serie disponuntur, eleganti spectaculo: qui scilicet flores e quinque petalis constant purpurascensibus, & lineis obscurioribus striatis, vel candidis, quorum ex calyce surgit staminum decem incurvorum congeries, una cum pistillo, quod deinde abit in fructum, in quo velut in capitellum colliguntur vaginæ quinque capsulam duram, aduncam complectentes, seminibus foetam subrotundis aut turbinatis, lucidis, nigris, lineam superantibus. Hæc autem capsula, cum maturefcit, bifariam dissilit, cornuum arietis in modum se inflectens; & semina cum impetu ejaculatur. Summi caules & florum calyces innumeris scatent vesiculis, quæ, ope microscopii, facile observari possunt, oleo essentiali turgidis: quæ quidem sulphureos halitus æstivis diebus tanta copia exhalant, ut candelæ plantæ pedi admota, ingens flamma de repente accendatur, & totam plantam lambat.

Sponte nascitur in sylvis Galliarum Narbonensis, & nostris in hortis nunc colitur.

Ex *℞v.* radicum Fraxinellæ recens e terra extractarum, ineunte vere, analysi Chymica, prodierunt phlegmatis plantæ odorem & saporem accurate referentis, ac proinde oleo essentiali subtilissimo foeti *℞j.* cum *℞iv.* phlegmatis acidi, adhuc odorati *℞ij.* circiter; phlegmatis urinosi *℞viij.* cum salis concreti granis circiter *xx.* olei foetidi *℞ij.* cum *℞ij.* salis alcali fixi *℞v.* remanentibus terræ damnatæ *℞ijss.*

Ex hac analysi & radicum odore & sapore liquet, earum vim pendere ab oleo essentiali subtili quod cum phlegmate primo prodit, ab oleo crassiori & foetido uberiori, & salis essentialis ad Ammoniacum accedentis portione non mediocri. Non mirum igitur si cardiaca sit, uterina, & alexipharmaca. Sudores pellit, urinas & menses provocat, secundinas & foetum mortuum expellit, vermes necat, putredini resistit, & contra pestilentiarum contagia utilissima est, quoquo modo sumpta. Adversus venena & venenatorum ictus commendatur, necnon etiam ad epilepsiam, eam præsertim, quæ a vermibus oritur. Dosis a *℞ss.* ad *℞ij.* in substantia, & in infusione ad *℞j.*

℞. Dictamni albi pulver. *℞j.* Syr. de Absinthio q. s. Fiat bolus ad vermes necandos.

℞. Radicum Fraxinellæ pulver. *℞ij.* Sumat ægotans ex vino meraco ad secundinas expellendas; & soveatur uteri regio decocto ejusdem radicis & folior. Pulegii.

Usurpa-

Usurpatur hæc radix in Pulvere Diamargarito frigido, Pulvere Pannonico, Pulvere Antiepileptico, Opiata *Salomonis*, Antidoto Orvietano, Trochiscis Scilliticis, & Oleo Scorpionum composito, *Charas*.

ARTICULUS DECIMUS-QUINTUS

De Doronico.

Doronicum Latinorum, & *δωρονίγι* *Græcorum* recentiorum, vocabula sunt ex Arabico *Duronegi* derivata. Quid vero Arabes per hanc vocem intellexerint, prorsus ignoramus. Doronici enim descriptio ex Avicenna, nostro Doronico nullo modo convenit. *Davonegi*, inquit, frustum est lignosum, radicale, pollice circiter crassum, interne citrinum vel candidum, externe cinerium, duriusculum simul & grave; cui, ex eodem, inest vix eximia cor confortandi & latificandi, & venenis resistendi: viribus convenit cum Zerumbeth, quod ei substituendum dicit. Inter Arabes igitur inquirendum quid sit verum & genuinum eorum Doronicum, vel *Duronegi*.

Neque etiam de Doronico offic. inter se consentiunt Botanici. Ab aliis usurpatur Doronicum radice Scorpii, C. B. P. Doronicum Romanum Officinar. *Dale Pharmacol.* Ab aliis Doronicum Plantaginis folio, alterum, C. B. P. Doronicum Germanicum & Arnica Officin. *Dale Pharmacol.* A nonnullis Doronicum radice dulci, C. B. P.

Quod vero hodie in officinis usurpatur sub Doronici nomine, radix est tuberosa, ex variis tuberculis seu geniculis veluti articulata, internodiisque distincta, cujus tubercula Avellanæ minoris crassitiem vix æquant: fibrata sunt, externe flavescentia, intus albicantia, sapore subdulci, viscido, cum quadam stypticitate. Ex Alpibus nobis affertur.

Planta dicitur Doronicum radice Scorpii, C. B. P. Doronicum latifolium, *Clusii*. Aconitum Pardalianches minus, *Matthioli*. Doronicum Romanum Officinar. *Dale Pharmacol.* Radices profert exiguas, geniculis veluti articulatas, Scorpionum figuram quodammodo referentes, oblique serpentes, cum quibusdam ex inferiori geniculorum parte nascentibus fibris. Ex his radicibus folia nascuntur plura, subrotunda, lata, dilute virentia, mollia, tenuique lanugine pubescentia: caulisque assurgit dodrante altior, lanuginosus, rotundus, striatus, qui in pauculos divisus ramulos, ipsis fastigiis flores promit radiatos, quorum scilicet discus ex plurimis flosculis luteis; corona vero ex semisflosculis ejusdem coloris componitur, embryonibus insidentibus, & calyce pelvisiformi & multifido comprehensis. Embryones deinde abeunt in semina exigua, nigricantia, pappis instructa, thalamoque affixa.

De hujus plantæ radice gravis est inter Botanicos quæstio, utrum sit venenum, an alexipharmacum? Alii huic sententiæ assentiuntur, illi alii. Alexipharmacum esse affirmant Pena, Lobelius, Camerarius, Renodæus, Fred. Hoffmann. Collegia Bononiense, Amstelodamense, Londinense, Lugdunense, Antuerpiense, Cordus in Dispensatorio Norimbergensi, Schroderus in Pharmacop. Med. Charas in Pharmacop. Regia. Contra noxium declarant Maranta, Aldroyandus, Cortusus, J. Bauhinus, Matthiolus, C. Hoffmann. Collegium Florentinum, & Ultrajectinum.

Rationum momenta ad hanc radicem rejiciendam petunt ab experimentis, tum in canibus, tum in homine tentatis. Cortusus enim Matthiolum monuit, facto a se pluries periculo, extingui facile canes qui hæc radices devorant; quod Matthiolus, experimento quoque in cane factò, & post septem horas mortuo, verum esse comprobavit.

Opponunt nonnulli non pauca reperiri brutis animantibus noxia aut lethifera, homini vero innoxia, imò salutaria. Sed rem non ita se habere de Doronico, Gesneri experimentum in se ipso demonstrat. Ipse, ut manifesto redargueret Matthiolum, hujus radicis Zij. se sumpsisse narrat 2. *Epist.* 20. & 22. & per octo quidem horas bene se habuisse: verum iis elapsis, ventrem ac stomachum inflari sensisse, & circa os ventriculi imbecillitatem quamdam, & corpus totum infirmius, ita fere ut alias semel ac iterum ex ni-

ex nimio aquæ frigidae potu perceperat. Quæ symptomata cum biduo durarent, & non viderentur sponte cessura, ingressum fuisse aquæ calidæ dolium, & curatum fuisse.

Non enim fides adhibenda est Collæo, qui in Electuario de aromatis *Mesue*, scribit Gesnerum usu illius radicis obiisse; quandoquidem constat periisse lue pestifera, quæ Tiguri grassabatur, correptum anno 1565. Propria igitur Gesneri confessione, noxia Doronici vis satis manifesta est, & fortasse majori dosi sumpta mortifera fuisset. Frustra insistant Doronici radicem recentem & succulentam, qualis a Matthiolo & a Gesnero tentata fuit, noxiam esse; exsiccata vero innoxiam, qualis nempe usurpari solet in *Diambra Mesue*, *Diamargarito calido*, *Avicenne*, *Diamoscho*, Electuario de gemmis, Electuario lactificante, Confectione liberante, & aliis; quæ quidem compositiones, non solum sine noxa, sed etiam summo ægrotantium levamine, multis abhinc annis exhibitæ sunt. Referunt enim alii ab illo usu Officinarum, Doronici salubritatem non probari; quandoquidem in his compositionibus satis exigua dosi sumitur hæc radix, & cum aliis alexiteriis medicamentis permixta, quibus ejus vis deleteria retunditur. Si itaque certam ejus experientiam desideramus, sola hæc radix erit propinanda. Sed quis tentabit? Hic enim non habet locum illud: *Quid tentare nocebit?*

Itaque cum tuto curare debeamus, non dubio & ancipiti utamur medicamento, cum plurima alia sint præstantiora, & experientia comprobata. Procul igitur a foro pharmaceutico ablegandum Doronicum censemus, quod non constet Arabes in compositionibus cardiacis sub *Durumegi* nomine hanc radicem intellexisse. Huic vero *Zerumbeth*, *Zedœaria*, vel *Caryophylli aromatici*, annuente ipso *Avicenna*, substituenda sunt.

Germani Doronicum Germanicum, seu *Arnica Schroderi*, sub hac censura comprehendere recusabunt; quandoquidem maximus apud eos fit, & salutaris illius usus.

Hæc planta, quæ Doronicum Plantaginis folio, alterum, C. B. P. Doronicum Germanicum, foliis semper ex adverso nascentibus, villosis, J. B. *Alisma Matthioli*, seu *Plantago montana*, *Ejusdem*. *Damasonium primum*, *Dioscoridis*, *Tabern. Jeon*. *Arnica*, *Schroderi*; *Lagealupi*, *Ejusdem*. *Arnica lapforum Panacea Febrii Ephem. Natur. Curios. ann. IX* & *X*. *Parmica montana*, *Hist. Lugd. Alisma Alpinum*, seu herba Plantaginis foliis, flores Doronici sternutamenta movente, *Gesneri de Hort.* *Calta Alpina*, *Ejusdem*. *Nardus Celtica altera*, *Lobel. Adversar.* *Chrysanthemum latifolium*, *Dodon.* Profert folia Plantaginis villosæ æmula, leviter hirsuta, & molliora, summæ potissimum telluri incumbentia, quaterna ut plurimum, rariora in tereti & lanuginoso caule, semper tamen bina ex adverso posita; a quorum sinu plerumque unus, interdum terni exsurgunt furculi, suis, mense Junio, singuli floribus in fastigio conspicui, aureo fulgore Doronicum æmulantibus, eodemque modo cum semine suo tenui, oblongo, & nigro, in pappum postea fatiscientibus. Radix subest oblonga, summæ telluri pluribus fibris innixa, cum foliis & floribus aromatica tota.

Herba cum floribus sudorifica est, diuretica, & interdum vomitoria. Contra grumosum & coagulatum sanguinem cum cerevisia cocta, vel infusa in vino aut in aqua idonea exhibetur; & tantæ est efficacæ ac virtutis, ut lapsum Panacea in *Ephem. Germanicis* prædicetur. Dosis a pugillo uno ad ij. pro robustis.

Statim atque assumpta est, inquit *Fehrius*, tanto impetu ad locum affectum fertur, sanguisque grumosi perrumpit latebras, ut magnos ibidem cruciatus, & summam quandoque respirandi difficultatem suscitasse observatum sit, præsertim a nimia ejusdem dosi, & ubi malum inveteratum est & contumax; quæ tamen omnia brevi, vel spontaneo vomitu, vel abundanti urinæ profluvio, vel etiam venæ sectione, si necessitas urgeat, sedantur, cum exoptata corporis incolunitate & virium restitutione. Ubi autem nulla manifesta læsio, ibi quoque nullus ab hoc assumpto medicamento dolor.

Radix sapore est amaro, acri, aromatico cum odore fragrante: diuretica quoque est, & menses ciet in vino cocta.

Flores lixivio incoquantur ad capitis dolorem, & ad flavum colorem capillis conciliandum.

Pulvis quoque prarmicus ex floribus, foliis, & radice paratur præstantissimus.

Geoffroy Tom. I.

I

ARTI-

ARTICULUS DECIMUS-SEXTUS

De Galanga minore & majore.

DUÆ Galangæ species occurrunt in officinis, minor & major.

Galanga minor, & Galanga Sinenfis *Officinarum*, Chaulengian & Chaferudava, *Avicenne*. Γαλάνη, & Γαλγανός Pauli Æginetæ & Aetii. Radix est tuberosa, nodosa, geniculata, internodiis quibusdam reflexa & intorta, in brachia vel ramos divisa, zona quibusdam circularibus cincta, inæqualis, dura, solida, minimum digitum crassa; colore foris fusco, intus subrubro, odore aromatico fragrante; sapore acri, aromatico, subamaricante, pungente, & fauces exurente, Piperis aut Zingiberis modo. In frusta parva nobis affertur ex China & India, ubi sponte crescit, & ab incolis etiam colitur.

Hæc radix veteribus Græcis prorsus incognita fuisse videtur: a quibusdam tamen pro Acoro legitimo *Dioscoridis* sumitur, sed perperam, ut jam diximus, *artia. de Acoro*.

Planta quæ ex hac radice affurgit, Lagundi Indorum dicta, foliis constat gramineis instar Zingiberis, floribus albis quasi galeatis, fructu tricapsulari, seminibus parvis subrotundis turgido.

Galanga major, Galanga Javanensis, *Off.* Radix est tuberosa, nodosa, inæqualis, geniculata, Galangæ minori similis, sed major, pollicem unum aut alterum crassa, odore & sapore longe debiliore & minus grato, colore foris ex fusco rubescente, intus pallido.

Galanga major Græcis tum veteribus, tum junioribus ignota fuisse videtur, quin etiam Arabibus. Ex Insula Java & Malabarica regione, ubi sponte oritur, nobis deferitur. Planta ex qua educitur, *Bangula* dicitur.

Galangæ radices sale volatili, oleoso, aromatico, pollere videntur, uberiore in minore, quam in majore. Sed præterea adstrictio major in Galanga, quam in Acoro deprehenditur. Unde ad ventriculi tonum laxatum roborandum efficacior censetur.

Recens utriusque Galangæ radix ab Indis ad varia ciborum condimenta præparanda usurpatur. Stomachica est, cephalica, cardiaca, & uterina. In cruditate & inflatione ventriculi plurimum confert: in vertigine tamquam singulare medicamentum commendatur, dummodo a prava ciborum concoctione in ventriculo oriatur, ut sæpe accidit. Flatus discutit, colicis doloribus opitulatur, ceterisque corporis affectibus convenit, qui a ventriculi debilitate nascuntur; menses provocat.

Observandum tamen circa hæc aromatica medicamenta, quæ tamquam stomachica, cum ciborum concoctionem juvantia, tantopere prædicantur, ea non temere esse usurpanda in omni ventriculi imbecillitate seu cruditate; quandoquidem difficilis ciborum concoctio a causis plane diversis, seu a diversis ventriculi, ut vocant, intemperiebus oriatur.

Modo enim laxior est fibrarum ventriculi tonus, ita ut hoc viscus alimenta licet concocta nonnisi segnitè & tardissime propellere possit in intestina, unde diuturniori in ventriculo mora vel acefcunt, vel in mucosam putrilaginem convertuntur. Modo ventriculi membranæ ad inflammationem præclives sunt, & fibræ nervæ adeo crispatæ & convulsæ, ut chymum per pylorum expellere vix possint. Modo ventriculi succus nimio sero dilutus est, nec sufficienti spirituum copia instructus: unde quasi vappidus ad ciborum concoctionem minus aptus est & idoneus. Vel uberiore sulphurearum partium, aut salinarum acrium, acidarumve particularum copia turgidus, pravam concoctionem efficit. Quæ quidem causæ prorsus diversæ, licet eundem effectum producant, nihilominus diversam hujusce affectus curandi rationem exposculant.

Considerandum igitur quam ex causa pendat coctionis vitium. Si enim ab intemperie, ut ajunt, calida, seu ab inflammatoria membranarum ventriculi dispositione, & a fibrarum nervearum crispatura seu convulsiva tensione, tunc aromatica omnia non modo non juvant, sed econtra maxime lædunt. Unde in melancholicis & hypochondriacis

eriacis affectibus nocent, & sæpius hydropem inducunt. Quare, recte quidem admonente Valdeo, in stomachiorum aromaticorum usu ad urinas caute attendendum est. Si enim quantitate minuantur, si colore mutantur, & turbidæ fiant, ac rubicundæ, statim sane a stomachicis abstinendum; ascites enim hydrops imminet. Opportune vero & utilissime adhibentur in frigida ventriculi intemperie, seu in vappida salivæ stomachalis constitutione, & præsertim cum ardentibus vini, Juniperi, &c. spiritibus conjuncta. Nec minus conveniunt, dum fibrarum ventriculi tonus laxatus est, ea potissimum quæ quadam stypticitate aut amarore prædita sunt. Si vero spissior sit stomachalis saliva, tum licet aromatica spissiore hanc lympham incidendo, ventriculique membranas stimulando, nonnunquam juvent; diluentia tamen longe magis profunt. Quæ quidem in stomachicorum administratione attente consideranda sunt.

Galange majoris longe minor est energia, quam minoris; unde ad usum Medicum majori minor anteponitur. Dosis a gr. xv. ad ʒß. in substantia; infusa vero a ʒß. ad ʒij. in aqua vel vino. Cum medicamentis purgantibus permiscetur ad eorum vim temperandam & demulcendam.

ʒj. Rad. Galang. minor. ʒj. Rad. Pæon. mar. pulver. Sacchari cand. ana ʒß. Misce.

Fiat pulvis in vertigine a ventriculi cruditate orinda.

ʒj. Galang. minor. minutim concisa ʒij. Infund. in vini generosi ʒvj. cum Sacchar. vel Syr. cujuslibet, q. s. Sumat æger.

In cordis palpitatione, pulvis rad. Galangæ cum succi Plantaginis, vel vini austeri, q. s. in massam redactus, & super pannum coccineum regioni cordis admotus, tamquam specificum a quibuscum habetur.

Galanga minor usurpatur in Electuario Orvietano, Benedicta laxativa, Tabellis magnanimitalis, Pulvere aromatico rosato, & Pulvere latificante, Cbaras.

ARTICULUS DECIMUS-SEPTIMUS

De Gentiana.

Gentiana *Officinar.* *Tertius* Dioscoridis & Græcor. Radix est pedem plus minusve longa, pollicem unum aut alterum crassa, multifida, fungosa, foris fusca, intus ex flavo rufescens, sapore intenso amaro. Ex Alpibus, Pyrenæis, Arvernique montibus, ubi copiose crescit, assertur. Quæ nimis corrugata est, situ obducta, & intus nigricans, rejicitur.

Planta quæ Gentiana major, lutea, C. B. P. Gentiana vulgaris major Hellebori albi folio, J. B. Gentiana *Dodon.* dicitur, a Gentide quodam Illyriorum Rege, nomen accepit, referente Dioscoride. Ejus folia sunt Hellebori albi foliis similia, circa radicem multa, per caules ex adverso sita, eisdem pediculis connatis amplectentia, nervis tribus aut quinque Plantagineis distincta, glabra, lucida, hisque notis ab Hellebori foliis distincta. Caules cubitales, bicubitales & altiores, singulares, leves, flores sustinent verticillatim positos, monopetalos, campaniformes, patentes, quinquefidos, pallide luteos, cum pistillo quod ex calyce surgit, infimam floris partem perfodit, abique deinde in fructum membranaceum, monocapsularem, ovato-acuminatum, bivalvem, seminibus foetum plurimis, compressis, orbiculatis, foliaceis, seu marginatis, leviter rubentibus.

Radix, quæ sola in usum Medicum venit, magnam olei copiam præbet, multum etiam terræ exhibet & phlegmatis acidi, parum vero spiritus urinosi. Unde vires ejus referendæ sunt ad salem acidum, partim terra adstringente saturatum, partim plurimo sulphure involutum.

Gentianam calefacere, siccare, & abstergere dicunt Medici. Eam præterea alexiteriam, vulnerariam & febrisugam esse asserunt. In morfu canis rabidi tamquam summum præsidium commendatur. Dioscorides eam præscribit cum Cancrorum fluvialium cineribus permixta & vino potam. Nonnulli etiam ejusdem radices pulverem cum Theriaca permixtum vulnere imponunt: sed longe tutius est vulnere, (dummodo recens sit,)

scalpelli ope dilatato ignem admove. Gentiana præterea hepatis, lienis, & uteri obstructions resolvit. Febres tertianas, nonnunquam etiam quartanas sanat, ℞. pondere, ineunte paroxysmo, sumpta in vino, aut in aqua Cardui Benedicti, Centaurii minoris, vel Fumariæ. Nonnulli hujus radicis dosim, ad ℥vj. quarta quaque hora exhiberi volunt, non secus, ac Corticis Peruviani infusio præscribitur, cui tamen Gentianam longe inferiorem esse in febrium curatione asserere non dubitamus. Hæc radix ventriculum languentem restaurat, cibi fastidium tollit, concoctionemque juvat, ut cetera amara, servatis tamen cautionibus supra recensitis. Putredini, venenis, ipsique pesti resistit, & vermes necat. Dosis ejus est a ℥ss. ad ℥ij.

Extrinfecus adhibetur sæpius in vulneribus & fonticulis mundificandis; & ex hac radice Chirurghi turundas faciunt ad ulcera & vulnera dilatanda.

Gentiana usurpatur in Aceto Theriacali, Theriaca *Andromachi senioris*, Theriaca Diatesaron dicta, Mithridatio, Orvietano, Diascordio, Opiata *Salomonis*, & Pulvere contra vermes, *Charas*, in decocto amaro *Pharmacop. Lond.* Infusione amara chalybeata, Tinctura amara stomachica, *Ejusdem Pharmacop.*

Ex hac radice paratur Extractum iisdem cum Gentiana viribus donatum, quod jam Dioscoridis temporibus in usu erat. Ejus dosis a ℥ss. ad ℥iiij. exhibetur. Aqua distillatione extrahitur, quæ febrifuga existimatur: alia quoque aqua Gentianæ composita in *Pharmacopæa Londinensi* describitur.

℥i. Gentianæ minutim concisæ, ℥ss. Summitatum Centaur. minor. flor. Chamamel. ana P. j. Sem. Card. bened. ℥i. Coq. in aq. fontan. q. s. ad ℥iiij. Fiat colatura, & erit decoctum amarum alterans. Sumatur singulo mane per octiduum jejunio ventriculo ad viscerum obstructions resolvendas, ventriculum roborandum, & vermes necandos. Laxativum efficitur hocce decoctum additione ℥i. sol. Sennæ.

ARTICULUS DECIMUS. OCTAVUS

De Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza apud veteres & neotericos non una eademque planta; sed duæ species distinctæ, licet sub eodem genere comprehendantur.

Glycyrrhiza enim veterum, *Γλυκύρριζα Dioscor. Εναντί ρίζα Theophrasti*, a nostra differt, fructu aspero, & plurimis siliquis conglobatis, radice, non ut vulgata, tenui, & circumquaque repente, sed crassa, brachii longitudine & crassitie, late rectaque depacta, & minore dulcedinis gratia. Dicitur Glycyrrhiza capite echinato, C. B. P. Glycyrrhiza Dioscoridis echinata, non repens, J. B. Glycyrrhiza vera Dioscoridis, *Dodon.* Dioscorides eam in Cappadocia & Ponto crescere narrat. Eandem aut similem D. Tournefort in Orientalibus plagis reperit, quam in *Coroll. Inst.* nominat Glycyrrhizam Orientalem, siliquis hirsutissimis.

Glycyrrhiza vero neotericorum, seu Officinar. nostrar. quæ Glycyrrhiza siliquosa, vel Germanica, C. B. P. Glycyrrhiza, radice repente, vulgaris, Germanica, J. B. Glycyrrhiza vulgaris, *Dodon.* Radicibus est intus luteis seu buxæ coloris, foris rufescentibus, digitum minimum aut pollicem crassis, dulcibus, succulentis, huc illuc late serpentes; ex quibus caules ad tres vel quatuor cubitos assurgunt, ramosi, lignosi, foliis donati subrotundis, dilute virentibus & quasi glutinosis, binis conjugatis, costæ adherentibus, cui summæ folium impar innascitur. Flores papilionacei sunt, exigui, subcærulei, in summitate velut in spicam dispositis; quorum pistillum ex calyce surgens abit in siliquam rufescentem, semiunciam longam, bivalvem & monocapsularem, in qua semina continentur parva, dura, compressa, & quasi reniformia. Hæ siliquæ non sunt in orbiculum congestæ, nec asperæ, aut hirsutæ; sed singulæ singulis pediculis adherentes, aliquanto spatio a se invicem distantes, leves. Nascitur sponte in Hispania, Italia, Gallia Narbonensi, & Germania, unde radix ad nos afferitur.

Itaque

Itaque Glycyrrhiza, Liquiritia, Dulcis radix Officinarum nostrarum, radix est longa, farmentosa, digiti crassitie, colore foris cineraceo, vel rufescente, intus luteo, sapore dulci.

Glycyrrhiza humores salios & acres temperat, sanguinem incrassat, tussi & pectoris vitiiis medetur. In renum & vesicæ calculo confert, & immanes dolores mitigat. Quapropter Simon Paulli his in affectibus, hujus radiceis pulverem, modo cum medulla Cassiæ, modo cum Terebinthina cocta exhibitum summopere prædicat. Tanta est in foro Medico hujus radiceis commendatio, ut in omnibus fere Ptisanis præscribatur, tum ad ceterorum medicamentorum vim contemperandam, saporemque jucundiorum ipsis conciliandum.

℥. Hordei integri a sordibus expurgati M. j. Coquatur in aq. communis ℔iv. ad consumptionem quartæ partis. Dein adde Glycyrrhizæ rasæ, contusæ, & in filamenta divisæ ℥j. Bulliant iterum ad despumationem. Fiat Ptisana communis servanda pro potu solito.

Observandum est Ptisanam ex Glycyrrhiza exsiccata, & ad despumationem decocta paratam, palato longe gratiorem esse, quam ex radice recente & viridi.

℥. Radicum Graminis, Fragariæ ana ℥j. Liquir. rasæ & contusæ ℥j. Bulliant in aq. communis ℔iv. ad quartæ partis consumptionem. Fiat Ptisana aperiens.

Glycyrrhiza usurpatur in Symplo de Althæa; Syr. de Cichorio comp. Syr. Jujubino; Syr. de Tussilagine comp. Syr. anti-asthmatico; Syr. resumptivo seu de Testudinibus; in Tabellis Althææ comp. in Pulvere aromatico rosato; P. Diatrageantho frigido, *Charras*; in El. Catholico duplicato Rhabarbaro; El. lenitivo; El. de Psyllio; in Trochiscis *Gordonii*; Trochiscis Diarodon, &c.

Succus e radicibus extractus diversimode paratur: unde plures succi Liquiritiæ species, una exotica quæ ex Hispania in laterculos aut rotulos nigros, solidos, foliis laurinis involutos advehitur, de quo suo loco. Aliæ officinales sunt: succus nempe Liquiritiæ albus, niger & Blefensis dictus.

Albus Liquiritiæ succus, qui a quibusdam Confessio Rebecha dicitur, sic paratur.

℥. Glycyrrhizæ & Ireos Florentin. in pulverem redactor. ana ℥vj. Amyli ℥ij. Sacchar. albi pulver. ℥j. cum mucilagin. Gummi Tragacanth. in aq. Flor. Aurantior. soluti, q. s. Fiat pasta solidior, ex qua formentur tabellæ vel baculi in umbra siccandi.

Succus Liquiritiæ niger sic conficitur.

℥. Extracti Liquiritiæ, & Sacchar. pulverati ana ℔ij. Gummi Arab. soluti ℥j. Mucilagin. Gummi Tragacanth. in aq. Flor. Aurantior. extractæ ℥ij. Misceantur simul, & formentur baculi vel tabellæ, vel rotulæ: in umbra siccantur.

Succus Liquiritiæ Blefensis sic præparatur.

℥. Gummi Arabici crassiuscule triti ℔vj. Sacchari ℔ij. Glycyrrhizæ siccatae, rasæ, & contusæ, ℔ij. Infunde Glycyrrhizam per horas xxiv. in aq. fontis ℔xxx. Colaturam divide in tres partes, in quarum duabus dissolve igne lento Gummi Arabicum, & trajice per setaceum: tum coque cum tertia decocti parte, addendo sub finem Saccharum, ad emplastri consistentiam, continuo agitando ut candidus fiat.

ARTICULUS DECIMUS-NONUS

De Helleboro albo, & nigro.

E Ἑλέβορος, vel Ἑλλίβορον, vel Ἑλλέβορος, *Græcorum*, Helleborus, aut Elleborus, & *Veratrum, Latinorum*. Radices fuere apud Græcos Latinosque usitatissimæ; quarum duo genera distinguebantur, album scilicet, & nigrum. Verum licet vulgatissima fuerint hæc remedia, ob insignem purgandi virtutem; eorum tamen mentio adeo manca est & obscura apud antiquos, ut quænam sint plantæ ex quibus illa medicamenta extraherentur, vix dijudicari possit.

Geoffroy Tom. I.

L 3

Helle-

Hellebori apud Theophrastum historia manca est & truncata, ac proinde ex ea parum lucis ad hæc plantas detegendas expectandum est. Apud Dioscoridem Hellebori albi descriptio Veratro albo nostro satis apte convenit: sed ejus de nigro narratio, nigro recentiorum Helleboro minus congruens videtur. Nigri enim Hellebori folia, inquit Dioscorides, viridia sunt, Platani similia, sed minora, foliis Spondylii proxima, pluribus divisuris fissa, nigriora & subaspera: caulis asper, flores candidi, aut purpurascetes, racematim coherentes, semen intus Cnici quod & Anticyræi Sasamoides vocant, & in purgationes adhibent. Radices subsunt tenues, nigrae, velut e capitulo quodam Cerae simili dependentes, quarum etiam usus est.

Ex hac descriptione, nostræ Hellebori nigri species minime dignosci possunt. Folia enim non sunt Platani minora, nec Sphondylia similia, nec florem ferunt racemosum, nec caulem asperum. Unde concludendum est, nos nigro Dioscoridis Helleboro carere, aut fortasse corruptum esse & depravatum hujus auctoris textum.

In Officinis vero duo Hellebori genera hodie reperiuntur, quæ colore, ut olim, distinguuntur; album, & nigrum.

Helleborum album, seu Veratrum album, *Off.* radix est oblonga, tuberosa, aliquando pollice crassior, foris fusca, intus alba, numerosis albicantibus fibris stipata, sapore acri, paululum amaricante, subadstringente, ingrato & nauseoso.

Planta quæ, Veratrum flore subviridi, *Inst. R. H.* Helleborus albus flore subviridi, *C. B. P.* Helleborus albus flore ex viridi albescente, *J. B.* Helleborum album, sive Veratrum, *Lobel. Icon.* Ex radicibus fibrosis, albis, numerosis, e capite veluti bulbo, & subluteo pendentibus, caulem proferit cubitum superantem, teretem, rectum, firmum, ex quo alternatim nascuntur folia, Plantaginis aut Gentianæ forma, spithamæ duas longa, haud multo angustiora, liris densissimis friata, ac veluti plicata, subhirsuta, dilutè virentia, rigidiuscula, basi fistulosa, caulem ambientia. A medio ferme caule ad cacumen flores ex eorum alis racematim prodeunt rosacei, ex petalis lenis in orbem positis conflati, herbaceo colore albicantibus: horum medium tenent stamina sex pistillum cingentia, quod deinde muratur in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur tres vaginæ compressæ, membranaceæ, semiunciam longæ, semina continentes oblonga, candidantia, granis Tritici similia, Marginata, & quasi ala foliacea cincta.

Alia est Veratri albi species, quæ Veratrum, flore atrorubente, *Inst. R. H.* Helleborus albus, flore atrorubente, *C. B. P.* Helleborum album, flore nigro, *J. B.* Helleborum album, floribus atrorubentibus, præcox, *Lobel. Icon.* nuncupatur. Foliis longioribus, tenuioribus, magisque caducis; caule prociore, paucioribus foliis cincto, floribus atrorubentibus, a priore differt. Luxuriat in omnibus Galliæ montibus, Alpibus præfertim, & Pyrenæis.

Helleborum nigrum, & Veratrum nigrum, *Officin.* quod & Melampodion Græcis dicitur a Melampo quodam, (sive Medicus, sive pastor fuerit) qui primus purgationem instituit: unde *καθαρτης*, id est purgator nominatus fuit, & hocce medicamento Præti filias in furore actas persanavit. Radix est tuberosa, nodosa, ex qua velut ex capite numerosæ pendent fibræ, densæ, foris nigrae, intus albæ, sapore acri cum amaro conjuncto, & nauseam quasi provocante, odore vero, dum recens est, vehementi.

Planta dicitur Helleborus, niger, angustioribus foliis, *Inst. R. H.* Helleborus niger, flore roseo, *C. B. P.* Elleborus niger legitimus, *Clusii Histor.* Ex radice nascuntur folia pediculo spithameo, crasso, succulento, tereti, punctis purpureis ut Dracunculi majoris notato appensa, ad pediculum usque in novem, ut plurimum, partes digitatim divisa, quasi totidem foliola, rigida, levia, obscurè virentia, & serrata, præsertim a media parte ad apicem usque. Singulæ autem partes foliorum Hellebori non male foliis laurinis comparari possunt, si seorsim spectentur. Caule prorsus caret: sed flores singulares, vel bini, pediculo 4. 5. vel 6. uncias longo innituntur, rosacei, ex 5. petalis, ut plurimum, conflati, subrotundis, primum albidis, deinde purpurascens, postremo virentibus, nullo calyce suffulti. Horum medium occupat numerosa flaminum congeries, inter quam & petala adest corona quædam duodecim aut quindecim corniculorum subluteorum,

rum, quæ sesquilineam longa sunt, cum ore oblique inciso. In centro vero flaminum adest pistillum quinque vel sex conflatum siliculis, quæ deinde abeunt in siliquas membranaceas, corniculatas, in capitulum congestas, tumidas, rufescentes, dorso elato & quasi foliaceo, in hamum veluti tenuato; fibris autem semicircularibus & transversis muniuntur, quarum contractione in duas valvas introspectantes aperiuntur. Quælibet enim siliqua revera musculus & biverter & concavus, tendine fixo extrorsum seu in dorso posito, mobili vero introrsum. Semina gemina serie disponuntur in cavitate siliquæ, ovata, duas lineas longa, splendentia & nigricantia. Nascitur in Alpibus & Pyrenæis, & frequenter colitur in hortis, non tantum ob florum venustatem, sed etiam ad usum.

Alia est Hellebori nigri species, quam D. Tournefort legitimum Helleborum nigrum Hippocratis & antiquorum esse arbitratur: cum frequenter occurrat non solum in Anticyris insulis, quæ sunt e regione montis Oetæ, in sinu Maleaco qui nunc vocatur, *Le Golfe de Zeiron*, non longe ab insula Eubœa, *Negrepont*; sed etiam frequentius nascatur in oris Ponti Euxini, & vulgarissimus sit ad radices montis Olympi in Asia, circa celeberrimam civitatem quæ Prusa vocatur. Ab eo vocatur Helleborus niger Orientalis, *Bellonii*. Hujus radices similes sunt radicibus Hellebori nigri supra recensiti, sed crassiores, longiores, acridinis & odoris plane expertes, ac insigni amaro re donatæ: folia ejusdem formæ, sed longe ampliora, pedalia ferme. Caulis pedem superat ramulos; flores prorsus similes profert, quibus semina & capsulæ pares succedunt.

Pro radicibus Hellebori nigri legitimi nonnunquam utuntur radicibus Hellebori nigri tenuifolii, Buphtalmi flore, C. B. P. sed perperam. Nam radices hujus plantæ, quæ ad Ranunculi genus a D. Tournefort reducitur sub nomine Ranunculi sceniculaceis foliis, Hellebori nigri radice, *H. R. Monspeli.* *Inst. R. H.* nequaquam purgant, ut a Dodonæo & a Cl. Tournefort, observatum fuit. Unde Helleboro nigro legitimo potius substitui debent radices Hellebori nigri hortenſis, flore viridi, C. B. P. & Hellebori nigri foetidi, C. B. P. quales Parisios ex Arvernæ montibus adportari solent.

Hæc planta, quæ helleborus niger hortenſis, flore subviridi, C. B. P. helleborus niger vulgaris, flore viridi vel herbaceo, radice diuturna J. B. Veratrum nigrum, secundum Dodon. cujus folia foliis hellebori nigri angustioribus foliis, *Inst.* æmula sunt, sed angustiora, nigriora, ambituque toto serrata: caulem habet pedem plus minus altum, in ramulos cacumine diviso; a quibus flosculi deorsum nutantes dependent, minores, coloris e pallido herbacei: radices fibrosæ aliquanto tenuiores, minus nigricant.

Verum ad explorandum utrum radices, quæ hellebori nigri veri nomine divandi solent, præstent ad usum medicum, D. Tournefort hoc tentamen proponit. Infundantur in aq. fontis q. s. deinde in alambico distillantur. Si enim aqua, quæ distillatione prodit, saporis sit expertis, rejici debent radices illæ tamquam inutiles; adhiberi vero, si aqua sit acrior.

Analysi Chymica ex radicibus hellebori albi, primum, ignis ope, educitur spiritus saporis acerrimi, qui Mercurii sublimati solutionem coagulat. Hic succedit liquor acidus & erodens, tum sal volatilis concretus, ac oleum. Sed terræ tanta copia remanet, ut ponderis radicum tertiam partem æquet. Præterea infusum radicum hellebori albi chartæ subcæruleæ tincturam magis vividam efficit, qualis percipitur, cum eadem papyrus in aquam calcis immergitur.

Ex libris quinque fibrarum hellebori nigri analysi Chymica, liquoris virescentis & acerrimi saporis ℥viij. prodierunt, quæ nullam mutationem attulere neque heliotropio neque Mercurio sublimato. Deinde in vas recipiens fluxerunt ℥ij. & ℥xij. cum ℥vj. liquoris, qui sensim ex viridi limpidior, atque ex acri in acidum & stypticum saporem vertebatur: ita ut heliotropii tinctura, non purpurea solum, sed ignea evaderet: quæ postremo prodire ℥iv. spiritui salis assusæ effervescere, & Mercurium sublimatum aqua solutum in præceps cadere coegerunt. Oleum foetidum ponderis fuit ℥iij. Caput mortuum

vero ꝑ. in quo Salis fixi ꝑ. & Terræ damnatæ ꝑ. cum ꝑ. Præterea papyrus subcærulea in harum radicum infusum immersa, non vividior emergit, sed obscurior, & ad colorem violaceum vergens.

Ex his patet saltem alcali in radicibus Veratri albi dominari: contra vero eundem illum saltem ab acido domari in radicibus hellebori nigri. Insuper his in radicibus acris quidam spiritus inest salino-sulphureus, qualis oritur ex affusione spiritus vini rectificatissimi & spiritus volatilis Salis Ammoniaci; talis enim primum erumpit ex earum distillatione. Sed spiritus ille volatilis, acris, seu alcali, sic a sulphure involvitur, ut nullam inferat mutationem heliotropio, nec Sublimato corrosivo. Si, cum ea distillatio incipit, ignis paulo vehementior adhibeatur, spiritus acris loco, ossa ex eisdem principiis constans erumpit.

Ceterum vis cathartica Hellebori, neque acido, neque acri, neque sulphuri separatim tribuenda videtur, sed iisdem omnibus naturaliter commixtis; cum Extractum radicum Hellebori ex spiritu vini nequaquam purget; neque aliud Extractum, ex residuo denuo paratum cum aqua, humores educat, sed Extractum primo aquæ solius opus elicitum. Aqua enim salia acria & tartarea solvit, moxque eorum ope sulphureas partes.

Utriusque Hellebori radices vehementer evacuant: unde inter purgantia mochlica recensentur, hoc est, ea quæ magna movendi vi, exigua quantitate assumpta humores partibus impactos & tenacios educunt, quasi agerent vestis cuiusdam potestate, Galliæ, *leviter*, Græce *μολις*. Veratrum album vomitione purgat, varios humores educit, & quidem magna cum vi & molestia summa. Quocirca ab antiquis exhiberi non solebat, nisi ubi longi, valentesque morbi erant, spesque ex aliis remediis adempta: hodie vero ob vehementiam, nunquam in substantia exhibetur.

Hujus radices pulvis sternutationes excitat naribus exceptus & inter *πτερυγία*, seu sternutatoria valentissimus est in affectibus soporosis. Si forniculo hic pulvis admoveatur, alvum movet, & vehementer purgat.

Veratrum nigrum humores omnes deorsum ducit, non tamen citra molestiam ac difficultatem. Idcirco nonnisi robustis ac validissimis exhibebatur. Hodie raro datur in substantia, tuncque a gr. xv. ad ꝑ. In decocto a ꝑ. ad ꝑ. Sed præscribitur sæpius ejus extractum cum aqua pluviali paratum, a gr. xij. ad ꝑ. vel ꝑ.

Prodest ex Veratro nigro purgatio infantiibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, podagricis, apoplecticis, paralyticis, hysteriis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus quos vel atra bilis, vel melancholicus humor molestat.

Nec sola vis cathartica in Helleboro nigro laudatur, sed etiam a pluribus Medicis virtus alterandi humores, eorumque lentorem resolvendi in eo agnoscitur & commendatur. Arbitrantur enim hanc medicinam melancholicos succos, non tam purgando, quam alterando, emendare.

Externe Veratrum nigrum lichenas, psoras, lepras abstergit. In fistulam callosam inditum, callum duobus aut tribus diebus detrahit, auctore Galeno.

Purgatio ex Helleboro nascenti Medicinæ coeva fuit. Hippocrates utroque Hellebori usus fuit, qui, Hellebori simpliciter dicti voce, album designat, nigrum vero cum adjunctione semper denominat, ut putat Galenus. Hæc purgandi ratio, ob ejus vehementiam, spectatissimis omnibus Medicis suspecta fuit, nec nisi summa cum cautione ab ipsis veteribus adhiberi solebat.

Vetant, inquit Plinius, dari senibus & pueris: item mollis ac feminei corporis anime, exilibus aut teneris; & feminis minus quam viris: minime sanguinem excreantibus, & causariis.

Ad Hellebori exhibitionem duo præcipue considerabant: alterum, num morbi forent pertinacissimi; alterum, num vires constarent. Cumque congruens videbatur illius usus, non adhibebant nisi prægressa ægrotantis & ipsius medicamenti diligente præparatione. Corpus enim septem ante diebus præparabant, tum diæta, tum minorativis medicamentis. Helleborum in Anticyris collectum, ut præstantissimum, eligeant. Imo has in-

fulas adire consueverunt, ut illud tutius sumerent. Unde natum proverbium, *Navigare Anticyras*; quod idem est ac insaniz remedium querere. Illud vero variis modis ibi præparabatur & corrigebatur; quæ quidem correctiones & præparationes non omnes ad nos pervenerunt. Hanc refert Actuarius: Pars radices fibrosa, rejecto capitulo, in aqua paululum macerabatur; deinde cortex detractus & separatus a tenui, quæ ipsi subest, medulla, in umbra exsiccabatur. Ex Passo & Oxymelite exhibebatur, nonnunquam, suavitatis gratia, cum odoratis feminibus permixtus. Si vero efficacior purgatio desideraretur, Scammonii paucillum adiciebatur.

Hippocrates, *lib. de victu in acutis*, Helleborum Dauco, Sefeli, Cumino, aut Aniso, aut quolibet alio ex odoratis temperari jubet. Plinii tempore, Hellebori nigri radices dissectis Raphanis inferebant & coquebant, ut vis Hellebori vehementior dissiparetur; & tunc radices alii coctione temperatas, alii Raphanos rejectis radicibus comedendos, alii decoctum vi purgante imprægnatum hauriendum ægrotantibus præbebant.

Hodie vero Hellebori usus fere exolevit, ex eo potissimum tempore, quo Stibii præparationes catharticae & vomitoria innotuerunt. Quæ quidem longe tutiores mihi videntur purgandi rationes, nec minus efficaces.

Purgatio autem ex Helleboro, inquit Fernelius, difficilis est, terrorisque plena, solique robusto & animoso adhibenda. Menses quoque profert homines sui temporis jam ferre non posse Helleborum album, nigrum vero nonnisi difficillime. Constendum est etiam hominum corpora hocce sub clymate, vehementes ejusmodi purgationes ferre vix posse. Vehementissima autem est Hellebori actio; quandoquidem, ipsius Dioscoridis tempore, horrenda nonnunquam ab Helleboro excitarentur symptomata, nempe intolerabiles alvi fluxiones, suffocationes, convulsiones, animi deliquia, cordis palpitatio, linguæ arefactio, dentium contractio, frequentissimi ructus, singultus viscerum & universi corporis inflammatio; & nisi illico succurratur, tremor consequitur universum corpus occupans, quocum postremo commoriuntur ægri. Quæ quidem symptomata, aut a nimia hujusce remedii dosi, aut ab intempestiva ejusdem exhibitione oriuntur.

Neque existimandum est Helleborum antiquorum, seu Anticyræum, mitius fuisse; quandoquidem D. Tournefort fatetur, omnes, quibus Hellebori Orientalis extractum exhibuit, etiam si de superpurgatione non quererentur, nauseis tamen torqueri, ventriculi gravedine cum acrimonia & phlogosis suspicione conjuncta, quæ fauces & anum etiam minitabantur: eosdem præterea per plures dies Cephalalgia, & lancinationis sensu, artuumque tremore affici, ita ut ab illo remedio abstinere coactus fuerit: nostratis vero longe minor est vehementia. Sic autem præscribi potest:

℥i. Fibrarum Veratri nigri tenuiter concisarum ℥ss. Injice in lactis ferventis ℥vj. Coque leviter, & infunde per noctem. Colaturam capiat mane.

℥i. Hellebor. nigr. capillam. ℥j. Decoquantur in aq. pluvial. ℥iiij. ad tertias. Colaturæ adde Mellis optime despumati ℥ij. Misce. Capiat cochlear unum cum jusculo pingui æternis diebus in mania.

℥i. Extracti Hellebori nigri gr. xv. Aquilæ albæ, & Succini p. p. ana gr. xij. Cremoris Tartari gr. xx. M. F. bolus cum s. q. medullæ Cassiæ recens extractæ.

℥i. Extracti Hellebori. nigr. ℥j. Cremor. Tartari ℥ss. Milvæ seu pulvæ Cidoniorum q. s. Fiat bolus.

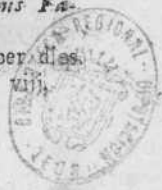
Melius autem corrigitur Cremore Tartari, Sale Prunellæ, Tamarindis, Oxymelite, & succo Cydoniorum, quam aromaticis.

Plurimæ sunt & diversæ apud auctores utriusque Hellebori præparationes, inter quas præcipuæ sunt.

Extractum Hellebori nigri conficitur, radices tenuiores & tenuissime concisas in aq. pluvialis q. s. decoquendo ad tertias. Fiat colatura quæ postea evaporatur ad extracti consistentiam.

Extractum Hellebori albi seu Arcanum radicum Hellebori purgans, *Petri Joannis Fabri*, sic præparatur:

℥i. Rad. Hellebor. alb. tenuiter concisar. ℔j. Aceti stillatitii ℔iiij. Macerentur per dies

viii. supra cineres calidos. Tinctura per inclinationem extracta, per chartam bibulam coletur. Deinde distilletur lente ad Mellis consistentiam. Tum :

℞. Specier. El. Diarrhodon Abbatis & Aloes hepatica ana ℥i. Caryophyllor. ℥ij. Cinnamomi ℥i. Moschi, Ambra cinericiæ ana gr. viij. M. F. pulvis ex quo extrahatur tinctura ope Aceti stillatitii, ex Helleboro extracti. Tinctura percolata jungatur cum extracto Helleborino. Permiscantur exacte, & Acetum per blandam distillationem extrahatur, donec remaneat massa debita consistentiæ, ad pilulas conficiendas, quæ plurimum commendantur in vertigine, epilepsia & aliis morbis capitis, ad ℞.

Ex utroque Hellebore, auctore eodem P. J. Fabro, Oleum per descensum extrahitur, quod supra cineres proprios vel alios optime calcinatos rectificari debet, donec foetorem & empyreuma deposuerit, ac deinde cum Oleo Cinnamomi aut Anisi circulari. Egrege purgat ad gutt. x. aut xij. cum Syrupo Rosato solutivo, vel Syrupo de Cichorio.

Ex Helleboris parantur Vinum, Oxy mel, Syrupi, quorum descriptiones in Pharmacopæis videre est.

Ursupatur Helleborum nigrum in Extracto Catholico *Sennerti*, in Extracto Panchymagogo *Crollii*, & *Hartmanni*, in Extracto Catholico & Cholagogo *Rolfincii*, in Pilulis *Matthæi* vel *Starkii*, Pilulis Tartareis *Quercetani*, tum & Syrupo Helleborato *ejusdem*, in Hyera Diacolocynthidos & Electuario Senato.

ARTICULUS VIGESIMUS

De *Hermodactylis*.

Ερμωδαντυλος, Hermetis seu Mercurii digitus, vox est quæ a quibusdam ex Græcis junioribus variis rebus tribuitur. Assignatur enim tum bulbozæ radici de qua nunc agitur, tum radicibus Behen dictis, ab Avicenna vero flori plantæ, aut potius radici *Surenghian* nuncupatæ: quæ quidem radix eadem videtur esse cum *Hermodactylo* Græcor. juniorum. Hunc florem *Asaba* Hermes nominat, id est digitum Hermetis. Et credendum est hoc nomen sensum a flore ad radicem transivisse.

At vero quænam sit hæc planta, conicere licet ex eo quod Serapio uno eodemque capite de Colchico, de Ephemero & de *Hermodactylis* tractaverit, utpote plantis congeneribus. Et revera *Hermodactylus* in officinis Colchici species habetur. Contrarium probare tentat *Matthioli*, ex eo quod Colchicum commune devoratum homines interimat. Sed hæc ratio inutilis est. Aliquod tamen inter Colchicum commune, lethiferumque, & *Hermodactylum* officinarum discrimenprehenditur; cum *Hermodactylus* exsiccat, albus remaneat, neutiquam rugosus, modice durus, tundique facilis sit, & pulverem habeat candidum, quæ omnia Colchici radix siccata non habet. Est enim rugosa, mollior, rufescens, aut subnigra foris & intus. Quibus signis hæc radices ab invicem facillime distinguipossunt.

HERMODACTYLUS, *Officin.* *Ερμωδαντυλος* Pauli *Æginetæ*: *Alsurenghian*, Avicennæ; Gallice, *Hermodacte*; radix est dura, tuberosa, trigona, seu cordis dimidiati speciem gerens, ex una parte compressa, ex altera tuberosa, & velut in mucronem desinens, cum fulco a basi ad mucronem in parte gibba excavato, unciam superans, foris rufescens, intus candida, quæ contusione in substantiam farinaceam facile redigitur; sapore viscoso, subdulci, cum levissima tamen acrimonia.

Hermodactyli probantur candidi, corpulenti, pleni, graves, compacti, non carie exesi.

Dubitant *Seplasiarii* nonnulli utrum sit radix, vel fructus cujusdam plantæ. Verum qui tractare solent herbas, facile agnoscunt, radicem esse tuberosam, tunicis denudatam, qualis delitescit sub tunicis Colchici communis, a cujus radice distinguitur tantum sapore, colore & duritie. Quod quidem Botanicorum nostri ævi coryphæus *Tournefortius* confirmavit, cum *Hermodactyli* plantam in Asia minore cum foliis & fructibus Colchici sæpius reperivisse afferuerit. Nullus igitur superest dubitandi locus quin *Hermodactylus* sit

radix cujusdam Colchici Orientalis, quod dicitur, Colchicum radice siccata alba, C. B. P. Sola pars interior ex Oriente ad nos defertur, tunicis suis spoliata & derafa.

Arabes hocce medicamento veteribus Græcis ignoto Pharmaceuticum armamentarium locupletarunt. Ex junioribus Græcis Paulus Ægineta de eo primus mentionem fecit.

Ex Hermodactylis, analysi Chimica, multum phlegmatis, tum acidi, tum urinosi, ac sulphuris extractum est terræ plurimum, salis fixi quantitas exiguas; quæ sane demonstrant eorum vim a Sulphure & Sale Ammoniaco cum paucis Tartaro conjuncto pendere.

Hermodactyli recentes pituitam, & serum per vomitum, & alvum purgare dicunt. Siccati vero aut tosti Ægyptiis, & præsertim feminis nutrimentum præbent, a quo pingues fieri existimant.

Siccati, quales in officinis nostris reperiuntur, pituitam crassam aliosque humores viscidos peculiariter ab articulis trahunt, sed purgandi virtute donantur admodum debili. Arthriticorum veluti Panacea a plurimis commendantur: & in ipso fluxionis tempore, secundum Æginetam, exhibendi sunt in substantia, vel in decocto. Ab illorum usu, inquit, post biduum omnis rheumatismus cohibetur, ita ut ægrotantes consueta obire possint munia.

In substantia a ℥ss. ad ℥ij. exhibetur; in decocto ad ℥j. Adeo debilis est eorum purgandi vis, ut raro soli præscribantur: sed cum aliis purgativis conjunguntur, ut Aloe, Colocynthide, Aquila alba, &c. Cum etiam stomacho nimis molesti sint, status gignant, ciborumque inappetentiam excitent, tum Græci, tum Arabes, ea admisceri suadent, quæ stomacho conducunt, ut Zingiber, Cinnamomum, Rosæ, &c.

℥℥. Hermodactylor. pulver. ℥i. Aquilæ alb. gr. x. Cinnamomi ℥j. cum Conserv. Rosar. q. s. M. F. bolus in arthritide.

℥℥. Hermodactylor. pulver. ℥ss. Aloes optimæ, Diagyridii ana ℥ss. Zingib. ℥j. cum melle rosaceo. Fiat massa pilular. cujus dosis erit ℥j.

℥℥. Hermodactylor. contusor. ℥ss. Folior. Senn. ℥ij. Cinnamomi ℥j. Infunde in vino albo per noctem. Colaturam capiat æger mane, jejuno ventriculo.

Plurimis compositionibus recipiuntur ad pituitam, & serum educendum ut in Pulvere arthritico *Paracelsi*, Pulvere panchymagogo *Quercetani*, Syrupio hydragogo *Chavaras*, Benedicta laxativa, Electuario Diacarthami, Electuar. Caryocostino, Pilulis fœtidis, & Pilulis de Hermodactylis, *Mesue*.

ARTICULUS VIGESIMUS PRIMUS

De Jalapa.

Jalapa, Jalapum, & Mechoacana nigra *Offic.* radix est oblonga, turbinata, crassa, densa, in taleolas transversa secta, gravis, foris nigricans, intus fusca vel cinerea, resinosa, fractu contumax, sapore nonnihil acri, & nauseoso. Probatur densa, resinosa, fusca, fractu contumax, & quæ flammam facile concipit.

Hæc radix Græcis, & Arabibus profus incognita, inter novi orbis divitias nobis advecta fuit. Nomen sumpsit a Xalapa oppido novæ Hispaniæ, unde primum asportata fuit.

Cujusnam plantæ sit radix, non plane constat inter auctores; an Bryonia, Mechoacanæ nigricans, C. B. P. an Convolvulus Americanus Jalapium dictus, *Raii Histor.* an Solanum Mexicanum magno flore, C. B. P. Sed refert clarissimus Tournefortius, post Plumerium, & Lignonium ex America reduces, plantam cujus radices sub Jalapæ nomine usurpantur in officinis, similem esse illi, quæ dicitur Jalapa officinar. fructu rugoso, *Instist. R. H. (a)*

Ame-

(a) Verum & ipsi quoque in errore versati sunt. Namque Houstonus ex America redux, plantam Jalapæ secum asportatam ostendit Cl. viro D. Bernardo de Jussieu, Londini tunc degenti: ipsique vera Convolvuli species esse visa est; non vero mirabilis Peruvianæ.

Americana hæc planta ex radicibus crassis, foris nigricantibus, intus albicantibus, caulem profert duos cubitus altum, firmum, geniculatum, & patulum. Folia bina nascuntur ex adverso posita, in acumen desinentia, obscure virentia, & inodora. Flores monopetali sunt, infundibuliformes, lutei, vel ex albo, purpureo, & luteo variegati, cum gemine calyce, altero a quo involvuntur, altero cui insident. Is autem abit in fructum seu capsulam subrotundam, nigricantem, tres lineas longam, una parte obtusam, altera velut annulo cinctam, pentagonam, asperiusculam, & rugosam, in qua continetur nucleus ovatus, rufescens. Colitur in hortis Europæis, nec differt a Solano Mexiocano, magno flore, C. B. P. quod Gallis *Belle de nuit*, vocari solet, nisi fructu magis rugoso.

Radix Jalapæ abundat sale acri uberrimo, acido vero parciore, cum sulphure, & terra conjunctis. Horum principiorum commixtio resinam, & gummi constituunt, quæ magna copia ex hac radice sicca extrahuntur. Nam Jalapæ pulveratæ ℥xij. resinæ ℥ij. extracti gummosi ℥iij. suppeditantur. Mediante vero distillatione ex Jalapæ ℔ij. olei ℥ix. prodierunt, uberrimum phlegma alcalinum, quantitas vero minor acidi, quodque sese obscure tantum manifestum fecit. Adde infusum Jalapæ in aqua limpidæ chartæ subcæruleæ colorem magis vividum efficere.

Jalapa eximium est purgans, & apud plebejos usitatissimum; ex eo quod sit inodorum, non ingratum, & minima mole exhiberi possit. Omnes noxios humores, maxime vero serofos per inferiora purgare, & quidem citra molestiam, dicunt. Verum non adeo mitem esse Jalapam, ut complures sibi persuadent, reclamant Simon Paulli, qui eam Scammonio affinem pronuntiat. Wepferus quoque, experimento in canibus facto, Jalapam ventriculum, & intestina inflammare pronuntiat. Exhibito enim magisterii Jalapæ ℥ss. catello menstruo, & ℔i. catello semestri, hic vehementi singultu affectus fuit; ille vero torminibus, & instar temulenti incidendo vacillabat. Post aliquot horas alvo non soluta, dissectis vivis, inflammationis signa in ventriculo, & in intestinis apparuerunt. Ingenue tamen consistendum est, nimiam fuisse dosim magisterii seu resinæ Jalapæ, quæ quidem ipsa substantia vehementius purgat.

Itaque nihil in Jalapa deprehenditur, quod ipsi cum ceteris remediis purgantibus acris, & validioribus non sit commune. Eorum enim operandi ratio pendet, tum ab actione partium sulphurearum, & acrium salinarum cathartici medicamenti in intestinorum membranas quas irritant, & convellunt, sicque fortem glandularum expressionem promonent; tum etiam ab earundem particularum mixtione cum massa sanguinea, & corporis humoribus quos solvunt, & liquant. Catharsis igitur institui non potest, quin intestinorum irritatio excitetur; quæ quidem major vel minor erit pro cathartici vehementia vel dosi.

Jalapa itaque inter hydragoga fortiora benignum est, & mite, nec nisi per accidens noxam asferre potest. C. Bauhinus ejus dosim ad ℥i. constituit. Sed C. Hoffmannus, Simon Paulli, & melioris notæ Medici, infra grana xxiv. subsistunt. Revera Jalapa in substantia egregie purgat sine molestia a gran. xij. ad ℔i.

Observandum tamen Jalapam non convenire in febribus acutis, neque calidis, & siccis constitutionibus. In his enim, sicut cetera purgantia acris, & irritantia, calorem intensum, & sæpe inflammatorium in visceribus accendit, parcioremque, imo sæpe nullam evacuationem promovet. Sed iis convenit, qui frigida sunt temperiei, & sero scatentes, speciatim in hydrope, anasarca, & cachexia: at vero attente considerandum est quid intelligendum sit per corpora humida. Quæ enim sunt sicca, sæpe sæpius multo reductant sero; sic in melancholicis, scorbuticis, atra bile affectis, in quibus præservida sunt viscera ab immodico bilis fervore, vel in quibus sanguis adustione acrior factus, dum fibrosa pars arte cogitur, altera in serum colliquescit: in his, inquam, & similibus multo sero scatere corpus videtur, adeo ut sputatores sint, aut similia superabundantis feri prodant indicia. Hæc corpora pro humidis habenda non sunt; imo tota intus siccitate rigescunt, & æstu exuruntur. Succorum enim acrimonia partium fibræ convelluntur, nec debitas oscillationes exercent, ad circularem succorum cursum promovendum. Singulis

in partibus hærentes succi per vasorum poros transudant, cachexias, & tumores œdematosos, leucophlegmatiam, hydropem procreant aut alios affectus, hujusmodi hydragogis medicamentis minime cedentes. Humida igitur habeantur corpora, quæ succis mollioribus, mucilaginosi, chylosi, ac cœnosi turgidula sunt, in quibus humiditas non salis colliquantis, aut stagnationis succorum soboles fuerit, sed quam fecerit succorum nutritiorum redundantia, cruditas, aut ingluviæ. Exemplâ præbent infantes qui lacte, pulvibus, & similibus victitantes, purgationes facilius ferunt, tum & helluones, & ciborum gurgites, in quibus sanguinis, pinguedinis, chyli, aut feri redundantia scatens, cathartici vim impune sentit. Ea sane de causa Jalapa in infantium morbis maxime prodest, scilicet ratione mollis, lacteæ seu chylosæ eorum constitutionis, cujus beneficio tota purgantis acrimonia retunditur. In adultis contra biliosus aut elasticus nimis factus sanguis, talis cathartici acrioris accessione, in fermentationem agitur. Eam ob rem quoque purgantia felicius cedunt in febribus acutis infantium, quibus etiam citius quam adultis propinari possunt.

Vim nocivam Jalapæ, si quæ sit, infringere autumant correctivis, modo Salibus alcalinis, ut sale Tartari, Absinthii, &c. quibus resinosa pars solvitur, & expanditur; modo acidis, ut cremore Tartari, succo Limonum, spiritu Sulphuris vel Vitrioli, quibus coarctetur, & fere figitur; modo oleosis, aromaticis, ut Cinnamomo, Cariophyllis, Zingibere, Maci, quibus nervæ tum ventriculi, tum intestinorum fibræ vi purgantis medicamenti debilitate restituuntur. Verum prorsus inutile mihi videtur catharticum medicamentum ægotanti propinare, & ejus vim infringere. Satiùs foret illud non exhibere. Acida revera cathartici vim minuant, optimeque temperant; sed idem fieri potest, purgantis dosim imminuendo. Olea aromatica pessima censeo catharticonum temperamenta, quæ sane in visceribus irritationem cathartico valentiorẽ suscitando, titillationem, quæ ab eo excitatur, inutilem, irritamque reddant, cum sæpe inflammationem accendant, & humorum evacuationem inhiuant. Sales alcalini longe aptiores videntur ad resinosa cathartica temperanda; solvendo enim partes resinosas, impediunt ne tenaces illæ partes intestinorum membranis pertinaciter adhæreant, ut sæpe accidit. Verumtamen ab his salibus catharticonum acrimonia non modo non temperatur, sed econtra incenditur.

Igitur ut bene succedat catharsis, medicamentum catharticum, & morbo, & temperamento accommodatum, nec nimia nec parviori dosi exhibeatur; tunc emendationis non indigebit: & si quocumque modo temperandum sit, sufficienti liquoris copia diluatur. Quod quidem de purgantibus in genere.

Jalapa vero nulla indiget emendatione. Sufficienti terræ quantitate extenduntur salinæ, & sulphureæ partes; ita ut nulla melior sit hujusce medicamenti præparatio, quam ipsamet ejus substantia.

Resina, ope spiritus vini, & extractum gummosum, ope aquæ, ex ea præparantur. Sed resina non uberius evacuat, imo sæpe minus, & semper cum molestia, & torminibus; gummosum vero extractum segniter admodum operatur. Jalapæ substantia raro in liquoribus propinatur, sæpius sub forma boli.

℞. Pulver. Jalapæ gr. xx. Infunde per noctem in vini albi ℥vj. Mane probe agitatam & turbidam infusionem cum pulvere hauriat æger.

℞. Jalapæ pulveratæ ℥j. Syr. Flor. Persicor. q. f. M. F. bolus.

℞. Pulv. Jalap. gr. xvij. Sal. Dulcis Hoflatiæ ℥ß. Conserv. Flor. Aurantior. q. f. Fiat bolus.

℞. Rhei pulver. ℥j. Jalapæ tenuis. pulver. gr. xij. Aquilæ albæ gr. x. Syr. Reg. Sapor. q. f. M. F. bolus.

Usurpatur Jalapa in El. Hydragogo *Sylvii de le-Boe*, El. antihydrico *Charas*, in Extracto catholico, & cholagogo *Rolfscii*, in Pilulis arthriticis *Shefferi*, in Pilulis catheticis, & Syr. hydragogo, & Syrup. aperiente cachectico, *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS-SECUNDUS

De Imperatoria.

Stirps non unica Imperatoriæ nomine insignita fuit; Meum enim & Laſerpitium ſic a quibuſdam nominata ſunt. Nec Imperatoria noſtra hos unicum nomen obtinuit: dicitur quoque Aſtrantia, Magiſtrantia, Oſtrutium, & Oſteritium.

Radix vero, quæ ſub Imperatoriæ nomine noſtris in officiis reperitur, oblonga eſt, pollicem craſſa, rugoſa, quaſi cirrata & geniculata, fibrata, foris fulca, intus alba, ſapore acerrimo, aromatico, vehementer linguam vellicante, totumque os calefaciente, odore fragrantiffimo, medicamentoſo. Veteribus Græcis vel ignota fuit, vel ab his adeo obſcure deſcripta, ut dignoſci nequeat.

Planta, ex qua extrahitur, Imperatoria major, C. B. P. Imperatoria, J. B. Aſtrantia, *Doncei* nuncupatur. Ejus radix oblique ſerpit, pollicem craſſa, & fibris quamplurimis donata. Folia ſunt alata, ex tribus ſegmentis ſubrotundis, late virentibus, palmaribus, tripartitis, & in ambitu incisis compoſita. Caulis ad cubitum & ſeſquicubitum aſſurgit ſtriatus, cavus, flores ſuſtinens roſaceos, umbellatos, ex quinque petalis conſtantes cordiformibus, candidis, in orbem poſitis, & inſidentibus calyci, qui deinde abit in ſtactum compoſitum ex duobus ſeminibus planis, fere ovatis, leviter ſtriatis & marginatis. Alpibus & Pyrenæis montibus delectatur; & inde radix ſicca nobis aſſertur.

Eligitur quæ in excelsis montium jugis colligitur, quæ quidem longe acrior eſt quam quæ in planis naſcitur, aut in hortis colitur. Ex eius radice, foliis & caulibus diſſectis manat liquor oleoſus, guſtu acerrimus, qui Tithymali laſſi acredine non cedit.

Imperatoriæ radix, ſicut & ſemen, non mediocrem olei eſſentialis quantitatem diſtillatione fundit. Analyſi chymica, cum Angelica convenit, quam ſuperat odore fragrantiore, & acutiore guſtu, ſicut & virtutibus.

Alexipharmaca eſt & ſudorifera, ventriculi, inteſtinorum & uteri ſtatus diſcutit. C. Hoffmannus in colicis, & flatuoſis affectibus eam prædicat tamquam divinum remedium. Ab eodem tum ad menſtruas evacuationes mulierum reſtituendas, tum ad virorum ſteilitatem ſeu frigidityatem arcendam commendatur. Ciborum concoctionem juvat, obſtructiones aperit, aſthmaticis ſeu anhelofis prodeſt, viſcidam tenacemque pituitam incidendo, expectorationemque excitando. Hydropem, quartanam, & febres diuturnas ſanat, modo ſint a frigore, inquit idem C. Hoffmannus. Uſus præcipuus eſt in venenatis morbis & iſtibus & in frigidis cerebri affectibus, catharris, paralyſi, apoplexia, &c. Ore detenta præſtantiffimus eſt apoplegmaticus, quo efficaciter cerebri pituita expurgatur, & odontalgia ſanatur. Doſis a ʒſſ. ad ʒj. in ſubſtantia, & ad ʒij. in infuſione.

24. Rad. Imperator. pulver. ʒj. Propinetur in vini generoſi ʒv. hora una ante quartanæ paroxyſmum.

24. Rad. Imperatoriæ incifa ʒſſ. Infunde in vini Hiſpanici ʒvj. Capiat æger cochlear unum aut alterum, rad. colicos affectus, ſtatuſque diſcutiendos.

24. Foliorum Salviz pug. j. Imperatoriæ rad. contuſ. ʒj. Infunde in aq. bull. ʒviij. Infuſionem ſumat æger calidam, in modum potus Theæ, cum Saccharo, in catarroſis affectionibus, paralyſi, aſthmate.

Externe ſerpigines inveteratas tollit, inquit Paulli, ſi ex hujus radicis pulvere recentis & adipis ſuilli tantillo linimentum conficiatur, quo partes affectæ inungantur; aut ſi digeratur pulvis in aceto vini, quo pars affecta identidem ablatur.

Semen iſdem ac radix pollet virtutibus.

Radix Imperatoriæ uſurpatur in Antidoto Orvietano *Charas*, & in Aceto Theriacali *Ejſdem*.

ARTICULUS VIGESIMUSTERTIUS

De Ipecacuanba.

Ipecacuanha præstantissimum Dysenteriae remedium, in novo orbe repertum, circa medium sæculi præteriti descriptum fuit a Guillelmo Pifone in sua Indiarum historia, a quo tum & a Marcgravio e Brasilia in Europam delatum fuerat. Altris tamen tenebris obstitit, & in Gallia nostra incognitum remanserat, ad annum circiter 1672. quæcum D. Legras Medico, qui ter Americam peragraverat, Lutetiam pervenit. Verum illius virtute nondum comperta satis, per plures annos oblivioni traditum fuerat, usque dum circa annum 1686. a peregrino quodam mercatore Garnerio dicto, iterum huc allatum est. Cum autem vires illius singulares ab hoc mercatore prædicarentur, ab Adriano Helyerio Facultatis Rhemensis Medico in usum feliciter revocatum est; ab eoque tantum thesaurum sibi & civibus comparare voluit Ludovicus Magnus, cujus munificentiæ publici juris factus est Ipecacuanhæ usus.

Radix est, cujus, habita locorum ratione, species duæ sunt, Peruviana & Brasiliæ, habito vero respectu coloris, tres sunt, cinerea, vulgo *grise* ou *blonde*, fusca, vulgo *brune*, & alba, vulgo *blanche*.

Ipecacuanha cinerea; Ipecacuanha Peruviana, *Officinar.* Bexuguillo & Rais de Oro Hispanorum; forte Ipecacuanha alba Pisonis. Radix est duas tresve lineas crassa, tortuosa, & quasi annulatim exasperata, ditute fusca vel cinerea, densa, dura, fragilis; resinosa, cum nervo exiguo radicis medullium secundum longitudinem occupante, sapore subacri, amaricante, nonnihil odorata. Ex Peruvia, ubi circa mineras auri nascitur, ab Hispanicis classibus quotannis Gades affertur.

Quanam sit planta, quæ ex hac radice assurgit, ignoramus; nisi eadem sit species, quam G. Pifo Ipecacuanham albam nominat: quæ quidem planta exigua est, humilis; Pulegio non admodum dissimilis, cujus caulis foliis lanuginosis exsurgit, multis, albisque flosculis verticillatis cingitur.

Ipecacuanha fusca; Ipecacuanha Brasiliensis, & Radix Brasiliensis, *Officinarum*; Ipecacuanha altera seu fusca Pisonis. (a) Radix est tortuosa, rugis quasi annularibus magis exasperata, quam cinerea, tenuior tamen, lineam crassa, foris fusca vel nigricans, intus alba, leviter amaricans. Hæc Ipecacuanhæ species ex Brasilia Ulyssiponem affertur.

Planta caulem profert semicubitalem, trinis vel quinis tantum foliis ornatum, in cuius summitate baccas producit nigras & paucas. Gaudet locis opacis, & tantum in densis reperitur nemoribus.

Ipecacuanha alba, seu potius Ipecacuanha adulterina. Radix sub hoc nomine in officinis reperitur tenuis, lignosa, quæ rugis caret, amaroris experta est, & ex candido flavescens. Hæc pro Ipecacuanha alba Pisonis, a quibusdam exhibetur: sed utrum sit genuina radix a Pifone sub hoc nomine descripta, valde dubito; cum Ipecacuanha alba Pisonis per superiora & inferiora evacuet humores, hæc vero vomitum non excitet, neque secessum. Hanc itaque radicem a mercatoribus, sordidi quæstus causa potius quam ratione ullius affinitatis cum Ipecacuanha permisceri existimo; & fortasse Ipecacuanha alba Pisonis non differt ab Ipecacuanha Peruviana seu Bexuguillo Hispanorum.

Ipe-

(a) Ouragoga *Lis. gen.* 934. florem ejus ex sicco exemplari descripsit Limæus his verbis. *Clar.* Perianthium quinquepartitum, laciniis lanceolato-linearibus, æqualibus, persistentibus. *Cor.* quinquefidæ. *Stam.* quinque. *Pist.* Germin intra calycem & corollam. *Styli* numero incerti. *Per.* Bacca subrotunda, unilocularis, calyci insidens, umbilicata. *Sem.* tria, ossea, hinc gibba, inde angulara, approximata in globum, unilocularia, singula sex sulcis exarata. Radix longissima. Caulis rarissime ramosus, decumbens, inferne nudus. Folia versus apicem opposita, obverse ovata, utrinque acuta, scabra, subrus pallidiora, duorum pollicum latitudine, trium longitudine, internodiis caulis vix pollicis longitudine.

Ipecacuanha utraque, Peruviana, & Brasiliensis, humores evacuant per superiora & inferiora. Præterea earum vim alexiteriam commendat Piso, nec præstantius esse remedium non solum adversus dysenterias & alvi fluxus inveteratos, sed etiam adversus plurimos morbos ex longa obstructione ortos asserit.

Peruviana seu cinerea ceteris antepositur, propterea quod longe mitior sit ejus operandi ratio. Brasiliensis vero longe vehementiorem vomitum excitat.

Eligatur bene habita, succi plena, non vetusta nimis. Annosa tamen non contemnenda est. Ad plures enim annos conservari potest, teste Pisone; tuncque vomitivas quidem vires deponit, sed non antidotales & sudoriferas.

Frequens nunc est apud nos utriusque usus in alvi profluviiis. Sed potissimum ad dysenteriam confirmatam sanandam felicissime usurpatur. Nam sæpe incantamenti instar eam intra unius diei spatium sanat.

Ea est Ipecacuanhæ, tum cinereæ, tum fuscæ viscositas & acrimonia, ut si quis hujus radices libram unam aut alteram contundat, & in pulverem tenuissimum redigat, nisi elatum pulverem caute devitet, paulo post difficili corripatur respiratione, sanguinis sputo, aut narium hæmorrhagia, vel oculorum aut faciei, nonnunquam etiam gulæ tumefactione & inflammatione afficiatur; quæ quidem symptomata intra paucos dies, aut per se, aut venæ sectionis ope, evanescent.

Si in aqua decoquatur, uberrimam mucaginem suppeditat; quæ tantæ est tenacitatis, ut per linteam decoctio nisi forti expressione percolari possit.

Ex Ipecacuanhæ cinereæ seu Peruvianæ ℥viii. resinæ ℥x. ope spiritus vini extractæ fuerunt. Ex eadem hujus radices quantitate, ope aquæ communis, gummosi extracti ℥iiij. prodire. Pulveris residui post accuratam resinæ & gummi extractionem pondus fuit ℥iiij.

Ipecacuanhæ fuscæ ℥viii. suppeditarunt resinæ ℥vj. Eadem quantitas ejusdem radices gummi ℥j. & ℥iiij. præbuit cum aqua communi. Pulvis superstes, gummi & resina rite separatis ex rad. ℥viii. fuit ℥vj.

Unde liquet principia activa, idest resinam & gummi majore copia in Peruviana, quam in Brasiliensi, reperiri.

Extractum resinosum potenter vomitum provocat, gummosum vero perparum; hoc licet non ita tuto ac ipsa radix dysenterias sanet, non resina. Pulvis vero superstes gummi & resina diligenter spoliatus, prorsus iners est, cum nec vomitum provocat, nec secesum, nec dysenteriam sanare valeat. Concludendum igitur Ipecacuanhæ virtutem præcipuam pendere a gummosa substantia. Ejus enim mucilaginosi partibus oblinuntur intestinorum membranae suo muco spoliatae, earumque exsiccantur & sanantur exulcerationes. Revera pars resinosa, a qua vis vomitum provocandi pendet, non prorsus inutilis est; cum materia morbifica in ventriculi, & intestinorum glandulis delitescens dividatur, & foras amandetur. Fatendum est tamen longe efficacius Ipecacuanhæ principia in ipsa radice coadunata dysenteriae mederi, quam seorsim sumpta.

G. Piso Ipecacuanhæ ℥j. in substantia pro dosi proponit, vel ℥ij. in infusione vel decocto. Malunt Brasilienses, inquit idem auctor, dilutum, quod vel unius noctis sub dio maceratione, aut coctione in aqua, medicam suam virtutem abunde liquoribus communicet. Postea caput mortuum reservatum, denuoque eodem modo præparatum, in eundem usum exhibetur, minus quidem efficax ad purgandum vel vomendum, sed magis adstringens. Hæc enim radix non solum materiam morbosam, licet tenacissimam, a parte affecta revellit, eamque per superiora expellit, sed etiam adstringendo viscerum tonum restituit.

Apud nos vero ipsa radices substantia pulverata sæpius exhibetur, quam infusum vel decoctum: & quidem a ℥ss. ad ℥ss. Sumitur autem vel in vino, vel jussculo diluta, vel ex nebulis, mane jejuno ventriculo. Sæpe prima dosis sanat: sin minus, ad secundam & tertiam recurrendum. Quidam vespertinis horis ejusdem diei, quo exhibita fuit Ipecacuanha, portionem stomachicam & anodynam ægrotanti propinandam præscribunt, ne recidivam patiatur.

24. Pulver. Ipecacuanhæ ʒi. vel ʒʒ. Syr. Cydonior. q. f. Fiat bolus mane ex nebulis devorandus, superbibendo jusculi vel vini aqua temperati cyathum unum.

24. Conf. de Hyacinthis ʒi. Diacod. ʒvj. Dissolve in aquar. Centinod. & Plantaginis ana ʒiij. Fiat potio hora somni exhibenda. Vel

24. Diaphoretic. mineral. Coralli rubr. & Terræ sigillatæ ana gr. xv. Cinnamom. & Galangæ minor. ana gr. x. Laudan. Opiati gr. ʒ. Syr. Cydonior. q. f. Misce. Fiat bolus hora somni devorandus.

Experientia comperi Ipecacuanham ad gr. vj. vomitum perbelle provocare, & ad gr. x. non minus vehementer, quam ad ʒi. vel ʒij. Unde majorem dosim quam gr. vj. vel x. inutilem censeo.

Cum autem compertum sit hanc radicem pluries iterandam esse ad recidivas præcavendas, ægrotanti rite purgato per superiora & inferiora Ipecacuanhæ ope, aliquot ejusdem radicis grana singulis diebus per vices exhibenda præscribo; quæ quidem nullam purgationem promovere valent, sed tantum adstringunt, intestinorumque parietes mucagine obducunt, eorumque exulcerationes abstergant & exsiccant. Hac ratione ægrotantes tuto, & sine recidiva a dysenteria liberantur.

Itaque æger dysenteria simplici laborans, rite præparatus, tum venæ sectione, si adsit febris vel plethora, tum convenientibus enematis, tum etiam diæta requisita, purgetur secundum hæc formulas aut similes.

24. Mann. Cal. ʒi. Liquefeat in aquæ Plantag. ʒvj. Fiat colatura in qua dissolve El. Cathol. cum Rheo dupl. ʒʒ. Pulver. Ipecacuanhæ gr. vj. Fiat potio mane exhibenda.

Vel 24. Rhei pulverari ʒi. Pulver. Jalap. gr. xii. Rad. Brasil. gr. vj. cum Syr. de Cichor. comp. q. f. M. Fiat bolus.

Sic vacuatis primis viis per superiora, & inferiora, & absoluta medicamenti purgantis operatione,umat æger singulis diebus duas doses opiatæ adstringentis & roborantis sequentis.

24. Conserv. Rosar. rubrar. & Conserv. Cynorrhodon. ana ʒi. Theriacæ Androm. sen. ʒij. Pulver. Ipecacuanhæ gr. xvij. Syr. Cydonior. q. f. Misce. Fiat opiata cujus dosis ʒi. mane jejuno ventriculo, & sero quatuor post prandium horis, usu continuo usque ad perfectam sanitatem.

Observat clarissimus Tournesfortius hocce specificum medicamen in castris minus feliciter succedere, quam in privatorum ædibus, tum quod militum vires plerumque prostratæ sint, visceraque nimium lasa; tum quod aerem spirent insalubrem, malignique halitibus inquinatum. Quod de militibus asserit, illud quoque comprobavi apud pauper & ignobile vulgus, præsertim in Epidemicis dysenteris quæ quidem oriuntur a maligno quoddam halitu, vel cum alimentis, vel per aerem in massam sanguineam immisso: tunc enim irrita est Ipecacuanhæ vis, nisi hujusce medicamenti usus continuetur & cum cardiacis Alexipharmais consocietur. Itaque in epidemicis & malignis dysenteris ea est illius medicamenti exhibendi ratio.

24. El. Cathol. cum Rheo dupl. ʒij. Pulver. Ipecacuanhæ gr. x. M. Fiat bolus.

Si debiles admodum sint vires; statim peracta evacuatione per superiora, præscribatur hæc potio cordialis & antidynterica.

24. Conf. de Hyacinthis, & El. Diacord. ana ʒi. Pulver. Ipecacuanhæ gr. x. Syr. Cydonior. ʒi. Aq. Cinnamomi ʒʒ. Aquar. Plantaginis & Melissæ ana ʒiij. Fiat potio cochleatim exhibenda singulis horis.

Die sequentiumat æger duas doses opiatæ sequentis.

24. El. Diacord. ʒi. Rad. Brasil. gr. j. M. Fiat bolus pro dosi, mane & sero iterandus, donec æger prorsus restituatur.

Licet hæc radix specificè dysentericæ medeatur, non ejusdem tamen est energię in ceteris alvi fluxibus. Imo feliciter ad dysenteriam confirmatam, quam ad incipientem, adhibetur, ubi præservidus adhuc fuerit sanguis & efferum nimis ac immitte morbi fermentum. In confirmata enim materia morbifica jam a sanguine secreta intestina occupat, unde facilius foras amandatur.

Rarissime hocce remedium rite adhibitum irritum deprehenditur. Si vero non feliciter cefferit, aliquando sæpius in causa fuit insanabilis viscerum affectio vel humorum depravatio, ad summum perducta. Verum etsi non bene succedat, nihilo pejus tamen ab illius usu se habent ægrotantes. Unde tutissimum & præstantissimum dici potest medicamentum.

ALIÆ præterea sunt plantæ, quæ Ipecacuanhæ nomine gloriantur, ex quibus unam hanc tantum referemus, quæ dicitur, Ulmaria major, trifolia, flore amplo, pentapetalo, Virginiana, *D. Banister. Plukn. Pyrb. T. 236. fig. 5. & Rai. Tom. 3. p. 330.* Ulmaria Virginiana, trifolia, floribus candidis, amplis, longis & acutis, *Mor. part. 3. pag. 323.* Filipendula foliis ternatis, *Lin. H. Cliff. p. 191. & Gron. Flor. Virg. part. 1. pag. 55.* Fruticosa hæc herba in Virginia crescit, ubi Ipecacuanha vocatur. Radice est dura & lignosa, multis dependentibus fibris; superius nodosa, supra terram sæpius nuda: ex qua plures oriuntur caules lignosi, striati, atrorubentes, glabri, ramosi; quibus sine ordine adnascuntur folia oblonga, acuminata, rugosa, subtus subhirsuta, in uno pediculo terna, biuncialis longitudinis, media parte unciam longa, circa margines acute denticulata Carpinii in modum, in mucronem gracilescientia. Interdum etiam bina alia adnectuntur foliola minora, ut quinquefoliata appareat planta, singulo foliolo brevi petiolo insidente. Ex horum aliis alii etiam ramusculi graciles proveniunt, quorum cacuminibus non adeo ac in prioribus luxuriat florum copia. Flores albicantes e rubro-variegati, in summitate caulium & ramorum, singuli proprio pedunculo uncialis & biunciali insident, pentapetali, petalis subrotundis, planis, reflexis, calyci insertis monophyllis & quinquepartitis. Stamina plurimis gaudent, capillaribus, corolla brevioribus, calyci insertis, & antheris simplicibus, germinibus quinque acuminatis in totidem stylos desinentibus. Petalis marcescentibus, calyx aridus fuscus manet, quo semina quinque, oblonga, acuminata, in orbem digesta conduntur.)

ARTICULUS VIGESIMUS-QUARTUS

De Iride Florentina, & nostrate.

I RIS Florentina, *Officinarum*; *Iris Ιαλμυκη*, *Dioscoridis & Græcorum*; *Asmeni iuni* sive *Aierfa Arabum*. Radix est quæ nobis offertur in frusta oblonga, geniculata, paululum compressa, unum aut alterum pollicem crassa, candida, cortice ex flavo rubente spoliata, suis orbata fibris, odore violaceo fragrante, sapore amaro, acri.

Eligatur bene habita, candida, odoratissima, non cariola, non rugosa.

Planta dicitur, *Iris alba Florentina, C. B. P.* *Iris flore albo, J. B.* quæ ab Iride vulgari non discrepat; aut si quid intersit discriminis, saltem præ nihilo habendum est.

Iris autem vulgaris Germanica sive sylvestris, *C. B. P.* *Iris vulgaris*, violacea, sive purpurea, sylvestris, *J. B.* *Iris sylvestris, Tabern. Icon.* Radice est oblique per superficiem terræ sparsa, crassa, rugosa, geniculata, ex inferiori parte fibrata, acri odore, dum recens est, gravi; consumptoque humore superfluo, tandem grato; ex qua folia prodeunt, unciam lata, rigida, cubitum longa, & gladium æmulantia, ita ad radicem conjuncta, ut carina unius alterius dorsum excipiat; inter quæ caulis assurgit rectus, teres, glaber, firmus, ramosus, quatuor aut quinque geniculis interceptis, cum foliis caulem amplectentibus, eo minoribus quo propiora sunt summitati. Flores primo Vere erumpunt ex convolutis membranis, liliacei, monopetali, in sex partes divisi, quarum tres alternæ sursum, tres vero aliæ deorsum spectant, foris lividi coloris in cinereo, & circa principium virides, intus vero purpureæ seu violaceæ, lacteis & latis venis distinctæ. Pistillum e fundo floris surgit tribus petalis instructum, eodem modo coloratis, fornicatis, & partibus floris deorsum inflexis ita incumbentibus, ut palati cujusdam speciem præ se ferant. Calyx autem mutatur in fructum cylindriciformem, trigonum, trifariam apice delitescentem, in tria loculamenta divisum, seminibus sætum rotundis & oblongis, sibi mutuo superincumbentibus.

Iris Florentina a vulgari non discrepat, radicem, foliorum, florumve forma, sed colore tantum. Folia enim Florentinæ Iridis ad glaucum magis accedunt: flores tenui, sed eo tamen grato, odore præditi, lacteo candore persusi sunt; radices vero majores, crassiores, solidiores, candidiores & odoratiores deprehenduntur.

Ex hisce plantis radix fere sola in usum Medicum venit. At vero cum apud Scriptores Medicos de Iride sit mentio, observandum est, si succum Iridis præscripserint, eum ex Iridis nostratis seu vulgaris radice exprimi: si vero Iridis meminerint, ut forma pulveris compositiones ingrediatur, intelligendam esse Iridis albæ Florentinæ radicem.

Plurimæ Iridis radicibus virtutes a veteribus & neotericis attribuuntur. Dosis a ℥j. ad ℥i. Iris Florentina attenuat & incidit crassiorem lympham in pulmonibus hærentem, ejusque expectorationem promovet; unde asthmatis medetur, dyspnœæ, tussi. Utilis quoque est ventris torminibus infantium, & inter sarcotica medicamenta numeratur. Præterea sternutatoris, errhini, & apophlegmatizantibus medicamentis utiliter permiscetur. C. Hoffmannus Iridem Florentinam somnum conciliare asserit, non vi narcotica, sed substantia vaporosa, quali constat quoque Crocus, Myrrha, Nux moschata &c. quod quidem in corporibus frigidis & humidis tantum, non vero calidis & siccis, efficere asserit.

24. Iridis Florentinæ, Glycyrrhizæ, Sem. Anisi, Sulphuris vivi ana q. l. Syr. de Prasfio albo, q. s. Fiat Electuarium, cujus dosi ℥j. sæpius in die exhibenda in tussi & asthma.

24. Rad. Irid. Florent. ℥ij. Agarici in nodulo ligati ℥ij. Folior. exsicc. Nicotianæ ℥ij. Folior. Hyssopi, Thymi ana M. j. Coque in aquæ limpidæ ℔ij. ad quartæ partis consumptionem. In colatura dissolve Oxymeliti simpl. ℥iv. ad viscidam pituitam incidendam, & foras eliminandam in asthma. Exhibeatur calide bis, terve in die, instar potus Theræ, ad ℥vj. pro dosi.

24. Irid. Florentin. rad. Pæon. maris ana ℥ij. Croci ℥ij. Fœniculi ℥ij. Sacchar. Cand. ℥ij. Fiat lege artis pulvis subtilissimus, cujus ℥j. aut ℥ij. in lacte materno vel vaccino, vel cum pulve pueris exhibeatur, ad ventris tormina sedanda & ventris inflationes discutiendas.

24. Irid. Florentin. ℥ij. Folior. Betonicæ & Majoran. ana ℥j. Misce. Fiat pulvis sternutatorius.

24. Irid. Florentin. ℥ij. Sem. Sinapi & Staphysagriæ ana ℥ss. Leviter pulverata includantur in nodulo quod in ore detineatur, jejuno ventriculo, prono capite, per semihoram masticando, ad copiosum phlegma per ductus salivales educendum.

Iris Florentina usurpatur in Pulvere Diaireos, *Præpositi*, Confectione Rebecha, Trochiscis bechicis, *Charas*, Theriacâ, *Andromachi*, in Pulvere cephalico odorato, & Pulvere sternutator. *Charas*. Ung. mundificativo de Apio, Pomato officinali, *Charas*, in Emplastro Dyachylo Ireato, & Diabotano, *Penichevii*.

Apud aromatarios frequentissimi est usus ad aromata varia præparanda.

Radix Iridis nostratis, seu vulgaris, inter hydragoga valentiora recensetur. Dejectione & vomitione serosos humores ducit. In hydropse ejus succus depuratus ad ℥ij. vel iij. solus aut cum vino albo permixtus, mane jejuno ventriculo alternis diebus sumptus commendatur. Attamen ea est ejus acrimonia, ut sæpe ardores accendat, non tantum in faucibus, sed etiam in ventriculo & visceribus. Unde plurimi hoc hydragogum reformidant. Nec puero, nec seni, nec prægnanti tuto exhiberi potest, inquit Fernelius; quod cereorum more quæ valide aquas expurgant, menses moveat, abortum faciat.

Ex capite quoque Erhini loco usurpatus ille succus maximam feri copiam educit. Idem cum farina fabarum illitus lentigines aliasque corporis maculas deterget.

Usurpatur in Oleo Irino dicto, & in Unguento Agrippæ, *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUINTUS

De Mechoacanna.

MECHOACANNA *Officinar.* Rhabarbarum album quorundam, radix est in taleas albas secta, cortice rugoso contexta, substantia molliuscula, in qua vix ulla apparet fibra, sapore subdulci cum obscura quadam acredine, quæ nauseam quandoque movet. Circulos quosdam habet ut Bryonia; sed ab ea differt, quod compacta sit, nec fungosa, nec amara, nec virosa. Præterea Bryoniæ radix ex candido rufescit, & quasi radiatim corrugatur, atque saporis est amari, nauseosi & virosi. Mechoacanna dicitur ex ea Americæ Meridionalis provincia Mechoacan dicta, ubi primum ab Hispanis reperta fuit. Ex multis quoque aliis Americæ Meridionalis regionibus affertur, ut ex Nicaragua, Quito, Brasilia & aliis, ubi nascitur.

Eligitur quæ recens est, (Triennium enim vix perdurare ejus efficaciam asserunt) albicans, compacta & gravis: rejicitur quæ nigricat & cariota est.

Græcis & Arabibus incognita, primum innotescere cepit circa annum 1524. Sed potissimum a Nicolao Monarde promulgata fuit.

Planta a C. Bauhino ad Bryonias refertus, & Bryonia Mechoacanna alba, C. B. P. Sed revera Convolvuli Americani species est, ut asserit Margravius, cui sane, ut oculari testi, fides potius habenda est. Convolvulus Americanus Mechoacan dictus, R. H. Jecucu Brasiliensis, sive Mechoacanna, *Margravii*, nuncupatur. Radix pedis longitudinem æquat, valde crassa, ut plurimum bifida, exterius obscure cinerea, seu fusca, interius alba, lactescens, resinosa: caules proferunt sarmentosos, scandentes, multangulares, etiam lactescentes, cum foliis solitarie positis, teneris, satute viridibus, inodoris, cordis figuram exhibentibus, modo auriculatis, modo sine auriculis, unum, duos, tres vel quatuor digitos longis, inferius nervo & venis distinctis. Floribus decoratur monopetalis, campaniformibus, dilute incarnatis, intus purpureis. Pistillum abit in capsulam, in qua continentur semina nigricantia, pisi magnitudine, triangularia & compressa. Radix verno tempore a Brasiliensibus collecta, atque in taleolas circulares modo, modo oblongas dissecta, atque filo transfutim excepta exsiccat. Ab iisdem quoque radix recens, mundato cortice, exprimitur per pannum: & quod post aliquot horas in ima liquoris parte subdit, exsiccat; & lac vel fecula Mechoacannæ dicitur.

Radix Michuacanna, quam describit Hernandez sub nomine *Tacnaebe*, a Mechoacanna nostrarum officinarum discrepare videtur, quod illa fauces adurat, nostra vero fere insipida sit; deinde quod plantæ quas sub hoc nomine describit, ab iis quas Monardes & Margravius describunt, diversæ sint.

Mechoacanna, analysi Chymica, plurimum liquoris acidi & olei, medicum vero liquoris urinosi suppeditat. Minorem resinæ quantitatem suppeditat, quam Jalapa; sed partibus constat tenuioribus & magis volatilibus, cum vis ejus purgans decoctione evanescat.

Hocce medicamentum, statim ab ejus inventione, tamquam purgativum præstantissimum prædicatum fuit, & multis encomiis celebratum. Verum ejus nomen multum decrevit ex eo tempore potissimum, quo Jalapium innotuit. Ejus desidia aut tardior operatio culpatur, & dosis nimis diffusa, qua exhibetur.

Ceterum purgat benigne & sine molestia, roborando partes, & obstructions resolvendo, nec injucunde, cum nullius fere saporis sit particeps. Crassos, viscidos, ac serosos humores educit ex toto corpore, capite nempe, pectore, articulis. Unde catharrois & frigidis affectibus, epilepsiæ, asthmatis, strumis, arthritidi, morbisque venereis convenit. Hepatis, lienis & mesenterii obstructions referat. Hydropicis vero nec mitius, nec utilius catharticum exhiberi posse asserunt. Revera nullum fere purgans est magis temperatum, & paucioribus incommodis aut periculis obnoxium.

Ejus substantia tantum exhibetur. Samitur ejus pulvis cum vino, vel cum alio liquore

jdæneo. Piso hujus radice pulverem ab ℥ss. ad ℥j. proponit pro dosi. C. Hoffmannus illum pueris a ℥ss. ad ℥j. viris vero ad ℥v. exhibet. In decocto non datur: nam experientia compertum est, coctione vim ejus perire & exsolvi.

℥j. Mechoacan. pulver. ℥ij. Infunde per noctem in vini albi ℥v. Infusionem cum pulvere capiat æger mane, jejuno ventriculo.

℥j. Mechoacanæ ℥ss. Tartari solubilis ℥j. Infund. in aq. Cichor. ℥vj. per sex horas. Infusio cum pulvere simul ægrotanti propinetur.

℥j. Rad. Mechoacan. pulver. ℥j. Agaric. Trochisc. ℥ss. Aquilæ albæ gr. xij. cum Syr. Rosar. solutiv. q. c. fiat bolus in catarrhosis affectibus, arthritide, & morbis a serosa colluvie oriundis.

Usurpatur Mechoacanna in Pilulis Mechoacanæ *Renodei*, in ejusdem Hydragogo eximio, Electuario hydragogo *Sylvii*, Extracto Catholico Francofurtensi *Schroderi*, Extracto Catholico *Sennerti*, & Symplo hydragogo *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS. SEXTUS

De Meo Athamantico.

MEURUM & MEU *Officinar.* Μῦρον & Μῆλον Græcorum, Mu Arabum. Radix est oblonga, minimum digitum crassa & ramosa, cortice foris ferrugineo, intus pallido, aliquantulum gummoso, includente medullam albicantem, odore satis jucundo, Pastinacæ fere, magis tamen aromatico, sapore non ingrato, nisi quod acris sit, & nonnihil amara. Ex Arvernæ montibus, Alpinis & Pyrenæis sicca nobis affertur.

Meum veteribus Græcis haud ignotum, Athamanticum ab iisdem nuncupatur, vel quod ab Athamante Æoli filio & Thebanorum Rege inventum fuerit, vel quod præstantissimum existimaretur in Athamante Thessaliæ monte natum.

Nomen Mei pluribus plantis quæ a legitimo Dioscoridis Meo discrepant, concessum fuit; sicut hæc Dioscoridis planta variis quoque insignita fuit nominibus.

Mei nomen hisce plantis tribuerunt, nempe, Imperatoriæ sativæ *Inst. R. H.* sive Angelicæ *Officinar.* Imperatoriæ Majori, C. B. P. & *Inst.* Fœniculo tortuoso *J. B. Inst.* Myrrhidi annuæ, semine striato, levi, *Moriss. Inst.* Cachri semine fungoso, sulcato, plano, majore, foliis Pencedani angustis, *Moriss. Inst.* Thyssalino *Plinii*, *Lobel. Inst.* & Phellandrio Alpino, umbella purpurascens *Inst. R. H.* E contrario Meum Dioscoridis variis nominibus appellatum fuit: scilicet, Meum foliis Anethi, C. B. P. Tordylon & Tordylion *Cordi*: Daucus primus sive Creticus *Tragi*: Sefeli Creticum *Fuchsii*: Anethum sylvestre, Anethum tortuosum, Fœniculum tortuosum, & Fœniculum porcinum *Officinarum quarundam*: Men, Imperatoria quibusdam, *Casalpini*: Imperatrix *Apulorum*; Radix urfina, Sistra, Spicula, & Finochiella *Quorundam*. A clarissimo Tournefortio ad Fœniculorum genus revocatur & diceretur Fœniculum Alpinum perenne, capillaceo folio, odore medicato, quod Meum *Officinarum*, *Inst. R. H.* nisi Mei nomen longo usu comprobatum esset.

Radicibus donatur dodrantalibus in plures partes in obliquum & altum divaricatis, ex quibus pediculis nascuntur cubitales, longi, striati, quibus inhaerent folia tenuissime laciniata, costæ innascentia, Fœniculi similia, capillacea, crebriora tamen & molliora; nec capilli usque adeo longi. Inter hos cauliculi assurgunt similes Fœniculo, minores tamen multo, striati, inanes, rumosi, in quorum fastigiis eminent umbellæ florum candidorum, rosaceorum, qui scilicet plurimis constant petalis in orbem positis & calyci insidentibus. Calyx autem ab it fructum ex duobus seminibus compositum, oblongis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis, odoratis, & cum acrimonia amaricantibus. Cum vero hæc radix sit ex illis quæ hyemem perferunt, circa caulium originem ex radice magnas habet comas, & foliis arecentibus superstites.

Plinius scribit, Meum suo tempore in Italia peregrinum esse, & ibi feri tantum a

Medicis, iisque paucis; nunc vero abundanter reperitur sponte nascens, non solum in Italia, sed etiam in Hispania, Gallia, Germania & Anglia.

Mei odor & sapor salem volatilem, oleosum, in hac planta abundantem indicant; & revera, analysi Chymica, oleum tum essentialē, tum fetidum & crassum copiosum fundit, spiritum urinosum exhibet cum multo phlegmate acido: quæ quidem principia simul mixta, compositum constituunt haud dissimile mixturæ spiritus volatilī, oleosī, aromatici, & spiritus Nitri dulcificati.

Radix sola in usum Medicum venit; licet semen iisdem fere virtutibus donetur, Humores viscidos ac tenaces dividit & attenuat: unde ad tartarum pulmonum expectorandum in asthma humorali commendatur. Ventriculi distensionī flatulentæ, ventris torminibus urinarum & mensium suppressioni medetur, modo ab humorum crassitie & lentore oriantur. Urinæ stillicidium sistit in pueris, ubi admota. Monet tamen Dioscorides & Galenus, nimiam hujusce radicis dosim aut frequentiore usum caput dolore afficere. Ejus dosis in substantia a ℥ss. ad ℥j. in infusione vero a ℥j. ad ℥ij. in vino vel alio quocunque liquore.

Multas veterum ingreditur compositiones, & in primis Mithridatium & Theriacam: & in Aceto Theriacali *Charas* usurpatur.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEPTIMUS

De Nardis.

Diversæ plantæ Nardi nomine appellatæ sunt. De duobus Nardi generibus mentionem facit Dioscorides, uno Indico, altero Syriaco; quibus postea tertium adjungit, Celticum nempe, & quartum montanum dictum, & sylvestre, quod quidem duplex est, Alarum scilicet, & Phu, de quibus suo loco.

Nardus Indica; Spica, Spica Nardi, & Spica Indica, *Offic. Indur' Nardos, Dioscoridis*. *Alsembel sembelen, Alsembel alcib, Alnardin alhendi, Arabum*. Radix est comosa, vel potius congeries capillamentorum tenuium, convolutorum, radicis capiti inhaerentium, quæ nihil aliud sunt quam nervosa marcidiorum foliorum filamenta velut in fasciculos congesta, digitī crassitie & longitudine, colore ferrugineo, seu ex fusco rufescente, sapore amaro, acri, aromatico, odore grato ad Cyperum accedente.

Hæc pars plantæ filamentosa quæ eligitur, nec spica est, nec radix; sed caulium pars infima ubi radici inhaerent, multis tenuioribus foliis primo obstita, quæ quidem folia quotannis arescentia & marcescentia, in capillamenta mutantur, remanentibus tantum nervosis fibris. Spica vero ob figuram dici meruit, quæ adheret radici digitalis crassitudinis, fibratæ, saturatius rufæ, solidæ, & fragili. Inter hæc filamenta folia nondum in nervos divulsa, albicantia; & canaliculi concavi, striati, nonnunquam reperiuntur: pluresque ex eadem radice capillacei fasciculi enati subinde conspiciuntur.

Nardus Indica in Java magna quantitate crescit; & apud Javanos frequentior est illius usus in culina, ad piscium & carniū condimenta.

Dioscorides de tribus Nardi indicæ speciebus mentionem facit, Indica nempe genuina, Syria, & Gangitide. Hodie vero duæ tantum species in officinis occurrunt, quæ nonnisi comatum longitudine & colore differunt. Longior enim Spica magis rufescit; sed odore, sicut & viribus pares sunt.

Eligenda recens, levis, longam comam habens, aliquantulum redolens Cyperum, sapore amaro.

Planta dicitur Gramen Cyperoides, aromaticum, Indicum *Breyii* 2. *Prodrom.* Hæc Genus descriptione caret. Rajus eam caules emittere summa parte spicis aut paniculis onustos ad modum graminum, aut iis affinium, tamquam verisimile pronuntiat.

Ex sapore & odore conjicere licet Nardi indicæ vires a sale volatili oleoso pendere, multo sale fixo & terra implicito.

Alexiteria est, cephalica, stomachica & nephritica: unde morbis malignis convenit.

Ga.

Catharrus, seu humores e capite in pectus, stomachumve procumbentes cohibet, ventriculum debilem roborat, & ciborum concoctionem juvat intus sumpta & exterius admota, omnesque frigidos affectus concoquit, menses & urinas promovet, ad hepatis, lienis & mesenterii obstructions resolvendas confert. Cl. Galenus Marcum Imperatorem ventriculi imbecillitate, & difficili ciborum concoctione laborantem, Nardino unguento lana imposito & ori ventriculi admoto curavit. Nardus Indica exsiccata, inquit Bonitius, aceto infunditur apud Indos, & addito Saccharo adversus hepatis, lienis & frequentissimas mesenterii obstructions adhibetur; necnon etiam adversus venenatorum serpentum, scolopendrarum, scorpionum & similibus morsus, vulnere imposita aut intus sumpta. In hæmorrhagia narium Riverius præstantissimum & frequenti usu comprobatum remedium Spicam Nardi in tenuissimum pulverem redactam cum jusculo, aqua Plantaginis, aut alio liquore exhibitam. Dosis a ℥ss. ad ℥ij. in substantia, & ad ℥ss. in infusione.

Veteres ex ea parabant collyria & unguenta pretiosa. Unguentum Nardinum ex Dioscoride conficiebatur ex Junco Odorato, Costo, Amomo, Nardo, Myrrha, & Balsamo, & oleo Balanino aut Omphacino: his folium Malabathrum nonnunquam adiciebatur.

Nardus Indica usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere Diarrhodon, Theriaca, Mithridatio, Philonio magno, Benedicte laxativa, Hiera picra Galeni, Hiera Diacolocynthidos, Trochiscis de Camphora, Trochiscis Hedichroi, Pilulis foetidis, Symploce Cichorio composito, Oleo Nardino, Oleo Scorpionum *Matthioli*, Unguento Martiato.

Nardus Celtica; Spica Celtica; Spica Gallica; Spica Romana, *Offic. Νάρδος καλλιμήνη & ἀλλήνηνη*, *Dioscoridis*: *Saliunca*, *Plinii*; Alnardim Alsimbel Alkeliti aut Alkelt, Alsimbel alrumi *Arabum*. Radix est fibrosa, capillaris, rufescens, cum foliis, seu squamis parvis, ex viridi flavescentibus, sapore acri, amaricante, aromatico, odore fragran- te, graviusculo.

Ad usum eligi debet, recens, jucunde odorata, numerosis radiculis donata, non fragilis, plena.

A Dioscoridis sæculo ad hanc usque ætatem celebrata fuit. Celtica dicitur, quod in Gallia olim Celtica dictæ montibus colligeretur. Hodie quoque reperitur in Alpibus Germaniam ab Italia separantibus, Liguriæque montibus ac Genuensibus.

Planta dicitur Valeriana Celtica, *Inst. R. H.* Nardus Celtica Dioscoridis, *C. B. P.* Nardus Alpina *Clusii*. Hujus radix longe, lateque serpit, summa tellure sese intermuscum infundendo: oblongi, procumbentesque humi ramuli tenues, plurimis veluti foliolis aut siccis squammis circumsepti, subinde fuscas & nonnihil capillatas fibras agunt: superna parte in unicum aut binā, ternave extuberant capitula, aliquot longis secundum caput angustis, deinde in latitudinem paulatim se laxantibus foliis satisque crassis & succulentis plena; colore, dum primum emergunt, viridi, deinde sub Autumni initium aut Æstatis finem flavescente, gustu amariusculo. Palmaris aut dodrantalis nonnunquam etiam major inter hæc emergit cauleculus satis firmus, geniculatus, bina ad singulos nodos habens inter se opposita exigua foliola, cui circa summum ex singulis nascuntur pediculi exigui, binos aut ternos sfoculos coloris pallidi sustinentes, monopetalos, infundibuliformes, multifidos, quorum singuli calyci insident, qui deinde abit in semen exiguum, oblongum, & pappis instructum.

Tota planta aromatica est, & radicum Valerianæ sylvestris odorem æmulator. Auctore Clusio, in summo Stiriacarum Alpium, mense Augusto floret, sub ipsis fere nivibus. Folia deinde promit, cum flores diffuere incipiunt. Legitur autem ab incolis sub Augusti finem & Septembris initium, cum folia flavescere incipiunt; tunc enim summam habet odoris gratiam, qua caret, cum folia primum promit, & adhuc viridis est.

Nardus Celtica virium earundem est cum Spica Indica. Majore tamen cum utilitate in urina cienda, ventriculo roborando, & flatibus discutiendis adhiberi dicitur. Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, in Emplastro de Meliloto, & in quibusdam aliis unguentis calefacientibus, & lotionibus cephalicis.

Nardus Montana, *Offic.* Ο' πέρν' Νάρδος, *Dioscoridis*: *Alnardin Gebali*, *Arabum*. Radix est oblonga, subrotunda seu turbinata, minimi digiti crassitie, cujus caput capillamentis fuscis vel cineraceis & rigidiusculis donatur, cum cauliculo rubente, odore ad Nardum accedente, sapore acri, aromatico.

Adeo mendosa est Dioscoridis narratio de Nardo montana, ut difficile admodum sit discernere utrum vera *Nardus montana* Dioscoridis nobis nota sit, an adhuc ignota.

Radices aliquot plantarum sub Nardi montani nomine nobis afferuntur.

Prima dicitur *Valeriana maxima*, *Pyrenaica*, *Cacalia folio* *D. Fagon, J. R. H. Nardus montana altera Leonis, Hist. Lugdun.* Hujus plantæ radix crassa est, longa, tuberosa, capillata, perennis, odore Nardi Indicæ, sed vehementiore, sapore amaro. Ex hac radice caulis affurgit tricubitalis, & altior, teres, levis, concavus, nodosus, rubens, unciam crassus, cui folia adnascuntur bina, ex adverso posita, levia, crenata, *Cacalia* foliis familia, palmaria, & pediculis longis innixa. In summo caule flores nascuntur purpurascens, & semina *Valerianæ* floribus & seminibus similia.

Secunda dicitur *Valeriana Alpina minor*, *C. B. P. Nardus montana*, radice olivari, *C. B. P. Nardus montana*, radice oblonga, *C. B. P. Nardus montana* longius radicata, *Cammar.* Tuberosam habet radicem, modo longiorem, modo brevior, quæ quotannis adnatis aliis se propagat, multisque tenuioribus fibris infima parte & summo capite prædita est. Ex ea stolones oriuntur foliis ex atroviresentibus superne & splendentibus, nec in ambitu ferratis infima parte onusti, deinde aliis in lacinias dissectis, uti ferme *Valerianæ* majoris folia, sed minora; & quo stolones magis adolefcunt, eo magis dissecta sunt, ex adverso semper posita. In summo caulis fastigio confertim nascuntur flores *Valerianæ sylvestris* floribus non dissimile, odorati, minus tamen quam radix, quæ sylvestris *Valerianæ* odorem valde refert.

Nardus montana viribus cum *Celtica* convenit: quidam tamen imbecilliores existimant. Rarius in officinis usurpatur.

ARTICULUS VIGESIMUS-OCTAVUS

De Ninzin & Gins eng.

Ninzin & Gins-eng radices plantarum non specie modo, sed & genere distinctarum, pro una & eadem plerumque assumuntur. Cum enim facie & virtutibus inter se non parum convenient, & longinquis regionibus nobis advehantur, rarissime adhibeantur a Medicis Europæis, & præterea Gins-eng multo majoris consuetudinis quam Ninzin, non mirum quamplurimos in hunc errorem impegisse. Verum ut omnis deinceps tollatur confusione locus, utriusque descriptionem ex probatissimis & autopsiis auctoribus depromptam si hic subnecteremus, operæ pretium fore duximus.

Ninzin Offic. *Sju sijn, vulgo*, *Nissi*, *Nindsin* & *Dsin dsom*, *Sinice* *Som*, *Tartarice* *Soafai*: *Sisaram montanum* *Coræense*, radice non tuberosa, *Kemp. fer. Ament. exor. fascic. v. pag. 818.* Sii species *Linnei Gen. plant. 219.* Forte, *Sium* folio infimo cordato, caulinis ternatis, omnibus crenatis. *Gronov. Flor. part. 1. pag. 31.* Planta hæc recens nata, inquit *Kempeferus*, radiculam exhibet unicam, simplicem, *Pastinacæ* similem, triunciale, auricularis digiti crassitie, fibris paucis capillatam, carnosam, albidam, ambientibus rimulis subtilissimis interceptam, inferne nonnunquam in duo crura divisam; unde nomen ei datum *Nindsin*, idest, homini similis. Odorem præbet *Pastinacæ* luteæ, saporem *Sisari* nostratis, minori tamen & graciliori cum dulcedine, quam ipsa exigua quædam ac fere imaginaria amaritudo temperat. Paulo provectior planta & in pedalem vergens altitudinem, in solo Japonico fota, radicem sibi unam atque alteram adsociat, priori æqualem; quas ad vigorem producta, ramosior videlicet & florifera, pinguioribus ac fere palmares inordinato situ exhibet, multis simul circa radicem capita luxuriantibus diversæ magnitudinis gemmis atque tuberculis, his in radículas, illis in novos caules sive plantarum abituris. Caulem acquirit sesquicubitalem, auriculari digito tenuiorem, inæqualiter tere-

tem

tem ac striatum, geniculis arundinaceis protuberantibus, & in circulum punctatis, per fescuncialia spatia interceptum ac ramosum, ramulis utrumque alternatim ex geniculorum loco nascentibus, ima parte plenum, processu furculisque cavis & magis angulosis. Pediculis genicula amplexantibus, ad mediam longitudinem profundo sulco cavatis, fescuncialibus, tenuiter striatis, insunt folia diversæ, pro plantæ statu, figuræ & magnitudinis: in nascente enim folia sunt singula, rotunda, languide dentata, uncialia, basi cordata; in succrescente & caule circiter pedali, majora sunt, Sii & Sisari foliis similima, ex quinque lobis pinnata, lobis sive pinnis ex ovato acuminatis, fescuncialibus, denticulo acuto dense ferratis, tenuibus, late virentibus, præter nervum insignem medium & ab eo decurrentes laterales denso venularum complexu reticulatis: denique in planta perfecta ac ramosiore caule tribolata sunt, pinnis successive minoribus, & in vaguis humani magnitudinem deficientibus. Umbellæ in quas furculi desinunt, ex basi foliolis angustis, brevibus laciniatæ, radiolos extendunt tenues, unciales, in petiolos tenuissimos perbreves, singulis flosculis donatos, divulsos. Flos albus est & pentapetalus, petalis cordatis, & ad seminis Coriandri ambitum in planum radiantibus, flaminibus ex interstitio petalorum surrectis, candido apice capitis, brevibus, deciduis; stylo pumilo bifurco, vix conspicuo. Florem excipit semen geminum, nudum, Aniso simile, per maturitatem obscure rufens & striatum; quod excussum in duo dehiscit, uno latere compresso, saporem radicis obtinens cum segni caliditate. Inter ramulorum axillas nascuntur gemmæ, una vel plures, turbinatæ, Pisi magnitudinis, herbacæ, quadantenus verrucosæ, carnosæ, saporis vapidi dulciduli; quæ, cum plantantur, vel in terram sponte decidunt, seminis lege plantam producant sui generis.

(a) Ob prolychrestam radicem, omnium Orientis, si Theam excipias, celebratissimæ planta est; quæ ex Corea Japoniæ illata, in hortis urbis *Meaco* colitur, & magis quam in ipsa patria, luxuriat, sed virtutum fere exors: unde tantum lege est, ne exoticæ a seplasiatis supponantur. In Katayæ (Provinciæ Siamfai) Coreæque montibus rigidiori Jove nata, vitæ est longioris, radice restibili, & foliis Autumno deciduis; sub Japonico citius effusa in caules semina ferentes, ut plurimum, annua emoritur.

Facultates radicem a Japonensibus & Sinensibus recitantur variæ, ex quibus palmarum sunt, quod roborent, pinguefaciant, renibus conducant, adeoque & pulmonibus, ex eorundem viscerum, quod docent, consensu. In pulverem redactæ, paucis medicamentis, nullis omnino cordialibus non admiscuntur.

Collectio radicis fit ineunte bruma; qua appatente, in *Siamfai* aditus omnes excubiæ occupant, quæ fures a collectione arceant. Ad usum ut fiant idoneæ, præparatione opus habent, quæ hæc est. Recens effossæ, triduum macerantur in aqua dulci, vel melius in aqua costæ Oryzæ secundaria frigida; maceratæ in ahenâ operculata suspenduntur in vapore super igne: tum exsiccatæ ab ima parte usque ad medium, duram, rufam, resistensam, ac quasi translucidam acquirunt faciem, quæ ipsa bonitatis nota est: fibras majores eodem modo præparant. Dosis est Ziß. vel pro re nata major.

Gins-eng, seu Pe-tsi, *Sinenfium*: Gins-eng, *Offic.* (b) Aureliana Canadensis; Sinensibus, Gins-eng; Iroquæis, Carent eguen, R. P. *Lafite au, Mem. sur le Gias-eng*: Araliastrium Quinquæfolii folio majus, Ninzin vocatum D. Sarasin. *Vaisc. serm. p. 43. n. 1.* Gins-feng, *des Lettres edificantes & curieuses, tom. X. p. 172.*

Hujusce plantæ radix pollicem unum aut alterum longa, digiti minimi plus, minusve crassitie, leviter rugosa, nitida, & quasi translucida, ut plurimum bifida, aliquando multifida, inferne fibris tenuibus prædita, extus rufescens, intus flavescens, sapore subacri, subamaricante, & aromatico, odore aromatico non ingrato, cujus in summo reperi-

(a) Hæc magis radici Gins-eng, quam Ninzin congruere, mihi videntur.

(b) Hanc unam, eandemque plantam esse cum Gin-feng, probant iidem altitudinis gradus, æquale solum, non impar montium positio, similis nemorum aspectus, inspectio foliorum, pediculorum florum, & fructuum, utriusque, & tandem ipsorum Sinenfium testimonium, qui, visa planta Canadensi Cantonem asportata, eam genuinum Gin-feng esse, subito agnovere.

reperitur series nodorum juxta se invicem secundum varios inflexus positorum, & ab emarcidis annorum præcedentium caulibus efformatorum, quorum ope ætas plantæ calculo dijudicari potest. Ex radice surgit singulis annis caulis simplex, unum pedem altus, glaber, ex rubro nigricans: ex cujus apice emergunt tres quatuorve petioli ad mediam longitudinem profundo sulco cavati, radiatim, & horizontaliter quasi in umbellam dispositi, quinque foliis terminati inæqualibus, inæqualiter petiolatis, & connatis, tenuibus, oblongis, ex ovato acuminatis, denticulo acuto dense serratis, ex nervo insigniore medio, & ex eo decurrentibus lateralibus, denso venarum complexu reticulatis. Caulis summo ex medio petiolorum exortu, insidet pedunculus simplex, & nudus, quinque vel sex uncias longus, definens in umbellam corymbosam involucre minimo suffultam; e cujus centro plurimi nascuntur pedunculi tenues, unciam circiter longi, singuli singulos flores gerentes, perianthio minimo, quinque dentato & germine insidente donatos, petalis etiam quinque, ovato acutis, fessilibus, reflexis; quinque staminibus subulatis, longitudine corollæ, antheras subrotundas gerentibus: stylo simplici brevissimo ut plurimum bifido, aliquando trifido & quadrifido, toridem stigmata gerente, embryoni insidente subrotundo, qui maturescendo abit in baccam subrotundam profunde striatam, coronatam, in tot loculamenta quot stigmata divisam, seminibus sexa solitariis, compressis, reniformibus.

Crescit apud Sinas & in Tartaria inter 39. & 47. borealis gradum, in sylvis umbrosis. Optima crescit in regione *Leaug-tong*, Chan tang. *T'u tsang feng*, Tartaria, &c. Quæ in Corea nascitur (nempe Ninzin) crassior est, mollis, cava, multoque inferior: crescit quoque in Canada inter 47. gradum, in sylvis altis & rarioribus.

Sinæ & Tartari eam magno apparatu & labore colligunt, ineunte Vere, & declinante Autumno: mandant attente radices cultro, e Bambou confecto, radunt leviter, has enim ferro tractare religiose evitant: fibras illas lavant in decocto seminis Millii, (*Oryzæ*, juxta Kämpferum) & eas accurate exsiccant supra fumum ejusdem seminis in aqua cocti, ut de flavo ejus participant colore; & ne carie, humiditateve afficiantur, eas perfecte ficcas, afflante Aquilone, in vasis æneis lixivio elutis & caute clausis ex iis nascentes amputant, recondunt. De minimis radicibus residuis conficiunt extractum; folia autem tanquam The pro usu conservant.

Tantum est hujus radicis pretium apud Sineses, ut unica libra tribus argenti libris veneat: unde a multis adulterari solet; & exoticæ, (nempe radices Ninzin) ei a seplasiariis non raro supponuntur. Eligenda est recens, odorata, non cariola.

Plures & quidem singulares huic radici virtutes adscribuntur. Summa quasi panacea apud Asiaticos habetur, & ad illam Sineses omnibus in ægritudinibus tanquam ad sacram anchoram confugiunt. „ In diarrhæis, inquit unus ex *Sinenfisibus*, (a) dysenteriei, „ ventriculi & intestinorum debilitate aut depravatione, sicuti in syncope, lypothymia „ paralyti, stuporibus & convulsionibus, prodest: mirum in modum refocillat nimia vere exhaustos; hominibus a morbis vel acutioribus vel chronicis enervatis, nullum „ huic æquiparandum medicamentum: ubi post eruptionem fractis jam viribus, subsidunt „ variolæ, felici cum successu in larga dosi propinatur: tandem repetitis vicibus, vires „ admodum debilitatas reficit & mirifice restaurat, perspirationem auget, blando calore „ senu corpora perfundit, medullam in ossibus & totam artuum compagem vegetat & „ confirmat; quin imo, in agone jam constitutis tale robur restituit, ut retardata morte, tempus & occasio eis supersit ad alia assumenda medicamenta, sæpeque pristinam „ sanitatem recuperandam. Hæc sane mira, modo vera.

„ Attamen, pergit idem auctor, glosis atque oinopotis parum proficua. In febribus „ malignis & epidemicis, summa cautione, & tantum remittente febre, usurpanda, in „ phlogisticis, hæcticis, atque suppurantibus, tanquam cane pejus & angue fugienda. In „ hæmorrhagiis parce, nec nisi prius cognita causa; in affectibus strumosis, scorbuticis „ atque venereis, incassum, etsi innoxie, tentabitur. At languidis aut caducis vires „ addet

„ addet aut recreabit, diuturnis animi mœroribus, & febribus heſti cis maceratis & ex
 „ haustiſt opem feret jucundam, tutamque, prudenter adhibendo, a ℥i. ad ℥℥. aqua
 „ calida, horæ ſpatio, inſuſam; vel in pulvere, vel in extracto, vel, ſi mavis, aliis
 „ remediis admixtam, a gr. x. ad lx. & certis in caſibus ultra, prout neceſſitas re-
 „ quirat.

Commendatur a Medicis Batavis in convulſione, lipothymia, ſyncope, & vertigini-
 bus ab inanitione, in virium imbecillitate, & ad memoriam confortandam. Doſis a ℥i.
 ad ℥ij. in inſuſione; in ſubſtantia vero, a ℥i. ad ℥ij. Cavendum autem eſt a nimio
 ejus uſu, ſanguinem enim accendit; quare junioribus & calidæ conſtitutionis hominibus
 interdicitur.

Qui plura cupierit, conſulat opuſculum R. P. Laſſeau, & Quæſtionem Medicam D.
 Jac. Franc. Vandermonde, D. M. Pariſ. qui ipſe apud Sinas vixit, die 9. menſis Fe-
 bruarii an. 1736. in Scholis Medicorum Pariſienſium diſcuſſam, unde plurima excer-
 piſimus.

ARTICULUS VIGESIMUS. NONUS

De Pyrethro.

Duplex radix ſub Pyrethri nomine in Officinis reperitur; una digitum longa & craſ-
 ſa, foris ex ſubruſo colore nigricans, intus alba, fibris nonnullis donata, ſapore
 acerrimo & urente, ſine odore; quæ exſiccata nobis ex Tunnetenſi regno aſſertur. Al-
 tera quæ tenuior eſt, & minus acris.

Prima radix eſt plantæ quæ Chamæmelum ſpecioſo flore, radice longa ſervida, D.
Shavv. Catal. n. 138. p. 39. Pyrethrum vulgo & veteribus Arabibus, *Guntuff. Ejusd.*
Bupththalmum Creticum, Cotulæ facie, flore luteo & albo, *Breyn. Cent. 1. p. 150.*
T. 75. Bupththalmum caulibus ſimpliciſſimis, uniſloris, foliis pinnato multifidis, *Lin. H.*
Cl. p. 414. vulgo, *Pyrethre, ou Racine ſalivaire.*

„ Hæc planta Chamæmelo perſimilis, albam poſſidet radicem, denſis fibris ſe in ter-
 „ ram figentibus, tenuibus, & aliquantulum tortuoſis; initio nullius maniſeſti ſaporis,
 „ ſed diutius in ore dentibus preſſa ſatis acrem, ſerme ut Pyrethri, linguæ relinquens.
 „ Ex illa denſa in orbem circa terram folia erumpunt, leniter hirsuta, magnitudine,
 „ diviſura, & forma Pyrethri Bellidis flore, C. B. plane reſpondentia. Inter quæ cau-
 „ lis pene cubitalis, nonnunquam dumtaxat pedalis, rotundus, mollis, cum tempore
 „ durior, coloris viridis, vel ex viridi albicantis propter hirsutiem, ſurgit; foliis mino-
 „ ribus, Chamæmeli magis convenientibus, ſed craſſioribus, in lobulos latiores diviſis;
 „ ex quorum ſinu alæ, ut plurimum, longitudine caulem ſuperantes, in tali abundan-
 „ tia, præſertim ſtatim circa radicem, prodeunt, ut denſa & orbiculata plantæ effigies
 „ ſubinde videatur, ob alarum multitudinem oblique & reſupine ſe propagantium. Flo-
 „ res, quibus ſubest ſquammofum capitulum, ſquammulis viridibus, lanuginofis, triplici ſerie
 „ contextum, Bupththalmi Alpini floribus non parum aſſimilantur; niſi quod illorum pet-
 „ тала, tredecim plerumque numero, majorem in medio pauliſper quaſi exſculptum ſive
 „ concavum, ex plurimis flavis tubulis condensatum orbem circumambientia, breviora,
 „ latiora, lineis ſeu plicis ſtriata, & dilutiore flavedine ſint imbuta, in primis cum ad
 „ ſenium vergunt, & parte inferiore, ubi pene tantum ſulphurea conſpiciuntur. Primus
 „ horum ſlorum in medio plantæ ſupra caulem menſe Junio exit, deinde alii in alarum
 „ majorum cacuminibus, & tandem reliqui in ramulis lateralibus, veluti ſuccedanei ita
 „ ſe excipiunt, ut hæc planta totam non modo calidam Eſtatem, atque Autumnum
 „ fertilem, floribus condecoret; ſed triſte ſenium etiam ſubinde anni genialiter coronet,
 „ meſſemque ſemper uberrimam late compreſſorum ſeminum ſature purpureorum, inter
 „ ſquammulas ténues, membranaceas, & latas, ejuſdem plane coloris nitentes, firmiter
 „ & ſolide jacentium, proferens: quæ tandem ſicuti etiam ſquammulæ ipſæ, regiæ ſuæ
 „ ſplendorem purpuræ cum illeſido colore ſpadiceo triſti commutant; & in generis ſui
 „ conſer-

„conservationem apud nos quotannis sunt ferenda. *Brey.* Flos variat semisfoculis radiis, albis superne, subtus purpureis.

„Hujus radicis magna quantitas, inquit *Shavvius*, Constantinopolim & Cairum transportatur; & Saccharo condita, in doloribus pectoris & dentium comeditur. Floris radius amplius est, subtus purpureus; discus magnus, luteus, ad seminum maturitatem protuberans, squammis rigidis stipatus.

Altera radix est plantæ, quæ dicitur *Leucanthemum Canariense*, foliis *Chrysanthemi*, *Pyrethri* sapore, *Inst. R. H.* 493. *Chrysanthemum* fruticosum, foliis linearibus, dentato trifidis, *Lin. H. Cl.* 417. *Chamæmelum Canariense* ceratophyllum fruticosius, glauco folio crassiore, sapore fervido, Magala ab incolis nominatum, *Mor. Hist. Oxon. part. 3. p. 35.* Radice est alba, lignosa vulgari minus crassa, minus carnosa, nec tantum fervorem possidente. Stipites emittit lignosos, pollicem crassos; cortice albo tectos, cubitales & altiores, in varios ramusculos distributos, foliis *Chamæmeli* inordinatim vestitos, aut in latiores, crassiores, carnosiores, rigidiores, & obtusiores laciniæ, magisque cornu Cervi in modum extensas, ex cæruleo, viridi, glaucove colore tinctas, divisis. Postremis ramulis cauliculi eriguntur nudi, in quorum fastigiis flores e capitulis rotundis, squammosis, duris, profluentes, eos *Chamæmeli* æmulantes, petalis albis umbonem luteum cingentibus, radiati, conflati sunt. *Mor.* Semina omnia plana, margine in utroque latere acuto. *Lin.*

Pyrethrum, ob acredinem suam vehementem & ductus salivales aperientem, salivam copiose educit; hinc in odontalgia ab obstructionibus & catharris specificum est. Ob eandem acredinem nervos vellicantem, eorumque obstructions solventem, in morbis soporosis & linguæ paralyti efficacissimum est, ore detentum & masticatum.

℥. Rad. *Pyrethri* q. v. Maceretur per noctem in Aceto, & mane masticetur.

℥. Rad. *Pyrethri*, *Zingiber. ana* ℥i. *Piper. nigri* ℥ss. Pulverizata indantur nodulo, qui dentibus conteratur; vel cum cera subigantur, in morsellos *Nucis Avellanæ* magnitudine, dentibus conterendos.

Raro ad usum internum præscribitur, nisi in enematibus, in affectibus soporosis.

℥. Rad. *Pyrethri* ℥j. Coque in decocti communis clysteris ℔j. Colaturæ adde salis gemmæ ℥ss. Fiat enema in apoplexia & soporosis affectibus.

Usurpatur in *Philonio Romano*, & in Pulvere sternutatorio, *Charas.*

ARTICULUS TRIGESIMUS

De Rhabarbaro, & Rhapontico.

Botanici nonnulli *Rhabarbarum nostrum* cum *Rhapontico veterum Græcorum* confundunt. Revera tamen radices & plantæ diversæ sunt. Ex *Dioscoridis* enim verbis manifestum est *Rha seu Rheum* diversum esse a *Rhabarbaro*, quo nunc utimur: nostrum enim odorem est, nec injucundum, neque in ore mucilaginosum deprehenditur, nasciturque apud *Sinas*. *Dioscoridis* autem descriptio convenit cum *Rhapontico* *Prosp. Alpini*, quod vulgo colitur in hortis *Europæ*, nasciturque in *Thracia* & multis *Scythiæ* locis.

Itaque *Rhabarbarum Officinarum*; *Rhabarbarum verum*, seu *Sinense*, radix est, quæ nobis affertur in frusta, vel tubera crassiora, inæqualia, uncias quatuor, quinque, vel sex longa, tres vel quatuor crassa, leviter ponderosa, foris lutea vel subfusca, intus ex croceo & flavo variegata ad *Nucis Myristicæ* similitudinem, nonnihil fungosa, sapore subacri, amaricante, & nonnihil adstringente, odore aromatico, sed nonnihil gravi. Apud *Sinas* nascitur.

Eligendum est recens, non cariosum, non putridum aut nigrum, quod aquam croceo colore tingat, nihilque lentoris aut glutinosi linguæ offerat.

Cujusnam generis plantæ species sit *Rhabarbarum Sinense*, seu *Rhabarbarum verum*, *Æve Rheum*, *Off.* non ita facile est decernere. Nullam enim hætenus illius accuratam historiam.

historiam, nec genuinam iconem ab ullo Botanico autopta datam fuisse, comperimus. Muntingius quidem, in sua Herbari Britannicæ historia, Rhabarbari descriptionem & iconem ex Matthiolo desumptam, nomine *Rhabarbari lanuginosi, sive Lapathi Chinesis longifolii*, edidit; sed nec ipse plantam viderat, nec Matthiolus a quo descriptionem & iconem mutuatus erat. Quam enim hic illius historiam addidit, ea nulli plantæ hæcenus notæ convenit; neque cum iis quæ de Rheo comperta sunt, concordat. Unde verisimillimum apparet, illum ex relatis sibi a mercatoribus & seplasiariis, qui hanc radicem ex Sinenfi regno asportabant, plantæ descriptionem & iconem effinxisse.

Dolendum sane est neminem hæcenus ex tanto Europæorum numero, qui Chinam quotannis appellunt, repertum fuisse, qui utilitati publicæ consulens, tam quotidiani usus in Medicina, tantique proventus plantam perfectius cognoscere, & quæ ipse certa comperisset, contrariis suis communicare tentarit. Interim si quis in re adeo intricata conjecturæ locus sit, donec alius certiora & exploratoria edoctus, ea in medium protulerit; quæ probabiliora mihi visa sunt, aperiam.

„Rhabarbarum in universa Sina nasci refert R. P. Michael Boym e Soc. Jesu, ibi-
 „que vocari Tayhaum, quod significat summo fluvium, in Provinciis tamen, *Su-Civen*,
 „*Xensy*, atque *Socieu*, civitate ad muros Sinarum proxima uberius provenire: terram
 „in qua gignitur, rubram esse, & lutosam, ob fontes & pluvias: Sinenfes hanc radi-
 „cem effossam in frusta dividere, quæ primo in oblongis reponunt mensis, & quali-
 „bet die tribus aut quatuor vicibus revolvunt, ut per hanc industriam succus incor-
 „poretur frustis, & coctipatus maneat. Experientia enim docuit, si quis statim illa
 „frusta ad siccandum appenderet, noctuosum, quo scateret radix, humorem mox evapo-
 „rari, radicem levissimam remanere, adeoque omnem virtutem deperdere: tum ve-
 „ro quatuor dierum spatio, concreto humore transactis per frusta illa funiculis, appen-
 „sa vento exponere, loco tamen umbroso, ne radiis solaribus contingantur: effodiendo
 „Rhabarbaro tempus hybernium esse optimum, antequam viridia folia incipiant pullula-
 „re; quod scilicet eo tempore succus & virtus unita sit & collecta. Quod si vero æ-
 „state effodiatur, aut illo tempore, quo viridia folia producit, uti necdum hoc tempore
 „maturuit, flavoque illo succo & rubris venis caret, porosaque ac levissima est; ita ad
 „perfectiorem Rhabarbari Hyeme effossi minime pertingere. *Flora Sinenfis Viennæ Au-*
 „*strivæ edita anno 1656.*

Rhabarbarum olim ex China per Tartariam Ormuz & Alepum deferebatur, inde Alexandriam, & tandem Venetias.

Lusitanii ex urbe Canton, Sinae portu ac emporio, navibus in Indiam advehebant. Per Tartariam quoque Alexandriam Egypti asportabatur: nunc vero ex India Orientali & Moscovia nobis adfertur. Crescit copiose in ea Chinæ parte, quæ Tartariæ vicina est, & forte etiam in ipsamet Tartaria; an vero in Moscovia quoque nascatur, hæcenus compertum non est. Verisimillimum est Moscovitas illud e Tartaria vel e China ad nos transvehere.

Missæ est nuper ex Russia, ad DD. de Jussieu, in Horto Regio Parisiensi Botanice Professores dignissimos, planta, *Rhabarbarum folio oblongo, crispo, undulato, flabellis sparsis*, nuncupata; quæ eadem pro vero Rhabarbaro Sinenfi ex eadem regione missa quoque fuerat D. Rand Horti Chelseani in Anglia Præfecto, sub nomine *Lapathi Bardane folio undulato, glabro*, quam veram Rhabarbari speciem esse ex illius fructificatione dubitare non licet. Illam autem esse quoque legitimum Rhabarbarum Sinen- se, præterquamquod ut talis missa est, dubitare vetant convenientia seminum hujusce plantæ cum veri Rhabarbari seminibus e Sina missis a D. Vandermonde Doctore Medico Parisiensi, radicum forma, facies eadem, idem color, odor, & sapor. Colitur hodiernum in Horto Regio Parisiensi, ubi late viret, flores & hyemes perfert etiam frigidissimas.

Radice est longæva, crassa, ferme rotunda, in terram cubitum circiter & ultra recta descendente, in plures surculos crassiores, & hi in alios minores, divisa, colore foris obs-
 scuro rufescente. Cortici exteriori leviter in atrolas discisso pulpa subest, sen substantia
 radicis.

radicis, punctis e luteocroceis veluti in Nuce Myristica distincta, cuius centrum colore est vividiori croceo, odore ad Rhabarbarum Sinense, in primis circa radicis collum maxime accedente. Recens dentibus trita, linguam & palatum sapore viscoso cum quadam amaritie tandem leviter adstringente & gummoso afficit.

Ex summa radice in orbem nascuntur folia plura, in terram alia super alia sese diffundentia, amplissima, integerrima, viridia, aliquatenus cordato-sagittata, basi auriculata, longis & carnosissimis infidentia petiolis, compressis, inferius convexis, superius planis, qui ad foliorum basim in quinque costas dividuntur, carnosas quoque, inferne protuberantes, fere quadrilateras, media juxta longitudinem, lateralibus oblique decurrentibus, & in alias quamplures ad marginem usque profunde undulatum sese devaricantibus, apice obtuso & levissime emarginato. In medio foliorum exsurgit caulis angularis compressus, striatus, cubitum circiter altus, paulo supra medium ornatus spathis quibusdam vagis, partialibus, ipsi circuminfidentibus, inæqualiter distantibus ad summum usque apicem.

Flores ex spathis veluti ex involucrio egressi, in racemos expanduntur exiguos, singuli proprio pedunculo tenui & brevi, coloris candidi, Rhabarbari nostratis floribus prorsus similes, at medio minores. Corolla monopetala est absque perianthio, basi angustata, impervia, campaniformis, limbo sexfida, laciniis obtusis, alternis minoribus; cui inferuntur filamenta novem capillaria, ejusdem longitudinis, autheras didymas, oblongas, obrutas, sustinentia. Germine donatur brevi, triquetro, stylis vix ullis, stigmatis tribus, reflexis, plumosis; pericarpio nullo; semine unico, triquetro, acuto, marginibus membranosis auctis.

Ineunte Vere, germinat, Junio floret, Julio & Augusto semina maturescunt in his regionibus.

Rhabarbarum multo sulphure donatur, & sale fixo, cum exigua quantitate salis acidi & magna terræ copia conjunctis. Ex his principiis inter se commixtis compositum exsurgit gummosum, ex quo gummi & terra facile separantur, nec parva copia; siquidem ex Rhabarbari ℥ij. aquæ communis ope extracti gummosi ℥i. cum granis xij. elicitur. Perparum vero resinæ in hac radice deprehenditur, & quidem multo sale alcali dilutæ; ita ut ope spiritus vini, ex Rhabarbari ℥ij. vix ℥iij. extracti salino resinosi obtineantur. Hocce extractum, ob salis copiam, aqua communi facile dissolvitur; & eandem ob causam Rhabarbari tinctura per spiritum vini facta, in aquam injecta non lactescit, ut ceteræ tincturæ resinosæ.

Duplex in Rhabarbaro facultas ab omnibus Medicis agnoscitur, humores potissimum biliosos evacuandi, & partes, ventriculum nempe, & intestina, blanda adstrictione roborandi. Velut eximium cholagogum habetur: hepatis obstructions resolvit; unde a nonnullis anima, vita, & Theriaca hepatis vocatur. In ictero, in diarrhæis, & in gonorrhæis, aut albis uteri profluviiis utiliter exhibetur. Vi quoque vermes necandi pollet. Modo ut cholagogum, modo ut alterans usurpatur: sed quocumque modo sumatur, medicamentum est præstantissimum, quod infantibus, adultis, senibus, puerperis, prægnantibusque tuto præscribi posse asserunt.

Verumtamen Rhabarbarum, licet tot encomiis prædicatum, non prorsus innocuum existimandum est. Alvum enim exsiccatum relinquit, renes, vesicam, & cerebrum perit. Minus ergo convenit hocce medicamentum ubi præservida sunt viscera, ubi ardentior factus est sanguis, & febrilis calor inæstuat. Icterus juvat, qui pendet a bile spissa & lenta, quæ poris biliaris inhæret, & a sanguine separari nequit: si vero a bile oriatur nimis evecta, volatili, & æstuante, quæ per totum corporis habitum diffundatur, tunc minus prodesse compertum est. Fallopius Rhabarbaro exprobat quod renura & vesicæ affectibus noceat; his enim in partibus ardorem accendit. Simon Paulli diuturniorem & frequentiore Rhabarbari usum vertiginem induxisse observat. Unde concludendum est, Rhabarbarum etiam cautione indigere.

Præscribitur substantia masticata & deglutita ante passum, ad ciborum concoctionem juvandam, ad ventriculi & intestinorum tonum roborandum, in obstructionibus hepatis, lienis,

lienis, & mesenterii: vel infusum Rhabarbari in chachexiis infantium, & ad vermes necandos, verminosamque suburram subducendam. In substantia exhibetur a ℥ss. ad ℥j. & in infusione ad ℥ij. Quidam hujusce medicamenti vim purgatricem minuire, adstringentem vero intendere aut augere contendunt, Rhabarbarum leviter torrefaciendo; sed inutilis est hæc correctio seu præparatio: non enim desunt adstringentia medicamenta, quæ cum Rhabarbaro consociari possunt, vel præmissa purgatione ex Rhabarbaro petita, exhiberi.

Extractum Rhabarbari parari solet in officinis hac ratione.

℥j. Rhei contusi & tenuiter incisi ℔j. Huic affunde aquæ Cichorii ℔iv. Macerentur secundum artem blando ignis calore, per horas duodecim. Infusio coletur per linteum. Massæ superstiti affunde spir. vini ℔j. Macerentur denuo per sex horas. Tinctura per inclinationem separetur, & cum præcedenti infusione misceatur. Evaporetur humiditas ad extracti consistentiam, cujus dosis a ℥ss. ad ℥j. sub forma boli, vel pilularum.

Observandum est autem Rhabarbari substantiam longe valentius alvum ciere quam infusum, decoctum, vel etiam ipsum extractum, licet duplicato pondere exhibitum.

℥j. Rhei electi, Tartar. solubil. ana ℥j. Infunde per noctem in aq. Cichor. ℥vj. In infusione dissolve Mannæ Galabr. ℥ss. Fiat colatura; & exhibeatur ad bilem stimulantem & subducendam. Vel

℥j. Medull. Caff. recens siliquis extractæ ℥vj. Rhei pulver. & Tartari Vitriolati ana ℥ss. M. F. bolus. Vel

℥j. Rhei pulver. ℥j. Pulver. Jalap. ℥ss. Aquilæ albæ gr. x. El. lenitivi ℥ij. Cum Syr. de Cichor. comp. cum Rheo q. s. M. F. bolus purgans. Vel

℥j. Rhei pulver. ℥j. Pulver. Jalap. ℥ss. Pulver. Ipecacuanhæ gran. x. Cum Syr. de Cichor. com. qu. s. M. F. bolus purgans in dysenteria.

℥j. Rhabarbari contusi & tenuiter dissecti ℥j. Infund. in aq. font. ℔ij. Infunde seorsim in vini generosi ℥vj. Limaturæ ferri ℥j. Macerentur per sex horas. Infusiones ambæ percolatæ misceantur; & quatuor aut quinque cyathos hujusce liquoris sumat ægrotans de die longe a pastu, ad hepatis, & lienis obstructions resolvendas, albosque mulierum fluores sanandos, præmissis præmittendis.

℥j. Rhei pulverati ℥ij. Panacæ Mercurialis ℥j. Balsam. Copaivæ ℥ss. M. Fiat Electuar. cujus dosis ℥j. quotidie mane & sero, ad gonorrhæam curandam. Purgetur æger tertio, vel quarto quoque die, cum pilulis Mercurialibus.

Usurpatur Rhabarbarum in Pulvere contra vermes, *Charas*; in Confectione Hamech; Electuar. catholico, Diaprano, de Pſyllio; Extracto panchymagogo, *Crolii*; Extracto catholico, *Sennerti*; Extracto benedicto, *Schroderi*; Pilulis de Rhabarbaro, sine quibus, Polychrestis, Mercurialibus, *Charas*; Pilulis panchymagogis *Quercetani*; Syr. de Cichor. composito; Syrupo roborante; Syr. hydragogo; Syrupo aperiente, cachectico, *Charas*; Trochiscis de Rhabarbaro, *Renodæi*.

Rhaponticum *Off. Pz & Pz*, *Dioscoridis*, radix est oblonga, crassa, ramosa, foris fusca, intus crocea, transversim secta, strias ostendens radiatim dispositas, a centro ad circumferentiam ductas; laxa, rara, odore non ingrato, sapore amaricante, subastringente & subacri, lenta & glutinosa, si paululum in ore detineatur.

Hanc radicem a Rhabarbaro officinarum discrepare jam diximus; quod quidem evidenter patet ex ipsa Rhapontici descriptione ex Dioscoride deprompta. Rha, quod aliqui Rheum vocant, inquit Dioscorides, provenit in iis, quæ supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rufior, fungosa, aliquantum levis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu cum remissa adstrictione lentescat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad Crocum inclinantem.

At vero hæc descriptio Rhapontico P. Alpini, seu officinarum, apprimè convenit. Prosper Alpinus, Morissonus, & alii Rhaponticum inter Lapathi species collocant, sed perperam: a D. Teurnesfort ad genus peculiare reducitur, diciturque Rhabarbarum forte Dioscoridis & antiquorum, I. R. H. Rapœcum, P. Alpini exotic.

Ex ampla, crassa, & brachiata radice folia promit amplitudinis foliorum Lappæ, sed rotundiora, Plantaginis modo nervis crassioribus donata. Ex mediis foliis caulis assurgit cubito altior, pollice crassior, cavus, striatus, ad cuius nodos folia nascuntur alterna, dodrantalia, e rotundo acuminata. Flores densi in paniculam amplissimam disponuntur, monopetali, campanulati, candidi, in quinque vel sex partes obtusas plerumque divisi; e quorum centro stamina prodeunt brevia, pistillum trigonum ambientia, quod abit in semen ejusdem formæ, duas lineas longum, angulis angulis in alam foliaceam eleganter tenuatis.

Nascitur non solum in Rhodope monte Thraciæ, sed etiam in Scythiæ locis. Vulgo in hortis Europæ colitur.

Radix Rhapontici moderate purgat, pulverata ad ℥ij. vel ℥ss. infusa vel decocta ab ℥ss. ad ℥vj. Sed potentius adstringit quam Rhabarbarum verum: unde in diarrhæa & dysenteria non spernendum remedium.

Rhaponticum usurpatur in Pulvere Diarrhodon Abatis, Pulvere Diatrion fantalon, in Theriaca *Andromachi senioris*.

Præter Rhaponticum usurpant in officinis; imo sæpe substituunt Rhabarbaro vero, radices ex Alpbibus, Pyrenæis, & montibus Arvernæ delatas, quæ pro Rhapontico veniunt, aut quæ in hortis coluntur. Radices sunt plantarum; quæ dicuntur Lapathum folio rotundo Alpinum, *I. B.* Lapathum hortense rotundifolium, sive montanum, *C. B. P.* Hippolapathum rotundifolium & Pseudo-Rha recentiorum, *Lobel. icon.* vel Lapathum hortense latifolium, *C. B. P.* Lapathum majus, sive Rhabarbarum monachorum, *I. B.* Hippolapathum, sive Rhabarbarum monachorum, *Dodon.* vel etiam Centaurium majus folio Helenii incano, *I. R. H.* Rhaponticum folio Helenii incano, *C. B. P.*

ARTICULUS TRIGESIMUS PRIMUS

De Sarsa-parilla.

Sarsa-parilla & Salsa-parilla, *Off.* Radices sub hoc nomine, vel potius radicam flagella prostant in Officinis longissima plurimarum ulnarum, Junci majoris, vel plumæ anserinæ crassitie, lenta, flexibilia striis per longum decurrentibus, cortice tenui, colore exterius rufescente vel cinereo; cui candida substantia farinacea subest, crassiuscula, mollis, & digitorum attritu in pulviscentum solubilis, Agaricum fere referens, sapore tantillum glutinoso, subamaricante, non ingrato tamen: medullium vero lignosum, nitidum, lentum, fractuque contumax. Pendent porro hæc flagella quamplurima ex uno capite, vel radice transversa, pollicari crassitudine, squammata. Affertur ex Hispania nova, Peruvia, & Brasilia.

Probatur quæ plenis medullosisque est flagellis, solida, habitior, intus candida, plumæ anserinæ crassitie; quæque facilius in æquas, tota sui longitudine, viminis instar, partes divellitur. Rejicienda est e cinereo nigricans, quæ cariola multum pulveris farinacei, dum finditur, emittit, crassiorque qualis ex Maranhon Brasiliæ regione affertur.

Diversæ sunt plantæ Smilaci asperæ similes vel congeneres, quarum radices sub Sarsa-parillæ nomine ex America afferuntur. Quatuor species recenset Hernandez, quæ in Mexicano regno & nova Hispania crescunt: scilicet, *Mecapalli* seu Zarza-parilla prima, *Hernandez*, quæ Smilaci asperæ prorsus similis est; *Quauhmetatl* seu Zarza-parilla secunda & tertia, *Ejusd.* quæ folia Ocyimi acuminata & nonnullis secta crenis proferunt; *Quauhmeapalli* altera seu Zarza quarta, *Ejusdem*, quæ foliis magnis, cordis figura donatur. Hujusce radices in nostrum orbem suo tempore deferri solebant.

Monardes cujusdam Sarsæ-parillæ in Quito Peruvianæ ditionis provincia nascentis meminit.

Tandem Piso & Marcgravius Brasiliensem Sarsam-parillam describunt, quæ *Suapecanga* Brasiliensibus dicitur.

Ex radice transversa, squammata, longissime fibrata, caules tomentosos emittit, lignosos,

gnofos, lentos, virides, aculeis hinc inde munitos, in quibus alternatim oriuntur folia sex vel octo uncias longa, utrinque acuminata, ut fert figura Pifonis, vel cordis effigie, ut ait Hernandez & Monardes; tres aut quatuor uncias lata, cum tribus nervis insignibus per longitudinem productis, exterius diluta, fubtus faturate virentia, & ad pediculos duobus claviculis donata, quibus aliis plantis firmiter adhærent. Flores fert racematim difpofitos, quibus fuccedunt bacce primum virides, deinde rubræ, poftremo nigræ, magnitudine mediocrium Ceraforum, rugofæ, unum aut alterum officulum continentes ex albo flavum, in quo nucleus eft durus & albicans.

Analysi Chymica, ex Sarfæ-parillæ ℥iiijſſ. per retortam diftillatis extractæ fuerunt phlegmatis infipidi ℥ij. phlegmatis fubacidi ℥viii. Spiritus acidi ℥xv. Spiritus fale tum acide tum urinofo ferti ℥xiiij. olei craffioris aquæ fundum petentia ℥vj. in retorta vero caput mortuum repertum eft ad ℥xxiiij. Hujus autem rite calcinati pondus erat ℥v. cum ℥viijſſ. ex quo falis fixi ad falem marinum accedentis ℥j. & ℥ij. cum gr. xxvj. per lixivium elicitæ funt. Unde patet hujus radicis effectus pendere a fale effentiali acido, oleo fpiſſo & multa terra implicito.

Sarfæ-parilla veteribus Græcis ignota fuit ficut & Arabibus. Hujus radicis ufum Hispani primum ex Peruviano regno in Europam invexere.

Sudorifera eft, humoresque lentos ac tenaces dividit & attenuat. Specificum habetur remedium ad luem veneream, arthritidem, catarrhofos affectus, paralyſim, morboſque chronicos, & inveteratos, qui e craſſis lentisque humoribus ortum habent, & tumores præter naturam contumaces diſcutiendos, quin etiam ad quæcumque cutis affectiones, lichenas, & ulcera.

Ea autem erat hujusce remedii, ad luem veneream curandam, exhibendi ratio.

Sarfæ-parillæ uncia quatuor in libris quindecim aquæ per horas viginti-quatuor macerata, decoquebantur ad medias. Decoctum linteolo mundo percolatum ad potandum reſervabatur. Hujus decocti prius calefacti ℥viii. quotidie ægris prius rite preparatis mane & vesperti quatuor ante cibum horis propinandæ exhibebantur; & per duas horas in lecto ſtragulis contecti ſudabant. Quidam ſubtiliſſimum Sarfæ pulverem cum ſingulis prædictæ decoctionis cyathis permiſcebant. Hoc remedium in tertium, & quandoque, ubi contumax erat morbus, in quartum uſque diem continuabatur. Decimo quoque die purgabantur ægrotantes. Viſtus ratio tenuis admodum inſtituebatur, nempe ex pane bis cocto & uvis paſſis.

Hac methodo Hispani, & populi meridionalibus in Americæ regionibus degentes, luem veneream curare ſolebant. Verum noſtris in regionibus, frigidioribus nempe, curationes lui venereæ per Sarfæ-parillam inſtitutæ minus bene ſucceſſerunt. Cujus rei in cauſa eſt primo agrorum noſtrorum cutis denſa, & ad ſudorem emittendum minus apta, deinde quod victu non uſque adeo accurato & tenui viſitent, quem hæc fedæ lues, ipſaque Sarfæ-parilla requirunt. Nam ſi Nicolao Monardi credendum ſit, Indi lue infeſtatos tenuiſſima diætæ emaciare, ac fame veluti enecare ſolebant, omnem potum cibumque eis interdicentes; & per integrum triduum, præter lentorem calidum expreſſæ Sarfæ-parillæ, nihil edendum bibendumve exhibebant.

Sarfæ-parilla magis tenuium eſſe partium exiſtimatur quam China, vel Guajacum; & ea de cauſa copioſiorem excitare ſudorem. Exhibetur a ℥ſſ. ad ℥ij. in ſubſtantia; ad ℥ſſ. in decocto. Monardes ab ea abſtinendum eſſe in febribus & morbis acutis animadvertit. Uſurpatur poſſimum in piſanis ſudoriferis & exſiccantibus.

24. Radicum Sarfæ-parillæ minutim conciſæ ℥ij. Ligni ſancti ℥ij. Coquantur in aq. fontis ℔x. ad mediæ partis conſumptionem. Fiat piſana per cyathos exhibenda.

24. Sarfæ-parillæ ℥ij. In exenteratum pulli gallinacei junioris corpus immittantur, & coquantur in aq. communis ℔vj. ad iv. pro 4. juſculis alterantibus, quarta quaque hora exhibendis in rheumatismo.

24. Sarfæ-parillæ ℥vj. Rad. Chinæ ℥ij. Putamin. Nucum Juglandium cum Nihilis N. 40. Bulliant in aq. commun. ℔xij. & ad ℔vij. redigantur. Quatuor vel
Geoffroy Tom. I. N quin.

quinque cyathos in die sumat æger horis medicatis, pro rheumatismo, catarrhosis affectibus, & paralyfi.

4. Radicum Sarsæ & Chinæ ana ℥ij. Corticis & ligni Guaiaci ℥j. Sassafras ℥ss. Hydrargyri nodulo inclusi ℥ss. Coque in aq. communis ℔vj. ad ℔ij. Fiat apozema contra lueem veneream, catarrhos, paralyfim.

4. Radic. sarsæ-parillæ, summitatum Centaurii minoris, rad. Aristoloch. rotundæ ana ℥ss. Folior. Chamædyos & Chamæpithyos, seminis Hyperici ana ℥ij. Rad. Angelicæ ℥ss. Cinnamom. ℥ss. Croci ℥j. Caryophyllor. ℥ss. Omnia pulverata misceantur cum mellis Narbonensis q. s. Dosis ℥ss. quotidie mane jejuo ventriculo per annum integrum, in arthritide & rheumatismo a causa frigida.

(Variæ nobis afferuntur radices sub nomine Sarsæ-parillæ, quæ quidem facillime a legitima distingui possunt. Talis est illius plantæ radix, quæ Aralia caule nudo, *Lin. H. Cl.* 113. & *Gron. Flor. Virg.* 34. nuncupatur: Aralia caule aphylo, radice repente, D. Sarrafin. *Vaill. Ser. de struct. flor.* 43. Aralia Canadensis, aphylo caule, *Boerb. Ind. alt.* 63. Zarsa-parilla Virginensis nostratibus dicta, lobatis umbelliferæ foliis, Americana *Plukn. Alm.* 396. Christophoriana Virginiana, Zarsæ radicibus furculosis & fungosis; Sarsa-parilla nostratibus dicta, *Plukn. Alm.* 98. T. 238. F. 5.

Radice est repente, 5. vel 6. pedes longa, medullari, crassa, odorata, sed minus foetida quam genuina: ex qua surgit caulis cubitum circiter altus, atrorubens, villosus, qui in tres ramos dispescitur, 5. vel 6., uncias longos. Singuli rami quinque folia gerunt oblonga, tres uncias longa, duas lata, margine dentato. Ex caulis divaricatione exsurgit scapus nudus, in tres pedunculos divaricatus, corymbum gerentes florum, singulorum singulis pedunculis propriis tenuissimis, semiunciam longis, insidentium; involucro minimo suffultum. Perianthium floris quinquedentatum est, minimum, germi insidens; corolla pentapetala, in orbem disposita; germen florem sustinens fit bacca rubra, umbilicata, compressa, tetragona vel pentagona, in totidem loculamenta divisa, singula singulum semen compressum & striatum continentia.

Hæc planta crescit in Virginia, & in Canada, intra 40. 45. & 47. gradus.

Hanc radicem Canadenses & Virginienfes *Salse pareille* appellant; quod genuinæ figuram & virtutes fere possideat. Legitur in *Serm. D. Vaillant de str. flor.* l. c. D. Sarrafin in supremo Canadensi Consilio quondam Consiliarium, Medicum Regium peritissimum, curasse vomica laborantem ægrum, qui usu liquoris potulenti, ex hujus plantæ radicibus confecti, ante biennium ab hydrope anasarca sanatus fuerat.

ARTICULUS TRIGESIMUS-SECUNDUS

De Seneka.

Seneka radix est plantæ, quæ, Polygala caule simplici, erecto, foliis ovato lanceolatis, alternis, integerrimis, racemo terminatrice erecto, *Gron. Flor. Virg.* 80. nuncupatur: Polygala Virginiana, foliis oblongis, floribus in Thyrso candidis, radice alexipharmaca, *Miller: Anglice, The Rattle-Snakeroot, Gallice, Racine contre la morsure du Serpent à sonnettes, ou le Seneka.*

E radice perenni, semispythamam vel etiam spythamam longa, variæ pro ætate crassitie, ut plurimum digitum circiter minimum crassa, varie contorta, in plures ramos divaricata, fibris stipata lateralibus, & margine veluti membranaceo, extuberante, secundum longitudinem decurrente, foris sublutea, intus alba, sapore acri-amari-cante, nonnihil aromatico prædita, multos profert caules, alios surrectos, alios humi sparsos, tenues, subluteos, simplicissimos, ramis destitutos, teretes, glabros, vix pedales, debiles, foliis vestitos ovato-lanceolatis, alternis, unciam circiter longis, glabris, integerrimis, levibus, in petiolos desinentibus vix manifestos, superioribus sensim majoribus: spica laxa florum Polygalæ vulgaris plane similitum, ut minorum, alternorum, sessilium, caules terminat, mediante pedunculo foliis brevior. Dignoscitur,

scitur; margine membranaceo, extuberante, secundum illius longitudinem decurrente.

D. Tennent (a) Medicus Anglus, qui plures annos in Virginia commoratus est, virtutem huic radici diaphoreticam, diureticam, alexipharmacam, sanguinem viscidum, tenacem ac inflammatorium resolventem, catharsim, & etiam quandoque vomitum moventem tribuit; eamque ab Indis specificum adversus serpentis caudisoni venenum haberi, refert. Narrat quoque se duos incolas a serpente caudifono vulneratos, postero die ab inflicto vulnere vidisse, qui iisdem quibus pleuritici ac peripneumonici symptomatis conflictabantur, respirandi nempe difficultate, tussi, ac sanguinis coagulati sputo, cum pulsu vehementi, ac frequenti. Pes vulneratus valde tumens erat, & labia vulneris livore conspersa. Radicis *Seneka* pulverem statim ab inflicto vulnere assumpserant. Nihil fecius tamen totum illis corpus intra pauca minuta intumuerat, cum magna virium debilitate, & pulsu fere nullo. Verum ubi primum remedium infundi venis coeperat, vires statim, & pulsum rediisse, ac tumorem subinde paulatim remisisse, narrabant. Eo quo illos vidit tempore, decoctum huius radicis ex lacte ter de die assumebant, & in eo perseveraturi erant, usque dum vulnus omnino sanaretur; pedi vero adhuc tumenti nihil nisi cataplasma ex ipsiusmet radicis cum lacte decoctione imponebant. Erat tunc temporis mensis Julius, quo serpentis caudisoni virus maxime noxium est, & quo cetera huiusce veneni antidota, hyeme, & cum nondum sol Syrius urget, aliquin proficua, morbo cedunt, cui debellando sunt prorsus imparia. Radix vero *Seneka* quovis tempore, modo tempestive adhibita, virus conceptum venis depellit, sanguinem coactum resolvit, tumorem discutit, pulsum debilem, ac languidum restituit, tandem aegros aliqui intra pauca minuta veneno interimendos reficit, & sanitati reddit.

Perfecta huiusce radicis efficacia, ac virtute sanguinem coactum, & tenacem resolvendi, idem D. Tennent eam in aliis morbis ab inspissato sanguine oriundis proficuum quoque fore intulit: & cum observasset serpentis caudisoni veneno infectos respirandi difficultate, tussi, ac sanguinis sputo laborare, quasi pleuritide, aut peripneumonia aegrotarent; & cum aliunde nosset pleuritidem, ac peripneumoniam sanguine inspissato foveri, idem remedium in utroque morbo adhibere tentavit; quod ei feliciter cessit. Hac autem methodo procedebat.

In plethoricis, & ubi febris aderat, sanguinem ad \mathfrak{z} x. e brachio dolenti lateri opposito mittebat: vel e saphena, si utrumque latus doleret. Tum sequentis tincturae tria cochlearia aegrotanti, sexta quaque hora, incipiendo statim a venae sectione, propinabat; & sic deinceps, donec remissiora fierent symptomata.

24. Rad. *Seneka* \mathfrak{z} ij. Valeriana sylvest. \mathfrak{z} ij. Conterantur simul in mortario; deinde in vini Canar. veteris, & generosi \mathfrak{li} j. digere igne arenae per sex horas in vase idoneo, operto; & decanta ad usum. Deinde

24. Balsam. Copaivæ, & sal. volat. oleos. ana gutt. xv. M. & hauriantur in cyathopotus consueti, secunda quaque hora inter singulas tincturae superioris doses.

Potus consuetus sit infusio tepida rad. Altheæ. Decoctum solius radicis ad \mathfrak{z} ij. in aq. font. \mathfrak{li} j. ad medietatis consumptionem, quovis Syrup. pectorali e melle confecto edulcoratum, cessit quoque feliciter, dum aegro sanguis missus est, ubi primum aegrotare coepit, modo statim ab insultu morbi hoc decocto usus fuerit. At cum febris aliquatenus nervosa sit, tinctura anteposenda est. In eo enim casu radix Valer. sylv. mira præstat; & Balsama Copaivæ, aut Gilead ceteris pectoralibus, si qua adhiberi opus est, anteposenda sunt. Radicis quoque pulverem ad gr. xxxv. in morbi principio, adhiberi posse asserit; sed dolor non tam cito remittit, ac si tinctura propinetur.

Si aeger aliquot dies prius aegrotaverit, quam tinctura usus fuerit, Balsami usus continuandus est, etiam si melius se habuerit.

Altero die, si dolore, & febris non multum remiserint, venae sectio ad \mathfrak{z} x. repetenda est;

N 2

(a) Epist. Regiæ Scientiar. Academix scripta, & Essay on the pleurisy.

da est; verum raro opus est. Namque 24. horarum intervallo, symptomata, ut plurimum, usu hujus tincturæ quam maxime remittunt.

In valde plethoricis tamen, & ubi solida inter & fluida admodum labefactatum fuerit æquilibrium, aliquando eodem die, urgentibus symptomatis, sanguinis missio repetenda est, quarta hora post primam tincturæ dosim exhibitam; at rarissime tertia requiritur.

Vomitus, & Catharsis quandoque hocce remedio benigne cidentur, idque satis feliciter. At si æger admodum debilitatus fuerit, nec vomitum facile pertulerit, emesim sistant absorbentia quævis testacea, tincturæ immixta, vel gr. xij. Sal Tartari in modica aquæ Cinnamomi debilitatæ dosi propinata.

Testatur D. Tennent, hocce remedio ea methodo exhibito, plurimos pleuritide ac peripneumonia ægotantes, ab orci faucibus ereptos fuisse.

In morbis etiam nervosis, seu fibrilibus lentis, pleuritidem, peripneumoniamve mentientibus, eadem tinctura absque ulla sanguinis missione utitur, prospero eventu; & intra paucos dies integræ sanitati restitui asserit.

Exhibita quoque fuit Polygalæ vulgaris nostræ radix, sub forma pulveris, ad gr. xij. plurimis pleuriticis, cum sat prosperis ægri rebus. Scretus movit copiosos, & sanguis, postero die ab hujusce radice usu, missus, minus coriaceus & multo floridior apparuit. At *Seneca* radix ubiores scretus ciet, & sanguinem, lymphamque viscidam potentius attexit & dividit.

ARTICULUS TRIGESIMUS-TERTIUS

De Serpentaria Virginiana.

Serpentaria Virginiana; Colubrina Virginiana, & Pistolochia, Virginiana, *Off. Gallice, Viperine Virginienne*, ou *Serpentine de Virginie*; Radix Sæagroel novæ Angliæ, *Cornuti*. Radix est fibrosa, tenuis, levis, foris fusca, intus flavescens, odore fragrantæ aromatico, ad Zedoariæ odorem aliquantisper accedente, sapore subacri amaricante. Ex Virginia affertur.

Eligenda est recens, aromatica, sincera, non vero aliis radicibus referta. Quidam hanc cum Asari Virginiani radice confundunt, sed facillime autopsia distinguuntur, cum nigre sint radices hujus Asari, quod dicitur Asarum Virginianum Pistolochiæ foliis subrotundis, Cyclaminis more maculatis: *Pluk. Phytogr. Tab. 78.* Serpentaria major vel nigra, *Officinar. Dale Pharmacol.*

Thomas Johnsonus, Gerardi historiæ emaculator, asserit, eam esse radicem plantæ, quæ Aristolochia, Pistolochia altera, *J. B. 3. 563.* Pistolochia Cretica, *C. B. P. 307.* Pistolochia altera semper virens, *Clusii*. Verum peritus Botanicus J. Rayus idem post Johnsonium in primo historiæ plantarum volumine retulerat. In secundo volumine dubitate videtur: ac tandem in tertio aliter sentit, eamque a Pistolochia Cretica Clusii diversam esse probat post Plukenetium, qui trium plantarum radices sub Serpentariæ Virginianæ nomine ex Virginia afferri asserit.

Prima dicitur, Aristolochia polyrhizos auriculatis foliis, Virginiana, *Pluk. Phytogr. Serpentaria altera, Virginiana vulgo, Raij. Histor. T. 3. 393.*

Huic radix fibris cirriformis plurimis comata est, & in unum caput conjuncta; e qua caulis assurgit dodrantem altus, foliis paucis ornatus. Ista petiolis brevibus adhærentia in fundo cordis figuram exprimunt; statimque contracta, apparent quasi auriculata, & in longum exprorecta in medio cuspidem. Flores ex inferiore caulis parte pediculis, longis insidentes, proveniunt longi, concavi, recti, Aristolochiarum ritu. His subest fructus parvus, pentagonus, qui semina parva acinis uvarum, seu potius vinaceis similia continet.

Alterâ nominatur Aristolochia Viola fruticosa foliis, Virginiana, cujus radix Serpenta-

pentaria dicitur: *Pluken. Phytogr.* Radicem habet fibris tenuissimis albis constantem. Caulis erigitur ut plurimum singularis, gracilis, cui folia pauca, inordinate posita, vix unciam lata, basi cordata, & in mucronem acutum protracta; rigidiora, petiolibus uncialibus insidentia, adherent, Flores ex infimo caule proveniunt. Semina parva Fici-formia sunt.

Tertia vero nuncupatur Aristolochia, Pistolochia caule nodoso, seu Serpentaria Virginiana, D. Banister, *Pluken Phytogr.* quæ vera ac genuina Serpentariæ species est.

Radix e fibrarum minorum coloris lutei, odoris, & saporis aromatici, congerie constat. Caulis inde exoritur unus aut alter, glaber, saltem parum admodum pilosus, teres, plerumque erectus, minime quadratus, aut prociduus, sarmentosusve: folia alternatim cauli adnascuntur, hinc inde ad singulos nodos, seu genicula singula, tenuia, longa, acuminata, ad pediculum excavata, & in modum cordis effecta, superne nonnihil pilosa, subtus nervis protuberantibus aspera, tactu paulum glutinosa, & digitis adherentia. Prope terram enascuntur flores singulares, vel etiam bini, in calceum definites latum, rotundum, galericulatum, labium sustinens cujus centrum in floris cavum aperitur. Labium coloris est atro-purpurei, reliquus flos cœnosi. Vasculum seminale hexagonum, pyriforme, unciali propemodum, cum plene adultum est, diametro. Perpetuæ frondis non est: verum postquam semina maturare, folia & caules marcescere, & exsiccare incipiunt.

Serpentaria Virginiana per retortam distillata spiritum acidum fundit copiosum, & oleum tum tenue, tum crassum, mediocri capite mortuo in retorta remanente, sale alcali fixo turgido. Ex hac radice extractum salino resinofum elicitur, tum ope aquæ, tum ope spiritus vini, non vero mera resina: unde liquet hujus radiceis energiam a sale acido, oleosis particulis, & sale alcali fixo simul conjunctis pendere.

Hæc radix diuretica, diaphoretica, & alexipharmaca habetur. Venenis & humorum putredini resistit, & tamquam certissimum, & præsentaneum remedium commendatur adversus lethiferos Boiciningæ serpentis morsus, unde nomen sumpsit. Herbarum comman-datæ succum deglutiunt statim a morsu, foliaque contusa vulnere imponunt: mor-su canis rabidi sanare dicitur, & ab hydrophobia vulneratos defendere. Vermes necat, verminofamque putredinem arceat. Præterea vis febrifuga, & anthysterica ipsi tribuitur. Præscribitur ejus pulvis vel solus, vel cum aliis medicamentis conjunctus, a gr. x. ad ʒʒ. infusum ad ʒij.

ʒl. Rad. Serpentar. Virginianæ ʒʒ. Chelar. nigr. Cancror. pp. ʒj. Caryophyllor. hortens. q. l. Fiat bolus in febribus malignis ad putredinem arcendam.

ʒl. Serpentar. Virginian. pulver. gr. xx. Theriacæ veteris ʒʒ. Fiat bolus ad sudorem promovendum in febribus mali moris.

ʒl. Rad. Serpentar. Virgin. tenuiter incisæ, & contusæ ʒvj. Coque in aquæ limpidæ ʒxij. ad medias. Sub finem coctionis adde Cocciniliæ contusæ ʒʒ. Fiat colatura: in qua adhuc calida dissolve mellis Narbonensis ʒj. Solutioni refrigeratæ adde aq. Theriacalis ʒʒ. Hujus liquoris cochlearia duo vel tria, tertia quaque hora, in febribus malignis, & putridis exhibeantur ad diaphoresim, aut sudorem promovendum, ad sanguinis inspissationem a venenis frigidis præcavendam & miasma venenatum foras eliminandum.

ʒl. Serpentariæ Virginianæ, radiceis Contrayervæ, pulver. Viperar. ana ʒʒ. Misce. In febribus malignis, adversus venena frigida, necnon etiam adversus febres intermittentes, ineunte paroxysmo, exhibitus hic pulvis commendatur.

Ex hac radice paratur tinctura, quæ tinctura Virginiana apud Londinenses dicitur.

ʒl. Radiceis Serpentariæ Virginianæ pulver. ʒij. Tincturæ salis Tartari ʒxvj. Misce: & tinctura per digestionem extrahatur secundum artem.

Usurpatur in Pulvere epileptico Londinensium, in Pulvere Comitissæ Kanth, seu de Chelis Cancrorum, Charas.

ARTICULUS TRIGESIMUS. QUARTUS

De Turpetho.

Turbith seu Turphetum incognitum videtur fuisse Dioscoridi, Græcisque veteribus. Arabes primi de eo mentionem fecere, licet de hujus rei origine prorsus incerti videantur. Mirandum sane quod Serapio *Capite de Turbith*, historiam Tripolii ex Dioscoride ad verbum transcribat, cui deinde alias subjicit descriptiones ex Arabibus auctoribus petitas, quæ verum Turbith delineant, quale ab Avicenna refertur. At vero quod Turbith Officinarum, & Arabum non sit Tripoliam Dioscoridis, satis liquet ex Matthioli observatione, nempe quod communi usu Turpethum nullo commendetur odore, nec tantam gustui acridinem relinquat.

Avicenna vero, interprete Salmasio, narrat Turpethi nomine in Officinis prostrare lignosa frusta, tum crassa, tum tenuia, ex India allata, cinerea, & candida, longa, extus plana seu levia, non rugosa, intus concava tamquam arundinum frusta, tritu facilia, quæ contrita nervos seu filamenta non relinquunt. Unde verisimile est, Indicum Turbith Avicennæ innotuisse. De ejus origine nihil profert. Mesue tradit Turpetham radicem esse plantæ folia ferentis Ferulæ, sed minora, lacte turgentis. Aliud hortense, aliud sylvestre fecit; & inter hæc magnum & parvum, album, flavum, nigrumque distinguit. Sed quænam sint variæ illæ Turpethi species, non constat. Mesue Turbith Indicum cum aliis plantarum Ferulacearum radicibus jam confundere & indiscriminatim usurpare videtur.

Actuarius duplex Turpethum constituit, fortasse ex coloribus, albo nempe & cineraceo, ab Avicenna Turpetho assignatis: album unum, quod aliqui Alypum Dioscoridis censent; alterum nigrum, quod Pitiusæ radicem statuunt. Recentiorum nonnulli Tithymalum Myrsinitem esse Turpethum Arabum voluerunt; alii Scamoneam Antiochenam; alii Thapsiæ species diversas. Tandem radicem quæ usu continuo in Officinis pro legitimo Turpetho habebatur, Garzias ab horto in Orientalibus plagis reperit, ejusque originem aperuit. Eandemque plantam vir de re Botanica optime meritis Paulus Hermannus in Horti Lugduno-Batavi catalogo accuratissime descripsit.

Itaque Turpethum sive Turbith *Offic.* Terbadh *Avicenne*, Turbedh *Arabum*: *Τυρβιθ* Græcorum recentiorum. Radix est vel radicis cortex a lignoso medullio separatus, exsiccatus, dissectus in frusta oblonga, digitum crassa, resinosa, foris fusca vel cinerea, intus albida, sapore subacri & nauseoso.

Eligatur nonnihil resinosum, recens, foris cineraceum, planum, non rugosum, intus candidum, non cariosum, neque majore gummi vel resinæ copia foras obductum. Solent enim impostores radicem frusta gummi vel resina extrinsecus illinire, ut magis gammosum appareat.

Planta dicitur, Convolvulus Indicus, alatus, maximus, foliis Ibisco nonnihil similibus, angulosis, Turbith Officinarum, *H. Lugd. Bat. Catal.* Turpethum repens, foliis Althææ, vel Indicum, *C. B. P.*

Vario longoque reptatu ad tria quatuorve cubita descendit radix policem & amplius crassa, lignosa, in aliquot ramos divisa, crasso fuscoque cortice tecta, qui ruptus stillat succum lacteum, glutinosum, in pallide flavesceniem resinam illico concrecentem, gustus primo subdulcis, postmodum pungitivi, vomitum minantis. Ex hac prodeunt sarmenta ramosa, quatuor alis donata, varios in gyros sese contorquentia, prope radicem lignosa, digiti crassitie, rufescentia, in progressu vero viridia, sex septemve ulnarum longitudinem aliquando superantia, quorum nonnulla humi procumbunt, alia vicinas arbores, fruticesque scandunt, iisque multiplici plexu se involvunt. His adstant ex carinatis alatisque pedunculis folia Althææ nonnihil paria, mollia, incana, raraque lanugine obsita, angulosa, in ambitu crenata, leviter mucronata, ad quo-

quorum sinus circa ramorum summitates exeunt petioli superioribus longiores, robustiores, alis & carina omnino destituti, sustinentes terna aut quaterna capitula oblonga, mucronata, quinque viridantibus in rubro foliis conflata, quæ singula excludunt florem monopetalum, Convulvuli vulgaris magnitudine & forma, candidum, intus quinque pallescentibus apiculatis staminibus, cum sexto intermedio subjectæ seminali capsula impacto, refertum. Flore excusso, capitula expanduntur, in quorum centro conspiciuntur quaterna rotundo-angulosa, nigricantia semina, Piperis magnitudine, inclusa vasculo tenni, membranaceo, subrotundo, depresso, plano, intus quadripartito. Frequens nascitur in locis opacis, humidis, ad fossarum margines, retro hortorum sepes, aliisque sylvestribus a mari longe diffitis in Zeylan & Malabara. Colliguntur in usum Medicum non caules, ut perhibet Garzias, sed radices crassiores, turgentes lacte & resina copiosiore. Quæ ad nos transmittuntur radices, fodiuntur in Guzaratta, ubi proventus luxuriosus.

Ex Turpetho per analysim Chymicam, præter phlegma acidum & urinosum, sal volatile concretum, oleum & terra copiose extrahuntur. Ex hac radice ope aquæ extracti gummosi copia non mediocris, resinosi vero portio quædam ope spiritus vini eliciuntur. Præterea infusio Turpethi chartam cœruleam subrubro colore tingit: unde conjicere licet Turpethi vim pendere a quadam gummi resina conflata ex sale ammoniacali cum oleo crasso conjuncto.

Efficax censetur remedium ad crassos, lentosque humores a remotioribus corporis partibus fortiter evellendos; adeo ut in proverbium abierit: Quod non extrahit Agaricus, extrahit Turpethum; quod Turpethum non promovet, elicit Colocynthis. In diuturnis morbis maxime frigidis commendatur, præsertim in arthritide, paralyti, hydrope. In substantia exhibetur a gr. xv. ad ℥j. Infusum vero a ℥ss. ad ℥ijj.

Ex eo Extractum vini ope præparatur, & resina ope spiritus vini; sed rarioris sunt usus. Extractum a ℥j. ad gr. xxx. Resina ad gr. xv. exhibentur.

Nonnullis suspectum est hocce medicamentum, quod tormina pariat, ventriculum lædat, & corpori marcorem inducat. Sed hæc vitia corriguntur aromaticis, stomachicis, Zingibere, Cinnamomo, Caryophyllis, Mastiche, Saccharo.

Præterea raro solum præscribitur, cum doses sit pharmacum, quod tarde admodum operationem exerat. Ea de causa aliis purgantibus medicamentis permiscetur.

℥j. Turbith gummosi ℥ij. Folior. Sennæ ℥j. Cinnamom. ℥j. Vini generosi ℥vj. Infunde per noctem. Colaturam capiat.

℥j. Turpethi, Hermodactylor. Jalapæ, Sennæ ana ℥j. Aquilæ alb. ℥j. Scammon. ℥ss. Rob Ebuli q. s. Misce. Fiat Electuarium præstantissimum in arthritide & hydrope. Dosis ℥ss.

Turpethum usurpatur in Electuario Diaturpethi, Diaphœnico, Benedicta laxativa, El. Diacarthami, de Citro, Extracto Catholico *Sennæ*, Extracto panchymagogo *Crolli*, Pilulis de Agarico, aggregativis seu pelychrestis, Cochiis, fœtidis, tartareis *Quercetani*, Pulvere arthritico *Paracelsi*.

Quidam pro Turpetho legitimo quarundam plantarum radices substitunt, quales sunt *Lasertitium* foliis latioribus lobatis, *Moliss. Umbellif.* quæ *Thapsia*, *Officin.* *Apium Pyrenaicum* *Thapsiæ* facie, *Instit.* & *Thapsia* sive *Turbith* *Garcanicum* semine latissimo, *J. B.* Sed rejiciendæ sunt hæ radices quæ summa donantur acrimonia, ita ut ventriculum & fauces inflamment, & Turpetho vehementiora sint purgantia.

ARTICULUS TRIGESIMUS-QUINTUS

De Zedoaria, & Zerumbeth.

DE Zedoaria, & Zerumbeth nulla apud Dioscoridem, Galenumve mentio reperitur. Arabibus usitata fuerunt medicamenta. Verum in his, sicut innumeris aliis describendis, tam breves, & incerti sunt, atque adeo inter se dissentientes, ut ex eorum scriptis horumce simplicium historia dilucidari nequeat.

Eorum plurimi, sicut Serapio, Razes, Zedoariam, & Zerumbeth idem esse volunt. Avicenna Zedoariam distinguit a Zerumbeth & præterea duas Zedoariæ species agnoscit; unam quæ similis est radicibus Aristolochiæ, alteram quæ cum Napello crescit, & est Napelli antidotum, & Bisbua seu Napellus Moysi aut Anthora dicitur. Serapio Zerumbeth quod esse Zedoariam interpretatur, radices esse similes Aristolochiæ rotundæ dicit; addit Zingiberis colore, & sapore similem esse, & ex Sinarum regione advehi. Cum vero de Zerumbeth loquitur Avicenna, dicit, radices esse similes Cypero, sed majores, & minus odoratas, colore cinereo ex Sinarum regione advectas. Avicenna insuper Zerumbeth, & Zarnab distinguit, seu de his rebus differit tamquam diversis, quas Serapio confundit. Serapioni igitur Zedoaria, Zerumbeth, & Zarnab una res eademque. Si igitur ipsi Arabum principes his de rebus inter se dissentiant, frustra eas ex eorum scriptis distinguere tentabimus.

Itaque his controversiis derelictis, historiam Zedoariæ, & Zerumbeth, qualia in Officinis hodie prostant, aggrediamur.

Sub Zedoariæ nomine duplex radix occurrit in Officinis; longa una, rotunda altera, quas nonnulli autumant esse diversas tantum ejusdem radicis partes.

Zedoaria longa, *Offic.* radix est tuberosa, densa, solida, sextantali, triantali, aut quadrantali longitudine, crassitudine digiti, quæ utrinque in obtusum acumen desinit, foris cinerea, intus candida, sapore acri, amaricante, aromatico, odore tenui, fragrante, ac valde aromaticam suavitatem dum tunditur aut manducatur spirante, & ad Camphoram aliquatenus accedente.

Eligenda est magna, densa, plena, non rugosa, substantia veluti pingui, lenta, dentibus propter soliditatem aliquantulum repugnante, odoratissima, nullis foraminibus pervia.

Zedoaria rotunda, *Offic.* radix est substantia, pondere, soliditate, sapore, & odore longæ Zedoariæ omnino similis: solaque figura differt, quæ globosa, unciali magnitudine, superficie aliquantulum inæquali, ac præcisarum fibrarum vestigiis tuberosa, nunquam in brevem mucronem desinens, quo terræ adhuc hærens germen fundere consuevit.

Ex Sinarum regione utraque assertur, referente Garzia ab horto, & annuente Paulo Hermann. Rotunda rarius in officinis reperitur quam longa. Ex quam planta oriatur, nos latet.

Samuel Dale post Breynium & Rajum existimat esse radicem planta quæ dicitur Malan-Kua, *H. Malabar. P. 11. 17. Bon-Thiappo Braman. Cholchicum Zeylanicum flora Violæ, odore, & colore Ephemeris Herman. Parad. Bat. prod. 304.*

Radix bulbosa est, coriacea membrana obducta, extus cineracea, intus alba, densa, aquea, multis stipata fibris capillaribus, digitum crassa, cui quamplurimi oblongo-rotundi, bini & bini, trina supra se annectuntur serie, glabri, hinc inde minutissimis pilis instructi, densi, intus pingues & mucilaginosi, Zingiberis odorem & saporem referunt, linguam minus vellicantes. E summitate radicis calyx oritur albus & membranaceus instar Croci, cui flores includuntur quatuor, vel quinque, e fundo calyci longis petiolis prodeunte, tripetali vel etiam hexapetali; quorum tria digitum longa, culmum lata, reliqua petala sive ipsum florem obtegunt, flore jam aperto supine recumbentia: duo ex reliquis longa sunt, & angusta, in acutum desinens.

finientia: tertium illis ex adverso est bifaria divisum, ita ut ipse flos terapetalus videatur, mixti coloris est ex cæruleo, albo, rubro, purpureo, flavo: duo reliqua maxima ex parte alba sunt, ita tamen ut dicti colores etiamnum, sed obscuri videantur: Ex eodem calycis fundo simplex progreditur filamentum purpureum, quod cornea & flava eminet lingua. Hi flores gratissimi sunt odoris Violas & Lilia longe superantis, ante folia ex terra erumpentes, quibus deciduis calyx intumescit, capsulas feminales efficiens. Folia spithamam longa, tres quatuorve transversos digitos lata, in mucronem abeuntia, glabra, polita, late viridia, sulcata pediculo crasso, brevissimo, qui lato, ac folioso suo principio caulem involvit, & in nervum per folii mediam longitudinem excurrentem terminatur. Caules cubiti altitudinem non excedunt. Foliorum sapor & odor Zingiberis.

Aliam Zedoariæ speciem Hermannus recenset in H. Lugd. Batavi catalogo, scilicet Zedoariam Zeylanicam Camphoram redolentem, *Musei Zeylanici*: Harankaha *Zeylanensium*, cujus folia parte adversa ex purpura obscure rubent: pediculi foliorum carinati sunt, obscure rubentes & subhirsuti, prodeuntes immediate ex radice, non caule.

Zedoaria distillata cum aqua communi oleum essentielle densum ac spissum suppeditat, quod in subtilis Camphoræ speciem concrevit. Poller igitur oleo essentiali tenuissimo, cum acido sale summe volatili conjuncto; ex quorum connubio tenuis hæc resina camphorata exsurgit, multa terra sepelita, e qua ipsius energia pendet.

Alexipharmaca est, idest venenis, venenatorum animalium morsui, & pesti resistit. Sudores summe movet, phlegma pulmonum in dyspnœa & orthopnœa, in asthma spissum & tenax potenter incidit, ejusque vacationem promovet. Serosam colluviem viscidam nimis in ventriculo & intestinis stagnantem dividit, ac resolvit: status discurrit, & colicos cruciatus inde oriundos sanat. Ventriculum roborat, & ciborum concoctionem juvat, vomitum reprimat, alvum sistit, horumque viscerum tonum nimis laxum firmando, fibrarumque oscillationes vividiores efficiendo. Massam sanguineam veluti vappidam, & orbatam spiritibus, quibus vitalis fermentatio fovetur, excitat, novisque spirituosus particulis recreat; unde in scorbuticis affectibus, apoplecticis, & paralyticis sæpe confert, sicut cetera aromata tenuia & volatilia. Cavendum tamen ne temere calidiori naturæ exhibeatur; nam fibras nimis exsiccat, humores jam nimis densos inspissat adhuc, ac proinde morbum vel exasperat, aut in graviores mutat.

Exhibetur ipsa substantia a gr. vj. ad ℥ss. vel infusa ad ℥ij. in vino vel in aqua calida ad modum potus Theæ.

℥i. Zedoariæ longæ Acori veri ana ℥ss. Cinnamomi ℔j. Infunde in aq. bull. ℥vj. Capiat æger colaturam cum Saccharo.

℥i. Rad. Zedoar. Sacch. ana ℥ij. Balsami Peruviani gutt. xij. F. pulvis pro 12. dosib. Vel

℥i. Zedoariæ, Acori, Galangæ, Angelicæ, Cinnamomi ana ℥j. Caryophyllor. Ambre cineritiæ ana ℔ss. Sacchar. rosati ℥vj. Fiat pulvis stomachicus seu cibariorum. Dosis ℥j. in vini haustu, ante pastum vel statim a pastu, ad ciborum concoctionem juvandam, & ventriculi tonum laxatum restituendum, aut flatulentos & colicos dolores sedandos.

℥i. Radicis Zedoar. pulver. gr. vij. Succ. Mali Citrei cochlear unum, Spiritus Sulphuris gutt. ij. Sumat æger ad nauseam & vomitum compescendum.

℥i. Zedoar. ℥ij. Irid. Florentin. ℥ij. Infunde in vini generosi ℥vj. per noctem. Fiat colatura. Sumat æger cochlear unum aut alterum per intervalla ad expectorationem juvandam.

℥i. Zedoariæ, Castorei, Serpentar. Virgin. Valerian. sylvestr. ana ℥j. Spiritus C. C. succinati q. s. Extrahe tincturam, quæ in hysteriis affectibus præstantissima est, a gutt. j. ad x. in vehiculo conveniente.

Ex Zedoaria tinctura & extractum spiritus vini ope, vel cum vino præparantur.

Radix recens Saccharo condiri solet, ejus usus præstat ad ventriculum roborandum.

Usurpatur in Aceto Theriacali, in Aqua prophylactica, *Sylvii de le Boe*, in Aqua vitæ regia, *Charas*, in Aqua generali, seu Elixir vitæ maximo, *Marthioli*, in Aqua imperiali, *Londinens.* in Pulvere lætificante, *Charas*, & *Philonio Romano*.

Zerumbeth *Off.* *Zerumbeth Garzie*. Radix est tuberosa, geniculata, inæqualis, pollicem, & nonnunquam brachium crassa, nonnihil depressa, albida vel flavescentis, sapore acri, amaricante, aromatico, ad Zingiber accedente; odore fragrante. Rarissime occurrit in officinis.

Planta dicitur, Zingiber latifolium sylvestre, *Hermannii*, *Zerumbeth Garzie*, *Vvalinghuru* sive Zingiber sylvestre Zeylanensibus, *Hort. Lugd. Bat. Catal.*: Kaa, *Horti Malabar*: Paco-Ceroca Brasiliensibus, *Pison. & Marégrav.* Zingiber sylvestre majus, fructu in pediculo singulari Sloane, *Raii Histor.*

Radice potitur arundinacea proflus, sed tenera, rubente, fibrisque crassiusculis, & longiusculis stipata; e qua cauliculus unicus elevatur, quinque pedes circiter altus, pollicem fere crassus, rotundus, sed tantum foliorum ipsorum pediculis sese invicem alternatim amplexantibus efformatus. Ipsa autem folia 10. circiter aut 9. numero, alterno situ ipsum exornant, membranacea, Cannacori vulgaris, tum formam, tum consistentiam ac magnitudinem æmulantia, ad oras undulata, & fasciola rubicunda circumdata, subtus tandem dilute, desuper vero obscuris virentia & splendentia. Ex ipsa autem eadem radice, juxta cauliculum jam dictum, cauliculi alii prodeunt, coccinei, pedem & semissem circiter alti, quatuor uncias crassi, & foliolis quibusdam acuminatis & angustis obvoluti; e quorum alii flores singulares enascuntur, veluti spicam seu pyramidem constituentes, & veluti e tribus tubis, uno alteri innato constantes, & rubedine præclara conspiciunt: tubi autem illi bifariam ad oras diffunduntur, deque fundo suo foliolum emittunt, crassiusculum & luteum, duobusque apicibus pallidis stipatum. Calyx tandem pistillum gerens longiusculum, tenue, candidum, apiceque rubente ornatum, in fructum evadit ovatum, pruni magnitudine, carnosum, umbilicatum, sanguineo rubore infectum, sanguineoque succo prægnantem, trifariam ab apice dehiscentem, seminibusque sætum multis, rufis, splendidis, duris, intraque pulpam quamdam, filamentosam, involutis.

Sylvas humentes ac fluviolorum ripas amat hæc planta; fructus ejus jumentis ac bovis pabulum sunt gratissimum. Plurima crescit in insula San-Vincentiana in ea regione quam Charaibæ *Olajon* appellant. E fructuum succo color præclare violaceus elicetur, deinceps indelendus, si ex eo panni linei aut sericei tingantur. *Plum. Mss.*

Sale volatili, oleoso, aromatico, abundare hujus aromatis radicem probat inter alia ejus distillatio. Transmittit enim per Alambicem aquam fragrantem cum sufficienti oleo; cui, si recens fuerit distillata, innatat sal volatilis paucus, forma nivis aut Camphoræ. Hic in spiritu vini solutus, conditis, electuariis, aliisque debite mixtus, acidis ventriculi cruditatibus, flatibus, ac doloribus mirum in modum conducit. Idem, sed cum blanda alvi dejectione, præstat succus ex radice recente expressus.

Radix siccata & in farinam trita, plurimum de sua acredine dimittit: qua ratione conficiuntur ex ea panes, quibus annona durior vescuntur Indi. Mucilago summati capitis interstitiis inhærens, aromatis hujus virtutem nonnihil redolet, & propterea doloroso & debilitato ventriculo censetur utilissima.

ARTICULUS TRIGESIMUS-SEXTUS

De Zingibere.

Zingiber sive Gingiber, *Off.* *Σιγγίβερις*, *Dioscoridis & Galeni*; Zimpiperi & Zingiberi, *Plinii*, Gallice, *Gingembre*. Radix est tuberosa, nodosa, ramosa, paululum compressa, substantiæ nonnihil fibrosæ, pallidæ vel flavescentis, tenui pellicula subfusca obtektæ, qua spoliari solet, dum recens est, antequam ad nos afferatur; sapore acerrimo, fervido, aromatico, instar Piperis; odore fragrantissimo. Ex Sinarum imperio, Malabar, & Ceylan affertur, necnon etiam ex quibusdam Americæ provinciis. Sinenfis minus fibrosæ est substantiæ, & præstantior censetur.

Probatur recens, candida vel pallida, odorata: damnatur teredinibus exesa, pulverulenta.

lenta, & cujus superficies bolo vel creta obducta fuit, ad teredinum foramina adimplenda: teredinibus enim admodum obnoxia est.

Planta dicitur Zingiber angustiori folio, femina, utriusque Indię alumna, *Plukbn. Almag. p. 397.* Iris latifolia tuberosa, Zingiber dicta flore albo, *H. Oxon;* Mangaratia, *Pisonis;* Gingibil, *Bontii,* Chilli Indię orientalis, seu Zingiber femina, *Hernandez;* Inschi, vel Inschikua, *Hort. Malabarici.*

Ex radice arundinacea, tenera, squammata, intus alba, foris vero pallida & rubente, gustuque acerrima, tres aut quatuor eleuantur cauliculi, rotundi, dimidium digitum crassif, juxta radicem tumentes, & rubri, deinde omnino virentes. Horum alii foliosi sunt, alii in clavam desinunt squammata: cauliculi foliosi duos pedes circiter alti sunt, folisque foliorum amplexibus compacti. Ipsa autem folia plurima sunt, alterna, hinc inde late expansa, arundinacea, sed foliis arundinaceis minora & molliora, semipedem scilicet circiter longa, acuminata, pollicem paulo magis lata ubi latissima, glabra, late virentia, & nervulo subtus donata.

Cauliculi autem clavati, vix pedis altitudinem obtinent, vagineisque foliolis conteguntur, virentibus quidem, sed acumine rubente rostratis. Ipsorum summitati clava immixta elegantissima sane, utpote tota e squammis membranaceis & ex auro rubentibus aut virentibus & albicantibus compacta. Ex squammarum autem sinu flores emergunt Orchidum nostratium flores æmulantes, in sex partes hiantes acuminatas, partim pallentes, partim vero satore rubentes, maculisque subluteis insignitas. Ex ipsarum medio pistillum sese exerit tenuissimum, breve, album; apiculumque gerens etiam candidum, sed e rubro rostratum, quod ab initio sua in fructum coriaceum, subovatum, trigonum, triloculare, trivalve, feminibus plurimis foetum.

Tota clava odorem spirat acrem, floresque ex ea prodeuntes vix dimidium diem durant, successive unus post alium sese expandente. Planta in hortis tantum colitur. *Plum. Mss.*

Nascitur in omnibus utriusque Indię provinciis excolta, satique semine aut radice, pingui solo, humido & probe excolto. Americę non videtur naturalis, sed ex India Orientali, aut Philippinis Insulis in novam Hispaniam & Brasiliam translata.

Alia est planta quę Zingiber sylvestre mas, *Pison. Mantiss. arom.* Anchoas seu Zingiber mas, *Hernandez;* Katou-Inschi-kua, *Horti Malabar,* quę quidem a præcedente parum discrepat. Folia paulo latiora sunt, & aspera: radices quoque majores sunt, quarum nec tamen fortis odor, nec sapor adeo fervens & aromaticus, idcirco non tanti æstimatur.

Zingiberis radices quotannis colliguntur ubi flores aruerunt, & dempto cortice exteriori, conjiuntur in muriam; & hora una aut altera macerata. Soli tantumdem temporis exponuntur; tum sub testeo super floreas collocantur, donec omnis humiditas consumpta fuerit.

Indi foliis Zingiberis in jusculis & coquinario usu atque acetariis utuntur. Radices etiam virides cum aliis herbis minurim concisę ex oleo, sale, & aceto inter acetaria comeduntur, Saccharo quoque recentes condiri solent, & inter bellaria exhibentur.

Zingiber oleum essentiale minus gratum & acerrimum distillatione suppeditat; pollet sale volatili oleoso, fervido seu igneo principio turgido, a quo saporem, odorem, & vires obtinet.

Galenus Zingiber minus tenuium esse partium quam Piper inde colligit, quod calor ejus, quamvis æque fortis, non primo statim occurso gustu percipiatur. Caliditas autem quę proficiscitur a Zingibere, diutius perseverat, quam quę a Pipere; unde infert substantiam ejus & crassiorum esse & humidam.

Dioscorides alvum leniter emollire scribit; quod verum est, si tenerę & adhuc recentes radices edantur: nam vetustiores siccant potius & sistunt alvum.

Zingiber recens ab Indianis habetur tamquam remedium præstantissimum ad colicos dolores, caliacam & hientericam passionem, diarrhęas diurnas ex frigore natas, flatus, ventrisque tormina, & alia hujusmodi.

Recens & exsiccatum, ventriculum roborat, & concoctionem promovet: ventriculi & pulmonum fæctus abstergit & dissipat, supervacuo humore absumpto. Cerebrum & memoriam roborando juvat: hebetudini etiam visus, quæ ab humiditate oritur, prodest: venerem stimulat, & status discutit. Antidotis admiscetur tamquam alexipharmacum. Sæpius adjungitur medicamentis catharticis, ad eorum vim augendam, aut malitiam corrigendam.

Ea tamen perpetuo adhibenda est cautela, ut qui sanguine sunt fervidiore, sive sani, sive ægrotantes, parcissime eo utantur; quia Zingiber omne, sive succum, sive recens, sive conditum, sanguinem accendit, & orificia venarum aperit. Insuper omnibus melancholicis in magna dosi non est exhibendum; quia humores melancholicos nonnunquam spissiores, fixiores, & plane immobiles reddit, inquit Hermannus.

Exhiberi potest per se in substantia a gr. v. ad xv. sed rarissime datur propter nimiam acrimoniam. In infusione vel decocto a ℥ss. ad 3℥. conditum vero ad ℥i. ad 3j.

℥. Zingiberis conditi 3℥. Conserv. Rosar. rubrar. Corticis Limon. conditi ana 3j.

Extracti Juniperin. 3℥. Cinnamom. Nucis moschatæ ana 3jss. Syr. Flavendin. Citri vel Cydonior. q. s. Misce. Fiat Elestuarium ad ciborum concoctionem juvandum, statim a passu sumendum ad 3ij.

Zingiber usurpatur in Theriaca *Androm.* Mithridatio *Damocratis*, Diacordio *Fraxifloris*, Elestuario diaphetirio, diaphæmico, Benedicta laxativa, El. Carycostino, confectioe Hamech, Elestuar. diacarthami, de Citro, Trochiscis de Agarico, Alhandal, Pilulis foetidis polychrestis.

CAPUT SECUNDUM

De Corticibus.

ARTICULUS PRIMUS

De Cinnamomo.

Cassia & Cinnamomum apud priscos, si non res una & eadem, maxima saltem cognatione & affinitate conjunguntur. Duo præcipua Cassiæ genera distinguunt Græci scriptores unum *Κασίαν συγγήνην* vel *συγγήνην* nominant, alterum furculosum quod *Ξυλοκασίαν* *Κασίαν* aut *Ξυλοκασίαν* quidam nuncuparunt.

Κασία συγγήνη ex cortice solo composita erat in tubulos sive fistulas convoluta, unde nomen *Ξυλοκασία* sive *ξύλινος κασία*, Cassia lignea furculis constabat lignosis, cortice adhuc coopertis, quam etiam Dioscorides *Βλασός μοσύντιν* vocat, id est, furculum mosyliticum.

Cassia Syrinx seu Cassia fistula vulgaris erat usus ac notitiæ, & vilis emptu, ut refert Galenus: eademque erat quæ ab Andromacho tum seniore, tum juniore in Theriaces compositione expostulabatur. Omnes aliæ Cassiæ seu Xylocassii species rariores erant, quarum plurimæ a Galeno recensentur; scilicet *ἄσπρη*, *μαύρα*, *γίγερ*, quam quidem dicit Cinnamomo simillimam, furculosam aut fistulis plenam, *ἄραβ* & *δαρδην*.

Cinnamomi vero plura quoque sunt genera parum inter se discrepantia, *Μοσύντιν* Mosyliticum nempe quod præstantissimum est, nigricans seu ex vinoso in cinereum vergens, leve, tenuibus ramulis ac frequentibus nodis cinctum, acre, mordens & cum calefactione quadantenus falsum: deinde *ορεινόν* montanum, *μαύρον* nigrum, *λευκόν* candidum, *ὑπόκισσον* subfulvum, quibus addunt Xylo-Cinnamomum & Pseudo-Cinnamomum.

Quidquid discriminis Cassiam inter & Cinnamomum Græci veteres constituere voluerint, id in eo tantum positum deprehenditur, quod Cinnamomum odore & sapore gra-

to, suavi, & aromatico, Cassiam tum fistulosam, tum furculosam longe superet. Et re ipsa Galenus observat supremam Cassiam ab infimo Cinnamomo parum distare, eamque pro Cinnamomo substitui, sed duplicato pondere.

Neque ex scriptis Arabum, apud quos Græci Cassiam & Cinnamomum nasci arbitrabantur, harumce rerum historia magis illustratur. Nam Avicenna Cassiam Dioscoridis appellat *Selicha*, quæ vox derivatur ab Arabico *Selach*, quo significatur cortex; nisi illud a Græco *ξύλον* derivare malint. Quæcumque vero de Cassia Dioscoridis scripta sunt, eadem ferme leguntur sub titulo *Selicha*, quod in Cassiam ligneam nostram Arabum interpretes convertunt, fortasse minus bene. Avicenna Cinnamomum sub nomine *Dar Sini* tradidit; & quidquid Dioscorides de Cinnamomo tradidit, in suam linguam ad verbum convertit & exposuit. Eo autem capite quo omnes Cinnamomi differentias verbis Dioscoridis prætexuit, quod Xylo-Cinnamomum Græco auctori vocatur, ipsæ Arabicæ *Kersa* vocatum affirmat, & interpretatur forte derivatum a Græco *κέρων* furculus, sicut *Dar Sini* significat furculum Sinensem.

Nunc vero considerandum est, an Cassia veterum & eorundem Cinnamomum una res, eademque sit atque Cinnamomum nostrum, Canella vulgo dictum, an ne res diversæ? Non levis est ea de re inter auctores controversia.

Auctorum plurimi, inter quos Matthiolus, Cassiam Dioscoridis esse nostrum Cinnamomum existimant, nec immerito, ut ex ipsa Dioscoridis & Galeni descriptione patet; veterumque Cinnamomum nobis nunc ignotum esse aut prorsus perditum fuisse. Alii cum Dodonæo suspicantur eorum Cinnamomum fuisse teneros ramulos arboris Caryophylli aromatici; quod quidem rationi non est prorsus dissentaneum, quandoquidem Mosylytici Cinnamomi descriptio ex Dioscoride & Galeno tenuibus ramulis vel virgulis hujusce arboris convenire videatur. Attamen non verisimile est Caryophylleos fractus, nempe adeo aromaticos ac præstantes, latuisse viros, qui assidue inter has arbores versabantur, & præsertim mercatores lucri avidos qui tanta sollicitudine ramusculos colligebant.

Alii credunt Cassiam & Cinnamomum veterum esse unam & eandem rem, seu ex eadem arbore oriunda; ea tamen differentia quod Cassia fuerit cortex a ligno separatus, Cinnamomum vero tenuiores arbores furculi adhuc integri: quod maxime simile vero mihi videtur. Dioscorides enim Cinnamomum aliquantulam retinere similitudinem Cassiæ, quæ Mosylytis dicitur, affirmat; & Galenus universam Cinnamomi naturam similem esse quodammodo optimæ Cassiæ, quam Barbari *Gizi* vocant. Præterea refert idem Galenus se vidisse Cassiæ ad fructus magnitudinem elatæ ramos quosdam Cinnamomo penitus similes aspectu, corticis tenuitate, & hisce signis quæ Cinnamomum certissime ostendunt, ac gustu, olfactuque percipiuntur. Insuper cum Theophrastus, alique veteres corticem solummodo in Cinnamomo utilem esse scribant, probabilius inde inferri existimo, Cinnamomum nostrum hodiernum seu Canellam vulgarem, Cinnamomum veterum, eorumque Cassiam, unam & eandem rem esse; nec aliter inter sese differre tot Cinnamomi, Cassiæ, & Xylo-Cassiæ species, quam ratione asserendi, aut natali solo. Etenim antiquitus tota planta adolescens, aut juniores furculi integri (cortex nempe cum ligno) sub Cinnamomi nomine asserabantur, & sub Cassiæ nomine cortex tantummodo a ligno separatus. At vero cum fuisset animadversum inutile prorsus esse, cortex solus, rejecto ligno, allatus fuit: qui mos in hunc usque diem fuit servatus. Nec parvum quoque erat discrimen a cæli, solique differentia oriundum, inter has aromatatum species; siquidem adhuc hodie observatur, eandem Cinnamomi arboris diversis in regionibus natæ speciem corticem Cinnamomeum diversum suppeditare. Aliud enim est Zeylanicum, aliud Malabaricum, & Javanense Cinnamomum; aliud ex cultum, aliud sylvestre. Quin etiam pro diversâ arborum ætate & pro diversis ejusdem arboris partibus ex quibus cortex extrahitur, quædam exurgit varietas: Cinnamomum novellæ arboris a vetustiore, cortex trunci a ramorum cortice, cortex radicis ab utroque differunt.

Quidquid de Cassiæ & Cinnamomi origine veteres tradiderunt, aut fabulosum est, aut incertum. Tam longa enim difficilique via petebantur olim hæc aromata, ut perfectam eorum notitiam consequi veteribus haud facile fuerit. Quoniam vero ingens eorum erat pretium, majorque in hominibus lucri cupiditas, mercatores de earum mercium

origine & colligendi difficultate varias fabulas narrabant, ut his commentis earum mercium pretia adaugerent. Hæc commenta igitur consulto reticemus, & ad nostri Cinnamomi seu Canellæ vulgaris historiam progredimur.

Cinnamomum sive Canella vulgaris *Offic.* cortex est tenuis, modo chartæ luforiæ, modo sextantis uncie crassitudine, convolutus in exiles tubulos seu cannulas cubitales, tesquicubitales, aut longiores, digitali latitudine, ut plurimum, substantia lignosa & fibrosa, fragili tamen, superficie interdum rugosa, aliquando levi, colore ex flavo rubefcente aut ferrugineo, sapore acri pungente, sed sine molestia, subdulci, & aromatico gratissimo, odore suavi & fragrantissimo.

Secundus & interior cortex est arboris, quæ dicitur Cinnamomum sive Canella Zeylanica, C. B. P. Laurus Zeylanica baccis calyculatis Hermannii, *Raii Hist.* Cassia cinnamomea, *H. Lugd. Bat.* Canella quæ Cuurdo, *Pisonis M. avom.* Arbor Canellifera Zeylanica, cortice acerrimo seu præstantissimo, qui Cinnamomum Officinar. *Brejo. 2. Prodr.* (Cinnamomum foliis latis, ovatis, frugiferum, *Burm. Thes. Zeyl. pagina 62. Tab. 27.* Laurus foliis oblongo-ovatis, trinerviis, nitidis, plani, *Lin. H. Cliff. 154.*)

Radix hujus arboris crassa est, multifida, fibrosa, dura, cortice extus e rufo cinereo, intus rubefcente, & odorem Camphoræ spirante obducta, cum ligno solido duro, albicante, & inodoro. Truncus ad tres vel quatuor exapedas asurgit, numerosos ramos & sarculos diffundit, estque cum ramis cortice vestitus primum viridi, qui dein cum ætate rubescit, & cum pellicula tenui lignum ambit, crustaque cinerea obductus est; sapore, dum viridis est, languidiore, exsiccatus vero subdulci, acri, aromatico, admodum jucundo. Cortex recens a crusta illa cinericia & inæquali purgatus, & suo tempore deglubitus & in sole exsiccatus, Cinnamomum dicitur. Lignum intus durum est, album & inodorum. Folia, tum bina, tum solitaria, foliis Lauri vel Citri similia, palmum superantia, glabra, nitida, oblongo-rotunda, in acumen desinentia, cum tenera sunt, coloris hepatici, prout vetustiora sunt, sicciora, superne saturate viridia, subtus dilutiora, cum pediculo crasso, semipollicari, interius lato striato, in tres nervos per folii longitudinem decurrentes, in recta & averfa parte prominentes cum venulis transversis abeunte: demum odorata sunt, & Cinnamomum odore & sapore referunt, qua maxime nota a foliis Malabathri dignoscuntur. Flores parvi, stellati, hexapetali, albicantes, plures congregatim prodeunt ex ramorum extremis, cum pediculis dilute virentibus, odoris grati ad Lillii convallii odorem accedentis: in floris medio coreulum comprehenditur ex duplici staminum serie constans, cum pistillo viridi, in vertice nigricante, quod abit in baccam oblongo-rotundam, quatuor vel quinque lineas longam, glabram primum viridem, deinde e cæruleo fuscam & punctis albicantibus conspersam, arcteque inhaerentem calyci profundiusculo, crassiusculo, viridi, in sex cuspides diviso. Continet autem sub pulpa viridi, unctuosâ, adstringente & subacri, aromatica, testam tenuem & fragilem, quæ nucleum tegit oblongo-rotundum, acrem, colore quasi incarnato aut leviter purpurascens. Nascitur in insula Zeylan, ubi non minus frequens est in sylvis & sepibus quam Corylus apud nos.

Cinnamomum *Offic.* cortex est ex minoribus arboribus triennialibus exceptus. Vere vel Autumno, quo tempore humor observatur turgescens inter corticem & lignum, arbores deglubiri solent, & cortex exemptus cinerea illa tenui & scabra exteriori pellicula delibratur, & in laminas dissectas exponitur ad solem, ibique dum exsiccatur in Canellas sponte convolvitur. Verum tempus pro hac decorticatione potissimum eligitur, quando arbores florescere incipiunt. Cortice ablato, arbor per biennium, trienniumve nuda remanet; ac tandem novo cortice induitur, huic operationi rursus apto.

Probatur Cinnamomum ex flavo dilute rubescens, odoratum, aromaticum, saporis acuti, subdulcis tamen, & suavis. Omnis ejus vis consistit in tenuissima, & interiori hujus corticis pellicula; quandoquidem, referente Hermanno, ex hujus tennioris pelliculæ libra una plus olei extractum fuerit, quam ex sex corticis integri libris.

Mira.

Mira sane diversitas odorati olei quod ex hac arbore extrahitur. Cortex, si recens distilletur, multum suppetit olei, antiquum vero & diutius asservatum olei perparum exhibet. Oleum vero duplex extrahitur, unum quod aquæ fundum petit, alterum quod aquæ innatat. Hoc pallidum, illud flavescens & rutilans; limpida ambo, odoris fragrantissimi & saporis acutissimi, linguamque vehementissime pungentis. Ex radicis cortice oleum cum sale volatili seu Camphora per distillationem educitur, aqua levius, limpidum, flavescens, subtile, quod facile in auras avolat, odore forti, vegeto, grato, medio inter Camphoram & Cinnamomum, sapore peracuto. Camphora Cinnamomea candidissima est, Camphoram vulgarem odoris suavitatem longe superat; summe volatilis & maxime dissipabilis est, promptissime flammam concipit, nullamque fœcē post distillationem relinquit.

Oleum ex foliis distillatum in aqua subsidet ad fundum, primo turbidum, cum tempore flavescens & pellucidum, sapore subdulci, acri, aromatico, odorem Cinnamomi tenuem spirans, nonnihil ad Caryophyllorum odorem accedentem.

Fructus duplicem substantiam suppeditant; per distillationem, oleum essenziale simile juniperino cum paucillo Cinnamomi & Caryophyllorum mixto; per decoctionem vero pinguedinem crassam, consistentia & colore sebum referentem, odore fragranti, quod in unguentis utuntur indigenæ, & candela conficiuntur, quibus nemini præter Regem uti licet. In truncis annosis sunt nodi resinosi spirantes oleum ligni Rhodii.

Cinnamomum sale essentiali tum acido, tum urinoso, ad ammoniacum accedente, & cum oleo essentiali aromatico conjuncto turget, a quo ejus actio potissimum pendere videtur. Quas Cassiæ & Cinnamomo suo præci tribuebant virtutes, eadem de nostro Cinnamomo a neotericis recensentur. Calefacit, siccit, aperit, discutit, alexipharmacum est, venenis resistit, & humorum malignitati, humorum putredinem arcet, menses promovet, partum accelerat, omnia viscera roborat, spiritus recreat, concoctiones juvat, flatu discutit. Usus ejus frequentissimus est in virium imbecillitate, lipothymia, febribus malignis, capitis, pectoris, ventriculi, & uteri affectibus frigidioribus, & colicis doloribus. Confert in suppressione mensium, & partu difficili.

Exhibetur in substantia a ℥j. ad ℥ss. vel ℥j. in infusione a ℥ss. ad ℥j.

Ex Cinnamomo paratur Aqua Cinnamomi spirituosa, iisdem virtutibus donata ac Cinnamomum.

24. Cinnamomi contusi ℔j. Vini albi, & aquæ Melissæ stillatitiæ ana ℔j. Maceratione facta per 24. horas, distilletur liquor igne vehementi per refrigeratorium alambicem: & quæ primæ prodeunt aquæ libræ tres, servantur ad usum, ultima utpote debilior rejicienda.

Hæc aqua turbida est albicans, & quasi lactescens ab oleosis Cinnamomi partibus cum aqua permixtis. Quidam aquam Cinnamomi hordeatam expostulant, præparatam nempe ex Hordei decocto, in quo Cinnamomum maceratum fuit, & postea distillato. Sed inutiles sunt Hordei particulæ in hoc menstruo, quæ salino-oleosarum Cinnamomi partium evolutionem potius impediunt, quam promovent, nec per distillationem ascendunt. Verum si vividiores Cinnamomi partes retundere sit animus, satius est aquam Cinnamomi supra descriptam in Hordei decocto, vel cremore, vel seminum emulsionibus propinare.

Paratur Syrupus Cinnamomi hac ratione.

24. Aquæ Cinnamomi spirituosæ ℔j. Cinnamomi acuti contusi ℥ij. Digerantur per viginti quatuor horas. Tincturam rubram per inclinationem separa. Tum

24. Sacchari albi in aq. Melissæ soluti, & in el. solidum cocti ℔ij. Huic sensim affunde tincturam. Fiat ex arte Syrupus, cujus dosis ad ℥j.

Distillatur oleum essenziale Cinnamomi eodem modo ac cetera olea essentialia, macerando scilicet Cinnamomum in maxima aquæ communis copia, & igne sat vehementi distillando. Turbida & lactescens prodit aqua, quæ per tempus limpida fit, separatione oleo-

oleosarum partium, quarum pars maxima fundum petir, pauciores vero ad aquæ superficiem eleuantur. Separatur oleum flavescens ab aqua, & servatur ad usum.

Cum olei sapor sit acutissimus, & urens, raro solum præscribitur, sed cum Saccharo sub forma Elæosacchari in liquoribus convenientibus. Iisdem viribus donatur, & quidem vehementioribus, quam Cinnamomum, aut aqua Cinnamomi. Præscribitur a gutta una ad iij. Plurimi æstimatur ad purgantium medicamentorum vehementiam temperandam: unde ferme in omnibus extractis, & pilularum massis commiscetur, necnon etiam ad gratum odorem ipsis conciliandum. Dentium dolores obtundit gossypio exceptum, & dentis cavitati inditum: acredine caustica, & exurente qua donatur, dentis nervum exsiccat, & comburit.

℥. Cinnamomi pulverati ℥ss. Limaturæ ferri tenuissimæ ℥iij. Sacchari candidissimi pulver. ℥ss. M. F. pulvis in virginum chlorosi exhibendus ad ℥i.

℥. Cinnamomi pulver. ℥ss. Extracti Croci gr. vi. Flor. sal. amm. chalyb. ℥ss. M. F. bolus c. f. q. Conserv. Flor. Aurantior. in mensium suppressione.

℥. Cinnamomi ℥j. Croci pulver. ℥ss. Syrup. Kermes q. f. M. F. bolus in partu difficili.

℥. Cinnamomum acuti pulver. ℥x. Zingiberis, & Caryophyllor. ana ℥i. Galangæ, Macis, Nucis moschatæ, flavedinis Citri rasæ ana ℥ij. cum Sacchari in aqua Rosarum soluti, & cocti ℥bj. Fiant ex arte tabellæ palato gratæ, ad ciborum concoctionem juvandam, flatus discutiendos, & ventriculorum roborandum. Dosis ad ℥ij. mane, jejuno ventriculo, & post pastum.

℥. Aq. Cinnamomi ℥ss. Aquar. Flor. Aurantior. & Artemesiz ana ℥i. Confectionis Alkermes ℥ss. Fiat mixtura in partu difficili exhibenda.

℥. Aq. Cinnamomi ℥ss. Aquar. Melissæ, & Card. bened. ana ℥iij. Syr. Cinnamomi ℥i. Fiat potio cochleatim exhibenda, in virium prostratione, lypothimia, & in febribus malignis.

℥. Aq. Cinnamom. ℥ij. Syr. Limon. ℥i. Salis absynthii ℥ij. Fiat mixtura cochleatim exhibenda, ad nauseam, vomitum, & anxietates circa præcordia compescendas, in febribus maligni moris.

℥. Olei Cinnamomi guttas iij. Sacchar. albi ℥iij. Fiat Elæosaccharum ex vino generoso propinandum in partu difficili.

Oleum & Camphora ex radicis Cinnamomi cortice extracta, in affectibus rheumaticis, & paralyticis externe admota conferunt. Intus sumpta sudores pellunt, humorum malignitati, asthma, & catharris medentur.

Observandum est immoderatum aut intempestivum horum aromaticorum usum, ventriculorum ad inflammationem disponere, ejus fibras crispare, glandularum stomachalium officia constringere nimis, & occludere: unde succi digestivi penuria, & spasmodica ac inflammatoria ventriculi tensione, prava sit ciborum concoctio, difficilis eorumdem, & tarda ex ventriculo in intestina propulsio, laboris anxietatisque plena digestio, cujus vitium postea per totum corpus diffunditur, & ceteras corporis functiones lædit. Præterea ab eorumdem aromaticorum usu nimio, aciores sunt corporis succi, spissioresque, tardio motu per vasa circumeunt, imperfectæque fiunt secretiones; unde nascuntur hepatis, renum, aut ceterorum viscerum obstructions, inflammationes, cachexiæ, atrophia, hydrops, affectus melancholici, hypocondriaci, aut alia ejuscemodi. Attente igitur considerandum est, ut jam alibi monuimus, num bene conveniant hæc stomachica calida; cavendum est etiam, ne eorum usus diuturnior sit quam par est.

Usurpatur Cinnamomum in Tabellis stomachicis Charas, Tabellis magnanimitatis, Pulvere aromatico rosaceo, Pulvere diarrhodon, Pulvere Pannonico Charas, Theriaca, Mithridatio, Conf. Alkermes, Diafcordo, Orvietano, Opiata Salomon. Philonio, Dia-phœnico, Conf. Hamech, Hiera picra Galeni, Pilulis sceridis, Emplastro stomachico Charas. Ex oleo Cinnamomi fiunt balsama apoplectica & paralytica.

Alii asseruntur cortices crassiores, colore, odore, & sapore ad Cinnamomum accedentes;

res; & ideo Cinnamomi crassioris nomine donantur, vulgo *Canelle matte*, qui nihil aliud sunt quam truncorum vetustiorum Cinnamomi cortices. Verum ut odore, & sapore Cinnamomo longe inferiores sunt, sic & virtutibus; ideoque rejiciendi.

ARTICULUS SECUNDUS

De Cassia Lignea.

Cassia Lignea *Offic.* Cortex est in cannulas convolutus, facie externa Cinnamomum omnino referens, tum colore, tum etiam odore, & sapore, debilioribus tamen, & ab exteriori pellicula eodem modo purgatus. A Cinnamomo distinguitur, non solum aromaticitate longe debiliori, sed etiam quadam glutinositate, quæ gustu, dum comeditur, percipitur. Modo ex flavo rubescens affertur, modo flavus. Eligitur, qui ad Cinnamomum odore, & sapore propius accedit.

Eadem ratione, ac Cinnamomum Zeylanicum, & ex ejusdem arboris specie, quæ in Java Insula, & in Malabar crevit, divellitur. Arbor dicitur, Cinnamomum seu Canella Malabarica, & Javanensis C. B. P. Carua H. Mal. Cassia vulgaris, Calihacha dicta Pison. Mantiss. Aromat. quæ quidem a Zeylanica non differt.

Conjicere licet Cassiam ligneam nostram inter tot Cassiæ species non ignotam fuisse veteribus: sed mirum est Dioscoridem, & Galenum nihil de glutinoso ejus sapore protulisse. Utut sit, Cassia lignea nostra a junioribus Græcis usurpata fuit in medicamentorum compositorum descriptionibus, in quibus Cassia, & Cinnamomum simul exposulabantur ut in Theriaca, Mithridatio &c. Ceterum rarioris est usus. Hæc Cassia minus recte lignea dicitur, cum lignosa non sit, sed merus cortex. Verum Græci juniores qui Arabum libros interpretati sunt, ad distinguendam hanc Cassiæ speciem a Cassia solutiva, quam Cassiam Syringem seu Fistulam dixerant, eam Xylo-Cassiam seu Cassiam ligneam appellaverunt.

Alexipharmaca, & stomachica censetur, minus tamen quam Cinnamomum. Sed ubi demulcendum, & adstringendum, ratione ejus glutinositatis Cinnamomo anteponitur. In tussi, & asthmate commendatur ad pituitam lentam, & aerem incidendam simul, & demulcendam; in diarrhæis quoque, dysenteriiis, ad viscera roboranda, & ab humorum acredine defendenda.

℞. Cassiæ lignæ contusæ ℥j. Passular. exacinarum ℥ss. Infunde in vini albi ℥viij. Colaturam capiat in asthmate.

℞. Rhei el. Cals. lignæ ana ℥ss. Rosar. rubrar. ℥ij. Infunde per xii. horas in vini rubr. ℥viij. Fiat colatura, quæ cum Sacchari albissimi in aq. Rosarum vel Plantag. soluti, & in electuarium solidum cocti ℥bj. permisceatur ad Syrupi consistentiam; cujus duo, triave cochlearia exhibeantur bis, terve in die adversus diarrhæas & alvi fluxus, & ventriculi, intestinorumque imbecillitatem.

Cassia lignea usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Philonio magno, Trochiscis Hedi-croy, & Cyphæos, El. Diacordio Fracastor.

ARTICULUS TERTIUS

De Cassia Caryophyllata.

Cassia Caryophyllata *Offic.* Cassia Caryophyllata *Pisanis Mantiss. Arom.* Cortex est instar Cinnamomi tenuis ex rufo ferrugineus, pelliculis suis exterioribus spoliatus, & tubuli in modum convolutus, qui primis labiis gustatus saporem videtur reddere immixtum Canellæ, sed cum Caryophylli prædominio, qui etiam (pereunte primo utpote languido) vires acquirit cum tempore, tantaque vivacitate, fragrantia & acrimonia se exerit, ut lingua quasi levioris caustici sentiat effectum, in primis, qui ex furculis tenerioribus, & vegetioribus proveniunt.

Arbor, e qua cortex ille extrahitur, dicitur Caninga *Hernandez*: Myrtus Americana, *Geoffroy Tom. I.*

na, Caninga dicta, *Herman. M. M.* Magna est, & procera, crasso caudice; folia profert Canella similia, sed tamen majora & pinguiora, stipitemque fulcum. Hæc Hernandez, qui florem & fructum non vidit.

Piso refert arborem esse mediocriter proceram, ramosam, flores parvos ut Viola proferre, cæruleo colore cum umbilico albicante; croceis, aureisque lineis variegatos; & cortice tenui circumvestiri, qui a trunco pariter, ac ramis detractus, atque veluti in corrigias concisus, exsiccatisque, Orientalis Cinnamomi in modum convolvitur.

Nascitur in Insula Cuba, & in Guiana, & Maranhão Americæ meridionalis Provinciæ. Cassia Caryophyllata sale & spiritu volatili oleoso pollet. Eadem dotes illi tribuuntur atque Caryophyllis aromaticis, sed languidiore, easque sæpe in obsoniis substituitur. Alexipharmaca est, stomachica, & cephalica. Verum Caryophylli longe præstant.

Hæc Cassia ignota fuit veteribus Græcis, necnon etiam Arabibus, licet Hernandez eam fuisse *Kersa* Avicennæ suspiceretur; quod quidem verisimile non est. Avicenna enim, teste Salmasio, per *Kersa* non corticem, sed furculum intelligit: & sicut sub his nominibus *Kersa*, *Dar Sini*, agit de Xylo Cinnamomo *Dioscoridis*, sic per hæc verba *Kersa*, *Karunifet*, furculos Caryophyllatos intelligit, *ἐν σκευεύματι* Aetii & aliorum; nempe fortasse furculos tenues, seu petiolos Caryophyllorum aromaticorum.

ARTICULUS QUARTUS

De Canella alba.

CAnella alba, & cortex Winteranus spurius *Offic.* Costus corticosus *Quorumdam*. Est cortex in oblongos tubulos convolutus, ab exteriori cortice purgatus, tam intus, quam extus exalbidus vel flavescens, Cinnamomo crassior, sapore acri, pungente, aromatico, quasi mixto ex Cinnamomi, Zingiberis & Caryophylli sapore, odore fragrant. Græcis & Arabibus incognita fuisse videtur: a novo orbe detecto tantum innotuit. Duæ hujus corticis species a quibusdam distinguuntur, sed ratione tantum magnitudinis tubulorum; altera majoribus, longioribus, & crassioribus tubis; altera tubis tenuioribus, & minoribus: nam ipsæ ejusdem arboris cortices videntur, nisi quod alter sit e trunco, alter e ramis avulsus.

Arbor dicitur Canella alba quorumdam *J. B.* Canella Cubana *Jonston*: Arbor Jucaci *Nieremberg*: Cassia lignea Jamaicensis; cortice acri, candicante *Plukba. Phys.* Arbor baccifera, laurifolia, aromatica, fructu viridi calyculato, racemoso. *Stoane Philos. Trans. n. 1. 2. & Hist. Jamaic. vol. 2. pag. 87. Catesb. Hist. Natur. vol. 2. pag. 50. fig. 50. Winterania, Len. Hort. Cliff. 488. vulgo, Canelle blanche.* Procera est ad 4. vel 5. hexapedas assurgens, ramosa cujus truncus sæpe formæ humani crassitudinem æquat, & ramorum plurimi deorsum propendent. Duplici cortice circumvestitur, exteriori uno, lineam crasso, cinereo, maculis albicantibus variegato, rugis quibusdam fuscis circularibus exasperato, aromatico, interiori altero, levi Cinnamomo paulo crassiori, albicante, friabili, sapore acri, pungente, & aromatico, ad Caryophyllos nonnihil accedente, abique glutinositate. Folia summis ramulis inordinate nascuntur, pediculis pollicaribus innixa, duas uncias longa, unciam unam lata, circa pediculum angustiora, versus extremum latiora, & subrotunda ex pallido vel flavo virentia, nitentia, glabra, ad Lauri-cerasi folia nonnihil accedentia. Ex ramusculorum extremis oriuntur pediculi, qui flores sustinent umbellatim congestos, constantes ex calyce multifido, quinque petalis rubentibus aut purpurascensibus, quorum medietatem occupat pistillum crassum. Hi succedunt baccæ calyculatæ, Pisi crassitudine, subrotundæ, primo virides, dein purpurascens, continentes in pulpa subviridi, mucaginosa, quatuor semina (a), irregularis figuræ, nigricantia, lucida.

Omnes

(a) Plamerius unicum tantum observavit, subrotundum, & amariuscule, in insula Sanctæ Dominicæ & Torosæ, ubi hæc vulgo dicitur, *Canelle batarde porree*, *MM. 5. 125.*

Omnes hujusce arboris partes sapore acri, aromatico, Caryophyllato, pungente, donantur. Nascentur in locis humidis, & sylvestribus, in Jamaica, & ceteris Americanis insulis.

Hujus arboris cortex ex trunco, & ramis eripitur, & exteriori separato exsiccatur in umbra, & servatur sub nomine Canellæ albae seu Corticis Winterani, licet non sit genuinus Winteranus Cortex, ut mox dicemus. Eo utuntur indigenae in obsoniis, & ciborum condimentis, Piperis, & Caryophyllorum vice.

Canella alba oleo essentiali, aromatico, turgida est, quod per vesicam extrahitur distillationis ope, ex hoc cortice in aqua macerato. Aqua gravius est, flavescent, odorem olei Caryophyllorum odori proximum referens. Unde quidam oleum Caryophyllorum hoc oleo adulterant.

Non solum in eduliis usitata est tamquam stomachica, sed etiam commendatur inter antiscorbutica remedia. Flatibus discutit, catharrois affectibus medetur, & paralyticis. Dosis a ℥ss. ad ℥i. in substantia; ad ℥ij. in infusione. Cortici Winterano vero substituitur, utpote magis vulgaris. Ejus usus biliosis, & calidis naturis noxius est.

ARTICULUS QUINTUS

De Cortice Winterano.

Cortex Winteranus verus *Offic.* Crassus est & in tubulos convolutus cortex, foris integumento cinereo, molli, fungoso, inaequali, & multis rimulis hiantibus obdus; intus solidus, densus, ferrugineus, sapore acri, aromatico, pungente & exurente, odore fragrantissimo. In littore Magellanico detectus fuit a Willelmo Wintero Anglo navis praefecto, qui anno 1567. Franciscum Drake ad Magellanicum usque fretum comitabatur, ulterius non progressus, & ab eo in Europam primum allatus, unde nomen suum obtinuit.

Parkinsonus corticem hunc a Canella alba diversum esse, contra multorum opinionem ostendit. Ab ea enim differt crassitie majore, colore obscuriore, & ad Cinnamomum accedente, sapore acriore quasi Piperis vel Zingiberis.

Arbor dicitur, Laurifolia Magellanica cortice acri, C. B. P. Lauro similis arbor, licet procerior, cortice, Piperis modo, acri, & mordenti, *de Bry. Ind. Occid.* Periclymenum rectum, foliis Laurinis, cortice acri, aromatico, *Sloane Phil. Trans. n. 204.* Arbor est mediocris magnitudinis, Malo nonnihil similis, radices late diffundens, ramis magis patula quam alta, cortice foris cineraceo, crasso, intus vero ferrugineo. Folia sesquunciam longa; unciam lata, ex utraque parte acutiora cum extremo obtuso, & quasi bifido, dilute virentia, pediculo semipollicari inhaerent. Flores ex foliorum alis oriuntur duo, tres, quatuor, aut amplius, communi pediculo unciali affixi, candidissimi, pentapetali, Periclymeni floribus nonnihil similes, Jasmini odore fragrant. Floribus deciduis succedit fructus conglomeratus ex duobus, tribus, vel plurimis acinis communi pediculo affixis, simulque congestis, dilute virentibus, maculis nigris nonnullis dispersis; in quibus semina continentur nigra, aromatica, inaequalia, uva cum granulis nonnihil similia.

Cortice Winterano nautae partim melle aut saccharo condito; partim exsiccato, & in pollinem trito, ut in eduliis Cinnamomi aliorumque aromatum vices suppleret, usi sunt; postea adversus scorbutum optimo successu eum usurparunt.

Stomachicus est, alexipharmacus, & sudoriferus: quas quidem facultates obtinet ab oleo essentiali, aromatico, & subtili copioso, cum acido sale volatili conjuncto. Adversus scorbutum, paralysem, & catharrois affectus a frigore oriundos commendatur, & a Wulfo frequenter usurpatur. Praeterea antidotus est adversus venenatum piscis cujusdam freti Magellanici incolae, Leonis marini dicti, carnem comestam. Qui ex hac carne comedunt, inter gravia, quibus affliguntur symptomata, hoc potissimum singulari efficiuntur; scilicet, cute fere tota per partes exuuntur non sine summis doloribus. Pal-

vis exhibetur a ℞. ad ℥j. in decocto vero præscribitur ad ℥ij. Foliorum decoctum utile est ad partes scorbuticis maculis scædatis, necnon etiam paralyticas fovendas.

In officinis rarissime invenitur. In ejus loco Canella alba substitui solet, aut sub eodem nomine usurpari.

ARTICULUS SEXTUS

De Cortice Peruviano Kina Kina dicto, & Cascarilla.

Inter opes quibus novus orbis abundat, sane auro, & gemmis longe pretiosior est Cortex illa febrifugus Kina Kina dictus; in sanitatem gentium a D. O. M. conditus, cujus arbor, Arbor vitæ, si qua nobis nota, jure merito dici potest. Quid enim frequentius quam sanitatis integritatem febribus perturbari, & prorsus everti? Nihil intentatum reliquerant præci Medici ad huncce morbum debellandum. Sed quid profuerant tot excogitata remedia sub febrifugorum nomine? Nihilominus quotannis in Medicorum opprobrium sæviebant febres omnibus febrifugis remediis obstinate resistentes, quando ex Peruviano regno tandem hocce novum, nec satis laudandum allatum fuit remedium, quod solum febrifugi nomen meretur.

Kina Kina, Cortex Peruvianus, & Cortex febrifugus *Offic.* vulgo *Quinquina*. Cortex est admodum siccus, duas aut tres lineas crassus, foras scaber, fulcus, aliquando musco canescente obductus, intus levis, nonnihil resinofus, colore ferrugineo vel rufo, sapore intense amaro, leviter adstringente, cum quadam aromaticitate non in jucunda. Modo in crassiores cortices affertur tres quatuorve uncias, & amplius longos, unciam latos, non convolutos, ex trunco avulsos: modo in cannulas paululum convolutas, non adeo crassas, externe fuscas, fissuris circularibus leviter incisas, musco obductas, interne rubentes, ex ramis tenuibus detractas; modo quoque advehitur in frustula tenuia seu minutum concissa, interne flavescentia, externe canescentia. Hic vero ex radicibus extractus dicitur, & ab Hispanis plurimi æstimatur.

Eligatur rufescens vel rubens, seu colorem Cinnamomi visui referens, sapore non ingrato, & aromatico amaro, odore quasi mucido, leviter aromatico, dentibus attritus friabilis, non viscidus, & glutinosus, non ligneus, non efflores, & annosus, non insipidus, nec adulteratus quocumque alio cortice succo Aloes intincto.

Arbor febrifuga Peruviana; China China, & Quinquina, & Gannaperide dicta *Raii Hist.* Palo de calenturas *Hispanorum*, a nullo adhuc accurate descripta est, licet plurimi de ea scripserint.

In solemnibus vero Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis Comitibus anni 1738. arboris Kina-Kina descriptionem ex regno Peruviano a D. de la Condamine ejusdem Academiæ Socio sibi missam legit D. Dufay ejusdem Academiæ; ex qua compertum est arborem esse non admodum proceram, in plures ramos divaricatam caudice mediocri, cortice vero ut supra. Ramos vestiunt folia simplicia, opposita, ovato-oblonga, antetius cuspidata, integerrima, petiolata, tres uncias longa, duas lata, lat crassa, costa per mediam longitudinem excurrente, ex qua nervi laterales ad ras successe obliquant.

Extremis ramis e summo arboris prodeuntibus unus vel plures innascuntur florum fasciculi, figura, & colore caruleo cinereo, antequam aperiantur, Lavandulæ floribus nonnihil similia. Communis florum pedunculus ex alis foliorum emergit, & in plures pedunculos minores divaricatur, singuli singulorum florem gerentes perianthio donatum minimo, quinque-dentato, persistente, & embryoni insidente. Corolla monopetala est, regularis, infundibuliformis, Hyacinthi flori aliquatenus simili magnitudine, & figura, tubo oblongo (9. circiter lineas), limbo parulo, quinque, & aliquando sexfido, laciniis acutis, margine attentius inspicenti leviter serratis. Corolla intus colore est mintato circa medium vividiori, ad oras pallidiori, extus vero rubore squallido, cum lanugine albicante. Stamina quinque pallide lutea intra corollam recondita sunt circumdant albidum, filiformem, stigmati simplici, viridi & oblongo instructum, embryoni insidentem, tubum non excedentem. Embryo autem ab in-

capsulam olivæformem, ab apice ad basim dehiscentem in duo loculamenta septo intermedio indistincta, in quibus semina continentur parva, compressa, margine cinctâ membranaceo pellucido. Capsula vi elastica rumpi solet, & semina spargere. Valvæ arescendo breviores fiunt, & latiores.

Sponte nascitur in America meridionalis regione Peruvia dicta, præsertim prope Loxam seu Lojam, in montibus qui hanc urbem cingunt, sexaginta leucas ab urbe Quito.

Vis febrifuga hujus corticis jamdiu casu fortuito, ut jam diximus, Indis innotuerat, cum Europæi ad has regiones pervenerunt. Verum ab eo tempore, quo Illustris ille Genuensis Christophorus Columbus hanc plagam mundi primum detexerat, usque ad annum salutis 1640. ex odio Indorum erga Hispanos concepto magnum hoc remedium de industria celabatur; donec quidam Hispanus Loxæ præfectus, & de quodam Americano bene meritus, ab eo gratitudinis causa, hocce remedium accepit. Paulo post in urbe Lima, quæ est regni Peruviani metropolis, uxor Protegis, qui tum temporis erat Comes *Del Chincon*, febre tertiana sævissima (qualis illic loci epidemia esse solet) correpta funeste decumbere videbatur. Rumor (uti semper de magnatibus) per urbem divulgatus, tandem per finitima loca ad Loxam usque pervenit. Præfectus per litteras Proregem monet, in arcanis sibi esse remedium cujus auxilio Proreginam illico revalituram spondebat. Lubentissima annuens Proregina, corticem præparatum sumpsit & stupentibus omnibus, statim convalluit. Hinc fama hujus arcani titulo *Pulveris Comitissæ* insigniti ubique per civitatem Limensem, totamque Americam Hispanicæ ditioni subiectam, brevi multumque inclaruit. Discedente autem Prorege ex India, ubi in Hispaniam reversus est, illico perccebit ubique rumor de novo hoc febrifugo, quod post experimenta frequenter fama votis ægrotum semper & ubique respondebat. Circa annum salutis 1649. cum Pater Provincialis Societ. Jesu in Americanis regionibus, in Italiam rediit ad generale totius Ordinis conventum, magnam hujus corticis copiam secum attulisset, & plurimis ejus Ordinis Patribus ex diversis mundi regionibus Romæ congregatis distribuisset, famam suam in dies magis provexit. Patrum enim unusquisque in patriam regressus, hoc specifico medicamento febres omnes intermittentes profligabat magno cum ægrotorum solatio, cum Medicorum & populorum stupore. Unde *Pulvis Patrum* dictus fuit, & adhuc hodie apud Anglos *Jesuitici pulveris* nomen retinet, *The Jesuits-Provuder*: necnon etiam *Pulvis Cardinalis de Lugo* audiebatur, ex eo quod cura & sumptibus pii hujusce Cardinalis magna Kinæ Kinæ pulveratæ copia Romæ Religiosis & pauperibus gratis distribueretur.

Dum fama hujus febrifugi per totam Europam spargeretur, non defuerunt plures veteri humorum sensibilibus & qualitatibus hypothefi obcæcati, qui de usu Kinæ Kinæ multum ancipites hærebant; quandoquidem febres vel vehementiores nimis cito, & absque ulla uberrima evacuatione curatas ejus ope observarent. Hoc febrifugum fœces deleterias fixiores reddere & fermenta morbosa in corpore post se relinquere suspicabantur: unde novas tragædias & funestissima symptomata pertimescebant. Sic, si quid mali unquam aliunde subsequeretur, id omne medicamini obijciebant: licet symptomata ad morbum primarium nimis parco corticis usu imperfecte sanatum reapse pertinerent. Nam tunc temporis Kinæ drachma una tantum aut altera exhibebatur ad febrem segandam: quæ quidem dosis minus sufficiens erat ad febrilem humorem penitus extinguendum, ut postea compertum est.

Cum etiam insuper Medici ceteroquin docti & probi animadvertissent, Pulverem febrifugum paroxysmum tantum unum aut alterum, aut fortasse plures avertere, nec febrem penitus expugnare, verum, ægrotum plerumque recidivam pati; ob suspensiones supradictas in crimen adduci cœpit, & præterea ob pretium Pulveris qui tunc grandi pecunia divendebatur, paulatim in desuetudinem abiit, donec anno 1679. Robertus Tabor vel Telbot Eques Anglus, nova introducta corticis exhibendi ratione, & dosi ejus admodum aucta, non minus felici successu quam incepto audaci, febribus omnibus profligatis, Kinæ Kinæ usum sub *Anglici remedii* nomine, vulgo

de Remede Anglois, in Gallia resuscitavit. Hic enim non intra scrupulos aut drachmas subsistebat, sed ad uncias & libras ascendebat; sicque magnam sibi, & remedio famam conciliavit. Summa autem cura remedium, illiusque præparandi rationem occultabat; ita ut fortasse adhuc ignotum lateret, nisi Ludovicus Magnus populorum salutem semper consulens, felicissimo ejus experimentorum successu permotus, largam auctori mercedem rependendo, corticis Peruviani exhibendi rationem omnibus notam fecisset, jussissetque ut cortex ille undique conquereretur, & ut exercituum nosocomiis totumque per regnum distribueretur, mandavisset. Sic optimi illius Principis diligentia atque providentia, præstantissimi illius remedii dotes omnibus innotuerunt, ac tandem febrilis hydra, quæ in genus humanum sæpe dire sæviebat debellata fuit.

Analysi Chymica, Kinæ Kinæ crasse contusa ℥iijss. phlegmatis acidi ℥i. cum ℥iijss. suppeditarunt: quarum priores portiones solius acidi notas præbuerunt, posteriores vero non solum intensi acidi, sed etiam alcali urinosi signa exhibuerunt. Nam Heliotropii tincturam cæruleam in rubrum liquorem mutaverunt, necnon etiam Sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem reddiderunt, & ex ea Pulverem album præcipitaverunt. Deinde olei crassioris consistentiæ & axungie porcine similis ℥i. cum gran. lxxvij. prodiit. In retorta residui nigri pondus fuit ℥i. ℥ij. gran. viij. calcinatum vero ad albedinem pendebat ℥i. cum gran. xv. a quo salis fixi non mere alcali, sed nonnihil salis ℥ss. per lixivium extracta fuit. Unde liquet hunc corticem multum salis acidi & olei crassioris continere, perparum terræ, cum tantillo salis urinosi. Non enim olei quantitas in hoc cortice contenta ad ℥ij. circiter pondus restringitur; sed diminutio capitis mortui, dum calcinatur; quod a pondere ℥i. & gran. viij. ad pondus ℥i. gran. xv. reductum fuit, fit potissimum exhalatione oleosæ substantiæ quæ comburendo salinas quoddam partes & terreas secum abripit, ita tamen ut oleum majorem deperditæ substantiæ partem constituat.

Ex hac salium acidorum & oleosarum partium mixtura in cortice resina exsurgit, quæ, si ope menstrui idonei extrahatur, fere quartam corticis partem æquat. Longe minor est gummosa substantiæ portio. Præterea infusum Corticis Peruviani chartam cæruleam subrubro colore inficit: unde patet sales acidus magna copia in Cortice Peruviano luxuriare inter oleosas partes, & ab illis potissimum ejus energiam pendere.

Kina Kina, sicuti pleraque amara medicamenta, inter stomachica numerantur. Ventriculus roboratur, appetitum languentem excitat, ciborum concoctionem juvat, status discutit, vermes necat, necnon etiam urinas & menses promovet. Sed maxime commendabilis est sua febres intermittentes profligandi virtute. Eas enim rite exhibitæ, tuto, cito, jucundeque sanat.

Præscribitur ejus pulvis a ℥ss. ad ℥ij. vel aliquo liquore convenienti dilutus, vel sub forma boli cum Syrupum quocumque. Infusio vero ℥i. in vini generosi rubri ℔j. ad ℥vj. pro dosi exhibetur. Eadem dosi quoque propinatur decoctum unius uncie Corticis in aquæ comm. ℔ss. ad tertiæ partis consumptionem. Nonnunquam etiam idem decoctum in enemate ad ℔j. pro adultis, ad ℔ss. pro infantibus præscribitur, ubi ægrotantes a Corticis Peruviani haustu prorsus abhorrent.

Multa autem & diutina experientia compertum est Kinam Kinam in substantia, & in tenuissimum pollinem redactam, citius & efficacius vires suas exerere, atque finem optatum attingere, quam infusum vel decoctum; ejusdem infusiones cum vino factas longe efficaciores esse quam infusa vel decocta in aqueis menstruis; eademque infusa vel decocta imbecilliora esse, nisi turbida propinentur, seu adhuc tenuissima Kinæ Kinæ substantia turgida. Observandum quoque Kinæ Kinæ decoctum sub enematis forma exhibendum esse percolatum, non vero pulverem cum decocto permixtum, ut quidam volunt; quandoquidem ex nimia pulveris quantitate, unciarum nempe quatuor vel quinque singulis diebus injectarum in intestina, alvus nimis constringatur, obstructions fiant in visceribus, inflammatio, ac tandem abscessus nonnunquam producat.

Quocumque modo febrifugum hocce remedium administratur, iteranda est ejus dosis tertia vel quarta quaque hora, præmissis præmittendis. Nam in febribus intermittenti-

bus simplicibus, tertiana scilicet vel quartana, observandum primo num adsit indicatio, quæ venæ sectionem exposulet, aut catharsim; tum enim æger venæ sectione & purgatione diebus intermissionis preparandus erit. Sanguinis missio potissimum non parca manu celebranda est, & pro necessitate iteranda ante Corticis febrifugi usum; tunc enim tutius & citius operatur. Quin imo nisi debite vacuata fuerint vasa sanguinea, febris contumax diuturno Kinæ usui vix cedit: aut si, iteratis per longum tempus febrifugi dosibus, tandem extincta videatur febris; ægrotantis tamen vires non restituentur, & paulo post recidivam patietur, nisi iteretur sanguinis missio, quæ quidem intra Corticis usum celebrata, statim cessabit febris, & ægrotantis vires citissime resarciuntur. Hoc autem ratione comprobatur: nam Kina Kina sanguinem expandit & rariorem efficit, ut observare licet in omnibus, qui hoc remedium assidue sumunt, quorum pulsus magnus est & elatus, licet mollis; tunc ergo sanguini majore spatio opus est; eique venæ sectionis ope conceditur. Verum non eadem est purgationis necessitas, nisi primæ viæ fecibus turgeant: quandoquidem Kina sæpissime alvum primis diebus subducit, eodem fere modo, ac si catharticum medicamentum exhibitum fuisset.

Itaque in febre tertiana vel quartana, præmissa debita sanguinis missione, necnon etiam purgatione, si opus sit, desinente paroxysmo, exhibeatur prima dosi Kinæ, & quarta quaque hora iteretur quinquies vel sexies intra unius diei spatium, cibos euchos & concoctus faciles duabus. post febrifugi dosim horis oggerendo. Ubi febriles paroxysmi prorsus cessaverint, tunc quatuor doses singulis diebus per octiduum exhibeantur, deinde tres per alteram hebdomadam, ac tandem duæ per octo dies, habita tamen ratione magnitudinis & contumaciæ morbi, tempestatis, & ætatis. Etenim febris gravissimis symptomatis stipata, cujus longiores sunt paroxysmi, quæ in Autumno aggreditur aut ætate provectiorem aut jam valetudinariam, diuturniorem Kinæ usum exposulat, quam ea cujus paroxysmi brevissimi sunt absque ullo gravi symptomate, quæ ineunte vere & juniorem invadit. Diata debita, quæ quidem nonnisi boni succi & facilis digestionis cibos admittit, non solum durante febrifugi remedii usu, sed etiam per longum tempus post illius usum observanda est.

Præterea a Corticis usu, nisi urgente evidente indicatione, solemnis evacuatio per aliquot hebdomadas vel etiam menses non instituenda est, ne febris recurat. Tuncque si necessaria sit, eo ipso evacuationis die, & postea per aliquot dies duæ tresve doses febrifugi singulis diebus exhibendæ sunt, ut malum averruncetur.

Neque dumtaxat a cathartico febris Cortice fugata revocetur, verum sæpenumero a levi horrore in diata vel a minimo frigore percepto, vel alia quacumque levi de causa; quapropter tutius est post febrem gravem Cortice prius fugatam, prophylaxeos gratia, solemnem ejusdem repetitionem post intervallum octo vel decem dierum bis terve præscribere; præsertim instante hyeme, quo febres inconstante aeris intemperie facillime revocantur. Ex hoc modo febrium intermittentium maxime pertinacium regressus præca-ventur.

In febribus intermittentibus compositis, scilicet duplici tertiana, triplici quartana, vel quotidiana, (sive adsit inter paroxysmos febris intermissio, sive inter exacerbationes febrilis æstus remissio tantum deprehendatur; ita ut febris continua sit, aut uno paroxysmo nondum finito, aliter recurat:) tum celebrata sanguinis missione, & administrata catharsi sursum aut deorsum, vel etiam, si febris urgeat, neglecta purgatione, statim ad Corticis febrifugi usum confugiendum est. Nec alteram aut plures venæ sectiones usus ille excludit, si indicationibus requirantur; imo æger sanguinis missionem facilius feret, & eo citius Corticis Peruviani effectum percipiet. Si tamen vacatione opus sit, & ab urgente febre ad exhibendum catharticum tempus denegetur, post venæ sectionem Cortex Peruvianus cum purgante medicamento idoneo conjunctus statim exhibeatur.

At vero his in febribus tertia quaque hora iterandum est remedium febrifugum, & quidem nocte dieque indefinenter, cibos una post febrifugum exhibitum hora ingerendo, donec febris omnino profligata sit. Deinde per octiduum sex doses de die tertia quaque hora, postea quinque quarta quaque hora per hebdomadam, per alteram quatuor tan-

tum, deinde tres, ac tandem duæ. Observandum victum tennem esse debere, dum febris adhuc viget; nec prius solida alimenta offerenda esse, quam febris extincta fuerit, agrotantisque esurire incipiat.

Diuturnus Corticis Peruviani usus raro febrem prius sedat, quin aliqua insignis superveniat evacuatio, quæ quidem, ut plurimum, fit per alvum aut per urinas. Nec ulum est certius perfectæ curationis indicium, quam hæc vacuatio, cujus ope venenum febrile minuitur & amandatur: nunc autem citius, nunc tardius evenit. Nec de restituta valetudine certi esse possumus, donec apparuerit. Fatendum est tamen quosdam perfecte sanatos fuisse absque ulla insigni sensibili vacuatione: verum coniecere licet in his insensibilem perspirationem uberiorem fuisse, & sensibilem supplevisse. Quod si non eveniat, febris revera cessat; sed non tam extincta videtur quam sopita: agrotantis imbecilla est valetudo, vires languentes, appetitus prostratus, donec febribus regrediatur, aut hydrops, aliisve affectibus cachecticus agrotantem invadat, aut abscessus in aliqua corporis parte producatur.

Non inepte igitur pro humoris morbidi genio, Medici modo cathartica convenientia, modo diuretica, modo diaphoretica, modo sudorifera cum Cortice consociare solent, ad humorem noxium a febrisfugo jam domitum foras eliminandum ea via, quæ maxime humoris genio conducit. Nam humor ille in febribus intermittentibus, tertianis præsertim, facilius per alvum, aut urinas propellitur: in malignis vero ubi humor ad cutis poros appellit, sæpe felicius per diaphoresim aut sudores ejicitur. Quæ super re Medicus ad epidemicam constitutionem, vel ad peculiarem agrotantis habitum attendere debet.

Cum sæpe febris intermittens genium sit Protheiformis, (ut loquitur vir doctissimus R. Marton, *tractatu de febribus*,) & haud raro plerosque alios morbos, eosque acutissimos simulare soleat; licet Cortex Peruvianus sit primum, & fere unicum remedium ad quod veluti ad sacram anchoram confugiendum sit, tamen atrocia symptomata, quibus febris stipatur vel etiam sæpe absconditur, & opprimitur, quedam alia remedia propria cum Cortice Peruviano consocianda indicant; qualia sunt cephalica, narcotica, pectoralia, stomachica, aperientia, uterina, & alia hujuscemodi. Medicus igitur intentus esse debet ad hos morbos simulatos dignoscendos, ut debitam eorum curationem rite instituat. Nonnunquam enim sub larva aliorum funesti, vomitionis indefinitis, diarrhææ torminosæ, morbi, colicæ ventriculi, hemigranæ periodicæ, doloris lateris punctorii, pleuritidis peripneumoniarum, rheumatismi, spasmi universalis, quandoque etiam syncopes, aut apoplexiæ, febris intermittens genium delitescit; cujus rei exempla in Cl. Morton observationibus videre licet. Hæc autem simulata symptomata non semper facile distinguuntur: quocirca Medicus attendat oportet ad anni constitutionem epidemicam, aut ad valetudinarium habitum agrotantis, qui antehac aliquoties febrili intermittente interdum sopita, recrudescente afflictus fuerit. Quæ quidem si non sint certa signa, saltem Medicum inducunt ad omnia symptomata & varias morbi motiones attente consideranda. Tunc enim periodicus symptomatum graviorum regressus statim temporibus earum febrium simularum certissimum indicium erit.

Animadvertendum quoque utrum febris, quæ cum alio morbo conjuncta deprehenditur, sit tantummodo symptoma hujusce morbi, an vero morbus sit idiopathicus, & cum altero complicatus. Si enim alterius morbi symptoma sit, frustra ejus curatio Cortice tentabitur, nisi morbus idiopathicus simul cum febre vitetur, remedia indicata Kinæ Kinæ conjungendo. At in morbo complicato, vel utriusque morbi curatio convenientibus remediis simul tentabitur, vel ope Kinæ sanari poterit febris, vigente adhuc altero morbo.

Accidit nonnunquam, ut non sufficiente Corticis dosi exhibitæ febrilis materia debilitata solitum paroxysmum non amplius inducat, sed nonnulla symptomata tantum excitet, quæ, licet exacerbationum, aut paroxysmorum vehementia longe inferiora sint, diuturnitate tamen agrotantem non minus torquent, & angunt: qualia sunt virium prostratio, ciborum inappetentia, nausea, anxietas circa præcordia, ventriculi gravitas, inflatio, ventris tormina, tussis, dolores capitis, sudores nocturni, hydrops, affectus cachectici, rheumatici, aut alia hujuscemodi; quæ symptomata ad Corticis Peruviani usum ab imperita plebe asferri solent, immerito tamen. Inculanda tantummodo, vel parcius remediis dosis, vel

vitium Corticis qui non genuinus est, aut effectus. Et reipsa si optimus Cortex eligatur, aut sufficiens selecti Corticis dosi exhibeatur, hæc omnia symptomata brevi evanescent.

Febribus inflammatoriis, putridis, malignis, & pestilentialibus profigandis Cortex Peruvianus impar videtur; & ars Medici in eo potissimum versari debet, ut morbum eo adducat, ut antidoto febrili sanari possit. Attamen in morbillis, & variolis tempore declinationis morbi R. Morton Kinæ usum suadet, nempe cum febris post veneni morbidi eruptionem adhuc perseverat, & continuæ remittentis typum jam observare incipit.

Kinam Kinam quoque adversus pestem utilissimam censuit Medicinalis Facultas Neapolitana, (referente Sebastiano Badio Medico Gennensi, in libro *Anaflasis Corticis Peruviani* dicto, ann. 1663. edito in quo Plempio Medico Amstelodamensi respondet, a quo ad Corticis Peruviani exequias vocatus fuerat in libro suo typis edito ann. 1655.) & in ejus curatione adhibendam jussit.

Ea est ignari vulgi opinio, quod Kina Kina iis minus bene conveniat, quorum pulmones quocumque modo læduntur, aut qui ad phthisim, & tabem proclives sunt. Verumtamen quotidiana experientia comprobatur, Corticem Peruvianum felici cum successu exhiberi in febre putrida remittente vel intermittente, quæ per pneumonia, aut pleuritidi succedit, aut quæ empiema, aut pulmonum exulcerationem comitatur, & in quam febris inflammatoria sæpe transmutatur. Hæc enim febris oritur a putridis, & infectis particulis quibus sanguis per has pure turgidas partes transiens inquinatur, & ab his inquinamentis paroxysmi febriles, aut exacerbationes singulis vel alternis diebus accenduntur. Cortice autem Peruviano paroxysmi febriles, saltem pro tempore supprimuntur; imo si cum pectoralibus, balsamicis, & abstergentibus medicamentis confocietur, febris prorsus extinguitur, pus excernitur, & ulcera sanantur.

Quinetiam phthisici nonnulli (teste R. Morton) pro deploratis jam habitis, vitam frequentius hujus Corticis usu cum aliis remediis intermixto, aut conjuncto, non solum per plures menses, verum etiam annos, protraxerunt; qui licet e statu valetudinationis nunquam plane evaserint, tamen ejus usu a febre jam liberati manibus solitis satis beneungi potuerunt.

Ergo Cortex Peruvianus antidotus febrilis merito dicitur; quippe qui ad omnes febres intermittentes, remittentes continuas seu continentes in omni sexu & ætate, in infantibus, pueris, adultis, & senibus, in virginibus, mulieribus gravidis, & puerperis tutissime, & prorsus innoxie exhiberi possit. Asserit enim R. Morton se intra 25. annorum spatium nusquam novisse aliquid mali ab usu corticis cuiquam evenisse præter levem furditatem tempore usus nonnihil molestant, quæ sponte illico a morbo evicta, vel pulveris omissione semper cessat; nec se unquam hujus remedii poenituisse. Quod quidem quotidiana nostra experientia confirmatum est.

℞. Corticis Peruviani electi, & in alcohol redacti ℥j. Syr. febrifugi, Limonum, Cydonior. Absynthii, Papav. rhæad. Diacodii, de Cichorio comp. vel alterius cujuslibet quant. suffic. M. F. opiata mollis consistentiæ, ejus dosi ad ℥ij. tertia vel quarta quaque hora exhibeatur, superbibendo haustum vini aqua diluti, vel pitisanæ pectoralis, aut alterius liquoris convenientis.

℞. Corticis Peruv. pulver. ℥ij. vini rubri generosi ℔ij. Misceantur, & macerentur in vase clauso per duos tresve dies, identidem agitando. Liquor per inclinationem separatus est vinum febrifugum, ejus ℥vj. pro dosi exhibeantur. Si adhuc valentius infusum desideretur, in singulis cyathis dissolve Kinæ Kinæ in tenuissimum pollinem redactæ ℥j. & sic turbidus liquor propinetur.

℞. Corticis Kinæ pulver. ℥i. Bulliat in aq. stillatitiæ Scorsoneræ vel Cichor. sylv. ℔ij. ad ℥xxvij. F. colatura ad ℥vj. pro dosi sumenda, vel sola, vel cum vino febrifugo permixta. Vel

℞. Corticis Peruv. contriti ℥i. Salis Nitri fixati ℥ss. Bulliant in aq. Parierar. ℔ij. ad ℥xxvij. Colatura intense rubra per cyathos ad ℥vj. exhibeatur ubi diuresis promovenda est.

24. Pulver. Kinæ Kinæ ℥j. Rhei pulver. ℥j. Syr. de Cichor. comp. vel de Pom. comp. q. s. M. F. Electuar. cujus dosiſ ℥ij. quarta quaque hora exhibendæ, cum alvus est subducenda. Vel.
24. Pulver. febrifug. ℥j. Cremor. Tartar. ℥ss. pulver. Jalapæ ℥j. vel ℥ss. Syr. febrifug. q. s. M. F. Electuar. Dosiſ a ℥j. ad ℥ij. iteranda in febribus cum leucophlegmatia, aut hydrope.
24. Corticis Peruviani pulver. & Gieræ picræ Galeni ana ℥ss. Infunde in vini generosi ℔ij. Digerantur per 24. horas. Fiat colatura, & servetur ad usum. Cyathum unum, aut alterum hauriat æger febre laborans, cum humores per secessum subducendi sunt.
24. Kinæ Kinæ tenuissime tritæ ℥ss. Gummi ammoniaci rite depurati ℥j. flor. Benzoin. ℥ss. Balsam. Copaivæ ℥ij. Syr. febrifug. q. s. M. F. El. Dosiſ ℥ss. quarta quaque hora exhibenda in febre cum pulmonum infarctu.
24. Corticis febrifug. ℥j. Coq. in aq. still. Verbenæ ℔ij. ad ℥xxvij. Sub finem coctionis adde folior. exsiccat. Hederæ terrestriſ, Bugulæ, Saniculæ, Pervincæ, Alchymillæ, & Pyrolæ ana P. j. Fiat colatura in qua dissolve Syr. Papav. rhæad. vel Tussilaginis ℥ij. Fiat apozema. in sex. doses singulis quatuor horis exhibendas distribuendum, ad febrem intermittentem, aut continentem cum puris sputo.
24. Corticis Peruv. tenuissime pulver. ℥ij. Theriacæ veteris ℥j. Syr. febrifug. q. s. M. F. bolus. dividendus in quatuor doses eodem die horis medicatis sumendas in febribus maligni moris.
24. Kinæ Kinæ pulveratæ ℥j. Diaphoretic. mineral. ℥ij. Sal. ammon. purific. ℥j. Syr. Kermesini q. s. Fiat Electuar. cujus dosiſ a ℥ss. ad ℥ij. ad diaphoresim excitandam.
24. Kinæ Kinæ in tenuissimum pollinem redactæ ℥j. Flor. sal. ammon. martial. ℥j. Syr. febrifug. q. s. Fiat Electuar. Dosiſ a ℥j. ad ℥ij. quater in die exhibenda in pallida virginum febre, & in febribus cacheticis, aut contumacibus.
24. Corticis Peruv. ℥j. Croci Martis aper. ℥ss. pulver. Ari. comp. ℥ij. Syr. febrifug. q. s. M. F. El. cujus dosiſ a ℥j. ad ℥ij. ter quaterve singulis diebus iteranda, in febre cachetica, in mensium suppressione, & viscerum obstructionibus.
24. Cortic. Per. pulver. ℥j. Diaſcord. Fracastorii ℥ij. Syr. febrifugi q. s. Fiant opiata eadem dosi exhibenda in febribus, quæ diarrhæis, ventris torminibus, aut vomitionibus stipantur.
- Syrupus, Tincturæ, & Extractum Corticis Peruviani sic præparantur.
- Syrupus febrifugus.
24. Corticis Peruviani pulver. ℥ij. Infunde in vini rubri generosi ℔ij. Macerentur per duos tresve dies, identidem agitando. Liquori per inclinationem separato affunde novi pulver. ℥ij. Digerantur denuo per duos tresve dies. Infusio per philtrum pluries trajiciatur, donec liquor limpidus fiat, qui cum Sacchari albi in aq. Scorsonner. soluti, & in Electuarium solidum cocti ℔iv. permisceatur; & erit Syrupus febrifugus non ingratus, cujus dosiſ ab ℥j. ad ℥ij. pro infantibus præsertim, majore commodo, & felici successu usurpatur.
- Tinctura febrifuga.
24. Corticis Peruviani ℥j. Aq. vitæ ℥vij. Digerantur in vase clauso per triduum, identidem agitando. Tinctura a pulvere per inclinationem fecernatur. Dosiſ ad cochlear unum in haustu vini generosi sæpius in die iteranda.
- Extractum febrifugum.
24. Cortic. Kinæ Kinæ ℔ij. Spiritus vini rectificati ℔ij. Digerantur simul calore temperato, identidem agitando, donec spiritus vini colore intense rubro tinctus appareat. Tunc Tinctura etiam per expressionem separetur a pulvere, cui residuo affunde vini generosi ℔liij. Digerantur igne arenæ per 24. horas. Fiat colatura cum expressione. Ambo liquores misceantur, & in balneo arenæ ad mellaginem evaporentur. Huic Extracto liquido Syrupi Kermes ℥ij. adjiciantur, & accurate.

rate misceantur, Mixture ad Extracti solidi consistentiam evaporetur. Dosis ʒss. ad ʒij.

Quod ad Kinæ Kinæ operandi rationem attinet, vulgaris ea est opinio, febris intermittens causam esse acidum salem coagulantem, & membranas nerveas lancinantem, unde tot nascuntur febrium symptomata; Corticem vero Peruvianum alcalino sale turgere, quo acidum salem febrilem absorbet, & ejus effectus destruit, humores inspissatos, & coagulatos dissolvendo. Sed hæc hypothesi experientia profus repugnat. Etenim si febris ab acido oriretur, inde sequeretur alcalia tum fixa, tum volatilia, salina vel terrestria ad acidum febrile absorbendum longe præstantiora esse, & efficaciora; acida vero febrem intendere, & augere. At vero contrarium evenit, quandoquidem ad febrem profligandam alcalia acidis longe inferiora sunt. Imo febres ab alcalinis valentioribus, nempe sale Tartari, sale volatili Cornu Cervi, oculis Cancrorum rarissime sedantur, sapissime autem a guttis aliquot spiritus Sulphuris, Vitrioli, Nitri, vel a succis acidis Acetosæ, Limonum, &c. compescuntur. Præterea Kina-Kina salis alcali tum fixi, tum volatilis portionem admodum exiguum continet, e contra vero plurimum acidi salis, & olei. Unde non verisimile est hanc virtutem aliquot salis alcali granis acide sulphure, & terra involutis & obrutis tribuere.

Contra opponere solent hujus Corticis amarorem, rati omnia amara esse ex salium alcali genere; sed hallucinantur. Si enim Chymicos consulant, ab iis discent amara non ex salium alcali profapia esse, quin imo ex illis sal acidum, aut falsum uberrimum per analysim chymicam extrahi & amara arte facta intensissima amaritæ prædita, qualia sunt crystalli lunæ, & sal catharticum amarum, nihil alcali salis continere, sed ex acidis valentioribus componi. Male igitur acido succo febris causam, ejusque symptomata tribuunt; & vim febres fugandi, qua cortex Peruvianus donatur, ad salem alcali in eo contentum referunt.

Qui rectius de febribus, & Corticis Peruviani virtute febrifuga disseruit, est vir apud Anglos doctissimus, in praxi medica versatissimus, accuratissimisque motuum naturæ observator R. Morton, *Traçtatu de febribus*. Is febrium causam esse particulas quasdam venenatas seu deleterias, vitæ principio seu spiritibus animalibus inimicas arbitrat: unde expansiva eorum facultas obruitur, & flamma vitalis necessario extinguatur. Kinam vero antidotorum more virulentiam febrilem subigere, miasmata spiritibus impressa delendo, asserit.

Verum hæc hypothesi supponit spirituum animalium existentiam, quæ quidem a plurimis, & quidem peritissimis anatomicis in dubium revocatur. Præterea doctus ille Medicus nullam de Kinæ-Kinæ in spiritus aut in nervos actione rationem reddit; eamque inquirere inutile censet, quasi in re tam obscura veritatem assequi esset impossibile. Si tamen attendimus ad evidentes febrium intermittentium vel continentium causas, ad earum symptomata, necnon ea, quæ Corticis Peruviani exhibitionem sequuntur, quasdam de natura febrium, Corticisque operandi ratione notiones consequemur; quæ licet adhuc conjecturales sint, tamen ad verum prope accedere videntur.

Febrium intermittentium causa efficiens, seu proxima, est succus excrementitius nervis insensus, in massam sanguineam redundans, propter alicujus evacuationis sensibilis vel insensibilis suppressionem, quam efficit abusus vel depravatio sex rerum non naturalium, inter quas frigida, & humida aeris imperies principem locum obtinet, & hæc vulgarior est harumce febrium causa externa vel remota. Hujus succi natura ad salem alcali urinosum proxime accedere videtur, quandoquidem omnes fere humores excrementitii maxima salis alcali urinosi copia turgent. Ac proinde succus ille in sanguine redundans, maximam in eo salis urinosi copiam coarcevat; quod verum deprehenditur, si febricitantium sanguinis analysi instituitur: major enim salis urinosi copia ex eorum sanguine, quam ex sanorum sanguine extrahitur. Vis autem illius humoris nociva non a sola salium acrium copia; sed etiam a quibusdam partibus biliosis seu sulphureis adulis cum salibus certa proportionem permixtis magis intenditur vel remittitur; quæ quidem vis ab effectis tantum dignosci potest.

Noxius ille humor salino-oleosus a sanguine secretus, in nervosum genus primario, & immediate irruit: unde symptomata nascuntur, quæ primum ineunte febre percipiuntur; scilicet, alior, languor animi, deliquium, jactatio, horror, rigor, oscitatio, pendiculatio, vertigo, dolores spasmodici, debilitas pulsus, ardor, sitis, linguæ ariditas. Deinde in humores nonnisi mediate, & secundo vim suam exerit, quandoquidem tota œconomia sanguinis, & humorum debet fibrarum nervearum oscillationi subiecta sit: perturbato nervorum motu oscillatorio, sanguinis, & liquorum motus minuitur, secretiones solitæ prorsus supprimuntur. Verum dum vires sunt huic impetui sustinendo pares, ex hac sanguinis fegnitie, & mora intra vasa, statim totum nervorum genus commovetur, succurritur, ac tanta vehementia oscillationes suas restituit, ut tandem totum corpus brevi incalcescat, sanguinis motus retardatus restituatur, & lenior, quem mora contraxerat, dissolvatur. Iisdem succussibus humor noxius nervis impactus repellitur, & foras cum sudoribus aut alia excretionem sensibili vel insensibili amandatur, vel in partem aliquam deponitur, in labia, nares, aut quascumque alias corporis partes: unde exanthemata varia, pustulæ, maculæ petechiales, rubræ vel purpureæ efflorescunt: vel bubones, alas, & inguina; ceteras partes, carbunculi, furunculi, tumores, abscessus, atque ulcera varii generis obsident.

Cortex Peruvianus febres maligni moris, & pestilenciales non extinguit, aut saltem difficillime: intermittentes vero, & continentes rite adhibitus cito, & tuto sanat. Hæc Kina energia partim ejus styptico amarori, partim acidis, quibus donatur particulis, debetur.

Acida remedia febrem sæpissime tollunt, veneni febrilis, & alcalini causticitatem retundendo: sed nonnunquam febris recurrit ex eo, quod causa remota eadem sæpe remaneat, non in integrum restituta debita evacuatione.

Amara medicamina febres quoque aliquando profligant, non tam acrem causticumve humoris febrilis salem infringendo, quam febris causam removendo. Diximus, febris causam internam, & antecedentem esse cujusdam solitæ excretionis suppressionem, quæ oritur ex laxitate, & flacciditate fibrarum nervearum quibus emunctoria huic vacuationi destinata componuntur. Amara vero sua stypticitate fibras nimis laxatas restringunt, & sic suppressas vel imminutas excretiones restituunt.

Cortex Peruvianus amborum horumce remediorum virtutes in se ipso consociat: scilicet acido sale, quo turgidus est, acres, causticos toxici febrilis sales retundit, sicque febrilia symptomata citissime suppressit; deinde diuturniori usu omnes corporis succos amaro suo styptico perfundit, quo fibras solidas vel humida aeris intemperie, vel alia quacumque de causa laxatas constringit, roborat, & firmat, & ea ratione causam antecedentem tollit. Nec mirum, si citius interrupto Corticis usu febris sæpe recurrat, præsertim si aeris constitutio humida sit, & frigida, laxatis denuo assiduo aeris externi contactu corporis fibris. Kina usus per sat longum temporis spatium continuatus humorem febrilem non tantum mutat, & fibrarum tonum firmat; sed etiam humorem noxium jam domitum foras expellit per unum aut alterum e corporis emissariis. Restituito nempe viscerum tono, munia sua obire incipiunt: redundantes, quibus turgabant, succos excernunt, aut per alvum, aut per urinas, aut per sudores, aut per insensibilem perspirationem; sicque Kina sæpe cathartici, diuretici, sudoriferi, aut diaphoretici vices adimplet. Februm vero pestilentialium malignitatem emendare nequit, aut saltem difficillius reprimat; quandoquidem harumce februm causa antecedens non sit fibrarum laxitas aut flacciditas, ut in intermittens, sed earumdem crispatura aut erethismus, cui sedando impar est ille Cortex. Tunc enim cardiacis valentioribus opus est, scilicet salibus acidis tenuioribus, cum oleosis aromaticis particulis conjunctis, quibus non tantum vis veneni crassioris, & summe caustici infringatur, sed etiam crassiores, & fixiores ejus sales attenuentur, & ut ita dicam, volatilizentur, ut facilius per cutis poros exhalari possint, ac tandem solidæ fibræ inordinate, & vehementer succussæ blande stimulentur, & ad æquatam vibrationem reducantur. Sic succi venenati jam subacti ex sanguinea massa secernentur, per cutis poros vel alia corporis emissaria ex-

cernen-

cernentur, aut saltem, ut nonnunquam evenit, in partem minus nobilem ablegantur.

Relatum legimus in *Act. Medic. Edimb. tom. 2. 3. & 4.* Corticem Peruvianum in gangrenis, & sphacelis a causa, tum interna, tum externa ortis, a Medicis atque Chirurgis peritis adhibitum mira præstitisse, & ægros penitus desperatos, aliis remediis frustra tentatis, pristinae sanitati restituisse.

Præscribitur ad ʒss. sub decocti vel boli forma, quarta quaque hora quotidie fumendus, partem gangrena vel sphacelo infectam, Therebentinæ oleo aut alio quovis remedio accommodato, illiniendo.

Paucis ab hinc annis Cortex alius arboris ignotæ Parisios advehebatur, sub nomine Kina Kinae foeminae, qui genuino densior erat, magis ruber, & Tabaci Hispani colorem proxime referens, exterius albidior, febres etiam quandoque tollens. Cum vero longe minoris esset efficaciz, & veræ Kina Kinae dolose immisceretur a mercatoribus, lege cautum est, ne deinceps afferretur.

Alia est Kina Kina species, quæ Kina Kina aromatica, Cascarilla, Schacarilla, & Cortex Peruvianus griseus, Zagarilla, in officinis nostris dicitur: Cortex Eleuterii *Joann. Andreæ Stifferi*: China China falsa, & Cortex Eleuterii *Dale Pharmacol.* Eleutheria *Linn. H. Cliff.* 486. vulgo, *Chachril* vel *Cascarille*. Cortex est in tubulos convolutus, digiti vel pollicis latitudine, & duos, tres, quatuorve pollices longos, lineam unam aut alteram crassos, colore foras cinereo canescente, intus ferrugineo, sapore amaro, aromatico odore, dum comburitur, fragrantissimo, aromatico, ad Ambari odorem aliquantisper accedente. Ex quibusdam Americæ meridionalis regionibus ad nos affertur, præsertim ex illa regione, quæ *Paraguay* dicitur.

Primus qui de hoc Cortice mentionem fecit, est J. And. Stifferus, Medicinæ Doctor, & Professor in Academia Julia, qui in *Actior. laboratorii Chymici specimine secundo anno 1693. Helmsstadii edito*, refert, se hunc Corticem aromatici odoris, & saporis, particulis balsamicis resinosis refertissimum, Corticis Eleuterii nomine insignitum, a quodam viro perillustri ex Anglia reduce accepisse, & narrante in Anglia tunc moris esse rasuram hujus Corticis Tabaco admiscere, ut fumum ejus haud omnibus gratum suaveolentia sua corrigeret. Narrat quoque idem Stifferus se paulo post a Clar. viro Joanne de Breyn mercatore Amstelodamensi florentissimo, curioso, & in exoticorum notitia versatissimo, eundem accepisse Corticem; nihil aliud de ejus usu referente, nisi quod rasura ejus Tabaco admixta, facta suctione per tubulum, ingratum fumi odorem quodammodo corrigeret, simul tamen ebrietatem quoque induceret, & paulo largior portio admisceretur. Post aliquot annos in eundem Brunsvicensibus idem Cortex pro Cortice Peruviano Kina Kina dicto, a mercatoribus nonnullis venditus fuit. Sic innotuit in Germania tamquam febrifugus.

Arbor ex qua ille Cortex depromitur, nobis adhuc ignota est.

Idem Stifferus primus hunc Corticem in usum adduxisse videtur. Licet, inquit, virtute febrifuga notabili haud polleat Cortex ille Eleuterii, ideo tamen ejus usus in totum haud rejiciendus, cum particulis resinosis, & balsamicis corpori nostro haud ingratis refertus sit.

Ejus tincturam paravit cum sale Tartari, & spiritu vini, qua in calculo, asthmate, phthisi, scorbuto, arthritide, aliisque affectibus feliciter usus est, ejusque vim diureticam, & carminativam expertus.

Aliam quoque tincturam cum sale volatili Cornu-Cervi, & spiritu vini parabat, priori haud inferiorem, licet coloris minus saturati. Utramque tincturam mane, jejuno ventriculo, vel una hora ante pasum in potu calido herbe Theæ vel Caffæ ad 20 vel 30 guttas assumendam præscribebat; & arthriticis, scorbuticis, necnon calculosis profuerunt.

Qui per prandium vel statim post prandium tincturam cum sale Tartari paratam in vino vel cerevisia permixtam hauserunt, levem quandam ebrietatem ab ea, sine noxa tamen, experti sunt.

Hujus Corticis vis febrifuga, cardiaca, & alexipharmaca plurimum commendatur a Joanne Ludovico Apino Medico Herspruccensi, in historica quam anno 1697. edidit Norimbergæ relatione febris epidemicæ annis 1694. & 1695. in Noricæ ditionis oppido Herspruccensi, & vicino tractu grassari deprehensæ, tandemque petechialis redditæ.

Hæc febris epidemica, cujus causam pluvias fuisse creberrimas autumat, quæ anno 1694. mense Augusto ingruentes, ad Decembrem usque perseverarunt, primum mitior fuit, febris intermittens tertianæ vel duplicis tertianæ speciem ferens: pueros, foeminas gravidas, atque panperculas tantummodo infestaverat. At incrementum hæc lues epidemica sub ipsis anni 1695. auspiciis sumpsisse, & maculas ostendisse petechiales refert; quarum causam tribuit temperiei aeris mutatæ, & rigidissimo gelu supervenienti, negotium transpirationis subito sufflaminanti, colluviemque ferofam incrassanti. Quæ quidem febris petechialis æstu solis intensiori per æstatem, dysenteria superveniente, subblata fuisse videbatur, donec, Caniculis temperatis, pristinam suscepit iterum faciem; sed rarior extitit, ac tandem spirantibus ex Oriente ventis sub Autumno prorsus evanuit.

Has febres intermittentes primum debellare conatus est alexipharmaci & sudoriferis exhibitis, prius tamen purgatis ano & cato ventriculo & intestinis, quibus tamen febrile fermentum cedere noluit. Ideo Corticem hunc, seu Cascarillæ pulverem aut ejus extractum illis, dosi conveniente, admiscuit, ejusque efficaciam, quæcumque supervenerint symptomata, ad eas curandas feliciter expertus summopere deprædicat; febresque petechiales ipsas eodem se medicamento, in majori tamen copia exhibito, curasse fatetur, necnon dysenteriis succedentibus opitulatum fuisse.

Cascarillam exhibuit ad ℥i. pro dosi, modo bis in die, modo ter quaterve iterata, quæ sæpius sudorem excitavit. Ejusdem Corticis extractum cum aqua solum præparavit, cujus singularem efficaciam in his febribus perdomandis plurimum extollit, & propterea Specificum Lexipyretum nominavit, *ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ πυρετοῦ*, finire febres.

Hic sollemnis fuit illius Extracti exhibendi modus. Post peractum, ubi necessarius esset, vomitum, vel præmisso in substantia Cortice, vel eodem penitus etiam omisso, dicti Extracti Lexipyreti quinque, modo plura, modo pauciora grana, aut in pilularem formam acta, aut in potiuncula soluta, sexta quaque hora, in leviori casu mane saltem & vespere præbuit. Hanc ita coeptam methodum raro ultra triduum continuavit, non comparente manifesta in melius mutatione. Non pauci altera, tertiave dosi convalescerunt, aut eo saltem deducti sunt, ut reliquum natura facillime confecerit, evanescentibus ubique luctuosus & terrificis symptomatibus. Plerique, Cortice vel in substantia, vel in extracti forma sumpto, largiter sudarunt sine ulla molestia vel virium jactura. Præter hanc manifestam per sudores operationem alvus ægris fervebatur aperta. In difficilioribus ad sudandum alvus nonnunquam ter quaterve non minus ac sumpto purgante solvebatur cum euphoria. Menses mulierum ineunte febre suppressos revocavit, necnon etiam hæmorrhoidalem fluxum suppressum restituit. Apud Germanos pro genuino Cortice Peruviano ille Cortex sæpius usurpatur. A Medicis virtutes resolventes, aliquantum diaphoreticæ, tonicæ, & sedantes eis tribuuntur; quas obtinet a partibus suis constituentibus, tum sulphureis, subtilibus, vaporosis, tum resinosis, & terreis, aliquantisper adstringentibus, quas quidem odor, sapor, & analysis Chymica demonstrant.

Speciatim vero clariss. Stahlus hunc Corticem in pectoris morbis, ubi lenit, discutit, & sedat, peripneumonia, pleuritide, imprimisque in diarrhæa febrium acutarum, & dysenteria, quam aliis omnibus remediis efficacius mitigat, præstantem expertus est.

Præscribebat initio essentiam Corticis Cascarillæ cum resolvente, & discutiente catharali, v. gr. Pimpinellæ albæ remixtam a guttis xxx. ad xl. in incremento vero, & statu pulverem resolutivum compositum infra describendum, tempore nimirum matutino, & versus noctem a ℥ss. ad ℥i. circa declinationem vero Cascarillam in subtilem pulverem redactam, sed in refracta, nec sæpius repetita dosi a gr. scilicet x. ad xv.

Pulvis resolvens compositus Stahlii.

℥i. Pulveris resolutivis ex Testar. Conchar. sine igne pp. Antim. diaph. & Nitri depurata partib. æqual. facti ℥ss. Extracti Cascaril. cum aqua ℥ss. M. F. Pulvis.

In fe-

In febre intestinorum inflammatoria ex mesenterio seu dysenteria commendatur quoque pulvis Cascarillæ cum Pilulis balsamicis.

Joannes Junckerus Medicus Hallensis in suo conspectu Therapæie generalis profert singularem hujus Corticis præcellentiam ab Apino in febribus malignis & contagiosis celebratam, medentium votis non respondere. Majore cum fructu illum præbuisse asserit in febribus intermittentibus, quas cum aliis convenientibus remediis confociatus sæpe feliciter per sanat: in quo, genuino Cortici Peruviano validius adstringenti, & plurimis, nisi caute detur, noxiis, palmam præripit.

Obiter hic nobis observare liceat petechiales illas febres, in quibus Apinus hunc Corticem adeo feliciter exhibuit, licet malignæ fuerint, fuisse tamen de genere intermittentium, tertianarum nempe, vel duplicium tertianarum, subintrantium, quas nos quoque post Mortonem specificè sanare observavimus, modo non serius exhibeatur. Quapropter accurate distinguendæ sunt febres malignæ, in quibus Cortex ille convenit ab illis, quibus prorsus inutilis est. Ex Apini & Junckeri itaque observationibus concludimus hunc Corticem omnibus febribus intermittentibus, tum benignis, tum malignis convenire, raro vero aliis febribus continuis, malignis, & contagiosis.

Idem Junckerus asserit, hunc Corticem conferre in omnibus inflammationibus, excepta angina, ubi paulo acrior est, doloribus, spasms hypochondriaco-hystericis, turbatione fluxus menstrui & hæmorrhoidalis, hæmorrhagiis internis, vomitu cruento, lochiis nimis, hæmoptysi, item in hemicrania, debilitate ventriculi a morbis relicta, vomitu nimio, quovis alvi fluxu, & aliis. Et quamvis non ubique præsentem effectum edat, tamen vi sua tonica & leviter anodyna ægros aliquantum solatur, atque saltem opiatibus tutior est & convenientior.

Illud modo providendum est, ut iusto tempore ac decente methodo, neque largius aut nimium, (quia calefacit) hunc Corticem offeramus.

Cascarilla accensa fumum non insuaveolentem spargit, quamquam is multis adversus sit, & caput tentare observetur.

Ceterum Germani hoc utuntur Cortice in pulvere, essentia, extracto, & infuso.

Pulvis his in affectionibus a gr. vi. ad ℥ss. vel ℥i. Infusum ℥ss. vel ℥i. in liquore idoneo: Essentia seu Tinctura cum sp. vini parata a guttis x. ad xx. Extractum a gr. iij. ad vi. vel viij. præscribuntur.

Michael Alberti Professor Medic. Hallensis, in introductione ad Medicinam, idem de hoc Cortice refert: addit quoque ad febrium epidemicarum curam hand tam specificam virtutem habere; qualis ab Apino allegatur; attamen ad mitiores febres intermittentes compescendas, post præmissam sufficientem evacuationem, quantisper conducere.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Codaga-pala.

Codaga-Pala. *H. Mal. par. 1. pag. 85. tab. 47.* Nerium Indicum, siliquis angustis, erectis, longis, geminis, *Burm. Thes. Zeyl. 167. tab. 77.* Apocynum erectum Malabaricum, frutescens, Jasmini flore candido, *Par. Bat. 44.* Arbor Malabarica lactescens, Jasmini flore odorato, siliquis oblongis, *Syen. in not. ad H. M. Conest. 161. Edimb. tom. 3. pag. 32.*

Apud Malabaros & Zeylonenses frequens nascitur hæc arbuscula ex radice minus submissæ se demittente, fibras late diffundente, cortice rubro-fusco & lacteo, qui saporis amari & minus pungentis. Caules firmi, lignosi, rotundi, varios proferunt ramos, cortice nigricante, lignum albicans tegente, cinctos; folia gerentes bina, sibi mutuo opposita cum brevi petiolo, oblongo-lanceolata, acuta, glabra, nervosa, variz magnitudinis, at utraque parte late viridia, lacteum succum fundentia. In summo caulium vix egrediuntur flores tubulosi, in quinque segmenta divisi, monopetali, flaminibus quinque in

que in conum acutum collectis ornati, albissimi, jucundi odoris & aspectus. Calyx flores sustinens est stellatus, in quinque lacinias divisus, qui satis longo & tenui ac varie multiplicato innititur pedunculo, & perpetuus est: floribus enim emarcidis ex uno tali calyce duæ simul eriguntur filiquæ angustæ, erectæ, longissimæ, miro modo in summo per apicem acutissimum circumvolutum sibi junctæ & connexæ; quæ filiquæ lanugine albissima sunt repletæ, quæ semina coronantur plurima, longa, angusta, striata, cinerea, & pappo veluti funiculo umbilicali placentæ adhærentia.

Cortex contritus & epotus in lacte acido commendatur in fluxu ventris. Cortex radicis laudatur quoque eodem modo sumptus, in fluxu ventris quocumque, sive dysenterico, sive lienterico, & in fluxu hæmorrhoidali. Idem in aqua decoctus & epotus servit pro tumoribus corporis. Radix trita & cum aqua in qua *Oryza* lota fuit, decocta, confert pro angina gutturis & colli, facta lotionem: servit quoque pro tumoribus corporis, eodem modo usurpata uti & pro dolore arthritico, partibus affectis apposita: dentium quoque dolores sedat, vermes in iis necando, ejus decocto in ore detento. Semina in decocto data profunt in febre calida, uti & ardore jecoris ac in podagra; lumbricos quoque enecat. *H. Halab.*

Commendatur in Aët. Edimb. recentiorum, minorumque ramorum cortex, arboris musco & quadam veluti tinea exteriori, & insipida minime obductæ; hic cortex, musco diligenter eraso, in tenuissimum pulverem contritus, & cum Syrupo Aurantium in electuarium redactus, laudatur ut specificum in diarrhæis. Hujus electuarii ꝑss. vel amplius, quarta quaque hora quotidie exhibetur per tres quatuorve dies. Dejectiones primo die frequentiores, & copiosiores evadunt, sed absque torminibus: altero die color fecum in melius immutatur; tertio vero vel quarto, si medicamentum penitus successerit, feces ad naturales proxime accedunt quoad consistentiam.

Rarissime fallit hocce remedium in diarrhæis recentibus, ab inordinato victu procedentibus, modo febris absit, si prius *Ipecacuanhæ* dosis ægrotanti propinata fuerit. Non minori successu, & eadem ratione præscribitur electuarium iis, qui cum sint laxo corporis habitu donati, dum pluviosum ac humidum est cælum, in diarrhæas facillime incidunt; imo per aliquot dies post curatam diarrhæam mane & vespere continuandum est, aquam *Oryzæ* propinando pro potu consueto, vel etiam emulsionem ex seminibus frigidis & sale *Prunellæ*, si opus sit.

At si febris diarrhæam comitetur, reprimenda erit prius febris *V. S.* & emulsionibus refrigerantibus, vel decocto albo cum sale *Prunellæ*.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Simarouba.

Simarouba cortex est arboris hæctenus ignotæ, in Guiana crescentis, & ab incolis *Simarouba* nuncupatæ. Coloris est ex albo flavescentis, nullo odore præditus, saporis subamari, lentescens fibris constans, candido, levissimo, insipidoque radicem, stipitum, truncique ligno hærens, a quo facile separatur.

Simarouba gummi-resinosarum est partium, saporis non ingrati. Levi amarore quo donatur, ventriculum corroborat; partibus suis balsamico-unctuosis, quæ ex lacteo colore quem aquæ in qua decoquitur, impertit, dignoscuntur; dolores, & tormina compescit; & virtute adstringenti & vulneraria qua pollet, hæmorrhagias & alvi fluxus sistit.

Nostis primum appulit oris hic cortex anno 1713. ex Guiana missus, ubi frequentissimi est usus in alvi fluxibus dysentericis. Anno autem 1718. quo ardentissimos Æstatis calores exceperunt quamplurimi dysenterici fluxus, qui purgantibus, adstringentibus, ipsique *Ipecacuanhæ* non modo restituerunt, sed etiam ex eorum applicatione ingravescebant, Vir Clar. D. Anton. de Jussieu D. M. Paris. Regiæ Scientiarum Academiæ, Regiarumque Societatum Angliæ ac Prussiæ Socius, & Botanices in Horto Regio Parisiensi Professor ac Demonstrator, eos *Simarouba* cortice feliciter debellavit. Decoctus primum

primum ad ℥j. aut ℥ss. in minima aquæ copia, sic apud nos, ut in Guaiana propinatus, vomitus sæpe, incommodosque fere semper sudores, & majora nonnumquam feri sanguinisque profluvia promovet; sed correctis dosibus, experientia rerum magistra, salubritatis punctum attingit.

Exhibetur in decocto ad ℥j. in aquæ ℔ij. in pulvere qui radendo obtinetur, non conterendo, ad ℥ss.

24. Corticis Simaroubæ minutim secti ℥ij. in aq. comm. ℔ij. ad tertiæ humiditatis consumptionem decoque. Decocti in doses quatuor divisi unam tertia quaque hora tepidam propina. Vel

24. Cort. vel ligni Simaroubæ pulverat. ℥ss. In aquæ puræ ℥ij. dilue, aut cum Adyanthi Syrupo redige in bolum pro una dosi: hora opportuna præbe, repetitis hujus medicaminis sub qualibet forma dosibus ad integram usque sanationem.

Perficitur illa absque ullo decocti potus fastidio, ulla per vomitum vel per secessum evacuatione. Sedantur tamen unius diei spatio dolorum cruciatus, redit cito somnus, urinæ fiunt copiosiores & limpidæ, rariores evadunt evacuationes, sæcum odor fœtidus cessat, color immutatur, e liquidis incrassescunt, cibos æger appetit, brevi reficitur.

Cortex namque Gujaneus intestinis in decocto propinatus balsamum suppeditat, stomachum etiam immoderatis & inveteratis alvi fluxibus debilitatum corroborat, ciborum appetentiam excitat, eorumque digestionem amaris, incisivisve partibus favet, necnon & erosæ intestinorum membranz interiori sublata ab acerbis excrementis mucum restituit. Singulari virtute antispasmodica, stomachica, narcoticave vulgaribus antidyfentericis præcellit; adstringentia longe superat, quæ non impune fluentibus hæmorrhoidibus aut mulierum catameniiis interioribus præbentur: hausto vero Simaroubæ decocto, cessante noxiæ alvi fluxu, evacuanda fluentiaque cetera libere ac secure eliminantur: unde & antihysterica vi plerumque pollere pluribus probatum est experimentis.

Convenit præsertim in seroso-biliosis, sanguinolentis, mucosisque alvi fluxibus, a continuo intestinorum convulsivo motu inveterascentibus, in quibus abest febris, & illæsa stomachi functio, & in tenesmis. Administrandi medicaminis forma & dosis variant, pro varia ægrorum, ægritudinumque ratione. Etenim si evacuatis jam stomachi primarumque viarum sordibus, factum fuerit mitius malum, semidrachmæ ligni pulverati uni vel alteri dosi quandoque cedit, accedente vero cacochymia ad sæva morbi symptomata nonnisi pluribus repetitis decocti corticis dosibus, vincitur. Ex *Act. Ac. Reg. Scient. Paris. an. 1729. 32. & ex Quæstione Medica D. Ant. de Jussieu in Scholis Medicor. Paris. disputata 16. Februarii an. 1730.*

CAPUT TERTIUM

De Lignis.

ARTICULUS PRIMUS

De Agallocho, seu Ligno Aloes.

Licet apud Dioscoridem Agallochi descriptio adeo brevis sit; ut ex ea evidenter demonstrari nequeat Agallochum unum & idem esse atque Xyloalœon Græcorum recentiorum, Agalugen Arabum, & lignum Aloes officinarum: attamen rem ita esse verisimile est; quandoquidem & Dioscoridis descriptio officinali ligno Aloes sat bene conveniat, & Arabica denominatio antiquæ Græcæ denominationi non admodum dissimilis sit, necnon etiam hac in re Botanici fere omnes consentiant.

Itaque *αγαλλοχον* Dioscoridis, *ξύλαλον* Græcorum recentiorum: Hoad, Agalugi &
Geoffroy Tom. I. P

Jugi & Agallugum *Arabum*: Agallochum, Xylcaloes, & lignum Aloes *Offic.* Lignum Aquilæ, Lignum Paradisi, & Lignum sanctæ Crucis *Quorundam*. Lignum est resinofum, odoratum, prorsus diversum ab Aloe, succo amaro cathartico, in officinis usitatissimo. Neque etiam est lignum arboris ex qua ille succus stillat, ut quidam existimaverunt.

Ab Arabibus plures ligni Aloes species ratione bonitatis & loci unde affertur, distinctæ recensentur. Nos vero cum C. Bauhino triplex genus distinguemus.

1. Agallochum præstantissimum, C. B. P. Calambac Indorum: Kenam Cochinchinensium: Suk-Hiang Sinensium, *Dale Pharmacol.* Sokio G. Camelli, *R. Hist.* Lignum est leve, resinofum, molle fere instar ceræ vel mastiches, quod dentibus & unguibus cedit, prunisque impositum veluti resina fere totum colliquefcit, suavissimum spirans odorem: sapore est amaricante aromatico. Tres ejus species a D. Cunningham in *S. Dale Pharm.* constituuntur, ratione coloris: prima variegata ex nigro & purpureo colore: altera nigra & flava seu maculata instar Tigridis: tertia flava velut luteum ovi. Ex Cochinchinensi seu Annamico regno afferuntur.

2. Agallochum officinarum, C. B. P. Lignum Aloes vulgare officinarum: Tehin-Hiang Sinensium, *Dale Pharmacol.* Thimbio G. Camelli, *R. Hist.* Pao de Aguila, *Lusitanorum*. In fragmenta lignosa affertur magnitudine varia, nonnunquam solida, densa, ponderosa, colore spadiceo, striis nigricantibus & resinosis distincta, interdum foraminata, & quasi carie exesa, & quorum cavernulæ resinam quandam subbram, odoratam continent; colore ligni fusco seu ex purpura nigro. Sapore hujus ligni subacris est, amarus, aromaticus, odorque pergratus. Si prunis candentive ferro imponatur, liquorem exsudat resinofum in bullulas intumefcentem, suavemque, & acidulum fumum effundit. Nascitur in insula Sumatra, in Cambaya, sed præsertim in Cochinchina. Sæpius occurrit in officinis, quam lignum Calambac, quod ratione summi illius pretii rarissime nobis affertur.

3. Agallochum sylvestre, C. B. P. Calambour vel Calambouc, *Offic.* Agallochum, seu Lignum Aloes Mexicanum G. Camelli, *Rail Hist.* Lignum est levius & magis porosum, minusque resinofum quam Agallochum officinarum, colore quasi ex subviridi fusco, odore suavi & fragrante, ad Ligni Aloes odorem accedente, sapore amaro. In prægrandes stipites affertur ex insulis Solor & Timor. Rarioris est usus in Medicina: frequentius usurpatur ad conficienda scrinia, pixides, sculptilia opera, spherulas ad coronas precarias, & cetera hujuscemodi.

Nullam arborum, quæ Calambac & Agallochum ferunt, accuratam habemus descriptionem (*). Diverfas enim esse arborum species quidam existimant: alii vero unam tantum & eandem esse. D. Jacobus Cunningham refert Calambac fieri ex arbore, cujus fructus fere pyriformis, lanuginosus, magnitudine Myrobalani citrinæ, cortice crasso & lignoso vel fungoso, bifariam dehiscens, duo semina septo medio intercepto, turbinata, cum appendicibus membranaceis continet, calyci insidens quinquifido.

Agallo-

(*) De Agallocho hæc habet Kämpferus, *Amoen. exot. fasc. v. p. 903*. Ex remotissimorum montium tesquis laboriose delatam addimus arboris oppido raræ plantam, sed tenellam, imperfectam, & adumbratione vix dignam, cui tamen æquiescimus, dum perfectioris descriptionem dies aperuerit, *Sinkoo* nuncupatam, vulgo Japonum *Kaworiki*, id est, Lignum sive Arbor fragrans: Siamensibus *Kissina*: Latinis Arborem Aquilæ & Aloes dictam, cujus fragrans lignum appellatur Agallochum.

Planta caudice constat cubitali, recto, tenui, læte virenti, villosa, ab imo foliosa, in duos ejusdem conditionis furculos ad foliorum situm quodam modo inclinantes divaricato. Folia ex unciali intervallo adsunt singula, Persicæ foliis similia, ora integra pilosa, utraque facie vivido colore micantia, protuberante per dorsum longitudinem nervo medio, a quo venulæ laterales ad oram successive obliquant densissimæ, subtilissimæ, & nisi probe attendas, vix conspicuæ.

Sunt ex nostratibus qui arborem hanc pingunt bacciferam & Oleæ similem, credo ex fide Serapionis & Dioscoridis. Verum abstrusum est ejus natale & belluarum paradisus, quem doctorum æmo unquam frequentavit. Patriam auctores nostri variam regionem constituunt Garzias ab Otto scribit se ramum obtinuisse ex Malaca, sed sine flore & fructu. Mihi sicut nec.

Agallochum vero vulgare seu officinarum arborem esse ferunt Oleæ instar, fructu Piperis modo rotundo & rubente, ligno Tuyæ simili, maculato, odorato, quod cortice crasso, aliquantulum versicolore, vestitur.

Serapio, Simeon Sethi, & post hos Jacobus Bontius narrant Agallochi truncos casos ab Indianis deponi in ripis fluviorum in ceno & luto, ut ligni cortex & alburnum putredinis interventu corrumpantur, remanente ligni medullio, nempe magis compacto, resinoso, & putredini minus obnoxio.

Ex actis philosophicis R. Societatis Londinensis arbor lignum fert album, tenerum, succo lactescente summe nocivo turgidum. Si enim succus ille in oculos incidat, cæcitatem causat: si in ullam aliam corporis partem, pustulas excitat, & cutim inflammat. Calambac seu præstantissimum Agallochum in solis arboribus reperitur, quæ sponte in montibus compauctæ sunt. Nec omnis arboris substantia in Agallochum convertitur: dum enim arbores exsiccantur, lignum carie paulatim exeditur, exceptis quibusdam ligni partibus, circa quas succus lacteus colligitur & in resinam exsiccat. Ab ea resina conservantur ligneæ partes, earumque albidus color in spadiceum vel nigricantem convertitur: Calambac vero maxime resinofum ex caudicis medullio circa radicem extrahitur.

Lignum Calambac & Lignum Aloes tanti æstimantur ab Indianis, ut sæpe argenti & auri æquipondium cum pretiosissimo Calambac permutent. Hæc ligna inter thymiamata in templis deorum & palatiis regum comburuntur.

J. Bonitus refert ejus pulverem ad ℥i pondus sumptum cholerae mederi, & omnibus intestinorum & ventriculi affectibus frigidis; tineas & ascarides puerorum efficaciter necare. Cerebrum, cor, ventriculum, uterum, omniaque viscera roborare, spiritusque recreare existimatur. Unde in plurimis cardiacis Arabum compositionibus usurpatur. Revera oleo essentiali uberrimo pollet, quod distillationis ope extrahi potest. In lypothymia, syncope, & paralyti convenit. A quibusdam ad memoriam firmandam laudatur: apud Anglos ad podagram & rheumatismum sanandum plurimum commendatur. Ejus substantia a ℥ss ad ℥ss exhibetur. Decoctum propter amarorem raro præscribitur.

Oleum essentialiale ex Ligno Aloes paratum iisdem viribus donatur. A guttis tribus quatuorve ad xx. exhiberi potest.

Tinctura quoque ope spiritus vini conficitur, a ℥ss ad ℥ss præscribenda iisdem in affectibus.

P 2

Atten-

nec fructum licuit, ita nec aliam hodie patriam explorare quam Cambodiam & Siamensis regni provincias *Tsiampa* & *Bonna*, prope ostium maris. Coccinthinam quoque & huic continuam Sinæ provinciam *Iunam*, ex inaccessis rupibus sibi Agallochum cedere affirmant Sinenfes: ex quorum ac Siamensium narratu mihi certo constat, arborem nonnisi per vetustatem acquirere fragrantem odorem suum, residentem in succo resinoso, qui marcente & putrescente arbore interiores quasdam ligni partes occupat, circa nodos vero cumulatus condensatur: cujus proinde fragmenta auro contra cara sunt, singulari dotata nomine *Calamba* vel *Calambac*; cum cetera fragmenta, nomine ipsius arboris, appellantur *Kissina*. Atqui & hæc secundum bonitatis notas, videlicet substantiam resinofam, nigredinem & gravitatem, velut testes majoris fragrantie, in valore multum differunt. Hæc Europam nostram, illa ob grave pretium nunquam appellant. Pro Agallocho quærendo emissi mercenarii sylvas certo tempore subeunt, armis & securibus instructi: inventas arbores vetustissimas & caudices prostratos, carie ac putredine foedos operose findunt: repertaque hinc inde resinosa fragmenta eximunt, quorum primum quod inveniunt, idolis sacrificant suis, quod credunt, sospitatoribus. Magna est ligni *Calamba* in aulis Orientalibus, tum apud magnates Sinæ & Japoniæ, æstimatio; ut ne convivium celebreretur, quin ad affectandam magnificentiam, pretioso ejus fuisse multum æris prodigant. Sinenfes in suis herbariis arbori, quamvis non satis cognitæ, characterem tribuunt; pro iconæ vastum & inconditum exhibentes caudicem arboris emortuæ, cum superflueramusculo, foliis descriptæ a nobis plantæ, sed ad Laurina prope accedentibus, & quodammodo, ut apparet, pinnatis.

Attendendum tamen ad acredinem causticitatemve, quæ lacteo hujus arboris succo tribuitur: quod si verum sit, fortasse hoc lignum non sine cautione usurpandum erit.

Agallochum usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere diamargariti frigidi, in Trochiscis Alyptæ moschatæ, & Galliæ moschatæ.

ARTICULUS SECUNDUS

De Aspalatho, & Ligno Rhodio.

A *Σπαλαθῶν* Dioscoridis: *Ἐπισκωπῆρας* Quorundam: *Aspalathus* Plinii: *Darsisahan* Arabum. Res est prorsus ignota in officinis nostris; & si quæ sub Aspalathi nomine occurrunt lignea frustra, inter se prorsus diversa sunt, & incertæ originis. Neque mirum, cum etiam veteres de hoc ligno inter se dissentire videantur. Dioscorides enim Spalathum dicit fruticem esse lignosum, spinis crebris aculeatum, nascentem in Istro, Nisyro, Syria, & Rhodo, quo unguentarii ad spissanda unguenta utuntur. Probatur, inquit, ponderosus, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, densus, suaviter olens, & gustu amarescens. Alterum genus recenset candidum, lignosum, inodorum, quod etiam deterius. Dioscorides caudicis lignum designare videtur, cujus cortex detrahendus est. Galenus vero in *Tractatu de Antidotis*, magma hedychrom describendo, Aspalathi corticem exoptulat; & in vocabulorum Hippocraticorum explicatione *μέλαγχρον* *ῥίζα* de qua Hippocrates, l. 2. de morbis mulierum, Aspalathi aromatici radicem interpretatur. Itaque Aspalathus, secundum Galeni mentem, radicis cortex est.

Plinius majorem adhuc confusionem affert: etenim dicit Aspalathi radicem unguentis expeti, quæ probatur colore rufo vel igneo, tactuque spisso, & odore Castorei; qui quidem odor cum non adeo suavis sit atque jucundus, eam a Dioscoridis Aspalatho distinguere videtur. Præterea duplicem Aspalathum constituit, alium arborescentem, alium frutescentem; & alium Orientalem, alium vero in Nisyro, & Rhodo Insulis nascentem. Arabes Aspalathum arborem esse crassam, & spinis grandioribus armatam referunt, ac proinde a Græcorum Aspalatho diversam.

Nec magis consentiunt neoterici in perscrutando veterum Aspalatho, siquidem Ruellius esse Lignum Rhodium existimat: Sylvius censet Lignum Aloes officinarum esse verius Aspalathum quam Agallochum: quidam Cythisti veri a Marantha descripti lignum pro Aspalatho vero usurpant.

Neque etiam de Ligno Rhodio inter se conveniunt. Aliud enim Lignum Rhodium Ruellius describit, aliud Cordus, aliud Matthiolus. Quis vero tantas lites dirimere audebit? Nobis sufficit certo scire nullum medicamen Aspalathi nomine hodie pharmacopoliis haberi, nec de veterum Aspalatho quicquam certi doctioribus Botanicis innotuisse. Verum cum Aspalathus in Trochiscorum Hedychrom, & Trochiscorum cytheos compositione præscribatur, quid illi substituendum sit, considerandum est.

Dioscorides vim calefaciendi cum adstrictione Aspalatho tribuit. Scribit ejus decoctum cum vino ad tetra sordidaque ulcera colluenda convenire, subjectum in pello partum extrahere, ejus decoctum alvum sistere, sanguinis rectionem potu cohibere, urinæ diffinitionem inflationisque discutere. Galenus eundem gustu acrem & adstringentem esse dicit, dissimilesque facultates in illo agnoscit, nempe partibus suis acris excalescentem: partibus vero aliis, austreis scilicet, refrigerantem, & utriusque ratione exsiccare, ac proinde ad putredines, & fluxiones utilem esse.

Idem Galenus lib. de succedaneis Eryces fructum aut Vitis semen Aspalatho substituit; Mesue Cinnamomum, aut Vitis semen; Nicolaus Myrepsus Meum; Valerius Cordus Lignum Aloes, vel Santalum citrinum, vel Vitis semen, Lundinenses Santalum citrinum; Charas Lignum Aloes. Inter hæc omnia Lignum Aloes, & odore fragrante, & amaro sapore, & viribus cum Aspalatho veterum convenit; unde optimum ejus succedaneum videtur.

Lignum odore roseo occurrit in officinis, quod Rhodium dicitur, tum ratione odoris, tum ratione loci natalis, quod nempe ex Insula Rhodo olim afferebatur. Cyprinum quoque

que dicitur, quia ex Insula Cypro educitur. Idem a nonnullis pro Aspalatho antiquorum usurpatur.

Lignum est subflavum, pallescens, per vetustatem rufescens, crassum, durum, solidum, tortuosum, nodulis pinguibus, atque resinosis interlineatum, odore Rosa spirans.

Quanam sit arbor ex qua hocce lignum in Cypro, & Rhodo Insulis extrahatur, prorsus incertum est. Anguillara, & Matthiolus Rhodium Oleastri speciem esse volunt in Insula Rhodo nascentis, quibus ab Honorio Belli contradicuntur, qui Rhodium Cytisi veri Maranthæ, idest Cytisi incani filiqua falcata, C. B. lignum esse affirmant; quod tamen minus verisimile est, cum nullum gratum referat odorem.

Paul. Herman. *Tract. M. M. Mf.* Cytisi Canariensis radicem esse dicit Lignum Rhodium, plantam vero non describit. Et revera ex Canariensibus Insulis, sicut ex Antillis, & quibusdam Orientalibus plagis hoc lignum Rosæ odorem fundens advehitur, quod ex quibusdam arboribus extrahitur.

Ligni Rhodii species, quæ in Insula Jamaica nascitur, arbor est ab eruditissimo viro, & naturalis historiæ peritissimo D. Sloane Reg. Societatis Londinensis Secretario sic descripta, in *Raii historia, Dendrologia fol. 88.* Lauro affinis, Terebinthi folio alato, ligno odorato, candido, flore albo, *Sloane Cat. Plant. Jan.* Truncum habet cruris humani crassitudine, cortice fusco, alias dilutiore, alias obscuriore tectum, plurimis brevibus aculeis interdum armatum, ad viginti pedum altitudinem assurgentem, ramis terram versus reclinatis, ligno intus candido, solido odore perquam grato, & fragrante, medulla majore. Folia ramulis innascuntur alata, tribus, quatuor, aut etiam pluribus pinnarum conjugationibus semiunciam a se mutuo distantibus, ad mediam costam annexis, absque ullo in extremo impari foliolo composita. Unaquæque autem pinna glabra est, colore obscure viridi, subrotunda, unciam circiter longa, mediaque latissima partes tres quadrantes uncie lata. Flores in ramorum cymis fasciculatim oriuntur, candidi, sambucineis similes, tripetali, petalis crassis, cum staminibus aliquot in medio; quorum unicuique succedit fructus grani Piperis magnitudine, subtenui, arida, fusca cute seu membrana in duas carinas dehiscente, semen rotundum, nigrum, baccarum Lauri propemodum odore continens. In sylvis saxosis, & montosis Jamaicæ reperitur. A colonis pro Ligno Rhodio vulgo habetur, quod odore quidem nonnihil refert; quamvis, si curiose examinetur, ab eo differre deprehendatur. Incensi hujus Ligni fumus odore est gratissimo. Batavi ex Ligno Rhodio oleum essentiali fragrantissimum per distillationem extrahunt, quod pro oleo essentiali Rosarum sæpius usurpatur in balsamis apoplecticis, cephalicis, & cardiacis.

Ligno sicut ejus oleo essentiali cor, & cerebrum roborandi vis tribuitur.

ARTICULUS TERTIUS

De Guajaco.

Eodem tempore quo Europa nova orbis divitiis locupletata fuit, eodem etiam agritudine nova, & illud usque tempus incognita, contaminata est. Venerea lues circa finem anni 1494. & initium 1495. tempore obsidionis Neapolis a Carolo VIII. Gallorum Rege, apparuit, & in utrumque exercitum, tum Gallorum, tum Hispaniorum serpere cœpit, & ab horum exercituum discessu a Neapoli per totum orbem diffusa est. Unde a Gallis morbus Neapolitanus nuncupatus fuit, ab Hispanis vero, & Italis morbus Gallicus. Neque ante illud tempus ulla apud Medicos hujus morbi facta fuerat mentio.

Communis de hujus labis origine opinio est hunc morbum in America endemium ab Hispanis in Europam asportatum fuisse. Verum hæc opinio nullis certis argumentis confirmatur. Imo nonnulli sunt, qui ab Europæis apud Americanos hanc luem irrepsisse autumant. Saltem de hujus morbi origine plurimæ sunt & diversæ, tum historicorum, tum Medicorum sententiæ prorsus incertæ, quas unusquisque legere poterit in

Caroli Musitani Medici Neapolitani de Lue venerea libris, & in doctis ac eruditis illius auctoris Gallici Interpretis, & peritissimi apud Parisienses Chirurgi J. Devaux notis & commentationibus. Ejus sententia est Neapolitanum bellum inter Gallos, & Hispanos occasionem præbuisse huicce morbo, sædo, & assiduo concubitu tot militum quibus uterque exercitus compositus erat, cum scortis Neapolitanis, & inde contagiosum illud virus per totum orbem brevi serpsisse.

Quidquid sit de hujus morbi exortu, constat post plurima in Europa frustra tentata remedia, tandem primum ejus remedium in America detectum fuisse. Hispanus quidam in Hispaniola Insula magnis doloribus ob luem veneream ab Americana muliere contractam divexabatur. Ejus servus Americanus, qui in ea Provincia Medici officioungebatur, decoctum ligni *Guajacan* dicti propinavit; quo non solum magnis illis cruciatibus liberavit eum, sed pristinae sanitati restituit. Illius exemplo plurimi alii Hispani eadem lue infecti, eodem remedio curati sunt. Hæc Medicina per totam Hispaniam ab iis, qui ex ea Insula redierant, statim evulgata, orbi universo brevi innotuit, & maximo fuit usui, usque dum curatio per Hydrargyrum detecta foret, a quo tempore paulatim obsolevit, & ab usu recessit.

Guajacum Offic. Lignum sanctum, Lignum Indicum, Lignum vitæ, & Palus sanctus *Quorumdam*, *Guajacum Americanorum*, Gallice *Gayac*. Lignum est solidum, densum, ponderosum, resinofum, parte interna, quæ matrix vel medulla dicitur, quasi ex viridi nigricans, aut variegatum ex pallido, viridi, fusco, & nigro; externa vero, quæ albuminum, buxum seu pallide flavescens, sapore subamaro, nonnihil aromatico, miti actionia palatum ac fauces compungente, odore, dum incalcescit, aut uritur, fragrante, non ingrato; coopertum cortice lignoso, tenui, denso, nitido, lævigato, nonnihil resinoso, & quasi ex plurimis lamellis tenuissimis coagmentato, colore extus ex cinereo viridescente, & nigricante, aut variegato ex maculis magis minusve viridibus, intermixto colore livido plumbeove, intus pallido, sapore acri, amaro, ingrato.

Olim *Guajaci* genera plura in officinis distinguebantur. Lud. Oviedo aliud *Guajacum* vulgare dicit, aliud Lignum sanctum. C. Bauhinus tria hujus ligni genera constituit: primum *Guajacum* magna matrice, C. B. P. *Guajacan*, Lignum Indicum ex Insula S. Dominici *Monardi*: secundum *Guajacum* propemodum sine matrice C. B. P. *Guajacan* genus alterum, quod Lignum sanctum, illo præstantius, & ex Insula S. Joannis de portu divite assertur, a quo maxime utuntur, *Monardi*. Cujus plures observatæ fuerunt species inter se discrepantes tantummodo ratione coloris, magnitudinis, & ponderis, cum ex una, & eadem arbore excerpta sint: cujus lignum, quanto minus adoleverit arbor, tanto magis albicat; & quo vetustior fuerit, eo magis nigricans, & ponderosum evadit. Tertium *Guajacum* foliis *Lentisci*, C. B. P. *Guajacum*, cujus ramulum cum floribus, & fructu pingit Clusius notis ad *Monardem*. Sed illæ arbores unicum tantum genus constituere videntur, cujus species revera plures ratione fructus distingui possunt, & si quæ alia observatur differentia, levioris est momenti, quam ut genus diversum constituat. Saltem sagax rei herbariæ scrutator P. Plumerius, in *novis Plantarum Americanarum generibus*, unicum tantum *Guajaci* genus constituit, quod definit, Plantæ genus flore rosaceo, plurimis scilicet petalis in orbem positis constante; e cujus calyce surgit pistillum, quod deinde abit in fructum carnosum, subrotundum, officulo aut officulis foetum ovatis, & in pulpa tenerrima involutis.

Ejus duas species recenset, quas in sua *Plantarum Americanarum* historia describit.

Guajacum flore cæruleo, fructu subrotundo, *Plumerii* nov. gen. 39. *Guajacum* tetraphyllum fructu singulari: *Ejusdem* *Histor. Miss.* 86. Pruno vel Evonymo affinis arbor, folio alato, buxo subrotundo, flore pentapetalo, cæruleo, racemoso; fructu *Aceris* cordato; cujus cortex luteus, corrugatus, semen unicum, majusculum, nigricans, nullo officulo rectum operit: *Sloane* *Cat. pl. Jamaicæ*.

In arborem amplissimam quandoque crescit, nonnunquam etiam in mediocrem, pro soli, in quo nascitur, ubertate. Truncus ejus, ut plurimum rotundus: sed harum, quæ apud

apud Insulam San-Dominicam, versus regionem Portus Pacis, non omnino teretes erant trunci; sed qui, si transversim abscinderentur, sectionem pyriformem efformarent. Eminus prospectæ hæc arbores Ilicibus nostratibus apprimè assimilantur. Juniores cortice vestiuntur paulisper rugoso; vetustiores vero glabro, crassiusculo, & veluti in laminas subtiles abeunte, foris variegato, seu colore pallido, maculis subvirentibus, & subcineis resperso. Lignum solidissimum est, oleaginosum, ponderosum, odore non ingrato, ac tantilla acredine, & amaritudine pollens; alborno constans pauco & pallente, ac medietullo olivæ nondum maturæ colori saturiori seu viridi, saturo, fulco infecto. Rami ejus frequenter nodosi sunt, ac sæpius in duos ramusculos etiam nodosos divaricati, atque in singulis nodis duas costulas oppositas gerentes, fere pollicem longas, & quatuor foliis binis, & binis positis onustas, duobus scilicet in summitate, & duobus aliis circa medium. Singula folia subrotunda sunt, sesquiunciam circiter longa, unciam ferme unam lata, levia, firma & densa Pergamæ chartæ adinstar, pallide virentia, subtus quinque nervulis paulisper eminentibus prædita: pediculo prorsus carent, nisi illa costa communi cui adhærent, ubi paulisper sunt rubicunda: gustu etiam sunt acriusculo, & amariusculo.

In summis ramusculis flores multi enascuntur, omnino floribus Citriorum similes & æquales, nempe quinque foliis constantes in orbem positos, cæruleoque colore splendentibus; ex quorum calyce etiam quinque-folio & subviridi surgit pistillum pediculo longiusculo supereminens, corculique acuminati præferens effigiem, & viginti circiter staminibus etiam cæruleis, & apiculis luteis donatis, stipatum, quod deinceps abit in fructum ungue indicis digiti paulo majorem cordiformem, carneum, cochlearis in modum paulisper concavum, coloris miniati aut ceræ rubicundæ, & intus foetum semine unico, duro, olivæformi, & nucleo olivæ paulo minori, pulpa tenerima involuto.

Fere in omnibus insulis Antillanis reperitur hæc arbor, potissimum in insulis San-Dominicana & San-Cruciana.

Guajacum flore cæruleo fimbriato, fructu terragono, *Plumerii n. pl. Am. g. 39.* Guajacum polyphyllum fructu singulari tetragono, *Ejusdem Histor. Miss. 87.* Hoaxacan, seu Lignum sanctum, *Hernandez.*

Minorem fortitur hæc species magnitudinem, quam præcedens; eadem tamen ligni soliditate ac ponderositate pollet. Ast lignum buxæ est coloris; cortexque qui etiam crassiusculus extrinsecus nigricat, maculis cinereis interfunditur, ac rugis reticulatis & transversalibus exaratur: intus vero pallens, gustuque sentitur tantisper amaro.

Rami ejus eadem, ac in præcedente, seriè ordinantur, similiterque nodosi sunt, quatuorque aut quinque conjugationes foliorum in costulis exilibus, duos pollices circiter longis & virentibus, deferunt. Quæ quidem folia paulo subtiliora sunt, minora, & acutiora, potissimum in junioribus, in quibus magis acuminata, minora, & numerosiora cernuntur.

Flores prorsus sunt similes, æquales, cærulei, sed paulisper fimbriati. Fructus vero quadranguli ut fructus Evonymi vulgaris nostratis, coloris cerei, intus in quatuor loculamenta divisi, in quorum singulis semen unicum continetur osseum, rubrum, parvæ olivæ formam fere referens.

Ex utriusque truncis concisis resina emanat fusca, translucens, & acrimonia quadam valens. Harum ultima satis frequens visitur in insula San-Dominicana apud regionem Portus Pacis. Aprili florent. Junio vero fructus maturos proferunt.

Ex his arboribus in usum medicum veniunt lignum, cortex, & lacryma resinosa. Probatur lignum recens, ponderosum, resinosum, quod quamplurimum nigri habet; cui cortex proxime & fortiter adhæret, quod facile flammam concipit, & ignis calorem partim liquefit in resinum magma. Rejiciendum est pallidius, nimis siccum & exsiccum, cariosum insipidumque. Cortex vero eligatur, ligno fortiter adhærens, resinosus, durus.

Resina quæ improprie Gummi Guajaci in officinis dicitur, foris fusca est, interne pellucida, modo subrufa, modo subviridis, friabilis, sapore nonnihil acri, odore dum accenditur resinoso non insuavi, ad ligni Guajaci odorem accedente.

Chymica Guajaci analysi instituta, ex hujus ligni nigricantis & resinosi in scobem redacti ℥v . distillationis ope extractæ sunt phlegmatis tum acidi, tum alcali ℥xxviii . cum ℥iiij . quarum prima portio ad ℥iiij . ℥viij . Guajaci ligni odore & sapore, meri salis alcali urinosi notas præbuit, siquidem salis Saturni & Sublimati corrosivi solutiones turbidas & lacteas effecerit. Secunda portio ad ℥v . ℥ij . sapore magis acuto donata, præter salem alcali quem in examinibus exhibuit, acidum salem manifestum indicare cœpit, Heliotropii tincturam cæruleam in subrubram convertendo. Portio tertia, quarta, & quinta, ad ℥xviii . ℥iij . magis ac magis acidæ gustu prodierunt, ac tandem Heliotropi tincturam igneo colore infecerunt. Nihilominus tamen salem alcalinum semper manifestarunt, scilicet Sublimatum corrosivum solum præcipitando. Cum his liquoribus prodierunt olei nigricantis, crassioris consistentiæ adinstar Syrupi, & aquæ gravioris ℥ix . ℥viij . olei vero tenuioris flavescens & aquæ supernatantis ℥iv . Massæ nigræ in retorta superstitis pondus fuit ℥xxxij . ℥vij . ac proinde in distillatione insensibilis jactura fuit ℥vij . ℥viij .

Materia residua nigra, seu Guajaci carbo, per duodecim horas igne aperto calcinatus, nempe donec nullum amplius fumum emitteret, & in albicantem cinerem deduceretur, pendebat ℥ij . ℥vj . gr. xij. Ex his cineribus, lixiviationis ope, salis fixi non mere alcalini, sed salis, qui nempe ex Mercurii sublimati corrosivi solutione caudidum pulverem præcipitabat, ℥i . gr. lxij. extracta fuerunt: in fumum itaque abierunt ℥xxxij . gr. lx.

Mirum sane hac analysi mediam tantum partem principiorum, quibus Guajacum componitur, extrahi; alteram vero partem fere dimidiam, constantem ex oleo crassiori & sale acido aluminoso aut vitriolico ita condensari, ut in vasis clausis igne licet vehementissimo sursum evehi non possit, nec nisi igne aperto reverberi & diutino duodecim horarum a terra separari, & in flammam aut fumum dispari.

Necnon etiam observatu dignum est hunc Guajaci carbonem, seu massam nigram e retorta extractam, etiam post duos tresve dies & aeri expositam statim exardescere, nullo admoto igne; modo, peracta distillatione, retortæ collum accurate obtureretur, & vasa furnusque per se refrigerant.

Oleum Guajaci stillatitium ab acido quocum conjunctum est, adeo condensatur, ut in massam terream, nigram, inspidam facillime convertatur, & prorsus fixum evadat. Nam olei nigri Guajaci ℥viij cum ℥vj . per retortam vitream distillatæ, olei tenuioris & magis fluidi ℥viij . ℥iij . præbuerunt, tanto acido spiritu turgidi, ut Heliotropii tincturam intense rubram vel igneam efficerent. Nihil vero salis alcali continebat, quandoquidem Sublimati corrosivi solutio ab eo non mutaretur. In retorta supererat massæ nigræ ℥i . ℥ij . gr. xlvij. duræ, raræ tamen, pumicis adinstar, cujus ℥x . in crucibulo igni fortissimo expositæ per horas duas cum dimidia flammam emisit: tandem caput mortuum in crucibulo residuum, & per quatuor horarum spatium calcinatum, densum erat, durum, inspidum, nigricans, & ℥ij . pendebat.

Oleum Guajaci ponderosum & recens distillatum, permixtum cum anatica spiritus Nitri rectificati portione, statim effervescebat, intumescit, flammamque concipit. Peracta deflagratione, fungosa quædam, rara, levis, niteris, & insipida remanet substantia, quæ postea nullo modo immutari potest. Ambabus his in operationibus oleum & sal acidus in terram seu in substantiam inspidam, ponderosam & friabilem convertuntur; sive terrestres illæ partes antea in sale & oleo extiterint, sive de novo in operatione ex oleo & sale productæ fuerint.

Ex hac Guajaci analysi sequitur hoc lignum constare ex sale acido vitriolico, oleo, & terra sub densioris resinæ specie strictissime quidem unitis, ita ut difficillime a se invicem separari queant; & præterea inesse salem quemdam ammoniacalem cum aliis principis minus acete conjunctum, cujus pars volatilis urinosæ primum avolat in distillatione.

Album seu lignum album, quo fuscum Guajaci medullarium circumvestitur, longe ævius est ipso Guajaco, & ad usum medicum minus aptum; quod analysi confirmatur.

Ex al-

Ex alburni Guajacini lbv. per retortam distillantur phlegmatis, tum acidi, tum urinosi ℥xxxj. ℥ij. gr. xvij. olei crassi & ponderosi ℥vj. ℥vijs. Ponderus massæ nigræ residuæ fuit ℥xxij. ℥iijss. Jactura vero ad ℥xviij. ℥ij. gr. liv. materiæ quæ in auras avolavit. Idcirco minus stricta est principiorum conjunctio in hac substantia quam in medio ligno, cum in eo jactura ℥vij. minor fuerit. Tandem massa nigra residua rite calcinata, cinerum albidorum ℥j. ℥iij. gr. lxxvj. reliquit; ex qua salis fixi salini non mere alcali sed salini ℥ij. gr. ij. lixivii ope extracta fuerunt.

Cortex vero Guajaci a ligno, tum principiis, tum principiorum mixtione, multum discrepare ex analysi Chymica demonstratur, si quidem corticis Guajaci lbv. distillatione ut moris est peracta, fuderunt phlegmatis, tum alcali urinosi, tum acidi ℥xxiij. ℥j. gr. xxxij. ita tamen ut primæ portiones debilioris acidi notas præberent, & multo uberiori sale alcali urinoso turgidæ viderentur, quam liquor e ligno elicitus. Deinde olei spissi & ponderosi ℥vij. ℥ij. gr. lxxvj. prodierunt, remanente in fundo retortæ massa nigra ponderis ℥xxix. ℥iv. gr. liv. quæ per undecim horas igne reverberii calcinata, cinerum albidorum ℥xij. ℥vj. gr. lx. reliquit; qui salis fixi mere alcali ℥vij. gr. xij. continebant. Per eas analyses manifestum est majorem salis alcali, tum urinosi, tum fixi, copiam inesse in cortice, quam in ligno; terræ quoque fixæ, seu cinerum, quantitatem longe majorem esse, minus vero olei, minusque acidi salis contineri; necnon etiam salis acidi naturam in his diversam esse, cum ligni sal acidus in salem salum fixum condensetur, corticis vero in salem mere alcalinum concreascit. Unde recte concludi potest utriusque vires diversas esse, nec indiscriminatim usurpari debere, quod peritiorum Medicorum usa & experientia confirmatur.

Guajacum crassa incidit & attenuat, lenta detergit, obstructa aperit & liberat, sudores provocat, urinas ciet, sputa adjuvat, stomachum resolutum corroborat, sicut & alia omnia viscera; diuturnas & inveteratas jecoris & lienis obstructions, icterum, hydropem, aliaque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium superfluos humores frigidos dissipat atque absorbuit: capitis distillationes exhaurit; ex iisque natos dolores, rheumaticos dictos, tollit: podagram, chyragram, ischiada, omnemque arthritum mire juvat; asthmaticos, paralyticos, stupidos, & quovis modo resolutos curat: nervorum affectionibus omnibus subvenit: tumores omnes frigidos & duros ad suppurationem perducit, ulcera cacœthæ & chironia sistit, exsiccant, & cicatrice obducit. Luis venereæ pustulas, tubercula, ulceraque omnia, atque omnes ex iis natos dolores, aliaque symptomata, nulla corporis noxa, nullaque virium jactura, cohibendi ac tollendi vis & facultas ei tribuitur. Et re quidem ipsa calidis in regionibus huic morbo debellando sufficit; modo, ut decet, curatio instituatur. Verum frigido sub jove, ubi corporum perspiratio minor est, & difficilius promoveri solet, minus tuta medicina deprehenditur. Eam ob rem in hujus morbi curatione Guajaco Hydrargyrum consociant.

Corticem Guajaci iisdem viribus præditum vel etiam valentioribus quam lignum asserunt nonnulli. Alii vero, ut C. Hoffmann. Matthiolus, & Fallopius eum ligno longe inferiorem esse autumant. Fernelius vero majorem vim succandi, attenuandi, ac sudores promovendi ipsi tribuit; verum nimis calidum esse, & jecoris calida siccaque intemperie laboranti & febricitanti multum noxium existimat. Revera quod Fernelius sapore corticis ligno acrioris & amarioris detexerat, quodque experientia multa comperierat, nobis analysi Chymica comprobatum videtur; siquidem majori partium tenuiorum, salium nempe acrium, tum volatilium, tum fixorum copia cortex quam lignum instruitur, ut jam diximus.

Hæc autem erat illius antivenerei exhibendi ratio.

Ligni in scobem lima redacti ℥ij. Corticis contusi ℥ij. (A quibusdam cortex omititur) in aquæ lbvj. diem unum macerata percoqui lento igne solebant ad dimidiam, aut etiam quartam partem. Decoctum perfrigeratum percolabatur, & in vase diligenter obstructo conservabatur. Hoc primum decoctum alii Guajaci Cremerem, alii Serapium appellabant. Ex relicta denuo scobe, cum lbviij. aquæ novæ decoctum parabant tenuius ad lbij. pro potu solito. Egrotans catharsis, vel etiam

venæ

venæ sectione rite præparatus, in conclavi aeri frigido minime, nedum ventis obnoxio, per totum curationis stadium inclusus, prioris & valentioris decocti cyathum unum bis indie haurire solebat, mane & vespere. Hauſtu decocto, ſtragulis munitus & conteſtus, horis aliquot interquieſcebat, donec ſudor excitaretur. Sudore, quantum vires ferre poterant, effuſo, linteis calidis corpus extergebatur, exſiccabaturque. Bis in die cibus exhibebatur, tertiam vel quartam a ſumpto poculo poſt horam: & erat tenuis & exiguus, quique vires deficere tantummodo non ſineret. Quidam carnes omnino ablegare ſolebant, ſolum biſcoctum panem ad ℥ij. cum uvis paſſis Corinthienſibus aut Damascenis concedentes: alii carnes molliusculas, pulli ſcilicet columbini aut gallinacei, concedebant, ſed parca manu. Potus erat ſupradictum aquoſius alterum Guajaci decoctum. Vinum a nonnullis proſus rejiciebatur tanquam infeſtiſſimum, ab aliis tamen Guajaco medicatum præſcribebatur. Servabatur alvus lubrica toto curationis tempore. Septimo quoque die catharticum aliquod validum exhibebatur. Per viginti aut triginta dies continuabatur hic uſus, vel etiam diutius, donec veneni radix foret avulſa, proſuſque extincta ejus pernicies. Sedatis vero doloribus, omnibuſque ſymptomatibus ſublatis, adhuc per quadraginta dies in paſtu aquoſum ſeu tenue propinabant ligni decoctum, omiſſo fortiori, & ægotantem ad priſtinum vivendi rationem paulatim & caute reducebant.

At vero cum longe tutior ſit lue venereæ medendi ratio Hydrargyri ope, hæc curandi methodus penitus obſolevit. Guajacum præſcribitur tantummodo in ptiſanis & decoctis ſudoriferis, diaphoreticis & exſiccantibus, in lue venerea, catharris & deſluxionibus, in paralyſi & viſcerum obſtructionibus.

Guajaci lignum, vel ſolum, vel cum cortice, vel etiam cum aliis medicamentis, tum ſudoriferis, tum diaphoreticis & exſiccantibus, tum etiam purgantibus præſcribitur. Raro in ſubſtantia exhibetur, ſæpius in decocto a ℥ij. ad ℥ſſ. vel ℥j. Reſina vero a gr. viij. ad ℥ij.

℥. Raſuræ ligni Guajaci ℥iij. Corticis ejusdem ℥j. Aqua fontis ℔vj. Macerentur per 24. horas, deinde bulliant ad mediæ partis conſumptionem. Colaturæ capiat cyathos tres, quatuor, vel quinque ſingulis diebus in lue venerea, rheumatismo, paralyſi.

℥. Pali ſancti ℥iij. Corticis ejusdem, & Ligni ſaſſafras ana ℥ſſ. Ligni Aloes ℥ij. Liquiritiæ raſæ & contuſæ ℥j. Semin. Coriandr. ℥ſſ. Macerentur in aq. limpida ℔vj. per 24. horarum ſpatium. Poſtea decoquantur ad medietatem, addendo ſub finem Paſſularum ℥ſſ. Decoctum per ſe refrigeratum per pannum tranſcoletur, & ſervetur ad uſum.

℥. Ligni ſancti in ſcobem redaſti ℥iv. Macerentur per diem in aq. communis ℔iij. Bulliant ad dimidii humoris diminutionem. Sub finem coctionis addantur Sennæ mund. ℥j. Turbith, Hermodactylor. ana ℥ij. Colaturæ capiat ℔ſſ. mane, jejuno ventriculo, in paralyſi & rheumatismo.

Ex ligno Guajacino præparantur tinctura, extractum reſinoſum, ſpiritus & oleum.

Tinctura Guajaci, ejusque extractum reſinoſum ſic parantur.

℥. Scobis Guajaci tenuiſſimæ q. pl. Indatur in matrâciū vitreū, & aſſundatur ſpiritus vini rectiſſimi ad ſupereminentiam trium quatuorve digitorum tranſverſorum. Macerentur temperato arenæ calore per dies & noſtes octo. Tinctura intenſe rubra limpida a ſcobe caute ſeparetur & ſervetur ad uſum, vel diſtilletur igne adeo tenui ac moderato ad extracti ſpiſſi conſiſtentiam. Tum extractum balneo mariæ, vel ſolis calore penitus exſicceetur; maſſa reſidua, erit extractum reſinoſum.

Tinctura & extractum pro ſudoriferis & diaphoreticis habentur. Tinctura ad ℥ſſ. Extractum a gr. iij. ad ℥ij. præſcribuntur.

Spiritus & oleum ſætidum ſic conſciuntur.

℥. Scobis Guajaci q. l. Immittatur in retortam cui recipiens vas amplum adhibeatur, & iſtituatur diſtillatio in furno reverberii; primum lento igne ſenſim procedendo ad ultimum ignis gradum, donec nihil amplius ſtillet, & recipiens non

amplius nebulis obscuratum appareat. Vasis omnibus refrigeratis, recipiens amoveatur, & oleum crassum & nigrum a spiritu rite separetur. Spiritus rubicundi coloris per alambicem vitreum denuo distillatus, obtinetur limpides, & ab omni oleo purgatus, gustu subacidus, qui tamen post aliquot septimanas iterum tingitur rubro colore ab occulto sulphure quod continet oriundo.

Oleum crassum nigrum & foetidum, vel spiritu vini dissolvitur, per chartam emporeticam transcolatur, & sic servatur; vel cum triplo salis communis calcinati & pulverati permiscetur, & ex retorta vitrea in balneo arenæ distillatum, prodit fluidum, rubrum, & minus foetens, quod ad usum reservatur.

Aliud oleum essentiale non foetidum, & translucidum ex Guajano sic extrahitur.

℥. Rasuræ ligni Guajaci ℔ij. Salini marini ℔j. Aq. comm. ℔xxiv. Macerentur in vase clauso per duos tresve menses. Postea distillantur per alambicem refrigeratorio munitum, igne vehementi. Sic prodibit aqua turbida prægnans oleo essentiali, quod paulatim imum petit. Cum aqua prorsus limpida est, effunditur; oleum vero in fundo remanet flavum, odorum, pellucidum, & dicitur oleum essentiale Guajaci.

℥. Æthiop. mineral. Milleped. pp. ana ℥ij. Ol. stillatit. Succini, Guajac. ana ℥ß. Gumm. Ammon. pulver. ℥j. Syrup. Regis Sapor. s. q. Misce. Fiat opiata s. a. ad tumores carcinomatosos.

Spiritus Guajaci movet sudores & urinam. Exhibetur a ℥j. ad ℥ß. in ejusdem ligni decocto adversus cathartos, rheumaticos dolores, paralytim: nonnunquam etiam conjungitur cum sudoriferis & alexipharmacis, & in pestilentialibus morbis, magnisque febribus laudatur.

Oleum nigrum ob foetorem ad usum internum rarissime præscribitur. Externe potenter discutit, resolvit, & attenuat. Commendatur ad ulcera, præsertim venerea, detergenda, ad tumores resolvendos, ad fungosas carnes absumendas, ad ossium exfoliationem promovendam, cariemque sistendam. Dentium cariosorum dolorem aufert, nervum absumendo. Idem oleum spiritu vini dilutum ac temperatum cum sudoriferis intus exhibetur, a nonnullis a gutt. ij. ad xv. vel xx. ad sudores projiciendos. Sed multo minus ingratum est, nec minus efficax oleum essentiale flavum Guajaci, ad sanguinem ab humoribus noxiis purgandum: eos enim per diaphoresim aut sudores propellit. Necnon etiam a quibusdam in lue venerea commendatur a gutt. iv. ad xij. in decocto Guajaci, vel ejusdem aqua stillatitia, quotidie per aliquot hebdomadas exhibitum. Sed ut jam diximus, Hydrargyrus longe præstat.

Decoctum Guajaci laudatur a quibusdam in fluore albo mulierum sub injectionis forma.

ARTICULUS QUARTUS

De Ligno nephritico.

Lignum nephriticum, Off. Lignum peregrinum aquam cæruleam reddens, C. B. P. Candicans est seu ex flavo pallefcens, solidum, & grave, saporis subacris, nonnihil amaricantis, cujus cortex nigrescit, & medullium spadiceum aut fuscum est. In aqua limpida maceratum intra dimidiam circiter horam, eam mirabili Opalis gemmæ colore cæruleo, & flavo tingit; ita tamen ut liquor pro vario respectu ad lumen, modo cæruleus, modo flavus appareat. Ampulla enim vitrea hujus ligni tinctura repleta, & oculum inter & lumen constituta, liquor aureo colore tinctus apparet; cæruleus vero, ubi oculus lumen inter & ampullam extiterit.

Observant quoque colorem cæruleum evanescere, si acidus humor infundatur; & tunc liquorem aureum omni ex parte videri; si vero oleum Tartari, aut alcali salis urinosi solutio affundatur, statim colorem cæruleum restitui.

Eligatur recens quod aquam duplici colore, aureo & cæruleo tingat. Rejiciendum vero

vero quod hanc duplicem tincturam non exhibet. Sæpe enim adulteratur ligno simili, quod aquam croceo tantum colore inficit.

Arbor est Americana, *Coarti*, seu Aqueus Serpens Hernandez dicta. A clarissim. Tournesfortio *Mater Med.* sic describitur: Pyro similis est materia & magnitudine. Ejus folia in ramis alternatim nascuntur. Ciceris forma, sed crassiora, semunciam longa, quatuor lineas lata, non crenata, superne obscure virentia, & lenibus villis aspersa, subtus lanugine argentea splendentia, cum nervo medio crassiore. Flores summis ramulis hærent, quos exsiccatos illi describere non licuit. Hos luteos elanguescentes dicit Hernandez, parvos, longiusculos & compositos in spicas. Calyces autem monotomi, quinquefidi, calathum referentes, lanugine rufa obducuntur. In Hispania nova nascitur.

Ligni nephritici usus ad renum vitia, urinæ difficultates & incommoda commendatur. Urinam enim leniendo movet. Scribit Hernandez hujus ligni tincturam epotam vesicam extergere, refrigerare, urinæ acrimoniam temperare, necnon etiam febres extinguerè, & cholicis mederi. Addit Monardes in jecoris & lienis obstructionibus utilem esse.

Lignum assulatum & minutim concisum in optima & limpidissima aqua maceratur. Dimidia post injectum lignum hora aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim pro temporis ratione intenditur, tamen si lignum candidum sit. Cum aqua a bibentibus exhausta est, nova affunditur super lignum; quod toties repetitur, donec aqua nullo amplius colore cæruleo inficiatur. Aquæ sapor ligni maceratione nullatenus immutatur.

Quidam hujus tincturæ cyathum unum, seu ℥vij. singulo mane, jejuno ventriculo hauriunt: alii hac tinctura assidue utuntur, eaque etiam vinum diluunt. S. Pauli affirmat hoc lignum, circa ingentes naturæ morus, potenter satis urinam & calculum pellere, nec, ut alia diuretica calida, renes aut vesicam magis ac magis offendere. Per illius usum non alia opus est victus ratione, quam temperata. Plurimi ejus mirabiles effectus in dolore nephritico, calculo, arenulis, & urinæ difficultates prædicant. Nonnullos tamen vidi, quos curationis spes frustrata est. Altius igitur inquirendum, quos illud lignum sublevare valeat, quos vero nequeat sanare. Verum de vi lithontriptica, quæ illi tribuitur, valde dubito.

ARTICULUS QUINTUS

De Santalo Citrino albo, & rubro.

Santalorum lignorum species veteribus Græcis & Latinis incognitas fuisse vulgaris est opinio. Apud Arabes tantum prima fit de iis mentio distincta sub *Sandal* nomine. Græci recentiores Arabum vestigia persecuti, eorum meminerunt. Attamen Salmasius *exercitationibus Plinianis* arbitratur Sagalina ligna, de quibus auctor Peripli mentionem facit, esse Santalina ligna, ac proinde Græcis non ignota. Verum cum Dioscorides & Galenus de eis alte fiant, ad usum medicum aut nullatenus, aut saltem rarissime tunc temporis adhiberi concludendum est. Hodie vero triplex lignum sub Santali nomine in officinis reperitur colore distinctum, flavum scilicet vel citrinum, album, & rubrum.

Santalum flavum vel citrinum, *Offic.* Santalum pallidum, *C. B. P.* Santalum flavum, *Tabern.* Santalum citrinum, *J. B.* Gallice *Santal. citrin.* Lignum est ponderosum, solidum, pectinibus rectis, quo fit ut facile in rectas assulas findatur; colore ex pallido rufescente, aut flavescente, ac nonnihil ad citrinum vergente; sapore aromatico, amaricante, cum acrimonia non insuavi totum os implente; odore fragrantè; moschum & rosas aliquantisper æmulante.

Santalum album, *Offic.* Santalum album, *C. B. P.* Lignum odoratum, *Cæsalp.* Gallice *Santal blanc*, a citrino pallidiori colore differt & odore debiliori: alioquin substantia eadem, eademque textura.

Scri-

Scribit Garzias ab horto inter utriusque Santali, citrini scilicet & albi, arbores tantam esse affinitatem, ut citrinum a candido discerni vix possit, ni forte ab ipsis incolis, qui eas mercatoribus vendunt. Verum eruditus Botanicus P. Hermans utrumque ex una & eadem arbore produci assevit, cujus pars corticalis seu albumum Santalum album dicitur; medullum vero seu interior substantia a cortice & albarno separata citrinum constituit.

Arbor quæ Sarcanda dicitur, innucis Juglandis magnitudinem attollitur: folia fert pinnata, virentia, Lentisci æmula; flores ex caruleo nigricantes, fructus seu baccas Ceraforum magnitudine, primum virides, deinde per maturitatem nigras, insipidas, & admodum caducas. Aves quædam, inquit Bontius, Turdis fere similes, hos fructus avidè comedunt, eosque postea per alvum excernentes, novis arboribus arva, & montes conferant. Nascitur in Indiis Orientalibus, potissimum in Sianensi Regno, & in Thymor & Solor insulis.

Idem Jacobus Bontius narrat eos, qui illas in insulas, cædendarum Santalinarum arborum gratia, navigant, corripì febre quadam continua & ardente ex Synocharum putridarum genere, cum delirio ac mira mentis alienatione. Durante namque exacerbatione, quæ plerumque quatuor est horarum, ridiculas admodum actiones edere solent ægri, id opificii vel muneris imitantes quo sani facti sunt: adest præterea *Sedivus* seu appetentia canina; ita ut dum in delirio sunt, omnia etiam foedissima devorent, quæ ipsis præbentur. Inter hujusce febris causas ab auctore recensitas præcipua est odor recenter casarum arborum Santali, quæ nescio quid virosum, ex cortice maximo, & cerebro inimicum expirent.

Santalum rubrum, *Offic.* Santalum rubrum, C. B. P. Lignum est solidum, densum, grave, pectinibus modo rectis, modo crispis, nodorum vestigia imitantibus. Arboris medullum est, cujus palì prægrandes afferuntur a cortice & lignosa superficie separati, extus colore obscure rubente & quasi nigricante, intus vero intenso rubro. Odorem nullum evidentem spirat: sapore leviter adstringente & austero donatur.

Arborem Santali rubri *Pantaga* dictam, a nullo descriptam reperi, nisi quod Hermannus eam filiquosam dicat. Nascitur in ea Indiarum Orientalium parte, quæ dicitur *Coromandel*.

Santalo citrino nonnunquam substituunt lignum quoddam densum, ponderosum, resinum, colore flavescens seu citreo, odore fragrante ad Citri odorem accedente, quod vulgo, *Bois de Citron*, *Bois de Coco*, *Bois de Jasmin*, *Bois de Chandele*, nuncupatur. Arbor ex qua hoc lignum educitur, dicitur *Nerium* arboreum altissimum, folio angustio, flore albo, *Sloane Catal. pl. Jam. Raii Hist. tom. 3.* *Nerium* Americanum lætescens, longissimo folio, flore albo odoratissimo, *H. Beaumont.* *Nerium* Americanum Mexicanum, folio nonnihil mucronato, *P. B. Prod.* quod licet colore ad Santalum citrinum aliquantisper accedat, ab eo tamen multum differt tum odore, tum pectinibus brevibus, & inæqualibus, tum resinosa, qua turget, substantia, cujus ope flammam facile concipit, nec facile extinguitur.

Sæpe etiam in officinis pro Santalo rubro Ligna rubentia reperiuntur, tum ex India, tum ex America allata. Alterum dicitur Ligno Brasiliensi simile, seu Lignum Saponianis tingendis percommodum, C. B. P. *Tina Pangam*, *H. Mal.* *Erythroxylum* seu Lignum rubrum Indicum spinosissimum, Coluteæ foliis, floribus luteis, filiquis maximis, *P. Bat. Prodr.* Lignum Sappan, *Batavor.* Alterum dicitur Brasiliense Lignum J. B. *Pseudosantalum* rubrum, seu Arbor Brasilia, C. B. P. *Ibirapitanga* Brasiliensibus, *Maregrar. & Pisonis.* *Erythroxylum* Brasiliense spinosum, foliis Acaciæ, *P. Bat. Prodr.* Ab illis tamen Santalum rubrum facile distinguitur tum colore, tum sapore: Santalum enim colore sanguineo obscure ruber, & gustu subaustero, Brasiliense vero colore est rubro quadam flavedine diluto, & sapore subdulci.

Tres Santali species sale essentiali acido, oleo spisso, & aqua graviore cum in ea fundum petat, exigua salis volatilis portione, & multa terra donantur. In citrino tenuius est oleum, & uberius, minus tenue in albo, crassius vero in rubro, in quo uberior terra, ut ex eorum odore, & sapore satis constat.

De Santalorum virtutibus diversa est auctorum sententia; cum alii ea inter refrigerantia seu

seu sanguinis fervorem contemperantia, alii vero inter calefacientia recenseant. Reipsa partibus tenuibus, & activis donantur, ut ex eorum analysi manifestum est: quapropter jure meritoque Gaspar Hoffmannus arguit Medicos, qui refrigerandi gratia Santala eorumque compositiones exhibent. Rectius igitur vis incidendi, attenuandi, adstringendique simul, & roborandi ipsis tribuitur. Quas quidem operationes sub diverso respectu exercent, quod jam plurimis in medicamentis observavimus. Citrinum potentius incidit, album longe debilius, utroque rubrum potentius attingit. His tribus Medici fere omnes virtutem cor roborandi, hepatis obstructions resolvendi, viscerum tonum restituendi vel augendi tribuunt.

Riverius Santalorum decoctum commendat tamquam efficacissimum remedium, non solum in curatione tabis incipientis, sed etiam in distillationibus falsis, præcipue autem tenuibus; & in diuturnis sanguinis fluxibus ab illius ardore productis mira præstare asserit. Paratur autem Santalorum decoctum, ut decoctum Guajaci, cum primarium, tum secundarium, & eodem modo exhibetur. Dosis citrini in substantia a ℥j. ad ℥j. rubri ad ℥ij. in decocto a ℥ss.

24. Santali citrini, & rubri minutim concisor. ana ℥ij. Macerentur in aq. ℔ij. per horas 24. Coq. f. a. ad tertiæ partis consumptionem. Fiat apozema pro potu solito.

24. Rasuræ Ligni Santali rubr. ℥j. Coque in aq. limpid. ℔ij. ad medias. Colaturæ adde Syr. Granator. ℥ij. Fiat apozema in hæmorrhagiis aut hepatis obstructionibus.

In febribus ardentibus ad capitis dolorem sedandum, capiti externe admovetur Santalum rubrum sub epithematis forma.

24. Santal. rubr. pulver. ℥j. Misc. panis ℥ss. Aceti rosati q. f. Fiat cataplasma seu epithema. Cui adde sp. vini camphorati ℥ss. Fronti applicetur in capitis doloribus a febre ardente oriundis.

Santalum citrinum usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere lætificante Renodæi, Pulvere Bezoardico seu contra pestem. *Ejusdem*, Confectione Alkermes regia *Charas*, Syrupu hydragogo, & Syrupu myrtino *Ejusdem*. Citrinum, & album in Pulvere diarmargariti frigidi: rubrum in Syrupu lienterico *Charas*, & in Pulvere contra abortum *Ejusdem*: album, & rubrum in Pulvere Diarrhodon *Abbatis*. Tria Santala usurpantur in Pulvere Electuarii Tria Santali, in Electuario de sicco Rosarum, in Confectione de Hyacinthis, & in Cerato Santalino.

ARTICULUS SEXTUS.

De Ligno Sassafras.

Sassafras, *Offic.* Sassafras, sive Lignum Pavanum, *J. B.* Lignum est ex rufo albicans, rarum, & leve, cortice fungoso, foras cinereo, iatus ferrugineo; sapore acri, subdulci, aromatico; odore fragrantem, ad Fœniculi odorem accedente. Ex Virginia, Brasilia, aliisque Americæ Provinciis ad nos venit. Eligitur recens, odoratissimum. Cortex a nonnullis antepositur propter odoris fragrantiam qua præ ligno pollet. Adulteratur nonnunquam Ligno Anisato seu Ligno Anisi, *J. B.* quod a Ligno Sassafras odore seminis Anisi, gravitate, resinosa densaque substantia facile distinguitur.

Hoc Lignum abscinditur ex arbore magna, Pini magnitudine, & forma, quæ dicitur Sassafras arbor ex Florida, ficulneo folio, *C. B. P.* Laurus foliis integris, & trilobis, *Lin. H. Cl.* 54. Cornus mas odorato folio trifido, margine plano, Sassafras dicta, *Plunk. Alm. p.* 120. *Tab.* 222. *fig.* 6. *Catesby Hist. tom.* 1. *p.* 55. *c.* 55. Anhuiba sive Sassafras major, *Pisonis*. Radicibus donatur nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, per summos terræ cespites expansis, ita ut facile evelli possint: unico truncato nudo, valido, recto, non admodum procero, ramis in cacumine expansis, ut Pinus repurgata; cortice crasso, interius fungoso, nonnihil molli, fulvi coloris, quem integre-

tenuis quædam cinerea pellis seu ex gilvo nigricans; veluti odore ita, & sapore aromatico acri, ad Fœniculaceum accedente. Materia trunci ac ramorum est alba, vel ex albo rufescens, aliqua interdum etiam ex parte ad cinereum vergens, mollitie & petiolibus Tiliaceis, minus odora quam cortex. Ramis folia adherent triolba, Ficulneorum aut Vitis albæ æmula, incisa, & in tres cuspides divisa, superne virentia, subtus canescentia, odorata: tenera adhuc Pyri foliis similia sunt, vixque ullum angulum ostendunt: perpetua fronde est. Flores racematim congesti, longis pedunculis insidentes, parvi sunt, quinquefidi, laciniis deciduis, quos excipiunt baccæ, Lauri baccis similes, corolla rubra veluti cupula comprehensæ.

Duas etiam alias hujus arboris species describit Guillelmus Piso. Una Anhuypitanga Brasiliensibus Pisoni dicitur: foliis est parvis, angustis, tenuibus, ligno albicante, & flavescente. Altera seu tertia species Pisonis dicitur Anhuiba miri: folio est Lauri, sed minori; fructu odorifero, & nigro, ubi maturuerit; eoque simul cum foliis, ligno, cortice, & radice gustu intense calidis.

Analysi Chymica, ex Ligni Sassafras lbv. extractæ fuerunt olei essentialis odoratissimi, limpidi, flavescentis, gravioris, & in aqua præcipitis ℥x. olei crassioris, empyreumatici, & rufescentis ℥viij. Spiritus acidi ℥xxxij. circiter: spiritus urinosi ℥ij. ℥v. In retorta residua superfuit massa nigra in carbonem redacta ad ℥xxij. & ℥i. Dum hæc massa calcinabatur, si vel leviter spatula ageretur, in scintillantes favillas statim avolabat. Cineres albicantes post calcinationem superstites pendebant ℥vij. cum gr. lx. ex quibus salis fixi mere falsi gr. xlij. lixivii ope, elicita sunt. In distillatione jactura fuit ℥xliij. in calcinatione vero ℥xxij. ℥ij. Summa igitur partium deperditarum in hac analysi fuit ℥xxxvj. cum ℥ij. Unde liquet præter partes actuosas sensibiles hujus Ligni, alias adhuc inesse minus sensibiles, quæ ex operantis manibus, & vasis effugiunt. Vis autem hujus mixti fere tota pendet ab oleosis partibus tenuibus, summe volatilibus, & ut ajunt, essentialibus cum acido tenuiori, raro & expanso confociatis.

Sassafras diaphoresim, sudorem & urinam promover. Humores lentos, & crassos incidit, & resolvit, viscerum obstructions referat, valet ad cachexiam, chlorosim, hydrophem. Podagricos dolores lenit, paralyssi, & catharrois affectionibus frigidis medetur. In morbis venereis utiliter adhibetur.

Dosis pulveris ℥j. raro in substantia præscribitur, sed sæpius infusum vel decoctum ab ℥ss. ad ℥ij. Sæpe usurpatur in decoctis sudoriferis, & exsiccantibus.

24. Ligni Sassafras cum cortice in scobem redacti ℥i. Infunde per noctem in vini generosi lbj. Exhibeatur colatura per cyathos in catharro, & omnibus fluxionibus frigidis.

24. Ligni Sassafras minutim incisi ℥ij. Infunde per horas duodecim in aquæ limpidæ lbjss. Coque ad lbj. Fiat colatura, & exhibeatur per cyathos horis medicis.

24. Sassafras, Guajaci, & Salsaparillæ ana ℥jss. Macerentur per noctem in aq. comm. lbjij. Coq. ad lbj. Fiat colatura, de qua æger hauriat tres cyathos die in paralyssi, catharrhis, & morbis venereis.

Oleum essentielle ex Ligno Sassafras arte Chymica elicetur limpidum, fragrantissimum, Fœniculum redolens, quod aquæ fundum petit. Conficitur autem, Lignum rasum cum cortice in magna aquæ copia maceratum distillando. Ejus dosis a gutt. iij. ad xx. Sudores movet.

Hujus olei pars una cum spiritus Nitri rectificati partibus duabus commixti, statim vehementissime effervescit, flammam concipit; & extincta flamma, resinosa substantia remanet.

CAPUT QUARTUM

De Plantis quibusdam maritimis.

ARTICULUS PRIMUS

De Corallis, & Madrepora.

Corallum, & Corallium, Off. Κοράλλιον Theophrasti: Κοράλλιον & Διδυμάρδιον, Dioscoridis: Corallium, & Gorgonia, Plinii. Planta est maritima, sub undis absque foliis nascens, fere lapidea, ramosa, densa, & solida, fragilis, cortice, seu potius crusta quadam tartarea, molli tamen obducta; colore diverso; aliud enim sanguineum est, aliud carneum, aliud flavum, aliud fuscum, aliud album, aliud variegatum. Duo tantum in officinis usitata sunt, rubrum, & album.

Corallum rubrum, Offic. Corallum rubrum, C. B. P. 366. In Gallico maris Mediterranei sinu circa Gallo-provinciæ littora a promontorio Coronæ ad Santropezii promontorium, in Hispanico sinu circa Baleares insulas ad meridionale littus Sicilia, & ad oras Africanas in mari Mediterraneo prope Gallorum castellum, vulgo *le Bastion de France*, & in Æthiopico Oceano circa promontorium Mauritanicum, vulgo *le Cap negre*, invenitur. Urinatores qui ad expiscandum Corallum assidue operam navant, referunt Coralli ramulos in antris tantum reperiri, quorum situs terræ superficiei parallelus est, & ostia ad meridiem spectant; nec nisi tectis, & fornicibus cavernarum adnasci, atque deorsum versus tantum crescere. Verum maximum ad contrarium esse potest argumentum, quod Coralli ramuli, testis vasorum fictilium, craniis mortuorum, ligneis frustis, ferreis instrumentis, conchis, aliisque rebus ejusmodi adnati reperiuntur; quæ quidem res in fundo maris subsident, & quibus adhærens Corallum nonnisi sursum crescere potest.

Duabus machinis urinatores in Gallo-provincia ad piscandum Corallum utuntur. Una quam adhibere solent ad Corallum ex rupibus præruptis sub alto delitescentibus evellendum, crux est lignea prægrandis, cujus centro, ut in aquis prompte subsidat, affigitur globus plumbeus magni ponderis: huic autem adnætitur funis validus prælongus. Unicuique cruci, seu extremo crucis brachio, rete orbiculare appenditur. Demissa in aquas cruce, cum urinatores in imo mari rupem invenerunt cavernosam Coralli foetam; is cui machinæ regendæ cura demandatur, in ejus cava unum vel alterum machinæ crus impellit, adeoque Corallum, si quod inibi reperitur, retibus implicitum abrupunt, & extrahunt illi, qui superne in lembis præstolantur. Altera, qua Corallum ex profundioribus antris extrahitur, machina, trabes est prælonga, cujus extremo circulus ferreus diametri sesquipedalis affigitur, saccum reticularem ferens cum duobus orbicularibus retibus utrimque dispositis. Duobus longissimis funibus lembi proræ, & puppi annectitur trabes, quæ globi plumbei adjuncti pondere in aquas immersa cymbæ motu dirigitur, & in remotas saxorum littoralium cavernas introducitur. Ramusculi Corallini cavernarum fornicibus adnati cochlearis vel circuli ferrei ope abraduntur, ceteri vero retibus impliciti extrahuntur. Interdum, sed rarissime ramos vel arbusculos tres quatuorve libras pendentibus inveniunt, & expiscantur.

Dubitant nonnulli, an Corallum inter plantas annumerandum sit, necne. Verum plantarum more crescit, & nutritur, flores fert, & semina, aut seminalem quamdam substantiam cujus ope propagatur. De vegetatione nullus dubitabit, qui attente consideraverit diversa Corallorum incrementa: saxa & scopuli e fundo maris afferuntur punctulis seu germinibus Corallinis foeta, ramusculis duas tresve lineas longis, & aliis ramulis aliquot uncias altis; ita ut non sit dubitandi locus quin prima hæc germina Corallina

ad

ad aliquot linearum, unciarum, & pedum altitudinem per tempus germinare, & crescere potuissent.

Succum nutritium lactescentem sub cortice variis in cellulis delitescentem jam diu observavit Paulus Boccone: flores vero accurate descripsit vir illustris Aloysius Ferdinandus Comes Marfigli, in *eruditorum virorum Ephemeridum Gallicarum supplemento anni 1707.* & præterea absolutam Coralli historiam composuit in sua naturali rerum submarinarum historia manuscripta, nondum edita.

Rubrum igitur Corallum planta est maritima, duplici ex substantia constans, interiori una densa, lapidea, non porosa aut spongiosa, nec fibrata, ad superficiem striis per longitudinem fuscata, intense rubra, inodora, insipida: exteriori altera molliori, fungosa, corticosa, & dum sub aquis latet, succo lacteo acri turgida, colore virescente, vel flavescente, vel ex flavo rubente. Truncus in ramos quamplurimos dividitur. Nulla fronde donatur, nulla radice. Sed saxis, lapidibus, aut aliis corporibus inhaeret basi larga, tenui, ex propria substantia lapidea expansa. Cortex quo Coralli basis, truncus, & rami conteguntur, dum recens est Corallum ex aquarum sinu extractum, ab ejus substantia lapidea facile divellitur, exsiccatus vero difficilior. Externe inæqualis est, scaber, & quasi granulis conspersus. Singula grana in medio tenui foramine perforantur; & totidem sunt ostiola ad succum nutritium ex aquis, quibus Corallinus frutex undequaque circumdatur, suscipiendum. Papillæ præterea seu glandulæ hinc inde disseminatæ in corticis superficie eminent, intus cavæ, & in plures cellulas divisæ, quarum orificium in summa papilla deprehenditur apertum, modo oblongum, modo rotundum, sed sæpius in sex rimulas divisum; ita ut stelliforme appareat. Interna corticis superficies striata est seu per longitudinem excavata sulcis, qui superficialibus lapideæ substantiæ sulcis sive striis respondent, ut alter alteri superimpositus tubulos efficiant, quorum ope succus nutritius per totam plantam diffunditur. Hinc inde etiam in lapidea Coralli substantia excavatæ sunt cavitates seu cellulæ quædam, quæ sicut papillæ corticis succum continent. Dum sub aquis viget planta, ejus tubuli, papillæ, & cellulæ succo turgent lacteo, viscido, saporis acris cum aliqua adstrictione ad Piperis, & Castaneæ saporem accedentis. Cum per aliquod temporis aeri exposita fuit planta, succus ille inspissatur, exsiccatur, & in flavescentem ac friabilem substantiam acrimonia destitutam, sed tantummodo leviter adstringentem convertitur.

In ramorum summitatibus adfunt mollia tubercula compacta ex corticali substantia, in varias cellulas distincta, & eodem lacteo succo repleta. Mollia sunt sicut cortex, cum ex maris fundo Corallum educitur, paulatim in aere exsiccantur, & friabilia evadunt. Hæc tubercula pro fructibus seu seminum receptaculis a plurimis habentur; sed organa potius videntur esse ad succum nutritium plantæ præparandum, & perficiendum a natura destinata.

Flores in corticis papillis continentur. Dum Corallum recens ex æquore extractum in aqua marina servatur in loco moderate calido, papillæ sensim intumescunt, & expanduntur, lactei succi guttulas fundentes. Tum ex singulis papillis calyx oritur albus, sesquilineam longus, octo sustinent folia alba, radiatim disposita, & veluti stellulas representantia. Tandem post octo, decem, vel duodecim dies, marcescentes flores flavescent, in globulos contrahuntur lacteo succo turgidos, qui Coralli corticem deserunt, & decidui aquæ fundum petunt. Corpuscula hæc subrotunda fructus esse suspicatur illustris Comes Marfigli, semen vero in eorum succo delitescere autumat.

Sagacissimus ille rerum naturalium scrutator hos flores mense Decembri anni 1706, primum observavit in Corallo in littore Massiliensi recens expiscato, & adhuc cortice obducto. Illud enim in vase aqua marina repleto per aliquot horas servatum, floribus stellatis hinc inde conspersum reperit. Aqua detracta evanuerunt flores, remanentibus tantum papillis rubentibus: aqua marina denuo affusa, flores iterum apparuerunt. Sicque per decem vel undecim dies Corallum floridum conspiciebatur.

Corallum fere omni tempore floridum in mari deprehenditur: saltem illustris Comes Marfiglius Hyeme, Vere, & Autumno illud floribus conspersum reperit. Falsum est quod

Veteres tradiderunt, nempe Corallum sub undis molle fuisse, & quo primum contigit auras tempore, in lapidem durescere. Non minus enim sub undis quam extra undas durum, & lapideumprehenditur. Revera sub undis molliori tegitur cortice, qui aere exsiccatus paululum indurescit, licet ad lapideam duritiem non perveniat.

Humor, quo tubuli, cellulæ, & papillæ corticis adimplentur, cum primum ex aquis Corallum educitur, lacteus est, & glutinosus, sapore acri cum aliqua adstrictione ad Piperis, & Castaneæ saporem accedente, qui in recens extracto Corallo manifeste sentitur, in exsiccato evanescit, adstrictione tantum residua. Ille humor intra sex circiter horas postquam Corallum ex maris sinu extractum est, flavescit in aere, inspissatur, ac tandem indurescit, & in friabilem substantiam croceam convertitur. Succus est nutritius ad fructificis Corallini nutritionem, & incrementum inserviens. Qui vero in capsulis subrotundis florum continetur. Coralli germine imprægnatus videtur, & pro fructu vel semine haberi potest, siquidem hæ capsulæ ex Corallinis ramis deciduæ, saxis, conchis, aut aliis corporibus quibuscumque in quæ cadunt, adhærentes, paulatim expanduntur, germinant, novamque Coralli plantam ibi producant.

Lapidea Coralli substantia non iners est, nec actuosus principiis orbata, multo minus cortex. Et quidem Corallum recens extractum e maris sinu, principiis donatur actuosus, & volatilibus, quibus spoliatur per longum tempus in aere servatum. Cortex vero majori harumce partium copia donatur quam ipsa Coralli substantia, ut ex analysi Chymica patet.

Ex Coralli rubri corticis recentis, & lacteo succo prægnantis ℥iij. per retortam distillantis, prodierunt phlegmatis fere insipidi ℥v. cum gr. xxx. spiritus urinosi ℥ix. cum olei crassioris, & bituminosi tantillo permixto. Massæ in retorta residuæ pondus fuit ℥j. ex qua rite per tres horas calcinata salis fixi gr. xxv. extracta fuerunt. Jactura partium volatilium tum in distillatione, tum in calcinatione fuit ℥j. gr. xxx.

Coralli recens e mari sinu extracti, & cortice spoliati ℥iij. phlegmatis albicantis gr. xvij. suppeditarunt, spiritus urinosi gr. xlvij. cum tantillo olei bituminosi. Residui in retorta pondus fuit ℥ij ℥vj. gr. xxxvij. ex quibus per lixivium salis fixi gr. xxxv. extracta fuerunt. Jactura in calcinatione, & distillatione fuit circiter gr. xxxv.

Ex Coralli a sesquianno e mare ducti ℥iij. phlegmatis urinosi oleo bituminoso permixti gran. xxx. prodire. Residua massa ℥ij. ℥vij. gran. xxx. pendebat; ex qua post calcinationem salis fixi falsi gran. xxv. per lixivium elicitæ sunt. Ex ℥iij. Coralli, gran. xxxvj. in operatione avolarunt.

Spiritus urinosus Syrupum violaceum viridi colore tingebat, cum acidis liquoribus effervescebat, & Sublimati corrosivi solutionem in lacteum coagulum transmutabat. Sal fixus ex capite mortuo extractus coagulum album in solutione Sublimati corrosivi excitabat. Unde liquet, fixum Coralli sale non mere alcalinum esse, sed salsum.

Corallum rubrum igne aperto calcinatum, rubro colore spoliatur, & pallidum fit vel album: albescit quoque oleosis quibusdam substantiis diutius maceratum, & coctum, ut oleo Anisi, Fœniculi, Mali Citrei, &c. Menstrua vero rubro colore inficiuntur: non idem evenit si cum aqueis liquoribus incoquatur.

Ex his analysibus concludere licet, Corallum non tamquam mere absorbens terrestre habendum esse, sed sale volatili urinoso, & oleo bituminoso donari cum terra conjunctis, a quibus ejus energia pendet, rubram Coralli tincturam a bituminosa substantia oriri, quam a parte terrestri separare non est impossibile; deinde non parum interesse discriminis inter Corallum recens ex aquis extractum, & Corallum diutius asservatum; imo plus fortasse energię inesse in cortice, quam in propria Coralli substantia, quod quidem experimentis foret explorandum.

Dioscorides Corallo adstringendi, & mediocriter refrigerandi virtutem tribuit, excrecentias coercendi, oculorum cicatrices abstergendi, ulcera cava, & cicatrices explendi sanguinis rejections inhibendi, urinæ difficultati medendi. Quæ quidem vires non a solo terreo principio absorbente, & exsiccante pendent, sed etiam ab ejus oleo bituminoso, & balsamico proficiuntur. In hæmorrhagiis quibuscumque, in alvi profluviiis, & fluo-

fluore albo utiliter præscribitur. Dosis a ℥j. ad ℥j. Præterea vis ipsi tribuitur cor roborandi, venenis resistendi, humorumque malignitati, non solum intus sumpto, sed etiam extus appenso. Verum de ea virtute non plane constat.

Plures Corallorum præparationes ab auctoribus recensentur, ut sunt Magisterium, Sal, Tinctura, Syrupus, quæ quidem hodie fere ab omnibus rejiciuntur. Solum Corallum tenuissime tritum, & super porphyritem in alcohol redactum in usum venit, & ceteris omnibus præparationibus anteponendum est, diciturque Corallum præparatum. Ceteris præparationibus Corallum adeo mutatur, ut sit a seipso prorsus diverſum. Magisterium enim est Coralli ab acidis liquoribus solutio, & ab alcalinis præcipitatio. Sal Corallorum non est vere sal ex Corallis extractus, sed crystalli oriundæ ex acido sale cum Corallo per dissolutionem, & evaporationem conjuncto. Syrupus est Corallorum acida solutio in Syrupum cum Saccharo cocta. Tincturæ fere omnes non tam a Corallo colorem, & vim obtinent, quam a menstruo aut aliis rebus, quæ Corallo consociantur. Si quis tamen Coralli tincturam sinceram desideret, sic præparari potest.

℥j. Coralli rubri confusi q. l. Bulliat in olei essentialis Anisi vel Fœniculi q. s. per sex septemve horas in vase clauso, donec Coralli frustula albescant, & oleum rubro colore tingatur. Oleum a Coralli fragmentis separatim distilletur igne modico, usquedum guttulæ olei rubræ prodeant. Tum resinosa massæ in retorta remanenti affunde olei Tartari per deliq. ad em. duor. vel trium digitor. Digerantur simul, donec resina prorsus dissoluta fuerit. Solutio evaporetur ad siccitatem: tum massæ salinæ resinosa affunde iterum spiritum vini rectificati q. s. ad supereminentiam trium, quatuorve digitor. Macerentur in balneo cinerum, & tinctura a salina massa separetur. Novum sp. vini affunde, & digerantur: affusiones repete, donec nulla amplius tinctura extractatur. Tincturæ omnes simul mixtæ evaporentur ad medietatem. Liquor servetur ad usum tamquam sincera Coralli rubri tinctura, cujus tamen effectus Agrytarum promissis non respondebunt. In hoc liquore sulphurea, & bituminosa Coralli pars continetur.

Corallum album, *Offic.* Corallum album, *Lobel. Icon.* 253. A rubro nonnisi lacteo candore differt. Rarioris in maribus reperitur: & plerique auctores, qui Corallum album in mari Mediterraneo nasci scripserunt, pro eo Madreporæ species designaverunt. Comes Marfiglius in piscationibus, quibus interfuit, Corallum album nullum reperit. Cum vero Corallini ramuli partim rubri, partim albi reperiantur; nonne conjicere liceret Corallum omne nasci rubro colore tinctum, nec alio colore infici, nisi cum aliquo vitio afficitur, aut cum præ senectute exsuccum, & exsiccatum tandem incanescit: Quod tamen affirmare non aſſim, nisi prius plurimis observationibus confirmatum fuerit. Illud idem clarissimus Marfiglius asserit de Corallis fuscis, flavescensibus aut cinereis, quæ nihil aliud ipsi videntur quam Corallorum stirpes disruptæ, & in fundo maris intra limum diutius asservatæ. De Corallo albo nulla apud Dioscoridem & Galenum mentio; unde ipsis ignotum fuisse videtur.

Corallo albo eadem facultates, quæ rubro, tribuuntur, sed debiliores. Sæpe simul præscribuntur.

An verum & genuinum Corallum nigrum reperiatur, substantia nempe lapidea, dura, densa, colore nigro splendente, marmori nigro simile dubitant. Saltem nullum ejusmodi Corallum in officinis vel cimeliariis reperi: & quicumque ramuli sub Coralli nigri nomine in illis exhibentur, nihil aliud sunt quam trunci aut rami plantæ marinæ, quæ dicitur Lithophyton nigrum, arboreum, *Inst. R. H.* 574. Corallum nigrum, *C.B.P.* 366. Corallum nigrum, sive Antipathes, *J. B.* 3. 804. cujus substantia est veluti cornea, densa, dura, fractu contumax, & cortice contegitur fibris contexto & sæpe Tartari æmulo. A Corallis facile distinguitur, quod igne comburatur haud dispari ratione ac cornu, & similem odorem emittat, non item Coralla. In officinis nullius, aut saltem rarioris est usus. Distillatione multum salis volatilis urinosi suppeditat.

Corallum rubrum usurpatur in Confectione de Hyacinthis, Pulveres e chelis composito *Londonensium*, Pulvere dysenterico *Chavas*. Rubrum & album in Pulvere Diamargariti frigidi, & Pulvere Pannonico *Chavas*.

Sub Coralli albi nomine in officinis sæpius occurrunt Madreporæ species, quæ plantæ sunt maritimæ fere lapidæ, candidæ, in ramos divisæ, Coralli æmulæ, a quo tamen in eo discrepant quod sint foraminibus perviæ, intus cavæ, & sine cortice crescunt. Species Madreporæ quæ sæpius occurrit in officinis, dicitur Madrepora vulgaris, *Inst. R. H.* 573. Corallum album oculatum officinarum, *J. B.* 3. 805. Corallo blanco, fistuloso, *Imper.* 627. A clarissimo Comite Martighio sic describitur, *in rerum submarinar. histor.* Hæc Madrepora intus cava est, & in varias cavernulas seu concamerationes septis intermediis transversis quamplurimis distincta. Unaquæque concameratio in septem cellulas aliis longitudinalibus claustris adhuc dividitur: tandem ramorum extrema cupulam exhibent concavam, radiatam, & tenuibus foraminulis in ambitu perforatam; Succo lacteo glutinoso, dum recens e mari educitur, turgida videtur.

Ex hujus Madreporæ ℥iij. jam ab aliquo tempore e mari extractis per retortam distillaverunt spiritus volatilis urinosi gr. l. & ex massa residua salis fixi gr. x. per lixivium fuerunt extracta. Nihil aut perparum bituminis prodit.

Quidam Madreporas iisdem viribus donari atque Corallum album existimant.

ARTICULUS SECUNDUS

De Corallina.

Corallina Off. *Ῥόζα τανύκτιον Dioscoridis & Galeni*: Corallina, *J. B.* 3. 818. Corallina altera *Tabern. Icon.* 813. Planta est maritima minima, ramusculis numerosissimis, gracilibus, fragilibus geniculatis, seu ex plurimis articulis inter se connexis compositis, substantia foris tamquam e limo quodam albicante circumnato lapidescente, colore vario, nunc albo, nunc rubente, nunc flavescente, nunc cinereo, aliquando nigro, nonnunquam herbaceo, odore nauseoso pisculento, sapore salso, ingrato sub dentibus lapillo-rum instar crepitans, & facile vel attritu digitorum in pulverem fatiscens. Vix sesquionciam aut uncias duas assequitur. In scopulis maris reperitur, modo lapillis, modo conchis, modo Corallo aut aliis fruticibus marinis inhærens. Nascitur absque radice: uberime crescit in Oceani, & maris Mediterranei littoribus. Eligitur recens, candicans vel cinerea.

Ex hujus plantæ ℥xxiij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis albicantis odore pisculenti ℥iij. ℥v. spiritus urinosi rufescentis ℥x. In retorta materia residua nigricans pendebat ℥x. Jactura fuit ℥iij. in distillatione. Ex residuo salis fixi lixiviosi salis pondus fuit ℥iij. gr. xxx. Per hanc analysim patet Corallinam virtutem suam obtinere a sale volatili oleoso copioso, multa terra implicito.

Corallina a Dioscoride commendatur ad collectiones cohibendas, & podagræ ardorem temperandum. De virtute vermes enecandi, quæ ei tribuitur, alte flet. Hodie vero hæc facultas vermifuga plurimum celebratur. Exhibetur sola in crassiusculum pulverem contrita a ℥ß. ad ℥j. vel cum aliis medicamentis vermes enecantibus.

℥. Corallinæ, corticis Mori arboris ana ℥j. Rhei pulver. Rad. Filicis fœmin. summitatum Tanacet. ana ℥ß. Æthiopis mineral. ℥j. M. F. pulvis, cujus dosis a ℥ß. ad ℥iij.

CAPUT QUINTUM

De Surculis quibusdam, Foliis, & Floribus.

ARTICULUS PRIMUS

De Calamo aromatico vero.

Calamus aromaticus verus Off. Κάλαμος ἀρωματικός Dioscorid. & Galeni: Κάλαμος ἡροφικὸς Hippocratis: Calamus Alexandrinus, C. Celsi: Calab altharira, Arabum: Dharira, Avicennae: Diringuo Malais, Garzia. Caulis est plantæ arundinaceæ, instar calami aut tubi cavus, tenuis, Avenæ vel Calami scriptorii crassitie, geniculatus, foris pallide flavescent intus candidus, medulla fungosa, levis, araneorum retis seu filamentis in se collapsis & convolutis simili repletus, sapore acri suaviter amaricante, odore fragrante. Probatur fulvus, dense geniculatus, odoratus.

Per sat longum temporis intervallum in officinis fuit incognitus: & quamplurimi Medici, inter quos Fuchsius, Brassavola, Valer. Cordus, Acorum esse legitimum Dioscoridis Calamum aromaticum arbitrati sunt. Garzias Lusitanus legitimum Calamum aromaticum in Indiis repertum accurate descripsit: idem quoque a Paludano & a Prospero Alpino describitur, in Ægypto natus. Ab hisce temporibus in officinis rursus innouit; ac tandem nullus superest dubitandi locus, quin Calamus aromaticus noster, licet rarius occurrat, sit verus & genuinus Dioscoridis Calamus, si præsertim ejus comparatio cum Dioscoridis descriptione instituitur.

Planta quæ hunc surculum profert, dicitur Cassab Eldereira Paludani, annotation. in Linschor. navigationes: Cassabeldarrira, P. Alpin. Exotic.

Ex radice inutili trium quatuorve unciarum longa, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, caulis (modo unus, modo plures,) sere bicubitalis assurgit, rectus, rotundus, levis, crassitie pennæ anserinæ, aut ad summum, digiti minoris, multis geniculis distinctus; odore dum recens est exiguo, non ingrato tamen; sapore amaro cum quadam acrimonia: qui intus cavus, spongiosus, seu medulla levi, tenuissima, alba repletus assulatim frangitur. In plures ramos dividitur, hique in tenuiores subdividuntur binos & oppositos. Folia pauca semper bina ex adverso ad singula genicula sita, caulem amplectentia, unciam lata, sesquiunciam longa, & in acutum desinentia, nervis aliquot per longum excurrentibus insignita conspiciuntur. Ex cauliculorum geniculis utrimque duo ramuli exeunt subtiles, qui flores parvos foliaceos plurimos, floribus luteæ Lyfimachiaæ similes, singulis tenuissimis pedicellis insidentes sustinent; quibus succedunt parvuli folliculi, oblongi, in acutum desinentes, nigri, semen nigrum & minutum continentes. Apud Indos nascitur, Teste Garzia, necnon etiam apud Ægyptios, Alpino teste.

Calamus aromaticus ab Indianis populis usurpatur in condiendis piscibus & carnibus elixis: ventriculus enim roborat, & ciborum concoctionem juvat. Dioscorides refert Calamum aromaticum urinam potu ciere, potum & appositum menstrua provocare, tussi suffitu mederi per se aut ex resina Terebenthina, hausto per arundinem fumo. Familiaris ejus usus est, referente Garzia, mulieribus Indianis in uteri affectibus & nervorum doloribus. Raro nostris in officinis usurpatur, nisi ad Theriacæ confectionem.

ARTICULUS SECUNDUS

De *Schœnantho*, seu *Junco odorato*.

Schœnanthus & Squinanthum, Off. *Σχοῖνος* Dioscoridis & Galeni *σχοῖνος ἰδιόρμος*, *ἰδιόρμος* Hippocratis: *σχοῖνος ἀρωματιστός* & *μυρεῖνός* Græce recentiorum: *σχοῖνός* Aëtuarii: Juncus odoratus, Plinii: Juncus rotundus, C. Celsi: Adher seu Adcher, Arabum: Palea de Mecha, Pastus & Fœnum Camelorum, Nonnullis. Culmus est cum foliis & nonnunquam floribus ex Arabia delatus, aridus, rigidus, teres, nitidus, geniculatus, pedem circiter longus, medulla fungosa farctus, colore ad radicem pallido, vel subflavo, prope verticem viridi aut purpurascens; sapore fervido, subacri, amaricante, aromatico non insuavi, Pulegio simili, multo tamen vehementiore, odore inter Rosas & Pulegium medio, fragrantissimi. Plurimi ex una radice asurgunt.

Dubitaverunt nonnulli num noster Schœnanthus idem sit cum antiquorum Juncus odorato. Verum Andreas Matthiolus, Gaspar & J. Bauhinus eundem esse variis argumentis comprobaverunt, nullumque dubitationi locum reliquerunt. Dioscorides & Galenus *σχοῖνον* seu Juncum simpliciter, hunc Culmum per excellentiam dixerunt. C. Celsus lib. 3. c. 21. eundem Juncum rotundum nominat ad differentiam Junci quadrati, Cyperi a Græcis appellati. *Σχοῖνός* antiquitus nominabatur apud Græcos, id est Junci flos; quod quidem Galenus notis ad *Theriacam Andromachi* miratur, cum floris copia tum fere nulla esset, nec soleret afferri. Unde manifestum est, monente ipse Galeno, priscos scriptores sub hac denominatione non Junci florem, sed ipsum Juncum odoratum intellexisse. Verisimile autem est apud Græcos per excellentiam sic nominatum fuisse, ut a ceteris Juncis distingueretur. Non solum enim *ἰδιόρμος* florem designat, sed aliquid præcellens, ut observat Salmasius. Nihilominus mirum est, quod asserit Galenus, Junci odorati florem non vidisse, nec suo tempore afferri; cum tamen Dioscorides inter electionis condiciones, cum Juncum floridum exposulet. Hodie vero culmi cum floribus sæpe afferuntur.

Planta dicitur Schœnanthos five Juncus odoratus, J. B. T. 2. 513. Juncus rotundus aromaticus, C. B. Th. Botanici 163. Gramen Dactylon aromaticum multiplici panicula, spicis brevibus tormento candicantibus ex eodem pediculo binis, Pluk. pytopograph. T. 191. Fig. I.

Radicebus nititur albicantibus, parvis, lentis, duris, lignosis, multis fibris exilibus summo cespite sparsis. Foliis est palmum excedentibus, triticeis, robustis, crassis, ad radicem latis, convolutis & squammatim interstitis, quæ in tenuem, subrotundum, firmumque mucronem desinunt, & culmos ut in Arundine multis veluti tunicis arcte cingunt. Culmi multi ex uno radicem cespite, pedales, rotundi, nodis longe ab invicem distantibus distincti, aliquando lignosi, non cavi intus, sed medulla fungosa juncæa farcti, & in summo graciles asurgunt, quibus secundum caulem gemina serie Lolii modo flores spicatim hærent, decidui, in quorum glumis aut caliculis foris rubellis papposi renuesque flosculi insident, quibus semina succedunt. Tota planta suavem & aromaticum spirat. In quibusdam Arabiæ provinciis tanta copia nascitur, ut commune sit camelorum pabulum.

Junci hujus partes omnes olim ad Medicinam expetebantur, culmi videlicet, flores, & radices: earum enim Dioscorides meminit. Quidam sola folia commendant, floribusque præstantiora esse asserunt. Verumtamen omnes partes, odoratæ & efficaces sunt: folia enim jucunda & aromatica quadam acrimonia linguam mordicant: radix gustu est fervido & aromatico: floribus recentibus aromatica tenuitas inest, quæ ex acio anno perit, ita ut post duos annos penitus inutiles sint. Necnon etiam hisce partibus facultates diversæ tribuuntur. Radix floribus magis adstringit, flos vero utpote tenuium partium foliis calidior est. Itaque in compositionibus pharmaceuticis Juncus odoratus usur-

usurpandus & eligendus est recens, floridus, odoratus, aromaticus, gustu fervidus.

Oleo essentiali aromatico copioso turget, quod distillatione extrahitur, sed rarioris est usus in officinis.

Dioscorides & Galenus Junco odorato in fomentis, aut potu adhibito vim urinam menselque provocandi, jecoris, stomachi, & ventris inflationibus medendi tribuunt. Ejus usus apud neotericos præcipue in obstructis visceribus, utero scilicet, hepate, liene, in ventriculi inflatione, vomitu, ac singultu, & in urinæ difficultate. Exhibetur ejus pulvis ad ℥j. decoctus ad ℥ij. in vino vel aqua. Extrinsecus facculis inclusus, vel ejus decoctum lotionem caput, ventriculum, hepar, ceteraque viscera roborat. Simon Pauli refert in *Quadrip. Botanico*, Henricum Meibomium Schoenanthum & Cyperi radices tanquam specificum ad vesicæ ulcera adhibere.

In Theriaca Andromaci, & in Mithridatio Damocratis usurpatur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Malabathro, seu Folio Indo.

Malabathrum, Folium, & Folium Indum, Off. Μαλάχιον & φύλλον Μαλάχιον. *Sp. Dioscoridis & Galeni: Μαλάχιον Ἰνδόν. Ejusdem Galeni: φύλλον Ἰνδόν. Actuarii: Malabathrum, Plinii: Sadegi, Avicenna: Talamapatra, Garzie.* Folium est folio Cinnamomi simile, a quo nonnisi odore & sapore differt, oblongum nempe, acuminatum, densum, & glabrum, tribus a pediculo ad apicem discurrentibus nervis distinctum, odore non ingrato aromatico ad caryophyllos aliquantulum accedente.

Eligatur recens, densum, crassum, majus, atque integrum, quodque non facile in partes minutas frangatur.

De Malabathro antiquorum auctores inter se non consentiunt, nec certo constat, nostrum Folium Indum fuisse Malabathrum antiquorum. Dioscorides scribit Malabathrum Lentis palustris modo aquis innatare, nulla fultum radice. Verum aut fabulas ab aliis enarratas nobis tradidit auctor, aut ejus Malabathrum nunc nobis prorsus ignotum est. Plinius Nardi Folium esse asserit; quam quidem opinionem ut falsam ipse Dioscorides jam rejecerat. Itaque inter horum dissensum Garzias denominationum similitudine inductus, conjicit neotericorum Folium Indum, atque veterum Malabathrum, rem unam esse & eandem. Ab Indianis enim Tamalapatra dicitur; unde Μαλάχιον Græcorum derivatum existimat. Huic autem libenter assentimur.

Arbor quæ hoc folio donatur, dicitur Canella sylvestris Malabarica, *Rait Histor. 1562. Katou-Karua, H. Malab. P. 5. 105.* Canella arbor sylvestris, *Muntingii: Tamalapattrum* sive Folium, *C. B. P. 409.* Canellæ Zeylanicæ seu Cinnamomo haud dissimilis est tum odore, tum sapore, nisi quod major sit altior. Folia itidem prægrandia, oblongo rotunda, longitudine duas spithamas, latitudine duos palmos circiter æquantia; a pediculo ad apicem folii tres nervi crassiores transeunt, ex quibus transversæ multæ venulæ excurrunt. Flosculi in umbellæ expansi extremis ramulis proveniunt, inodori, viridi-albicantes, pentapetaloides, quinque viridibus brevibusque staminibus, viridi-flavis, apiculis ornatis medium occupantibus. Flosculis succedunt baccæ exiguæ Ribium nostratum instar. Provenit in locis montanis Malabaricæ regionis: Julio & Augusto mensibus floret, Decembri autem & Januario maturos fert fructus.

Malabathrum Dioscoridis eadem cum Nardo vires sortitur, sed efficacius omnia præstare dicitur. Hodie rarissime medicum in usum venit. Usurpatur tantum in Theriaca, Mithridatio, & Hiera Diacolocinthidos.

ARTICULUS QUARTUS

De Senna.

Senna, Sena, & Folium orientale, *Offic. Sive Actuarii*: Sene, *Arabum*: Abalzer, *Persar.* Gallice, *Senne*. Folia sub his nominibus prostant in officinis parva, sicca, subpinguia, firma, acuta, & veluti lanceolata, ex viridi flavescentia, odore tenui, non prorsus ingrato; sapore subacri, amaricante, nauseoso.

Duplex Senna nobis affertur, Alexandrina seu Zeydenensis aut Sidonia; quæ Gallis *Senne de Syede ou de la Palte*, vestigalis nempe nomine huic folio a Turcarum Imperatore impositi: alia vero quæ foliis est minus acutis, Tripolitana nuncupata, *Senne de Tripoli*, priori longe inferior, foliis late virentibus, amplioribus, sed acumine obtuso, aspero tactu. Præter eas nonnunquam occurrit Senna Mochana, cujus folia angustiora sunt, longiora, & acutiora; necnon etiam Senna Italica, cujus folia majora, latiora, extremo subrotunda, & venulis eminentibus distincta. Sed raro afferuntur: prioribus enim longe minus efficaces sunt.

Eligatur Alexandrina, recens, ex viridi flavescent, odorata, tactu dulcis, foliis integris, non contritis, non maculosis, a stipitibus munda ac repurgata: cujus tinctura aqua communi parata, intense colorata deprehendatur.

Nec sola folia in usum medicum veniunt, sed etiam fructus qui folliculi Sennæ dicuntur: siliquæ sunt membranosæ, oblongæ, incurvæ, planæ, compressæ, colore ex viridi rufescente aut subnigro, in quibus continentur acini uvarum acinis fere similes, compressi, pallentes aut nigricantes.

Antiquiores Græci & Latini Sennam non cognoverunt. Nonnulli tamen dubitant an Dioscoridi & Galeno ignota fuerit. Dubitandi ratio est quod quidam Mesuæi interpretes in decoctione Sennæ Galenum citent: sed reipsa Sennæ nulla apud Galenum mentio deprehenditur. Nec Arabes ea sola vice Græcorum testimonium falso adducunt. Ruellius tamen Sennam cum Colutea Theophrasti confundit: sed ejus error a Matthiolo sufficienter redarguitur. Et revera Averrhoes novam esse herbam asserit & veteribus ignotam: itaque Sennæ usus Arabibus debetur. Serapio primus de ea mentionem fecit, deinde Mesuæ. Inter Græcos juniores Actuarius primus Sennæ meminit, illiusque tradit facultates.

Planta dicitur Senna Alexandrina, sive foliis acutis, C. B. P. 397. Sena, J. B. I. Senna orientalis, *Tabern. Icon.* 517. Frutescens est, duos cubitos æquans, caulibus lignosis, in ramos lentos abeuntibus ex quibus alternatim exeunt pediculi tenues, palmo longiores, ad quos ex mediocribus intervallis adnexæ sunt foliorum quatuor, quinque, aut sex conjugationes, nullo impari alam claudente folio, singula autem folia dilute virent, proximeque costæ adhaerescunt. Glycyrrhizæ foliis similia, sed acutiora, pollice breviora, tres lineas lata saporis glutinosi leviter amaricantis non sine nausea aliqua. Flores longa serie summis ramulis innascuntur rosacei, ex quinque scilicet petalis constantes paululum cavis, luteis & venis purpureis distinctis, calyce pentaphyllo suffulti. Horum medium occupant stamina decem & germen incurvum, quod deinde mutatur in siliquam valde compressam, ut plurimum incurvam, ex duabus membranis compositam, quas inter semina nidulantur vinaceorum acinis fere similia, depressa, pallide virentia, duas circiter lineas longa, altera parte acuta, altera vero obtusa, una serie disposita, tennibus veluti dissepimentis inter se distincta. Seritur in Persia, Syria, & Arabia, unde in Ægyptum & Alexandriam deportatur.

Instituta Sennæ analysi Chymica, foliorum Sennæ ℥iiij. & ℥iiij. exhibuerunt liquoris alcalini urinosi ℥xv. acidi vero humoris ℥ix. circiter, qui quidem promiscui prodierunt ex retorta; olei crassioris ℥vj. ℥j. gr. xij. salis volatilis urinosi ℥j. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥xviij. ℥viij. Hæc massa per 14. horas calcinata, per 4. horarum spatium flamma emisit. Tandem cineres colore subcinericio fusco educti, pen-

debant tantummodo ℥iij.ß. ex quibus per lixivium salis mere alcalini ℥j. gr. lvj. elicitæ sunt.

Olei supradicti ℥iij. cum ℥v. per distillationem rectificatæ, olei liquidi ℥iij. crassioris vero & butyrosæ consistentiæ ℥iij. ℥v. effuderunt, remanente in retorta terra nigra ponderis ℥iij. gr. viij.

Ex hac analysi liquet, Sennam constare ex duobus salium generibus, ammoniacali uno, & tartareo altero, oleo crassiori copioso simul junctis: unde compositum exsurgit gummoso-resinosum, a quo purgandi facultas pendet. Ex Senna enim ope aquæ Extractum educitur, quod acrimonia fortiter pollet, & exsiccatum facile accenditur.

Senna virtute purgandi per inferiora insigni donatur. Nec ullum est medicamentum purgans frequentius, usitatus, utilius. De ejus qualitatibus diverse sentiunt auctores, sicut & de humoribus quos vacuat. Actuarius bilem & pituitam excernere asserit, licet dissentientem habeat Averrhoen, qui negat pituitam ab hoc medicamento purgari; Mesue melancholicam & bilem adustum ducere ab omnibus visceribus dicit: aquas vero sæpe purgare Jacobus Sylvius Medicus Parisiensis observavit. In hac auctorum dissonantia Rolsincius pronunciat eum a Senna purgari humorem, qui abundat & naturæ molestiam affert. Vix aliud quicquam medicamentum æque valide corruptos atque crassos humores projicit, aut obduratos evacuat, & diuturniores obstructions expedit. Diuturnorum atque lentorum morborum, quos viscerum impuritas aut vetus obstructio genuit, singulare est præsidium, inquit Fernelius, ut lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis, & omnis denique impuritatis. Torsionibus sæpe molesta, non quod flatulenta sit; sed quod firmiter hærentes humores, ac plerumque acres nequeant sine sensu doloris evelli. Medici tamen hanc Sennæ noxam corrigere tentant variis rebus, quibus, licet non prorsus deleatur, saltem minuitur. Alii autem permittunt, quæ ventriculum & intestina roborant, cujusmodi sunt Zingiber, Cinnamomum aut Spica Nardi: alii quæ leniendo sine torsionibus facile deducunt, qualia sunt jura pingua, Pruna, Jujubæ, Uvæ passæ, Viola, Althæa, Pelypodium: alii vero quæ status discutunt, lentos & glutinosos humores incidendo, cujusmodi sunt Anisum, Fœniculum, Córíandrum, Salia Tartari, Absynthii, aut alia hujuscemodi. Revera, cum Sennæ vis purgatrix a substantia gummea & resinosa pendeat, quæ duplici modo actionem suam exerit, tum humores spissos, ac lentos solvendo, tum etiam & præcipue nerveas intestinorum fibras irritando, & ad contractionem sollicitando, quo minus hæc resina extenditur, eo magis partibus adhæret, easque vividius lancinat & irritat: quo magis vero extenditur, eo minor est ejus adhærentia, eo minor irritatio. Itaque quæcumque hanc resinofam substantiam extendere valent, quæ sunt major humoris copia, quo Senna maceretur; Salia alcalia quæ sulphurea & resinosa dividere valent; olea quoque, in quibus resinosa facile dissolvuntur: ea omnia ventris torsiones minuunt. Sic Tinctura Sennæ in ptisanis aut jusculis largo haustu epota, egregie & minus moleste purgat, quam in parva aquæ dosi exhibita. Lenientia & mucilaginosæ resinofas Sennæ partes involvendo irretiunt, earumque actionem retundunt; sed vim purgatricem quoque minuunt, unde minor effectus.

Observatum est, Sennam valde nocere iis morbis, in quibus humores æstuant, & solidæ partes inflammantur. Ab ea igitur abstinendum in hæmorrhagiis, inflammationibus quibuscumque, & in morbis pectoris. His demptis, nullum fere est morbi genus, ubi, servatis artis legibus, convenire non possit.

Alia adhuc inter scriptores Medicos movetur controversia, an Sennæ folia, an folliculi præferendi sint? Mesue, Actuarius, & Serapio ex veteribus; Fernelius, Lobelius, Pena ex recentioribus palmam folliculis concedunt: sed refragatur Monardus, cui nunc assentiuntur Medici fere omnes. Reipsa folliculi intestina minus torquent, sed longe debilius purgant.

Sennæ substantia, vel infusio, vel decoctum exhibentur. Datur in substantia seu pulvere a ℥j. ad ℥j. sed raro, quoniam nimia moles est & ægrotantibus importuna, & præte-

præterea majora tormina parit. Sennæ tincturæ maceratione vel decoctione extracta præferendæ sunt, modo diturniorem ignem perpeſſæ non fuerint. Meſue enim obſervat Sennæ vim purgantem eſſe in ſuperficie, unde fortiori coctione evaneſcit. Præſcribitur Senna in infuſione vel decoctione levi a ℥j. ad ℥ſſ. vel ſola, vel cum aliis purgantibus medicamentis.

Ingratum Sennæ ſaporem emendare ſolent quidam foliis Iquetajæ ex Braſilia allatis, quas D. Marchand Regiæ Scientiarum Academia Socius eſſe folia Scrophulariæ aquaticæ majoris, C. B. P. detexit. Hujus plantæ folia cum foliis Sennæ in aqua communi tepida macerantur, & extrahitur tinctura non ingrata.

℥j. Folior. Sennæ mundator. & folior. Scrophular. aq. in umbra exſiccator. ana ℥ij. His aſfunde aq. calidæ ℔ij. Macerentur, donec aqua refrigerata ſit. Hauriat æger per vices ad alvum ſubducendam.

℥j. Folior. Sennæ a ſtipitibus repurgatorum & mundator. ℥ij. Sal. Abſynthii ℥j. Macerentur per noctem in aq. comm. ℥vj. F. colatura, quam ſumat æger mane, jejunò ventriculo, vel ſolam, vel cum juſculo permixtam.

℥j. Folior. Orientalium ℥ij. Mann. Cal. ℥ſſ. Rhei el. minutim incifi, & Tartari ſolubilis ana ℥j. Aſfunde decocti Prunor. vel Paſſular. ℥xij. Macerentur tepide per ſex horas. F. colatura in duos hauſtus dividenda.

℥j. Sennæ Oriental. ℥ij. Salis polychreſti ℥j. Infunde in aq. tepid. ℥vj. per ſex horas. F. colatura, qua diſſolve Electuar. diaprun. ſolutivi ℥ij. Syrup. Flor. Perſicor. ℥j. F. potio cathartica mane duabus horis ante juſculum exhibenda.

℥j. Senn. mundat. ℥ij. Mann. Cal. ℥ij. Tartar. ſolubilis ℥ſſ. Semin. Coriand. ℥j. Glycyrrhizæ exſiccata, raſæ, & contuſæ ℥j. Malum citreum in taleolas conciſum unum. His aſfunde aq. bullientis ℔ij. Macerentur per ſex horas, & fiat colatura per vices haurienda.

Extractum Sennæ paratur eodem modo ac Extractum Rhabarbari. Præſcribitur a ℥ſſ. ad ℥ij. ſed perraro: leviffimæ enim eſt operationis, & majores ventris torſiones excitat, quam foliorum tinctura.

Senna uſurpatur in Extracto Sennæ dicto *Schroderi*, in Extracto panchymagogo *Crolii*, in Electuario Sennato, El. de Tamarindis, lenitivo, catholico, de phyſlio, Confect. Hamech, Electuario de citro, in Pilulis panchymagogis, & Pilulis tartareis *Queoerani*, Hydragogo eximio *Renodii*.

ARTICULUS QUINTUS

De Dictamno Cretico.

Dictamnium Creticum & Dictamnus Cretica, Off. Δίκταμνος, *Theophrasti*: Δίκταμος, *Dioscoridis*: Δίκταμνος *Galenii*: Dictamnium, *Plinii*: Dictamnus, *Virgilii*. Sub his nominibus in officiis proſtant folia ſubrotunda, uncialia, ſubvirentia, tomento quodam, ſpiſſaque lanugine pubeſcentia, caſticulis ſæpe inhærentia, ex quorum ſummitatibus velut ſpicæ ſquamatis foliolis compaſſæ dependent purpuſcentes; odore fragrantibus nec ingrato donata, ſapore acri, aromatico, fervido. Ex Creta inſula efferuntur. Eligenda ſunt recentia, vegeta, integra, non ſitu obducta, undique tomentofa, guſtu ſerventia, & odorata.

Dictamnium a Dioſcoride triplex deſcribitur. Δίκταμνος κρατινός, Dictamnium Creticum, ſeu γλύνων ἀγρία, Pulegium ſylveſtre, *Quorumd.* Ψευδοδίκταμνος, Dictamnium ſpurium, & Δίκταμνος κρατινός ἄστερι, Dictamnium Cretenſe alterum, foliis Siſymbrii: quas quidem tres ſpecies Plinius recenſet. Prima ſpecies ea eſt, quæ in officiis reperitur, licet nec florem, nec fructum ferre aſſerant.

Sed aut Dioſcoridem ab aliis in errorem inductum fuiſſe, aut textum corruptum & ejus verba mutata fuiſſe, ut cenſuit Matthiolus, exiſtimandum eſt; ſiquidem Theophrastus Dictamnium fructus ferre ſupponit, cum l. 9. *Hiſtor.* C. 16. dicat folia tantum in uſum.

usum venire, non ramulos, neque fructum: & Damocrates apud Galenum, *l. 5. ^{μετά} γένος*, Dictamni meminerit, quæ florem habeat *αὐτὸς ἕκαστος*. Præterea ipse Virgilius florem habere, caulemque cecinit, *l. 12. ^{Æneid.}*

*Dictamnus genivix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo.*

Neque etiam Plinius audiendus est, qui Dioscoridis errorem secutus, *l. 25. c. 53.* sic loquitur: „Flos ei nullus, aut semen, aut caulis. Et sibi ipsi contradicere videtur, cum prius dixerit post Theophrastum: „Foliis tantum utuntur. Et revera folia tantum afferuntur, rarissime summities floridæ.

Planta dicitur Origanum Creticum latifolium, tomentosum, seu Dictamnus Creticus, *Inst. R. H. 199.* Dictamnus Creticus, *C. B. P. 222.* Radicibus est fibrosis & fuscis, caulibus duris, incana lanugine pubescentibus, dodrantalibus, ramosis. Folia bina ad eorum nodos nascuntur rotundiora, unciam longa, tomento incano spisso obducta, odoris jucundi, saporis deurentis, & acerrimi. Flores in summo nascuntur in capitulis foliaceis, spicatis, & quasi squamosis, exterius purpurascens, monopetali, labiati, eleganter purpurascens, cum calyce striato, cavo, in quo continentur semina quatuor minutissima rotunda. In Creta & Græcia sponte nascitur, in rimis saxorum.

Dictamnus oleo essentiali uberrimo cum sale volatili conjuncto donatur, ut ex odore & sapore conjicere licet.

Apud veteres plurimum commendatur tum ad sætus mortuos educendos, secundinas expellendas, & menses evocandos, tum ad vulnera sananda, tum etiam adversus venena, & morsus, ictusque venenatos. Hippocrates, referente Galeno, ad secundas remanentes inter præstantes, quas novit medicinas, ponit Dictamnus. Verus fabula est capras in Creta sagittis vulneratas ejus passu eas excutere.

Exhibetur ejus pulvis a ℥ss. ad ℥j. infusum vero in vino a ℥j. ad ℥ss. tum ad partum accelerandum, molam, sætum mortuum, vel secundas propellendas, tum etiam in febribus malignis, & adversus animalium venenatorum morsus aut ictus.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi senior.* Mithridatio *Damocratis*, Orvietano *Hofmann.* & Opiata *Salomonis.*

ARTICULUS SEXTUS

De Foliis Theæ.

Theæ & Thea, *Offic.* Folium est parvum, exsiccatum, convolutum, saporis subamarantis, leviter adstringentis, non injucundi, odoris blandi, sænum recens & violas æmulantis, quod ex Sinarum Imperio, & Japonia affertur.

Horumce foliorum species tres in officinis occurrunt. Vulgatio Thea viridis dicitur cujus folia arctissime convoluta sunt, subviridia, gustu leviter adstringentia, odorata, & colore pallide viridi aquam inficiunt.

Alter species pretiosior, Thea Imperialis dicitur, ex eo quod pro Imperatore & magnatibus apud Sinas & Japones reservetur. Folio est amplo, laxo seu minus convulso, colore virente, vivido, & odore subtili & grato. Apud Indos plurimi æstimatur.

Tertia species rubra dicitur vel subnigra, vulgo *Bebe*. Folium est parvum, convolutum, subnigrum, quod aquam colore fusco tingit, & saporem, odoremque Theæ viridis, ad Rosam tamen nonnihil accedentem, refert.

Omnes hæc species unius & ejusdem arboris esse existimantur, differre vero tantummodo tempore colligendi & præparandi ratione.

The Sinenium, sive Thea Japonensibus. *Breynii Centur. prima. C. 52.* Chaa, *C. B. P. 147.* Thea frutex, *Bontii*: Evonymo affinis arbor orientalis nucifera, flore roseo, *Pluken. phytogr.* Frutex est, qui ex radicibus tennibus, fibrosis, per terræ superficiem sparsus, ad tres quatuor vel quinque pedes ad summum assurgit compluribus & densis ramis

ramis. Folia profert obscure virentia, acuminata, unciam longa, quinque lineas lata, serrata; flores vero plurimos roseos, Rosæ sylvestris floribus similes calyce comprehensos sexpartito, minimo, plano, foliolis rotundis, obtusis, persistentibus, ex petalis senis albicantibus, aut pallidis constantes, quorum medium occupat numerosa (ducentorum circiter) staminum flavescentium congeries. Pistillum autem mutatur in fructum (phæricum, nunc trigonum, & tricapsum, alias dicocum, sæpe unicapsum). In qualibet capsula semen continetur, Avellanam quodammodo referens magnitudine & forma, tenui putamine, levi, subrufo (excepta basi albida) constans ex nucleo subalbido, pallidove, rugoso, oleoso, gustu primum dulci, postmodum amaro & nauseabundo, tandemque calido, & valide exsiccante, cuticula tenui & cinerea obducto. In Japonia & Sina colitur. Humo gaudet neque arenosa, neque lutosa nimis, sed aprica & temperata planitie.

Ea est apud Japanes hujus fruticis colendi ratio. In terra scrobes rotundos ad septem octove pollicum altitudinem effodiunt, quibus singulis a 40. ad 50 seminales folliculos confertim injiciunt, exinde scrobes operientes. Hæc autem seminalia capitula in sex, decem, vel quatuordecim, & quandoque plures, paucioresve frutices propullant, quos abique ulteriore cultura naturæ relinquunt agricolæ, nisi quod eos ab inutilibus herbis repurgent. Raro intra primum triennium folia colliguntur. Sed post hocce tempus ex hisce foliis messis luculenta annuatim redit. Circa Aprilem & Majum matres-familias cum infantibus & ancillis sicca tempestate novella & recens edita folia decerpunt, quacunque diei hora, in primis intensiore solis æstu, & calathis circa vespem portant domum. Tum singula folia in ferream patellam, nitidam, & candentem injiciunt, & manibus assidue versant, usquedum flaccescant, mundis tunc storeis papyrove imponenda, ac perslanda flabello ut frigescant. Hinc in planis ex Arundine Indica confectis corbis conteruntur, donec compacte crispentur. Hinc iterum in purâ, & modice candefacta patella uti antea manibus continuo versantur, donec mediocriter induruerint: deinde eximunt & flabello frigefaciunt, & in tertia, & quarta patella per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem siccitatem, duritiemque contrahant; tandem ollis vitreatis bene clausa servant. Postquam autem per sextiduum circiter ollis reservata fuere, easdem aperiunt, foliorumque delectum, minora, & teneriora a majoribus, durioribus separando, faciunt, ultimæque vice in quinta patella securitatis ergo siccant, in annos tunc durabilia, si accurate obturata teneantur.

Pro Imperatore & magnatibus majore studio & cura colitur. Congrua tempestate supulosa sit foliorum electio. Tenerrimi fruticum ramusculi primævis in apice foliis nudantur, quæ potentioribus reservantur emptoribus, cetera mediocribus. Omnia in umbra siccantur, & servantur sub Imperialis Theæ nomine. Inter hæc minora majusculis adhuc segregantur. Pretium enim pro foliorum magnitudine variat, quantum magnitudine sursum decrescunt, tantum pretio accrescunt.

The rubrum *Boko* dictum, majorem contritionem & coctionem seu ustulationem expertum fuit, unde coloris & saporis diversitas.

Ruricolæ & plebeji folia eo, quo diximus modo præparata, promiscue in abeneo caca-bo aqua repleto, lento coquant igne, & sic toto die pro communi potu in foco suspensum servant, donec iteratis tincturis folia prorsus inertia & debilitata rejiciuntur, ingestis protinus novis. Præmates autem, & locupletiores cives nullum in re domestica opus majore diligentia, fastu, atque nitore, & artificio curant, quam hujusce potus præparationem.

Japones suum *Tobja* in tenuem pollinem ope molæ ex electo ophite conterunt aut potius commolunt, viridemque illum & bene fragrantem pulverem exiguis cochlearibus calycibus suis infundunt, ac superfusa cum mundato haustro infundibulove aqua fervida, pulverem hunc minutulis ex Arundine Indica crenarum forma artificiose concisis setis tamdiu quassant, donec in spumam eleveatur.

Sinenfes autem, quorum methodum nostrates sequuntur, fervescentiam aquam siccis integrisque foliis Theæ singulari ollæ prius injectis supersundunt, tincturamque extrahunt, quam

quam limpida aqua ad gratam amaritudinem temperatam calide sorbent, saccharumque ut plurimum una masticant; rarius autem Japonenses. Deinde nova assula aqua, tincturam iterum eliciunt, quæ debilior est prima: postea folia abijciunt.

Sinæ Theæ virtutes eximias tribuunt. Depravatam sanguinis crasim restituit, vertiginem, capitique dolores, præsertim a crapula ortos mitigat, hydropicis conducit; est enim diuretica. Capitis rheumata seu cathartos exsiccat, humorum acrimoniam demulcet, obstructions viscerum tollit, adustos humores temperat, calidam jecoris intemperiem emendat, induratum emollit lienem, somnum coercescit, in iis præsertim, qui rarius ejus infusionem bibunt: corpora reddit vegetiora; hebetiores sensus a somno & torpore excitat, cor exhilarat, intestinorum tormina ac flatus compescit, viscera roborat, remittendi vim exulscit, ingenium acuit, nephritidem sedat, & tanquam lithontripticum remedium habetur. Saltem Vvillhelmus ten-Rhyne nullum apud Japonenses calculis rennum aut vesicæ indicium reperisse asserit, licet diligenti hac de re facta inquisitione. Præmarium etiam Japonensibus est antidotum contra visus imbecillitatem, ac oculorum vitia his in regionibus frequentissima.

Constat tamen nostris in regionibus tantam non esse potus Theæ efficaciam, quantam eam Sinæ & Japonenses prædicant. Hujus defectus causam nonnulli ad nostratium intemperantiam, aut ad parciorem hujus tincturæ usum referunt. Veram existimo, Theæ virtutes ab hisce populis nimis extolli, ut hominum mos est & consuetudo in his rebus, a quibus nonnihil levaminis & emolumenti perceperunt; deinde si quid utilitatis ab hocce potu accipere solent, deberi in primis aquæ calidæ largo potu sumptæ, licet hanc plantam non omni virtute prorsus destitutam censeam.

Blanda donatur adstrictione, odorem subtilem & pergratum exhalat; unde concludere licet constare ex mediocri salis volatilis oleosi portione cum terra adstringente conjuncti. Sua adstrictione ventriculum roborat, & impedit, quominus largior aquæ calidæ potus ventriculi fibras nimis laxet. Eadem adstrictione viscerum obstructions reserant, modo renaciores non sint, eorum nempe fibrarum tonum & oscillationem restituendo. Alvi fluxibus, necnon etiam dysenterii confert folium Theæ, vel per se exhibitum, vel ejus decoctum in aqua vel lacte. Partibus vero actuosis & volatilibus sanguinem rariorem efficit, lympham paulo spissiorē attenuat & solvit: sic diuresim vel transpirationem promovet, capitis dolorem sedat, somnum arcet, & catharris laborantes sublevar, si post largam Theæ decocti potationem ad sudorem se componant. Virtus autem, quæ ipsi tribuitur antinephritica, non a foliis, sed ab aqua calida potius deducenda est, qua nempe sales acres sanguinis arenularum & calculorum causæ dissolvuntur, & foras amandantur.

Nec prorsus innocuus existimandus est usus potus Theæ. „ Nulli, inquit Dan. Crusæ, *Miscellan. curios. Dec. II. ann. IV. observ. LXIV.* auctor ero, ut potui Theæ largiori quotidiano indulgeat, qui ventriculum habet pituitosum, debilem, calidum, innatum debile. „ Quod comprobatur observationibus quorundam interiori frigori in abdomine ex ejus nimio correptorum. In India quoque observavit Hermann. Nicolaus Grimm, immoderatos Theæ potatores in diabetem & marcorem delapsos. Ipse tandem nonnullos ab ejus nimia ingurgitatione in somniis, vertigine, & spasmodicis membrorum subsultibus affectos fuisse plus semel observavi. Ergo, etiam si potus Theæ pluribus conducatur, non omnibus tamen æque convenit, & in ejus usu modus & mensura sunt cuique servanda.

Foliorum Theæ ℥i. infunditur in aquæ ferventis ℔ij. Aliquantisper macerantur, donec aqua pallide viridi colore sit tincta; & sorbillando sumitur cum, vel sine saccharo.

Qui tussi molesta laborant, aliquam lactis portionem cum Theæ infusionem permiscant ad eam compescendam.

24. Folior. Theæ pulverator. ℥ss. Sacchari ℥ij. Projice in lactis ferventis ℥viij. Digerantur, donec lactis fervor imminutus fuerit. Hauriat æger in alvi fluxu & dysenteria, præmissis præmittendis.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Stœchade.

Stœchas, Stœchas Arabica & flores Stœchados, Off. *Στίχας*, *Dioscoridis*: *Στίχας*, *Galen.* Sic nuncupantur summitates floridæ, seu capitula exsiccata plantæ Stœchados dictæ, oblonga, squamata, purpurascens, sapore subacri, amaricante, odore fragante non ingrato. Ex insulis Stœchadibus & Gallia Narbonensi afferuntur. Eligantur recentia, odorata, submarea.

Planta quæ Stœchas purpurea, C. B. P. 216. Stœchas Arabica vulgo dicta, J. B. 3. 277. Stœchas brevioribus ligulis, *Clusii Histor.* 344. Suffrutex est cubitalis aut bicubitalis, caulibus lignosis, quadrangulis, ad quorum nodos folia bina ex adverso oriuntur Lavandulæ forma, unciam superantia, & duas lineas lata, canescentia, acria, odora, & aromatica. In summis caulibus adest capitulum unciam longum, crassum, ex plurimis foliolis e rotundo acuminatis & incanis dense conflatum: ex quorum sinu quaterno versu prodeunt flores atro-purpurei, monopetali labiati, quorum labium superius erectum est, bifidumque, inferius vero tripartitum: sic tamen secantur ambo, ut primo aspectu flos quinquepartitus videatur. Ex calyce autem monophyllo, ovato, obscure dentato, brevi, persistente, & squama suffulto surgit pistillum posticæ floris parti adinstar clavi infixum, & quatuor embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina subrotunda, & in capsula recondita. Summo autem capitulo insident foliola aliquot purpureo-violacea.

Ex Stœchade oleum essentiale aromaticum per distillationem non parva quantitate extrahitur; a quo pendet ejus odor & energia.

Stœchadis usus præcipuus in affectibus capitis & nervorum præsertim frigidis: insuper urinam & menses ciet, & venenis resistit. Mesue hanc herbam pituitam & atram bilem purgare asserit, sed tarde admodum & imbecilliter. A recentioribus vero inter purgantia medicamenta non annumeratur. Oleum essentiale ex hisce capitulis floridis eodem plane modo extrahitur, ac ex summitatibus Lavandulæ; & iisdem viribus donatur. Sed rarioris est usus in Medicina.

Stœchas usurpatur in Symplo de Stœcade *Fernel.* Hyera diacolocynthidos, Theriaca *Andromachis senioris*, Mithridatio *Damocratis*, Unguento martiato, & Emplastro de Ranis.

Alia planta Stœchas citrina dicitur in officinis, nempe Elichrysum, seu Stœchas citrina angustifolia, C. B. P. 264. quæ cum nostra, nec forma, nec viribus convenit.

ARTICULUS OCTAVUS

De Croco.

Crocus & Crocum, Off. *Κρόκος*, *Dioscoridis*: Zahafaran, *Arabum*: Gallice, *Safran*. Hoc nomine in officinis occurrunt filamenta quædam exilia, inferius tenuiora, albicantia, aut pallide flavescentia, superius latiuscula, subtiliter crenata, e rufo punicea; odore peculiari, jucundo, acri, aromatico, subtili, & late spirante, oculos aliquantulum mordicante, modice caput gravante, soporemque conciliante, sapore amarissimo: quorum parva portio magis aquæ aut vini quantitatem luteo aut citrino colore ad puniceum inclinantem tingit.

Eligitur Crocus recens, fragranti odore, colore rutilo, manus fricantis inficiens, pinguis, flexilis, tritu difficilis. Rejicitur qui ex locis humidis & subterraneis nimiam contraxit humiditatem, colorem obscurum, situmque redolet. Ad usum pars albicans a crocea separatur & rejicitur; in vase mundo tenui calore exsiccat, & pulverizatur.

Planta, quæ Crocus sativus, C. B. P. 65. Crocus, *Dodon. Pemptad.* 213. J. B. 2.

637. *Raii Hist.* 1176. Radice est tuberosa, carnosa, Avellana, interdum etiam Juglandis magnitudine; alba, dulci, gemina; quarum superior, quæ minor est, insidet inferiori, majori, multisque fibris inferne capillatæ: utraque vero tunicis nonnullis aridis, rufescentibus & reticulatis obducitur. Ex his folia emergunt quinque vel octo, palmum aut etiam dodrantem longa, angustissima & obscure virentia. Caulis inter hæc oritur brevis, florem sustinens unicum, liliaceum, monopetalum, inferius tubulatum, album, superiori vero parte in segmenta sex subrotunda, ex purpura rubente-cærulea ampliatum. Stamina e fundo floris tria assurgunt cum apicibus flavescentibus, necnon etiam pistillum candicans, quod in tria capillamenta capitata, & cristata dividitur, carnosa, e rufo punicea, & quasi Aurantii colore fulgentia, quæ propter excellentiam Croci nomine donantur. Germen vero florem sustinens, abit deinde in fructum oblongum, trigonum in tria loculamenta divisum, seminibusque sætum subrotundis.

Nascitur Crocus in plerisque regionibus, tum calidis, tum frigidis: in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Anglia, Hybernia, Gallia, & in diversis Galliarum Provinciis colitur, in Agennensi agro, Narbonensi, Arausionensi, Vastinio, vulgo *Gastinois*, & in Normannia. Crocus Vastiniacus hic optimus censetur, & Orientali, qui in Pharmacopœis exposulari solet, non immerito substituitur.

Crocus commodissime & vulgatissime per bulbos propagatur, quibus quotannis nova sobole luxuriat; ex semine enim ejus tardior est proventus. Hi bulbi verno tempore terræ committuntur per sulcos æquales interstitio unius palmi. Folia tantum viridia hoc anno proferunt, flores vero anno sequenti mense Octobri. Flores unum aut alterum tantum diem, postquam expansi fuerint, durant. A floribus prodeunt subinde folia, quæ tota Hyeme virescunt: arefcunt hæc, ac prorsus deperduntur Vere, & nunquam per Æstatem apparent.

Quamprimum Croci flores expanduntur, leguntur oriente vel occidente sole, & crocea florum filamenta e medio flore avelluntur: tum exsiccantur separata ab omni immunditie, & servantur. Aliquot post diebus novi flores oriuntur iterum colligendi, & sic per mensem.

Radix mense Octobri, cum planta floret, bulbo constat singulari; sequente autem Vere & Æstate, duplici, quorum alterum alteri superius insidet. Cum enim Veris initio folia increscunt, superior radice pars ex qua folia exeunt, crescit pariter, donec Æstate parentem cui insidet, mole æquet. Hac itaque solidam, plenam, succosamque constitutionem nasca, ipsa parens seu bulbosa radix inferior languida, exsucca, & flaccida redditur, atque Autumno tota evanescit.

Postquam defflorerint bulbi, eximuntur e terra; quod Octobri exeunte contingit. Servantur per totam Hyemem in sicco loco nulla terra involuti, & procul a radiis solaribus, ne coquantur, sed ut plenius maturefcant, quod ex foliis, si sicca evadant, dignosci potest. Dehinc, redeunte Vere, iterum in terram inferuntur.

Crocus analysi Chymica spiritum acrem exhibet tenuem & summe volatilem, qui primo prodit in distillatione, licet parva quantitate; deinde phlegma subacidum, cum Heliotropii tincturam rubro colore inficiat; perparum olei cum salis volatilis urinosis tantillo. Nonnihil salis alcali fixi ex capite mortuo lixivii ope extrahitur. Acidus sal a sulphure non adeo obvolvitur, quin se manifestum prodatur, colorem intense rubrum solutioni Heliotropii conciliando. Solutioni Croci superaffusum oleum Tartari nullam mutationem affert: sed aqua calcis colorem album contrahit cum levissima effervescentia, tenuique coagulo, ratione acidi in Croco delitescantis; nullus tamen calor deprehenditur Croci tinctura, tum aqua, tum spiritu vini æque extrahitur.

Crocus a populis quamplurimis pro optimo ciborum condimento habetur. Præterea frequens in usum medicum venit; & ob exitias ejus dotes Rex vegetabilium, & Panacea vegetabilis a nonnullis Medicis dictus fuit. Aperit, digerit, resolvit, & nonnihil adstringit; sanguineam molem attenuat, spiritus recreat, unde cordialis dicitur: & in syncope, palpitatione cordis, & adversus venena præscribitur. Ventriculum roborat, & difficilem ciborum concoctionem juvat: pulmones a pituita nimis spissa liberat, serum acre & irritans demulcet, tussim compefcit; unde anima pulmonum audit apud quosdam:

dam : & in asthma, & tabe feliciter usurpatur. Hepatis obstructions resolvit, isterum sanat, uteri affectibus quamplurimis medetur, menses movet, partum difficilem specificè juvat, foetum pellendo, quod quidem observatione singulari Amatus Lusitanus confirmat. Refert enim mulierem quamdam ab epoto medicamento cui Crocus admixtus esset, duas puellas colore luteo tinctas peperisse, qui quidem color aquæ tepidæ lotionè evanuit. Experimentum haud dissimile Joann. Ferdin. in sua *Crocologia* proponit. Canem gravidam cum aliquamdiu multo Croco nutritisset, appropinquante partus tempore, eam in theatro publico dissecut, & non catellos solum, sed & secundinas Croco penitus flavescentes reperiit.

Crocus inter hysterica medicamenta recensetur. Vi præterea donatur anodyna; siquidem dolores mitigat, & ad somnum provocat. Sæpe etiam cum Opio confociatur, an ad ejus effectum contemperandum, an ad augendum; Externe in collyriis usurpatur ad oculorum inflammationem compescendam, præsertim in variolis, & morbillis, in cataplasmatibus ad tumores resolvendos, inflammationes, & erysipelata demulcenda, & ad membra paralytica excitanda.

Illius tamen usus debet esse, & moderatus, & opportunus. Alioquin non innoxius deprehenditur. Ab eo abstinere debent mulieres gravidæ, nimis menstruatæ. Insuper vi inebriante, & narcotica donantur: odore caput gravat, & nimia dosi intus sumptus, non solum capitis gravitatem, & somnum, sed etiam nonnunquam cachinnos immoderatos, & risum convulsivum, ac tandem lethum infert. Galenus 2. *lib. 1. ex solo Croci odore capitis dolorem invehi asserit, & eodem capite Crocum habet inter ea, quæ non tantum caput offendunt, sed & mentem perturbant. Tandem 5. Simplic. 19. inter illa, quæ liberalius sumpta, vel dementant, vel mortem inferunt, ubi ait esse quantitate venenum. Ex neoterics Joannis Michaelis refert, quosdam ex nimio Croci odore & usu in morbos, & temulentiam incidisse. Borellus observat. Centuria 3. fol. 303. narrat de quodam famulo mercatoris, qui juxta magnam Croci copiam decumbebat, & dormiebat, tantum dolorem capitis, tantamque cordis debilitatem contraxisse, ut vitam cum morte commutaret. Costæus similiter scribit, multos qui Croci sacculo pulvinaris instar usi essent, oborto insigni capitis dolore cum incredibili gravitate interiisse. De interno Croci usu immoderato aut nimia dosi Emmanuel Konig Medicinæ Professor Basileensis refert quosdam Basileæ cives ex nimia Croci dosi cum vino permixta, risu nimio, & involuntario affectos fuisse. Quidam Aromatarius, teste Amato Lusitano, plurimum Croci in ollam carnes, quæ pro cœna decoquebantur, continentem iniecit, & post illarum esum in tantum est solutus risum, ut non multum abfuerit, quin medios inter cachinnos animam efflaverit. Aliam quoque observationem asserit Simon Paulli *Quadr. Botan.* cujusdam virginis, quæ cum mensum suppressione laboraret, Croci usu hos sibi concitare voluit, & ab illo tempore, licet postea viro nupserit, enormibus, & continuis capitis doloribus per totam vitam afflicta fuit. Nec omni noxa vacua est ejus externa applicatio; quandoquidem C. Hoffmannus de Emplastro Oxycroceo monet, ne in fracturis usurpetur initio, dum affluxus metuitur: experientia enim docuit, inquit magna mala inferre. Quod etiam sua experientia Simon Paulli *Quadr. Botanic.* confirmat. Crocus igitur caute & moderate sumendus est.*

De salutari vel noxia Croci dosi auctores inter se non conveniunt. Alii ℥ss. alii ℥j. alii ℥ss. intus exhiberi posse sine noxa asserunt. Rhazis tamen Croci ℥ij. feliciter exhibuisse asserit ad partum promovendum. Sed errorem hic esse autumat C. Hoffmannus: ex parte librariorum, qui pro ℥ij. posuerunt. Dioscorides enim & post eum Serapio, Avicenna, & alii ejus tres drachmas interimere scribunt. Verumtamen apud Solonos, teste Etmullero, adeo familiaris est usus Croci, ut eum ad ℥j. sæpe cibus suis immisceant. Sed quid consuetudo valeat, ex Opii usu diuturno satis liquet, cujus drachma una aut altera a nonnullis huic paulatim assuefactis quotidie impune assumitur; licet grana tria, quatuor aut quinque ad enecandum sufficiant. Itaque Croci substantia a ℥ss. ad ℥j. & ℥ss. tuto præscribi potest, & quidem sine periculo. Ejus Tinctura, & Extractum nonnunquam etiam præscribuntur, sed rarius.

Tinctu.

Tinctura fit affundendo super Crocum tenuiter incisum, & oleo Tartari aliquantisper madefactum spiritus vini q. s. ad duorum transversorum digitorum eminentiam, & digerendo per sex octove dies in vase clauso. Spiritus a Croco separatur, novusque affunditur, donec nullam amplius tincturam extrahat. Tincturæ croceæ distillantur calore modico, donec liquor residuus croceus appareat: qui tunc servatur ad usum. Ejus dosis a guttis quatuor ad xx.

Quidam spiritum, qui primus in hac distillatione extrahitur, servant sub spiritus, Croci nomine; & revera ejus odorem retinet, tenuioribusque ejusdem partibus donatur: unde ad spiritus recreandos; eorumque ac sanguinis motum concitandum commendatur.

Alii tincturam Croci cum aliqua cordiali aqua præparant, quæ a Frid. Hoffmanno in melancholia commendatur.

Extractum Croci fit evaporando tincturam ad extracti mollioris consistentiam, cavendo, ne comburatur. Iisdem quam Crocus ipse virtutibus donatur. Exhibetur a gr. ij. ad x. In dysenteria tanquam specificum medicamentum & præstantissimum a Jac. Bontio, in *Tractatu de Medicina Indor.* commendatur.

℥j. Croci ꝑss. Cinnamomi ꝑj. Dictamni Cretic. ℥ss. M. F. pulvis in partu difficili exhibendus. Vel

℥j. Croci pulver. gr. xv. Myrrhæ, & Boracis ana ꝑss. cum q. s. Conservæ florum Lavandulæ, aut Calendulæ, Fiat bolus.

℥j. Croci pulver. & Myrrhæ ana gr. xv. Aloes ꝑj. cum Syr. de Arthemisia. Fiat bolus ad menstrua suppressa provocanda.

℥j. Croci ℥ss. Infunde in vini albi generosi ℥v. cum succo mali Aurantii unius permixti. Digerantur per noctem. Colaturam capiat mane ad menses suppressos revocandos.

℥j. Croci ꝑj. Antithetici Poterii ℥ij. radic. Ireos Florentin. ℥ss. cum Balsami sulphuris anisati gutt. xx. Conserv. Helenii ℥ss. M. F. Opiata Dosis ℥j. bis terve die sumenda in phytisi incipiente.

℥j. Millepedum ℥ij. Gumm. Ammon. purgati ℥ss. Flor. Benzoin. ℥j. Croci, Balsami Peruviani ana gr. xv. Balsam. sulphur. q. s. Fiat massa pilularum. Dosis gr. xvij. ter in die sumenda in tussi chronica, scrophulosa, & phytica, & ad tubercula cruda pulmonum præcavenda. A. D. Mortonio sub nomine Pilularum balsamicarum commendatur.

℥j. Croci, Sal. volatil. Succini, florum Benzoini ana ℥ss. Gumm. Ammon. ℥j. Conservæ flor. Anthos ℥ss. M. F. bolus, cujus dosis ℥j. bis terve die ad asthma.

℥j. Croci pulver. ℥j. semin. Aquilegiæ ℥vj. Tartar. vitriolati ℥ss. Conserv. Cynorhodon q. s. ad Opiatam mollem conficiendam dividendam in septem doses, per totidem dies mane, jejuno ventriculo, sumendas pro iestero.

℥j. Aquar. Rosar. & Plantag. ana ℥ij. Croci pulverati gr. vj. F. collyrium, quo illiniantur oculi, dum variolæ erumpere incipiunt.

℥j. Aq. Fœniculi ℥ij. Croci gr. xv. Tere in mortario, donec aqua aureo colore tincta appareat; tum liquor a pulvere per inclinationem secernatur, & cum vini stibiat tantundem misceatur. Fiat collyrium in ophthalmia.

℥j. Micæ panis albißimi manibus attritæ ℥j. Lactis vaccini q. s. Coquantur semper movendo, & addendo sub finem coctionis vitellum ovi unum, & Croci in tenuem pollinem redacti ℥j. Fiat cataplasma anodynum ad tumores inflammatorios resolvendos, doloremque sedandum.

℥j. Croci ℥ss. Tacamahacæ ℥j. Fuliginis ℥ij. Terebinthinæ q. s. ad emplastri consistentiam febricitantium carpis admovendi, paulo ante paroxysmum.

℥j. Croci, Caphuræ ana ℥ss. Includantur simul sacculo ex panno scarlatino, & de collo suspendatur circa scrobiculum cordis, tanquam amuletum ad febrim profligandam.

Usurpatur Crocus in Theriaca *Andromachi senioris*, Mithridatio, Confectione de *Geoffrey Tom. I.* R Hyacin.

Hyacinthis, Philonio, Benedicta laxativa, Hiera picra *Galenii*, Hiera Diacolocynthidos. Electuar. Orvietano *Hoffmanni*, Pulvere Comitissæ *Kantab.* Pulvere laticificante, Pulvere Diarrhodon, Trochiscis Hedichroi, de Carabe, de Caphura. Pilulis de Ammoniaco *Quercetani*. Pilulis *Ruffi* aureis de Cynoglossa, contra gonorrhœam violentam *Charas*, Elixir proprietatis *Paracelsi*, Laudano liquido *Sydenhami*, Laudano liquido cydoniato *Londinensium*, Oleo Scorpionum composito *Charas*, Unguento aureo, Emplastro de Mucaginibus, de Galbano, de Meliloto, Oxycroceo.

CAPUT SEXTUM

De Fructibus, & Seminibus.

ARTICULUS PRIMUS

De Palmulis seu Dactylis.

Palmulæ, & Dactyli, *Offic.* Φικινοβάλανοι, *Dioscoridis*: Δάκτυλοι, & ποινικες, *Gregoriorum*. Tamar, *Arabum*: Carzotæ: & Caryotides, *Quorumdam*: Gallice, Dattes. Sunt fructus oblongi, rotundi pollicis crassitie, digiti longitudine, figura Glandium, compositi ex pellicula tenui fulva; carne seu pulpa pingui, firma, eduli, dulci: & officulo crasso, oblongo, duro, per longitudinem sulcato.

Eligendi sunt magni, flavescentes, parum rugosi, molliusculi, pleni tamen carne multa, intus subdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, sapore vinoso, & qui concussi parum, aut nihil sonant. Rejiciendi vero flaccidi, duri & excernes, pertusi, vermiculosi, aut carie exesi. Optimi ex Tunetano Regno huc afferuntur. Qui in Hispania nascantur, nunquam bene maturi sunt: qui vero ex Regno Salonæ, vulgo *Sale*, facile corrumpuntur, & brevi vermibus scatent, aut exsucco fiunt.

Fructus sunt arboris, quæ dicitur Palma major, *C. B. P.* 506. Palma dactylifera major vulgaris: *Jonston*, *Dondrol*: Palma Dachel: *Prosp. Alpin.*

(Palma dactyliferæ radix trunco constat medio simplici, crasso, lignoso, & interdum gemino, & ubi foli conditio patitur, in terram demisso; quem in summa tellure brachia circumdant tortuosa, tenuia, per terræ superficiem longis vagisque flexibus repentia, ut plurimum nuda & simplicia; alia ramosa, & fibris brevissimis stipata, quæ substantia gaudent exteriori corticea, interiori lignea, utraque lenta, fibrata, & firma, coloris in rufum nigricantis, saporis sylvestris.

Caudex est rectissimus, simplex, individuus, figuræ ad ossem cylindraceæ, nisi verticem versus paucillisper gracilesceret; variæ pro ætate crassitie, & longitudinis, excellentissima orgyias octo vix superante. Cortice donatus caudex non est, sed ab injuriis junior tuetur, partibus frondium ab amputatione residuis, quæ pollices nuncupantur. Horum accurata est dispositio, senis semper numero superficiem juxta in orbem ambientibus, ita ut ex interstitiis seni superiores alii, atque alii decussato ordine provehantur; quibus tandem successu temporis ex senio & tempestate abscedentibus, nuda prodit superficies, ingrata ad tactum asperitate, pulloque colore terra, tum fœdis quoque frondium signata vestigiis perinde atque Brassicæ capitatæ caulis ex defluvio foliorum. Interior substantia à summa cervice, qua comam sustinet, ad radicem usque, ex fibris compacta est continuis, crassis, ligneis, firmis, levibus tamen & fungosa carne laxè adeo coherentibus, ut vix digitis possent dissolvi: inde lignum soliditate carens ascia ægre obedit. Medullam annosus caudex nullam exhibet: succedaneus ei conspicitur per medium demissus ligneus quidam nervus, multo crassior, firmiorque, quam sunt fibræ carnis reliquæ, a qua ita laxè comprehenditur, ut unguibus facile evellatur.

In te-

In tenello caudice omnis pars interior; in adulto ea, quæ per comam definit; in pro-
vectiore, saltem quæ in verticis gemma conspicitur, medullæ similis, mollis, & edulis
est. Substantia ejus albißima est, tenera, carnosæ, fragilis, subdulcis ac sapida: unde
Perfis vocatur *Marfi ser*, id est, Medulla capitis; Dioscoridi *εγκέφαλον*, seu Medulla;
Theophrasto & Galeno, *εγκέφαλον*, seu Cerebrum appellatur: quo exciso, arborem in-
terire necesse est, quandoquidem expectatæ productionis germen est, ac frondium futu-
rarum rudimentum.

Coma Palmæ una est, & perennis, licet in Ægypto multiplicem aliquando produci
auctor sit Theophrastus, *H. Pl. lib. 2. c. 8.* quando nempe possessoris incuria, circa
comam præter naturæ ordinem enatus stolo unus aut alter invalescit. Coma, pro arbo-
ris diverso statu, 40. ad minimum, ad summum 80. absolvitur frondibus specioso &
ceteris arboribus insolito ordine sparsis in orbem. Primo enim in summo vertice gem-
ma existit ingens, cono similis, ex frondibus proxime nascendis compacta, bicubitalis
circiter longitudinis, angusta & in acutum apicem producta. Hanc proxime frondes
stipant recentiores, nondum satis explicatæ, nec ultra gemmæ longitudinem protensæ,
quas ambiunt inferiores aliæ atque aliæ, perfectæ longitudinis, alternatim positæ, ma-
gisque semper a vertice reflexæ, donec postremæ in arcum curvatæ horizontem versus
extendantur: eas non raro excipiunt senio marcentes quædam, indecore propendentes,
nisi prævio cultoris studio amputatæ fuerint. Ex frondium axillis prodeunt suis quique
spathis ramosi spadices, floribus in Palma masculina, fructibus in femineâ secundi.

Frons autem palmea ingens est, & ramorum æmulæ magnitudinis ala, tres circiter
orgyas longa, utrinque ex foliis arundinaceis secundum longitudinem pinnata, ex costâ,
spinis, & foliis constans.

Costa ex principio brevi, lato, & compresso in angustam trium orgyiarum longitu-
dinem extenditur: superficiem exhibens glabram, & nitentem, coloris herbei, in basi
annosa lutescentis; supernam faciem convexam, inferiorem in principio concavam, in
progressu quodammodo canaliculatam. Substantia illi eadem est, quæ caudici, sed levior
& minus compacta, tum fibris donata candidioribus & subtilioribus. Costa componitur
ex basi, scapo, & virga. Basis appellatur ima pars costæ, quæ caudici imbricatim ad-
hæret, figuram obtinens utcumque triangularem, oblongam, interiori superficie concav-
am, exteriori gibbâ, longitudinem sesquispithamæ, latitudinem in una parte dodran-
talem, crassitiem biuncialem. Ora utrinque tenuis est, in fibras desinens copiosissimas,
reticulato textu in nassæ speciem cohærens, quæ latera vicinæ cujusque baseos invicem
nexa, ac connata sunt; dum subinde ordinis superioris intermedia quæque basis eadem
convellitur, ut saltem exigua sui parte nudâ promineat. Scapum ea costæ pars consti-
tuit, quæ a basi ad aculeos foliis prævios nuda porrigitur & a caudice declinare inci-
pit. Hæc est illa portio, quæ a prima frondium recisione remanet; in altera vero a
curiosis instituta Palmicolis superne amputatur, ne imbres hauriat, a Plinio *pollicis* no-
mine insignita. Cubitalem refert longitudinem, crassitiem pollicarem, latitudinem in
ima parte trium, in progressu duarum circiter unciarum. Virga vocatur reliquum cor-
pus longum, ac paulatim tenuius, quod ultra scapum extenditur, & in adverso margi-
ne spinis primum, mox longa foliorum serie confertur.

Spinæ foliorum rudimenta sunt, quæ in ipsa costâ utrinque prodeunt, primo rara, ac
brevia, mox densiora, & longiora, donec absoluto cubitali spatio, foliorum formam
lenta mutatione induant. Sunt autem ex conoide informes & angulosæ, crassæ, duræ,
& quodammodo ligneæ, superficie nitida & ex herbaceo in luteum pallente, summâ fa-
cie canaliculata; apice tereti & fusco, donec paulatim in folia expandantur.

Folia sunt perennia, pennata, arundinacea, densissima & indefiniti numeri, primum
brevia, vix spithamam longa, mox in majorem longitudinem producta, donec mucrona-
ta extremitatum circumscriptione ad finem costæ deficiant. Pediculis qualibuscumque ni-
tuntur, semiunciali intervallo dissidentibus, ligneis, crassis, longitudinis fere pollicaris,
inconditæ, & in quadratum vergentis figuræ, costæ firmiter adnatis, ne ab ea nisi vio-
lenta manu possint avelli. Situm folia habent obliquum, in æqualem seriem alternatim

locata, cubitum circiter longa, duas uncias lata, figure arundinacea acute mucronata, & superiori facie per mediam longitudinem plicata; utraque superficie cum exiguo nitore obscure virente, & quadrantenus striata. Præterea dura sunt, tensa, rigida & exsucca, nervis per longitudinem excurrentibus crassis, ac bene firmis.

Reticulatum, quod dixi, involucrium ex filis inæqualibus, crassis, polygonis, parum compressis, rigidis, & velut ex stupa vel cannabe rudiori ductis constituitur, figura nassam, densitate stupam, usu falciam referens, asperum, & inconditum; in Palmis adolescentibus, præsertim circa frondes fastigii coloris obscure lutei, densum, & splithamam latum; in senescentibus, præsertim circa annosas frondes, ex rufo nigricans, detritum & angustius: illis ornamento & usui; his noxæ & dedecori. Non est fascia hæc una & simplex, sed pro frondium densitate multiplex; adeo ut tres, quatuor, aut quinque invenias invicem impactas. Etenim cum frondium ordines angustis invicem incumbant intervallis, fieri aliter non potest, quin telæ istæ multiplicentur, & inferiores proxime sequentes plurali numero complectantur. Id in caudicis parte superna maxime obvium est spectare: in inferna enim sensim obsolescentes, una cum pollicibus suis desinunt, postquam eis (apud focordes rusticos) laceræ & putridæ diu inhaeserant. Longitudinem æque, ac figuram reticuli cujusque metiri licet ex interstitio basium frondearum, quarum oras invicem connectebat. Constat ex tribus fibrarum parallelarum ordinibus, quorum uterque exterior tertium velut tramam inclusam, obliquo fibrarum ductu decussat; fibris quidem non textili modo implicatis, sed capillamentis perexiguis, instar aranearum telæ, invicem connexis. Usu retium potissimum coma fruitur, in qua ut frondium, sic præsertim spadicum novellorum bases firmant quodam modo, & ab externis injuriis præsidio suo tuentur.

Palma ex alius Palmæ radicibus tanquam ex materno sinu sponte genita, quarto a transplantatione anno, si solum fecundius, sexto, septimove, si sterilius, nacta est, primitias profert: at serius fetat, quæ ossi debet originem. Fœtus autem suos in summo tantum caudicis fastigio e frondium axillis egerit, racemis, scoparum instar, ingentibus confitos; quibuscum adhuc tenelli, vagina quasi coriacea arcte compacti obvolutique, reconduntur.

Amant Romani racemos five termites hos appellare *spadices*, thecas eorum *spathas*, propriis, sed ex Græcia translatis vocabulis. In ortu suo Palmæ maris fœtus a feminea, externa facie, non est discretus: quin utraque spathas fert simillimæ, prorsus figuræ, & in utrisque prolem, dum eximitur, intus & extrinsecus candidissimam, facie utraque glabram, nitidam, & in unius quasi tuberis soliditatem, strictura thecæ compactam, gemmulis nimirum una cum virgulis, quibus adhærent, adhuc tenerioribus, molliculis, & edulibus.

Ordinem in pariendo uterque sexus tenet sequentem. Principio mensis Februarii, forte & citius, arbores intra sinus frondium rudimenta partus sui concipiunt, spathas nimirum surrectas, compressa sui facie caudici accumbentes, sed adhuc intra texturas & involucria frondium reconditas; ex quibus emergentes & sensim accrescentes, ex prolis quam ferunt copia sic intumescunt, ut sequenti mense in longum dehiscant, & per fissuram alterutro latere, rarius utroque factam, inclusum tuber excludant: quod ipsum claustro solutum paucos intra dies spadicis habitum induit, in virgulas resolutum numerosissimas, flosculis in mare, in femina prunulis refertas, secundum longitudinem inordinate & sigillatim confitis; illis usum pro imprægnandis Palmis femineis ex tempore præstantibus, his a tardiori incremento, demum mense abhinc quinto maturescen-
tibus. Spathæ usu suo defunctæ brevi deformes extabescunt, sedula hortulani manu rescindendæ, ad reddendam arboribus gratiam. Spadices paucos habent Palmæ adolescentes & decrepitæ: integræ autem ætatis 8. vel 10.

Spatha figuram habet utcumque clavæ ligneæ similem. Externa superficies lanugine regitur molli, densa, brevissima, coloris obscure rufi; qua abrafa, diluto colore gratio-
su viret. Interna alba est, glabra, humida, & quodammodo mucosa. Substantiam obti-
net

net corticeam, in fibras dividuam, nonnihil incisam, cum exaruit, lentam, & corio non dissimilem: crassitiem habet culmi avenacei, tenuior existens in parte gibbosa quam reliqua, & in spatha fœminea quam in mascula. Spatha constat tubo & ventre. Tubus qui spadice scapum investit, compressus est, ex ventris gravitate incurvus, vaginam acinacis referens, cubitum longus (in fœmina paulo brevior), pollicem crassus, latitudine triunciali. Venter longitudinem assequitur cubitalem, latitudinem palmarem & amplius, crassitiem, dum rupturæ proximus, triuncialem, utraque facie tumens, fastigio obtuse mucronato, ora ubique ad digitale latitudinem solida, substantiæ fragilis, ambitu acuto. Internam superficiem exhibet convexam, albam, glabram, & æqualem.

Masculinus spadix numerosa flosculorum congerie vestitur: virgulas ducentas continet, quarum brevissimæ flosculos habent 40. mediæ 60. longissimæ 80. flosculi Lillii convallium flosculis minores sunt, oblongi, tripetali, coloris albi in luteum pallecentis, & ingrati; petiolis non nitescentes, sed herbei coloris, carnosus quodam principio. Petala flosculorum surrecta sunt, oblonga, concava, obtuse mucronata, succosa, carnosæ, rigida. Stamina lanuginosa sunt, rigida, brevissima, albicantia, cum brevibus antheris multo polline refertis.

Vergente Februario, ac ineunte Martio, spathis rumpentibus, primum emicant fœminei spadices, claustroque non multis post diebus relicto, nudi in lucem prodeunt, rudimenta fructuum gerentes subtus duplici induta membranula seu calyculo, uno exteriori & breviori, altero interiori, qui fructum proxime, & pene integrum involvit, utroque oram habente inæqualem & superficiem subasperam. Copiosissima uni spadici insident, granorum Piperis magnitudinem, & rotunditatem habentia, superficie nitrante, alba; sapore subaustero. Mense Maio fructus nostri Cerasorum adipiscuntur magnitudinem, colore in herbeum virente. Junio ineunte, olivas figuræ, & magnitudine expriment, dum ossicula indurescunt; & caro, imminuta humiditate, fit solidior, sapore & colore nihil mutatis. Mense Augusto maturescunt, non tota simul substantia mollescentes; sed primo putrescentis instar pomi, maculam mollem ut plurimum in extremitate acquirescentes, quæ sensim proripiens, omnem substantiam crudiorē paucis diebus in dulcem pulpam convertit.

Dactyli seu fructus maturi glandium quercinarum figuram ut plurimum obtinent; sed iis fere majores sunt, pellicula vestiti tenui, pellucida, nitida, coloris pro diverso carnis colore varii. Caro eis multa est, pinguis, pulposa, saporis vinosi, dulcissimi, ossiculo suo laxè inhærens, intercedente membranula albicante, tenera, molli, & quasi bombycina in plures pelliculas dividua. Ossiculum solidum est, cornu instar, tenax & durum; superficie granis uvarum concolori vel ex cinereo magis minusve diluta, interiori substantia ad similitudinem Nucis Myristicæ variegata. Figura ejus quodammodo est turbinata, incurva, una facie gibba & æqualis, altera insigni pulvinatæ figuræ sulco in longum divisa. Facies gibba notabili cælatur lineola, tenui, per mediam longitudinem decurrente, cujus in medio punctum quasi umbilici conspicitur, albam fovens cartilagineam, quæ ad mediam ossiculi substantiam penetrans, futuri germinis rudimentum est. In ossium visceribus medulla talis non est, qualem inesse, ac terra emollitis eximi posse persuasum est Rajo.

Cælo Palma gaudet torrido, & æstuoso, terra autem sabulosa, & limosa, levi & nitrosa. Ex plantato Dactyli ossiculo progerminat, vel ex radicibus aliis Palmæ prodit. Ex ossiculis progenies utriusque sexus nascitur: quæ vero ex radicibus, sexum refert parentis. Locis lætatur planis, irriguis, in quibus affluxus aquæ fontanæ vel puteanæ, si ea deficiat, debite fisci, & per arborum quincunces derivari possit. Stolones biennes vel triennes tempore verno vel alio quovis terræ committuntur, per Æstatem diligenter irrigandi. Qui in ipso caudice pullulascunt, extirpentur: tineæ, formicæ & locustæ insectorum genus huic arbori maxime infestum, summa cura expurgandæ sunt. Pubertatem adeptis arboribus, cum flores fructusque in distinctis nascentur, Palmicolis incumbit, ut iis imprægnandis quotannis impendant operam, si annonam in se redunda-

dundare cupiunt. Vergente igitur Febuario, spathas masculas, incluso tumente flore & ad thalami consortium maturo, ex arboris fastigio legunt; quibus in longum dissectis, eximuntur spadices, flosculis nondum oscitantibus, sed in unam massam compactis, conferti. Hos protinus in furculos, sive bacillos, spadicebus fœmininis inferendos, divellunt, quantum quidem fieri potest, in bifurcos, quoniam hac forma commodius usui serviunt. Bacillos alii amant recentes, quos illico insinuant spadicebus, si qui jam lucem nacti sunt: alii eos prius exsiccant, & in Martium usque mensem custodiunt, quo hiantibus uteris ad unum omnibus, insitionem uno actu & opera instituant. Surculi floridi bifurci medio spadice fœminei racemo per transversum insiguntur vel intextuntur, ita ut procellis evelli non possint, sed infixi aliquandiu retineri, dum omni deposita virtute, embryonum rudimenta fœminali flosculorum polline perfusi, vigorem adepti sint. Insitionem quandoque iterant cives desertorum: at reliqui Persæ & omnes Arabes unica acquiescunt insitione rite celebrata. Imprægnatio quoque ultronea contingit sine studio & manu cultoris, translato per aerem polline ex Palma florida non procul exstante a fœminea. Hinc cum toti Palmeto virgas distribuunt Palmicolæ, eas omnes habent insuper, quæ marem proxime circumstant, ex floribus halitum ultro suscepturæ. Hæc summam de Palmarum imprægnatione dicta sint: jam de Dactylorum excussione, insolatione, expressione, & conservatione dicendum.

Dactyli maturi, pro triplici maturitatis gradu, triplicis census distinguuntur. Primi sunt, qui ad maturitatem inclinare vel extremitate sua maturefcere incipiunt: secundum, quorum mediam circiter partem maturitas occupat: postremi, qui integre maturuerunt. Omnes autem triplicis ordinis Dactyli una opera arbore eximendi sunt, ne ultro decedentes conquassentur: hi, quia præmolles, carpendi dilationem minime ferunt; illi istique, quod in lapsum proni ad deciduam quoque classem biduo triduoque transgrediantur. Rusticus ergo Palmæ verticem scandit, & Dactylos, quocumque gradu maturuerint, manu decerpit, crudioribus in arbore relictis, alia vice carpendis. Nonnulli spadicebus manu comprehensis, Dactylos motu excutiunt, inferius expanso reti excipientes; qui legendi modus in Palmis obtinet humilioribus dumtaxat. Lectionem per Autumnum singulæ Palmæ binis ternisque vicibus subeunt, donec omnium exactio fructuum trimestris intra decursum absoluta sit.

Excussi Dactyli secundum triplicem maturitatis gradum seliguntur, in stragulis ex folio palmeo textis acervatim deponendi, ut ulteriori insolatione excoquantur. Ita primum in pulpæ colliquescent molliem: mox eodem sole rursus spissantur magis magisque, donec corruptionis genium deponant evaporatione abundantis humidi; quo alioquin retento, conservari tam industrie non possent, quin brevi fracescerent, & acefcerent.

Conservandorum Dactylorum hæc est ratio. Aut enim post insolationem torculari & melliflui roris orbitatem passi, inculcantur utribus caprinis, vitulinis, ovinisve, vel oblongis fiscinis ex agrestis Palmæ foliis ad saccorum formam & capacitatem contestis, pro cibo plebeo: aut expressione emaciati, rursus aliqua syrupi sui portione prius irrorantur, quam prædicta subeant receptacula: aut præli omnino expertes, alio insuper syrupo copiose perfusi, in fidelis condiantur, inter obsonia ditiorum locum habituri. Hos omnes Latini Medici appellare amant *Caryotas*, Græci *φαικας* - *βαρυτας*, his nominibus eos distinguentes a ficcis & rugosis Dactylis ex Syria, Ægyptoque in Europam delatis, qui vel in arborum spadicebus exaruerunt, vel proxime ante maturitatem decerpti, perforati, filoque suspensi exsiccantur.

Ex Dactylis eo quo supra modo excussis & insolatis, expressione elicitur Syrupus dulci pinguedine Butyri vices, embamma, obsoniorum condimentum suppeditans. Illius vero elicendi non una omnibus est ratio. Alii enim cratem vimineam supra declivem lapidem, tabulamve statuunt, suffossoque pavimento, diotam Syrupo excipiendo supponunt fictilem. Tum crati insolatos Dactylorum cumulos, quotquot capere potest, ingerunt; qui suamet mole gravati & aliquot dierum æstu macerati, (nam & in aprico hoc negotium peragitur) humorem plurimum transmittunt, & in receptaculum deponunt. Syrupum qui avarius expetunt, fune circumducto cratem arctius subinde constringunt;

gant; saxisque impositis, profluvium extorquent copiosius. Ita melle suo penitus vel majori ex parte exuti, reconduntur in receptacula, quibus asservari possint. Toties autem crates replenda & expressionis labor iterandus est, donec Palmulæ arboribus subinde excussa & insolata, torcularis vim omnes expertæ fuerint. Basrenses, Arabumque ceteri, quibus amplior Palmarum & donec copia est, compendio rem expediunt. Nimirum, torcularium loco, cameris utuntur sordialibus, desuper patentibus, pavimento contabulato vel gyplato, parietibus cœmentitiis, quibus intus ramalia opponunt, ne impuritas officiat. His omnem Dactylorum molem, quanta satis insolatione emollita est, una opera inferunt, & confluentem ex iis Syrupum lacu subtus facto excipiunt; sicque is parcior pro desiderio effluat, aquam ferventem superfundunt, qua dulcedinis spissitudo magis eliquetur. Eliciendi modus est alius monticolis usitatus, quibus Ceres invida Palmæ negat proventum. Nimirum Dactylos Palmicolarum præla-jam dudum expertos contundunt, mox aqua percoquunt copiosa, donec solvantur in pulvem, quam, abjectis sordibus, coquunt ad spissitudinem Syrupi, sed qui bonitate nequaquam respondet illi, qui ex cratibus funditur.

Rustici Palmicolarum in construendis tuguriis, Palmarum caudices pro palis, ac trabibus adhibent, quibus tectum & tota ædificii fabrica innitatur; cetera omnia ex palmeis frondibus sine clavis & normis, sine arte & industria clathrata sunt & rudi manu compacta. Supellecilia ædiculis Palma etiam substituit: pro cremio enim ramalia, pro scopis racemi, pro urceis, & scutellis inanes spathæ serviunt, in formam desideratam flectenda. Ex spadicum vero scapis bene præparatis torquentur funes firmissimi ad navalem apparatus necessarii, necnon & calceamenta.

Varia ex variis Palmæ partibus parantur edulia. Ipsius comæ medulla Græcis *ἰγνέωνος* dicta, necnon & frondes in Palmæ adolescentis, fastigio recens nascentes, & in conici figuram convolutæ cibum præbent delicatissimum. His bonitate nihil cedit novelli spadicis in utroque sexu principium, ad unius palmæ longitudinem. Nec postremas inter bellaria laudes merentur excisi illi fœtus: Omnes hæ partes manducari & crudæ possunt, & cum carne vervecina coctæ; ut taceam varia ex iisdem bellaria parari. Omnem vero palmeas inter cupedias paginam absolvunt ipsi Dactyli, ferculorum varietatem suppeditantes non contemnendam. Mensibus enim æstivis Dactyli fere crudi & recentes, ceteris vero insolati & expressi ventres vulgi exsatiant, quos varia pinguedine, mollitie, colore, sapore, aliisque virtutibus, tum nativis, tum ab industria siccitatis, condituræ, & expressionis gradu & modo conciliatis, recreant. Nec alimentum quod præstant, pondere aliquo vel mora longiori gravat ventriculum, nec vapore inebriante caput turbat; sed aquæ hibulis perquam salutare & maxime temperatum suppeditant alimentum. At exsiccati duritie compagem nanciscuntur firmiorem, & concocti difficilem. Ossa ad aliquam excocta mollitiem, dejugatis bobus dantur pro pabulo. Syrupus e Dactylis elicto plebs in crustulis, Butyri loco in oryza & pulve pro condimento utitur in conviviis, & festivitatibus, quibus genialiter epulandum est.

Vinum ex Dactylis aqua perfusus fermentabant veteres, testibus Strabone & Dioscoride. Nec artis hodie oblita est Natolia quæ eam rarius & clanculum exercet, rigore prohibita religionis Mahumetanæ. Spiritus vero distillatur frequentius, licet & ipse vetitus sit, sub medicamenti nomine, ad ventriculi cruditates & tormina levanda: quod ut præster efficacius, adduntur ante distillationem a ditioribus radix Chinæ, Ambra, & aromata; a plebejis radix Glycyrrhizæ & herba Absinthii Persici vel radicula Schœnanthi veri, tum herba alterutrius Sementinæ, Persicæ nimirum vel Turcicæ.

Medicæ virtutes Palma in fructibus recondidit. Primaria venditatur qua moderate adstringunt. Hæc conciliare vires ventriculi, cohiberi alvi fluxiones, intestina; uterum, & fœtum roborare, experientia docuit. Eidem facultati acceptum ferendum est, si quid iidem fructus præstant extrinsecus adhibiti. Dulcedinis sed adstrictione temperatæ beneficio, Caryotæ opem fuerunt egregiam tussientibus: nam catharos tenues, acres, & vagos blanda coagulatione sub naturæ reducant obedientiam, ut absque inani concussionem thoracis excerni valeant, dum abstergunt leniter, & organa pneumonica de-

mulcent. Hinc Decoſti pectoralis, Syrupi de Hyſſopo, Syrupi reſumptivi, Specierum Diathamaron Nicolai, Lohoc ſani & experti, atque his pares noſtratium medicamentorum formas ingrediuntur. Eidem virtuti debetur, quantum ſuccurrat renibus aut veſica dolentibus. Daſtylorum ſocietatem nec purgantia reſpiciunt. Eleſtuarium Diaphœnicum, quod Meſue ſanitatis, ac ſalutis medicamentum vocat, ſatis magna quantitate illos recipit, eo conſilio, ut Scammonii ferocitatem mitigent, & detergant pituitam inteſtiniſ adherentem in affectu colico. Idem Eleſtuarium eodem fructu nobilitatum proſtat etiam in tabellis inſignitum nomine Diaphœnici in ſolido. Ad arthritidem curandam ipſos Daſtylos commendat Solenander. Oleum ex iis Joelius elicit, quo procidentem anum, & excoriatas corporis partes inungit. Pulpam Daſtylorum imponunt populares extrahendis ex pede feſtucis & aculeis. Pulverem contuſorum oſſium partum expellere Foreſtus auctor eſt. Cinerem oſſium uſtorum in urinæ incontinentia propinat Riverius. His tot virtutibus utut Daſtylorum nomen clareat, apud alios tamen male audiunt, quod crebrius manducati cephalalgiam & graviffimam viſioni noxam inferant. Sunt ſane oculorum vitia omni genti Daſtylis & Oryza veſcenti, ſub dio & in rore dormienti, balneis denique crebrioribus aſſuetæ, familiaria & vernacula. Sed cur, tot malis cauſis præſentibus, eo nomine infamandi Daſtyli. (*Huc uſque Kempſorus Amen. exot. ſuſciculo V.*)

In Africa ſponte naſcitur hæc arbor, ubi ſuaves & copioſos fructus progenerat, necnon etiam in Judæa, Syria, & Perſia. In Græcia, Italia, & meridionalibus Galliæ Provinciis colitur: ſed raro fructus proſert nec unquam maturos, forte ob maris abſentiam.

Daſtyli ſucco pollent viſcido & dulci quaſi melleo, ut facile ex ſapore dignoſcitur & ex decocto aqua parato, quod in Syrupi aut etiam Mellaginis conſiſtentiam inſpiſſatur; quodque ad fermentandum reponatur, vinum fit, ac tandem acetum.

Daſtylos Egyptii, & Africæ populi comedere ſolent: nec ingratus eſt cibus. Nondum maturi adſtringunt: bene maturi, præter ſaporem dulcem & viſcidum, blanda adhuc adſtrictione donantur; atque nutrimentum ſatis laudabile ſuggerunt, necnon etiam ſtomacho & thoraci proſunt. Si tamen liberalius edantur, difficilius coquantur in ventriculo, capitis dolorem promovent, & quibuſdam tormina in ventre excitant. Succum craſſum & viſcidum gignunt, quo jecur, lien, aliæque viſcera obſtructionibus implicantur, & longiori eorum uſu cachexia melancholica ſenſim inducitur. Ratione blandæ adſtrictionis & glutinoſitatis in ſcœminarum proſtitiis, hæmorrhoidumque fluxibus, ſanguinem exſcreantibus, ſtomachicis, & dyſentericis in cibo utiles prædicantur.

Daſtyli ad decocta pectoralia cum Jujubis, Paſſulis, & Ficubus frequenter adhibentur.

℞. Daſtylos a nucleis mundatos n. x. Ficus n. vi. Glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥ij. Orizæ mundatæ & lotæ ℥j. Decoquantur ſecundum artem in aquæ limpida ℔iij. ad ℔iij. Fiat colatura per cyathos propinanda.

ARTICULUS SECUNDUS

De Jujubis.

Jujubæ & Zizypha, Off. *Ζιζυφάρον, ζυφά & ζιζυφα*, Græcorum recentiorum: Hanab, Avicenne: Hunen & Zuſaiſet, Serapionis: vulgo *Jujubes*. Fructus ſunt ſub ſole aliquantiſper exſiccati, ruſſi forma & magnitudine olivari, conſtantes pellicula craſſiſcula ex luteo rubente pulpa ſubalbida, molli, fungoſa, & oſſiculo oblongo, utrinque acuto, ruſſo, ſaporis dulcis, & viſoſi.

Eligantur recentiores, majores, ponderoſiores, minus flaccidæ, carne intus multa, ſucculenta, laxa, & dulci, viſoſa tamen.

An veteribus Græcis cognita fuerint, an iidem ſint fructus, qui *σπινά* a Galeno dicuntur, ambigitur. Joannes Bauhinus autumat Jujubas fuiſſe Lotum Athenæi, l. xiv. *Deipnoſoph*, de quo cenſet etiam Theophrastum egiſſe ſub Loti nomine l. iv. c. iv. Pliniumque ſub oſſea Loto, l. iij. ſect. xxxij. Ziziphorum autem vetuſtiſſima memoria apud

ria apud Columellam, & Plinium. Columella duas Ziziphorum species distinguit: unam rutilam, quæ videtur esse nostra; alteram albam, quæ creditur esse Ziziphus alba, *Clausii Hystor.* 29. Elæagnus Orientalis angustifolius, fructu parvo, olivæ-formi, subdulci, *Ceroll. Inst. R. H.* 53. Salmastius existimat Plinium sub Ziziphorum nomine Zizipha alba *Columellæ* designare voluisse; per tuberos vero Jujubas nostras rutilas; eundemque errasse, distinctionem Ziziphorum *Columellæ* folis tuberibus applicando. Plerique Medici *sepe* *Galenus*, Jujubas quoque fuisse arbitrantur, ducti potissimum auctoritate Avicennæ, qui, quæ Galenus de Sericis dixit, eadem de Jujubis recenset. Difficile est has lites dirimere, cum arbores de quibus Athenæus, Theophrastus, Galenus, Columella, Plinius, & Arabes egerunt, nondum cognoscamus, neque etiam diversas Ziziphorum species, ut certo dijudicare possimus, quas ex his arboribus aut Ziziphorum speciebus hic vel ille auctor designare voluerit. At vero præter duas Ziziphorum species, rutilam & albam, supra recensita, tres alias in Ægypto observavit Augustinus Lippi doctissimus Botanicus, qui in urbe Senaar misere trucidatus fuit, dum versus Æthiopiam iter faceret Botanicis studio serviens. Hæ autem sunt Ziziphorum species ex Epistolis ad Illustrissimum virum D. Fagoni Archiatrorum comitem, Ziziphus humilior Alexandrina, latifolia, majori fructu, forma Cerasi, purpurascens, *D. Lippi*: Nāba, Paliurus Athæi credita, *Prosp. Alpin.* 8. Ziziphirus humilior Alexandrina, latifolia, minori fructu, luteo, forma Cerasi, *D. Lippi*: Ziziphus latifolia Memphisica, gigas, majori fructu, forma Cerasi, purpurascens, *D. Lippi*. Quidquid sit, illud tantummodo constat Jujubas nostras officinales ab Arabibus, & Græcis recentioribus in usum medicum vocatas fuisse.

Arbor, quæ Jujubas officinales profert, dicitur Ziziphus, *Dod. Penptad.* 807. Jujubæ majores oblongæ, *C. B. P.* 446. Zizipha fativa, *J. B.* 1. 40. Oleæ magnitudine æquant, cortice contorto, scabro, & ramoso: ramis patulis, & inæqualibus, aculeis rigidissimis munitis. Folia alterna nascuntur subrotunda, unciam, aut sesquiunciam longa, semiunciam, aut unciam fere lata, acuminata, splendentia, tribus nervis donata, & crenis acutis incisa. Flores in eorum alis terni aut quaterni apparent rosacei ex petalis quinque in orbem positos vix lineam longis & flavescentibus conflati. Calyx monotomos, quinquepartitus, ex quo surgit pistillum, quod deinde abit in fructum oblongum, Olivæ æmulum, fulvum aut ex fulvo rubentem, constantem ex cortice membranoso, & pulpa intus virescente & subacida, dum recens est, sub qua delitescit officulum perdurum, bicaulare, in quo duo nuclei molles, subrotundi, compressi. Lentis majoris instar, medulla albicante & rufa pellicula compositi, continentur, quorum unus ut plurimum exarefcit. Colitur vulgo in Gallo Provincia, & Gallia Narbonensi. Fructus maturitatem adepti leguntur, & recentes cibum præbent hisce populis familiarem nec injucundum. Infolantur quoque cratibus regetibusque instrati tamdiu, quousque rugosi fiant, & exsiccati, tuncque servantur ad medicos usus.

Analyſi Chymica, ex *libij.* *liij.* pulpæ Jujubarum a nucleis separatæ, & in mortario contusæ, ita ut in massam tenacem admodum, & viscidam redigerentur, prodierunt per retortam phlegmatis limpidi, inodori, subacidi, & nonnihil austeri *liij.* liquoris limpidi, inodori, acidi saporis *xxvj.* & *zv.* liquoris rufescentis, saporis acidi valentioris *zv.* humoris subrubi, odoris empyreumatici *liij.* qui tum acidorum salium, tum alcali-urinosorum signa præbuerunt in examine, præcipitando nempe Mercurii sublimati corrosivi solutionem, & caruleum Heliotropii colorem in puniceum convertendo; olei vero consistentiæ, & spissioris, & butyroſæ *liij.* Nullus sal urinosus concretus apparuit. Massa nigra in retorta residuæ pondus erat *xxviiij.* Licet hæc massa igne reverberii per retortam distillata, nulla principia volatilia amplius largiatur, licet aqua tepida diu macerata perparum salis lixivii ope suppediter; nihilominus tamen principis activis, & volatilibus non destituitur, imo multas adhuc partes oleosas salinas, & terrestres continet adeo stricte inter se coherentes, ut ab invicem difficillime separari queant. Ignea vis in vasis clausis longe debilior est, quam ut oleosas a salinis & terrestribus disjungere, & artollere valeat: igne aperto valentior, & diuturno opus est. Aqua vero tepida salinas partes dissolvere nequit, utpote quæ oleosis prorsus invol-

vantur. Reipsa hæc massa igne aperto per sexdecim horas calcinata, & postea refrigerata, nigra adhuc erat, & ℥viii. pendebat; quæ iterum per totidem horas calcinata pendebat tantum ℥j. ℥viij. & color niger in fuscum mutatus fuerat. Tandem post tertiam calcinationem per duas horas hæc massa magis densa, & compacta ponderis erat ℥j. ℥vi. ex qua ope lixivii sal fixus mere alcali extractus fuit ad ℥iij. gr. liv. Porro in distillatione iactura fuit ℥xiiij. partium nempe aquosarum plurimarum, salinarum pauciorum, & nonnihil oleosarum: calcinatione vero partium exhalatio fuit ad ℥ij. ℥liiij. oleosarum plurimarum, salinarum pauciorum, & aliquantisper terrestrium. Hæc autem condensatio partium oleosarum cum particulis salinis, & terrestribus in omnibus fere mixtis viscidis, tenacibus, & quasi resinosis observatur.

Itaque Jujubæ constant ex partibus oleosis salino-acidis & terrestribus eo involutis, ut mixtum dulce, & glutinosum inde exurgat, a quo earum vis & energia pendet. Mixtum autem illud a melle aut saccharo differt lentore qui major est in Jujubis propter ulteriorem terram cum salinis, & oleosis partibus intime permixtam. Terra enim multo minori copia in melle, & saccharo deprehenditur.

De Jujubarum qualitatibus & salubritate inter Græcos & Arabes non plane constat. Galenus, si per σιρῖα Jujubas nostras intelligat, eas stomacho inutiles esse, imbecillissime nutrire, & difficile concoqui scripsit. Arabes vero & ex recentioribus Græcis plurimi eas ad varios usus commendant. Revera dulci quadam mucagine abundant, quæ humores leniunt, eorumque acrimoniam obtundunt. C. Hoffmannus practicos monet, ne Jujubis in pectoris affectibus indistincte, & tamquam appropriatis utantur; imo in solis locum habere, in quibus humores inspissatione indigent, non vero attenuatione. Ad pectoris, & pulmonum irritationes compescendas, tussis asperas sedandas, pituitam acrem demulcendam plurimum conferunt. Renibus quoque profunt, ardori urinæ, & vesicæ dolori.

Usurpantur in Decoctis pectoralibus cum Dactylis, Sebesten, Passulis, &c. in Syrupo Jujubino, Syrupo resumptivo, Lohoc fano, & Electuario lenitivo.

ARTICULUS TERTIUS.

De Sebesten seu Myxis.

Sebesten, Myxa, & Myxaria, Off. Μύξα, *Pauli Ægineta: Μύξα πρὸς Αἰτίου & Αἰλουαρίου: Sebesten, Motheica, Mokaita, & Mokeita, Arabum: vulgo Sebestes.* Fructus sunt parvis Prunis similes nigricantes, turbinati, in vertice acuminati, rugosi, semiexsiccati, calyci insidentes facile cedenti, acetabuli instar concavo, & cinerei fere coloris, sub pelle tenui, membranosa, nigricante. Constant ex pulpa fusca, viscida, dulci sapore prædita, pertinaciter adhærescente ossiculo, quod alias tribus costis donatur, alias compressum Pruni nostratis cuniculum imitatur; in quo nonnunquam nuclei duobus loculis duo seorsum continentur oblongi, triangulares, albi, sapore non insuaves in recentibus unicus nonnunquam nucleus tantummodoclanditur. Eligendi sunt pleni, majores, pingues, carnosissimi, calyci adhærentes, & dulces. Amaricantes enim, situm redolentes, & teredine exesi, rejiciendi.

De his Dioscorides & Galenus nihil prodiderunt. Nonnulli suspicantur fructum esse, qui *δρυμαυγίς*, apud Athenæum appellatur, quod tamen pro certo haberi nequit. Frequens vero de iis a posterioribus Græcis facta fuit mentio.

Arbor quæ dicitur Sebestena domestica, C.B.P. 446. Myxa sive Sebesten, J. B. I. 197. Sebesten domestica, P. *Alpini*, 30. Vidimaram, H. *Malab.* v. 4. 77. Prunus Malabarica, fructu racemoso, calyce excepto, *Raii Hist.* 1563. ad mediocre assurgit altitudinem caudice crasso: cortice scabro, subalbido. Rami deorsum incurvantur: frondosi: folia alternatim ramusculis inhærent subrotunda, firma, tres uncias circiter lata superiore ambitu per spatia inæqualia variis incisuris dentata, & nonnunquam segmen-
to veluti subducto mutilata, late virentia, supra glabra & splendentia, subtus venulis

distincta innixa pollicari pediculo, qui cum ramusculo conjungitur geniculo quodam ad-
eo debili ut folium facile separetur. Flores ex *Augustini Lippi Epistolis* numerosi, quasi
racematim congesti, ramorum extrema occupant candidi, suave olentes, monopetali,
quinquefidi, inferne tubulati, & veluti infundibuliformes, florum *Styracis* similes ma-
gnitudine, & forma, excepto quod incisuræ extrorsum multum incurventur. Calyx
monophyllus, leviter incisus, ex quo surgit pistillum posticæ floris parti ad instar clavi
infixum, quod in fructum abit fere ovarum seu turbinatum cum cuspidē in vertice, Oli-
væ magnitudine, cujus pars inferior cinereo calyce obtegitur, glabrum, carnosum, mol-
lem, semipellucidum, primo viridem, deinde nigricantem, succi viscosi plenum, dul-
cem, pertinaciter adhaerentem officulo oblongo, modo compresso, Pruni nostratis officu-
lo simili, modo tribus costis distincto, in quo modo unicus nucleus, modo duo nuclei
uno duobusve loculis seorsim continentur, oblongi, albi, dulces. In *Ægypto*, & *Orien-*
te nascitur.

Altera est hujus arboris species, quæ *Sebestena sylvestris*, *C. B. P.* cujus minora
sunt folia, fructusque minores & minus grati.

Ex eorum pulpa optimum viscum conficitur, *Sebesten* matura contundendo, & aqua
lavando: aqua enim, quia *Sebesten* macerata fuere, admodum glutinosa fit.

Analyti Chymica ex pulpæ *Sebesten* cum corticibus membranosis *℔ij. ℥iv.* per *B.*
V. ex alambice distillatæ sunt humoris limpidi fere inspidi *℥xviij. ℥vss.* qui tamen aci-
di signa præbuit, *Heliotropii* cæruleam tincturam in rubram convertendo; deinde liquo-
ris gustu subacidi *℥ij. ℥vij.* qui *Heliotropii* tincturam puniceam effecit. Jactura in hac
distillatione fuit *℥ij. ℥ijss.* in cucurbita reperta est massa nigra, & exsiccata ad pondus
℔ij. ℥vij. quæ per retortam igne vehementiori distillata præbuit liquoris acidi limpidi,
& sub finem rubescentis *℥xij. ℥v. gr. liij.* liquoris salis urinosi, & empyreumatici, ru-
fescens, & cum spiritu salis effervescentis *℥ij. ℥ss.* olei vero spissioris consistentiæ
axungie porcine similis *℥ij. ℥vj. gr. lvij.* Massa residua pendebat *℥xij. ℥ij.* quæ per
43. horas calcinata cinerum ex cinereo nigricantium *℥ij. ℥vij.* reliquit ex quibus salis
alcali acerrimi *℥j. ℥vj.* lixivii ope extractæ fuere. Hac in distillatione partium deperdi-
tio fuit *℥j. ℥vij.* non solum aquosarum, sed & salinarum oleosarum. In calcinatione
vero *℥x. ℥ij.* partium oleosarum, & salinarum avolarunt.

Ex hac analysi liquet *Sebesten* componi ex partibus oleosis, salino acidis & terrestribus
inter se adeo intime conjunctis, ut exinde mixtum dulce & glutinosum exurgat. Magis
lentum est & tenax quam *Jujubæ*, ob majorem olei quantitatem: majorem quoque sa-
lis alcali, tum volatilis, tum fixi copiam præbet; & ab his salibus pendet vis attenuan-
di, & resolvendi, qua *Sebesten* donantur.

Sebesten usus familiarissimus est ad humoris acrimoniam demulcendam, præsertim in
tussi ex acrimonia tenuis salsæque pituitæ nata, in dyspnoea, pleuritide, peripneumo-
nia, vocis raucedine, & urinæ ardore, parato ex eis decocto. Alvum quoque emol-
liunt & laxant. Sed hæc dejectoria facultas adeo debilis est, ut a quibusdam ipsis pro-
fus denegetur.

Sebesten sæpe usurpantur cum *Jujubis* in *Ptisanis* & *Decoctis* pectoralibus, in *El.*
lenitivo & *El. Diasebesten* dicto.

℥. Hordei mund. ℥ss. Glycyrrhizæ & contusæ ℥ss. Bulliant. aq. comm. ℔ij. ad 3.
partis diminutionem. Sub finem coctionis adde *Jujubas* & *Sebesten* ana n. xij. De-
cocto ab igne semoto injice flor. Tussilag. & Papav. rhæad. ana p. p. Macerentur
per aliquod tempus: & percoletur decoctum pectorale per cyathos exhibendum.

℥. Radicis graminis mundatæ, & contusæ ℥j. *Sebesten* n. xv. *Jujubas* n. xx. Bulliant in aq.
com. ℔ij. ad 4. partis consumptionem. F. colat. per vices exhibenda in ardore urinæ.

Ægyptii visco ex *Myxis* extracto utuntur emplastri modo ad omnes schirrosos tumo-
res: resolvit enim & emollit omnem duritiem. Nonnulli etiam ad tussim ex eo
paratos bolos cum saccharo candido & radicis *Liquiritiæ* pulvere multis diebus su-
munt. Hocce viscum raro nobis affertur.

ARTICULUS QUARTUS

De Uvis passis, seu Passulis.

UVæ Passæ, seu Passulæ sunt fructus maturi Vitis viniferæ vi caloris exsiccati: sive calore solis exsiccatio illa perfecta sit, unde Passulæ dulciores efficiuntur; sive calore clibani, unde dulco-acidæ sunt. Hæ rarius in officinis ad usum medicum usurpantur, illæ sæpissime.

Itaque Uva passa, *Off. σικκῆς Dioscoridis*, est omnis Uva insolata, cujus duo genera a veteribus Græcis distinguebantur: Uvæ scilicet, quæ, postquam racemi pediculus cultro ad medium usque leviter resectus fuerat, vel filo fortiter ligatus, diu in vite solem passæ veluti excoctæ fuerant, & exsiccatæ. Hæ σικκῆς πετρίσαι dicebantur; quæ autem a sua vite detractæ soli exponebantur exsiccatæ, σικκῆς ὑποπετρίσαι vocabantur. Sed hæc exsiccationis differentia in vite vel extra vitem cum nullum inter Uvas siccæ discrimen essentiale afferat, nullius momenti nobis videtur. Hodie in officinis nostris tria potissimum Passularum genera distinguuntur: Passulæ scilicet maximæ, seu Damascenæ; Passulæ minores, seu vulgares nostrates; & passulæ minimæ, quæ Corinthiæ.

Uvæ passæ maximæ, seu Passulæ Damascenæ, *Off. Zibib Arabum: Zibebæ Quorundam: vulgo Raisins de Damas*. Uvæ sunt exsiccatæ, rugosæ, depressæ, pollicem circiter longæ latæque, fulvæ, semipellucidæ, carnosæ sale essentiali dulci saccharo, simili conspersæ, seminibus paucis, & sapore dulci, sed parum grato. Damascenæ dicuntur quod in Syria prope Damascus colligantur, & præparentur.

Eligendæ sunt recentes, amplæ, fulvæ, carnosæ. Rejiciendæ immodice pinguescentes, & digitis hærentes, farina conspersæ, cariosæ, aridæ, & exsuccæ.

Planta dicitur Vitis Damascena, *Horti Reg. Paris*. A ceteris Vitium speciebus differt, præcipue Uvarum magnitudine eximia, forma Olivæ Hispanicæ aut Pruni æmula.

Uvæ passæ minores seu vulgares *Offic. Passulæ Massilioticæ Quorundam Raisins passeriles, Raisins de Provence*, Uvæ sunt in sole exsiccatæ prioribus similes, sed minores, sapore dulci, grato, quasi Saccharo conditæ. Pro Uvis Damascenis sæpius substituantur, & revera illis proximæ sunt. In Gallo-Provincia, & in Gallia Narbonensi præparantur, non quidem ex una & eadem Vitis specie. Alii enim Vitis Apianæ, *C. B. P. 298*. fructus, vulgo *Muscats*, sumunt: Alii fructus Vitis, quæ *Picardant*: alii fructus anjubinos dictos: alii alios.

Monspessulani Uvas passas hoc modo parant. Racemos binos hinc illinc filis ligatos, vitiosis acinis fornice detractis, ferventi lixivio addito olei paululo immergunt, quoad flaccescant tantum, & corrugentur: deinde pecticis imponunt, ut siccescant, ac post triduum quatrimumve insolant.

Ex Uvis passis in aqua fervente contusis, maceratis ac fermentatis vinum artificiale non ingratum in regionibus Septentrionalibus conficitur generosum, ex quo Aqua vitæ, & Spiritus vini extrahuntur.

Uvæ passæ minimæ, Passulæ Corinthiæ, *Off. vulgo Raisins de Corinthe*, Uvæ sunt exsiccatæ atro-purpurascens, parvæ, grana Ribesii vel Sambuci baccas æquantes, gigartis carentes, sapore dulci cum quadam levi, & grata aciditate. Elgantur recentes, bene habitæ. Rejiciantur, quæ insperso melle madent, vel mucro obductæ, situm redolentes, aut nimis exsiccatæ, & cariosæ.

Corinthiæ dicuntur ab urbe Corintho circa quam olim excolebantur. Verum circa eam urbem hodie non inveniuntur crescentes, ab incolis forte neglectæ.

Vitis cui innascuntur Uvæ, aliarum similis est, foliis dumtaxat, majoribus in pauciores lacinias obtusas divisis, crassioribus, subtus incanis, acinis minoribus, Ribesios acinos vix superantibus, & apyrinis. In Zacintho, Cephalonia, aliisque Insulis Venetæ di-

ditionis colitur. Vites Uvis nigris tantummodo conferuntur, licet aliæ sunt plantæ albis Uvis.

Augusto mense cum maturuerunt Uvæ, decerpantur, & humi stratae rariore situ in sole exsiccantur: siccatae, & a fordibus repurgatae colliguntur, & ad apothecas deportantur, & per foramen in testo ad id relictum immittuntur, donec ad summum usque repletum fuerit cubiculum. Ibi suo pondere subidentes, brevi adeo cohaerescunt, ut feramentis acutis effodi requirant: cum in dolia infarciendæ sunt, ut alio transmittantur, nudipes aliquis in vas insilit, Uvasque sensim immittas conculcando premit, ut in angustum coactæ majori copia dolio excipiantur, & aere excluso diutius incorruptæ serventur.

Magna est hujus mercimoniarum consummatio, quæ quidem tota non in Pharmacopœorum officinis, sed in popinis, & coquinis ad ciborum condimenta pro majori parte absumitur.

Uvæ passæ succo dulci, & melleo pollent, minus viscido quam Jujubæ aut Sebesten. Magis nutriunt, succumque producant minus crassum. Cum tamen facile fermentescant, non mirum si majori copia comestæ alvum turbent; bilem enim rariorem efficiunt ac fluidiorem, sicuti cetera dulcia quæ bile scire dicuntur: insuper ceteros humores crassos, & tenaces dividunt & attenuant, crudosque ad concoctionem disponunt. Commendatur itaque gigartis exemptis ad alvum leniendam, & thoraci, pulmonibus, asperæ arteriæ, renibus, vesicæ ac hepatis utiles prædicantur: faucium asperitudines demulcent, ad sputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumque thoracis, & pulmonis morbo conducunt. Admodum adstrictoriæ sunt, si cum acinis seu gigartis edantur, ventriculi concoctionem juvant, in dysenteria, & quocumque alvi fluxu, vel etiam hepatico conveniunt.

Vitandæ sunt Passulæ in febribus inflammatoriis, & æstuante bile; humorum enim effervescentiam adaugerent. Frequentiori earum comestatione gingivas vellicant, male afficiunt, & ad putredinem disponunt.

In pituitis pectoralibus ad humorum acrimoniam demulcendam, & in decoctis quamplurimis ad acrem, & ingratum quorundam medicamentorum saporem leniendam usurpantur. Præscribuntur ad ℥i. pro singulis libris liquoris.

24. Passular. Damascenar. exadınatarum, & minutim concisurarum ℥iij. Coque in aq. limpid. ℔iij. ad ℔ij. Colatura servetur pro decocto pectorali.

24. Hujus decocti, & aq. Calcis ana partes æquales. Miscantur, & ad ℥vj. bis terve die exhibeatur tamquam efficax remedium ad catharrales affectus.

24. Rad. Sarsaparillæ ℥vj. Uvar. Corinthicar. ℥vii. Coquantur in aq. ℔xij. ad quartæ partis consumptionem. Colatura extingatur calcis vivæ ℔ss. Subsidat liquor, & limpidus per inclinationem separetur. Servetur ad usum. In affectibus catharrois, pulmonum ulceribus, & strumis propinentur ℥iij. pro dosi ter quaterve die iteranda.

24. Uvarum passarum, gigartis demptis, ℥ij. Liquiritiæ rasæ, & contusæ ℥i. Coq. in aq. comm. ℔iij. ad ℔ij. Sub finem add. folior. Sennæ ℥iij. Macerentur tepide per horam unam aut alteram. Fiat colatura per cyathos exhibenda. Blandum erit purgans medicamentum, nec ingratum.

Usurpantur in Syrupo de Althæa Charas, Syrupo de Eryfimo Lobel, Syrupo de Hyssopo Mesuei, Syrupo antihectico seu de Testudinibus Lazar. Riverii, Electuar. lenitivo, & Confectione Hamech.

ARTICULUS QUINTUS

De Caricis, seu Ficibus passis.

Ficus passæ, seu Caricæ, Off. *l'oxader*, & *narıus* Græcorum, sunt Ficus maturæ, in sole exsiccatae, quarum tria genera in officinis reperiuntur; magnæ, & flavæ, quæ Ficus pingues dicuntur; magnæ & violaceæ; ac tandem parvæ, quæ Massilienses dicuntur, gustusque suavitate præstantiores sunt.

Eligantur molles, tractanti facile cedentes, graves, cute tenui, molli, succo intus

& se-

& semine flavo; & plane melleo sapore. Rejiciantur duræ, vermiculosæ, graveolentes, nigrae.

Arbor Ficus sativa, *Inst. R. H.* 662. Ficus communis, *C. P. B.* 457. dicta, medio-cris est altitudinis, ramosa, patula, non omnino recto caudice assurgens, nec cortice levi, sed asperiusculo, præsertim cum adolevit; lignum ei albicans est, molle, medullosum, & inutile: folia ampla, palmata, in quinque partes determinata, & totidem angulis conspicua, aspera, dura, obscure virentia: fructus sine prævio flore apparente juxta foliorum exortum erumpunt, initio parvuli, tempore majores, colore primum virides, dein vel pallescentes, vel subrubentes, aut ad violaceum accedentes, omnes vero molles, medullosi, granulis innumeris seu seminibus referti. Ex hisce fructibus immaturis, foliorum pediculis, & cortice tenello vulneratis lacteus succus effluit acer, & amarus. Flores autem huic plantæ non desunt, ut plurimi existimaverunt, sed in ipso fructu delitescunt: quod quidem post Valerium Cordum clarissimus Tournesortius suspicatus fuerat, licet genuinæ, & essentielles florum partes ipsum, & ceteros Botanicos adhuc latuerint, usque ad annum nuper elapsum 1713. quo Dom. de la Hire Doctor Medicus Parisi. & Reg. Scientiar. Academ. Socius, Ficum stamina apicesque pulvisculis repletos detexit, & coram Regia Scientiar. Academia palam monstravit. Tournesortius enim pro floribus designaverat, tum capillamenta quædam tenuia prodenntia ex involucri, quæ semina complectuntur, tum etiam eorumdem seminum pistilla. Verum cum genuinæ florum partes sint potissimum stamina, & apices pulverulentis corpusculis foeti, hæc autem filamenta hisce careant apicibus; immerito sane flores dicuntur, si præsertim hæc stamina cum suis apicibus alibi reperiantur. Flos inquam, hac in planta in fructu ipso inclusus continetur, aut potius fructus ipse calyx est, quo flos introversus, & semina simul reconduntur.

Hæc est autem Ficum fructificationis ratio juxta Cl. Linnæum, *Gen. plant.* 776. Calyx florum communis, seu ipsa ficus, est turbinato-ovatus, maximus, carnosus, concavus, squammis clausus plurimis, semilanceatis, acutis, serratis, inflexis; cujus interna superficies undique tecta est flosculis, quorum exteriores seu margini calycis propiores, masculi sunt, pauciores, reliqui inferiores feminei numerosi. Singuli flores masculini pedunculo insident, perianthio instructi proprio, tripartito, (quadripartito, & quinquepartito,) laciniis lanceolatis, erectis, æqualibus, absque corolla: staminibus five lamenti gaudent tribus (quinque juxta celeb. Pontederam,) setaceis, longitudine calycis, antheras gerentibus didymas, & rudimento caduco, intorto. Feminini flores singuli insident pedunculo, perianthio donati proprio, quinquepartito, laciniis lanceolato-acuminatis, erectis, fere æqualibus; corolla vero destituti. Germini ovali, & magnitudine perianthii proprii insidet stylus subulatus, inflexus, ad latus apicis e germine prodiens, stigmati terminatus quobus, acuminatis, reflexis, altero brevior. Calyx obliquus in sinu continet semen majus, unicum, subrotundum, compressum.)

Mirum est sane quod de Ficum caprificatione veteres scripserunt, quodque doctissimus Tournesortius propriis observationibus observavit. In Insulis maris Ægei duæ Ficus species excoluntur: Ficus domestica, quæ fructus profert numerosos, verum abortivos, nisi quadam industria ad maturitatem perducantur; & Ficus sylvestris, quæ prævio veteribus Græcis, hodie Græcis Insularum incolis *Opis*, Caprificus Latini, quæ tres producit fructuum species, quæ nunquam ad maturitatem perveniunt, sed ad domesticæ Ficus fructuum maturationem promovendam & accelerandam tantummodo inserviunt.

Hæ tres species dicuntur fornites, cratitires, & orni. Fornitibus cratitires succedunt, cratitiribus orni, his Fici caprificantur. Ea autem est hujus caprificationis ratio a clarissimo Tournesortio, *Commentariis Reg. Scient. Acad. ann.* 1705, recensita.

Fornites mense Augusto germinant, & usque ad Novembrem crescunt, perseverantque, immaturi tamen. Interim a calicibus quibusdam vulnerantur, unde paulo post vermiculis scatent. Hi vermiculi circa menses Octobrem & Novembrem in culices transmutati, novos fructus sub finem Septembris germinantes & cratitires dictos aggrediuntur.

diuntur & vulnerant: tum fornites a vermiculis suis derelicti pereunt & decidunt. Cratitires vero vermiculis & culicibus referti vigent usque ad Majum sequentem, quo tempore tertia fructus species pullulare incipit in eadem arbore, quæ alias duas protulit: orni dicuntur, ceterisque crassiores sunt. Cum ad certam crassitiem pervenire, aperto in umbilico vulnerantur a culicibus, qui cratitiribus desertis, ova sua his in fructibus recondunt. Tandem orni circa Junium & Julium a rusticis Ficum cultoribus leguntur, eo scilicet tempore, quo ova culicum jam excludi incipiunt, & Ficum domesticarum ramis appenduntur. Tunc culices ex ornis exeuntes Ficum domesticarum fructus vulnerant, suisque vulneribus eorum maturitatem promovent, quæ quidem intra quadraginta dies perfici solet; sin minus, immaturi exsiccantur, & decidunt.

Ficus sic ad maturitatem provec̃ta recentes edules sunt, cibumque præbent non injucundum: sed rustici maris Ægei insularum incolæ eas per aliquot dies soli exponere solent, deinde in clibano exsiccare; iisque pro alimento usitatissimo cum pane hordeaceo vescuntur. Attamen Ficubus, quæ in Gallo-Provincia, Italia, & Hispania exsiccantur, multo deteriores sunt, quandoquidem ex clibani calore saporem injucundum contrahant. Igneus tamen calor necessario requiritur ad ovula culicum interimenda; alioqui hi fructus brevi vermiculis scaterent, & corrumperentur.

Nec satis admiranda sunt rusticorum labor, & patientia, qui duorum mensium intervallum, & amplius infumunt ad horumculicum nidos, ornos nempe, quæritandos, & prout maturefcant, legendos, & ex Ficu agresti in Ficum domesticam transferendos. Verum hæc poena infructuosa non est: siquidem Ficus domesticæ, quæ apud nos in Gallo-Provinciis viginti quinque libras Ficum vix referunt, sic excultæ, & præparatæ ducentas, & octoginta libras, & amplius referre solent.

Ficus, tum recentes, tum exsiccatæ, cibum præbent usitatissimum, præsertim meridionalibus in regionibus. Recentes, modo maturæ sint a ventriculo facillime digeruntur, & quovis alio horario fructu celerius concoquuntur. Galenus, ut salubrem vitam degeret, ab omni fugaci Pomo se abstinuisse tradit a 28. ætatis anno ad senectutem usque, exceptis exacte maturis Ficubus atque Ulivis. Mediocriter nutriunt, alvum molliunt, pulmonibus, renibus, & vesicæ conducunt, abstergerendi facultatem habent, & arenulas deturbant: sed sanguinem valde laudabilem non gignunt. Earum frequentior usus flatum generat, atque jecori, lienique officit, carnem laxam, turgidiusculam & fungosam efficit. Eas cavere debent, qui viscerum obstructionibus sunt obnoxii, illi quoque, qui humidiores sunt alvi. Est autem post Ficus sumptas affatim bibendum, ne in ventriculo subsistant aut in intestinis; mora enim putrescunt, & febres putridas accendunt.

Exsiccatæ Ficus seu Caricæ in usum medicum recentibus frequentius adhibentur. Eas pectoris & pulmonum vitiis, asthma, tussi conducere inter Medicos convenit: mellei nempe, quo turgent, succi ope, alvum & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant, præsertim ante alios cibos præsumptæ: spissiores qui pectori inhaerent, humores concoquunt, maturant, & expurgant: renes ab arenulis liberant; vesicæ dolores mitigant; gravidæ, si Ficubus aliquot ante partum diebus vescuntur, facilius parere existimant; eas vero tossas, appropinquante partu, frequenter comedant. Exanthemata seu papulas & sudores provocant, unde in decoctis pro puerorum variolis & morbillis a Medicis quamplurimis præscribuntur. Earumdem decoctum in colicis plumbariorum doloribus affatim epotum, a quibusdam multum commendatur: oris ac faucium tumores, & abcessus cito facileque ad suppurationem perducit, sæpius in ore detentum aut gargarizatum. Vis venenis lethalibus resistendi a Galeno ipsis tribuitur; & ex his Mithridates insignem illam antidotum paravit, qua se contra venena præservare solebat. Constabat autem ex viginti foliis Rutæ, Caricis duabus, & nucibus Juglandibus siccis duabus simul contritis cum grano salis.

Caricarum frequentem usum pediculos generare, præter Galenum, Paulus Ægineta, Oribasius, & recentiorum quamplurimi sibi persuasum habent. Observat tamen Athenæus, l. 2. *Deinosoph.* Anchimolum, & Moschum Philosophos & Rhetores in Elide huic morbo non fuisse obnoxios, licet per totam vitam aquam bibere, & Ficubus tantum

tum vefci foliti fuerint. Addit tamen illorum sudorem adeo graviter oluiffe, ut eos in balneis omnes averfarentur, unde Simoni Paulli monet illos qui hircum fubalarem olent, ut a Ficuum efu fele abftineant. Bilem vero fermentant & rarefaciunt, unde bilefcere dicuntur ficut mel, faccharum, & cetera dulcia: quapropter biliofis minime conveniunt; & in febribus a bile exortis, aut in hepatis aut lienis inflammationibus vitandæ funt.

Præfcribuntur n. v. vel vi. pro liquoris fingulis libris ad decocta pectoralia. Cavendum ne Caricæ aut alii fructus fupradicti nimia quantitate ufurpentur in decoctis; ne vifeidiora facta & fpiffiora, ventriculum gravent, nec facile urinarias vias permeent.

℥j. Liquiritiæ exficcatæ, rafæ, & contufæ ℥j. Caricæ n. xij. Coquantur in aquæ communis ℔j. ad medias. Percoletur liquor, & fiat Julap. cochleatim exhibendum in tuffi vehemente, ad humorum acrimoniam demulcendam, & expectorationem promovendam.

℥j. Ficuum pinguium ℥ij. Contufæ macerentur in Sp. vini ℔j. per diem integrum. Tincturam exprime & accende ad Syrupi confidentiam. Per cochlearia exhibeatur in tuffi, raucedine, & afthmate.

℥j. Caricæ duas trefve macerentur per noctem in aqua vitæ. Afthmaticis mane comedendæ exhibeantur.

℥j. Folior. Hyffopi, M. j. Caricæ n. vi. Bulliant in aq. limpid. ℔j. ad medias. Coletur decoctum in afthmatis paroxifmo calide exhibendum.

℥j. Orizæ mund. & lotæ ℥ss. Ficus pingues & Dactylos enucleatos ana n. vi. Jujubas, Sebesten ana n. xij. Paffular. ab acinis purgatar. ℥vj. Folior. Pulmonar. Capilli Vener. ana M. j. Flor. Papaver. rhæad. & Tuffilag. ana purg. j. Glycyrrhizæ exficcatæ, rafæ, & contufæ ℥ss. Bulliant in aq. comm. ℔vj. ad tertiæ partis confumptionem; & coletur decoctum pectorale.

℥j. Rafuræ C. C. ℥ss. Caricæ ping. n. vi. Semin. Aquileg. Fœniculi ana ℥ij. Fiat decoctum f. a. in f. q. aq. comm. per cyathos calide exhibendum, ad variolarum & morbillorum eruptionem adjuvandam.

℥j. Ficus pingues exficcatas n. xij. minutim concifæ macerentur calide per horas duas trefve in lactis ℔j. Deinde bulliant leviter, & decoctum percolatum fervetur pro gargarifmate in faucium & tonsillarum inflammatione.

Caricæ externe admotæ fub cataplafmatis forma, vel torrefactæ, vel in lacte coctæ, tumores vel coquunt vel difcutiunt, abfcelfusque maturant & rumpunt: cum fermento & fale tritæ, bubones peftilenciales ad fuppurationem brevi perducunt. Eadem torrefactæ gingivarum tubercula maturant. Si vero hæmorrhoidibus dolentibus admovent, dolorem cito fedant.

ARTICULUS SEXTUS

De Myrobalanis.

Myrobalani, Offic. fructus funt inter fe divifi, exficcati, exotici, veteribus Græcis incogniti, ab Arabibus in ufum medicum advocati, & ex Græcis recentioribus foli Aëtuario noti. Illi autem diftinguendi funt a Myrobalano *Plinii*, quod Glans unguentaria, feu Nux Ben in officinis hodie dicitur, & a Diofcoride Βίβαρος μυροβαλάνι nuncupatur, de quo fuo loco agemus.

Avicenna & Serapio Myrobalanorum quatuor fpecies recensent, quas *Helilegi* nominant; flavas feu citrinas, nigras feu Indicas, Chebulas, & Sinas. Citrinas & nigras ejufdem generis exiftimabant, maturitatis ratione inter fe diverfas tantummodo; rati nempe immaturas flavas efle, nigras vero maturas, quæ Indicæ quoque ratione coloris dicebantur. At vero quæ Seni aut Sinicæ vocabantur, nunc prorfus ignotæ funt, nifi eafdem cum Emblicis efle velis, ut Garzias putat. Belliricæ vero & Emblicæ inter Myrobalanos ab iifdem non annumerantur; de his enim Serapio & Avicenna feorfim agunt.

agunt. Posterior ætas hosce ambos fructus Myrobalanorum numero adjunxit, prætermis-
sis vero Sinicis, utpote ignotis. Recentiores ergo quinque Myrobalanorum species con-
stituerunt, quæ adhuc in officinis reperiuntur, & in usum medicum usurpantur; scilicet
Citrinæ seu flavæ, Indicæ sive nigræ, Chebulæ, Belliricæ, & Emblicæ; quæ quidem
species quinque non ejusdem arboris, ut quidam existimaverunt, sed diversarum pla-
ne arborum fructus, ex Indiis orientalibus afferuntur.

Myrobalani Citrinæ, Off. Myrobalani teretes citrini bilem purgantes, C. B. P. 445.
Helilegi Azafar, *Arabum*: *μυροβάλαν ζυρά*, *Actuarii*: vulgo *Myrobalans citrins*. Fru-
ctus sunt exsiccati, oblongo-rotundi, turbinati, quindecim lineas longi, novem lati,
utrinque obtusi, coloris flavescentis seu citrini. Quinque ut plurimum striis majoribus
distinguuntur cum totidem minoribus intermediis, & includunt sub cortice glutinoso &
veluti gummoso, sesquilineam crasso, amaro, austero, & subacri, officulum dilutioris
coloris, angulosum, oblongum, & scrobiculis quasi excavatum, cujus nucleus corneus aut
candidus membrana tenuissima fulva obducitur. Eligendi sunt graves, recentes, & gum-
mosi. Cortex tantum seu caro exsiccata in usum solummodo venit: nucleus lignosus ut-
plurimum rejicitur. Nascuntur in arbore, Pruni sylvestris magnitudine, foliis per conju-
gationes Fraxini aut Sorbi modo dispositis; quæ Myrobalanifera Sorbi foliis. *Jonst. Den-
drol.* Nullam hujus arboris accuratam habemus descriptionem.

Myrobalani Chebulæ, Off. Myrobalani maximi, oblongi, angulosi, pituitam purgantes,
C. B. P. 445. Helilegi Kebuli, *Arabum*: *μυροβάλαν κερβά*, *Actuarii*: vulgo *Myrobalans
chebules*. Fructus sunt exsiccati, citrinis similes, majores, magisque turbinati, in quinque
similiter costas elevati, rugosi, colore foris obscuriore, & ad fuscum inclinante, intus ex ru-
fo nigricante, sapore consimili, pulpa crassiore, cui putamen subest angulosum, crassum, ca-
vernosum ut citrinorum, nucleum continens pinguem, oblongum, & eodem sapore prædi-
tum. Eligantur recentes, magni, pleni, non valde rugosi, graves, cortice seu carne
lenta & fractu contumace.

Arbor quæ hos fructus profert, folia gerit simplicia, non conjugata, & Persicæ similia.
Dicitur Myrobalanifera Persicæ folio, *Jonst. Dendrol.* cujus nulla descriptio. Aliam arbo-
rem sub Myrobalani Chebuli nomine Joannes Veslingius, *Annotationibus in librum P. Al-
pini de Plantis Ægypti*, describit in urbe Cayro excultam, sed ab illa prorsus diversam; si-
quidem folia profert bina communi petiolo insidentia & conjuncta, subrotunda & obtuse acu-
minata, a Persicæ foliis prorsus discrepantia, & cujus rami spinis armantur longis, peracu-
tis, firmis. An genuina sit Myrobalani Chebulæ arbor, pronuntiare non ausim.

Myrobalani Indicæ seu nigræ, Off. Myrobalani nigræ octangulares, C. B. P. 445. Myro-
balani Indæ, nigræ, sine nucleis, J. B. T. 1. 204. Helilegi Asuad, *Arabum*: *Μυροβάλαν
νύ Ινδική*, *Actuarii*: Gallice *Myrobollans-Indiens ou noirs*. Sunt fructus exsicca-
ti, citrini minores, novem lineas oblongi, quatuor aut quinque lineas lati, rugosi potius,
quam striati; utrinque obtusi, foris nigri, intus bituminis aut spicis instar splendentes, soli-
di, sulco tamen inani intus excavati, unde fructus immaturi potius videntur, quam perfecti;
quandoquidem illa cavitas ad nucleum excipiendum destinata videatur, & revera nuclei rudi-
mentum in nonnullis observetur: sapore donantur subacido, acerbò, amariante cum acredi-
ne obscura; dentibus adhærent & salivam exprimunt. Cum his permixti aliquando inveniu-
ntur in officinis alii fructus angulosi magis, & paulo majore nucleo donati, qui eadem Indicæ
Myrobalani videntur esse, sed ad maturitatem propectæ. Eligendæ sunt recentes, ni-
græ, graves, carne dura, firma, densa.

Eas profert arbor, Pruni sylvestris magnitudine, quæ folia gerit Salici similia. Dicitur
Myrobalanifera Salicis folio, *Jonst. Dendrol.*

Myrobalani Belliricæ, Off. Myrobalani rotundæ Belliricæ, C. B. P. 445. Belilegi *Ara-
bum*, *μυροβάλαν βελερικόν*, *Actuarii*: Gallice *Myrobalans Bellirica*. Fructus subrotundi
sunt, nonnihil angulosi, Nucis moschatae forma, & quodammodo colore, ad flavedinem paulo
vergentes, unciam pene longi, decem circiter lineas lati, in pediculum crassorem Fi-
cus instar desinentes, cortice amaro, austero, & adstringente, lineam crasso ac mollio-
re, sub quo latet officulum dilutius, in cujus cavitate continetur nucleus Avellanæ
Geoffroy, Tom. I.

nucleo similis, ex rotundo acuminatus, & mucronatus. Eligantur recentes, cortice denso, & carne minus solida Chebulis aut citrinis.

Arbor quæ Myrobalanus Lauri folio subcinericeo, *Jonston. Dendrol.* foliis est Lauri, sed pallidioribus, eaque Pruni sylvestris magnitudine.

Myrobalani Emblicæ, *Off.* Myrobalani Emblicæ, *C. B. P.* 445. Myrobalani Emblicæ in segmentis nucleum habentes, angulosæ, *J. B. T.* 1. 206. Amlegi, vel Emlegi, *Arabum*: *موربالاتي* *أو طليطلي* vel *طليطلي* *Actuarii*: vulgo *Myrobalans Emblicæ*. Fructus sunt exsiccati, sphaerici ferme, sex angulis distincti, e cinereo nigricantes, diametri semiuncialis, etiam si majores quandoque occurrant: continent sub pericarpio carnoso in sex partes per maturitatem dehiscente ossiculum leve, albidum, Avellanæ magnitudine, angulosum, in tres cellulas distinctum, & quod per maturitatem in tres partes dehiscit. Utplurimum carnis seu pericarpium segmenta exsiccata afferuntur, nigricantia, saporis aciduli, austeri, cum acredine quadam obscura. Eligendæ sunt Emblicæ recentiores, carnosiores, crassiores, ponderosiores.

Arbor quæ Myrobalanifera foliis minutim incis, *Jonston. Dendrol.* non solum ceterarum proceritatem superat: sed foliorum etiam forma ab iis longe differt: hæc enim minutim inciduntur, & parum longa sunt. Nulla accuratior ejus descriptio reperitur. Samuel Dale, in sua *Pharmacologia*, existimat, arborem esse Nilicamaram, *Horti Malabarici vol. 1.* descriptam. Rarius vero esse arborem Tani, *Ejusdem Horti Malabarici vol. 4.* descriptam suspicatur. Sed de his nobis non plane constat.

Indi his utuntur Myrobalanis ad depulanda coria, & atramentum conficiendum: iidem quoque vescuntur muria conditis, appetentiæ excitandæ causa.

Omnes Myrobalanorum species in Indiis orientalibus nascuntur, Bengala nempe, Cambaya, Malabara.

Aqua in qua Myrobalani maceratæ fuerunt, chartæ cæruleæ colorem purpureum affert, propter essentialium acidum.

Myrobalani omnes analysi Chymica sulphuris copiam non mediocrem præbent, multumque liquoris acidi, salis vero fixi paululum cum abundante terra permixtum. Præterea aqua, in qua Myrobalani macerata fuerunt, chartam subcæruleam purpuream efficit: unde concludendum Myrobalanos vim suam adstringentem obtinere a sale quodam essentiali aluminoso, oleosis partibus mediocriter involuto; quod etiam sapore adstringente confirmatur.

Myrobalani a Medicis fere omnibus recensentur inter ea medicamenta quæ alvum citra noxam solvunt. Nam etsi purgandi facultate polleant, nulla tamen vinum imbecillitate aut molestia fumentes afficiunt, sed sua adstrictione viscera roborant, quin etiam universum corpus. Eam ob rem in alvi profluvii, & dysenteria, ubi simul purgatione, & adstrictione opus est, commendantur, & specificè prosunt. Iisdem insuper infusantur medicamenta omnia, quæ dejiendo laborem inferunt, quo fit ut utiliter admisceantur Scammonio, & aliis purgantibus valentioribus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quod obstructions, & viscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur, præcipiunt.

Omnes simul præferuntur anatica dosi ad ℥j. vel ℥jss. in infuso, vel decocto leviori: in substantia vero ad ℥ij. vel ℥iv. sed raro. Minime enim in substantia purgare afferunt, sed vehementer adstringere. Infusum blande purgat absque multa adstrictione: Decoctum magis purgat, & adstringit simul. Earumdem tostarum pulvis potentius adstringit, & nullo modo purgat.

Præterea utiles sunt ad dentes vacillantes firmandos, earum decocto os sæpius coluendo. Feliciter præscribuntur in affectibus oculorum, & in ventriculi, hepatis, & viscerum atonia, ad eorum fibras nimis laxatas roborandas, & restituendas. Ibi vero a Mesue tantopere commendatur, ut dicat ab earum usu senectutem remorari, & corpus floridum, & juvenile servari.

℥i. Myrobalanor. citrinar. pulverat. ℥j. Rhei pulverati ℥ss. Syrup. de Cichorio comp. q. s. M. Fiat bolus ad purgandum in alvi fluxu.

℥i. Myrobalanorum citrinarum tostarum, & pulverat. ℥j. Nucis moschatæ ℥ss. Lau.

Laudani Opiati gr. β. Conserv. Rosar. rubrar. q. s. M. bolus adstringens in alvi fluxu.

24. Quinque Myrobalanorum crassiuscule contritarum ana ℥i. Rhabarbari ℥i. Macerentur in aqua calentis ℥vj. per sex horas. Fiat colatura, cui adde Syrupi Rosar. pallidar. ℥i. Fiat potio purgans in alvi fluxu.

24. Quinque Myrobalanor. crassiuscule pulveratar. ana ℥ij. Rosar. rubrar. ℥iij. Macerentur in aq. comm. ℔ij. supra cineres calidos. Fiat colatura, cui adde Syrup. Berberis vel Granatorum ℥i. Hauariat æger per cyathos in alvi fluxu, & hæmorrhagiis.

24. Myrobalanor. citrinar. contular. ℥ij. Macerentur in aquar. Rosar. & Plantagin. ana ℥iij. Fiat colatura pro collyrio in ophthalmia incipiente.

Myrobalani usurpantur in Confectione Hamech, Pilulis aggregativis, Pilulis lucis, Pilulis sine quibus, & Pilulis tartareis *Quercetani*.

Post recensitas Myrobalanorum species, de fructu exotico mentionem facere non dubitavi, qui sæpe cum Myrobalanis citrinis reperitur, quique Samueli Dale videtur esse ipsa Myrobalanus citrina abortiva, & alterata propter cuiusdam insecti animalis puncturam.

Dicitur Faba Bengalensis, Myrobalani species à nonnullis credita, *Samuelis Dale, Raii Dendrolog.* 134. Faba Bengalensis, *Anglorum*. Est excrementa densa, rugosa, rotunda, compressa, cava umbilici in modum, unciam circiter lata, foris fusca, intus nigricans, saporis styptici & adstringentis, odoris nullius.

Doctor Marloe Medicus Anglus primus, inquit Samuel Dale, exoticum hocce medicamentum orbi litterato ejusque usum publicavit sub ænigmatico nomine Fabæ Bengalensis. Unde nonnulli fructum ex Bengala, *Clusii exoticor. lib. 2. cap. 14.* esse opinati sunt: alii Myrobalani quamdam speciem: alii denique florem Myrobalani citrinæ, quia sæpe inter fructus illos invenitur. Sed Sam. Dale existimat esse excrementam quandam ex punctura insecti alicujus excitatam, aut potius ipsum Myrobalani citrinæ fructum vulneratum, qui venenati hujusce ictus occasione monstruosam hanc formam assumit. Pruni sæpe observantur hujusmodi ictu ab insecto quodam inflicto formam naturalem amisisse, & cavos intus fieri absque ullo osculo.

Ille fructus fortiter adstringit, & ad omnes hæmorrhagias, præsertim ad hæmoptysin sistendam summe utilis, sanguinem modice incrassans, venarum, & arteriarum oscula constringens, & rupturas consolidans, humores acres, & erodentes contemperans.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Colocynthide.

Colocynthis, & Pulpa Colocynthidos, *Off. καλοκυνθίς, Dioscoridis, & Galeni, σικνάρη & σικνάρης πόγγος, Hippocratis*: Haanthal, *Arabum*: Kandel, *Serapionis*: Fel terræ, & Nex plantarum, *Quorundam*: vulgo, *Coloquinte, ou Pommes de Coloquinte*. Fructus est sphaericus, pugni circiter vel Mali Aurantii magnitudine, cujus pulpa exsiccata fungosa, quasi cellularis & foliolis membranaceis composita, arida, candida, levissima ad nos affertur, exempto cortice flavescente, sapore intenso amaro, acri, nauseoso, fauces lædens, cum immerfis seminibus parvis, compressis, duris, albis vel rufescentibus, Cucumerinorum magnitudine, verum rotundioribus, tumidioribus, durioribus. Ex Alepo affertur.

Eligenda est hæc medulla candida, arida, rara, levis, & intenso amarore prædita.

Planta, quæ dicitur Colocynthis fructu rotundo minor, *C. B. P.* 313. per terram spargitur flagellis asperis striatis: folia per intervalla profert singularia, pediculis longis hærentia, aspera, incana, & hirsuta, Citrulli divisura, sed minora, & ad quorum alas nascuntur pediculi tortiles. Flores luteoli, campaniformes, patentes in quinque partes dissecti: ex his alii steriles sunt, nulli embryoni adhærescentes: alii secundi sæu insidentes calyci, embryonive, qui deinde abit in fructum sphaericum, pugno aequalem, primum colore viridi herbaceo, & ubi ad perfectam maturitatem pervenerit, flavescen-

tem, odore virosum, gustu amarissimum, qui sub cortice tenui coriaceo includit medullam candidam, fungosam, & quasi membranaceam, in tres partes divisam, quæ singulæ bina comprehendunt loculamenta, in quibus semina reperiuntur Cucumerinis similia, verum rotundiora, tumidiora, & duriora, nuceum album, oleosum, dulcem includentia. Nascitur in insulis maris Ægei, & ora maritima orientali.

Analysi Chymica, ex pulpæ Colocynthis a feminibus separatæ ℥vj. prodierunt phlegmatis limpidi, insipidi, & inodori ℥ix. ℥viij. quod tamen salis alcali urinosi nonnihil continebat, siquidem Sublimati corrosivi solutionem turbidam & leviter lactescentem effecerit: liquoris empyreumatici, subrasi, tum acidi, tum urinosi ℥iij. ℥iij. spiritus urinosi ℥i. ℥viij. olei fœtidi, amari, acris ℥iij. gr. xii. Massæ nigræ carbonis instar in retorta residuæ, & gustu prorsus insipidæ pondus erat ℥x. ℥viij. quæ per horas octo igne reverberii calcinata ℥iij. ℥iij. tantum pendebat. Ex ea per lixivium extractæ fuerunt ℥iij. gr. lx. salis mere alcalini & caustici, qui ex Sublimati corrosivi solutione pulverem croceum intensum præcipitavit. Jactura partium in distillatione fuit circiter ℥xij. ℥i. in calcinatione vero ℥vj. ℥i.

Principia, quæ in hac Colocynthis analysi manifesta se præbent, inter se mixta compositum resinoso-gummosum constituunt: scilicet sal alcali qui in Colocynthide luxuriat, cum olei acris portione compingitur in massæ gummosæ consistentiam, dum alia olei portio mediocris cum acido sale pauciore quidem in resinam facessit. Et ex his cum terra condensatis compositum exurgit resinoso gummosum acre; quod variis experimentis a D. Boulduc R. Sc. Acad. Socio Chymico in Colocynthide tentatis confirmatur, *Commentariis ejusdem Academ. anni 1701.*

Ex pulpæ Colocynthis ℥viij. Extracti gummosi fere ℥iij. obtinuit; ex eadem vero pulpæ quantitate, ope sp. vini, Extracti resinosi ℥ß. Spiritus vini pulpæ diutius in aqua fervente maceratæ affusus, & cujus gummea substantia separata fuerat, nullam extracturam extraxit. Econtra vero ex pulpâ in spiritu vini macerata, & cujus tinctura resinosa abstracta fuerat, Extractum gummosum ope aquæ adhuc elicatum fuit a ℥ij. Colocynthis decoctum per distillationem, aquam limpidam, inodoram & inspidam præbuit, nulla virtute cathartica donatam. Sed cum pulpæ Colocynthis in musti ℥vj. infusæ ℥iij. per duodecim dies fermentatæ fuerint, liquor fermentatus in distillatione præbuit primum liquoris spirituosum, odori & amari gustu ℥viij. deinde liquoris minus amari portiones quasdam, postea phlegma mere inspidum. Denique humor in alambice residuus rite percolatus, & evaporatus ad extracti solidi consistentiam, ℥ijß. massæ reliquit; quod quidem extractum non ex sola Colocynthide, sed ex sapæ portione non mediocri productum fuit.

Liquoris spirituosum ℥i. viro robusto propinata nauseas & molesta ventris tormina absque ulla ventris vacuatione excitavit. Ejusdem spiritus ℥ij. vehementer purgaverunt cum ventris torsionibus. Extracti vero gr. x. absque ulla vi, aut intestinorum corrosione, alvum blande subdlexerunt. Extractum autem resinosum perparum purgat, sed violentissimos ventris cruciatus suscitât: gummosum vero alvum mitius & copiosius movet, vehementius tamen quam extractum pulpæ fermentatæ supra recensitum.

Tandem si pulpæ Colocynthis ℥vj. exemptis feminibus, bulliat in aq. limpida ℥xij. per sex vel octo horas, & fiat colatura cum forti expressione; tum massæ residuæ nova affundatur aqua eadem quantitate, bulliantque simul per horas duodecim, & fiat colatura; ac tandem tertio bulliat pulpa residua cum aq. ℥viij. per horas 14. ac percolatur decoctum cum forti expressione: quæ remanebunt in colatorio scæces, vix quartam libræ partem æquabunt pondere. Decoctiones vero simul mixtæ & ad medias evaporatæ, deinde refrigeratæ, concresecunt in massam mucilaginosam glutinis instar, firmam ac densam; quæ tandem ulterius evaporata in extractum solidum exsiccat, oleo quodam essentiali aromatico irrorandum, quod pro gennino & præstantissimo extracto Colocynthis servari potest, & blande purgat a gr. iij. ad xv.

Ex his omnibus concludere licet duplex inesse in Colocynthide partium genus, a quibus hujus mixti vis cathartica potissimum pendet, oleosarum nempe & salinarum acrium.

acrium. Quæ quidem principia non in sola Colocynthide, sed etiam in aliis medicamentis purgantibus valentioribus observare licet, in Tabaco, ex. gr. Elleboro, &c. Hæc enim medicamenta oleo acerrimo pollent, cujus proprium est nervos irritare & vehementer convellere. Si enim ex. gr. olei Tabaci guttula vel minima in animalis vultus inferatur, convulsiones statim patitur per totum corpus, & brevi convulsus moritur. Nec in salis purgantibus fortioribus hoc oleum acre & nervis inferum deprehenditur; sed amara quamplurima ex vegetabilium familia nervis infesta deprehenduntur, & quorundam animalium, avium præsertim, nervos tanta vi aggrediuntur & convellunt, ut iis mortem inferant, ut ex Wepferi observationibus *Tractatu de Cicuta aquatica* satis patet. Horum autem mixtorum amarities ab oleo acri potissimum pendet, ut eorum analysis testatur.

Itaque ab oleosis hæc particulis cathartico-um valentiorum actio potissimum pendet. Ab iis enim nervosæ intestinorum membranae, ceterorumque viscerum nervi vehementer succutiuntur. Unde fortius compressæ omnium viscerum glandulae, humores propter suam spissitudinem in illis stagnantes exprimunt & ad intestina propellunt. Ad illud quoque non parum confert alterum cathartico-um principium, scilicet particulae salinae acres, tum fixæ, tum volatiles, quæ in illis deprehenduntur: quippe quæ vasorum ostiola subeunt, vasa peragran-tes, cum succis permiscuntur, eos solvunt, & colliquant, quia etiam sæpe totam massam sanguineam nonnihil laxant. Hinc uberior serosorum humorum affluxus ex toto corpore ad intestina jam oleosis partibus stimolata: hinc copiosæ illæ per alvum evacuationes post catharticum exhibitum.

Verum oleosæ illæ partes majori copia per acidos sales in concretum resinofum coactæ, majorem, dum expanduntur in membranas nerveas, irritationem iis inferunt: inde intestinorum torsiones aut spasmodici motus, quos quidem nullæ aut parciore sequuntur alvi dejectiones ob humorum lentorem. Contra vero sales acres, qui majorem gummosi concreti partes constituunt cum paucioribus oleosis particulis, & maxime expansis conjuncti, non tam nervosas membranas irritant, quam succos, quibuscum permiscuntur, solvunt, ac fluxiliores efficiunt. Attamen cum sæpe stimulo indigeant resinofum ad intestina torpentia excitanda, & solutos humores hac irritatione valentius excernendos: ea propter medicamina purgantia officio suo feliciter funguntur, si resinosa partes a gummosis non secernantur, quam si eorum concretorum alterutrum seorsim exhiberetur.

Illæ partes oleosæ amaræ, & nervis infestæ quæ magna copia in Colocynthide deprehenduntur, sive in resina cum acidis salibus sint condensatæ, sive a salibus acris in gummosam substantiam expansæ, sive ab his salibus distillationis ope secretæ fuerint, sive rariores factæ, & fermentationis ope in spiritum æthereum conversæ, subtiliatæ sint; suam semper indolem retinent, amarorem nempe, & nervos irritandi virtutem, ut superius observavimus.

Colocynthis medicamentum est Medicinæ coævum, Hippocrati, Dioscoridi, Galeno, Plinio, Græcis tandem, & Arabibus notissimum. Purgans est valentissimum, & violentissimum. Ab omnibus Medicis commendatur ad humores crassos ac lentos vacuandos, pituitosos potissimum, quos ex distantissimis, & reconditissimis partibus educere opinantur. Paulus Aegineta scribit Colocynthidem non tam sanguinem, quam nervos purgare. Illius usus prædicatur in morbis inveteratis, & contumacibus, quos neque Agaricum neque Turpethum solverit; in affectibus nervorum, articularum, viscerum obstructionibus, in cephalalgia, hemicrania inveterata, apoplexia, epilepsia, vertigine, asthma, dyspnoea, morbis articularibus frigidis, dolore ischiadico, dolore colico flatulento, hydrope, lepra, scabie, denique ubi malo nodo malus cuneus quaerendus est, inquit C. Hoffmann. Non enim curamus graves morbos, quia nunquam expedit nos a lenientibus, inquit idem post Massarium. Præter ejus vim catharticam Medici nonnulli specificam quandam, & mere alterantem qualitatem in ea agnovisse videntur; cum eam in primis Scribonius Largus laudet ad menses movendos, ad lumborum dolorem, & ad comitiales morbos; & Helmontius vocet Colocynthidem chronicorum morborum curatricem egregiam, ob vim resolutivam.

De Colocynthidis qualitate deleteria aut saltem periculosissima Medici quoque inter

se conveniunt. Vehementer enim ventriculum, viscera, corpusque totum conturbat, nervos lædit, & nonnunquam vehementer concutit, venas aperit, & sanguinem elicit, intestina corrodit, & gravibus torsionibus excruciat. Quocirca nonnulli hocce medicamentum tamquam virosum, & tamquam mortem ipsam, ut ait C. Hoffmannus, ex foro medico procul ablegandum esse suadere volunt. Sed ab his dissentit Simon Pauli, qui eos tamquam meticulosiores condemnat; quandoquidem multi magnæ quidem in Medicina auctoritatis viri, secuti veterum vestigia, in morbis curatu contumacibus felici successu eam usurpaverint. Et revera hæc pharmaca cathartica potentissima sunt præsidia, modo rite, & opportune adhibeantur: quapropter Symphorianus Campegius junioribus Medicis consulit, ne Colocynthide utantur; solis antiquioribus ejus exhibitionem permittens.

Ejus noxas variis modis emendare tentarunt tam veteres, quam neoterici, tam Græci, quam Arabes. 1. Optime, & accurate hanc pulpam triturando, & in tenuissimum pollinem redigendo. 2. Addendo Tragacanthum, Gummi Arabicum, Mastichen, & alia adstringentia. Sed hæc ut nociva Dodonæus rejicit, qui Colocynthidem aliorum purgantium additione corrigi autumat. Quidam acidos liquores ad ejus vim catharticam temperandam adhibent: alii sales alcalinos, alii fermentationem, & nonnulli putrefactionem. Quidam extracta cum spiritu vini vel cum aqua præparant. Verum enim vero cum Colocynthide, non ad alvum blande tantummodo subducendam, sed ad catharsim potentissime promovendam sæpius usurpetur; præparationes, quibus ejus vis purgatoria nimis debilitatur, prorsus inutiles sunt, ac proinde rejiciendæ. Illæ tantum emendationes admittendæ nobis videntur, quæ ejus substantiam extendere valent; ne ejus particulae crassiores intestinorum membranæ alicubi adhærescentes, nimis violentam irritationem, inflammationemque ibi excitarent, aut eam partem eroderent. Sic si fortiter purgare velis, Colocynthidis pulpa adhibeatur accurate trita, & divisa, qualis sub trochiscorum forma adhiberi solet; & usu diuturno compertum est nullam ab ea noxam inferri, modo opportune, & debita dosi adhibeatur. Sæpiissime etiam stimuli loco tantum cum aliis purgantibus medicamentis consociatur, & parciore dosi. Si vero non minus efficaci, sed minus vehemente opus sit catharsi; tum decoctum Colocynthidis ex aqua, vel vinum in quo eadem infusa fuerit, vel etiam extractum cum aqua paratum, vel extractum ejusdem cum musto fermentatæ feliciter usurpantur. Extracta vero sæpius in usum veniunt quam infusiones vel decoctiones, quæ ob intensum amarorem ægrorum palato sæpe minus arident. Extractum vero cum spiritu vini paratum minus purgat, ut jam diximus, quam ipsa substantia; & longe majores ventris cruciatus gignit.

Dioscorides hanc pulpam proponit ad quatuor obolorum pondus cum aqua mulla, melle cocto, Myrrha, & Nitro sub forma boli vel pilularum exhibendam: si vero mitius purgandum sit, aquam mulsam, vel passum in pomo excavato coctum propinare jubet. Aetius eandem fere methodum secutus pro mitiori purgatione Colocynthidem justæ magnitudinis sumit, & ex ea superne aperta semen eximit: deinde pulpa omni citra semen in ipsa recondita, pomum replet sapa aut vino dulci veteri, & per diem ac noctem macerari sinit: tandem transcolatum per pannum vinum calefactum bibendum exhibet.

Pulpa Colocynthidis in substantia per os exhibetur a gr. v. ad ℥j. & quidem tenuissime trita. In decocto vel infuso a ℥ss. ad ℥j. sed raro propter amaritatem: & tunc decoctum vel infusum accurate percolandum est. In decocto pro ematate ad ℥j. vel etiam pro apoplectico ad ℥iſs. vel ℥ij. Observandum quoque decoctum pro clysteribus rite percolandum esse, ne quadam supersint Colocynthidis tamenta aut membranulae, quæ intestinorum membranæ adhærentes horrenda excitant symptomata, ut Etmüllerus observavit.

Si nimia Colocynthidis dosi exhibitæ fuerit, ita ut hypercatharsis aut convulsiones superveniant, vel metuendæ sint; præcaveri possunt vel curari oleo tum assatum epoto, tum in intestina injecto.

Hoc autem Pharmaceutum morbis acutis raro prodest, nec convenit biliosis naturis, nec præ-

præservidis visceribus. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium, (fœtus enim vel supposita enecat,) sed ætate dumtaxat florentium, & robustorum medicamentum est.

Trochisci Colocynthis, vulgo in officinis ab Arabica denominatione Trochisci Al-handal dicti, sic præparantur.

24. Pulpæ Colocynthis, albæ, levis, & a feminibus repurgatæ, quantum libuerit. Incidatur forcipe ut decet, postea manibus cum olei Amygdalarum dulcium q. s. fricetur, dein teratur in mortario, donec in pulverem tenuissimum redigatur; qui excipiat f. q. mucilaginis gummi Tragacanthi aqua Rosar. extractæ. Formentur Trochisci parvi, qui in umbra exsiccati, rursus in tenuissimum pollinem redigantur: & cum eadem mucilagine fiant rursus Trochisci, qui siccato tertio, pulverizentur, & similiter in Trochiscos formentur ad usum servandos. Dosis a gr. vi. ad ʒss.

Usus apud Pharmacopæos Parisienses invaluit, & quidem laudandus, ut in singulis Compositis Pharmaceuticis ubi Colocynthis desideratur, pro cruda Colocynthide hi Trochisci curiose elaborati substituantur.

24. Pulpæ Colocynthis minutissime concisæ ʒss. Infunde in vini albi ʒvi. Macerentur per noctem. Trajiciatur vinum per chartam emporeticam, quo dissolvatur Mann. Calabr. ʒj. Fiat potio pro cathartica.

24. Trochiscor. Alhandal gr. xij. Pulpæ Cass. recens extractæ, & mundatæ ʒj. M. F. bolus ex pane azymo devorandus.

24. Trochiscor. Alhandal gr. x. Scammon. gr. vi. El. Diaprum. ʒss. F. bolus.

24. Trochiscor. Alhandal gr. vi. pulver. Jalap. gr. xv. Aquilæ albæ gr. x. Conf. Rosar. q. s. M. F. bolus.

24. Extracti Colocynthis gr. vi. Aloes lotæ ʒj. Croci pulver. gr. xv. cum Syr. de Ablynthio. M. F. bolus ad menstrua suppressa provocanda.

24. Pulpæ Colocynthis ʒss. Radic. Pyrethri ʒss. Coque in aq. comm. q. s. ad ʒxij. Colaturæ adde vini sibiati ʒiij. Salis gemmæ ʒij. Fiat enema in affectibus lipothesis, & in apoplexia.

Usurpatur Colocynthis in Hyera Diacolocynthidos, Confectione Hamech, Extracto Panchymagogo Crollii, & Hartmanni, Pilulis de Euphorbio, & de Sagapeno Quercetani, Pilulis ex duobus Pharmacop. Londinensibus, Pilulis cachecticis Obars, Pilulis de Agarico, aggregativis, polychrestis, cochiis, fœtidis, aureis, mercurialibus, & in Unguento de Artanita.

Tanta purgandi facultas eminet in Colocynthide, ut exterius umbilico admota ejus pulpa cum felle bubulo, non solum alvum dejiciat, sed vermes in intestinis nidulantes enecat, & expellat: quin etiam odore vel tactu alvum movere dicitur.

ARTICULUS OCTAVUS

De Cassia solutiva.

CASSIA solutiva, Cassia nigra, Siliqua Egyptiaca, Off. & Cassia fistula, Quorumdam: Eiarxamber, Serapionis: Chaiariandar, Avicennæ: *كاسية سوداء*, Aethiopiæ & Græcorum recentiorum. Siliqua est, quæ non debet confundi cum Cassia aromatica veterum Græcorum, quæ Cassia Syrix dicebatur, nunc vero Cinnamomum, neque etiam cum Cassia lignea recentiorum. Hæ enim inter cortices aromaticos, illæ vero inter fructus catharticos annumerandæ sunt. Cassia solutiva veteribus Græcis prorsus ignota fuit. Ejus salubrem usum Arabes cum essent experti, omnium primi valde commendaverunt. Fructus est exoticus, seu siliqua teres & cylindracea, cubitalis, unciam circiter crassa, composita ex putamine lignoso, tenui, duriusculo, foris ex spadiceo nigricante, intus flavescente, in varia loculamenta a dissepimentis transversim positis, parallelis, ligneis, tenuibus, interius diviso, & medulla in his inclusa molli, nigra, mel-

lea, subdulci, cum quadam acredine; in qua delitescunt semina oblongo-rotunda, depressa, dura, fulva, nitida. Duplex Cassia solutiva in officinis reperitur: altera Orientalis seu Alexandrina, vel Ægyptiaca, nempe quæ ex Ægypto nobis affertur: altera Occidentalis, quæ scilicet in Americanis insulis excolta, maxima copia & minore pretio huc devehitur. Hæc cortice est crassiore: magis aspero & rugoso; medulla vero acri & nauseosa. Illa vero cortice donatur tenuiore, intensius nigricante; pulpa vero dulci, nec ingrata gustu: quapropter Occidentali antepositur.

Eligendæ sunt Siliquæ ponderosæ recentes, plenæ, mutæ, idest, quæ succussu agitata commotis intus seminibus non resonent; quarum pulpa pinguis sit, nigredine splendens, dulcis, non acerba ob immaturitatem, non acescens ob vetustatem, non exsiccata nimis, non nimis humida, non sit obducta: in cellis enim vinariis aut latebris a mercatoribus reponi solet, vel arena opertis; & aqua inspergi, quo plenior ac recentior videatur: sed ibi citissime acescit, aut situm contrahit.

Medulla in usu sola venit, rejectis acinis & cortice ac dissepimentis lignosis. Quapropter extrahitur ex siliquis, & per setaceum trajicitur; & flos Cassia dicitur, vel Cassia mundata nuncupatur.

Arbor, quæ hanc Siliquam gerit, dicitur Cassia fistula Alexandrina, *C. B. P.* 403. Cassia purgatrix, *J. B. T.* 1. 416. Cassia nigra, *Dodon. Pemptad.* 787. Arbor Cassiam solutivam ferens, *Bontii: Conna, H. Malabar. T.* 1. Quauhahuatli 2. five Cassia fistula, *Hernandez.* Sic autem a *R. P. Plumerio, in suo Botanico Americano manuscripto, vol. 7. fol. 103.* accurate describitur. Nucibus Juglandibus nostratibus similis fit arbor, si situm ramorum seriemque foliorum spectes; licet cortice tenuiori, politiori, deorsum leucophæo, intus vero carneo, truncus ejus vestiatur. Ejusdem autem trunci materies solida, e rufo intus nigricans, alburnoque pallido circumdato. Folia fere Nucum nostratum proferunt rami bina scilicet & bina, juxta ramusculos seu costas tenues virentes, pedem & semis circiter longas, & ad exortum tumescentes. Quinque aut sex foliorum conjugationes ut plurimum unicuique adhærescunt costæ. (Finiri tamen quasdam unico singulari folio sæpe contingit.) Singula folia Nucum foliorum colorem fere, soliditatemque obtinent, licet propter costularum tennitatem paulo magis in superficie uniantur. Formam cuspidis lanceæ referunt etiam, quinque aut quatuor scilicet pollices longa, duos circiter lata, in summitate acuminata, & ad basim rotundata.

Circa eosdem foliorum ramusculos aut costas: ramusculi alii paulo longiores tres aut quatuor simul enascuntur, plurimis onusti floribus jucundo sane spectaculo conspiciuntur. Quilibet autem flos pediculo appendet duos pollices circiter longo, calycemque obtinet concavum, quinque foliolis fere ovatis, e viridi lutescentibus, & dimidiæ ungulæ magnitudinem vix superantibus efformatum. Ex illo calyce quinque exoriuntur petala in orbem posita, perpulchre lutescentia, & cochlearis in modum omnino excavata, & cochlearis etiam modo subrotunda. Ex his tamen quinque petalis duo paulo aliis sunt ampliora, singulaque pollicis amplitudinem vix excedunt, costulisque levibus per totum sunt venosa. Ex eodem calyce decem staminula luteo-pallida, & apice luteo singula pollentia exsurgunt, sed varia & inæqualia: quædam scilicet aliis longiora, & aliis breviora: tria tandem adunca sunt, septem vero recta. Inter hæc stamina pistillum prominet vermiculo virenti & adunco simile, quod tandem in siliquam evadit teretem, rectam, paulo minus pollicem crassam, & pedem & semis circiter longam. Lignosa materia, tenui tamen constat jam dicta siliqua; tubusque ligneus proprie inest undique clausus, cuticula indutus e nigro castaneo, minutissimisque rugis transversim exarata, exceptis ventre & dorso, quorum longitudinem percurrit fasciola omnino glabra & unita. Innumeris etiam intus discernitur cellulis ille tubus, quas laminæ tenues, etiam lignosæ, orbiculares & parallelæ efformant; pulpa medullosa, dulci, primum albicante, dein flavescente, tandem per maturitatem nigricante oblinita. In qualibet cellula semen continetur durum, subrotundum, compressum, fere cordiforme, castaneoque colore delibutum, ac tandem filo tenuissimo ad cellulæ parietes alligato.

Aprili & Majo potissimum floret hæc arbor in Americanis insulis; dumque floret, foliis suis omnino viduatur, ut Amygdalis, Pomis, Persicis, multisque aliis nostratibus arboribus contingere in Europa demiramur.

Ex floribus optima Conserva conficitur leniter purgans, sicut & juniores siliquæ saccharo conditæ.

Americæ proprie indigena non est hæc arbor, sed aliunde translata ex Africa, aut ex Indiis orientalibus. In Ægypto & omnibus fere Indiæ orientalis Provinciis calidis nascitur.

Analyſi Chymica, ex ℞ij. ℥v. ℥iiij. pulpæ Cassiæ Alexandrinæ per B. V. distillatæ prodierunt phlegmatis limpidi & fere insipidi, cum exiguo admodum Cassiæ odore ℥vi. ℥v. gr. xij. acidi tamen notas præbuit, Heliotropii tincturam cæruleam in rubrum immutando; deinde phlegmatis prorsus insipidi & inodori ℥j. ℥viij. Massa residua exsiccata & indurata pendebat ℥xxviii. ℥iiij. quæ per retortam distillata exhibuit spiritus acidi rufescentis ℥x. ℥iiij. spiritus tum acidi, tum urinosi ℥ix. spiritus mere urinosi ℥iiij. gr. lx. olei empyreumatici crassioris ℥iiij. gr. xlvij. Massa combusta nigra in retorta superstes pendebat ℥x. ℥ij. quæ per 20. horas calcinata; donec nullum amplius fumum emisserit, cineres reliquit ex fusco rubentes ad pondus ℥j. ℥v. ex quibus salis lixiviosi mere alcali fixi ℥vi. cum gr. xij. extractæ fuerunt.

Jactura partium avolantium in distillatione per B. V. fuit ℥iiij. & gr. xxiiij. In distillatione vero per retortam ℥iiij. tandem in calcinatione ℥viii. ℥iiij. gr. xxxvj. in flammam & fumum abierunt.

Præterea pulpa Cassiæ facile aceſcit; eademque pulpa aqua plurima diluta, & per plures menses in dolio asservata, salem essentialem cremori Tartari plane similem deponit.

Per hanc analyſim patet inesse in pulpa Cassiæ acidum salem volatilem & tenuem, qui primum exit in distillationem alium vero fixiorem, qui nonnisi igne vehemente cum oleo propellitur: perparum salis urinosi, mediocremque ibi reperiri terræ portionem; ac proinde pulpam Cassiæ vim suam obtinere a sale quodam essentiali cremori Tartari simili, sed tenuiore, seu terreis particulis minus implicito, & oleosis blandis magis temperato.

Ex omnium fere Medicorum consensu medulla Cassiæ catharticum est benignum & innoxium, omni sexui, ætati, temperiei, gravidis, & puerperis conveniens. Ex hujus medicamenti purgantis aliorumve similium benignitate Arabes ad purgandum audaciores facti sunt, quam Græci veteres, qui vehementioribus catharticis uti solebant. Utiliter autem præſcribitur in febribus ardentibus & inflammatoriis, in affectibus pectoris, renum & vesicæ, & omnibus inflammationibus, tum externis, tum internis, quando purgationi locus datur; iisque succurrit affectibus, quos alia medicamenta purgantia exacerbarent.

Non solum ut catharticum magna dosi exhibetur, sed etiam ut alterans parva dosi & usu diuturno sæpe præſcribitur, modo ad alvum duram & siccam emolliendam & subducendam, modo ad humores ad aliquam partem contra naturam affluentes per patentem intestinorum vias utiliter revocandos & expellendos, ut in affectibus quibusdam contumacibus & diuturnis, arthritide, catharro, calculo, hæmorrhoidibus, cephalalgis diuturnis, hemicrania, &c.

Pulpa Cassiæ cum saccharo Cando & Liquiritia tamquam arcano utuntur Ægyptii ad renem vesicæque vitia. Ægyptiorum vestigia secuti Monardes & Matthiolus pro infallibili, ut ajunt, præſervativo habent, si ℥iij. quotidie tribus horis ante prandium devorentur.

Renibus & vesicæ inter remedia purgantia nullum esse Cassia convenientius, præter Mesuen, inculcat Fallopius. Verum non omnes Medici ea de re idem sentiunt; quandoquidem Pigraeus & Fabricius Hildanus his partibus infestam Cassiam statuunt, & Ballonius scribat in *Ephemeridibus* Lithothomos Parisenses observasse inimicissimam esse Cassiam illis, quibus sectione detractus est calculus. Quotidiana tamen experientia didicimus

nihil

nihil iisdem a Cassia rite exhibita hodie metuendum esse. Revera Fallopius ipse, qui in vesicæ affectibus Cassiam laudat, ardorem urinæ excipiendum esse monet. Nec dubitandum est quin renum & vesicæ morbis inflammatoriis nimium adhuc vigentibus non secus ac alia omnia purgantia medicamenta quæ hosce morbos exacerbant, utpote ortus vel a spasmodica nervorum aut membranarum diathesi, quam calculorum collisio aut attritus inducit, aut a feri falsogine quæ ureteres ac vesicam moleste vellicando lædit. Sed si aliqua purgandi necessitas sub his morbis occurrat, nullo certe medicamento minus noxio feliciter levabitur.

Alia sunt insuper incommoda, quæ Cassiæ exprobrantur. Dissolvit, inquiunt, tonum ventriculi; tormina parit, & status gignit. Unde nonnulli eam humidis ventriculis aut hypochondriacis & flatulentis minime convenire putant: biliosis quoque, ob dulcedinem, nocivam asserunt. Sed hæc vitia facile corriguntur, si optima seu Alexandrina eligatur, & recens ac bene matura adhibeatur: talis enim nulla tormina ventris suscitabit. Americana vero, quæ sapore minus grata est, tormina quandoque excitat, sicut & Alexandrina immatura & jam præ vetustate acescens. Præterea si humidior sit ventriculus, & nimis laxatus ipsius fibrarum tonus, feliciter cum Rhabarbato confociatur. Cum medicamentum sit saporis dulcis, tardæque, & ut ajunt, resludineæ operationis; non mirum, si effervescentiam & intumescientiam nonnunquam concipiat in ventriculo & intestinis, & status gignat: quod quidem vitium vitabitur, si pro Cassiæ substantia ejusdem decoctum percolatum tantummodo exhibeatur, & quidem fervens propinetur; sic enim neque status generat, neque ructus, minusque moratur in ventriculo & intestinis. Neque etiam est, unde illius usum reformideant melancholici & mulieres hystericae, quasi vaporibus, quos vocant, movendis apta nata esset. Imo Cassia ipsis erit admodum proficua, si cum cremore Tartari misceatur, aut cum Tamarindis decoquatur: iisdem quoque acidis medicamentis temperata, biliosis innoxia fiet. Tandem ejus segnitatem utiliter excitant cetera purgantia medicamina acriora, velut Scammonium, Senna, Jalapa, Manna, necnon etiam sibiata Emetica, quæ stimuli loco ei adjunguntur, aut quibus conjungitur Cassia ad eorum vim obtundendam. Sic in pleuritide, peripneumonia, ceterisque affectibus inflammatoriis, quibus emeticorum aut catharticorum exhibitio convenit, maximi est præsidii. Mira quoque præstat in illa dolorosa abdominis tensione, quæ sibiatis præposcere exhibitis interdum succedit; tuncque pro omni potu, intermediis jusculis, sorbitio ex Cassia feliciter propinatur.

Medullam Cassiæ infantibus recens natis exhibitam, colostrum in intestinis stagnans purgando, eos a variolis immunes facere plures fide digni Medici asserunt. Drachmæ duæ vel tres jusculi vitulini aut feri lactis ℥vj. dissolvuntur, & cochlearim exhibentur intra octo vel duodecim horarum intervallum, antequam mammis admoveantur.

Præscribitur medulla Cassiæ e cannis extracta & per seraceum trajecta a ℥ij. ad ℥iij. tum ad alvum blande subducendam, tum ad purgandum, vel sola, vel cum aliis medicamentis purgantibus sub forma boli, vel in liquore conveniente diligenter soluta. Decocta vero ab ℥ss. ad ℥liij. in potionibus propinatur, vel sub enematis forma injicitur.

24. Medullæ Cafs. recens extractæ & mundatæ ℥j. Rhei pulverati ℥j. Cremoris Tartari ℥ss. M. F. bolus ex nebulis mane jejuno ventriculo devorandus, superbibendo jusculum ex carne vitulina, ad purgandum. Vel

24. Medullæ e Siliqua Egyptiaca extract. ℥vj. Pulver. Cornachin. ℥j. F. bolus, superbibendo feri lactis vel ptisanæ cyathum unum. Vel

24. Pulp. Cafs. ℥ss. Rhei pulver. ℥j. pulver. Jalap. gr. xij. Aquilæ alb. gr. x. Syr. flor. Persicor. q. s. F. bolus purgans.

24. Cafs. mundatæ ℥ss. Sacchar. Candi & Glycyrrhizæ pulver. ana ℥ss. Fiat bolus ineunte prandio vel cœna sumendus ad alvum emolliendam, ad arthritidem præcavendam, aut lithiasim, & ad catharrofos affectus sanandos.

24. Floris Cassiæ & pulpæ Tamarindor. ana ℥ij. M. F. bolus paulo ante pastum exhibendus ad melancholicorum aut hystericarum alvum segniorem aut nimis adstrictam emolliendam & subducendam.

24. Medull. Cass. Alexandr. ℥j. Syr. Violarum, vel Flor. Persicor. ℥j. Dissolv. in seri lactis, vel ptisan. pectoral. vel tincturæ folior. Sennæ aut decocti Tamarindor. ℥vj. F. potio.

24. Folior. Sennæ ℥ij. Rhabbarbari & Tartar. solub. ana ℥j. Macerentur per noctem super cineres calidos in decocti Gram. ℥xij. Tum Mann. Cal. ℥jss. in hac infusione liquefat. Fiat colatura, qua dissolvantur Syr. Rosar. pallidar. ℥j. Medull. Cass. ℥jss. Dividatur liquor in duas doses quatuor horar. intervallo exhibendas, interjecto jusculo, ad catharsim promovendam.

24. Medull. Cass. cum nucleis extractæ ex fistulis ℥j. Mann. Cal. ℥jss. Rhei el. & Salis vegetabilis ana ℥j. Bull. leviter in liquoris convenientis ℥vj. Fiat colatura calide exhibenda tribus horis ante jusculum.

24. Medull. Cass. cum nucl. dissol. Mann. Cal. ℥ij. Bull. leviter in decocti pectoral. ℥xij. Fiat colatura, qua dissolv. Syr. de pom. comp. ℥j. aut Tartar. stib. gr. vj. Dividatur in duos haustus quatuor horar. intervallo exhibendos, interjecto jusculo.

24. Medull. Cass. extractæ, non mund. ℥ij. Tamarindor. ℥jss. Bull. leviter in seri lactis ℥ij. Colatura per cyathos exhibeatur.

24. Pulp. Cass. ℥j. Mell. violat. ℥ij. Dissolve in decocti emoll. ℥ij. F. enema. Vel

24. Medull. Cass. cum nucl. ℥ij. Bull. in seri lactis ℥ij. Colatura dissolv. Cryllall. mineral. ℥j. Mell. nemphar. ℥j. Fiat clyster.

Pulpa Cassiæ ad externos usus nonnunquam usurpatur. Recens extracta hæmorrhoidibus externis inflammatis utiliter admoventur sub cataplasmati forma, aut lacte tepido diluta innotur ad internam inflammationem compescendam. In jecoris inflammationibus & articularibus doloribus, externe applicata commendatur.

Usurpatur in Electuario Diacassia dicto, Electuario catholico, lenitivo, Diapruno, de Psyllo, Confectione Hamech.

Alia Cassiæ species in officinis aromatariorum, & in curiosorum musæis deprehenditur, quæ Cassia Brasiliensis dicitur. Siliqua est Egyptiaca multo crassior, nonnihil compressa, durissima, quæ ex Brasilia affertur.

Arbor dicitur Cassia fistula Brasiliensis, C. B. P. 403. Tapyracoyana Brasiliensis,

Pison & Marogian. Cassia fistula Brasiliensis flore incarnato, Breyn. Centur. prim. cap.

21. Elegantiæ & magnitudinis insignis est, caudice recto, levi, ex cinereo albicante, ramis longe lateque luxuriantibus; quos folia anacardifolia vestiunt cylindracea, multum colla dodrantali, brevissimis pedunculis directe sibi opposita, dilute virescentia, lanuginosa, paulatimque semper surrectim stantia; quorum cujusvis longitudinem subrubicunda permeat colla, & latitudinem venulæ complures, quæ directe semper sibi imminentes paribus interstitiis ita disponuntur, ut subrotundis inflexisque extremitatibus proxime soli marginem concinna serie, & ordine concurrant. Flores ex alarum sede originem ducentes, tenerisque suis surculis pene sesquipalmaribus, velut in spicam digesti, nactibus, lanugineosis, teneris pedicellis appensi, ex capitulis Capparum paribus erumpunt, Cassiæ Alexandrinæ floribus longe minores, quin etiam petalis, sed incarnati coloris compositi. Horum umbilicum stamina decem occupant, apicibus magnis prædita, & solum reflexa, quorum inferiora tria superioribus duplo longiora; inter quæ stylus conspicitur semilunaris, longus ac lanuginosus, successu temporis in siliquam evadens. Siliquæ immaturæ quidem colore sunt virides; maturæ nigre seu fusæ, deorsum propendentes. Quælibet circiter duos pedes longa, quinque digitos crassa, paulatim incurvata. In uno ejus latere eminentia duplex est, secundum longitudinem; in altero simplex, quasi chorda agglutinata esset sub cortice. Cortex exterius asper est instar corticis exterioris arboris, interior lignosus & albus. Non possunt hi cortices simul frangi, sed malleo concuti debent; siliqua porro intus transversim multas habet distinctiones, quarum quælibet crassiem pennæ anserinæ capit. In quælibet autem cellula nucleus latet, magnitudinis & figura Amygdalæ, coloris ex albo flavescens, splendens, levis, durus, per longitudinem linea subrufa in uno latere divisus, nucleum continens album, carneæ substantiæ. Quælibet præterea cellula continet substantiam glabram, glutinosam, brun-

brunnam seu subnigram instar Cassiæ solutiæ, sed amari saporis, & ingrati. Pulpa hæc primo ante maturitatem adstringit; ubi vero gradum ulteriorem maturitatis acquisiverit, laxat alvum. Marcgravius illi vim adstringendi tantummodo tribuit, fortasse qui eam immaturam expertus fuerat. At Piso has virtutes contrarias observat; & Lobelius asserit hujus pulpæ unciam unam plus purgare quam uncias duas alterius Cassiæ Egyptiacæ: quod etiam C. Bauhinus in *Pinace* annotavit. Insuper doctiss. Tournefortius ejus vim purgantem in Lusitania se expertum fuisse testatur. Male igitur a celeberrimo Jonstano, *Hist. natural. de Arboribus* 384. Cassia fistula non purgans Brasiliensis dicitur.

ARTICULUS NONUS

De Tamarindis.

Tamarindi, *Off.* Tamarhendi, *Arabum*: *Oz. com.* *Aëuar.* & *Græcorum recentiorum*. Fructus sunt, quorum pulpa seu medullosa substantia lenta, & viscida in massas coacta ad nos affertur, coloris nigricantis, saporis acidi, cum permixtis siliquarum corticibus, & membranis, nervis aut filamentis cartilagineis, necnon etiam seminibus duris, spadiceis, nitidis, majoribus quam Cassiæ solutiæ, & fere quadrangulis depressis.

Eligenda est hæc pulpa recens, pinguis seu lenta, ex rufo nigricans, acida, non exsucca, non Prunorum carne adulterata. Mundatur a membranis, filamentis & seminibus, antequam in usum adhibeatur. Ex *Egypto* & *Indiis* nobis affertur.

De hocce medicamento apud veteres Græcos nulla mentio habetur. Arabibus, *Tamarhendi* dictum fuit, quasi fructus Indicus: vox enim *Tamar* late sumpta fructum omnem significat. Male ergo a quibusdam Arabum interpretibus ille fructus Palmula Indica & Dactylus Indicus dicitur, cum & fructus & arbor a Dactylis & a Palma arbore longe discrepent.

Arbor dicitur Tamarindus, *Raii histor.* 1748. Siliqua Arabica, quæ Tamarindus, *C. B. P.* 403. Tamarindus Detelside appellata, *P. Alp. d. Pl. Ægypt.* 351. Jutay sive Tamarindus, *Pison.* 157. Tamarindus, *Marogr.* 1071. Balampulli sive Maderam-pulli, *H. Malabar.* T. 1. Ex radice brachiata; late sese spargente, fibrata, & capillata, affurgit hæc arbor ad Juglandis altitudinem, patula & densa. Truncus amplexum duorum hominum nonnunquam æquat: cortice crasso, ex cinereo fusco & hiulco circumvestitur, materia firma, rufescente, brachiis concinno ordine ad latera expansis, in ramos tenuiores se explicantibus. His innascuntur folia alterno ordine disposita ex novem, decem, & quandoque duodecim conjugationibus pinnarum costæ adhaerentium composita, nullo sane folio impari claudente, etiamsi folium impar in iconibus P. Alpini & Horti Malabarici exhibeatur. Pinnæ autem novem circiter lineas longæ sunt, tres vel quatuor latæ; obtusæ, ad basim rotundiores & velut auritæ, tenues, gustu subacidæ, lacte virescentes, inferne & in oris nonnihil villosæ: Flores ex foliorum alis quasi racematim oriuntur tenuibus surculis coherentes: singuli autem flores tenuis petalis constant roseo colore venisque sanguineis perfusus, semipollicem longis, tres aut quatuor lineas latis, & veluti crispis, quorum unum ceteris minus est. Calyx autem crassus & quasi pyriformia quatuor folia subalbida aut rufescentia, deorsum plerumque inflexa, & petalis longiora sustinet. Pistillus e medio petalorum surgit aduncus, tribus tantum staminibus stipatus, & ab it in fructum siliquis Fabarum similem, magnitudine & forma, tribus aut quatuor protuberantis distinctum, gemino cortice donatum, externo quidem crassiusculo & rufo, & ovi putaminis instar tenui, ac fragili, interno viridi & tenuiori. Intervallum quod inter illos cortices occurrit, seu diploe, pulpa molli, nigricante, acida, vinosa, & subacri occupatur. Capillamentis plurimis seu fibris in longum a pediculo ad apicem fructus productis, interior cortex semina condit perdura, quadrangula, ferme plana, Lupinorum æmula, depressa, ex fusco splendentia, & macula quadam notata.

Nasci-

Nascitur Tamarindus in Ægypto, Arabia, utrisque Indiis, Æthiopia, eaque Africæ parte quæ Senega vocatur. Afferuntur ad nos fructus contusi, seu potius pulpa nucleis commixta, quæ Tamarindorum nomine venit.

Substantiam quamdam viscidam, acidam, & rufescentem aliquando per æstates calidiores producit hæc arbor; quæ deinde cremorem tartari, tum duritiæ, tum albedine imitatur.

Ex acidissimo, ut ita dicam, Tamarindorum sapore patet acidum in illis late dominari: idem confirmat analysis Chymica: vix aliquid alcalici ex illis extrahitur. Sed præter acidum multum olei suppeditant. Ex ℥vj. Tamarindorum in aquæ communis ℥viij. solutorum, post duos menses ℥vj. salis essentialis ad latera dolioli adhæserunt, multoque major quantitas post plurium mensium intervallum. Nec a cremore tartari differt; saporis enim est acidus, nec nisi in aqua fervente solvitur. Post digestionem aliquot dierum, ex Tamarindis extrahitur spiritus aceto distillato non absimilis: unde liquet, Tamarindos acido & sulphure abundare, sed majori quantitate acidi; contra vero in pulpa Cassiæ sulphur acido copiosius adest.

Turcæ & Arabes æstate longinquum iter suscepturi, (ait Bellonius) Tamarindos coemunt, non medicinæ, sed sitis restinguendæ gratia. Eundem quoque ob finem Tamarindorum siliquas, tum parvas & virides, tum etiam grandiores factas & jam maturas saccharo aut melle condiunt, & secum per Arabiæ deserta iter facientes ferunt.

Tamarindos vi purgante donatos esse uno ore asserunt Arabes; licet quidam hanc illi denegare velint, qui fortasse non justam eorum dosim exhibuerunt. Constatendum est catharticum esse mite, ac blandum. Quod autem paucis purgantibus concessum est, præter alvum solvendi facultatem, quamdam etiam leviter adstringendi potentiam obtinent.

Tamarindi, præter vim purgantem, insigniuntur facultate humorum acrimoniam temperandi, bilis & sanguinis fervorem compescendi, febres acutas, ardentes, & pestilentes, iterumque sanandi, sitim & omnem ventriculi, hepatis, & viscerum ardorem extinguendi, & vomitum sistendi. Illos etiam commendavit usus in hæmorrhoidibus, inflammationibus, hydrope ab inflammatione, diarrhæis biliosis, renum morbis & gonorrhæa; quod probat observatio Fallopi, qui illis hoc in morbo feliciter utebatur.

Non solum per se purgant Tamarindi, sed etiam aliorum purgantium vitia corrigunt. Acriorum & vehementiorum, qualia sunt Scammonium, Tithymalorum species, Laureola vis infringitur, eorum enim partes salinæ, acres & oleosæ acido Tamarindorum sale essentiali saturantur, figuntur & minus activæ fiunt. Tardorum vero & dulcium, qualia sunt Cassia, Manna, vis purgandi, eorumque fermentescendi facultas coercetur; quandoquidem acida effervescentiam minus prompte concipiant. Emeticorum ex stibio præparatorum virtus non a Tamarindis coercetur, ut nonnulli autumant, imo augetur: acida etenim ex vegetabilium regno stibiatorum vim emeticam intendunt, cum e contrario eandem acida mineralia minuant aut prorsus extinguant.

Quidam sunt morbi, in quibus specificæ commendantur, ut in febribus ardentibus & putridis, in scorbuto, in diabete, in verminosis puerorum morbis, in ictero. Hoc in morbo simplex medicamentum ex Tamarindis & Cassia cum saccharo ab Indis exhibetur. In scorbuticis affectionibus, tum ad purgandum, tum etiam ad nimiam humorum dissolutionem coercendam, & acrimoniam compescendam, utiliter præscribuntur: at vero nocent, sicut acida omnia, tussientibus, ventriculis frigidis, intestinis exulceratis, dysentericis.

Tamarindorum pulpa exhibetur ab acinis, membranæ & filamentis purgata, & per feraceum trajecta, sub forma boli, saccharo nebulisve involuta, vel liquore conveniente diluta a ℥ij. ad ℥i. infusa vel decocta ad ℥ij.

℥. Tamarindor. mundator. & medullæ Cass. mundatæ ana ℥ss. Rhei pulverati gr. xxx. M. F. bolus purgans.

℥. Pulpæ Tamarindor. mundator. ℥ss. Scammonii pulver. gr. xij. M. F. bolus.

℥. Tamarindor. pinguium ℥ij. Seri lactis ℥ij. Bulliant leviter. Fiat colatura, quam dissolv.

dissolv. Syr. Violar. ℥ij. F. potus per cyathos propinandus, ad sitim extinguendam in febribus ardentibus, & sanguinis aut bilis æstum compescendum.

24. Tamarindor. pinguum ℥j. Bulliant leviter in aqua communis ℥vj. Hoc decocto macerentur folior. Sennæ ℥ij. Rhei minutim concisi ℥j. Deinde dissolvatur Manna Calabr. ℥jss. F. colatura mane jejuno ventriculo propinanda, ad purgandum.

24. Tamarindor. ℥ij. Medull. Cassiæ cum nucl. ex fistul. extractæ ℥ijj. Bulliant leviter in feri lactis ℔j. Colatura dividatur in duos haustus æquales.

Pulpa Tamarindorum usurpatur in Eleſtuario catholico. El. lenitivo, Diapruno, de Pſyllio, Confectione Hamech.

Egyptii, referente Prosp. Alpino, foliis Tamarindi utuntur ad puerorum vermes necandos: & Medici Indi, testantibus Garzia & Acoſta, folia trita partibus corporis eryſipelate affectis imponunt.

ARTICULUS DECIMUS

De Vanilla, seu Araco aromatico.

Vanilla, Vaniglia, & Aracus aromaticus, Off. Gallice *Tanille*, est siliqua angusta, pene teres, nonnihil compressa, seu circiter uncias longa, quatuor lineas lata, rugosa, rufescens, molliuscula, oleosa, pinguis, fragilis tamen, exterius quasi coriacea; intus pulpa subruſa & seminibus innumeris, minutissimis, nigris & lucidis referata, sapore subacri, pingui, & aromatico prædita, pergratum balsami Peruviani odorem referens. Ex Peruvia & Mexicano regno affertur.

Triplicis speciei Vanilla distinguitur: prima, cujus siliqua crassior, & brevior ab Hispanis *Pompona* vel *Bova* dicta; secunda, cujus siliqua, & tenuior est & longior quæ legitima; tertia, cujus siliqua ex omni parte omnium minima, & *Simarona* seu notha dicitur. An vero species distinctæ sint, an varietates tantum a solo & tempore quo colliguntur, vel ab aliis accidentibus pendentes, adhuc ignoratur.

Prima odore est graviore, sed minus jucundo, quæ hominibus capitis dolores, mulieribus vapores & suffocationes excitat, liquorem continens fluidiorem & semina crassiora, Sinapis fere crassitie. Tertia minus odora est, parcioſiorem liquorem, paucioraque semina continens.

Secunda, (quæ legitima) sola in usum venit. Eligenda recens, odorata, molliuscula, non nimis exsiccata aut arida, nec oleo madens, quæ colore sit atro-rubente.

Nec rejiciendæ sunt, quæ salino flore conspersæ deprehenduntur, seu spiculis salinis, tenuissimis, floribus Benzoini prorsus similibus: qui quidem flos nihil aliud est præter salem essentialem quo turgent, foras erumpentem, cum tempeſtate nimis calida advehuntur.

Planta dicitur Volubilis siliquosa Mexicana foliis Plantaginis, *Raii Histor.* 1330. Aracus aromaticus, Tlilxochitl, seu flos niger, Mexicanis dictus, *Hernandez* 38. Volubilis herba est, ut ait Hernandez, arborescens, & amplectens, foliis undecim uncias longis, seu latis, figura Plantaginis, sed pinguioribus, longioribus, & saturatius virentibus, singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus, floribus nigricantibus, siliquis longis, angustis, pene teretibus, nigricantibus, fragrantibus.

Huic plantæ ab Hernandez descriptæ non dissimilis est Vanilla in insula San-Dominicana nascens, quam R. P. Plumerius Botanicus Regius in suo Botanico Americado manuscripto accuratissime descripsit.

Vanilla flore viridi & albo, fructu nigrescente, *Plumer. nov. Pl. Amer.* 25. Radices huic plantæ insunt digiti minimi pene crassitie, duos pedes circiter longæ, terræ longè lateque immerse, e pallido rufescentes, teneræ ac succulentæ, quæ caliculum unicum ut plurimum emittunt, altissime Clematitum more super altas arborescendentem, easque scandendo superantem. Ipse tandem cauliculus dimidii digiti crassitiem obtinet, teres est, virens, intus nervulo & humore glutinoso plenus, intervallisque tres circiter polli-

pollices distantibus nodosus. Ad singulos autem nodos alternatim singularia enascuntur folia cuspidis lanceæ forma, novem aut decem pollices longa, & tres pollices lata ubi latissima, quæ glabra existunt, lateque virentia, crassiuscula, nervi loco inferius canaliculata, venisque arcuatis, & internis per totam longitudinem discurrentibus prædita, ac tandem foliorum Scillarum instar mollia, gustuque tantisper acria.

Cum planta jam multum adoleverit, e superiorum foliorum alis longos depromit ramos alternis etiam foliis instructos, ramosque alios emittentes iisdem foliis, sed multo minoribus ad geniculos suos, pollentes: & ex ultimorum foliorum alis singulis ramusculus exoritur semipede paulo longior, varie geniculatus, ac in unoquoque geniculo flore adornatus elegantissimo, polypetalo, anomalo, sex petalis scilicet constante; quorum quinque similia sunt & in orbem fere posita, oblonga, angusta, convoluta & sinuosa, intus candidissima, deforis vero subviridia: sextum autem, seu nectarium, quod & candidissimum, medullinum occupat, aqualisque in modum convolvitur, germinique oblongo, carnoso, & contorto insidet proboscidi simili. Hæc vero proboscis scrobicula perforatur satis profunda, antheis duabus veluti quodam cucullo contecta. Singula hæc folia germini insident longo, virenti, tereti, carnoso, qui deinde abit in fructum seu corniculam mollem, carnosam, digiti auricularis fere crassitie, semipede paulo magis longam, per maturitatem nigricantem, ac tandem innumeris minutissimis seminibus nigris foetam. Tam flores quam fructus hujusce plantæ inodori sunt. Pluribus in locis insulæ San-Dominicæ reperitur: Majo floret.

Hanc Vanillæ San-Dominicæ speciem a Maxicana ab Hernande descripta discrepare tantum asserunt colore florum & siliquarum odore: hujus enim flos albus est & subviridis, siliqua inodora; Mexicanæ vero flos niger, siliqua jucunde odorata.

Vanilla colligitur a Septembri exeunte, usque ad finem Decembris: per quindecim vel viginti dies exsiccanda reponitur, ut humor superfluous, vel potius noxius (utpote qui siliquæ putredinem induceret) evaporetur.

Vanilla oleoso resinoso quodam humore donatur, subtili & odorato, qui facile extrahitur ope spiritus vini. Siliqua post tincturæ extractionem inodora & exsucca remanet. Analyti Chymica, plurimum olei essentialis aromatici, liquoris acidi portionem non mediocrem; perparum vero liquoris urinosi & salis fixi continet.

Vanilla ventriculum roborat & calefacit, ciborum concoctionem promovet, flatu diutius, humores crudos concoquit, cerebri affectibus frigidis & catharrois confert, memoriam firmat, urinas & menstrua provocat, partum juvat, secundas, mortuumque foetum expellit. Rarioris tamen est usus in Medicina; frequentissime vero usurpatur in illa compositione quæ Chocolata dicitur, cui gratiam conciliat.

Tanquam specificum habetur apud Anglos, ad melancholicos affectus debellandos. Exhibetur in substantia a gr. xij. ad ℥ss. infusa vero vel decocta in lacte, sero lactis, vino, aqua, vel alio liquore conveniente ad ℥ij. Attamen nimia dosi & usu immoderato sumpta sanguinem accendit.

ARTICULUS UNDECIMUS

De Cardamomo, ejusque speciebus.

NULLA res est fortasse in re Pharmaceutica magis litigata quam Cardamomi notitia. Græci & Arabes, veteres & neoterici diversimode ea de re sentire videntur. Græci unum tantum Cardamomi genus constituerunt; Plinius quatuor genera facit. Dioscorides Cardamomum non describit, sed duntaxat quibus in locis nascatur optimum; qualeque illud sit, docet. Inter Arabes etiam Avicenna duo Cardamomi genera distinguit, alterum Cacule vel Cacule, alterum Cordumeni: huic easdem vires quas Dioscorides Cardamomo tribuit, assignat. De Cacule duplex facit genus, majus, & minus. Præterea agit de Helbua seu Hilbua, & de Chairbua, quas voces Cardamomum quoque significare nonnulli existimant, aut saltem Meleguetam. Serapio Cardamomum Cacule dicit,

dicit, cujus duæ sunt apud eum species, altera quæ major est, Hil aut Heli vocetur; altera, minor nempe, Hilbane aut Hilbave, aut Hilbua. Græci omnes recentiores καρυδάμωμον vocant, quod Arabibus Cacula dicitur, & Nicolaus Myrepsus post Arabes similiter καρδάμωμος μεγάλη & μικρή omnibus fere locis meminit.

Eo igitur questio redit, an Cardamomum nostrum & Græcorum recentiorum idem sit cum Cardamomo veterum?

Cum nullas Dioscorides notas proponat, ex Galeno & Paulo Ægineta id elici debet. Quod si ergo ea perpendamus quæ Galenus, *l. 2. de Antidotis*, in compositione Zenonis habet, καρδάμωμος των λαβων, χωρίς τις εντερικών, Cardamomi absque folliculis, partis interioris, & in *versibus Democriti* Cardamomum semen esse, quod sit inclusum folliculo: dein si color albicans ex Ægineta addatur, tum ex Dioscoride, quod eligendum sit plenum, frangenti contumax, (dum adhuc in folliculo est) oclusum, quod odore caput feriat, gustu acre sit & amarum; hæc si cum nostro conferantur minore Cardamomo, omnes in eo notæ apparebunt, licet nonnulli afferant vero nos Cardamomo carere.

Verum Dioscorides, & Serapio fructus integros seu utriculos granis repletos, ut olim afferebantur, describere, sicut etiam hodie ut plurimum afferuntur. Seminibus vero utebantur tantummodo, rejectis folliculis; cum Græci, ut videre est apud Galenum, *L. 7. de compositione Medicam. secundum locos*, & in Confectione Pamphylii καρδάμωμοι εξετερσμένοι, Cardamomum exenteratum, & aliquando τινος εντερικου interiori partem, & καρδάμωμοι γεωκεκρυμένοι Cardamomum deglutitum requirant. Præterea idem Galenus in Theriaca Andromachi, *Lib. 1. de Antidotis*, & *Lib. 1. de Theriaca ad Pisonem*, Indæum Cardamomum expostulat, seu in India natum, unde etiam nobis adhuc advehitur.

Matthiolus tria Cardamomi genera proponit, quæ adhuc hodie in officinis prostant; scilicet Cardamomum majus, Cardamomum medium, & Cardamomum minus.

Cardamomum majus *Matthioli*, fructus Longonze, *Steph. de Flacourt, Hist. insule Madagascar*. Fructus est exsiccat, oblongus, Ficum magnitudine, & figura ferme referens, cum umbilico in summitate lato, & circulari, in medio tripartito; includens sub involucrio tenui, membranaceo, tenaci, lento, fibroso, rugis nonnullis secundum longitudinem striato, coloris fusci vel subrubri, semina copiosa in tria loculamenta distributa, inæqualia, nitida, subrubra, multis intercurfantibus membranis, quibus ipsa semina conteguntur, quæ Melegettas appellavere quidam, quod Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, inquit Matthiol. saporis acuti, aromatici, ad Camphoram, Lavandulam, & Thymum accedentis, odoris jucundi & suavis: quo factum est ut Grana Paradisi a quibusdam vocitentur.

Matthiolus existimat Meleguettam, *Off.* esse hujus Cardamomi semen, quod ex folliculis extractum magna copia nobis affertur. Verum Cordus longe aliter sentit: errare enim pronunciat eos, qui dicunt Melligettam majus Cardamomum esse. Cardamomi enim, inquit, tenuis minimeque fervens, sed gratus ac jucundus est sapor; Melligetæ vero, Piperis instar, acerrimus. Et reipsa non parva gustu deprehenditur differentia inter Meleguetta semen gustu acerrimum urensque, & Cardamomorum semina quæ minus acria sunt, & magis aromatica, ad Lavandulam & Camphoram accedentia. Quoniam tamen Melligetæ fructus seu utriculi, ipso consistente Cordo, magnam figuræ cum majore Cardamome similitudinem habeant, qui ovi plerumque magnitudine conspiciuntur, & granis onusti sunt Cardamomi instar, idcirco Meleguetta fructum ad majori Cardamomi genus referendum censemus; qui a genuino Cardamomo sic distinguendus foret: Cardamomum majus semine piperato.

Meleguetta autem, Maniguetta *Offic. Grana Paradisi Quorundam*: Mellegetta seu Cardamomum piperatum *Cordi*. Semen est nitidum, angulosum, Pipere minus, superficie rufum seu spadiceum, intus candidum, gustu acre, fervidum, & urens ut Piper Zingiber, quibus odore etiam non dissimile est. Magna copia huc affertur, & Piperis vices implet in ciborum condimentis: nonnulli etiam in compositionibus Pharmaceuticis illud

illud Cardamomis perperam substituunt. Nascitur in Africa, insula Madagascar, & Indiis orientalibus, unde a Batavis advehitur.

Quenam sit planta quæ majus Cardamomum producat, adhuc nos latet. Ejus folia in *C. B. prodromo* sic describuntur. Crassa sunt, uncias quatuor longa, tres lata, per quorum longitudinem costa elata fertur, a qua fibræ plurimæ per transversum abeunt, ut in Caryophyllorum foliis, cum quibus maximam similitudinem habent: folii pediculus sapore est aromatico, ipsis granis correspondente.

Fructus recens Cardamomi majoris, referente Stephano de Flacourt, cortice donatur coloris rubri, vividi & rutilantis, carne vero intus alba, saporis acidi, non ingrati, semine subrubro vel nigrescente.

Cardamomum medium *Matthioli*: Cardamomum majus *Bontii*. Fructus est seu folliculus oblongus, unciam aut sesquiunciam longus, gracilis, triquetrus, striatus, retuso in summitate cacumine, coloris cinerei, fractu contumax, in tres cellulas distinctus, in quibus semina numerosa reconduntur, membranis tenuissimis candidis obvoluta, oblonga, pressa, angulosa, canaliculo quodam altera parte divisa, pluribus transversim interfecantibus lineis, colore ex albo rufescente, substantia alba, sapore acri, aromatico. Hæc Cardamomi species raro ad nos venit.

Planta quæ hunc fructum profert, similis est ei, quæ Cardamomum minus gerit, mox describendæ. Ab illa tantum in eo differt, quod sit excelsior, foliis majoribus, & flores fasciculatim in cacumine gerat; altera vero surculos singulares floridos & squamatos emittat e radice. Flores albi sunt cum purpureo limbo.

Cardamomum minus *Matthioli*: Cardamomum *veterum Græcorum*: Cardamomum simpliciter in officinis dictum, *C. B. P.* 414. Fructus est exsiccatæ, seu siliqua membranacea, brevis, quinque circiter lineas longa, trigona, ad pediculum acutior, obtusa in extremo; dilute rufescens, striata, cortice constans multo tenuiore quam medii Cardamomi, tribus suis angulis per maturitatem dehiscens, in tria loculamenta ut plurimum distincta ope tenuium membranarum quæ facile lacerantur: in singulis loculamentis continentur gemina serie femina angulosa, rugosa, e flavo rubentia, intus candida; sapore acri, amaricante, aromatico, & quasi camphorato. Plures siliquæ tenuibus pediculis, tum peculiaribus, tum communibus, racemorum instar, conjunctæ nonnunquam reperiuntur: unde liquet, hosce fructus racematim in planta nasci. Ex Indiis Orientalibus afferuntur.

Quædam sunt Cardamomi species supradictæ similes, sed minores, quæ quidem cum illa promiscue afferuntur, utpote ex eadem planta enatæ, & fortasse abortivæ, aut ex aliis plantis similibus; sed magnitudine solummodo diversis, quale est Cardamomum minimum, *C. B. P.*

Planta cui Cardamomum minus innascitur, a Jacobo Bontio, sed breviter admodum, describitur, longe accuratius vero in *Horti Malabavici* vol. 11. Eadem planta a doctiss. viro Paulo Hermans sub eodem genere cum Curcuma, Bangala, Galanga, Zedoaria, Zingibere, reducitur; ac proinde ad Cannacori genus, *I. R. H.* revocari posset. Dicitur *Elettari*, *Horti Malabar.* 11. 9.

Radix est oblonga, unciam aut sesquiunciam crassa, geniculata, tortuosa, albicans: ex lateribus innumeras fibrosas emittit radículas, quibus veluti pedibus late proserpit. Caules, qui e radice emergunt, rotundi, glabri, virentes, latum ferme pollicem suum emetiuntur diametro: stipite simplici, instar Arundinis cujus texturam æmulantur, surgentes ad duodecim circiter pedum altitudinem, albicante vappidæque medulla lignosis filamentis instructa farcti, foliorum basi quæ superioribus radicum geniculis innititur, theciformibus suis involucribus insistent. Folia magna, quatuor scilicet spithamas longa, quatuor uncias lata, viridia, parallelis, exilibusque venis striata, cum costa media in adversa parte viridi diluta, in obversa viridior; odore & sapore forti, subacri, aromatico. Præter caulem arundinaceum, ex radicum geniculis sub terrâ delitescantibus plurimæ prodeunt gemmæ cuspidatæ, viridescentes, quæ in surculos sesquispithamam longos excreunt; suntque illi succincti, geniculati, in articulis gaudentes foliaceis vel membranaceis integumentis, quæ sicca ex

albo rufescunt, & e commissuris laterales simplicesque pedunculos eructant, qui sub foliosis capsiformibusque tegumentis (quibus arcte vestiuntur) florum fructuumque germina recludunt. Flores uni fructifero racemo, vel radicali furculo plures, plerumque tres quatuorve ejusdem oblongis foliolis veluti capsulis involuti primum apparent: hoc autem aperto involucri, terrapetalus visui sese offert flos, cujus tria petala magnitudine conveniunt, oblongo angusta, viridi-albicantia, membranosa; quantum, quod prioribus ex adverso jacet, tenui stylo lingulaque donatur, paulo latius ac minus oblongum est, interius situm, & viride: lingula oblongo-angusta est, crassiuscula, interiore facie, quæ intimo foliolo ex adverso opponitur accumbitve, sulco striata, in supremo apice bifida, dilute rubescens, suoque sulco exilem candicantem stylum, qui in tenue planumque definit capitulum, recipit. Floris vigore cessante, complicantur petala fructuum apicibus perpetim insidentia, calyxque in fructum intumescit, qui ubi adoleverit, in orbem distenditur, convolutis florum foliis etiamnum comatus. Fructus radicalibus fructipromisque racemis appendent, qui uvis & forma & sapore haud perperam assimilantur; orbiculati enim sunt & grate subacidi, viridi, crassiusculo, carnosio, aqueoque cortice obducti, striis admodum tenuibus juxta longitudinem pertexti: in tres dividuntur loculos, cancellatim distinctos, ita ut quodlibet intersepimentum in sui medio membranacea fibrilla bisecetur, sicque seminum conceptacula efficiuntur. Semina triangularia, aromatica, rufa, sex ordinibus disposita, pressis planisque lateribus fructus insident, & medio stylo trigono, cui mediante membranaceo septo affiguntur, cuspidibus suis adhærescunt.

Fructus maturi debito tempore lecti in aprico exsiccantur solo, ubi cortex qui primo crassus est viridisque, extenuatur, & ex rufo albescit; suntque ipsissimum Cardamomum.

Tres hujus plantæ species distinguuntur in *Horto Malabarico*, sola fructus figura inter se diversæ; quarum prima quæ plane rotundos & albicantes profert fructus, pro Amomo racemoso officinarum a plurimis habetur. Nonnullæ sunt tamen ea de re dubitandi rationes, quas articulo de Amomo exponam. Ceteris duobus antepositur ob ejus præstantiam. Secunda species oblongior est; tertia plane acuminata. Prima in locis montanis supra Cochim & Calicut triginta circiter a mari milliariis nascitur: posteriores duæ circa Cananor, aliæque Indiarum inveniuntur loca. Declivia montium, valles, umbrosa & cœnosa amant loca sola, solis admodum impatientes.

Ex Sina Cardamomi species allatas vidimus *Tsuoqueou* dictas apud Sinenfes, Cardamomo minore longe majores & rotundiores, quæ fortasse prima in *Horto Malabarico* species est: aut saltem inde concludere licet plurimas esse Cardamomi etiam minoris species ab Amomo diversas.

Cardamomum in ciborum condimentis, præsertim carniū & piscium elixorum, apud Malaos in summo usu est.

Oleo essentiali aromatico pollent Cardamomi species, quod aqua macerata & postea distillata copiosum præbent.

Cardamomum minus magis usitatum est in officinis: grana potissimum usurpantur, exempto cortice seu utriculo. Eligendum est recens, foris pallidum, oclusum, semine plenum rufo, odorato, acri, aromatico, non carioso.

Ciborum concoctionem juvat, ventriculum & cerebrum roborat, urinas movet, menstrua provocat: ad apoplexiam & vertiginem præcavendam a nonnullis commendatur.

Dosis in substantia a ℥ss. ad ℥j. infusum vero ad ℥ss.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Benedicta laxativa, Elequario Diaphyrio, Tabellis magnanimitatis, & Aceto Theriacali.

ARTICULUS DECIMUS-SECUNDUS

De *Amomo racemoso*.

A Momum racemosum, Off. *A'umum* Dioscoridis & Galeni: Βοτρυον ἀμμου An-
dromachi, Β.τ.υ. ἀμμου Damocratis: Amomum Plinii: Hamemis aut Hamama
Arabum; Gallice *Amome*. Fructus est fccus, racematim congestus, membranaceus,
capsularis, seminibus refertus, quem veteribus Græcis cognitum fuisse facile comproba-
tur ex ejus comparatione cum dioscoridea descriptione Amomi. Ejus autem notitia in-
juria temporum deperdita fuerat; donec Amomi uva, quæ per aliquot sæcula latuerat,
denuo in lucem prodierit opera cujusdam Cechinni Martinelli Veronenfis Pharmacopœi,
affirmante Nicolao Maronea vel Marogna.

Mirum sane quam diversæ de hoc Amomo fuerint herbariorum vel peritorum, qui
in hujus fructus inquisitione infudarunt, sententiæ. Cordus enim Rosam Hyerichunti-
nam vulgo dictam, C. B. P. pro Amomo habet: Quatrammus Rhoem mythifoliam
Belgicam, C. B. Anguillara Piper racemosum caudatum ex Guinea, C. B. Clusius Amo-
mum spurium foliosum, C. B. Garcias ab horto Pedis columbini speciem quamdam: alii
Botrym ambrosioidem vulgarem, C. B. alii Sison, quod Amomum officinis nostris, C.
B. P. alii Piper oblongum nigrum, C. B. P. alii Cubebas vulgares, C. B. alii Caryo-
phyllum aromaticum fructu rotundo, C. B. Amomum verum antiquorum esse existima-
verunt; quorum sententiæ a Nicolao Maronea, in erudito suo de Amomo Commenta-
rio, non immerito refelluntur, in quo etiam solide demonstrat verum esse ac legitimum
Amomum a se descriptum.

Fructus ille parvus est racemus, constans decem aut duodecim ad summum acinis seu
folliculis membranaceis, fibrosis, fragilibus, sese strictim comprimentibus, absque pedi-
culis ex uno sarmento enatis. Racemum sustinet sarmentum lignosum, fibrosum, te-
res, pollicari longitudine, odoratum, acre, foliis confertim exornatum, tum pusillis
squamarum serie distributis qua parte folliculorum est expers, tum longioribus foliis
senis singulos folliculos calycis instar ambientibus. Ex longioribus foliis tria quidem
constant longitudine semiunciali, tria vero paulo breviora sunt: eadem folia tenuja
sunt, fibrosa, acria, odorata, suis cacuminibus saepe contracta, raro integra, ut vix
extra Amomi acinos emineant; quod evenire credendum est, quia in longissimo itine-
re mutuo attritu foliorum summitates confringuntur. Acinorum crassitudo & figura or-
bicularis existit, qualis mediocrius uvei acini. Donantur folliculi Amomi exiguo capi-
tulo seu potius papilla exigua in apice, & ornantur externis tenuissimis filamentis,
seu nervis quasi lineis per longitudinem ductis: ternis etiam præditi sunt parvis sul-
cis, totidemque intercedentibus exiguis eminentiis, quæ triplicem internorum semi-
num seriem circumscribunt. Singulos folliculos replent tres seminum phalanges tenui
membrana ab invicem sejunctæ; unaquæque autem phalanx pluribus constat semini-
bus angulosis, eadem tenuj membrana involutis, adeoque strictim sibi coherentibus,
ut trium dumtaxat seminum longiusculorum speciem præbeant. Racemi totius & ligni
color idem spectatur, in aliquo pallidus, in alio candidus, in alio vero ex pallido ad
subrufum vergens; sed in candido folliculo semina insunt plerumque evanida, in subru-
fo semina solidiora & perfectiora frequentissime observantur. Seminibus angulosis color
externus ex rufo nigricans adest, internus albus. Semina interna eadem solida sunt qui-
dem, sed frangibilia, non fractu contumacia ut Cardamomi semina. Racemo odor inest
fragrans, vulgarem Lavandulam quodammodo redolens, suavior tamen; in seminibus ve-
ro a folliculo exemptis major odoris acrimonia. Eadem ratione & racemus & nuda se-
mina acri sapore sunt prædita; sed in racemo hebetatur acrimonia, in nudis seminibus
vehementior percipitur, quæ Camphoram quodammodo sapit.

Planta, quæ hunc fructum profert, a nullo describitur. Quidam existimant esse Elet-
tari primum in *Horto Malabavico* descriptum. Verum magnam inter & Amonium ra-
cemo-

cemosum differentiam observare licet; siquidem Cardamomi seu Elettari fructus floris petalis videtur suppositus, ac proinde floris calycem fuisse: e contra vero Amomiuæ infra floris petala vel calycis folia continentur, & proinde ex floris pistillo oriuntur. Merito igitur concludere licet Cardamomum, & Amomum diversa plantarum genera constitue-
re. Præterea, ut jam dixi, Cardamomi acini racemo ramoso adhærent singuli singulis pedunculis innixi, Amomi vero uvæ uno & communi pediculo immediate annectuntur.

Georgius Camelli in *Actis philosophicis Londinensibus* quamdam plantam in Insulis Philippinis nascentem proponit, sub nomine *Tugus*, pro Amomo legitimo *Serapionis*; sed tam parum accurata est ejus descriptio, ut merito dubitare possimus, utrum verum sit Amomum, racemosum, an potius quædam alia Cardamomi species.

Amomum oleo essentiali aromatico tenui, & volatili copioso donatur, quod in distillatione effundit, si aqua prius tracheratum fuerit. Hoc oleo aromatico venenis resistit, humores crassos attenuat, sanguinis motum auget, spiritus torpentes excitat, fibrarum oscillationem restituit, ciborum concoctionem, juvat urinas, menses, & diaphoresim promovet.

Usurpatur in *Theriaca Andromachi senioris*, & in *Benedicta laxativa*.

Præcipuus usus Amomi apud veteres erat ad unguenta conficienda.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS

De Cubebis.

DE Cubebis inter auctores magna est concertatio. Quidam asserunt veteribus Græcis cognitas fuisse; & esse *καρπύριον* Galeni, Piper rotundum *Theophrasti*, Piper *Hippocratis* simpliciter dictum, & *Oxymyrfinem Dioscoridis*: alii vero negant. Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, & alii Avicennæ, Serapionis, & Actuarii auctoritatibus innixi, fructus, qui vulgo Cubebæ vocantur, legitimum esse *Carpesium Galeni* affirmant; siquidem Serapio, quod Galenus de Carpesio refert, sub Cubebæ nomine traducat, & insuper in Cubebiarum historia tradiderit iis, quicquid Dioscorides de Rusco scriptum reliquit. In eadem fere sententia Avicenna versatur, qui Cubebas *Carpesium* appellat, quemadmodum & Actuarius, qui eas & Barbaris *نوبه‌باز* vocari ait. Unde concludi potest aut Galeni *Carpesium* & Arabum Cubebas nulla ex parte differre, aut Arabes graviter allucinari, qui res prorsus diversa confundunt. Præterea Matthiolus dubitat utrum vulgares sepasariorum Cubebæ eadem sint necne cum Cubebis, de quibus Serapio, Avicenna & Actuarius scripserunt. Observat enim neque Galenum, neque Arabes scripserisse *Carpesium* vel Cubebas plantæ fructum esse vel semen; imo Galenus *Carpesium* sic describit: „Sunt autem tenuia sarmenta, Cinnamomi virgultis similia; ipsumque „Phu & odore, & viribus adsimilat. Non ergo fructus erat, sed caulis vel radix sarmentosa, a nostris Cubebis prorsus diversa. Itaque verisimillimum mihi videtur Cubebas nostras veteribus Græcis incognitas fuisse; Arabesque a quibus officinæ nostræ Cubebas acceperunt, & a quibus illi fructus adhuc hodie *Cubebe* vel *Quabebe* vocantur, nescio quadam ratione ductos, quidquid a Dioscoride de Rusco, & a Galeno de Carpesio ipsis ignoto dictum fuit, suis Cubebis perperam assignavisse. Missa igitur ampliori disquisitione tamquam supervacanea, de Cubebis, quæ in officinis hodie prostant, disseramus.

Cubebæ vulgares *Offic. Cubebæ* vel *Quabebe Arabum*: vulgo *Cubebe*. Fructus sunt seu grana exsiccata spherica, Piperi similia, interdum paulo majora pediculo longo, tenui donata, cortice e cinereo fulco, rugoso, interdum erugato, extensoque, cum testa tenui, & fragili unipulsulari, semen continente subrotundum, foris nigricans, intus albidum; sapore prædita suavi, acri, aromatico, sed qui piperis acrimoniæ multum cedit, & copiosam salivam elicente.

Cubebiarum species duæ afferuntur: aliæ maturæ; aliæ immaturæ ab incolis collectæ. Immaturæ leves, rugosæ, nucleo exiguo flaccido: maturæ æquali superficie, nucleo
intus

intus distento; quare illis ponderosiores. Advehuntur Java Indiæ orientalis insula. Præstant recentēs, majores, ponderosæ.

Planta, quæ Cubebas gerit, sarmentosa est, volubilis, & ad Smilacem asperum accedens: a Paulo Hermannō: *Cynofura materie medicæ*, Curane dicitur; a nullo hæcenus descripta.

Cubebæ oleo essentiali aromatico tenui pollent, quod ex iis distillatione copiosum elicitur. Ideo plurimum valent in apoplexia, vertigine, paralyſi, oris fœtore, ciborum inappetentia; nimis laxatum ventriculi tonum roborant, flatus discutiunt, pituitam lentam, & tenacem ventriculi, ceterorumque viscerum parietibus inherentem attenuant, cerebri, & uteri frigidis affectibus auxiliantur. Diu cum mastiche manſæ salivam movent, cerebrum roborant, & catharris medentur, venerem proritant. Cubebarum, inquit Garzias, magnus in vino maceratarum est usus apud Indos, ad excitandam venerem, tum etiam in Java ad excalefaciendum ventriculum. Commendantur quoque ad aphoniam, & raucedinem. Dosis in substantia a granis iij. ad ℥j. Maceratarum in vino vel alio liquore idoneo a ℥j. ad ℥ij.

Usurpantur in Aceto Theriacali, & aliis Compositionibus alexiteriis.

ARTICULUS DECIMUS-QUARTUS

De Pipere, & Speciebus ejus.

Piper Latinorum: *πικρι* Græcorum: Fulſul, & Fulſel Arabum. Species est aromatica, omnibus sæculis, & omnibus terris ad cibaria condienda expetita. Græcis veteribus, Arabibus neotericis cognita fuit, minus uſitata. Dioscorides, Galenus, & alii ejus tria genera diſtinguunt; nigrum, candidum, & longum, quæ eodem fructus, maturitate tantum inter se diverſos, eſſe exiſtimarunt. Verum tres illæ species, quæ adhuc in officiis reperiuntur, fructus ſunt plantarum diverſarum, quas ſigillatim conſiderabimus.

Piper nigrum, Off. Piper rotundum, C. B. P. 411. Fructus est ſeu granum exſiccatum, parvum. Piſi minoris magnitudine, rotundum, cortice ruſoſo, nigro, aut fuſco, quo detracto ſubſtantia conſpicitur duriuſcula & compacta; cujus exterior orbita ex viridi ſaveſcit, interior albicat, & ſcrobiculum in medio vacuum relinquit, ſapore acri, & fervido totum os, & fauces adurente. Ex Indiis orientalibus, quæ ſub Batavorum ditione ſunt, oſtetur. Eligatur majus, ponderoſum, & minus ruſoſum.

Planta cui fructus ille adnaſcitur, dicitur Lada, aliis Molanga, ſive Piper aromaticum, Piſon *M. arom.* 180. Molagorcoddi, *Horti Malabarici, verſ.* 7. 23. Ex radice parva, fibroſa, lenta, nigricante, caules emittit ſarmentoſos; plurimos, lentos, flexiles, volubiles, virides, lignoſos, Lupuli inſtar humi procumbentes, niſi pedamentis fulciantur, geniculis pluribus diſtinctos, qui ad internodia radices agunt, ubi jacent humi. Ad ſingulos nodos folia oriuntur ſingularia, alternatim diſpoſita, & oppoſita, quinquenervia, ſubrotunda, duas treſve uncias lata, quatuor, & in mucronem deſinentia, textura craſſiori, firma, ſupina parte ex viridi fuſca, nirentia, prona vero dilute viridia; brevibus, craſſis, viridibus, & interius ſtriatis pediculis inixa. Flores racematim congeſti unico ſcapo ſeu pediculo immediate adherent monopetali, circa extrema tripartiti: quibus ſuccedunt fructus ſeu grana nunc majora nunc minora orbicularia, Piſi minoris magnitudine, viginti, imo triginta ſimul ipſi ſcapo ſine petiolo peculiari adnexa, initio virentia, ubi maturuerint, rubra, æquali ſuperficie; quorum cortex, dum exſiccantur, nigreſcit, & corrugatur. Racemi illi modo ex mediis ſarmentis, ea nempe parte nodorum, quæ folii pediculo oppoſita eſt, modo ex ſummis dependent: unde eſt, quod diverſitatem ſexus agricolæ illis tribuerint, hanc femellam, illam marem appellantes. Semel quotannis floret hæc planta, vel etiam bis, ſi vegetior eſt. Quarto menſe poſt flores colligantur fructus; ad maturitatem duſti decerpuntur, folique

per septem octavo dies exponuntur, a quo tempore cortex nigrescit. Nascitur in Java, Sumatra, & per totam Malabariam. Colitur per fragmenta ramorum terræ intrusa ad radices arborum, vel appositis peticis, quibus adniscitur more vitis.

Ex Piper nigro decorticato fit album illud Piper arte factum, quod solum nobis hodie affertur. Decorticatio illa fit, Piper in aqua marina macerato. Maceratione enim cortex exterior niger tumescendo dehiscit; atque ita facillimo negotio album intus inclusum granum eximitur & exsiccat, quod nigro multo mitius est, & præstantius.

Porro non fructus solum acrimonia donatur, sed tota etiam planta; nam folia tum virentia, tum sicca, sarmenta, & radix, dum masticantur, linguam faucesque urunt, & salivam movent.

Piper album, & Leucopiper, *Offic.* Piper rotundum album, *C. B. P.* 413. duplex est: unum nativum, quod rarissime nunc affertur; alterum factitium vulgarissimum, quod nihil aliud est quam Piper nigrum ante insolationem decorticatam, ut diximus. Illud autem a nigro non differt nisi colore cineritico vel albicante.

Inter plantam quæ fert Piper nigrum, & eam quæ candidum, nulla differentia deprehenditur: quemadmodum vitis quæ uvam fert nigram, ab ea quæ candidam, non dignoscitur, nisi dum uvas habet, & illas quidem maturas. Plantæ vero quæ candidum ferunt, rariores sunt, nec nisi certis Malabar, & Malacæ locis raræ quidem nascuntur. Steph. De Flacourt in insulæ Madagascar descriptione, quamdam Piperis albi speciem ibi nasci narrat; sed cum eam non describat, eademne sit cum nostro Piperi planta, an ab eo diversa, asserere non possumus.

Piper longum, & Macropiper, *Offic.* Piper longum orientale, *C. B. P.* 412. Fructus est immaturus exsiccatus, unciam aut sesquiunciam longus, nucamentorum Betulaeorum instar, oblongus, teres, cylindraceus, & quasi spiratim oblique striatus, cum tuberculis veluti reticulatim positis, intus vero in plures cellulas exiguas, & membranaceas una serie digestas radiatim distinctus, in quibus semen unicum subrotundum, vix lineam latum, foris nigricans, intus albidum continetur, sapore acri, fervido, amaricante. Pendent autem hi juli ex pediculo gracili, unciali, alteri fini inserto. Eligatur corpulentum, integrum, recens, linguam tarde, sed diu commordens; rejiciatur perforatum, cariosum, vel adulteratum.

Planta dicitur Pimpilium sive Piper longum, *Pison Mantiss. Arom.* 182. Cattu Tirpali, *Morti Malabar. v. 7.* 27. A Piperis rotundi planta differt calibus minus lignosis, foliorum petiolis longioribus, foliis etiam longioribus, obscurius viridibus, circa basim incisis, textura valde tenui, & molli, & præter costam mediam duobus vel tribus aliis nervis tenuioribus, utrinque eminentibus, a basi ad acumen excurrentibus, quorum inferior arcuato ductu nervulos transversos versus marginem emittit. Flosculi sunt monopetali, in quinque vel sex laciniis divisi, arctissime insidentes fructibus, qui oblongo rotundi sunt, spiris obliquis parallelis in superficie ex diversis partibus striati, in spirarum intersectionibus veluti parvis, rotundis foliolis, scutiformibus obducti: inter spiras gemmæ apparent, quibus flores insederunt, eminentes, & nigricante puncto notatæ, primo ex viridi flavæ, carne intus ex flavo albicante, deinde ex viridi fuscæ, & maturæ siccæque ex cinereo nigricantes. In fructibus transversim dissectis cellulæ videntur radiatim dispositæ, in quibus semina oblonga, & nigricantia continentur. Decerpuntur, & in usum siccantur, antequam maturecant.

Analyti Chymica ex Piperis nigri lbijj. per retortam distillatis prodierunt liquoris phlegmatici, Piperis odore, & sapore perfusi, sale urinoso aliquantisper imprægnati ℥viij. ℥iijss. liquoris rufescentis, empyreumatici, acris, & subacidi, qui salis tum acidi, tum urinosi notas præbuit ℥xiiij. gran. xvijj. spiritus urinosi ℥ij. ℥v. gran. xxiiij. cum salis volatilis urinosi concreti ℥i. olei essentialis limpidi ℥ss. olei crassioris ℥viij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥xviij. ℥v. gran. xvij. quæ per decem horas calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, cinerum leucophæorum ℥ij. ℥vi. gran. xxiiij. reliquit; ex quibus salis mere alcali fixi ℥i. ℥ij. gran. xij. extracta sunt.

sunt. Jactura partium in distillatione exhalatarum fuit ℥vj. ℥iij. gran. xlvij. calcinatione vero quantitas materiæ in fumum & flammam abeuntis fuit ℥xiiij. ℥vj. gr. xvij.

Verum Piperis nigri ℥vj. in aqua communi per sex dies macerata & postea distillata, tum per refrigeratorium alambicem, tum per retortam, ℥iij. præbuerunt olei essentialis aromatici, tenuis, limpidi, flavescentis, Piperis odorem spirantis, saporis acris, sed non admodum intensi. Aqua distillata, cui innatabat oleum, Piperis odore perfusa erant & acri sapore imbuta ob salem volatilem urinosum in ea dissolutum, & Sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem efficiebat: grana vero macerata multum de suo sapore perdiderant. Unde liquet Piper sale volatili oleoso plurimo turgere, cui potissimum ejus virtutes debentur.

Vulgarissimus est apud omnes populos Piperis usus in intinctibus & ciborum condimentis, tum ad appetitum excitandum, tum ad concoctionem alimentorum perficiendam. Indorum plebs adversus diuturnum stomachi languorem bibit aquam, cui infusa est magna Piperis copia. In eundem usum ex Pipere recente cum aqua fermentato spiritum mire igneum præparant. Piper longum atque rotundum muria aut aceto condire solent, & in penum ad usum familiarem mensarumque delicias asservare. Ejus frequens est usus mensibus pluviosis, & in phlegmatica corporis constitutione.

Apud nos frequentior est usus Piperis nigri, album vero seu excorticatum ut minus acre a delicatioribus expetitur: longum rarius ad intinctus usurpatur, verum ad Medicos usus reservatur, utpote saporis minus grati & acrioris. Cum Piper absolute & sine epitheta in formulis præscribitur, semper intelligitur nigrum, alias additur vel album, vel longum.

Eadem facultates in tribus Piperis speciebus deprehenduntur: calefaciunt, exsiccant, attenuant, resolvunt, aperiunt; viscerum fibras nimis laxatas firmant, earum oscillationem in visceribus excitant, spiritus recreant, humores lentos & crassos dividunt; sanguinis motum augent, tum circularem, tum fermentativum. Usus Piperis præcipuus in frigiditate & cruditate ventriculi, colicis doloribus, & frigida cerebri intemperie. Quidam asserunt Piper pulveratum excalefacere, integrum vero refrigerare, sed perperam. Revera pulvis interiori ventriculi tanicæ adhærescens, & in ejus rugis diu asservatus, in quibusdam constitutionibus ardorem excitat & inflammationem hujus visceris: quod non accidit si grana integra deglutiantur, licet suo effectu salutari non frustrentur. Constat enim Piper integrum cum cibis coctum aut maceratum non minus acrimoniæ illis impertiri quam tritum & tenuissime comminutum. Non igitur Piper integrum refrigerat, sed calorem levem in visceribus excitat, & multo minorem quam ejus pulvis.

Vis Piperis, annotante post Galenum Schrodero, valde volatilis est, cujus ratio ex analysi satis manifesta fit. Non igitur in medicamentis, quæ longam coctionem exposcunt, nisi sub finem coctionis adhiberi debet, neque etiam in Extractis usurpari.

In febribus intermittentibus a plurimis maxime prædicatur. Grana septem, octo vel novem integra vel crassiuscule contusa aliquot horis ante paroxysmum sumuntur: imo ipsam quartanam continuato hujus remedii usu profigari asserunt. Quamquam male multis cesserit hoc remedium, multis tamen profuit, sive quod vomitum provocaverit vel uberrimos sub finem paroxysmi sudores excitaverit. Saltem horrorem febrilem discutit, & eo consilio ante accessionem Allium calidamque aquam cum Pipere laudat C. Celsus, lib. 3. cap. 12. Si vero tardius aut paroxysmo jam instante assumantur, Ettmüllerus observat febrilem ardorem magis intendi.

Commendatur etiam tamquam alexiterium contra venena coagulantia, vertigines, & catharos. Verum frequentior vel uberior Piperis usus noxius est, cum ventriculum, intestina, ceteraque viscera ad inflammationem disponat, & æstum in sanguine, & humoribus omnibus accendat. Idcirco illius usus naturis calidis & in omnibus viscerum inflammationibus devitandus est. Dosis in substantia a gr. j. ad x. infusi ad ℥j.

Externe præscribitur in apophlegmatismis, gargarismis & sternutatoriis, ubi acri, subtili & stimulative remedio opus est pro incidenda lymphæ crassa faucium glandulas infarciens. Sedat odontalgiam denti carioso impositum, columellam tumidam appositum imminuit, puncturæ lateris dolorem supra latus dolens statim ineunte morbo impositum. Indici populi Piperi longum linimentis addunt, quibus adversus dolores artuum a frigore utuntur. In cephalalgia & dolore capitis contumaci Piper longum pulveratum & sacculo inclusum commendatur, vel futuræ coronali, vel temporibus, vel imæ cervici applicatum.

Oleum Piperis egregium habetur stomachicum in ventriculi frigidityte, vel fibrarum laxitate: prodest in colica flatulenta. Langius tres vel quatuor ejus guttas cum extracto Gentianæ in febribus quartanis ante paroxysmum sæpe felici cum successu exhibuit: immanes febrium intermittentium horrores & rigores demulcet, modo spina dorsi vel stomachi regio hoc oleo cum oleo Laurino aut Nucis moschatæ permixto inungantur. Idem linimentum partibus paralyticis plurimum conducit.

24. Piperis nigri grana novem integra. Hauriantur ex haustu vini, duabus horis ante paroxysmum in febribus intermittentibus, purgato prius corpore. Vel

24. Piperis nigri crassiuscule triti ℥ss. summitatum Absynthii P. j. Macerentur tepide in Aceti ℥iij. per noctem. Colatura propinetur, ineunte paroxysmo.

24. Piper. longi gr. vi. Alumin. pulver. gr. v. M. F. pulvis uvulæ relaxatæ seu tumidæ applicandus.

24. Piper. longi, Succini albi ana q. s. Pulverata sacculo includantur, & futuræ coronali imponantur in frigida capitis intemperie. Vel

24. Piperis nigris pulver. q. l. Misce cum albumine ovi. Fiat cataplasma temporibus vel imæ colli vertebrae admoventum, & sæpius repetendum in diuturno capitis dolore.

24. Piperis nigri Caryophyll. ana q. s. Pulverata cum albumine ovi miscentur sub cataplasmatibus forma lateri dolenti applicanda, in dolore lateris punctorio.

24. Macropiperis, Hellebori albi ana ℥j. Majoranæ ℥ss. M. F. pulvis sternutatorius ad soporosos excitandos.

24. Piperis nigri, & Macropiperis ana ℥j. Radicis Ari, Pyrethri, Cubebar. Cardamomi ana ℥ij. Sp. volatil. Salis Ammon. ℥ij. Sp. vini rectificati ℥vj. Macerentur per octo dies. Tincturæ per inclinationem separatæ adde olei Succini & Lavandulæ ana ℥ij. Fiat linimentum, quo membra paralytica foveantur.

Piper nigrum usurpatur in Theriaca *Androm. sen.* Electuar. de bacis Lauri; album in Theriaca, Mithridatio, Diaphœnico, Hiera Diacolocynthidos: longum vero in Theriaca etiam, Mithridatio, Dioscordio, & Benedicta laxativa.

Aliud Piperis genus habetur, quod Æthiopicum sive Piper nigrorum & Granum Zelim vocat Serapio: & dicitur Piper Æthiopicum *Martholi*, Amomum officinar. nonnullarum, & longa Vita *Lobel.* Piper Æthiopicum siliquosum, J. B. Sub hoc nomine in officinis quibusdam reperiuntur siliquæ plures ex uno tuberculo pendentes, unciarum duarum, trium, quatuorve longitudine, rotundæ, pennæ aserinæ crassitudine, nigricantes, incurvæ aliquantulum, thorulis pro contentorum seminum numero distinctæ, alioqui etiam rugosæ, fibris longis, lentis, fractuque contumacibus contextæ, quarum interior substantia ex rubro nonnihil est cinerea. Semina distinctis comprehenduntur loculis, (carnoso pariete unumquemque distinguente loculum) ex rotundo oblonga, difficulter e siliqua avellenda, magnitudine minimi phaseoli, foris nigra & nitida, materia duriuscula, rufescente, testura cancellata, favos apum imitata. Sapor tam siliquæ, quam seminum, ad Piperis nigri saporem accedit. Nascitur in Æthiopia, unde nomen invenit apud Arabes. Eo utuntur Æthiopes ad dentium dolores.

Piperis quoque nomine insignitur fructus, seu bacca aromatica quædam ex insula Jamaica aliquot abhinc annis allata, & apud Anglos ad intinctus usitatissima, licet a Piperis speciebus supradictis prorsus diversa.

Dicitur Pimenta *Officinarum. Anglicarum*: Piper Jamaicense quibusdam *Dale Pharmacol.*

macol. 421. Piper odoratum, Jamaicense nostratibus *Raii Hist.* 1507. Cocculi Indici aromatici *Musci Reg. Soc. Lond.* 1218. Amomum quorundam *Clus. Exot.* 171. Amomum quorundam odore Caryophylli *J. B. T.* 2. 194. Caryophyllus aromaticus fructu rotundo Caryophyllon Plinii, *C. B. P.* 411. Xocoxochitl, sive Piper Tavaſci *Hernandez* 30. Piper Chiapæ *Redi*: Piper *Theveti*: vulgo *Poivre de la Jamaïque*, *Poivre de Thevet*, *Amomi*, *Toutes Epices*. Fructus est immaturus, exsiccat, orbicularis, Piperis grano plerumque major, cortice fusco, rugoso, umbilico seu corolla summo tenuis præditus quadripartito, duos continens nucleos nigros, atro-virente membrana testos, qui intergerino pariete dispscuntur; sapore acriusculo, aromatico, ad Caryophyllos accedente.

Arbor dicitur Myrtus arborea aromatica, foliis Laurinis latioribus & subrotundis, *Sloane catalog. Pl. Jam.* Caryophyllus aromaticus Americanus, Lauri acuminatis foliis, fructu orbiculari, *Plukn. pitograph.* 155. Myrtus arborescens Citri foliis glabris, fructu racemoso, Caryophylli sapore, *Plumer. Botanici Americani mss.* Nuces nostras Europæanas interdum magnitudine superat, si læto pinguique enascantur solo. At quia sicis potissimum gaudet sylvis, arbor sit mediocris magnitudinis. Frondosa est, ramosa, patula: ut plurimum caudice recto & alto assurgit, ligni duri, ponderosi, e rubro primum nigricantis, dein diuturnitate penitus nigri, Ebeni instar, evadentis; quod demeditullio intelligendum: nam multo pollet albarno candicante, corticeque vestitur glaberrimo, tenui, & in laminas quandoque abeunte. Totius arboris aspectus plerum propter ramorum dispositionem, tum propter foliorum elegantiam, maxime compositus.

Folia etenim levore & virore gratissimo spectanda se præbent: bina semper & opposita enascuntur ad singulos ramorum nodos, diversarum magnitudinum, quorum amplissima quatuor aut quinque vel sex uncias longa sunt, duas, tres quatuorve lata, foliæ aut linguæ forma donata, solida, glabra, nitentia, sature virentia, venulis vix conspicuis obliquis & parallelis descripta, pediculis uncialibus insidentia: at in ipsis odor & sapor potissimum præstant cum quadam adstrictione & amaritudine non ingrata (*Cinnamomum* & *Caryophyllum aromaticum* dices). Surculorum extrema seu summitates in multos unciam longos pediculos facessunt, totidem flores sustinentes, parvos, ex quinque foliis candidis, subrotundis, concavis, & in orbem positis constantes, ex quorum calyce surgit pistillum acuminatum & staminulis etiam candidis stipatum. Floribus succedunt baccae multæ coronatæ seu umbilicatæ, initio parvæ, virentes, postea per maturitatem baccis juniperinis, majores, nigrae, glabrae & splendentes, in quibus continetur pulpa humida, subviridis, acris & aromatica, cum duobus plerumque in medio seminibus amplis, membrana intergerina discretis, globulum una efficientibus, cum utrumque hemisphaericum sit. Hinc *Clusius* unum ei semen tribuit in duas partes divisibile. In Antillanis insulis nascitur. Hanc arborem in San-Cruciana, San-Dominicana & Granadinis *Plumerius* observavit. Sed in montosis sylvis insulæ Jamaicæ ubique crescit, præsertim locis septentrionalibus. Ibi, inquit *D. Sloane*, variat foliis latioribus & angustioribus, quæ an species distinctæ sint, an vero solum varietates, non audet determinare, cum fructum arboris folio latiore non viderit. Hæc species *P. Plumerii* ab ea quæ a *D. Sloane* descripta est, differt folio latiore.

Incolæ arbores nonnullas conscendunt: alias cadunt, dejiciunt; & surculos avellunt fructibus immaturis viridibus onustos, qui postea a virgulis, foliis & baccis maturis diligenter purgantur, deinde supra pannos extensi solis radiis exponuntur ab ortu ad occasum usque per multos dies, cavendo ne rorem matutinum aut vespertinum bibant: sic sicca & rugosa evadunt, & a viridi in colorem fuscum mutata mercatui idonea sunt.

Ex optimis quæ in vulgari usu sunt apud Anglos, aromaticus habetur hæc bacca: & a sapore grato plurium specierum simul omnia Aromata apud Anglos dicitur; Caryophylli enim aromatici, Cinnamomi & Piperis saporem, sed miorem re-

fert. Ille fructus per vesicam distillatus oleum essentielle odore gratum reddit, quod in aquam fundum petit.

In ciborum condimentis usurpatur. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, spiritus recreat, & sanguinis motum adauget.

Chirurgi Americani foliis frequenter utuntur in balnei, pro hydropicorum cruribus, & paralyticorum membris fovendis.

ARTICULUS DECIMUS-QUINTUS

De Caryophyllis aromaticis, Antophyllis, & Caryophyllo regio.

DE Caryophyllis apud Theophrastum, Dioscoridem & Galenum nulla mentio reperitur; tamen Serapio de Caryophyllis agens Galeni auctoritatem asserat, sed perperam. Eorum quidem Plinius videtur meminisse, cum *lib. 12. cap. 15.* scribat: „Est etiamnum in India Piperis granis simile, quod vocant Caryophyllon, grandius, fragiliusque“. Sed multa cum ratione peritiores critici dubitant, num sit idem cum nostris Caryophyllis, quandoquidem neque grana sunt, neque Piperis similia; sed potius Caryophyllum Plinii Cubebas officinarum esse suspicantur.

Paulus Ægineta primus de Caryophyllo loquitur, tum in obsoniis, tum in medicamentis usitato. Nec Arabibus illud aroma ignotum fuit.

Caryophylli aromatici, *Off. Καρυόφυλλον Pauli Æginetæ: Carunfel Serapionis: Gallice Gérofiles, Clous de Gérofiles.* Fructus sunt immaturi, exsiccati, seminiunciam circiter longi, instar clavi, quasi quadranguli, rugosi, ex rubigine nigricantes, quatuor in summo stellatis decussatis apiculis donati, quorum medio capitellum Pisi parvi magnitudine insidet & foliolis squammatim implicatis contextum, quibus patentibus fibræ quamplurimæ apparent rufescentes, & inter has ex cavitate quadrangula stylus rectus ejusdem coloris: quod tamen capitellum non in omnibus conspicitur, quippe quod in tanto itinere facile atteratur; saporis acris amaricantis & grati, odoris fragrantissimi.

Probantur Caryophylli nigriores, graviiores, pinguiiores, fauces pene deurentes, cum odore eximio, oleosam quamdam humiditatem premendo exhibentes.

Arbor dicitur Caryophyllus aromaticus fructu oblongo, *C. B. P. 410. Tskinka, Pisonis Mantis. arom. 177.* Lauri formam & magnitudinem obtinet, caudice sesquipedem crasso, brachiato, valido, cum cortice Oleæ simili. Ramuli patuli sunt, dilute rufescentes, & folia proferunt densa: alterno situ posita, Lauri foliorum forma, palmum longa, sesquiunciam lata, nitida, glabra, utrinque acuta, oris quodammodo sinuosis, pediculo unciali infidentia, qui in nervum medium abit, ex quo exiliiores fibræ oblique ad oras producuntur. Flores in summis ramulis oriuntur veluti in muscarium digesti, rosacei, tetrapetali, cærulei, fragrantissimi: quodlibet petalum est rotundum, acuminatum, tribus venis candidis distinguitur: horum medium tenet numerosa flaminum purpurascentium congeries cum apicibus suis. Calyx florum seminiunciam longus, teres, sesquilineam aut duas lineas crassus, in summo quadripartitus, fuliginosi coloris, saporis acris, jucundi & valde aromatici, qui marcido flore abit in fructum ovatum seu olivari fori forma, umbilicatum, unicapsularem, rubicundo primum colore, postea nigricante, in quo continetur nucleus oblongus, durus, nigricans, sulco in longum ex una parte excavatus. Fructus maturus Antophyllus appellatur in officinis: Indis Mater fructuum dicitur, Gallis *Clou marice*, quia in arbore remanens insequente anno sponte cadit; isque, languescens licet vi aromatica, in pretio habetur & plantationi dicitur. Terræ enim gremio commissus germinat, atque intra octo vel novem annos juxta magnitudinis arbor facta fructum proferre solet.

Leguntur Caryophylli, suorum nempe calyces fructuumque embryones, antequam flores expandantur, a mense scilicet Octobri ad Februarium usque, & quidem leguntur partim manibus, partim arundine longa aut flagellis decutiuntur. Decidentes autem excipiuntur vel linteis arboribus substratis, vel solo ipso, a quo messis illius tempore herbam omnem studiosissime rescindere solent. Recens lecti rufi sunt, & leviter nigricantes: nigri vero evadunt in solatione & fumigatione. Nam per aliquot dies cratibus im-

positi fumo exponuntur, tandem in sole extreme siccantur. Sicque præparati per universum orbem a Batavis tranſvehuntur.

Nascitur arbor Caryophyllos ferens in insulis Molucensibus juxta Equatorem sitis: sed summa cura a Batavis in insula Ternata colitur.

Caryophylli recentes oleum expressione fundunt spissum, rufescens & fragrans: distillatione vero prodit oleum essentiale aromaticum copiosum, primo limpidum, & flavesceſcens, deinde rufescens, grave, quod aquæ fundum petit; tandem oleum empyreumaticum, crassum cum liquore acido. Ex capite mortuo calcinato salis fixi falsi nonnihil lixivio elicitur.

Præcipuus Caryophyllorum usus culinaris est: adeo autem expetuntur, & placent, ut sine Caryophyllis dapes fere despiciantur. Omnibus propemodum ferculis, intinctibus, vinis aut spirituosos liquoribus potulentis aromaticis admiscuntur. Inter odoramenta quoque usurpantur.

Medici vim calefaciendi & exsiccandi illis tribuunt. Adversus omnes cerebri frigidos affectus, vertiginem, visus debilitatem, cephalalgiam, lypothymiam, cordis palpitacionem, ventriculi imbecillitatem, impotentiam veneream, mensium suppressionem, hystericos affectus commendantur. Aeris contagio resistunt sive suffimento, sive esu. Dosis in substantia a gr. iij. ad ℥i. in infuso a ℥ss. ad ℥ij. Externe usurpantur in sacculis & scutis ventriculo dicatis, tum ad vomitum compescendum, tum ad ventriculi dolores a causa frigida. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt contra capitis dolores & gravedines. In ore diu masticati salivam utiliter movent in catharroſis cerebri affectibus, & linguæ paralyſi.

Ex Caryophyllis oleum essentiale vel per descensum, vel per alambicem distillatur: quod non solum ad eadem valet, sed etiam ad cariem ossium, & odontalgiam. Eoposterior, & ima pars capitis in apoplexia inungitur. Idem oleum gossypio exceptum, & carioso denti cavo immisſum dolorem sedat. Dosis olei intus sumpti est guttæ unius aut alterius.

Caryophyllorum ℥i. Cinnamomi ℥i. Nucis moschatæ gr. xv. Sacchari ℥ss. M. F. pulvis stomachicus in cruditatibus, ventriculi flatibus, vomituritionibus, ex vino rubro sumendus.

24. Caryophyllorum, Nucis mosch. Cinnamomi ana ℥ij. Macis, seminum Carvi, Fœniculi, summitatum Absynthii ana ℥i. M. F. pulvis crassus. Sacculo includatur, & vino rubro vel Cantarino calido immersus statim ventriculi regioni admoveatur, ad ciborum concoctionem juvandam, vomitumque sedandum: vel capiti applicetur in catharris & frigida cerebri intemperie.

25. Rad. Angelicæ exsiccatae ℥ij. Caryophyllor. Nuc. mosch. Macis ana ℥i. Iridis Florentinæ, florum Lavandulæ ana ℥ss. Styracis calamitæ, Oliban. succini ana ℥i. Fiat pulvis crassiusculus, qui bombace exceptus, & panno sericeo interfusus, formetur ut artis est pro cucupha, quæ singulis noctibus fumo succini, & mastiches super prunas conſectorum calefacta, super caput gestetur, in affectibus capitis humidis pituitosis, & in doloribus diuturnis catharralibus & frigidis.

26. Olei Caryophyllor. gutt. ij. Olei Cinnamom. gutt. viij. Tincturæ Ambre gutt. j. Sacchari cryſtall. in tenuissimum pollinem redacti ℥ss. Pulvis in vase vitreo accurate clauſo ſervetur ad usum. Dosis ℥i. in vino rubro vel Hispanico soluta, ad ventriculum imbecillum roborandum & ciborum concoctionem juvandam.

27. Olei Caryophyllor. Rosismar. & Salviæ ana ℥i. olei Nucis moschat. per express. & ol. Palmæ ana ℥ss. M. F. linimentum quo inungantur membra paralytica, & catharris affecta; caput in affectibus frigidis pituitosis, & catharroſis, in hebetudine mentis, & affectionibus soporosis; ventriculo regio in dyspepsia, doloribus flatulentis.

Caryophylli usurpantur in Pulvere contra abortum *Charas*, Pulvere dysenterico *Ejusdem*, Electuar. Orvietano *Hoffmann*. Benedicta laxativa, Opiata *Salomonis*, Tabellis

magnanimitatis: oleum vero in Eleſtuar. Diaſatyrio *Charas*, Baſamo apoplectico *Ejuſdem*, & Baſamo vulnerario Metenſium *Schroderi*.

Antophylli raro in officiis occurrunt. A Batavis recentes ſaccharo condiri ſolent, & in diuturnis maritimis peregrinationibus poſt paſtum comeduntur, ad ciborum concoctionem perficiendam, & ſcorbutum præcavendum.

De alia Caryophylli ſpecie mentio eſt apud auctores, quæ rariffime in officiis reperitur. Dicitur Caryophyllus ruſoſus vel dentatus *Joh. Bodæi a ſtapel*: Caryophyllus ſpicatus, Indis Tſhinka-Popoua *Piſonis Mantiff. avom. 179*. Caryophyllus regius *Formii muſ. 203*. Parvæ ſpicæ ſpecies eſt, magnitudine, colore, odore & ſapore Caryophyllum æmulans, non capitata, non ſtellata, ſed ab infima ad ſupremam partem quaſi ſecta in multas particulas aut ſquammulas, & in acutum deſinens.

Batavis Caryophyllus regius dicitur, quia Moluccenſibus Regulis, & magnatibus ad ſuperſtitionem uſque in pretio eſt, non tam ob guſtum & fragrantiam, quam ob ſingularem formam, imo raritatem ſummam. Haſtenus enim ullam præter unam aut alteram arborem negant repertam, & quidem in ſola inſula Makian.

Raius & Hermannus has arbores a vulgaribus Caryophylliferis non ſpecie diſſerre putant, ſed eſſe ludentiſ naturæ producta, & ad monſtroſorum vegetabilium ordinem pertinere.

Indi hos Caryophyllos per longitudinem filo trajicere ſolent, ut armillarum loco ob odoris gratiam in brachiis geſtentur.

ARTICULUS DECIMUS-SEXTUS

De Anacardiis.

Anacardium, *Off. Anacardium Pauli Æginetæ & Aſluarii*: Baladar *Serapionis*: vulgo *Anacarde*. Fructus eſt vel potius nucleuſ compreſſus, aviculæ cordis figura, nigricans, ſplendens, unciam circiter longus, in obtuſum mucronem deſinens, ex pediculo rugoſo totam baſim occupante appenſus, includens ſub duplici involucri corticoſo & duro, nucleum albicantem, ſubdulci Amygdalæ vel Caſtanæ ſapore; & inter involucri duplicaturam in fungoſæ cujuſdam ſubſtantie vel diploes caveruſulis, ſubnigra melligſ ſaporis acris & exurentis continetur. Ex Indiis orientalibus aſſertur: veteribus Græcis ignotum fuit.

Anacardia deligenda ſunt recentia, nigerrima, ponderoſa, candidum nucleum & copioſiorem ac fluidiorem liquorem habentia.

R. P. Georgiuſ Camelli S. J. in Syllabo ſtirpium in inſula Luzone naſcentium a J. Raio edito, tres Anacardii arboris ſpecies recenset: primum & minimum *Ligas* dictum: alterum, ſeu medium quod legitimuſ officinarum Anacardium: tertium quod *Cajou* vel *Acajou* nuncupatur, de quo poſtea.

Primum ſeu *Ligas* arbor eſt mediocris, ſylveſtris, montana, cujuſ teneriores apices lac fundunt, quod manibus aut faciei aſperſum prurituſ primo, mox tumorem cauſat. Folium ſpithamæuſ eſt & majus, atro-virens, aſperuſ & ſerme exſuccuſ. Flores puſilli, candidi, ſtellati, in ſummitatibus racematim congeſti. Fructuſ magnoſtitudine Aceris ex croceo rubent, & poma auſtera ſapiunt, quibus oſſiculum nigrum, leve, ſplendicans, atque fructuſ longiuſ ſuperinſidet; cujuſ nucleuſ cum modica adſtrictione & levi morſicatione, fauces maſſicatuſ caſtigat.

Alteruſ ſeu medium & legitimuſ Anacardium, *Off. Anacardium orientale Joſ. Dondr. 156*. Arbor Indica fructuſ conoide, cortice pulvinato nucleuſ unicuſ nullo oſſiculo teſtuſ claudente, *Raii Hiſtor. 2. 1566*. Palador vel Balador *Arabibuſ*: Indis Bibo: Faba de Malaca *Luſitanis*. Arbor eſt præceſſa, erecta & ſpecioſa, altitudine 70. craſſitie vero 16. circiter peduſ menſuram æquans, fluviis gaduens, multiſque ramis cinereis, longe lateque in orbem diſſuſis donata. Lignuſ albicans, cortice munituſ cin-

areo. Radix fibrata, rubicunda, rufo cortice tecta, inodora, mucilaginoso, saporisque subfalsi. Folia magna, quandoque tricubitalia, oblongo-ovata, brevibus petiolis circa ramos proveniunt, rosæ modo in summo disposita, crassa, densa, aspera, glabra, nitentia, superne viridia, inferne subcinerea, inodora, insipida. Flores racematim proveniunt exigui, albicantes, suaveolentes, stellati, prælongis & violaceis e caudice protuberantibus scapis seu pedamentis hærentes, calyci viridi in quinque lacinias acuminatas secto insidentes, quinque oblongo-rotundis, acuminatis, luteis atque in ambitu albicantibus petalis constantes; inter quæ totidem albicantia, bifidis apicibus ornata flaminula intercedunt, medium occupante exiguo stylo candido. Floribus deciduis succedunt fructus oblongi, ovo gallinaceo paulo minores, exosses, edules, primum rubicundi, dein ex atropurpurascens desoris; interne primum flavescentes, mox ex cæruleo rubescentes, saporis austeri, cum osse seu nucleo cordiformi prominente & coronamenti loco superin crescendo, primum viridi, dein rubente, tandem nigricante. In Indiis orientalibus, Malabara, & Philippinensibus insulis nascitur.)

Teneros hujus arboris apices Indi decoctos comedunt. Anacardium seu potius Anacardiorum nuclei edules sunt, nec palato ingrati: Pistaciorum enim, Amygdalarum, & Castanearum saporem recentes referunt. Ab indigenis in edulis expetuntur, rejectis putaminibus, quæ torrefactione sub cineribus facile separantur. Fructus tam virides & salte conditi, tum maturi cum saccharo inter cibaria apponuntur.

Anacardii nucleum Amygdalinum prorsus innoxium esse asserit idem Camelli, & vim causticam & deleteriam, quæ a multis huic tribuitur, pendere tantummodo a mellagine in corticis cavernulis delitescente. Ea Indi pro caustico utuntur. Condylomatis, & aliis excrecentiis carnosissimis confundendis, strumis, verrucis, lichenibus extirpandis, illinitur: bestiarum ulceribus mundificandis inservit: in cavum & putridum dentem infillata, frangit, urit, & consumit facile; eadem cum calce viva ad bombycinos pannos obfignandos, aliasque res quaslibet notandas, adhibetur: etenim notam adeo firmam imprimit, ut nulla lotione eximi queat. Ex immaturis Anacardiorum fructibus, una cum Anacardii confusis addito lixivio & aceto, elegans paratur atramentum scriptorium.

Ab hoc succo melleo, inquit idem Camelli post Serapionem, tota vis, quæ illis nucleis a Medicis tribuitur, pendet, scilicet memoriæ jacturam resarciendi, sensus labantes revocandi, mentem exacuendi, nervorum & cerebri affectibus quos frigida causa attulerit auxiliandi, sanguinem spissiore attenuandi, sensus omnes, apprehensionem, intellectum & memoriam juvandi.

Inter Medicos nonnulli Anacardiorum usum prorsus condemnant, utpote quæ partes exulcerant, sanguinem inflammant, humoresque accendunt. C. Hoffmannus non admittit Anacardium quovis modo præparata pro usu interno: imo damnat penitus confectionem anacardinam, quam, non confectionem sapientum, ut quidam eam nuncupant, sed confectionem stultorum vocitat; quandoquidem quosdam novit ab ejus usu maniacos factos. Interim tamen historiam narrat sane mirabilem de quodam, qui cum antea stupidus & ignarus fuisset, indocilisque, a sumpto electuario anacardio intra paucos menses eo doctrinæ provectus est, ut Jurisconsultus factus ad professoris munus aspiraverit: sed postea intra paucos annos ita exsiccatus est, ut cum perpetua siti premeretur, quotidie ad ebrietatem usque biberet, itaque & sibi & suis inutilis factus tandem miser perierit.

Quidam in morbis frigidis hujus medicamenti usu febres excitare ausi sunt, quosidem C. Hoffmannus condemnat.

Anacardiorum melligo externe serpiginem, morphæam, impetiginem illitu tollit; sed non multo post pars aqua ablunda.

Arabes mel anacardinum & confectionem anacardinam præparabant, quæ hodie prorsus exoleverunt, ob earum facultates si non deleterias, saltem parum utiles aut incertas.

ARTICULUS DECIMUS-SEPTIMUS

De Nuce Cajous, vel Acajous dicta.

CAjous & Acajous, Off. Anacardium occidentale, *Quorudam*: vulgo Noix d'Acajou. Fructus est vel potius nucleus reniformis, Castaneæ magnitudinem æquans, testus cortice cinereo vel fusco, lineam circiter crasso, quasi ex duplici membrana constans & quadam intermedia substantia, fungosa, aut diploe, quæ mellaginem in suis cellulis continet rufescentem, acrem & mordicantem, ita ut cuti etiam leviter illita ignis modo urat, & si quis incautus dentibus mordeat, ita labia & linguam exurit, ut magno dolore afficiatur. Nucleus sub hoc cortice latens renis quoque figuram habet, substantia alba, Amygdalæ dulcis sapore & consistentia; cuticula flava vestitus, quæ separanda est.

Arbor dicitur Acajou, *Theveti Francie Antartice*. 120. J. R. H. Anacardii alia species, C. B. P. 512. Cajous, J. B. T. J. 336. Arbor Acajou, vulgo Cajou, *Pison. Mantiss. Arom.* 193. Acajaiba, *Marcgrav.* 94. Kapa Mava, *H. Malab. T.* 3. 65. (Anacardium occidentale Cajous dictum, ossiculo renis leporis figura, *Herm. H. L. B.* 36. Pomifera, seu potius Prunifera Indica, nuce reniformi summo pomo innascente; Cajous dicta, *Raii Hist.* 2. 1694. Anacardium occidentale, *Jonsf. Dendr.* 156.) Non solum in Insulis Americanis, sed etiam in Brasilia & in Indiis nascitur. Pro diversa cæli & soli natura altius assurgit. In Brasilia enim Fagorum altitudinem æquat, asserente *Marcgravio*, licet in Malabara & Insulis Americanis mediocris sit magnitudinis. Sic autem R. P. Plumerius Botanicus Regius, in *suo Botanico Americano*, eam describit.

Arbor est Pomi nostratis fere magnitudine, multum ramosa multumque foliosa, cortice vestito cinereo & rugoso. Folia ejus sunt obrotunda, quinque pollices fere longa, tres vero circiter lata, pediculo brevi adnixa, glabra, pergamacea, supra & infra late virentia, nervo tandem & costis parallelis donata. In summitate ramorum plurimi enascuntur ramusculi floribus onusti parvis, & quasi in umbellas dispositis, (quorum calyx quinquepartitus est, laciniis erectis, lanceolatis, acuminatis; flos vero veluti infundibuliformis ex quinque petalis componitur lanceolatis, partim rubicundis, partim virentibus, reflexis, & calyce longioribus. Stamina decem capillaria, longitudine corollæ, antheris parvis donata stipant pistillum, cujus germen subrotundum: stylus subulatus, inflexus, longitudine corollæ, stigma acutum. Receptaculum fructus carnosum est, ovato-turbinate, ovo anserino paulo majus aut saltem æquale, cortice tenui vestitum, levissimo & splendenti, modo purpureo, modo luteo, modo ex utroque commixto. Caro interior candida & multum succosa, gustu subdulci, seu paulisper austero. Receptaculum hoc pedunculo appender pollice paulo longiori, atque ad apicem gestat nucem reniformem pollicis manus dimidium vix superantem, deorsis glabram & e viridi-obscuro cineream.) Cortex ejus crassus & veluti geminatus ad formam diplodidis cranii, & intus plenus succo seu oleo summe caustico & sature croceo. Semen autem seu nucleus contentus etiam reniformis est, candidus, cuticula tenui & subalbida vestitus, ac Pistaciam sapore maxime referens. Fructus gravem ex se spirat odorem; tantaque ejus est asperitas, ut nisi succo, quo scatet, inter comedendum redderetur dulcior, vix edulis esset.

Arbor aut concisa, aut etiam sponte sua gummi fundit copiosum, rufescens, translucentum & solidum. Aqua delibatum, gummi Arabici instar, liquefcit & optimi glutinis vices supplet.

Ex fructibus seu pomis succus exprimitur, qui debito modo fermentatus vinosus fit & inebrians. Urinas egregie movet: spiritus ardens generosus ex eo elicitur. Verus citius inebriat, quam recens, optimumque acetum ex eo conficitur. Nucleis fructibus avidius ab Indis expetuntur. Non solummodo gratum præbent nutrimentum, sed etiam
ad

ad venerem stimulandam commendantur. Melligo quam geminus cortex continet, ferrugineo colore linteamina maculat, qui difficulter admodum elui potest. Ex ea copiosum indigenæ eliciunt oleum, quod pictoribus ad linteamina quævis indelebili nigricante colore pingenda in usu est; eodemque oleo si lignum inungatur, a putredine præservatur. Insuper acri illo succo nihil præstantius esse ferunt ad lichenes, impetigines, scabiem, vermiculos necandos, &c. exterius illito. Reipsa mulieres plurimæ faciei lentigines seu maculas fulvas hujus succi ope auferre solent; cutim enim hac macula scedatam corrodit & exulcerat, cui novæ & bene colorata cutis succedit. Sed observandum est hujus succi applicationem damnosam sæpe esse, dum menstrua fluunt, tunc enim temporis erysipelata per totam faciem excitata observavi. Ab eo igitur remedio virgines & mulieres menstruatæ abstineant.

Brasilienses annos ætatis suæ per hos nucleos computabant, singulis annis unam recedentes.

ARTICULUS DECIMUS-OCTAVUS.

De Nucæ Benæ.

Nux Ben, Balanus Myrepsica, & Glans unguentaria, *Offic.* Βαλανός μυρεψινός *Dioscoridis*: μυροβαλανός & Βαλανός αἰγυπτία, *Græcor. nonnullorum*: Myrobalanum, & Glans Ægyptia, *Plinii*; Ben *Arabum*: vulgo Ben. Nucula est Avellanæ magnitudine, figura nunc oblonga, nunc subrotunda, triquetra, putamine testâ albicante, mediocriter crasso fragili, cui nucleus subest crassiuscula, fungosa pellicula nivei coloris obductus, Avellanæ, aut Amygdalæ consistentia, pinguis, sapore amaro præditus. Probatur recens, plena, candida, quæque facile cortice spoliatur. Ex Ægypto affertur.

Nux Ben veteribus Græcis innotuit, licet Theophrastus pronuntiet ipsum fructum inutilem, & unguentarios fructus corticibus uti propter odoris jucunditatem. Quod post Theophrastum Plinius quoque asserit. „ Unguentarii, inquit, tantum cortice premunt, „ Medici nucleos tundunt, affusa eis paulatim aqua calida. „ Quæ quidem verba de eorum Balano Myrepsica dubium moverent, nisi Dioscorides de ea scripisset, interiorrem partem seu nucleum Amygdalarum amararum more tritam pressamque liquorem reddere, quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur. Ea reipsa cortex siccus est, exsuccus, & inodorus; nucleus vero solus pinguis oleum fundit limpidum, inodorum, quodque per longum tempus asservatum nunquam fit rancidum, unde ab aromataris hodie etiam plurimum expetitur ad florum odores excipiendos, & servandos, ut postea dicemus.

Mesue duplex hujus Nucis genus constituit, magnum, & parvum. Parvum nostrum est, de quo nunc; magnum vero fructus est arboris Mouringon, *H. Mal.*

Nullam absolutam arboris, quæ hunc fructum profert, habemus descriptionem. Bello-nius qui eam prope Arabiæ montem *Pbaragon* dictum in itinere a Cairo ad montem Sinai vidit, dicit illam referre Betulam tum magnitudine, tum ramis similibus, tum truncato albo. Tobias Aldinus arbutulam in Horto Farnesiano natam describit, sed absque floribus, & fructibus. Johannes Bauhinus fructuum descriptionem affert, florum vero nullam habemus.

Itaque Glans unguentaria, *C. B. P.* Balanus Myrepsica, *Horti Farnesiani* 72. duplici foliorum genere, ut cum Aldino loquar, donatur; uno vere folioso, altero vero ramofo. Ramosum folium a parte quæ stiloni hæret, constat ex virgula una lenta, flexibili, rotunda ac tenuissima veluti junco parvo, vel Genistæ ramo, sed dimidio tenuiori, cubitum superante longitudine, & in summo magis tenui, & acuminata. Ab hac prodeunt alati rami seu aliæ tenues virgæ similes, palmo longiores, valde inter se distantes, binæ tamen semper, & ordinatæ, quatuor aut quinque conjugationes pro singulis foliis, quæ pariter desinunt in capillaceum acumen: hoc totum est ramosum folium. At his ramusculis plurima insunt foliola raris geniculis orta, sed binario semper nu-

numero, magnitudine inæqualia, atque etiam forma; foliola enim in furculis ima rotundiore cuspidata sunt, Heliotropii foliorum instar media acutiora, & myrtinis similiora: summa minora, & angustiora, ad Polygoni folia accedentia; omnia hyeme decidua. Quamvis enim foliola primo per se decident, totum tamen ramosum folium deinde cadit: & ideo ab Alpino folium quoque dicitur; si enim ramus esset, inquit, non decideret. Radix ejus crassa est, Napi quodammodo similitudine, ab extra nigra, paucis radiculis. Fructus, secundum Bauhinum, siliqua est palmum longa, carinula bifida confolata, teres, gracilis, binisque loculis ventricosa, nempe ima mediante sui parte qua protuberat, glandem singulam singulo claudens, summa vero acutum mucronem seu stylum, rostri instar, protendit: intus subrufo colore, foris pullo, cinereo, & secundum longitudinem striis rugisque exarata, coriacea tota, flexilis, & corticosa, insipida, subadstringens, & sicca. In singulis loculis glans singula delitescit, Avellanæ minoris magnitudine, triquetra, includens sub putamine corticosa, & pellicula candida, fungosa nucleum triquetrum, pingue, albidum, saporis subacri, amari, nauseosi, & oleosi.

Analysi Chymica, ex Nucum Ben cum putaminibus ℥v. separatim putaminum ℥ij. extractæ sunt nucleorum ℥ij. ex quibus leviter confusis, & per B. V. distillatis prodierunt phlegmatis insipidi inodori ℥v. ℥ijss. in quo tamen salis urinosi tantillum delitescibat, quandoquidem Mercurii sublimati corrosivi solutionem turbidam effecit. Materia in cucurbita superflua pendebat ℥xlj. ℥vij. ex qua per retortam distillaverunt liquoris limpidi flavescens, odore empyreumatico, sapore subacido, acri, quasi piperato, os, & fauces deurente ℥ij. ℥ij. qui alcali urinosi, & acidi simul notas præbuit; quippe qui Mercurii sublimati solutionem turbidam, & lactescentem reddidit, cæruleamque Heliotropii tincturam rubro colore infecit: liquoris rufescens, empyreumatici, acidi & salis ℥ij. ℥vj. gr. liv. qui adhuc acidi potentioris, & urinosi salis valentioris signa exhibuit, Sublimati solutionem coagulando, & præcipitando, cum spiritu salis effervescentiam concipiendo, & Heliotropii tincturam ex colore cæruleo in rubrum intensum immutando: olei vero crassioris, & axungie fere similis ℥xxj. ℥v. gr. xlviij. Massa nigra residua pendebat ℥x. ℥ij. quæ per quindecim horas calcinata ad albedinem usque cinerum ℥j. ℥ij. gr. xlviij. reliquit, ex quibus salis salis gr. vj. per lixivium extracta fuit. Deperditio partium in distillatione per B. V. fuit ℥vss. in distillatione autem per retortam jactura fuit ℥ij ℥v. gr. xliij. per calcinationem vero ℥ix. gr. xxiiij.

Ex nucleorum Ben a putaminibus separatorum, & fortiter contritorum ℥viiij. ℥v. per validam expressionem extractæ fuerunt olei flavescens limpidi inodori & insipidi ℥xxx. ℥ij.

Hujus olei ℥xij. ℥iiij. per retortam distillatæ, igne per gradus aucto, præbuerunt primo olei subflavi, partim limpidi & fluidi, partim coagulati & sub turbidi, odore subtili, sapore subdulci cum quadam acrimonia, linguam leviter vellicante ℥viiij ℥v. gr. lx. Sublimati corrosivi solutionem non turbavit, Heliotropii vero tincturam ex cæruleo in purpureum mutavit: deinde olei fluidi, colore fusco, odore non dissimili, sapore tenui, subamaro, acri ℥ij. ℥iiijss. Heliotropii tincturam intense rubrum effecit. Massa nigra, firmæ ac solidæ in retorta residuæ pondus fuit ℥ij. colore variegato, mutabili, colli columbarum instar.

Expressorum nucleorum massa superflua post olei extractionem distillationi subiecta ad pondus ℥iiij. præbuit igne blando phlegmatis limpidi, odore subtili ad Allium accedente, sapore piperato sine acido manifesto ℥vj. ℥iiij. gr. vj. quod Mercurii sublimati solutionem turbidam reddidit, & tincturam Heliotropii cæruleam colore igneo perfecit: deinde igne paulo fortiori liquoris empyreumatici, sapore acri, pungente, subacido, salso ℥ij. ℥v. gr. vj. qui Sublimatum corrosivum solum præcipitavit, & Heliotropii tincturam intense rubram reddidit: postea igne vehemente spiritus urinosi flavescens, multo sale volatili imprægnati ℥vij. ℥vj. gr. xij. salis volatilis concreti, & in crystallas longas, tenues, nitentes, translucidas compacti ℥j. gr. viij. olei vero spissioris, ad instar syrupi, ℥xix. ℥v. gr. iij. Massa nigra in retorta superflua æquabat pondere ℥xv. ℥ijss. quæ per tredecim horas calcinata ad albedinem usque cineres albos relinquit pondere ℥j. ℥iiijss.

ex quibus salis mere falsi, sed nonnullis terreis partibus adhuc fœti, gr. xlvij. extra-
cta sunt. Quantitas partium deperditarum in distillatione fuit ℥x. in calcinatione
℥xij. ℥vij.

Unde liquet Nuces Ben, præter oleum crassum plurimum, oleo quodam essentiali
acri, & deurente, parva quidem quantitate, cum sale Ammoniaco conjuncto donari.
Ab hoc oleo subtili acri pendet, quæ eis tribuitur vis vomitum excitandi, & alvum
subducendi: sed segnioris sunt operationis propter oleum crassum, quo tenue illud sul-
phur, & sal urinosus involvuntur.

Græci, & Arabes Glandi unguentariæ vires plurimas tribuerunt, scilicet interne sum-
ptæ purgandi per vomitum, & per secessum, bilem, & pituitam crassam, ac lentam
educendi, viscerum obstructions resolvendi, lienem tumidum absumendi, interne ner-
vorum frigidis affectibus medendi, tumores duros, strumas, & nodos resolvendi, pso-
ram, lepram, lentiginis, & cetera cutis vitia emendandi.

Verum stomacho adversatur, viscera turbat, moleste, & segniter purgat, sudoremque
frigidum movet: necnon etiam Avicenna aliquid caustici in ea deprehendit. His sane
de causis internus illius usus apud nos protus exolevit. Externe vero solum ejus oleum
per expressionem extractum, Balaninum dictum, & a quibusdam oleum Glandium nun-
cupatum, usurpatur ad cutis vitia delenda.

Ab aromataris vero illud oleum præ omnibus aliis celebratur, non quod aliqua odo-
ris præstantia commendetur, sed quod ad florum odoratorum odores extrahendos aptissi-
mum sit, cum vix unquam rancorem contrahit, & inodorum nullo alio odore pereгри-
no florum odores inficiat.

Ea est autem florum odores per hoc oleum extrahendi ratio. In vase vitreo vel si-
gulino, in imo strictiore, in summo latiore, super crates e fetis equinis factas, & cir-
culo ligneo formatas, unam super alteram ex intervallo dispositas, stratificentur flores,
& gossypium tenuissime carptum, & oleo Balanino imbutum per horas quatuor. Tum
novi flores prioribus rejectis, cum eodem gossypio denuo stratificentur; illudque repe-
tatur pluries, donec oleum sufficienter sit imprægnatum florum odore: tuncque oleum
ex gossypio fragrans, & odorum exprimitur.

Paratur etiam ex oleo Balanino, & cera unguentum vel ceratum pro basi omnium
balsamorum, cui instillantur olea stillatitia odorata pro arbitrio.

Altera Nuclei Ben species dicitur Mouringou, *H. Mal. tom. 6. p. 19. tab. II.* Mo-
ringa Zeylanica, foliorum pinnis pinnatis, flore majore, fructu anguloso, *Burm. Thes.*
Zeyl. p. 162. tab. 75. Balanus Myrepica, siliqua triangulari, semine minore alato,
Breyer. Prodr. 2. p. 22. Nec Been Zeylanica, siliqua triangulari, seminibus alatis, *Mo-
ringeros Lusitani, & Katamarunga Zeylonensium, H. L. B. app. p. 692.*

Arbor est quinos homines longa, unius complexum crassa cortice intus albido, extus
nigricante obducta, odore, & sapore Nasturtio, aut Raphano rusticano simillima. Ra-
mi sunt ligno albicante, libro viridi. Radix vestitur cortice ex albo flavescente trunci
sapore referente. Folia pinnata cum impari, ut petiolus communis, cubitum circiter
longos, ter petiolos minores pinnatim exerat, antequam foliola accipiat; quæ foliola e
longo obtusa sunt, tenuia, mollia tactu, & lenia, media costa prominente, nervis ali-
quot in latera excurrentibus, odore Fabis sylvestribus proximo. Flores in racemis ex
caule egressis sparsim nascentes, calyce donantur pentaphyllo, colorato, deciduo, foliis
constante oblongis, obtusis, æqualibus; corolla pentapetala, petalis magnitudine, & for-
ma calycis, inferioribus, & ad unum latus magis dehiscens, alias æqualibus, unde ab
anterioribus ejus flos decapetalus habetur; flaminibus decem, quorum quinque inferiora
longiora, sursum incurva; pistillo unico, inferioribus longum embryone habente. Floribus
deciduis succedunt fructus siliquosi, teretes, sesquicubitales, trigoni, striati, trivalves,
cortice coloris herbacei, intus carne exalbida, fungosa; seminibus fœti trigonis, mem-
brana alata donatis, (cartilaginea pellicula nucleum intus albam tegente) plurimis
juxta siliquæ longitudinem dispositis.

Crescit in arenosis Malabaræ, Zeylonæ, aliarumque Indiæ regionum locis. Floret
Geoffroy Tom. I.

Junio Julio, & Augusto. Fructus, modo ineunte, modo exeunte anno, aliquando utroque tempore leguntur. In hortis ac villis colitur, ob fructus, qui Fabarum more venales quovis mittuntur.

Ex foliis, radicis cortice, & fructu parantur apud Indos pilulæ antispasmodicæ. Foliolorum succus una cum Pipere oculis immittitur contra vertiginem; qui, si addatur Zinziberi, fugat febres. Tritus ex aquæ Orizæ cortex oedemati medetur; adjecto Cuminum, odontalgia, & malarum tumori.

Merus corticis Mouringou succus cum aqua, & Allio commixtus, artuum lancinationes ex frigore oriundas epotus lenit. Radicis succus cum Allio, & Pipere subactus spasma succurrit, si temporibus allinatur. Folia si calida imponantur, coleorum discutiant tumores, immo & venereos: ulceribus apta sunt. Eorum succus vermes phagædenicis in ulceribus enecat, & expellit; ex butyro coactus herpetem, aliosque morbos removet. Viridis arboris succus omnibus artuum capitique ex lue venerea ortum trahentibus doloribus opitulatur. *H. Mal.*

ARTICULUS DECIMUS-NONUS

De Cacao.

Cacao. *Off.* Cacao Americæ, seu Avellana Mexicana, *J. B. T. I. 291.* Amygdalis similis Guatimalensis, *C. B. P. 442.* Cacahuatl, vulgo Cacao *Pison. Mantiss. arom.* Nuclei sunt Amygdalis seu Pistaciis quodammodo similis, majores tamen, Olivarum magnitudine, oblongi, subrotundi, putamine tenui, duro, fragili, nigricante circumtecti; quo sublato substantia firma, densa, sicca, subpinguis, externe fulva, & quodammodo rubens, intus spadiceæ fere coloris aut fusci, in plures & dispares divisa particulas arte inter se coherentes, subamari & leviter acerbi, non ingrati tamen saporis, apparet.

Eligantur recentes, integri, pingues, bene asservati, & sapidi. Rejiciantur mucidi, carioli, aut ullo modo corrupti seu vitiosi.

Fructus sunt novi orbis veteribus prorsus incogniti, quibus olim Mexicani, aliæque nationes Americæ utebantur, non solum ad potionem per totam Americam usitatissimam, *Chocolati* ab iis dictam, & a nobis Chocolatam, sed etiam pro pecuniæ seu monetæ specie, pro qua mercedes permutabantur: unde Amygdalæ pecuniariæ a quibuldā nuncupatæ fuerunt.

Plurimæ sunt earum species, quarum Hernandez quatuor recenset, quæ crassitie fere sola inter se differunt. Nos quoque quatuor species in officinis reperimus, quæ regionibus, crassitie & natura inter se discrepant; scilicet Cacao ex Nicaragua majus, & minus, vulgo *gros & petit Caraque*, quod saporis est magis grati, licet aridum magis; & Cacao ex Insulis majus, & minus, vulgo *gros & petit Cacao des Isles*, quod oleosum magis, & pingue deprehenditur, saporis minus grati, & ex Antillanis Gallicæ ditionis Insulis affertur. Præstantius censetur Cacao majus ex Nicaragua, deterius vero Cacao minus ex Insulis.

Arbores, quæ hosce nucleos gerunt, inter se discrepant tantum magnitudine arboris, aut foliorum & fructuum amplitudine & crassitie. Sic autem a R. P. Plumerio in *suo Botanico Americano* describitur.

Cacao Clusii exotic. 55. arbor est non satis ampla, sed aspectu perquam eleganti decorata, potissimum suis fructibus onusta. Caudice est recto, humanum proplitem, ut plurimum, ac etiam femur humanum crasso, quatuor aut quinque pedes ad summum alto. Cortice vestitur obscuro, & plagulis multis transversalibus, minutisque tuberculis exasperato. In ramos dispertitur brachium crassos, & iterum atque iterum in alios ramulos foliis alternatim positis decoratos, membranaceis, glabris, deorsum spectantibus, decem, aut novem pollices longis, quatuor pollices latis, ubi latissima, acuminatis, tandem Citriorum foliis valde æmulis. Nervo & costulis obliquis conspicuis sustentantur, pediculoque pollicem longo, & utrinque tumido innituntur: inferna parte dilute, superna

vero sature, & obscure virefcunt. Flores & in ramis, & in ipfo fimul caudice multi fimul congeffi adnafcuntur, pediculo quique fuo tenui pollicem aut femipollicem longo & breviffimis pilis hifuto appendentes: qui antequam expandantur, corufum pentagonum & pallidum referunt, tres lineas circiter longum: expansi vero rofacei funt, quinque fcilicet parvis petalis constantes in orbem pofitis, ex pallido luteis, pene cordatis, vix lineam latis. Quodlibet petalum pediculo innititur deorfum inflexo, ad initium conclufæ modo excavato, & acuminulis obfcure rubris insignito. Calyx autem quinque foliolis anguftis, acuminatis, deforis pallidis, intus vero rubicundis. Ex ipfo furgit piftillum tubi cujufdam multifeiffi laciniis cinctum, flaminulisque deorfum incurvis pallidis, cum fuis apicibus etiam pallidis ftipatum. Multi e floribus abortivi decidunt: remanentium vero piftillum abit in fructum circumeriformem, femipedem & paulo magis longum, tres quatuorve pollices circiter craffum, Cucumeris fativi noftratis aut Melonis modo, novem aut decem coftis prominentibus fulcatum: totus verrucosus eft, & in acumen definit. Primo e viridi albicat, initio maturitatis flavefcit, maturus autem fature coccineus fit, punctulis tamen flavefcenibus totus insignitus: pediculo pennam anferinam craffo & pollicem longo appendet, tranfverfimque diffeftus corticem duplicem oftentat: quorum primus, fcilicet exterior, craffus & fubflavus; interior vero albidus, tenuior & tenerior, intus continens triginta circiter femina carnofa, Oliva paulo majora, & femicordis formam fere referentia, fplendida, polita, & dilutiffima violacea, tandem in multos lobulos, fi digitis comprimantur, abeuntia: carne pauca quadam feu pulpa alba, succulenta & fubdulci, cuticulaque membranacea & rufa obteguntur fmgula; gultuque adftringente & amariufculo donantur. Bis aut ter floret in anno hæc arbor, fylvisque ac locis gaudet potiffimum umbrofis. Ob maximum ejus proventum in Antillanis fere cunctis infulis excolitur.

Analyfi Chymica, ex libris duabus nucleorum Cacao crudorum & contuforum, teftis rejectis, per retortam diffillatis, varii liquores utroque fale, acido & acri, permixti exierunt ad ℥vj. circiter: olei vero primum translucidi, dum calens eft; dein confiftentiæ butyraceæ, dum refrigeratur, rufefcentis; fapore acri pungente, & odore fubtili, ℥xliij. Maffa nigra in retorta remanens pendebat ℥x. ex qua rite calcinata falis fixi falſi ℥liij. extractæ fuerunt. Partium in diffillatione abfumptarum pondus fuit ℥ij.

Hi nuclei non fola diffillatione multum olei fuppeditant, fed etiam expreffione & coctione.

Ex una libra fructus Cacao contufi, deinde calefacti & prælo fubjecti, duæ uncie olei fola expreffione extractæ funt: ex fœce, poftquam una cum aqua ebullit, ℥ij. ℥ijß. olei craffioris prodierunt; ita ut fuma olei per expreffionem extracti fuerit ℥v. ℥ijß.

Tandem fructus Cacao calente lapide rite triti ℔j. aquæ bullientis ℔viij. diluta poftquam maffa inftar pulvis fiffioris denſata fuit, tum pinguedo ſupernatare viſa eft; eaque paulatim collecta, donec ulla amplius exſtaret, inftar ſebi induruit, cujus pondus æquabat ℥ix. ℥ß. Nucleorum Cacao odorem refert, & admodum denſa eft, ac dura ſebi inftar, & alba.

Ex his liquet nucleum Cacao multum olei craffioris feu pinguedinis cum terra copioſa & ſalium tum acidorum, tum acrium portione mediocri conjunctæ continere; unde compoſitum exſurgit gummoſo-oleoſum, pingue & craffum, a quo vis hujus nuclei præcipua pendet.

Cacao enim craffum ſuppedit nutrimentum, ſi crudum comedatur; ſanguinem inſpiſſat, & humores craffiores efficit; ſed ob nimiam & craffiorem pinguedinem, ventriculum gravat; & obſtructiones gignit, ſi nimia copia ſumatur: idcirco a Mexicanis leviter uſulatur, & cum aromatibus permifcetur; unde exſurgit illa compoſitio feu maffa quæ Chocolata & Succolada dicitur, quæque apud diverſas nationes diverſa eft.

Mexicani enim cum Cacao torrefacto miſcebant Maizii farinam, Uracum aromaticum feu Vanillam, extractum Orleanæ ſeu Rocou, Capſici vulgaris fructum, Piper Jamaicenſe, & alia hujufcemodi. Diverſæ quoque funt apud nos hujus Chocolatæ præparandæ rationes, quarum hæc præſtantior mihi viſa fuit.

24. Nucleorum Cacao ex Nicaragua majorum ℥xij. Nucleor. Cacao ex insulis majorum ℥v. Sacchari albi ℥x. Vanillæ siliquas n. xxvij. Ambari cinericii ℥i. Cinnamomi ℥vj.

Nuclei a putaminibus mundati, rite & apposite torrefacti supra lapidem durum, amplum, levem, perpolitum, paulisper excavatum, & igne blando modice calefactum, ferro cylindro perpolito commoliuntur: hic attritus ter quaterve repetitur, donec massa inde exurgat tenuissima. Tum Saccharum tenuissime pulveratum cum massa permiscetur, & ambo simul duabus iteratis vicibus conteruntur. Tandem Vanilla, Cinnamomum & Ambarum cum aliqua Sacchari portione ad id reservata, seorsim in tenuissimum pulverem rediguntur, massæ miscentur, & iterum tota mixtura supra lapidem pro ultima vice rite & sufficienter movetur & conteritur. Massa postea in rotulas aut panes redacta exsiccat, & per sat longum tempus asservari potest, etiam ultra annos xv. & xx. & quo diutius servata fuit, eo præstantiorem potum præbere vulgo dicitur.

Duæ Nucleorum Cacao species hac in compositione usurpantur; quia nimis arida videtur massa ex solo Cacao ex Nicaragua. Pinguior autem est & nimis oleosa, quæ ex solis nucleis ex insulis allatis præparatur: utriusque vero mixtione magis temperata exurgit.

Ex ea massa sorbitiunculam palato gratissimam parant, solvendo massæ hujus ℥j. circiter in ℥vj. aquæ tepidæ aut lactis, & coquendo, donec solutio leviter ebulliat: deinde per horæ quadrantem digeritur supra cineres calidos, ac tandem ligno versatili & idoneo fortiter agitur, donec in spumam abeat; tunc spumofus humor in pocula distributus calide hauritur.

Potus ille optime nutrit, ventriculum roborat, spiritus recreat, vires debilitatas instaurat, & inter aphrodisiaca recensetur.

Observandum tamen primum, Cacao crudum & per se multum nutrimenti & crassiusculum succum præbere, ac proinde refrigerare, ut ajunt, aut humores & sanguinem inspissare, eorumque motum minuere. Verum aliter evenit, si nimis fuerit torrefactum: tunc enim ejus oleum, igne attenuatum, oleorum empyreumaticorum more, corporis humores potenter resolvit, eorumque motum auget & concitat; unde fit ut potus ex eo paratus contrarium effectum nanciscatur. Itaque quo minus tostus est ille nucleus, eo magis nutrit & increasat: quo plus comburitur, eo majorem æstum in corporis liquoribus accendit.

Observandum secundo, crassius illud alimentum non solum attenuari torrefactione, sed etiam aromatibus satis apte temperari, Vanilla nempe, Cinnamomo, & Ambaro. Verum exigua admodum eorum dosis requiritur; alioquin Chocolata nimia eorum copia turgida nimium calorem in visceribus excitat.

Commendatur Chocolatæ potus phthisicis & tabidis, præsertim cum lacte paratus. Revera succum nutritium præbet pinguem, dulcem, quique humorum acrimoniam retundere valet; modo, ut diximus, rite torrefactum fuerit Cacao, & exigua admodum aromatum dosi perfusum.

Ab eo abstinere debent hypochondriaci, & cetæ quorum præservida sunt viscera. Ut enim butyrofa & oleosa omnia ipsis noxia sunt, sic pariter Cacao, cujus pinguedo, licet crassior, eorum in visceribus dividitur, evehitur, & accenditur.

Pinguedo ex Cacao extracta a quibusdam commendatur ad Pomatorum cosmeticorum basim constituendam; & utilissima censetur ad labiorum mammarumque fissuras, & ad hæmorrhoidas.

ARTICULUS VIGESIMUS

De Pistaciis.

Pistacia, Pistacea, & Nuces Pistaciæ, Off. *πισκία*, *Dioscoridis*: Pistech & Festuch, *Arabum*: Fistici, *Quorumdam*: vulgo *Pistaches*: Fructus sunt seu nuczæ, Avelanarum magnitudine & forma, oblongæ, angulosæ, altera parte elatiores, altera depressiores, acuminatæ, costa notatæ, duplici putamine donatæ; exteriori membranaceo, arido, tenui, fragili, colore primum viridi, deinde rufo; altero lignoso, lento, fragili, levi, candido, in quorum cavitate nucleus continetur pallide virescens, pinguis, saporis oleosi, subamari, dulcis, palato grati, rubra pellicula reclusus.

Eligantur recentiora, plena, bene matura, non rancida.

De duplici Pistaciorum genere Hermannus mentionem facit, majore nempe, & minore. Majora nobis vulgo afferuntur, minora minus cognita, majoribus multo sapidiora: ex Persia transferuntur.

Arbor dicitur Terebinthus Indica Theophrasti, Pistacia Dioscoridis, *Advers. Lobel.* 413. Pistacia *J. B. r.* 275. Pistacia peregrina, fructu racemoso, sive Terebinthus Indica Theophrasti, *C. B. P.* 401. Trunco est crasso, ramis expansis, cortice obductis cinereo: in longa costa & ramis propagata folia conjugatim disposita gerit, quamquam non usque adeo exacte semper sibi respondeant singulorum foliorum ortus, cum folio impari summae costæ innascente; sunt ea vero nunc subrotunda, nunc in mucronem acuminata, nervosa, Terebinthi foliis similia, sed majora.

Flores profert masculinos & femininos in distinctis individuis. Masculinos quidem apetalos, perianthio proprio donatos quinquifido, minimo, ex amento laxo, sparso, squamulis parvis unifloris constante; quinque staminibus instructos minimis, antheras ovatas, quadrangulas, erectas, patulas, magnas sustentibus. Flores vero feminei amento carent & corolla: at perianthio gaudent trifido, minimo, cui insidet germen ovatum, calyce majus, cum stylis tribus, reflexis, stigmata crassiuscula hispida gerentibus. Germen abit in drupam siccam, ovarum, nuce ovata & glabra setam.

In Persia, Arabia, Syria, tum & apud Indos nascitur. Colitur etiam in Italia, Sicilia, & in meridionalibus Galliarum provinciis.

Pistacia mas a femina distinguitur foliis minoribus, aliquantulum oblongis retusis, sæpius in tres lobos & viridi nigricantes divisis; cum in femina folia majora sint, firmiora, rotundiora, & in quinque ut plurimum lobos divisa.

Cum flores fructusque in distinctis & procul sæpius a se invicem distitis nascantur arboribus, imprægnatio quoque in Pistaciis non secus, ac in Palmis locum habet. Sic autem in Sicilia succedit. Florum amenta e Pistacia mare decerpunt rustici: dum jamjam aperiendi sunt, in vas recondunt terra circumdatum aqua madefacta: illud vas ramo Pistaciæ feminae appendunt, donec illi flores arescant; ut pulvis fecundans facile ventorum ope per totam arborem dispergatur, flores feminei imprægnentur.

Alii flores masculinos colligunt, & in sacculo siccandos deponunt: cum autem femina flores suos expandit, pulverem profliferum in hos flores spargunt.

Decerpenti sunt masculini flores, antequam aperiuntur; ne pulverem profliferum in tempestive emittant, & deficiente imprægnatione, fructus abortiant, messisque deficiat.

Si Pistacia mas & femina non procul distita sunt a se invicem, imprægnationis labor ventis committitur.

Pistacia oleo dulci copioso turgens, quodque contusa & fortiter expressa uberrime fundit. Ab hoc oleo cum terra tenui conjuncto Pistaciorum vires pendent.

Pistacia palato & stomacho grata sunt; nutrimentumque præbent sat laudabile, nec exiguum, licet nonnihil crassum. Inter anæsthetica medicamenta recensentur, & bellariis instaurantibus & resicientibus admisceri solent; quandoquidem ad convalescentes ægros emaciatos citius restituendos plurimum valent. Venter, jecur, & viscera levi quodam

amarore firmare dicuntur, ac proinde horum viscerum obstructions auferre. Lac seminaleque succum augent sicut cetera alimenta, quæ plurimum succum nutritium & crassum suppeditant: phthisicis & tussientibus auxiliantur sicut & nephriticis, humorum acrimoniam demulcendo.

In emulsionibus vel sola, vel cum Pineis & Amygdalis præscribitur ad n. 10. vel 12. pro emulsionis libi.

24. Pistaciorum & Pini nucleorum ana ʒß. Amygdalas dulces n. xij. Contunde in cremore ex Oriza parato. Expressum inspissetur leni igne cum tantillo Sacchari & Cinnamomi. Exhibeatur ad tabidos reficiendos.

Usurpantur in Tabellis stomachicis Charas, Magnanimitatis, & Electuario de Satyrio Ejsdem.

ARTICULUS VIGESIMUS. PRIMUS

De Nucleis Pineis.

Pinei, & Pini Nuclei, Pineoli, Pini Nuces, Off. *πίπυρις*, *Dioscoridis*, & *Galen*: *σπυρίδιαι* & *κονκάλαι*, *Grecorum quorundam*: Gallice *Pignons*, & *Pignons doux*, ad eos distinguendos ab Indicis Nuculis, vulgo *Pignons d'Inde*, qui ab eis prorsus discrepant. Nuculæ sunt, quarum substantia est oblonga, teres, candida, pinguis, dulcis, tunica rufescente circumvestita, intra testam lignosam, crassam, & duram inclusa. Hæ nuculæ in conis seu Pini fructibus delitescunt, inter duras, & lignosas eorum squamas reconditæ.

Eligantur recentes, albæ, siccæ; vetustate enim flavæ, & oleosæ fiunt, rancoremque contrahunt.

Arbor dicitur Pinus fativa, C. B. P. 491. Pinus officulis duris, foliis longis, J. B. L. 248. Caudice assurgit recto, ramofo, & patulo, cortice scabro, hiulco, & subrubente, materia robusta, subflava, odorata, resinosa. Rami per intervalla eo ordine rotati prodeunt, quo in ceteris arboribus coniferis. In his dense nascuntur folia semper virentia, bina simul ex eadem vagina prodeuntia, sesquipalmaria aut longiora, angustissima, qua se mutuo spectant canaliculata, firma, rigida, acutissima. Flores in summo nascuntur racemosi, amentacei, plurimis nempe constantes staminibus, quæ pulverem tenuissimum sulphuris flori similem effundunt. Ejus granula minutissima microscopii auxilio oblonga, & incurva seu lunata apparent. Steriles sunt; fructuum enim embryones a floribus in eadem arbore separatim nascuntur, abeuntque in fructus pugni magnitudine, turbinatos, duos, ex pluribus squamis veluti lignosis, lucidis, dense compactis, compositos. Singulares squamæ unciam circiter latæ, duplo longiores, a capite resinam albam odoratam subinde fundentes, paulatim hastam versus extenuantur, & binis sulcis excavantur. Inter squamas in earum scrobibus latent duo officula dura, oblonga, lignosa, fere uncialia, rufescentia, pulvisculo atro-purpureo resperfa, in quorum cavitate nucleus continetur esculentus; candidus, oleosus, pinguis, tenui membrana spadicæ involutus, saporis dulcis, & jucundi; unde a populis plurimis ad secundas mensas adhibetur. In Gallia Narbonensi, & Gallo-Provincia sponte nascitur hæc arbor frigoris impatiens.

Pinei multo, & subtili turgent oleo, quod expressione extrahitur. Ab eo cum terra consociato omnis ejus virtus pendet.

Pinei nuclei plurimum nutriunt, & succum præbent laudabilem, at vero nonnihil crassum. Non facile concoquantur, idcirco saccharo condiri solent, aut aliis condimentis permisceri, pro secundis mensis. Phthisicis, & tabescentibus utiles sunt, quippe qui pulmones mundant, & ejus ulcera abstergunt: acres sanguinis, & humorum sales demulcent; ea de causa quoque nephriticis profunt, opitulantur urinæ ardoribus, & stiliidiiis, ad renum vesicæque ulcera conferunt. Quidam in venere elumbe nonnihil adjuvamenti ex eorum esu percipiunt: lac enim, & seminalem liquorem augent, sicut cetera incrassantia alimenta.

Dosis a ℥j. Sæpius in emulsionibus præscribuntur cum Pistachiis, vel Amygdalis, vel Seminibus quatuor majoribus frigidis.

24. Pineorum dulcium ℥j. Contunde, sensim affundendo decocti Oryzæ, vel decocti pectoralis ℔ij. Fiat colatura, in qua dissolve Sacchari rosati, vel Syrupi de Althæa, vel Syrupi resumptivi ℥j. Fiat emulsio in duos haustus dividenda, & in tabe aut tussi veteri exhibenda.

24. Pineorum ℥j. Seminum quatuor frigidior. major. ana ℥j. cum decocti Graminis ℔ij. Fiat emulsio Syrupi de Althæa ℥j. edulcanda.

ARTICULUS VIGESIMUS-SECUNDUS

De Ricini, & Ricinoidis Nucleis purgantibus.

Sub Ricini nomine, vulgo *Pignon d'Inde*, plurimæ Nucleorum purgantium species in officinis occurrunt, tum ex Indiis, tum ex America allatæ. Tres quatuorve potissimum in usum veniunt, scilicet Ricini vulgaris Nuclei, Fabæ purgatrices Indiæ occidentis, Avellanæ purgatrices novi orbis, & Grana Tiglia.

Nucula cathartica prima, Ricini vulgaris Nucleus, Cataputia major, Cherva major, & Granum regium *Off. Rini & Kpinar, Dioscoridis: Alcherva Arabum: Gallis Grains de Ricin.* Semen est oblongum, ovatum, una parte gibbum, altera depressum, & cum quodam capitello seu umbilico in vertice posito; recondens sub putamine tenui, fragili, lituris nigricantibus, & albidis eleganter asperso, glabro, carnem medullosam, firmam, Amygdalinæ similem, candidam, bipartitam, pinguem, sapore subdulci, acri, nauseoso. Tria semina in uno fructu trigono, tricapsulari, & molliter echinato continentur.

Planta, quæ hos fructus profert, dicitur Ricinus vulgaris, *C. B. P. 432. Ricinus, five Palma Christi, vel Kiki, Gerard. Nambu Guacu, five Ricinus Americana, Pison. 180. Avanacoe, seu Citavanacu, H. Malabar. 2. 57.* Caule assurgit firmo, geniculato, cavo, trium, quatuor, & plurium cubitorum, superius ramoso, foliis ficulneis similibus, sed majoribus, in ambitu digitatim incisis, serratisque segmentis, glabris, teneris, & ad tactum mollibus, obscure virentibus, nervosis, longis pediculis innixis. Flores longa serie thyrsoides surculo peculiari in ramorum extremitatibus racematim insident, flaminei, plurimis scilicet flaminibus constantes brevibus, albidis, ex calyce surgentibus quinquifido ex viridi albescente: verum steriles sunt. Embryones enim fructuum inter eos nascuntur, subrotundi, virides, cinabris umbilicis insigniti; & deinde abeunt in fructus uncialibus pediculis innixos, trigonos, molliter echinatos, nigricantes, magnitudine Avellanæ, ex tribus capsulis compositos axi affixis; in quibus nucula reconduntur ovata, & nonnihil depressa, crassiusculum quoddam capitulum seu umbilicum albicantem in vertice gerentes, & parte interiore qua stylo accumbunt, pellicula albicante tenuissime obductæ, constantes ex putamine tenui, ex cinereo & nigro, vel spadiceo eleganter maculato, & medulla candida, solida; substantia Amygdalæ haud absumili, oleaginosa, alba cuticula circumvestita; sapore subdulci, acri, & nauseoso. In Egypto, & in variis orientalibus, & occidentalibus regionibus frequens nascitur.

Ricini nuclei oleo dulci temperato copioso turgent; sed præterea inest olei tenuioris acerrimi portio quædam adeo caustici, ut fauces exurat; ab eo vis illorum cathartica pendet.

Semina a putaminibus purgata, triginta numero, inquit Dioscorides, trita, & pota, pituitam, bilem, & aquam per alvum dejiciunt, & vomitiones movent: sed ingrata admodum est, & laboriosa hujuscemodi purgatio, stomachum vehementer subvertens. Matthiolus errorem in textum Dioscoridis irrepsisse suspicatur, & ex quodam Ms. tria tantum grana, non triginta, ab auctore præscribi suadet. Mesue eorum quinque, aut septem, vel ad summum quindecim numero tantum exhibenda tradit. Eademque coli juncturarum, & coxendicis doloribus, utilia, hydropicisque proficua pronuntiat, ex iure

veteris galli, vel cum fero lactis aut lacte caprino. Brasilienses, teste Pisone, minus tutum existimant ipsa grana in substantia exhibendo, septenarium numerum excedere. In substantia præscribuntur ut plurimum a pondere gr. x. ad grana xv. vel xx. & in emulsione ad ʒss. vel ʒi. in aq. comm. ʒvi.

Verum illud semen rarissimi est usus, quandoquidem vehemens est catharticum, & periculi plenum: inflammare fauces notum est. Ovidius historiæ Indicæ scriptor refert quosdam, Ricino Indico sumpto, interiisse. Petrus Castellus, *Epist. Medic.* 252. confirmat ejus usu aliquot in extremum vitæ periculum adductos fuisse; narratque juvenem 19. an. natum, robustum, gravitate, & dolore quodam capitis affectum, Ricini Indici granum dimidium sumpsisse, manducavisse, & deglutivisse, & hoc ipso œsophagum, & os ventriculi inflammata fuisse, ciborum inappetentiam, febrem, & syncopen accessisse, ita ut nono die obierit.

Prisci Medici ejus nocivam qualitatem tostione, & assatione corrigere tentabant: & Guillelmo Pifo tincturam ex Ricini granis cum spiritu vini extractam proponit tamquam minus periculosum medicamentum. Sed infidæ sunt illæ correctiones.

Itaque cum Doctiss. Rolsincio concludere non dubitamus cordatum Medicum ab horum seminum usu abstinere debere, in primis cum tanta sit tutissimorum hydragogorum abundantia.

Oleum ex Ricini feminibus antiqui, tum per expressionem, tum etiam per decoctionem extrahebant, quod *λίπιδον ῥικινίον*, Ricinum oleum dicebatur, cibis foedum, sed luccernis, unguentis, & emplastris utile. Optime digerit, inquit Galenus, cum tenuiorum sit partium; quam oleum commune. Idem oleum Brasiliensibus, teste Pisone, in usu est quotidiano contra affectus frigidos, tum internos, tum externos: apostemata resolvit: ventris tormina, & status illirum discauit: umbilico inunctum lumbricos pueros expugnat: cutem quoque a psora, reliquisque vitiiis vindicat.

Dioscorides refert hoc oleum potum aquas per alvum educere, & lumbricos pellere; quod a Pisone quoque confirmatur. Tres, inquit, vel quatuor guttulæ ex conveniente liquore subinde per os vel per anum exhibitæ, sanant frigidos articulorum affectus, & simul alvum laxant.

Attamen Doctor Stubbes Medicus Anglus in *Actis Philosophicis Anglicis* asserit num. 36. expressum Ricini oleum nullam omnino vim catharticam obtinere, nequidem si integri cochlearis mensura una vice deglutiat, aut trium per anum injiciatur.

Matthiolus serum lactis, quo folia Ricini macerata fuerant, hydropicis felici cum successu, ad ʒvi. præscribebat. Pifo vero eadem folia aqua aut aceto macerata herpeti aut hujus generis vitiiis cutaneis mederi post Dioscoridem asserit.

Nucula cathartica altera, Ricini Americani majoris, vel potius Ricinoidis Americanæ nucleus, *Cureas* dictus, & *Faba purgatrix* Indiæ occidentis, *Off. Nuces e Barbados Anglor. Dal. & Raii Histor. vulgo Mediciner, & Pignon de Barbarie*. Semen est oblongum, ovatum, Fabæ minoris magnitudine, una parte convexa, altera depressa, recondens sub putamine tenui, duriusculo, nigro, nucleum candidum, oleaginosum, saporis subdulcis, acris & nauseosi.

Planta dicitur Ricinoides Americana Gossypii folio, *Inst. R. H.* 656. Ricinus Americanus major semine nigro, *C. B. P.* 432. Munday Guacu Brasiliensibus, *Marcgrav.* 96. *Pison.* 179.

In arboream magnitudinem, & molem, mediocrem tamen, solita est excrescere hæc planta in Americanis regionibus, patula, ligno molli, medullosa, & fragili, lacteoque succo, acri, turgido. Rami ejus multi, folia in ramis copiosa inordinatim nascuntur Gossypii foliis non absimilia, glabra, nitida, & saturate virentia. Circa ramorum summitates pedamenta quædam elevantur inæqualia, semipedem quandoque alta, quæ copiosissimos flores velut in umbellam digestos gestant, sed parvos, e viridi albescentes, rosaceos, quinque scilicet petalis constantes in orbem positos, deforis revolutis, calyci multifolio insidentes, staminibusque plenos brevibus, & albidis: verum steriles sunt.

Embryones enim inter eos nascuntur calyce obvoluti, abeuntque deinde in fructus, Nucleis Juglandis adhuc virentis magnitudine, & forma, unciam superantes, turbinatos, & utrinque acuminatos, tres aut quatuor simul appendentes, dum teneri sunt, sature virentes, deinde nigros, echinis carentes, in tres capsulas fissiles, in quibus singulis semen octo lineas longum, quatuor latum, ovatum, dorso convexum, altera parte depressum, & nonnihil angulosum, nigro putamine, sed tenui donatum, intus alba, tenera, & subdulci medulla plenum.

Hujus Ricinoidis semen mira purgandi facultate per superiora, & inferiora præditum est, vehementiusque purgat quam Ricini vulgaris nucleus; ita ut tria vel quatuor semina comesta ventriculum, & intestina tanta vehementia subvertant, ut in vitæ discrimen præsertim imbecilliores nonnunquam conijciant. Ejus tamen usus a Pisone commendatur in diuturnis viscerum obstructionibus. Quatuor aut quinque nucleos proponit maturos a pelliculis exterioribus, & interioribus repurgatos, mox leviter torrefactos, & vino maceratos, additis correctoriis aromaticis; nec nisi summa cum cautione hoc medicamen exhibendum esse suadet.

Ex his seminibus oleum a Brasiliensibus, & Americanis extrahitur ad lucernas concinnandas admodum utile, & plurimis morbis curandis aptum; siquidem ad morbos omnes ab humoribus frigidis oriundos sanandos, tumores discutiendos, status resolvendos commendatur: eamque ob causam non modo in anasarca utile, sed etiam in omnibus hydropis generibus, si, ventre illo inuncto, aliquot guttæ vino aut alio liquore conveniente exceptæ forbeantur. Sic enim aquas evacuat; quod etiam minori noxa facit clysteribus injectum. Contractos artus, si eo inungantur, curat, nervos molliter distendendo: viscera obstructionibus inunctione liberat: alvum puerorum emollit, illito toto ventre; atque ventris animalia pellit, maxime si ejus una aut altera gutta e lacte aut jure pingui propinetur: autium doloribus, & surditati confert: ulcera capitis, psoras, & omnia cutis vitia illitu expurgat.

Præter hos Ricinoidis nucleos, aliud semen ex America affertur. Dicitur vero Nucula cathartica tertia, Avellana purgatrix, C. B. P. 418. & Avellana purgatrix novi orbis, J. B. I. 322. Ben Magnum quorundam Medicorum: vulgo, *Fruit du Medicinier d'Espagne*. Semen est Avellanæ magnitudine, subrotundum, & quasi triangulare, cum putamine tenui, pallido, & fusco, & substantia medullosa, firma, candida, subdulci, & minime acri, Avellanæ sapore haud abfimili.

Planta dicitur Ricinoides arbor Americana, folio multifido, *Inst. R. H.* 656. Ricinus Americanus tenuiter diviso folio, *Breyn. Cent.* 1 116. vulgo *Medicinier d'Espagne*.

Arborum instar, inquit Plumerius, & caudicem, & ramos obtinet hæc planta, sed brevem amplitudinem. Caudex etenim ejus brachii fere est crassitie, ac tres, & ad summum quatuor pedes altus; tener, cortice indutus cinereo, venulis virentibus, & reticularibus discreto, & plagulis, foliorum scilicet decidentium, notato. Juxta ramorum summitates folia decem aut duodecim veluti in orbem expanduntur, longis pediculis innitente, palmatim seu radiatim in plurimas lacinias acuminatas, & iterum lacinias dissecta, pedem interdum ampla, levia, subtus e viridi albicantia, supra vero saturiori virore donata. Juxta pediculorum initia foliola alia inhærescunt tenuissime velut in totidem fimbriis dissecta, quæ ramorum ipsorum tandem velut echinatham efformant summitatem; unde florum elevatur præclara veluti umbella longo pedamento coccineo innixa, in ramulos scilicet multos iterum ramosos dispersa, quibus singulis flos prominet coccineo splendore insignis; sed aut sterilis, aut fertilis.

Hi sterilibus equidem sunt ampliores, at vero rariores. Utrinque rosacei sunt, quinque scilicet petalis ovatis constantes in orbem positis, & calyci exiguo, & quinquifido insidentibus. Sterilium centra quædam stamina occupant suis apicibus aureis instructa: fertilium vero embryo ovato trigonus, viridis, staminibusque apices croceos, lunatos, & aureos gerentibus coronatus, qui deinde abit in fructum fere turbinatum, pene Nucleis Juglandis magnitudine, cortice pollentem tenero, & croceo, inque tres capsulas fissilem semine fortas rotundo, Nucleis Avellanæ fere magnitudine, & sapore, de quo

quo tamen cavendum; propter etenim nimiam catharticitatem summo periclitati sunt discrimine vitæ. Si gladio vulnus caudici infigatur, & etiam si ejus folia detrahantur, succus inde pellucidus, subluteus, & tantisper viscosus satis abunde promanat. In hortis potissimum hæc planta colitur e continenti Americano ad insulas allata.

Hujus fructus nucleus non minus purgat, quam ceterarum specierum semina. Imo unicum semen sufficit cum paucillo butyri præmansum, vel in jusculo tritum, vel in taleolas minimas sectum, & cum ossa devoratum, vel cum duabus Amygdalis contusum, & aqua dilutum, sub emulsionis forma.

Folia n. x. vel xij. leviter cocta in acetariis vel in ossa ex jusculo pulli gallinacei benigne purgare dicuntur absque torminibus, & fastidio. Laudantur quoque adversus icterum, & bilem effusam.)

Nuculæ catharticæ quartum genus, Ricini Indici semina: Pinei nuclei Moluccani si-ve purgatorii, & Grana Tiglia, *Offic. vulgo Pignons d'Inde Grains, de Tilli ou des Moluques*. Semina sunt oblonga, ovata, Ricini vulgaris magnitudine, & forma, una parte gibba, altera nonnihil plana, quatuor levioribus angulis notata; quæ constant ex putamine tenui, cinereo, maculis hinc inde pullis asperso, & nucleo, & medullosa, pingui, solido, candicante, sapore acri, exurente, & nauseoso.

Planta dicitur, Ricinus arbor fructu glabro, Grana Tiglia officinis dicto, *Parad. Batav. Prodrom. Cadel-avenacu, H. Malabar. 2. 61. Lignum Moluccense, foliis Malvæ, fructu Avellanæ minore, cortice molliore, & nigricante: Pavana incolis C. B. P. Pinus Indica nucleo purgante, Ejusdem 492. saltem Paulus Hermannus, & Rajus hæc nomina tamquam ejusdem plantæ synonyma proponunt. (Frutex hic caules gerit simplices, qui nascuntur sine ramis lateralibus, apice flores in spicam longam collectos gerentes. Folia nonnulla e caule exeunt ovato-oblonga, acuta, integra, levia, tenuiter, & raro dentata, pediculis uncialibus adnexa, texturæ tenuis ac mollis, cum nervo, & venulis in adversa parte prominentibus. Ad spicæ radicem duo egrediuntur rami ejusdem ac caulis naturæ, & sic continuatur secundum ætates. Inferioris spicæ flores plures sunt fœminini, superioris vero masculini, qui calycem nullum habent, petala octo, stamina sexdecim pistillum, & fructus nullos. Flores fœminini in inferiore spicæ parte calycem habent multitudine, embryonem subrotundum, triangularem, trifidum; pistilla tria quæ tandem in fructum desinunt, qui est capsula rotunda, trifidum, trilobularis, in singulo loculo unicum semen oblongum, glabrum, splendens, striatum, una parte incurvatum, altera depressum, continens.) Sub putamine tenui nucleus candidus, pinguis, oleosus, reconditus, saporis acris exurentis. In Malabar, & aliis Indiæ orientalis locis colitur.*

Hujus plantæ lignum, & semina in usum medicum veniunt. Lignum quod Panava seu Pavana dicitur, spongiosum est, ut ait Hermanpus, *M. Med.* leve, rarum, pallidum, tenui cortice cinereo obductum, saporis acris, mordacis, & caustici, odoris nauseosi.

Recens, & adhuc vegetum adeo potens est, ut serosos humores tam per vomitum, quam per alvum expellat, relinquens ob intensam sui acredinem in ano inflammationem: sicum vero blandius subducit alvum, ac si pariori dosi exhibeatur, sudorem elicit. In hydrope, leucophlegmatia, & pluribus morbis chronicis pro specifico a Paulo Hermanno commendatur. Ad catharsim promovendam recens exhibetur in substantia a ℥j. ℥ss. an- nosum vero ad ℥i. in infuso vel decocto ad ℥ss. Ad sudorem excitandum datur a ℥ss. ad ℥j. in substantia, in infuso vero ad ℥ij. vel ℥iij. Decoctis sudoriferis pro stimulo addi potest. Semina adeo potenter humores serosos, viscidos, & tenaces incidunt, & per superiora, & inferiora educunt, ut hoc nomine ipsam Colocynthidem superent. Maxima eorum vis posita videtur in duabus quibusdam membranulis seu foliolis primo germinantibus, quæ in eorum granorum media substantia latent. Datur integra nucleo- rum substantia, rejecto cortice exteriori: licet purgativa virtute hand careat a gr. iij. ad v. Unumquodque granum, inquit Paul. Hermannus, sedem molitur unam, si aqua calida vel jusculum superbibatur; ita tamen ut a tribus granis quinque secessus promo- veantur. Alvus vero in momento sistitur, si superbibatur haustus largior aquæ frigida, vel

vel si pedes aut manus frigida madesiant, & abluantur. Membranularum vero granum unum sufficit ad purgandum.

Exhibetur quoque oleum ex seminibus expressum ad gr. j. valentius enim purgat quam oleum ex Ricino vulgari expressum.

Semina ob summam acredinem fauces, palatum, & nonnunquam anum inflammant: eam ob rem sub forma pilularum sæpius exhibentur. Ab Indis in urina vel aceto coquantur: optime vero corriguntur Glycyrrhiza, Amygdalis dulcibus, succo Limonum, jusculis pinguibus, aliisque nimiam acredinem obtundentibus. Torrefactione quoque sub cineribus eorum vis temperatur.

Olei expressi usus frequentior externus est. In alvi nimia adstrictione umbilicus eo inungitur. Alvus subducitur a linimento sic parato.

℥i. Olei granor. Tigli expressi gutt. xij. olei Colocynthidos ℥iſs. unguenti de Arthanita ℥j. M. F. linimentum quo abdomen inungatur.

Ex eodem oleo Pomum regium catharticum ab Indis præparatur, cujus odore solo delicatiorum alvus movetur. Malum Aurantium vel Citreum per mensem integrum in oleo ex granis Tigli expresso maceratur, postea eximitur. Si fortiter manibus fricetur ita ut incalascet, naribus admoveatur; ejusque odor fortiter attrahatur; alvus paulo post movebitur.

Aliæ sunt præterea quædam species Nucularum purgantium, sed minus usitatæ.

ARTICULUS VIGESIMUS-TERTIUS

De semine Caffæ.

Caffæ, & Coffee, *Offic.* Semen est durum, Faba paulo minus, ovatum, quatuor aut quinque lineas longum, tres quatuorve latum, altera parte convexum, altera planum, & insigni sulco notatum, flavescent, vel e cinereo aut viridi pallens, saporis farinacei leguminosi; odoris sere expers. Duplex in officinis reperitur; alterum crassius, pallidius, quod ex Mocha Arabiæ felicis emporio advehitur; alterum minus crassum, subviride, quod ex Cairo affertur. Hoc semen fuit veteribus Græcis ignotum, Arabibusque, apud quos nulla ejus mentio ante annum 1400. reperitur. Qui enim Bunchos esse Avicennæ existimant, nullis suam opinionem argumentis probare valent. Europæis vero nisi ab annis sexaginta circiter non innotuit.

De planta quæ hoc semen profert, nihil certi auctores tradiderunt. Eam Evonymo similem pronuntiat P. Alpinus. Acta Philosophica Londinensia folia, & fructus describunt, licet non adeo accurate: de floribus vero alte silent. Adhuc igitur ignota foret hæc planta, nisi Batavi hujus arboris stirpes aliquot ex Mocha in Europam attulissent, & in Horto Amstelodamensi excoluissent, ubi flores fructus protulerunt. Galliæ vero innotuit munificentia clarissimi viri Pancratii, Consulis, & Rectoris urbis Amstelodamensis, qui anno proxime elapso 1714. Ludovico magno arbusculam quinque pedes altam obtulit: quam in Horto Regio Parisiensi diligenter asservatam, & excultam D. de Jussieu, peritissimus Botanices Professor, & Regiæ Scientiarum Academiæ Socius, primus accuratissime descripsit.

Planta dicitur Jasminum Arabicum Lauri folio, cujus semen apud nos Caffæ dicitur, D. de Jussieu Commentariis R. Sc. Academiæ. Arbor Cerasorum vel Aurantium altitudinem vix superat. Rami et trunco nascuntur semper bini, oppositi, ordinibus alternatim rectis, & transversis, flexiles, subrotundi, nodosi, cortice tenui albicante circumvestiti. Eorum nodis folia inhaerent pediculo brevi, Lauri non absimilia, molliori tamen, & subtiliori consistentia, bina sibi opposita, ordinibus alternis mutuo sese interfecantibus, uncias quatuor aut quinque longa, duas circiter lata utrinque acuminata, & in longum, & angustum mucronem desinentia, undulata, deorsum incurvata, superne semper virentia, glabra, nitentia, inferne vero pallentia, cum nervo unico utrinque satis prominente, qui per folii medium a pediculo ad apicem usque exporrigitur, & ad la-

tera

tera plurimas emittit venulas, inodora, saporis herbacei. Floribus gaudet ex foliorum alis quatuor aut quinque simul nascentibus brevi pediculo suffultis, albis, & nonnquam pallide rubentibus, odoratis, monopetalis, infundibuliformibus, in quinque utplurimum lacinias divisis, Jasmini Hispanici instar, sed brevioribus, cum totidem flaminibus albis, & apicibus flavescentibus; qua in re a Jasmini flore differt, qui duobus tantum flaminibus donatur. Ex ejus calyce viridi, & inæqualiter quadripartito surgit pistillum viride; bifurcatum, infimæ floris parti ad instar clavi infixum, cujus pars infima seu embryo florem suffulcens abit in fructum seu baccam mollem, primo viridem, deinde rubram, & ubi maturuerit, atro-purpuream, Cerasi minoris magnitudine, cum fossula, & umbilico seu papilla tenui in summitate, carne mucilaginosâ, pallida, fatui aut ingrati saporis; qui, cum exsiccatur fructus, leviter subacidus fit, & ad Prunorum exsiccatorum saporem nonnihil accedit. In sinu suo recondit binos nucleos conjunctos, ovatos, & depressos ea parte, qua sibi invicem adhærent; qui sub putamine tenui, pallide flavescente, semen continent unicum pro singulo nucleo, callosam ut ita dicam exterius ovatum seu incurvum, interne vero planum, & sulco insigni profundo notatum, durum, pallide virens, aut cinereum, aut flavescent. In Arabia felici, & in Æthiopia frequens nascitur, & colitur, ibique per totum annum floribus, & fructibus luxuriat.

Bis terve anno fructus maturi colliguntur, & exsiccantur. Exsiccatorum caro tenuior, & fragilis fit: membrana subrusa baccharum Lauri instar, aut qualis in quibusdam granis Caffæ adhuc deprehenditur; quæ levi contritu a seminibus separatur: Nec verum est, quod quidam scriptores referunt, hos fructus aqua calida macerari, ne apud exterarum gentes germinare queant; quandoquidem fructus, nisi recens collecti bene maturi terræ statim mandentur, non germinare solent, ut pluries compertum est.

Analyti Chymica, ex seminis Caffæ lbij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis limpidi, fere inodori, & insipidi ℥iij. ℥ss. liquoris subacidi, nonnihil austeri ℥j. ℥v. gr. xviii. liquoris tum acidi, tum acris urinosi, odoris empyreumatici, saporis amari, & austeri ℥xij. ℥ij. gr. xlviij. olei spissioris ad axungię consistentiam accedentis ℥viii. ℥j. gr. lxxvj. Massa in retorta residua pendebat ℥xi. ℥j. quæ per 33. horas calcinata reliquit cinerum adhuc fusciorum ℥j. ℥v. gr. xv. ex quibus per lixivium extracta fuere salis mere alcali fixi ℥j. gr. lx. Substantiæ deperditæ pondus fuit ℥viii. ℥vj. gr. xij. per calcinationem avolarunt substantiæ ℥ix. ℥ij. gr. lvij.

Præter hanc analysim altera quoque in Academia Regia sic instituta fuit. Hujus seminis lbij. postquam rite fuerunt torrefactæ, quarta sui ponderis parte imminutæ sunt. Eorum sic tostorum & pulveratorum lbij. ℥iij. cum aquæ limpidæ lbxxij. leviter bullierunt. Ex hoc decocto per inclinationem a fœculento pulvere separato, & per balneum vaporosum lente distillato, prodierunt liquoris limpidi primum insipidi, qui deinde subacidi ac tandem acidi fortis signa præbuit lbix. & ℥ix. In alambice massa superstes ad extracti solidi consistentiam redacta pendebat ℥xvij. ℥j. quæ per retortam distillata præbuit liquoris acidi ℥v. ℥j. gr. lx. liquoris vero acris seu alcalici, cum portione salis volatilis urinosi ℥ij. ℥ij. gr. xxx. olei crassioris consistentiæ ℥j. ℥v. gr. xliij. Massa in retorta residua nigra, rara, & spongiosa pendebat ℥iij. ℥ss. quæ per undecim horas & amplius calcinata, tum in igne reverberi, tum in crucibulo, adhuc nigricans reperta fuit: fumum flammamque per totum hoc calcinationis tempus semper emisit, & ad ℥j. ℥ij. pondus redacta fuit. Ex ea sic calcinata lixivii ope salis alcali fixi cum odore, & sapore sulphuris ℥vij. gr. lxx. extracta sunt. Partium jactura in distillatione per retortam fuit ℥iij. ℥vj. gr. xlviij. in calcinatione vero partium in fumum & flammam exhalantium quantitas fuit ℥ij. ℥v. gr. xxxvj.

Hujus tincturæ analysi patet seminis Caffæ torrefacti unicam semissem continere extracti spissioris ℥j. gr. lxxvij. salis acidi gr. l. circiter; salis volatilis urinosi gr. viij. olei ad axungię consistentiam appropinquantis gr. xij. salis fixi grana viij. cinerum vero seu terræ inertis gr. iij. Verum pulvis post decoctionem extractus rite exsiccatus ℥xxij. ℥vj. tantummodo pendebat; & proinde pulveris tosti ℥xij. & amplius in decocto solutæ fuerunt.

Postea

Postea hujus pulveris sæculenti residui instituta per retortam distillatione, transferunt ℥v. ℥j. gr. xliij. liquoris, qui & acidi parcioris alcali copiosioris notas præbuit: olei crassioris & adiposæ consistentiæ ℥vj. ℥vij. gr. xxxvj. salis volatilis gr. xxxvij. Ex retorta extractæ fuerunt ℥vj. ℥iiij. massæ nigæ, quæ per horas octo calcinata cinerum reliquit coloris leucophæi ℥iiij. gr. xxij. ex quibus salis non mere alcali, sed falsi, gr. xxiiij. lixivium eduxit. Itaque exhalatæ partes & deperditæ in distillatione æquarunt pondere ℥v. gr. xxv. in calcinatione vero ℥v. ℥vij. gr. xlvij.

Ex his analysibus concludi potest semen Cassiæ oleo potissimum crassiori empyreumatico, sed admodum rarefiscibili, & particulis igneis per torrefactionem imprægnato, cum portione salis volatilis non urinosi mediocri conjuncto energiam suam debere.

Hujus seminis familiaris est usus, non solum apud Arabes, Æthiopes, Ægyptios, Turcas, sed etiam apud Europæos, ad sorbitionem conficiendam, *Cabouab* Arabibus, *Cabveh* Turcis, *Coffet* vel *Cossi* Anglicis, & *Cassè* nobis nuncupatur.

Nonnulli apud Turcas, & Persas decoctum faciunt ex solis membranaceis nucleorum tunicis, & hunc potum vocant *Cassè a la Sultane*. Alii vero fere omnes, præsertim in Europa, ex feminibus tostis illam sorbitionem præparant.

Torrentur semina ab involucris expurgata, subtiliter pulverantur. Deinde hujus pulveris ℥j. cum aquæ communis ℥ij. circiter, leviter decoquitur; & decoctio adhuc calens a sæculento pulvere in fundo vasis præcipiti per inclinationem separata, addito sacchari momento, propinatur, tum in privatis tum in publicis ædibus non tam ratione valetudinis, quam garrendi & tempus terendi gratia.

Hæc tamen sorbitio non inutilis est. In crapula, ventriculi imbecillitate, ciborum inappetentia, doloribus colicis flatulentis, mensium suppressione, somnolentia, & morbis soporosis feliciter exhibetur. Ventriculum enim roborat; ad ciborum concoctionem cito perficiendam plurimum conducit; cerebrum, & spiritus animales recreat; ingenium etiam acuit; mentemque mæstam, & ut ita dicam, torpescentem excitat, & ad functiones obeundas alacriorem, & promptiorem efficit; sanguinis motum fermentatitium suscitatur; somnum pellit; humores lentos, ac spissos attenuat, & dissolvit; diuresim promovet & menses, atque etiam alvum sæpe subducit. Hinc tot encomiis, & laudibus a quibusdam commendatur. Obesim præsertim, & iis, quorum humores præ nimio lentore stagnant, aut difficile circumeunt, confert. Verum macilentis, biliosis, & illis quorum humores nimis soluti sunt, & salibus acribus turgidi, admodum noxia est; necnon etiam melancholicis, & hypochondriacis, quorum sanguis crassior activis, & spirituosus particulis destituitur, & salibus acribus fixis crassioribus turgidus est. Potus enim Cassiæ sulphureas sanguinis partes nimium quam par est, solvit, spirituosarum dissipationem promovet: ita ut cruoris sales acres sui juris facti, & in motum acti, multas turbas excitare valeant. Inde sanguinis dissolutio nimia, & acrimonia summa, quas hæmorrhagiæ, hæmorrhoides, vigilæ, erysipelata, cutanei affectus, cordis palpitaciones, spasmodici, & hypochondriaci affectus subsequuntur.

Ab hac ergo sorbitione abstinere debent biliosi quibus præservida sunt viscera, qui hæmorrhoidibus, hæmorrhagiis quibuscumque, erysipelatis, sunt obnoxii, melancholici, & hypochondriaci, mulieres largiter menstruatae, necnon etiam gravidæ mulieres quibus sæpissime immoderatus illius usus abortum provocat.

Quandoque Cassiæ decoctum lacte temperatur, nec inepte; quandoquidem butyrosus lactis particulis sulphureæ tenuiores Cassiæ partes, & sales urinosi volatiles tantisper coercentur, & irretiuntur: quin etiam activis Cassiæ particulis lactis coagulatio impeditur, ejusque partes butyrosæ blandæ paulisper attenuatæ per totum corpus facilius circumvehuntur, & distribuuntur; sicque sese mutuo contemperant. Eam ob rem lac Cassiæ temperatum tabidis & emaciatis sæpe proficuum fuit.

Decoctum seminum Cassiæ crudorum, non torrefactorum, in aqua communi a nonnullis tamquam specificum commendatur incatharrois affectibus, & reipsa eos sæpe sudores proliciendo sanat.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUARTUS

De Nuce Moscata, & Maci.

Nux Moscata, Nux Myristica, & aromatica, *Off.* Giauziban, *Avicenna:* Jeuzbave, vel Jusbaque, *Serapionis:* Μερχοναριον, Κάριον μυρεψικόν, Μυριστιόν, & ροματικόν, *Græcor. recentiorum:* vulgo Noix Muscade. Nucleus est firmus, & compactus, in pila fragilis tamen, nec difficulter in frustula diffiliens, pinguis, & odoratus, extus nonnihil rugosus, & coloris fere cinerei, intus variegatus venis spadiceis, & ex flavo albicantibus, undatim vel sine ullo ordine hinc inde discursantibus.

Genuinæ Nucis Moschatæ duæ sunt species in officinis. Una figura olivari, odore aromatico grato, sapore acri aromatico, nonnihil adstringente, quæ fœmina dicitur, & maxime venit in ulum. Altera, quæ mas a quibusdam, longior est, & fere cylindracea, non odoris, & saporis aromatici expers, licet minus usitata. Inter eas quædam Nuces occurrunt diversæ, & irregulari figura donatæ, qui quidem monstra, vel lusus naturæ sunt.

Aliæ præterea sunt Nuces Moschatæ sylvestres, quarum species plures a Batavis distinguuntur. Illarum præcipua est Nux Moschata mas, officinarum vulgo sic dicta, Nuce Moschata vulgari seu fœmina major, oblonga, in utraque extremitate obtusa, & veluti quadrata, ejusdem substantiæ, odoris fere expers, & saporis ingrati. Facile a vermicibus corroditur: & si aliis Nucibus misceatur, easdem corrumpere dicitur, unde interdixtum fuit, ut iisdem miscerentur. *Pala-rubir*, hoc est Nux montana, in Banda dicitur. Rarissimi est usus.

Hæ Nuces a Batavorum mercatorum societate ex India orientali Amstelodamum transvehuntur, in alias regiones deferendæ.

Eligatur Nux Moschata subrotunda seu olivaris, fœmina dicta, quæ probatur recens, gravis, pinguis, & quæ acu puncta succum mox reddit oleosum.

J. Bauhinus existimat Nucem Moschatam esse *κόμκνος Theophrasti*, nec Plinio incognitam fuisse, quam designasse asserit sub Cinnamomi nomine, ex quo succus quem Caryopon dicebant, exprimebatur, hodie sub nomine olei Nucis Moschatæ in officinis adhuc usitatum. Non desunt tamen plurimæ dubitandi rationes, quandoquidem Dioscorides de Nuce Moschata, & Maci nihil scripsit. Macer autem, de quo loquitur, res est a Maci prorsus diversa: Macis enim est involucrum Nucis aromaticis, Macer vero ligni cujusdam cortex, cujus notitia hodie admodum incerta est. Arabibus autem Macis, & Nux Moscata optime fuerunt cognita. Prima eorum mentio apud Avicennam reperitur.

Arbor, quæ Nucem Moschatam vulgarem seu fœminam profert, dicitur Nux Moschata fructu rotundo, *C. B. P.* 407. *Pala, Pison Mantiss. arom.* 173. Arbor est Pyro non absimilis, cortice cinereo, & ligno medulloso. Folia bina ut plurimum nascuntur, licet, non exacte opposita, superne intense viridia, infra albicantia, palmum longa, glabra, Lauri similia, in apicem prolixum desinentia, pediculo carentia, costa media ab exortu ad apicem usque producta, ex qua nervi obliqui, nunc conjungati, nunc alterni ad ambitum ascendunt. Folia non tantum recentia manu contrita fragrant, sed exsiccata acria sunt, & aromatica. Flores flavescentes, pentapetali, Cerasi floribus haud dissimiles sunt: illis succedit fructus pediculo longo suspensus, orbiculatus, Nuci Juglandi vel Malo Persico similis, cujus nucleus triplici cortice induitur. Primum enim adest cortex carnosus, mollis, succosus, digitum circiter crassus, sed villosus, & rufus, maculis luteis, aureis purpureisque distinctus, sicut apud nos Mala Armeniaca, aut Persica, maturitatis tempore sponte dehiscens, saporis austri, & adstringentis. Cortici subest alterum reticulatæ quoddam involucrum, aut potius in plures lacinias diffusum, substantiæ lentæ, oleaginosa, & veluti cartilagineæ, tenuis; odoris aromatici pergrati; saporis acris, & aromatici, cum amarore quodam; coloris crocei, aut flavescentis, Macis di-

cis dictum. Hujus inter fissuras apparet tertium involucrum, testa nempe durior lignosa, tenuis, & fusco rufescens, fragilis: in qua continetur nucleus seu ipsa Nux Moschata ovalis, semiunciam superans, sulcis inordinatis distincta, cinerei coloris; mollior primo, deinde per tempus exsiccata, & indurata, intus ex flavescente, & e rubro fusco colore variegata, odoris eximii, saporis acris, cum suavitate amaricantis, substantia oleosa, & sebo quodammodo simili. Trunco inciso, aut ramo decerpto, succus viscidus pallide rubicundus instar sanguinis dilutioris, ex vulnere effluit, qui statim intenso rubet, & in linteaminibus rubras maculas relinquit, quæ vix elui possunt. In Moluccanis Insulis sponte crescit, sed præsertim colitur in Provincia Banda, quæ ex sex Insulis minoribus constat, scilicet *Nera*, *Lontar*, *Pulo-ay*, *Gunongapi*, *Pulorong*, & *Rossingeyn*. Harum tres priores Nucum Moschatarum admodum fertiles sunt.

Macis itaque, *Off.* Bongo-pala Mollucensibus, *Pison. Manr. aromaticæ* 173. Bisbese, *Serapionis*: Besbahe, *Avicenne*: Folii, *Batavorum*: Gallice *Macis* & *Fleur de Muscade*, improprie. Est substantia quædam membranacea, crassior & veluti cartilaginea, oleaginosa, reticuli aut laciniarum in modum supra putamen lignosum Nucis Moschatæ protensa, & carni hujusce fructus substrata; coloris rubentis primo & elegantis, sed postquam aeri exposita fuit, flavescens; odoris aromatici pergrati; saporis grati, aromatici, acris cum amarore quodam, & oleaginem quamdam expressione fundens, si recens, sit: assertur a ceteris fructus partibus separata & exsiccata. Probatur recens, lentia, oleaginosa, colore ad croceum accedente, & odoratissima.

Arbor quæ Nux Moschatam marem seu sylvestrem profert, dicitur Nux Moschata fructu oblongo, *C. B. P.* 407. Palametsiri, Nux Moschata, mas dicta, *Pison. Mantiss. aromat.* 176. Nux Moschata vulgari excelsior est, minus ramosa minusque frondosa: folia longe majora, spithamam aut sesquipedem longa, atro-viridia, saporis ingrati: fructus majores, carne solidiore ac tenaciore, cui subest Macis arida, exsiccata, pallescens & saporis ingrati: nucleus putamine duro, lignoso & crassiore contegitur, nigricante: substantia est fere simili, non tam pingui, elegantibus venulis nigricantibus intus perfusa, fere inodorata & palato ingrata. *Pala-tubir*, hoc est Nux montana, in Banda dicitur: in locis montanis & sylvestribus Moluccanarum insularum nascitur hæc arbor, necnon etiam in Malabara.

Nux Moschata mas, seu sylvestris, nullius est usus in Medicina: a quibusdam tantum superstitiosis expetitur ad philtia inde paranda, quibus admiranda se præstare posse existimant.

Moschatarum autem Nucum collectio & præparatio sic instituitur. Fructibus ad maturitatem perductis incolæ arbores conscendunt, eosque, hamulis longioribus ramulos attrahendo, decerpunt: alii eas statim cultro aperiunt, & liberant a corticibus, qui in acervos conjiciuntur in sylvis, ubi per tempus putrescunt. Corticibus putrescentibus innascitur certa species fungorum, qui Boleti Moschocaryni dicuntur, nigricantium, edulium, palato gratissimorum, & avide ab incolis expetitorum. Noces a corticibus spoliatas pomum deferunt, ubi cultello Macin deglubunt, cavendo ne frangatur, quantum fieri potest. Macis instar sanguinis rubicunda per diem in sole exsiccatur, ejusque color in obscure rubicundum convertitur: tum per sex vel octo dies in alium locum radiis solaribus minus expositum transportatur, ut quodammodo rursus emolliatur, ne siccior facile disrumpatur; deinde aqua marina tantisper conspersa, ne comminatur aut oleaginitatem disperdat, in sacculis includitur, & compactissime comprimitur. Sicut a nimia siccitate comminuitur, & oleum aromaticum amittit, sic humiditate nimia putredini & vermibus fit obnoxia; quamobrem ab utroque cavendum. Noces testa lignosa adhuc recondite per tres circiter dies soli exponuntur; postea vero ignis fumo perfecte exsiccantur, donec sonitum, dum agitantur, edant: humidæ enim nonnisi obtusum sonum emittunt. Tum sustibus aut saxo graviore tunduntur, ut putamen lignosum in frusta diffiliat. Noces sic a testis mundatæ in tres distribuuntur acervos, quorum primus majores continet & elegantiores, quas in Europam devehunt: mediæ in secundo acervo colliguntur, quæ in India ad usum reservantur: tertius acervus minores, irregulares & im-

maturas capit, quarum pars maxima comburitur, altera vero ad oleum inde exprimentum usurpatur.

Selectæ Nuces facile corrumpuntur, nisi aqua calcis inficerentur, ac veluti condirentur. Calx e conchyliis combustis præparata, aqua salsa diluitur ad pultis fluidioris consistentiam: in eam Nuces cordibus minoribus inclusæ bis vel ter infunduntur, donec aqua eas omnes attigerit, & postea in cumulum coacervantur: ibi incalescunt, & humiditas supervacanea in fumum exhalat. Cum autem jam debite sudarunt, legitime præparatæ sunt, & ad transfretationem ferendam aptæ. Nuces quoque conditæ non tantum per universam Indiam, sed etiam in Europam devehuntur. Ea est illarum condiendarum ratio. Nuces jam ferme maturæ, sed nondum dehiscences, caute ex arboribus decerpitæ aqua decoquuntur, & subula perforantur, dein per octo vel decem dies in aqua macerantur, donec austerum & acerbum saporem deposuerint. Quo factò, in julepo ex sacchari & aquæ partibus æqualibus parato plus minusve coquuntur, prout aut molliores, aut firmiores desiderantur. Si duræ expetantur, aliquid calcis injicitur: aqua saccharata quotidie a fructu separatur, tantisper decoquitur, & rursus fructui affunditur, idque denuo per osidium: tandem adhuc unica vice cocto syrupo spissiusculo Nuces infundendæ sunt, & in olla lapidea probe obturata asservandæ. In conviviis plerumque cum aliis condimentis & bellariis pro ultima mensa apponuntur, & cum potu Theæ cum primis assumuntur. Caro comeditur tantum, nonnulli etiam Macim masticant: sed nucleus rejici solet. Muria quoque aut sale & aceto condiuntur Nuces, sed non sic comeduntur. Salitæ enim aqua dulci macerantur, donec saporem salsum amittant: postea in aqua cum saccharo decoquuntur.

Nux Moschata abundat oleo essentiali, tum subtili, tum crasso cum sale acido & terra nonnihil adstringente conjuncto. Oleum duplex suppeditat distillationis ope: si enim Nuces contusæ & multa aqua maceratæ distillantur, prodit olei tenuioris ℥j. pro singulis Nucis Moschatæ libris; & finita distillatione, oleum in aquæ superficie cui sebi insit innat, crassum & sebaceum virtute aromatica fere orbatum reperitur. Per expressionem vero ex Nucum Moschatarum ℥xvj. extrahuntur ℥ij. ℥ij. olei sebaceæ consistentiæ, Nucem Moschatam odore & sapore apprimere referentis.

Macis oleo tenuiore & uberiore turget, quod etiam distillatione elicitur: cujus pars prima pellucida insit aquæ profluit, odore & sapore præstantior: media leviter flavescens: tertia, si fortiter urgeatur, rufescens. Omnes adeo subtiles sunt & volatiles, ut, nisi in vasis accurate clausis serventur, magna earum copia in auras dissipetur. Ab eodem oleum crassiusculum, aut ad axungie consistentiam accedens, per expressionem educitur oleo Nucis Moschatæ tenuius.

Nux Moschata non solum ad ciborum condimenta frequens usurpatur, sed etiam usui Medico inservit. Stomachica enim est, ciborum concoctionem juvat, vomitum compefcit, viscera roborat, flatus discutit, colicos dolores sedat, alvi fluxus sistit, sanguinis motum auger, venenis resistit, in catharris & frigidis nervorum affectionibus plurimum conducit. Ab Ettmullero ad paralysem partium deglutitioni inservientium masticata & deglutita commendatur. Soporem etiam inducit, & idcirco immoderatus illius usus vitandus est. Observat enim Jacobus Bontius in *Notis ad Garziam* aliquot ex Nucis Moschatæ usu nimio non parum periclitatos fuisse, qui per diem unum aut alterum non fecus, ac caro correpti, immobiles, ac muti jacuerunt. Batavi quoque observant, Nuces conditas quotidie assidue aut majori copia sumptas caput afficere, & affectus soporosos procreare; unde homines somnolenti, pigri & oblivisi redduntur. Necnon etiam ventriculum gravant, molestam ciborum digestionem efficiunt, appetitum prosterunt, tum olcosi suis particulis quæ ventriculi succum digestivum obtundunt, tum etiam activis suis particulis quæ ventriculi membranas ad inflammationem disponunt. In affectibus uteri flatulentis, in dolore uteri, ejusque inflatione post partum ab aere frigido admissa tamquam expertum remedium fuit e Nuce Moschata prædicatur.

Nucis Moschatæ vis adstringens torrefactione augetur: idcirco in alvi fluxu & dysenteria, torrefacta præscribitur. Dosis in substantia a ℥ss. ad ℥ss. torrefactæ ad ℥i.

Macis

Macis iisdem viribus, ac Nux Moschata donatur, minus tamen adstringit: nec minus periculi est in Maci, quam in Nuce Moschata, si copia peccetur. C. Hoffmannus narrat de quadam puella, quod cum plusculum Macis ad menses movendos assumpsisset, delirio per aliquot horas affecta fuerit.

℥. Nucis Mosch. ℥ss. Cinnamomi ℥ij. Caryophyllor. ℥ss. Sacchari ℥j. M. F. pulvis, cujus ℥ij. post pastum sumantur in haustu vini generosi ad ciborum concoctionem perficiendam.

℥. Nuc Mosch. torrefacta ℥ss. Terræ Cathecæ ℥j. Mivæ Cydonior. q. s. M. F. bolus bis terve die iterandus ad diarrhæas sistendas.

℥. Nuc. Mosch. ℥j. Theriaces Andromachi ℥ss. Diacod. q. s. Fiat bolus in colicis doloribus, dysenteria, tenesmo, ad dolorem sedandum & somnum conciliandum.

℥. Macis ℥ss. Anisi, Coriandri ana ℥j. Sacchari albiss. ℥ss. Crassiufcule contusa infundantur per aliquot horas in vini haustu. Infusio calida coletur & propinetur ad colicam flatulentam discutiendam.

Nux Moscata usurpatur in Electuario Diasatyrio Charas, Emplastro cephalico, & Emplastro stomachico *Ejusdem*. Macis usurpatur in Tabellis Magnanimitatis, Pulvere digestivo, Pulvere contra abortum, Orvietano *Ejusdem*, Opiata Salomonis, Electuar. Dia-phœnico & Benedicta laxativa. Ambo in Tabellis stomachicis, Pulvere aromatico rosato, & Pulvere lætificante.

Chymici olea extrahunt ex Nuce Moschata & Maci, tum per expressionem, tum per distillationem, ut jam diximus. Ea est olei Nucis Moschatæ per expressionem concifiendi ratio.

℥. Nuces Moschatas pleniore, pinguiore, & ponderosiores q. pl. In subtilem redigantur pulverem, qui supra cribrum inversum sub lance stannea vaporibus aquæ ferventis per horæ semiquadrantem exponatur, ut vapore fervido omnino penetretur & bene calefiat: tunc forti & denso sacculo diligenter inclusus prælo calido citissime & fortiter exprimitur, & exstillabit oleum flavum primo limpidum & fluidum, dum adhuc calens est; quod refrigeratum in sebaceam consistentiam brevi concre-scit, coloris aurei vel crocei.

Oleum ex Maci expressum simili modo elicetur.

Olea essentialia Nucis Moscatæ & Macis per distillationem eodem modo ac cetera olea essentialia præparantur.

℥. Nucis Mosch. contusæ, aut Macis ℥ss. Digeratur in aquæ communis tepidæ ℥vj. per dies xv. Deinde instituat distillatio in alambice refrigeratorio. Prohibet oleum subtile, odoratum & flavescens cum aqua permixtum, saporis subacidi, acris, aromatici, ima parte tantillo crassiore quam suprema.

Hæc olea indiscriminatim usurpari possunt, cum iisdem donentur viribus. Profunt in torminibus ventris, in nephriticis doloribus intus sumpta a gutta j. ad iv. Extrinsecus commendantur in nervorum affectibus, paralyti, catharris, & arthritide: ventriculum roborant, vomitum & singultum sedant, & ciborum concoctionem juvant, si epigastrica regio illis inungatur: umbilico admota infantum tormina compefcunt: temporibus illita blande conciliant somnum. Oleum Nucis Moschatæ ad mamillas puellarum quam par est graciliores externe admotum tamquam proficuum Rajus commendat: brevi enim temporis spatio, inquit, intumescere & fororiari incipiunt.

Hæc olea distillata in Pilulis purgantibus sæpe usurpantur ad catharticum, resinoso-rum præsertim, vim temperandam & demulcendam.

Oleum Nucis Moschatæ adhibetur sæpius ad corpus balsamorum apoplecticorum, cephalicorum, hylericorum, constituendum: necnon etiam ad id dealbatur diuturna in spiritu vini maceratione.

℥. Medullæ bovinæ, urinæ sanæ, vini rubri ana ℥ij. Coquantur lento igne ad humiditatis fere totius evaporationem. Fiat colatura, cui adde tepentis olei lumbricor. ℥ss. spermatis ceti ℥j. olei Nucis Mosch. ℥j. M. F. linimentum, quo spina dorsæ, a nucha ordiendo, quotidie vesperi inungatur, in rachitide.

24. Ol. Nuc. Mosch. & ol. Palmæ ana ℥iſſ. Oleor. Majoranæ, Rorismarini, Lavandulæ, & Salviz ana gutt. x. M. F. balsamum cephalicum, quo caput inungatur ad affectus frigidos, pituitosos & catharroſos discutiendos, cephalalgiam, & hemi-craniæ sedandam, & in apoplexia.
24. Ol. Nuc. Mosch. express. ℥ij. Balsami Peruvian. ℥ſſ. Oleor. stillatitior. Macis, Absynthii, Menthæ, Cinnammomi, Caryophyllor. ana gutt. xij. M. F. balsamum, quo inungantur scrobiculum cordis, & epigastrica regio, in lipothymia, cordis anxietate, singultu, nausea, vomitu, difficili ciborum concoctione, & ventriculi imbecillitare.
24. Ol. Nuc. Mosc. Bitumin. Judaici ana ℥ij. Castorei pulver. gr. vj. Oleor. stillatitior. Succini, Rutæ, Matricar. Absynthii & Tanaceti ana gutt. xv. Gagatis guttas xx. M. F. balsamum hystericum.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUINTUS

De Nuce vomica, Ligno Colubrino, & Faba sancti Ignatii.

Nux vomica, *Offic. vulgo, Noix vomique.* Nucleus est orbiculatus, planus, depressus, unciam circiter latus, duas tresve lineas crassus, substantiæ duræ, cornæ, coloris cinerei, foris parum lanuginosus, cum umbilico utrinque medium occupante, sed altera facie depressiore, saporis amari. Ex India orientali cum Ligno Colubrino affertur.

Græcis prorsus ignota videtur; neque etiam constat num fuerit Nux Methel aut vomica Arabum. Nonnulli Nucem vomicam radicem esse opinati sunt, sed erroneo. Neque etiam fungus est, ut alii existimant; sed nucleus est fructus cujusdam arboris quæ dicitur Nux vomica major, & officinar. *Parad. Batav. Prodr. Caniram, Horti Malabari, T. 1. Malus Malabarica, fructu corticoſo amaricante, semine plano compresso, D. Syen, Raii Histor. 1661. Solanum arboreſcens Indicum maximum, foliis Ænopliz sive Napæcæ majoribus; fructu rotundo, duro, rubro; semine orbiculari, compresso, maximo; Nuces vomicas & Lignum Colubrinum officinarum ferens, Breyn. 2. Prodrom. Nux vomica in officinis, C. B. P. 511. Colubrini Ligni tertium genus in Malabar vastæ arboris magnitudine Acoſtæ, Ejuſdem 301. Nux vomica, vulgo officinar. compressa, hirsuta, J. B. r. 1. 339. Colubrinum Lignum Clusii, Pao de Cobra dictum, forte tertium Acoſtæ, J. B. 2. 173. Cucurbitifera Malabariensis, Ænopliz foliis rotundis, fructu orbiculari, rubro, cujus grana sunt Nuces vomicæ officinar. Plukn. Almageſto Botanico.*

Arbor est procera, patula. Caudex ambitu amplexum duorum hominum implet, cortice cinereo, nigricante aut rubente, amaro obductus. Folia ex furculorum nodis oriuntur opposita, oblongo-rotunda, in medio latissima, antèius rotundo-cuspidata, virentia, saporis valde amari, cum tribus nervis utrinque nonnihil prominentibus. Flores in furculis ex nodis umbellatim proveniunt, (calyce constantes regulari, quinquifido; parvo, germi inſidentes; corolla vero infundibuliformi, ad maximam partem quinquifida; staminibus quinque cum apicibus longis, & pistillo unico petalo longiori. Fructus rotunda mala sunt, glabra, colore primum viridi, deinde aureo flavo, carne per maturitatem candida & mucilaginosa, cortice crassiusculo & fragili, saporisque valde amari, unguiculari. Semina in unoquoque fructu quindecim, in tribus phalangibus disposita, orbiculata, depressa,) cortice exteriori, cum immatura sunt, argenteo, parumper ad spadiceum vergente, per maturitatem vero villoſo, subviridi, tenui, & pulpa intense amara. In Malabara, & Coromandel creſcit.

Horti Malabarici scriptores referunt radices hujus arboris decoctum humores per alvum evacuari; succum ex foliis expressum & in decocto datum capitis dolores sedare; largius epotum venenosum esse, mortemque inferre; usum seminum in fructibus per duos annos continuatum, sumpto singulis diebus uno aut altero semine, efficere ut morsus venenatus serpentis, vulgo *Cobra Capella* dicti, nullas noxas afferat; si credere fas sit, inquit Rajus.

Nuces vomicae, Off. canes, feles, aliaque quadrupeda animalia caeca nasci solita specifica quadam vi toxica enecant. Corvis pariter, coturnicibus, & aliis quibusdam avibus infestae sunt. Medici fere omnes tantam in illis virulentiam esse opinantur, ut ad Zij. pondus sumptas hominem interimere asserant. Saltem parva dosi stomachum subvertunt, & convulsivos motus excitant. Quae cum ita sint, mirandum fane quod alexipharmacis annumeratae fuerint.

Hujus Nucis venenum nervos potissimum afficere videtur. Hinc enim anxietas, rigor, horror, tremor, convulsiones, & respiratio inordinata. Quod quidem confirmatur ab Antonio de Heyde, *Observationum Centuria* 50. „Duas, inquit ille, Nuces „vomicae in frustra incisae pani butyrato mixtas cani apposui, qui ea avidè devorabat: „post semihoram ingurgitabat se ossibus & cartilaginibus coctis. Sed altera elapsa semihora, tremebat totus, de loco in locum discurrens: erectus stare haud potis erat, „nisi fulcro innitens: rigore & convulsionibus crura afficiebantur: tertia semihora finita, ut mortuus corruit: brevi postea respirare coepit celeriter, & adjutus pedibus „insistebat: ad minimum rumorem horrere videbatur, & celerius respirare. Hoc in statu per quartam semihoram superstes manet canis, ac tandem subito moritur. Dissecto canis cadavere, haec apparere phaenomena: Ventriculus ingurgitato cibo repletus „erat, admixtis Nucis vomicae segmentis, quae nullam mutationem passae videbantur, „quam quod molliora essent: idem accidit segmento per idem temporis spatium in „aqua calida detento. Porro stomachus, oesophagus & intestinum naturali constitutione gaudebant. Vasa lactea in mesenterio targebant chylo. Pulmones solito rubundiores, „& cordis ventriculi, ejusque auriculae debito tumidiores erant. Ex dissecto cordis ventriculo dextero, vena cava ascendente & descendente stricta, magna sanguinis copia „effluebat, qui in thoracis cavitate statim coagulabatur. Circa cerebrum nihil praeter naturam notatum fuit. Hoc in experimento magna ciborum copia, quibus canis se „ingurgitaverat, Nucis effectum tardiores effecit, licet major fuerit ejus dosis, & „plusquam sufficiens ad mortem celerem inferendam. Et re quidem ipsa statim atque „Nucis vomicae particulae a succo stomachali sufficiente quantitate solutae fuerunt, & „nervos ventriculi fibras affecerunt, eodem instanti mortuus canis corruit “. Aliae sunt observationes a Vespero *Tractatu de Cicuta aquatica* scriptae, quibus liquet minorem ejus dosim pariter mortem inducere, sed gravioribus symptomatis stipatam. Inter eas hanc unam referam.

Caniculae prosectoris aetatis & mediocris magnitudinis Nucis vomicae limatae drachmam dimidiam cum mica panis in bolum redactam dedi. Prae timore mox alvum & vesicam exoneravit. Ultra dimidiam horam nullum symptoma observatum fuit, nisi quod latebras quaesierit & subinde fugam tentarit. Nunquam vomuit, neque eructavit, aut spumam profudit: at crebro os lingebat. Tunc vero stans aut lumbis insidens erectis oculis connivendo caput antrosum inclinavit: mox caput, ceu ab insomnio perterrita, ut & pedes anteriores in altum attollebat; subinde caput retrorsum trahebatur, nunc fortius, nunc mitius, nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis. Interea crebro minge- bat: semel egeffit scybala alba concreta, non tamen indurata: frequentes subsultus in partibus carnosius trunci & artuum observati sunt. Paulo post forti epilepsia correpta fuit: in hoc paroxysmo qui fere per horae duodecimam partem duravit, caput retrahebatur, oculi fixi manserunt, pedes nunc extensi obriguerunt, nunc succutiebantur & tremebant: respiratio aliquamdiu cessare videbatur: cor celeriter, frequenter & validissime pulsabat manum attingentis: nec excrementa per alvum aut urethram, nec salivam aut spumam ore egeffit: nulla ullius sensus indicia animadvertiebantur. Finito paroxysmo, immobilis ceu paralytica jacuit: respiravit celerrime & frequentissime, ceu a cursu incensa: cor frequentius, celerius, ac debilius quam in paroxysmo movebatur. Brevi tamen vires recuperavit, in pedes surrexit, leviculo baculi attractu cucurrit, & solitas latebras quaesivit. Verum non longè induciae concedebantur: stanti enim pedes anteriores subito & vehementius in altum abripiebantur, plerumque primum oculis clausis, postea etiam

etiam apertis, ac si in somno territa fuisset, ipsaque coma vigil pateretur: quandoque etiam caput retrorsum trahebatur. Hi epilepsiæ prodromi crebriores & vehementiores erant, quam primum paroxysmus præcedentes; mansere tamen hæcenus sensus integri: crebro minxit, alvo semper occlusa. Vix horæ quadrante elapso, rediit epilepsia, in qua stans projiciebatur cum impetu quodam in pavementum: in principio artus, truncus & caput valide quassabantur, mox artus & truncus, capite retracto, rigeabant; pedes posteriores mire elongabantur, tensique manebant, respiratio erat intercepta; cor vehementer, citissime, sed æqualiter movebatur. Paroxysmus iste citius primo & sua sponte remisit. Ante semiquadrantem horæ partem tertia vice epilepsia correpta fuit vehementissima. Post alterum horæ quadrantem quarto epilepsiæ paroxysmo omnibus sensibus abolitis prostrata fuit, omni genere motuum convulsivorum exagitabatur, cum respiratione intercepta circa ullius excrementi sensibilem excretionem.

Duratio hujus paroxysmi ceteris non longior fuit, scilicet duodecima horæ parte. Finito paroxysmo, instar mortuæ jacuit: mox celerrime, & frequentissime respirare & oculos movere incepit, sensibus integris; nihilominus multifariam artus motibus convulsivis afficiebantur. Nunquam tamen etiam compulsa surgere potuit: oculi turbidiores fiebant, motus convulsivi subinde invalescebant, manentibus respiratione, & sensibus, labia tremebant, & quandoque motu cynico torquebantur: paulo post cordis motus magis magisque elanguit, brevique citra paroxysmum epilepticum plane substitit, & canicula vivere desiit.

Pectus statim fractis costis apertum fuit: dextro cordis ventriculo sanguine turgidissimo discisso, cum impetu sanguis rucilus ad ulnæ dimidiæ altitudinem posuisti, licet nec vel minimi motus vestigium in corde apparuerit: neque in hoc ventriculo, neque in illius auricula, neque in vena cava vel minimum grumulum sanguinis coagulati repertum fuit; indito digito, insignis calor in hoc ventriculo sentiebatur. Inciso sinistro ventriculo, prodiit sanguis copiosus, splendidus rutilans, & grumorum experts, ac citra impetum. Sanguis extravasatus protinus in grumos concrevit. Pulmones erant molles, non inflati, imo aliquantulum collapsi, subrubri, alicubi maculis rubris quasi conspersi. Imo ventre aperto, motus ventriculi manifeste percipiebatur, qui secundum longitudinem corrugabatur sulcis rectis & profundis, plane conspicuis; postea etiam fibris circularibus motis circa antrum pylori, circa medium & versus stomachum contrahebatur. A contractione ventriculus minor & angustior evadebat: relaxata contractione, magis distendebatur; & amplior quam contentorum fluidorum & crassiorum moles postulabat, manifeste reddebatur: repetita contractione, rursus minor & angustior fiebat, idque sæpius alternante contractione & relaxatione. Intestina omnia, etiam rectum, motu peristaltico sursum deorsumque movebantur. Hic intestinorum & ventriculi motus perseverabat, quamdiu hæc partes calebant, licet jampridem corde emortuo & sanguine pene omni effuso. Ventriculo dissecto, bolus Nucis vomicæ nondum penitus dissolutus, muco turbido immersus & obvolutus occurrit in ipsius fundo, cum quorundam alimentorum reliquiis. Interna ventriculi superficie ab omnibus contentis mundata, anfractus rubebant, ceu inflammati, magis superne & ad latera quam in fundo, minus circa stomachum: totum antrum pylori album permansit: foris nulla inflammatio apparuit, at vasa dorsum perremptantia a sanguine turgidiora debito erant. Incisis intestinis, in duodeno & jejunio aliquosque mucus turbidus continebatur: in ileo aliquid pultacei & portiunculæ Nucis vomicæ similes; item excrementa liquidiora, circa ejus finem compactiora, in cæco & recto in scybalas albas coacta. Contentis sublatis, duodenum & maxima pars jejuni inflammata; in ileo hinc inde maculæ rubræ, nunc ampliores, nunc angustiores apparuerunt: rectum duodeni & jejuni instar inflammatum fuerat. Cetera in statu naturali fuerunt deprehensa, tum in abdomine, tum in cerebro.

Ex his & similibus experimentis a clarissimo Vvespero recensitis concludere licet
Nucem

Nucem vomicam in animalibus convulsivos motus, epilepsiam & mortem inducere: horum funestorum symptomatum scenam esse in ventriculo, cum in quamplurimis ex animalibus Nucem vomica interemptis hujus Nucis frustra raro extra ventriculum reperta fuerint; etiam hæc symptomata intra horæ quadrantem aut ad summum dimidiam horam animalia aggrediuntur, quo tempore scilicet brevior, quam ut Nucis frustra dissolvi & in massam sanguineam transvehi possint. Inde sequitur quoque Nucem vomicam vim suam exerere, non sanguinem coagulando, cum nulli grumi in sanguine percipiuntur: non spiritus animales coercendo, aut succum nervosum coagulando, quandoquidem nullus deprehenditur frigoris sensus, nullus torpor, ut in quorundam venenorum frigidorum, ut ajunt, Cicutæ aquaticæ, v. gr. exhibitione: non membranas ventriculi corrodendo, cum in quibusdam animalibus Nucem interemptis nulla ventriculi inflammatio perspecta fuerit: in aliis inflammationis signa, rubor nempe, non fundum ventriculi ubi Nucis vomicæ frustra muco involuta subsidebant, sed alias ventriculi partes occuparent; tandemque in his etiam ventriculi membranæ erosæ non apparuerint, sed quodam irritationis motu quem fibræ nervi ventriculi impertitur; qui quidem motus, cum oscillatorium & æquabile fibrarum nervearum motum perturbet, inordinatos motus non solum hac in parte, sed in omnibus nervosis membranis communicat. Amara fere omnia hac virtute succutiendi nervos donantur, ut observare licet in animalibus plerisque, quibus amara omnia prorsus noxia sunt & infesta.

Quæ supra recensuimus, Medicos sane ab hujus Nucis usu in homine detertere deberet; licet eam bestiis tantummodo, nequaquam hominibus noxiam asserere audeant. Revera Wepferus refert seipsum peste correptum Electuarii de ovo portunculæ non solum innoxie, sed felici cum successu sumpsisse, in quo Nux vomica usurpatur. Narra- rat etiam quendam mulierculam empyricam Tabellas cephalicas præparasse, & quamplurimis exhibuisse absque ulla noxa aut læsionis suspicione; licet Nux vomica inter medicamenta quibus componebantur, annumeraretur. Arabes virtutem alexipharmacam illi tribuerunt, & in Electuario de ovo receperunt. In tertianis & quartanis a quibusdam exhibentur: & Medici Schaphusienses, teste Eman. König, tamquam præsens virulenta gonorrhææ remedium eam agnoscunt. Verum in medendo illa non utendum esse censemus: in dubiis enim mitiorem & tutiorem semper sequimur viam.

Altera recensetur Nucis vomicæ species præcedenti prorsus similis, cujus arbor dicitur *Modira Caniram*, *Horti Malabar.* 2. 8. Solanum arborescens Indicum, foliis Napæcæ majoribus, magis, mucronatis: fructu rotundo, duro spadiceo, nigrescente; semine orbiculari, compresso maximis, *Breyn.* 2. *Prodrom.* Nux vomica officinar. vera, & ipsissimum Lignum Colubrinum, *Commelini notis ad Hortum Malabaricum.*

Commelinus asserit Nucem vomicam & Lignum Colubrinum ex hac arbore extrahi: contra autem Paulus Hermans ab altera Nucem originem suam ducere pronuntiat. Cui- nam credendum? Ambo forte verum dicunt, si nempe utriusque arboris fructus non dissimiles, sub eodem nomine indiscriminatim asserantur.

Ex his arboribus lignum gustu intense amarum sub Ligni Colubrini nonnunquam asseritur: & revera iisdem fere viribus donatur, ac genuinum Lignum Colubrinum, de quo mox agemus. Ab eo tamen distingui potest quod sit rarius & minus durum.

Tertia est Nucis vomicæ species longe minor, quæ rarissime in officinis reperitur. Nucis vomicæ vulgaris tertiam partem vix æquat: ceterum cum ipsa, figura, colore, sapore, consistentia convenit; nullius est usus. Sed lignum arboris, quæ eas profert magis usitatum, Lignum Colubrinum dicitur.

Lignum est vel potius radix lignosa, brachium crassa, sub cortice ferrugineo & maculis cinereis notato, includens materiam solidam, ponderosam, saporis acris & amari, odoris nullius. Asseritur ex insulis Solor & Timor. Ab arborum supradictarum ligno distinguitur, quod sit magis durum & densum.

Arbor dicitur Nux vomica minor Moluccana, Lignum Colubrinum Officinæ, *Paradisi Bataru. Prodrom.* Solanum arborescens Indicum, foliis Napæcæ minoribus;

bus; fructu rotundo, duro; & semine orbiculari, compresso minoribus, *Breyn. 2. Prodrom.* Scheru-Katu-Valli-Caniram, *H. Malabar. t. 7.* Lignum Colubrinum primum *Garcia, J. B. 2. 169.* Ab arbore Caniram nonnisi foliorum, fructuum, & seminum magnitudine differt.

Hujus arboris Lignum Colubrinum dicitur, quia morsus serpentum *Cobras de Capelo* dictorum sanat. Laudatur in febribus intermittentibus, quartanis, ad vermes enecandos: humore noxios per sudores sepiissime, quandoque per alvum, nonnunquam etiam per vomitum expellit. Sed si majori dosi exhibeatur, convulsiones, & spasmodicos motus excitat, & deleterium est. Hujus Ligni usus non est nisi annosioris: recens enim, inquit *D. Hermans*, primo anno maniam, tormina, vomitum & convulsiones provocat. Datur a \mathfrak{z} ij. ad $\mathfrak{z}\beta$. in infuso vel decocto ex vino Absynthite, vel ex aqua Cardui benedicti, aut Centaurii minoris.

\mathfrak{z} ij. Ligni Colubri $\mathfrak{z}\beta$. Infunde in vini Absynthites \mathfrak{z} viii. Macerentur per noctem, & fiat colatura; & exhibeatur in quartana, duabus horis ante paroxysmum.

\mathfrak{z} ij. Ligni Colubri. & semin. contra vermes ana $\mathfrak{z}\beta$. Salis Absynth. \mathfrak{z} j. Infunde in aq. Gramin. vel Portulacæ \mathfrak{z} xij. Macerentur tepide per xij. horas. Fiat colatura in tres doses distribuenda per tres dies singulo mane sumendas, ad vermes enecandos.

Internus tamen hujus Ligni usus non periculo vacuus est: imo vi quadam maligna & virulenta donatur, non secus ac Nux vomica quæ nervos afficit, ut satis liquet ex observationibus Antonii de Hyde 53. 121. Ad febrem quotidianam sedandam, inquit, Ligni Colubri pulverem assumpsit tornator quidam circa vespem; subsequente nocte satis bene habuit: sed mane surgere vel corpus movere satagens, sentiebat tremorem in membris. Ejusdem Ligni semidrachma assumpta a muliere cachectica præter tremorem excitavit & stuporem, ita ut ægra nullius rei curam haberet; nesciens, ut ait, se esse in mundo vel vivere. Alius quidam famulus ab assumpto hoc Ligno per aliquot dies instar fatui exstitit. Idem igitur judicium de hoc Ligno ac de vomica Nuce ferendum est.

Faba febrifuga & Faba sancti Ignatii, *Offic. Igasur*, seu Nux vomica legitima *Serapionis*, *Georgii Camelli*: Mananag, *Indor*. Catbalogan & Pepita de Bisayas, *Hispanorum*. Nucleus est subrotundus, inæqualis, veluti nodosus, durissimus, semipellucidus, & quasi corneæ substantiæ, Nuci vomicæ similis, *Avellanæ* nucis crassitiem æquans; saporis seminis Citri, multo intensius amari; coloris medii inter album & glaucum. Paucis abhinc annis illos adhuc incognitos nucleos Lusitani Patres S. J. Missionarii ac Philippinensibus insulis attulerunt.

Planta quæ illos producit, dicitur Catalongay & Cantara G. Camelli, *Actis Philosoph. Londinens. n. 250.* Cucurbitifera Malabathri foliis scandens, Catalongay & Cantara Philippinis orientalibus dicta, cujus nuclei Pepitas de Bisayas, aut Catbalogan, & Fabæ sancti Ignatii ab Hispanis, Igasur & Mananaog insularis nuncupati, *Pluken. Man. zissa*. Arbores quasvis altissimas sese circumvolvendo scandit: truncus ejus lignosus, levis, porosus, & brachii quandoque crassitudinis; cortice scabro, crasso & cinereo obducitur. Folia ampla, nervosa, amara, Folio Indo ferme similia sunt, latiora tamen. Florem Balaustio similem fructus insequitur Melone major, qui delicatissima cuticula splendente, levi & viroris luridi seu alabastrini contegitur, subter quam olio cortice donatur substantiæ quasi lapidescentis. Intus carnem continet amaricantem, flavam & mollem, & interjectos nucleos ut plurimum n. 24. Juglandi nuci, dum recentes sunt, vix non pares, & ab argentea lanugine splendentes, variæ & inæqualis formæ; qui, dum exsiccantur, ad *Avellanæ* crassitiem comminuuntur. In insula Luzone & ceteris Philippinensibus insulis nascitur.

R. P. Georgius Camelli S. J. qui plantas in insula Luzone Philippinarum præcipua nascentes descripsit, existimat hunc nucleum veram esse Nucem vomicam *Serapionis*, miraque de illius apud Indos commendatione narrat: „Vulgus, inquit, nucem Igasur „ad cuncta absolute corporis humani mala amovenda, nulla habita temporis, morbi, „ætatis, aut dosis ratione indifferenter exhibet; quinetiam multi e collo suspensam „gerunt; & ita ab omni veneno, peste, contagio, incantationibus magicis, philtis & „spe-

„speciatim a sopito, seu veneno quod solummodo insufflatum perimere narrant, imo & ab ipso dæmone se liberos, ac immunes esse imaginantur“. Quasdam tamen addit observationes, quibus satis patet illud medicamentum non temere sumendum esse.

Quidam temperamenti melancholici, dyspepsia, diarrhæa & frequenti vomitu cum rubibus acidis & flatuum copia molestatus, pulveris Igasur ℥i. sumpsit: qui statim tremore totius corporis per trium horarum spatium non cessante, una cum pruritu & vellitationibus convulsivis horrendis, ita ut pedibus insistere nequiverit, quæ in maxillis vehementiores erant, ut quodammodo ridere cogeretur, correptus fuit; nulla interim notabili pulsus alteratione, nec alio quopiam insequente symptomate. De reliquo dein nonnihilum melius sensit. Alius melancholico hypochondriacus sanitatis cupidus Nucem recentem integram devoraverat: tremorem & convulsiones spasmodicas expertus est una cum summa præcordiorum angustia, vertigine, animi deliquio & sudoribus frigidis; & dubio procul periisset, nisi Pater Camelli illi operam tulisset, oximel & oleum cum aqua tepida exhibendo, quibus plurimum viscosi phlegmatis cum Nucis particulis rejecit.

Tandem de viribus Nuclei Igasur ex aliis observationibus refert vomitum ciere utplurimum, dejectiones nonnumquam, motus spasmodicos fere semper in Hispanis, in Indis vero nullos excitare.

Exhibetur in affectibus comatosi, stupore, apoplexia, lethargo, paralyfi, epilepsia, asthma & catharro, febre tertiana & quartana, ad urinas, menses & puerperia suppressa provocanda, lumbricos expellendos; in dolore colico, cruditate ventriculi & concoctione lasa, diarrhæa, tenesmo, & viscerum obstructionibus; necnon etiam adversus venenatorum animalium morsus, & vulnera e telis veneno infectis.

Pulverem ipsum, aut ejus infusum decoctumve, aut oleum propinant. Vulgatior illa Nuce utendi modus est eam integram tantillo aquæ calidæ, donec amara reddatur, macerare, & infusionem exhibere. Alii unum aut alterum frustulum deglutendum offerunt: alii pulveris aliquot grana vino aut aqua diluta exhibent. Ad vomitum excitandum gr. x. vel xij. una alterave post assumptum cibum hora sumuntur: minor vero dosis, si non sit vomitum ciendi consilium; & tunc uberrimum sudorem nonnumquam excitat.

Cum Nux illa difficulter pulveretur, radula comminuitur & redigitur in tenuissimam rasuram, quæ per duodecim horas in vino vel in aqua qualibet conveniente macerata in pulvem mucilaginosam dissolvitur. Nonnumquam hujus Nuclei frustulum linguae supponitur apophlegmatizandi gratia: ita enim caput a viscosi phlegmatis copia liberatur.

Oleum vero ex hac Nuce paratur sola infusione, & emeticum est efficacissimum ab ℥i. ad ℥ij. intus propinatum. Externe nervinum est; scabiem curare & dolores arthriticos sopire valet.

Ex ea quoque Nuce tinctura ope spiritus vini extrahitur flavescens, quæ a ℥i. ad ℥ss. aut ad summum ℥i. feliciter exhibetur ad firmandum ventriculi tonum, in cruditatibus & epilepsia stomachica, quæ a digestionis vitio oritur, qualis in infantibus sæpe accidit.

Michael Bernardus Valentinus Archiater Hassiacus & Medicinæ Professor, qui primus de hoc Nucleo disseruit, *Tractatu de Polychrestis exoticis*, & nuperrime in *Historia Simplicium, reformata* testatur hos nucleos recte usurpatos nobile esse remedium adversus multos contumaces morbos, & eorum ope febres intermittentes, præsertim in tenellis infantibus etiam lactentibus, perfecte fuisse curata. Vvedelius quoque in febribus continuis eos feliciter exhibuit.

Ex supra recensitis concludimus, Fabarum S. Ignatii virtutem a Nucis vomicæ facultatibus non multum discrepare; nihilominus tamen eas a foro Medico non esse procul ablegandas. Non igitur tantæ energiæ medicamentum rejiciendum censemus, sed potius summa cum cautione & prudentia esse administrandum.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEXTUS

De Cartami, sive Cnici semine.

KΝΙΣ, veterum Græcorum: Kartam, Arabum: Cnicus & Cartamus, Latinorum; eadem videtur esse planta, quæ hodie Cartamus officinarum, flore croceo, *Inst. R. H.* 457. Cartamus sive Cnicus, *J. B.* 3. 79. Cnicus sativus, sive Cartamum, *C. B. P.* 378. vulgo, *Cartame ou Safran batard*, nuncupatur. Ejus semina in usum Medicum sæpe veniunt, flores rarissime; quorum usus præcipuus est ad sericum, pannos & plumas colore roseo tingendas. Nonnunquam etiam ad ciborum condimenta a populis quibusdam usurpantur.

Plantæ caulis est sesquicubitalis, rotundus, firmus, ramosus, in quo folia alternatim, & dense nascuntur duas uncias longa, octo lineas lata, basi rotundiori caulem amplectentia, & in cuspidem acutum abeuntia, nervosa, venosa, glabra, aculeis exiguis, & rigidiusculis in ambitu donata. Flores in summis ramulis innascuntur capitati, calyce squamoso & foliaceo, ex quo flosculi plurimi prodeunt unciam superantes, fistulosi, in calathum saturo croci rubore nitidum, & in quinque lacinias divisi. Seminum rudimenta pappo carent; perfecta semina candidissima sunt, glabra, nitida, tres lineas longa, inferiori parte acutiora, quatuor angulis distincta, quæ sub cortice duriusculo, & veluti cartilagineo pulpam albicantem, saporis primo subdulcis, postea acris, & nauseosi continent. Flores Augusto, semina Autumno perficiuntur. Seritur in nonnullis Galliæ, Italiæ, & Hispaniæ locis, non solum ad rem Medicam, sed etiam ad insectoriam artem.

Semina probantur recentia, nitentia, candida, (licet quidam non respuant, quæ ad rufum vergunt, medulla candida, pingui, quæ in aquam injecta in fundo subsident) rejicienda vero flaccida, mucida, cariola, rufa. Eorum medulla tantum, separato & rejecto cortice, in usum venit.

Semen Cartami, quod & Psittaci semen, *Graine de Perroquet*, a quibusdam nominatur, quod Psittaci illud avidè, & innoxie expetant & comedant, quin etiam eo pinguescant, alvo non soluta, homini catharticum est. Oleo acri turget, cui vis ejus purgans debetur.

Ab omni ævo semen a Medicis inter purgantia, sed alvum laxantia, annumeratum fuit. Suspiciari fas esset Hippocratis tempore inter diuretica a quibusdam relatatum fuisse.

Libro enim *de Victus ratione* pronuntiat divinus senex alvum potius quam urinam movere. Illud quoque eodem Libro inter purgantia numerat: cui assentiuntur Galenus, Scribonius, Largus, & alii. Ex Dioscoride, seminis tusi, & expressi succus cum aqua mulsa vel jure gallinacei alvum purgat, sed stomacho adversatur. Ex eo quoque ossula seu placentula suo tempore parabantur cum Amygdalis, Nitro, Aniso, & melle decocta, quæ in frustula magnitudine Nucis Juglandis dividebantur, quorum duo vel tria ante cœnam sumebantur ad alvum emolliendam. Catharticæ virtuti emeticam addunt nonnulli, inter quos Schroderus, quam quidem, nonnisi majori copia exhibeatur, exerit. Pituitam & aquas extrahendi vim ipsi tribuit Mesuæus, illudque aqua inter cutem laborantibus tamquam præstantissimum remedium commendat, non modo haustum, sed etiam clysteribus infusum. Insuper vi quadam singulari in pulmonum morbis præditum esse voluit; cui annuens Fernelius vocem clarificare quoque prodidit. Hodie adhuc ab universis fere Medicis ad humores serofos, lentos, spissiores incidendos, attenuandos, ac educendos; & speciatim in hydrope, anasarca, tussi, asthma, colica flatulenta, tum etiam in ictero præscribitur. Quidam observarunt semibus potissimum conferre.

Alii Cartamum exhibent in substantia, alii in emulsionibus, quidam tandem decoctis admiscunt. Qui in substantia exhibent, medullæ a cortice mundatæ ℥j. vel ℥ij. offeunt, in emul-

in emulsionibus expressionem ex ℥vj. vel ℥j seminum mundatorum contusarum, in sero lactis vel jure gallinæ aut alio liquore conveniente propinat.

Verum quocumque modo fumatur, apud omnes fere constat Cartamum stomacho adversari, fastidiosum esse medicamentum, conturbans viscera, tardæque operationis, sed præsertim, cum ejus substantia exhibetur: quapropter rarissime præscribitur. Hæc autem vitia emendatur aromaticis medicamentis, & stomachicis, quibus crassiora Cartami sulphura expandi possunt, salibus alcali, quibus eadem inciduntur sulphura, & attenuantur. Quandoque etiam segnities ejus quibusdam purgantibus medicamentis valentioribus, Senna, Jalapa, Scammonio stimulat.

24. Seminis Cartami excoricati ℥vj. Contunde in mortario marmoreo, sensim affundendo aq. comm. ℥vij. Fiat colatura, in qua dissolve Syrup. Flor. Persicor. ℥j. Fiat emulsio, quæ aromatizetur cum eloq. sacchar. Cinnamom. q. s. vel aqua Cinnamom.

24. Semin. Cartam. ℥iiij. Contunde cum Scammonii gr. vj. in aq. comm. ℥iiij. & aq. flor. Aurantior. ℥ij. Fiat expressio, in qua dissolve Sacchari albi ℥ß.

Cartami semen ingreditur Electuarium Diacarthami cui nomen dedit, licet hujus Electuarii præcipue vis cathartica debeatur Scammonio, Turbith, Mannæ, & Hermodactylis potius quam huic semini.

Electuarium Diacarthami præscribitur solum a ℥ij. ad vj. permixtum verum potionibus purgantibus ad ℥ij. vel iij.

24. Sennæ mundatæ ℥ij. Sal Absynth. ℥j. Infunde in s. q. aq. fontanæ per sex horas. In colaturæ ℥vj. dissolve Electuar. Diacarthami ℥ij. vel iij. Syrup. Rosar. solutivi cum Senna, & Agarico ℥j. Fiat potio in catharrhosis affectibus, paralyti, athritide, & hydropse.

Rarius ad usum medicum flores croceo colore splendentes adhibentur: nonnulli illis confusis condimenti vice utuntur. Cibos croceo colore commendant, & alvum emolliunt ad ℥j. in substantia purgant, inquit Etmullerus. Dicuntur & ictero mederi: & ex his solis vel cum floribus Calendulæ simul mixtis paratur Conserva contra icterum flavum, & hepatis obstructions.

Sed maximus est eorum usus in arte insectoria, ad pannos præsertim sericeos roseo colore tingendos. Fæcula quoque ex illis paratur rubro suo faciei colore splendente insignis, & a sceminis plurimum expetita, ad roseum faciei colorem naturæ deficientem arte restituendum. Vulgo dicitur: *Rouge d'Espagne*, fucus roseus Hispanicus. Ea est illius conficiendi ratio.

Crocea Cartami stamina aqua limpida pluries eluuntur, donec aquam flavo colore non amplius tingant: tum illis admiscuntur cineres clavellati, & aqua calida superfunditur. Omnia accurate agitantur & commoventur: deinde liquor colore rubro tinctus, per aliquod temporis spatium: & brevissimum derelictus, crassioribus particulis ad vasis fundum depositis in aliud vas paulatim effunditur a fæcibus, & per aliquot dies in loco remoto reponitur. Fæcula tenuissima intense rubra, rutilans, a liquore paulatim secernitur, & vasis fundum petit; effuso liquore, in alia vasa transfunditur, in quibus perfecte exsiccata aureo dente perficitur. Sic compactior fit, ne levis hic pluviculus permotus in auras evanescat. Sic etiam fucus ille aureo splendore nitet.

ARTICULUS VIGEIMUS. SEPTIMUS

De Semine contra vermes.

Semen contra vermes Semenzina, Sementina, Semen sanctum, Santolina, Off. vulgo, *Poudre a vers*, *Barbotine*, *Sementine*, *Santolina*. Pulvis est crassior, constans ex minutis capitulis, oblongis, squamosis, ex viri flavescentibus; sapore ingrato, amaro, cum acrimonia quadam aromatico; odore aromatico graviusculo & nauseoso, cum foliolis furculisque aut stipitibus minutissimis striatis.

Nul.

Nulla quidem res in officinis magis usitata, & cujus origo minus cognita sit. Dubitant adhuc num semen sit, vel capsula seminalis, vel foliorum aut florum germina? Quænam sit planta, quæ eam proferat, an Zedoaria, an Absynthii, an Abrotani species, an Chamæcyparissus? Num in Gallia proveniat, in Palæstina in Ægypto, vel in Persia, aut in solo Regno *Boutan*, in India Orientali remotissima?

Illud semen in Gallia nasci apud Santones asserunt, qui Absynthium Santonicum non viderunt. Absynthii Seriphii vel marini semen esse pronuntiant alii, nec potiori jure. Ranvolfius qui Orientales plagas peragravit, Absynthii genus esse pronuntiat, *Schecha* ab Arabibus nominatum, circa Bethlehem nascentis, nostratis simile: sed folia, quæ in hoc semine reperiuntur, a nostris foliis sunt prorsus diversa. Præterea non est verisimile diligentissimum plantarum Ægyptiacarum indagatorem Prosperum Alpinum, & qui in eum commentatus fuit J. Veslingium, utrumque in Ægypto aliquot per annos commoratum, nullam ejus mentionem fecisse, si illarum regionum indigena fuisset: quod sane ob incertam hujus seminis originem quæ ipsos latere minime potuit, vix alias prætermisissent.

Paulus Hermans Abrotani speciem esse censet; quæ in Persia, & quibusdam orientalibus regionibus reperitur; nec tam semina esse perfecta, quam squamosa seminum nondum perfectorum involucria, inde per totum orbem transvehiri.

Cum sagacissimo hoc Botanico celebris per orientales provincias peregrinator Tavernierius consentire videtur, quandoquidem *Itinerarii sui* p. 2. l. 3. c. 15. enarrat Semeniziam in Indiæ superioris Regno *Boutan*, ad septentrionalem Mogolum oram sito provenire, unde Moschus quoque & Rhabarbarum simul cum hoc semine asseruntur; necnon etiam in Caramania Persiæ provincia septentrionali crescere, sed quantitate adeo exigua, ut incolarum usui vix sufficiat. Quia vero hætenus paucos aut nullos Europæorum, ne dicam Medicorum, ad loca illa remotissima penetrasse certum est, & mercatores de lucro potius, quam accuratiore mercium suarum cognitione ut plurimum sunt solliciti; quid mirum, si hac quoque in parte certa relatione careamus?

Indefessus ille viator modum collectionis in isto Regno usitatum subjungit. Hæc planta in pratis colitur magna quidem copia: exiguus tamen est illius proventus, quandoquidem ejus semen, cum ad maturitatem accedit, levi ventorum agitatione in terram decedit ac disperditur. Præterea est ea apud illos populos opinio, semen illud manuum contactu citissime corrumpi: idcirco manus nequaquam admovent; sed collectionis tempore per prata, ubi ampla est hujus plantæ seges, discurrentes, vannos quibus utraque manu armantur, modo a dextera ad sinistram, modo a sinistra ad dexteram alternatim & assidue moyendo, herbarum summitates seminibus turgidas attingunt. Hac allisione discussa semina vannis excipiuntur.

Verum de plantæ genere nil certi habemus. Semen probatur recens, minus pulverulentum, crasse granulatum, oblongum, ex viridi rufescens & odoratum.

Analysi Chymica præter phlegma acidum, olei tum essentialis, limpidi, flavescentis, aromatici, & amari, tum crassioris empyreumatici, portionem non mediocrem præbet, sicut & spiritus urinosi cum tantillo terræ & salis fixi falsi.

Adversus lumbricos, & intestinorum vermes quoscumque quoquo modo sumptum utile censetur, tum propter intensum amarorem quem vermes ferre nequeunt, tum etiam ratione salis Ammoniaci similis, cujus ope viscidam incidit & dissolvit pituitam ventriculi & intestinorum plicaturis adhærentem, quæ vermes sinu suo recondit, eorumque semina retinet ac fovet. Insuper ventriculum roborat, flatu discutit, & ciborum appetentiam provocat. Utilius exhibetur, si cum Aquila alba, aut alia quacumque Hydragryri præparatione, & Rhabarbaro consocietur. Sic enim vermes non solum enecantur, sed enecati cum verminosa saburra foras propelluntur.

Semen pulveratum usurpatur, a ℞. ad ℥i. in haustu vini vel aquæ Absynthii, Portulacæ, vel alterius liquoris idonei, vel sub forma boli. Nonnunquam semen oblinitur saccharo, quo facilius ab infantibus comedatur. Quidam hujus seminis macerationem in aceto commendant; sed supervacanea est hæc præparatio, qua vis ejus minuitur.

24. Semin. contra pulver. Dj. Aquil. alb. gr. v. Rhei pulver. gr. xvij. Misce cum Syrup. Absynth. q. l. Fiat bolus mane jejunò ventriculo devorandus, & per aliquot dies iterandus.

Usurpatur in Pulvere contra vermes *Charas*, & Tabellis contra vermes *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS. OCTAVUS.

De Aniso Indico stellato, Badian dicto.

A Nisum Indicum stellatum, *Badian* dictum, *Off. Anisum peregrinum*, *C. B. P.* 159. *Anisum Philippinarum Insularum*, *Clus. Hist.* 25. *Zingi fructus stellatus*, sive *Anisum Indicum*, *J. B. I.* 485. *Fœniculum Sinense*, *F. Redi exp. natural.* *Cardamomum Siberyense Patavinorum*, *Paul. Ammann. H. Bosian*: vulgo *Anis de la Chine*, ou de *Siberie*; *Semence de Badiane*. Fructus est stellæ figuram representans, qui consistat ex sex, septem, pluribusve nuculis vel capsulis, radiorum in modum in centro coeuntibus, triangularibus, quinque, octo vel decem lineas longis, tres, quatuor vel quinque latis, leviter compressis, per basim coadunatis, compositis ex gemino cortice; exteriori duro, aspero, rugoso & spadiceo aut rubiginoso; interiore propemodum osseo, levi & splendente, bivalvi, qui per latum supinum in fœcis & inveteratis dehiscit, manifestumque præbet nucleum singularem in singulis nucibus latitantem, levem, splendentem, oblongum, depressum, duas vel tres lineas longum, unam latum, colore seminis Lini, qui recondit sub tenui & fragili testa carnem albicantem, pinguem, dulcem, palato gratam, saporis medii inter Anisum & Fœniculum, sed valentioris. Capsula vero saporem Fœniculi refert cum quadam aciditate permixtum, & odorem similem, sed fragrantiorē. Ex Tartaria, Sina, & Philippinis insulis affertur.

Quæ illos fructus profert arbor, dicitur Evonymo affinis Philippinarum insularum, Anisum spirans, nuculas in capsulis stelliformiter congestis proferens, *Pluken. Almag. Botanici*: *Pansipanfi*, *G. Camelli*. Ad orgyarum duarum altitudinem & amplius asurgit, caudice crasso & ramoso. Ex ramis prodeunt cubitales tharsi, seu folia composita ex undecim, tredecim & quindecim foliis alternis, rariter crenatis, mucronatis, sesquiunciam latis, & palmo longioribus. Flos, inquit, est racemiformis, & exalbida congeries, magnitudine Piperis, frequentium & flocco muscorum nucamentorum: nascitur in Tartaria, Sina & Philippinis insulis. Semen Badian oleum essentielle fundit copiosum, quod oleo Anisi limpidius est, subtilius & fragrantius.

Isdem viribus donatur ac Anisum & Fœniculum, imò præstantioribus. Apud orientales populos his seminibus anteponitur, & ad eosdem adhibetur usus. Ventriculū roborat, flatūs discutit, & urinas promovet. Sinenses hunc fructum in ore post pastum detinere solent & masticare ad suavem halitum efficiendum, aeris impuri contagium arcendum, ventriculū roborandum, & ciborum concoctionem adjuvandam. Illud etiam cum radice Ninzin aquæ calidæ infundunt, infusionemque in modum Theæ bibunt ad ventriculū ceteraque viscera roboranda, vires labantes resarciendas, spiritusque recreandos. Balsamica illius virtute a renum calculo præservari aut liberari existimant. Illud idem plurimi cum potu Theæ, Caffæ, aut aliis liquoribus permiscunt ad gratiam ipsis conciliandam. Hodie spiritus ardens anisatus cum hoc fructu ab Indis præparatur, *Anis Arak* Batavis dictum, & plurimi æstimatum.

Semen seu nucleus hujus fructus odore & sapore non destituitur, ut quidam asserunt, imò comestum dulci & suavi Anisi & sapore os totum perfundit.

CAPUT SEPTIMUM

De Plantarum Succis liquidis & concretis.

SUCCI nomine non humorem quemcumque per plantarum vasa dimanantem generatim & indiscriminatim intelligimus, sed illos tantummodo liquores qui vel sponte, sæpius autem vulnere illato, delabuntur; & lacrymatim profluunt; unde lacrymæ nonnunquam nuncupantur, quique in usum medicum veniunt. Humores illi plerumque concresecunt vel in resinam, vel in gummi, vel in mediam quamdam naturam inter gummi & resinam. Verum in officinis sæpius confunduntur; quandoquidem resinis quibusdam gummi nomen tribuunt, sicut & plurimis gummi-resinis. Sed ut accuratius distinguere possint, dicendum est quid sit resina, quid gummi, quid gummi-resina.

Resina est humor pinguis, oleaginosus, inflammabilis, qui in aqua non dissolvitur, sed in oleo dumtaxat. Constat autem ex partibus sulphureis cum acido sale conjunctis. Equidem ratione consistentiæ duplex est: liquida quæ lenta est & tenax; sicca, quæ friabilis ut plurimum, calore tamen mollescit. Inter liquidas resinas numerantur Opobalsamum, seu Balsamum Judaicum; Balsamum Peruvianum album, rubrum; Balsamum Tolutanum; Balsamum Copaivum; Liquidambar; Storax liquida; Terebenthina vera, seu Chia; Terebenthina, seu resina laricea, abietina, pinea; Labdanum. Inter resinas solidas recensentur Styrax, Benzoinum, Tacamahaca, Olibanum, Mastiches, Sandaracha; Sanguis Draconis, Copal, Anime, Caranna, Elemi, Hederæ, Camphora.

Gummi est succus concretus, qui in aqua facile dissolvitur, in igne nec liquefit nec flammam concipit, sed dumtaxat crepitat. Componitur ex modica sulphuris portione cum terra, aqua & sale conjuncta; ita ut simul juncta mucilaginem constituent: & sunt, Gummi Tragacantha, Arabicum, nostras, & Manna.

Gummi resinæ nomine plurimi veniunt Succis concreti, qui in aqua & in oleis æque dissolvuntur, & quidem omnino aut pro majori parte: compositi sunt ex partibus resinosis & partibus gummosis simul coadunatis. Si partis salinæ quantitate sufficiente donentur, tota eorum substantia aqua solvitur: si vero mediocri sit hujus salis portio, remanet in aqua resinosa substantia nonnihil, in oleo vel spiritu vini tantummodo solubilis. Hujus generis sunt Bdellium, Myrrha, Assa fœtida, Ammoniacum, Euphorbium, Galbanum, Opopanax, Sagapenum, Sarcocolla.

DE RESINIS LIQUIDIS.

ARTICULUS PRIMUS

De Opobalsamo, seu Balsamo Judaico.

BALSAMUM, olim arboris balsamiferæ nomen, nunc generica vox est, quæ plurimis rebus & diversis tribuitur, tum nativis, tum arte præparatis. In officinis enim Balsami nomine insigniunt non solum lacrymam arboris balsamiferæ, Opobalsamum Græcis olim dictam, sed etiam succos resinosos tum liquidos, tum exsiccatos, qui odore pergrato & viribus ad Opobalsamum nonnihil accedunt; qualia sunt Balsamum Peruvianum, Tolutanum, Copaivum, &c. deinde liquores spirituosos arte confectos, quorum in compositione balsamici succi usurpantur, vel quorum virtutes balsamicæ sunt & vulnerariæ; qualia sunt Balsamum vulnerarium Fioravanti, Balsamum Pernianum: tum crassiores, oleosos, pingues, resinololve arte præparatos, ut Balsamum Samaritanum, viridi, Hyperici, Momordicæ, Sulphuris, Saturni, &c. tandem unguenta quædam viribus præstantiora, ut Balsamum vulnerarium Arcæi, Balsamum apoplecticum.

Hic

Hic vero de succo pingui & resinoso ex Balsamo arbore stillante agimus, & de quibusdam lacrymis resinosis balsamicis dictis ex aliis plantis, sponte vel per incisionem diffluentibus.

OPOBALSAMUM, Balsamelæon, Balsamum Judaicum, Gileadense, Syriacum, e Mecca, Constantinopolitanum, album, Off. *Οπβαλσαμ*, Græcorum: vulgo *Baume de Judee*, *Baume d' Egypte*, *du grand Cayre*, *de Constantinople*, *Baume blanc*. Resina est liquida, pretiosa, albicans aut leviter flavescens, odoris fragrantis, ad Citri odorem accedentis, saporis acris & aromatici. Probatur recens, quæ fluidior est, magis oleosa, & odore fragrans: improbatior tenacior, quæ vetustior, & Terebenthina aut aliis adulterata mangoniis, quæ facile odore & sapore distinguuntur.

Planta quæ hunc liquorem fundit, dicitur Balsamum Syriacum, Rutæ folio, C. B. P. 400. Balsamum verum, J. B. I. 298. Balsamum Lentisci folio, Ægyptiacum, Bellon. *observ.* Balsamum, P. Alpin. 48. Hæc, ut ait Alpinus, arbuscula ad Ligustri vel Cytisi altitudinem assurgit, & folia pauca gerit Rutæ vel Lentisci potius similia, perpetuo virentia, terna, quina aut septena, alæ adnata cum folio impari in extremo posito. Ramuli odorati sunt, resinosi & lenti. Eorum lignum album est & inodorum, gemino cortice tenui seu membranaceo contextum, extimo foris subrubente, intimo virescente, odorato, saporis aromatici. Flores ex albo purpurei, Acaciæ floribus proximi, & summe odorati. Flores ex albo purpurei, Acaciæ floribus proximi, & summe odorati. Semina flava sunt, folliculis nigris subrubentibus inclasa, odorata, acria, amara, humorem flavum melli similem fundentia.

De hujus arboris natali solo auctores inter se non conveniunt. Hujus arboris patriam fuisse Judæam Theophrastus, Dioscorides, Plinius & alii existimaverunt: narrantque in Hyericuntina Judææ valle illam excoli in duobus regnis hortis, altero viginti jugerum non amplius, altero vero pauciorum. Hinc Balsamum Judaicum dictum fuit. Plinius asserit, Balsamum uni terrarum Judææ concessum fuisse: observatque ultimo Romanos inter & Judæos bello hos in hanc arbusculam sævisse, sicut & in vitam suam: contra vero Romanos defendisse, & dimicatum pro frutice fuisse. Nullibi sponte nasci Theophrastus asserit. Verum Dioscorides non in sola Judæa, sed etiam in Ægypto nasci tradit. Strabo quoque refert in Arabia Sabæorum tractu maritimo reperiri. Tandem constat neque Judæam neque Ægyptum ejus spontaneum fuisse solum. Hodie enim nullæ arbores balsamiferae in Judæa reperiuntur, neque etiam Bellonii tempore reperiebantur; quippe quæ tempore invasionis Turcarum prorsus neglectæ aut divulsæ fuerant. Illas tantummodo vidit in quodam Memphis civitatis, hodie Cairi, suburbio, Matharea dicto, ubi in hortis Turcarum Imperatoris diligenter excolebantur & cante custodiebantur. Illuc autem, Bellonio referente, non ex Judæa sed ex Arabia felici magnis Sultanis sumptibus translatae fuerant. Quin etiam auctor ille affirmat eas olim & etiam tum in Arabia felice exstitisse, unde lignum & fructus ab omni antiquitate cum aliis mercibus Arabicis Memphim delata fuerant. Cum autem Augustinus Lippi anno 1704. Cairum pervenisset, frustra in Mathareanis hortis arbores balsamiferas quæsit, quæ jam diu perierant. Eas in Mecca & aliis Arabiæ felicis Provinciis sponte nascentes solummodo reperiri narrat, in *Epistolis ad illustrissimum Fagonium, olim Ludovici XIV. archibatum*, ex relatione cujusdam Principis Arabis Meccæ Regis filii, a quo etiam Opobalsami extrahendi rationem acceperat. Itaque Arabia felix Balsami locus patrius semper fuit, nunquam Ægyptus aut Judæa.

Opobalsamum, referente Alpino, cum primum eductum, colore est albo, odore eximio & acutissimo, Terebenthinam redolens cum suaviore odoris fragrantia, sapore amaro, acri, & adstringente. Substantia turbida, crassaque, ut oleum statim ab Olivis expressum, cernitur; postea tenuissima, limpidissima fit & levissima: color in subviridem mutatur, deinde in aureum, ac demum, cum annosior sit, in melleum convertitur: tum Terebenthinæ modo crassescit, difficillime fluit, & multum de suo odore deperdit. Quando recens est, præ multa ejus levitate in aquam instillatum non desidet, sed ex alto in eam projectum parumper in ipsa mergitur, fereque continuo assurgens supra totam aquæ superficiem totam expanditur, eique miscetur ita ut maxima cum difficultate sepa-

separetur: in ea paulo post concrefcit atque coagulatur, coagulumque ftylo totum ab aqua eximitur, quod tunc colore lactefcit, five album quali lac vifitur. Et hæ funt Opobalfami genuini & recentis notæ.

Veteres Opobalfamum ex arborum cortice leviter incifo stillans unice excipiebant, & quidem quantitate admodum exigua. Hodie ex Aug. Lippi epiftolis tres funt illius fucci species. Prima verum Opobalfamum dici potest, & est pretiofus ille humor, vel fponte vel ex vulncribus cortici inflctis dimanans: fed adeo exiguum est quod colligitur, ut pro indigenis & magnatibus vix fufficiat, rariffimeque foras deferatur. Altera species est Balsamum e Mecca feu Conftantinopolitanum, pretiofum quidem, quodque raro ad nos pervenit nifi per magnates quibus dono datur. Sic extrahitur. Arboris balfamiferæ ramusculis & foliis cacabum adimplent, illisque aquam affundunt, donec fupernatet. Cum ebullire incipit, oleum limpidum ac tenue aquæ innatat, quod fedulo colligitur, & ad mulierum ufum refervatur: eo enim ad faciem expoliendum utuntur, capillofque inungendos. Perfeverante autem ebullitione, aliud oleum paulo craffius & minus odoratum ad aquæ fuperficiem elevatur, quod ut minus pretiofum per caravannas Cairum & ad exterarum nationes transmittitur; illudque est in Europa vulgatiuf.

Præter Opobalfamum, in officinis adhuc ufitata funt Carpobalfamum feu Balfami fructus, & Xylobalfamum feu lignum Balfami.

CARPOBALSAMUM, Off. *Καρποβάλσαμον*, *Grecorum*. Bacca est oblonga, fubrotunda, Pifo minor, in parvum acumen definens, pediculo brevi donata, cortice rugoso, fufco, quatuor costis diftincto; includens, dum bene matura est, exiguam medullam balfamicam, oleofam, albicantem, odore & fapore Opobalfami grato. Probatur flavum, plenum, grande, ponderofum, cariofum, pulverulentum, vacuum, leve & inodorum.

XYLOBALSAMUM & Balfami lignum, Off. *Ξυλόβαλσαμον*, *Grecorum*. Sub hoc nomine afferuntur furculi feu ramusculi lignofi, tennes, contorti, nodofi & brachiati, plumæ anferinæ vel minoris digiti crassitie, duplici cortice circumtefti; exteriore tenuiore, rugoso, rufo; interiore pallide virente, faporis & odoris nonnihil refinofi, ad Opobalfami odorem accedentis, cum recens est. Legitimum raro in officinis reperitur, aut faltem annofum est, & prorsus inodorum. Pro Xylobalfamo. etiam fubftituunt Lentifcinos ramulos Opobalfamum perunctos.

Opobalfamum recens collectum & diftillatum oleum præbet tenue & fragrantiffimum; & refina quadam rufefcens remanet, quæ, fi igne urgeatur, olei crassioris ad Terebenthinæ oleum accedentis portionem fundit, ac tandem oleum rufum cum acidi liquoris guttis aliquot. Ab hoc oleo tenui & volatili ejus vis pendet.

Opobalfami vires, ratione ætatis, diverfæ funt. Cum enim recens est, tenuibus, ætuofis & fumme volatilibus particulis copiofis donatur; ac proinde majoris est efficaciz quam annofum. Intus exhibitum viscerum putredinem & corruptionem tollere, abfcessibus pulmonum, hepatis & renum conducere fama est. Alexipharmacam vim obtinet, & in venenatis & demorfis a serpentibus, atque ictis a fcorpionibus tum epotum, tum illitum maxime juvat; quod & veteres, Dioscorides & Plinius testantur. In peste, ut ab ejus contagio defendantur, Ægyptii nihil majus habent quo utilius & tutius utantur, fingulis diebus ejus semidrachmam deglutientes. Multasque etiam putridas febres eo epoto fanant, largiore ab ipfo erumpente sudore. In chronicis febribus, & crudis frigidisque humoribus obftructionibusque viscerum, nihil utilius & præstantius experiuntur, quam Opobalfami *℞ij.* vel *℥j.* per os quotidie exhibere. Uno verbo nullum est medicamentum, ut refert Alpinus, quo magis ac frequentius Ægyptii medendo utantur quam Opobalfamum, quod illi ad omnes fere morbos & symptomata adhibent, ad eofque maxime qui vel ex fimplici intemperie frigida & humida, vel frigidis humidisque fuccis, vel a venenis concitantur. Felici cum fuccelfu exhibetur in gonorrhæa a guttis *xij.* ad *xx.* fingulis diebus mane jejuno ventriculo, necnon etiam in albo mulierum fluxu, & in dysenteria. Commendatur infuper ad pulmonum tubercula cruda difcutienda, & infarctus pulmonares expediendos. In phthifica diathefi sæpe conducit, fi-

bri-

brillarum pulmonarium tonum restituendo, & feri in pulmones exsudantis acrimoniam temperando, viscidofque humores incidendo: quare asthmaticis quoque convenit. Utiliter quoque præscribitur in internis ulceribus, præsertim pulmonum, renum & vesicæ, modo ulcus illud non sit erysipelatosum, ut sæpius contingit. Tunc enim, observante Friderico Hoffmanno, balsamica omnia, resinosa & oleosa summe nocent, inflammationem augendo, & puris excretionem coercendo. Itaque ubi adest febris inflammatoria, a balsamicorum usu abstinendum est, aut saltem summa cum cautione usurpanda sunt. Mulieres Egyptiæ steriles eo tum epoto, tum supposito, tum suffito, felici cum successu sæpe ad removendam sterilitatem utuntur.

Externe ad vulnera sananda ab omni ævo celeberrimum fuit, tantæque efficaciz habitum, ut aliis unguentis oleisque vulnerariis pretiosissimis nomen suum communicaverit: adeoque Empyrici & Agyptæ, ut medicamenta sua commendatiora apud vulgus redderent, ea balsamicorum appellatione honestarunt. Nec desunt exempla vulnerum, etiam periculoforum, brevi temporis spatio Balsami liquore persanatorum. Quin & sordida ulcera expurgat, ut post Dioscoridem P. Alpinus scripsit. Observandum tamen balsamica & resinosa ejuscemodi medicamina vulneribus simplicibus, seu in quibus adest simplex continui solutio, apprime convenire & mederi, tum ad vulnus obducendum, & ab aeris contactu præservandum, tum ad labiorum vulneris agglutinationem citius promovendam. Tunc enim vulnera quæ per se brevi sanarentur, multo citius ad cicatricem perducuntur: verum si aliqua adsit contusio vel contritio fibrarum quarundam carnosarum aut aliarum, cum contritæ illæ partes suppurationem semper inducant, frustra balsamica medicamenta ad vulnus agglutinandum adhibentur; partes enim illæ putrescentes, & quarum separatio impeditur, diutius in ea parte immorantes, acrimonia sua partem affectam vellicant & inflammant. Unde tardior sit vulneris curatio, & sæpe difficilior.

Opobalsamum exhibetur Saccharo involutum sub forma boli, vel vitello ovi solutum in emulsione, jusculo, vino, aut alio quovis liquore idoneo, a guttis vj. ad ʒss.

2℥. Opobalsami gutt. xij. Excipiantur Saccharo tenuiter pulverato; & fiat bolus in gonorrhæa, albo mulierum flore, & dysenteria.

2℥. Balsami Judaici ʒss. Vitellos ovi n. ij. Sacchari in aq. Rosarum ad syrupi consistentiam cocti ʒij. Fiat mixtura, cujus cochlear unum in decocti pectoral. ʒvj. vel in lactis tepentis haustu propinetur, in tussi ferina & vehemente phthisi incipiente, & ad cruda pulmonum tubercula resolvenda.

Frequens est Opobalsami usus inter mulieres Asiaticas & Egyptias ad faciem exoliendam; quandoquidem cutis eo illita a rugis defendi perhibetur. Sic autem Egyptiæ Opobalsamo utuntur, referente Alpino. Balsamanda mulier, ut sic loqui liceat, in balneo calido in primis moratur, quousque multum incaluerit, quo tempore cutim Opobalsamo multoties copiose illinit: sic inuncta, per horam & amplius in balneo valde calido, quousque cutis Opobalsamo recte imbibatur & areseat, morata, egreditur solitaque munia exercet, permanetque sic facie atque pectore Opobalsamo inunctis per tres circiter dies; ac tertia ab inunctione die rursus in balneum se confert, & eodem jam supradicto modo faciem ac pectus copioso Opobalsamo perungit. Eandem inunctionem multoties repetit saltem per triginta dies, quibus cutim nunquam mundant nec abstergunt.

Tandem cum Opobalsamum probe exsiccatum est, præmissa modica olei Agmygdalarum amararum inunctione se lavant, cutimque multis diebus aqua Fabarum stillatitia abstergunt.

Apud nos, quæ ad faciem lavandam Opobalsamo utuntur, illud sic præparant.

2℥. Opobalsami & olei Agmydalar. recens eypressi ana ʒij. Diligenter misceantur in mortario vitreo. Sensim affundantur spiritus vini ʒvj. assidue movendo cum pistillo. Liquor in ampullam vitream effusus quiescat, donec oleum totum in ima ampulla parte separatum appareat. Spiritus supernatans rite ab oleo secretus servetur.

vetur ad usum. Hujus spiritus ℥i. cum aquæ ℥viij. permiscetur, & lactescit mixtura; ideoque Lac virginale dicitur, ad faciem lavandam plurimi æstimatum: nulla fit in hoc lacte præcipitatio, seu Balsami separatio.

Fructuum atque virgarum recentium usus est in officinis, licet rarior iisdem fere conveniunt quibus Opobalsamum, iisdemque facultatibus donantur. Verumtamen Opobalsamum efficacius est, eo minus Carpobalsamum, omniumque minime Xylobalsamum. Eorum pulvis vel decoctum præscribitur. Substantia a ℥i. ad ℥ij. in decocto vero ad ℥ss.

Opobalsamum usurpatur in Trochiscis *Hedichroi*, Theriaca & Mithridatio: Carpobalsamum in Theriaca: Xylobalsamum in Trochiscis *Hedrichoi*, & Mithridatio.

ARTICULUS SECUNDUS

De Balsamo Peruviano, albo, & fusco.

EX quibusdam Americæ regionibus varii succi resinosi afferuntur præstantissimi, quibus Balsami nomen ob insignes eorum virtutes cum Opobalsamo communes conceditur. Tres quatuorve potissimum celebrantur, scilicet, Balsamum Peruvianum album & fuscum, Balsamum Tolutanum & Balsamum Copaiva.

BALSAMUM Peruvianum album, *Off.* vulgo *Blame blanc du Perou*. Succus est fluidus, tenax, Terebenthinæ consistentia tenuior, resinofus, inflammabilis, limpidus, ex albo flavescens: saporis acrisculi, aliquantum amari; odoris fragrantis & suavis, ad Styracem accedentis. Affertur ex Americanis Hispanicæ ditionis regionibus.

BALSAMUM Peruvianum fuscum, vel nigricans, *Off.* vulgo *Baume brun ou noir du Perou*. Succus est fluidus, resinofus, tenax, Terebenthinæ consistentia similis, coloris ex rufo ad nigrum vergentis, cum odore fragrantissimo Benzoinum suaviter referente, sapore subacri, linguam leviter mordicante, qui igni admotus flammam facile concipit, suaviterque olentem similiter fumum spargit.

Rejiciatur nigrum, minus bene olens, seu quod empyreuma seu fumi odorem refert. Ambo illi succi ex eadem arbore ducunt originem. Dicitur Hoitziloxitl, seu arbor, Balsami Indici, balsamifera prima *Hernandez*, 51. Balsamum ex Peru, *J. B. I.* 295. Cabureiba seu Balsamum Peruvianum, *Pison*. 119. Cabui Iba, *Marograv.* 137. Mali Medicæ magnitudine est, foliis Amygdali, majoribus tamen, obrotundioribus, & magis acuminatis, floribus, in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, sed procedente tempore quorundam veluti foliorum ceteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cavitate semina inclusa continentur candicantia aut pallentia, oblonga & paulisper contorta, feminibus Mali Medicæ similia. Inciso hujus arboris cortice stipiteve quovis anni tempore, sed præcipue exactis jam imbribus, nobilis ille liquor stillat. In calidis Americæ meridionalis regionibus nascitur, qualis est Peruvia.

Eadem arbor videtur esse, quam Monardes *Cap. 9.* describit, cuique duplicem tribuit corticem; unum crassum Suberis modo, alterum vero tenuem; fructum Ciceris aut Pisi grano non majorum in extrema siliqua angusta, digitum longa, alba.

Prior succus albidus ex inciso arboris cortice exstillat; alter vero coctione, modo Indis usitatissimo, elicitur. Dissectum trunci lignum, corticem & ramos in minutissima frustula in capacissimum lebetem aqua plenum conjiciunt, & ebullire sinunt, quoad satis sit. Aqua refrigerata, oleum supernatans rufescens, vel ex rubro ad fuscum vergens, conchis colligunt & servant.

Ex Balsamo Peruviano albo, referente Paulo Hermans, distillato oleum extrahitur, quod statim concrevit in salem instar Sacchari, candidum velut Camphora, qui constat ex oleosis particulis tenuioribus, & sale acido volatili intime conjunctis.

Balsamum Peruvianum sive album, sive fuscum ad eadem commendatur quibus Balsamum Arabicum convenit; & eodem exhibetur modo a gutt. iij. ad xij. in asthma, phthisi, dolore nephritico, mensum suppressione. Extrinsecus lenit dolores ex humoribus.

bus frigidis ortos, nervos contractos sanat, in vulneribus consolidandis valde proficuum est. Cavendum ab ejus odore vehemente qui caput afficit & gravat, & in lypothymiam nonnunquam inducit. Usurpatur in Pilulis balsamicis, R. Morton.

℥i. Conf. Ros. rubr. ℥i. Balsami Lucatellæ ℥ss. Balf. Peruv. gutt. iij. M. F. bolus in tussi inveterata, phthisi incipiente, ulceribus internis, casu ab alto, & dysenteria.

Balsamum Peruvianum cum vitello ovi solutum longe acrius fit, observante Ettmullero, & magis fauces vellicant quam per se sumptum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Balsamo Tolutano.

BALSAMUM Tolutanum, Off. Balsamum solidum, *Quorundam*: vulgo *Baume de Tolu*, *Baume d'Amerique*, *Baume de Carthagene*, *Baume dur*, *Baume sec*. Succus est resinofus, tenax, mediæ inter liquidum & densum consistentiæ, coloris ex spadiceo ad aurum vergentis, odoris fragrantissimi, ad Benzoini & Citri odorem accedentis, saporis dulcis & grati; nec nauseam movet, ut cetera Balsama. Advehitur in cucurbitis parvis ex quadam Americæ meridionalis Provincia inter civitates Carthegenam & Nomen Dei dictas sita, *Tolu* ab Indis dicta, & *Honduras* ab Hispanis. Per tempus exsiccat & indurescit, ita ut fragile evadat.

Arbor quæ hunc fructum fundit, dicitur Balsamum Tolutanum, foliis Ceratiæ similibus, quod candidum est, C. B. P. 401. Balsamum de Tolu, J. B. I. 196. Balsamum Provinciæ Tolu, balsamifera quarta, *Hernandez* 53. Pumilis Pinis similis est, plurimos ramos quaquaversum spargit, foliaque Ceratiæ familia obtinet, semper virentia. Accuratiorem hujus descriptionem non reperi. Inciditur tenuis & tenellus cortex ferventissimo sole: liquor effluens cochlearibus e cera nigra factis excipitur, qui deinde in cucurbitas aut alia vascula ad eam rem parata effunditur.

Eadem huic Balsamo, quæ Balsamo Peruviano, tribuuntur virtutes: quinimo a quibusdam præstantius censetur. Apud Anglos frequentioris est usus, præcipue in phthisi, & ulceribus internis. In primis autem celebratur ad vulnera consolidanda & a putredine defendenda, in articulorum vulneribus, sectionibus & puncturis nervorum. Nulla acrimonia donatur, ideo in potionibus solutum ab ægrotantibus facilius hauritur quam Peruvianum.

Ex hoc Balsamo sic præparatur Syrupus balsamicus, *Pharmacop. Londinensis*, apud Anglos usitatissimus.

℥i. Balsami de Tolu ℥ij. aq. limpid. ℥xij. Coque in vase clauso balneo arenæ per duas tresve horas. Colaturæ frigida admisce Sacchar. albissim. ad Electuar. solid. consistentiam cocti ℥xx. & fiat Syrupus.

ARTICULUS QUARTUS

De Balsamo Copaiba seu Brasiliensi.

BALSAMUM Brasiliense, Balsamum, Oleumve Copaiba, Copaiva, vel Copaii; Off. Capivus, *Dale pharmacolog*: vulgo *Baume de Copaii*. Succus est resinofus, liquidus; dum recens est, oleosæ consistentiæ, per tempus tenax & glutinosus, ex albo flavescens, saporis acris, amari, aromatici; odoris fragrantis, ad ligni *Calambourg* dicti odorem accedentis. Ex Brasilia a Lusitanis in Europam devehitur.

Hujus succi duæ species occurrunt in officinis. Altera limpidior, coloris pallidi vel flavescantis, odoris grati, saporis amaricantis, consistentiæ pro ætate fluidioris vel crassioris, ad Terebenthinam accedentis; quæ præstantior. Altera crassior, *Geoffroy Tom. I.*

Y

albi-

albicans, minus pellucida, tenacis & mellæ consistentiæ, odoris minus grati, Terebenthinæ proximi, saporis amari injucundi, cum aquæ turbidæ portione in ejus fundo. Hæc species videtur vel adulterata, aut saltem cõsione ex arboris cortice & ramulis extracta: idcirco improbatur.

Arbor ex qua ille succus stillat, dicitur Copaiba, *Pison. 118. & Marcgr.* Arbor balsamifera Brasiliensis, fructu monospermo, *Raii Histor. 1659.* Satis procera est, multis crassis & late per terram sparsis radicibus, trunco recto, admodum crasso, denso cortice, ligno saturate rubro & velut minio tincto, duritiæque Fagino æquali, ramis plurimis late extensis & in ramusculos divis. His plurima adhærent folia superna parte magis virentia, inferna vero diluto virore tincta, subrotunda, & ad ovalem formam accedentia, quatuor aut quinque digitos longa, duos autem vel duos cum semisse lata, pediculis crassis & digitalis longitudinis innixa, nervis & venulis in postica foliorum parte prominentibus insignita. Ramulorum extremis insistent multi flores, ex quinque mediocris magnitudinis petalis compositi, quibus decidentibus succedunt siliquæ oblongæ, digitales, subrotundæ atque fuscæ; quæ si ad maturitatem pervenerunt, digito pressæ mox aperiuntur, & nucleum quem continent oblongo-rotundum, Avellanæ magnitudine atque forma, cujus exterius integumentum cuticula est nigricans, quæ ad medietatem vestitur pauca pulpa, lutea, lenta, molli, odoris instar Pisorum contusorum. Nucleus autem qui comeditur, constat carne lenta instar Cornu emolliti, dentibus cedente, saporis hand adeo manifesti, coloris aquei, quo simiæ delectantur, ita referente *G. Marcgrav. in histor. rerum natural. Brasiliæ.* Crescit hæc arbor in densis nemoribus mediterraneis Brasiliæ, necnon etiam in insula Maranhon & vicinis Antillis insulis, ubi fervente Æstate ex trunco profundius inciso liquor effluit oleoso-resinosus, primo quidem limpidus instar olei distillati Terebenthinæ, postea vero crassior, ex albo flavescens. Qui primo profluit liquor, seorsim asservatur, ceu præstantior altero qui ultimo prodit. Si truncus arboris istius justo tempore satis profunde & ultra corticem incidatur, spatio trium horarum ad duodecim Balsami libras emittit: at si intempestive saucietur, nihil vel parum liquoris balsamici fundit; vulnere autem mox cera aut argilla obducto, post duas circiter hebdomadas resinosum suum liquorem sat copiose fundit.

Hujus arboris lignum ob elegantem colorem saturate rubrum a fabris lignariis expetitur, tum ad asseres latos conficiendos, tum etiam ad varia opera elegantiora concinnanda, necnon ad tinctorios usus usurpatur.

Balsamum Copaiba cum aqua communi copiosiore distillatum oleum pellucidum odoris subtilis & jucundi præbuit: aqua distillata eundem spirabat odorem. Residua vero Balsami portio in cucurbita aquæ innatans, ad resinæ consistentiam redacta, odoris erat resinosi. Ejus distillatione per retortam instituta, prodit olei ætherei portio quædam, liquoris subacidi portio non mediocris, ac tandem oleum crassum empyreumaticum, primo rubrum, deinde fuscum, remanente carbone vel massa nigra, rara, lucida, levi, ex qua nullum sal lixivio extractum fuit. Unde liquet, Balsamum Copaiba oleo tum subtili, tum crassiori & sale acido simul mixtis componi, a quibus ejus energia pendet.

Thomas Fuller Medicus Cantabrigiensis observat, Balsamum Copaiba odore violaceo urinam non perfundere sicut a Terebenthina fieri solet, sed saporem intense amarum ipsi impertire. Idem auctor hoc Balsamum multis encomiis prædicat. Seri, salivæ & urinæ muriaticam fædinem demulcet, spicula salina involvendo: sanguinem oleosis partibus depauperatum restituit, ejusque cachexiæ scorbuticæ, rancidæ & putredinali medetur. Valet non tantum externe applicatum, sed etiam interne exhibitum ad vulnera sananda; ea enim mundificat & consolidat. Vulnera quævis, nervorum præsertim, sanat: dysenteriam & alios alvi fluxus sistit, sicut & fluorem album atque gonorrhæam. Renes, ureteres & vesicam arenulis mucosæ pure obstructos, relaxatos aut ulcerosos, mirum quantum detergat, firmet & sanet. Urinam ciet, ejus ardores extinguit, contentaque cruenta, fœda & purulenta præ omnibus aliis Balsamis efficaciter expurgat.

Illud insuper tamquam præstantissimum thoracicum idem Fuller commendat. Bronchia,

chia, inquit, detergit, pulmonibus tonum & sanitatem conciliat, atque tubercula cruda dissolvit: Peritus ille Medicus observavit, tussis horrendas periculosas & phthisim aperte minitantes hujus solius Balsami usu penitus fuisse percuratas. Hæcicis quoque, licet intense amarum & manifeste calidum, optime tamen convenire asserit; quippe quod humorum falsedinem & acrimoniam patenter domat, putredinalemque iniquationem obliterat.

Exhibetur vel per se ex ovo sorbili, vel cum vino aut alio quovis liquore pertixtum, vel sub forma boli cum Saccharo, pulvere Liquiritiæ, aut alio quocumque idoneo pulvere a gutt. v. ad xv. vel xx. Si ad ℥ij. vel ℥iij. pro dosi propinetur, æque catharsim promovet ac ipsa Terebenthina.

℥. Balsam. Copaiba ℥ss. Vitellos ovi n. ij. Syr. Hederæ terrestris ℥ij. Vini generosi ℥viij. Fiat mixtura, cujus cochlear unum aut alterum mane & vespri propinetur, in pulmonum ulcere & tuberculis.

℥. Balsam. Copaiv. gutt. xv. rad. Glycyrrhiæ pulveris Succini pp. ana gr. xv. Antihæctic. Poter. gr. xij. Syr. Heder. terrestr. q. s. M. F. bolus ad pulmonum ulcus sanandum.

℥. Rad. Butyræ pulver. & pulver. Liquiritiæ ana ℥ss. Balsam. Copaiv. q. s. M. F. bolus mane & sero exhibendus ad ulcus renum & vesicæ abstergendum & sanandum.

℥. Lapid. Hematit. Mastiches & Sang. Dracon. ana ℥ss. Terræ Catechu & Corall. rubr. p. p. ana ℥j. Balsam. Copaib. q. s. M. F. Electuar. cujus dosi ℥j. bis die, in fluore albo.

℥. Rhei pulver. ℥iij. Panac. Mercurial. ℥j. Balsam. Copaib. ℥jss. M. F. Electuar. cujus dosi ℥j. quotidie mane & sero ad gonorrhæam virulentam curandam; quarto quoque die purgando cum Pilulis Mercurialibus.

Ex supra recensitis Balsamis variæ extrahuntur tincturæ balsamicæ multis encomiis prædicatæ. Hæc sit pro omnibus.

℥. Ligni Aloes, rad. Angelicæ, Ireos Florentin. & Aristoloch. rotund. ana ℥j. Folior. Dictamni Cretici, summatum Hyperici, Roris-marini, Lavandulæ, Croci ana ℥ss. Spirit. vini ℥ssj. Digerantur in vase vitreo exacte clauso sub sole per mensem. Seorsim quoque sumantur Myrrhæ, Aloes, Benzoin. Oliban. ana ℥ss. His affunde Spirit. vini ℥ssj. Digerantur quoque eodem modo per mensem. Tum ambo liquores percolati misceantur. Quibus affundantur Balsam. Copaibæ ℥ij. Opobalsami, Balsami Peruvian. Bals. Tolutani, Styracis liquid. & Terebenthinæ Cypriæ ana ℥j. Digerantur denuo per quindecim dies, serveturque liquor ad usum internum & externum.

Cavendum tamen ab interno balsamicorum usu, ubi febrilis æstus adest: sanguinem enim accendunt, & ad phlogosum concipiendam concitant: unde ex eorum usu inopportuno vel diuturniore, vel dosi largiore febris accenditur, hæmorrhagiæ sequuntur, cephalalgia, cordis palpitationes aut quorundam viscerum inflammationes. Sæpe etiam ciborum inappetentia aut difficilis concoctio balsamicorum usum comitatur, quandoquidem resinosis eorum particulis ventriculi fermentum obtunditur. Quapropter longe a pastu exhibenda sunt, nec dosi nimia.

ARTICULUS QUINTUS.

De Liquidambaro.

LIQUIDAMBAR, Liquidambarum, & Ambarum liquidum, Off. Succus est resinosus, liquidus, pinguis, consistentiæ Terebenthinæ similis, ex flavo rubescens; saporis acris, aromatici; odoris fragrantis, ad Styracem & Ambarum accedentis. Ex nova Hispania, Virginia & aliis Americæ meridionalis Provinciis olim afferebatur. Quandoque etiam cum hoc succo resinoso oleum illo tenuius, fluidius & fragrantius ab eodem extractum asportabatur; oleum de Liquidambare dictum, coloris rufescentis, & magis.

gis limpidum. Hæ substantiæ olim magno erant in usu, & in unguentariorum officinis læpius & magna copia reperiebantur. Nunc vero, quandoquidem odoramenta fere obsoleverunt, rarissime in officinis occurrunt, ita ut iis sint prorsus ignota.

Arbor quæ hunc succum fundit, dicitur Liquidambari arbor, sive Styracifera, Aceris folio, fructu tribuloide, idest, pericarpio orbiculari ex quamplurimis apicibus coagmentato semen recondens, *Plukn. Phytograph. Tab. 42. Xochiocotzo-Quahuilt*, seu arbor Liquidambari Indici, *Hernandez 56. Ococotl Indorum, Nicol. Monardis: Styrax Acetis folio, Raii Hystor. 1681. Arbor Virginiana Aceris folio*, potius Platanus Virginiana Styracem fundens, *Ejusdem 1799.*

Arbor est vastæ magnitudinis, pulchra, procera, ramosa, patula, cum radicibus longè lateque expansis, caudice recto, cortice partim fulvo, partim virente, odorato. Folia profert Aceris foliis similia, in tres pluresve cuspides divisa, altera parte albicantia, altera obscuriora, in ambitu serrata, tres pollices lata. De flore nihil habemus: fructus sphaericus est, instar Platani aculeatus, constans ex pluribus capsulis seminalibus flavescens, prominentibus, & in acumen desinentibus, in quibus semina oblonga, subrotunda delitescunt. Ex hac arbore, vel sponte, vel inciso cortice, succus promanat resinosus, odoratus & fragrantissimus, Liquidambarum scilicet. Ex eodem succo recens collecto & loco idoneo reposito oleum de Liquidambar dictum separatur multo subtilius longèque suavius. Nonnulli etiam ex arboris ramusculis & cortice comminutis & aqua coctis pinguedinem innatantem colligunt, & vendunt pro legitimo Liquidambaro. Cortex quoque comminutus odoris gratia cum resina commiscetur, ut scilicet suavius & diutius spiret in suffitibus.

Liquidambar olim maxima copia ad pelles & chirotecas odoribus imbuendas absumebatur. Nunc vero apud nos odoramentum illud nomine vix cognoscitur. Ab auctoribus utile dicitur ad plerosque morbos frigidos, ad tumores resolvendos; & speciatim ad tumores & obstructions uteri, mensesque provocandos commendatur. Hodie sicut pleraque alia odoramenta obsolevit: ab his enim nostratum capita læduntur, gravantur, & mulieres in hystericos affectus inducuntur.

ARTICULUS SEXTUS

De Styrace liquido.

OFFICINÆ, præeuntibus Arabibus, Styracem distinguunt hodie in liquidum & siccum; cum Græci unicum tantum Styracem agnoscant, siccum nempe, liquidum vero non novisse videantur. Hæc duo Styracis genera sunt prorsus diversa. De sicco paulo post tractabimus; nunc autem de liquido.

STYRAX liquido, *Off. Miha, Arabum: Cotter-Mija, Turcarum: Roca-Malha Sinenium, Garzie: vulgo Storaraz liquide*. Succus est resinosus cujus duplex genus in officinis reperitur; purum, & impurum aut crassum. Styrax liquidus purior siccus est resinosus, mellæ & tenacis substantiæ, Terebenthinæ similis, semipellucidæ; coloris fusci aut ex fusco rubentis, vel etiam ex cinereo fusci; odore valido ad Styracem solidum nonnihil accedente, sed ob vehementiam fere ingrato; sapore acriusculo, aromatico, oleoso. Probatur lentus, fulvus, pellucidus, odoratissimus.

Styrax minus purus aut crassus succus est resinosus, sæculentus, fuscus vel subcineus, opacus, pinguis & minus odoratus, & videtur esse portio sæculenta prioris: nec in medicamentis etiam externis nisi colatus & a sæcibus purgatus usurpari debet. Officinarum vulgus, post quosdam Arabes, Staetes nomen Styraci liquido tribuerunt, sed perperam; cum Staete Græcorum sit Myrrhæ colamen, ut videre est apud Dioscoridem. Raro Styrax liquidus purus & sincerus in officinis reperitur: sæpe enim ligni scobe vel pulvere conspurcatur, aut scætitii liquores in ejus locum substituuntur.

De Styracis liquidi origine magna inter auctores dissensio est: alii enim opinantur nihil aliud esse quam Myrrhæ colamen, ratione nominis Staetes quo donatur a quibus-

budam. Sed præter saporis & odoris discrepantiam inter Myrrham & Styracem, res prorsus diversas esse liquet ex eo quod Myrrha, utpote media inter gummi & resinas substantia, in quovis aquoso liquore facile pro parte dissolvatur; liquidus autem Styrax minime, sed in oleoso & pingui tantummodo, ut aliæ resinæ. Aliis scilicet quid ex Styraçe calamita in oleo ac vino soluto, admixtaque Terebenthina Veneta excoctio; quæ decoctio cum refrigerit, Styrax liquidus ad fundum secedere dicitur, superius vero innatare oleosam substantiam. Alii expressionem idem molliuntur. Aliis est oleum ex nucleis arboris Storacifluæ expressum. Aliis fit per decoctionem corticis vel ramusculorum tenerorum & gemmarum Styracis, vel ut alii volunt, Liquidambaris. Alii Styracem calamitam & liquidum eundem esse succum, consistentia tantummodo diversum affirmant. Samuel Dale testatur quodcumque in Pharmacopoliis Londinensibus pro Styraçe liquido venditur, rem omnino scilicet esse.

Verumtamen Jacobus Petiver Pharmacopæus Londinensis, Regiæ Societatis Socius, & sagax naturalis historiæ scrutator, *Actis Philosoph. Reg. Soc. Lond. n. 313.* refert Styraçem liquidum, a Turcis & Arabibus *Cotter-Mija* dictum, succum esse cujusdam arboris *Rosa Mallos* dictæ, quæ in insula Cobros maris Erythræi nascitur, trium dierum itinere ab urbe *Suez* distante. Hujus arboris corticem singulis annis deglubunt, & contusum in aqua marina coquant usque ad visci consistentiam: tum resinofam substantiam supernatantem colligunt. Verum cum adhuc multum crassamenti seu corticis pulverati contineat, eam denuo aqua marina bulliente liquant & percolant. Sic defœcatam resinam & crassamentum fœculentum residuum seorsim doliolis includunt, & Moccam Arabiæ emporium transeunt. Et hæc duæ sunt Styracis liquidi species quæ in officinis occurrunt.

Hoc odoramentum apud orientales populos multi æstimatur, & magni est usus. A libris 180. ad 360. dolium venditur, quod 420. libras continet, prout Styrax crassior est vel purior.

Nullam hujus arboris descriptionem reperimus.

Styraci liquido eadem tribuuntur virtutes ac ceteris Balsamis supra dictis. Intus præferibitur a guttis iij. ad xij. ad ulcera interna abstergenda & sananda. Frequentius adhibetur contusionibus, vulneribus, & ulceribus externis, præsertim scorbuticis. Summopere vero commendatur ad putredinem arcendam & sphacelum præcavendum. Usurpatur in unguento de Styraçe dicto, cujus in Nosocomio Parisiensi frequens felixque usus est. Sic præparatur.

℞. Olei Nucum optimi ℥v. Gummi Elemi, Cera novæ ana ℥iij. ℥iij. Colophoniæ ℥viijss. Omnibus fufis adde Styracis liquidi & nitidi ℥iij. ℥iij. Fiat unguentum.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Terebenthina, variisque ejus speciebus ac productis.

Quatuor succorum resinoforum genera in officinis Terebenthinæ nomine insigniuntur, licet unicæ conveniat resinæ quæ ex Terebintho stillat.

Quadruplex igitur Terebenthina, scilicet Chia, Veneta, Argentinensis, & communis. TEREBENTINA Chia vel Cypria, *Off. Πύρη τερεβινθίνης Græcorum*: Terebenthina, *Latinorum*: Terminthina, *Quorundam*: & barbæ Ferbentina, Ferebenthina, Trebenthina, Trementina, aut Fermentina: Hæc Alimbath seu Helt Alimbach, *Arabum*: vulgo *Terebenthine de Chio*. Succus est resinofus, liquidus, ex Terebintho arbore effluens, colore candidus, subflavus, vitreus, aut candidus, ad cæruleum nonnihil vergens, interdum pellucidus, consistentiæ modo firmioris, modo mollioris, lentæ ac glutinosæ, ita ut inter digitos fricata nonnunquam in micæ teratur, sæpius tamen mellis solidioris instar digitis cedat & adhæreat, odore acri, non ingrato, Laricæ resinæ seu Terebenthinæ Venetæ non dissimili, præsertim manibus tractata, aut prunis imposita gustu modice amarefscens, acris. Plurimi æstimatur quæ ex insulis Chio & Cyprio affertur, unde nomen sumpsit. Veteribus Græcis cognita fuit, & apud eos usitata.

Stillat ex arbore quæ dicitur Terebinthus vulgaris, C. B. P. Terebinthus, J. B. Arbor est semper virens, Pyri magnitudine, cortice crasso & huiusmodi, cinereo, ramis patulis, in quibus alternatim folia nascuntur conjugata, rigida & firma, laurinis non profus abfimilia, sed magis obtusa. Flores, incipiente Majo, in summis ramulis racematim congeruntur staminei, purpurascens, steriles: species enim quæ fructus profert, staminibus omnino caret. Fructus racematim etiam nascuntur subrotundi, duas vel tres lineas longi, cum testa membranacea purpurascens vel flavescens, subacida, slyptica & resinosa obducta. Testa autem unicapularis, inanis sæpe, nucleum continet medullosum. In Gallia Narbonensi frequens occurrit: & in sylva Valena circa Montepelium ex vulneratis Terebinthis Terebenthinam fluere observavit Lobelius. In insula Chio secus vias sponte nascitur, & Terebenthinam abunde fundit crassam, e candido in colorem subcaruleum vergentem, saporis & odoris fere expertem, dentibus vix adhærescentem, quæ facile induratur, ut clariss. Tournesfortius observavit.

Venditiamur tempore quodam folliculos seu vesiculas foliis & ramulis inhærentes promit, quales fere in Ulmi foliis nascuntur, sed pallido aut purpurascens colore: interdum etiam extremis ramis oblonga & cartilaginea cornicula quatuor, quinque, sex digitos aut amplius longa, varia forma excrecentia, rubentia, concava: quæ, sicut folliculi, aperta lentorem quemdam continere deprehenduntur, cui permixta sunt cinerea & fuliginosa excrementa atque exigua animalcula alata. Horum corniculorum meminerunt omnes fere qui de hac arbore scripserunt. Nihil autem aliud sunt, ut Joanni Rajo videtur, quam excrecentiæ quædam ab insectis folia & surculos compungentibus & ibidem ova sua deponentibus excitatæ, ut matricum seu uterorum loco iis inserviant fovendis & excludendis, foetibusque editis alendis & protegendis, mira naturæ providentia. In illis tamen folliculis aut corniculis non colligitur resina, sed ex ligno. Arbor ipsa sicut & reliqua resinifera post germinationem inciduntur tum in caudice, tum in ramis: & ex vulneribus resina distillat primum liquida, quæ deinde paulatim inspissatur & arefcit.

Kæmpferus de Terebenthina Persica mentionem facit apud orientales populos usitatissima, Cypriz non dissimili, quæ colligitur in petrosis ac desertis montium recessibus circa Schmachiam Mediæ, Schirasam Persidis, in Luristano & Larenfi territoriis, & præsertim in petroso monte circa *Majin* pagum celebrem, una diætâ distitum *Sijraso*, ubi Terebinthi, seu, ut ait, Pistaciæ sylvestres copiosæ nascuntur. Accolæ liquorem resinofum, qui vel ex arbore fauciatâ prolicitur, vel ex rimis nodisque stirpium putrescentibus, æstuante Syrio, sponte promanat, copiosum excipiunt. Exceptum liquorem parum lenteque coquant, antequam ebullire incipiat, effundendum. Ita refrigeratus picis albæ colorem & consistentiam refert.

Hujus Terebenthinæ apud orientales populos usus, inquit Kæmpferus, non est alius, quam ut pro masticatorio serviat, quo mulierculæ citra Indum maxillas sine intermissione exercent; ita ut agre, si ei adsueverint, carere hac resina possint. Dicitur lympham proliciendos catharos tollere, albedinem & firmitatem dentibus conferre, appetitum excitare, ac gratum ori conciliare halitum. Prostat ubique in officinis & myropoliis Turcarum, Persarum & Arabum, sub *Sakkis* Turcico & *Konderum* Persico nominibus.

Accolæ montis Benna in Perside ex stipite vulnerato Terebenthinam non excipiunt; sed ipsa ligna comburendo resinam extorquent, quod colorem spadiceum obscurum acquisiverit, quæ pro coloris specie pictoribus inservit: est enim dura, friabilis & splendida. Prostat in officinis sub nomine *Sijab Benna*, id est, nigredo montis Benna, vel *Rengi Sulab*, id est, color Sulab.

Analysi Chymica Terebenthinæ Chia Hiss. præbuerunt olei tenuioris, limpidi & aquei coloris ℥ix. olei flavescens ℥v. spissioris vero & rufescentis ℥xxij. liquoris acidi gr. lx. Caput mortuum in retorta superstes pendebat ℥vij. gr. xxx. ex quo per horas octo calcinato nihil salis fixi extractum fuit.

Hujus & ceterarum Terebenthinæ specierum usus est externus & internus. Externe admo-

admota emollit, digerit, discutit, resolvit, ulcera expurgat, & vulnera recenria glutinat. Verum hæc resina apud nos ad usum externum raro adhibetur, cum Laricea vulgarior sit, minus pretiosa, nec viribus inferior. Sæpius ad usum internum præscribitur, cum minus acris sit. Inter vulneraria & balsamica medicamenta recensetur. Revera insignis est ejus energia ad interna ulcera mundificanda & abstergenda. In pulmonum, ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, & ceterorum viscerum exulcerationibus utiliter præscribitur. Confert veteri tussi, sputo purulento, & incipienti phthisi. Urinas provocat, easque odore violaceo perfundit: valet ad urinæ ardorem, suppressionem & nephritim, si ab acri, pisso ac glutinoso sero oriantur. Sæpe quoque arenulas pellit, serum viscidum quo agglomerabantur solvendo: verum non exhibenda est, quin prius sedata fuerit inflammatio. Ab ea quoque abstinendum, si calculus adsit in renibus major quam ut per vias urinarias transgredi possit: tunc enim aut inutilis est, cum non sit lithontriptica; aut partem jam ad inflammationem dispositam incendit. Verumtamen a quibusdam Medicis ad nephritim præcavendam diuturnior illius usus præscribitur, quo nempe serum viscidum arenulorum & calculorum causa dissolvitur. Magnæ quoque sunt ipsius laudes in podagra & omnibus articularibus morbis, si accipiat, ut docet Avicenna, quantitas Nucis Avellanæ singulis matutinis jejuno ventriculo. Nec mirum quod calculo confert, etiam podagræ prodesse; cum cognati sint illi morbi, & eadem causam continentem seu materiam habeant; unde non raro in se mutuo mutantur. Alvum quoque movet: & purgandi causa in senibus optime & sine noxa a Galeno vocatur, ad magnitudinem Nucis Ponticæ & amplius propinata. A quibusdam ad ℥ss. & ultra exhibetur; sed raro nunc in hunc finem usurpatur.

Exhibetur a ℥ss. ad ℥i. sub forma boli, vel in aqueo liquore cum tantillo vitelli ovi dissoluta. A nonnullis coctione in aqua inspissatur ad extracti consistentiam, & ex ea Pilulæ formantur. Verum spirituosa substantiæ plurimum coctione perditur; quapropter hæc improbat præparatio.

Ex Terebenthina Chia spiritus, oleum, resina seu Colophonina præparari possunt. Sed hæc præparata, ob hujus Terebenthinæ defectum, raro in officinis reperiuntur; cum insuper Terebenthina Laricea majorem spiritus copiam præbeat quam Terebinthi resina, quæ nobis jam inspissata & partibus magis volatilibus jam orbata advehitur.

Terebenthina Chia usurpatur in Theriaca *Andromachi*, *Mithridatio Damocratis*, & *Trochiscis cyphæos*.

TEREBENTHINA Veneta, Larigna vel Laricea, *Off. Λάρηξ, Græcorum*: vulgo *Terebentine de Vanise*, ou des *Melezes*. Substantia est resinosa, liquida, limpida, lenta, tenax, oleo quidem crassior, melle vero liquidior, quæ ab intincto digito contumaciter & æqualiter destitit, aliquantulum translucida, vitri instar; coloris flavescentis; odoris resinosi, fragrantis, acris, non ingrati, aliquantulum tamen gravis; saporis tenuis, acris, amaricantis; quæ acredine & calore Terebinthi resinam superat. Probatur recens, quæ magis pellucida, candida, liquida, nullis inquinamentis aut fœcibus conspurcata, & cujus gutta ungui adherent, non vero diffiunt. Veneta dicitur, quia olim Venetis nobis afferebatur; nunc vero ex Delphinatu & Sabaudia. Hæc resina species olim veteribus Græcis cognita fuit; & jam Galeni temporibus, sicut & abiecta progenina Terebinthi resina a quibusdam vendebatur. *Gal. 3. lib. de comp. Medic. sec. gen.*

Fluit ex arbore quæ Larix, folio deciduo, conifera, *J. B. I. 265. Larix Dodonæi 868. vulgo Meleze*. Arbor est procera, caudice recto; cujus cortex inferiore parte quæ ramis subest, fuscus, crassus, asper, in frequentes rimas dehiscit; præcisus interior rubere conspicitur; reliqua parte levis, glaber, nonnihil foris inalbicans; materies firmata & solida, pectinibus rectis, fulva, odorata. Ramos multos promit in alios minores divisos, qui lenti ac obsequiosi sunt, deorsumque dependentes. Folia circa ramulos multa, ab uno tuberculo numerosa, simul cohærentia, breviora, tenuiora, mollioraque quam Pini folia, haud aculeata. Flores amentacei sunt, & steriles. Fructus coni sunt: parvi, cupressinis magnitudine fere similes, sed tamen longiores, gracilibus foliosis;

fquamulis axi communi affixis compacti, sub quibus latent semina gemina, exigua, foliata seu conjuncta, cum tenui membranula apum aut vesparum alis simili, magnitudine seminis Cupressi, foris cinericeo cortice, intus candido nucleo constantes, sapore dulci & pineam nucem referente. Dum fructus illi adhuc teneri sunt, & eleganter purpura rubentes. In Alpibus Gallicis, Sabaudis, Rhæticis, Stiriacis & Carianthicis, necnon etiam in Apennino abunde proveniunt.

Ex ea vel sponte vel per incisionem Vere & Autumno fluit resina aquæ limpida instar, consistentiæ oleo similis; brevi vero nonnihil flavescit, & tractu temporis crassescit. Ex eadem alia succi species quibusdam anni tempestatibus exsudat, Mannæ prorsus similis; qui idcirco Manna Laricea dicitur, vulgo *Manne de Briancon*, a loco ubi frequentius reperitur. Eadem quoque arbori fungus adnascitur, Agaricus dictus; de quibus suo loco agemus.

Analysi Chymica, Terebenthinæ Venetæ ℥ij. ℥xj. per B. V. distillatæ præbuerunt phlegmatis subacidi ℥ss. olei vero tenuissimi & limpidissimi ℥x. ℥vjss. Massa residua per retortam, igne reverberii gradatim aucto, exhibuit phlegmatis acidi ℥ij. phlegmatis urinosi aliquantulum: olei flavescens paulo crassioris ℥xij. ℥ij. gr. liij. olei rufi & spissioris ℥xvij. ℥iiij. Massa nigra, lucida, spongiosa, levis, in retorta superstes pendebat ℥vj. gr. xij. quæ per horas octo in crucibulo calcinata colorem fuscum subrubentem obtinuit. Omni sapore destituta fuit, & ad pondus granorum xxij. reducta est. Nullus sal ex ea lixivii ope extractus fuit. Partium deperditio in distillatione fuit circiter ℥j. & in calcinatione fere ℥vj. Unde liquet Terebenthinam Lariceam oleo subtili consistere cum acido sale ita consociato, ut ambo in resinosum compositum faceant; nihil vero aut parum terræ continere, & portonem alcalici salis exiguum & vix perceptibilem. Revera si spiritus Terebenthinæ cum acido Vitrioli spiritu digeratur, post aliquot dies abeunt in resinam Terebenthinæ similem, quæ continuata digestionem magis ac magis spissescit, donec in bitumen nigrum convertatur.

Observandum est, Terebenthinam non modo per os sumptam, aut per anum injectam, sed etiam externe vulneribus admotam, imo ipsius spirituosas ac volatiles partes odore solo naribus & pulmonibus exceptas, urinas adeo afficere, ut violarum odorem referant. Unde concludimus, Terebenthinam vires suas exerere potissimum spirituosas ac volatilibus suis particulis, quæ facile per totum corpus diffunduntur, massam sanguineam, ceterosque humores subeunt, dividunt & attenuant, acres sales involvunt, secretionem & excretionem restituunt, urinarias potissimum aut alvinas partes solidas abstergunt, illiniunt, earumque oscillationes restituunt; quod & de ceteris Terebenthinarum speciebus etiam sentiendum est.

Terebenthina Laricea iisdem ac Terebinthi resina virtutibus donatur, & apud nos ad usum internum præ ceteris antepositur. Balsamica est, vulneraria, diuretica, & alvum simul movet. In pulmonum, renum, vesicæ & ceterorum viscerum exulcerationibus utiliter præscribitur. Magni est usus in gonorrhæa & fluore albo muliebri. Ad viscerum apostemata resolvenda vel maturanda plurimum confert; siquidem nonnunquam purulentam materiam a parte affecta subducit, & per urinarias vias foras cum urinis amandat. A Riverio & aliis Medicis celeberrimis commendatur ad calculos renum præcavendos; & ceteris diureticis eo magis antepositur, quod urinas movendo simul alvum laxet, ita ut crassiores humores qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur, per alvum deturbentur.

De modo Terebinthinam Venetam præscribendi, idem dicendum est quod de Cypria. Exhibetur enim sub forma boli aut pilularum, vel cum ovi vitello soluta. A multis aqua communi aut alio liquore lavari solet: ab aliis levi coctione in massam solidiusculam inspissatur. Sed inutilis est ejus coctio, lotio vero non magis utilis: lotionem enim & coctionem plurimæ ejus particulæ avolant & dissipantur.

Ejusdem externe adhibitæ vis balsamica & vulneraria satis prædicatur. Unde nullum ferme linimentum, nullum fere emplastrum, vel unguentum ad vulnera & ulcera est, quod Terebenthina Veneta, tamquam anima & corpus, inquit Etmullerus, non ingre-

diatur. Ex ea cum vitelli ovi q. f. & oleo rosato vel alio quocumque idoneo Chirurgi unguentum digestivum parant in vulneribus usitatissimum & maxime commendatum.

In dysenteria, intestinorum exulcerationibus, dolore nephritico, urinæ suppressione, clysteres cum Terebenthina utiliter injiciuntur.

Non tamen absque cautione usurpanda est Terebenthina, sicut cetera diuretica; nec nisi præmissis universalibus, scilicet sanguinis missione, si metuenda sit febris aut inflammatio, tum medicaminibus primas vias abstergentibus & laxantibus: alioquin febris, cephalalgia, aut ardor in aliis partibus incenditur. Fabr. Hildanus, *Cent. 5. Obs. 59.* ex usu Terebenthinæ post cibos crudos & viscidos assumptæ urinam suppressam observavit.

Ex Terebenthina in officinis spiritus, oleum Terebenthinæ & Colophonia præparantur.

2℥. Terebenthinæ Venetæ recentis, mundæ ac pellucidæ q. lib. Distilletur per retortam vitream, cujus tertia pars ad summum repleatur. Primo & lenissimo igne propellitur oleum æthereum, tenue, cum phlegmatis portione quadam junctum, quod vulgo spiritus Terebenthinæ nomine insignitur. Postea ignis gradu paulatim aucto, prolucuntur oleum flavum, deinde rufescens & consistentiæ paulo spissioris. Si tunc amoveatur ignis, vasis refrigeratis, in fundo retortæ reperitur massa solida, fragilis, pellucida, rufescens, quæ Colophonia dicitur. Si vero hæc massa resinosa igne urgeatur, fundit oleum nigricans, spissum, quod a quibusdam Balsamum Terebenthinæ nuncupatur; & in retorta massa nigra, rara, spongiosa remanet.

Spiritus Terebenthinæ interne exhibetur ad guttas aliquot. Urinas potenter movet: convenit in urinæ suppressione a mucro spissiore vias urinarias infarciendo, in mictu cruento ac purulento ab ulcere renum & vesicæ oriundo, in affectionibus pulmonum.

In pleuritide a Bartholeto commendatur, quod humorem in thorace impactum solvat, & ad vias urinarias felici cum successu perducit. Raro oleum flavum intus propinatur. Externe spiritus & oleum tamquam balsamica & vulneraria adhibentur.

Colophonia digerit, resolvit & consolidat: minus detergit & penetrans est quam ipsa Terebenthina, ob oleosas partes distillatione ablatas. Intus nonnunquam exhibetur, sed raro: externe in quibusdam emplastris usurpatur.

2℥. Terebenthinæ Venetæ ʒij. Olei Amygdalar. dulcium ʒß. M. Hauriat æger in asthma, nephritide, & urinæ suppressione.

2℥. Terebenth. Ven. ʒij. Conserv. Rosar. vel Violar. ʒß. M. F. bolus. Vel

2℥. Terebenth. Ven. ʒß. cum Sacchari pulverati, vel pulveris Liquiritiæ q. f. M. F. bolus in ulcere pulmonum, renum aut vesicæ. Vel

2℥. Medull. Cals. recens extract. ʒvj. Terebenth. Ven. ʒß. Glycyrrhiæ pulver. q. f. M. F. bolus in ulceribus internis.

2℥. Terebenth. Ven. ʒß. Rhabarb. pulver. ʒß. Fiat bolus in albo mulierum profluvio.

2℥. Terebenth. Ven. ʒß. Rhei pulver. ʒij. Panacæ Mercurialis ʒi. M. F. Opiata cujus dosis ʒi. bis die ad gonorrhæam curandam, præmissis præmittendis.

2℥. Terebenth. Ven. in ovi vitello dissolutæ ʒß. Mellis rosati ʒi. Lactis vaccini ʒviij. Fiat enema bis die iterandum in dysenteria & intestinorum exulcerationibus.

2℥. Decocti folior. Malvæ, Parietar. flor. Chamæmel. Meliloti ʒij. in qua dilue Terebenth. Ven. vitello ovi dissolutæ ʒi. Salis Prunell. ʒi. Fiat enema in dolore nephritico. Vel

2℥. Terebenth. Laricæ, & Cals. recens mundatæ ana ʒi. Dissolve in feri lactis ʒij. Fiat enema.

Usurpatur Terebenthina Laricea in aqua antinephritica, *De Bellegarde*, vulgo dicta *Charas*, aqua ad gonorrhæam fetidam & virulentam *Quercetani*, in Pilulis de Terebenthina cocta *Charas*, diureticis, Mercurialibus, ad sistendam gonorrhæam & contra gonorrhæam virulentam *Ejusdem*, in Pilulis Matthæi *Ph. Bateane*, in Balsamo viridi *Metensium*, unguento seu Balsamo vulnerario *Arcei*, oleo Hyperici, in unguento martiato, de Althæa, Basilico, mundificativo, & in unguentis emplastrisque fere omnibus.

TEREBENTHINA abiegna seu abietina, Terebenthina Argentoratensis, *Off. Πίτσα, ἐλατίνα, Græcorum*: vulgo *Terebentine de Strasbourg, Resine liquide des Sapins, Bigion*. Substantia est resinosa, liquida, dum recens est, Laricea pellucidior, minus lenta, minusque tenax, odore magis grata, & amara magis, corticis Mali citrei odorem & saporem quodammodo referens: per tempus flavescit & spissescit. Argentoratensis dicitur apud nos, ex eo quod ex Argentorato nobis afferatur.

Resinosus ille humor manat ex arbore quæ dicitur Abies, Taxi folio, fructu sursum spectante, *Inst. R. H.* 385. Abies, conis sursum spectantibus, sive mas, *C. B. P.* 505. Abies femina, sive ἐλαί τανδρα, *J. B. I.* 231. Gallice *Sapin*. Procera & excelsa est arbor, Pinum altitudine superat. Caudex ejus rectus, inferius enodis, cortice albicante & fragili circumvestitur. Rami in circuitu circa truncum crescunt, interdum quatuor, interdum quinque, sex aut plures, & sic per intervalla dispositi ad cacumen usque observantur: utrinque furculos ut plurimum emittunt instar crucis, quibus undique adnascuntur folia brevina, minime pungentia, superne sature virentia, inferne ex adverso paululum candicantia, & linea viridi distincta. Flores amentacei sunt, pluribus constantes apicibus, qui in duo loculamenta dividuntur, transversa dehiscunt, pulveremque fundunt minutissimum, sæpe lunatum, ut microscopi ope facile patet. Steriles sunt. Fructus in aliis ejusdem arboris partibus nascuntur: conii sunt oblongi, ovati fere, Piceæ vulgaris conis breviores & crassiores; constant ex squamis in superiore parte latis, axi affixis, sub quibus latent semina gemina, foliata, subalbida, plena acri & pingui humore. Conii virent Autumni initio, & multam resinam fundunt; sub Autumni vero finem & Hyemis initium maturitatem consequuntur. Frequens crescit hæc arbor in Germania & septentrionalibus regionibus.

Non solum ex caudice & ramis, sed etiam ex tuberculis quibusdam intra corticem positis resina seu oleum abiegnum extrahitur. Quæ ex caudice vulnerato effluit, minus odorata est minusque pretiosa: exsiccata Thus colore & odore aliquantisper ementitur; sic ejus loco a nonnullis sufficitur. Resina vero quæ ex tuberculis incisus effunditur, plurimi æstimatur, & speciatim Lachryma abiegna, Oleum abietinum, vulgo *Bigion* nuncupatur.

Ea est hujus resinæ exprimendæ ratio a Bellonio relata. Qui pecora pascunt, interdum, ne desidra torpescant, vaccinum cornu vacuum dextra tenentes ad Abietis sylvas accedunt. Illi autem cum in novellas adhuc Abietes inciderint, & Abietem glabro cortice vestitam, tuberculis scatentem comperierint, (annosarum enim cortex in rugas contractus nulla tubercula ostendit,) oleum subesse statim conjiciunt, illaque tubercula sic labio cornu premunt, ut liquorem inde oleosum detrudant. Neque tamen hoc modo, quam diligentissima etiam adhibita opera, ultra uncias quatuor uno die legere possunt; siquidem singulare quodcumque tuberculum nonnisi guttam unam aut alteram continet: ex quo quidem fit ut resina hæc ceteris rarior sit, majorisque vendatur.

Argentoratensis itaque Terebenthina ex caudice vulnerato apud Germanos extrahitur. Pinus Piceæve mense Majo aggrediuntur; & in parte superna qua ascia pertingere possunt incipientes, detrahunt corticem latitudine trium digitorum usque in partem imam, ita tamen ut pedibus duobus a terra plaga absit: deinde sinunt corticem in arbore latitudine unius circiter palmi integrum, & iterum talem plagam inserunt, & sic pergunt, donec tota arbor sit fauciata. Quæ statim effluit resina, liquida est, & Terebenthina Argentoratensis dicitur. Verum per tempus spissescit, & duobus aut tribus annis elapsis, plagæ illæ admodum sunt repletæ resina crassiore. Tunc cultris ancipitibus incurvis longis baculis infixis deradunt resinam, eamque recondunt. Hæc autem resina picem postmodum præbet ulterius in hunc modum tractata. Furnum quadratum, oblongum in officinis construunt, in quo duobus fere pedibus a terra duos ligneos canales in posteriori furni parte tantum prominentes disponunt: his imponunt ollas tres figulinas oblongas, in fundo foramine donatas, quas tædis aut resina replent; dein accendunt ignem intra fornacem, & calore liquefens resina stillat in canales suppositos, ex quibus effluens aliis vasis excipitur. Ibi concrevit pix in consistentiam satis firmam, friabilem, molliusc.

molliusculam tamen; diciturque pix liquida, ut distinguatur a pice sicca seu Colophonia, quæ siccioris longe est compagis, quaque coctione ulteriori ad tenacitatem extremam deducitur.

Isdem principiis instruitur ac Veneta, iisdemque fere virtutibus donatur: paulo tenuioribus tamen partibus eam constare existimat C. Hoffmannus, cum sapore ejus magis sit acris & amarus, consistentiaque fluidior: ideo ad ulcera interna abstergenda Laricæ illam anteposit. Verum eam ob rem quoque calidiorem illam esse affirmat, & idcirco majori cum cautione usurpandam. Eodem modo exhibetur; & ad easdem affectiones quibus Laricea, convenit.

TEREBENTHINA communis, & Resina pinea, *Offic. ῥατὴν πικρὴν καὶ σποδὶν, Grecorum: vulgo Terebentine commune, grosse Terebentine.* Substantia est resinosa, lenta, tenax, crassior & magis ponderosa quam abiegna aut Laricea, nec pellucida, albicans, consistentia fere olei frigore nonnihil densata; odoris resinosi, gravis; saporis acris, amaricantis, nauseosi.

Ex variis Pini speciebus resina hæc sponte vel ex inflicto vulnere manat. At vero in Gallo-provincia circa Massiliam & Tolonem, & in Aquitania circa Burdigalam extrahitur potissimum ex arbore quæ dicitur Pinus sylvestris vulgaris Genevensis, *J. B. I. 253. Pinus sylvestris, C. B. P. 491.* Sativæ quæ articulo de Nucleis pineis describitur, haud dissimilis est, humilior tamen: folia gerit breviora, fructusque minores.

Duplex resina ex hac arbore fluit: una quæ strobilina dicitur, & ex strobilis sponte exsudat, ac ab illis deraditur: altera vero ex arbore vulnerata, quæ pinea.

Arbor illa Tæda dicitur, cum resina turget. Resinæ enim turgescencia est Pini sylvestris proprius & peculiaris morbus, quo non solum intima substantia, sed etiam pars externa caudicis abundantiori succo resinoso liquidiori repletur; unde a succi nutritii nimia copia arbor quodammodo strangulatur. Tunc ex ejus ligno, præsertim prope radicem desumpto, assulæ cæduntur pingues, & ad ignem accendendum, aut lumen præbendum idoneæ. In Tædam quoque transeunt Picea & Larix, sed raro admodum. In Gallo-provincia singulis annis indigenæ non solam resinam colligunt, sed etiam diversas picis species aliaque resinosa producta præparant ea ratione. Fossulas ad arborum radices excavant, & ad liquorem resinofum ex arboris vulneribus dimanantem recipiendum accommodant. Tum, ineunte Vere, arbores in inferiore parte radicibus viciniore vulnerant, singulis annis novo vulnere supra annotinum inflicto, donec ad decem aut duodecim pedum altitudinem pervenerint, & humor ab ea parte manare desierit; tum demum simili modo ex alia parte, ac deinde alia aperitur. Humor ex vulneribus abundanter diffusus fossulis recipitur, ejusque pars superna solis æstu inspissatur, & per tempus in crustam quamdam resinofam concrevit, quæ *Barras* vulgo dicitur.

Si crusta illa candida sit & sordibus minime conspurcata, *Galipot, Garipot*, Resinæ candidæ, vel etiam Thûris albi nominibus insignitur. Si vero sordibus & fusco colore contaminata sit, Thus variegatum, Thus vulgare, aut rusticanum, vulgo *Madre & Encens de village* nominatur.

Resina candida quæ *Galipot*, cum cera ad faces conficiendas ab artificibus cerariis sæpius permiscetur.

Humor ex fossulis extractus per corbes quasdam trajicitur, cujus fluidior pars trajecta sub Terebenthinæ nomine reservatur: crassior vero in corbibus residua cum aquæ duplo vel triplo in alambices conjicitur; & distillatione spiritum & oleum Terebenthinæ supeditat, massa dura, friabili, rufescente, in vasorum fundo remanente, cui Picis aridæ seu Palimpissæ nomen assignatur, vulgo *Arcacon* vel *Bray sec.*

Quædam picis nigræ species componitur ex Palimpissâ & pice nigra, liquida, vulgari. Ex hac artificiali pice nigra, cum Palimpissâ, sebo bovino & pice nigra, liquida, vulgari, igne simul liquatis Pix navalis præparatur, qua naves illiniri solent aut picari, antequam æquori committantur. Hæc autem a navibus maritimis jam diu picatis derasa, quæ falsedinem quamdam ab aqua maris contraxit, Zopissâ dicitur, & a nonnullis Apochyma.

Ex resina candida liquata, cum Terebenthina communi & oleo Terebenthinæ, fit pix lenta Burgundiaca dicta.

Quibusdam in locis antiquorum Pinorum trunci stantes adhuc, facta prius circum arborem fossa, incenduntur, & liquorem fundunt resinoso-oleosum nigrum, qui Pix nigra vulgaris dicitur, vulgo *Taro*, *Goudron* & *Bray liquide*. Alibi Tædæ in hastulas concisæ aggeruntur in furno lapideis aut lateribus artificiose constructo, in quo foramen tantum relinquitur, per quod ignis immitti & flamma primum emitti queat. Accensis tædis, omnia accurate occluduntur. Tum assulæ Tædæ vi ignis æstuantis copiosum liquorem nigrum effundunt in canales assabre constructos, per quos & ipse deducitur in scrobes ac vasa idonea fluenti pici excipiendæ assabre dicata.

Pici nigra iliquida in vasis idoneis per sat longum tempus repositæ innatat liquor fluidus, niger, oleosus, Pissæleum dictus, improprie oleum cadinum. Quidam crassiorem pici partem ad siccitatem usque coquunt, & aliam Palimpissæ seu pici aridæ speciem conficiunt.

Ex illis omnibus resinosis substantiis incensis atra levisque colligitur fuligo, vulgo *Noir de fumée*, ad colorum quorundam & atramenti librariorum præparationem sæpius utrapata. Alia fuligo similis colligitur ex oleorum sæcibus combustis: sed pinguis est oleosaque, & idcirco ab operariis minus æstimatur.

Terebenthina communis ad medicos usus raro adhibetur; licet iisdem fere virtutibus donetur. Artificibus quibusdam tantummodo inservit.

Usus resinarum, tum liquidarum, tum aridarum multus est. Emolliunt, digerunt, resolvunt, & emplastris unguentisque plurimis ad ulcerum & vulnere curationem dicatis admiscuntur. Pix liquida pus movet, impetigines emendat. Siccior potentius siccatur, & coalescendis vulneribus magis convenit.

DE RESINIS SOLIDIS.

ARTICULUS PRIMUS

De Anime & Copal.

RESINÆ eadem sub Anime & Copal nominibus in officinis nonnunquam usurpantur, & a quibusdam scriptoribus indiscriminatim proferuntur, licet diversæ sint atque distinctæ. Guillelmus Piso, in *Historia naturali Brasiliæ*, observat hanc vocem *Copal* Americanis resinas omnes odoratas & gummi denotare. Hernandez quoque idem refert, in *rerum novæ Hispaniæ Historia*: addit insuper resinas odoratas ab Hispanis distinguere, & eas tantummodo quæ sunt colore candido, Copula nomine donari; quæ vero in fuscum colorem inclinant, Anime peregrini aut Indici Thuris nominibus insigniri. Nomen autem *Anime* non solum resinæ odoratæ, coloris e citrino in fuscum inclinantis, ex Oriente vel potius ex Æthiopiarum regione Arabiæ proxima oriundæ tributum fuit; sed etiam quibusdam resinis quæ in Brasilia & aliis Americæ provinciis reperiuntur, a Lusitanis concessum est. Unde postea duplicem Anime resinam officinæ distinguunt, orientalem scilicet seu Æthiopicam, & occidentalem seu Americanam.

ANIME orientalis seu Æthiopica, Aniimum & Animum *Lusitanorum*, quæ perperam in officinis Gummi Anime dicitur, resina est pellocida, magnis fragmentis varii coloris, nunc candidis, nunc rufescentibus, nunc fuscis; & Myrrhæ quodammodo similibus; quæ, dum incenditur, jucundum spirat odorem. Ex Æthiopia Arabiæ finitima olim afferebatur, teste Garzia, non vero ex Brasilia. Nunc in officinis rarissime reperitur. Occidentalis enim seu resina *Courbaril* in ejus locum substituitur.

Quidam existimant, resinam Anime orientalem veteribus Græcis notam fuisse, & esse Myrrham mineam *Dioscoridis*, & *Galen*i, ob vocum similitudinem; alii vero Canca-mum, alii Bdelium. Verum hac de re nihil certi constat. Cum enim tot diversa sint resina-

resinarum genera quæ sapore & odore tantummodo inter se differant, cum etiam hæc diversæ qualitates accurate describi nequeant, non mirum si tanta sit inter has merces confusio; cum præsertim plurimæ Græcis cognitæ non amplius afferantur, novæ autem ipsis ignotæ præ manibus sint, & sæpe sub antiquo alterius nomine divendantur.

Quænam sit arbor quæ resinam Anime orientalis fundat, adhuc nos latet. Paulus Hermans eandem specie esse putat, quæ occidentalem præbet, cujus descriptionem paulo post recensebimus.

ANIME occidentalis seu Americana, Joticacica & Jetaicica *Brasilienfium*: vulgo *Resine de Courbaril*. Resina est alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, seu ex albo citrina, pellucida, resina Copal magis oleaginosa, nec tam candida ac orientalis, nec tam lucida, gratissimi & suavissimi odoris, quæ prunis imposita facile consumitur. Ex nova Hispania, Brasilia & insulis Americanis advehitur. Fluit ex arbore quæ dicitur Arbor siliquosa ex Virginia, lobo fusco, scabro, C. B. P. 404. Arbor siliquosa, ex qua gummi Anime elicitur, *Ejusdem*, ibid. Jetaiba, *Pison*. 122. & *Margrav.* 101. Arbor Brasilensis siliquosa & gummifera, gummi Anime simili: lobus ex Wingandecaow, *J. B. I.* 2. 436. Courbaril bifolia, flore pyramidato, *Plumer. n. Pl. Am. gen.* 49. Inter proceriores Americæ arbores hæc recensenda est, & etiam inter utiliores, propter ejus ligni in omnibus fabrefaciendis præstantiam & durationem: quippe durum est & solidum, fere rubescens, corticeque indutum crasso, aspero, rugoso & e castaneo nigrescente. Ejus rami late circumquaque distenduntur, ramosi multum, foliisque copiosissimis instructi, laurinis foliis valde similibus, sed solidioribus, planis, binis & binis in unoquoque pediculo sex adnexis, ut caprini pedis vestigium mirum in modum repræsentent. In summitate etenim sunt acuminata, ad basim rotundata, & qua parte se mutuo respiciunt, leviter incurvata. Gustu austeriuscula sunt, virore læto & diluto nitentia, atque ad modum foliorum Hyperici vulgaris innumeris foraminulis pervia, seu potius translucida, si ad solis lumen spectentur. In summis ramusculis flores papilionacei & subpurpurei pyramidatim congesti prominent, quorum pistillum in fructum evadit fere siliquosum, semipedem circiter longum, & duos pollices latum, utrinque obtusum, paulisper ad latera compressum, & costa duplici & rotunda dorso carinatum. Nullatenus dehiscit hic fructus aliarum siliquarum more, quæ in longum sese in duas valvas aperientes semina sua matura ostentant. Hic integer & obscurus omnino perseverat, ac unicapularis, cortice constans crasso, duro, castaneo, tamque splendente, ut licet paulisper asperatus, vernice tamen quadam suffusus videatur. Interior ejus cavitas tota fibrillis repletur per fasciculos veluti adunatis, farinaque resperfis subflava, sicca, dulci, gustuque satis jucunda. Inter fibras quatuor aut quinque castaneæ reconduntur & immerguntur pineorum ossiculis valde similes, sed quadruplo majores: cuticula enim constant, ut in Castanea, tenui, polita & castaneo colore diluta, tamque tenaciter carni adhærente, ut nisi gladio abradatur, difficile divelli ab ipsa queat. In omnibus insulis Americanis satis frequens est arbor. Majo & Junio mensibus fructus maturi ex arboribus decidentibus avide a mancipiis nigris colliguntur, farinula illa dulci intus inclusa delectatis. Ex ipsa autem arbore lacryma seu resina distillat pellucida, nunc albicans, nunc flavescens, Succino maxime similis colore & duritie. Brasilianis Jetaicica, Lusitanis Anime vocatur. Eadem prunis imposita suavissimum præbet suffitum, facillimæ autem est consumptionis.

Analyfi Chymica ex resinæ Anime ℥ij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis primo limpidi, subacidi, & odorem juniperinum suaviter spirantis, deinde acidi, & coloris rufescentis, tandem fusci & empyreumatici ℥ij. ℥ij. gr. xij. olei tum limpidi & flavescientis, tum crassioris, butyrosi & rufi ℥xxvj. ℥i. In retorta massa nigra superflua pendebat ℥ij. ℥iij. quæ per horas octo igne reverberii calcinata in fumum & flammam abiit, remanentibus tantummodo cinerum fuscorum ℥j. gr. xxv. ex his salis falsæ gr. vij. ope lixivii extracta sunt. Hac resina apud Brasilienfes, non solum Medici, sed & vulgus familiariter utuntur, præcipue in capitis doloribus a frigore ortis. Solus autem illius suffitus ad roborandum, non solum caput, sed & reliquas corporis partes fri-

tes frigore affectas valet. Partibus nervosis confert resina in oleo aut spiritu vini soluta & illita, vel cerati aut emplastri modo admota. Adhibetur quoque in affectibus articulorum, paralyti, contractura, laxationibus, contusionibus, &c.

COPAL resina, improprie gummi Copal, *Offic.* Resina est solida, pellucida, aquei coloris, aut ad citrinum tantisper vergentis, odorata, sed non perinde ac Anime. Ex nova Hispania affertur. Græcis & Arabibus incognita, a detecto novo orbe nobis solummodo innotuit.

Plures sunt arbores Copalliferæ, quarum species octo a Francisco Hernandez enumerantur & describuntur. Earum præcipua est Copalli Quahuiri, Copallifera prima Hernandez 45. Arbor est procera, foliis quernis forma & magnitudine similibus, sed longioribus; fructu obrotundo, purpurascens. Ex ea liquor albus, translucidus, & resinofus interdum sponte fluit, interdum scarificatione evocatur; qui brevi in massulas solidas, duras ac translucens concrevit: odoris est, dum comburitur, non insuavis. Mos erat apud Americanos eo thymiamate aut suffimento supplicare diis; eodemque primos Americæ expugnatores, quos deos vocabant, exceperunt.

Analysi Chymica, resina Copal lbij. præbuerunt phlegmatis acidi rufescentis, & odoris empyreumatici ℥iij. ℥iiij. gr. xxx. olei primo tenuis & limpidi, deinde rufescentis spissescens, ac tandem butyrosi ℥xxj. ℥iiij. Caput mortuum in retorta superstes pendebat ℥iiij. ℥j. gr. xliij. quod per horas quindecim in crucibulo igne reverberii calcinatum, cinerum ℥v. gr. xxxvj. reliquit; ex quibus salis falsi gr. vii. ope lixivii extracta fuerunt.

Rarissime in usum medicum venit: utilis tamen dicitur ad frigidos capitis morbos; sæpius vero ad vernices præparandas usurpatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Benzoino.

BENZOINUM, Belzoinum, Belzoe, Belzoin, Benjoinum, Benivinum, Benivi, & Asa dulcis, *Off.* vulgo *Benjoin*. Resina est arida, indurata, fragilis, inflammabilis, ex variis splendentibus micis seu frustulis, modo flavescentibus, modo albescentibus in massam coacta, saporis resinosi ac pinguis, odoris suavis & fragrantis, præsertim dum incenditur. Duplex in officinis reperitur: primum Amygdaloides, quod vel pallidum, vel ex rubro fulcum, grana candida Amygdalarum instar continet; alterum nigricans, nullis aut paucis maculis, ex Regno Siam, insulis Java & Sumatra affertur. Optimum censetur pellucidum, amygdaloides, suavissime spirans, nec heterogeneis inquinatum.

Garzias ab horto hanc resinam veteribus Græcis & Arabibus ignotam fuisse ostendit.

Arbor Benzeinum fundens dicitur Belzoinum, C. B. P. 503. Arbor Benzoini, *Grimii Ephem. Germ. dec. II. an. 1.* (Laurus foliis enervibus, obverse ovatis, utrinque acutis, integris, annuis, *Linn. Horti Cliff.* 154.) Procera est, vasta, pulchra, ut ait Garzias, foliis citri aut Limonii, minoribus tamen, nec adeo splendentibus, & averfa parte candicantibus. (Flores laurinis similes sunt; unde inter Lauros eam recensuit Linnæus. Involucro sessili, tetraphyllo, Corni simillimo, includuntur flosculi quinque petiolati, longitudine involucri, calyce proprio donati sexpartito, flavo, laciniis linearibus. Stamina 8. vel 9. longitudine calycis, lateribus appendiculata, germen circumdant ovatum, intra calycem situm, & stylum gerens simplex.) Fructus vero, narrante Rumphio, Nuces sunt, Nucis Moschatæ magnitudine, subrotundæ, compressæ, quæ constant ex cortice carnosio, non tam crasso ut in Nucibus Juglandibus; extus aspero, cinereo; intus viridi, & nucula quodammodo compressa, cujus putamen tenuius est & tenerius quam Nucis Avellanæ, coloris cinerei: nucleum in se recondit rubicunda & rugosa tunica circumtectum, intus candidum aut ex pallido viridem.

Hortus Amstelodamensis arboris cujusdam in Virginia nascentis descriptionem & iconem.

nem exhibet sub hoc nomine: Arbor Virginiana, Citriæ vel Limoniæ folio, Benzoinum fundens, quæ cum nostra omnino convenit, nec nisi loco distinguitur.

De modo quo incolæ insulæ Sumatræ Benzoini resinam colligunt, hæc Grimmus refert. Postquam arbor Benzoinifera ad quintum vel sextum suæ ætatis annum pervenit, in parte superiori, sub corona trunci, ad principium ramorum secundum longitudinem, sed aliquantulum oblique ad lignum usque inciditur; unde tunc præstantissima hæc resina profuit, quæ primum candida est, tenuis, glutinosa, & pellucida, ac tractu temporis in aere paulatim concrefcit & indurefcit, flavedinem ac rubedinem contrahit. Si debito tempore separetur, pulchra est & nitida; si vero diutius in arbore remaneat, crassior & subsufca evadit cum admixtis crementis. Ex una arbore non ultra tres libras obtinent. Incolæ non ultra sex annos illas arbores excrefcere permittunt; sed quamprimum omnis quæ adhæserat resina derasa fuit, succidunt eas, & tamquam inutiles evellunt, ut plantis junioribus locus detur. Juniores enim arbores plurimum resinæ largiuntur & præstantiorem.

Benzoinum Analyfi Chymica multum olei præbet, tum tenuis limpidi, aurei & fragrantis, tum spiffi ac butyrosæ consistentiæ, phlegmatis acidi portionem non mediocrem, patum terræ & nihil salis fixi. Sal acidus cum aliqua terræ & olei portione implicitus salelem essentialiæ constituit, qui sublimatione ex resino magmate in flores salinos elevatur, vel decoctione in aqua communi extrahitur. In aqua bulliente sal ille, ceterorum essentialium aliorum more, solvitur; & dum refrigeratur aqua, in spiculorum salinorum congeriem concrefcit, & in ima liquoris parte desidet. Florum salinorum ℥ij. vel etiam ℥ij. per sublimationem Benzoini libra una suppeditat, per decoctionem vero ℥j.

Præcipuus Benzoini usus est ad odoramenta & suffumigia. Intus sumptum expectorationem promovet; & in asthma, pulmonum infarctu, tussi diuturna magno est adjuvamento. Ejus flores præsertim ad hæc commendantur: valent etiam ad sudores movendos. Externe Benzoinum ad caput, ventriculum, & partes nervosas resolutas roborandum utiliter cum emplastris admiscetur: necnon etiam in tuberculis ac rubore faciei extergendis ejus tinctura usurpatur.

Benzoini flores, oleum & tinctura in officinis præparantur. Flores sic sublimantur.

℥j. Benzoini crassiuscule triti q. l. Imponatur in ollam terream vitreatam, desuper accommodando capitellum ex charta duplici, pyramidis in modum formatum: ignis lenis carbonum vel cinerum paulatim admoveatur. Sic sublimabuntur flores elegantissimi, albicantes & nitentes serici instar, chartæque adhærescent. Singulis horis chartaceum capitellum amoveatur, & alterum substituatur. Flores plumula colligantur, & servantur in phiala vitrea exacte obturata: iteretur sublimatio; & operatio tandiu continuetur, donec flava pinguedine coinquantur. Exhibentur a granis iij. ad ℥ss. pro dosi, in liquore conveniente soluti, vel sub forma boli, in asthma, pulmonum tuberculis & ulcere.

Resinosa & friabilis massa superstes cum arenæ duplo vel triplo per retortam distillatur; & oleum aureum & limpidum, sed parva quantitate, deinde rufescens, ac tandem nigrum & spissum præbet, quæ quidem oleosæ substantiæ cum aqua rursus distillari possunt & rectificari. Oleo rectificato virtus balsamica, vulneraria & sudorifera tribuitur.

Tinctura fit ope spiritus vini, cujus guttæ aliquot in aquam injectæ statim liquorem turbidum & lactescentem efficiunt; unde a quibusdam Lac virginale dicitur.

℥j. Flor. Benzoini & sal. Succin. ana ℥ss. Croci ℥j. Gumm. Ammon. ℥ij. Conservæ Enulæ Campan. ℥ij. M. F. Electuar. Dividatur in quatuor doses sexta quaque hora exhibendas in asthma.

Usurpatur in Pulvere cephalico odorato *Ocharas*; Trochiscis Alyptæ Moschatæ, Unguento pomato officinali, Emplastro cephalico, & Emplastro stomachico *Ejusdem*, & in Pulvere ad cadavera loricanda *Ejusdem*.

Flores usurpantur in Pilulis balsamicis *Richardi Morton*.

ARTICULUS TERTIUS

De Camphora.

CAMPHORA & Caphura. Off. Caphur, *Arabum: Κάφουρα, recentiorum Græcorum & Aetii*: vulgo *Camphre*. Duplex resina sub hoc nomine nobis offertur. Altera rudis, vulgo *Camphre brute*, quæ in massas friabiles, compactas ex plurimis granulis semipellucidis, rufescentibus aut cinereis, salium granis similibus, odore fragranti, sapore acri, & sordibus inquinata deprehenditur. Altera quæ *Camphora purgata*, vulgo *Camphre raffinè*, resinosa est, pinguiuscula, sub dentibus aliquantisper lentescens, candida, pellucida, levis, in panes seu massas orbiculares depressoas, nonnihil concavas, nitidas coacta, quinque vel sex digitos longas, unum aut alterum latas, saporis acris, amaricantis, aromatici, totum os inflammantis, cum quodam tamen frigiditatis sensu, odoris fragrantis *Rorismarini*, sed vehementioris. Adeo volatilis est, ut aeri libero exposita sensim minuatur, & in auras avolet atque dissipetur. Facile quoque flammam concipit, & nullum carbonem terramve combusta post se relinquit.

Ambæ illæ *Camphoræ* species una & eadem sunt, nec inter se differunt, nisi purificatione quæ sublimatione peragitur, ut infra dicemus. Prima reprobat: altera vero eligitur candida, translucida, nitidaque. Ex Japonia occidentali & adjacentibus insulis rudis in Belgium offertur, ibique repurgata postea per totam Europam diffunditur. Apud Indos duo *Camphoræ* genera distinguuntur; scilicet *Camphora Japonensis* aut *Sinenfis*, apud orientales populos sicut etiam apud nos usitatissima; & *Camphora Borneensis* & *Sumatrana*, nobis invisa, & apud ipsos etiam rarissima & pretiosissima.

Arbor ex qua *Camphora vulgaris* seu *Japonensis* extrahitur, dicitur *Camphora officinarum*, C. B. P. 500. Arbor *Camphorifera Japonica*, foliis laurinis, fructu parvo globoso, calyce brevissimo, *Breyn 2. Prodr. & Horti Amstel.* (*Laurus foliis ovatis*, utrinque acuminatis, trinerviis, nitidis, petiolis laxis, *Lin. H. Cliff. 154.*) Arbor hæc quæ vera *Laurus* est, adeo procera est & patula, dum adolevit, ut cum *Tiliis* & *Quercubus* de magnitudine certet. Caudice assurgit tereti, erecto: cortice vestitur in junioribus glabro, lævi, dilute virescente; in adultioribus inæquali, scabro, verrucoso, coloris cinericii. Ligno donatur albo, per siccitatem ad levem rubedinem accedente, substantiæ laxioris ex crassiusculis fibris compactæ, segmentis nigris Juglandis instar undulatæ, odoris aromatici pergrati. Ramis adnascuntur folia *Lauri vulgaris* foliis similia, duos transversos digitos lata, quatuor longa, utrinque acuminata, cum longo & angusto mucrone, in ambitu nonnihil sinuata & crispa; antica facie satyre virentia, splendentia, glabra; postica herbaceo aut cinereo colore prædita: singularia, nullo servato ordine alternatim hic illic sparsa, pediculis infidentia paululum carinatis, uncialibus, qui in costam purpurascentem abeunt, ex qua nervuli & venulæ ad oras oblique protenduntur; quæ contrita odorem spirant validum, *Camphoræ* non dissimilem, quo tota planta imbuta est. Inter foliorum alas emittit pediculum duas uncias longum, in summitate racemosum; & plurimos minutissimos flores sustinet albos, monopetalos, tubulosos, in quinque & raro in sex partes subrotundas dissectos, cum novem staminibus brevibus, apiculatis, & pistillo molli medium occupantibus. Flores excipiunt baccæ per maturitatem atro-purpureæ, splendentes, lignosæ, magnitudine *Pisi* mediocris, subrotundæ, calycibus brevissimis, oblongis, mollibus infidentes, saporis inter *Camphoram* & *Caryophyllos* aromaticos medii, odoris multo quam in foliis fragrantioris. Nucleus intus continetur subalbidus, *Piperis* magnitudine, corticula nigra micante obductus, bifidus, oleosus. Lignum odoris gratia ad multa opera usurpatur.

Camphora per omnes arboris partes dispersa non incisione, ut ceteræ resinæ, dimanat, sed singulari methodo extrahitur. Rusticorum opus est (ait *Kæmpferus*) in Provincia *Satsuma* & insulis *Gotho*, qui radices & ligna minutim concisa, cum affusa aqua coquunt in vesica ferrea; impositoque capitellò fictili, amplo, rostrato, & stramine repleto,

pleto, vel, ut refert Paulus Hermans, capitello ex stramine vel floreis confecto, sublimatam resinam excipiunt candidæ fuliginis instar, adhærentemque decutiunt, & in massam compingunt.

Verumtamen, quandoquidem hæc Camphora, qualis a Batavis ex India advehitur, rudis est adhuc, & in massulas compacta terra & sæcibus conspurcatis, friabiles & flavescentes, purgatione seu, ut vocant, rafinatione, indiget. Ea est illius purgationis ratio apud Batavos usitata, & a Joh. Frederico Gronovio in sua *de Camphora* disputatione descripta.

Camphoram rudem, prout ex India advehitur, contundunt, cribroque a sæcibus & sordibus admixtis purgant. Hac ad lbj. ij. tresve replent vas vitreum depressum cum fundo plano & collo angusto. Hoc Camphora modice repletum arenæ imponunt tantummodo, non sepeliunt. Vas quod arenam excipit, non habet fundum æqualem, sed sensim in conum descendit; cui substernunt fortiolem ignem continuandum, usquedum Camphora aquæ instar ebulliat. Dum colliquescit, superficiæ vasis imponunt multos pannos sibi suppositos & confutos, in medio foraminatos pro collo vasis, cui dein superponunt conum ex blito confectum, collo vitri paulo longiorem.

Cum tota liquata est Camphora & maxime ebullit, ignem minuunt, tum prunas subtrahendo, tum eas cineribus tegendo, ut calorem modicum edere possit. Post binos ab ebullitionis remissione quadrantis horæ, omnes pannos & conum auferunt, & tantummodo chartam emporeticam relinquunt diametro vasis respondentem, in medio forminatam, ne ab externo aere frigido nimis subito refrigeretur & disrumpatur: collum vasis cono cooperiunt chartaceo, & sic Camphoram colliquatam servant, per aliquot horas modicum ignis gradum conservando. Hac digestionem Camphora partibus quibusdam oleosis & tenuioribus liberatur, adeo ut postea in massas densiores & sicciores crescere possit.

Post aliquot digestionis horas novum & fortem supponunt ignem diu continuandum, donec Camphora superiorem vasis partem petit; quo momento maxima utuntur cautela, ne statim initio collum vasis repleat & disrumpat. Quare semper instrumentum ex ferro vel ligno confectum intrudunt, ut collum apertum servant. Cum Camphora omnis altum petit, auferunt totum ignem & refrigerare sinunt vasa. Si quæ adfuerint sæces, eæ in fundo remanent conspicuæ. Vase refrigerato & disrupto, Camphoram purificatam extrahunt, massas seu panes orbiculares referentem a vasis forma; eamque a sordidiss, si quæ sint, superficiebus ope cultri purgant scindendo, non radendo, ut panes obtineant candidos & pellucidos.

ALIUD est, ut diximus, Camphoræ genus ab orientalibus populis plurimi æstimatæ, Borneensis sive Sumatranæ a locis dictæ. A priori non differt reipsa, sed forma tantum, veluti tenuissimarum lamellarum, vel micarum exiguarum; qualis ex arboris Camphoriferæ ligno extrahitur, absque ulla alia præparatione.

Arbor quæ eam profert, dicitur Arbor Lioño dicta *Sladi*: Arbor Camphorifera Sumatranæ, foliis Caryophylli aromatici, longius mucronatis, fructu majore oblongo, calyce amplissimo Tulipæ figuram quodammodo repræsentante, *Breyn. 2, Prodr.* Externa facie cum priori multum convenit, minor est tamen graciliorque. Ejus truncus septem præterpropter transversos digitos crassus, fungosus est, & medulla Sambuci non valde absimili infarctus; variis nodis sicuti Arundo distinguitur. Verum fructus profert a priori prorsus diversos, parvæ Nucis Avellanæ magnitudine, oblonge rotundos, tenui tunica indutos, & rursus instar Nucum Avellanarum altera involutos elegantis formæ tunica, quæ diversis pingitur coloribus, ut rubro, purpureo, flavo, viridi, & fructum integrum contegens: instar Tulipæ, superius se aperit. Illi fructus conditi valde grati sunt, subtilemque Camphoræ odorem & saporem referunt. Hæc arbor luxuriat in Borneo & Sumatra insulis, & præsertim in sylva prope Baros in occidentali Sumatræ parte.

Camphora in hac arbore sub forma minutissimarum lamellarum reperitur, sed quantitate admodum exigua; cum duæ vel tres arbores casæ vix 3ij. vel iij. suppeditent: unde caro venditur pretio, adeo ut in Japonia lbj. tantum constet quantum lbj. Japonensis Camphoræ.

Cum hanc arborem Camphora abundare & quasi turgere norunt, cœsam in partes dissecant, findunt, folique, ut arecant, exponunt. Exsiccatas in particulas tenuiores comminunt, & Camphoræ frustula eximunt, cribroque a sordibus purgant. A Japonensi in eo differt quod sponte non evanescat & consumatur; quandoquidem, si, referente Wilhelmo Ten Rhyne, ꝑ. huius aperto aeri exponantur, intra sexennium vix ꝑ. perdet, cum e contra Japonensis seu vulgaris intra illud temporis spatium tota in auras dissipabitur. An vero hæc quoad medicos usus Japonensi præstantior sit, ignoratur: & rem se experiri non potuisse Ten Rhyne scribit apud Breynium.

Si Camphora purificata in aperto aere comburatur, nihil prorsus cinerum vel terræ post se relinquit, sed tota in flammam dissipatur, & quædam ejus portio in atram fuliginem vertitur, nullumque acidum manifestum præbet, in quo a Benzoino & plurimis aliis resinis discrepat. Si vero in vasis clausis distilletur, non in sua principia resolvitur; sed sulphuris instar in flores ascendit & sublimatur. Solvitur in spiritu vini & in oleosis liquoribus, sicut ceteræ resine. Camphora spiritu vini soluta, a copiosa aquæ communis affusione pristinam formam recuperat, & ad liquoris superficiem nivis instar concrevit. Solvitur quoque vel potius liquatur spiritu Nitri & aqua Regia, ceterarum dissimilis resinarum quæ illis acidis liquoribus concrevissent & indurantur.

Ab oleo Vitrioli vehementissimo solvitur quoque, sed in oleum non convertitur: liquatur autem spiritu salis, & partim in oleum lentum & albidum abit, partim sublimatur. Vim salis Tartari & spiritus salis Ammoniaci omnino fugit. Unde liquet esse resinam peculiarem, oleosis & acidis particulis tenuissimis adeo contemperatam, ut acidis sales sola tantum deflagratione manifesto se præbeant.

Camphoræ, nec Dioscorides, nec Galenus, nec quisquam veterum Græcorum ante Aetium meminerunt: Arabibus vero nota fuit & usitata.

De Camphoræ qualitate auctores inter se non conveniunt: alii enim calidam esse dicunt, alii frigidam.

Plurimi Camphoram frigidam statuunt eo argumento, quod nonnunquam venerem extinguat, & libidinem compescat; quodque ophtalmiis, partium inflammationibus, tum etiam ambustis medeatur, & partibus inflammatis imposita frigiditatis sensum inferat. Alii e contra calidam affirmant, quorum argumenta sunt inflammabilitas eximia, odor aromaticus fragrantissimus, sapor acerrimus, atque tenuitas & volatilitas partium; quæ quidem sententia probabilior videtur. Licet autem vulgatum sit proverbium,

Camphora per naves castrat odore mares;

non ideo, quod sit vulgatissimum, veritati magis consentaneum est: siquidem observatum fuit, plurimos, qui per totum fere vitæ decursum, victus quæritandi causa apud Japonenses Camphoram tractant, aut qui a pluribus annis apud Batavos in Camphoræ purificatione se exercent, non idcirco tamen ad venerea exercitia minus aptos esse, imo multa atque copiosa prole beari.

Revera non est negandum, quosdam esse, quorum vis naturæ diuturno Camphoræ usu debilitata fuit & extincta: sed etiam e contrario nonnulli sunt, qui contra libidinis incendia hac resina usi, conquesti sunt se multo magis veneris cæstro percitos fuisse.

Itaque quamvis in multis affectibus, ut in oculorum inflammationibus, erysipellate, æstu febrili refrigerantem potestatem obtineat: attamen illud per se non operatur, sed per accidens tantum humorum acrium & corrodentium acrimoniam demulcendo, stagnationem removendo, coagulationem resolvendo, solutasque particulas per cutis poros aut per vasa solita compellendo; ita ut, inflammationis causa remota, cesset partis & calor & dolor. Quod etiam de spiritu vini, & aliis medicamentis quæ actu calida dicuntur, quotidie experimur.

Camphora interne & externe adhibetur. Intus sumpta anodyna est & diaphoretica, venenis & humorum malignitati resistit, unde frequens ejus usus est in peste, febribus putridis & morbis maligni moris. Menfes provocat & urinas: suffocationi uterinæ subvenit; tumque vel ejus substantia per os exhibetur; aut aqua hysterica quævis, in qua

Cam-

Camphora incensa extincta fuerit; propinatur; vel etiam in enematum decoctis, median-
te oleo quocumque solvitur. Uteri, renum, & vesicæ ulceribus medetur. Commendatur
quoque in gonorrhæa & fluore albo. Dosis a gr. iij. ad ℥j. sub forma boli vel cum olei
Amygdalar. dulcium q. s. soluta.

Tandem Joana Greonvelt. D. Med. Lond. *Tractatu de tuto Cantharidi. usu interno*,
Camphoram prædicat tamquam præstantissimum Cantharidum correctorium. Urinæ arbo-
res ex Cantharidibus intus sumptis ortos mire compescere asserit. De his plura, cum de
Cantharidibus agemus.

Externe adhibetur, tum in membrorum paralyti, rheumaticis doloribus, & arthriticis,
tum ad inflammationes sedandas, erysipelata compescenda, tumores resolvendos, putre-
dinem arcendam, gangrænam præcavendam, necnon etiam ad ambusta, sæpius spiritu
vini soluta. In frontalibus, fomentis, collyriis, unguentis, & ceratis nonnumquam per-
miscetur.

Camphoræ etiam externe admotæ vis febrifuga tribuitur: quapropter in febribus in-
termittentibus in nodulo suspenditur circa præcordia ad ℥j.

Observandum est nimium Camphoræ usum caput gravare, vigilias inducere, & san-
guinem ad inflammationem disponere. Quocirca nonnisi caute, & moderate assumen-
da est.

24. Radicum Petasitid. & Bistortæ pulveratæ. Camphoræ ana ℥j. C. C. Philosoph. pp.
℥ij. M. F. pulvis, cujus dosis ℥j. in peste, & febribus malignis.

24. Camphoræ gr. xv. Olei Cinnamom. gutt. iij. Laudan. Opiati gr. j. cum f. q. Con-
serv. flor. Rosimar. M. F. bolus ad sudores movendos.

24. Camphor. grana xij. Conserv. flor. Calendul. q. s. Fiat bolus in mensium sup-
pressionē.

24. Camphor. Castor. Assæ fœtid. ana gr. v. Myrrhæ, & Aloes pulverator. ana gr. x.
Olei Succini gutt. iij. Conservæ Rutæ q. s. M. F. bolus.

24. Camphoræ ℥ij. Terebenth. Venetæ ℥ij. Sanguini Draconis ℥ij. Misce exacte, &
formentur Pilulæ. Dosis ℥ss. in gonorrhæa.

24. Aquæ Fœniculi ℥ij. Spiritus vini Camphorat. ℥ss. M. F. collyrium in opthal-
mia, glaucome & cataracta incipiente.

24. Tinctur. Myrrh. & Aloes ℥ij. Spiritus vini camphorati ℥j. Fiat mixtura præ-
stantissima ad ulcera, vulneraque putrida, fœtida, & ad sphacelum inclinantia ab-
stergenda.

24. Sacchar. Saturni ℥ss. Camphor. ℥ss. Olei Lini, olei Ovor. ana ℥j. Fiat linimen-
tum in ambustis.

24. Oleo Lumbricor. ℥ij. Sp. vini camphorati ℥j. Ol. Terebenth. ℥ss. Sp. salis Am-
mon. ℥j. M. Fiat linimentum in paralyti, & rheumaticis doloribus.

Spiritus vini camphoratus fit solvendo Camphoræ ℥ss. in spiritus vini ℥ss. in vase vi-
treo amplo & clauso sub sole, vel in arena tepida. Eodem modo paratur Aqua vi-
tæ camphorata.

Oleum Camphoræ in officinis sic præparari solet.

24. Camphoræ crassiuscule tritæ ℥ij. Spiritus Nitri ℥vj. Digerantur simul in va-
se vitreo rite obturato in balneo Mariæ, identidem agitando, donec Camphora
prorsus soluta sit. Tum oleum spiritui supernatans separetur pondere ℥ij. Ad
ossium cariem inhibendam, & ad tendinum exfoliationem promovendam com-
mendatur.

Camphora usurpatur in Confectione de Hyacinthis *Jouberti*, Trochiscis de Camphora,
Trochiscis albis *Rasis*, Trochiscis Diarrhodon, Pilulis hysteriis *Charas*, Pulvere Sper-
miotæ *Crolli*, in mixtura de Tribus seu Diaphoretico in peracutis *Paracelsi*, Unguento
de Cera, Desiccativo rubro, Cerato Santalino; Emplastro styptico, Emplastro ad Gan-
glia *Charas*, & Diabotano *D. Blondel*.

Præter hanc Camphoræ speciem, aliæ huic analogæ substantiæ ex variis plantis In-
diæ orientalis eliciuntur; quarum præcipua in insula Ceylan conficitur. Extrahitur ex
Z. 2. corti-

cortice radicis Cinnamomi, qui nempe separatus a materia lignea, immittitur vesicæ instructæ suo capitulo, & affusa aqua copiosa distillatur. Sic obtinetur aqua, oleum & oleo supernatans Camphora, quæ ab illo facile expressione manuum separatur. Hæc cinnamomea Camphora alteram odoris suavitate longe superat, viribusque præstantior censetur; sed parce admodum affertur. Eadem plane ratione ex omnibus Cinnamomi seu Canelle speciebus, ex radicibus Zedoariæ Zeylanicæ Camphoram redolentis, ex Mentha Zeylanica, Schœnantho Arabico & Persico, & aliis, oleum & Camphora extrahuntur, sed nullius sunt usus.

ARTICULUS QUARTUS

De Caranna.

CAranna, *Off.* vulgo *Caragne*. Substantia est resinosa, concreta, tenax, & picis instar ductilis, dum recens est; inveterata vero dura, friabilis, foris e cinereo nigricans, intus obscura, fusca; saporis resinosi, subamaricantis, ad Myrrham aliquantisper accedentis; odoris, dum accenditur, fragrantis. Ex America & præsertim nova Hispania in massulas juncis foliis involutas compacta affertur. Eligatur recens, odora fragrans, sincera, nullis quicquillis aut resinis alienis fucata. Cujusdam speciei meminit Monardes, Crystalli instar pellucidæ, & odoris fragrantissimi, quæ nunc in officinis non reperitur.

Arbor ex qua hæc resina profuit, dicitur Caranna Monardi, *C. B. P.* 503. Tlahueliloca Quahuil, id est, Arbor infanæ, Caragna nuncupata, *Hernandez* 56. Arbor est, inquit Hernandez, magna, fulvos stipites fundens leves, nitidos, odoros: folia profert oleaginea, in crucis formam composita, orbicularia. De floribus & fructibus vero nihil refert. P. Hermans fructus parvis pomis similes esse dicit.

Ex hac resina, distillatione oleum essentielle subtile, acre, rubrum, & summe odoriferum extrahitur. Ab hoc oleo pender ejus virtus tumores resolvendi, dolores sedandi, & nervos roborandi. Externe tantum adhibetur in podagra, arthritide, ischiadico dolore, catharris & dentium doloribus, sub forma emplastri, vel sola, vel cum Terebenthina Chia, oleo Nucis, aut alia quocumque oleo emollita. Temporibus admoveatur in odontalgia, suturæ coronali in cephalalgia, ventriculi regioni in hujus visceris imbecillitate: comburitur quoque ad aeris malignitatem corrigendam.

2℥. Carann. ʒj. Cera flavæ ʒss. Olei Verbasci q. s. M. F. Emplastrum antipodagricum.

ARTICULUS QUINTUS

De Elemi.

DUplex est Elemi seu Elemni genus in officinis: unum verum, quod Æthiopicum; alterum spurium, quod Americanum. Minus bene Gummi titulo donantur, cum genuinæ resinæ sint, quæ flammam facile concipiunt, & oleo diluuntur.

Verum Elemi seu Æthiopicum est resina flavescens, vel ex albedo tantillum, virefcens, extus solidior, licet non penitus siccæ; intus mollior, & lenta, in glebas cylindraceas coacta, ad ignem ardens; odore valido non ingrato, quadantenus Fœniculi. Glebæ foliis amplis arundinaceis, aut palmeis involvi solent. Raro nunc in officinis occurrit.

De arbore ex qua fluit, nihil certi traditur: fortasse tempus illius originem dilucidabit.

Elemi resinam Olex Æthiopice lacrymam esse multi volunt, eandem quoque, de qua Theophrastus & Dioscorides mentionem fecere, & ex qua Plinius scribit confici medicamentum Græcis *Enhemon* dictum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus. Quod autem hanc conjecturam eo magis verisimilem efficit, illud est, quod C. B. profert.

profert Oleas & Oleastros Elemi similem fere lacrymam fundere; quodque Andree Bacci testimonio confirmatur, cujus verba ex *lib. V. de Vinis Apulis* desumpta huc referam. Olearum, inquit, in Apulia mira vetustas & magnitudo. Quæcum instar proceræ, & quod sæcunditatis earum argumentum est, quod in Tiburtinis non video, nec in Sabinis oleis, ob assiduos, ut reor, in Apulia calores, gummi hic Olea exsudent optimum, quod Chirurgi gummi Elemi appellant. Gleba est pinguis, ac Myrrhæ instar fragranti odore; ut non solum in unguento probandam existimem, utique applicata simpliciter, Cerati instar, tumores discutiat, emundet sordida ulcera, ac carnem inducat ad cicatricem; verum etiam prunis aspersa suffimentum Balsami in cameris edit gratiosum, superans Thuris & Stactæ Myrrhæ fragrantiam.

Elemi Americanum est resinæ species quandoque albicans, nunc virescens, nunc flavescens, pellucida, ad Pini resinam accedens, mollioris modo, modo siccioris consistentiæ; odore resinoso, gravi. Frequens occurrit in officinis. Probatur recens, pellucidum, viridiusculum, pingue, lentum, odoratum. Ex Brasilia, nova Hispania, & insulis Americanis advehitur.

Arbor dicitur Icariba Brasiliensibus, *Mavegr.* 98. Icariba, & illius gummi Icarica, sive Elemni, *Pison.* 122. Arbor Brasiliensis gummi Elemi simile fundens, foliis pinnatis, flosculis verticillatis, fructu Olivæ figura & magnitudine, *Raii Histor.* 1546. Arbor est alta, caudice haud ita crasso, cortice glabro ac cinereo: crescit fere ad modum Fagi. Folia fert in ramulis pinnata, e binis, interdum ternis pinnarum conjugationibus composita cum impari foliolo in extremo, Pyri foliis similia, tres digitos longa, antè acuminata, instar Pergameni crassa, læte viridia, splendentia; nervo secundum longitudinem, & venis oblique discurrentibus. Ad foliorum exortum proveniunt copiosi flosculi racematim seu verticillatim congesti, parvuli, quatuor foliolis viridibus constantes, stellæ figura. Foliola autem illa viridia in ambitu alba lineola sunt circumdata, & in medio floris sunt aliquot staminula flavescencia. Post florem sequitur fructus magnitudine & figura Olivæ, colore mali Granati, habens intus pulpam odoriferam, qualis est arboris lacryma. Cortex quippe vulneratus una nocte resinam fundit odoratissimam, odore Anethi recens contusi, quæ postmodum colligi potest: consistentiam habet Mannæ, colorem ex viridi pallide flavescens; ac commode tractari manibus potest. Corticem exteriorem non incisum si manu mulceas paululum, insignem mox spargit odorem.

Analyti Chymica ex ℥iij. Elemi purissimi per retortam distillati prodierunt humoris aquosi primum, qui odore, & sapore hanc resinam referebat; deinde acidi, Heliotropii tincturam rubro colore inficientis ℥iij. Zij. gr. lxxvj. olei limpidi rufescentis ℥vj. ℥vj. gr. xxxvj. crassioris vero, & colore fusco tincti ℥xxix. ℥vj. gr. xxxvj. quæ per sexdecim horas igne reverberii in crucibulo calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, adeo imminuta fuit pondere, ut ℥iij. & gr. lx. tantum penderet; atque color ejus ater in flavo-rubentem conversus fuit. Ex his cineribus per lixivium salis fixi falsi grana xvij. separata fuerunt. In hujus resinæ distillatione deperditio partium fuit ponderis ℥iij. & grana xlvij. in calcinatione vero ponderis ℥iij. Zij. & grana xlvij.

Nullam alcali salis notam præbuit hæc resina: unde liquet, illam, sicut aliz fere omnes, compositam esse acido subtili & oleo, tum subtili, tum crasso striete unitis.

Atrumque Elemi externe admotum tumores resolvit, ulcera detergit, & dolores internos emulcet & sedat: corruptioni egregie resistit, & in primis pro vulneribus & contusionibus capitis & tendinum commendatur. Rarissime ad usum internum usurpatur: a quibusdam tamen tamquam diureticum intus sumptum prædicatur.

Ex ea paratur Balsamum digestivum *Arcei*, in vulneribus capitis apud Chirurgos usatissimum, cujus hæc est descriptio.

℥. Elemi & Terebenthinæ abietinæ ana ℥ij. Sebi castrati antiqui, & liquefacti ℥ij. Pingued. porcine antiq. liquefactæ ℥. M. F. linimentum f. a.

Geoffroy Tom. I.

Z ;

Usur.

Usurpatur etiam in Emplastro *Andree a Cruce*, Emplastro *Paracelsi*, & Emplastro ad Equini pedis punctiōem *Charas*.

Plurimæ resinæ flavescētes, albicantes, aut cineræ ex America pro Elemi afferuntur, quæ Elemi genuino viribus & odore inferiores ab ipso facile distinguuntur.

ARTICULUS SEXTUS

De Lacryma, vulgo Gummi Hedere dicta.

Resina Hederæ, improprie Gummi Hederæ, Off. Διήροον πῆκισον, *Dioscoridis*. Est substantia resinosa, arida, dura, compacta, colore fusco, rubiginoso, obscuro, nonnihil pellucida, & rubra, si in parva fragmenta disumpatur, cum rubiginosis intercurrentibus micis; sapore subacri, leviter adstringente, & tantisper aromatico; inodora. Flammæ tamen admodum clara & pertinacem edit flammam cum odore non ingrato, ad Thuris odorem accedente. Ex Persia & orientalibus plagis affertur.

J. Bauhinus hujusmodi resinam rubram, odoratam, pellucidam, gustu acrem, inflammabilem in arbore Hedera prope Genevam reperit. Haud dissimilem J. Rajus Worcesteriæ in Anglia collectam fuisse refert. Necnon Petrus Pomet magnum hujusce resinæ fructum ex antiqua Hedera arborecente Montpelii collegisse refert. Sed rarius his in regionibus frigidis illa resina stillat.

Planta ex qua hæc Lacryma diffluit, dicitur Hedera arborea, C. B. P. 305. *Inst. R. Herbar.* 613. quæ ratione loci ubi crescit, & ætatis, diversas formas induit: unde tot ab auctoribus antiquis Hederarum differentiæ.

In censu earum quæ adminiculis sustentur, referri solet; licet tamen per se nonnumquam consistat, & adeo erigatur ut nullum relinquatur affinitatis vestigium cum repente Hedere, ea potissimum ætate qua fructum ferre potest. Sarmentis tenuibus, longo & errabundo reptatu proximis arboribus aut parietibus innixa, alta petit, iis quæ semel apprehendit, pro ridicis usa, barbitio fibrarum propagato, radices in alieno solo agens: cortice magna parte rugoso, cinereo, in novellis ramis viridi; materia alba, firma. Folia perpetuo virentia, nullo ordine pediculis semipalmaribus & palmaribus appensa, pro variis Hederæ ætatibus diversa sunt. Qnamdiu enim repit & affixa est, folia fert nervosa, superne ex atro virentia & splendentia, inferne ad luteum ex virore tantillum declinantia, in angulos desinentia ad summum quinos, quorum duo utrinque prominent, unus in summo folio: quo autem magis adolescit, folia & pauciores edunt angulos obtusioresque, & ipsa majora fiunt & virentiora unicoloraque: cum ab initio eadem pusilla sint, nigra, & maculis albis secundum venas distincta, aliquando inferne subrubentia: at vero cum erigitur, folia rotundantur, oblitteratis ex toto utrinque angulis omnibus, solo eo qui in summo est relicto. Sapore siccante acri donantur. Flores in sarmentorum extremitatibus multi umbellæ instar nascuntur, rosacei, seu sex herbaceis petalis in orbem positis constantes, totidemque luteis apicibus, ex quorum medullis surgit pistillum quod deinde abit in baccam fere globosam, baccæ juniperinæ æqualem, per maturitatem nigram, utrinque quasi compressam, circulo umbilicato a quo abest ille reliqui acini nitor, inscriptam, adinstar operculi impositi urceolo, cujus centrum designat prominulus niger stylus. Intus distinctis sepimento membranaceo nonnihilque pulposo loculis continentur semina, unum, duo, tria, quatuor, vel quinque, oblonga, ex una parte gibba, ex altera plana, cuticula tenui contexta, intus pulposa, contractæ Orizæ cum gluma sua aut pulticulæ e pane syncomixto non abfimilia. In Gallia passim nascitur ad arbores in sylvis, campis, & hortis, & ad ædificiorum muros.

Analysi Chymica ex foliis Hederæ ℥ij. ℥xij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis primum limpidi, odore aliquantisper aromatico, sapore primum subacri, subamato, ac tandem acido, ℥j. ℥xij. liquoris acidi, acris, empyreumatici, rufescentis, turbidi, qui & acidi & urinosi salis notas præbuit, ℥vj. ℥vj. gr. xxxvj. olei primum limpi.

limpidi, flavescentis, deinde spissioris ℥ij. ℥iij. Massa nigra residua pendebat ℥ix. ℥v. Partium deperditio in hac distillatione fuit circiter ℥xi. Massa nigra igne reverberii calcinata relinquit tantummodo cinerum ℥ij. qui salis fixi alcalini ℥vj. gr. xv. lixivii ope præbuerunt.

Ex hac analysi patet, folia Hederæ subtilibus quibusdam particulis acribus donari, & sale essentiali cremoris Tartari haud dissimili, nempe sale falso cum oleo crasso permixto. Particulis acribus tenuibus & irritantibus attrahunt & maturant: oleo crasso acidis salibus & alcalinis contemperato, detergunt, incrassant, & inflammationem arcent.

Lacryma Hederæ per retortam distillata ad pondus ℔ij. præbuit phlegmatis limpidi, odore resinam hanc referentis, sapore acido, ℥ij. ℥vj. deinde liquoris acidi rufescentis ℥i. ℥vj. gr. vi. tandem liquoris alcalini cum acidi fermentescentis ℥ij. gr. liij. olei flavescentis limpidissimi ℥ij. ℥vj. gr. xvij. olei rufescentis fluidi ℥vij. gr. xxiij. quod parum acidi continere videbatur. Massa nigra residua pendebat ℥x. ℥v. quæ per horas 26. in crucibulo calcinata, rufescens evasit, & pondere tantummodo æquavit ℥vij. gr. lx. Ex his cineribus salis fixi alcalini gr. viij. extracta sunt. Jactura in distillatione fuit ℥v. ℥v. gr. xxxvij.

In resina tenuius est oleum quam in foliis. Majori copia salis alcalini, minori acidi salis quantitate instruitur. Quamvis majorem carbonis quantitatem reliquerit quam folia, minus tamen cinerum seu terræ inertis præbet: unde conjicere licet, minorem terræ quantitatem in resina contineri, sed intimius salia & olea coadunari, quam ut igne clauso sejungi possint. Omnis Hederæ, auctore Dioscoride, acris est, adstringit, nervos lædit. Internus foliorum hujus plantæ usus rarus est; externus creber in ichoribus exsiccandis & sanandis, in foniculis ab inflammatione rutandis, apertis conservandis, humoribusque illuc fluentibus eliciendi vi sua attractoria: solum quotidie imponitur in ozænis curandis, in aurium purulentarum dolore sedando. Veteres folia cum vino cocta ad ambusta & ulcera maligna commendabant; eaque cum aceto cocta, aut cruda cum pane trita, ad lienis intumescentiam aut duritiem resolvendam applicabant.

Ejus lignum in globulos formatum optimo cum successu foniculis imponitur, egregie enim attrahit; & nonnisi semel in mense globuli renovantur.

Baccæ apud veteres ad usum internum raro adhibebantur; quia eas deglutitas vomitum & secessum insigniter promovere existimabant. Verum post aliquot recentiorum experimenta, illæ baccæ maturæ & pulveratæ parva dosi assumptæ, ob vim diaphoreticam, & antipeffilentialem, commendantur. Hinc Boyleus, *lib. de Philosoph. experimental.* testatur eas in quadam peste Londinensi, pulveratas in aceto, vel vini albi haustu sumptas, excitato sudore, admodum proficuas fuisse: cui etiam assentitur Palmarius, *Traçtatu de Peste & Morbis contagiosis*, p. 453. Nonnulli quoque easdem ad hydropem ascitem commendant.

Hederæ resina inter psilothra a veteribus recensetur: quod quidem experientia non comprobatur; ita ut vel error sit in codicibus, vel aliud quid ab illis intellectum fuerit. Balsamica virtus seu detergendi & consolidandi vulnera ipsi tribuitur: tumores resolvit. Apud Persas inter adstringentia medicamenta externa usurpatur; nonnisi ad usum externum apud nos adhibetur. C. Hoffmannus & Simon Paulli minus tutum esse omnium Hederæ arboreæ partium usum internum ob earum acrimoniam existimant.

Resina usurpatur in unguento de Althæa Charas.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Ladano.

L Adanum vel Labdanum; *Off. Aūdān*, *Græcorum*: Loden & Laden, *Arabum*: Est substantia resinosa, cujus duæ species in officinis occurrunt: una in massas compacta grandiores, molles, ad emplastri vel extracti consistentiam accedentes, intra digitos lente.

lentescentes, crassiores, odore grato, colore ex rufonigrescente, vesicis seu pelliculis involutas, vulgo *Labdanum en masses cu en pains*: altera vero in panes contortos & circumvolutos, siccos, duros, fragiles, qui tamen calefacti paululum mollescunt, arenula tenui nigra permixtos, colore nigro, odore debiliori, vulgo in officinis *Labdanum en tortis*. Hæc frequentius reperitur.

Ladanum eligatur odoratum, odore valido, sed suavi, inflammabile, accensumque gratum odorem exhalans, calore facile mollescens, purum: improbatum arena, aliisque sordibus inquinatum. Ex insula Creta aliisque maris Ægei insulis affertur. Veteribus Græcis innotuit.

Hæc resina tempore æstivo exsudat ex foliis plantæ, quæ dicitur *Cistus Ladanifera* Cretica, flore purpureo, *Coroll. Inst. R. H. 19.* Ladanum Creticum, *P. Alpin. Exot. 88.* Frutex est ramosus, patulus, supinus, humi sparsus, qui ad pedalem bipedalemve altitudinem attollitur. Ex radice dura, lignosa, intus candicante, foris rufescente, pedem longa, fibrata & capillata assurgunt rami plurimi, duri, pollicem sæpe crassi, fusci, nonnunquam cineracei, cortice hiulco, in alios obscure rubentes divisi ramusculos, quorum juniores furculi hirsuti sunt, & ex viridi candicantes; foliis instructi binis ex adverso nascentibus, obscure virentibus, oblongis, ad oram sinuatis, cum nervis & venulis plurimis, pollicem longis, octo vel novem lineas latis, obtuse acuminatis, asperis, pediculo tres quatuorve lineas longo, unam lato innixis, saporis herbacei, leviter styptici, summi ramuli rosaceis ornantur floribus, qui constant ex quinque petalis uncialibus, varie & inæqualiter complicatis, subrotundis, purpurascens, circa pediculum angustioribus, & ad unguem flava macula insignitis, cum flaminibus numerosis luteis, fuscisque apicibus. Eorum calyx ex quinque petalis componitur septem octove lineas longis, ovatis, venosis, & externe villosis, in longum & recurvum acumen desinentibus. Ex hoc calyce surgit pistillum viride, quod deinde abit in fructum multica-psulatam, quem Cl. Tournefortius non deseripit. In montibus circa Cydonem, vulgo *la Cance*, Cretæ insulæ metropolim hæc planta luxuriat.

Alia ejusdem Cisti species vel potius varietas a peritissimo illo Botanico observata fuit, huic prorsus similis, sed flore longe majore; quæ in Ponto nascitur & dicitur *Cistus Ladanifera*, orientalis, flore purpureo majore, *Coroll. Inst. R. H. 19.*

Ladanum duobus modis Dioscoridis tempore super hanc plantam colligebatur. Cum Cisti frondes, inquit, pascuntur capræ hircique, pinguedinem barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentem reportant: quam depeſcentes incolæ colantesque cogunt in ossas, & ita recondunt. Alii vero attractis funiculis insidentem fruticibus lentorem abstergunt, conglomerantque in Ladanum. Hinc quidam seplasiarii Ladanum ex caprarum barba exemptum, & Ladanum funibus collectum distinguere voluerunt. Verum & Bellonii tempore, & hodie, referente Cl. Tournefortio, unus tantum erat colligendi modus. Græci colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, rostro dentium experti simile, *Ερπασπι* illis dictum. Huic affixæ sunt multæ ligulæ sive zonæ e corio rudi nec præparato confectæ: eas per summos ardores solis super ladaniferos frutices volvunt & revolvunt, ut inhæreat resinofus ille humor circa folia concretus, qui deinde cultris a ligulis abradendus est. Itaque Ladanum colligendi summus, imo intolerabilis est labor, a rusticis tantummodo susceptus; cum totos dies ardentissimo Caniculæ æstu in montibus hæreret necesse sit. Si quis tamen huic labori assidue operam navet, uno die plusquam tres Ladani libras seu $\text{℥} \text{xlviij}$. colligere posse asserunt. Tempus huic operi suscipiendo magis idoneum est, sæviante Canicula, aere solis ardore æstuante, nec ventis agitato: tunc enim humor ille abunde exsudat, & purus obtinetur; alioquin ventis agitato aere, multo pulvere & sordibus conspurcatur. Verum nec facile est purum ab incolis obtinere Ladanum; quandoquidem sordido amore lucri promoti arenulam quandam nigram minutissimam & ferrugineam quæ ibi reperitur, huic admiscere solent, quo Ladani pondus multum augetur.

Mulieres Græcæ globos ex Ladano solo, vel cum Ambra permixto confectos, manibus, oblectamenti gratia, sæpe gestant & odorant.

Instituta analysi Chymica, Ladani in panes orbiculares contorti ℥ij. exhibuerunt phlegmatis rufescentis, odoris grati, & acidi saporis ℥ij. ℥ij. gr. xlvij. liquoris fusci, alcali seu Sublimati corrosivi solutionem coagulantis, & cum acidis tumultuantis ℥iijss. ℥iijss. olei odorati, limpidi, rufescentis ℥iij. gr. xxij. olei fusci spissioris, & nonnihil empyreumatici ℥i. ℥ij. Massa nigra residua pendebat ℥xxvj. ℥vij. quæ per horas octo in crucibulo igne reverberii calcinata fulvum colorem acquisivit, iterumque calcinata per sex horas subrubentem obtinuit colorem: tunc vero nihil aliud esse videbatur quam arena insipida ex qua fere nihil salis fixi extractum fuit. Hæc arena sæpe cum Ladano permixta fuerat.

Itaque per hanc analysim patet, Ladanum constare ex oleo tenui, & crasso, cum sale essentiali ammoniacali consociato. Sed insuper videre est duas Ladani libras arenæ ℥xxxiiij. circiter continere, ac proinde vix ℥iij. Ladani puri, & genuini in singulis vulgaris Ladani, seu, ut ajunt, contorti libris contineri. Hæc arena ferruginea est; unde non mirum si calcinatione rubrum nanciscatur colorem, qualis in Croco Martis apprehenditur.

Ladanum externe admotum emollit, concoquit, attenuat, & resolvit; interne vero adstringit, roborat & dolores sedat. Minus frequens tamen est illius usus internus. Ad ventriculorum roborandum, & concoctionem juvandam, adversus ferocem colluviem & catarrhos, & in dysenteris ℥i. pondere præscribitur. Laudatur in frigida cerebri intemperie, capiti applicatum; in ventriculi imbecillitate, ejus regioni impositum; in odontalgia, temporibus admotum. Ad ulcera antiqua & sinuosa cum tumore & duritie & uteri vitia sananda commendatur. In odoratis suffimentis admiscetur, & ex eo parantur globi seu poma odorata adversus pestilentem auram.

℥i. Ladani puri ℥i. Nucis Mosch. ℥ss. Cardamom. ℥j. Mastiches gr. viij. Jalap. pulver. ℥j. Olei Cinnamom. gutt. vi. Syr. de Stæchad. q. s. Fiat massa pilular. quarum dosis gr. xv. vel xx. hora somni, in catharrhis a causa frigida.

℥i. Ladani purissimi ℥i. Corall. rubr. pp. ℥j. Mivæ Cydonior. ℥ij. M. F. bolus in ventriculi imbecillitate, & dysenteria.

℥i. Ladani ℥ss. Styracis Calam. ℥iij. Benzoin. ℥ij. Ligni Aloes, Cinnamomi, Santali citrini ana ℥ij. Caryophyll. Mari, Lavandulæ, corticis Citri ana ℥ss. Camphoræ ℥j. cum Styracis liquidi q. s. Fiat massa in mortario calido, addendo, si volueris, Ambraz, & Moschi momentum. Ex ea globus formetur manibus gestendus vel collo appendendus, ad aeris contagium adhibendum.

Ladani oleum odoratum unguentarii hoc modo parare norunt.

℥i. Ladani pinguis & præstantissimi ℥ij. In tenuissimas partes divisum coquatur cum aq. Rosar. ℥vj. Olei Amygdalar. ℥iv. dulc. per semihoram. Percoletur liquor oleosus.

Ladanum usurpatur in Balsamis apoplecticis, in Emplastro cephalico Charas, stomachico Ejsusdem, ad herniam Prioris de Cabriere, Trochiscis odoratis seu Aviculis Cypris Charas.

ARTICULUS OCTAVUS

De Mastiche.

Mastiche, Mastix, & Resina lentiscina, Offic. *ῥαῖνι χύμα γὰρ Μασίχη*, Dioscoridis: Mastech Arabum: vulgo Mastic. Resina est arida, eleganter pellucida, ex flavo pallescens, in lacrymas vel grumos concreta, Pisi minoris vel Orizæ crassitie, fragilis, quæ statim sub dente dissilit, mox tamen calore lentescit adinstar ceræ, prunis injecta flammam concipit, odoremque non ingratum spirat, & sapore donatur leviter aromatico, resinoso, & subadstringente.

Eligenda est candida, vel pallida, ad citrinum vergens, pellucida, arida, fragilis, stridens, odorata. Nigra, viridis, livida, aut impura nullius est momenti.

Ex

Ex Chio maris Ægei Insula, ubi optima & copiosissima colligitur, ad nos affertur. Resinosæ quædam massæ aridæ, crassæ, ex Mastiche, & aliis resinis coagmentatæ, in officinis sub Mastiches nomine venduntur ad Medicinam prorsus inutiles. Ad lapidum scissuras replendas, & conglutinandas reservantur.

Mastiche sponte vel vulnerato cortice exsudat ex arbore Terebenthinorum generi affini, quæ dicitur Lentiscus vulgaris, C. B. P. 399. Radice est valida, multifida, fusca, dura, & fibrata, stolonibus vero lentis, Coryli aut Cotoneæ altitudinem æquantibus, densis, & brachiatis, in quibus folia nascuntur conjugata, nullo impari claudente, glabra, nitida, unciam longa, utrinque acuta, angusta, resinosa, firma, lente virentia, sulcatæ annexæ costæ, quæ in spinulam molem desinit, acuti odoris, saporis acidiusculi, & adstringentis: foliis interdum folliculi, vel vesiculæ quædam adnascuntur, culicibus exiguis referti, haud secus quam in terebenthinis, aut ulmeis. Lentisci species, quæ flores stamineos profert, fructu omnino destituitur: quæ vero fructum fert, staminibus orbatur. Flores staminei, racematim coherentes, rubentes, ad alæ imum exoriuntur: fructus vero in botrum congeruntur subrotundi, rubentes, & per maturitatem nigricantes, duas lineas longi, cum testa duriore membrana resinosa & pingui obducta: intus nucleus continetur albus, oleaginosus, & odoratus. Hoc plantæ genus a Terebintho tantum diversum est foliis, quæ per conjugationes quidem costæ asseuntur, sed nullo impari plerumque claudente. In Gallia Narbonensi, Italia, Hispania, Insula Chio, ceterisque maris Ægei Insulis frequens nascitur.

Bellonius Lentiscum in sola Insula Chio refinam Mastichen fundere affirmat. Olim tamen in Ægypto nascebatur: quandoquidem Galenus l. 2. ad Glauconem, Ægyptiacam Mastichem commendat. Nonnulli in Italia ex Lentiscis distillare quoque asserunt: & Cassendus, in vita Peyrescii, in Gallo-provincia non longe Telone Mastichen sudare refert. Verum hodie Mastiche, quæ in officinis reperitur, ex sola Chio Insula affertur. Ibi Lentisci arbores tali diligentia & cura excoluntur, inquit Bellonius, ut non minores in eam rem sumptus fiant, quam apud nos in vinetorum culturam; nec immerito, cum potiores hujus Insulæ opes in Mastiche consistant: nisi autem diligenti cura coleantur, exiguum resinæ proventum darent. Equidem tantus est ejus proventus in hac Insula, ut singulis annis Turcico Imperatori pendant trecentas Mastiches cista seu 84375. libras: singulæ enim cistæ 281. lb. cum 3 liij. continent. Incolæ Lentiscos mensibus Augusto, & Septembri. compungunt; & ex vulneribus in cortice factis Mastiche exsudat, & in granula concrevit.

Analyti Chymica, ex Mastiches lbij. prodierunt phlegmatis limpidi, acidi, odorati 3j. 3vij. gr. liij. liquoris fusci, magis acidi cum quodam amarore 3ij. gr. xij. liquoris limpidi, rufescentis, subacidi, & aliquantisper alcalini, qui nempe Sublimati corrosivi solutionem turbidam efficit, 3j. gr. xlij. olei limpidi flavescentis 3j. subrubi 3ij. fusci, limpidi & fluidi 3ij. 3j. gr. x. spissioris vero consistentiæ, & quasi melleæ, coloris fusci, 3xx. Massa residua in retorta superstes pendebat 3ij. quæ igne reverberii in crucibulo combusta reliquit cinerum fuscorum 3ij. ex quibus lixivio salis fixi falsi gr. iiij. extracta sunt. Deperditio partium in distillatione fuit 3ij. 3j. gr. xxvj. & in calcinatione 3ij. 3v.

Itaque ex hac analysi concludendum est, Mastichen constare oleo multo denso, ac ipso, sale acido plurimo, exigua admodum salis alcali, & terræ portione, parum vero partium tenuium, & volatilium continere.

Chienfes, tam yiri quam foemina, & pueri Mastichen fere semper in ore habent, ad roborandos dentes, & gingivas, necnon ad halitum oris emendandum: panibus etiam immiscere, & incoquere solent ad eos gustu delicatiores reddendos.

Mastiche in foro medico ad multa commendatur, aliquantisper aromatica est: inter adstringentia & stomachica recensetur. Ubi viscerum fibræ humidiores, laxiores & debiliores exsiccandæ firmandæ ac roborandæ sunt plurimum valet: insuper humorum aerimonia demulcet, tum salium spicula involvendo, tum membranas illiniendo. Intus sumpta a ʒss. ad ʒss. hæmoptoe, & veteri tussi prodest. Ventriculo quoque utilis est, il-

lum firmat & roborat, ciborum concoctionem juvat, & vomitum sedat; ructus tamen excitat, si immoderate sumatur. Catharrhosis affectionibus medetur: diarrhæas sistit, & purgantium acrimoniam demulcet: commanducata gingivas contrahit & firmat: sub dentibus diu contrita salivationem excitat. Hunc Mastiches usum Simon Paulli adversus catharrhos, & gravem auditum commendat: quin & Pyrethro, aut Tabaco eam antepōnit; quippe quæ tanta copia, imo majori salivam moveat, gratique sit odoris & saporis. Surditatem vero masticatione sanari asserit, cum materiam peccans in meatu a tympani cavitare ad palatum contenta projicitur. Externe admota ventriculi regioni ejus dolores compescit, vomitum & nauseam sedat; & umbilicali regioni, alvi profluvii & hypercatharsis medetur; temporibus defluxiones, & odontalgiam sanat.

24. Mastiches grana selectoria. Cere instar dentibus atterantur ad salivationem obtinendam, in catharris, & gravi auditu.

24. Mastiches ʒss. Coquatur in aq. ʒiij. ad tertiæ partis diminutionem; & detur in diarrhæa pro potu solito.

24. Conserv. Rosar. veteris ʒi. Mastiches selectissim. ʒss. Diacod. q. s. M. F. bolus in russi ferina & catharrhis.

24. Mastiches ʒss. Jalap. pulver. gr. x. Elixir proprietat. vel Balsam. Peruviani q. s. Fiant pilulæ vespertinis horis exhibendæ ad catarrhum.

Usurpatur in Pulver. Diarrhodon, Pulvere contra abortum *Chavas*, Hiera picra *Galeni*, Electuar. de succo Rosar. Trochicis de Karabe, Hedicroi, Pilulis sine quibus polychrestis, stomachicis, de Rhabarbaro, de Ammoniaci *Quercetani*, catholicis *Poterrii*, Oleo mastichino, Unguento martiato, styptico, mundificativo de resina, Cerato stomachico, in Emplastro cephalico, stomachico, diaphoretico, Manus Dei, divino *Paracelsi*, de lineamento, oxocryceo, pro fracturis *Chavas*.

Lentiscus, auctore Dioscoride, omnibus suis partibus, & foliis, fructu, ramorum & radicis cortice adstrictoria est, exprimitur succus ex radice, cortice, aut foliis in aqua decoctis, aut etiam ex foliis viridibus tritis, qui valet ad hæmorrhagias, alvi profluvia & dysenteriam in potu; itemque contra uteri & intestini procidentias externe admota.

Ligni lentiscini vis adstrictoria, roborans & balsamica a J. Baptista Wenck Doctore Medico Styriaco, in *Ephemeridibus Germanicis Dec. III. ann. 9. & 10.* magnopere commendatur: & ejus decoctum, quod auri notabilis vegetabilis titulo insignitur tamquam singulari Panacea prædicatur in articularibus morbis, & catharrhis curandis ad ventriculum debilitatum roborandum, ciborum concoctionem adjuvandam, flatu, & ructus discutiendos; diuturnos, & pertinaces vomitus compescendos, urinas promovendas, calculos expellendos, uno verbo ad omnes corporis functiones adjuvandas, fibrarum tonum restituendo, & salium acrimoniam demulcendo. Idem decoctum dentes vacillantes firmat, & gingivas adstringit.

24. Ligni lentiscini in virgulas tenues scissi ʒv. aq. comm. ʒvi. Macerentur per tres quatuorve dies in vase clauso. Colatura exhibeatur pro potu solito.

24. Ligni lentiscini ʒv. aq. com. ʒvi. Macerentur per triduum; postea coquantur leni ebullitione ad tertiæ partis consumptionem. Hujus decocti ʒviij. mane jejuno ventriculo, & hora somni propinentur.

Ex lentiscino ligno dentiscalpia parantur, ab omni ævo ad gingivas roborandas commendata.

Oleum ex maturo fructu extrahitur, quod utiliter adhibetur ubi adstrictione opus est, ut in ani, & uteri procidentia.

ARTICULUS NONUS

De Olibano, vel Thure.

O Libanum, Thus & Thus masculum, Off. *Δικύων* Theophrasti & Dioscor. *Δίσσυς*; Hippocratis: Thus vel Tus, *Latinorum*: Ronder, Conder, & Kateth, *Arabum*: vulgo *Encens ou Oliban*. Substantia est resinosa, ex flavo pallida & pellucida, in lacrymas Mastichi similes, sed majores, concreta & indurata; saporis amaricantis, modice acris, & resinosi non ingrati; odoris fragrantis. Flammæ admodum statim in luculentam & pertinacem flammam exardet, nec accensa diffluit ut Mastiche. Dentibus statim comminuitur: verum comminutæ non cogitur denuo ut Mastiche, neque sicut ea in ore libere volutari potest, cum dentibus adhærescat. Translucidæ, oblongæ, & subrotundæ guttæ, alias singulares, alias gemellæ, testiculos aut mammas, prout majores vel minores fuerint, imitantur: unde & masculi Thuris, & mammosi aut feminei cognomenta, interdum etiam quaternæ aut quinæ, magnitudine Ciceris, Avellanæ, aut majores nonnunquam cortici unde exsudarunt. Mica vero seu tenuior pars ex grumorum attritu collisa, Thuris Manna Græcis appellatur. Thus probatur candicans, pellucidum, purum, nitidum, siccum. Non solum Græcis & Arabibus, sed omnibus fere gentibus & temporibus remotissimis, cognitum fuit; celeberrimusque ejus usus ac frequentissimus in sacris. Thure enim sacrificabant olim, eoque in templis ad suffitus utebantur, & hodie adhuc utuntur. Hic mos per omnes ætates inter omnes fere gentes & religiones inolevit.

De natale Thuris loco apud auctores non constat. Nonnulli Arabiam solam Thus genere scribunt, nec tamen totam, sed illam tantummodo partem quæ Sabæa aut Arabia thurifera dicitur. Alii Æthiopiam quoque, cujus quidam populi Sabæi quoque nuncupabantur, hanc odoriferam resinam proferre tradunt.

De arbore thurifera minus adhuc certi sumus. Theophrastus enim arborem non magnum esse tradit, quinque fere cubitis attolli, ramosam esse, folia habere Pyro similia. Alii tamen, inquit, similem Lentisco esse dicunt: alii & cortice & folio etiam Lauri. Diodorus Siculus Acaciæ Ægyptiacæ formam illi attribuit, & Salicis folia; Garzias quoque Thuris arborem humilem esse, & folia habere Lentisco similia: econtra Thevetus eam Pinus resiniferas referre scribit.

Analyti Chymica, Olybani ℞j. per retortam distillatæ præbuerunt phlegmatis acidi, nonnihil austeri, odorati, rufescentis ℥vij. ℥vij. gr. xxiiij. phlegmatis, tum acidi, tum urinosi & rufi ℥j. gr. ℥ij. gr. lvj. olei limpidi, fluidi, odorati & flavescentis ℥j. ℥ij. gr. xxiiij. olei fusci crassioris ℥v. ℥ij. olei vero spissioris & melleæ consistentiæ ℥vj. ℥v. gr. xxx. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥v. ℥vij. gr. xliij. quæ per 15. horas in crucibulo calcinata, colore nigro in rufescentem mutato, ℥j. ℥ij. gr. vi. pendebat. Ex his cineribus salis fixi alcali gr. xxij. lixivio extracta fuere. Partium depositio in distillatione fuit ℥iiij. ℥ij. gr. xxix. in calcinatione vero ℥iiij. ℥ij. gr. xxxvij. Unde liquet, plus terræ & paulo majorem salis ammoniacalis portionem contineri in Olibano, quam in Mastiche; salinas vero & oleosas Olibani partes intimius commisceri & artius compingi.

Internus Thuris usus commendatur ad varios capitis & pectoris affectus, sicut etiam ad alvi, uterique profluvia, tussim, sanguinis excretionem, diarrhæam & dysenteriam; acriores enim corporis humani succos & lympham præcipue falsam temperat ac demulcet. Dosis est a ℞j. ad ℥j. ad ℥j. Singulare specificum habetur adversus pleuritidem, præsertim epidemicam. Adversus hunc morbum Quercetanus in *Pharmacopœa* laudat pomum excavatum, Olibani pulverati ℥j. repletum, postea operculo tectum, & sub cineribus coctum, quod æger deglutiat superhibendo aq. Card. bened. ℥ij. postea verè debite contestus sudet. Riverius in *observationibus* testatur, multos ex pleuritide ad eum trema fere redactos, usus illius pomi cum Olibano cocti restitutos vidisse; unde præter speciem

spem vel copiosus sudor, vel anacatharsis libera sequebatur. Hoc remedium sæpe felici cum successu post venæ sectionem bis terve celebratum exhibui, licet non semper. Si prima vice, exhibito remedio, sudor non succedat, post sex horas elapsas iterandum est.

Extrinfecus usurpatur in suffitibus capitis, pro catharris, vertigine, coryza, sicut etiam in ani procidentia; modo in sella fiat suffitus. Capitis & nervorum vulneribus conducit: ulcera carne replet & ad cicatricem perducit. Unde plurimis unguentis & emplastris vulnerariis & consolidantibus admiscetur.

Oleum ex Thure distillatum, a quibusdam efficacissimum in phthisi remedium habetur.

Liquor quoque ex Thure per deliquium paratur, si pulvis ejus in ovi albumine cocto & calenti reponatur in cella. Thus enim resolvitur in liquorem ad maculas faciei & cavitates cicatricum delendas non contemnendum.

Matthiolus ex Olibano medicamentum sic præparatum commendat ut præstantissimum adversus oculorum lippitudinem & ruborem. Accenditur Thuris grumus acuto stylo affixus cerea candela; mox in aq. rosaceæ ℥iij. extinguitur: repetuntur incensiones extinctionesque trigesies: & deinde percolata aqua linteolo mundo oculorum angulis cum penna vesperi illinitur, dum cubitum affecti se recipiant. At si rubor lacrymarumque vehementi cum dolore fuerint, additur tantumdem lactis muliebris.

Dioscorides minus tutum esse internum Olibani usum immoderatum existimat: illud enim in secunda valetudine haustum insaniam movere asserit, & largius cum vino potum interficere. Verum Galenus & ceteri Medicinæ scriptores hac de Thuris noxa alte silent. Nihilque noxium in illius usu quotidiano deprehenditur.

℥i. Olibani pulver. ℥ss. Sulphuris ℥i. Excipiantur s. q. Zingiber. cond. vel Conserv. Apii. Fiat bolus in asthma.

℥i. Thuris masculi ℥i. Agaric. Trochif. Div. Cum Hyssopi succo fiant Pilulæ n. x. adversus tussim a pituita vel catarrho, quarum unam tantum quotidie sumat æger vesperi hora somni.

℥i. Thuris, Mastiches ana ℥ij. Luti Armenii ℥i. Corallior. rubror. pp. C. C. ussi ana ℥ss. Lapid. Hamatit. ℥i. Omnia accurate pulverata simul misceantur, & fiat pulvis, cujus dosis ℥ss. in dysenteria.

Usurpatur in Pulvere Sperniolæ *Crollii*, Theriaca, Mithridatio, Trochiscis de Karabe, Pilulis de Cynoglossa, Pilulis ad gonorrhæam *Charas*, in Unguento martiato, mundificativo de resina, in Emplastro de Betonica, divino, cephalico, diaphoretico, de linamento, oxycroceo, contra rupturam, pro fracturis; de Ranis cum Mercurio, styptico *Charas*.

Olim una cum Thure cortex Thuris arboris afferri solebat, ejusdem cum hac resina virtutis, sed magis adstringens: verum hodie in usu non est.

Alia res est, quæ cortex Thuris a nonnullis dicitur, vel Thymiana, vel Thus Judæorum, quod Judæi in suffumigiis ea frequenter utantur. Massa est sicca, aliquantulum resinosa, subrubra, corticosa, fragrante Styracis liquidi odore, compacta ex corticibus arboris, *Rosa Mallas* dictæ, coctis, & expressis & ex quibus Styrax liquidus extractus fuit. De hac arbore articulo de Styrace liquido egimus. Nullius est usus ille cortex, nisi ad suffimenta.

ARTICULUS DECIMUS

De Sandaracha.

Sandaracha vox est, quæ tribus diversis substantiis attributa fuit: 1. Cuidam Armeni soci rubri speciei quæ Græcis *Sandarax* dicebatur; unde Sandracha Græcorum nunc appellatur, ut ab aliis speciebus distinguatur: 2. Resinæ Juniperi, quæ ab Arabibus *Sandarach* vel *Sandarax* nuncupatur, & ab eorum interpretibus Sandaracha Arabum: 3. Substantiæ mediæ inter Mel & Ceram, quæ sæpe invenitur in fæverum inanitatibus se.

sepōita, & est apum, dum operantur, cibus; & dicitur Sandaracha Erithace & Cærinthus, ut Plinius refert. Hæc inusitata est & in officinis incognita. De prima specie, nempe de Sandaracha Græcorum, seu minerali, jam egimus: nunc vero de Arabum Sandaracha tractabimus.

Itaque Sandaracha, Vernix, & Gummi Juniperinum; Off. *Κόμμι ἀρνικίδος* Græcorum: Sandarax Arabum: vulgo *Sandarache*, *Vernix*, *gomme ou résine de Genévrier*. Substantia est resinosa, arida, inflammabilis, pellucida, pallide flavescens vel citrina, in guttas Mastichi similes concreta; saporis resinosi; odoris, dum accenditur, fragrantis & suavis, quæ in aqua non dissolvitur, sed in oleis tantummodo vel spiritu vini. Probatur nitida, pellucida, flavescens. Ex Africanis oris per Massiliam ad nos affertur.

Hæc resina calidis in regionibus sponte vel per corticis incisiones stillat, ex Junipero arborecente & ex Cedro baccifera. Quæ ex hac fluit, odore paullo suavior est, dum comburitur, & ideo plurius altimatur; sed rarissime distincta in officinis reperitur.

Juniperus vulgaris arbor, C. B. P. a fruticosa nonnisi magnitudine distinguitur; & ratione loci, ubi nascitur, diversa est. Plerumque enim densa ramorum stipatu fruticat dumtaxat: aliquando in justâ magnitudinis arborem adolescit, caudice tamen non multum crasso, cortice scabro & deciduo, rubente; materie firma, nonnihil etiam rubescente, maxime si siccata fuerit; odore resinoso grato. Ramuli in furculos multos dividuntur foliis acutissimis, angustissimis, rigidis, pungentibus, semper virentibus, splendidis onustos. Julos profert Aprilis & Maji in foliorum alis, duos tresve lineas longos, purpura cum croceo mixta pictos, e pluribus squamis compactos; quorum infimus limbus munitur vesiculis tribus vel quatuor pulvere auro tenuissimo plenis. Steriles sunt illi flores. Fructus vero numerosi in aliis Juniperi speciebus nascuntur, quæ staminibus carent. Baccæ sunt sphericæ, granis Piperis duplo majores, cum umbilico trifurcato, primum virescentes, per maturitatem nigre & pulvere caruleo consperse; pulpa subrufa refert, sapore acri, aromatico, resinoso, dulci, tria officula continente oblonga, angulosa, dura, semine oblongo sæta, quibus singulis totidem vesiculæ succo resinoso turgidæ adhærent. Fructus maturitatem nisi anno secundo non consequuntur; ita ut aliquando fructus trium annorum in eadem arbore conspiciantur. Quædam sunt Juniperi arborecentis species, quarum baccæ non sphericæ, sed oblongæ sunt & subrotundæ: aliis quoque baccæ rufescent. Juniperus omnibus Europæ regionibus familiaris est: in sylvis & montibus nascitur.

Omnes Juniperi partes odoratæ sunt, & in usum medicum veniunt, nempe radices, lignum, folia, baccæ, & resina. De illis alibi, de resina tantummodo hic agemus.

Cedrus baccifera prima, seu Cedrus folio Cupressi; major, fructu flavescente, C. B. P. 487. Oxycedrus Lycia, *Dodon. Pempt.* 853. Arbor est pumila, tricubitalis, odore Cupressi grato, caudice contorto, multis ramis lentis & flexilibus prædita, scabro cortice; foliis parvulis carnosiss, & ex continua quaternorum foliorum mutuo connexorum serie compositis, quemadmodum Cupressus; floribus Junipero vulgari similibus, flavis, sed extremis ramulis insidentibus, ut in Cupresso, sterilibus. Fructus in aliis ejusdem arboris ramis nascuntur. Baccæ magnitudine baccarum Myrti, vel etiam majores, rotundæ, conos cupressinos tuberculis quodammodo æmulantes, primum virides, deinde ad Phæniceum colorem tendentes, quæ maturitate nonnihil mollescent, sapore & odore Juniperi baccis simili; terna, quaterna vel etiam plura officula parva, striata, oblonga, resinosa intus continent, semine sæta oblongo, albo, Orizæ quodammodo simili. Vere floret, fructumque diu retinet, antequam maturescat uti Juniperus. Primum semine natus hic frutex, & adhuc tener folia habet omnino dissimilia, utpote quæ alterius Juniperi folia æmularentur, nisi breviora & paulo molliora essent: Cum vero jam tertium aut quartum annum attigit, rotunda & cupressæ folia promere incipit; adeo ut inferiores rami pungentibus & acutis foliis, summi vero obtusis & rotundis onusti interdum conspiciantur. Resinam sponte fundit calidis in regionibus Juniperinæ perquam similem. In Gallia Narbonensi & in Alpibus nascitur.

Analyſi Chymica, ex Sandarachæ Ilij, per retortam distillatis prodierunt phlegmatis lima.

limpidi, odore juniperino pertusi, acidi ℥ij. ℥iij. gr. xviii. phlegmatis rufescentis, tum acidi tum urinosi ℥vij. gr. lx. olei rufescentis, pelucidi, flui ℥xvi. ℥ij. gr. lxx. spissioris vero & mellæ consistentiæ, ℥vj. ℥vij. gr. ij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ij. ℥iij. gr. xviii. quæ per 12. horas in crucibulo calcinata præbuit cinerum fuscorum ℥iij. ex quibus salis fixi salis gr. iij. lixivio extracta sunt. Partium in distillatione deperditarum quantitas fuit ℥ij. ℥vj. gr. xlviii. & in calcinatione ℥ij. gr. xviii.

Per hanc analysim patet, Sandaracham ad Mastlichem accedere, in ea tamen plus salis Ammoniacalis contineri, & oleosas partes paulo tenuiores esse quam in Mastliche.

Sandarachæ eadem fere quæ Mastichi, tribuuntur virtutes. Rarius tamen ad usum internum exhibetur, Dosis a ℥j. ad ℥j. intus sumpta hæmorrhagiis & diarrhæis antiquis medetur, ulcera interna abstergit & consolidat. Externe admota sanguinem sistit, vulnera & ulcera putrida sanat, artuum dolores demulcet, nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Illius suffitus ad catharros commendatur. Oleo rosaceo vel alio soluta ad dolores & tumores hæmorrhoidum utilis est; & hiantibus frigore manuum pedumque scissuris succurrit.

℥j. Sandarachæ ℥iij. Mastiches ℥j. Benzoin. ℥ss. Rasur. Succini ℥ij. M. F. pulvis pro suffitu in catharris & coryza.

Usurpatur in Emplastro diaphoretico & styptico *Charas*.

Sandaracha dicitur Vernix scriptoria; quia ex hac resina fit pulvis ad deliniendas chartas aptus, ne bibulæ sint, & ut elegantiores appareant litteræ. Ex ea quoque parant Vernicem liquidam, illam nempe solvendo in oleo Lini, Terebenthinæ, specie Lavandulæ, vel spiritu vini; licet etiam alia Vernix liquida ex Succini rasura conficiatur, oleo Lini vel spicæ Lavandulæ soluta.

ARTICULUS DECIMUS-PRIMUS

De Sanguine Draconis.

Sanguis Draconis, Off. *Κνίμδαρις*, Dioscoridis: *Αἷμα δράκοντος*, Græcorum recentiorum: Alachen, Arabum: vulgo *Sang de Dragon*. Substantia est resinosa, sicca, friabilis, igne facile liquescent, inflammabilis, obscure rubra, quæ trita elegantem colorem rubrum sanguineum reddit; dum in laminas tenues extenditur, pellucida; saporis expers sicut & odoris, nisi cum incenditur: tum enim odorem exhalat ad Stryacis liquidi odorem proximè accedentem.

Duplex occurrit in officinis, durus scilicet in grumos seu massulas concretus pollicem longas & semiunciam crassas, quæ foliis longis & angustis quasi junceis vel palmeis involutæ Sanguinis Draconis lacrymæ vel guttæ in Pharmacopoliis nuncupantur: impurus corticibus, ligno, terra aut aliis heterogeneis permixtus & in massas seu panes, ut vocant, concretus. Nonnunquam etiam in officinis reperitur Sanguis Draconis fluidus aut mollis, tenax, resinofus, inflammabilis; colore intenso rubro sanguineo; odore, dum comburitur, ad solidi odorem accedente, minus grato tamen, qui per tempus exsiccat, & solido similis fit.

Sæpius quoque Sanguis Draconis spurius venalis prostat in officinis, qui facillime a genuino distingui potest. Massæ sunt gummosæ, rotundæ, compressæ, obscuri & sordidi coloris rubri, constat ex variis gummi speciebus legitimo sanguine Draconis vel Brasilio ligno tinctis: quæ nullomodo flammam concipiunt, sed in igne bullas agunt, crepitantque, gummi instar lentescunt & solvuntur in aqua, quam mucilaginosam reddunt: prorsus rejiciendæ sunt. Probatur qui in guttas puras, nitidas, obscure rubras, inflammabiles, & foliis involutas affertur, quique pulveratus colorem coccineum nitentem exhibet.

Succus ille resinofus veteribus Græcis cognitus fuit, sub Cinnabaris nomine, ut jam dixi articulo de Cinnabari, & *Hydrargyro*. Hæc Cinnabaris vox paulatim ad nostram Cin-

Cinnabarium mineralem abusive transmissa fuit, quæ Græcis Minium dicebatur; sicut simili abusu hæc vox, Minium, a Cinnabari fossili ad rubram Plumbi calcem sensim ducta est.

Dioscoridis tempore illa erat quorundam opinio hunc succum esse sanguinem induratum alicujus Draconis, quam quidem rejicit, licet non dicat quid sit ille succus. Jamdiu apud rei medicamentariæ scriptores constat esse succum ex arbore stillantem. Mo-nardes hanc arborem Draconis nomine insigniri asserit ob dracunculi figuram ejus fructui a natura insculptam. Verum nonne ob arboris denominationem, Draconis figuram in hoc fructu quæsierunt, & sibi finxerunt? Quidquid sit, de quatuor plantarum speciebus diversis Botanici scriptores mentionem faciunt, quæ Sanguinem Draconis officinarum ferunt.

Prima dicitur Draco arbor, *Clusii Histor. r. C. B. P. 505.* Palma prunifera, foliis Yuccæ, e qua Sanguis Draconis officinar. *Commel. H. Amstel.* Arbor est procera, Pinum procul referens: adeo æquales, & semper virentes sunt ejus rami, ejus truncus crassus, octo vel novem cubitos altus, in varios ramos divisus nudos, in summo gestantes capita plena foliorum cubitalium, ab unciali latitudine paulatim in mucronem deficientium, costa media densiore & eminentiore, ut in Iridis foliis. Fructus sphaerici sunt, quatuor linearum diametri, flavescentes & aliquantisper acidi; & nucleum continent durum, nucleo Chamæripes similem. Truncus scaber multis rimis hiat, humoremque fundit per Caniculæ æstus, qui in lacrymam densatur rubram, primo mollem, deinde siccam & friabilem, verum & genuinum Sanguinem Draconis officinarum. Hæc arbor in Canariis insulis nascitur, potissimum in insula Portus sancti prope Maderam.

Secunda species dicitur Palma Amboinensis, Sanguinem Draconis fundens altera, foliis & caudice undique spinis longis, acutissimis, nigris armata, D. Sherard, *Dale Pharmacol. supplem.* Arundo fasciata Indiæ orientalis Sanguinem Draconis manans, *Histor. Oxon.* Palma-pinus sive conifera, *J. B. I. 398.* Arundo Rotang, *Bontii:* Rottani Dsjerenang, *Indorum:* Arundo fasciata seu Palma conifera spinosa. *Kempfer. amenit. exoticar. 552.* Palma pinus est trium ad summum hexapedarum altitudinis, undequaque spinis horrida atropadiceis, rectis, uncialis pene longitudinis, compressis, tenuibus. Caudex ad tertiam exsurgit ulnam, humani brachii crassitie, simplex, rectus, ex luteo pallescens, aculeis versus horizontem extensis, & in imo caudice densissimis armatus, per spithamarum intervalla geniculatus, geniculis ad frondium bases, quibus involvuntur, non apparentibus. Frondes basi tubulatæ sunt, singulæ ex singulis geniculis ortæ, ita ut inferior superioris exortum perpetuo complectatur; quo ipso fit ut articuli non appareant, nisi involucris liberati. Hæc involucria sive tubi, ut caudicis exteriorem superficiem, ita & majorem ejus partem constituunt; nam iisdem remotis, ipsa prodit in conspectum pars intima medullaris superficie nitida, coloris spadicei, substantiam obtinens laxam, fibratam, vertice solidiorem, carnosam, edulem, saporis expertem, candidissimam. Frondibus gaudet in caudice pro articulorum numero raris & inordinatis, in vertice densioribus, haud numerosis tamen: quorum exteriores lege palmarum longiores sunt; interiores velut successu temporis nascentes, breviores & imperfectæ. Frondes in ulnæ longitudinem extensæ utrinque pinato foliorum ordine decorantur, ima earum parte, quam scapum vocant, nuda. Costa earum levis est ex crassiori principio sensim tenuior, quadantenus compressa, summa facie herbacea; aversa pallida, lutescente; utroque latere ex quo folia prodeunt, carinato: spinis armatus brevibus, raris, in dorso uncis, & instar comium per paria junctis. Folia, quæ vulgo pinnas vocant Botanici, sunt arundinacea, coloris herbacei, cubitum longa, semunciam lata, in longum apicem producta, tennia, pendula, prona facie raris aculeis aspera, nervis donata tribus, in longitudinem decurrentibus, uno insigniori medio, ceteris tenuioribus, unde in plicas totidem inclinant, & marcescendo quodammodo coeunt. Fructus singulari naturæ industria producantur, racemis confiti in coma ex frondium axillis, in caudice vero palmari a frondibus intervallo enatis. Racemi duobus loriscantur adversis folliculis folia.

liaceis, tenuibus, striatis, fuscis, in longissimum apicem acute lanceatis; uno inferiori & magis externo qui geminam spithamam longitudine, sesquiunciam latitudine excedit, & in convexo spinis pollicaribus compressis, ad rectum angulum exsertectis asperatur: altero vero superiori sive caudicem spectante, qui nudus est & brevior. Ipse racemum dodrantalem obtinet longitudine, ex paucis (quatuor, quinque, vel sex) racemis minoribus, stylum medium in longitudinem stipantibus compositus, quos singulos singuli interceptiunt folliculi alii, prædictis similes, sensim breviores, & angustiores, ita ut subinde priorum complexu posteriores imbricentur. Divaricantur racemi in bacillos seu pediculos breves, pingues, firmos, ex brevissimis intervallis ad alterna latera retortos, tuberculisque conspicuos exiguis, squamosis, non deciduis, quibus insistent fructus, qui basi suæ subnexas exhibent sex lacinias tenues, (calycis floris reliquias) membranosas, fusci coloris; quarum tres exteriores sunt brevissimæ, latæ, & frontatæ, ceteræ ex illorum interstitiis prominulæ sunt, longiores, acuminatæ. Ipse fructus subrotundus est; ovatus, Nuce Avellana major, squamulis nitidissimis desuper loricatus, adeoque inversum strobilum referens, dum mucrones superiores subinde claudunt interstitia inferiorum, accurata quincuncialis ordinis venustate. Verticem ornant tres styli tenues, arefacti, duriusculi, in aversos gyros eleganter reflexi. Squamulæ sunt parvulæ, duriusculæ, tenues, arte adnatæ, coloris Phœnicei, oris fuscis, in angulum rectum mucronatæ: quibus remotis, conspicitur membrana carnosæ, albicans, laxè involvens globulum carnosum, per immaturitatem ex herbaceo pallentem, pulposum, succosum, saporis leguminosi & insigniter adstringentis, qui ad linguæ contactum per gingivas, & oris parietes protinus se diffundit & citissime disparet. Mutillam & imperfectam hujus racemi iconem Bontius, sub generis Malaico nomine *Rorang* exprimere nifus est; peneque similem proponit J. Bauhinus, sub Palmæ Pini titulo. Usus vero hujus uterque est nescius.

Ea est resinosi succi ex hujus arboris fructu eliciendi ratio apud Nigritas orientis, Malaicos, & Javanos usitata, & ab Engelberto Kämpfero *Amanitat. exotic. recensita*. Reponuntur fructus in craticula supra vas amplum fictile, quod aquam ad sui dimidium usque continet. Quo facto, vas leviter operculatum supra prunas collocatur, eo fine ut elevatus aquæ bullientis vapor fructus emolliat atque emaciet: ita fit ut tinctura sanguinea, quæ in dissecto fructu ad oculum non comparebat, calente halitu extricata excludet, & in fructuum superficie sistatur. Hæc bacillo abrafa in folliculos reconditur ex folio arundinaceo complicatos, mox filo flectendos in seriem, & in aere tamdiu suspendendos, donec inclusus Sanguis exaruerit. Ab aliis simplici coctione opus perficitur; nimirum usque eo strobili excoquantur, donec rubedinem in aqua deposuerunt: hæc, reiecto fructu, coctione ulteriori in spissum succum redigitur, folliculis pariter involvendum.

Tertia nominatur Ezquahuir, seu Sanguinis Arbor, *Hernandez 59*. Arbor magna est, inquit Hernandez, folia ferens Verbasci, ampla & angulosa, sanguinem stillans, quem vocant Draconis. In nova Hispania nascitur.

Quarta vero appellatur Draco Arbor Indica siliquosa, Populi, folio Angsana, vel Angsava Javanensibus, *Commelin. Hort. Med. Amstelod. varior. 213*. Arbor hæc Javæ, quin ipsius Bataviæ urbis incolæ est, procero, ligno duro, cortice rubicundo obducto. Folia profert incondita, pediculis longis tenuibusque fulta, forma Populi similia, sed minora, duas uncias longa, vix sesquiunciam lata, mucronata, tactu mollia, glabra, nitentia, hilariore virore ad flavedinem inclinante perfusa, sapore saturo, Flores parvi, lutei, odorati, saporis amariusculi. Fructus pediculis longioribus innixi, colore sunt cinereo, rotundi, plani, utrinque tamen in suo medio tumidi & duri, margine membranacei, costulis eminentibus præditi. Semina in unoquoque fructu bina ternave oblonga, incurva, rubicunda, glabra, splendentia, renis aut phaseoli gracilioris figuram nonnihil imitantia. Hunc fructum J. Comelinus non male convenire asserit cum eo quem Monardes descripsit, in quo Dracunculi figuram a natura insculptam esse tradit. Ablata enim ejus tunica exteriori, dispersæ per fructum visuntur plures

venæ ex quarum distributione, & concursu Dracunculi figuram sibi imaginantur homines, sicuti fingere solent ex ignis flamma, nubibus & aliis. Illius arboris truncus, & rami sacrificati humorem fundunt, qui illico condensatur in lacrymam rubram, & in lacrymis aut massulis tenuibus juncis involucris conclusus nobis affertur.

Succorum ex diversis illis plantis oriundorum differentiam, si quæ sit, definire non possum; cum illi succi in officinis non distinguantur.

Sanguis Draconis genuinus aqua non solvitur, sed spiritu vini & oleosis substantiis. Fumus qui ex eo incenso exhalat, subacidus est, qualis ex Benzoino elevatur. Resina est composita ex oleo crasso copioso & acido sale simul permixtis: parum vero partium volatiliolum oleosarum continet, ut ex eo concludi potest quod saporis & odoris sit expers.

Sanguis Draconis vi pollet incrassante, exsiccante & adstringente; & in dysenteria, hæmorrhagiis, vehementioribus fluxibus, ac ulceribus internis utiliter adhibetur interne a ℥ss. ad ℥j. Externe ulcera exsiccat, vulnera glutinat, commotos dentes firmat, & gingivas roborat,

℥j. Sanguinis Draconis, Corall. rubr. ana ℥j. M. F. pulvis qui dividatur in sex doses quarta vel sexta quaque hora exhibendas in cruenta expulsionem aut hæmorrhagiis.

℥j. Sang. Dracon. ℥j. Alum. crystall. ℥ij. Conserv. Rosar. rubr. ℥ij. M. F. Electuar. cujus dosis ad ℥j. quarta quoque hora iteranda est in hæmorrhagia vehementiori.

℥j. Sang. Dracon. Corall. rubr. Terræ Japon. & Boli Armenæ lotæ ana ℥ss. Mivæ Cydonior. q. s. Fiat Electuar. in dysenteria.

℥j. Sang. Dracon. ℥ij. Camphor. ℥ij. Terebenth. Venetæ ℥ij. M. Fiant Pilulæ ad gonorrhæam. Dof. ℥ss.

Usurpatur in Pulvere dysenterico & Pilulis ad sistendam gonorrhæam Charas, Empl. styptico, ad Eq. pedis punctiorem, & de Alabaistro *Ejusdem*.

Pistoribus inservit & ex ea fit vernix rubra, qua cistæ & pixides Sineses obduci solent.

ARTICULUS DECIMUS-SECUNDUS

De Styrace solido.

DUPLEX est Styra in officinis; liquidus nempe, & solidus: qui quidem diversæ sunt, & ex diversis arboribus originem ducunt. De liquido jam egimus, nunc vero de solido.

STYRAX solidus vel Storax, *Off. Στόραξ. Dioscoridis & Græcorum veterum*: Astorac vel Astorac & Lebni, *Avicennæ*, vulgo Storax. Est substantia resinosa, cujus duæ species jam a veteribus Græcis distinctæ nunc adhuc in officinis distinguuntur; scilicet Styra calamita, & Styra vulgaris seu in glebas compactus.

STYRAX calamita, *Off. Στόραξ καλαμίτης. Græcorum*, vulgo Storax en larmes. Est substantia resinosa, nitens, solida, nonnihil pinguis, & sub dentibus lentescens, ex candicantibus & rufescentibus grumis seu micis concreta; sapore resinoso, subacri, non ingrato; odore fragrantissimo, præsertim ubi prunis injecta fuerit, quæ igne cito liquatur, flammæ admota flammam concipit, & claro incendio lucet. Olim ex Pamphylia in arundinibus afferebatur, teste Galeno; unde Calamites dictus fuit, qui quidem plurimi æstimabatur.

STYRAX vulgaris, seu in glebas compactus, *Off. Styra ruber, Quorundam*: vulgo Resine de Storax. Substantia est in glebas resinosas concreta, e flavo rubens vel fusca, splendens, pinguis, nonnihil lentescens, melleum liquorem veluti exsudans, aliquot micis candicantibus resperfa, & ejusdem cum priore odoris & saporis.

Illæ duæ resinæ Styra species non ab invicem differunt. Prima est Styra lacryma, quæ ex tenuioribus arboris ramis vel incisuris guttatim stillavit, & citissime exsiccata

eata fuit atque collecta. Altera vero succus est ex grandioribus vulneribus uberius defluens, qui nonnisi post diuturniorem moram inspissatur; ita ut aeris calidioris contactu rufescat vel nigrescat, antequam exsicceatur.

Eliguntur Styracis lacrymæ vel glebæ puræ, nitidæ, odoratæ, absque ulla scobe lignea aut aliis inquinamentis. Ex Syria aliisque Indiæ orientalis locis per Massiliam nobis affertur.

Tandem scobs quædam lignea nonnihil resinosa, odore Styracis perfusa, venalis prostat in officinis, quæ scobs Styracina, *Savrilles de Storax* vulgo dicitur: ad usum medicum inutilis est, & prorsus abjicienda.

Quidam ex Arabibus, præsertim Serapio, Styracem liquidum de quo jam egimus, quemque *Miba* nominant, cum solido hoc Styrace, sive Styrace Græcorum confundunt. Hæc duo tamen distinxit Avicenna, qui de Styrace liquido sub nomine *Miba*, & de Styrace Græcorum seu sicco, tum sub nomine *Astorac*, tum sub nomine *Lebni* tractavit.

Paulus Ægineta, Nicolaus Myrepsus & Græcorum nonnulli de quodam Staçe Styrace mentionem faciunt, qui pro resina peculiari, & a Styrace prorsus diversa a plurimis habetur: aliis vero nihil esse videtur aliud quam Styracis resina liquida collecta & asservata, antequam areseat; de qua Dioscorides mentionem facit. Fortasse quoque illud nomen Styraci liquidæ seu *Mihæ* Arabum Græci imposuerunt. Rem discernere difficile est admodum, & ceteroquin parvi momenti.

Arbor ex qua hæc resina manat, dicitur Styrax folio Mali cotonei, *C. B. P.* 452. *Instit. R. Herbar.* 598. Oleæ magnitudinem æquat in sylvis Gallo-Provinciæ circa Cartusiam Moriensem, *la Chartreuse de Monvieu*; Belgenferium, *Baugencier*; & Solarium, *Soliers*; inter Magdalenæ & Telonem. Trunco, cortice & foliis Malum cotoneum æmulatur: folia autem alterno ordine oriuntur e rotundo acuminata, sesquinciunciam longa, paulo angustiora, cum nitore virentia, prona parte candida & pubescentia, Flores nascuntur in furculis annotinis quaterni, quini aut seni, candidi, odorati, Mali Aurantiæ floribus similes, sed monopetali, in tubam brevem inferius abeuntes, superius in segmenta quinque vel sex stellatim divisi semiuncialia, acuta, duas lineas lata, cum calyce cavo & campaniformi, duas lineas longo, putrescente, tum & pistillo globoso posticæ floris parti adinstar clavi infixio, qui mutatur in fructum Avellanæ magnitudine & forma crassum, incanum, carnosum, primum subdulce, deinde amaricantem, in quo continetur unum aut alterum ossiculum perdurum, leve, nitidum, cum rubore fuscum, quo perfracto nucleus albus apparet pinguis, oleosus, odoratus, odoris resinosi Styracis proximi, saporis acris & ingrati. In Gallo-Provincia nihil aut perparum resinæ hæc arbor fundit. Quæ calidioribus in regionibus nascuntur, uberiorem resinam largiuntur. Styrax quo utitur in officinis, ex arboribus in Syria & Cilicia natis oritur.

Analysi Chymica ex Styracis purissimi ℥ij. prodierunt phlegmatis limpidi, rufescentis, acidi, odoris, resinosi Styracini ℥ij. ℥vij. gr. xlvij. olei essentialis limpidi, rufescentis ℥i. ℥v. gr. xxxvi. olei spissioris & mellæ consistentiæ cum sale essentiali volatili, seu floribus salinis Benzoini floribus similibus permixti ℥ij. ℥ij. (post tres quatuorve dies butyrosa illa substantia in oleum fere tota colliquata fuit,) tandem olei fluidi, rufi, aliquantisper empyreumatici ℥ij. ℥ij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥ix. ℥v. quæ per 20. horas in crucibulo calcinata ex nigro in fulvum mutato colore pendebat ℥i. ℥iiij. ex quibus lixivio salis fixi salis gran. viij. extracta fuerunt. Partium deperditarum in hac distillatione quantitas fuit ℥iiij. gr. lx. in calcinatione ℥vij. & ℥i. Unde liquet, Styracem esse resinam ex magna olei crassi, minori olei tenuioris quantitate, mediocri salis acidi portione, parum vero terræ & salis alcalini compositam. Minorem salis essentialis volatilis quantitatem continet quam Benzoinum, plus vero olei tenuioris.

Styrax Benzoino paulo fragrantior est ob majorem olei tenuissimi copiam: minus tamen detergit propter minorem salis essentialis quantitatem. Quare, licet nonnunquam utiliter adhiberi possit in asthma humoralis & tussi contumaci, ad infraetus pulmonum discutiendos & eorum tubercula resolvenda, tamen Benzoinum ut efficacius illi antepo-

nitur. Ob ejus suaveolentem fragrantiam, ad cerebrum roborandum, spiritus animales recreandos, inordinatosque eorum motus compescendos commendatur: idcirco antidotis cardiacis utiliter adhibetur. Venenis quæ vi refrigeratoria nocere dicuntur, adversatur; tamen vis anodyna in eo deprehendatur, qua dolores capitis & tussim inveteratam sedat, nempe humorum acrimoniam demulcendo oleosis suis partibus. Ratione earundem particularum raucedini, gravedini & capitis distillationibus conducit intus sumptus a ℞. ad ℥ss. externe in suffitu caput roborat, vertigini & catarrhis succurrit: ventriculi regioni ad motus illud viscus firmat, & ciborum concoctionem juvat: paralyti & doloribus a frigore oriundis medetur. Ad odoramenta & suffumigia cum Benzoino frequenter usurpatur.

℥j. Styracis calamit. Benzoin. ana ℥j. Succ. Liquiritiæ ℞ss. Laudani op. gr. β. Elisir propr. q. f. Fiant Pilulæ hora somni exhibendæ in cephalalgia, coriza, catharris & tussi inveterata.

℥ss. Styracis ℥ss. Balsam. Peruvian. ℥ss. Fiat linimentum ad artus paralyticos, aut rheumaticis doloribus affectos inungendos.

Paratur & Styrace oleum odoratum suavissimum, macerando Styracem in aquæ comm. q. f. per triduum, deinde distillando primum aquam, deinde oleum flavum, ad ulcera interna & præsertim pectoris præstantissimum, cujus guttæ octo vel decem pro dosi exhibentur.

Flores ex eo sicut ex Benzoino fieri possunt & ejusdem energiæ, sed parum usitati. Styracis quoque tinctura conticitur ope spiritus vini eodem modo ac Benzoini tinctura, & ad eam valet.

Styrax usurpatur in Pulvere lætificante Charas, Pulver. cephalico odorato, Theriaca, Mithridatio, Diacordio, Trochiscis Alistæ Moschatæ, Balsamo apoplectico, Unguento pomato officinali, martiato, Emplastro cephalico Charas, stomachico Ejusdem, & in aviculis Cypris.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De Tacamahaca.

TACAMAHACA, Off. Substantia est resinosa, arida, odore fragrans, cujus duæ species in officinis reperiuntur; una quæ Tacamahaca præstantior, sublimis & in conchis dicitur, vulgo *Tacamaque sublime ou en coque*. Refina est concreta, pinguis tamen & molliuscula, pallida, nunc flavescens, nunc virescens, in conchis ex cucurbitaceorum quorundam fructuum corticibus paratis collecta, & foliis cooperta; odoris aromatici fragrantissimi & suavissimi, ad Lavandulæ & Ambari cineracei odorem accedentis; saporis resinosi, aromatici. Raro admodum in officinis reperitur.

Altera species vulgaris est, & in granis vel in glebis albicantibus, flavescens, rufescentibus, virescentibus aut variegatis semipellucidis habetur, odoris fragrantis, ad prioris odorem accedentis, sed minus grati. Ex nova Hispania primum ab Hispanis in Europam allata fuit, antea vero prorsus incognita. In aliis etiam Americæ provinciis & in insula Madagascar colligitur.

Arbor quæ hanc resinam vel sponte vel incisis corticibus fundit, dicitur Arbor Populo similis resinosa altera, C. B. Pin. 430. Tacamahaca, Hernandez 55. Tacamahaca foliis crenatis, lignum ad ephippia conficienda aptum, Plukn. Phytog. Arbor est procera, Populum quodammodo referens, admodum odorata: folia profert obrotunda, mediocria, acuminata & serrata. De floribus auctores nihil referunt. Fructus in extremis ramorum flagellis nascuntur parvi, subrotundi, fulvi, referti semine nucleo Mali Persici haud ab simili: sponte lacrymas resinosas pallidas effundit, quæ & odore & tenuitate partium præstantiorem Tacamahacam constituunt. Qui vero ex inciso cortice manat succus resinofus, prout varias corticis partes fluendo proluit, variis coloribus inficitur, & so-

& solis ardore inspissatus resinam efficit in glebas, nunc flavas, nunc rufescentes, nunc fuscas, & micis albidis variegatas concretam. Prior huic anteponitur.

Analyſi Chymica, Tacamahacæ ℥ij. præbuerunt phlegmatis, primum odore grato perfuſi & ſubacidi, deinde minus odori, & acido ſapore pungente donati ℥ij. ℥v. olei limpidi, ruſcentis & fluidi ℥ij. gr. liij. ſpiſſioris aut melleæ conſiſtentię, & fuſci coloris ℥xij. ℥i. gr. xxxvj. concreti vero & conſiſtentię butyroſæ ℥vij. ℥ij. gr. liij. Maſſa nigra in retorta reſidua pendebat ℥ij. ℥ij. gr. xlvij. quæ per horas quindecim in crucibulo calcinata cinerum e fuſco ſubrubentium ℥i. tantum reliquit; ex quibus nihil falis fixi extractum fuit. Partium deperditarum quantitas in diſtillatione fuit ℥ij. ℥v. gr. xxv. in calcinatione vero ℥ij. ℥ij. gr. xlvij. Unde liquet, hanc resinam multum ſalis acidi, ſed tenuioris cum oleo ſubtili conjuncti, obtinere, mediocrem olei craſſioris portionem, nihil vero aut perparum terræ; & ideo hanc resinam tenuiſſimis partibus donari, ita accurate craſſioribus temperatis & permixtis, ut compoſitum inde exurgat fragantiſſimum.

Tacamahaca raro interne uſurpatur. A quibuſdam in peſtoris affectibus commendatur: ſed externo uſu eſt frequentiſſima. Ad quoscumque partium externarum dolores compeſcendos utiliter præſcribitur, præſertim ab humoribus frigidis & flatulentis oriundos: tumores reſolvit & maturat: deſuxiones in oculos & alias faciei partes revellit, linteo excepta & emplaſtri modo temporibus aut poſt aurem applicata, aut ſuſſitu naribus attracta: umbilico impoſita paſſiones hyſtericas & ſuffocationem uterinam ſedat: ventriculi regioni applicata illum roborat, ciborum concoctionem juvat, ſtatus diſcurit, & appetitum excitat. Præ ceteris ſpecificum expertum in dolore ventriculi a Poterio prædicatur. Eo Michaelis feliciter utebatur in febris malignis, ubi de anxietate præcordiorum ægri conquerebantur. Idem illius emplaſtrum commendat Ettmullerus in vomitu compeſcendo. Capiti impoſita cephalalgiam ſublevat, & catharos cohibet: nervorum, tendinum & articularum vulneribus conducit. Hocſteerus, in *observationibus*, Emplaſtro de Tacamahaca capiti raſo admoto, ſurditatem ſe curaffe refert.

℥i. Tacamahacæ ℥iſſ. Styracis calamitæ ℥ſſ. Olei Nuc. Moſch. q. ſ. Fiat Emplaſtrum ventriculo imponendum, in ventriculi dolore, imbecillitate, & colicis doloribus.

℥i. Tacamahacæ, Ladani ana ℥ſſ. Caſtorei ℥ſſ. Olei Succini q. ſ. M. F. Emplaſtrum umbilico applicandum in paſſione hyſterica & ſuffocatione uteri.

℥i. Tacamahac. & Carannæ ana q. l. Diſſolve in olei eſſentialis Lavandulæ q. ſ. Fiat linimentum quo partes paralyſi affectæ vel doloris rheumaticis inungantur.

Uſurpatur in Pulvere cephalico odorato Charas, Empl. cephalico, Empl. ſtomachico, Empl. pro matrice *Ejuſdem*, in Empl. diabortano *D. Blondel*, & in Empl. de Maſtiche *Pharmac. Londinenſ.*

DE SUCCIS GUMMOSIS.

ARTICULUS PRIMUS

De Gummi Arabico, Seneca, & noſtrate.

GUMMI ARABICUM *Offic. Κόμμι ἀραβικόν ἀνάρδις, Dioſcoridis: Κόμμι proprie dictum, & Κόμμι Συβανόν, Galeni: Gummi Babylonicum, Gummi Saracenicum, Quorundam: Gallice Gomme Arabique.* Succus eſt concretus in grumos, Nucis Ponticæ vel Juglandis magnitudine & amplius, globosus, alias longos & teretes vermium inſtar, aut contortos & in ſeconvolutam erucam imitantes, pellucidos, ex flavo pallescentes, aut omnino flavos, aut rutilos, ſuperficie ſere rugoſos, fragiles, & intus ſplendentes vitri inſtar, in ore lenteſcentes & dentibus adhæreſcentes, aquæ, in qua diſſolvuntur, lentore

viscidum conciliante, saporis expertes. Ex Ægypto Arabia & Africanis oris affertur.

Probatum candidum vel pallide flavescent, pellucidum, nitens, siccum, nullis coinquatum fordibus.

Affertur quoque in majores glebas compactum rufescentes, sordidas, quæ ad usus mechanicos tantum reservantur.

Satis constat, Gummi proprie dictum, Gummi Thebaicum vel Ægyptium Græcorum, Gummi Arabicum Serapionis, esse gummosum succum ex arbore spinosa Acacia dicta exsulantem. At nonnulli dubitant utrum Gummi in officinis Arabicum hodie dictum idem sit ac Græcorum Gummi, an potius Pomorum, Ceraforum, Prunorum Gummi? Verum omne Gummi quod nobis per Massiliam ex Ægypto & Africanis oris affertur, non potest esse harumce arborum Gummi, quæ illis in regionibus non reperiuntur. Deinde Acaciæ arbores in illis regionibus luxuriant, & uberrimam Gummi copiam fundunt, ut Bellonius & Alpinus testantur. Insuper fructus & spinæ quæ in Gummi Arabici capsulis deprehenduntur, sunt Acaciæ Ægyptiacæ fructus; unde concludi potest, si non ex sola hujus Acaciæ specie colligitur, saltem illud pro majori parte ex hac arbore desumi.

Arbor ex qua gummosus ille succus diffluit, dicitur Acacia folio Scorpioides leguminosæ, C. B. P. 392. Acacia vera, J. B. I. 429. Acacia sive Akakia, P. Alpin. de Pl. Ægypt. 15. Acacia Ægyptia, Fab. Columnæ in Recch. observ. 866. Acacia Ægyptiaca foliis Scorpioides leguminosæ; siliquis albis compressis, isthmo interceptis; floribus luteis, H. Lugd. Bat. Arbor est procera & patula, radicibus multisfidis hac illac diffusis, trunco pedem sæpe crasso, ceteras Acaciæ arbores altitudine æquante aut superante, firmo, brachiato, aculeis validis armato, foliis conjugatis tenuissimis, costæ duas uncias longæ utrinque adhaerentibus. Pinnulæ obscuræ virescunt, tres lineas longæ, unicam lineam vix latæ. Flores in eorum alis oriuntur in glomeramen sphericum coarctati, petiolo unciali insidentes, aurei, monopetali, inodori, ex tubulo angusto in calathum quinquepartitum amplati, cum numerosa staminum congerie & pistillo abeunte in siliquam Lupini siliquis quodammodo similem, quinque uncias plus minuse longam, fuscam vel rufescentem, compressam, in medio lineam crassam habentem, circa oras tenuiorem, non æqualiter latam, sed per intervalla adeo coarctatam, ut orbiculos depressos quatuor, quinque, sex, octo vel decem aut amplius quasi filo quodam trajecto connexos repræsentet. Latior orbiculorum pars seu diameter semiunciam æquat, intermedium vero orbiculorum vix lineam attingit. Singulorum orbiculorum medium occupat semen ovatum, depressum, durum, minus quam Carobæ, spadiceum, circulo in orbem ducto ut in Tamarindis, mucagine quadam gummosa, adstringente, subacida, rufescente involutum. In Ægypto circa Cairum frequens nascitur, teste Aug. Lippi, *Epistol. ad ill. Fagon*.

Ex siliquis adhuc viridibus contusis succus exprimitur, qui inspissatus Acacia dicitur: de quo suo loco agemus.

Ex corticis ramorum & trunci fissuris humor viscidus sponte fluit, qui per tempus indurefcit; & est Gummi haud dissimile gummoso succo qui sponte ex Prunis, Pomis, Cerasis aut aliis arboribus hic distillat. Sæpius in grumos variæ magnitudinis & figuræ concrefcit, nonnunquam etiam in stirias longas, teretes, incurvas, verum aut erucarum instar, quæ vermiculata dicitur, & ab antiquis plurimis æstimabatur, licet ab altera nonnisi sola figura differat.

Analysi Chymica, Gummi Arabici electi ℞ij. exhibuerunt phlegmatis inodori, saporis expertis & limpidi ℞ij. ℥v. acidi & rufescentis ℞x. ℞ij. gran. liij. liquoris alcali ℞j. ℥vj. gran. xxxvj. olei tum tenuioris, tum spissioris consistentiæ ℞j. ℥v. gran. xxiiij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℞vij. ℥vj. quæ per horas 30. in crucibulo igne reverberii calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℞j. gr. xxxvj. ex quibus salis alcali fixi ℞ij. gran. xxxvj. extracta sunt.

Gummi Arabicum saporis est expert sicut & odoris: aqua dissolvitur, non spiritu vini.

vini aut olei. Igne in carbonem convertitur, non flammam concipit: unde liquet, compositum esse ex sale falso cum oleo crasso & terræ portione non mediocri conjuncto.

Partibus suis mucaginosi limpham acrem demulcet, tenuiorem inspissat, vehementiorem humorum motum sedat. In faucium affectionibus, raucedine, tussi, catharrhis salis, hæmophysi, stranguria, & urinæ ardore utiliter exhibetur. Dosis a ℥j. ad ℥ij. Convenit quoque ubi mucus quo partes internæ obducuntur, abrasus fuit, velut in faucibus, ventriculo, intestinis, vesica & ærethra: meatus enim mucagine sua obducit, & ab humorum acrimonia rodente præservat. Præterea utiliter adhibetur cum medicamentis acerbis & irritantibus, ad eorum vim obtundendam & temperandam. Externe ad motum vulneri sanguinem sistit. Ut optime pulveretur, in mortario calido contundi debet. Non solum sub pulveris forma interne exhibetur, sed etiam in aqua conveniente solum nonnunquam propinatur.

℥j. Gummi Arab. ℥j. Succi Glycyrrhizæ ℥ss. Sacchar. Cand. ℥ss. Aq. flor. Aurantior. q. s. Fiant trochisci vel rotulæ ad faucium asperitatem, raucedinem, & tussim diurnam.

℥j. Gummi Arab. ℥ss. Pulver. Glycyrrhizæ ℥j. Fiat pulvis in urinæ ardore.

℥j. Gummi Arab. ℥ss. Dissolve in aq. Scabios. ℥ij. Dilue Theri. ℥j. Diacod. ℥ss. Cinnam. spiritu. ℥l. Fiat potio cochleatim nocte forbillanda adversus tussim vespertinam inter decumbendum in lecto vehementer divexantem.

℥j. Gummi Arab. ℥j. Coq. in aq. Hord. ℥ij. ad solutionem. Cum hac solutione & semin. Melonum Papaver. alb. Amygdalar. dulc. excorticatar. ana ℥ss. fiat emulsio, cui adde Syr. Althææ ℥ij. Hauriat per cyathos in quolibet urinæ ardore.

℥j. Gummi Arab. ℥ss. Solve in aq. Puleg. vel Papaver. erratic. q. s. Solutioni adde olei Lini recenter expressi ℥j. Syrup. de Ibisco, vel de Symphyto ℥ij. M. F. linctus in tussi catarrhali, hæmoptoe.

Gummi Arabicum usurpatur in Looch sano reformato Charas, in succo Liquiritiæ nigro *Ejusdem*. Pulvere diatrion fantalon, Pulver. diatragacanthi frigidi, Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocreatis*. Trochiscis albis *Rhasis*, Trochiscis de Karabe, Trochiscis *Gordonii*, Trochiscis de Camphora. Præterea ad varios usus mechanicos adhibetur.

GUMMI SENEGA vel Senica Off. aliud est Gummi genus Arabico prorsus simile. Senega dicitur, ex eo quod ex Provincia Nigritarum juxta fluvium Senega sita afferatur. Magna ejus copia nunc in officinis reperitur, & in majoribus glebis quam Arabicum. Verum ex quam arbore emanet, ignoramus; ni forte Acaciæ quædam species sit. Candida illius Gummi frustula & translucida pro genuino Gummi Arabico sæpe venduntur: ab eo nullo modo discerni possunt, nec qualitatibus aut virtutibus differre videntur. Hocce Gummi cum lacte cocto Nigritæ sæpe vescuntur.

GUMMI NOSTRAS Off. vulgo *Gomme du pays*, ab Arabico discrepare non videtur. Ex Cerasis, Prunis, Pomis, Persicis, aliisque ejusmodi arboribus stillat. Iisdem virtutibus cum Arabico donatur. Verumenimvero ad usum medicum Gummi Arabicum ceteris antepositum, quandoquidem ejus vires usu diuturniori cognitæ sunt & comprobata.

Gummi Senega & Gummi nostras pro mechanicis usibus tantummodo referantur.

ARTICULUS SECUNDUS

De Gummi Tragacantho.

TRAGACANTHA, Tragacantum & Dragacanthum, Off. *Τραγανθα*, Dioscoridis: Chitica, Itica, Chateth, Alcuted, Alchatad, *Arabum*: vulgo *Gomme Adragant*. Succus est gummosus, modo in filamenta longa, teretia, diversimode contorta, exiguos vermes referentia, aut in tæniis circumvolutas aut varie complicatas, modo in grumos concretus, candidus, semipellucidus, nonnunquam flavescens, rufescens aut nigricans, ficeus, aliquantisper tamen lentescens, saporis & odoris expers. Ex Creta, Asia, & Græcia affertur. Eligitur Tragacanthum vermiculare candidum, Isthicollæ simile, nullis fordibus inquinatum. Rufescens & nigricans rejicitur, & ad mechanicos usus reservatur. Sponte & per vulnera profluit ex trunco & ramis plantæ quæ dicitur Tragacantha Cretica incana, flore profunde ætis, multifidis & fuscis, e quibus furculi prodeunt pollicem crassi, ad duos tresve pedes extensi, in orbem fusi, humi strati, duri, materie spongiosa ex variis fibris, tum circularibus, tum longitudinalibus, tum radiatim a centro ad peripheriam protensis veluti contexta, & gummoso succo infarcta; cortice rugoso, fusco, lineam crasso circumvestita. In ramulos innumeros divaricantur densos, spinis horridos, quorum pars infima, arida, foliis denudata & quasi mortua apparet: superna vero foliis ornatur pinnatis, densis, pinnis septem vel octo costæ mediæ unciali inhzrentibus. Folia duas tresve lineas longa dimidiam lata, subrotunda sunt, obtuse acuminata, incana, mollia: costa media in spinam definit longam, rigidam, acutam, flavescentem; basi vero instruitur lata, membranosa, in duas alas divisa, qua summos ramulos complectitur. Flores in ramulorum extremis ex frondium alis oriuntur papilionacei, quatuor lineas longi, pallide purpurascens, quorum vexillum partes ceteras superat, subrotundum, leviter incisum, & lineis albis striatum. (Stamina diadelphæ sunt, fere recta & æqualia, cum antheris subrotundis. Filamentum inferius quod infra medium membranaceum est, germen involvit, longitudinaliter sursum dehiscens & definit in novem filamenta subulata, antheris onusta: superius simplex est, & rimam filamenti inferioris tegit. Pistillum vero constat germine oblongo, superne ad basim perforato, mellifero, desinente in stylum subulatum levissime ascendentem, stigma gerentem parvum obtusum.) Calyx parvi cuculli formam exhibet, tres lineas longus, in quinque partes divisus, lanuginosus, canescens. Floribus succedunt siliquæ villis candidantibus aspersæ, turgidæ & in duo loculamenta distinctæ, in quibus semina continentur parva, reniformia. In Creta & multis Asiæ locis nascitur. Frequens hic frutex & copiosum succum gummosum manans, in vallibus circa montem Idam a Cl. Tournefortio repertus fuit. Ibi mense Julio succo gummoso adeo turgidus est, ut non solum corticis vascula, sed etiam lignosæ substantiæ poruli eo infarcti in ramulis resectis appareant. Cum autem præ nimio caloris æstu fibræ lignosæ exsiccantur & contrahuntur, succum gummosum tanta vi exprimunt, ut vasa, quibus continetur, disrumpat, per hæc vulnera erumpat, & in filamenta vel tæniis plus minusve longas, pro vulneris magnitudine, & substantiæ abundantia, producat & concrecat. Revera si ramorum cortex ab hominibus calcatus aut a bestiis præmorsus alicubi dilaceratus fuerit, inde succus ille uberius distillat.

Analysi Chymica, ex Tragacanthi ℥ij. prodierunt phlegmatis limpidi, inodori, insipidi, ℥ij. ℥vij. humoris phlegmatici, rufescentis, odore empyreumatico, sapore subacido, subamaro, quasi nucleorum Persicorum, qui acidi valentis notas præbuit ℥x. gr. xlvij. humoris leviter rufescentis, tum acidi, tum alcali urinofi ℥j. ℥ij. gr. lx. olei rufescentis, tum tenuioris, tum spissioris ℥j. ℥ij. gr. lvj. Massa nigra in retorta superstes carbonēs instar densæ pendebat ℥vij. quæ per 28. horas calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥j. ex quibus salis alcali fixi ℥ij. gr. xxx. lixivio extracta sunt. Partium iactura in distillatione fuit ℥vij. ℥ij. gr. liij. in calcinatione ℥vij.

Ita-

Itaque Tragacanthum iisdem principiis & fere eadem quantitate donatur ac Arabicum Gummi; paulo plus tamen acidi continet, minus autem olei & paulo plus terræ. Oleis ac spiritu vini dissolvitur: aqua maceratum admodum intumescit, rarius fit, & in densum ac spissum convertitur mucum, qui magna aquæ quantitate affusa vix dissolvitur. Quamobrem a Pharmacopœis ad pulveres & saccharum in trochiscos, pilulas, rotulas, placentulas, & tabellas redigenda frequenter usurpatur; quandoquidem exigua hujus mucici portio ad magnam pulveris molem in massam compingendam sufficit.

Tragacanthum humores inspissat, eorum motum minuit, acrimoniam demulcet, exasperatas partes aut excoriatas mucos obducit, ac proinde earum dolores mitigat. Unde in tussi sicca & acri, raucedine & aliis pectoris affectionibus ab acri lymphæ oriundis sæpe præscribitur: necnon etiam in morbis ab urinæ acrimonia natis, ut in dysuria, stranguaria & renum exulceratione frequenter usurpatur. Ejus pulvis cum aliis medicamentis in crassantibus & demulcentibus consociatur, vel in mucum cum aqua Rosæ. flor. Aurantior. aut aliqua quacunque conveniente maceratum redigitur. Dosis a ℥ss. ad ℥ij. Externe raro admoveatur: ad fissuras manuum, pedum, papillarum, a quibusdam commendatur, sed tunc parum confert, imo sæpius nocet: cuti enim admotum & partis calore exsiccatum vulnusculi labia disrabit & magis dilacerat. Ingreditur pulverem sympathicum compositum, qui convenit in vulneribus cum contusione, ossium fractura, & similibus symptomatibus conjunctis, ubi suppuratione opus est. Conficitur ex aequali Vitrioli Romani sub sole calcinati & pulveris Tragacanthi portione accurate permixtis. Ille pulvis non tam cito vulnera occludit, imo illa detergit; & suppurationem tum promovet, Tragacanthum enim Vitrioli adstrictionem minuit.

℥. Succ. Glycyrrhizæ, Terræ Japonicæ ana ℥j. Sacchari Candi ℥iij. Opii gr. ij. Mucilag. Tragacanth. spissioris q. s. Fiant Trochisci sublinguales, ad excipiendos humores catharrales & tussim sedandam. Vel

℥. Tragacanth. contusi q. s. Digeratur in aq. Scabiosæ q. s. donec aqua Syrupi consistentiam nanciscatur. Tunc

℥. Hujus mucilaginis ℥iij. Aq. Naphæ ℥j. Olei Amygdalar. dulcium ℥j. Syrup. de Althæa ℥ij. M. F. Lohoc.

℥. Mucilag. Tragacanthi dilutioris ℥ij. Olei Lini ℥j. Syrupor. Jujubini & Diacod. ana ℥j. Fiat Lohoc.

Usurpatur in Pulvere Diatragacanthi frigidi, in Pulvere aromatico rosato, Pulver. Dierrhodon, Pulver. Diatrion Santalon, Trochiscis albis, *Rhafs*, Trochiscis de Karabe, Troch. de Camphora.

ARTICULUS TERTIUS

De Manna solutiva.

MAN seu Manna, vox Hebraica, Chaldaica, Arabica, Græca, & Latina quadruplici substantiæ tribuitur. Hebræi, Chaldæi, Arabes & Græci Medici recentiores hoc nomine designaverunt succum quemdam melleum concretum, quem in certarum arborum folia e cælo cadere opinabantur, & mellis genus aerei dicebant. Postea Hebræi eodem nomine cibum illum cælestem ipsi in deserto a Deo missum, quo vescerentur, donaverunt; quandoquidem similis erat Mannæ jam illis cognitæ. Etenim grana erant minuta, rotunda, alba, Coriandri facie & magnitudine; quæ, pruinæ more, cælo descendeant matutinis temporibus, ac sole demum orto liquecebant, evanescebantque. Neque etiam nisi temere fortasse adstrui potest Mannam illam, qua Israelitæ divino beneficio in deserto per tot annos pasti sunt, eandem fuisse cum vulgari Manna, quæ per totum orientem notissima est. Sed si non res eadem, saltem idem nomen est. Quo tempore, inquit Salmasius, primum Israelitis in deserto morantibus cælestis ille Ros cœpit impluere, cum ignorarent quid esset, ex similitudine quam videbant habere cum Manna sibi nota, dicebant alter ad alterum: *Manhu*, Man est; non quasi quærentes & interrogantes quid

quid esset, ut quidam volunt; sed Mannam esse vere pronuntiantes. Cum autem Manna ipsis cognita condimentum esset potius, quam alimentum, Moyses non quidem negavit esse Mannam; sed illud, quicquid esset, pro pane illis futurum pronuntiavit.

Præterea illud vocabulum *Manna* apud Græcos vetustiores usitatum quoque fuit, sed longe alia notione: sic enim exiguas Thuris micæ nominant; quamvis tamen ipsis non ignotos fuerit melleus ille succus, quem *Δρίσμελι*, *Ἀρόμελι*, *Ἐρῖμελι*. Mel roridum, Mel aereum, Oleum melleum passim appellant.

Tandem Mannæ nomine a Botanicis nonnullis insignitur semen cujusdam graminis efculenti. Dicitur Gramen-Dactyloides esculentum, C. B. P. 8. Gramen Mannæ, *Matthioli*: Manna cælestis Germanis, *Gesneri*: Gramen Mannæ esculentum, *Adversarior. Lobel.*

De Manna Thuris jam egimus: de Manna cælesti hic non agitur, neque de Manna femine. Itaque melleus ille succus concretus inter Medicos usitatus solus considerandus est.

De illo Græci veteres fere omnes mentionem fecerunt, Latini, & Arabes quoque. Aristoteles hujus mellis aerei meminisse videtur, cum de apibus sic loquitur: „Construunt favos e floribus, ceram ex lacryma arborum fingunt: mella ex rore aeris, syderum ortu potissimum, & arcus cælestis incubitu contrahunt. *Et libro de mirabilibus auscultationibus.* Circa Cappadociam ajunt locis quibusdam mella citra favos comportari, olei instar crassa. In Trapezunti urbe ea, quæ in Ponto sita est, mel ferunt e buxis produci graveolentissimum, &c. In Lydia ajunt ex arboribus mella copiosa colligi, unde Pastillos absque cera indigenæ conficiunt, duritia tanta, ut nisi vehementiore attritu nihil demi inde possit. Fit & in Thracia mel non perinde solidum, sed arenosum aut granulofum“. Eius discipulus Theophrastus plus de illo melle novisse videtur. Nam præter illud quod de melle aereo scripsit, *lib. 3. Historiæ Plantar. cap. 9.* his verbis: „Quercus ferax est plurimarum rerum. Si autem, auctore Hesiodo, mella quoque apesque ferat, magis illud confirmatur. Ergo nascitur hic liquor ex aere, nec aliis magis insidet frondibus“. In fragmento sui libri de apibus, apud Photium in Bibliotheca, tria mellis genera constituit: unum quod ex floribus conficiunt apes: alterum quod ex aere venit, cum humor ille, quem terra exhalavit, a sole concoctus & refusus deciderit; quod præcipue contingit messis tempore, & Manna nostra est: tertium in calamis, idemque cum Saccharo nostro. Dioscorides Elæomeli in Palmyris Syriæ ex quodam candice manare narrat; oleum melle crassius, sapore dulci. Bilem creditatesque detrahare, sextario cum una aquæ hemina dato, pronuntiat. Quod quidem cum nostra Manna pingui non male convenit. Galenus, *lib. 3. de alimentis cap. 39.* mel a plantis & ab animalibus oriundum distinguit, & de illo sic loquitur: „Oritur in plantarum foliis. Est autem neque succus earum, neque fructus, neque pars, sed ejusdem est cum rore generis: non tamen assidue & copiose, ut ille provenit. Memini aliquando, cum æstate super arborum ac fruticum, herbarumque folia mel quamplurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse: *Jupiter melle pluit.* Præcesserat autem nox, ut per æstatem, bene frigida; (nam tum tempus anni æstivum erat) pridieque calida & sicca fuerat aeris temperies. Atque peritis naturæ interpretibus, halitus e terris & aquis prodeuntes, solis calore exacte attenuati, & costi a frigore sequentis noctis, in unum coacti atque densati fuisse videbantur. Sed apud nos id raro accidit; in monte autem Libano quotannis sæpe. Itaque coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle impleunt; vocantque id roridum & aerium mel.“ Hippocrates de hoc montis Libani melleo succo mentionem quoque fecisse videtur, *l. de ulceribus*, his verbis: „Medicamentum aliud ad ulcera vinum accipit, mellis cedrini paululum, &c.“ Mel cedrinum illum vocat, ex eo quod super Cedros hujus montis colligeretur, sicut Manna Brigantiaca super Larices in Delphinatu colligi solet. Amyntas, *lib. 1. de Asiæ mansionibus*, referente Athenæo, de aereo melle sic loquitur: „Simul cum foliis id decerpentes componunt & resingunt ad instar Syriacæ massæ. Quidam globos ex

eo faciunt: & inibi sumere collibitum est, diffractas ex iis micas in ligneis poculis quæ Tabætas nominant, dilutas antea & colatas bibunt, gustu simili ac si quis mel diluturum bibat; imo vero etiam multo jucundioris saporis. Quæ quidem verba Mannæ nostræ, seu qua utimur officinis, satis apte conveniunt. Plinius satis belle, minus tamen vere de hoc melleo succo sic loquitur: Itaque cum prima aurora folia arborum melle roscida inveniuntur; ac si matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes capillumque concretum sentiunt; sive ille est sudor cæli, sive quædam syderum saliva, sive purgantiss le aeris succus, &c. "Nec Poetæ Latini de eo tacuerunt. Virgilius, *Eclóg. 4.*

Et dura Quercus sudabunt roscida mella.

Ovidius, 1. *Metamorph.*

Flavaque de viridi stillabano Ilice mella.

Arabes sub melle aërio comprehendunt Tereniabin, Mannam & Sacchar Alhuzar aut Alasser, quorum varias species tradunt tanta obscuritate, ut distingui non possint. Avicenna definit, Mannam esse rorem omnem dulcem qui de cælo fluit super lapides aut arbores, & coit sicut mel & densatur sicut gummi, quemadmodum Tereniabin & Siracon, & mel quod affertur ex Casseranio monte in Rob; (forte mel pingue & liquidum montis Libani in Syrii spissioris consistentiam...) „ Tereniabin seu Trungibin, inquit alibi, est ros plurimum cadens in Corasseni, in locis quæ sunt ultra fluvium; & in nostra regione ut plurimum cadunt super Alhagi. Sacchar Alasser est Manna cadens super Alhuzar veluti frusta salis.

Serapio Tereniabin esse scribit rorem cadentem de cælo similem melli granuloso concreto. Vocatur Mel roris, inquit: plurimum cadit super arbores in Orientis regione Corasseni dicta, quibus folia similia spinis viridibus, & flores rubri, & quæ fructum non ferunt.

Et hæc Serapionis Manna fortasse non differt a Manna quæ super Alhagi colligitur, ut supra dixit Avicenna. Ceteros Arabes prætermitto, ex quorum scriptis pauca certa colligi possunt de Mannæ natura & differentiis. Illud tantummodo liquet hunc succum, Mannam & Mel aëreum dictum, ipsis sicuti Latini & Græcis innouisse.

Duo hic consideranda nunc veniunt: 1. An cælestis ille ros melleus, qualem quidam ex veteribus sibi finxerunt, revera extiterit? 2. An Manna nostra e cælo in arbores & plantas decidua sit, vel in earum sinu producta?

Quoad primam quæstionem, revera ingenue fatebor me hunc rorem non novisse. Nullus, ut mea fert opinio, succus melleus in floribus, foliis, aut lapidibus deprehenditur e cælo delapsus. Qui in floribus quamplurimis reconditur, ex plantæ interioribus organis originem ducit: Qui in frondibus vel liquidus vel concretus nonnunquam percipitur, vel per foliorum poros exsudavit, vel etiam ex aliarum arborum frondibus distillavit. Tandem si lapides mellei humoris guttulis conspersi nonnunquam appareant; non e cælo, sed ex arborum propinquarum foliis distillavit, aut aliquo alio modo ibi delatus fuit. Sic Bodæus a Stapel, in *notis Historiæ Plantar. Theoph.* refert observationem de Mannâ optimâ albißima copiosa, Sacchari dulcedine, in Salicibus, lapidibus & terra reperita; quam quidem culices crassi innumeri ibi tanta copia deponebant; ut rorem esse dixisses, si copiam guttarum cadentium ex loco Salicis ubi congestæ erant, considerasses. Humor ille guttatim depositus in folia & lapides, brevi concresebat in purissimam Mannam albedine, dulcedine, consistentia, & efficacia probatam; & a multis ad usum colligebatur. Reliquum quod in terram aut in sordida loca decidebat, peribat: Verisimile est hos culices hoc succo melleo, vel in ipsis Salicibus producto, vel ex aliis plantis collecto se se ingurgitasse, ita ut illum qualem acceperant, varia in loca deponere cogerentur: & eo quidem magis, quod in his culicibus quædam corporis partes prominentes observabantur cum parvis foraminibus, per quæ guttæ quædam parvæ albißimæ, sudoris modo, copiose eliciebantur.

Altera quæstio Doctorum animos in varias opiniones distraxit. Antiqui fere omnes, tum Græci, tum Arabes, in ea sunt opinione, Mannam quæ in arboribus quibusdam colligi-

colligitur, fieri a vaporibus calore solis elatis, non longe a terræ superficie concretis frigore nocturno, non secus ac ros aut pruina; vel esse vaporem terræ succosum & optimum, æstatis calore elevatum, & in aere in dulcem liquorem excoctum, noctis frigore coactum, & roris modo supra arborum & fruticum folia decidentem. Contra vero Angelus Palea & Bartholomæus ab urbe veteri, Monachi Franciscani, qui anno 1543. in Mesuem commentaria ediderunt, primi scripsere, mannam esse revera succum concretum Fraxini, tum vulgaris, tum sylvestris, quæ Ornus appellatur. Hanc sententiam sequentibus observationibus confirmavit Donatus Antonius ab Altomari Medicus & Philosophus Neapolitanus, qui claruit circa annum 1558. Est igitur, inquit, proprius dictarum arborum succus seu humor, qui quotannis sub Cane pluribus continuis diebus colligitur. Nam superinfecto linteo vel panno laneo per plures dies, ac noctes supra Fraxinos, ita ut ros ad eas pervenire non posset, inventa nihilominus in eis, ac collecta fuit Manna ejusdem diebus: id quod fieri haudquaquam potuisset, si sponte ex iisdem arboribus non emanasset.

2. Fatentur omnes qui Mannam colligunt, post collectam in dictis arboribus ex iisdem locis reliquam residare, emanare, atque sensim effluere, & deinceps solis calore coagulari.

3. Ajunt insuper in Fraxini Ornique caudicibus juxta cortices sæpius adnatas veluti vesiculas quasdam inveniri seu tubercula, quæ liquorem quemdam continent album, dulcem, concretum & crassum, qui in optimam Mannam convertitur.

4. Ad hæc si incisus dictis arboribus in iisdem incisuris talem jam reperiant concretum & coagulatum humorem; quis hæsitare audeat, eum non esse earumdem arborum succum ad eosdem ramos & furculos detrusum?

5. Confirmant illud indigenæ, quoniam cicadas aut alia animalia se propriis oculis inspexisse fatentur, quæ corticem earum arborum perforando hanc lacrymam exsugunt: quibus deinde fugatis, ex eodem foramine seu scissura novam Mannam profluxisse affirmant.

6. Cognovi insuper viros fide dignos, qui fatentur se pluries secuisse Ornos pro circulis doliorum parandis; quos cum fidsent, folique exposuissent, non parvam in eis hujus Mannæ copiam in materia ipsa lignosa invenisse.

7. Qui carbonibus conficiendis operam dant, igne accenso, ex Ornibus, qui prope fornacem adsunt, Mannam exsudare sæpissime observant.

Observat idem Altomarus, Mannam quæ in Fraxino admodum copiose provenit, in Orni foliis nunquam vel colligi vel reperiri, imo nec in ramis aut furculis, nisi perquam rarissime, eam vero in caudicibus seu truncis aut crassioribus ramis dumtaxat colligi. Causa autem esse potest, quod cum in saxis magisque montosis ac siccis locis proveniat Ornus, siccioris sit naturæ: quapropter tantam in se non continet humiditatem superfluum; neque adeo dilutam ac tenuem, ut ad folia usque, exiguoque ramulos proveniat. Est item scabrosa arbor, ita ut facile, priusquam ad folia usque aut furculos permanet ille succus, intra caudicis crassiorumque ramorum corticem absumatur.

Notat insuper, Mannam quotannis ex iisdem Fraxinis colligi, quæ per triginta aut quadraginta annos eam fundere non desinunt; ita ut non desint qui eas arbores emant, tamquam singulis annis hoc vestigial producentes. Suntque eodem in loco & ejusdem etiam speciei arbores nonnullæ, super quas Manna non reperitur.

Ceterum Altomari observationes confirmarunt Goropius in suo *Niloscopio*, Lobelius & Pena, Costæus, Cornelius Consentinus, Paulus Boccone, ceterique, qui majorem oculis fidem quam auctoritati adhibuerunt.

Itaque Manna est Gummi species, quod fluidum primo exsudat ex variis plantarum generibus, & postea in grumulos concrevit sub salis essentialis oleosi concreti forma. Non solum autem in Fraxino & Orno, sed etiam in Larice, Pinu, Abiete, Quercu, Junipero, Acere, Olea, Ficu, & aliis plantis nonnunquam reperitur.

Ratione consistentiæ, formæ, loci ubi colligitur, & arborum ex quibus exsudat, Manna diversa est. Alia enim liquida est & melleæ consistentiæ: alia solida in grana concreta,

creta, quæ mastichina: alia in grumos aut massulas, quæ *Manne en marons*: alia in lacrymas aut stirias coacta, vermicularis vel bombycina dicta: alia Orientalis, Persica & Arabica: alia Europæa, Calabra, Brigantiaca: alia Cedrina, Fraxinea, Laricea, Alhagina, &c.

Ratione loci dividitur Manna in Orientalem & Europæam. Orientalis quæ in India, Persia, & Arabia reperitur, duplex est; liquida quæ melli similis est, & concreta. De liquida plurimi mentionem faciunt. Robertus Constantinus & Bellonius eam in Arabia, voce quidem antiqua, Tereniabin nuncupari referunt. Existimant esse *Κεδριον μινι*, Hippocratis, seu Mel cedrinum, & rorem montis Libani, de quo Galenus mentionem facit.

Bellonius enim, in *suis observationibus*, annotat, Monachos sive Calojeres montis Sinai habere Mannam liquidam collectam in suis montibus, quam vocant Tereniabin ad differentiam duræ Mannæ. Eandem quoque apud Indos, necnon etiam apud Italos in Apennino reperiri, melli albo purgato similem Garzias & Cæsalpinus scribunt, quæ tamen facile corrumpitur. Hæc liquida Manna a solida nonnisi consistentia differt; cum solida prius fluida fuerit, nec concresecat, si aeris temperies humida sit. Nunc nobis non affertur. Concretæ Mannæ plures adhuc species Avicenna, Garzias ab horto & Acoſta recensent non accurate distinctas. Attamen tres potissimum illius species distinguuntur; scilicet granulata & mastichina dicta, ex eo quod in granula Mastiches granis familia indurata sit; bombycina, quæ in lacrymas seu grumos longos & teretes concrevit bombycibus similes, in massulas compactas, qualis erat Athenæi Manna, vel Mel aerium veterum quod in glebas afferebatur. Talis est quoque hodie Manna quæ in grumos coacta affertur, vulgo dicta *Manne en marons*.

Europæa multiplex, Italica seu Calabra & Sicula, Gallica seu Brigantiaca; sed concreta utraque.

Ratione arborum diversarum in quibus colligitur, alia Cedrina de qua Hippocrates, Galenus, & Bellonius mentionem fecerunt: alia Quercina de qua Theophrastus: alia Fraxinea apud nos frequenter usitata: alia Laricea quæ in Brigantii territorio reperitur: alia Alhagina de qua quidam Arabum & Rauwolfius. Ex tot Mannæ speciebus sola Calabra vel Sicula quæ in illis regionibus ex quibusdam Fraxinorum speciebus colligitur, apud nos in usum venit.

Manna Calabra, *Off.* Succus est melleus, modo in granula, modo in lacrymas, stirias aut grumos concretus, friabilis, candicans, dum recens est, & quadantenus pellucidus, per tempus rufescens, & aere humido liqueſcens ad mellis consistentiam, sapore grato Sacchari cum aliqua acredine. Probatur Manna candida vel flavescens, levis, in granula vel stirias cavas concreta, sapore dulci nec injucundo, minus sordida. Rejicitur pinguis, mellea, nigricans & sordida. Pinguis & mellea, vulgo *Manne grasse*, perperam a nonnullis anteponitur; quandoquidem hæc mellea Manna sæpius depravata est, tum ab humidiori aere, tum etiam ex eo quod cista aqua marina, vel pluviali, aut alia madefacta fuerint. Sæpe etiam pinguis hæc Manna nihil aliud est quam Saccharum crassum cum melle, & tantillo Scammonii compactum: unde hæc Manna pinguior & mellea vehementer aliquando purgat. Rejiciuntur quoque masse quædam candidæ, opacæ tamen, solidæ, graves, non stiriatæ, quæ nihil aliud sunt quam Saccharum & Manna simul cocta ad Eleſtuarii solidi consistentiam: sed facile distinguitur hæc artificialis Manna a legitima, densitate, gravitate, candore opaco, gustu a Mannæ sapore prorsus diverso.

Manna in Calabria & Sicilia sponte vel per incisuras fluit ex duabus Fraxini speciebus, quarum altera dicitur Fraxinus humilior, sive altera Theophrasti, minore & tenuiore folio, C. B. P. 416. Ornus, *Lugd.* 83. Hæc est varietas potius Fraxini quam species distincta, cujus folia pinnata segmentis dividuntur tenuioribus, strictioribus; acutioribus, perinde tamen serratis, ut vulgaris Fraxini. Rami pluribus & crebrioribus tuberculis foliorum pediculis sedem daturis inæquales.

Alterâ dicitur Fraxinus rotundiore folio, C. B. P. 416. Ornus, *Quorundam* Fraxini.

xini quoque varietas est, cui conjugatim disposita folia Pistaciorum folia referunt, subrotunda, minora quam Fraxini vulgaris, in ambitu serrata, in quibus medietas interior ad nervi inum brevior quam exterior sæpe conspicitur; id quod in Terebintho & Pistaciis sæpe usu venit.

Ex illarum arborum ramis & foliis in Calabria & in Sicilia æstivis mensibus, nisi pluviae impedimento fuerint, Manna exsudat, & in granula aut grumos solis calore conrescit. Alia autem sponte fluit, quæ spontanea; alia coacta seu per incisuras elicitæ, quæ Calabris *Forzata* vel *Forzatella* dicitur, eo quod ex vulneribus arborum cortici inflictiis tantum effluat. Quæ ex foliis Fraxini sponte fluit, *Manna di fronde*, hoc est Manna ex frondibus nuncupatur; alia vero *Manna di corpo*, seu Manna corporis & trunci.

Manna in Calabria cælo sicco a vigesima die mensis Junii ad finem Julii, ex trunco majoribus arborum ramis a meridie usque ad vesperam sponte fluit liquoris limpidi adinstar, & sensim in varios grumos conrescit, indurescit, & albescit. Illos postmodum mane colligunt, cultris ligneis abradendo, modo nox serena fuerit; pluvia enim aut nebula superveniente, Manna colliquescit & prorsus deperditur. Collectos grumos in vasculis terreis non vitreatis condunt, deinde super mensas in chartis nitidis soli exponunt, donec manibus non adhæreant: & est Manna corporis electa.

Julio desinente, cum hanc lacrymam Fraxini stillare cessant, rustici tum Fraxinorum, tum Ornorum cortices incident ad corpus usque lignosum; tuncque a meridie ad vesperam fluit idem liquor, & in crassiores grumos cogitur. Sæpius tanta est huius succi copia, ut ad arboris inum usque diffluat, ibique in massas grandiores ceræ vel resinæ instar conrescat, quæ ibi per unum aut alterum diem inspissandæ relinquuntur. Postea vero in frustula dividuntur, & soli exponuntur ad exsiccationem: & hæc est Manna coacta, *Forzata* & *Forzatella*. Ejus color non adeo candidus, rufescit magis, imo sæpe nigrescit ob terram & fordes admixtas.

Tertia Mannæ species quæ supra Fraxini folia colligitur & dicitur *Manna di fronde*, mensibus Julio & Augusto circa meridiem ad instar guttularum humoris pellucidi sponte exsudat, majorum circa foliorum fibras nervosas, minorum circa venulas. Aeris æstu exsiccantur, & in granula conrescunt albicantia Milii vel Tritici granorum instar crassa; ita ut sæpissime circa mensem Augustum Fraxini folia majora albida & quasi nive cooperta appareant. Licet olim frequentissimus fuerit illius Mannæ ex frondibus usus, nunc tamen propter collectionis difficultatem rarissime in officinis Italicis reperitur.

Calabri Mannam distinguunt coactam manantem ex vulneribus arborum quæ jam spontaneam exhibuerunt, ab illa Manna, quæ fluit ex vulneribus arborum sylvestrium seu Ornorum quæ nullam spontaneam mannam fundunt. Hæc illa præstantior censetur, sicuti Manna spontanea ex trunco diffuens ceteris præcellit. Nonnulli quoque apud Calabros inciso fraxinorum cortice paleas, festucas aut virgas tenuissimas vulneribus inferunt. Succu secundum illa corpora dimanans inspissatur, & in strias conrescit prægrandes, quas, cum satis crassæ sunt, eximunt, & extracta palea soli exponunt, & exsiccant in elegantes lacrymas longiores, cavas, leves, intus striatas, albicantes & nonnunquam leviter subrubentes. Eas rite exsiccatas in cistis ligneis pretiosissime includunt, & plurimi faciunt; nec immerito, cum nullis sordibus inquinata fuerit. Mannæ lacrymæ apud nos dicuntur vulgo *Manne en larmes*. In officinis nostris post eas Mannæ lacrymas Manna Calabra, & ea quæ in Apulia circa Garganum montem, hodie sancti Angeli dictum, colligitur, pluris æstimatur, licet non admodum sicca sit, & aliquantulum flavescens: deinde Sicala, quæ alba & sicca magis: tandem ea quæ in agro Romano, *La Tolsa* dicto, prope Centumcellas colligitur, quæ sicca, opaca magis, & gravior, minoris est pretii.

Analyti Chymica, Mannæ electæ ℥ij. in B. V. distillatæ præbuerunt phlegmatis limpidi, odoris & saporis expertis ℥ij. ℥vj. gr. xlvij. quod tamen Heliotropii tincturam subrubram effecit. Deinde massa residua exsiccata, & in pulverem redacta, & per retortam distillata exhibuit liquoris limpidi & manifeste acidi ℥j. ℥j. liquoris rufescentis, empyreu-

pyreumatici, tum acidi, tum aliquantisper urinofi ℥ix. ℥v. olei tenuissimi, rufescent ℥ij. olei crassioris resinofi & in grumos concreti ℥ij. ℥iiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥vi. ℥v. gr. xij. dura, compacta & saporis expers, quæ per horas octo igne reverberii calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, reliquit cinerum fuscorum ℥vi. gr. vi. ex quibus salis alcali fixi ℥ij. lixivio extractæ fuerunt. Partium perditio in hac distillatione fuit ℥vij. gr. xij. in calcinatione ℥v. ℥vij. gr. vi. Itaque Manna constat sale essentiali seu Tartaro copioso, & exigua portione salis Ammoniaci multo sulphure, tum tenui, tum crasso involutis.

Mannæ vis solutiva Galeno non innotuit, licet Dioscoridi non ignota videatur; quippe qui Elaiomeli bilem & crudos humores detrahere pronuntiat. Actuarius inter Græcos primus de Manna solutiva mentionem facit, cum ait: „Perquam moderate purgat Cassia nigra & Manna. Cassia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta vix moveret alvum: Manna vero etiam inajore modo quam Cassia sumenda est, & flavam bilem simplici ratione pellit.“ Arabes virtutem elementer purgandi ipsi tribuerunt, & guttur thoracemque leniendi, ac ventriculum detergendi. Apud recentiores Medicos frequentissimus est illius usus ad alvum blande solvendam, serosos humores subducendos & ipsam ac viscidam primarum viarum saburram eliminandam. Mitissimum habetur medicamentum catharticum, quod tuto senibus, pueris, fœminis etiam prægnantibus & delicatis exhiberi potest.

Convenit præcipue, inquit Rolfincius, frigidis morbis, complexionibus & regionibus temperatis, humorum acrimoniam demulcet, lentorem dissolvit. Unde in catharris & tussi a pituita tenui & acri initio feliciter exhibetur: illam enim pituitam per intestina statim præcipitat. In morbis pectoris, præsertim ubi pulmones pituita tenaci ac viscida infarciuntur, ut in asthma humorali, admodum proficua est. In biliosis affectionibus ceterisque in quibus adest inflammatio, ut in pleuritide, peripneumonia, & abdominis tensione a bile spissa & æstuante, valde prodest, humorem solvendo & per alvum subducendo, quidquid in contrarium dicant nonnulli.

Calidis temperaturis nocet, inquit Rolfincius, & morbis calidis, nisi acida illi admisceantur, ut Tamarindi: alias vertitur in bilem, calidæ siccæque cacoehymix fomitem subministrat. Picrocholis periculosam esse Rondelerius, & Duretus existimant. Revera illis non exhibenda est solutiva illa Medicina, nisi adsit purgandi necessitas: si vero purgatione opus sit, tunc nullum aliud catharticum tutius, & mitius exhiberi potest debite temperatum acidis, Tamarindis nempe, cremore Tartari, succo Limonum, vel Nitro purificato, Sale polychresto, vel etiam pulpa Cassiæ.

Tarde eam operari scribit Mesuæus, unde eam cum aliis purgantibus admittendam esse monuit; quod Medici recentiores observaverunt, qui eam cum Cassia, Senna, Rhabbarbo, &c. præscribunt. Iis quoque stipatur incommodis, quod facile fermentescat, seu, ut loquitur Hofmannus, habeat flatuosum quid: quare consulit decoctam illam exhibendam esse. Interim levis sit oportet decoctio, monente Rolfincio; ne tota evanida reddatur, aerea levi expirante substantia. Obijciunt tandem quod humores colliquet, serososque tantum vacuet, quod siccitatem afferat, & sitim; quibus de causis non ita pridem spectatissimis practicis suspecta fuit.

Verum si quis scrupulosius cathartica singula expenderit, nullum occurreret quod suis non obnoxium esset incommodis, utpote cum omnia, teste Galeno, naturæ quatenus adversari videantur; quod potissimum de hydragogis intelligendum est, quæ non solum intestinorum membranas vellicando actionem suam exerunt, sed etiam massam sanguineam & lympham in primis fermentando & dissolvendo.

At vero quandoquidem purgantibus, imo & aliquando hydragogis opus est, Manna præferenda est; cum inter purgantia efficax sit, & inter hydragoga ejus sit qualitatibus, ut minus noceat. Si quid habet acrimoniam, demulceri potest Tamarindorum aut Cassiæ consortio, quibuscum paulisper bulliendo temperatur. Si vero stimulo cgeat, Senna aut Rhabbarbarum ei admisceantur: potentius adhuc acuitur, & efficacius Tartari sibiati graminis aliquot in plures doses distributis, uno pro singula dosi. Sic absque ulla molestia, nausea,

nausea, vomitione, aut torminibus copiosa feri biliosi evacuatio promovebitur. Itaque Manna commodum satis, & benignum erit medicamentum, modo, sicuti cetera purgantia, occasione opportuna legitimaque methodo exhibeatur.

℥. Mannæ Calabræ ℥ij. Crystall. Mineral. ℥j. Dissolve in jusculo alterante. Sumat æger ad alvum blande emolliendam.

℥. Mann. electæ ℥ij. Tamarindor. ℥j. Bulliant in feri lactis ℥xij. Fiat colatura in duas doses dividenda, unius horæ intervallo propinandas.

℥. Mann. Calabræ ℥ss. Rhei el. & salis vegetab. ana ℥j. Bulliant leviter in decocti radicum Graminis & Cichorii sylvestris ℥vj. Colaturæ adde succum acidum expressum ex Malo Aureo Citro.

℥. Medull. Cals. cum nucl. ℥j. Mann. Calabræ ℥ss. Salis polychrestî ℥j. Bull. in aq. Cichor. ℥vij. Fiat colatura, in qua dissolve Syr. de Pomp. comp. vel florum Persicor. ℥j. Fiat potio mane jejuno ventriculo exhibenda duabus horis ante jusculum.

℥. Medull. Cals. recens extract. e siliquis cum nucleis ℥ij. Mann. Calabr. ℥j. Bulliant in decocti Hord. ℥xij. Fiat colatura, in qua dissolve Tartari stibiat. gr. vj. Dividatur liquor in duos haustus quarta quaque hora exhibendos, interjecto jusculo.

℥. Mann. Calabr. ℥ij. Tartar. sub. gr. v. Dissolve in aq. puræ ℔ij. Fiat colatura per cyathos propinanda.

℥. Mann. Calabr. ℥ss. vel ℥vj. Lactis vaccini ℥ij. Coquantur, & exhibeatur colatura infantibus.

℥. Mann. Cal. ℥ij. Salis comm. ℥ss. Dissolve in aq. comm. bullientis ℥liij. In dissolutione contunde Amygdalas amaras n. vj. & adde lactis vaccini ℥liij. Fiat colatura cum expressione. Calida sumatur.

℥. Foliorum Oriental. ℥ss. Cinnamomi & Coriandr. ana ℥ss. Glycyrrhiz. rasæ, & contus. ℥j. Sal. vegetab. ℥j. Macerentur in aq. limp. ℥vij. per sex horas. In colatura dilue Mann. Cal. ℥ss. Clarifica cum ovi albumine & Aceri fortis ℥ss. Fiat potio.

℥. Mann. Cal. ℥ij. Folior. Or. ℥j. Rhei el. minutim concisi, & Salis polych. ana ℥j. Macerentur per duas horas in jusculi vitulini ℔ss. cum folior. Oxytriphyll Acetosæ, Chæresfol. Pimpinell. Lactuc. Portulac. & Cichor. sylv. ana m. j. Fiat colatura, in qua contunde corticem exteriorem flavum plurium Citreorum tenuiter sectum. Coletur denuo, & calens exhibeatur.

℥. Mann. Calabr. & Confection. universalis ana ℥j. Bull. in aq. Plantag. ℥vj. Fiat colatura propinanda in diarrhæis & dysenteria.

℥. Mellis aerei ℥ss. Electuar. Cathol. cum Rh. duplicato ℥j. Bulliant paulisper in decocti Gram. ℥vj. Fiat colatura, cui adde olei Amygdalar. dulcium ℥j. Propinetur in colicis doloribus & viscerum inflammatione, ubi purgatione opus est.

In Opiatis purgantibus & alterantibus loco Conservæ Manna adhiberi potest.

℥. Mann. elect. ℥liij. Pulver. Jalap. gr. xij. Pulver. Cornachin. ℥j. Aquil. alb. gr. x. Syr. de Rhamno cathartico q. s. Fiat bolus hydragogus.

℥. Mann. elect. & Croci Martis cum rore Majali pp. ana ℥ss. Myrrh. Croci Or. & Aquil. alb. ana ℥j. Aloes lotæ, Cremor Tartar. & Gummi. Ammoniac. ana ℥liij. Diagryd. ℥ss. Misce cum Syr. de Cichor. Comp. c. Rh. q. s. Fiat s. a. Massa pilular. mesentericar. ad usum, quarum dosis ℥ss. quotidie, vel ℥j. tertio vel quarto quoque die.

Usurpatur Manna in Electuar. Diacarthami, hydragogo eximio *Renaudæi*, Confectione Hamech correctæ *Charas*.

Præter Calabram Mannam occurrit etiam Manna Gallica seu Brigantiaca, *Manne de Briançon*, quod prope Brigantium in Delphinatu ex Laricibus fluat: unde Manna Laricea quoque dicitur. Candida est, & in exiguos grumos coacta, modo sphaericos Coriandri crassitie, modo oblongos majoresque, sapore dulci saccharino, grato & tantisper resinoso. Hic Parisiis raro in usum venit, eo quod Italica longe inferior sit: multo minus enim purgat.

Laricea illa Manna est succus nutritius arboris, quæ Larix folio deciduo conifera, J. B. vulgo *Meleze*, cujus descriptionem exposuimus, cum de Terebenthinis egimus. A vigesimo Junii die ad finem Augusti ex foliis per diversa temporis intervalla exsudat, annis tantummodo, quibus cæli temperies calida & sicca est: pluviosa enim tempestate Manna nulla apparet; difficillime a Laricis foliis, quibus tenaciter adhæret, divellitur. Rustici porro ad Larices mane appulsi fascies arborum securibus in terram decutiant, multos ramorum acervos sub arboribus in umbra asservantes. Sic succus ille mollior adhuc quam ut colligi possit, intra viginti quatuor horarum spatium inspissatur & indurescit: tum colligitur; foli exponitur, ut omnino siccescat, & a foliolis permixtis, quantum fieri potest, separatur.

Hanc Mannam roris speciem esse quidam asserunt. Verum Lobelius & Pena tradunt Laricis ramos in vinariam cellam æstivo tempore asportatos, Mannam postero die demonstrasse: quo experimento evidens est Mannam illam esse Laricis succum, non vero caulestem rorem.

Alia autem Mannæ specie in Oriente utuntur, quæ fuit ex tenui frutice qui *Alhagi Maurorum*, *Rauvolfii Histor. Lugdun.* 94. Genista-spartium spinosum, foliis Polygoni, C. B. *Pin.* 394. Frutex est cubitalis & altior, cujus ex radice mediocriter longa, fusca, assurgunt surculi recti, tenues, duas lineas circiter crassi, molles, virides, incani, a quibus alterno ordine hinc inde sparsi nascuntur ramusculi innumeri propemodum ac teretes, densissimo spinarum uncialium acutissimarum, gracilium, flexiliumque stipatu referti. Folia ovata, quatuor lineas longa, sesquilineam lata, colore glauco, singula ad singularum spinarum exortum adhærent. Flores ex media spina viridi singuli exeunt parvuli, papilionacei, dilute purpurascens, cum vexillo retrorsum inflexo. Floris pistillum abit in siliquam pollicem circiter longam, teretem, sesquilineam crassam, recurvam, ex multis partibus tumentibus quasi articulatione conjunctis compositam, & in totidem loculamenta divisam, Ornithopodii siliquæ similem, coloris punicej, leviter incanam, & in duas partes dehiscentem. In singulis ejus loculamenti reconditur semen rubrum, ovatum vel reniforme, lineam circiter longum. Tota plana sapore adstringente donatur. Abunde nascitur in Ægypto, Armenia, Georgia; Persia, circa montem Ararat & Ecbanas, & in quibusdam insulis maris Ægæi. Sæpe Cuscuta circumvolute reperitur. Lacrymam rubram adstringentem, narrante Aug. Lippi, nonnunquam fundit in Ægypto Sanguini Draconis similem.

In ejus frondibus, caulibus & ramis præcipue apud Persas, inquit Rauvolfius & Tournefortius, colligitur Manna, quam illi populi *Trunschibin*, Arabes vero *Tereniabib* & *Trungibin* vocant. Hæc mensibus æstivis calidioribus in guttas erumpit, quæ deinde in grana seminibus Coriandri paria rufescentia indurantur. Ex his massa componitur a collectoribus una plerumque cum foliis, spinulis, & aliis sordibus. Non minoris efficaciz foret quam Manna Calabra, si sordibus & foliis purgaretur. Exhibetur indigenis ad 24. drachmas seu ad ℥iij. quia sæpissime plus foliorum habet quam succi concreti.

Clarissimus Tournefortius non dubitat quin sit illa Tereniabin *Serapionis* & *Avicenne*, qui scripserunt ejusmodi Mannam roris instar e cælo cadere in frutices quosdam spinosos

DE GUMMI-RESINIS.

ARTICULUS PRIMUS

De Ammoniaco.

Ammoniacum nomen duplici substantiæ concessum fuit, scilicet sali cuidam tum nativo, tum arte facta, & concreto cujusdam plantæ succo. De sale inter mineralia mentionem fecimus; nunc de succo nobis agendum.

Ammoniacum & Gummi Armoniacum, *Offic. Αμμονιακόν, Dioscoridis: Αμμονιακόν Σουλίκαν, Galeni: Gutta Hammoniaca, Latinorum: Raxach & Aslach, Arabum: vulgo Gomme Ammoniaque.* Succus est concretus inter gummi & resinam medius, dum manibus tractatur lentore mollescens, modo in majores glebas coactus, & ex grumis congestus, unguibus lactei coloris nitentibus aut rufis disseminatis per substantiam coloris obsoleti & fere fusci, ut Benzoini mixtioni amygdaloidæ non inepte possit comparari, modo in lacrymas seu grumulos densos solidosque concretus, Thuri non dissimiles, foris flavescentes vel fuscis, intus candidos aut flavescentes, nitidos & splendentes; sapore primum dulci, postea amaricante; odore fragranti, ad Galbanum accedente, sed virosiore. Sub dentibus facile diducitur sibi coharens, magisque albescit: carbonibus accensis injectum in flammam exardet, & aceto vel aqua calida solvitur. Ex Alexandria Ægypti affertur.

Lacrymæ pro usu interno glebis anteponuntur. Eliguntur majores, puræ, aridæ, quæ nullis arenis, terra, aut aliis rebus extraneis fordescent. Glebæ vero probantur sinceræ, quæ multa grana pura permixta habent. Si sordibus coinquinatæ fuerint, ab illis purgantur, solvendo in aceto, percolando, & inspissando; sed hæc præparatio multum de partibus ejus tenuibus & volatilibus aufert.

Dioscorides *ῥαχάκιον* dicit illud Ammoniacum, quod nitidum est & in lacrymas concretum; & *ῥαχάκιον* quod impurum est, terræ arenularumve particeps. Narrat liquorem esse Ferulacæ cujusdam arboris, quæ nascitur in ea Lybiæ parte quæ est juxta Ammonis templum. Ille frutex, inquit, *αγρομήτις* dicitur: illum vero Plinius Metopion nominat.

Revera Ammoniacum lactis instar vel sponte vel per vulnera fluit ex quadam nondum descripta planta umbellifera, ut manifestum est ex seminibus, quæ in glebis hujus gummi sæpe reperiuntur; foliaceis nempe & anethinis similibus sed majoribus. Planta vero nascitur in ea Africa parte quæ Ægypto ad occasum adjacet, quæque hodie dicitur Regnum de Barca, in quo fuit olim templum celeberrimum Jovi Ammoni dicatum, unde gummi nomen.

Analysi Chymica, ex gummi Ammoniaci selecti lbj. distillaverunt phlegmatis limpidi, rufescentis, odorati & subacidi ℥vj. ℥j. gr. xxxiij. phlegmatis urinosi ℥i. ℥vj. olei limpidi, flavescents, odorati ℥ij. ℥v. gr. xlvij. olei rufescentis & fusci, spissioris ℥vij. ℥ij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥vij. ℥vij. quæ per horas xx. in crucibulo calcinata reliquit cinerum fusciorum ℥j. gr. xij. ex quibus per lixivium extracta sunt salis alcali fixi gr. lxj. In hac distillatione partium jactura fuit ℥v. ℥ij. in calcinatione vero ℥vij. ℥vj. gr. lx.

Per hanc analysim liquet, Ammoniacum multo sulphure, tum crasso, tum tenui, componi cum sale Tartareo & Ammoniacali, pauca vero terra.

Ammoniacum partes duras emollit, humores crassos incidit, lentos ac tenaces resolvit, collectos discutit. Asthmaticis prodest, cruda pulmonum tubercula dissipat, hepatis, mesenterii, lienis & uteri scirrhos resolvit, menses suppressos promovet, obstructions aperit, articulorum tophos discutit, & alvum nonnunquam blande subducit. Ejus

substan-

substantia intus exhibetur a ℞. ad ℥i. sub forma emulsionis, electuarii, boli vel pilularum extrinsecus in scirrhis, tophis, scrophulis & tumoribus durioribus aut contumacibus resolvendis adhibetur.

℥i. Gummi Ammon. elect. ℥ss. Dissolve in mortario cum aq. Hyssopi ℥iiij. vini albi ℥ij. Colatura sit pro duabus dosibus in asthma.

℥i. Gummi Ammon. & Flor. Bezoin. ana ℥ss. Balsam. Sulphur. anis. q. s. M. F. bolus ad pulmonum infarctus dissolvendos.

℥i. Gummi Ammon. purissim. ℥ss. Flor. Benzoin. ℥i. Pulver. Milleped. ℥iiij. Extract. Croci, Balsam. Peruv. ana ℞. Balsam. Sulphur. Terebenth. q. s. M. Fiant Pilulæ a Rich. Morton. in phthisi scrupulosa incipiente plurimum commendatæ. Dos. gr. xij. ter die.

℥i. Gummi Ammon. Aloes lotæ ana ℥i. Myrrhæ folior. Senn. pulver. Croci ana ℥ss. Syr. de Absynth. q. s. M. Fiant Pilulæ in uteri & viscerum obstruct. Dos. ℥i. quotidie mane jejuno ventriculo.

℥i. Gummi Ammon. pulv. Milleped. ana gr. xx. Æthiop. Mineral. ℥ss. Conserv. flor. Calendulæ q. s. M. F. bolus singulis diebus exhibendus ad scrophulas, purgando quarto quoque die cum bolo sequenti.

℥i. Gummi Ammon. Aquil. albæ ana gr. xv. Trochiscor. Alhandal gr. x. Syrup. flor. Persicor. q. s. Fiat bolus.

℥i. Gummi Ammon. Aloes, Croci Martis aper. ana ℥j. Cinnamomi, Nuc. Mosch. ana ℥ss. Tartar. Vitriol. ℥ij. Conserv. florum Calendul. ℥iiij. Syr. de Absynth. q. s. M. F. Electuarium. Dos. ℥ij. bis die in mensium suppressione, & in hepatis, utrique obstructionibus.

℥i. Gummi Ammoniacy & cremori Tartari ana ℥i. Sennæ pulver. ℥vj. Diaphoretic. Mineral. ℥iiij. Agaric. Trochiscor. ℥ij. Alhandal ℥ij. Diacryd. ℥i. Electuar. Catholic. vel Benedict. laxativ. ℥ij. Syr. flor. Persicor. q. s. Fiat Electuar. cujus dos. erit ad ℥iiij. alternis diebus exhibenda in mesenterii obstructionibus inveteratis.

℥i. Gummi Ammon. & Emplastri de Cicuta ana. Misceantur, & fiat Emplastrum extrinsecus scirrhus hepatis, lienis aut mesenterii admovendum.

℥i. Gummi Ammon. q. lib. Olei Caryophyllor. aromaticor. & olei Amygdalar. dulcium ana q. s. Fiat linimentum ad tumores scrupulosos & articulos. tophos resolvendos.

Oleum flavum vel rufescens per retortam ex Gummi Ammoniaco extrahitur, in asthma & difficili respiratione commendatum. Oleum vero nigrum ultimo prodit, ad tumores scrupulosos resolvendos utile.

Ammoniacum usurpatur in Pillulis de Ammoniaco *Quercetani*, Pilulis foetidis, Tartarei *Bontii*, Pilulis de Sagapeno *Camili*, Mesentericis *Charas*, Electuar. aperiente cathartico, & Electuar. antihydriaco *Ejusdem*, in Emplastro Diachilo cum Gummi, de Cicuta, de Meliloto, Divino, Oxyroceo, Magnetico *Angeli Salæ*, & Opodeltoch *Paracelsi*, cujus hæc est descriptio.

℥i. Olei commun. ℞ss. Tithargyrii præparati ℥ix. Lapid. calamiar. præparati ℥ij. ℥ij. Coquantur ad Emplastri duritiem. Tunc adde ceræ flavæ ℞j. Olei Laurin. ℥iiij. Gummi Galbani, Opopanax ana ℥iiij. Myrrhæ, Thuris, Mastiches ana ℥ij. Ammoniacy, Bdellii, ana ℥j. Radic. Aristolochiæ rotundæ ℥ij. Croci Martis adstringentis, Mumia, Magnetis præparati, Magister. Corallior. albor. rubror. Terebenthin. Venetæ ana ℥ss. Olei Succini crassioris, Camphoræ ana ℥j. Croci Oriental. ℥ss. Fiat Emplastrum. s. a.

ARTICULUS SECUNDUS

De *Assa fœtida*.

Assa nomen duobus succis concretis tribuitur in officinis, quorum unus Assa dulcis dicitur, & est Benzoinum de quo inter resinas jam actum est: alter Assa fœtida ob vehementem graveolentiam dicitur. De hoc nunc agimus.

Assa Fœtida, *Offic.* Σιλφιον, *Dioscoridis & Theophrasti.* Ὀπρις, *Hippocratis;* ὀπρις Μιδικός, πικρικός, κυρηνικός, *Nonnullorum:* Laser & Lasepitium, *Plinii & Latynorum:* Althit, *Avicennæ.* Σκορδόλαρον, *Quorundam recentior.* *Græcorum:* Hingh, *Persarum & Indorum:* Stercus Diaboli, *Nonnullorum.* Est Gummi-resinæ species compacta, ceræ instar lenta & sequax, ex variis splendentibus grumis, partim albicantibus aut flavescentibus, partim rufescentibus, incarnatis aut violaceis, in glebas grandiores coacta; odore viroso, ad Allium accedente, sed vehementiore; sapore amaro, acri, mordace. Hujus duæ species prostant in officinis: una impura, turbida ac sordescens; altera pura, subrubens, translucens, quæ multas elegantes, albas lacrymas habet. Ex Persia & India orientali ad nos transportatur. Probatum recens, fragrans & fœtida, non nimis pinguis, lacrymis seu grumis puris & translucentis referta. Vetus, unctiosa, nigra, opaca, arena, corticibus, similibusque coinquinata rejicienda est.

Celebris fuit ille succus apud veteres non solum ad medicamenta, sed etiam ad intinctus & embammata. Ejus duæ species distinguebantur, ratione loci ubi nascebatur: alius Cyrenaicus, qui in Cyrenaica Africæ Provincia colligebatur præstantior: alius Medius & Persicus, qui ex Media & Perside asseriebatur, vulgatiore, & minoris pretii. Cyrenaicus odorem Myrrhæ vehementem spirabat, teste Dioscoride: Persici odor magis virosus, ad Allii vel Porri odorem accedens, unde Scordolafarum dictus fuit. Non multum a Sagapeni odore discrepabat; quandoquidem Dioscorides Sagapene odorem medium esse inter Silphii, & Galbani odorem, & Silphium Sagapeno adulterari narrat. Cyrenaicus itaque a Persico differebat, quod odorem minus vitiosum haberet, halitum oris, sicut vulgaris, non adeo inficeret, nec diu odorem in ore supersitem relinqueret.

Succus Cyrenaicus jam Plinii tempore non amplius reperiebatur. Unus tantum caulis Laserpitii tunc temporis in Cyrenaica Provincia repertus Neroni Principi missus fuit. Nec jamdiu Romam aliud invehebatur Laser, quam quod in Perside, Media aut Armenia large nascebatur, sicut hodie adhuc ibi nascitur.

Magna fuit inter scriptores controversia de Assa fœtida, *Offic.* utrum illa esset Silphium, Laser, & Succus Cyrenaicus veterum, necne? Hæ autem fuerunt eorum dubitandi rationes.

1. Quod Laser apud veteres tanta esset in existimatione, ut Cyrenzi Batto fundatori suo, obsequii & gratitudinis causa, Silphii plantam obtulerint; & numisma cussum fuerit, in quo ex una parte Batti effigies expressa erat, ab altera Cyrenæ regnum, & Silphium Batto offerentes apparebant. Unde proverbium: Batti Silphium, & Silphio dignus. Idemque Cyrenzi Delphis Apollini quotannis Silphii caulem ex agri sui opibus offerebant.

2. Quod inter condimenta palato magis grata, & inter medicamenta præstantiora, tum Cyrenaicum, tum Persicum, & Medicum Laser recenserentur. „ Quod Plinius testatur, *Lib. 19. cap. 15. 570. T. 3.* Ab his (tuberibus nempe & fungis) proximum dicitur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci Silphion vocant, in Cyrenaica Provincia repertum; cujus succum vocant Laser, magnificum in usu medicamentisque, ad pondus argentei denarii pensum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, &c. Diuque jam non aliud ad nos invehitur Laser, quam „ quod.

quod in Perside aut Media, & Armenia nascitur large, sed multo infra Cyrenai- cum, &c. “

3. Quod præstantissimum Silphium, Cyrenaicum nempe, & odore blando, & gustu grato donatum fuisse a pluribus diceretur; in quo longe videretur discrepare ab Assa foetida nostra, utpote graveolente, foetidissima, & omnibus nunc præsertim Europæis adeo execranda, ut Stercus Diaboli nominetur.

Verum si tanti fuerit pretii Silphium apud Cyneræos, Græcos & Latinos; non minor est apud Persas, & Asiaticos populos ferme omnes Assa foetidæ æstimatio: enim ea cibibus Deorum, ab ipsis nuncupatur. Nec ad illam obtinendam durum illius messis laborem recusant, super aspera montium iuga, sub deurentis solis ardoribus per plures dies pererrantes.

Nec Assa foetida Silphium palato magis gratum fuit, cum odorem adeo virosum & vehementem exhalaret, ut *Κήνοστομον φυτόριον* a nonnullis dictum fuerit. Econtra Indi, quibus Assa foetidæ esus familiaris est, suaveolentem eam judicant, & pro re lautissimi saporis habent.

Præterea non exigenda hæc res est ad gustum nostrum. Multa enim, qua odore, qua sapore placuisse antiquo ævo liquet, quæ hodie ingrata sunt ac foetent. Mali Citri odorem plerosque veterum execratos esse scimus. Hæc gustuum morosa diversitas hodie quoque regnat. Multi ab Allio in tantum abhorrent, ut halitum eorum pati nequeant, qui id est taverint, tantum abest, ut ipsi gustare sustineant. Aliis tamen adeo sapidum condimentum est, ut in carnes quibus vescuntur, illud passim infarciant: adeo verissimum est super saporibus non movendam esse disputationem. Eandem in odoribus levitatem nostra vidit ætas. Tam grata ante quinquaginta annos ex Moscho aromata ita obsoleverunt, ut posteris forsan illius indoles obscura futura sit, quibus scilicet ejusdem graveolentiam seu noxium odorem cum pristina suavitate componere difficillimum videbitur.

Nec alter judicandum est de illo Silphio præstantissimo Cyrenaico, cui nonnulli comparative sane odorem blandum, & saporem gratum assignaverunt. Dioscorides succum Cyrenaicum Persico minus virosum esse dicit; sed odorem virosum non omnino illi denegat. A Persico in eo tantum differre pronuntiat, quod animum non adeo inficeret, nec diu odorem in ore superflitem relinqueret, & quod lenissimum halitum daret.

Cum igitur de Persia ut loco natali Lasferis, & Assa foetidæ hodie fere omnes conveniant; cum usus hodie idem sit apud Indos Assa hujus, qui apud veteres Lasferis fuit, existimatio eadem; cum Assa in Perside hac ætate eodem prorsus modo præparetur, quo olim Silphii Succus; ac denique cum Cyrenaici Silphii succus a Persico non differat nisi foetoris remissione: ideo concludendum est, Silphium, Laser, & succum Cyrenaicum veterum, atque foetidam Assam officinarum, non esse succos diversi generis, & inter eos perparum interesse discriminis.

Planta, quæ Græcis Silphium dicebatur, Latinis vero Laserpitium, secundum Theophrastum, & Dioscoridem, radice erat multa crassaque; caule, qui Maspetum vocabatur, simili Ferulæ; folio Apio simili; femine lato, & foliaceo: unde a quibusdam *αυκτωρ*, folium dicebatur; succus vero ex caule & radice profluens a quibusdam Græcorum *Οκρί* per excellentiam, & *Οκρί Σιλην*, a Latinis Laser nominabatur.

Omnes hujus plantæ partes in usum medicum, & culinarium veniebant. Non tantum autem succum distinguebant ratione regionum ex quibus advehebatur, sed etiam ratione partis ex qua prodibat; sic alter ex caule *αυκτωρ*, alter ex radice *πύριον* dicebatur: vilior hic est. Sunt, inquit Theophrastus, veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putant ad futuram cæsura reservantes, reliquum abscindunt; quæ quidem cædendæ radicis mensuræ adhuc observantur in Persia, ut paulo post videbimus.

Verum enimvero quæ ab illis auctoribus de illo succo ejusque planta scripta sunt, tan-

tum abest ut illius historiam dilucidarent, ut econtra illam majori obscuritatis caligine involverint. Garcias ab horto folia Coryli ipsi tribuit. Jacobus Bontius eundem succum ex duplici planta extrahit, scilicet ex planta quadam sarmentosa, Sali aquaticæ fere simili, & ab alia radicibus crassissimis Raphanos referentibus, & foliis Titymali. Quidam Mandesso unam esse fruticosam plantam, sarmentosam, foliis parvis Orizæ similibus dicit; alteram vero Rapi folio, colore viridi folia Ficum referente. Alii Phyllireæ speciem esse volunt. Ullusque nihil certi de hac planta pronuntiaverat, donec Engelbertus Kæmpferus, dum Persiam, & Indiam peragraret indagandæ hujus herbæ cupidine motus; 40. vel 50. miliarium iter emetiretur laboriosa peregrinatione, ac tandem genuinam, & accuratissimam illius historiam, & descriptionem in *amœnitatibus exoticis* promulgaverit.

Planta, sicut & succus in Persia *Hingiseh*, & per Indiam *Hing* sæpe indiscriminatim nuncupantur. Usitatus tamen est vocabulo *Hingiseh* plantam, *Hing* ipsam lacrymam exprimere. Itaque *Hingiseh Persis*: Umbellifera, Levistico affinis, foliis instar Pœoniæ ramosis caule pleno maximo, semine foliaceo, nudo, solitario, Brancæ urinzæ vel Pastinacæ simili, radice Assam foetidam fundente, *Kempfer. amen. exot. fascicula* 3. 335. Radicem habet ad plures annos restibilem, magnam, ponderosam, nudam, extus nigram, in solo limoso levem, in sabuloso scabram, & quadantenus rugosam, ut plurimum Pastinacæ instar simplicem, sæpe paulo a capite duabus vel pluribus divaricationibus brachiata, cujus fastigium e tellure prominens fibris setarum instar surrectis, ex fusco rufis, rigidis confertim stipatur vel in Peucedano: cortex ei pinguis est, succosus, facile, dum radicem solo extrahis, abscedens, concavitate glabra, & humida: substantiam obtinet ponderosam, instar Rapæ solidam candidissimamque, plenam succi pinguis, albissimi, foetidissimi, porraceo odore nares horride ferientis; qui ex ea collectus, Persis *Hing*, Europæis. *Asia* foetida appellatur. Folia sero Autumno ex vertice progerminant sex, septem, & pro radicis magnitudine plura vel pauciora, quæ per brumam luxuriose videntur, adultoque Vere exarescunt. Folium autem est ramosum, planum, longitudinis cubitalis, folii Pœoniæ, ut plurimum figuram, Levistici substantiam, colorem, & levitatem exhibent: odorem obtinet succi odore remissiore, saporem cum amaritie, & aromatica acredine hircosum. Structura constat ex scapo & ramo: scapus spithamalis, & amplius longitudinis est, humano digito tenuior, quadantenus striatus, nervosus, coloris herbacei, circa basim ex mutuo complex canaliculatus, cetera teres. Ramus alas refert impariter adversas quinque, rarius septem, palmaris, & amplius longitudinis, oblique surrectas, imas superioribus longiores: alæ utrinque in lobos dividuntur incerto numero plures, inæqualis magnitudinis oblongos, & quadantenus ovatos, in aliis plantis perangustos, longiores, ad costam usque, & largiori intervallo distinctos, adeoque pauciores, & solitarios, quasi singula folia referant; in aliis vero latiores, breviores, & ob parciorem divisionem continuos: sinibus sive incisuris plerumque ovatis vel orbiculatis, pro vario naturæ ludentis genio, qui sæpe in foliis diversarum ejusdem speciei plantarum adeo discrepat, ut ejusdem speciei folia esse vix appareat. Lobi autem oblique surrecti sunt, subtus angusto ductu per costæ latera demissi, coloris ex glauco virentis, leves, exsucci, rugidi, fragiles, prona facie subconcavi, nervo donati unico tenui, qui a costa per longitudinem inæqualiter decurrit, raro lateralibus aliis sociatus: magnitudo incerta est, quam reducere ad longitudinem triunciale, latitudinem plus minus pollicarem liceat. Ante radicis interitum, qui ut plurimum sera ætate evenit, una cum foliorum fasciculo emergit caulis simplex, rectus, teres, quodammodo striatus, glaber; herbaceus, in orgyæ (*brasse*), sesquiorgyæ vel majorem longitudinem luxuriose exurgens, crassitie in imo quanta manus complexum superat, ex qua paulatim factus tenuior in ramos paucos, hi vero in umbellas, ferulaceorum lege, divelluntur. Foliorum vestitur rudimentis per intervalla palmaria alternatim confitis, quorum bases latæ, membranose, turgidæ, caulem inæqualiter & utcumque decussatim amplexantur, dilapsæque impressis signant vestigiis genicula mentientibus. Medulla farcitur geniculis haud intercep-

pta,

pta, copiosissima, candidissima, fungosa, paucis permixta fibris brevibus, vagis, in longum exporrectis. Umbellæ pedali, aliæ spithamali vel breviori stylo nixæ in radios explicantur pluculos 10. 15. 20. in orbem dispersos, qui singuli quasi subalternas redduntur in radiolos paucos alios 5. vel 6. biuncialis longitudinis terminant, axillis brevibus tenuissimisque sustentantes semina nuda ac surrecta. Semen est planum, foliaceum, ex fusco rufum, figuræ ovatæ, phondylii vel Pastinacæ hortensis semini non absimile, hoc tamen paulo majus, & nigrius, quadantenus pilosum sive asperum, tribus notatum striis, una per mediam longitudinem, reliquis per fimbriam arcuato ductu ad apices utrinque productis: odore donatur exiguo, porraceo, sapore gravi, acute amarescente: medullam seu verum semen in medio fovet atram, compressam, figuræ ex ovato mucronatæ. Flores Kämpferus non vidit, sed ex aliorum relatione præparvos dicit, & in albidum palentes: auctor pentapetalos esse non dubitat.

In Persia hæc planta nascitur; & omnis Assa fœtida, quæ in Europam affertur ex sola Persia venit. Non ubique tamen reperitur, in duobus tantummodo hujus Regni locis crescit, nempe in campis, montibusque circa *Heraat* emporium Provinciæ *Che-rasaan*, & in Provincia *Laar* supra montium jugum quod a flumine *Cuur* usque ad urbem *Congo* secundum Persici sinus tractum extenditur, duabus, tribus, pluribusque parasangis (3600. *pas*) a littore. Utrobique tamen succi ferax quocumque loco planta non est; sed circa *Heraat*um, saltem, quæ campestre desertum occupat; in tractu *Laarenis*, tantum illa, quæ crescit in montibus vicinis territorio & tepido *Disguun*, quæ his regionibus ultra citraque germinat, vel succi inops est, non redditura colligenti operæ pretium; vel si redditura fuerit, non colligitur. Ultra *Disguunum* herba dulcescere dicitur, & fœtorem pene exuisse; adeo ut caprarum greges foliis vescatur avide, & eorum esu mire pinguescant, solum amat sabulosum, cum intersperso limo aridum, & saxosum. Raro in solo humido aut terra pingui reperitur.

Plantæ duplicem nonnulli constituunt speciem; unam quæ lacrymam stillat parcam, macriorem, odoris & virtutis debiliorem, quæ *Hus jeh* dicitur; alteram quæ succum uberiorem profundit, pinguiorem, fœtidiorem, ideoque præstantiorem. Verum Kämpferus illas plantas non differre nisi ratione soli natalis asserit.

Longevitatem radici miram esse narrant, & æmulam vitæ humanæ; ex quo monstrosam aliquando magnitudinem consequitur. Si loci conditio ferat, nec in Ferulam (quod aliquando accidit) prima ætate efferatur, longitudinem ulnæ & peræ humanæ crassitiem assequi affirmant: cum mediæ ætatis est, suræ vel brachii; annuam vero pollicis crassitiem exhibere, cui longitudo proportionem semper respondeat. Nulla radix invenitur, quæ ante Ferulæ productionem succum non fundat: si vero suo relinquatur fato, in caulem serius ocius assurgit, & semen gignit; quo producto, exhauritur radicis succus, arescit planta, atque radicitus moritur.

Omnis Assa fœtida nunc ex radice manat fauciata. Nulla autem ex caulibus, vel sponte fluens, vel arte expressa amplius colligitur; ac proinde nulla est amplius in scapariam & radicariam veterum divisio. Radix quadriennio minor parum lactescit, & nunquam secatur: quo autem vetustior & major, eo majorem impertitur lacrymæ copiam. In transversum dissecta summum discum perfundit lacteo suo succo; inspecta attentius duplicem prodit substantiam, aliam firmiorem & fibratam, aliam magis spongiosam, congenerem & mollem. Exsiccatæ radici evanescit omnis mollior substantia; fibrata remanet, & in stupeam quasi medullam contrahitur, dum rugosus cortex de amplitudine sua parum ammittit. Succus ex utriculis suis recens emanans, candidissimus, liquidus, & pinguis est, cremori lactis exacte similis, adeoque omnis exors lentoris: ad aeris vero solisve contactum colorem subfuscum induit, & coalescens lentorem quoque. Fœtor virtutis index quo major est, eo meliorem Assam testatur: at ille in recenti lacryma vehementissimus est, & cum eo quem concreta & antiquior redolet, qualem Europa recipit, nullo modo comparandus. Kämpferus affirmat unam recens effusæ drachmam majorem

spargere foetorem quam centum libras vetustioris, quem siccum aromatarii nostrates venundant.

Theophrastus in *sua Plantarum Historia* refert certas esse cædendæ radicis mensuras. Et revera certus modus certæque mensuræ in cæssione radicis ad succi extractionem adhuc in Persia observantur. Ea est autem illius collectionis ratio a Kæmpfero relata, quæ absolvitur quatuor actibus seu excursionibus ex vicinis pagis ad Hingiferorum montium juga.

1. Collectores ad montes affluunt medio Aprilis, quo tempore hujus plantæ folia palleſcunt, & a vigore suo in marcorem declinant; & per vassa montium spatia secedunt, procul sese dissociantes: ita ut qui ex compacto in communem censum colligere proposuerunt, seu singulæ domus, seu familiæ cognatæ, seu vicatim & a pluribus initæ societates, alium occupent montis tractum, quem ad messem inibi instituendam sibi assignant. Solet societas quatuor vel quinque hominum sibi vindicare circiter bis mille stirpes. In hoc tractu plantas unusquisque æmula alacritate adortus, primo terram quæ radicem in circuitu proxime ambit, compactam videlicet, ope ligonis, quo armatur, ad palmi spithamæve profunditatem eruit; ita ut modica longitudine radix nudam se prodatur. 2. Scapos foliorum transversa manu apprehensos intorquendo a radice avellit: ab impedimento quoque fibrarum quæ hirsutam mitram referunt, radicis fastigium repurgat, quo remoto rugosam calvariam exhibet. 3. Terram manu vel ligone rarefactam radici rursus ad verticem usque circumponit. Tum avulsa folia, & si quod aliud herbæ genus adest, in fasciculos aptata his radicibus imponunt, superaddito lapide, ne a vento hic sæpe vehementissimo longe lateque auferantur & dispergantur. Hoc opus est tegumento, quo a radiis solaribus radix nuda tueatur; quia ab iis semel percussa intra diem putrescit. Radicibus sic præparatis (quod intra triduum fere absolvitur), collectores relictis montibus lares repetunt.

Elapso triginta vel quadraginta dierum intervallo, turba colligentium ad montes affluens socialiter secedit in loca quæque sua, ut ex radicibus priori actu præparatis liquoris tributum exigat. Instrumentis ad hoc necessariis muniri debent, scilicet cultro acutissimo pro radice refecanda, spathula pugillari ferrea lato fronte ad abradendam lacrymam, patella seu calyculo fœmori affixo, in quo succi ablatam portionem subinde recondant, & gemina corbe ex humero bajulanda pro reponenda, & reportanda collecti succi annona. Notandum est societatem unamquamque loci illius tractum quem messi suæ diligit, atque ideo omnem in eo radicum copiam in duas classes dividere, circa quas, missa alterutra, alternis diebus occupetur, quandoquidem, ablato succo, radix unius diei integri intervallum requirit, tum pro recuperando quem transmittat liquore novo, tum pro effusi necessaria quadam inspissatione.

Collectores statim atque ad hunc locum pervenerunt, singuli singulas accurrunt ad radices; remotisque umbraculis, egerunt manu aliquam terræ ambientis portionem, quantæ operationi obſtaret. Quo factò, radicis verticem, quousque hirsutus fuerat, per transversum abſcindunt; ita ut truncus discum exhibeat planum, in quo exsudans liquor post biduum excipiendus sine defluvi periculo subsistere possit.

Tum ut in priore actu sanciatam radicem a sole rursus defendunt ea cautione, ne fasciculus herbaceus impositus discum attingat, hoc fine in arcum quodammodo cogendus, emanantem succum alioquin discussurus.

Postero die in alterum locum migrant, atque eodem modo radix truncatur, omnique studio rursus operitur. Tercio die in priorem locum regressi, remotis umbraculis, liquorem in superficie depositum spatha extergunt, & subinde deponunt in receptaculum quod fœmori inhæret. Tunc remota terræ accumbentis portione quanta sectioni obest, areſcentem disci superficiem refecant, ablato tantum orbiculo tenuissimo vix culmum avenaceum crasso. Satis enim est, si vel extima, quæ poros claudēbat, superficies auferatur, quo possint præ siccitate oclusi ductus succum dimittere. Collectores subinde patellas deplent, & in receptacula majora, vel in folia humi strata gummofum succum

succum deponunt, ut soli expositus magis indurescat. Sic diversum a nativo candore colorem induit pro partium mollitie, & situ diverso qui torrentes radios inæqualiter admittit: radice cooperta, labor finitus est. Quarto die ad alterius loci radices redeunt. Gummosus succus colligitur; remoto terræ obstaculo, radices rescinduntur, rursusque conteguntur. Sicque secundus actus peragitur, singulas radices alternis diebus ter secando, & succum bis colligendo. Tunc radices per octo vel decem dies intactæ relinquantur; & annona omnis in corbes congesta, humeris incumbente pertica, domum transportatur, singulis quatuor vel quinque hominum societatibus spoliis librarum circiter quinquaginta referentibus. Hujus primæ collectionis lacryma non habetur pro Asfa optima, sed inferioris notæ.

3. Postquam radicibus mora octo vel decem dierum pro recuperando succo indulta est, ad novam messem iterum auspicandam accedunt, ad radices primæ classis; remotisque umbraculis, & impedimentis terræ, nova colligitur lacryma; abscissoque summo orbiculo, vulnerata radix herbis operitur. Postero die secundam classem adeunt: & sic alternis diebus eadem operatio per tres vices in eadem radice instituitur, ac tandem radices denuo coopertæ relinquantur.

4. Exacto domi triduo, collectores ad radices redeunt; & ambæ radicum classes ter alternis diebus refecantur. Denique sectione intermissa, radicum reliquæ non operatæ relinquantur, libero aeri, & radiis solaribus expositæ, & brevi intermorituræ: sic Hingifera messis ut plurimum absolvitur. Nam si radices grandiores, idest, vicensariis majores reperiantur, non tam cito dimittuntur, nisi postquam fere exhaustæ fuerint.

Analyti Chymica, ex Asfæ foetidæ electæ libij. prodierunt phlegmatis lactescentis, Allii odore perfusi, acidi ℥v. Zij. rufescentis, tum acidi, tum urinosi ℥j. Zvij. olei foetentis, flavescentis, fluidi, & limpidi ℥ij. ℥ij. gr. xxxvj. rufi, & spissioris consistentiæ ℥xj. ℥v. gr. xxiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ix. ℥ij. quæ per horas 30. in crucibulo calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥ij. ℥iiij. gr. xxxvj. ex quibus salis fixi fassi gr. xij. extracta fuerunt. Partium in distillatione deperditarum quantitas fuit ℥ij. ℥iiij. gran. xij. in calcinatione ℥vj. ℥v. gran. xxxvj.

Per hanc analysim patet Asfam foetidam componi ex sulphure foetido, tum tenuiore, tum crasso copioso, non mediocri salisacidi portione, exigua volatilis urinosi salis quantitate, modica terra: unde compositum exurgit salino-sulphureum, cujus portio non mediocri spiritu vini solvitur, & major pars aqua calida.

Prisci Medici multas, & præclaras virtutes Laseri tribuerunt: narrant illud intus sumptum paralyti, & nervorum vitii mederi, menses, & urinam ciere, concoctioni ciborum plurimum conferre, mentem ab ægritudine recreare, venena telorum, & serpentum extinguere, corpora pinguefacere, pesti, & malignis morbis mederi, hydropi, ictero, pleuritidi, contractionibus spasmodicis, asthmatis, respirationi difficili, tussi, & raucedini conferre, externe admotum lienes tumidos resolvere, admotum vulvæ menses movere, pedum clavos ferro circumscissos mixtum ceræ extrahere, venenatis vulneribus, animalium venenatorum ictibus, ulceribus non maturescentibus, carbunculis excrescentibus circa sedem, podagricis doloribus, & rheumaticis plurimum conducere.

Garcias ab horto, & alij asserunt nullum medicamentum simplex per totam Indiam majore in usu esse quam foetidam Asfam, tum in Medicina, tum in condiendis cibis. Eam enim solent Indi fere omnes, & præsertim Baneanes suis jusculis, & oleribus commiscere, confricato primum ex ea lebetæ; nec alio condimento utuntur omnibus in cibis. Sumunt quoque Asfam tamquam medicamentum ad dejecti appetitus fastidia tollenda, stomachum roborandum, flatus discutiendos, & venerem excitandam.

Galenus tamen, L. 8. de Simpl. omnes Silphii partes flatulentæ essentia esse pronuntiat, ac proinde coctu difficiles; foris tamen impositas corpori efficaciores esse, & potissimum succum, cui admodum attrahentem facultatem tribuit, & præterea vim excrescentias emolliendi, & liquandi.

Plinius quoque Laser cum cibis mixtum difficilis coctionis accusat: inflationes, & rictus producere, & urinæ noxium esse dicit. Insuper illius usum in odontalgia timet, magno experimento hominis qui se ea de causa præcipitavit ex alto. Addit etiam Laser taures inflammare naribus illitis. Unde nec temere externe admovendum est.

In Europa Asa foetida non solum ex condimentis procul rejicitur, sed etiam in medicamentis propter odoris gravitatem rarius usurpatur: utiliter tamen in colicis flatulentis, in hysteriis affectionibus, cum externe, tum interne præscribitur. Convenit quoque pro pellendis mensibus, lochiis, & secundinis: diaphoresim, & sudores potenter movet: humores malignos a centro ad circumferentiam pellit, unde plurimum confert in febribus malignis, variolis, & morbillis: nervorum quoque affectionibus, sicut & paralyysi medetur. Præscribitur a granis xij. ad ℥j. vel etiam ad ℥ij. usque in asthma cum ovo sorbili sumpta commendatur, & tamquam efficacissima prædicatur contra vim Opii, & ceterorum narcoticorum: odore mulieres a suffocatione hysterica liberat: externe admodum potenter emollit, & resolvit; unde ad lienis tumores resolvendos commendatur.

Tinctura antihysterica ex Asa foetida cum spiritu vini tartarizato præparato; cujus dosis ad ℥ij.

℥j. Asæ foetid. ℥ss. Salis Ammon. gr. xvij. Extracti Papaveri Rhæad. q. s. M. F. bolus ad diaphoresim provocandam.

℥j. Asæ foetid. & Myrrhæ ana ℥j. Extract. Croci gr. ij. cum conserv. flor. Calendulæ q. s. ad menstrua provocanda.

℥j. Asæ foetid. ℥j. Castorei gr. vj. Succini pp. xx. Extracti Melissæ q. s. Fiat bolus in passione hysterica.

℥j. Asæ foetid. granor. Juniper. & Castor. ana ℥ss. Mellis ℥iiijss. Fiat Electuar. cujus dosis ℥j. adversus soporem nimium ab Opio aut aliis narcoticis assumptis.

Asa foetida usurpatur in Pulvere hysterico Charas, Trochiscis de Myrrha, Balsamo uterino, & Empl. pro matrice.

ARTICULUS TERTIUS

De Bdellio.

Quid sit Βδέλλιο Βδέλλιο veterum Græcorum, & utrum ad nos usque pervenerit, non plane constat. Triplex Bdellii genus Dioscorides distinguit. Primum est laboris Sarracenicæ, & est Gummi translucidum, tauritini glutinis in modum, intus pingue, liquefcens facile, ligni ac sordis expers, gustu amarum, suffitu odoratum, ungui simile. Alterum sordidum est, nigrum uberius glebis in ossas convolutum, Aspalathi odore, ex India advectum. Tertium ex Petra oppido, siccum, resinofum, livescens, sed facultate secundum.

Galenus, *L. Simplicium medicamentorum*, de duplici Bdellio mentionem facit: Scytico uno, quod atrius est & resinofum magis; Arabico altero colore dilucidiori & humido, & facile mollescente.

Plinius de Bdellio hæc tradit. „ Vicina est Bactriana in qua Bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici naturæ. Gummi alii Brochon appellant, alii Malachran, alii Maldacon, nigrum vero & in ossas convolutum Hadrobolon. Esse autem debet translucidum, simile Cerae, odoratum, & cum fricatur, pingue, gustu amarum citra acorem. Nascitur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media advectum, fragilius hoc & crustosius amariuscque; at Indicum humidius & gummosum. “

Ex his liquet quam increta sit Bdellii historia in veterum scriptis. Nec ab Arabibus magis illustratur, quandoquidem Serapio duo Bdellii genera constituit: unum Judaicum, quod Avicenna Mochel Judaicum nominat, & ipsum Dioscoridis Bdellium videtur esse; alte-

alterum ejusdem Palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Mochei Mecchenſe ab Avicenna dicitur.

Nec ſuper hanc rem neoterici conſentiunt. Quidam enim Myrrham legitimum Bdelium eſſe exiſtimaverunt, teſte Matthiolo. Sunt qui Anime verum Bdelium eſſe putant, inquit Cluſius. Alii, Olivo teſte, pro Bdelio carbunculos, alii cryſtallum intelligunt. C. Bauhinus apud Marthiolum ſex Bdelii differentias habet.

1. Majoribus glebis ruſum, & cum frangitur, in plurimos granulos diſſiliens, mediocriter ſplendens.

2. Minoribus glebis ſubſcuſum, intus ruſum, cum frangitur, in duas partes quaſi diſſectum ſe dividens, translucens, denſum, lentum, glutinoſum, pingue, & lacrymas albas calido in loco emittens.

3. Nigrum, intus in nigro ruſum, glutinoſum, mediam inter Thus & gummi Ceraſorum qualitatem recipiens.

4. Nigrum quoque, ſed intus fulvum, purpureo colore, maxime translucens, molle, glutinoſum, Ceraſi gummi ſimile, ejusdemque ſaporis.

5. Colore & ſapore priori ſimile, ſed intus pallidis aut candicantibus maculis diſtinguitur.

6. Pallidum aut candidum, grumis oblongis, mediocribus, multis, longis, guttis denſatis concretum, amarum, ingratum, omnibus ſpeciebus acerrimum.

Samuel Dale duas Bdelii ſpecies, in ſua *Pharmacologia* deſcribit. Primum, inquit, eſt ſubſtantia gummoſa & reſinoſa, pinguis, Ceraſi inſtar, tenax, glutinoſa, coloris ex ferrugineo nigricantis, ad Myrrham accedentis, cujus ſaporem & odorem æmulatur. Ex Arabia, Media, & India advehitur. Secundum eſt ſubſtantia reſinoſa, duricuſcula, nigricans, friabilis, in guttas concreta & indurata, ſapore & odore præcedentis. Ex Gæna affertur.

Petrus Pomet, in ſua *rei medicamentariæ Hiſtoria*, obſervat plurimas gummi ſpecies ſub Bdelii nomine in officiis reperiri, modo reſinam alterius arboris Caningæ ſeu Caſſiæ caryophyllatæ, modo coſti corticoſi reſinam, quam Gummi *Alouch* nominat, aut alias minus notas.

At vero quod in officiis noſtris pro genuino Bdelio habetur, a priori ſpecie a Samuele Dale deſcripta non differt: & eſt Gummi reſina in glebas diverſæ figuræ & magnitudinis concreta, extus Myrrham vulgarem aliquando referens, coloris ferruginei ruſcentis, aliquando ex ſulco nonnihil ruſcentis, intus quodammodo pellucida, & taurino glutini aliquatenus ſimilis, fragilis, in ore molleſcens & dentibus adhærens, ſapore ſubamaro, longe remiſſiori quam in Myrrha; odore non inſuavi, præſertim dum incenditur: flammam concipit & quidem pertinacem licet cum crepitu, cujus in ſuperficie granula exſudantis glebæ hinc inde nonnunquam apparent. Sæpius cum Myrrha in Ciſtis permixtum reperitur, & nonnunquam cum Gummi Senegal. Hæc ſubſtantia, ſi non eſt præſtantius Dioſcoridis Bdelium, ſaltem ad illud proxime accedit.

De arbore Bdeliſera nihil certi traditur. Deſcribente Plinio, nigra eſt, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici. Alii arbori Myrrhæ eam valde ſimilem faciunt: & Thevetus affirmat ſe bis mille Myrrhæ & Bdelii feraces arbores in eadem ſylva ſimul creſcentes viſiſſe. Lobelius & Pena inter alias merces ſe multos hujus ligni ſurculos expiſcatos tradunt, ſolida ſubſtantia, cortice duro, nigricante, ſpinis multis rigidis & craſſiſculis horrentes. Unde quærit Samuel Dale an ſit arbor lacteſcens aculeata, foliis quernis, Americana, (Bdeliſera forte,) ſive arbor Bdelium ferens in America, *Plukn. Phytoz. tab. 145.*

Bdelii altera pars aqua ſolvitur, pars altera ſpiritu vini aut oleis. Accenditur & flammam emittit luculentam & durabilem, licet comburendo crepitus aliquos edat propter partem ſalino-aquoſam cum reſina permixtam. Totâ ejus ſubſtantia ſpiritu vini tartarizato, alcalinis liquoribus, vino aut aceto ſolvitur.

Bdelio vis emolliendi tribuitur; & ea quidem potentior, dum recens eſt. Inſigniter etiam diſcutit, aperit, atque abſtergit, ſed alia atque alia ætate: ſi diſcutere velis,

mediæ ætatis sumendum est; si abstergere tantum, quo vetustius, eo melius. Interne rari est usus. Commendatur tamen in affectibus pectoris, tussi, respiratione difficili, pulmonum apostemate, ad urinam ciendam & calculos expellendos. Pilulæ de Bdelio in fluxu hæmorrhoidali valde laudantur a plurimis, præsertim Solenandro, Foresto, & Riverio, si ℥j. exhibeatur. Potenter enim fluxum inhibet, in primis si accedat suffitus Bdelii receptus per anum. Externe tumores molliet & resolvit, abscessus maturat, vulnera recentia sanat.

℥j. Bdel. optimi ℥xij. Sem. Ammeos ℥ij. Myrobalanor. Chebular. Indor. Bellricor. Emblicor. Conchar. Venerear. ustar. Succini pp. ana ℥ij. cum Mellis rosati q. s. Fiat massa Pilular. Dos. ℥j. in fluxu hæmorrhoidali.

Usurpatur in Mithridatio *Damocratis*, Trochiscis Cyphæos, Pilulis foetidis, Unguento Apostolor. Emplastro diachylo, gummato, divino *Paracelsi*, stiptico, diabolano *D. Blondel*.

ARTICULUS QUARTUS

De Euphorbio.

Euphorbium, *Off. Ευφορβιον, Dioscoridis*: Euforbion, *Arabum*. Est gummi-resina concreta in guttas vel lacrymas ex pallido flavescens aut coloris aurei, splendidas, modo rotundas, mode oblongas, ramosas & cavernosas, saporis acerrimi, exurentis, nauseosi; odoris expers. Afferitur ex Africæ regionibus a mari remotissimis per Se-lam urbem, vulgo *Salé*, in Barbariam; unde in Europam transehitur.

Eligitur purum, siccum, pallidum vel flavescens, & acre, quod levi linguæ contactu totum os accendit.

Dioscorides refert Euphorbium tempore Jubbæ Lybiæ Regis detectum fuisse. Plinius vero dicit ab ipso Rege Juba compertum, & nomen sui Medici Euphorbi fratris celeberrimi Antonii Musæ, Cæsaris Augusti, Medici, impositum fuisse. Observat tamen Salmasius *Tractatu de Homonymis*, Ευφορβιον αλκυονιδος mentionem esse apud auctorem longe quam Juba est antiquiorem, Meleagrum scilicet Poetam æqualem Menippi Cynici, in quodam poemate Græco inscripto Σεφύρος.

Planta dicitur Euphorbium antiquorum verum, *Commel. H. Med. Amstelod. 23*. Schadidacalli, *Horti Malabar. 2. 81*. Frutex est altitudine duorum hominum & amplius, nascens in arenosis; radice crassa, recta in terram descendente, fibras hinc inde emittente, intus lignosa, cortice exterius fusco, intus candido & lacteo circumvestita. Stipes qui e radice simplex oritur, trigonus vel tetragonus, quasi articulatus seu diversis nodis distinctus, marginibus inter nodos sinuosis, angulosis, & in angulis spinis rigidis, acutis, rectis, fuscis & nitentibus, binis munitis, cortice crasso, viridi, fusco constat & pulpa humida, albicante lacte turgida absque ullo ligno. In plures ramos expanditur sine frondibus; nisi particulas quasdam seu appendices, quæ in oris solitariae & spinis adstæ prodeunt parvæ, rotundæ, crassæ, lacteæ, & parvis, crassis, planis, viridibus ac lacteis pediculis innixæ, foliolorum nomine insignire quis vellet. Flores in oris nascuntur maxime ex sinibus cavis inter angulos extuberantes seu spinarum ordines intermediis, ex parte eorum profundiore terni, ut plurimum simul in uno pediculo parvo, ferme semiunciali, rotundo, viridi, lacteo, crasso, recta exsurgente. Medius flos & major primo sese expandit, ceteris consequentibus priori adnatis, & adverso positus, pedicellisque minimis aut nullis fultis. Constant autem calyce monophyllo, ventricoso, rugoso, colorato, ore quinque-dentato & persistenti; petalis vero quinque, turbinatis, gibbis, crassis, cum dentibus calycis alternis, unguibus margini calycis impositis. Ex eorum medio stamina plura, quinque vel sex bifurcata, superne rubra, inordinata assurgunt: pistillum simplex breve germen gerit subrotundum, triquetrum, cum stigmatibus: floribus prodeuntibus, appendices foliaceæ seu foliola decidunt. Floribus succedunt fructus seu vascula seminalia, tricocca, plana, lactea, primum virentia, dein ex par-

parte rubentia, saporis adstringentis, in quibus tria semina rotunda, extus cinerea, intus albicantia continentur. Sæpe in saccis coriaceis cum Euphorbio hujus plantæ fragmenta, capsulæ seminales & flores exsiccata reperiuntur. Tota planta succo acri, lacteo turget, qui, quacumque parte læsa, copiose ex ea profluit. In Africa, Malabara, & India orientali crescit. Videtur autem illud Gummi colligendi modus Malabaribus incognitus.

Analysi Chymica, Euphorbii ꝑij. exhibuerunt liquoris limpidi, perfusi odore ingrati, qualis ex oleo Olivarum distillato exhalat, saporis acris & aliquantisper urentis absque acido aut alcali manifesto, ꝑij. ꝑij. ille sapor a subtili quodam spiritu analogo illis liquoribus, qui ex Elleboro, Croco, & aliis extrahuntur: phlegmatis acidi, limpidi, rufescentis, empyreumatici odoris, saporisque, ꝑij. ꝑij. gr. liij. humoris rufi, qui partim acidi, partim alcali volatilissimi urinosi valentioris notas præbuit, ꝑij. ꝑij. gr. xij. olei fufci, tum fluidi, tum spissioris consistentiæ ꝑij. gr. xvij. Massa nigra compacta in retorta residua pendebat ꝑij. ꝑij. quæ per 19. horas in crucibulo calcinata cinerum rufescentium ꝑij. ꝑij. reliquit; ex quibus salis alcali fixi ꝑij. gr. lvij. extracta fuerunt. Partium jactura in distillatione fuit ꝑij. ꝑij. gr. lx. in calcinatione ꝑij. ꝑij.

De medicis plantæ Euphorbii viribus veteres nihil referunt. Malabares, narrantibus horti Malabarici scriptoribus, ex ejus radice addito pauculo Assæ scetidæ emplastrum præparant, quod ventri puerorum pro lumbricis enecandis commode superimponitur. Cortex radicis contritus & sumptus cum aqua alvum solvit. Stipes & rami contriti & aqua decocti juvant in doloribus podagræ, si pars affecta ejus fumo vel vapori exponatur.

Nulla apud Hippocratem de Euphorbii succo mentio est. Galenus & Dioscorides de ejus purgandi facultate nihil memoriæ prodiderunt. Græci recentiores & Arabes insignem serum ex toto corpore trahendi virtutem ipsi tribuunt. Est autem acerrimum omnium ardentissimumque hydragogum; adeo ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat, & sæpe intestina exulceret. Hinc monet C. Hoffmannus tutum non esse Euphorbii usum interiorem, nequidem in visceribus refrigeratis. Mesues quoque illud tamquam noxium medicamentum intus exhiberi vetat, nisi prius iis commisceatur medicamentis, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Fernelius scribit pericula ejus emendari, si diem unum maceretur in oleo Amygdalino, deinde exceptum mergatur in Citreo Malo acido, quod deinde massa obductum coquitur; cumque usus exposcit, datur a gr. vi. ad x. cum Mastiche, Cinnamomo, & Spica; at ubi corpus perturbari cœperit, deinde subinde portio, quæ & refrigeret, & leniat. Alii illud tenuiter pulveratum in Malo Cydonio includunt, & coquunt in elibano. Alii aceto, succo Limonium vel Granatorum, aut phlegmate Vitrici illud temperant. Verum enimvero cum parum tutæ sint illæ correctiones, cum Ludovico Hoffmanno, Wedelio, Timæo, & aliis, ab hoc cathartico abstinendum esse censemus, vel saltem in illis tantummodo affectibus usurpandum esse, in quibus viscerum membranæ paralyti affectæ nonnisi valentioribus, & irritantibus medicamentis commoveri possunt; ut in soporosis affectionibus, letargo, apoplexia, paralyti: tuncque a gr. ii. vel iii. ad vi. vel viij. Serapio, & Avicenna observant drachmarum trium pondere haustum potantem interficere, trium dierum spatio, erosio ab eo intestinalis, & ventriculo.

Adeo tenuium est partium, ut vel odore solo sternutatorium sit: ejus oleo etiam perunctæ nares aquoso multo stillant humore: ejus pulvis naribus exceptus tantam excitationem, ut sæpius hæmorrhagiam nimiam provocet, & nonnunquam cerebri membranas inflammet.

Externe admotum humores lentos & crassos incidendo digerit, imo ruborem infert, inflammationem excitat, & nonnunquam exulcerat. Quapropter a Mesue commendatur tamquam proficuum resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, ceterisque nervorum morbis a frigore oriundis, si ex Lencioi oleo levigatum exterius inungatur. Jecori lienique inunctum eorum dolores a frigore, & flatibus provenientes tollere, occipiti confricatum veteranos obliuifosque juvare asserit.

Ex Fernelio quoque coxendicis & paralyticis confert. Ad hæc linimentis, & unguentis permiscetur. Hermannus tumores schirrosos paucis diebus Euphorbio olio soluto dissolvit.

Euphorbii usum egregium prædicant in carie ossium, & nervorum puncturis. Pulveratum inspergitur ossibus cariosis, vel solum, vel permixtum cum æquali portione radicis Iridis Florentinæ, vel Aristolochiæ rotundæ, aut cum aliis similibus.

℥. Euphorb. select. ℥j. Terebenth. Venet. ℥ss. Ceræ parum. Fiat unguentum calide applicandum loco puncturæ nervi.

Ex eo paratur Oleum de Euphorbio dictum. Usurpatur in Pilulis de Euphorbio *Quercetani*, Pilulis foetidis, & in Philonio magno seu Romano.

Ob ejus vehementem acrimoniam non nisi magna cum molestia pulveratur; cujus rei gnari Pharmacopolæ rusticis quibusdam, & conditionis infimæ viris terendum committunt, monentque ut a pila, in aqua teritur, vultum avertant. Nunquam tamen ab ejus feritate intacti redeunt: nam ejus polline, & vapore sursum elato, tum importune feriuntur nares & cerebrum, ut sternutatio, acrimonia, calor, dolor confestim & simul ingruant.

ARTICULUS QUINTUS

De Galbano.

Galbanum, Off. *Χαλβύρι*, *Dioscoridis*: Chene, *Arabum*. Substantia est pinguis, ceræ instar ductilis, semipellucida, splendens, mediæ quodammodo naturæ inter gummi, & resinam, siquidem accenditur igne ut resina, & ut gummi humore aqueo solvitur, non oleis; colore albicante, fere translucido, dum recens est, postea flavescens aut rufus; sapore amaricante, acris; odore vehemente cum gravitate quadam virosa. Ejus duæ species occurrunt in officinis. Aliud in grumos seu lacrymas concretum, vulgo *Galbano en larmes*: aliud in massas coactum, vulgo *Galbanon en pains*. Probatur Galbanum recens, purum, pingue, mediocriter viscosum, inflammabile, ex albicantibus & splendentibus grumis compactum. Fuscum, sordidum, arena, terra, lignove permixtum rejicitur. Ex Syria per Massiliam affertur.

Veteribus Græcis hæc lacryma cognita fuit. Illam Dioscorides ex quadam Ferula stillare scribit, quæ Metopion dicebatur. Revera sponte vel vulnere fluit, ex ferulacea seu umbellifera quadam planta, quæ dicitur Oreoselinum Africanum, Galbaniferum, frutescens, Anisi folio, *Inst. R. H.* 319. Ferula Africana, Galbanifera, Ligustici foliis, & facie, *Paradisi Batavi*: Anisum Africanum frutescens, folio & caule rore cæruleo tinctis *Plukn. tom.* 12. Oreoselinum Anisoides arborescens, Ligustici foliis & facie, flore luteo, Capitis bonæ spei, *Breyn. 2. Prodr.* Ex radice, crassa, lignosa, pallida, in aliquot fibras brachiata, caules pollicari crassitie assurgunt ultra tres quatuorve cubitos, perpetui, lignosi, rotundi, geniculati, albida, duriuscula medulla farcti, & ramos aliquot brachiati. Singula caulium & ramorum internodia teguntur foliaceo quadam involucrio, ex quo frondes egrediuntur Anisi folia referentes, sed ampliores, firmiores, acute incisæ, glauci, saporis & odoris acris. Caules, rami & folia glauco rore obducuntur. Flores in caulium cacuminibus umbellatim dispositi nascuntur pusilli, pentapetali, rosacei, lutei, quibus succedunt semina tenuia, pene orbiculata, compressa, e fusco spadicea, striata, & in ambitu tenui membranacea ala marginata; saporis acris, aromatici, pungentis. Tota planta succo viscido, lacteo, dilutiori turget, in lacrymam Galbano omnibus notis respondentem conrescente, quem sauciata fundit, licet paucum. Ex trimuli quadrimulive caulis geniculis sua sponte nonnunquam emanat. Sed caulem scindere solent duobus vel tribus transversis digitis a radice, unde siccus guttatim stillet: aliquot post horas concresecit, induratur, & colligitur. In diversis Africæ regionibus, Mauritania præsertim nascitur & in Persia.

Longe alia planta est, quæ ferula Galbanifera, *Lobellii Icon.* 779. dicitur, seu Ferula-

rulago latiore folio, C. B. P. 148. Ea enim Galbanum non profert, ut Cl. Tournefort. observavit, sed aliud Gummi genus intense rubens, nec vehementer olens.

Analysi Chymica, ex Galbani electi ℥ij. prodierunt phlegmatis rufescentis, odorati, subacidi ℥ij. ℥ij. liquoris acidi, rufi ℥ij. ℥v. gr. xxxij. liquoris fusci, empyreumatici, partim acidi, partim alcalini ℥vij. gr. xxxvj. olei fluidi, fusci ℥j. ℥vij. gr. xxx. spissioris, & ex viridi fusci ℥v. ℥v. mellæ consistentiæ ℥vij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥vij. ℥j. gran. xxxvj. quæ per horas 20. in crucibulo calcinata reliquit cinerum ℥v. gr. xlvij. ex quibus salis fixi non mere alcalini gr. xij. lixivio extracta sunt. Partium jactura in hac distillatione fuit ℥ij. ℥ij. in calcinatione vero ℥vj. ℥ij. gr. lx. Oleum per iteratas distillationes purgatum, colore cæruleo elegantissimo tinctum apparuit.

Galbanum vino, & aceto solvitur, sicut etiam aqua calida; non facile oleis, aut spiritu vini. Constat sale tartareo, & oleo crasso foetido.

Galbanum intus sumptum viribus cum Ammoniaco convenit, licet paulo sit debilius. Pituitam tenacem dissolvit; unde asthmati conducit, & tussi veteri: status discutit, & colicis affectibus medetur: uteri obstructions resecat, menses promovet, & purgamenta post partum, foetum, & secundinas pellit: hystericos affectus ab uteri obstructione sublevar. Commendatur quoque adversus venena coagulantia. Ejus suffitus in uteri suffocatione, & epilepticis paroxysmis utilis est. Externe incidit, potenter attrahit, emollit, & maturat; eam ob rem plurimis emplastris admiscetur ad bubones, & anthraces maturandos, & scirrhusos tumores resolvendos. Affectiones hystericas umbilico admotum mitigat: spasmodicos intestinorum motus, artuumque convulsionem, & paralytim sedat super alutam extensum, & parti affectæ applicatum.

24. Galbani & Gumm. Ammon. ana ℥ij. Vitrioli Martis Riverii ℥ß. Diacryd. ℥x. Syrup. de Rhamn. cathartico quantum sufficit misce. Fiat massa pilular. Dosis a gr. v. ad ℥j. in mensum suppressione, & recentis post partum purgamenti, modo absit inflammatio.

24. Galban. Assæ foetid. Myrrh. ana ℥j. Camphoræ, salis Succin. ana ℥ß. Boracis ℥ij. Syrup. de Arthemisia q. s. M. massa pilular. Dosis ℥j. in hysterica passione & purgamenti post partum suppressis.

24. Galbani, Assæ foetid. & Myrrh. ana ℥ß. Castorei ℥j. M. F. Trochisci pro suffitu in hysterice paroxysmis.

24. Galbani q. s. Dissolve in olei Succini & ol. Spicæ ana q. s. Fiat linimentum, quo partes convulsæ vel paralyticæ inungantur.

Ex Galbano paratur Galbanetum Theophrasti *Paracelsi*, quod præstantissimum habetur medicamentum in nervorum contracturis, spasmodicis affectionibus, colicis doloribus convulsivis, & membrorum paralyti externe illitum. Sic autem confici debet.

24. Galbani ℥ij. Gumm. Hederæ ℥ij. Ol. Terebenth. ℥ß. Oleor. Laurini & spicæ Lavandul. ana ℥j. Digerantur per duos trefve dies: postea distillantur ex retorta. Liquor distillatus fervetur ad usum.

Galbanum usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Diascordio, Unguento Apostolor. Balsamo uterino *Charas*, Ung. de Althæa, Emplastro de Galbano, dyachilo gummoso, de mucaginibus, diaphoretico, Manus Dei dicto, magnetico *Angeli Sale*, divino, præmatrice. oxycroceo, styptico, diabolano *D. Blondel*.

ARTICULUS SEXTUS.

De Myrrha.

PLurima Myrrha genera veteribus fuerunt recensita, & ab illis parum accurate descripta, aut ab invicem distincta. Necnon etiam nunc hodie in Myrrha cistis plurimæ deprehenduntur glebæ sapore, odore, & consistentia diversa, modo odore Myrrha non insuavi, modo gravi & ingrato, modo intense amaræ, & nauseosæ, modo levi amaritudo perfusæ, præter Bdellii, & Gummi Arabici glebas permixtas. Unde liquet aliquid interesse discriminis inter Myrrha lacrymas, prout ex diversis arboribus, vel ex diversis earundem arborum partibus, vel ex iisdem arboribus pro diversa anni tempestate, pro cultura diversa, sponte vel insiditis vulneribus promanant.

Fuchsius Myrrham *Off.* non esse Myrrham veterum legitimam suspicatur, sed eam esse speciem deteriore, quæ Caulalis, & Ergasine a Dioscoride cognominatur. Verum, ut opinor, illa diversa Myrrha genera hodie confusa nobis afferuntur.

Brassavolus aliique Myrrham nostram pro veterum Bdellio habuerunt. Verum Myrrha facile discernitur, quod amara sit, minus lenta, odoris acrioris & magis pungentis, quam Bdellium. Langius & alii Myrrham nostram reprobantes, Benzoinum pro veterum Myrrha usurpant. At ipso consistente, in Benzoino desideratur amaritudo, quam Dioscorides in Myrrha requirit. Itaque cum J. Bauhino, & aliis censemus legitimam Myrrham adhuc hodie nobis afferri, quamvis cum Gummi sæpius permixtam. Nec obstat quod a veteribus Myrrha inter aromata suaviora numeraretur, cuius odore vina pretiosissima condiri solebant. Nam, ut jam alibi diximus, de saporibus & odoramentis non est disputandum; cum maxima sit circa illa hominum mutabilitas.

Myrrha duplex a veteribus distinguebatur; liquida seu Staete, & solida seu glebosa. Myrrham liquidam seu Staetem duplicem adhuc constituunt; unam nativam, quæ vel sponte sudat ex arboribus, priusquam incidantur, cui nulla præfertur, inquit Plinius; vel ex recentibus exprimitur glebis, quarum interior substantiam nondum induruit, sed liquida adhuc, & oleaginosa deprehenditur. Tales quandoque occurrunt in officinis glebæ recentis Myrrha succo oleoso turgidæ, quam aromatarii Staeten etiam dicunt. Altera vero arte facta, quæ a veteribus præparabatur, erat recentis Myrrha cum modica aqua confusæ, & per organum expressæ liquamen hodie fere ignotum, & inusitatum. Sunt qui affirmant Styracem liquidum *Off.* stillatitiam ex Myrrha arboribus lacrymam esse, quæ Staete veteribus dicebatur; quod cum veritate nullo modo convenit. Styraex enim liquidus *Off.* succus est, ut diximus, a Myrrha prorsus diversus.

Solidæ Myrrha seu glebosæ genera complura a veteribus recensentur. Inter hæc Troglodytica, a Troglodytarum regione unde afferebatur sic dicta, præstantior a Galeno ceusetur; sequens Minnæa, a Minnæorum pago. Hanc tamen Dioscorides videtur improbare; nisi, ut quidam volunt, Myrrha Aminea *Dioscoridis* diversa sit a Myrrha Minnæa *Galenii*; quod quidem decernere difficile est.

Nec præmittendum est quod Galenus refert de Opocalapso seu Opocarpaso, quod Myrrham optimam mentiebatur, cum illa suo tempore permixtum sæpius reperiebatur, nec ab illa facile distingui poterat. Succus erat venenatus, soporem, & strangulationem præcipitem inducens. Et Galenus in ætatis suæ decursu se multos vidisse refert mori; quod Myrrham, cui Opocarpasum admixtum esse nesciebant, sumpserant. Cuiusnam plantæ, arborisve, an herbæ succus esset Opocarpasum dictus, nemo veterum nos docet, nec recentiorum quisquam adhuc novit.

De Myrrha quadam Beotica Dioscorides mentionem facit, quæ arboris cuiusdam in Beotia nascentis concisa radix est. Hæc hodie omnino non cognoscitur.

Myrrha itaque, *Off.* Συρία, *Dioscor.* Μύρρα, *Hippocratis*: Ler, seu Mor Arabum: vulgo Myrrhe. Succus est resinoso-gummosus, in fragiles concretus glebas

variæ magnitudinis, modo Avellanæ, modo Nucis magnitudine, modo majore; colore flavo, rufo aut ferrugineo; quodammodo pellucidas, nitentes, quæ contractæ venas albidæ semicirculares seu lunares unguum modo ostendunt; sapore amore, subacri, aromatico, nauseoso tamen; odore gravi, nares feriente, dum conteruntur, nec insuavi fuffitu, dum comburuntur. Probaturn friabilis, levis, undequaque concolor, amara, acris, odorata. Nigra rejicitur, ponderosa, & sordibus inquinata. Defertur Myrrha ex ea Æthiopiæ parte, quæ regio Troglodytarum olim dicebatur.

De arbore quæ Myrrham fundit, nihil certi traditur.

Analysî Chymica, ex Myrrhæ electæ ℥ij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis rufescentis, odore, & sapore Myrrham referentis ℥ij. ℥iij. liquoris acidi austerr ℥iij. ℥vij. gran. xxxij. liquoris, tum acidi, tum urinosi ℥i. ℥v. olei rufi, limpidi, & odorati ℥i. ℥vij. gran. xxxij. olei fusci, aliquantisper empyreumatici, & spissioris consistentiæ, syrupi instar ℥iij. ℥vj. gran. xxxvj. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥ix. ℥vj. gran. liv. quæ per 26. hos calcinata ruforum cinerum ℥ij. ℥iij. gr. xxxvj. exhibuit; ex quibus salis fixi salis gr. xvij. lixivio extracta sunt. Partium perditio in distillatione fuit ℥vj. ℥ij. gr. lxx. & in calcinatione ℥vij. ℥iij. gr. xvij.

Myrrha flammam concipit, sicut Resina: non tamen perfecte oleaginosis, resinarum more, dissolvitur, sed partim grumescit; nec etiam, gummi adinstar, aqueis facile, & expedite diluitur, sed in aqua relictæ major pars non dissoluta limi instar diffuit. Spiritus vini rectificatus diuturniore digestionem extrahit tincturam seu partem resinofam, gummosa tantum remanente portione, odoris, & amaroris prorsus experte, quæ aqua dissolvitur aut saltem mollescit, & in mucum lentum ac viscidum convertitur. Tota dissolvitur spiritu vini tartarizato, aut consociato cum spiritu urinoso salis Ammoniaci.

Itaque Myrrha est concretum ex Resina, Tartaro, & Ammoniacali sale adeo accurate permixtis, ut a se invicem separari vix possint.

Myrrhæ vim exsiccantem, & absterforiam moderatam Galenus tribuit: alii in ea virtutem insigniter resolvendi agnoscunt. Reipsa sanguinem crassum ac viscidum, bilem grumescentem, & humores glutinosos, & concretos potenter dissolvit. Unde intus sumpta commendatur in uteri, & viscerum obstructionibus. Menfes, puerperarum purgamenta, & fluxum hæmorrhoidalem movet: placentam uterinam, & fœtum mortuum pellit: pulmonum infarctus discutit. In asthma, tussi, & ad pulmonum tubercula, in ictero, & scorbuticis, & cacheticis affectionibus utiliter præscribitur. Vermes interimit, tum insigni amarore suo, tum etiam humorem viscidum, quo ventriculi, & intestinorum parietes interni obducuntur, & ubi horum animalculorum ova reconduntur, solvendo, & foras amandando. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatum discutit. In febribus malignis, putridis, & pestilentialibus, in variolis, & morbillis confert, putredinem arcendo, blandam diaphoresim excitando, & cutaneam eruptionem accelerando. In ulceribus, tum internis, tum externis tamquam Balsamum singulare commendatur. Corruptionem, & putredinem ulcerosam in quacunque corporis parte corrigit: unde in emplatere, ulcere pulmonum, hepatis, renum, uteri, aut ceterorum viscerum, & in dysenteria feliciter usurpatur. Exhibetur ejus substantia sub forma boli vel pilularum, raro soluta ob insignem amaritiam, a Dss. ad ℥ss.

Externe attenuat, discutit; & egregium est traumaticum. Vulnura inveterata, quæ jam in ulcera convertuntur, a putredine verminosa præservat, & mundificat. Gangrænæ, & corruptioni vulnerum quæ ex defectu spirituum in parte læsa supervenit, atque cariei ossium medetur, sive cum decoctis aut tincturis, sive cum emplastris aut unguentis misceatur.

Verum Myrrha non semper innoxia; siquidem Myrrhæ odor, ut J. Bauhinus post Galenum observat, plurimis etiam sanis dolorem capitis inducit. Præterea Myrrha non solum menstruas fœminarum evacuationes pellit, sed etiam quascunque quocumque in loco sanguinis eruptiones excitat aut auget: quapropter illius usus in illis, qui

qui sputo aut mictui cruento, aut aliis quibuscumque hamorrhagiis obnoxii sunt, malum spiritum revocat. Neque etiam temerarie & incaute gravidis mulieribus exhibenda est, nec abortum provocet.

Myrrhæ præparationes usitiores sunt tincturæ, & olea.

Tinctura extrahitur cum spiritu vini rectificato; vel solo, quo pars resinosa sola dissolvitur, remanente gummosa, insipida, & inodora, vel confosio cum spiritu volatili urinoso salis Ammoniaci: & tum tota Myrrhæ substantia dissolvitur. Exhibetur utraque a gutt. v. ad 3ß.

Oleum fit, Myrrham per retortam igne blando, & gradatim aucto distillando: sic enim oleum cum spiritu acido extrahitur spissum, quod ab humore spirituosissimo separatim iterum cum multa aqua distillandum est, ut limpidum obtineatur, tenue, & odorum. Alius quoque humor Oleum Myrrhæ per deliquium in officinis improprie dicitur, cum nihil aliud sit quam Myrrhæ liquamen, mediante humore sulphureo salino albuminum ovorum. Sic præparatur. Ova recentia ad duritiem cocta per mediam longitudinem in duas partes aequales incidantur; exemptisque vitellis, Myrrha electa pulverata cavitates albuminum impleantur. Albuminum medietates iterum junctæ, & filo leviter constrictæ, in cella vel alio humido loco suspendantur; ita ut Myrrhæ liquamen in vas aliquod vitreum sensim distillet. Humor ille blando igne in vase aperto ad quartæ partis diminutionem exhalet, & servetur ad usum. Commendatur ad lentiginas, rugas faciei, & deforme vulnere cicatrices delendas, si sæpius illinatur.

℥. Myrrhæ elect. gr. xij. Croci Martis aper. & Gumm. Ammon. ana gr. x. Syrup. de Absynth. quantum sufficit. Fiat bolus mane, & sero exhibendus in mensium suppressione.

℥. Myrrh. gr. xv. Boracis ʒi. Cinnamom. gr. xviii. Fiat pulvis Conservæ Absynth. vel Calendulæ q. s. excipiendus. Fiat bolus ad menses suppressos, aut puerperarum purgamenta provocanda, & ad fetum mortuum expellendum.

℥. Myrrhæ & Oliban. ana gr. xv. Croci pulver. gr. vi. Balsam. Ægyptiaci q. s. Fiant pilulæ, incipiente phthisi, ad pulmonum tubercula resolvenda, ulcuscula sananda.

℥. Myrrh. Elect. ʒß. Diaphor. miner. Viperinæ Virginian. ana ʒß M. F. bolus cum f. q. Syrup. Caryophyllor. hortens. in variolis, morbillis, & febribus maligni moris.

℥. Rad. Aristoloch. rotund. Ireos Florent. Euphorbii ana ʒi. Myrrh. Aloes ana ʒiß. M. F. pulvis ossi carioso inspergendus. Vel ex eodem pulvere extrahatur tinctura ope spiritus vini, ad putredinem carniū arcendam.

Trochiscis de Myrrha nomen fecit. Usurpatur etiam in Theriaca *Andromach.* Theriaca Diatesaron, Mithridatio *Damocr.* Conf. de Hyacinth. Philonio, Pilulis *Rufi*, de Agarico, catholicis *Poterii*, Elixir proprietatis *Paracelsi*, Oleo Scorpionum comp. Unguento martiato, Apostolor. mundificativo, de Resina, Emplastro de Meliloto, divino, oxyroceo, siptico, & aliis.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Opoponace.

Opopanax, & Opopanax, *Off.* *Οποπυνηξ*, *Græcorum*. Succus est gummosus, & resinosus, concretus in grumos, Pisi circiter magnitudine, nunc majores, nunc minores, foris rufescentes, intus vero ex flavo albicantes, intense amaros, acres, graveolentes, aliquantisper nauseosos, pingues, friabiles tamen. Sordidissimas in glebas compactus subinde affertur ex rufo nigricantes, caulium festucis aut quisquilliis permixtas. Eliguntur lacrymæ nitidæ, pingues, friabiles, colore foris croceo, interne albido aut subfulvo, sapore amaro, odore gravi: niger improbatur, & sordidus. Affertur ex Orien-

Oriente; sed ignoramus plane ex qua planta exsudet. Græcis notus fuit. Ex Panace Heracleo dicto extrahitur, inquit Galenus, radicibus, & caulibus ipsius incis. Quinam vero sit ille Panax Heracleus, incertum est apud auctores.

Analyti. Chymica, ex Opopanacis purissimi ℥ij. prodierunt phlegmatia limpidi, odori & subacidi ℥iiij. ℥iiij. humoris subrusti, acidi, empyreumatici ℥iiij. ℥v. gr. xij. humoris, tum acidi, tum urinosi ℥j. ℥vj. gr. lx. olei limpidi, tenuis, levis, rufescentis ℥j. ℥j. gr. lvj. olei crassioris, spissioris, aqua gravioris, fusci ℥iiij. ℥j. gr. xij. Massa nigra in retorta superstes rara, & spongiola pendebat ℥xj. ℥j. quæ per horas 26. in crucibulo calcinata reliquit cinerum fusciorum ℥j. ℥iiij. gr. xxxvj. ex quibus lixivii opæ salis alcali fixi ℥j. gr. xliij. extracta sunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥iiij. ℥iiij. gran. lxvj. in calcinatione vero ℥ix. ℥v. gr. xxxvj.

Opopanax flammam concipit sicut Resinæ, aqua solvitur ut gummosæ substantiæ; sed aquam efficit lacteam ratione olei copiosi. Constat igitur ex Tartaro, sale Ammoniaccali, & oleo arte conjunctis.

Intus sumptus humores viscidos, & crassos incidit, & dividit, status discutit, & alvum citra molestiam purgat. Unde in cerebri, & nervorum morbis, paralyti, epilepsia, asthmate humoralis, veteri tussi, mesenterii, & viscerum obstructionibus, & mensium suppressione utiliter exhibetur a ℥ß. ad ℥j. Externe tumores emollit, & discutit, scirrhus, nodos, & ganglia resolvit.

℥j. Opopanacis ℥ß. Croci gr. vj. Cinnamomi ℥j. cum Syr. de Absynth. q. s. M. F. bolus in mensium suppressione.

℥j. Opopanac. Rad. Irid. Florent. Agarici levis ana ℥ß. Syr. de Erysim. q. s. M. F. bolus in asthmate.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Hiera diacolocynthid Trochyscis de Myrrha, Pilulis de Opopanace dictis, Pil. foetidis, El. antihydripico Charas, Unguento Apostolorum, Empl. de mucaginibus, Manus Dei dicto, divino, stiptico, & diabetano, Colicæ, Phlegmaticor. Phenicor.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Sagapeno.

Sagapenum, & Serapinum, Off. Σαγαπένον, Græcor. Sachabenigi sive Sechenigi, Arabum. Succus est medius inter gummi, & resinam, modo guttis magnis constans veluti Thuris, modo in glebas magnas compactus, externe rufescens, intus corneo quodam colore præditus, sub odore viroso, gravi ad Porri, & Pinus saporem accedente, & quasi medio inter Assam foetidam, & Galbanum. Candelæ admotus flammam concipit, & aqua, vino vel aceto super pruna incoctus totus resolvitur. Impuriore occurrit in officinis glebæ concretæ, & veluti fusæ, colore obscuro aut fordido, sapore, & odore simili.

Commendatur Sagapenum pellucidum, foris rufum, intus, cum frangitur, candicantibus aut fluvis guttis compactum, quod inter digitos, si tractetur, lentescit, odorem fragrantem gravem emittit. De quodam Sagapeno foris, & intus albo Charas mentionem facit, quod recens & optimum fuisse existimat: sed tale rarissime in officinis aromatariorum reperitur.

Græcis veteribus notum fuit: Dioscorides Ferulaceæ herbæ succum esse dicit, quæ in Media nascebatur. Hodie ex Persia & Oriente nobis adhuc affertur.

Planta ex qua stillat, ignota est. Ferulæ speciem esse conjiciunt ex caulibus partibus & seminibus cum hoc succo sæpius intermixtis.

Analyti Chymica, ex Sagapeni purissimi ℥ij. prodierunt phlegmatis rufescentis, acidi, porracei odoris, saporis resinosi ad Juniperum accedentis ℥vj. ℥ij. gr. xvij. humoris acidi, fusci aut crocei coloris ℥ij. ℥j. gr. xxxvj. liquoris alcalini urinosi ℥j. ℥j. olei limpidi, fluidi, viridis ℥j. ℥vj. gr. xliij. olei cærulei ℥iiij. ℥j. gr. xliij. olei spissioris &

ex fusco rufi ℥iij. ℥iij. gr. xij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥viiij. gr. lxxvj. quæ per 20. horas in crucibulo calcinata cinerum ruforum ℥i. ℥iij. gr. xxxvj. reliquit; ex quibus per lixivium salis fixi falsi ℥i. gr. ix. extracta fuerunt in distillatione partium jactura fuit ℥viiij. ℥vj. gr. xliij. in calcinatione ℥vj. ℥v. gr. xxx.

Sagapenum itaque constat ex sulphure, sale acido & volatili urinoso cum pauca terra: quæ compositum constituunt resinofum, & salinum Ammoniacale.

Arabice familiæ auctores inter purgantia medicamenta Sagapenum referunt, quamquam ea Sagapeni facultas a Græcis silentio fuerit prætermiffa. Reipsa alvum movendi virtute donatur, sed adeo debili & ignava, ut ceterorum catharticonum stimulo egeat. Potentissime aperit, difcutit, & attenuat, non leviter etiam abstergit. Inde commendatur in affectibus thoracis a crassa pituita oriundis, item in tumoribus duris, & callosis, præcipue partium nervosarum, necnon in capitis morbis diuturnis: in summa ubicumque humores crassi inspissati, & coagulati solvendi sunt & attenuandi. Intus sumitur a ℥i. ad ℥i. Usus obtinuit ut numquam solum usurpetur, sed semper cum aliis medicamentis propriis, & convenientibus mixtum, & quidem sæpius in pilulari forma ob ingratum saporem. Utiliter præscribitur in asthma, obstructione, & tumore splenis, hydrope, nervorum morbis, spasmo, epilepsia, artuum tremore, & paralyfi. Menses movet, at fœtum enecare dicitur: quare ab eo gravidæ mulieres abstinere debent. Præterea Mefue illud ventriculo, & hepati nocere asserit: quoniam adstringentibus & roborantibus stomachicis temperatur, ut Spica, Mastiche, Cinnamomo, & aliis. Commendatur quoque ad quartanam, & ex eo Pilulæ parantur a Quercetano descriptæ, & dicuntur Pilulæ de Sagapeno Camilli, a quodam nempe Camillo Medico Genuensi celeberrimo.

24. Sagapeni electi ℥vj. Ammoniaci purissimi ℥iij. Extracti Trochiscor. alkandal ℥i. Scammonii præparati ℥i. Salis gemm. ℥iij. Misce cum Syrupe violato acidulo tincto. Fiat massa ex qua Pilulæ conficiantur Pisi aut Ciceris magnitudine. Unica Pilula exhibeatur initio paroxysmi, continuando per aliquot dies. Conducunt etiam pertinacibus affectibus debellandis, hypochondriacis, & viscerum infarctibus a crassis & glutinosis humoribus oriundis.

Tantum Sagapeno obstructiones tollendi potentiam Rolsincius tribuit, ut exterius etiam admodum, inquit, incantamenti instar, viscerum obstructiones tollat. Laterum dolores mitigat, scirrhis lienis affectibus medetur, viscerum duritiem & obstructiones tollit.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, El. aper. cathartico *Charas*, & Elect. antihydrico *Ejusdem*. Hiera diacolocynthidos, Trochiscis de Myrrha, Pilulis fœtidis, Emplastro diachylo, gummato, de mucaginibus, Manus Dei, magnetico *Angeli Sale*, stiptico *Crollii*, diabetano *D. Blondel*.

ARTICULUS NONUS

De Sarcocolla.

Sarcocolla, Off. *Σαρκοκόλλα*, Græcorum: Anfarot, Anazonon & Anzurut, Arabum: vulgo *Sarcocole*. Succus est gummosus, aliquantisper resinofus, minutus, & veluti friatis constans, grumis albicantibus, aut ex albo rufis, aut rubentibus, spongiosis, friabilibus, micis lucentibus, subinde mixtis; saporis subacris, amari, cum quadam ingrata dulcedine obscura, nauseam provocantis. Globosarum Pisi aut Avellanæ magnitudine lacrymarum fragmina videntur, quæ seminibus Papaveris non multo majora sunt. Sub dentibus lentescit, in aqueo humore dissolvitur, & candelæ admota primum ebullit, postea in claram flammam exardet. Eligenda est rara, spongiosa, candida, amara. Ex Persia & Arabia affertur.

Alia est Sarcocollæ species fusca, fordida & in glebas compacta, de qua Pomerus mentionem facit; sed prorsus rejicienda.

Planta quæ hunc succum fundit, a nullo vel veterum, vel recentiorum, descripta fuit; hodieque adhuc ignota est.

Analysi Chymica, ex Sarcocollæ lbj. prodierunt phlegmatis limpidi, flavescentis, saporis subfalsi, fatui, quod alcali urinosi notas sed leves præbuit, ℥ij. ℥vj. humoris acidi rufescentis ℥v. gr. xxxvj. humoris, tum acidi, tum urinosi ℥ij. ℥iij. gr. xxxvj. olei fluidioris & fusci ℥iij. ℥vj. olei spissioris ℥iij. Massa nigra in retorta residua rara, spongiosa pendebat ℥vij. ℥vj. gr. lxxvj. quæ per xxiiij. horas in crucibulo calcinata reliquit cinerum ex rufo fuscorum ℥vij. gr. liij. ex quibus lixivio salis fixi salis ℥i. gr. ix. extracta sunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥v. ℥ij. gr. xlij. in calcinatione ℥vi. ℥vij. gr. xij.

Itaque Sarcocolla constat oleo copioso, mediocri salis acidi portione, sale alcali, tum volatili, tum fixo, uberrimo & terra; ex quibus exurgit compositum gummosum seu saponaceum, & aliquantisper resinofum.

De Sarcocollæ viribus auctores inter se non conveniunt. Ejus purgatorie virtutis veteres Græci non meminerunt, eaque nonnisi extrorsum utebantur. Arabes pituitam crassam & glutinosam purgandi facultatem illi tribuunt. Galenus refert, eam citra morsum exsiccare & vulnera glutinare. Serapio inter cathartica medicamenta illam recenset: extus comedere carnes ulcerum, intus exulcerare intestina, & inducere calvitium asserit. Nihilominus internum illius usum proponit a ℥i. ad ℥iij. modo sicut Euphorbium oleo Nucum vel Amygdalino temperetur. Verum C. Hoffmannus internum illius usum prorsus damnat & rejicit.

Attamen fere omnes Sarcocollam commendant maceratam in lacte asinino vel muliebri in ophthalmiis seu oculorum fluxionibus, quas lymphæ acrimoniam demulcendo compescit. Præterea abstergit, consolidat, & cicatrice obducit. Unde nomen adepta est.

℥. Sarcocollæ lacte nutritæ ℥i. Tuthiæ pp. ℥ss. Mucilag. Semin. Cydonior. in aq. Rosar. extract. ℥iij. M. F. collyrium in oculor. inflammationibus.

℥. Myrrhæ, Aloes, & Sarcocollæ ana q. l. M. F. pulvis pro consolidandis vulneribus. Usurpatur in Unguento mundificativo de Resina.

CAPUT OCTAVUM

De Succis arte quadam e plantis extractis.

JAm recensitis saccis liquidis vel concretis, qui ex plantis, vel sponte, vel per illata vulnera dimanant; superest ut de aliis quibusdam succis concretis disseramus, qui arte quadam extrahuntur; sive extracti solidi consistentiam servant, quales sunt Aloe, Scammonium, Gutta gummi, Opium, Acacia, Hypocistis, Catechu, sive salis speciem induant, quales sunt Saccharum & Tartarum.

ARTICULUS PRIMUS

De Succo Aloes.

Aloe & succus Aloes, Off. *A'as'*, *Dioscoridis*: Laber & Cebus, *Arabum*. Succus est inspissatus, cujus diversa genera in officinis distinguuntur, tum ratione regionum, tum ratione plantarum, tum ratione substantiæ.

Veteres duo tantum genera distinguebant, teste Dioscoride; unum arenosum, *Geoffroy Tom. I.* C c 3 cras.

crassum & impurum: quod purissimi sex erat: alterum purum, hepaticum dictum, seu ad jecinoris colorem ex rufo rubentem vergens.

Hodie vero vulgarissima est in officinis Aloe distinctio, ratione substantiæ puræ vel impuræ, in Succotrinam, hepaticam & caballinam. Succotrinam, vel ut alii volunt, Sycotinam & hepaticam disjunxerunt neoterici, licet una & eadem fuisse videatur apud veteres. Enimvero Aloe hepatica a veteribus Græcis *Ηπατις*, *Ηπαλίσσον* nominata, a Barbaris Sycotina a recentiorum Græcorum vocabulo *συκωτόν*, jecur dicebatur. Cum autem præstantior Aloe hepatica ex insula Succotora afferretur, tum pro Sycotina Sycotrinam & Succotrinam dixerunt: quo nomine non amplius hepatica ut olim, sed solummodo Aloe præstantior designatur; scilicet Aloe purissima, rufa aut subrubra vel crocea, nitens, & pellucida: unde Aloe lucida quoque dicitur, sapore amaro, adstringente, aliquantisper aromatico; odore gravi, non ingrato.

Hepaticam vero nuncupant Aloem densam, aridam, opacam, ad hepatis colorem accedentem, sapore amaro magis, & adstringente, graviorique odore.

Caballina tandem deterior est Aloes species, ponderosa, densa, nigra, terrea, arenulique plena, amarissima, nauseosa, virisque olens, veterinariis relinquenda.

Nos autem cum Botanicis accuratioribus, post J. Commelinum, Aloem distinguemus in præstantiorem seu Succotrinam, vulgarem seu minus præstantem & foetidam seu caballinam. Vulgaris iterum pura est, & hepatica dicitur; vel impura seu vilior, & caballina nuncupatur: sicut foetida, quæ iterum in hepaticam seu puram dividitur, & foetidam seu caballinam.

Aloe præstantior, seu Succotrina & lucida, purissima est, nitens, pellucida, pinguis, hyeme friabilis, æstate molliuscula, in manibus lentescens, fulva, sed ex purpureo rufescens, pulverata, colore aureo nitens, aromaticam amaritudinem resipiens; odore gravi; aromatico tamen; nec adeo ingrato, Myrrhæ proximo.

Non ex eadem planta elicitur, ex qua hepatica & caballina, sicut post Joan. Commelinum Samuel Dale in *sue Pharmacolog. supplemento* observavit.

Hæc planta dicitur Aloe Succotrina, angustifolia, spinosa, flore purpureo, *Breyn. 2. Prodrom. Commelin. Horti Amstelod. rarior. 91.* Aloe Indiarum orientalis serrata, sive Succotrina vera, floribus Phoeniceis, *Horti Baumont: Aloe Americana.* Ananæ folio, floribus suave-rubentibus, *Plukn. Phytogr. tab. 240. fig. 4.* Ex radice tuberosa cortice cinereo obducta folia emittit saturate virescentia, sesquipedalia, angusta, crassa, succulenta, extremo in mucronem desinentia, sentibusque exiguis, pallidis, dense stipatis, mollioribus armata. Ex horum medio thyrsus seu caulis emittitur sesquipedalis & altior, teres, levis, parte superiore foliolis amictus colore fusco, cujus cacumen floribus ornatur densissime stipatis & spicatis, liliaceis, monopetalis, veluti tubulatis, in sex partes factis, dilute purpureis, nutantibus, cum staminibus sex rubicundis receptaculo, non vero corollæ, ut in ceteris monopetalis, insertis, extra flores emicantibus; quibus succedunt fructus triangulares & tricapsulares, seminibus foeti. Caule evanido novæ soboles aut germina producuntur e lateribus plantæ; quibus multiplicatis, uno eodemque tempore plures thyrsi simul exeunt. Folia transversim secta succum emittunt luteum atque amarum, qui odore gratior est, quam vulgaris Aloes succus.

Ex foliis e radice avulsis manu vel instrumento leviter compressis succus distillat in vas recipiens. Subsidere debent partes crassiæ per noctem, aliæ vero supernatant. Postero die in aliud vas infundunt, & insolant ut concreascet & exsicceetur. Tunc fulvum acquirit colorem. Ex insula Succotora in coriis ad nos transportatur.

Aloe minus præstans seu hepatica obscurior est, minus splendens, magis densa & arida, jecinoris colorem referens, odore graviore, sapore intensius amaro.

Extrahitur ex planta, quæ dicitur Aloe vulgaris, *C. B. Pin. 286.* Radice est pedali, duas uncias superante, fibris leviter flavescens munita, ex qua oriuntur folia in orbem digesta, cubitalia, tres quatuorve pollices lata, unciam crassa, in acumen sensim desinentia, in ambitu dentata, leviter aculeata & cæso pulvere aspersa. Caro interior mollis, subdulcis, glutinosa, Gelatinæ translucide similis, quam trajiciunt hinc inde vascu-

cula nonnulla flavum succum intense amarum fundentia. Cortex autem foliorum similibus vasculis contextitur eo turgidis succo qui concrevit in massam aridam, obscure rufescentem. Caulis ad duos cubitos assurgit rectus, plerumque bifidus vel trifidus, in quo flores longa serie disponuntur monopetali, penduli, unciam superantes, posterius tubulati, anterieus in segmenta sex divisi, flavescentia, lineis quibusdam virescentibus distincta: pistillum quod occurrit in fundo floris, mutatur in fructum trigonum, & in tria loculamenta divisum seminibus planis foeta. Hæc planta in Oriente & in Occidente crescit: & succus ejus non solum in plurimis Indiarum locis ut Cambaja, Bengla paratur, sed etiam in plurimis America regionibus, ut Mexicano Regno, nova Hispania, Brasilia, Barbadosibus insulis, &c.

Folia minutim secta & contusa in vas oblongum & cylindricum reponunt per dies 25. Spuma attollitur inutilis & abjicienda. Tum superior succi pars sumitur, a fecibus separatur, & calore solis concrevit in Aloem hepaticam: facies vero inspissata impurum præbent extractum quod caballina Aloes nomine donatur.

Aloe fetida vilior, & caballina proprie dicta, odore suo ingrato, ac vehemente a ceteris Aloes speciebus facile distinguitur, licet cum vulgari ceteroquin sat bene conveniat: imo nonnunquam adeo lucida & pura præparatur, ut a Soccotrina non nisi odore tetra distingui possit. Caballina dicitur quia solis veterinariis ad brutorum usum relinquitur, ob odorem & saporem terribilissimum. Sicut vulgaris pura est, vel fordida.

Aloe Soccotrina: fere ab omnibus ad usum internum expetitur, ad externum hepatica; licet contra sentiant nonnulli, qui hepaticam, tum ad externum, tum ad internum usum præstantiorem esse asserunt.

Reipsa clarissimus vir Simon Boulduc Reg. Scientiar. Academ. Socius multum discriminis inter diversas Aloes species observavit; quandoquidem in Aloe Soccotrina lucida minus resinæ seu sulphuris, plus substantiæ gummosæ seu salinæ, quam in hepatica, contineri per illarum substantiarum extractionem deprehendit: siquidem in Aloe Soccotrinæ ℥iij. affusa aquæ bullientis q. s. & in igne arenæ maceratis tota Aloes substantia dissoluta fuit. Verum solutione in loco frigido per aliquot horas reposita, portio quædam resinosa spissior, & gravior vasis fundum petiit, liquore aqueo supernatante. Separatis liquoribus, resinofum sedimentum solis radiis expositum & exsiccatum pendebat ℥viij. gr. xij. Hanc resinofam substantiam exsiccatam spiritu vini dissolvit, remanente quadam quasi arenosa & terrea portione non dissoluta ponderis lx. granor. Vini autem spiritu blando ignis calore exhalato, resinofum extractum residuum, & prorsus inflammabile pendebat ℥vj. gr. xxliij. Liquor aqueus vel gummosus balneo cinerum exsiccatum reliquit extracti gummosi ℥ij. ℥j.

Similiter Aloes hepaticæ ℥iij. in aqua bulliente prorsus solutis, & solutione refrigerata, portio quædam gravior, spissior & resinosa per tempus vasis fundum petiit. Utroque liquore separato, resinofum sedimentum exsiccatum pendebat ℥ij. ex quo ope spiritus vini resinæ inflammabilis ℥xj. extraxit, remanente salino-terrea portione ad pondus ℥iij. gr. xxxvj. quam salem essentialem Tartaro fere similem suspicor. Ex aquosa solutione evaporata extracti gummosi ℥xj. obtinuit.

In his solutionibus & extractionibus magna fuit partium deperditio, scilicet pro Aloe Soccotrina ℥vij. gr. lx. & pro Aloe hepatica ℥v. Unde concludere liceret Aloem Soccotrinam majore partium volatiliū, tum salinarum, tum sulphurearum copia donari quam hepaticam; resinofæ portionis dimidio minorem quantitatem, gummosæ substantiæ fere duplam, perparum vero terræ & salis fixi.

Idem auctor experientia compertum habuit resinam seu sulphuream partem vi dejectoria fere destitui, solam gummosam purgare; & quidem vehementius, cum a substantia resinosa separata fuit. Asserit Soccotrinam vehementius purgare quam hepaticam. Reipsa Soccotrina majori partium volatiliū & astuosarum copia instruitur, a quibus potissimum vis cathartica pendet. Insuper salina pars in hepatica a resinosis debite temperatur, non item in Soccotrina. Nec Soccotrinam ad usum externum præstantiorem, imo longe inferiorem esse hepatica quæ majori sulphurearum & balsamicarum partium

copia donatur: necnon etiam expertus fuit resinofam Aloes substantiam insigni balsamica virtute donari, & in vulneribus exterius adnotam efficacissimam fuisse. Ex quibus sequitur hepaticam Soccotrinam anteponendam esse, tum ad usum externum, tum etiam ad usum internum. Quod jam nonnulli contra vulgi opinionem tueri ac probari conati sunt, ut Iubera Pharmacopæus Hispanus apud Zacutus Lusitanum; & alii apud Rob-
Ancium, p. 36. *De purgantibus*.

Analyſi Chymica, ex Aloes hepaticæ ℞ij. per retortam diſtillatis prodierunt phlegmatis limpidi, ſaporis & odoris expertis ℥ijj. gr. xxxvj. humoris limpidi, ſubadſtringentis, quod tamen alcali volatilis notas præbuit, ℥v. gr. xxvj. liquoris, tum acidi, tum urinoſi, primum coloris limpidi, & odoris bituminofî, deinde ruſcentis & empyreumatici, ℥x. ℥ijj. gr. xvij. olei ſpiſſioris ad Syrupi conſiſtentiam, ſaporis acris, pungentis ſine amarore, & aquæ gravioris ℥j. ℥vij. gr. xlvi. Maſſa nigra rara, levis, ſaporis expers, in retorta reſidua pendebat ℥xv. ℥ij. quæ per aliquot horas calcinata reliquit cinerum ℥ij. ℥v. gr. xliij. ex quibus ſalis fixi ſali ℥ijj. gr. xxxij. lixivio extracta ſunt. Partium jaſtura in diſtillatione fuit ℥lij. gr. xvij. in calcinatione vero ℥xij. ℥ijj. gr. xxx.

Ex hac analyſi ſequitur Aloen conſtare ex ſulphure craſſo & copioſo, ſalis Ammoniacy portione non mediocri, Tartari vero modico, cum multa terra conjunctis. Unde compoſitum exſurgit ſalino-gummoſum & resinofum.

Aloe medicamentum fuit ab omni ævo commendatiſſimum, tum ad uſum internum, tum ad externum. Veteres purgandi, viſcera roborandi, venas aperiendi, vulnera & ulcera glutinandi, & ſanguini profluvia ſiſtendi facultatem huic ſucco tribuerunt, non tamen abſque controverſia.

Primi quidem dubitant, an inter *εμετικα* Aloe fit recensenda, an inter *κυσταρτικα*? Galenus, L. 6. *De ſimpl. Medicamentor. facultatibus*, cap. de Aloe, eam medicamentis ſtercora educentibus annumerat, eique Paulus Ægineta aſſentitur. Idem Galenus, 8. *De compoſitione Medicamentorum ſecundum loca*, cap. 2. debilem purgatoriam vim Aloen obtinere ſcribit, atque illam tantum purgare quæ circa alvum reperiuntur. Idem quoque 6. *De ſanitate tuenda*, cap. 10. bilem ſolam purgare ait in ventre: & alibi excludit pituitam, dum docet Aloen non conducere illis, quibus in tunicis ventriculi pituita eſt impaſta.

Contra vero Arabes aliter ſentiunt: & Meſue hoc medicamento bilem, pituitam, viſcidofque alios, tenaces & craſſos humores purgari aſſerit, caput & ventriculum mundari, jecurque ab infarctu liberari.

Reiſſa Aloe non ſolum alvinas faeces deſicit, ſed etiam bilis vitiiſ medetur, craſſiorem dividendo & attenuando, inertem acuendo, ita ut poſtea facilius & uberius per inteſtina fluat. Si vero majori doſi exhibeatur ad uberiorem catharſim promovendam, tunc non tam humores quam ſanguinem prolicit, illum in vaſis hæmorrhoidalibus fermentando & rarefaciendo. Itaque Aloe parva doſi ſumpta in eccoprocticorum medicamentorum numero adſcribenda eſt: ſed majori doſi exhibita non tam veluti vehemens quam noxium catharticum ſe præbet. Si vero catharticam ejus vim intendere velimus, aliorum purgantium conſortio indiget, quæ pro re nata eligenda ſunt.

De roborandi viſcera, ventriculum & jecur, aliaque purgantia emendandi virtute auctores inter ſe non magis conveniunt. Dioſcorides Aloen mixtam cum aliis purgantibus minus ſtomacho noxia ea reddere refert. Galenus, 6. *De ſimpl. Medicamentor. facultatibus*, ſtatuit eam gratam ſtomacho, ut ſi quid aliud. Idem ſentit Paulus Ægineta, Omnia inquit, purgantia ſtomacho inimica, ſola Aloe grata. Meſue luculentum ſalutaris ejus operæ teſtimonium præbêt. Aloen enim proponit velut Medicinam purgantem ceteris longe præſtantiorẽ; quæ tantum abeſt quin corpus debilitet, ſicuti cetera purgantia, ut illud econtra roborat; quæ aliorum purgantium vitia emendat, læſionibus medetur, effectus juvat. Alii tandem hunc ſuccum ſalutaris naturæ Baſami titulo inſignierunt, utpote qui humores naturales conſervat, præternaturales evacuat, medios emendat, & univerſos putrefieri & corrumpi prohibet, unde tritum illud adagium:

Qui vult vivere annos Noe, ſumat pilulas de Aloe.

Non

Non omnes tamen de Aloe virtutibus in eadem sunt sententia, cum econtra ventriculo, jecori nocere, imo vitam abbreviare nonnulli asserant. Galenus 3. *Aphorismor.* 15. frequentiore purgantium etiam lenientium usum damnat his verbis: „qui veritus, ne multa in corpore excrementa cumulentur, purgationem bis aut certe semel in mense adhibeat, is præterquamquod in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, deteriusque reddet.“ Quod licet de Aloe speciatim non sit prolatum, non minus de hoc medicamento quam de ceteris intelligi debet. Qui vero cum Galeno respondent, Aloem esse stomacho amicissimam, a Cardano & Scaligero vehementer redarguuntur. Asserunt enim eo errore infinitos homines sperantes hoc auxilio ad senectutem se perventuros, illius usu ante maturam ætatem interiisse, aut in gravissimos morbos coniectos fuisse.

Nec mitius de Aloe Fernelius fert iudicium, L. 3. *Methodi medendi, cap. 9.* Aloe, inquit, nocet hepati, cujus venas tenues amarore & acrimonia vellicat, podicem corrodit, aperitque hæmorrhoidas. Adversissima illis, qui sanguinem vomunt, aut exscreant, aut quovis modo ex alvo aut utero profundunt: inutilis naturis calidis & siccis, extenuatisque corporibus, nisi cum ingens est humidiorum excrementorum proventus; nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo conveniens.

Caspar. Hoffmannus, de *Medicam. officinalib.* scribit post Helidæum, interiorem Aloem utrum suspectum esse, nisi sanguinis ciendi gratia exhibeatur. Idem etiam sano sensu intelligi debere existimat immanes illas laudes a Mesue & aliis decantatas; præcipue quod ventriculo grata esse dicatur, non sola constrictione, verum etiam occulta proprietate. Primo enim purgans est proprie dictum, quo ipso affert secum aliquid naturæ adversum, quod dum corrigere volunt Mastiche, Croco, Cinnamomo, tacite fatentur culpam. Non igitur, ut jam diximus, inter lenientia annumerandum est, sed inter purgantia collocandum, licet in inferiori gradu, ut Manna & Rhabarbarum.

Verum has lites sic componere tentabimus. Aloes usus assiduus immoderatus & illegitimus nocet: moderatus ac legitimus prodest, præsertim magnatibus & opulentis civibus qui laute & opipare viventes tot diversis ciborum & condimentorum speciebus indefinenter fœciuntur & saginantur; ita ut ventriculus assiduo digestionis labore & enormi ciborum copia oppressas & debilitatus, hujus amari medicamenti stimulo nonnunquam indigeat, tum ad illuviem crudam, tenacem, parietibus suis adhærentem, incidendam, resolvendam, tum etiam ad eam foras cum fœculentis sordibus quæ in intestinis turgent, eliminandam. Aloe, inquam, his quibus per vitam desidem & inexercitatum humores in abdominis vasis stagnant crassi, visceri, lutulenti, & magis magisque concresecunt, aptissime conducit.

Tunc ventriculum & intestina juvat, faeces quibus obruuntur dejiciendo, & concoctionem perficiendo: hepati conducit, sanguinem spissum & bilem viscidam solvendo, fluidiores efficiendo, eorumque motum concitando. Si quid vero detrimenti a frequentiori Aloes usu helluonum corpus patitur, nihil faciendum est præ noxa quam superfluum redundantia inferret. At vero de aliorum corporibus aliter sentiendum est. Corpora enim excrementis vacua lædit: sicca, & biliosa magis, ac magis exsiccat, & in atrophiam inducit: viscera jam præservida inflamat, & in hæmorrhagias inducit, æstuantemque sanguinem magis accendit.

Vis *diuresantia*, seu venarum orificia aperiendi, & sanguinem eliciendi succo Aloes ab Arabibus, & neotericorum plurimis tribuitur. Græci autem de illa alte silent: econtra Dioscorides cruentas excretiones sistendi potestatem ipsi tribuit. Verum quotidiana experientia confirmat, diuturnum Aloes usum hæmorrhoidum fluxum promovere, mensua mulierum profluvia excitare, & sœtum pellere. Quapropter Medici omnes Aloem utiliter adhibent, vel solam, vel cum aliis medicamentis idoneis, si menses vel consuetus hæmorrhoidum fluxus subsisterit, ad illas solitas evacuationes restituendas.

Quæ cum ita sint, querunt utrum Aloe, quæ inferiora sanguinea vasa aperire valet, superiora quoque aperiat, & potissimum pulmonum vascula, necne; Dioscorides Aloem cum aqua aut lactis sero sanguinis excretionem sistere scribit: idem quoque Plinius refert.

refert. Verum Galenus, licet vim adstringentem & ulcera glutinantem in Aloe externe admota agnoscat, non tamen illam intus sumptam in sanguinis sputo proponit. Inter Arabes Serapio Dioscoridem secutus, illius opinionem tuetur: at Mesue de illius intus sumptæ virtute mentionem non fecit. Neotericorum nonnulli, ut Monardus, utramque virtutem Aloes succodevorato tribuunt; scilicet orificia venarum inferiorum, uterinorum nempe, & hæmorrhoidalium, aperiendi, & aperta pulmonalium vasa occludendi: quæ quidem contrariæ virtutes in pluribus medicamentis observantur. Verumtamen praxeos Medicæ peritiores, post Fernelium, internum Aloes usum in vomitu cruento aut sanguinis exscreatione reformidant. Saltem ab eo abstinere tutius esse cum illis censemus, cum alia sint medicamenta minus periculosa, & præstantiora.

Quarta, quæ huic succo tribuitur qualitas consideranda venit, nempe vulnera, & ulcera glutinandi, & sanguinis profluvia sistendi. Nullus fere in dubium revocat virtutem vulnere, & ulcerum glutinandorum, & ad cicatricem perducendorum, quæ Aloes succo externe admoto tribuitur, necnon sanguinem ex vulneribus vel etiam ex hæmorrhoidibus promanantem sistendi. In eo consentiunt Arabes, & neoterici cum Græcis. „ Aloe, „ inquit Galenus, *L. 6. de simplicium Medicamentorum facultatib.* medicamen est, „ quod sinus glutinat, sanat ulcera, quæ ægre ad cicatricem duci queunt, & maxime, „ quæ sunt in extrema principis intestini ora ac pudendo. „ Idem, *5. Method. medend. cap. 4.* & *5.* miram in sistendo sanguine Aloï vim inesse indicat. „ Thuris, inquit, pars una Aloes parti dimidiæ miscetur, cum ovi albumine subigatur, ut Mel- „ lis crassitudinem reddat: deinde leporinis pillis mollissimis excipitur, & vasi aut ulce- „ ri imponatur. „ Avicenna idem medicamentum probat in hæmorrhoidibus. Nec minus recentiores eam ut balsamicam, & summe vulnerariam prædicant. Magni enim est usus apud Chirurgo pro mundificandis vulneribus externis, quæ in ulcera solent mutari; sive decoquatur in vino cum Aristolochia, Nicotiana, Myrrha, &c. sive misceantur cum emplastris & unguentis idoneis, sive ejus tinctura cum aqua vitæ aut spiritu vini adhibeatur pro sordidis ulceribus eluendis.

Præter vires jam recensitas, virtus quoque vermes intestinorum necandi ipsi, tum intus sumptæ, tum umbilico admotæ tribuitur.

De Aloes dosi veteres cum neotericis, saltem cum harumce regionum Medicis, non conveniunt. Dioscorides ℥ss. vel ℥i. proponit pro dosi ad alvum solvendam, & ℥iij. ad catharsim perficiendam. Hodie vero hæc dosi nimia videtur. Exhibetur tantum a ℥i ad ℥ij. substantia sub forma boli vel pilularum: adeo enim amara est, & nauseosa, ut palatum vix reperiatur, cui Aloe soluta possit exhiberi.

Nec de utendi tempore minus dissentiunt. Paulus Ægineta Aloem mane, scilicet jejuno stomacho, sumendam esse pronuntiat. Qui enim vesperti dant, inquit, aut post cibum, lædunt: corrumpit enim alimentum. Hodie tamen Aloe præscribitur vel jejuno ventriculo, & optime purgat; vel cum alimentis, ineunte prandio vel cœna, & alvum tardam stimulat, ac deijcit.

A veteribus raro præscribebatur, nisi lotionem vel nutritionem præparata. Sic lavari solet Aloe levissime pulverata; vel sola, vel cum Creta tenuissime trita, ut vult Jacobus Sylvius, ex aqua fontana purissima agitur aliquamdiu radícula lignea: deinde finitur per quadrantem horæ aut amplius subidere; tunc quod clarius supernat, inclinato, vase in aliud transfusetur, & per se insolatu siccetur. Quod si nondum pura, & perlucens satis appareat, iterum teratur & lavetur ut prius; idque, si libet, tertio & quarto fieri potest. Nam toties lotam Aloem acrimonia & vi purgatrice prope tota destitui veteres existimabant. Contra tamen sentiunt neotericorum nonnulli: inter quos Ettmullerus duas substantias in Aloe agnoscit, mucilaginosam unam ex qua vis purgans atque laxans pendet, resinosa alteram in qua adstringens seu ventriculi & intestinorum fibras roborandi vis latet. Unde ubi purgatione sola opus est, mucilaginosa substantia speciatim convenit: tuncque Aloe lota, seu gummosum extractum aquea lotionem præparatum, illotæ Aloï præstat, aut valentius purgat. Ubi autem opus est, ut substantia resinosa, & balsamica retineatur, sive ad vim purgantem contemperandam, sive aliam ob causam;

tum.

tum illotæ Aloe erit usurpanda. Quod etiam experimentis D. Boulduc confirmatur. Quod si Aloe more veterum præparata & lota minus purgaret, fortasse ex eo quod salinæ hujus succi particulæ alcalicis Cretæ partibus retusæ inertes, & ad intestinorum fibras sollicitandas profus inepæ evaderent. Itaque cum D. Boulduc concludemus aqueam lotionem inutilem esse ad catharticam Aloes vim mitigandam, imo illam potius augere. Sufficit ergo ut Aloe sive Soccotrina, sive hepatica pura, & ab heterogeneis particulis munda feligatur.

Non idem dicemus de nutritione, seu, ut vocant, insuccatione, alia nempe Aloes præparatione in officinis usitata. Aloen electam & putveratam solvunt in succo Rosarum, Violarum, Endiviæ, Fumaræ, aut alio, vel in decocto medicamentorum purgantium aut aromaticorum, aut aliorum; & absque colatura insolant, aut blando igne exsiccant; idque secundo aut tertio repetunt, sicque obtinent Aloen rosatam vel violatam, idest, extracto Rosarum vel Violarum permixtam, & temperatam. Quidam hanc Aloes præparationem, lotionem quoque, sed improprie, vocant.

Aloe usta quoque a quibusdam expetitur, ut alvum magis roboret, & fluxus sistat. Sed inutilis est hæc præparatio, quæ Aloes substantiam destruit, non emendat.

Aloe itaque intus sumpta biliosos, & pituitosos humores purgat: menses, & hæmorrhoidas promovet, obstructions uteri, hepatis, mesenterii aperit: ventriculum, & intestina firmat, & roborat: ciborum concoctionem juvat, & appetitum excitat: vermes necat, & expellit, & putredinem arceat. Convenit in morbis a viscerum atonia, & obstructione oriundis, cachecticis, frigidis, humidisque corporibus: nocet vero illis quorum præservida sunt viscera, sanguis biliosus, & æstuans, hæcticis, phtisicis, & illis, qui sanguinem vomunt aut excreant, aut ex quacumque corporis parte profundunt. Infestissima est in morbis acutis, & inflammatoriis & ab ea gravidæ mulieres abstinere debent. Extere ad ulcera sordida abstergenda, & sananda utiliter præscribitur. Commendatur quoque in oculorum ulceribus.

24. Aloes electæ subtilissime pulver. ℞ss. Succ. Rosar. ad eminentiam quatuor transversor. digitor. Misceantur, & in pulvem redigantur. Cribro setaceo testa solis radiis exponantur, & ad Mellis consistentiam inspissentur. Novus succus affundatur, & evaporetur; idque novies repetatur. Tandem exsiccata massa vesica excipiat, & ad usum servetur: est Aloe rosata. Ex ea formentur pilulæ exiguæ. Quo minores sunt, eo melius operationem suam absolvunt. Eodem modo Aloe violatæ præparari potest.

24. Aloes rosat. & Extract. Rhabbarbari ana ℥j. Mastiches ꝑ. Extractor. Gentianæ, & Absynth. ana ℥ss. Fiant pilulæ ad alvum solvendam, ventriculum roborandum, & ciborum concoctionem juvandam. Dosis ℥j. ante cibum.

24. Aloes hepaticæ, & pulver. Jalapæ ana ꝑss. Trochiscor. Alhandal gr. ij. Agarici trochiscati, gr. x. Olei Anisi gutt. ij. Syrup. flor. Persicor. q. f. M. F. pilulæ purgantes, & cephalicæ, mane jej. no ventriculo exhibendæ.

24. Aloes lucidæ gr. xv. Gummi guttæ gr. ij. Aquil. albæ gr. vj. Syrup. de Rhamno cathartico, q. f. M. Fiant pilulæ hydragogæ; cum olei Cinnamom. gutt. j. aromatizandæ.

24. Aloes hepaticæ & Scammon. ana ℥ij. Mastiches, & succi Glycyrrhizæ ana ꝑij. Syr. Rosar. solut. q. f. M. Fiant pilulæ purgantes, cum oleo Caryophyllor. aromatizandæ. Dosis ꝑj. vel ℥ss.

24. Aloes lucidæ ℥j. Myrrhæ ℥ss. Croci gr. xv. cum Syr. de Absynthio q. f. M. F. pilulæ ad alvum solvendam, ventriculum roborandum & menses provocandos, Dof. ℥ss.

24. Aloes Soccotrinæ, & Gummi Ammon. ana ℥vj. Croci Martis aper. ℥v. Extracti Centaurii minor. ℥iiij. Syrup. de Absynth. q. f. M. Fiat Massa pilular. aper. in Chlorosi, & cachecticis affectionibus. Dosis ℥j. mane & vespri.

24. Aloes Soccotrinæ ℥ss. Vitrioli albi gr. v. Aquar. Fœniculi, & Euphrasie ana ℥iiij. Fiat ex arte collyrium.

Ex Aloe Tinctura, & Elixir proprietatis *Paracelsi* præparantur.

Tinctura Aloes extrahitur, pulveri Aloes affundendo spiritum vini ad eminentiam duorum vel trium digitorum, digerendo in balneo arenæ, donec colore intense rubicundo spiritus tingatur. A facibus tinctura separetur, & servetur ad usum. Vi purgante donatur, sed debiliori quam aquea Aloes solutio: ventriculorum roborat: vermes necat. Externe vulnera est insignis, & putredinem arceat.

Elixir proprietatis *Paracelsi* conficitur ope spiritus vini, vel absque acido, vel cum acido, vel cum spiritu volatili, urinoso.

℥. Aloes Soccotrinæ, Myrrhæ electæ, & Croci optimi minutim secti ana ℥j. Sp. vini rectif. ℥xx. Digerantur simul in B. M. vel fimo equino per 15. dies: dein liquor supernatans effundatur, & in loco calido per diem unum aut alterum detineatur, donec feces omnes subsederint, deinde reponatur ad usum.

Nonnulli huic tincturæ addunt sp. Sulphuris per campanam extracti ℥j. Digeratur adhuc per tres septimanas: & liquor a facibus, si quæ sint, separetur; & est Elixir cum acido paratus. Alii in locum acidi spiritus spiritum salis Ammoniaci volatilem sufficiunt ad ℥j. & sic præparant Elixir proprietatis cum alcali. Hoc Elixir alvum blande subducit, vermes necat, subdoret pellit, fibrarum ventriculi, & viscerum tonum firmat & roborat, menses pellit, & hæmorrhoidales venas aperit. Præservativum est egregium in putredine, scorbuto, peste, morbis malignis, & contagiosis, præsertim cum acido paratum: uterinis, & hypochondriacis proficuum est. Dosis ad alterandum, & roborandum a gutt. vi. ad xx. semel atque iterum die, ad debitam evacuationem a ℥j. ad ℥ij. Eadem cautiones, ac pro Aloes usu adhibendæ sunt.

Usurpatur Aloe in Hiera picra *Galen*i, Hiera de Agarico, *Nicol. Myrepsi*, Hiera Logudei *Nicol. Myrepsi*, Pilulis Aloephanginis *Ph. Lond.* de Hiera simpl. de Hiera comp. aggregativis seu polychrestis, de Ammoniaco *Quercethani Ruphi*, cochiis, fetidis, aureis, sine quibus, stomachicis seu ante cibum, Angelicis, Mercurialibus, Rudiis *Ph. Lond.* Imperialibus *Lugdunensium*, hystericis, & menlentericis *Charas*, hydropicis, & Tartareis *Bontii*, Tartareis *Schroderi*, Extracto panchymagogo *Charas*, in Oleo Scorpionum comp. *Matthioli*; in unguento de Arthanita *Mesues*; Unguento mundificativo de Apio, in Emplastro *Paracelsi*, de linimento, stiptico *Charas*, Colyrio *Lanfranci* ad ulcera venerea detergenda, & in Pulvere ad implendas cadaverum cavitates.

ARTICULUS SECUNDUS

De Scammonio.

Scammonium, Scammonia, & Scammonea, Σκαμμόνια, *Dioscoridis*: Δαυαρδιον, *Tralliani*, & quorundam *Grecorum recentiorum*: Diacrydium *Cellii Aureliani*: Scammonea & Sachmunia, *Arabum*: vulgo Scammonæ. Succus est concretus, resinofus & gummosus, purgans, apud veteres & neotericos maxime usitatus; cujus duo genera in officinis reperiuntur, unum Alepense, alterum Smyrnæum.

Scammonium Alepense est succus concretus, levis, rarus, fungosus, friabilis, e cinereo nigricans, & splendens, dum frangitur; in pulverem albidum aut cinereum abiens, cum digitis tractatur; saporis amaricantis cum quadam acrimonia, & odoris virulentis. Ex Alepo affertur, ubi colligitur.

Scammonium Smyrnæum nigrum est, magis densum ac ponderosum. Ex Smyrna asportatur: illuc vero affertur ex urbe Gallo-Græciæ sive Galatiæ Contejo, nunc Cutè dicta, & ex Iconio, nunc *Cogni* dicto Licaoniæ seu Cappadociæ Provinciæ, non procul a flexu Tauri montis; ubi ampla hujus mercedis seges est, ut vir clarissimus & rei Botanici peritissimus D. Sherard Anglus, qui Smyrnæ per 13. annos nationis Anglicæ consulatum gessit, mihi narravit. Alepense Smyrnæo antepositur.

Scammonium eligatur tenerum fractu, & pulveratu facillimum, nitens, linguam parum vehementer urens, quod fractum linguæ salivosa tactu vel humoris alicujus albescit &

scit & lactescit. Rejieitur adustum, nigrum, ponderosum, arenulis, lapillis aut aliis heterogeneis refertum.

Planta quæ hunc succum præfert, dicitur Convolvulus Syriacus & Scammonia Syriaca, Morisson. *Hist. Oxon. part. 2. 12.* Ex radice crassa, Bryoniæ forma, carnosæ, intus albida, foris pulla, fibris quibusdam donata, & lacteo succo turgente, viticulas emittit tricubitales, seu caules tenues, scandentes, & circa vicinas plantas se convolventes. Folia in his alterno ordine disponuntur, Convolvuli minoris arvensis foliis similia, triangulara, glabra, cum basi sagittata. Ex eorum alis flores nascuntur campaniformes, ex candido purpurascens aut flavescens. Horum pistillum ab initio capitulum seu capsulam acuminatam, seminibus foetam nigricantibus & angulosis. Nascitur in Syria, & solo pingui delectatur circa Alepum.

Doctissimus Tournesortius observat, Dioscoridem aliter Scammoniam plantam describere. „ Scammonia, inquit, ab una radice tamos emittit trium cubitorum, multos, „ pingues, & qui nonnihil crassitudinis præferunt: foliis Helixiæ aut hederaceis, mollioribus tamen, hirsutis & triangulis; flore candido, rotundo, in calathi modum cavato, graveolente; radice prælonga, crassitudine cubitali, candida, gravi odore, succo, „ graviora. „ Laudat idem Dioscorides Scammoniam ex Myfia Asiæ regione delatam: improbat vero Syriacam & Judaicam, quæ suo tempore gravis erat, densa, levi farina & Tithymalo adulterata. Hanc Convolvuli hirsuti speciem Cl. Tournesort. observavit in Myfiæ campis inter montem Olympum & Sipylum, sed etiam circa Smyrnam & in insulis Lesbo & Samo, ubi hodierna die succus concretus etiam colligitur Scammonio Syriaco longe inferior. Itaque Cl. Tournesort. nos inducere videtur, ut credamus Scammonium *Off.* ex plantis, si non diversi generis, diversæ saltem speciei oriundum esse, Syriacum nempe seu Alepense ex Scammonia folio glabro, Smyrnum & Dioscorideum, ex Scammonia folio hirsuto: quod tamen non affirmat. Cum tamen hac de re clarissimum D. Sherard. percontarer, retulit, seipsum quoque circa Smyrnam eundem Convolvulum hirsutum, observavisse, sed nullum ex illo succum extrahi: tanta copia Scammoniam Syriacam seu Convolvulum glabrum ibi ubique nasci, ut solus sufficiat ad Scammonium, quo utuntur, præparandum; nec ad hunc succum extrahendum Scammoniam quocumque in loco natam seligi, sed eam præcipue quæ in declivi montis sub Smyrniæ castello crescit, expeti, ubi aliquantisper remota terra radicem detectam incidunt, & vulnere Mytulorum conchas apponunt, quibus succus lactens excipitur, & exsiccatum asservatur. Hec Scammonium in conchis ad incolarum usum reservatur, rarissime ad externos mittitur. Omne Scammonium quod per Smyrnam ad nos venit, ex Contejo & Iconio, ut jam dixi, affertur; atque mercatores his in locis ex eodem Convolvulo glabro colligi afferunt.

Diversæ sunt illius succi legendi rationes a Græcis & ab Arabibus recensitæ. Duas Dioscorides proponit. 1. Capite exempto, radix in testudinis inversæ speciem cultro excavatur, quo fit, ut in cavum confluat succus, qui conchis demum excipitur. 2. Alii scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quas subjectis Juglandium foliis profundunt succum, siccaturque extrahunt. Quatuor autem a Mesue recensentur, quæ quidem diversum quoque succum exhibent. Primo, cum primum radix super terram extiterit, pars ejus quæ terræ supereminet incisa succum gummeum quotidie remittit, qui siccatus servatur. Deinde radix omnino evulsa inciditur, lacque inde profluens siccatur, vel igne lento, vel sole; & in ossas quasdam formatur & obsignatur: colore autem est sub albo vel vario. Postea taleas radicum tritæ exprimuntur, & succus siccatur, sigilloque notatur: est autem hic crassus, niger, gravis. Sunt etiam qui ex foliis & caulibus tritis succum extrahunt, siccant, cognuntque: sed hic ex nigro virescit, estque odoris tetri. Hodie Scammonii massæ sigillo notatæ non amplius asservuntur.

Scammonii lacryma quæ ex radice incisa sponte fluit, qualis circa Smyrnam in conchis colligitur, licet præstantior sit, rarissime vel nunquam ad nos venit. Colore est pellucido, albicante vel flavescente, resinæ vel glutini Taurini instar. De tali Scammonio pellucido Lobelius & Pena in *adversariis* mentionem faciunt. Scammonium autem, quod

quod nobis hodie asportatur, est in glebas compactum, opacum, & cinereum. Quisnam autem sit illius succi colligendi modus plane ignoramus. Sed verisimile est illas glebas esse ex succis, tum incisione, tum expressione extractis coagmentatas; unde tanta in eadem gleba varietas apprehenditur.

Analysi Chymica, Scammonium suadit nonnihil liquoris acris, tenuis, qui primus in distillatione elevatur, nec acidi, nec alcali notas præbet; deinde liquoris acidi portionem non mediocrem; humoris, tum acidi, tum urinosi aliquantulum; tandem multum olei crassi & empyreumatici, modicum terræ & salis fixi. Ex his exurgit compositum gummosum & resinofum, ita tamen ut ex Scammonii ꝑvj. Resinæ ꝑv. ope spiritus vini extrahantur. Major ejus pars spiritu vini solvitur, relictis mucaginosi salino-terreis quibusdam partibus. Verum tota ejus substantia aqueis menstruis solvitur; sed lacteo colore tingitur solutio, ob resinofas partes salinis & aqueis intermixtas.

Scammonium, tum Græcis, tum Arabibus cognitum fuit & usitatum. A Mesue habetur tamquam medicamentorum purgantium maximum, adeo ut Purgatorii nomine simpliciter pronuntiatio per *arabum* Scammonium intelligatur, & ab Oribasio omnium purgantium violentissimum. De illo tamen Galenus *libro de simplic. Medicamentor. facultatibus* non meminit, licet alibi medicamenti sæpe mentionem faciat.

Nec de Scammonii viribus neoterici a veteribus dissentiant. Nec etiam minus frequentis est usus apud eos, ad humores biliosos & pituitosos seu serosos e partibus remotis educendos. Vires ejus laudantur in corporibus frigidis & serosis, in febribus intermittentibus, cruditatibus: magis autem in robustis & ætate consistente; minus in infantibus, imbecillioribus, puerperis, gravidis, febribus ardentibus, calidis morbis, aut constitutionibus.

Duplici autem ratione catharsim moliri mihi videtur, tum fixis suis partibus acrioribus ventriculi & intestinorum membranas irritando & ad contractionem sollicitando, tum etiam volatilibus, oleosis particulis acribus nervos convellendo, sicque omnes viscera abdominis glandulas paululum exprimendo. Ceterum massam sanguineam & lympham viscidam non æque solvit sicuti Manna, Jalapium, & cetera hydragoga; unde tanta seri tenuis & fluidioris copia ab illo non educitur. Hæc vero Scammonii operatio a Fernelio accurate & eleganter depingitur *Methodo medendi l. 5. cap. 9. his verbis*: „Bilem tenuem atque citrinam ex universo corpore, simulque aquam citrinam ac serosos humores trahit. Cumque vis ejus quasi furens & effrænata sit, prompte quidem ac cito & e distantioribus vacuat, neque tamen crassiusculos ullos humores, seu pituitosos, seu biliosos, qui circum præcordia ac viscera concreverunt & obhærent, evellit; sed effectum quasi præcipitans & accelerans, eos dumtaxat, qui tenues sint & fluxioni apti, humores secum rapit: idque tum ex abdomine ut hydropicis, tum e venis & summo corpore, ac inde pauca succedit emissio“.

Verum enim vero cum omnia purgantia medicamenta corpori fiat infensa, Scammonium ut inter valentiora est valentissimum, sic inter infensa est infestissimum. Reipsa Medici de eo multa & gravia proferunt incommoda: ex quibus quinque vel sex potissimum vitia illi exprobrantur, 1. Quod sit medicamentum maxime infidum, & cujus operatio admodum incerta est; quandoquidem ab exigua dosi hypercatharsis nonnunquam excitatur, & dosis debita ac requisita sæpe irrita est ac inanis. 2. Quod status quosdam mordaces gignat usque adeo stomachum lacerantes, ut sumentibus nausæam commoveat. 3. Quod vehementi acredine partes inflammet; quo fit ut situm inexplabilem accendat, & febres excitet, iis præcipue qui viscerum obstructionibus & humoribus putrescentibus obnoxii sunt. 4. Quod eadem acredine sua recludat ora venarum, adeo ut sequantur evacuationes nimia, hypercatharses dictæ. 5. Quod acrimonia abraadat intestina, reliqua viscera exulceret, & dysenteriam aut tenesimum excitet. 6. Quod malignitate quadam speciali principibus partibus bellum inferat, & cor, ventriculum, hepar, &c. graviter lædat.

Hæc autem Scammonii vitia quibusdam cautionibus emendari possunt: 1. Si tempore opportuno exhibeatur, id est vel insunte morbo, si materia turgeat, & quidem statim ab-

ab initio, vel fecus cum humores concocti fuerint & fluidi facti. 2. Si dosi congrua sumatur. 3. Si rite fuerit præparatum.

De hujus medicamenti dosi auctores inter se non conveniunt. Græci veteres cathartica medicamina summa cum prudentia & cautione, sed larga manu, exhibere solebant. Nos vero in purgando audaciores, sed in medicamentorum dosi timidiore, non eundem ex cathartici medicamenti fructum obtinemus. Revera fluxiora nostra corpora hoc sub climate purgantibus medicinis facilius etiam resolvuntur, quam robusta & exercitationibus, laboribusque assueta Græcorum & calidarum regionum incolarum corpora. Dioscorides itaque ad bilem & pituitam ducendam per inferna cum Mulla exhibet ℥j. seu obolorum quatuor pondus. Paulus Ægineta & Aetius usque ad ℥ij. ascendunt, Mesue a gr. v. ad gr. xij. vel xv. tantum. Bodæus a Stapel scribit se læpissime gr. xx. etiam xxv. cum violaceo syrupo felicissimo successu exhibuisse; pueris vero octo, decem vel duodecim annorum gr. xij. aut xv. quinquennibus gr. vj. viijve. Distinctione utitur Vedelius. Datur, inquit, vel ut basis, vel ut stimulus & adjuvans. Ut stimulus datur ad gr. ij. iijve; si autem primaria dosi, vel ut basis detur, ad gr. xv. aut ℥j. a nonnullis exhibetur. Tandem Fallopius de dosi controversiam dirimit. Consulo, inquit, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potius pro calcari. Vocatur autem calcar pauca Scammonii quantitas addita medicamenti purgantibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus cervicosis hominibus, aut etiam monachis cucullatis. Ego vero Scammonium electum & rite pulveratum a gr. ij. vel iij. ad gr. x. vel xij. ad summum exhibeo, sed rarissime, nec absque sollicitudine de operatione quæ semper incerta est. Nam quando ventriculi & intestinorum parietes muco feculento uberrimo & tenaci obducuntur, tunc Scammonium hoc muco involutum irritum & iners per intestina permeat. Cum econtra nullo fere muco intestinorum membranz illiniuntur, Scammonium, vel in rugis ventriculi, vel in intestinorum cellulis inhærens & membranis adhærens ob resinosas suas partes, membranarum fibras irritat, convellit, inflammat, exulcerat; unde etiam ab exigua dosi superpurgationes, tenses & dysenteriz.

Cum Scammonium, ut jam diximus, sit substantia resinosa & gummosa, sed in quæ resina præpollet, in aquosis liquoribus non perfecte solvitur, sed resinosa pars paulatim grumescit & subsidet: ideo in aqueis liquoribus solum tuto propinari nequit. Quapropter sæpius sub forma boli vel pilularum sumitur, raro autem in potionibus; tuncque non exhibetur, nisi spiritibus, oleis aut salibus dilutum. Præterea ad ejus acrimoniam temperandam, ceteraque ejus vitia emendanda, plurimæ excogitatæ sunt hujus medicamenti correctiones & præparationes.

Primus Scammonii corrigendi modus a Galeno, *L. I. de Alimentor. facultatibus* sic refertur. Mali Cydonii medullium & semina exscalpebant: deinde cavitatem Scammonio implentes, farina ex aqua subacta circumlinebant, assabant, atque ita Malum mandendum exhibebant. Nunc vulgo pulpa removetur, & Scammonium coctum retinetur. Alii pulpam retinent, Scammonium removens. Alii cum Galeno utrumque retinent.

Scammonium quocumque modo præparatum, hodie in officinis Diacrydium, Diagri-dium & Diadagrydium dicitur, & a Scammonio crudo sic distinguitur. Hæc vero præparatio Diacrydium Cydoniatum nuncupatur.

Veteres illud etiam ptisanæ cremore temperabant, ut videre est apud Galenum loco supra citato. Mesue Scammonium cum seminibus Dauci, Fœniculi & Galanga coquit sub prunis vel in clibano: Valerius Cordus illud oleo violato aspergit & macerat, deinde in excavato Malo Cydonio massa farinacea obducto assat, tandem affuso Cydoniorum succo in quo Myrobalani infusæ fuerint, loco calido sensim exsiccat. Nonnulli miscent illud cum succo Cydoniorum expresso, sensimque evaporant.

Neoterici vero malignam Scammonii qualitatem succo Glycyrrhizæ aut sulphure emendare contenderunt: unde Diacrydium exurgit glycyrrhizatum, ut ajunt, & sulphuratum. Primum sit sufficientem Glycyrrhizæ quantitatem in aqua communi decoquendo, percolando, & inspissando ad mellaginem. Tum addunt Scammonii electi & rite pulverati q. s. & assidue agitando in B. M. ad extracti consistentiam efficiant.

Alterum sic conficitur. Scammonium tritum extendunt super chartam bibulam, & supra prunas sulphure injecto fumantes exponunt, continuo spatula agitando & commovendo, donec calore Scammonium liquefcere videatur. Quo diutius Scammonium sulphuris fumo imbutum est, eo melius præparatum censetur.

Hoc sulphuratum Diacrydium basis est maxime decantari & in officinis usitati Pulveris de tribus dicti, ob numerum medicamentorum ex quibus componitur. Dicitur quoque Pulvis Comitibus Varvicensis, ab illustrissimo Anglo Roberto Dudlejo Comite Varvicensi ejus inventore; & Pulvis Cornacchini, ab ejus præcone Marco Cornacchino, Medicinæ in Pisano gymnasio Professore, tractatu cujus titulus est, *Methodus quæ omnes humani corporis affectiones ab humoribus copia vel qualitate peccantibus genitæ, tuto, cito & jucunde curantur*. Componitur ex Scammonio sulphurato, Antimonio diaphoretico, & cremore Tartari. Doses diversæ sunt apud auctorem, ratione humorum peccantium: nam præscribit Diacrydium a gr. vj. ad xxij. Antimonium diaphoreticum a gr. iij. ad xx. cremorem Tartari a gr. ij. ad vj. Verum hodie apud Pharmacopœos Parisienses hic Pulvis in officinis asservatur præparatus ex æqualibus Diacrydii, Antimoni diaphoretici & cremoris Tartari partibus: sicque variis ætatibus & constitutionibus dosi facilius & tutius accommodatur, cognoscendo quantum sit Scammonii in singula Pulveris dosi præscripta. Præscribitur hic Pulvis a gr. vj. aut ix. pro lactentibus, ad ℥i. vel ℥ss. pro adultis. Laudatur a Cornacchino veluti Panacea ad omnes morbos profligandos vel præcavendos. Illam exhibet in febribus intermittentibus, putridis, acutis, delirio sine febre, cholera, hydropse, pleuritide, diarrhæis, dysenteria, arthritide, variolis, & adversus lumbricos. Sed ne quid nimis. Eadem enim cautiones in hujus Pulveris administratione adhibendæ sunt, quæ in Scammonii & ceterorum purgantium exhibitione requiruntur. Constatendum est tamen Scammonium sic præparatum supradictis nocuentis minus esse obnoxium, a Medico tutius præscribi posse, & absque fastidio ab ægotantibus hauriri.

Chymicorum industria debentur tinctura & extractum resinofum, improprie Magisterium dictum. Tinctura fit solvendo Scammonium in spiritu vini, & a facibus residuis liquorem limpidum separando. Extractum autem seu resina fit tincturam ad medietatem evaporando, & aquam communem vel aliam odoratam aut convenientem huic affundendo: sic spiritus vini resinam quam solutam & fluidam sustinebat, deserit; & resinofæ particulæ sub Terebenthinæ specie aquæ fundum petunt. Hæc resina pluribus aquis abluatur, ac tandem solis calore exsiccat. Sed resina minus purgat, quam Scammonium eadem dosi exhibitum; attamen intestina vehementius irritat, & sæpe inflamat. Quapropter tutius est Scammonium electum, quam resinam Scammonii usurpare; quod jam de nonnullis purgantibus resinosis observavimus.

Scammonium quoque acidis liquoribus corrigere tentant; vel succo Citri, illud dissolvendo in balneo fervente, per linteum solutionem transcolando & exsiccando ad extracti consistentiam; vel spiritu vitrioli aut sulphuris Scammonium pulveratum irrorant & exsiccant. Sed hæc correctiones Scammonii substantiam aliquantisper destruunt, ac proinde illius effectum minuunt. Satiuset Scammonium pulveribus quibuldam commiscere, ut fit in Pulvere Cornacchini.

Longe laudabilior est Scammonii corrigendi ratio in pluribus compositionibus pharmaceuticis observata, in quibus Scammonium plantarum succis, fructuum aut feminum pulpis, aromatum & odoratorum feminum oleosis partibus extenditur & demulcetur, qualia sunt Electuaria solutiva & Pilulæ purgantes. In his Scammonium usurpatur, vel tamquam basis & fundamentum, vel sicut ceterorum purgantium stimulus solummodo & calcar; ubi observandum est Scammonii usum sub pilularum forma minus tutum esse, cum in illis resinofæ ejus partes non sufficienter extendi possint, sed tantum pro stimulo ceteris purgantibus admiscendum esse.

Tandem æquissimum quod de hoc medicamento judicium vir doctissimus D. Hecquet Tractatu de Purgantibus tulit, hic addam; scilicet nullum esse medicamenti genus, quod in medente plus consilii, in ægro plus opportunitatis, & in utroque plus requiratur ordinationis & apparatus.

Apud veteres usurpabatur exterius in linimentis & unguentis ad scabiem, ad affectus capitis frigidos, ad tumores duros & scirrhosos resolvendos, ad ischiadicos dolores, &c. & lana subditum, ad menses movendos. Hodie vix alio usu est quam ad purgationes.

24. Scammonii electi & subtilissime pulverati gr. viij. Vitelli ovi aliquantulum, seu sij. Terantur per aliquod tempus in mortario marmoreo cum pistillo ligneo, donec Scammonium solutum appareat. Adde Syrup. Capillor. Vener. ʒi. Accurate simul mistis sensim affunde decoct. Hordei ʒij. Aq. flor. Aurantior. gutt. aliquot. Fiat potio purgans palato grata.

24. Scamm. elect. & pulv. gr. xv. Amygd. dulcium excorticat. ʒiiij. Contundantur & terantur simul in pulvem tenuissimam, sensim affundendo decocti Hordei ʒxij. Fiat colatura cum expressione, in qua dissolve Syrup. Violar. vel Capillor. Veneris, ʒiss. Aq. Cinnam. vel Naphæ ʒss. Fiat emulsio purgans pro duabus dosibus.

24. Diagryd. glycyrrhizati pulver. gr. vj. Sacchar. albi ʒi. Tartar. solubilis ʒij. Terantur simul & accurate misceantur. His affunde aq. comm. ʒij. expressum Malor. Citrior. duorum succum, & aq. Naphæ gutt. x. Fiat limonatum catharticum per cyathos propinandum.

24. Scamm. pulver. ʒv. Sp. vini ʒij. Digerantur per nozem dies, & fiat colatura per chartam bibulam. Liquor distilletur ad dimidium. Adhuc calenti adde Sacchari albis. ʒss. Fiat Syrupus olei Cinnamomi guttis aliquot aromatizandus. Dosis ab ʒss. ad ʒi. in quovis liquore conveniente.

24. Scamm. ʒiiij. Cinnam. ʒij. Caryoph. ʒss. Sp. vin. rect. ʒij. Digerantur simul sub sole per 9. dies, identidem agitando. Liquor limpidus sensim effundatur. Huic adde Syr. Cydon. ʒij. Misceantur, & mistura servetur ad usum. Dosis ab ʒss. ad ʒiiij.

24. Diacryd. glycyrrhizati gr. vj. Rhabarbar. pulver. ʒj. Mixæ Cydonor. q. f. Misce. Fiat bolus.

24. Diagryd. glycyrrh. gr. vj. Pulver. Jalap. gr. xv. Aquilæ alb. gr. x. Me dull. Cas. recens extract. ʒij. M. F. bolus.

24. Sennæ pulver. Rhei & cremoris Tartar. ana gr. xv. Diacryd. gr. iij. Conserv. Rosar. q. f. M. F. bolus.

24. Diagryd. sulph. & diaphoretici mineral. ana ʒss. Croci Martis aper. & Cinnam. ana ʒij. Gummi. Ammoniaci ʒj. Syrup. de Absynth. q. f. M. F. massa pilularum mentericar. Dosis a gr. vj. ad ʒj. in cachexia & obstructionibus mesenterii.

24. Diacryd. Cydoniat. ʒi. Aloes lucidæ ʒiiij. Trochiscor. Alhandal ʒij. Mastich. Macis ana ʒi. Croci ʒss. Syr. flor. Persicar. q. f. M. Fiant pilulæ purgantes. Dosis a gr. x. ad ʒj.

24. Diacryd. Cydon. Aquilæ albæ ana ʒj. Extractor. Fumariæ & Gentianæ ana ʒj. M. Fiant pilulæ. Dosis a ʒss. ad ʒij.

Scammonium usurpatur in Pilulis aggregativis seu polychrestis, cochiis, scetidis, aureis, sine quibus, mesentericis Charas, Mercurialibus, hydropicis Bontii, de Sagapeno Camilli, hiera diacolocynthidos Pachii, Benedicta laxativa. Diapruno solutivo composito, diaphœnico, Confectione Hamech, Electuar. de Psyllio, Caryocostino, Opiata mesenterica, laxativa Paris. Medicor. Electuar. diacarthami, de Citro solutivo, de succo Rosar. &c.

ARTICULUS TERTIUS

De Gummi Gutta.

Præstantissima naturæ dona, inquit Rolsincius *Tractatu de Purgantibus*, sæpe latent in obscuro, imò abjectissimis calcantur pedibus; dum mediocria sæpe magni fiunt, imò ad sidera extolluntur. Talia dicere possumus de illa re de qua nunc agitur, quæ plurimarum appellationum honore decoratur; hos vero titulos mediocriter meretur.

GUMMI GUTTA, Gummi Gotta, Gummi Guttæ, Gummi Gitta, Gummi Gamandra, Gummi de Gamandra, Gummi de Goa, Gummi de Peru, Gummi Pernuanum, Gummi de Jemu, Gummi laxativum, Guttu Gamandra, Gutta Gamu, Gutta Geman, Ghitta Jemou, Catta Gamma, Catta Gemu, Gutta ad podagram, Scammonium orientale, Chrysopum, Cambodum & Cambogium, *Off. vulgo Gomme Gütte*. Succus est concretus, resinofus & gummosus, inflammabilis, siccus, densus, durus, nitidus, opacus, ex croceo flavescent, in massas orbiculares vel in baculos cylindraceos compactus, odoris nullius, saporis fere expers. (Saltem cum in ore detinetur nullum alium saporem primo refert, quam Gummi Arabicum, sed paulo post in faucibus levem relinquit acrimoniam cum quadam siccitate.) In spiritu vini dissolvitur sicut in aqua, quam lateam efficit vel potius turbidam, & flavescente colore tingit. Dubitant nonnulli utrum genuina sit dissolutio, an partium segregatio; quandoquidem illius succi partes paulatim subsident in aquam, illamque limpidam relinquunt. Ex Cambaja, Siamensi Regno, China, necnon etiam ex quibusdam Americæ Provinciis affertur. Tot obtinuit nomina, tum ab arthritide, vulgo *Gutte*, quam sanare dicunt, tum a regione Cambaja, Cambodia, vel Cambogia, prout a diversis nationibus pronuntiatur, & ab aliis regionibus unde affertur.

Veteribus prorsus ignotus fuit, nec nisi paucis abhinc annis cognitus fuit & usitatus, multo quidem magis apud pictores quam apud Medicos. Anno 1603. primum Clusio missus fuit, postea in Europa sensim cœpit ad usus adhiberi. Probatur purus, sabulo carens, sordibus nullis infectus, coloris fulvi seu ex croceo flavescentis, qui ad ignem ardet, qui salivam vel aquam flavo vel sulphureo colore inficit.

De illius succi origine auctores diu incerti fuerunt. Carolus Clusius Euphorbii succum esse suspicatur. Alii ex Rhabarbaro recenti succum expressum & inspissatum esse opinantur: alii succum Beidellar *Prosp. Alpini*: nonnulli compositum quoddam ex Tithymali succo & Scammonio. C. Bauhinus in *Pinace* Ricini Indici expressum succum esse credit. Joann. Carolus Rosenbergius, *P. 2. Rhodolog. cap. 22.* asserit lacrymam esse ex vulneratis illius Ricini radicibus stillantem, postmodum Indica Croco infectam & exsiccata. C. Hoffmannus conjicit esse succum seminis Ricini succo Rhabarbari tinctum. Jacob. Bontius *de Medicina Indorum cap. 9.* lacrymam hanc flavam fluere dicit in Cambodia regione Chinæ vicina, ex planta cujusdam Tithymali speciei simili, quæ crescit in altitudinem tantam, ut omnes proceras arbores quas instar Hedera amplectitur, æquet, imo superet. Verum Bontius ex aliorum relatione loqui videtur, nec plantam Cambogium fundentem unquam vidit; siquidem illius succi origo ab arboribus duabus Carcapulli nuncupatis deducitur.

Prima dicitur Carcapulli, *Acoſta Histor. Aromat. cap. 46.* Coddam-Pulli, *Hort. Malabar. T. 1. 41.* Ghoraka Cingalensibus dicta, *Hermans not. ad H. Malab.* Arbor est procera, patula, frondosa, cujus radix crassa brachia seu ramos subtus & super terram late diffundit. Caudex, quantum duo homines amplecti possunt, ligno albicante, cortice intus albicante, subflavo, extus rubescente, cum nigricante crusta circumvestitur. Folia conjugatim bina furculis adnascuntur, petiolis brevibus, oblongo rotunda, in medio latiora, ad utramque extremitatem sensim contrahentia, cuspidate versus unam partem nonnihil inflexa, oris versus exteriora nonnihil incurvatis, testura crassa ac solida, superne obscuro virore nitentia, inferne dilutiora, nervo medio & venulis paucis oblique versus extremam tendentibus, inferne prominentibus, sapore acido. Flores in summis furculis brevissimis insident pediculis incarnati & flavescentes, inodori, subacidi, quatuor petalis rotundis, parum oblongis & concavis, crassis & densis sine venis. In medio florum viridis emicat globulus, rudimentum fructus, in octo latera oblonga per strias distinctus, in vertice capitulo seu umbilico, quod ex gemmis albicantibus constat, donatus; quem stamina surrecta albicantia circumstant, apices ex flavo rubros sustinentia. Calyx quatuor pallidis concavis foliis constat. Fructus uncialibus petiolis appensi grandes sunt, rotundi, Mali aurei magnitudine, octo, novem, decemve costis extuberantes, capitulo in vertice parvo, quod etiam costulis striatum est, primum virides, deinde flavescentes; cum ma-

turi,

turi, albescentes, sapore acido dulci. In medio pulpæ semina oblonga magnitudine unius articuli, compressa, colore cœruleo nigro.

Altera species dicitur Carcapulli *Linschot*: Carcapulli *de Bry*: Kanna-Ghoraka, id est Ghoraka dulcis Cingalensibus, *Hermans notis ad H. Malab.* Differt a priori, flore & fructu dulci, rotundo, Cerasi magnitudine, licet in reliquis conveniant.

Casp. Bauhinus in *Pinace* utramque arborem sub eadem specie perperam comprehendit. Binæ illæ arbores, inquit P. Hermans, ex trunco inciso Gummi Gutta fundunt. Præstat autem illud, quod ex Kanna-Ghoraka; mitius enim est. In Cambaja, China, & insula Ceylan crescunt.

Arborem Quercu non minorem Gummi Guttam fundentem in quibusdam Americæ locis D. Richer observavit, sed potissimum in Cayenna insula. An eadem sit cum præcedentibus, an diversa, nescio.

D. Paulus Hermans *Mater. Med. Mss.* refert, succum lactescentem, flavum, ex arborum supradictarum vulneribus stillare, calore solis primo inspissari, & quando manibus tractari potest, in massas orbiculas grandiores aut in baculos clyndraceos efformari, atque perfecte exsiccari.

Arnoldus Syen, in *suis Commentariis in Hortum Malabaricum*, hoc Gummi Gutta genus distinguendum putat a Gutta Gummi vulgari, quod ex Esulæ Indiæ affini planta *Bontii* colligi credit. Sed Paulo Hermans tamquam oculato testi potius, quam D. Syen fidem adhibemus. Gummi Gutta apud Indos usui Medico non intervrit: illis tantum pro pigmento est. Illud in oleo Lini dissolvunt; & quando alvo adstricta laborant, hauriunt pigmentum. Fructus Coddam-pulli sicus ex Malabar in alias Provincias fertur. Eo utuntur in cibis, magnaque apud Incolas illius est laus in curationibus: sed inter omnes quæ experientia comprobata sunt, prominet profluvii albi cujuscumque generis constrictio, in illis præsertim qui nimio veneris usu hoc malum contraxerunt. Mirum sane quod in fructu sit vis adstrictoria, & in succe purgandi vis.

Analysi Chymica, ex Gummi Guttae libi. prodierunt primo humoris aliquantis per turbidi, subacidi, austeri, & Amygdalas amaras sapore & odore referentis ℥ij. ℥ij. liquoris rufescentis acidi, austeri & linguam pungentis ℥iij. ℥j. gr. xviii. liquoris fusci, tum acidi, tum urinosi ℥ij. ℥ij. gr. vj. olei limpidi, fluidi, fusci ℥iij. gr. lx. olei crassioris & aqua gravioris ℥j. ℥iij. Massa nigra in retorta residua rara & spongiosa pendebat ℥xj. ℥vj. quæ per 38. horas in crucibulo calcinata exhibuit cinerum leucophæorum ℥j. ℥v. gr. xxiiij. a quibus salis fixi salis gr. xxiv. lixivio extracta fuerunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥vj. ℥iij. gr. lx. in calcinatione vero ℥vii. gr. xlvij.

Gummi Gutta flammæ admodum accenditur & ardet lucida flamma, sicut resinæ, fumum copiosum spargens. Solvitur in spiritu vini, sed non totum: sexta enim circiter ejus pars non dissoluta remanet, gummosa nempe, quæ aqua calida vel oleo Tartari prompte resolvitur. Solvitur quoque in menstruis aqueis in lac albicans aut flavescens, sed non accurate; quandoquidem resinosa particula sensim concresecunt & vasis fundum petunt, aqua remanente liquida. Unde liquet, hunc succum esse concretum salino-sulphureum seu resinosum & gummosum, constantem ex sulphure tenui quod amarorem & odorem phlegmati primum prodeunti impertitur, sulphure crasso quod nonnisi igne vehemente & aperto elevatur, & a terra separatur, & sale tartareo aliquantis per Ammoniacali, qui distillationis ope partim in acidum, partim in urinosum resolvitur. Aquea Gummi Guttae solutio ab oleo Tartari per deliquium vel aqua Calcis affusis colorem sanguineum acquirit, ob sulphurearum partium expansionem, sicut videre est in dissolutione sulphuris mineralis per forte lixivium alcalinum.

Purgantem Gummi Guttae virtutem a tenuiori sulphurea substantia pendere existimo, cum salibus volatilibus certa proportionem temperata; quatenus scilicet illæ particulae salino-sulphureæ succo stomachali evolutæ, & a crassioribus & fixis principiis segregatæ, ventriculi & intestinorum membranas vellicant, nervorum poros subeunt & convellunt: unde in ventriculo nausæas & vomitiones excitat, in intestinis alvi expressiones & dejectiones.

Quidam uberrimum salem alcali in hoc Gummi contineri, ex eo quod aquea ejus solutio cum syrupo violaceo mixta viridem colorem susciperet, existimaverunt. Sed non ab alcalino sale in eo latente ille color oritur; sed exurgit ab intermixtione flavescentium & cœrulearum molecularum in eo liquore: quod pictores quotidie experiuntur, pulveres flavos & cœruleos miscendo, & Physici vitra flava & cœrulea conjungendo.

Gummi Gutta inter valentiora purgantia hydragoga recensetur. Humores in primis serofos, ac biliosos tenues per superiora & inferiora evacuat, idque cito, non diu moram in corpore trahens, & absque molestia aut torminibus. Hinc ejus usus creber est in hydrope, cachexia, tussi, dyspnœa, asthma, ictero, catarrho, arthritide, scabie, & ejusmodi morbis. Quidam in illius medicamenti usu timidi primum fuerunt, ejus violentiam reformidantes. Ex his fuit Gregorius Horstius qui *Sec. 9. Epistolarum* ab ejus usu, ne per aliorum dolores experimenta faceret, abstinendum esse putavit. Idem tamen postea Ulmæ archiater constitutus, mitius de illo sentire cœpit, variis additis correctionibus. Alii felicem experti successum, larga manu illud exhibere non dubitaverunt, etiam pueris, senibus, prægnantibus & phtisicis: quos inter Philippus Hechstetterus Medicus Augustanus, qui intra novennium ad libras plures ægris innumeris præscripsit. Revera qui hoc medicamentum caute & opportune administrare norunt, illud commodi in eo deprehendunt, quod sit saporis & odoris expers, parva dosi exhibeatur, intra breve temporis spatium operationem suam exerat, & quod sucos viscidos, ac tenaces in quacumque corporis parte stagnantes & adhærentes potentissime dissolvat, eosque qui in ventriculo sunt, per vomitum expellat, ceteros vero per inferiora uberrime propellat.

Doses diversæ ab auctoribus proponuntur. Americani, referente Nicolao Monarde, illius Gummi non pulverati fragmentum, Nucis Ponticæ magnitudine seu circiter ℥ij. in aquei cujusvis liquoris ℥ij. per noctem integram macerant, postea mane percolant & bibunt. Revera non totam fragmentum solvitur; nihilominus tamen hæc dosis pro nobis nimia foret. Differt natura a natura, & regio a regione. Americani naturæ robore purgantium medicamentorum virtuti magis resistunt. Præscribitur a gr. ij. v. vel vij. ad grana xv. ad summum, licet Clusius dosim ad grana xx. extendat. Sæpius Gummi Guttam exhibui a gr. ij. ad iij. absque vomitu. Nonnulli vero ex granis iv. ventriculi perturbationem passi sunt, sed pauci. Eisdem vero eadem dosis si per plures dies reiteretur, post primam aut alteram vicem ad vomitum non amplius provocat. A granis iv. ad viij. vel x. per superiora & inferiora blande atque copiose & absque violentia purgat, nec ea dosi exhibitum correctione eget, si præsertim copioso liquore diluatur & extendatur. Si sub forma boli vel pilularum exhibeatur, facilius vomitum excitat, rarius vero cum Mercurio dulci conjunctum.

Eisdem nocuentis obnoxium censetur atque validiora purgantia, nempe ventriculi subversioni, vomitioni, & superpurgationi: quibus occurrunt eisdem cautionibus, quæ in ceterorum purgantium & emeticorum administratione adhiberi solent. Ph. Hechstetterus, ut vomitum impediatur, & stomacho aptius medicamentum reddat, addit aquam Betulæ cum paucis spiritus Vitrioli guttis. Alii illud corrigere tentant spiritu Vitrioli, succo acido Citri, succo Cydonior. fumo Sulphuris, oleis Cinnamomi, Macis aut aliis, aqua Cinnamomi, aut syrupis & salibus. Verum his correctionibus materiæ in ventriculo in hærentis ejectio per superiora non impeditur. Præterea correctione, ut jam dixi, non est opus; modo debita dosi exhibeatur, & satis dilutum. Quibus autem facile vomitum natura negavit, & qui ad vomendum sunt infueri, ab eo abstinere debent.

Chymici illius succi resinam & magisterium præparant. Sed inutiles sunt illæ elaboratæ præparationes, quæ plus nocuenti asserunt quam commodi: purgantium enim resinæ minus purgant, & majorem æstum in visceribus accendunt.

Idem Hechstetterus insuper observavit sincerum & solum plus agere, quam cum aliis purgantibus mixtum, in pilulis parum, & cum infuso plurimum operari.

℥j. Gummi. Gutt. gr. viij. Dissolve in decoct. Hordei ℥xij. Adde Syr. Violar. ℥ij. Fiat potio viridis in duas doses distribuenda, in anasarca & serosa colluvie.

℥j. Gummi.

- 2℥. Gumm. Gutt. gr. vi. Aq. commun. ℥vj. Succum ex Malo Citrio expressum. Sacchar. albissim. ℥ss. M. F. f. a. Limonatum hydragogum.
- 2℥. Mann. Calabr. ℥ss. Dissolve in aq. ebull. ℥vj. Fiat colatura, in qua dissolve Gumm. Gutt. gr. iv. Adde aq. Cinnam. ℥ss. Fiat potio hydragoga.
- 2℥. Gumm. Gutt. gr. vi. Mann. Cal. ℥ss. Dissolve in aq. Endiviæ ℥vj. Adde Sp. Vitrioli gutt. iij. Sp. Citri ℥ss. Fiat potio.
- 2℥. Gumm. Gutt. gr. iij. Aq. Nucum & flor. Aurantior. ana ℥iij. Sacchar. alb. ℥ss. Fiat haustus hydragogus.
- 2℥. Gumm. Gutt. gr. vij. Aquil. albæ gr. x. Conservæ Rosar. q. f. M. F. bolus in scabie & affectibus cutaneis.
- 2℥. Gutt. Gumm. gr. vi. Eleosacchar. Cinnam. ℥ij. M. F. pulvis purgans.
- 2℥. Gutt. Gumm. gr. x. Olei Juniper. gutt. ij. Mithridatii q. f. M. F. pilulæ hydragogæ.
- 2℥. Pulver. Jalap. gr. xij. Cambogii gr. iv. Cremor. Tartar. ℥ss. Syr. de Rhamno cathartico q. f. M. F. bolus hydragogus.

Usurpatur in Electuario antihydipico Charas, Extracto catholico Sennerti, Extracto catholico & cholagogo Rolfincii, Pilulis hydropicis Bontii, Pilulis de Gummi Gutta Lemori, & Pilulis de Gutta Gamandra Pharmacop. Londinens.

ARTICULUS QUARTUS

De Opio.

Opium & Meconium, Offic. Ὀπίον & Μηκόνιον, Græcor. Affion & Amfion, Arabum. Succus est concretus, resinofus simul & gummofus, ponderosus, densus, lentus, inflammabilis, ex fulvo nigricans, odoris virosi, soporiferi, saporis amari, acris, in placentas compactus subrotundas, depressas, unciam circiter crassas, semilibram vel libram ponderantes, & papaverinis foliis involutas. Ex Natolia, Ægypto, & India affertur.

Arabes, & officinæ Thebaicum, seu quod in Ægypto circa Thebas colligebatur, Opium præ ceteris commendarunt. At vero hodie non amplius distinguitur, ex quo-cumque loco veniat Opium, probatur sincerum molliusculum, sub digitis lentescens, inflammabile, colore fusco aut nigricante, odore vehemente, & viroso stupefaciente. Rejicitur aridum & friabile, aut combustum, terra aut arenulis permixtum, aut aliis for-dibus inquinatum.

Apud veteres duplex succi papaverini genus distinguebatur. Unum erat lacryma ex incisis Papaveris sativi capitibus diffuens, Μηκωνος ὀπός, vel apud Medicos per Antonomasiam Ὀπίον dicta fuit, alterum, Μηκόνιον vel Μηκόνιον dictum, succus erat ex tota planta contusa extractus, & inspissatus. Meconium Opio longe ignavius dicebant. Hodie vero unum tantum genus nobis affertur sub Opii nomine, succus nempe ex vul-neratis Papaveris albi capitibus stillans; neque ulla alia species apud Turcas, & Con-stantinopoli reperitur præter illud idem, quod in placentas nobis affertur. Apud Persas tamen lacrymas ex vulneratis capitibus promanantes distinguunt, & primo prodeuntis sedulo excipiunt, & tamquam viribus præstantiores plurimi faciunt, ut infra dicemus.

Planta ex qua succus ille extrahitur, dicitur Papaver hortense semine albo, sativum Dioscoridi, album Plinio, C. B. P. 170. Radice est digito circiter crassa, amaro la-cte, sicut & tota planta turgente, caule bicubitali, in alas diviso, levi plurimum, non-nunquam modice hirsuto; cui folia adnascuntur Lactuæ æmula, oblonga, laciniata, crispa, colore glauco, flore rosaceo, quatuor plerumque petalis candidis brevi deci-duis, in orbem positis constante; ex cujus calyce bifolio surgit pistillum seu capitellum statim ab initio multis staminibus stipatum, quod deinde abit in fructum unilocularem seu testam ovaram, capitello ornatam radiato seu stellato, variis per longitudinem in-tus munitam lamellis parieti pericarpium adnatis, quibus tamquam placenti adherent numerosa semina minutissima, subrotunda, candida, & sapore oleoso dulci. In diversis Asiæ minoris Provinciis agri conferuntur Papavere albo, ut apud nos Tritico. Ubi

capitula producit, leviter inciduntur, & effluunt aliquæ guttæ humoris lactei, quas concrefcere fiunt & colligunt. Clariff. Tournefortius refert, majorem Opii quantitatem extrahi ex contufione, & expreffione eorundem capitum. At Bellonius de illa capitum contufione, & expreffione nihil profert, neque Kæmpferus de Opio quod in Perfide colligitur, differens. His triplex eft Opium fed incifione tantummodo extractum, ut mox dicemus.

In Perfide Opii collectio celebratur inenunte Æstate, propinqua maturitati capita decuffatim fauciando per fuperficiem. Culter huic negotio inferviens quintuplici acie inftitutus, una fectione quinque infligit vulnera longa parallela. Ex vulnufculis promanans fuccus poft ridie fcalpro abftergitur, & in vafculum abdomini præligatum reconditur. Tum altera capitum facies eodem modo vulfieratur, ad liquorem patiter ptoliciendum. Primæ collectionis lacryma *Gobaar* dicta præftantior cenfetur, & majori pollet cerebri demulcendi virtute, colorem exhibens albidum vel ex luteo pallentem, fed qui ex longiori infolatione & ariditate infufcari folet. Altera collectio fuccum promit prioris, ut virtute, ita & pretio inferiorem, coloris plerumque obfcure vel ex rufo nigricantis. Sunt qui & tertiam inftituunt, qua obtinetur lacryma nigerrima, & exigua virtutis.

Opium fcalpro abfterfum, & affervatum præparant, illud aquæ pauxillo humectando vel melle, fparfa craffa lignea continuo & fortiter tractando in patina lignea & plana, donec elaboratiffimæ Picis confidentiam, tenacitatem & nitorem induat. Ita diu multumque fubactum, ultimo manu nonnihil tractatur nuda, & demum in cylindros breves rotatum venale exponitur, forcipe dividendum, cum particulas emptores petunt.

Hac ferie pertractatum a Perfis nominatur *Theriack malideh*, id eft Theriaca molen-do præparata, vel *Theriack afium*, id eft Theriaca opiata ad differentiam Theriacæ Andromachi, quam *Theriack faruuk* vocant. Nam his populis Opium eft Poetarum illa *γυδαία, ἰατρὴ & εὐδία*, id eft Medicina animo tranquillitatem, hilaritatem, & ferenitatem conferens, quo olim tergemino elogio Theriacale Antidotum Andromachi appellatum legimus.

Hic Opii præparandi labor perpetuus eft propolarum quorundam, qui in foris, & quadriviis fedentes in eo brachia fua ftrenue exercent.

Nec una eft illius fucci præparandi ratio. Sæpenumero non aqua, fed melle Opium fubigitur ea copia admiſſo, quæ non ſiccitatem modo, fed etiam amaritatem temperet. Et hæc ſpecialiter *Bæhrs* appellatur.

Inſignior præparatio eft, quæ ex Nuce Myrſtica, Cardamomo, Cinnamomo, ſubtiliſſime præparatis, & cum Opio accurate mixtis conficitur, quæ cordi, & cerebro inſigniter prodeſſe creditur: Polonia, vel ut alii pronuntiant, Pholonia dicitur, puta Philonium Perficum ſeu Meſuæ. Alii, omiſſis aromatibus, croceo, & Ambra tantummodo maſſam infarciunt. Multi ſuam præparationem ipſi pro libitu in uſum proprium domi conficiunt.

Præter hæc præparationes, quæ ſola pilularum forma deglutuntur, de liquore quodam apud Perſas celebri *Coconur* dicto Kæmpferus mentionem facit, qui aſſatim & per intervalla propinatur.

Parant hunc liquorem alii ex Papaveris foliis aqua ſimplici per brevem moram coquendis, alii ex capitibus contuſis & aqua macerandis, aut ex iſſdem ſupra colatorium reſoſitis, aquam eandem ſepties octieſve ſuperfundendo, admixtis pro cuiusque placito, quæ ſapori gratiam concilient.

Tertium Opiati genus Kæmpferus addit, quod Electuarium latificans, & latificando inebrians nominat. Illud Electuarium cujus baſim idem Opium etiam conſtituit, a Sepiaſiatis, & Medicis varie elaboratur, ac diverſis medicaminibus ad roborandos, & exhilarandos ſpiritus dirigitur. Unde diverſæ ejus exſtant deſcriptiones, quarum primaria, & celeberrima eſt, quæ debetur Haſjem-begi; quandoquidem comedentis animum miris perfundere gaudiis, & magicis cerebrum demulcere ideis & voluptabus dicitur.

Capita Papaveris teneriora aceto condita a nonnullis in menſa ſecunda appetuntur.

Inſti-

Instituta Plantæ Papaveris albi analysi, e foliorum cum thyrsis recentium lbv. prodierunt primo phlegmatis limpidi, flavescentis, subacidi, odoris, & saporis ingrati, virosi, narcotici, qualem folia contrita emittunt, lbj. ℥vi. ℥vj. gr. ij. deinde liquoris limpidi, rufescentis, intense acidi, austeri, odoris empyreumatici lbj. ℥xv. ℥i. tandem humoris obscure fusci, alcali urinosi, cum salis volatilis tantillo ℥i. ℥i. gr. liij. olei spissioris consistentiæ ℥i. ℥ij. gr. lxxvj. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥iiij. ℥iij. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum ℥i. ℥iij. gr. xlvij. ex quibus lixivio extracta fuere salis fixi mere alcali ℥iij. gr. lx. Partium jactura in distillatione fuit ℥iij. ℥i. gr. xxj. in calcinatione ℥ij. ℥vij. gr. xxiiij.

Ex capitum seu fructuum Papaveris albi recentium nec perfecte maturorum lbj. ℥xv. per retortam distillatis prodierunt primo phlegmatis limpidi, subacidi, odoris, & saporis ingrati, virosi, qualem folia plantæ contrita emittunt, ℥xi. ℥vij. gr. xliij. deinde liquoris initio limpidi, sub finem rufescentis, saporis acidi, & austeri, odoris empyreumatici lbj. ℥xiiij. ℥i. gr. xj. tertio humoris obscure rufescentis vel fusci, alcali urinosi cum salis urinosi tantillo ℥iij. gr. xxiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ij. gr. xxxvj. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum ℥iij. gr. lj. ex quibus lixivio salis fixi mere alcali ℥i. gr. xvij. extracta fuerunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥iiij. ℥vi. gr. vij. in calcinatione ℥i. ℥iij. gr. lxij.

Ex his analysibus liquet hæc Papaveris partes constare ex sale Tartareo, & Ammoniocali simul junctis, & oleo admodum crasso; minus autem terræ esse in capitibus quam in foliis, & caulibus.

Opii vero analysi instituta, hujus succi puri & sinceri lbj. præbuerunt liquoris, tum acidi, tum urinosi ℥xij. ℥i. olei crassioris ℥ij. ℥iij. Caput mortuum in retorta superstes pendebat ℥xv. ℥iij. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum fulcorum ℥ij. gran. lx. ex quibus lixivio salis fixi mere alcali ℥iij. gran. xlv. extracta fuerunt. Deperditio partium in distillatione fuit ℥i. ℥vij. in calcinatione ℥xiiij. ℥iij. gran. xij.

Itaque in Opio plus inest salis volatilis urinosi, quam in foliis, aut capitibus. Sed non solus sal alcali urinosus in Opio reperitur, ut Pitcarnius existimavit; verum etiam acidus sal, & quidem potens: quod probatur tum per analysim, tum etiam si solutio Opii in Heliotropii tincturam affundatur; colorem enim rubrum igneum huic tincturæ conciliat.

Ex sale, tum acido, tum alcali, & oleo conjunctis compositum exsurgit resinofum, & gummosum, quod igne inflammabile est, cujus maxima pars aqua solvitur, & portio mediocri spiritu vini. Sulphur crassum quod in Opio deprehenditur, admodum rarefascibile est, ut liquet ex Opii distillationibus vehementi odore Opii resperis: & ab hoc sulphure condensato, & summæ raritatis capaci ejus virtutem pendere existimo, ut postea dicemus.

De Opii qualitatibus non unus est omnium consensus. Alii considerantes Opium paucorum granorum dosi exhibitum caput gravare, somnum conciliare, doloris sensum obtundere, respirationem intercludere, hominemque dormientem vita privare, illud non modo frigidum, sed quarto recessu esse tale pronuntiaverunt. Alii ad ejus saporem amarum, acrem & causticum attendentes, illud calidum esse constituerunt; nec magis de illius virtute inter se conveniunt. Alii illud virulentæ, & narcotico accusantes culpant & rejecerunt. Alii illud magni faciunt, & pluribus titulis ac elogiis cumulant. Veterum Græcorum plurimi, narrante Dioscoride, illius usum vel etiam externum reformidarunt. „Raro cogimur, inquit Galenus Lib. 2. de compositione Medicamentorum, „secund. locos (de dolore capitis agens,) pharmacis ex Opio uti; cum videlicet præ doloris vehementia homo de vita periclitatur: quamquam & tunc solidæ partes ex ejus usu offendantur, adeo ut posthac correctione opus habeant. Sic ex Opio collyria multis detrimento fuerunt; ita ut debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem: velut etiam auditus gravitatem inducunt, quæcumque ad vehementem aurium dolorem ex Papaveris succo sunt composita. Pharmacæ enim ex Papaveris succo

„omnia sensum stupefaciunt: & ob id sane cogimur ipsi uti, ubi nullum aliud mitigativum opem tulit“. Galenum secuti sunt plurimi veterum & neotericorum, Fernelius, Matthiolus, Ruellius, Tabernæ montanus, Rhodius, Renodæus, Zacutus Lusitanus, Quærcetanus, Schroderus, &c. Dioscorides tamen illius usum non adeo reformidavit. „Opium, inquit, sumptum Ervi magnitudinem dolorem finit: concoquit, & somnum allicit: tussi atque celiacorum valetudini auxiliatur. Verum si copiosius hauriatur, nocet, cum lethargicos efficiens interimat. Ad dolores capitis cum roseo oleo perfusum efficax est: aurium dolori cum Amygdalino, Myrrha, & Croco instillatur. Inflammationibus oculorum cum torrefacto ovi luteo proficit; igni sacro, & vulneribus cum aceto; podagris cum lacte mulieris, & Croco. Somnum accersit, subditum sedi pro Brano“. Inter recentiores felix Platerus diu neglectum Opium, ut ait, sub scamno reiectum, in usum revocavit; quem secutus est Franciscus Sylvius Batavus seu De-le Boe, qui dixit se nolle Medicinam exercere, si careret Opio: unde Doctor Opiatus dictus est. Sed ut Opii natura, & vires melius innotescant, considerandum est, quinam sint illius effectus modica dosi exhibiti, quomodo agri a nimia dosi afficiantur, ac tandem quæ symptomata diuturniorem illius usum sequantur.

Opium vel interne usurpatur, vel externe. Externe admotum tumores incidit, resolvit, & discutit; emollit, & relaxat; maturat & suppurationem promovet. Diu cuti admotum illam pilis nudat; pruritus in ea excitat, eandem nonnunquam exulcerat: & in vesiculas attollit, si recens sit, & tenerioris sit texturæ caro. Perinæo applicatum ad venerem quandoque proritat: nonnunquam extinguit, harumce partium sensus stupefaciendo. Sæpe externe admotum soporem inducit, & dolores sedat, licet hi effectus admodum incerti sint. Capitis futuris applicatum nonnunquam interimit: nervos relaxat, stuporem, & paralysem inducit.

Opium intus sumitur, vel iusta dosi, vel nimia. Iusta dosi grana duo vel tria raro superat, licet nonnunquam ad drachmam unam & ultra extendatur. Substantia sub pilularum forma exhibetur, vel quovis liquore dissolutum. Intra breve spatium, postquam assumptum fuit, operationem suam exerit; semihoræ circiter. si dissolutum; & sesquihoræ plus minusve, si sub forma solida in ventriculum injectum fuerit.

Debita dosi exhibitum quandam circa præcordia gratam sensationem excitat: animum ad hilaritatem promovet, sicut fit ex modica vini potatione: curas & molestias removet, sæpe animum ad sua munia obeunda alacriorem ac vegetiorem reddit; unde audacia, sui fiducia, fortitudo, magnanimitas & periculorum contemptus ut plurimum sequuntur. Eam ob rem Turcæ ampla ejus dosi sese ad prælium accingunt. Sanguinis & spirituum motus efferos compescit, dolores demulcet, corpus laboribus gravatum sublevat, hæmorrhagias ab æstuante sanguine oriundas sistit: ceteras evacuationes saltem per tempus cohibet; exceptis sudoribus & insensibili transpiratione; late enim promovet: arteriarum pulsum magnum, elatum & tardum efficit, oris siccitatem affert: in cute ruborem & levem pruritus excitat; semen auget, & venereum appetitum stimulat, præsertim si larga dosi hauriatur. Majorem effectum fortitur in calida & humida tempestate, & in corporibus laxioris texturæ, ut in mulieribus & infantibus.

Alii quidem sunt effectus, qui opium iusta dosi sumptum frequentissime sequuntur, licet non constanter. Sic soporem sæpius inducit, sed non semper; quidam enim ab assumpto Opio minus dormiunt. Somnia grata ac jucunda ut plurimum provocat: vomitum & singultum sedat, quandoque excitat, sicut & spasmos & convulsivos motus: tardiorem efficit in ventriculo ciborum concoctionem; ciborum appetentiam minuit: sudores excitat: muliebrium menstruum, & post partum suppressarum a fibrarum erethismo & convulsione purgationum fluxum nonnunquam promovet: placentæ evacuationem aliquando juvat: arenularum & calculorum expulsiōi sæpe conducit: hæmorrhagias quoddam cohibet: lac nutricum auget: mammarum intumescētiā, penis erectionem, somnia venerea, & in somno seminis emissionem, cutis ruborem & pruritus, urinæ profluvium, & nonnunquam suppressionem inducit; licet illi effectus non constanter subsequantur.

Quidam vero sunt alii effectus minus frequentes; videlicet fugaces paralyfes, præsertim vesicæ, balbutiens, maxillæ inferioris relaxatio, sudorum suppressio, alvi solutio, aquarum hydropicorum evacuatio, ut Willis observavit, stuporis artuum a frigore externo concitata curatio, suffocationes, anxietates circa præcordia, singultus, vomitus, spasmodici motus, syncopes & lipothymia, & quandoque mors, quæ tamen rarissime, nec nisi in corporibus summe plethoricis, aut in corporibus summe debilitatis, & jam a longo tempore attenuatis accidit: unde illius usus post enormes hæmorrhagias aut quascumque vacuationes nimias metuendus est. E contra mira quandoque virium & vitæ recreatio in quibusdam semimortuis, ut ita dicam, & ad extrema redactis percipitur. Nonnunquam etiam Opium diutius in ventriculo moratur absque effectu, humoribus nempe spissis & viscidis involutum.

Cessante narcotici operatione, hæc, ut plurimum, subsequuntur: regressus affectionum & dolorum quæ sedaverat, & sæpe graviorum quam antea, nisi beneficio sudoris aut alio modo eorum causa ab Opio expulsa aut deleta fuerit; sudor, licet non semper, superveniat; mictio frequens, nonnunquam alvi solutio, tristitia, & spirituum defectus, pulsus languidus ac depressus, cutis pruritus.

Nimiam Opii dosim sequuntur fere iidem affectus, qui a vini ingurgitatione produci solent, scilicet animi hilaritas, risus immoderatus, artuum relaxatio & debilitas, mentis alienatio, memoriæ defectus, vertigines, oculorum caligines, corneæ laxitas, pupillæ dilatatio, balbuties, sopor, pulsus magnus & tardus, faciei rubor, maxillæ relaxatio, labiorum intumescencia, spirandi difficultas, furor, ventriculi ardor, & nonnunquam gravitas, æstus veneris, priapismus, cutis calor & pruritus, nausea, singultus, vomitus, pulsus inæqualis, modo depressus, modo elatus, convulsiones, sudores frigidi, syncopes, lyptothymia, mors. Quæ quidem symptomata non omnes aggrediuntur, neque æquali vehementia, sed alios alia plus minusve pro varia corporis constitutione, Opii dosi diversa, & aliis circumstantiis.

Qui non pereunt, liberantur ut plurimum uberrimo alvi profluvio, vel sudoribus copiosis, qui Opii odorem referunt, magno cutis pruritu stipatis. Equidem observandum est alvi profluvium tutius ab Opii dosi nimia affectos liberare; periculosius illos ægotare, quorum cutis laxioris est texture & ventriculus debilis: & ut illorum alii furiosi sunt, alii vero stupidi, ita furiosos mortem facilius declinare quam stupidos & comatosos.

Immoderatus & diuturnus Opii usus procreat partium omnium relaxationem & debilitatem, incuriam, languorem, desidia, laboris inertiam, corpus torpidum, animum stolidum & hebetem, sicut in ebriosis observare licet, illo tempore excepto quo recens injectum in ventriculum Opium digerunt. Deinde ciborum inappetentiam, difficilem & tardam concoctionem, hydropem, motuum & sensuum imminutionem, corporis incurvationem, artuum tremorem, præmaturam senectutem, sanguinis acrimoniam & depravationem, frequentem micturitionem, in venerem propensionem, priapismum, atque frequentes inter dormiendum seminis effusionem.

Qui vero Opio assuefacti post diuturnum & immoderatum illius usum illud derepente relinquunt, his afficiuntur symptomata gravioribus vel levioribus pro diversa hominis constitutione, & plus vel minus longo & immoderato ejus usu; scilicet summa & intolerabili mœstitia, anxietate, languore, & spirituum defectu, quibus ægotans dire cruciatus ad extrema ducitur, & nonnunquam ad mortem usque ipsa vita magis illi exoptata, nisi ad Opi usum redeat vel vini, cuius vis Opii virtuti non est comparanda. Sæpius quoque cum illis affectionibus pristina mala ab Opio palliolata & coercita, majori cum vehementia regrediuntur.

Præcipuis Opii operationibus recensitis, nunc nobis liceat de ejus operandi ratione aliquid conicere. Supra recensiti Opii effectus ab insigni illius actione in sanguinem proficisci videntur. Opium autem sanguineum laticem mirum in modum dissolvit, expandit, & rariorem efficit. Inde tot phænomena diversa vel sæpe etiam contraria oriuntur. Sanguinis dissolutionem & rarefactionem arguunt pulsus magnus, elatus, mol-

mollis tamen & infrequens, facies tumidior cum rubore, calor per totum corpus diffus, fluiditas sanguinis eorum qui Opio assidue utuntur; vix enim refrigeratus concrevit. Et observarunt cruorem ex Turcarum & Indorum in præliis occisorum cadaveribus post unum aut alterum diem æque fluidum dimanare, ac si novissime fuissent enecati.

Sanguine sic expanso, arteriæ per totum corpus distenduntur; & pro diversis visceribus in quibus hæc subita fit sanguinis rarefactio, scenæ diversæ, effectus varii apparent. Statim atque sanguis per arterias cerebri permeans rarefit; arteriolæ distensæ & majus spatium occupantes nerveos canales intertextos comprimunt, plus minusve pro majori vel minori sui dilatatione. Nervos compressos nimis minor succi nervosi e glandulis effusi copia subit; & ad partes pervenit; unde corporis functiones minus belle se habent, arteriæ tardius vibrant, licet a rarefacto sanguine plus solito distendantur: unde pulsus magnus elatus, sed minus frequens. Calor præternaturalis per totum corpus accenditur, ex eo quod imminuto sanguinis motu circulari seu progressivo & aucta fluiditate, motus ejus intestinus seu fermentativus augeatur, a quo calor pendet. Ab imminuto succi nervosi ad partes affluxu, & ejusdem refluxu a partibus ad cerebrum, artuum torpor, motus & sensus imminutio subsequuntur. Somnus quoque excitatur plus minusve profundus, quo plus vel minus nervi seu nervorum principia functionibus animalibus dicata ab arteriis comprimuntur. Mors denique nonnunquam evenit; si ex nimia & subita arteriarum intumescencia nervosarum fibrarum cerebri major pars adeo coarctetur, ut illa postea succus nervosus permeare nequeat. Eadem prorsus ratione dolores sublevantur ab Opio aut sedantur, non quod doloris causa tollatur, sed quod nervosi succi in nervos influxum inhibendo, impediat quominus irritationis sensatio a parte læsa ad nervorum principium seu animam usque perveniat.

Defectu succi nervosi seu spirituum animalium, secretiones & excretiones imminuuntur aut prorsus deficiunt: quod potissimum observare est in hepate & renibus. Idem insuper illis in visceribus accidit ac in cerebro. Arteriis scilicet præter modum distensis, excretoria bilis aut urinæ vasa comprimuntur, & horumce humorum excretio sistitur. Sola post assumptum Opium per cutis membranarumque poros perspiratio viget, imo vires acquirit ab eo; quandoquidem nulla sunt vasa secernentia perspirationi dicata: sed perspirationis materia per vasorum quorumlibet poros membranarum extensione dilatatos exitum sibi querit. Sudor quoque nonnunquam supervenit ex eo quod sudoriferi meatus in extimis vasis & cute collocati nullis sint impliciti arteriis vasivæ aliis dilatatis, quorum compressio huic evacuationi obstat queat.

Revera quædam evacuationes suppressæ nonnunquam restituantur ab Opio; si nempe illa suppressio oriatur a vehementiori nervosarum membranarum irritatione, ita ut assiduo & uberiori spirituum animalium ad partes affluxu fibræ continuo & vehementer crispentur & convellantur. Hoc spirituum animalium affluxu ab Opio cohibito vel imminuto, fibræ nervosæ relaxantur, & suppressæ evacuationes saltem per aliquod tempus restituantur. Sic nonnunquam ab assumpto Opio catharsis, dieuresis; mensium & lochiorum fluxus, secundinarum ejectio, necnon calculi renalis excretio, aut aliæ promoven- tur evacuationes: nec dispari ratione motus spasmodici hyssericorum aut hypocondriaco- rum ab eodem medicamento sedari solent.

Qui per longum tempus Opiatis remediis utuntur, sæpe experiuntur eandem illam dosim, quæ ad soporem inducendum initio sufficiens erat; post aliquod tempus inutilem & irritam fieri; majorem requiri, vel etiam ad somnum conciliandum quoti- die ampliandum esse. Illud autem evenit ex eo quod ex primis Opii dosibus assumptis sanguis certum quemdam fluiditatis gradum adipiscatur, quem eadem dosis augere nequit. Superfluis enim sanguiniscrementis per sudores vel per transpirationem exhalatis sanguinea moles imminuta, non amplius arterias adeo distendit, ut nervos comprimere valeat ad somnum inducendum. Nec eadem Opii portio sufficit ad arterias ad æqualem amplitudinem attollendas; major Opii quantitas requiritur ad sanguineam molem ulterius solvendam & rarefaciendam; & quidem magis ac magis, donec omnem fluiditatem possibilem acquisiverit: tunc enim ampliores Opii doses ac magis crescentes non amplius somnum accerfunt.

Quæret aliquis quænam sint principia, quibus Opium hanc insignem sanguinis dissolutionem & expansionem excitare valeat? Cui respondeo, Opium salibus, tum acido, tum alcali urinoso & sulphure crasso plurimum condensato, sed summæ divisibilitatis & expansionis capace, componi. At vero non tam a salibus quam a sulphure ejus vim soporiferam pendere existimo; quandoquidem observamus corpora simili sulphure turgida, ut sunt Crocus, Nux Moschata, Castoreum, &c. in soporem inducere.

Opium autem & aromata soporifera in ventriculum injecta, a fermentativo ventriculi liquore solvuntur, & fermentationem suscipiunt. Hac fermentatione semiexpansa sulphura narcotica ad massam sanguineam deveniunt: non solum fermentativum motum in ventriculo susseptum conservant, sed etiam a spirituosius sanguinis partibus in majorem motum concitantur, cum sulphureis sanguinis partibus permiscuntur, easdem in fermentationem secum trahunt, dividunt, attenuant, sicque totam massam dissolvunt ac rarefaciunt: unde sopor. Nec prius operatur Opium, quam ejus sulphura divisa ad massam sanguineam pervenerint. Revera paulo post quam Opium in ventriculo injectum fuit, quidam nec ingratus calor sensus in ventriculo percipitur, ex blanda titillatione partium salino-oleosarum a stomachali saliva explicatarum; sed somnus non invadit, nisi post semihoram aut horam unam, tempus nempe requisitum ut sulphureæ Opii particule ad massam usque sanguineam deferantur.

Si forte Opii particule diutius in ventriculo retineantur, aut si majori quam par est copia ingerantur; tum a nimia & incommoda fibrarum nervearum ventriculi titillatione & irritatione oritur nausea, singultus, vel etiam vomitus.

His rite perpenſis, ceterorum Opii effectuum ratio satis elucescet: quapropter in illis explicandis diutius non immorabor.

Opio nimia dosi assumpto, & mortem gravioribus symptomatibus minitanti medetur, primo venæ sectione, & emetico medicamento. Hoc non solum Opii reliquæ in ventriculo superstites rejiciuntur, sed etiam vomitus conatibus nervosæ succutiuntur membrana, & illius succussibus spirituum ad partes affluxus inhibitus restituitur: illa vero vasa sanguinea a sanguine rariore facto ultra modum distensa vacuantur, & ad solitum diametrum reducuntur. De utroque id in primis cavendum, ut vires naturæ adhuc consentiant; alias pejus fortasse foret malo remedium. Deinde potionibus acidis, ex succis Citri, Mali Aurantii, granorum Ribesiorum, aceto, spiritibus Vitrioli, aut sulphuris: sulphurum enim expansioni obstat, illorum vim coercent, & rariorem factum sanguinem cogunt. Clysteres acriores injiciuntur, Pyrethri aut Euphorbii pulvisculus naribus insufflatur, salis volatilia intus sumuntur: vesicatoria, sinapismi, & epispastica medicamenta plantis pedum aut imæ cervici imposita, item cucurbitulæ, scarificationes, ustiones, punctiones & frictiones dolorificæ, feliciter adhibentur. His enim remediis membranas nervosas fortiter stimulantibus villi concutiuntur, spiritus ad partes majori copia allabuntur, partium tonus restituitur, fluida carnalium renum pressa, qua data porta ruunt, secretiones, & excretiones restituantur.

Circa epispasticorum operationem in deliriis ab Opio natis Alexander Thomson Anglus, *Dissertationibus medicis de Opio*, observat, ægros, cum prima epispastici operatione inter delirandum conqueruntur de frigido a sincipite per cervicem delapsu, confestim a delirio sanari. Maximum sane argumentum, stimulum ab epispastico nervæ cerebri compagi inditum, eandem a nimia liquidi copia deplevisse; unde delirii solutio.

Veteres, qui Opium frigidissimum esse arbitrabantur, illud corrigere tentarunt calidis medicamentis, & coagulatum sanguinem solventibus. Hinc Theriaca Mithridatium, Philonium, & aliæ Opiatæ compositiones. Recentiorum vero unusquisque, prout de Opio diverse sentiebat, diversas illius temperandi rationes instituit. Alii Castoreo, & Croco ejus vim narcoticam emendant: alii aceto, succo Citri, spiritu Vitrioli vel sulphuris, aut similibus acidis liquoribus: alii salibus alcalicis, tum fixis tum volatilibus: alii spiritu Vini, aqua vitæ, vino, aut aliis fermentatis liquoribus: alii ipsa fermentatione: alii igne & torrefactione. Verum, quandoquidem Opium non præscribitur nisi ad somnum conciliandum & ad dolores demulcendos, frustra illam vim anodinam & somniferam

corrigerere vel minuerere tentant. Sibimetipsi contrarii somniferum expetunt, somniferum timent; somniferum ingerunt, & illud, si possent, ejus virtute soporifera spoliarent. Nihil equidem in Opio veneni reconditur præter hanc virtutem; non igitur correctione opus est. Sola purgatio a sordibus, terra, arena, aut aliis inquinamentis, quibus confuscatum ad nos solet pervenire, requiritur; nihilque ab eo reformidandum, modo justa dosi & rite exhibeatur.

Purgatur autem a sordibus, vel, ut ajunt, præparatur solutione in liquore quovis idoneo & transcolatione. Sæpe colatura servatur & exhibetur per guttas sub nomine tincturarum Opii vel Laudani liquidi: nonnunquam etiam liquor ad extracti solidi consistentiam efficitur, & sub forma pilularum vel pulveris exhibetur.

Cum duæ sint in Opio substantiæ, gummosa una, & resinosa altera, ille succus non æque ab omnibus liquoribus solvitur. Aqueis gummosa tantum substantia liquatur, remanente resinosa integra; spiritu vini sola extrahitur resinosa: vino aut aceto vel aqua vitæ ambæ simul dissolvuntur. Ex hac menstruorum diversitate diversæ Opii tincturæ evadunt non solum naturæ discrepantes, sed etiam effectibus. Opii enim tinctura cum spiritu vini extracta, omnium fere consensu vi narcotica intensiori donatur, caput vehementius afficit, & sæpe delirium inducit; ut in hypocondriaco sæpius observavi, qui insomniis affectus usu tincturæ Opii cum aqua paratæ somno placido corripiebatur; econtra vero phrenitide mire divexabatur; cum tincturam Opii cum spiritu vini paratam fumebat.

Opii tinctura cum aceto parata urinas nonnunquam suppressit, ut Medicinæ, & Chymicæ peritissimus Jacobus Le Mort observavit. Quæ cum alcalinis salibus conficitur ad somnum conciliandum, parum utilis est; quandoquidem sales acrimonia sua membranas nervosas sollicitant, soporem ab Opio excitatum disentiunt. Revera Opii tinctura cum salibus urinosis volatilibus confociata sudores movet, sicque præparatum quibusdam in affectionibus convenit. Opium vero cum aqua præparatum omnium tutissimum & efficacissimum censemus cum doctissimo Wedelio, & peritissimo Chymico, & Medico supra nominato. Nihil enim ex hoc menstruo pertimescendum est; & Opium sic præparatum non solum heterogeneis partibus purgatur, sed etiam sua resina nonnullis Medicis reformidanda spoliatur: ita ut apud Joannem Jones Medicum Londinensem, *Tractatu Angelico de detectis Opii mysteriis*, hæc tinctura Panaceæ titulo insigniatur. Revera, quandoquidem constat Opium non esse frigidum, nec sanguinem coagulare, ut putabant veteres; quid opus est tot calidis aut aromaticis substantiis, quibuscum confociari solet? An ad juvandam Opii virtutem? Sed quæso, quid Opium adjumenti recipere potest a Croco Castoreo aut ceteris aromaticis, quibus longe præstat, tum ad soporem inducendum, tum ad sudores movendos. Aliis quoque de causis hæc aromata in præparationibus usitatis a nonnullis admittuntur, scilicet ad virosum Opii odorem emendandum, vel etiam ad illud magis extendendum, ut facilius in parvas doses distribuatur. Eandem ob causam quoque Sydenham Opium liquidum extracto sicco anteponit, quod granum unum Opii solutum facilius in quindecim vel viginti guttulas dividatur, quam extractum siccum in viginti partes grani unius.

Opii purgatio vel præparatio cum aqua sic instituitur.

24. Opii minutim secti q. l. Dissolvatur in aq. limpid. stillatitiæ q. c. digerendo in B. aren. Solutio a massa superflua separatur. Refrigerata per chartam bibulam transcoletur. Nova aqua massæ residuæ affundatur, digeratur. Secernatur a fœcibus, & transcoletur; sicque aq. affusiones iterentur, donec nulla amplius extrahatur tinctura. Solutiones confusæ evaporentur in B. M. ad extracti solidi consistentiam. Dos. exhibetur a quarta grani parte ad gran. j. aut alterum.

Cum Opium liquidum desideratur, extracti hujus granum unum in aq. convenientis q. l. dissolvitur, & postea partitis vicibus pro libito propinatur.

Tinctura Opii cum aqua parata in officinis non diu servaretur, sed brevi mucorem contraheret. Quapropter si Laudanum liquidum servandum sit hæc tinctura paratur vel cum vino, vel cum aqua vitæ; unde duæ Laudani opiatæ præparationes hic Parisiis ma-

maxime usitata, nempe Laudanum liquidum Sydenhami, & Guttæ anodinæ Equitis Talbor vel Tabor. Ad Laudanum liquidum Sydenhamii conficiendum.

℥. Opii in taleolas tenues secti ℥ij. Croci minutim concisi ℥j. Cinnamom. Caryophyllor. contusor. ana ℥j. Hispan. ℥xvj. Digerantur simul in B. M. per dies duos vel tres. Fiat colatura; servetur ad usum.

Guttæ anodinæ Talbor sic præparantur.

℥. Opii lamellatim secti ℥jss. Corticis Sassafras ℥ss. Rad. Azari ℥ss. Aquæ vitæ ℔j. Digerantur sub radiis solaribus in vase clauso per novem dies. Colatura servetur ad usum. Dosis ad gutt. iiij. ad xv. vel xx. Opium præparatum Laudani nomen in officinis obtinuit a Paracelso, qui primus illud sic nominavit quasi laudandum medicamen.

Opii torrefactio a nonnullis proponitur ad virus narcoticum auferendum. Revera minor est Opii torrefacti virtus, non ob sulphuris narcotici, ut ajunt, exhalationem, sed quod plurimæ Opii particulæ combustionem destruxerint, & in carbones redactæ. Inutilis itaque hæc emendatio nobis videtur.

Alii fermentatione crassum Opii sulphur dividere, & attenuare conantur. Reipsa fermentatum non adeo consopit, & potius sudores movet, & diaphoresim, aromatum more, sanguinem, & humores exagitando. Sic autem illam perficiunt fermentationem.

℥. Opii ℔j. Aq. comm. Fiat dissolutio. Tum

℥. Mellis optimi ℔iiij. Aq. comm. ℔xij. Fiat dissolutio, quæ cum Opii solutione permixta, & in vase idoneo recondita, reponatur in hypocausto calido ad fermentescendum. Cum liquor fermentans odorem vinosum exhalat, spuma & fœcibus separatis, distillatur, & spiritus extrahitur. Liquor in alambice residuus percolatur, blando igne evaporatur, & ad extracti consistentiam reducitur; resolvitur de novo cum humore spirituosus prius elicito, & tinctura ad syrupi dilutionis consistentiam redacta servatur ad usum.

Equidem hæc tinctura majori dosi exhiberi potest, quam Opii tinctura simplex, cum aqua vitæ: sed parum commodi ex hac operosa præparatione refertur. Nec magis utilem, aut proficuum esse existimamus Helmontianam Opii cum succo Cydoniorum fermentati præparationem.

℥. Succu Cydonior. recentem expressi ℔x. Opii in tenues lamellas dissecti ℔j. Stent in leni calore, ut fermentescant per septimanas ij. vel iij. Fœcibus postea subsistentibus liquor limpidus effundatur, cui adde Cinnamomi ℥ij. Caryophyllor. Macis, Nuc. Mosch. Cardamom. ana ℥j. Galang. minoris ℥jss. Digerantur simul per duos, tresve dies. Liquor per chartam emporeticam transcolatus evaporetur ad extracti solidi consistentiam.

Quidam virosus Opii odorem diuturna digestionem, & iteratis dissolutionibus & distillationibus auferunt, & sic veneno narcotico illud spoliari existimant, hac ratione.

℥. Opii q. l. Dissolve in aq. commun. q. l. solutio per chartam emporeticam transcoletur. Colatura in baln. aren. digeratur per octiduum, & postea blando ignis calore per alambicem vitreum distilletur ad melleam consistentiam. Melleo huic extracto novam aquam affunde. Digerantur per octiduum, & iterum distillantur ad mellaginem. Iterentur novæ aquæ affusiones, digestionem & distillationem, donec aqua inodora prodeat, & massa residua nullum amplius odorem emittant. Tunc nova aqua ultimo solvatur, percoletur, & evaporetur ad extracti solidi consistentiam, cujus vis adeo debilis est, ut ad grana iij. iv. v. viij. vel x. tuto exhiberi possit.

Iteratis Opii digestionibus & distillationibus, sulphura dividuntur, & attenuata avolant cum salinis partibus volatilibus. Unde molecule terrestres cum sulphuribus & salibus crassioribus remanent fere inertes. Idcirco hanc præparationem parum utilem censemus.

Recensitis Opii præparationibus frequentius usitatis, nunc quædam monita circa illius usum exponamus.

1. Tinctura aut extractum Opii cum aqueis menstuis præparata, ceteris præparationibus præstant.

2. Opii tincturæ & extracta resinosa cum spiritu vini præparata rejiciuntur. Intenfiori enim vi narcotica donantur, caput gravant, sanguinem & spiritus inflammant, nonnunquam etiam ventriculi membranæ in hærent; ibique gravitates, naufæas, singultus, & vomitiones excitant.

3. Rejiciuntur Opii præparationes cum acidis, quæ ipsius vim retundunt & destruant. Neque utiliores censentur cum salibus volatilibus, quorum acrimonia somnus removetur, nisi sudores promovendi sint; tunc enim Opio opem ferunt: neque cum salibus alcali fixis, qui urinas promovent, sed somniferam Opii virtutem admodum minuunt.

4. Opium sub pilularum forma minus conducit, incertæ enim est operationis. Satiusest illud sub forma boli debite cum aliis pulveribus permixtum & sufficienter extensum exhibere, vel quovis liquore saporis non ingrate dilutum: citius enim actionem suam exerit, & minus frequentes naufæas excitat.

5. Numquam in ventriculum cibus repletum ingeratur. Quapropter quatuor horarum intervallum a pastu, si solidi fuerint cibi, requiritur; & saltem duarum horarum post jusculum ad illud propinandum. Neque etiam alimenta solida exhibeantur, nisi absoluta Opii operatione; nec juscula propinanda sunt, nisi urgente necessitate, & tribus tantum horis post narcoticum exhibitum.

6. Non exhibeatur, dum fluunt menstruæ mulierum purgationes, puerperarum purgamenta, periodicæ hemorrhagiæ, aut criticæ evacuationes: nec nisi caute post enormes evacuationes quascunque, ne spirituum defectu ægotantes ad somnum jam proclives in somnum diuturniorem & fortasse sempiternum inducantur, aut paralyfi afficiantur.

7. Summa cum cautela exhibendum hominibus debilioris constitutionis, laxioris texturæ, longo morbo debilitatis, infantibus, mulieribus prægnantibus, senibus, illis, quorum ventriculus debilior cibos difficilime concoquit, illis quoque, qui summam patiuntur sanguinis plethoram, ne a subita sanguinis expansione, vel somnus lethalis vel hæmorrhagia superveniat; rarissime in morbis acutis & inflammatoriis præsertim, ne simulata morbi sedatione, & Medicus & æger simul decipiantur.

8. Illius usus identidem intermittatur, ne assiduo usu prorsus irritum aut noxium evadat.

9. Tres sunt potissimum Opii exhibendi indicationes, scilicet, vigiliæ nimix, dolores acerbi & diurni, enormes vomitiones vel defectiones.

10. Addit quoque Thomas Sydenham insigniores spirituum animalium ataxias: unde nonnunquam in spasmodicis nervorum affectibus & passionibus hysterice plurimum juvat.

11. Ab ea potissimum virtute pendet illa, quæ in Opio deprehenditur facultas quædam evacuationes provocandi a convulsivis nervorum crispaturis suppressas. Sic idem Sydenha *Epistola ad Cole*, p. 488. ad suppressa hac ratione puerperarum purgamenta restituenda, aliis remediis frustra tentatis, proponit Laudanum una saltem vice tentandum. „Hic inquit, Laudanum quantumlibet sua indole adstringat, cum tamen spirituum perturbationem, qua solemnæ lochiorum evacuatio fuerat interrupta, compescat, quandoque plurimum juvare, & emmenagogis nihil proficientibus, lochiorum fluxum revocare potest. Sedulo interim animadvertendum est (pergit idem auctor) quod si telo hoc semel misso scopum non attingamus, nec sequantur lochia, Opium nullo modo est repetendum.“

12. Opium in quibuscunque morbis, tum chronicis, tum acutis non solum, ut soporiferum, sed ut insigne alterans medicamentum a plurimis Medicis prædicatur, & hoc nomine multis laudibus cumulat. Verum quam infida sit & illusoria hæc praxis, brevi experientur illi, qui naturæ motus in morbis per aliquod tempus attente perpendeant. Opium enim non modo fugitivum levamen affert, symptomata tantum sedando bre-

brevi regressura, intacta morbi causa, sed etiam signa, ex quibus Medicus & morbum dignoscere & indicationes suas depromere debet, spissa caligine obnubilat, alia & morbi prorsus aliena symptomata suscitatur, naturæ conamina ad crism perficiendam infirmat vel potius extinguit, & diuturno usu morbos periculo vacuos in gravissimos & sæpe exitiales convertit. Sic soporifer ille succus fallacibus induciis ægrotanti & Medico imponere solet, quandoquidem morbus est sæpe naturæ conatus ad peccantem causam superandam, & ipse dolor est nonnunquam illius conaminis sensatio, sed sæpius partis affectus stimulatio ab humore peccante, quæ natura ad hanc causam expellendam vehementer concitatur. Sane ille succus remedii nomen non meretur, qui hoc naturam orbat incitamento. Sic ex. gr. in nephriticis doloribus a calculo ureteres obstruente oriundis non inutiles censendi sunt dolores, quibus æger divexatur. Renes enim, ureteres & musculi abdominis his irritationibus sollicitati modo convelluntur, modo laxantur: sic quandoque calculus conteritur, communiter, vel vehementer protruditur, ac tandem iteratis illis conaminibus, & medicina obstetricante, tandem in vesicam expellitur. Idem dicendum de arthriticis doloribus, humor enim in peculiaribus articularum vasis concretus, & hærens ab irrita & inflammata parte paulatim conteritur & resolvitur, ita ut tandem ex minoribus in majora vasa transvehatur, vel a calore partis per dolorem accenso blandum concipiat effervescentiam, qua tenuior fit & per cutis poros perspigandi capax. Si in his Opium usus noxius, quid in aliis? Frustra felicem opiatricum Medicorum praxim nobis opponunt. Attendamus aliquantisper ad eorum methodum medendi tot acerbis medicamentis, spirituosus, stimulantibus, salibus nempe volatilibus, oleis essentialibus, odoratis, & aromatibus innixam: nec difficile erit judicare vel hanc methodum ad pravos Opium effectus emendandos, soporosas nempe affectiones discutiendas & torpescentem ab Opio naturam excitandam, excogitatam fuisse; vel Opium utiliter ab his adhibitum fuisse ad tumultus ab illegitima & ad hoc usque tempus inaudita methodo excitatos inhibendos quodammodo, & refranandos.

13. Opium cum clysteribus in intestina injectum eisdem producit effectus ac per os sumptum, imo sæpe majores; & graviora nonnunquam inducit symptomata. Quare raro in clysteribus dissolvitur: sed potius infusa vel decocta ex Papaveris albi capitibus exhibentur, nec nisi cum summa cautela usurpanda sunt, & solummodo ad immoderatos & acerrimos alvi fluxus sistendos, aut in atrocissimis colicis doloribus.

14. Externe admodum dubiæ & incertiæ est virtutis: quapropter rarissime ad soporem inducendum applicatur, quod quidem nec temere fieri debet. Sæpius ad odontalgiam sedandam Opium granum unum aut alterum temporum arteriis applicatur, nec absque levamine. Verum Galenus monet opiata pharmaca auribus, & oculis admodum noxia esse: visus enim hebetudinem & auribus gravitatem inducunt in vulnera quoque gangrænam sæpius inferunt.

15. Idem ferendum est judicium de Papaverinis ac de Opio, licet eorum vis soporifera longe remissior sit.

Ex Papaveris albi partibus capita fere sola hic in usum veniunt. Matura colliguntur & exsiccata servantur. Ex his disruptis & laceratis, rejecto semine tamquam inutili, infusa & decocta præparantur sicut, & syrupus, Diacodium vulgo dictus. Semina vero somnifera non sunt, sed oleosa & nutritia: ex illis olim, teste Dioscoride, panem conficiebant. Nec solum Papaveris albi; sed etiam nigri semen esculentum est; siquidem scribit Matthiolus eos, qui Tridentinas valles, Stiriam, & superiorem Austriam incolunt, placentulis vesci cum utriusque Papaveris seminibus & farina paratis, oleoque expresso in cibis continuo uti, non tamen veteranos fieri aut diuturniori somno capi. Nuperrime quoque cum oleum Olivarum, necatis perfrigida anni 1710. hyeme Oleis, nobis fere deficeret, oleo ex seminibus utriusque Papaveris expresso in olei Olivarum vicem nostrates in cibis innoxie usi fuerunt. Præterea Cl. Tournefort. Genæv observavit nobilissimas matronas & puellas semina Papaveris albi saccharo obducta assatim vorare, neque in veterum incurrere. Quapropter in emulsionibus præparandis ad humorum acrimoniam demulcendam aut æstum compefcendum, cum quatuor seminibus frigidis

dis frequenter Papaveris albi semen usurpatur: ex eo quoque oleum extrahitur ad usum externum in linimentis & unguentis adhibendum.

24. Papaveris albi caput unum minutim concisum, rejecto semine. Coque in aq. fontis ℥xij. ad medias. Fiat colatura. Capiat æger hora somni, ad somnum conciliandum.

24. Caput Papaver. alb. n. ij. Concisa coquantur in aq. limpid. ℔j. ad tertiæ partis diminutionem. In colatura sensim contunde semin. Papaver. alb. & semin. Melon. ana ℥ss. Fiat expressio, in qua dissolve syr. Nenuphar ℥j. Dividatur emulsio in duas doses per noctem quatuor horarum intervallo propinandas.

24. Quatuor semin. frigidior. major. ℥ss. Contunde in decocto Hord. & rad. Althææ ℥vj. Fiat colatura, in qua dissolve Diacodii ℥ss. vel ℥vj. Fiat emulsio hora somni & longe a passu exhibenda.

24. Diacodii ℥v. Aq. stillatit. flor. Papaver. erratic. & Portulacæ ana ℥iiij. Aq. flor. Aurantior. ℥ss. Fiat potio in duas doses distribuenda: altera hora somni propinetur; altera aliquot post horis, si somnus non superveniat.

24. Extracti Opii solidi granum unum, oculor. Cancror. pp. ℥ss. Terantur in mortario marmoreo & accurate misceantur. Dividatur pulvis in sex partes æquales sexta quaque hora fumendas ad tussim vehementem demulcendam.

24. Laudan. opiat. gr. ss. Croci gr. j. Syr. de Althæa ℥ss. Dissolve in infusiones flor. Papaver. rhæad. ℥vj. Fiat potio hora somni exhibenda ad tussim per noctem sedandam & somnum conciliandum.

24. Laudiani opiat. gr. j. Corall. rubri & terræ Japonicæ ana ℥ss. Terantur & accurate misceantur. Tum adde pulver. Cinnamomi & Nucis Mosch. pulverat. ana ℥j. Extracti Juniperi ℥j. Syr. de Absynthio q. s. M. F. opiata in quatuor doses distribuenda, & per vices oggerendas in alvi profluvii immoderatis cum torminibus, aut in superpurgationibus.

24. Castorei gr. v. Opiati Laud. gr. j. vel Laudani liquidi Sydenhami guttas xij. Dissolve in aq. flor. Aurantior. atque Arthemis. ana ℥iiij. Solutioni adde Syr. de Arthemisia ℥j. Fiat potio cochleatim exhibenda ad affectus hystericos compescendos.

Opium usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, Elestuar. *Diascordio*. Antidoto *Orvietano* *Phoder. Hoffmann.* Philonio Romano *Nicolai Saternitan.* Philon. Persico *Mesues*, Pilul. de Cynoglossio, Pilulis *Matthæi*, vel *Starkei Ph.Bat.* Balsamo hypnotico *Cuavas*. Pulvere *Requies Nicolai Alexandrini* dicto, Trochiscis de *Karabe*, semina Papaveris albi usurpantur in Syrupio *Jujubino Mesues*, Pulvere *Diarrhodon Abbatis*, Pulv. *Haly. Diatrageanthi frigidi*, *Nicol. Alexandr. Requies Nicolai* dicto, *Philonio Persico Mesues*, Trochiscis *Alkekengi Mesues* & Trochiscis *Gordonii*.

ARTICULUS QUINTUS

De Acacia vera, & Acacia nostrate.

A Acacia vera & succus Acaciæ, *Off. Annini, Galeni, Damocratis, & Aliorum*: *Anninus Dioscor.* *Δάκρυον κακασίας ἀνδριάς, Andromachi*. Succus est inspissatus, gummosus, colore extus fuscus aut nigricans, intus rufescens seu subfulvus, consistentiæ firmioris, duræ, in ore lentescens, saporis austeri adstringentis, non ingrati, in massulas subrotundas 4. 6. vel 8. unciarum pondere, & tenuioribus vescicis involutas compactus.

Probatur recens, purus, nitidus, qui aqua facile dissolvitur. Nigerrimus & siccissimus improbatur, sicut etiam fordibus conspurcatus. Ex *Ægypto* per *Massiliam* nobis affertur.

Exprimitur ex siliquis immaturis plantæ, quæ dicitur *Acacia folio Scorpioides legumi-*
nq.

nosæ, C. B. P. 392. Acacia sunt, & Akakia, P. Alp. de Pl. Ægypt. cujus descriptio *Articulo de Gummi Arabico* exposita fuit, quandoquidem eadem arbor Gummi Arabicum & hunc succum suppeditat. Siliquæ nondum maturæ, aqua persusæ contunduntur, exprimuntur; & succus expressus coctione inspissatur, & in massulas cogitur.

Constat ex mediocri falis acidi portione, paululum falis alcali, terra adstringente copiosa, & oleo tum tenui, tum spisso plurimo: ex quibus conjunctis compositum exurgit, salsum, aluminosum, mucaginosum.

Inter incrassantia, adstringentia & repercutientia medicamenta numeratur. Ventriculū firmat, vomitum sedat, & alvi profluvia, hæmorrhagias quascumque sistit, sanguinem inspissando, humorum acrimoniam demulcendo, & solidas partes roborando, ac firmando. Intus exhibetur, vel sub forma pulveris aut boli, vel conveniente liquore dissolutus a ℥ss. ad ℥j.

Ægyptii referente Alpino, sanguinem spuentibus Acaciæ drachmam singulo mane aliquo liquore dissolutam potandam offerunt. Idem mulieribus, quæ immodicas uterinas patiuntur hæmorrhagias, hunc succum dissolutum & in uterum injectum proponit. Frequentissimum est in collyriis apud Ægyptios illius usus ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi frequentissimæ sunt. In gargarismatibus repercutientibus, in angina ad fluxionem incipientem cohibendam utiliter usurpatur. Ad anum, utrumque procidentem succo dissoluto cum foliorum florumque decocto nihil præstantius esse idem Alpinus asserit. Ab eodem ad podagricos dolores in fori commendatur, sed adstringendo repercutit: quare his in affectibus minus tutum est; quandoquidem humoris fluxum coercet, sapiusque versus interiora repellit.

℥l. Acaciæ veræ ℥ss. Conserv. Rosar. rubr. ℥ij coral. rubr. ℥ss. Syr. de Symphyto q. s. M. F. bolus in cruenta expuitione.

℥l. Acaciæ Ægyptiacæ ℥j. Dissol. in succor. Plantag. & Heder. terrestres ana ℥ij. Adde Syr. Rosar. fccar. ℥i. M. F. potio cochlearum exhibenda in hæmorrhagiis.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Trochiscis de Karabe, Ung. siptico *Charas*. Cairi, inquit P. Alpinus, Coriarii ad denigrandas pelles multam copiam illius succi absumunt.

In officinis Acaciæ veræ defectu alium succum extractum sæpe substituunt, quem Acaciam nostratam seu Germanicam nominant, licet viribus ab Acacia vero paulo diversum. Quapropter ad Theriacæ confectioem Pharmacopœi curare debent, ut veram & genuinam Acaciam conquirant, quæ magni est usus in Ægypto, & facile apud nos reperitur.

Acacia nostra, & Acacia Germanica, Off. Succus est inspissatus, siccus, durus, ponderosus, niger, intus nitens, in massulas vesicis involutas compactus, sapore acido austero. Ex Germania affertur, necnon etiam in officinis nostris preparatur.

Planta ex cujus fructu succus ille elicitur, dicitur Prunus sylvestris, C. B. P. 444. vulgo *Prunellier Prunier sauvage*: Arbor fruticosa est, sepibus notissima, multis ramis donata, & spinosa, cortice subpurpureo & cinereo circumvestitur. Folia profert lanceolata, in ambitu ferrata, sapore adstringente. Flores ante folia e ramulorum tuberculis nascuntur conferti, niveo candore insignes, teneri, amari, aliquantisper odorati, rosacei, pentapetali, in quorum medio flamina alba alpicibus intense croceis ornata stylum viridem longiorem circumdant, ex calyce exurgentem; qui calyx deinde in fructum abit. Floresculis pari fertilitate succedunt fructus parvi, ex rotundo oblongi Cerasis vulgatis minores, primum virides, paulo ante maturitatem glauci, tandem maturefcentes atro-cerulei, insigni adstrictione præditi, ossiculum continentes Cerasi ossiculo par aut paulo minus, sed longius, cum nucleo simili. Radice nigra est.

Folia, cortex, & fructus immaturi refrigerant, exsiccant, & adstringunt, unde usus eorum in hæmorrhagiis, & alvi profluviiis frequens.

Licet Matthioli omnis sylvestris Pruni partibus adstringentem facultatem tribuat, flores tamen fructus maturi excipiendi sunt, qui alvum laxandi virtute pollent.

Unde flores ad alvum subducendum in vino macerati aut in syrupo crebris infusionibus parato a quibusdam exhibentur. Quin etiam eosdem exsiccatos in cerevisia calida propinatos alvum movere Simon Paulli refert. Aquam e floribus distillatam & potam ad laterum dolorem & pleuritidem Tragus commendat: eamque multo efficaciorē asserit, si flores recentes vino generoso macerati in B. M. distillantur; quandoquidem spiritus ille sudorificus est ab ℥iij. ad ℥vj. propinatus.

Fructus bene maturi alvum laxant; sed immaturi refrigerant, & adstringunt: quapropter melle conditi dysentericis, & alvi profluvii laborantibus exhibentur. Ex Prunis sylvestribus immaturis in clibano exsiccatis, & postea cum musto vel Cerevisia fermentatis apud Germanos vina & Cerevisia preparantur in alvi profluvio & immoderato mensium profluxu proficua.

Ex iisdem immaturis & recentibus succus exprimitur, coquitur & inspissatur ad extracti solidi consistentiam sub Acaciæ Germanicæ nomine, & Acaciæ veræ succedaneum habetur. Majori tamen aciditate donatur, quapropter magis refrigerans & adstringens censetur, multo minus olei continet; idcirco humorum acrimonia non æque ac vera Acaciæ temperare valet. Adversus hæmorrhagias, & alvi profluvia ad ℥i. sub forma boli vel in potionibus dilutus nonnunquam exhibetur: ad anginam statim initio in gargarismatibus utiliter miscetur.

℥i. Acaciæ nostratis ℥j. Sal Prunell. ℥β. Mellis rosati ℥j. Aquar. still. Rosar. & Plantag. ana ℥iij. M. F. gargarisma in angina incipiente.

Pruni sylvestris folia in Unguento Comitissæ usurpantur.

ARTICULUS SEXTUS.

De Hypocistide.

Hypocistis, Off. *ῥωκισίς*, Dioscor. Tarasith, *Arabum*. Succus est exsiccatus, niger, nitens, saporis austeri. Ex Gallo Provincia, Gallia Narbonensi, & Orientalibus plagis nobis affertur. Eligatur purus, nitidus, niger, non adustus.

Planta, ex qua extrahitur, dicitur Hypocistis officinar. C. B. P. 465. E variorum Cisti generum radicibus veluti furculus erumpit, Orobanches forma: caule infima parte quatuor vel quinque lineas, suprema pollicem vel duos pollices crasso, tres quatuorve alto, carnosus, succosus, disruptu facili, candicante, purpurascens aut sublutei coloris, saporis amari & summe adstringentis, foliolis seu squamis crassis, semipollicem longis duas tresve lineas latis, obtuse acuminatis, diversi coloris in diversis speciebus, undique obrito. Multos gerit in summitate flores congestos cum foliolis, squamis plurimis similibus crassis intermixtos, & circumseptos, Flos mali Punice cyrino similis monopetalus est, campanulatus, septem vel octo lineas longus, cujus pars infima procalyce est, suprema in quinque dividitur segmenta duas lineas longa, subrotunda; quorum medium pistillum occupat duas lineas longum, in globulum desinens striatum, cujus striæ stato tempore dehiscences tenuissimum pollinem emittunt: sicque hæc pars pistilli flaminum & apicum vices gerit. Infima floris pars paulatim intumescit ad semiuncie crassitiem, & fructum constituit subrotundum, ejusdem cum flore coloris, mollem intus veluti radiatum in sex vel octo partes divisum, succo turgidum lento, glutinoso, limbo, saporis fatui & seminibus foetum pulveris adinstar tenuissimis. Sphærico huic fructui striatus pistilli globulus supereminens semper adheret. Caulis a Cisti radicibus, quibus innascitur, facile avellitur; & scrobiculum relinquit in radice levem atque ullo fibrarum vestigio. Cl. Tournefortius in Creta Insula observavit Hypocistidis species colore diversas, ut videre est in *corollar. Inst. R. H.* Sola Hypocistis flore luteo odorata erat, & odorem Lili convallium referebat; ceteræ species erant inodora.

Ad succum præparandum, cythinos seu fructus recentes contundunt, & succum eliciunt, qui subinde insolatur, & densatur ad extracti solidi consistentiam. Præter hanc Hy-

Hypocistis præparationem nonnulli tempore Dioscoridis plantæ surculos exsiccabant, fractos macerabant, incoquebant, percolabant, & ad extracti consistentiam indurabant.

Hypocistis ex iisdem fere constat principiis, ex quibus Acacia, & iisdem virtutibus donatur. Potenter adstringit, & ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis rejections, profluvia muliebria, cœliacos, dysentericosque affectus commendatur. Quin siquam partem roborare consilium sit, inquit Galenus, *L. 7. de simpl. Medicam.* quæ videlicet plusculo humore exsoluta fuerit, robur, & firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic sane stomachicis epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret. Intus sumitur a ℥ss. ad ℥i. In gargarismatibus repercutientibus sicut Acacia usurpatur.

℥℥. Hypocistid. ℥ij. Syr. de Symphyto, & Berberis ana ℥j. Mucag. Gumm. Tragacanth. ℥j. Aquar. Plantag. & Portulac. ana ℥ij. Fiat looch. s. a. quo utatur æger ex cochleari frequenter in hæmoptoe.

℥℥. Hypocistid. ℥j. Corall. rubr. Terra sigill. Lapid. Hæmatit. pptorum ana ℥j. Syr. Hederæ terrestris ℥j. Aq. Plantag. & Portulac. ana ℥ij. M. F. potio cochleatim exhibenda.

℥℥. Hypocistid. & Acaciæ nostrat. ana ℥j. Conserv. Rosar. & Cynorrhod. ana ℥ij. Syr. Berber. q. s. Fiat opiata in quatuor doses quarta quaque hora exhibendas distribuenda, ad ventriculum debilem roborandum, & diarrhæam sistendam, observatis observandis.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, Trochiscis de Kabe, & in Emplastro regio ad hernias.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Catechu, & Lycio veterum.

Catechu, & improprie Terra Japonica, *Off. vulgo Cachou.* Est succus gummosus, resinofus, induratus, extrinsecus e rufo nigricans, intrinsecus e rubro fuscus, saporis adstringentis, subamari, postmodum dulcioris & grati, odoris expers. Duplex est: unus defæcator, qui in ore cito liquefit; alter magis crassus, terrestris, & quasi fœculentus, qui sæpe terra, arena, lapillis, aut aliis heterogeneis permixtus reperitur, & nonnunquam adustus. Hic deterior censetur: ille rarior, sed præstantior, & cum reperitur, eligendus. Ex Malabar, Suratta, Pegu, & aliis Indianis oris affertur. Improprie Terra Japonica dicitur, cum in Japonia non reperiatur nisi aliunde illuc advectus.

Mercatores ab hujus succi ariditate & friabilitate decepti terram esse crediderunt: verum nullus in dubium hodie revocat, quin sit succus ex Vegetabilium familia extractus & inspissatus; siquidem in aqua communi facile dissolvitur, & nulla terra ab eo transcolatione separatur; igne accenditur, & comburitur, & paucos cineres post se relinquit. Sed de illius succi origine, seu de planta, ex qua extrahatur, apud auctores non plane constat. Imo ex pluribus, & diversis plantis hic succus coctione elicitur, qui his nominibus *Khaath*, *Cate*, *Catechu*, *Caetchu*, & *Castioe* insignitur.

Si enim Garciam audiamus, arbor ex qua succus Cate. extrahitur, magnitudine est Fraxini, folio minuto Ericæ, aut Tamarisci simillimo, perpetuo virente, multis spinis horrida. Sic autem illius succi extrahendi rationem refert. Ramos hujus arboris minutim concisos elixant, deinde contundunt; postmodum cum farina Nachani, & cujusdam nigri ligni, quod istic nascitur in scobe, (interdum etiam sine eo) pastilli, & tabellæ formantur, quas in umbra sicant.

Jacobus Bontius eandem describit arborem creberrimis in trunco & ramis spinis oblitam, foliis fere Sabinæ vel arboris quam vocant Vitæ, sed non tam pinguibus, & crassiss. Fabas fert rotundas, inquit, punicei coloris, in quibus tres aut ad summum quatuor nuces clausæ latent tanta duritie ut dentibus frangi nequeant. Ex ejus radice,

cortice, & foliis extractum *Cate* dictum excoquitur; quod illi auctores ambo *Lycium Indicum* Dioscoridis esse existimant.

Verum *Herbetus de Jager*, *Ephemerid. German. Decad. 2. Ann. 3.* scribit *Lycium Indicum*, seu *Cate* *Garcia*, vel *Khaath* ut Indi nominant, & *Reng* ut Persæ dicunt, succum esse extractum non ex una arbore, sed ex fere omnibus *Acaciæ* speciebus, quæ cortice adstringente, & rubescente præditæ sunt; multisque aliis plantis ex quibus similis succus excoqui potest; qui omnes succi eodem nomine *Khaath* ibi designantur, quamvis bonitate & virtute dispares. Unam tamen observat esse arborem, quæ præstantissimum, & optimum *Khaath* reddit.

Ab ipso dicitur *Acaciæ* species ex qua *Khaath* seu *Lycium Indicum* conficitur, *Kheir Indor.* & *Decanor.* *Khādira Brachman: Tsauna Golcondens.* *Karang galli Patti Malabarum.* *Acaciæ* species est spinosa, ramosa, cujus rami majores cortice albicante cinereo vestiuntur; surculi autem qui folia producant, cute rufescente obducuntur, & ex majoribus ramis erumpunt inter spinulas binas hamatas, ex adverso oppositas. Folia alata ad costam unam adhærentia *Acaciæ* foliis similia sunt, sed minora. Flores & fructus non vidit: Ex hac arbore in regno *Pegu* succus coctione extrahitur, quo suum *Khaath* per totam *Indiam* adeo celebre conficiunt.

Necnon etiam inter plantas, quæ extractum *Khaath* seu *Catechu* præbent, insignis est quoque *Areca* arbor, referentibus eodem *Herbeto de Jager* loco supra citato, & *Joanne Orthone Helbigio Ephemerid. Germ. Ann. 9. & 10.*

Palma species est, quæ dicitur *Palma* cujus fructus sessilis *Fausel* dicitur, *C. B. P. 510.* *Filsel*, & *Fulsel, Avicennæ: Fausel* sive *Areca Palma* foliis, *J. B. I. 389.* *Areca* sive *Fausel, Clusii exot. 188.* *Pinung*, & *Bontii: Caunga, H. Malabar. I.* Arbor est procera, radice nigricante, oblonga, *Spithamam* crassa, cum plurimis radiculis albicantibus & rufis; caudice ad radicem *Spithamam* crasso, in summitate paulo minore; cortice obducto dilute viridi, adeo levi ut nullum ascensum præbeat nisi aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut cincto per intervalla caudice vinculis quibuidam ex *Sparto*, alia materia confectis. Frondes seu palmites ex caudice decussatim bini, superiores ex inferiorum sinu emergentes, ima sui parte summitate caudicis instar vaginæ seu capsæ rotundæ & clausæ circumplectentes, caput oblongum in summitate arboris ipso caudice crassius constituunt. Exteriores pede fisso ac rupto postea successive suo tempore decidunt. Palmites exeunt e costâ media, superius nonnihil cava, inferius rotunda, & pinnis seu foliis binis ordine oppositis, tres quatuorve pedes longis, quatuor plus minus pollices latis, ac instar flabellorum complicatis, viridibus & nitentibus. In summa arbore e foliorum sinubus exeunt vaginiformes capsæ quatuor plus minus *Spithamas* longæ e singulis foliis singulæ, surculos floribus & fructibus onustos includentes, parte interiore, quæ palmitum medium seu centrum respicit, concavæ, & exteriore convexæ, superficie glabra & æquali, in medio partis cavæ stria lacunosa sulcatæ secundum quam rumpuntur & aperiantur, exterius primum e viridi albicantes, per tempus flavescentes, interius candidæ. Surculorum in capsis inclusorum alii crassiores ima parte fructibus teneris dotati sunt, alii tenuiores gemmis florum in duabus oppositis partibus obducti: sunt autem gemmæ istæ parvæ, angulosæ, albicantes in tria petala rigida, cuspidata & crassiuscula se aperientes; continentque in medio stamina novem albicantia, tenuia, tria longiora, ex flavo albicantia, quæ a sex minoribus magis flavis cinguntur. Fructus adhuc teneri, & molles candidi sunt ac nitentes, albicantibus surculis appensi, forma non rotunda, sed angulata, maxima parte foliis calycis oblongo rotundis, & mutuo circumvolutis comprehensi: humorem multum & limpidum saporis adstringentis in medio pulpæ continent: pulpa per tempus aucta, humor minuitur, donec nullus super sit: deinde medulla albicans nascitur, pulpa indurescente; & cortex tandem aureo flavus fit. Fructus justam magnitudinem adepti, antequam siccati sint, perquam similes *Dactylis* sunt, oblongo rotundi: in una & superiori parte strictiores constant ex cortice crasso, glabro, membranaceo, pulpa e sulco rubescente, quæ per siccitatem fibrosa evadit seu lanuginosa & flavescent.

intus in medio medulla albicante, seu potius nucleo aut semine. Cum jam fructus exsiccatus est, nucleus a pulpa fibrosa facile separatur. Avellanæ vel Nucis Moschatæ magnitudine, turbinatus ut plurimum, vel una parte compressus & fessilis, ex altera convexus, rugosus, striatus extrinsecus, coloris aut Cinnamomei, materia dura non admodum cedenti cultro, venis candicantibus, rufis & rudentibus intus respersa, saporis nonnihil aromatici paulisper adstringentis. In maritimis & arenosis tantum locis hæc arbor nascitur.

Maximam hujus arboris fructui famam conciliavit quotidianus ejus apud Indos usus, qui eum sive mollem, sive durum cum Lycio Indico sive Khaath, & foliis Betel, addito momento Calcis, assidue masticant, succum sive salivam his rebus tinctam deglutendo, cetera expuentes.

Hæc est ex Areca extracti, Khaath quoque dicti, præparandi ratio, referente supra dicto Herberto de Jager, *Ephem. Germ. Dec. 2. Ann. 3.* Nucem Arecam vel Faufel, quando adhuc viridis nec plane matura est, in duo triave frusta secant, & ita in aqua, addito parum Calcis ex testis ostreorum ustis, per quatuor horarum spatium excoquant, donec sementa colorem obscuro rubrum contraxerint. Calx multum juvat. Tum adhuc calens decoctum percolatur, & refrigeratum sensim detrahatur a materia spissa & sæculenta in fundo relicta. Hæc sæcula sola inspissata Khaath quoque dicitur, & eodem modo ac extractum Cate usurpatur. Sed ut illud extractum præstantius efficiant, addunt corticem Tsiantæ seu Acaciæ prædictæ recentium & viridum tuorum & per tres dies maceratorum aquam, & coquant ad extracti moliusculi consistenti am. Tandem massam inspissatam super storeas soli exponunt, & in massulas vel pastillos redigunt.

Magnates & ditiores hoc Lycio sive Catechu haud contenti, illi Cardamomum, lignum Aloes, Moschum, Ambarum, & alia admiscunt, quo gratius & luxuriosus evadat. Talis est compositio quorundam pastillorum apud Indos paratorum, rotundorum, planorum, Nucis Vomice magnitudine, a Batavis in Europam allatorum sub nomine *Siri Gata Gamber*. Tales sunt quoque pastilli nigri sub diversis formis, modo pilularum, modo seminum, florum, fructuum, muscarum, insectorum, modo muscerdæ, aut aliorum ad libitum, a Lusitanis in urbe Goa effecti; quique ob vehementiorem aromatum fragrantiam, a nostris ut plurimum respuuntur. Verum ut nationes illæ valde fraudulentæ sunt, sæpe contingit ut arenam, argillam aut alia heterogenea huic extracto permisceant quo massam & pondus augeant; ideo ut raro mera illa pura & sincera ex illorum manibus haberi possit.

Areca, observantibus Garcia, & Jacobo Bontio, nondum matura, masticata vertiginem cerebro subitam inducit, non secus ac si sumpto vino quis ebrietatem contraxerit. Sed hæc alteratio, sumpto paucò sale, & haustu aquæ gelidæ, breviter evanescit.

Hanc masticationem orientales populi commendant adversus sædum oris halitum, ad firmandos dentes, & gingivas, ventriculum roborandum, vomitiones, & diarrhæas sistendas, ciborum appetentiam excitandam, concoctionem adjuvandam. Interim os masticantium velut cruore delibutum, sædo aspectu squallet.

Catechu sincerum, & sine aromatibus modice adstringit, dentes, & gingivas firmat, aphtas, & oris exulcerationes sanat, tonsillis, & anginæ medetur, cruentam expuitionem sedat, catarrhos inhibet, tussi, & raucedini conducit, pituitam acrem demulcet, ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, alvi profluvium, diabethem, hæmorrhagias sistit, & menses immoderatos minuit. G. Volfgang. Vedelius in *Ephem. German.* refert observationem herniæ varicosæ in juvene usu Catechu sanatæ.

De terræ Catechu dosi nimia nihil timendum mihi videtur; frustula enim assidue in ore detineri possunt, nova dissolutis substituendo absque ullo malo eventu. Observandum est quo minutiora sunt frustula, eo palato gratiora deprehendi: fragmenta in os ingeruntur, seminis Anisi vel Coriandri magnitudine. Substantia sub forma boli vel tabellarum deglutitur a ʒss. ad ʒss. Ex eo Vedelius tincturam sic extrahit.

24. Catechu q. v. Pulverato affunde Spir. vini rectif. sextuplum vel octuplum. Dig-
gerantur; & extrahitur tinctura elegantissima, quæ sensim effundendo a focibus se-
paratur, & servatur ad usum. Dosis a gutt. xx. ad lx.

Hæc tinctura sicut etiam Catechu substantia feliciter usurpantur in gargarismatibus
adversus anginam.

24. Catechu ʒi. Sacchar. ʒi. Exacte pulverata misceantur, & excipiantur mucagine
Tragacanthi cum olei Cinnamom. gutta una vel altera. Formentur pastilli sublin-
guales, in tussi catarrhali, & diarthæsi.

24. Catechu ʒʒ. Nuc. Mosch. Corall. rubr. pp. ana ʒi. Syr. Cydonior. q. f. M.
F. opiata. Dosis ʒi. ter die exhibenda in hypercatharsi, diarrhæa, & dysen-
teria.

24. Terr. Catech. ʒi. Hæmatit. pp. ʒʒ. Diacod. ʒʒ. Syr. e ros. siccis ʒi. Aquæ
Portulacæ, & Sperm. Ranar. ana ʒiij. M. F. Julap. in hæmoptoe, & hæmor-
rhagiis.

24. Catechu pulver. ʒiij. Mucilag. Gumm. Tragacanth. & Syrup. de Symphyto ana
ʒi. Aq. Plantag. ʒiij. M. F. Iohoc, adversus hæmoptoem, & tussim catar-
rhalem.

Num Catechu idem sit cum Lycio Indico *Dioscoridis*, dubium est non facile solubi-
le. *Dioscorides*, *Galenus*, & *Plinius* duplicis Lyncii meminerunt: Cappadociis nempe,
& Indici. Primum erat succus extractus ex arbore quadam spinosa, virgis trium cubi-
torum aut longioribus, cortice pallido, foliis Buxi densis, fructu Piperis instar nigro,
levi, amaro, densoque, radicibus multis, obliquis, lignosis, nascente in Cappadocia,
Lycia, pluribusque aliis locis. A Græcis *Δύον*, & *πυζύκων* dicebatur. Lycium
seu extractum parabant ex ramis cum radicis tuis, & per dies multos in aqua ma-
ceratis, denique coctis; tum quidem lignis abjectis, liquor iterum coquebatur, donec
Mellis crassitudo fieret. In massulas compactum erat extrinsecus nigras, intus,
cum frangerentur, rufas, cito nigrescentes, odore minime viroso, cum amaritudi-
ne adstringentes. Simili modo quoque fieri solebat Lycium, femine expresso, &
insolato.

Alterum seu Indicum Lycium, colore croceo, illo præstantius, & efficacius. Tra-
dunt, inquit *Dioscorides*, fieri ex frutice *Lonchitide* vocato. Est is e spinarum genere
virgas habens rectas, tricubitales aut etiamnum majores, a radice numerosas, & Ru-
bo crassiores. Ruptus cortex rufescit; folia vero Oleæ similia visuntur.

Hæ descriptiones cum *Cate Garcia*, & *Bontii*, aut cum *Herbeti* de *Jager Acacia*
Indica minime conveniunt: unde concludere possumus nos Græcorum Indico Lycio ca-
rere. Lycium autem Cappadocium in officinis non amplius reperitur.

ARTICULUS OCTAVUS

De Succo Glycyrrhizæ.

Succus Glycyrrhizæ, & Succus Liquiritiæ, Off. *Γλυκύρριζης χυλίσμα*, *Dioscoridis*,
& *Galen.* Succus extractus, & inspissatus in massulas aut laterculos ʒiij. vel viij.
foliis laurinis involutos, compactus, niger, siccus, fragilis, intus, cum frangitur, splen-
dens, in ore deliquescent, sapore dulci cum quadam acredine. Optimus censetur, qui
dulcissimus, recens, purus, & linguæ subditus totus liquefit. Rejicitur adustus, ama-
rus, arenulis aut sordibus conspurcatus. Ex Hispania Massiliam, & ex Hollandia af-
fertur.

Planta, ex qua extrahitur, dicitur Glycyrrhiza filiquosa vel Germanica C. B. P. 352.
Glycyrrhiza radice repente, vulgaris Germanica J. B. 2. 328. Glycyrrhiza vulgaris,
Dodon. Pempt. 341. cujus descriptionem, & vires De radicibus exposuimus. In Creta
Insula, Italia, Germania, Gallia crescit; ibique locorum succus extrahitur. Sed lauda-
ri solet, qui ex Hispania affertur, ubi magna copia præparatur, præsertim circa Dertu-
sam,

sam, & Ilerdam Catalauniz civitates. Ibi, referente viro rei herbariz, & historie naturalis peritissimo D. Ant. de Jessieu, radices recentes Julio mense colliguntur, purgantur, in aere fere exsiccantur: deinde minutim concisæ ex aqua coquantur, colantur, & exprimuntur. Expressus succus igne inspissatur, donec manibus tractari possit: tum in massulas compingitur, foliis laurinis involvitur, ac tandem sole perfecte siccatur, & servatur.

Succus ille ad eadem valet et Glycyrrhiza. Bechicum est eximium, quod per seutiliter ad pulmonum, & thoracis affectus sumitur, & aliis medicamentis commiscetur. A Dioscoride ad vesicæ scabiem, & renum dolores commendatur.

24. Succus Glycyrrhizæ Hispanici ℥ij. Sacchar. albi ℥iiij. Opii ℥ß. Mucilaginis Gummi Tragacanth. q. s. M. Fiant Trochisci sublinguales, ad tussim vehementem compescendam, & catharrum discutiendum.

24. Succus Glycyrrhiz. ℥j. Croci minutim secti ℥j. Vini Canarini ℔ij. Digerantur frigide per 9. dies. Detur hujus tincturæ cochlear unum aut alterum sæpius die, ad pituitam viscidam incidendam, & expectorationem promovendam.

24. Aq. fontan. ℔ij. Aq. Calcis ℔j. Croci minutim concisi ℥ß. Succus Glycyrrhizæ Hispan. in tenues lamellas redacti ℥j. Mellis Narbonens. ℥ij. Digerantur calide in vase clauso per 24. horas. Fiat colatura. Exhibeatur calida ad ℥iiij. tertia vel quarta quaque hora, in tussi vehementiori, in catarrho, & asthma, ad pituitam acrem demulcendam, crassam incidendam, & expectorationem promovendam.

Succus Liquiritiæ usurpatur in Theriaca *Andromachi*, & Trochiscis bechicis nigriæ *Charas*.

ARTICULUS NONUS

De Saccharo.

Saccharum, Off. Σάκχαρος Dioscoridis: Σάκχαρ, Galeni: Μέλις ἐν καλάμῳ, Theophrasti: Μένικαυίον, Arriani: Ἀλὶ Ἰνδίου, Paulli Eginetæ: Zuccar Arabum: Saccharon: Plinii: Est sal essentialis, pinguis, oleaginosus, rufus, aut cinereus, si nondum purgatus fuerit, colore & splendore niveus aut crystallinus, siccus & sub dente friabilis, si optime depurgatus; qui cum aqua dissolvitur & rursus ad crassitudinem coquitur: Mellis instar pinguis est, & in longum filum ductilis, sapore dulci grato, odore fere nullo, ex Arundine saccharifera extractus.

Veteribus notum fuit, non tamen apud eos, ut hodie apud nos usitatum. Quod quidem ex plurimis auctorum testimoniis manifestum est; licet olim sicut hodie ex diversis plantis eliceretur, ut mox dicemus.

Strabo L. 15. *Geographie* aperte scribit in India Arundinem Mel sine apibus gignere: Lucanus huic quoque suffragatur hoc carmine:

Quique bibunt tenera dulces ab Arundine succos.

Necnon Marcus Varro his versibus:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.

Illius e lentis premitur radicibus humor,

Dulcia cui nequeant succo contendere Mella.

Seneca *Epistolar.* 85. de hac Arundine sic loquitur: „Ajunt inveniri apud Indos „Mel in Arundinum foliis, quod aut ros illius cæli, aut ipsius Arundinis humor dulcis & pinguis gignat.“ Melleus ille succus, modo Mellis, modo Salis, modo Sacchari nominibus donabatur. „Est aliud concreti Mellis genus, (inquit Dioscorides „cum Mellis diversa genera recenset) quod Saccharon nominatur. In India vero &

Et 4.

feli-

„ felici Arabia in Arundinibus invenitur: Salis modo coactum est, dentibus ut Sal fra-
 „ gile. “ Archigenes ait Salem Indum esse colore & consistentia Salis communis, gu-
 „ stu Mellis, magnitudine Lentis aut ad summum Fabæ. Galenus 7. *simpl. Medicam.*
 Sacchar. ex India & felici Arabia afferri scribit, & in Arundinibus concrefcere: esse
 autem & ipsum Mellis genus, & minus quidem dulce quam nostrum. Saccharon, &
 Plinius Arabiam ferre narrat, sed laudatius Indiam: esse autem Mel in Arundinibus
 collectum, gummeum, modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Avellanæ
 magnitudine, ad Medicinæ tantum usum. Idem Plinius *Lib. 6.* Cannas Sacchariferas
 nostras in Insulis Canarinis nascentes indicasse videtur, dum refert ex Jubbæ testimonio
 in Fortunatis insulis crescere arbores similes Ferulæ, ex quibus aquæ exprimuntur, ex
 nigris amaræ, ex candidioribus potui jucundæ.

Ex his liquet, Arundines qualdam hisce temporibus humorem melleum dulcem ex-
 pressionem fuisse, necnon etiam sponte manasse succum lacrymas duras & fragiles con-
 crescentem, qui Saccharum nativum dici potest. Verum fatendum est nullam apud pri-
 scos mentionem reperiri Sacchari arte facti, seu ex hoc succo excocti, & in massas gran-
 diores compacti, quale nobis hodie adferri solet. Sane verisimile est tunc temporis illos
 populos hanc artem latuisse. Saccharum itaque priscis notum fuit. At vero quænam
 sunt illæ Arundines, quæ Saccharum seu melleum hunc liquorem fundebant, res adhuc
 in controversia est: quandoquidem duo Arundinum genera Saccharum ferentia in India
 & Orientalibus regionibus hodie reperiuntur; scilicet Arundo Saccharifera vulgaris, &
 Arundo arborescens quæ Mambu, vulgo *Bambu* aut *Bamboe* dicitur. Ex hac Saccha-
 rum sponte exsudat, sed parva quantitate; & solis calore exsiccat & concrefcit, quod
 ab Indis jam a longo tempore *Saccar Mambu* nuncupatur: nullum vero Saccharum ex
 succo illius expresso conficitur. Ex illa vero succus exprimitur & coquitur in salinam
 duritiem. Quod quidem eruditissimo Salmasio anam præbuit censendi Saccharum vete-
 rum fuisse tantum lacrymam Arundinis Mambu, innixio præsertim auctoritate Marci
 Varronis qui illius Arundinis dulci succo prægnantis magnitudinem cum arbore non alta
 mimis comparat, & Solini qui *Cap. 52. de India* ol. 58. hæc verba refert: „ Quæ palu-
 „ stria sunt, Arundinem creant ita crassam, ut fissis internodiis lembi vice vectitet na-
 „ vigantes. E radicibus ejus exprimitur humor dulcis ad melleam suavitatem “. Ve-
 rumenimvero, licet ea quæ de arborescente Arundine hic proferunt, ad Arundinem
 Mambu referenda sint, non idcirco tamen excluditur Saccharifera Arundo nunc vulga-
 ris, quæ multo majori succi Saccharei copia turgida Sacchaream hanc lacrymam longe
 uberius suppeditare debebat. Imo hanc ipsam Lucanus sub teneræ Arundinis nomine
 designasse videtur.

Quærent nonnulli; quare illud Saccharum nativum seu sponte exsudans ex Arundine
 Saccharifera non amplius in officinis reperiatur, aut adferri desierit? Quibus facilis est
 responsio: Quod hodie paucum admodum proveniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni
 tempore quo copiosum conveniebat, cum illius succi exprimendi & coquendi ratio
 nondum innotuisset; necesse quidem erat ut Arundines Sacchari liquore prægnantes,
 cum annis pluribus adolevisent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem
 exsudarent, velut ex innumeris arboribus gummi & resinæ emanant. Proinde non mi-
 rum si hujus nativi Sacchari antiquis fuerit ubertas. Sed postquam lucri dulcedo fulgen-
 tisque auri sitis docuit homines artem modumque quo Saccharum concisus pressisque
 Arundinibus copiosius elicerent, & decoquerent, factum est ut Indi quotannis uni-
 versos inciderint calamos atque iterum quotannis severint. Hinc igitur evenit, ut,
 nullis remanentibus quæ saccharo plurimum annorum ætate turgiant, naturæ im-
 pedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit nativum antiquorum Sac-
 charum.

Qui Saccharum veterum a nostro diversum fuisse putant, obijciunt Plinii testimonium
 qui Saccharum ad Medicinam tantum utile refert, nihilque de ejus utilitate ad culinam
 & condimenta profert. Sed id evenit quod Plinii tempore Græci & Latini Saccharum in
 cibus

cibis addere nondum curaverint, fortasse ob ejus penuriam, qua fiebat ut ad medicamenta vix sufficeret illud omne, quod tunc ad eos conferebatur. Nihilominus tamen Indi, ut jam diximus, ex dulci Arundinum succo potiones tunc temporis præparabant, tum ad sitim extinguendam; tum etiam ad palati delectamentum.

Arabes de triplici Sacchari specie mentionem fecerunt; scilicet Sacchar Arundineum aut ex Cannis, Tabaxir, & Sacchar Alhufar.

1. Sacchar Arundineum *Avicenne* e Cannis resudare dicitur, & super eas inveniri tamquam sal: Non ab antiquorum Saccharo ex Arundine Saccharifera exsudante discrepasse videtur. Idem illud Saccharum quod candidum reperiebatur, *Taburzed* titulo insigniebatur.

2. Tabaxir *Avicenne*, quod interpretes spodium improprie seu cinerem verterunt, fortasse quia cineris speciem referebat, nihil aliud est hodie apud Perfas, Turcas, & Arabes quam Sacchar Mambu Indorum, seu Saccharum nativum veterum ex arborecente Arundine, de quo postea. Confitebor tamen non levem oriri suspicionem Arabes hoc nomine primum Saccharum excoctum, & ignem expertum designasse, cum ad *Avicennæ* verba attendo. Tabaxir enim cinerem esse dicit Arundinum quarundam exustarum, de quibus hanc fabulam vulgo tradi narrat; scilicet summitates Arundinum vento compulstante invicem confligere, & ex mutuo collisla ignem creare quo aduruntur. Hæc fabulâ aliquod veritatis fundamentum habuisse videtur. Cum scilicet Saccharum excoctum primo allatum fuisset, non adeo depurgatum, sed griseum seu cinereum, facile est deprehendere cinereum hujus Sacchari colorem, qualis est hodie quoque in Moscovato, ipsis imposuisse, & pro cineribus illud Saccharum accepisse, non quidem igne combustum; sed rectius ignem expertum aut excoctum, quo a veteri Saccharo nativo sponte manante differebat. Quod tamen conjicere tantummodo licet, non asserere.

3. Saccharum Alhufar *Avicenne*: Alhaster *Serapionis*; quod Manna quoque dicitur, a prioribus Sacchari speciebus recensitis, & sapore, & viribus differt, ut postea dicemus.

Saccharum vulgare seu apud nos maxime usitatum, ex Arundine Saccharifera desumitur, & varias Sacchari species præbet pro diversis coctionis & purgationis gradibus.

Planta, ex qua extrahitur, dicitur Arundo Saccharifera, C. B. P. 4. *Sloannes Hist. natur. insul. Jamaic. fol. 108. Tab. 66.* Arundo Saccharina, J. B. 2. 531. Arundo & Calamus Saccharinus, *Tabern. Icon. 157.* Canna mellea, *Cesalp. Viba & Tacumuree, Pison. 108.* Ex radice obliqua, crassa, geniculata, fibrata & succulenta calamus seu culmus geniculatus levis, nitens, ad octo vel novem pedum altitudinem assurgit, pollices duos, tres quatuorve crassus pro bonitate foli in quo crescit. Genuculorum seu nodorum quilibet quatuor circiter digitorum interstitio distat ab altero: & quo magis distant nodi, seu internodia longiora sunt, eo melior judicatur Arundo.

Colore Arundinis ex viridi vergit ad flavedinem: ad nodos ex una parte albescit, ex altera flavescit, quasi duo annuli, alter flavus, alter albus circumdarent nodum, qui ipse elevatus est, & canescit vel nigrescit, cum medulla fungosa, succulenta, dulci, alba. Folia ex quolibet internodio promit longa, acuminata, bicubitalia ac interdum longiora, sursum erecta. Arundinis fativæ foliis angustiora, palustri Typhæ tam figura quam positu similia, ex viridi flavescentia, scabra & secundum longitudinem striata, stolones amplectentia. Summus culmi vertex multis foliis condecoratus paniculam producit duos tresve pedes longam, ramosam, in multos ramulos aut spicas adhuc divisam, tenues, fragiles, geniculatos, quorum geniculis alternatim innascuntur (flores calyce destituti, at singuli lanugine ipso flore longiori inclusi; corolla bivavis est, alvulis constans oblongo-lanceolatis, acuminatis, erectis, concavis, æqualibus, muticis. Filamenta tria capillaria, longitudine corollam æquantia, antheris instructa oblongiusculis, germen stipant subulatum, duos sustinens stylos cirriformes: corolla pericarpium vicem gerit, & fovet semen unicum, oblongum, angustum, acuminatum.) Sponte nascitur in India, Canariis insulis & calidis Americæ regionibus. Seritur etiam alibi

alibi multis in locis: solum amat pingue, & humidum. In Provincia *Rio de la Plata* Cannas Sacchari sponte nasci adolescereque in arboris proceritatem, atque crystalli saccharæ astu solis exsudare, ex Pisonis testimonio constat.

Plantatur autem hoc modo. In terra exarata sulci fiunt paralleli opera ligonis; his in sulcis Arundines disponuntur, ita ut initium sequentis attingat finem antecedentis: quo facto hæc taleæ inhumantur. Ad singula internodia germina sua protrudit hæc plantata Canna, adeo ut quodvis internodium det novam Arundinem. Postquam sic progerminaverit Arundo, singulis tribus vel quatuor mensibus pro ratione soli ab herba luxuriante purganda est, ne illa plus incrementi capiat quam ipsa Canna: isque labor tamdiu repetendus, donec Arundo in aliquam altitudinem adoleverit. Spatio octo, decem, vel duodecim mensium a plantatione Arundo justam acquirit magnitudinem pro ratione soli, ita ut tunc apta sit ad Saccharum ex illa conficiendum.

Hæc est Sacchari conficiendi ratio. Cannæ maturæ factæ circa radicem & in ipso geniculo abscinduntur, mundantur a frondibus, in fasciculis coguntur, & ad moletrina deferuntur. Moletrina ex tribus gravissimis axibus erectis, ex solidissimo ligno confectis, circulisque ferreis obductis componitur. Inter axes se contingentes, & magna vi convolutos Arundo continenter inserta & compressa liquorem fundit dulcissimum. Axes vero vel aqua vel jumentis versantur. Expressus liquor qui postea in Saccharum excoquitur, ad viginti quatuor horas dumtaxat asservari potest, postea acescit, & ad conficiendum Saccharum prorsus fit ineptus; sed si diutius servetur, bonum inde nascitur acetum. Axes assereque per quos succus fluit, bis die lavari debent; ne humor quo imbuuntur acescens, succum supervenientem ad acescentiam inducat. Liquorem expressum per canales & ductus ligneos in cortinas aheneas amplissimas derivatum, igne blando supposito, per diem integrum, nunc vehementius, nunc lenius effervesceere sinunt, aquam identidem affundendo, ut intensior ebullitio coerceatur. Ab hoc succo in prima cortina fœculenta & copiosa spuma auferitur, quæ pecoribus escam potumque suppeditat. Despumatus liquor in proximam cortinam effunditur, in qua igne fortiori, adeo ut vehementer ebulliat, coquitur & prægrandi cochleari crebris foraminibus pertuso a fordibus liberatur. Ut accuratius purgetur ab immunditie, forte lixivium ex cineribus lignorum & Calce viva paratum injiciunt, assidue despumando: tunc per pannos transcolatur. Fæces apud quosdam mancipiis victum sufficiunt. Vinum quoque ex illis nonnulli, aquam intermiscendo, conficiunt. Percolatus humor in tertiam cortinam infunditur, & igne intenso ad debitam spissitudinem decoquitur, cochlearibus assidue agitando, concutiendo, despumando.

Dum Saccharum excoquitur, & ebullit, diligenter attendunt ne supra cortinarum oras intumescat: cui præcavent. 1. Amplissimis cochlearibus humorem agitando, quatiendo, attollendo & ex alto in vasa rursus effundendo: sic enim humor nimis fervidus refrigeratur, & temperatur. 2. Statutis temporibus butyri aut olei modicum guttatim instillando: sic enim Sacchari intumescencia subito sedatur. Observatu quoque dignum est, quod si momentum succi Limonii aut alterius acidi injiciatur, Saccharum nunquam solidam vel granulatam consistentiam acquirere.

Debite coctus humor, id est, cum humoris portio cochleari desumpta, & in aerem projecta statim concrescit in telam vel plumulam; tunc ex tertia cortina in cacabum aheneum transfunditur, in quo blando calore fovetur, donec in granula concrescere incipiat. Statim effunditur calens adhuc in figulina vasa quasi infundibuliformia, (formas dicunt) ex latiori basi in acumen desinentia, utrinque aperta, & quibus os angustum in acumine paleis, vel ligno est obturatum; ibique per viginti quatuor horas, ut concreseat, relinquitur. Postea formæ illæ fictiles innumeræ in amplissimas ædes transferuntur, & aliis vasis fictilibus superimpositæ, ordine disponuntur; & referato uniuscujusque foraminulo, ibi per 40. dies plus minusve relinquuntur, ut syrupus aut mellagineus humor facilius exeat. Deinde lutum ex argillacea terra & aqua subactum dilutius Saccharo jam concreto superaffunditur ad duorum trium quatuorve digitorum supereminentiam. Aqua e luto sensim defluens, & per massam Saccharinam transiens, lavat ejus granu-

granula, & expurgat ab humore melleo, pingui, subfusco, quem una secum per foraminulum devehit extra formas in vas recipiens subiectum: terra in superiori formarum parte remanet arida. Omni humore exhausto, Saccharum, quantum fieri potest, exsiccatum e formis excutitur, in frusta scinditur rufa, cinerea, vel ex cinereo albicantia; & Moscovatum, rufum, vel cinereum dicitur. Ex cinereo albicans, siccum, non pingue aut unguinosum fit, &, quantum fieri potest, nullum sapore empyreuma prodat, si bonum velit haberi.

Saccharum ita crudum seu Moscovatum, si præsertim rufescat, non adeo frequenter usurpatur; sed materia est, ex qua ceteræ Sacchari species præparantur omnes.

Humor crassus, pinguis, rufus aut subfuscus, e formis delapsus inspissari nequit, nisi ad Mellis consistentiam: unde Syrupus Saccharinus dicitur, Mel Saccharinum, Mellago, Remel, vulgo *Melasse* & *Doucette*, in re cibaria & pharmaceutica inutilis rejiciendus. Ex dulcariis tamen nonnulli hunc syrupum rite desecatum ad fructus rubros condendos usurpant, sed perperam, ob saporem minus gratum. A quibusdam ad aquam ardentem seu aquam vitæ conficiendam reservatur. Qui hanc aquam vitæ Saccharinam conficiunt, calentis aquæ partibus octo hujus syrupi unam vulgo affundunt cum spumæ Cerevisiæ tantillo. Cuncta accurate mixta in vasis clausis fermentescere sinunt, donec mixtura odorem subtilem, spirituosum & vinosum exhalet. Tum materiam ignis ope stillant, & aquam ardentem obtinent.

Moscovatum vel in insulis Americanis purgatur, vel purgandum in Galliam ad officinas purgatorias transvehitur: & ex eo fit Miscellaneum Saccharum, Saccharum purgatum, & Saccharum, ut ajunt, finale aut Regium.

Saccharum Miscellaneum seu, ut ajunt, Cassonatum vel Castonatum, vulgo *Cassonade* vel *Castonade*, Saccharum est in frusta vel micæ contractum, candidum, nonnihil pingue, odoris aliquantisper mellei non ingrati, ad Violas nonnunquam accedentis, saporis dulcedine Mel superans. Eligitur a Pharmacopœis ad Syrupos, Electuaria, & alias Confectiones conficiendas, tamquam præstantius, tum sapore dulci, tum propterea quod Confectiones candidiores & elegantiores efficiat, & Syrupi ex eo parati debitam consistentiam diutius servant, nec in crystallos seu in Cantium, ut ajunt, tam facile concrecant. Præstat candidum, siccum, odoratum. Ex Moscovato fit hac ratione.

In catinam aheneam Moscovati quantumlibet immittunt, lixivii fortis quantum despumationi suffecturum sit, affundunt: tum agitatione, copulisque tumidas multorum albuminum ovorum spumas sensim injiciunt, vicissim despumando & rursus affundendo, donec probe purgatus & limpidus fiat syrupus: humore nondum absumpto, Syrupum transmittunt per colum, in quo festucas, quisquillasque relinquant. Tum igne supposito fervet denuo, donec omnis superfluous humor exspiraverit. Jam syrupo ad duritiem excocto & adhuc calente formas figulinas prius fontana imbutas opplent, obturato prius foraminulo; reconduntque primo cella aut hypocausto sicciore tepidioreque.

Cum induruerit Saccharum, in formarum ordine dispositarum latiore basim affundunt lutum ex argilla hic in Gallia prope Rothomagum effossa, qua ad fistulas Nicotianæ fumo hauriendo destinatas conficiendas utuntur, & aqua sabactum & dilutius ad duorum triumve digitorum altitudinem supra Saccharum. Quæ massa ubi partim loci, partim Sacchari tepore sicco & bibaci aruerit, demunt, novam apponunt: id bis terve repetunt. Sed singula in mutatione fusi mucronem in foraminulum immittunt, ut facilius effluat crassamentum pinguius, quod syrupum vulgo vocant. Massas pyramidales, seu metas Saccharinas, e formis eductas colore inæquales in tres partes vulgo dividunt; imam nempe, mediam, & supremam partem. Unamquamque seorsim ponunt, quarum postrema, seu metæ vertex, est vilissima: quo facto, Cassonatum magnis super linteis dispergitur, in aere siccatur, postea cistis & orcis inditum ad nos transvehitur.

Si vero Saccharum pyramidale & ulterius purgatum obtinere velint, ex forma erutum bis aut ter fontana liquefaciunt, coquant, rursusque in metas infundunt; referatoque subtus foramine, lutum addunt, cetera ut de Cassonato diximus observando: sicque parant Saccharum pyramidale, quod pro diversa puritate & candore diversas species consti-

constituit. Præstantissimum est, quod inter cetera candore, puritate, splendore, siccitate emicat, & quod percussum digito sonat sicut marmor. Finale dicitur, quod ad summam puritatem perductum sit, ita ut arte nulla purius & albidius reddi possit, vulgo *Sucre fin*: Saccharum quoque Regium, vulgo *Sucre Royal*, ob præstantiam nuncupatur.

Olim ratione regionum in quibus Saccharum conficiebatur, distinguebatur in Madrense, Canarium, Brasiliense, Thomæum, &c. Nunc vero illud omne quod in Galliam transfertur, ex insulis Americanis Gallicæ ditionis originem trahit, ubi Arundo Saccharifera magna copia colitur.

Saccharum Candum, Cantum vel Canticum, Off. *Κάντι* vel *Κάντιον*, Nicolai Myrepsi: vulgo *Sucre Candi*. Saccharum est durum, pellucidum, angulosum, unde nomen. Quod duplex est, aliud crystallo simile; ideoque crystallinum dictum, quod ex Saccharo optime purgato, & ut ajunt, finali paratur; alterum subrusum, quod nunquam clarum radditur, & ex Moscovato aut Castonato conficitur. Eligendum durum, siccum, translucidum, crystallinum; licet a quibusdam rufescens utpote pingujus, & ad pulmonum affectus mitigandos præstantius censeatur.

Cantum crystallinum hoc modo conficitur. Liquatur Saccharum optimæ notæ cum parca aqua, & coquitur, ut crassus fiat syrupus qui in ollam fictilem injicitur, in qua bacilli lignei cancellatim decussatimque aptati fuerunt. Reponitur olla super assem in loco calido, ibique per 15. vel 20. dies relinquitur. Tunc qui non concrevit, syrupus effunditur: pauca aqua calida affunditur ad eluendam syrupi pinguedinem; qua denuo effusa, reponitur vas in loco calido ad crystallos exsicccandas, & die sequente frangitur, inveniunturque bacilli Saccharo Canto instar crystalli collucescente onusti. Crystallinæ ac pellucidæ Sacchari Canti glebæ a vasis lateribus & bacillis, quibus adherent, separantur, & probe exsiccatæ servantur.

Cantum subrusum eodem modo præparatur ex Saccharo Miscellaneo rufescente, vel ex Moscovato.

Saccharum rubrum, Off. vulgo *Chypre* vel *Sucre rouge*, Saccharum est rufescens vel fuscum, nonnihil pinguescens, ex syrupis post Castonati purgationem residuis & excoctis confectum: rarioris nunc est usus in officinis, nisi pro clysteribus.

Analyti Chymica, ex Sacchari albissimi ℥ij. prodierunt phlegmatis limpidi, inodori & insipidi ℥i. gr. xxxvj. liquoris primo limpidi, deinde rufescentis tenuioris ℥vj. spissioris ℥ij. ℥iij. gr. xliij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥viij. ℥i. gr. xliij. quæ per horas quindecim igne reverberii calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥i. ℥i. gr. x. ex quibus salis alcali fixi ℥ij. gr. lx. lixivio extracta sunt. In distillatione partium deperditio fuit ℥viij. ℥vj. in calcinatione ℥vij. gr. liij.

Saccharum est sal essentialis constans ex acido sale, oleo, & terra. Cum optime purgatum est, ut in Saccharo Canto, concrevit in crystallos prismaticas, ex octo superficibus planis constantes, quarum duæ bases oppositæ æquales sunt & parallelæ, ceteræ sunt parallelogrammata. Nullas, aut acidi, aut alcali notas præbet: flammam concipit, & luculenter ardet: aqueis menstruis facillime solvitur, ægre spirituosus & oleosis: aqua dilutum fermentationem subit, & vinosum saporem primum acquirit, postea acetosum.

Ex Saccharo itaque rite fermentato vinosus liquor obtinetur, si nempe Sacchari libra una in aquæ sex vel octo libris soluta & recentis fermenti Cerevisiarii cochlear unum accurate misceantur, & lento calori exponantur in vase idoneo clauso, sed non omnino repleto: paucis horis fermentescere incipiet magna cum vehementia, & post tres quatuorve septimanas plus minusve pro quantitate liquoris, & loci tepore fortissimum liquorem præbet vinosum, hydromeli non absimilem. Ex eo distillato fortissimus spiritus ardens extrahitur. Si vero tota fermentans materia continuo calori diutius exponatur, intra breve temporis spatium in fortissimum acetum mutabitur aceto vini præfusi simile.

Saccharum, licet veteribus non ignotum, ab his tamen parce & laudatum & usurpatum

patum fuit. Posteriora vero sæcula pretiosissimum hoc naturæ munus plebi commune fecerunt in officinis pharmaceuticis, in culinis, in secunda & adversa valetudine, in quavis ætate, regione, in esu & potu. Tanta nunc copia ex occidentalibus oris in Europam advehitur, ut inter primarias illius orbis opes numeretur, & ejus commercium cetera quæ ex oleo, vino, sale, serico, lana, fieri solent, commercia æquet vel superet. Mirum quantum in culina & in Medicina Sacchari absumatur! Nulli cibi grati, nisi Saccharo temperati vel conditi, præsertim in mensis secundis. Hinc Saccharoconditores novum genus hominum præscis incognitorum. Nulla Medicina sine Saccharo, tum ad medicamenta ingrata demulcenda & palato gratiora efficienda, corruptibilia conservanda, vehementiora temperanda & corrigenda; acria liquidem lenit, acida retundit, austera suaviora efficit, & saporibus omnibus majorem gratiam conciliat. Frequentissimus est usus Sacchari ad syruporum, conditorum, electuorum, tabellarum, & aliorum confectionem. Varia quoque ex eo potuum genera cum aqua, vino, spirituosissimis liquoribus fructuum succis, decoctis innumeris parantur, tum ad oblectamentum, tum ad Medicinam.

Veteres medicamenta Melle condire solebant. Actuarius Medicorum primus videtur in suis compositionibus in locum Mellis Saccharum substituisse, & succos medicatos Saccharo excepisse.

Saccharum cum cibis moderate sumptum satis laudabile nutrimentum subministrat. Afferunt enim ex Arundinibus contritis & jam expressis suæ mirum in modum pinguescere, eorumque carnem adeo teneram & sapidam effici, ut caponis carni præferatur. Ciborum concoctionem promovet, si post largius assumptum cibum frustulum ejus in fine comedatur.

Medici fere omnes illud ad pectoris & pulmonum vitia commendant. Præferitur ad pituitæ acrimoniam, tussim sedandam, gutturis & pulmonum asperitatem emendandam, vel Saccharum album, vel Saccharum Cantum in ore detentum: sic enim saliva madefactum colliquescit, illarumque partium parietes obducendo ab acri pituita defendit. Expectorationem promovet, præsertim si in syrupi consistentiam redactum cum oleo Lini vel Amygdalarum dulcium permisceatur. Idem quoque eodem modo sumptum in colica coli dolores sedat, & infantium tormina compefcit. Potus saccharati peccus expurgant; tussim, pituitam eluendo, sedant; raucedini medentur; pulmonum ulcera abstergunt, urinas pellunt; ventrem solvunt, & in pleuritide ac peripneumonia salutares sunt.

Si autem solum & majori copia sumatur Saccharum, nocet, & præsertim cholericis. Fermentescit enim vehementius in ventriculo & intestinis, flatus excitat, bilemque fermentatione attenuando fluidiorem efficit: unde Saccharum & dulcia-bilem producere dicuntur. Salinis Sacchari spiculis onusta bilis acrior evadit: unde æstum non solum in intestinis accendit, sed etiam per totum corpus, dum in massam sanguineam transvehitur. Infantibus vermes ingenerat. Dentibus si quid aliud inimicissimum existimatur, affert enim nigredinem & rubiginem, eosque tremulos efficit: quare post ejus usum os & dentes aqua diligenter colluere prudentiores solent.

Leviora equidem sunt hæc Sacchari immoderate sumpti nocumenta. Longe graviora vitia illi exprobrantur, cum Willisius, Simon Paulli, Joan. Rajus scorbuti & tabis Anglicanæ populariter grassantium causas immoderato illius in cibo & potu usui imputent. „Et ne quis inquit J. Rajus, humidiori potius aeris constitutioni Anglicanas eas pestes deberi suspiceretur, in Lusitania; ajunt, regione calida ob eandem rationem, tabes epidemica facta est: Lusitani enim plus Sacchari consumunt quam quævis alia gens, præter Anglos“. Willisius vero, C. 10. *Tractatu de Scorbuto*, sic loquitur: „Saccharo condita ut plurimum imbuta in tantum vitupero, ut illius inventionem & usum immodicum Scorbuti in nupero hoc sæculo immensi augmento plurimum contribuisse existimem. Enimvero concretum istud sale satis acri & corrosivo cum sulphure tamen delinito constat, prout ex analysi ejus spargirice facta liquido patet, quippe Saccharum per se distillatum exhibet liquorem Aqua Regia vix inferiorem: Quod

„ si ipsum

„ si ipsum in vesica plurima aqua perflusum (& rite fermentatum) distillaveris, quam-
 „ vis sal fixus non adeo ascendit; prodibit tamen liquor instar aquæ vitæ acerrimæ
 „ urens, ac summe pungitivus. Cum itaque Saccharum quibusvis fere alimentis mix-
 „ tum, ita copiose a nobis assumitur; quam verisimile est ab ejus usu quotidiano san-
 „ guinem & humores falsos & acres, proindeque scorbuticos reddi. Auctor quidem in-
 „ signis (Theophilus de Garencieres, *T. de Tabæ Anglicanæ*) tabis Anglicanæ cau-
 „ sam in immoderatum Sacchari apud nostrates usum retulit: nescio annon potius etiam
 „ hinc Scorbuti increbescens fomes derivetur. Hæc Willisius.

Veramenimvero Fredericus Slare Medicus Londinensis, & Regiæ Societatis Socius, in Sacchari defensione Anglico idiomate scripta his argumentis optime respondet: 1. Quidem Scorbutus in septentrionalibus regionibus longe ante grassabatur, quam Saccharum illuc afferretur. Præterea morbus ille plebem & pauperes potius afficit, apud quos rarissimus est Sacchari usus, quam divites & magnates, quibus frequens & familiaris est. 2. De tabe quam Theophilus de Garencieres Angliæ flagellum nominat, manifestum est Londinensem aerem lithantracum fuligine coinquinatum primariam esse causam illius morbi, qui in primo morbi stadio sola aeris mutatione sæpe sanatur. Insuper epidemica hæc tabes apud Lusitanos non tam ad Sacchari aut saccharatorum abusum referenda foret, quam ad acidorum esum fere assiduum, nisi ad virus quoddam venereum ab eodem Friderico Slare referretur.

Sed obijciunt illi, quibus hæc dulcia esculenta displicent, saltem salem acidum maxime corrosivum, & proinde noxium in Saccharo contineri. Fatemur equidem spicula acida potentissima in Saccharo fermentatione evolvi, aut distillatione ab aliis principis segregari, licet non tanta copia ac ex Nitro vel Vitriolo eliciuntur: sed proinde concludendum non est Saccharum ab hoc acido noxium fieri. Si enim ista ratio quid ponderis haberet, nullum cibum homo sine detrimento caperet: nam nullum datur mixtum in cibis, in quo hoc acidum principium non reperiatur. Nonne idem acidum & copiosius in melle, & vino reconditur? Nonne in Hordeo & Cerevisia, in frumento & pane, in fructibus quibuscumque latet, quod fermentatione aut ignis operatione manifestum sit? An idcirco, hæc alimenta prava, & noxia censetur? Nequaquam. Ex Saccharo, sicut ex aliis succis vegetabilium spiritus ardens extrahitur post debitam fermentationem; sed non ideo deterius est alimentum: imo eodem spirituoso liquore acidi liquores potentiores & magis corrosivi temperantur & mitescunt. In Saccharo itaque sicut in lacte, & ceteris in eduliis vegetabilibus, acidum oleosis & terreis particulis ita implicatur & irretitur, ut sapidum salutareque alimentum & condimentum præbeat gratissimum, non vero escam corrosivam, & infestam, ut auctores, alioquin de re Medica bene meriti, paulo inconsultius protulerunt. Idem Frid. Slare dulcem illum Salem Indicum pluribus nominibus commendat, illumque tamquam medicamentum bechicum, stomachicum, cor & cerebrum recreans, ophthalmicum, odontalgicum, sternutatorium, & vulnerarium proclamat. Non alio pulvere, quam Saccharo albissimo dentes suos perficit, & sanos ac nitidos per multos annos servavit, contra opinionem eorum, qui ab eo dentes corrodere aut rubigine deturpari asserunt. Balsamicam illi tribuit virtutem, seu viscera a putredine præservandi, sicut vim obtinet flores, fructus, radices, & ceteras partes vegetabilium aut animalium integras & incorruptas per longum tempus servandi. Tantas vires duabus insignibus observationibus confirmat, altera Angli perillustri Ducis de Beaufort, qui septuagenarius febre obiit, quique per annos fere 40. Sacchari sibi & amplius singulis diebus comedere solebat; hujus aperto cadavere, viscera sana, & illæsa reperta fuisse, dentes integri, & firmi: altera cujusdam Dni. Malory ipsius Friderici Slare avi. Hic centum annos vixit sanus ac vegetus; Saccharo, & Melle delectabatur, & omnes cibos, carnes, fructusve his, Saccharo præsertim, condire solebat.

Ex his concludere possumus nihil ab usu Sacchari moderato metuendum esse: econtra vero censemus ab hoc condimento gratiam quamdam alimentis coadiuvanti, qua ventriculus ad debitam ciborum concoctionem perficiendam disponitur, ab eodem stomachale fermentum adjuvari, & alimenta ad requisitam fermentationem, tum in ventriculo, tum in inte-

in intestinis subeundam disponi, ac proinde sanguinis & ceterorum humorum, totiusque corporis crasim a prima digestionem dependentem optimam effici.

Tantum abest vero ut Saccharum tabis pulmonalis causa censeretur debeat, ut econtra Saccharum rosatum phthysicis utilissimum, & hujus morbi veluti specificam Medicinam plurimi in Medicinæ praxi versatissimi pronuntiaverint. Saccharo rosaceo se quosdam vidisse curatos testantur Montanus, Valeriola, Forestus, quo ægri in maxima quantitate urebantur. Riverius novit pharmacopœum quemdam phthysicum, qui ingentem Sacchari rosacei quantitatem sibi ipsi præparabat, idque perpetuo comedebat; & hoc solo remedio sanatus est, ut refert *Capite de Phthysi*.

Observandum tamen est ex unanimi Medicorum consensu biliosos, melancholicos, scorbuticos, necnon hystericas mulieres ab eo abstinere debere: facile enim fermentescit, & æstuantium aut fermentantium humorum effervescentiam & ardorem auget, eorumque morborum symptomata graviora efficit.

Externe Saccharum egregium est vulnerarium, putredini resistit, præsertim si cum tantillo aquæ vitæ diluatur. Turcæ, inquit Ettmullerus, quotidie solent vulnera recensia abstergere vino, & post ablutiones inspergere Saccharum pulveratum: & sic non inconcinne seipsos curant.

Saccharum aqua vitæ vel spiritu vini non rectificato solutum, a quibusdam oleum Sacchari dicitur, ad expectorationem promovendam commendatum: externe quoque utile prædicatur ad vulnera glutinanda, ulcera mundanda & detergenda, & putredinem arcendam.

Saccharum Cantum aut Saccharum album tenuissime pulveratum & oculis insufflatum corneæ albuginem dissolvit. Idem præstat in aqua Euphrasæ, Chelidonis aut Foeniculi dissolutum; ejusdem quoque ulcera detergit & sanat. Capitis defluxiones, si carbonibus imponatur, olfactu, vel suffitu arcet.

Ex Saccharo præparantur Saccharum penidium, Saccharum hordeatum, Saccharum rosatum, Manus Christi perlata, Julapium Alexandrinum &c. Uno verbo usurpatur in omnibus fere medicamentis internis compositis, ita ut Pharmacopola sine Saccharo dici mereatur ille, quicumque sit, cui necessaria desunt.

Quidam distillatione spiritum & oleum empyreumaticum ex Saccharo extrahunt, sed nullius fere usus.

Aliæ sunt Sacchari species ex diversis plantis extractæ, inter quas præcipua est Arundo, de qua mentionem jam fecimus, quæ veteribus non ignota fuisse videtur. Dicitur Arundo Mambu, *Pison. mantiss. aromat.* 185. Arundo arbor, in qua humor lacteus gignitur, qui *Tabaxir* Avicennæ, & Arabibus dicitur, *C. B. P.* 18. *Ili, Hort. Malabar.* 1. 16. E radicibus geniculatis & fibratis caules in excelsam altitudinem attolluntur, teretes, cortice viridi, durius geniculati, lignosis & albicantibus filamentis constantes, & ad geniculos intersempimento lignoso clausi, e geniculis novos ramos surculosque emittentes, & ad geniculos spinis oblongis, rigidis, una, duabus, pluribusque muniti, intus fistulosi: ad duorum triumve hominum altitudinem assurgunt, priusquam ramos emittant. Cum teneri & novelli sunt, ex fusco virides, ferme solidi, medulla lævi, spongiosa & liquida referti, quam vulgus grati saporis grata avide exsugit. Vetusiores ex albo flavi & nitentes, intus cavi quodam calcis genere obducuntur: humoris enim contenti substantia, color, sapor, & efficacia mutantur; atque paulatim protruduntur foras, & juxta internodium vi solis sæpe coagulatur, ac instar Pumicis albi indurefcit: mox nativæ suavitatis expers factus peculiarem saporem cum parva adstrictione Eboris usli æmulum acquirit, vocaturque apud indigenas Sacar Mambu, *Tabaxir, Garzia, & Acoffe*, qui quo levior & albicantior, eo præstantior; quo magis inæqualis atque cinerei coloris evadit, eo deterior habetur.

Folia ad genicula brevissimis petiolis insident, spithamam longa, latitudine ad petiolum digitali, versus apicem strictiora, striata, oris aspera, viridia: flores in spicis squamosis tritici similibus, minores tamen, quæ nodulis caulium congregatim insident, staminei, filamentis tenuissimis dependent.

Quidam

Quidam inter illas Arundines tantæ reperiuntur amplitudinis, & soliditatis, ut cymbæ exinde parentur, inquit G. Piso, æque non quidem excavatæ, sed relictis solum duobus utrinque internodiis, per medium sectæ.

Novissimi stolones qui maxime succulenti sunt & sapidi, in Indiis magnifunt; quod bases sint celebris istius compositionis *Achar* dictæ, quæ ibi & in Europa in deliciis habetur.

Licet omnes illæ Arundines in principio liquore suavi scateant, succus tamen ille induratus ad internodia, non in omni Arundine, nec in omni terra apparet; sed pro folis vi, & soli natura felicius vel infelicius producit. Verum licet pretium huius Sacchari pro anni fertilitate variet, Piso tamen refert in Arabia utcumque pari argenti pondere divendi; idque potissimum, quia Medicorum, tum Indorum, tum Arabum, Maurorum, Persarum, Turcarum unanimi testimonio & experientia constat externis & internis convenire ardoribus & inflammationibus, ut & dysenteriis biliosis si Trochiscorum vel potus forma exhibeatur. Indii ipsi contra strangurias, gonorrhæas, & hæmorrhagias utuntur.

Hæc Sacchari species veteribus non ignota fuit, licet cum indurato Sacchariferæ Canne succo confusa. Tabaxir adhuc a Persis, & Arabibus dicitur, quod cinerem seu spodium Græci, Latini Arabum interpretes verterunt. Qua in re observandum est spodium Arabum a spodio veterum Græcorum longe discrepare: hoc enim cinis æreus intelligitur; illis Sacchar Bamhu vel etiam Saccharum vulgare intelliguntur.

Altera Sacchari pinguis, rufescentis, & dulcis saporis species ex Canadensi Americæ septentrionalis Provincia nobis affertur, quæ ex quibusdam Aceris speciebus colligitur.

Harum præcipua est Acer montanum candidum C. B. P. 430. Acer major multis, falso Platanus, J. B. I. 168. Acer major, Dod. *Pemptiad.* 840. Speciosa ac proceræ arbor est, cortice mediocriter levi, materia interiore tenera ac tractabili. Ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, angulosa, vitigineis satis similia, sed leviora mollioraque, supra atro-virentia, infra penè incana, & pediculo longiore eoque rubente annexa. Flores rosacei, ex albido herbacei racematim dependent. Fructus succedunt ex duobus, quandoque tribus capsulis compositi, in alam foliaceam, Ephemeræ aut interiorum cicadæ alarum similem desinentibus, & semine fortis subrotundo, candido, & exiguo. Humectis, & montibus propria est. Majo floret, fructum maturat Septembri.

Veris initiis, cum germina novella turgescunt, antequam explicentur in folia, arbor hæc in trunco, ramis aut radicibus vulnerata dulcem & potulentum succum copiose effundit; quin & Autumno quoque post delapsa statim folia, & per totam Hyemem. Succus hic Saccharum gustu apprime refert. Canadenses Americani, vulneratis arboribus sub finem Hyemis, hunc succum recipiunt ad potulenta inde paranda, illumque Sacchariferarum Canarum succi in modum excoquant in Saccharum ab Arundino non dissimile. Ex octo libis huius succi remanet libra una Sacchari fusci, quod eodem modo purgari potest & candidum fieri velut Saccharum vulgare.

Ex hoc Saccharo rite despumato & foliis Adianti Canadensis seu Americani cornuti syrupum præparant a plurimis etiam in Gallia in pectoris affectionibus expetitur.

Nec solæ plantæ terrestres Saccharum præbent, sed etiam marinæ. Olaus Borrichius, in *Actis Hafniensibus annor.* 1671. & 1672. mentionem facit de quadam Alga Saccharifera in littore Islandico reperta. Nascitur, inquit, in mari Islandico Alga species nulli, quod sciam, auctori descripta, neque tamen valde dissimilis Algæ vitrariorum angustifoliæ, nisi quod paulo pinguiori se folio commendet, & colore flavescente naturam diversam fateatur. Hæc ipsa ubi a marinis fluctibus in littus rejecta aliquandiu jacuit, sensim proliciente solis calore, salinis hinc inde grumis obducitur; qui, cum dulcedine sua gratissima linguæ blandiantur, ab accolis colliguntur follicite, ut inter epulas Sacchari vicem impleant. Quin cum notissima sit Islandis maritimis Alga hæc Saccharum parturiens, anticipant frequenter conatum naturæ; ipsamque

que Algam, nondum dulci illo spissamento foliis conspicuo, acetariorum loco mensis inferunt, ne sic quidem insuavem.

Antequam huic articulo finem imponamus, nobis de Saccharo Alhaffer vel Alhufar *Arabum*, aliquid conicere liceat; cui modo Mannæ modo Sacchari nomen imposuerunt, incerti ad quam speciem referrent.

Avicenna a Saccharo Arundineo Zuccarum Alhufar distinguit. Zuccar Alhufar, inquit, est Manna cadens super Alhufar, & est sicut frusta salis; & in ipso quidem est cum abstersione pauca & resolutione ponticitas & amaritudo; & de ipso aliud est Jammenum, album, & aliud est Agizium, ad nigredinem declinans. Visum acuit, confert pulmone, aquæ intercuti cum lactæ camelæ noviter factæ, stomachi, hepatis, renibus & vesicæ; nec facit sitim sicuti reliquæ Sacchari species, quoniam ejus dulcedo est parva.

Quamvis illud Saccharum ab Avicenna Manna de cælo cadens dicatur, fortasse quod granulis concresecat Mannæ similibus; illud tamen haudquaquam ex rore; sed gummi, & ipsius Mannæ modo a planta Alhufar dicta manare Serapio manifeste ostendit his verbis.

Alhaffer, inquit Serapio, *Cap. de Saccharo*, habet lata folia, & habet Zuccarum quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & a locis foliorum ejus & colligunt de eo homines rem convenientem. Et in Zuccaro ejus est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta Mala quædam sicut testiculi camelorum, e quibus liquor quidam emanat adurens stypticiæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhaffer est leve, crassum, rectum, pulchrumque: & ideo assimilaverunt cantilenarii in cantilonis suis brachia & crura dominarum suarum ligno ejus.

Illud Saccharum Alhaffer nostris in officinis hodie non reperitur: nihilominus tamen in Ægypto & Arabia non ignotum: siquidem lacryma est exsudans ex planta Ægyptiaca, quæ Beid el Ossar, *Prosp. Alpin. de Plantis Ægypt.* 86. Apocynum erectum, incanum, latifolium Ægyptiacum, floribus croceis: *Herman. Parad. Bat.* Apocynum Ægyptiacum lactescens, siliqua Asclepiadis, *C. B. P.* 303. Beidellar Alpini, sive Apocynum Syriacum, *J. B. I.* 136. Est planta herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis, sursum ad duorum fere cubitorum altitudinem se extollens, foliis latis, oblongis, subrotundis, crassis & candidis; ex quibus dissectis lac manat. Flores fert croceos. Fructus bini invicem alligati pendent, oblongi, pugni crassitudinem æquant, pediculo singuli hærentes unciali, crasso, tereti, duro, incurvo. Cortex extimus membranaceus, viridis; interior crocens, qui tenuem alutam elaboratam æmulatur. Utrumque committunt filamenta villos Musci arborei referentia. Integrum cedens sinum totius fructus implet tomentum velleri serico mollitie neutiquam cedens, colore candidum, semine involuto Cucurbitinæ forma, dimidio minus, compressiore, fusco, pulpa albicante, sapore amaro. Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta; ac crassiore quampiam farina tota planta conspersa videtur. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundat. Planta hæc in Ægypto vulgariter *Ossar* appellatur; fructus vero *Beid el Ossar*, hoc est ovum ex Ossar.

De Saccharo, quod super hanc stirpem inveniri scribunt, aut ab ipsa manare, nihil compertum habuit Honorius Bellus; cum in novellis plantis, quas excoluit, illud observare non poterit. Hoc tantum animadvertit, quod lac detracto folio emanans successu temporis circa vulnus concresecit instar gummi cujusdam albi Tragacanthæ valde similis, dulcedinis tamen expertus. Hanc lacrymam seu Sacchari speciem calidioribus tantum in regionibus sponte manare verisimile est. Hæc planta nascitur, auctore Alpinio, in humidis locis prope Alexandriam in ramo *Nili Calig* vocato, & Cairi prope Mathaream, loco fere perpetuo humido ac palustri ex aqua Nili ibi diu remanente.

Foliis contusis, inquit Alpinus, tum crudis, tum in aqua coctis utuntur emplastri modo in frigidis tumoribus & doloribus. Ex lanugine parant cubilia seu pulvinaria in suum usum. Utuntur etiam ea ad excipiendum ignem ex filice excussum, tamquam esca & pabulo. Tota planta lacte calidissimo ac exurenti scatet, quod plures in quibusdam vasis colligunt ad expilandam coria; ea siquidem, si in eo lacte aliquo tempore maneant,

pilis nudantur. Lac quoque siccatum corpora solvit, necnon etiam fluxus dysentericos lethales gignit. Præstantissimum est remedium ad impetiginem curandam & ad plures alias cutis affectiones aut maculas tollendas; eo si partes inungantur. An lacryma sponte fluens, quæ Saccharum dicta fuit, eadem acrimonia donetur, tempus fortasse nos edocebit.

ARTICULUS DECIMUS.

De Tartaro, ejusque præparationibus.

Tartarus & Tartarum, Off. vulgo *Tartre*. Est substantia salina, indurata, saporis acidi subausteri, quæ fundo & lateribus vasorum vinariorum accrescit, & ex quibus abraditur. Duplex est: alba, & rubra.

Tartarus albus ex doliis quibus vinum album diu asservatum fuit, extrahitur. Ex Germania affertur, & rubro purior est minusque terrestris. Tartarus ruber ex doliis quibus vinum rubrum diu reconditum fuit, avulsus, crassiorque ex Gallo-Provincia & Italia affertur.

Tartarus eligitur albus potissimum, ponderosus, durus, ab ea qua vinum tangit parte vel superficie, plurimis apicibus crystallorum instar acuminatus qui contractus non apparet instar spongiæ vel pumicis porosus aut terra refertus, sed substantia densus, solidus, splendens.

Veteres Tartarum a vini fœcibus non distinguunt. Reipsa eandem habent originem, nec multum inter se discrepant: siquidem mustum in doliis post absolutam fermentationem asservatum, per tempus duplicem deponit fœculentam substantiam; primam in fundo vasis subsidentem, liquidam, lutosam, turbidam, quæ fœx vini proprie dicitur; alteram duram, densam, doliiorum fundo & lateribus lapideæ crustæ instar adhærescentem, quæ Tartarus. Fœx vini est ipse Tartarus, seu sal essentialis vini continuata hujus siquid fermentatione attenuatus, & humore spirituosius solutus, ita ut major spiritus vini quantitas ex vini fœcibus, quam ex ipso vino per distillationem extrahatur; Tartarus vero plus terræ contineat, minus vero partium spirituosarum.

Tartarus raro ad usum internum usurpatur, nisi purificatus. Sic purgatus dicitur Cremor vel Crystallus Tartari; quæ quidem nomina olim diversis præparationibus assignabantur, hodie vero confunduntur & indiscriminatim usurpantur. Sic autem hæc purgatio olim perficiebatur. Tartarus crudus crasso modo contusus, aqua simplici aliquoties lavabatur, deinde in aqua limpidissima unius horæ spatio coquebatur. Deinde decocto frigidiori loco exposito, supercrescens cuticula ligula collecta exsiccabatur pulveri similis, & dicebatur cremor Tartari. Ab aliis decoctum Tartari ferventissimum in vas figulinum purissimum, cujus in medio bacilli cancellatim dispositi erant, effundebatur, aerique frigido exponebatur, donec pars Tartari bacillis immixtis adhæreret ad instar crystallorum, quæ a bacillis separatæ Crystalli Tartari dicebantur. Hodie priori præparatione neglecta, posterior tantum servatur, & indiscriminatim Crystalli vel Cremoris Tartari nomine insignitur.

(Alia est Tartari purgandi ratio, quæ in Gallia Narbonensi prope MonsPELLIUM obtinet, in locis præsertim *Calvisson* & *Aniane* dictis. Tartari pulverati decoctum servidum per manicam trajectum in vasis idoneis deponunt. Mox vasorum parietes Tartari crystalli obducuntur, quæ aqua limpida lavantur, ut oleosis exuantur partibus: postea terra quadam utuntur saponacea, Cretæ nonnihil simili, quæ prope locum, *Merviel* dictum, reperitur. Hujus portionem in aqua diluunt, cui colorem lacteum impertit, & in ahenum aqua plenum coiciunt. Ignem aheno adhibent, & in aquam servidam Tartari crystallos injiciunt, ut sordium reliquiis purgentur. Hac ratione cremorem Tartari longe puriorem obtinent.)

Tartarus multum salis acidi continet, & olei, tum tenuioris, tum crassi: aliquantum salis alcalis volatilis urinosi distillatione suppeditat, & salis alcali fixi portionem non mediocrem cum terra post distillationem in capite mortuo relinquit. Verum sale
alcali,

alkali, tum volatilis, tum fixus ignis foetus esse videtur; siquidem neque in Tartaro neque in aliis mixtis corporibus hæ substantiæ manifestas se præbent, nisi obstetricante igne, vel artificiali, in Chymicis fornacibus, vel naturali, in fermentationibus. Tartarus itaque sal medius seu salsus est compositus ex acido sali, oleo & terra, in quo acidus sal longe majori copia continetur, quam ut ejus spicula terra absorberi aut involvi possint: unde acidus ejus sapor salum longe superat. Aqua nisi ferventissima difficile solvitur, ob oleosas partes quibus salinæ involvuntur. Ille autem sal acidus in alcali, tum volatile, tum fixum, ignis vel fermentationis ope convertitur: inde variaz oriuntur præparationes ad salem alcali fixum vel volatilem ex Tartaro eliciendum, vel potius conficiendum.

Cremor Tartari minorem terræ portionem quam Tartarus continet.

Tartarus & Cremor Tartari bilis æstum ac fervorem reprimunt; sitim in febris ardentibus minuunt; appetitum deperditum restitunt; mucidos ac tenaces humores attenuant, resolvunt, & blandissime educunt; viscerum obstructions reserant: quapropter commendantur in hepatis, lienis, mesenterii obstructionibus, in cachecticis & hypochondriacis affectionibus. Cum debilioribus laxantibus medicamentis stimuli loco, & felicissimo cum successu admiscuntur. Angelus Sala in *Tartarologia* de seipso narrat, quod, cum passione colica multoties miserrime discrucietur, multis aliis medicamentis frustra tentatis, sumpsit Tartari pulverati ℥vj. ex quo purgatus fuit & a cruciatibus solutus, tandemque post idem aliquoties repetitum remedium perfecte sanatus fuit.

Exhibetur intus Cremor Tartari potius quam ipsum Tartarum a ℥ss. ad ℥ij. si aperienti tantum sit animus, vel cum aliis purgantibus stimuli vice permisceatur: verum quando absque ullo alio additamento aut stimulo purgantis munere fungi debet, a ℥ss. ad ℥vj. aut ℥j. sumitur.

Observandum est, cremorem Tartari in aqua frigida non dissolvi sed in calida tantummodo; ac proinde in jusculis aut portionibus calentibus præscribendum esse, aut in Opiatis sub forma boli vel pilularum exhibendum esse.

Cremor Tartari cum chalybeatis optime consociatur, & ad obstructions resolvendas Martem plurimum adjuvat: quapropter in opiatis mesentericis & cachecticis remediis sæpius cum eo usurpatur.

℥i. Cremor. Tartari ℥ij. Diacrid. gr. iij. M. F. pulvis purgans in cachecticis affectionibus.

℥i. CrySTALLOR. Tartar. folior. Sennæ ana ℥ij. Cinnamomi ℥ij. Caryophyllor. ℥ss. M. F. pulvis ad alvum blande subducendam, & obstructions resolvendas. Dosis a ℥ss. ad ℥ij.

℥i. Rubiginis Martis rore Majali pp. gr. xv. Cremor. Tartar. ℥j. Croci gr. iij. Cinnamom. ℥j. M. F. pulvis in chlorosi & cachexia bis die exhibendus.

℥i. Cortic. Peruvian. ℥j. Cremor. Tartar. ℥ss. Pulver. Jalap. ℥ss. Syrup. de Absynthio q. s. M. F. Electuar. cujus dosis ℥i. vel ℥ss. ter quaterve die exhibenda in febris intermittens, cachecticis, cum œdemate aut leucophlegmatia.

℥i. Cremor. Tartar. ℥v. Rosar. rubrar. siccatar. & pulveratar. ℥j. Sp. Vitrioli gutt. aliquot. Fiat pulvis. Dosis ℥ss. bis terve die in febris intermittens, & ad biliosos humores in ventriculo suffusos & salivam infestantes contemperandos, & nauseam aut inappetentiam sanandam, oris amaritiem emendandam, ciborumque concoctionem excitandam.

Ex Tartaro diversæ substantiæ extrahuntur, diversaque præparantur medicamenta. i. Quidem spiritus & oleum foetidum distillationi ope extrahitur hac ratione.

℥i. Tartari confusi ℥iij. Distilla ex retorta fissili, igne reverberii gradatim aucto. Prodebunt primo phlegma insipidum ad ℥iij. prorsus inutile & abjiciendum; deinde spiritus rufescens sub nebulae specie ℥vii. ac tandem olei, tum tenuioris, tum crassioris, & admodum foetentis ℥ij. In fundo retortæ massa nigra remanebit ℥ij. pondere, quæ igne aperto combusta & calcinata, aqua diluta, percolata, & exsiccata

salis alcali fixi albicantis ℥xij. exhibebit. Spiritus ab oleo per chartam bibulam secernitur; sic enim spiritus transit, remanente super chartam oleo. Spiritus rectificatus, ut ajunt, seu ab oleosis & fuliginosis particulis purgatus obtinetur nova distillatione per ignem arenæ: acidi & alcalini liquoris notas præbet, quandoquidem cum spiritu salis & cum sale Tartari aut sale volatili urinæ effervescebat. Revera acidum & alcali in eodem liquore confociata, illæsa & absque tumultu hic continentur. Sales enim alcalici oleosis partibus involuti acidorum vim & actionem declinant.

Spiritus Tartari diureticus est & diaphoreticus, & in obstructionibus referendis quasi Panacea a Chymicis laudatur. Dosis a ℥i. ad ℥j. Ex hoc spiritu fit mixtura simplex Patracelsi seu diaphoreticum in peracutis, quod sic præparatur.

℥i. Sp. Tartari rectificati ℥vi. Sp. Vitrioli volatil. ℥ij. Sp. Theriacal. Camphor. ℥x. Digeratur in vase vitreo in balneo cinerum per tres hebdomadas. Servetur liquor ad usum. Dosis a ℥ss. ad ℥jss.

Oleum empyreumaticum, iteratis cum aqua vel cum Calce viva distillationibus, minus fœtidum, imo odore non injucundum efficitur. Iatus sumptum sudores movet: externe tumores potenter resolvit. Rheumatismo & paralyti medetur, & in cutaneis affectionibus commendatur.

Sal Tartari fixus fit, vel ex massa nigra post Tartari distillationem residua & calcinata, vel ex Tartaro ipso igne aperto calcinato. Tartarum calcinatum aqua solvitur, solutio per chartam bibulam transcolatur, ad siccitatem evaporatur in massam salinam candicantem; quæ, si nondum satis purgata fuerit, iterum calcinatur igne reverberii: solvitur aqua & efficitur, ac tandem in crucibulo aliquantisper calcinatur, donec ad caruleum vel rubentem colorem accedat. Tunc in vase optime clauso reconditur: humido enim ab aere facillime colliquescit.

Ex hoc sale oleum Tartari per deliquium paratur, eum nempe salem humido aeri exponendo, ubi intra breve temporis spatium in liquorem resolvitur.

Sal Tartari fixus est alcali acre & causticum valentissimum: quapropter ad usum internum rarioris est usus, licet a quibusdam vis diuretica ipsi tribuatur. Plurimis operationibus Chymicis inservit, præsertim ad resinosorum & sulphureorum mixtorum tincturas extrahendas. Cum purgantibus nonnunquam admiscetur, tum ad eorum partes sulphureas explicandas, tum etiam ad eorum actionem juvandam, crassos viscidosque humores attenuando. Ejus dosis a gr. xij. ad ℥ss. præscribitur. Magna aquæ copia solvi debet; ne gulæ, œsophagi, & ventriculi membranas acredine sua lædat.

Ex sale Tartari tinctura extrahitur ope spiritus vini, quæ a nonnullis plurimum commendatur. Ad hanc tincturam præparandam spiritus vini salis Tartari optime calcinato, ita ut fusioni proximus sit, & adhuc candenti affunditur, & cum illo in vase clauso per aliquot dies digeritur. Spiritus colore croceo intenso tingitur, postea a sale residuo secernitur & servatur. Observandum spiritum aut nullam aut tenuissimam tincturam extrahere, si sal Tartari candidus fuerit; intensiorem vero, si rufescens, nec optime lixivio purgatus, vel si in calcinatione tenuissimo carbonum pulvere aut fuligine inspergatur, aut si spiritus vini aliquantulum olei essentialis cujuscumque, v. g. Anisi, Lavandulæ, Thymi, aut alterius hujuscemodi contineat. Illa enim tinctura ab oleosis partibus, vel in sale, vel in spiritu reconditis oritur.

Spiritus ille seu tinctura quædam salis alcalici partes in sinu suo continet: quare salinum oleosum se præbet aptum & idoneum ad viscidos tenacesque humores ventriculi parietibus inhærentes aut in renibus vel mesenterii glandulis incidendos. Exhibetur in vehiculo conveniente a gutt. x. ad xxx. Præterea sulphureis & oleosis tincturis ex mineralibus vegetabilibus & mineralibus extrahendis inservit.

Ad fixum Tartari salem volatilem efficiendum Chymici plurimum insudarunt. Duplex autem sal volatilis Tartari efficitur; urinosus nempe, & falsus.

Sal Tartari volatilis urinosus fit, vel Tartarum fermentando fere usque ad putrescentiam, vel salem Tartari fixum cum oleis quibuscumque digerendo.

1. Sal volatilis urinosus ex Tartaro fermentato conficitur, Tartarum contusum & aqua madidum in cella vel in loco tepido reponendo, donec odorem aliquantisper foetidum emittat. Tunc aeri expositum & probe exsiccatum per retortam distillatur, & non mediocrem salis urinosi quantitatem præbet.

Copiosior ille sal urinosus extrahitur ex vini fœcibus quæ nihil aliud sunt quam Tartarum in vino diutius fermentatum. Exprimuntur per linteum fœces vini, perfecte exsiccantur ac tandem distillantur: copiosum præbent salem volatilem urinosum, cujus vires ceteris salibus volatilibus ex animalium familia desumptis non inferiores sunt, licet non superiores aut tantæ virtutis, & præstantiæ, quantum Chymici de hoc sale prædicarunt.

2. Sal Tartari fixus volatilis quoque evadit, cum digeritur cum ipso oleo Tartari fœtido, vel cum alio quocumque: recipiunt nempe olei Tartari fœtidi partem unam, salis Tartari fixi partes duas. Rite mixta per aliquot menses blando cinerum calore digeruntur. Instituta postmodum distillatione, sal volatilis copiosus prodit urinoso similis. Minus volatilis est alter ille sal, quem salem Tartari volatilem falsum dico. Terra foliata Tartari & Magisterium Tartari arcanum nuncupatur. Sic præparatur. Sali Tartari purissimo affundunt aceti distillati q. s. ad punctum saturationis. Mixtura ad siccitatem usque distillatur. Prodit liquor saporis expers, nempe phlegma aceti. Sali exsiccato novum acetum affundunt, solutio distillatur: sicque iterantur novæ aceti affusiones & distillationes, donec tandem liquor distillatus acidus prodeat, id est donec acetum quale affusum fuit, regrediatur; tunc enim sal Tartari sufficienti quantitate acidi aceti saturatus est. Salina hæc massa in optimo vini spiritu dissolvitur: solutio per chartam bibulam transcolata distillatur, exsiccatur; exsiccata iterum spiritu vini dissolvitur, percolatur & exsiccatur; tertio & ultimo novo vini spiritu solvitur; & lenissimo cinerum calore abstracto spiritu vini, massa salina remanet rara & quasi semivolatilizata, aliquantisper unctuosâ, nivea, nitens, & foliata, Talci adinstar. Tunc terra foliata dicitur. Metallo-
rum Tincturas mirum in modum extrahit, quo nomine a Chymicis plurimum commendatur: insuper prædicatur tamquam præstantissimum remedium, ad viscerum obstructions resolvendas, crassosque humores attenuandos; unde in cachecticis affectionibus, paralyti & hydrope utiliter præscribitur. Urinas movet, alvum laxat, & medicamentorum purgantium operationem plurimum auget ac promovet. Dosis a ℥ss. ad ℥j. præscribitur.

Inter medicamenta ex Tartaro præparata usitatiora sunt Tartarus solubilis, Tartarus vitriolatus, Tartarus emeticus, Tartarus chalybeatus. De his duobus jam egimus, ubi de Stribio & Ferro.

Tartarus solubilis, sal vegetabilis officinarum, & Balsamum Samech Paracelsi sic præparatur.

4. Crystallor. Tartari ℥viij. Salis Tartar. ℥iiij. Simul mixtis affunde aq. bull. ℥iiij. Bulliant per semihoram circiter. Solutio refrigerata per manicam hippocraticam transcolatur, & ad pelliculam usque evaporetur. Postea in loco frigido ad crystallos producendas reponatur. Liquor a crystallis abstractus ad pelliculam iterum evaporatur, & in crystallos reducat; quod eo usque repeti debet, donec liquor pinguis nimis & oleosus in crystallos non amplius concreseat. Crystalli optime exsiccantur ad ℥xij. circiter servantur ad usum. Aperiens est & laxans medicamentum. In cachecticis morbis & in viscerum obstructionibus plurimum confert. Purgantium medicamentorum vim adauget: quare in potionibus catharticis sæpius usurpatur. Dosis a ℥j. ad ℥ij. vel etiam nonnunquam ad ℥vj. & ℥j. Præscribitur in jussulo vel in apozematis aperientis ℥ij. ad catharsim promovendam: tunc enim sine molestia purgat.

Tartarus vitriolatus vel magisterium Tartari officinarum fit spiritus Vitrioli q. s. affundendo super oleum Tartari per deliquium paratum ad punctum saturationis, liquorem percolando & ad siccitatem evaporando. Idem quoque sal fieri potest ex Vitriolo & sale Tartari hac ratione. Solvunt Vitriolum in aquæ s. q. Huic solutioni affundunt oleum Tartari per deliq. Turbidus fit liquor partium metallicarum præcipitatione: cum

ne: cum olei Tartari affusione liquor non amplius turbatur, per chartam emporeticam transcolatur & in salem exsiccat, qui genuinus est Tartarus vitriolatus. Iisdem donatur virtutibus ac sal vegetabilis, & eadem dosi exhibetur. In Opiatis mesentericis, aperientibus, cachecticis, & in apozematibus, tum alterantibus, tum purgantibus frequenter usurpatur.

CAPUT NONUM

De Tuberibus, Fungis, & adnatis quibusdam vegetabilibus.

ARTICULUS PRIMUS

De Tuberibus cervinis.

Tubera cervina & Boleti cervini, Off. Tuberum genus quibusdam cervi Boletus, J. B. III. 851. (Lycoperdastrum tuberosum, arthizon, fulvum, cortice duriore, crasso, & granulato, medulla ex albo purpurascens, semine nigro, crassiore, Mich. Nov. gen. p. 220. n. 10. Tab. 99. Fig. 4.) Tuberum genus est magnitudine Juglandis, interdum Avellanæ & minore, subrotundum, tuberosum & inæquale, substantiæ callosæ, inter duritiem & molitiem mediæ, atro-purpureæ, cortice testum coriaceo, ex cinereo ad fulvum inclinante, in superficie granulatum, cujus medullitium fungosa quædam substantia ex albido purpurascens occupat, (per cellulas non nitidas ac tenaces, sed molles & lanuginosas subdivisa ac distributa: cellulae vero seminibus minutissimis in massam compactis & filamentis alligatis replentur. Eadem substantia, ubi semen jam maturum dimisit, in parvum globulum contrahitur.) Saporis est & odoris, dum recens, gravis, muriatici, spermatici; dum siccum & jam dudum repositum, fere nullius evidentis.

Sub terra nascitur sicut cetera tubera, absque radicibus saltem conspicuis. In præruptis & opacis montium sylvis in Germania & Hungaria reperitur.

De his tuberibus nulla apud antiquos exstat memoria. Cervina dicuntur, inquit C. Bauh. quia reperiuntur in locis, ubi cervi libidinem exercent: & Matthiolo narrante fungum hunc, tuberum vulgarium modo, sub terra nasci affirmant venatores, ubi cervino semine in coitu inficitur solum. Sed hæc meræ sunt fabulæ a J. Bauhino & aliis rejectæ. Magis verisimile est hoc obtinuisse nomen ex eo quod cervi horum tuberum avidissimi sint, adeo ut gravi eorum odore alliciti terram ubi delitescunt pedibus scalpere non desinant, donec illa detexerint. Sale volatili copioso turgent.

Hæc tubera, quamvis in ciborum usum non venerint, magnis tamen exornantur eloquiis: illis enim in medicamentis quæ venerem movent, usitata sunt; in quem usum siccata & pulverata ℥j. vel ℥iſs. pondere e vino propinantur. Lactis quoque ubertatem afferri ajunt ex ptisana vel muliebri lacte potum, & valentius si Piperis longi aliquid misceatur. Suffitu oculos foeminarum locos referare tradunt, & vulvæ strangulatus avertere. Non desunt superstitiosæ mulierculæ, quæ iis abutuntur in quibusdam poculis amatoriis, prius obmurmuratis nonnullis incantationibus: verum aphrodisiacam virtutem Lonicerus & Cordus illis denegant. Et revera nihil aliud illis adscribi potest quam quod ad modum omnium fungorum, crassum succum gignant, flatu excitent, paulum insent, & hac ratione membrorum genitalium erectionem promoveant.

ARTICULUS SECUNDUS

De Fungo Sambucino.

Fungus Sambucinus sive Auricula Judæ, Off. Agaricus Auriculæ forma, *Inst. R. Herb.* 562. (Agaricum Auriculæ forma, *Mich.* p. 124. n. 1. *Tab.* 66. *Fig.* 1.) Fungus membranaceus Auriculam referens sive Sambucinus, *C. B. P.* 372. Spongia Sambuci, *Schroder.* Gummi Sambuci, *Dodon. Pemptad.* Est substantia fungosa, nascens ex imo trunco Sambuci veteris, spongiosa, (nullis foraminulis, denticulis & lamellis intercepta, sed levis,) coriacea & membranacea, sinuosa & complicata Auriculæ instar, subtus incana & cinerea, supra nigricans, inodora, saporis terrei & fatui: brevissimo vel potius nullo pediculo nititur; sed caudici arboris inhaeret aut singularis aut geminus.

Vis adstringendi & exsiccandi ipsi tribuitur. Interne raro sumitur. Infusus in vino vel in aqua conveniente fortiter alvum laxat & hydropicorum aquas miro modo pellit, ut refert Simon Paulli. In aqua Rosarum aut Plantaginis, vel in decocto summitatum Rosarum rubr. aut Caprifolii, vel in lacte decoctus aut aceto maceratus, in angina, gutturis tumoribus aut inflammationibus incipientibus exhiberi solet ad gargarizandum & guttur eluendum. Ophthalmiæ quoque medetur, si infundantur in aquam Rosar. Cyani, spermatis ranar. aut alterius.

24. Fungi Sambuci q. v. Infunde in aq. still. flor. Sambuci q. f. Macerentur per noctem; & aqua separata servetur ad inflammationes oculorum sistendas.

24. Fung. Sambucin. ℥ij. Hordei mund. Glycyrrhizæ ana ℥ss. Flor. Malv. arbore-scent. pugill. ij. Coq. in aq. Plantag. ℥xviij. ad tertiæ partis diminutionem. Fiat colatura, in qua dissolve Salis Prunell. ℥j. Mellis rosati ℥ij. Fiat gargarisma ad faucium inflammationes.

ARTICULUS TERTIUS

De Agarico.

Agaricum & Agaricus, Off. *Άγριζινον*, Græcorum: Agaricus sive fungus Laricis, *C. B. P.* 375. Agaricus, *Dodon. Pemptad.* 486. vulgo *Agavic.* Est substantia fungosa, subrotunda, angulosa, inæqualis, nunc majoribus, nunc minoribus massis conglobata, pugni & nonnunquam capitis humani magnitudine, levissima, candoris nivei, in farinam digitorum attritu friabilis, paucis fibris intertexta cortice, qui removeri solet calloso, cinereo, subrufo circumtectæ, (cujus pars inferior modo late, modo angustè perforata, seminibus minutissimis in ipsius foraminulis adhaerentibus;) saporis primum subdulcis, mox amari, acris & nauseosi cum levi quadam adstrictione. In Laricibus trunco adnascitur, rarius in ramis invenitur. Si crescit in his arboribus, tum Terebinthinam non amplius reddunt, referente Hermannò.

Probatum candidum, leve, friabile; rejicitur ponderosum, nigricans, minus friabile: improbatum etiam quod stirpi proximum est, quia trahit aliquid de nigredine corticis; quin fere liquosius est, ideoque minus friabile. Cortex removetur tamquam inutilis aut noxius.

Agaricum Dioscoridi & Plinio duplex habetur, mas & foemina. Mas rotundus est & undique sibi similis, Plinio crispior amariorque: foemina rectas intus habet pectinum modo venas & quasi divisuras: Plinio foemina solutior est, initio dulcis, mox in amaritudinem transit. Hæc præfertur, ille reprobat. Hanc distinctionem officinæ hodie non observant. Candidius & levius eligunt, & foeminam dicunt. Mas econtra dicitur aliud Agarici genus magis ponderosum & nigricans. Nuncupatur Agaricus pedis equini facie. *Inst. R. H.* 562. Fungus in caudicibus nascens unguis equini forma, *C. B. P.* 372. Fungi igniarii, *Tragi* 943. Hoc nullius est usus in Medicina. Arti insectoriæ inservit.

fervit. Annosis Juglandium, Quercuum aliarumve arborum truncis adnascitur, substantia callosa lignosaque in ambitu, & fibris rectis contexta, in medutillio molliore, colore foris cinereo, intus obscuriore ad fuscum inclinante. Mollius fit, & ignis rapacissimum hoc modo: Decoquitur in lixivio, & siccatum tunditur; postea in aqua nitrosa rursus coquitur & exsiccat.

Agaricum nostrum idem est cum Agarico veterum, licet aliter sentiat Salmasius. An radix, an fungus sit ex arborum putrefactione nascens, veteres Græci non satis novērunt. Plinius & Mesue fungi speciem esse suspicati sunt; Agarici enim & fungorum non ab similem esse generationem putabant; arborumque magnarum, cum putrescere aut senescere incipiebant, sœtum esse crediderunt: unde Agaricum non secus ac apostema per modum putrefactionis nasci opinabantur. Inter hos Plinius Agaricum coniferas Galliarum arbores ferre memoriæ prodidit. Brassavolus alique scribunt se Agaricum Quercui adnascens vidisse, alii Ilici, Abieti, Piceæ; Matthiolus vero & Bellonius Agaricum nunquam alii arbori præter Laricem innascens se vidisse asserunt: & re ipsa constat solius Laricis fungum esse. Fungi autem, quos Quercubus aut aliis arboribus adnascens alii viderunt, Agaricorum species sunt a genuino officinarum Agarico diversæ, tum colore, tum forma & viribus.

Itaque Agaricum est planta sui generis parasita, seu quæ aliis plantis innascitur, & ab eorum succo nutritur; cujus flores fructusque aut semina nondum penitus innotescunt.

Dioscorides refert Agaricum in Agaria Sarmatiæ regione nasci, unde nomen ei inditum. Hodie in Delphinatu Galliæ, in Alpihus, aliisque montibus supra Larices colligitur.

Analyti Chymica, ex Agarici candidissimi lbij. ℥xj. prodierunt humoris, primo mere aquei, translucidi, deinde rufescentis, acidi, postea fusci, empyreumatici, linguam Piperis instat exurentis ℥xvi. ℥iiij. gr. xxxij. liquoris rufescentis urinosi sale volatili prægnatis, & tantillum acidi ℥ij. ℥vj. gr. xxxvj. olei fluidi ℥xvi. ℥vj. gr. xxv. Massa nigra, densa, dura, in retorta residua pendebat ℥xij. quæ per horas 19. in crucibulo calcinata reliquit cinerum ex fusco rufescentium ℥j. ℥ij. ex quibus lixivio salis fixi acris & mere alcali ℥ij. extractæ fuerunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥x. ℥vj. gr. lix. calcinatione in fumum & flammam abierunt ℥x. ℥v. Ex hac analysi liquet, Agaricum constare ex Tartareo & Ammoniacali sale cum oleo copioso conjunctis, & exigua admodum terræ portione: quæ principia ita inter se miscentur, ut mixtum constituent salino resinofum, quandoquidem Agarici ℥ij. ope spiritus vini præbuerunt extracti resinosi saporis nauseosi, & ingrati ℥vjss. aqua vero perparum ex Agarico dissolvit & extrahit, sed illud in mucaginofum magma convertit. Unde patet, quam parum utilis sit Agarici maceratio vel decoctio in mensuris aqueis. Ejus tamen infusum in aqua chartam cœruleam purpuream reddit. Præcipua vis purgans hujus medicamenti pendere videtur ab illo spiritu vel oleo tenui, acris, & exurenti, qui in primis portionibus prodit, & a quo acris oritur hujus medicamenti sapor.

Dioscorides & Galenus cum veteribus Græcis illud medicamentum ad varios diversosque affectus commendarunt; sed præsertim ictericis, epilepticis, asthmaticis, ischiadicis, & arthriticis; nec nisi leviter de ejus vi cathartica aliquid tetigerunt: ita ut conjecturæ locus sit veteres usurpasse Agaricum, non tam ad purgandum, quam ad incidendum & aperiendum. Avicenna quoque inter Arabes laudat Agaricum exiguo pondere sicut medicamentum incidens & digerens; cum Opii modico mixtum. Vis anthelmintica & alexiteria illi concedebatur. Hac ratione Theriacam ingreditur & alias compositiones alexiterias, ut videre est apud Scribonium Largum: attamen ab Arabum plurimis inter evacuantia recensetur. A neotericis hodie inter Medicinas purgantes numeratur, & commendatur potissimum ad pituitam evacuandam, ea forte ducti ratione quod ab assumpto Agarico excrementa albida esse soleant. Cathartici nomine in plurimis compositis evacuantibus medicamentis usurpatur. Ab iisdem quoque adhiberi solet ad serum, quod in coagulum pronum erat, fluxile reddendum, & ad excretionem præparandam: hinc in mor-

bis catarrhalibus, coryza, distillationibus, asthma, tussi, cachexia, fluore albo, mensum suppressione, febribus quotidianis & lentis, si crudorum humorum congeries earum fomes sit, prodesse putatur. Datur non robustis modo & validis, sed & infirmioribus, puberibus, senibus, ac etiam gravidis; idque nullo periculo, si morbi conditio expostulat.

Nonnulli vim catharticam ipsi denegant. Massaria enim propria edoctus experientia asserit Agarici infusum nullam habere purgandi virtutem. Re quidem ipsa aqua perparum de Agarico extrahit, ut jam observavimus. Sed tamen ipsa Agarici substantia alvum subducit, licet non vehementer; & ea de causa cum aliis purgantibus medicamentis consociatur, quibus multum adjuvat, humores spissos ac tenaces attenuando, & incidendo.

Alexiteriam quam ipsi tribuebant veteres virtutem, C. Hoffmannus, aut nullam esse, aut perexiguam censet. Si quid autem in Theriaca aut ceteris Antidotis eorum operationi conferat, incidendo & abstergendo illud efficere existimamus.

Agaricum sua etiam habere incommoda, suisque patere discriminibus plures Medicorum observationes ostendunt. Tria hæc vitia in illo redarguuntur, quod ventriculum gravet & lædat, unde nausea & vomitus; quod viscera distendant, unde hypochondriorum aut abdominis intumescencia, & nonnunquam inflammatio; denique quod tardè admodum & testudineæ sit operationis, unde parum levaminis ab hoc medicamine ægrotantes accipiunt: hisce de causis Daniel Ludovicus illud a suo Myrothecio rejicit. Verum medicamentum a veteribus magnopere commendatum, & a neoterics frequenter & utiliter usurpatum, non adeo contemnendum est. Cautus & opportunus esse debet illius usus. Catarrhosi affectus, in quibus curandis potissimum prædicatur, ii sint oportet, a quibus febris abest, in quibus ferum concretum atque lentescens ejusmodi indigeat medicamento, a quo liquefcere possit. Idem dicendum de morbis pectoris, asthma præsertim & respiratione difficili ab infarctu pulmonum oriundis. Ab eo abstinendum in morbis acutis, & in illis omnibus, in quibus dominatur utraque bilis, vel quos urget sanguis actuosus nimis, & quorum præservida sunt viscera, cujus sunt indolis melancholici non pauci, biliosi, phthici, hysterici, ut rectè observavit vir doctissimus celeberrimusque saluberrimæ facultatis Parisiensis Doctor Philippus Hecquet, *Traçatù Miss. de Purgantibus*. Intusi vel decocti exigua admodum est virtus. Substantia efficacius operationem suam exercet. Ejus pulvis præscribitur solus, vel trochiscorum forma præparatus, a ℥ss. ad ℥ij. infusum vel decoctum a ℥ij. ad ℥ss.

Agarici incommoda & vitia veteres corrigere tentarunt stomachicis calidis & aromaticis, Zingibere præsertim, incidentibus, ut sale gemmeo, oxymelite, quo ipsius acrimonia retunditur. A neoterics diversimode emendatur. Plurimi Agarici pulveris intus sumpti levitatem reformidant, cujus ratione œsophagi & ventriculi parietibus adhæret: idcirco illud in trochiscos redactum sumunt. At, quæso, quis hunc pulverem solum & siccum deglutire posset? Si vero quovis liquore vel syrupo subactus fuerit hic pulvis, non amplius sua siccitate membranis ventriculi adhærebit, saltem non adeo facile. A quibusdam ustulatur ad ejus vim deleteriam & emeticam temperandam aut extinguendam; sed sic destruitur, & in inertem terram aut carbonem convertitur. Ab aliis extractum resinofum proponitur quasi pulvere præstantius: sed hæc resina saporis est ingrati admodum & nauseosi, ventriculum & intestina vehementius lædit, quam ipsa substantia; sicque correctio pejor est medicamento.

Porro nulla tutior est correctio quam trochiscorum præparatio, in quibus Agarici sapor ingratus ac nauseosus, & acrimonia ventriculi nociva aromaticis emendatur.

Nonnulli Agaricum, pro diverso cui destinatur scopo, medicamentis convenientibus illius virtutem dirigere opinantur. Sic ut felicius ad caput ejus virtutem ferant, addunt Stæchadem Arabicam, Nucem Moschatam, lignum Aloes, spicam: ad pedus ejus ducunt virtutem Capillo Veneris, radice Ireos, Hyssopo; ad hepar Cichorio: ad lienem cortice Tamarisci, Asplenio; ad uterum Matricaria, Myrrha; ad vesicam & renes quinque radicibus aperientibus. Quid de illis directionibus sentiendum sit, facile judicabunt, qui Arabum scholæ nimis addicti non sunt. Agaricum trochiscatum in officinis Parisiensibus sic præparari solet.

458. MATERIÆ MEDICÆ PARS II.

24. Zingiberis albi contusi ℥ij. vini albi ℥iiij. Macerentur frigide horas xxiiij. & co-
lentur postmodum.
24. Agarici electi radula rasi, & in tenuissimum pulverem redacti ℥ss. prædicto vi-
no medicato humectetur, ut in massam solidiotem coeat; & ex illa fingantur tro-
chisci in umbra exsiccandi.
24. Decoct. folior. Agrimon. & Pimpinell. ℥vj. Dissolve Agaric. trochiscar. Electuar.
de Citro solutiv. ana ℥ij. Syr. flor. Persic. ℥j. Fiat potio.
24. Sena mund. Agaric. trochisc. & Turbith. gummosum ana ℥j. Cinnamom. con-
tus. ℥j. Sal. Tartar. gran. xv. Infund. per noctem in aq. fluviatil. ℥vj. In colatu-
ra dissolv. Syrup. de Rhamno cathartic. ℥j. Fiat potio in hydropse.
24. Agaric. radula comminur. ℥iv. rad. Irid. Florent. ℥ij. folior. exsicicator. Nicotia-
næ ℥j. folior. Hyssop. Thym. ana m. j. Coquantur in aq. comm. ℥liij. ad tertiæ
partis diminutionem. In colatura dissolv. Oxymel. simplic. ℥iiij. Capiat æger duos
treseve haustus calidos quotidie ad ℥vj. pro singula dosi.
24. Agaric. trochisc. ℥ss. Mercur. dulcis gr. vij. Diacridii gr. iij. M. Fiant pilulæ
purgantes cum Syrup. flores Persicor.
24. Trochiscor. Agaric. ℥j. Jalap. pulver. & Aloes notæ ana gr. xij. Aquil. alb. gr. x.
Olei distill. Succin. gutt. ii. Majoran. gutt. j. Conserv. flor. Salv. q. f. M. F. pi-
lulæ caterrhales.

Agaricum externe raro adhibetur, licet ad morsus & ictus venenatos animalium a
veteribus commendetur.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Confect. Hamech, Hiera picra cum Agarico.
Hiera diacolocynthidos, Syrup. rosato cum Senna & Agarico, Syrup. helleborato *Quer-
setani*, Pilulis de Agarico *Mesues*, Pilulis sine quibus, Pilulis Mercurialibus *Charas*.

ARTICULUS QUARTUS.

De Gallis.

GAllæ, *Off. Κερίδες, Græcorum; Hafs & Hafus, Arabum: vulgo Noix de Galle:*
Corpora sunt Quercubus adnascencia, quorum genera traduntur multa, magnitu-
dine, colore, levitate, aut asperitate superficiei, pondere, figura differentia. Quercu-
bus adnascuntur seu arboribus glandiferis, sed non in omnibus regionibus, siquidem in
frigidiorebus non reperiuntur. Observat enim J. Rajus Quercus in Anglia nunquam Gal-
las protulisse; cuius rei hanc rationem affert, scilicet insecta illa, quibus Gallæ ortum
suum debent, ibi non reperiiri. Arboris fructus non sunt, ut quidam opinantur; sed tu-
mores præter naturam, qui insectorum quorundam animalium moribus, lincinationibus
ve. originem suam debent. Insecta enim & in primis muscæ quædam hujus arboris gem-
mas, folia, surculos teneriores pungentia, (tenuia vasa dilacerant: succus inde effluit,
copiosior appellit ob minutam resistantiam, vasa ab humore uberius appellente ampliantur
magis ac magis; inde tumores illi multiformes,) qui licet arboris respectu præternatu-
rales sint, a natura tamen destinantur, ut sint velut matrices & uteri insectorum eorum-
dem ovis excipiendis, tuendis, fovendis, sætibus excludendis editisque alendis interveni-
entes. Dum Gallæ maturæ atque recentes aperiuntur, vermiculi vel potius nymphæ, mo-
do unica in centro, modo plures in totidem cellulis reperiuntur, quæ post aliquod tem-
poris intervallum in muscas evolvuntur ejusdem vel etiam diversi generis. Paulo post
viam sibi quærunt Gallæ substantiam erodendo, ac tandem in superficie foramen rotun-
dum aperiunt, per quod exeunt & avolant. Si Gallæ foraminibus perforatæ non sint,
vermiculus aut musca in illis deprehenditur: si vero apertæ sint, vacuæ reperiuntur,
aut aliis animalculis refertæ, quæ forte foraminulum subierunt, & in hoc cuniculum se
repperunt.

Gallarum genera duo in officinis distinguuntur, scilicet Alepenses seu orientales, vul-
go *Noix de Galle d'Alep* vel *Alepines*; & nostrates.

Ale-

Alepenſes ſubrotundæ ſunt, Avellana vel Nucula magnitudinem æquantes anguloſæ, tuberculis interdum paucis, interdum multis aſperatæ, ponderoſæ, colore albicante, glauco, aut nigricante, intus denſæ, & reſinoſæ, guſtu adſtringente, & acervo. Noſtrates rotundæ ſunt, ſubrufa vel ruſæ, ſuperficie leves, pondere leviores, fructu faciles, ſubſtantia rariores, fungoſæ, nonnunquam cavernoſæ. Minus præſtant tum in arte infeſtoria, tum in Medicina nec veteribus ignotæ fuerunt, *ομφακίς*, altera *ορογυκίς* quaſi aſinina dicta fuit.

Analysi Chymica, ex Gallarum Alepenſ. probe exſiccatarum ℥v. prodierunt humoris aliquantiſper flaveſcentis, ſubacidi ℥viij. ℥viſſ. humoris ruſeſcentis, acidi, nonnihil empyreumatici ℥viij. ℥viſſ. humoris ruſeſcentis, acidi nonnihil empyreumatici, tum acidi, tum urinoſi ℥xiiij. ℥ij. olei lentæ ſpiſſioreſque conſiſtentia velutipiceæ, odoris exigui & parum ſœtidi ℥ij. ℥v. gr. liiij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendeat ℥xxviij. ℥v. gran. liiij. quæ calcinata reliquit cinerum ſuſcorum ℥ij. gr. ij. ex quibus ſalis alcali valde acris ℥viij. gr. l. lixivio fuerunt extracta. Partium deperditarum quantitas in diſtillatione fuit ℥ij. ℥ij. ℥ij. in calcinatione ℥xxxvj. ℥v. gran. ij. Per hanc analyſim liquet, Gallas multum ſulphuris fixi & craſſi continere cum ſale Ammoniacali conjunctum.

Obſervandum præterea Gallas Vitrioli ſolutionem nigram vel potius intenſe violaceam efficere, dum nempe alcali ſal Gallarum ſali acido vitriolico conjungitur, metallicas partes ab eo diſſiciendo: tunc enim metallicæ particulæ liquoris fundum non petunt; ſed cum ſulphureis Gallarum particulis in fluido natantibus conſociantur, & ab iſdem ſuſtinentur. Eam ob cauſam Gallarum infuſum, vel decoctum Chymicis, & Phyſicis inſervit ad aquas minerales examinandas.

Si enim ſalem vitriolicum, vel quid martialis, aut venerei continent, ab hoc infuſo vel decocto, nigro, violaceo, purpureo, vel ſubpurpureſcente colore inſciuntur, prout plus vel minus ſalis metallici continent.

Gallæ vehementer adſtringunt. Hinc in dyſenteriiſ, alvi fluxu, hæmorrhagiis intus ſumptæ a plurimis laudantur. Nuperrime vero febrifuga virtus in illis detecta fuit, & a peritiſſimo viro Facultatis Medicæ Pariſienſis Doctore Michale Ludovico Renealmo, in *Regie ſcientiarum Academiæ commentariis anni 1711.* promulgata fuit. Exhibetur a ℥ſſ. ad ℥j. ineunte paroxyſmo, in febris intermiſſentibus, illis præſertim inquit D. Renealmus, quæ a nimis laxo fibrarum ventriculi tono pendent.

Externe quoque ad adſtringendum, reſecutendum, & partes laxiores firmandas ac roborandas adhibentur. Ad inſeſſum uteri, contra vulvæ & ſedis procidentias fluxioneſque decoctum earum uſurpatur.

℥j. Gallar. Malicor. ana ℥j. Fol. Salviæ, Lauri, Chamamæl. flor. Balaſtior. ana p. ij.

Coquantur in vino auſter. & aq. chalyb. Applicentur pro ſotu ad procidentiam ani.

Uſurpatur in Emplaſtro ad herniam, vulgo contra rupturam *Charas*.

Infeſtoribus familiaris eſt earum uſus, necnon etiam ad atramentum ſcriptorium præparandum, cujus præſtantior hæc eſt conſiderandi ratio.

℥j. Aq. fluviatilis ℥liij. Vini albi ℥ij. Gallarum Alepenſ. contuſarum ℥iiij. Macerentur per 24. horas, identidem agitando. Deinde bulliant per ſemihoram, cum pluma deſpumando. Vaſe ab igne remoto, adde Gumm. Arabic. ℥ijſſ. Vitriol. Hungar. ℥ij. Alum. rup. ℥ſſ. Sacchar. Candi. ℥ſſ. Digerantur denuo per 24. horas, poſtea bulliando per horæ quadrantem coquantur. Decoctum per linteum tranſcoletur.

ARTICULUS QUINTUS.

De Grano Kermes, & Coccinella.

Kermes, Chermes, Granum Kermes, Granum infeſtorium, Coccum baphicum, Coccum infeſtorium. Off. *Κερμης βαφικη*, *Dioscoridis*: Kermes, & Karmes Arabum: vulgo *Graine de Kermes*, *Graine d'Ecarlatte*, *Vermillon*. Folliculus eſt membranaeus, Piſi magnitudine, levis, ſplendens, ex rubro ſcuſus Prunorum adinſtar, tenuiſſima la-

lanugine vel vulvisculo cinereo tectus, innumeris turgens ovulis rubentibus vel etiam animalculis, quæ digitis attrita liquorem fundunt coccineum, saporis subacris, subamaricantis, odoris non ingrati. Foliis & teneris surculis ejusdem Ilicis adhæret: non quidem in omnibus regionibus, sed in calidioribus solummodo, nec omni tempore reperitur, sed mensibus Majo, & Junio, & quidem calidioribus annis.

Planta cui hæc granum adhæret, dicitur Ilex aculeata cocciglandifera C. B. P. 425. Ilex coccigera J. B. I. 106. (Quercus foliis ovatis, dentato-spinosis, Van Royen. flor. Leyd. Prod. 81. 8.) Frutex est, qui ex radice lignosa, longe lateque serpente, cortice recta coloris diversi pro ratione folii, modo nigricante, modo rubente, tenui, quatuor vel sex lineas crassas, nonnunquam fibrata, plures stolones emittit ad trium quatuorve palmorum altitudinem, lignosos, cortice tenui albicante vel cinereo circumvestitos, & undulatis oris spinisque armatis, Aquifolii proximus, sed minoribus, octo decemve lineas longis, sex septemve latis, utrinque glabris, late & semper virentibus, pediculo innixis lineam circiter longo. (Flores profert masculinos, & femininos in eodem individo. Flores masculini in amentum laxum digesti perianthio donantur monophyllo, quinquifido vel quadrifido, lacinulis bifidis acutis, absque corolla; staminibus vero pluribus (octo circiter) brevissimis, quorum antheræ magnæ, & didymæ. Feminini vero in gemma sessiles constant perianthio monophyllo, coriaceo, hemisphærico, scabro, integerrimo, in flore vix manifesto, etiam absque corolla. Germani ovato minimo styli duo vel quinque insident, setacei, calice longiores, stigmata simplicia & persistentia gerentes. Fructus Nux est ovalis crusta gaudens coriacea, univalvi basi derasa, affixa brevi calyci, & quasi spumoso, teres, & glabra.) In collibus saxosis circa Monspelium, Nemausum, Avenionem, & alibi in Gallia Narbonensi hic frutex oritur, ubi præcipuus Cocci proventus, necnon in Gallo-provincia, Hispania, Italia.

(Præter genuinos fructus, glandes nempe, quidam veluti folliculus Majo mense, variis in hujusce fruticis partibus conspicitur, magnopere celebratus, Coccum insectorium dictus, de cuius origine inter auctores diu certamen fuit. Alii enim fructum esse opinati sunt; alii quoddam crementi genus ex vulnere ab insecto quodam arbori inflicto natum; alii denique aliud senserunt. Verum sagacissimus naturæ arcanorum scrutator D. De Reaumur (a), quo diligentiore accuratioremve reperire est neminem, detexit tandem Coccum insectorium insecti quoddam esse genus illorum ex familia, quæ Gallo-insecta (vulgo Gallinsectes) ipsi dicuntur.

In hujus Cocci acremento tria cum Emerico Aquifextiensi Medico (b) tempora distinguit.

1. Ineunte Martio, animalculum quoddam semine Milii minus, Millepidarum forma oblongo ovata, versus caudam paulo acutiore parte, supina convexum, rubrum, punctulis plurimis aureis micantibus insignitum, & rugis aliquot transversis distinctum, sex donatum pedibus, duobus antennis facile mobilibus, & totius corporis longitudinem fere æquantibus oculis nigris & duplici cauda immobili ejusdem cum corpore longitudinis, Ilicis trunco, ramis & foliis adhæret, ibique torpidum & immobile fit & sensim intumescit. Si tunc temporis in Ilice ope microscopii animalculi corpus observetur dum intumescit, coccineum apparet punctulis aureis nitens, tomento quoddam involutum albicante, quod in quibusdam dorsi locis, sub ventre & circa ventrem in floccos erigitur, ac nidi speciem repræsentat. Dorsum in hemisphærum multum intumescit rugosum; & in anteriore corporis parte capitis vice protuberantiæ tres percipiuntur, media crassior subrotunda, duæ laterales exiliores, & versus mediam incurvatae.

2. Alterum accretionis tempus est circa mensem Aprilem; tunc animal prorsus mutatum Pisi figuram & magnitudinem æquat. Ejus membrana seu cutis firmior est, & tomentum quod initium fasciatim tantum in ejus cutim nascebatur, totam grani superficiem

(a) Mémoires pour servir à l'Histoire des Insectes Tomo 4. Mem. 1.

(b) Histoire des Plantes qui naissent aux environs d'Aix, par M. Garidel.

ciem pulvisculi adinstar tergit; tuncque non amplius animalculum, sed folliculus videtur sanguine pallido & seroso repletus.

3. Circa Maii medium vel finem, tertium occurrit tempus, quo in interiore folliculi parte sub animalculi ventre tenuissima reperiuntur granula ovata, seminibus Papaveris albi dimidio circiter minora, colore pallide rubentia, & punctulis aureis distincta. Constat ex membrana tenui, candida, pellucida, & liquore pallido rubente. Duo millia circiter in singulis folliculis continentur. Prioris animalculi ovula sunt, ex quibus excussi prodeunt ejusdem generis animalcula prorsus similia, quæ per Ilcis ramos & folia vagantur, donec Vere sequente ad trunci ramorum divisiones sedem figant suos fetus editura.

Dum hoc animalculum seu Kermes ad debitam magnitudinem intumescit, tunc ventris, cutis seu corporis pars prona intus circa dorsum convellitur, & vacuum quoddam spatium inter ventrem & tomentum, cui insidebat, relinquit: sicque Millepedæ semi-convolutæ similis fit. Hoc in spatio vacuo ovula sua deponit: quo facto, animal moritur, & exsiccatur.

Excussis ovulis, animalcula aliquandiu sub matris cadavere delitescunt, deinde in lucem prodeunt, pabulum in foliis quaesitura, non rodendo ut erucæ, sed illorum succum proboscide sugendo.

Duplicis sexus inter ea distinguit D. de Reaumur; feminas nempe de quibus hactenus, & mares a prioribus distinctissimos. Sunt enim, juxta Emericum, muscæ exiguæ culicibus quadantenus similes, sex pedibus instructæ, quatuor anterioribus brevioribus & duobus posterioribus longioribus, quatuor articulationibus divisæ & tribus unguiculis curvis armatis. Duæ sunt antennæ in capite sesquilineam longæ, mobiles, oblique striatæ, articulatæ. Cauda quædam posticæ corporis parti subnectitur, semilineam longa, quæ identidem in duas partes dehiscit. Totum corpus duabus aliis translucidis obtegitur. Ad instar pulicum magno impetu saliant, & sceminis fecundandis destinantur.

Messis, prout Hyeme sævior mitiorve fuerit, minus vel magis fertilis est. Mulieres ante solis ortum unguibus Coccum deradunt; & ne jactura fiat insectulorum exclusione, illud aceto inspergunt, ac deinde soli exponunt siccandum; unde colorem rubrum acquirit.

De alia Kermes specie albicante Garidellus & Emericus mentionem faciunt, quam vermiculi matrem a rusticis nominari referunt. Sed asserunt hanc speciem ova parturire albicantia, ex quibus albicantia quoque animalcula maculis argenteis notata nascuntur, non vero rubra, ut Quinquernus narrat; ita ut secundum eorum sententiam, alia species sit Kermes a rubra parum discrepans.

Aliam Cocci speciem nigricantem Hyacinthus Cestonius in Hetruria circa Liburnum observavit super Ilces pumilas, Cocco insectorio similem. Hoc maturitatem adeptum, succo albicante & albidis ovulis turgit: ex eo erumpunt animalcula Kermesinis haud dissimilia, sed albicantia; quorum historiam fuscè enarratam legere est in operibus Antonii Vallisneri. Ex his itaque concludere licet plurimas esse horum animalculorum, Coccorumque species colore tantum diversas, quarum rubra sola in usum medicum, & insectorium venit.

Botanici plurimi Coccum insectorium in sola Ilce nasci opinati sunt. Verum vir doctiss. Martinus Lister, narrante J. Rajo ejusmodi grana etiam in Anglia Cerasorum aliarumque arborum furculis tenellis adnascencia observavit.

Coccum baphicum duobus usibus inservit, nimirum Medicinæ, & lanis aut sericis tingendis.

Pro Medicinæ usu grana recens collecta & bene matura in mortario marmoreo tunduntur: confusa digeruntur in loco frigido per septem vel octo horas, ut succi tenacitas tantisper dividatur: postea succus exprimitur, per aliquot horas in loco remoto reponitur, ut crassiores partes in vasis fundum subsideant. Sensim effunditur liquor, & a fecibus crassioribus separatur. Succo defæcato Sacchari alibi æqualis portio admiscetur, & blando ignis calore ad spissioris syrupi consistentiam excoquitur. Mixturem hanc Conserveam appellant, aut succum syrupumve de Kermes, ex quo celebris illa Confectio Alkermes præparatur. Alii eundem syrupum sine igne præparant hac ratione. Unicæ contusorum granorum Kermes parti tres Sacchari partes permiscuntur, & per diem integrum macerantur in loco frigido. Succus cum expressione transcolatus syrupi con-

consistentiam obtinet. Præstantior censetur priore, cui non mediocrem volatiliū partium portionem ignis ademit. Ex Occitania sub nomine succi vel syrupi Kermes ille succus sic paratus, ad exterās nationes magna copia transvehitur.

Si vero integra fervare velint, matura illa colligunt, & in cubiculo undique aperto aeri libero super linteamina exponunt. Initio, quamdiu humore abundant, bis terve in die versant; ne incallescant nimium. Si vero animalcula, incitato calore, prorepant & effugere nitantur; tum a custode qui continuus affidet, concussu lintei in medium usque rejiciuntur, donec emoriantur. Tunc animalcula sub coccinei pulveris specie cribro a folliculis separantur; deinde digitis leniter prehensa comprimuntur, & in pilas seu pastillos rediguntur sole exsiccandos. Pastilli dicuntur Scarlatini, vulgo *Pastel d'Ecarlatte*, vel *Ecarlatte de graine*. Folliculi vero semivacui seorsim exsiccati servantur.

Pro insectorum usu Coccum eodem supradicto modo præparatur, eo tantum discrimine quod evacuati folliculi & corbibus excepti bis terve in acetum acerrimum immerguntur, ac tandem super lintea expansi exsiccantur; unde colorem rubicundum, & magis nitentem acquirunt. Pulvis quoque rubens seu animalcula, statim atque se incipiunt movere, forti aceto irrorantur, donec in massam redigantur, ex qua formantur pastilli seu massulæ probe exsiccandæ, & ad exterās nationes transmittendæ. Hodie in Gallia rarioris est usus apud insectores, ex quo tempore Coccinella nobis allata fuit.

Analysi Chymica, ex granorum Kermes recentium ℞j. prodierunt phlegmatis, primo, odoris & saporis expertis, deinde empyreumatici: salis volatili concreti ℥vj. olei Citrini aliquantulum; ac tandem olei spissioris & butyro sæ consistentiæ, coloris rufescentis, odoris empyreumatici, non tamen adeo foetentis portio non mediocris: quæ nullas acidi salis notas præbuerunt. Ex massa nigra post distillationem superstita nihil salis fixi lixivio fuit extractum; ita ut ex animali præsapia Coccum illud oriundum videatur.

Veteres Græci, testibus Dioscoride & Galeno, in Cocco insectorio vim adstringentem tantum agnoscebant: cuius ratione vulneribus nervibusque sauciatis, ex aceto tritum imponebant. Arabes primi ejus virtutis cardiacæ mentionem fecerunt. Mesues illud ad cordis palpitationem, syncopem, mentis alienationem & melancholiam commendavit. Nunc vero in difficili partu ad collapsas vires sustinendas restituendæ, ad vomitum sedandum, & ventriculum roborandum ejus pulvis, vel ex vino aut aqua cordiali, vel ex ovo forbili intus sumptus plurimum celebratur. Mulieribus prægnantibus læsis, vel ad abortum pronis, ad abortum præcavendum feliciter exhiberi solet. Quin etiam prægnantes abortum metuentes sericum Cocco tinctum sæpe deglutiant. Pulvis exhibetur a ℞ss. syrupus vero a ℥ss. ad ℥j. Plurimas novi mulieres, quæ nunquam ad ultimum graviditatis terminum pervenerant sine abortu, & tandem sequentium pilularum usu per novem menses absque ulla noxa fructum suum gestaverunt, & vivacem prolem feliciter enixæ sunt.

℥j. Granor. Kermes recentium pulver. Confect. de Hyacint. ana ℥j. Ovor. Germin. exsiccat. & pulverator. ℞j. Syrup. Kermesin q. s. M. Fiant pilulæ novem pro tribus dosibus.

Mulieres gravidæ casu læsæ, aut alia de causâ abortum metuentes, statim tres pilulas deglutiant, superbibendo haustum vini generosi aqua temperati, vel aquæ cordialis convenientis, aut vulnerariæ. Eadem dosis post sex horas iteretur, eademque tertio post alias sex horas; ita ut pilulæ novem intra duodecim horarum spatium devorentur. Deinde singulis mensibus, tribus ultimis deficientis lunæ diebus, mane jejuno ventriculo tres similes pilulas pro dosi devorabunt, sic continuando usque ad puerperium, cum debitis cautionibus.

℥j. Granor. Kermes pulverator. ℥j. Santal. rubr. & Sang. Draconis ana ℥ss. Corall. rubri pp. ℥ss. Germin. ovor. exsiccat. & pulver. ℞j. Confect. de Hyacint. ℞j. Syrup. Granator. q. s. M. F. opiata. Dosis ℥j. quotidie mane per novem dies, ad abortum præcavendum.

℥j. Syrup. Kermesin. ℞ij. Sacchar. Candi. ℥j. Pulver. lactificant. Galen. ℞ij. Olei Nuc. Mosch. still. gutt. iij. Aq. Cinnamom. ℞ij. Aq. Rosar. ℞ij. Vini Hispanici Alo-

Aloneensis, vulgo *Alicante*, 1lb. M. propinentur ℥ij. mane & vesperi contra abortum & difficilem partum, aut ad vires longo morbo fractas, vel senio labantes restituendas.

Quidam cardiacam virtutem Cocco baphico denegant, solam adstrictionem ei concedentes. Verum si ad ejus analysim attendere velint, intelligent sane tinctorium granum salibus volatilibus turgere, ac proinde massæ sanguineæ spiritibus destituta: actuosas partes posse suppeditare.

Garidellus in historia Plantarum Aquifextiensium observat, columbas grana Kermes avide expetere, suisque oggerere pullis; at vero escam illam eisdem esse infestam, ita ut juniores intereant, vetustiores vero alvi profluvio rubro afficiantur. Ex qua quidem observatione non profusum innoxium esse hoc granum concludere possemus, nisi contrarium frequentissimo illius usu satis superque probaretur. Columbæ autem noxium esse potest, quod hominibus quibusdam in circumstantiis salutare comperitur. At vero quod Simon Pauli post Rondeletium refert, quemdam in dysenteriam ob nimium & frequentem Confectionis Alkermes usum incidisse, non grano Kermes tribuendum censemus, sed potius lapidi Lazuli, qui in ea Confectione usurpatur.

Syrupus Kermesinus iisdem ac grana Kermes virtutibus donatur. Usurpatur in celeberrima Confectione Alkermes.

Grana Kermes usurpantur in Confectione de Hyacinthis, Pulvere diamargariti frigidi, &c. Præter granum Kermes alia sunt grana similia, quæ ad diversarum plantarum radices reperiuntur; qualia sunt Coccum radicum, Coccum Polonicum, quibus Poloni ad elegantem tincturam coccineam sericis aut laneis pannis conciliandam utuntur. Radicibus cujusdam herbæ *Knave* dictæ adhæret. Similia quoque reperiuntur in radicibus Pimpinellæ saxifragæ, Plantaginis, Parietaræ, Pilosellæ, & aliarum. Hæc grana in usum medicum nunquam aut rarissime usurpantur.

Quandoquidem Coccinella & grana Kermes maxima inter se affinitate conjunguntur, hanc ab illis separandam non esse visum est.

Coccinella, Cochinilla & Cocciniglia, *Officin.* Cochenilla Hispanis, *Brey. Hist. Coc.* 6. Cochinille, sive Fici Indici grana, *Park. Theat.* 1498. Ficus Indicæ grana, *C. B. P.* 458. Nocheznopalli seu Nopalnochaztli, id est, Coccus Indicus in Tunis quibusdam nascens, *Hernand. Hist. Mexic. Plant.* 78. Scarabæolus hemisphericus, *Cochineelizer, Gaz. Petiv.* 1. fig. 5. & *Sloane Hist. Jan.* 2. 208. vulgo *Cochenille*.

Grana Coccinea Indica, qualia vulgo in officinis prostant, figuræ sunt prorsus irregularis, hic convexa; inde compressa, vel etiam parumper concava, striis utrinque transversis seu rugis notata, coloris intus punicei, extus vero modo atro-rufi, modo leucophæo-cinerei nonnihil permixti. Quæ hunc colorem obtinent, præstantiora censentur. Adspiciuntur nobis ex Mexicano Regno, ubi maximi sunt proventus.

Pro fructibus diu habita sunt; at recentiorum industria tandem compertum est, insecti quoddam esse genus Opuntia arbori Americanæ inhærentis, quodque vir clarissimus D. de Réaumur inter Progallo-insecta (*Progalloinsectes*) recensendum esse existimat.

Coccinella itaque insectum est ovatum, Pisi exigui crassitie, viviparum, hexapodum, proboscide instructum, qua succum plantarum sugendo alitur, cujus corpus ex annulis conflatum est, plantis quibus pascitur immobile adhærens, ubi semel sedem fixit, nulli mutationi obnoxium.

Duplex vulgo distinguitur: altera domestica & præstantior (*Cochenille mesleque*), quæ tincturam puriorem copiosioreque suppeditat; & cاري pretio venit; altera sylvestris, & ignobiliorem colorem largiens: has vero specie inter se distingui non debere verissimilimum est. Quod enim inter illas intercedit discriminis, inde repetendum videtur, quod hæc sponte sua, & nulla hominum industria, arbores depascit incultas; illa vero summa cura, & stato tempore; arboribus admoveatur studiosissime cultis, unde puriorem & aptiorem succum sugit. Quibus enim curandarum Coccinellarum demandata est provincia, illi Opuntias certo ordine disponunt, atque studiose colunt; ab aliorum insectorum

injuriis eas defendunt; & si quæ irrepperint, diligentissime deturbant, arbores vulpinis caudis detergendo, ne simul novella insectorum seminaria lædant.

Præterea non absque veri specie a nonnullis censetur, istud discrimen a vario tempore messis, variave Coccinellæ conditione, prout nempe vel prægnans, vel connixa lecta fuerit, exsurgere posse; ita ut quæ aptiori tempore lecta fuerit, præstantior sit habenda.

Exeunte anno, cum imbres & frigora imminant his animalculis coccentissima, Opuntia ramos sive folia (utrum enim dixeris, parvi refert) Coccinellis onusta ultimum incrementi gradum nondum adeptis decerpunt, quæ domi asservant, donec Hyems præterierit. His interim foliis copioso succo turgidis vescuntur & crescunt. Cum mitior tempestas rediit, & animalcula fœtus suos jamjam exclusura sunt, Indi nidulos avium nidis similes, sed minores, ex musco arboribus innascente, vel fœno molli, vel ex tomento Nucis Cocos construunt: in singulis quibusque nidis duodecim, quatuordecimve insectula recondunt; nidos Opuntiis admovent, & spinis appendunt. Tribus vel quatuor elapsis diebus, Coccinellæ fœtus suos excludunt, qui paucis post diebus e nidis exeuntes, arboribus sese applicant, per ramos vagantur, ac tandem sedem figunt, ubi adolescant, & succum alibilem exsugant, & ubi a maribus fœcundatæ fœminæ novam sobolem deponant.

Triplex in anno, si tempestas opportuna fuerit, fit Coccinellæ messis.

Ac primo quidem post exclusos fœtus colliguntur matrum, quæ in nidis reconditæ fuerant, cadavera: deinde post trium vel quatuor mensium intervallum fit altera messis, cum scilicet Coccinellæ, quæ super arbores veluti satæ fuerant, incrementum adeptæ sunt. Tunc enim priusquam suam edant progeniem, Indi eas penicillo exiguo ab arboribus molliter excutiant, nonnullis tamen parcendo, quæ ex se nascenda sobole tertiam messem suppeditent.

Ubi Coccinellas Indi collegerant, illas enecant; vel in crocibus reconditas in aquam ferventem immergendo, quas deinde soli siccandas exponunt; vel in clibanum, ut par est, calefactum, eas stercis impositas immittunt; vel tandem super laminas calefactas. Ex varia hac enecandarum Coccinellarum ratione petendi varii illarum colores. Quamdiu vita gaudent, albo pulvere conspersæ sunt: quæ aqua fervida enecantur, pulverem hunc amittunt, & colorem acquirunt atro-fuscum: quæ vero in clibanis, pulverem istum conservant, & colore nitent leucophæo-cinereo; tandem quæ super laminas torrentur, nigre evadunt.

Coccinella iisdem virtutibus gaudet ac grana Kermes, Cardiacum insignæ habetur, sudorificum, alexipharmacum & antisebrile medicamentum, febres omnes quantumvis malignas sanans; ideoque in peste & febribus petechialibus exhibetur. Illam ex aceto tritam adstringere, admotamque in forma emplastri vulneribus opitulari asserit Hernandez, cor, caput, atque ventriculum roborare, ac dentes egregie extergere. At rari usus est in Medicina. Ingredditur Confectionem Alkermes. Melius inservit pictoribus & tinctoribus, ad colorem non tantum purpureum *lacca* dictum; sed & vividissime sanguineum, qui coccineus vulgo dicitur, extrahendum, quo cum cæruleo commixto violaceus producitur.

Finis Tomi Primi.

8 01 10 115

TRACTATUS
DE MATERIA
MEDICA

ANT
424